

P. DIDACI DE QUADROS
SOCIET. JESU,
SACRARUM LITTERARUM INTERPRETIS
PALÆSTRA BIBLICA,
S E U
ENCHIRIDION NEOTERICORUM.

ENCHIRIDION NEOTERICORUM
S E U
PALÆSTRA BIBLICA
SACRARUM LITTERARUM INTERPRETIS
SOCIET. JESU.
P. DIDACI DE QUADROS

MATTHEI: Evangelii: Theophrasti & Rizzo

PALÆSTRA BIBLICA,

S I V E

ENCHIRIDION

NEOTERICORUM

PRO SACRIS CODICIBUS RITE TRACTANDIS,

ET DIFFICULTATIBUS

SACRÆ SCRIPTURÆ

SCHOLASTICÆ

DISCUTIENDIS.

TOMUS SECUNDUS.

AUTHORE

PATRE DIDACO DE QUADROS, SOCIETATIS JESU
Olim Philosophiæ, & Theologiæ Scholasticæ Professore Primario; nunc in
suo Imperiali Collegio SS. Litterarum Interprete, & Linguae
Hebraicæ Professore.

ANNO DOMINI

M. DCC. XXVII.

CUM PRIVILEGIO.

MATRITI: Excudebat Hieronymus à Roxo.

PALÆSTRA BIBLICA.

SIVE

ENCHIRIDION

NEOTERICORUM

PRO SACRIS CODICIBUS RITE TRACTANDIS

ET DIFFICULTATIBUS

SACRAE SCRIPTURÆ

SCHOLASTICÆ

DISCUTIENDIS

TOMUS SECUNDUS.

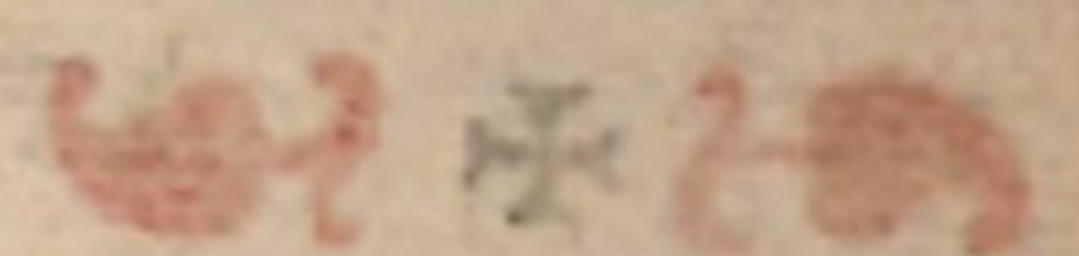
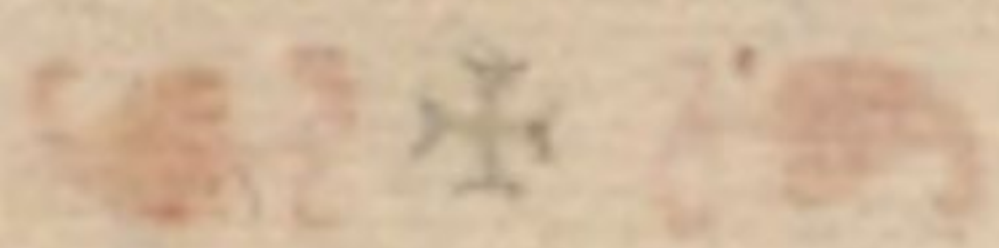
AUTHOR

PATRE DIDACO DE RUDROS, SOCIETATIS JESU

Olim Philosophi, & Theologi, & Sacrae Theologiae Professor, &

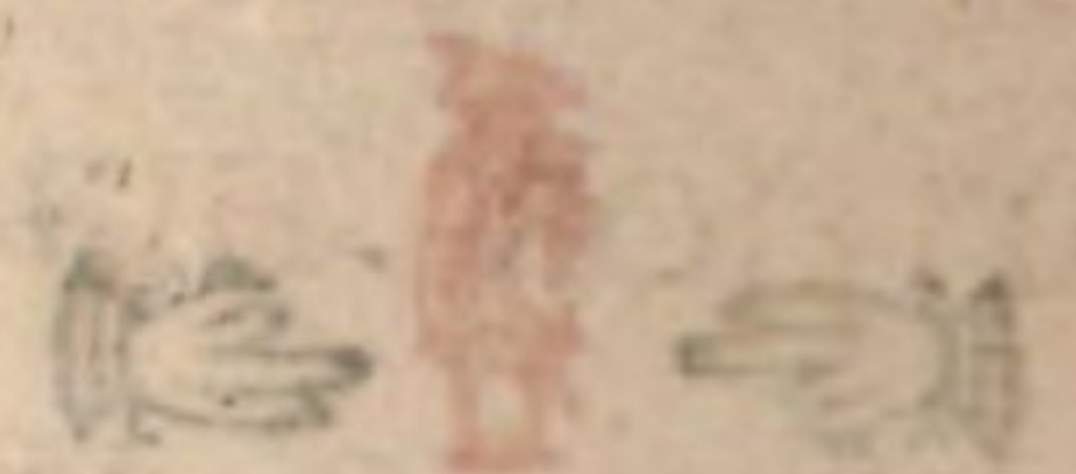
Imperiali Collegio 22. Universitatis Lovaniensis, & hujusmodi

honoris Professor.

M. DCC. XXVII

ANNO DOMINI

CAM PRIVILEGIO

MATTHEI: Excerpta Theologica & Sacra

S. FRANCISCO BORGIA,
STIRPE PRÆNOBILI,
SURCULIS GLORIOSO,
FRUCTIBUS VBERRIMO.

INFANTI MAGNO , MAIORI VIRO , SENI MAXIMO:

MUNDIALIS MILITIÆ IMPERATORI;

SPIRITUALIS GENERALISSIMO.

HISPANICI REGNI COLUMNÆ, NON TAM EXCISÆ,

QUAM EXCIDENTI DOMUM SAPIENTIÆ.

SPONSO ORNATISSIMO , MARITO SANCTO,

RELIGIOSO SANCTISSIMO.

JACOBEO LUMINARI DECIMOTERTIO;

TERTIO VERO JESUITICO.

DUCI VERE DUCENTI, DE NOVO, SED GNAVO

MILITE PROCREATO.

QUI IN CADUCÆ CALAMITATIS CALAMO SIBI SCRIPSIT,

POSTQUAM RELEGIT ; FOELICITATEM ÆTERNAM;

RELICTA PURPURA PROPTER CANDOREM:

ET HAUSTO SPIRITU DE CADAVERE.

COMPLUTENSI SACRÆ SCRIPTURÆ VERE ALTO MAGISTRO:

IN CUIUS AREAM COELESSES IMBRES DEFLUUNT,

VIRTUTES CIRCUMFLUUNT, ET PRODIGIA SUPERFLUUNT.

AUTHOR HUMILITER PROSTRATUS TOTO CORDIS

ET DEVOTIONIS AFFECTU.

D. O. C. Q.

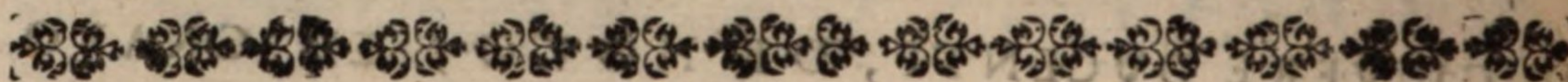
IDÆA

IDÆA OPERIS.

TOMUS PRIMUS.

CONTINET pro vestibulo, aut propylæo I. Prolegomena breviora. II. Compendium, & Analyfim eorum omnium, quæ in Sacris Biblijs continentur; cum notitia Authoris & Idiomatis, vniuscuiusque libri. III. Decades quindecim Regularum ad ritè interpretandum Sacram Scripturam. IV. Adagia, & phrascs omnium librorum vtriusque testamenti. V. Interpretum syllabum in tota Biblia. VI. Decades quinque Quodlibeticas Selectarum Quæstionum, quæ super sacris textibus discutiuntur. VII. Indices tres, primum in principio, Tractatum, & Capitem: secundum ad finem, locorum Sacræ Scripturæ; tertium Rerum, & Verborum.

TOMUS SECUNDUS.

CONTINET pro apparatu I. Methodum discendi, & docendi Sacras Litteras. II. Methodum ritè eas interpretandi. III. Methodum arguendi Biblice, & defendendi. IV. Methodum conficiendi Lectiones Certatorias in re Biblica. V. Decades quindecim Regularum ad legitimè interpretandum. VI. Decades quinque Quodlibeticas celebriorum quæstionum ad complendum Centuriam. VII. Præter Indices supra relatos, alium Indicem longè operosum, & singularem, in quo ita Sacra Volumina observantur, ac percurruntur, ut nullum in eis sit caput, super quo vna, pluresvè Quæstiones de nostra Centuria non excitentur ad prælegendum.

MAGNIFICO,
ET ILLUSTR^{MO}. ANTISTITI
DOMINO DOMINO
DON LAURENTIO

ARMENGUAL DE LA MOTA,
CATHOLICÆ MAIESTATI A CONSILIJS, IN REGIJ CENSUS
Maximo Tribunali Præsidi Vigilanti, Episcopo Gaditano;
necnon per Oceanum Vicario Generalissimo,
& Præsuli venerando,

IAM dudum (Præsul Illustrissime) ipsa me vota mea multum vellicabant, & perurgebant, ut litterarios fructus qualescumque meos ei amplissimo gremio ducerem consecrandos, ubi fautricem pariter, ac benignam sibi semper tutelam compararent. Quà enim contingere poterit, ut non veluti suam sibi prolem adoptare dignetur laborem hunc, is, qui, & labores alios aliorum iustis de causis obsequuturos, ita ambabus vlnis complexus est, ut utraque manu, & utraque munifica, sui in me amoris, suæque liberalitatis nedum signa; sed opera testatissima cumlaret. Quæ cum animo meo verè supplici, & reverenti obliviscenda erant numquam; ita eundem animum verè amantem, & gratitudine circumseptum dulcissimè pertraxere, ut nulli alij inter plures hanc opellam qualemcumque meam, suscipiendam offerrem; quam ei Domino, in quo Paterni animi, & amoris argumenta tanta noscuntur. Hæc ergo, Præsul amplissime, sunt, quæ cum alijs me ad TE pronum modò devolvunt, ac reverentem: ubi quamquam tenui-

nuitas ipsa doni me abstertere debuisset ; tamen ea , quæ in TE est , cognita vniversis humanissima indulgentia benignitatis cinxit , pressit , & coegit vt teneram hanc Prolem meam non nisi fascijs amoris , tegerem , obvolverem , & circumligarem. Quò enim , Illustrissime Domine , Prolis teneritudo aditura est , nisi quo passim adibat olim Authoris teneritudo ? Qui cum in primis suis litteris , & curriculum versaretur ; TE magna tunc sibi sorte domesticum , sic licebat invisere , vt prima illa incunabula litterarum absque TUO favore non adollescere. Quamobrem cum iam pridem fuisses ita tam noster ; nequibat sanè in opusculis meis observantia mea TE præterire ; nisi à meis omnibus me discesisse non pudeat : qui proinde iure optimo clamitabunt , fœtum abiturum esse illegitimum , nisi eò vnde adoleverat , convertatur. Quod si , vt sermonibus huiuscemodi morem geram , Gentilitia tua ipse lustro , quæ decore tanto TE illustrent ; denudò mihi solemnioribus titulis , (liberioribus tamen) obligationis meæ pretiosum characterem insculpunt. Cùm enim de more Viri Principes has sibi litteratorum tutelas , & præfationes habeant sibi gestis , dignitate , & sanguine postulas ; ea cuncta in vno TE mirificè connexa iunguntur : siquidem in primis vt quisquam omnes omninò apices prisce nobilitatis in TE copulatos esse cognoscat ; non opus est aliorum peregrinari , neque hos , aut illos sigillatim Avos , & Atavos recensere , cum ipsa testentur Gentilia TUA , desuper non nisi Regio Diademate redimiri. Et quidem iure multum egregio dum de vtraque parte verè regnandi scilicet potentia , & copia , in ipsis lineis , & areolis nobile vtrique servas monumentum posteritati ; alterum , videlicet , quo loricate manus reddens præterita facinora rediviva , gladium , qui insignie potestatis est , gestat ; vt gesta TUORUM numquam sint moritura : alterum , videlicet arx munitissimè fabrefacta , quæ non minus Regia propugnacula , quam Regias itidem portendit expensas ; sine quibus nulla manus Regia esse potest ; sive quia nequeat esse munifica , sive quia nequeat esse potentior. In quo quidem genere Hispano Principi , & Regno eam operam sedulus impendisti , qua , & Bellica , & Civilis Hispana res decorè , & diligentissimè tractaretur. Sed qui quantum licebat ab infulsi toti Regno providus vigilabat , quomodo non ab ipso Regno ad ampliores infulas fuisset euectus ? Quippè animus ille , qui verè cognitus est esse grandis , in altiori semper debet vertice collo-

cari : neque enim poterit non ubique patrare magnifica. Ita sane , & affatim res ipsa testatur. Vix enim ad Gaditanas oras ap-
pulisti , Excelse Præsul ; cum tota illa Peninsula sibi visa est gra-
tulari , multaque egregia sibi de suo Principe polliceri. Et verò
quid magnificentius in primis , quid liberalius , quàm omnes ex
toto redditus Episcopales , veluti fidelissimus Domini dispensator,
manu plena largiri ? Quapropter , TE Ecclesiam inibi moderan-
te , quis egenus , quis inops , fuit ità relictus ? Atque ne
videretur tam gratissima liberalitas à disciplina Ecclesiastica dis-
sociari ; cœnobia Monialium cum invisisses , quæ re familiari
iusto plusculum laborabant , tempestivam opem , atque libera-
lem sic ipse tulisti , vt Supremi Numinis vices gerens , & men-
tes simul , & corpora reparaveris ; illas quidem , vt alacres per-
gerent Deo suo laudes solitas decantare ; hæc autem vt corpora
vegeta testarentur , sese Domino quidem Optimo famulari. Quam-
obrem mirum non est si in TE aliquando opes vltro ipsæ con-
fluxerint : quippè cum hæc sua sint conditione fugaces , tantum-
dem ipsæ cupiunt venire ad manus , vbi non quiescant ; quan-
tum avara manus hominum concupiscit , eas tenacissimè retine-
re. Verumtamen fileant cuncta hæc , dum magnificentia TUA
(Præsul Illustrissime) personat id factum egregium , quo pius
ipse non minus , quàm liberalis , templum à fundamento ere-
xisti , intereà non cessans , quousque perfectis numeris absolutum
solemnissimè consecrasti. Grandia profectò sunt hæc , & quæ pau-
ci alij moliantur , & imitentur : neque enim cuiusquam est tanta
animi magnitudo. Urgebat TE Pastorem admodum vigilantem
distantia illa , propter quam nonnulli ægri ægrè poterant Viatico
Sacratissimo refici , ac recreari : urgebat TE intrinsecùs interna
devotio , qua Levitam Laurentium TIBI cognominem , profe-
quebaris : urgebat TE ex illo ignis ille , qui à tanto pectore
consecratus noverat torrere , & non lædere : cum TU quoque
ipse (ò Præsul amplissime) ad aliquid magnum ignesceres , & ar-
deres , minimè tamen adustus : urgebat TE demùm manus ipsa
munifica , & liberalis , ipsæque opes secundo Salomoni non de-
futuræ : quare neque Sanctus ille Laurentius , cui opus dicatum
est , poterit non plura TIBI cœlitus comparare , nec Gaditana
Civitas vnquam TE poterit oblivisci. Ego verò , quem gratitu-
dinis , & amoris iura perurgent , longè minus possum in hoc se-
cundo volumine TE non quærere , & compellare : in quo vide-

licet de Templo Salomonico , & Zorobabelico inter se compara-
tis , plusculum disputo , & vtriusque celsitudinem , & sumptus
appendo. Ea propter supplex , pronus , & lubentissimus ad Sa-
cras Aras , quas Levitæ Sancto erexisti , hoc votum etiam ap-
pendo , quod , & pietatem , munificentiamque TUAM , & gra-
titudinem , amoremque meum abundè sit testaturum. Et quam-
quam mea quidem ex parte satis possem munusculi mei dedig-
nationem reformidare ; cum tamen illud , quamvis rudiori textu-
ra , de Biblicis sit tractibus laboratum , benignè susceptum iri,
confido ; præsertim cum tanta , & tam excelsa sit humanitas sus-
cipientis. VALE.

ILLUSTRISSIMÆ VESTRÆ

Servus minimus , & obstrictus maxime

Didacus de Quadros,
Soc. Jesu.

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS PROVINCIAE
Toletanae.

IOANNES Emmanuel de Zuazo, Præpositus
Provincialis, Societatis Jesu in Provincia
Toletana Potestate ad id mihi facta, à
Reverendo admodum Patre Nostro, Patre
Michaelæ Angelo Tamburini, Præposito Generali, fa-
cultatem facio, vt Liber scriptus: *Palæstra Biblica*, Tom.
Secundo, Authore Patre Didaco de Quadros, Societa-
tis nostræ Theologo, & eiusdem Societatis, gravium,
Doctorumque hominum, iudicio approbatus, Typis
mandetur. In quorum fidem has litteras manu nos-
tra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus.
Matriti in nostro Collegio Imperiali die trigesima prima,
Mensis Maij, Anno Domini millesimo septingentesimo
vigesimo septimo.

Ioannes Emmanuel de Zuazo.

CENSURA R. P. M. FR. JOACHIMI DE TUNA
Ordinis Cisterciensis in suo Monasterio Matritensi olim
Abbatis, & sui Sacri Ordinis
Ex-Generalis.

IUSSU D. D. Francisci Lozano Canonici, & Maioris Capellani dignitate decorati in Ecclesia Magistrali SS. Iusti, & Pastoris, necnon Vicarij Generalis Archiepiscopatus Toletani, legi Librum, cui titulus est: *Palæstra Biblica, sive Enchiridion Neotericorum tomus secundus*. Compositum a R. P. M. Didaco de Quadros Soc. Jesu Sacrarum Litterarum Interprete in suo Imperiali Matritensi Collegio, publicoque Linguae Hebraicae Professore. Et certè, quamquam altera ex parte nihil magis mihi futurum esset ex votis, quam quælibet tanti Magistri opera ad meas manus, priusquam ad alias quaslibet pervenire, eò quòd probe noverim, quanta mihi ex quibuscvis elucubrationibus suis accessura forent foenora litterarum; nihilominus propterea etiam ferre de tanto viro censuram reformidabam: quippè cum ipse non nisi legitima proles sit illius sanctissimæ iuxta, ac doctissimæ Religionis Soc. Jes. in qua tot probati, quot geniti, & in cuius operibus est electa frequentia: nescio, an quis, ceteroqui prudens, queat sibi iustos censoris numeros polliceri: ad id enim muneris satis est notum quot, & quantæ scientiæ, eruditionis, & maturitatis partes desiderentur: in quo genere cum Societas Jesu, Religio planè insignis, & celeberrima, in cunctis foetibus suis hos omnes perfectionis apices tam affatim collegisset, vix censori quidpiam aliud poterit restare, dum lectitat; quam passim observare pretiosa in omnigenis disciplinis: in quibus hæc alma Religio tam gloriose indefessa pro fide, moribusque laborat, ut potiùs ipsa contra pravos mores, & dogmata virulenta mirificè turrata sit mille muris, ac moenijs, milleque propugnaculis veritatis. Cuiquidem Cisterciensis Ordo noster, sive obstrictè, sive peramanter cum iam dudum dexterarum iungat; plenos calculos denegare non potest: præsertim modò, cum omnes celeberrimi Professores Scripturarum, quos veluti astra totidem Societas Jesu in firmamento collocavit Ecclesiæ, in hoc præfenti opere collustrati plurimum renoventur: in quo videlicet, nitore novo refulgent viri illi planè stupendi, quos Salmerones, Sancios, Riveras, Lorinos, Pererios, Cornelios, & Salazarios, si nominaveris; cum tanti illi sint, vix de numero eorum protuleris ipse tantillum; cum his id meritò possit aptari *numera stellas, si potes*. Atque quod in huiusce generis Scriptoribus accidit, id ipsum planè in universo genere disciplinarum Societas Jesu habere consuevit: de cuius iustis laudibus nunc me cogunt avelli amor, & timor, ille quidem ne vel modum excedam, vel fidem non faciam, vel pagina desit; hic autem, ne quantumcumque plura congessero, & cumulavero; rem pro meritis non attingam. Tritum quidem iam illud est, quod *probatio amoris exhibitio est operis*: & reapse, si licet sic verba convertere, nullibi probatum magis credidero amorem meum, quam si quod præclarus Author opus hic exhibet, clarus ego quoque ipsum exhibeam: quippè ut *scriba verè doctus nova, & vetera textura* tam mirifica copulavit, ut futurum sit admirationi non paucis; plurimis autem allaturum sit ingens emolumentum utilitatis. Et verò cum ea, quæ faciunt verè magistrum, sint methodus, claritas, & stylus; si his non detrahas eruditionem Authoris cunctis iam pridem notissimam, & non vulgarem, quam cernere hic quisquam poterit

rit profunditatem ingenij, Magistrum statim plenīs numeris fateberis ita absolutum, ut procul eat Juvenalis, dum dixit: *Pœnituit multos vana sterilisque Cathedra.* De methodo enim ipsius quis possit ambigere, postquam in lucem edidit Palæstram illam suam Scholasticam, in qua vastas sphaeras intentionales ita cinxit ad cardines, & theatra difficillima ita composuit, disposuitque, ut viris in re Scholastica benè versatis, nequeat id operis non esse speciosissimum, & non sine mentis acie plurima præparandum. At quid dicam, postquam calamum hunc tanta dexteritate plenissimum ad Biblica munera, & argumenta convertit? Certè, cum non sit, nisi pinguis ager Scripturarum, non poterat cultura Agricolæ tam singularis non facere totam agri feracitatem in mille aureas segetes statim excrecere. Proculdubio hoc opus Biblicum, quod duobus tomis distinctum affert, & parat hic Author Academijs, arbitror esse de utilioribus, quæ iam dudum in re Biblica fuere composita: quoniam licet tanta, & tam elegans Doctorum manus pretiosa fecerit Commentaria, necnon referta prolegomena etiam conscripserit; nihilominus Sacram illam vastitatem Scripturarum trahere ad metas, Cœlum ad cardines, Oceanum ad scrobem, & Orbem ad Artem, opus est verè mirandum, & planè egregium: præstitum tamen hic à nostro Authore luculentissimè, dum in priori tomo, quasi elementa prima, & totius Scripturæ nucleum præmittit; dein in Adagialibus, quasi facultatis suæ terminos explicat; postmodum in regulis sternit vias ad resolvendum, atque in Authorum apparatu post subsequuto, totam sylvam persequitur sententiarum, quovsque quæstiones implexas, dissitas, & illimitatas amussi Scholastica tractat vberimus. Deinde in secundo præsentī tomo iam altiores Magisterij partes ipse conscendit: de quibus videlicet, nedum informandi sint electi Discipuli, verum, & effici possint præclari Magistri, dum in re Biblica de arte discendi, & docendi, arguendi, defendendi, interpretandi, ac prælegendi tam locuples differit, ut qui, & præludia benè didicerit, & quæstiones post disputatas cum insertis ibi doctrinis ritè tenuerit, nequeat non esse in Scripturis Sanctis Christianus miles, & Doctor verè doctus pariter, & instructus; sive is docere velit, & disputare in Academijs, sive congregi in Cathedralibus, sive verba facere de suggestu, de Scripturis non quidem laceris, sed solide præintellectis. Quamobrem, cum id operis ipsa sua structura, & gloria apprimè commendatum sit, non indiget probari ex Authore. De quo quidem, si locuturus essem, non essem tam facile taciturus; quia præterquamquod iam pridem ita egi cum illo, ut præter eas facultates, quas moderabatur ex munere, de sua insuper eloquentia, Poesi, linguisque notum ceperim testimonium; non illud ita mansit nostris terminis clausum, quin ad gentes externas convolarit, publicèque Ephemerides Trevortianæ iustum ipsi quoque elogium persolvant. At cum ea, quæ dici oporteret de Authore, in gratiam eius duxerim reticenda; pronuntio, opus eius fidei, & bonis moribus potius famulari, quam contraire. Sic sentio in hoc Matritensi Monasterio Div. Bernardi die quarta Octobris anno 1727.

M. Fr. Joachimus de Ania.

Ex-Generalis S. Bernardi.

LICENCIA DEL ORDINARIO.

NOS el Licenciado Don Francisco Lozano Romàn, Dignidad de Capellan Mayor de la Santa Iglesia Magistral de San Justo, y Pastor de esta Ciudad de Alcalà de Henares, y Vicario General en la Audiencia, y Corte Arçobispal de ella, y en todo el Arçobispado de Toledo, &c. Por la presente, y lo que à Nos toca, damos licencia para que se pueda imprimir vn Libro, intitulado: *Palæstra Biblica*, compuesto por el R.mo P. Diego de Quadros, de la Compañia de Jesus, atento à que por nuestro mandato ha sido visto, y reconocido, y en èl no se ha hallado cosa que se oponga à nuestra Santa Fè, y loables costumbres. Dada en Alcalà de Henares à diez y seis de Septiembre de mil setecientos y veinte y siete años.

*Licenc. D. Francisco Lozano
Roman.*

Por el Secretario

*Maestro Francisco Lopez
Mogro.*

CENSURA REVERENDISSIMI P. M. P. R. FR.
 Alexandri à Conceptione totius Sacri Ordinis Regularium Dis-
 calceatorum Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis Capti-
 vorum post gravissima munera, non semel, sed
 iterum Ministri Generalis.

M. P. S.

MUNERE mihi demandato à Supremo Senatu Regio, vidi Se-
 cundum Tomum Palæstræ Biblicæ, quem Typis mandare
 cupit RR. P. M. Didacus de Quadros olim, post alia Philosophiæ, &
 Theologiæ Magisteria, in suo Complutensi Collegio Societatis Jesu
 Sacrarum Scripturarum Interpres, & nunc in Madritensi Academia
 Regalium Studiorum Imperialis Collegij, item Sacrarum Littera-
 rum, & Linguae Hebraicæ publicus Professor, & cum sedulò evolve-
 rim, & attentè perlegerim, ut meum aperiam sensum, cum Magno
 Basilio proferam: Accepi (1) tractatum, cuius maxima subiit volup-
 tas; propterea quod densus est simul, & refertus sententijs, ac contra-
 riorum obiectiones, & responsiones illi subiectas non confuse, sed recto or-
 dine digestas habet; opus quidem pulchrum, eloquij flore politum,
 & cum magna Authoris laude profusum, ubi (2) quærentur in
 certa, iatius disputantur præsumpta, quanta est difficultas probandi, tan-
 ta est operositas suadendi; pergrandis (3) oportunitas in exemplis, fides
 in testimonijs, proprietas in epithetis, urbanitas in figuris, virtus in
 argumentis, pondus in sensibus, flumen in verbis, fulmen in clausulis;
 neque enim (4) fieri poterat, ut sententia nostra in eo corrigendum ali-
 quid inveniret; autoritas (5) quippè tanti nominis prima fronte prælati
 totum exincèps commendabilius reddit opus; Author (6) litterarum stu-
 dijs dedicatus perpetuam doctissimis disciplinis mancipavit ætatem, & sic
 ut proficuè versatus ea, quæ (7) didicit, ita docet, ut cum dicat no-
 vè, non dicat nova. Sed quid mirum, cum sit fausta proles ex Societate
 (8) ingeniorum, cuius opera video semper carere nisi: estque ager (9)
 fertilis, qui non singulis annis, sed singulis diebus multiplices, uberesque fruc-
 tus redat. Demùm non ultra progrediens, præpedior namque, &
 Authoris modestia, & censoris munere: eidemmet satisfaciens, censeo
 opus perutile, ab omni lubrico in fidei rebus lapsu alienum, honesti
 tarum fomento morum apprimè consentaneum, iuri Regio nullibi re-
 pugnant, ac denique eruditis supra modum sapidum studium. Sic
 sentio, salvo meliori, in hoc Madritensi Conventu Excalceatorum
 Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis Captivorum, die 29. Septemb.
 ann. 1727.

(1) Basil. Mag. Epist. 39.
 (2) Tertul. de Anim. c. 2.
 (3) Sidon. Apol. lib. 9. Epist. 7.
 (4) Casiodor. lib. 9. Epist. 22.
 (5) Guarr. Ab.
 (6) Claudian. lib. 6. Var.
 (7) Vinc. Lit.
 (8) Mend. in Stat. disert. 15. §. 3. n. 17.
 (9) Paulus II. Dipl. anno 1549.

Fr. Alexander à Conceptione.

EL REY.

POR quanto por parte de Vos el P. Diego de Quadros, de la Compañia de Jesus, se me ha representado teniades escrito vn Libro, intitulado: *Palæstra Biblica, sive Enchiridion Neotericorum*, tomo segundo, Obra de Escripura; y para que le pudiesedes imprimir sin incurrir en pena alguna, me suplicasteis fuesse servido concederos Licencia, y Privilegio, por tiempo de diez años, para su impresion, remitiendole à la Censura, à la persona que fuesse servido, y en vista de ella concederos el Privilegio que solicitaredes. Y visto por los del mi Consejo, y como por su mandado se hizieron las diligencias, que por la Pragmatica ultimamente hecha sobre la impresion de los Libros se dispone se acordò dar esta mi Cedula: Por la qual os concedo licencia, y facultad, para que por tiempo de diez años primeros siguientes, que han de correr, y contarse desde el dia de la fecha de esta mi Cedula, Vos, ò la persona que vuestro poder huviere, y no otra alguna, podais imprimir el dicho Libro por el original que vò rubricado, y firmado al fin de Don Balthasar de San Pedro Acevedo, mi Escrivano de Camara, y de Govierno del mi Consejo, con que antes que se venda se trayga ante los de èl, juntamente con el original, para que se vea si la dicha impresion està conforme à èl, trayendo asimismo fee en publica forma, como por Corrector por mi nombrado se viò, y corrigiò dicha impresion por el original, para que se tasse el precio à que se ha de vender: Y mando al Impressor que imprimiere el dicho Libro no imprima el principio, y primer pliego, ni entregue mas que vno solo con el original al dicho Padre Diego de Quadros, à cuya costa se imprime, para efecto de la dicha correccion, hasta que primero el dicho Libro està corregido, y tassado por los de mi Consejo; y estando asì, y no de otra manera, pueda imprimir el dicho principio, y pliego, en el qual seguidamente se ponga esta Licencia, y la Aprobacion, Tassa, y Erratas, pena de caer, è incurrir en las contenidas en las Pragmaticas, y Leyes de estos mis Reynos, que sobre ello disponen: Y mando que ninguna persona, sin vuestra licencia, pueda imprimir el dicho Libro, pena de que el que le imprimiere, aya perdido, y pierda todos, y qualesquier Libros, moldes, y aparejos, que el dicho Libro tuviere, y mas incurra en pena de cinquenta mil maravedis; y sea la tercera parte de ellos para la mi Camara, la otra tercia parte para el Juez que lo sentenciare, y la otra para el Denunciador: Y mando à los del mi Consejo, Presidente, y Oidores de las mis Audiencias, Alcaldes, Alguaciles de la mi Casa, Corte, y Chancillerias, y à todos los Corregidores, Asistente, Governadores, Alcaldes Mayores, y Ordinarios, y otros Juezes, y Justicias de estos nuestros Reynos, y Señorios, y à cada vno, y qualquier de ellos en su jurisdiccion, vean, guarden, cumplan, y executen esta mi Cedula, y todo lo en ella contenido, y contra su tenor, y forma no vayan, ni passen, ni consientan ir, ni passar en manera alguna, pena de la mi merced, y de cinquenta mil maravedis para la nuestra Camara. Fecha en San Ildefonso en ocho de Octubre de mil setecientos y veinte y siete años. YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro señor.

Don Francisco de Castejon.

ERRA

ERRATA HUIUS TOMI POSTERIORIS SIC CORRIGE.

PAG. 5. lin. 18. *Invenes*, leg. *Iuvenes*. Pag. 6. lin. 15. *Post Posservino*, leg. *Bib. select.* Pag. 10. lin. 46. *fuiffe*, leg. *fusè*, pag. 16. lin. 29. *pagini, quæ*, leg. *Pagnini, qui*, pag. 16. lin. 29. &, leg. *est*. pag. 17. lin. 6. *illum*, leg. *illud*, pag. 17. lin. 23. *quem*, leg. *quæ*, pag. 27. lin. 23. *folio*, leg. *folio*, pag. 31. lin. 43. *quas*, leg. *quos*, pag. 38. lin. 17. *instiusmodi*, leg. *istiusmodi*, pag. 50. lin. 32. *absolutum*, leg. *absolutam*, pag. 51. lin. 24. *Truxillus*, leg. *Truxillus*, pag. 85. lin. 16. *promissimus*, leg. *præmissimus*, pag. 89. lin. 45. *authoritates*, leg. *authoritate*, pag. 89. lin. 29. *morione*, leg. *notione*, pag. 94. col. 1. lin. 13. 25. 41. *quinque*, dele, pag. 95. col. 2. lin. 7. *quintum*, dele, pag. 123. lin. 8. *reservare*, leg. *referare*, pag. 136. lin. 25. *nova*, leg. *nota*, pag. 157. lin. 34. *irritatio*, leg. *irritatione*, pag. 168. lin. 8. *filium*, leg. *filiam*, pag. 178. lin. 27. *dicendos*, leg. *dicendo*, pag. 186. lin. 12. *primam*, leg. *primò*, pag. 187. lin. 27. *fecerant* adde, leg. *bona reciperent*, pag. 189. lin. 44. *perimirentur*, leg. *perimerentur*, pag. 190. lin. 11. *tam*, leg. *eam*, pag. 194. lin. 26. *fuerunt*, leg. *fecerunt*, pag. 208. lin. 18. *Regulruam*, leg. *Regularum*, pag. 211. lin. 33. *disci*, leg. *dici*, pag. 224. lin. 3. *propositis*, leg. *Præpositis*, pag. 216. lin. 3. *casuum* leg. *casum*, pag. 216. lin. 48. *inverisimil*, leg. *inversimile*, pag. 216. lin. 26. *Eremuerunt*, leg. *Fremuerunt*, pag. 232. lin. 2. *postequam*, leg. *postea*, pag. 266. lin. 18. *Origenem*, leg. *originem*, pag. 273. lin. 13. *Vedicus*, leg. *Medicus*, pag. 275. lin. 10. *disp.* leg. *dist.* pag. 277. lin. 48. *abs absuit*, leg. *absuit quod*, pag. 278. lin. 9. *firmandum*, leg. *figurandi*, pag. 282. lin. 39. 15. leg. *Gen. 15.* pag. 295. lin. 36. *misereberis*, leg. *misereberis*, pag. 306. lin. 48. *fore*, leg. *fortè*, pag. 323. lin. 22. *antec.* leg. *dist. antec.* pag. 325. lin. 16. *vera*, leg. *verò*, pag. 328. lin. 44. *me*, leg. *ne*, pag. 333. lin. 20. *famulatam*, leg. *famulatum*, pag. 335. lin. 44. *talis Deusque*, leg. *tulitque Deus*, pag. 336. lin. 16. *Patrij*, leg. *Patris*, pag. 343. lin. 1. *tituli Arcam*, leg. *Arca*, pag. 356. *fuit*, adde *quoad ditionem*, pag. 359. lin. 13. *nos*, leg. *mos*, pag. 376. lin. 7. *Vallerio*, *Anselmo*, leg. *Valerio Anselmo*, pag. 376. lin. 29. *fluti*, dele, pag. 380. lin. 24. *tum*, leg. *Num*, pag. 429. lin. 22. *quin*, leg. *quid*, pag. 431. lin. 38. *partes*, leg. *oportet*, pag. 411. lin. 46. *posuit*, leg. *posuit*, pag. 411. lin. 42. *Angeli*, leg. *Angelus*, pag. 443. lin. 28. *non in comentiam*, leg. *& non commentitiam*, pag. 472. lin. 23. *Portarum*, leg. *portarum*, pag. 498. lin. 25. *Indicem sanguinis*, leg. *Quòd*, pag. 506. lin. 28. &, leg. *vt. Privileg. Fecha, &c.* leg. *S. Lorenzo 4. de Agosto de 1725.*

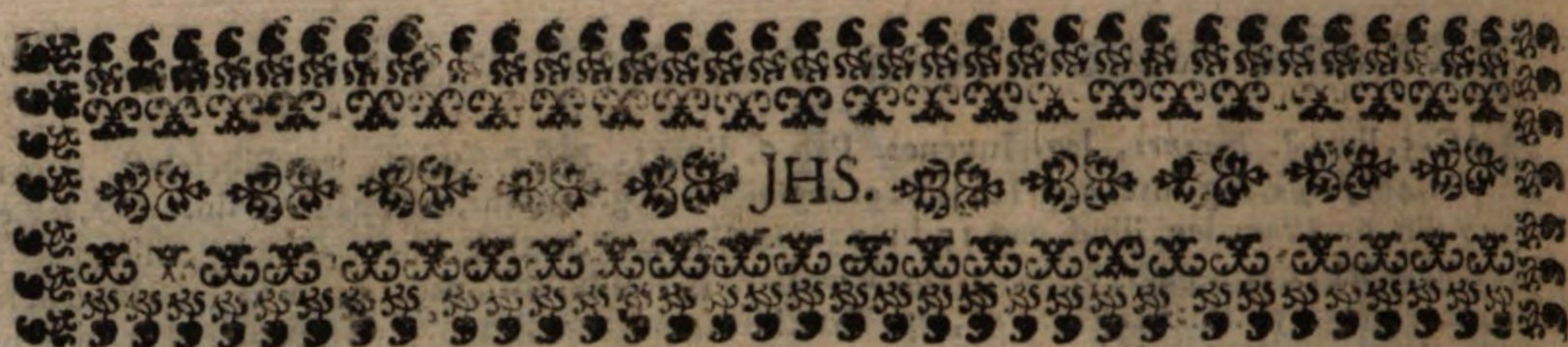
Este Libro, intitulado: *Palæstra Biblica*, tomo segundo, su Autor el R. mo P. Diego de Quadros, de la Compañia de Jesus; advirtiendole estas erratas corresponde a su Original. Madrid, y Septiembre à 10. de 1727.

Lic. D. Benito de Rio Cao de Cordido,
Corrector General por su Magestad.

SUMA DE LA TASSA.

DON Balthasar de San Pedro Azevedo, Escrivano de Camara del Rey nuestro señor, y de Gobierno del Consejo: Certifico, que aviendose visto por los señores de el vn Libro, intitulado: *Palæstra Biblica*, tomo segundo, Obra de Escritura, que con Licencia de los dichos señores ha sido impresso. Tassaron à seis maravedis cada pliego; y el dicho Libro parece tiene ciento y treinta y quatro, sin Principios, ni Tablas, que à el dicho respecto montan ochocientos y quatro maravedis de vellon: Y que esta Certificacion se ponga al principio de cada vno, para que se sepa el precio à que se ha de vender; y para que conste, doy esta Certificacion: En Madrid à nueve de Octubre de mil setecientos y veinte y siete años.

D. Balthasar de San Pedro.

INDEX TRACTATUUM, ET CAPITUM HUIUS OPERIS.

APPARATUS	APPARATUS
AD PALÆSTRAM BIBLICAM.	AD PALÆSTRAM BIBLICAM.
PARS PRIMA.	PARS SECUNDA.
DE RATIONE DISCENDI, & docendi Sacras Scrip- turas.	DE RECTA VIA, AC methodo exponendi Sacras Scripturas.

CAP. I. De ijs, qui studio Sacrae Scripturae vacare debent. pag. 1.
Cap. II. De via, & norma discendi generalius considerata. p. 4.
Cap. III. De via, ac methodo discendi Sacras Scripturas. p. 12.
Cap. IV. De reliquijs modis practicis, quibus Scripturae Sanctae methodice possunt addisci. p. 16.
Cap. V. De ratione docendi Sacras Scripturas. p. 21.
Cap. VI. De Qualitatibus Praeceptoris, & eius Biblicis exercitijs. p. 24.
Cap. VII. De Via practica praelegendi Scripturas Sacras. p. 28.
Cap. VIII. Prosequitur methodus tradendi Sacras Litteras ad concionandum. p. 33.

CAP. I. De positione Sacri Textus generatim considerata. pag. 1.
Cap. II. De Multiplici sensu Sacrarum Scripturarum. pag. 45.
Cap. III. De modo eruendi sensum litteralem, & mysticum. p. 48.
Cap. IV. De modo practico, & methodico exponendi Sacras Scripturas. pag. 51.
Cap. V. De sensu allegorico, & vera ratione illum tractandi. p. 56.
Cap. VI. De norma practica moderationis allegoriae. p. 61.
Cap. VII. De sensu morali, & recta methodo illum tractandi. p. 63.
Cap. VIII. De crisi expositionis, & expositorum. pag. 66.

APPA-

APPARATUS

AD PALÆSLRAM BIBLICAM.

PARS TERTIA

DE RECTA METHODO

*Biblicè arguendi, atque
defendendi.*

Cap. I. De explicatione Biblicæ argumentationis, eiusque locis, & analogijs, pag. 78.

Cap. II. Expenduntur nonnullæ viæ investigandi textum aliquem Sacræ Scripturæ, pag. 83.

Cap. III. De varijs modis practicis argumentationem Biblicam formandi, pag. 87.

Cap. IV. De via exemplari argumentationis Biblicæ, pag. 91.

Cap. V. De ijs quæ ad ritè defendendum in re Biblica desiderantur, pag. 100.

Cap. VI. De nonnullis, quæ ad pugnas Catholicas conducere poterunt contra Infideles, pag. 105.

APPARATUS

AD PALÆSTRAM BIBLICAM.

PARS QUARTA.

DE METHODO CONFI-

*ciendi lectionem Biblicam
certatoriam.*

Cap. I. De ijs, quæ pro lectione Biblica formanda sunt prænotanda, pag. 111.

Cap. II. De modo excitandi quæstiones, & alijs ante lectionem requisitis, pag. 115.

Cap. III. De methodo multiplici com-

ponendi lectionem Biblicam certatoriam, pag. 120.

Cap. IV. De alijs idæis ad prælectionem Biblicam efformandam, pag. 123.

Cap. V. De Biblica prælectione per iuridicam methodum efformanda, pag. 128.

Cap. VI. De lectione Biblica formanda per methodum legitimè expositivam, pag. 123.

APPARATUS

AD PALÆSTRAM BIBLICAM.

PARS QUINTA.

DECADES REGULARUM SACRÆ Scripturæ.

Cap. I. Decas prima Regularum Sacræ Scripturæ, pag. 144.

Cap. II. Decas secunda Regularum, pag. 145.

Cap. III. Decas tertia Regularum, pag. 145.

Cap. IV. Decas quarta Regularum, pag. 146.

Cap. V. Decas quinta Regularum, pag. 147.

Cap. VI. Decas sexta Regularum, pag. 147.

Cap. VII. Decas septima Regularum, pag. 148.

Cap. VIII. Decas octava Regularum, pag. 148.

Cap. IX. Decas nona Regularum, pag. 149.

Cap. X. Decas decima Regularum, pag. 149.

Cap. XI. Decas undecima Regularum, pag. 150.

Cap. XII. Decas duodecima Regularum, pag. 151.

Cap. XIII. Decas decimatertia Regularum, pag. 152.

INDEX TRACTATUUM,

Cap. XIV. Decas decima quarta Regularum. pag. 152.

Cap. XV. Decas decima quinta Regularum. pag. 152.

DECADES BIBLICÆ QUODLIBETICÆ.

DECAS PRIMA.

Quæst. I. Vtrum præcepta fuerit comestio de omni, sicuti prohibita de ligno scientiæ boni, & mali? pag. 154.

Quæst. II. Vtrum Abraham anno septuagesimo Patris sui Tharè natus fuerit, & eius fuerit Primogenitus? pag. 159.

Quæst. III. An, & quomodo componatur numerus animarum ingredientium Ægyptum? pagin. 173.

Quæst. IV. Vtrum obstetrices Pharaonis mentitæ sint, & peccaverint? pag. 184.

Quæst. V. An, & quomodo licita fuerit spoliatio Ægyptiorum? pag. 193.

Quæst. VI. Vtrum iuramentum præstitum à Josue Gabaonitis validum, & licitum fuerit? pag. 200.

Quæst. VII. Quinam sint, qui Primogenitorum nomine comprehentur? pag. 208.

Quæst. VIII. Vtrum David fuerit vnicus Author omnium Psalmorum? pag. 215.

Quæst. IX. Quomodo intelligenda sit, & de quo Templo maior gloria secundi Templi ad primum? pag. 220.

Quæst. X. Vtrum habitatio Hebræorum in Ægypto, & servitus duraverit quadringentis annis? pag. 228.

DECAS SECUNDA.

Quæst. I. Vtrum animalia nunc carnivora ita fuerint ab initio sue creationis? pag. 241.

Quæst. II. Vtrum fuerit vna, eademque columna ignis, & nubis, quæ per desertum ducebat Hebræos? pag. 246.

Quæst. III. Vtrum Moyses viderit in hac vita Divinam Essentiam? pag. 250.

Quæst. IV. An Moyses iustè Ægyptium occiderit? pag. 260.

Quæst. V. Vtrum virgæ Magorum Ægypti in veros dracones fuerint conversæ? pag. 266.

Quæst. VI. Vtrum Jephtè peccaverit in voto, & sacrificio filia suæ? pag. 274.

Quæst. VII. Vtrum stare possit, quod Balthassar fuerit filius Nabuchodonosoris in supputatione Babylonica transmigrationis? pag. 281.

Quæst. VIII. Ecquando incœperit, ac desierit captivitas Babylonica? pag. 288.

Quæst. IX. Vtrum Nabuchodonosor Rex Babylonis salutem æternam sit consequutus? pag. 310.

Quæst. X. Vtrum Rex Achab verè poenituerit pro vinea Nabothi, & occisione eius? pag. 315.

DECAS TERTIA.

Quæst. I. Vtrum Paradysus, quem Deus ab exordio Mundi plantavit, modò adhuc perseveret? pag. 319.

Quæst. II. Vtrum prius soli Adamo, quam Evæ impositum fuerit tale præceptum? pag. 328.

Quæst. III. Vtrum licitum fuerit artificium, quo Jacob suos greges multiplicavit? pag. 333.

Quæst. IV. Vtrum in Arca Testamenti

ET CAPITUM.

ti aliquando fuerint vna Mannà, & virga Aaron præter tabulas legis? pag. 338.

Quæst. V. Vtrum Balaam fuerit verus Dei Propheta an Magus, & propheta Diaboli? pag. 343.

Quæst. VI. Quomodo sit intelligenda Prophetia de sceptro Judæ de Christo? pag. 351.

Quæst. VII. Quomodo ab exitu sermonis, ut iterum reedificetur Hierusalem septuaginta Hebdomades supputentur? pag. 358.

Quæst. VIII. Vtrum Christus Dominus fuerit Rex temporalis totius Vniuersi? pag. 380.

Quæst. IX. Vtrum B. V. Maria fuerit Regina temporalis totius Mundi? pag. 393.

Quæst. X. Vtrum B. V. Maria, si fuisset mortua, antequam Christus Dominus, statim ad Cælum evolasset? pag. 400.

DECAS QUARTA.

Quæst. I. Quid fuerit illa Stella, quæ in Natalitio Domini apparuit? pag. 406.

Quæst. II. Vtrum Stella, quæ in Natalitio Domini apparuit, Magos duxerit ab Oriente in Hierusalem? pag. 414.

Quæst. III. Vtrum omnes homines, etiam illi, qui in fine Mundi erunt superstites, sint morituri? pag. 422.

Quæst. IV. Vtrum præter Enoch, & Eliam, superstes sit Joannes Evangelista? pag. 427.

Quæst. V. Vtrum omnes homines in eodem temporis momento sint suscitandi? p. 433.

Quæst. VI. Vtrum apparitio Christi Domini resurgentis facta fuerit Jacobo Minori, an Maiori? pag. 439.

Quæst. VII. Vtrum illi, qui cum Domino surrexerunt, fuerint ad gloriosam vitam revocati? pag. 447.

Quæst. VIII. An Div. Paulus semel, aut bis raptus commemoretur? pag. 456.

Quæst. IX. An Div. Paulus venerit in Hispaniam? pag. 461.

Quæst. X. Qualis sit præcisus numerus Judæorum, qui in fine Mandi sunt convertendi? pag. 465.

DECAS QUINTA.

Quæst. I. Vtrum B. Virgo Maria Sororem habuerit, & Sancta Anna secundo nupserit? pag. 473.

Quæst. II. Qui, & quomodo sint fratres Christi Domini nuncupandi? pag. 480.

Quæst. III. Vtrum Jacobus Justus, seu frater Domini idem fuerit cum Jacobo Alphei? pag. 484.

Quæst. IV. Vtrum B. Virgo Maria interfuerit Elyzabethæ parturienti, & Nativitati Baptistæ? pag. 492.

Quæst. V. Vtrum sudor Christi Domini fuerit naturalis, vel quoad substantiam, vel saltem quoad modum? pag. 496.

Quæst. VI. Vtrum Vnctio facta Christo, & memorata Joannis 11. sit eadem cum ea, quæ Luc. 7. memoratur? pag. 502.

Quæst. VII. Vtrum Vnctio memorata Luc. 7. & Ioann. 11. eadem sit cum ea, quæ Matth. 26. & Marc. 14. commemoratur? pag. 508.

Quæst. VIII. Vtrum fuerit vnica, an multiplex Magdalena? pag. 512.

Quæst. IX. Quo die, & hora Christus Dominus resurrexerit? pag. 523.

Quæst. X. Vtrum Christus Dominus resurgens, primò apparuerit Matri suæ? pag. 530.

P. ANTONIJ MOURIN
SOC. JES.
SCHOLARIS THEOLOGI COMPLUTENSIS
IN LAudem OPERIS, ET AUTHORIS.
IN PALLADEM.

*Ecquis ità insolitis, virgo, te contegit armis?
Aut nova quis te nunc bella movere facit;
Quæ nec ab antiqua, seu Græcia finxerit, arte
Prisca vel invenit Martia Roma sibi?
Ducere te solitam iuvenumque, senumque Phalangas,
Et doctis ludis imperitare, ferant.
Ast tua non simili atria constrepuere Palæstra;
Insidijs vnquam nec sonuere sacris.
Dic age, tam pulchris quis te insigniverit armis?
Teque ciere docet, tam pia bella modò?
DIDACUS hæc cecinit primus, primusque Minervam
Ad, quæ non novit, bella venire dedit.
Qui sensus Biblici; quæ sintve volumina sacra
De implexis nodis expedienda manû;
Hic didicit primus critico decernere Marte:
Digna nec est alio tanta Palæstra viro.
O quisquis Biblicas tentas penetrare medullas,
Divitiasque sacras enucleare cupis,
Ad quam te QUADROS invitat perge Palæstram:
Vnde avidis labris grata fluenta bibes.
Non secus ac fontes, dum lapsi culmine ab alto,
Impacti in silices, in scopulosque ruunt,
Tunc magis in liquido se cursu in prata volutant,
Et torrente magis divite rura rigant;
Non aliter versat iam citrò vltroque Palæstra
Arcana: & placido Biblica in amne fluunt
Eruitur sensus liquido, faciliq; bibuncur
Haustu, quæ fuerant abdita multa prius.
Solidus hinc, liquidus, densus, rarusque vicissim
Mente ait ore fluit, fruge, valore, patet.*

בְּסֹדֶק אֶל תְּהִלַּת שְׁל סִפֹּר

תִּלְא תִהְיֶה רַב אֶב בְּצֹחַ אֶל שְׁמִי

אֲשֶׁר יִרְשׁ קִנְיָה בְּעַד כְּנֹפִי:

בְּרִי יִהְיֶה נִתֵּן אֲשֶׁר בָּם מֵעֲלִים

אֲבַל בּוֹ מִיַּעַן לֹא תִסַּר עֲפָא בְּרִי:

ID EST.

Quid mirum astra super volites, venerande Magister,

Pro pennis calamus si tibi tantus adest?

Quot folia hic scribis, fructus sunt: arboris huius

Frons equidem fructu non caret vlla suo.

P. JOSEPHI CARRASCO SOC. JESU SCHOLARIS THEOLOGI
Complutensis Epigramma Græcum in laudem Authoris
de tertio hoc suo opere in lucem edito.

ΤΟ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

ΕΓΚΟΜΙΑΣΤΙΚΟΝ ΠΡΟΣ Τ' ΑΝΤΟΥΡΓΟΝ ΤΕΤΡ

ΤΡΙΤΟ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.

Ἦκκελτον εἶδο σόρον σέ, ε' ὅταν συγγράμῃς ὑπαρκο,

Ἦνιχ', ἀναγνοσκῶν, δῖς δύο, τρίς, τρίατέ.

Ὅρρα, γράφεις, μέχρι τέδ' ὅτις, πᾶς ἐτι χ' ὅρρα,

Εἴτ' ἀπό πάρος ἔκ, Ἦκκελτος ἀλλὰ, γραφῆς.

ID EST.

Dum tua scripta lego, clarum te cerno Magistrum:

Binaque, seu dederis terna, Magister eris.

Haecenus ut nemo; necnon & scribis, ut omnis:

E grege non Scriptor; sed tamen egregius.

PRO-

PROLOGUS

AD LECTOREM.

URSUS, Amice Lector, te de meis litteris, vel litturis convenire decrevi, ratus, ut in re quidem est, neque Decades nostras priori tomo oblatas, neque introitum qualem qualem ad ipsas esse argumento meo omni ex parte suffectura, nisi secundo opere fulcirentur, quod, & me in priori etiam tomo pollicitum esse non obliviscor. Cum enim ex vna parte Quæstiones, non secus atque armorum genus, iugi tractatione atterantur; neque etiam in bello vnus tenoris sint omnia prælia; oportebat quidem variare, ac multiplicare Quæstiones, ut renovarentur; haberetque gravissima nostra Complutensis Academia decem omnino pro rebus Biblicis distincta certamina, in quorum vnoquoque diversæ propugnarentur Quæstiones decem, quæ sunt ferè solitæ sustineri: quibus item Decadibus inter se se permixtis satis per annos aliquot possit Theatrum provideri, quousque tantorum Doctorum quispiam suo ingenio, & calamo nostrarum disputationum renovet vetustatem. Vnde in his duobus tomis completam disputationum exhibemus centuriam, quæ iam pro Novo, iam pro Veteri Testamento disculæ, vtriusque notitiam studiosæ iuventuti non modicam polliceantur. Ex altera verò parte, quamquam pro adeundis, expediendisque quæstionibus apparatus ille sufficeret, quo in priore tomo viam substravi, videbam tamen in hoc opere incepto occasionem nancisci me satis opportunam, ut quicquid è re Biblica foret, meliori, quo possem, modo, præstarem, ut sive pro via exponendi, sive pro via concionandi, sive pro disputandi via, vel quasdam clarescuderem, quibus in Sanctas Scripturas facile posset introire iuventus; vel flagrantem quemdam fasciculum religarem; cuius odore bono ad hæc peramena prata ineunda pelliceretur.

Propterea in hoc secundo tomo vberiore longè apparatus conatus præmitere, ipsum feci quintuplicem, cuius pars prima est de via discendi, docendique Sacras Scripturas: cum enim vel in ipsis Academijs iam pridem hæc disciplina omnium maxima, langueat, & torpescat; mirum non est, iam nunc temporis oportere eius discendæ, atque docendæ rectas semitas renovare. Secunda pars est de legitima via exponendi Sacras Scripturas: quippè, cum Prælector Scripturarum verè in eis Doctor esse non possit, nisi apprimè norit vias tutissimas exponendi; instituti nostri intererat plurimum, electissimos quosque in hac re Canones breviter cingere, ac dilucidè pertractare: præsertim, cum, & in libris, & in concionibus pro humana conditione nonnulla sinistra expositionis vitia semper inoleant. Tertia pars apparatus agit de legitima methodo arguendi, atque defendendi in Thesibus Biblicis: quoniam hæc pars certè erat per necessaria in limine Palæstræ Biblicæ, ut in ea vtriusque debita methodo, ac tenore concertaretur: quamquam enim in Palæstra nostra Scholastica de omni arte disputandi abundè à nobis dictum sit; nihilominus certamini Biblico nonnulla propria, & privata relinquebantur, quæ priusquam ad certamen Biblicum ingressus fieret, debebant iustis regulis expediri. Quarta pars præscribit methodum conficiendi lectiones certatorias: quæ, & suapte natura ab ipsomet opere poscebatur, eò, nimirum, quòd omnes Quæstiones à nobis

iac-

iactę in formam lectionis cum mutatione modica accomodentur : Et cuius in Hispania doctorum hominum videbam , & esse crebriora vota , & magis ardentia : non enim sine hoc certatorio preludio Sanctarum Litterarum Cathedras donant Academiae , sive Cathedrales Ecclesiae : unde viri etiam docti prae rei desuetudine in hoc agone agonem intrinsecus habent alterum crudeliorem , cui Authorum tam multa scripta praesentaneę non provident : eò quod in ijs pressuris non ipsorum vastitas , & amplitudo , sed pressa quaedam , & signata methodus sit servitura. Quinta denique pars centum & quinquaginta promissas in priori tomo regulas subministrat.

Exinde iam plano gressu descendimus ad certamina , atque ingredimur Decadas disputationum. Quamobrem in hoc nostro Prologo tria restant , quae praemonere , neque me , neque Lectorem ipsum vllatenus poenitebit. Primum est de questionum numero , qui licet (ut supra monui) sufficiens ille sit , ut diu foveat illa certamina , quibus electi Juvenes initiari solent ad gradus , & magisteria ; exiguus tamen alicui esse videbitur pro Campo Scripturarum immenso , in quo si Tostatus *scribere discutit omne* ; haud dignum esse censebitur Biblicę disputationi tam breves metas adfigere. Sed verò introrsus , qui noverit quot , & quanta in nostra disputationum centuria iaciuntur dogmata , & fundamenta pro Articulis Biblicis quàm plurimis dirimendis ; non criminabitur nos , veluti parcos in arena , & multi pulveris impatientes ; quinimò forsitan non incongruum existimabit quod in limitata sphaera vnius centurię quasi claudimus sphaeram disputationis immensam , & tam longè absumus , ut Labyrinthæis disputationum syllabis , & sylvis Juvenes absterreamus , ut potius nedum spinas disputandi breves esse ostendamus , sed demus etiam illas , quibus potuimus , rosas aspersas ; ut grato illicio teneantur Juvenes , trahanturque , dum sapientia clamitat , & dat vocem suam dicens : *Si quis est parvulus , veniat ad me* , insipientibus sic aptè loquuta , ut sapientes fiant : quemadmodum hæc divina Magistra olim etiam oportunè sapientibus loquitur , viceversa , ut nimirum , insipientes fieri , & esse quandoque non dedignentur ; qui velint esse sapientes.

Secundum est de modo argumentativo , quo Sacras tradimus disciplinas : licet enim si merè instructorię , & catechetice instillandę forent planę veritates , atque Mysteria ; non esset hæc methodus multum appositæ ; tamen dum de littera Scripturarum noscenda , penetranda , coordinanda , munienda , ac denique propugnanda , & explicanda fit sermo , hæc inter omnes methodus ex mea quidem sententia est longè excellentior , tum in se , tum respectu habito ad circumstantias. *In se* quidem , quia modus sciendi argumentativus in primis complexus est , & vno quidem tractu definitivos , atque divisivos modos sciendi variat , digerit , atque dirigit , ut veritatem concludant : deinde ipsa disputatio , quæ inter duas semper habetur partes adversas , duo itidem præstat cum maximo disciplinarum emolumento : alterum , videlicet , quod nescio , quem ardorem concitat , tum in discente , tum in ipso Doctore , qui prima debet esse pars disciplinæ : nihil enim insculpit littera , si vndequaque frigescit. Alterum est , quod hæc via disputandi , præsertim inter partes vtriusque opinabiles , tam locuples est in docendo , ut quando instillat propria , simul doceat adversa , & quasi unico gladio bini milites apparentur. *In circumstantijs* etiam , quia theatra pro suo loco , & tempore non nisi id amant , & postulant , atque ratione personarum in Hispania vehementius efflagitant : cum enim (prout exteræ

nationes etiam de sua humanitate nobis indulgent) mens Hispanorum valentissima sit , & profunda , amat hos fervores præliorum , quibus tam mirificè inescari solet , ut propter vincendi palmam , quandoque ad minus viles , & dignas minus ingenij lites deflectat , nisi ad graviora dignioraque certamina provocetur. Quod cum etiam in Theologia Scholastica doctissimus Salmeronius id præter fas alicubi ab aliquibus factitatum esse cognovisset , indoluit tam discretus , & prudens , ut brevi quodam Canone iacto in suo Prolegom. 9. luculentam Antidotum præparaverit , opus nostrum iure „optimo in hoc frontispicio decoraturam. Scholasticæ Theologiæ studium „(inquit) in quo brevi compendio , ac certa methodo multarum rerum , „quæ tùm in Scripturarum studio , tùm in doctrinæ lectione Veterum Patrum latissimè , & fusissimè pertractantur , veritates assequimur , non est „hominis Catholici respuere. Nam contemnere , hæretici est , & prorsus de „Ecclesia Catholica malè meriti , quæ hoc genus Theologiæ multis modis „amplexata est. Cum autem hoc genus Theologiæ commendo , nolim , ut „quisquam in illis studiis consenescat , sed moderatum , & certum tempus illis „disputationibus impendat , ut ad meliora , & suaviora Sacrarum Litterarum „studia tempestivè perveniat. Quidam enim ita illis studiis immodicè hærent , ut „ad meditandas Scripturas , & tardi accedant , & aridi prorsus , & ieiuni inveniuntur. Hæc Salmeronius : cui nuper mirificè consonat Deanus , & Professor gratissimus Salmanticensis Monachus Basilianus M. Perez tom. 1. in suis Tractatibus Theologico Biblicis dicens in prolusione num. 9. *Theologus Scholasticus , si nihil aliud est , doctus dici poterit ; eruditus dici non poterit* : propter quæ nos in re Biblica disputationes tendimus ad cotem Scholasticam circumagendas , ut Juvenes , longè aridiores aliarum controversiarum campos fastidientes , & deferentes , in hæc arva suos vomeres ipsi convertant ; & non nisi in satis frugiferis velint suas operas collocare.

Tertium denique est , de excitatorio quæstionum. Quoad rationem ergò excitandi satis multa exhibentur in quarta parte apparatus huius tomi secundi , quibus persuasum fiat , iusto satis quidem tenore excitari quæstiones nostras nonnullas super ijs textibus , qui de ea re in specie non loquuntur ad litteram ; eo quod excitatorium ad disputandum discerni debeat à Juribus Commentariorum. Si ergo adhuc Commentaria quæstiones aliundè avulsas non respuunt eo loci , ubi à Commentatore opportunum putatur , eas inserere ; cur in mero excitatorio id vertendum est crimini ? excitatorium enim ex ipsa vocabuli origine contentum est quavis oblata specie , ut controversia aliqui inter Doctores haberi solita , sub tractum textus huiusmodi disputetur. Nam altercatio illa : *An punctum , quod legitur sit reapse nec ne , ritè excitatum ad textum ?* in primis ex modò dictis , & postea dicendis in parte quarta nostri Apparatus poterit sumi benignius in Biblicis ex aliqua licentia orta ex minori frequentia huius studij. Deinde , quia id , quod in Scholasticis : *De certo numero quæstionum prius digesto , atque comprehenso , acussari solet* ; videlicet quod ita quis cum modico numero quæstionum extemporanea certamina subire non renuit ; condonari poterit , si nostros duos tomos addiscat : qui enim , ob id emolumentum , Decades nostras haberet benè perspectas , vel aliorum longè doctiores , ut P. Vincentij Mascarellij dissertationes mente repositas comparasset , non modicam viam Voluminum Sacrorum esset ingressus : neque tam imparati ad hæc theatra venirent , uti modo solent nonnulli alioqui famosi Doctores accedere. Lector benevole , defectus dona , pro me preces funde , & labore qualicumque meo frui : VALE.

APPA-

APPARATUS AD PALÆSTRAM BIBLICAM. PARS PRIMA.

DE RATIONE DISCENDI, ET DOCENDI
Sacras Scripturas.

PROOEMIUM.

INCIPIMUS, DANTE DEO, HUIUS SECUNDI
Tomi apparatus, in cuius prima hac parte de ratione discendi,
& docendi Sacras Litteras statim differimus; vtpotè quæ prima
esse debeat: acturi sumus tamen postea de modo arguendi, defen-
dendi, interpretandi, legendique lectiones Biblicas certatorias.
Quòd si nimis multa dicenda in his ita occurrant, vt præludia chro-
nologica iam parata, locum non sint habitura vsque ad tomum al-
terum, si Domino placet; præter quæstiones aliquas chronologi-
cas, quæ hic attinguntur; reliqua solum tangimus remissivè ad
Doctissimum Patrem Vincentium Mascarellum Societatis nostræ
Studiorum Præfectum Vallisoleti (vbi non sine gloria prospectet
Nobilem illius Collegij Maioris Togam, quam ex gratia vocatio-
nis reliquit, vt illustres sæculi exuvias) qui de re chronologica scrip-
sit non minùs plenè, quam gravitèr, & luculentèr.

CAPUT I.

DE IIS, QUI STUDIO SACRÆ SCRIPTURÆ
vacare debent.

IUM veritas Religio-
nis patrimonium
illud sit vetustissi-
mum, ad quod
quisquam homi-
num Ius hæreditatis videtur esse habi-
turus; videbatur etiam quasi optimò
Pars I.

Iure, Scripturas Sacras, vbi veritas
Religionis occluditur, cunctorum ma-
nibus terendas esse, cunctorum oculis
lectitandas. Sed cum ipsæ edoceant al-
tissima, & profunda Mysteria; atque in
novo, & Veteri Testamento ea celan-
da esse pronuntient; necnon cum tes-
ta-

tatissima experientia docuerit, in Regionibus Septentrionalibus, & alibi, ubi Scriptura Sacra Vulgari Sermone per compita recantatur, & quibusvis Cerdonibus, Cauponibus, Mulierculis, promiscuè addiscenda, discutiendaque committitur, nedum fatales ruinas, sed & manipulos hæresum, & miserandam totius veræ Religionis Catastrophem contigisse; sanctissimè cautum est per Summos Pontifices, & Concilia, ut non quivis illotis manibus ad tanta Sacramenta pertractanda conscenderet, sed iuxta Prophetiam Malachiæ cap. 2. *Sacerdotis labia custodirent scientiam, & legem requirerent de manu eius Populi, & Vulgus*: quæ mirè consonant cum ijs, quæ tota lege veteri passim resonant, ubi Sacerdotalis muneris esse perhibetur, Scripturas Sacras prænoscere, & eisdem Populum erudire. Sic habetur Levitic. 1. 2. Paralip. 17. Nehemiæ 8. ac Deuteron. cap. 32. & quidem ita, ut hic esset, quasi Sacerdotij characterismus, qui erat in summi Sacerdotis *Rationali* portandus, cui nimirum, hæc verba erant insculpta *doctrina, & veritas*. Quod quidem suaptè natura sic suaderi videtur, ut etiam Ethnici Sacerdotes apud Ægyptios à cæterarum rerum curis expedirentur, ut scientiæ divinorum possent incumbere, prout docet Arist. lib. 1. *Metaphisic.* cap. 1. atque id ipsum naturalis ratio confirmat: cum enim debeat Sacerdos ex munere, suo Populo prælucere; si hic tenebresceret, longè deterior, ac deploratior adveniret caligo, quam si duo Coeli lumina luce sua penitus orbarentur.

2 Propter hæc summè cautum est in Ecclesiastica Disciplina (de qua Author celebris Thomasinus nuper tria volumina satis ex petenda composuit) ne illitterati homines ad Episcopale munus promoverentur, in quo apex Divinæ Doctrinæ desideratur: quemadmodum copiosè edisserit D. Paulus ad Titum cap. 1. & 2. ad Thimot. cap.

4. Itemque Concil. Carthag. 4. cap. 1. & septima Synodus cap. 2. In quo genere, qui velit latius noscere, quam ex officio attineat ad Episcopale munus nedum scientia; sed prædicatio etiam personalis; consulere poterit Petrum Lopez de Montoya in sua Concordia contrav. 9. & Gerundam de Episcopatu librum in folio, & verè singularem. Nos enim duo dumtaxat Concilij tum Generalis, tum Provincialis Decreta producimus, quibus abundè res nostra, prout oportet, exponitur, atque fulcitur. Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 18. iubet: *eos, qui Ecclesiæ ministerio sunt mancipandi, Scripturas Sacras debere condiscere*. Et Concilium Toletanum octavum Sancit: *eos dumtaxat Adolescentes, & Iuvenes, qui & morum innocentia, & litterarum splendore habebuntur illustres, ad ordines promoveri*. Quibus sanctionibus impræsentiarum Noster Excellentissimus Princeps, & Primas Toletanus inter alios, toto nisu obsecundans, multum cribrat, atque fecerit Clericos ordinandos.

3 Igitur Clericorum est, atque Ecclesiasticæ Gentis studio suo ediscere, atque perscrutari scripturas; sed cum misera temporum conditio, nedum homines Biblicos, verum quasi, & Gynasias exploserit, eo, quod etiam nunc sub specioso, & Sacro huius Cathedræ titulo aliæ litteræ ministrentur; non multos Clericos, atque Præsbyteros, etiam litteris excultos, & gradibus insignitos, est invenire Sanctarum Scripturarum benè peritos: cuius quidem rei non inficior, eam quoque esse causam, quod nimirum, quoniam multis disciplinis debeat quis adaptari, ut tantum verticem dignè pertingat, non possit tam citò, & facillè reliquis litteris consummari; & ideò à sacris salutandis se abstineat. Quod tamen inde provenit, (neque sine ingenti iactura) quod aliqui Professores disciplinarum nullis moderationis legibus cinguntur,

atque coercentur. Propter quod vitium tam altè iam radicatum Ludovicus Vives vir eruditus doctè , atque copiosè scripsit opus de correctione disciplinarum , & Methodo tradendi disciplinas , & Franciscus Verulamius de augmentis scientiarum: quæ quidem si fuerint cum debito delectu accepta; fructum vberem reportabunt.

4 Porro triplex prout nostra tempora ferunt , Clericorum Ordines distinguemus. Primum eorum , qui per philosophicas , & Theologicas disciplinas rectè tendunt , vt ad Sacros Ordines promoveantur : & ad hunc finem, siuè in Sanctissimis Religionibus toto terrarum Orbe semper colendis, siuè in Academijs publicis educantur, & instituuntur. Secundum est illorum, qui continentia, seu castitati perpetuæ nedum ex toto dediti litteras amant Iuridicas, atque frequentant; quod eas videant amphivias, aptasque ad vocationem Domini præstolandam , vt nimirum , vel temporalia post munera subeant , vel Ecclesiasticis mancipentur. Tertium est illorum , qui vel penuria rei familiaris, quæ impensas prohibet , vel ingenij tarditate impediti, vel in medio litterarum curriculo casu aliquo abrepti , vel desidia propria stagnantes , summæ cuidam casuum conscientia dant operam , vt ad ordines promoveantur. In quibus omnibus opere pretium duco matura discretionè taxare , discernereque , quomodo debeant Scripturæ Sanctæ studio se dedere. In hominibus primi Ordinis non multa discussione opus est : quippè hi proculdubio considerare debent studium Scripturarum , vt messem propriam , ex qua fruges ipsi recondant. Vnde quemadmodum Messores observare debent , ne tempus messis in solo apparatu consumant , scilicet , in acuenda falce , linteaminum indumentis, atque in vtribus , & digitalibus apparandis , sic monendus est Clericus,

Pars I.

qui de liberalibus philosophicis , & Theologicis disciplinis circumornandus est , priusquam conscendat ad Biblica , ne immodicè in ijs distendatur, & vires insumat , ita vt hæ ad Scripturas Sanctas vel non accedant , vel accedant , non nisi dissipatæ , & vitiosæ. Pro hominibus secundi generis res indiget maiori explicatione : quippè iam vidimus , quàm proprio iure sit omnium Episcoporum Sanctarum Scripturarum notio, & traditio: & quis non videat, præclarissimos Antistites de Iuris peritis fuisse creatos , & quàm optimè plures Iuris notitiam cum Scripturarum notitia copularunt: vti fecit dulcissimus ille Ambrosius Mediolanensis Episcopus , & alij plurimi , quos tractus terrarum , & temporum perpetuò vident, observant , & venerantur. Res quidem solet esse digna confessu eruditorum , & calamo definire , *Quinam aptiores sint ad Insulas Episcopales , Juristæ ne , an Theologi?* Et vtrunque quasi Problema vertitur singulis propriæ facultatis causas agentibus, quarum rationes consultò prætereo, & videri potest Diana coordinatus tom. 3. ref. 68. tract. 3. & to. 4. tr. 8. ref. 71. Gobat. Vin. Theol. sec. 16. Nam quod ad litteraturam attinet, si benè, & solidè versati sint, utroque probo , utpotè quos probatos videò. Et certè de scientia Canonica debent Episcopi, Canonici, Parrochi, &c. non minùs , quam de Theologia esse provisi: quippè disciplina Ecclesiastica speculativa in Scripturis seu Theologia positiva , & in Scholastica propinatur; disciplina verò Ecclesiastica practica Sacrosancta totius Iuris Canonici harmonia resultat. Quoad ius verò civile nonnulli autumant ex eo creari animum litigiosum , & cum christiana pace non benè cohærentem ; itemque Ethnicis legibus , & sæcularibus Principibus inclinantem. Nec dubito, quin iure optimò in Viro Presbytero, & maxime in Episcopo , strepitus Forensis,

& quicumque ad ipsum apparatus cessare debeat, & altiori gradui, & studio locum dare. Cum tamen Civilia primordia, non nisi basis credi debeat Iuris Canonici; sicuti facile crediderim Ius Civile minimè nociturum, sic quoque crediderim omninò non relinquendum. Quamobrem si quisquam de Iuris peritis excellentibus ad prælaturam assumatur, in qua opus sit, divinam scientiam, & sacra dogmata instillare, debet vir huiusmodi, ut officium suum dignè transigat, ad Elementa Theologica, & aliqua philosophica captu facilia, (quæ in aliquibus libris tam aptè propinantur, ut non multum negocij facessant ea condiscere;) animum non despondere; neque erubescere, sicuti non erubuit Antistes ille celeberrimus Valentinus D. Payus de Rivera, qui cum septuagenarius nosset pro scripturis sanctis intelligendis linguæ Hæbraicæ utilitatem; non dubitavit, de vix iam ætate, simul cum Patre nostro Scriba iam sexagenario sibi collaborante, talia Elementa condiscere, & stridentia verba anhelare, quo Stridonensem Doctorem ambo seduli imitarentur.

5 Circa tertij generis Clericos, five Præsbyteros, qui latinitate tantum, & casibus conscientiae sunt instructi, quorum maior pars est, vel certè magna; opus est distinctione, ut in scripturarum campo versentur. Si enim de rudioribus illis sint, parumque latinis, & qui nullas facultates salutarunt; ipsi spontè sua abstinere à tractatione scripturarum: quippè stylium non penetrant; immò, & si aliqua penetrent, non debent aliquid docere, quasi qui intelligant; eo quod scripturarum altitudo etiam alios etiam doctissimos solet præterire: Unde consultum est, ne se exponant, ut in re gravissima decipiant, & decipiantur; vacare autem poterunt, &

debent hi Sacerdotes, qui versantur in populis doctrina indigentibus, alijs libris Asceticis, & Catecheticis, in quibus vel vulgari lingua, vel stylo magis instructorio propinatur sufficiens illa summa doctrinæ, quæ suffectura sit, ut viros huiusmodi satis provideat: v. g. *Hortus Pastorum Marchantij*, *Parochus instructus Pauli Senneri Catechismus Eusebij*, & aliorum cum Parra, Moya, Cantero, Bellarmino, Turlot, & alijs Catecheticis, & Molina Sacerdotum, & alijs Asceticis, in quibus benè diluta, tutaque doctrina respergitur ex ijs, quæ hauserunt Doctores de puteis scripturarum. Alij verò, qui nonnullas facultates semittractarunt, & in ipsis infaustra sorte truncati sunt, poterunt libros à nobis post modum assignandos evolvere: & si quæ sibi de facultatibus pro adiumento desiderantur, ea non litigiosè, & Academicè, sed quietè, & summatim excerpere de libris, qui ad hunc finem solent esse utiles, & compendiosi: ut nimirum, quisque Clericorum pro modulo suo de sanctis scripturis copiosè ditescat. Ingenia verò sæcularium Laicorum, & si nonnulla litteratura imbuta, periculosè in scripturis versantur, nisi garulos animos, & politicos exuant, & velint (ut par est) Ecclesiasticis Professoribus in re domestica & negotio hæreditatis Domini manus dare.

CAPUT II.

DE VIA, ET NORMA discendi generalius considerata.

6 **Q**UEMADMODUM in hoc misero sæculo post deplorandam ruinam peccati, densissima & inextricabilis manavit confusio circa corporalia, atque sensibilia; sic etiam usque ad intelli-

telligibilia pervasit , & omne genus disciplinarum tractatione adulterina corripit , ita ut verè dolendum sit, electos iuvenes ingenij dexteritate pol- lentes , sciendique perquam cupidos per mare disciplinarum aliquando tam inconsultò ferri , refferrique , ut sine portu , sine littore , sine clavo , sine naucleroque pro libito navigantes, vel non rarò absorbeantur ab undis , vel fessi post vagos circulos numquam in anteriora processerint ; quamobrem nihil gratius ; atque foelicius accidit huiusmodi iuventuti , quam ut for- tiantur Magistros vivos in omnibus disciplinis excultos iam , & emeritos, qui profectum parent , & studia di- rigant ; vel Magistros mortuos, idest, plures methodicos libros , in quibus integra Encyclopædia disponitur, cunctæque disciplinæ traduntur suo sub ordine percurrentæ. Quorum qui- dem librorum , qui sanè pretiosi sunt, & non nisi ab hominibus verè Magis- tris in lucem edi possunt , solet præ- propera iuventus esse pertæsa : quip- pè quodam curiositatis pruritu in om- ne genus quæstiunculæ fortius affici- tur , ut contendat ; quàm ut solida scientiarum semina , præcepta , at- que primordia condiscat.

7 Generalissime autem loquendo, pro bona methodo , & acquisitione scientiarum vnum, vel alterum Autho- rem tutum seligam , qui & alios clau- dant , & gravissimas disciplinas debita institutione pertractent. Igitur omnes litteras in inferiores, superioresve par- titus , aio : inferiores eas esse , quæ linguarum peritiam concernunt , in quibus si quis Græcè scire cupit, adire poterit copiosum Nicolaum Clenar- dum , eruditissimum Patrem Jacobum Gretserum , & breviusculum Rami- rium nostrum , qui ad non deterren- dum est accomodatior. Pro Hæbrai- cis rudimentis nuper editus est Romæ Pater Edvardus Slaughter cum ap-

pendice perdocti P. Jacobi Maria Ay- roli , necnon grammatica Bellarmini, qui etiam Syriaca elementa ministrat. Pro Arabicis Guadagnolus Clericus minor , & pro Chaldaicis Ariasmonta- nus in apparatu ad Bibliam Regiam. Pro Vocabulario Græco Robertus Ste- phanus , sicuti Henricus Stephanus optimus est pro sermone latino. Pro Arabicis dat Gollius locuples dictio- narium. Pro Hæbraicis præter The- saurum Xantes Pagnini poterit deser- vire Lexicon pentagloton Valentini Schilderij (alicubi expurgati) qui pro vocibus Hæbræis , Chaldæis , Rabby- nicis , Syriacis , & Arabicis copiam ministrat. Quæ omnia facta sunt , ut quoquomodo expleant invenies scien- di ardore percupidos : qui ulterius , ne ignorent de lingua Coptica multum discusa apud nostrum Athanasium Kirkerium adeant ipsum in suo Ædipo Egyptiaco ; sicuti & ibi traditur ra- rissimum Alphabetum Arabicum , quo scriptæ sunt laminæ Granatenses ; & apud Blancutium etiam inveniuntur linguæ Hæbreæ abstrusissimi caracte- res. Quibus promissis , pro latina lin- gua discenda cum methodo , atque docenda , quasi vnicus à me destinatur Libellus Patris Jouvancy Soc. Jes. His- toriographi : qui quidem libellus ins- cribitur *ratio discendi , & docendi* iussu Societatis editus , ut quam optimè , & methodicè iuventus institueretur.

8 Præter hæc , quæ ad Gramma- ticem spectant , prænosci debet, quan- ta sit Sphæra intentionalis , quanta- que vis nostri intellectus ad eam per- currendam , & obtinendas litteras su- periores, ut Philosophicas, & Theolo- gicas , Expositivam , Scholasticam, Dogmaticam, Polemicam , Moralem, & Mysticam , sive Iuridicas , & Histo- ricas. Pro qua sphæra intentionalis ap- tē observanda , & multarum scientia- rum iaciendis feminibus electissimus Author est Pater Sebastianus Izquier- do

do nostræ Societatis, & huius Provin-
ciæ decus in sua subtilissima Pharo-
scientiarum, & cui Comitem adiun-
gerem Patrem Andræam Iunium, nisi,
fato non infrequenti operibus pos-
thumis, opera eius de hac re in hoc nos-
tro tabulario delitescerent. Sed ut in
maioribus disciplinis ad veram Ency-
clopœdiam, absolutissimumque scien-
tiarum Thesaurum deveniamus, lectis-
simos quosque Iuvenes, quæso, invi-
to, provoco, & traho, ut legant li-
brum verè aureum, qui inscribitur *Bi-
bliotheca selecta* à singularissimo viro, &
doctissimo Patre Antonio Possevino
compositum, & eruditis fatis notum,
& tritum, sed litterarum candidatis
multum impervium, ubi agitur de ra-
tione studiorum in Historia, & disci-
plinis, saluteque omnium procuran-
da, Clementi VIII. dicatum, & Romæ
anno 1593. Typis Vaticanis excussum,
& cuius pulcherrimi characteres, edi-
tioque limpidissima Lectores pellicit,
ac devincit, præsertim Hispanos, si eo
loci inciderint, ubi Author, qui vere
est monstrum eruditionis, eos, cum
alienigena sit, hoc blandissimo Sermo-
ne, nobis numquam morituro, demul-
cet, ac demeretur. Parcat mihi Lec-
tor, ne parcam verbis plurimum com-
mendandis: quæ sic se habent. Sed
& qui ad Provincias ipsas, Hispaniam
quoque respiciunt, quam Huartes
affert in medium, quasi Latine lingue
incapacem, quod ingenio ad con-
templandum valeat; ne homini qui-
dem illi assentient. Erat certè cum
minus humanioribus litteris excole-
retur Hispania, ut videri hoc potuis-
set. Verum id non ab ingenijs, sed
inde acciderat, quod Præceptores
decerant, nec Hispani his studijs sese
dedebant. At iam ipsorum aliquem
cum perlego, & quæ hoc sæculo in
manus hominum prodierunt, nec
vim in dicendo, nec iudicium in rec-
tè exponendo, nec memoriam, quod

ad dictionem attinet, desidero. Extat
è pluribus, quos nunc taceo, Do-
minici Soti liber de natura, & gra-
tia, quem in Tridentina Synodo
emisit; & Melchioris Cani Episcopi
Canariensis communes loci, qui os-
tenderunt, quid hoc in genere po-
tuissent in reliquis, si voluissent. Do-
mestica, si licet intueri mihi, tam-
quam notiora; neminem penè cerno
è nostris Theologis, & Philosophis
Hispanis, ac Lusitanis, qui prælo sua
commiserint; quin videam vberem,
atque interiorem scientiam cum di-
cendi facultate coniunctam. Colle-
gium Societatis nostræ Conimbri-
cense in Lusitania Philosophiæ cur-
riculum novissime edidit, quo nes-
cio, an quidquam vel acriori iudi-
cio, vel aptiori dicendi, vel since-
riore Philosophandi genere um-
quam ad Nos manarit. Petrus Fon-
seca (de quo post, cum Philosophi-
ca suo loco attingam) Benedictus
Pererius, Gregorius Valentia, Fran-
ciscus Rivera, qui in duodecim Pro-
phetas scripsit, Petrus Rivadeneyra,
Iosephus à Costa, & cæteri, an lati-
ne scripserint, nemò tam rudis est,
quin sentiat. Et Ioannis Azorij, ac
Ioannis Maldonati Commentaria in
plerasque Divinæ Scripturæ partes
avidè expectamus, testatura, quod
dicimus. At eminentia illa Antonij
Augustini, & aliorum ingenia, quo-
rum labores Christianus Orbis mag-
no cum fructu excepit, ac certè
Ioannis Vivis Valentini (paucis ex-
ceptis, quæ Theologi cordate mo-
nuerunt, ut ex eius operibus exime-
rentur) satis commentum Huartis
evincunt. Hispanos autem cæteros
accendent, ut ne earum dotium, quas
à Deo accepere, integram in Dei ip-
sius gloriam Latine (addo & Græcè)
lingue simul cum scientijs iungendæ
laudem aspernentur. Hac usque Pos-
sevinius Italiæ decus, cui pares gratias
pro

pro gente nostra referre, quemadmodum non possumus, vehementer cupimus. Et certè amor Patrię, tanto homine suffragante, aliquantulum me titillabat, ut cum eruditissimo Matamoros, de asserenda eruditione Hispanorum, cumque Andream Scotto, & Nicolao Antonio in suis Bibliothecis, pro Hispana Cultura litterarum, peritisque eius hominibus rem agerem, nisi vellem digressiones penitus resecare, ut ratio methodi fluat serenior.

9 Igitur tanti Authoris, & libri tanti Epitomen, seu potius titulos librorum placuit in gratiam Iuventutis adnectere, ut litterarię opes ibi clausę ad nudinas patefiant. Continet ergo decem, & octo eruditissimos libros, quorum in primo studiorum finem media, atque impedimenta recenset, ubi de publicis Academijs, & libris plurima satis curiosa contextit. In secundo Divinarum Scripturarum Historiam, seu Theologiam Expositivam cum suo apparatu ad longum persequitur, traditque multum methodicę, & didascalicę. Quem quidem secundum librum, qui accuratę perlegerit, perfectam discendarum Scripturarum rationem apprehendet. In tertio libro de Theologia Scholastica, & Morali differit, necnon summa Sancti Thomę, ac Gręca methodo simul & Latina. In quarto, Theologiam Catechetica ordinat cum pueris, & Scholis. In quinto, seminaria cuncta regularia, & militaria, sodalitatesque Scholasticorum, aliaque pro omnigena pietate disquirat. In sexto, rationem exhibet amanter agendi cum Gręcis, & eorum affectibus in ritibus. In septimo, armat Catholicum cum varijs Hereticis conversantem. In octavo, patefacit Hereticorum Atheismos. In nono, instruit Catholicum, ut agat cum Iudeis, Sarracenis, & Agarenis, sive Mahometanis, & Sinenfibus. In decimo, & undecimo, pręscribit modum agendi

cum reliquis Gentibus, pręcipuę Indis novi terrarum Orbis, & Iaponijs. In libro duodecimo, Jurisprudentiam discat, & variā Methodo eam exornat. In decimotertio, Philosophiam generatim, itemque Platoniam, Aristotelicamque abundę discriminat, illustrat, & taxat. In decimoquarto, Medicinam, tam Hyppocratis, quàm Galeni partitur in methodos. In decimoquinto, collocat, & dividit Mathematicas disciplinas. In decimosexto, humanam Historiam abundę discutit, & ordinem legendi distribuit. In decimoseptimo, Poësim, & picturam sacram, & humanam, veram, & fabulosam discriminat. In decimo-octavo, Ciceroni enucleando, navat operam, & Rethoricam ipsius Schematis, & Paradigmatis declarat, & exornat. Quę omnia, ut vides, quid est, nisi absolutissima quędam Encyclopędia scientiarum, preciosissimusque Thesaurus, in quo pręter opes omnium litterarum locupletissimas vestigia ingredientibus indicantur, per quę neque veniant in pręceptis, neque ad pascua venenata deflectant; sed tutas pietatis semitas insequentes, doctrinam veritatis methodicam, atque catholicam assequantur. Unde ego percuperem pro morbifica litteratura prorsus arcenda, quod in catholicis Academijs & singulis illarum Gynasijs, singuli pręclarissimi huius Authoris libri respectivę ad disciplinas evolverentur: atque nedum Professores, sed & Discipuli veri litterarum amantes hanc Bibliothecam selectam noctu, diuque versarent. Pręter quem librum verę in hac re mihi primum, & unicum, non recuso varietatis causa ad alios itidem provocare, v. gr. ex antiquis ad doctissimum Hugonem de Sancto Victore, qui tertium Tomum operum suorum inchoat cum locupletissima parte multiplici Didascalica, & ad Ioannem Gerson p. i. tract. de libris legendis. Ex Neoteri-

cis autem ad duos Galliae Abbates ap-
primè doctissimos Claudium Fleury
Regis Christianissimi Confessarium de
methodo, & electione studiorum: &
ad eruditum Benedictinum D. Joan-
nem Mabillon de Studiis Monasticis,
in quibus plurima eruditio, methodus,
Crisisque respergitur, & unde quivis
ad gustum poterit coordinare studia
disciplinarum.

10 Cum igitur quidquid ad rite
discendum in Generali tetigerimus,
præterire non placuit, quæ pro recta
institutione Discipulorum huc possunt
adferri, satis instituto nostro famula-
tura, & quæ forsan apud plures, sal-
tem ex Junioribus, sunt quasi in ve-
terno contumulata, vel in angulo de-
litescent. Primum est, selectum, &
singulare opusculum doctissimi illius
Philosophi Severini Boëtij adscriptum
ad calcem sui operis de consolatione
Philosophica: quemadmodum etiam
ad calcem Diogenis Laertij adiectum
est vitis Philosophorum alterum opus-
culum de Discipulis informandis seu
de liberis rectè instituendis per Jacobum
Sadoletum. Hic ergo, quem Boëtius
composuit, & de quo nunc agimus,
inscribitur *de disciplina scholarium*, & sex
capitulis dumtaxat absolvitur: quos
tamen Ascensius Author priscus suis
Commentariis illustrat, sicuti etiam
inibi compendiosam præceptionem de
Discipulis, quam attulit Quintilianus
libr. 2. Oratoriæ sic inquit: *Plu-
ra de officiis docentium loquutus Discipulos
id unum interim moneo, ut Praeceptores
suos, non minus quam sua studia ament,
& parentes esse non quidem corporum, sed
mentium credant. Multum hac pietas con-
fert studio. Nam ita & libenter audient, &
dictis credent, & esse similes concupiscent, in
ipsos denique cætus Scholarium lati, & ala-
cres convenient, emmendati non irascuntur,
laudati gaudebunt, & ut sint Charissimi,
studio merebuntur. Nam ut illorum officium
est docere, sic horum est præbere se dociles;*

*alioquin neutrum sine altero sufficit. Et si-
cut hominis ortus ex utroque gignentium
confertur, & frustra sparseris semina, ni-
si illa præmollitus foverit & sulcus, ita elo-
quentia coalescere nequit, nisi sociata tra-
dentis, accipientisque concordia. Hacten-
us Quintilianus, quem ibi satis locu-
ples declarat Ascensius, non secus, ac
sex prædicta Capita memorata Severi-
ni Boëtij. Quorum in primo figuram
corporis, pueriliaque oblectamenta
taxat Discipulis, ordinemque discen-
tium determinat in rudimentis. In se-
cundo, agit, quomodo adolescentium
elatio sit subijcienda Magistro, & quæ
ab hoc vitia sint de Discipulis amoven-
da. In tertio, inconstantiam in discen-
do reprehendit: In quarto, comple-
xiones Discipulorum discernit, & ap-
pendit ad disciplinam, necnon consi-
lia cum exemplo respergit. In quinto,
Discipulos rite institutos multis coap-
tat, & instruit ad Magisterium: in qui-
bus non sunt prætermittenda illa ver-
ba, ubi ait: ut etiam Discipulus quos-
dam habeat, quos privatim doceat; li-
brosque eis legat, aliisque rudimentis
informet, ut sic intellecta sciat, scita-
que exprimere discat, & expressione
frequenti usum comparet, & usum Ma-
gisterij propinet. Alios namque doce-
re, est, propriæ facultati indulgere.
Ubi satis edocet, quam debeant Scho-
lastici, qui amant post modum esse Ma-
gistri, non aspernari, immò percupere
laborem illum, quo Superiores Scho-
lares alios inferiores excolunt, & cum
ipsis de Magisterio præludunt. In sex-
to denique agit de Magisterij norma,
& modo docendi.*

11 Explicitis ijs, quæ attinent ad
verè morigerum Discipulatum, alte-
rum insuper est, quod huc pro bona
institutione, modoque discendi possit
adferri, nimirum, aliquid indicare cir-
ca ipsum modum practicum evolven-
di libros, & studendi: ne videlicet, ut
sæpè solet, sterilis lectio maneat, &
in-

infructuosa ; non secus ac imbre aquarum præcipiti alluvione cadente , terra fit madida , sed mox tam sicca remanet , quam præexistebat. Propter hæc duos libabo Auctores , qui in hoc genere curiosa tradiderunt. Primus est, P. Hieremias Drexelius Vir Asceticus iuxta ac eruditus , latinique sermonis, copia vocum , & proprietate multum excellens. Hic ergo in quarto Tomo suorum operum tractatum inserit, quem *Aurifodinam* inscribit ; eò quod inibi de eruendis pretiositatibus , pertractetur. Tractatum ergo dat tripartitum , qui cum integer sit , de excerptis, & transferendis in privatos Codicellos , seu Quaterniones , eis , quæ inter lectitandum , digna visa sint adnotari ; primam partem insumit in roboranda , & propugnanda utilitate excerpti. Secundam in tradenda methodo huius excerptionis. Tertiam denique in distribuenda industriose , & applicanda ad usum istius modi utilitate. Dignus profecto libellus, qui à bonis adolescentibus in litteris progressuris, avidè devoretur : ideoque aliquantulo fusius hic à nobis est indicandus, ut fortius alliciat. Quoad 1. ergo partem , stabilita memoriæ inconstantia, cui summopere succurrendum est, confirmat usum , & utilitatem excerpti, appingendi , & conficiendi adversaria testimonijs Eruditissimorum hominum priscorum , & Recentiorum : eiusmodi sunt uterque Plinius, Aulus Gellius, Justus Lipsius , Jacobus Pontanus, Martinus Delrius , percurrendo denique omnes Classes eruditorum. Quibus & rationes adiungit. 1. Quia Lectoris attentio scribendi , & annotandi cura multum accuitur. 2. Quia quod scribitur intelligentiam profundius subit , & menti altius imprimitur. 3. Quia hæc excerpta sunt medicamentum præstantissimum oblivionis , & memoriæ suavissimè suffragantur. 4. Quia ab hac una excerpti solertia , multiplicia &

Pars I.

valdè utilia volumina profluxere. 5. Quia iuxta Consilium Sapientis, sic nimis providè , atque iucundè formicas, & apiculas imitabimur , quæ & stans temporibus condunt , quid promant ; & miro delectu florilegioque dulcia mella disponunt. 6. Quia sic apparatus singularis cuicunque , & portatilis Bibliotheca. Post quas rationes , neque timet obiecta. 1. Causanti id operis solum copiosis Scriptoribus adscribendum ; respondet , nedum pro libris, sed etiam pro orationibus Concionibus, Epistolisve gravibus, quas nemo literatus potest fugere omnino , esse desertiturum. 2. Si dixerit quispiam memoriæ exercitationem impediri eiusmodi specierum depositis ; respondet , ne pigritiæ fucos aures admoveat : Si enim quis memoriam nolit excolere , iuvatur potius habens paucula selecta, quibus incumbat ; si verò velit , adiumento plurimo erunt excerpta , ut semota farragine , non nisi in pretiosis reminiscantur exerceat. 3. Argumento non est , quod multi , nec indocti id non usurpent. Cur enim potius , quam incedentes per vias regias sectaberis pauculos, à recto tramite deflectentes : qui & ideo parum supra Vulgus eminent ; eruditiores procul dubio evasuri, si sic diligentèr excolerentur ? 4. Neque obstat , priscis temporibus disciplinas non tradi scripto ; sed auditione. Nam præterquamquod disciplinæ (quoquo modo res sit) non nisi excerptæ scriptis ad Nos pervenerunt ; non est , cur Nos charta , Typis , arteque scribendi iam modo perfrui , ad mores priscos , & incommodos relegemur , nihili inventiones succedentium temporum estimantes : præsertim cum mos scribendi iam sit ita Academicus. 5. Quod si timet quis eiusmodi Commentarios uno casu perdere ; timeat in primis omne contingens : & deinde semper plus timeat , non acquisivisse , quàm perdere. 6. Tempus frustra conteri , ne putet

B

quis-

quisquam. Quia invtilius certè contetur, cum plura lectitas, & nihil condidit. 7. Fortè de Indicibus librorum vberibus, & optimis volet sibi quisquam sine labore apparatus. Sed testatur ipse Drexelius, se ab Indicibus persèpe illsum; alios etiam similes Indices non benè versare, versatosque vel non semel remittere ad citationes infidas, vel plura pollicentes donare per paucula. Quibus adjicitur hos Indices sepèsepèpius non ab ipsis Authoribus adornari. 8. Aliqui libri sunt, vt polyanthæa, & loci communes ac tandem apparatus vnicè ad hunc laborem levandum compositi. Sed profectò vel in his mens multa dissipatione languescit, neque facilè offendit, quæ sint consona genio, & ingenio: vel Authorum verba varia citatione sigillant. 9. Dicit quis. Operosa indè manabit quaternionum, & farraginum comportatio. At semper se sua levant: & non erit grave onus, si adfuerit methodus.

12 De hac statim. In secunda parte primo subduntur excerptendi Leges. 1. quod fiat maturè, & opportunè, vt ab inolita consuetudine copiosior fiat ipsa suppellex. 2. cum Iudicio, ne ridicula, & invtilia colligas. 3. assidue observa lecta, visa, & audita, vt sedulitas pariat agilitatem. 4. Solum selecta seligenda sunt, & multa debent audacter præteriri, ne obruaris farragine. 5. excerpta non omninò quiescant, sed interdum relege. 6. Edisce nonnulla, ne torpeat memoria. 7. denique. Finem proprii studij attendito, vt si Theologus es, ad hanc professionem cuncta colliment. Secundò prædictus Author triplicem distribuit titulum, sub quo subnotanda sunt, quæ excerptuntur, & triplicem disponit classem excerptorum, quas vocat *Lemmata*. *Adversaria*. *Historica*. In *Lemmatibus* ponitur, quod historia non est, nec fuisse scribitur, annotato Authore, libro, capite, & pagina. In *adversariis*, quid-

quid historia non est, sed fusiori indiget calamo. In *Historicis* autem, quid quid historicum est, semper citatione minuta. Vnaquæque ex his Classibus binos quaterniones, seu Codices initio assumet, qui pro materiæ augmento poterunt multiplicari, & erunt lata margine, & folio in quarto. Scriptio- nis autem ordo nullus, sed pro opportunitate legendi: nam pro inventione excerptorum postea indiculus in octavo pro tribus illis Classibus est conficiendus; sed inter Lemma, & Lemma, seu Verbum, & Verbum spatium chartæ relinquatur aliquantulum: v. gr. duorum, aut trium digitorum, & in ipsa margine Verbum Lemmatis est apponendum. Quorum Lemmatum Index, seu Capitalium illorum Verborum, ad quæ nonnulla appinguntur, per Alphabetum disponendus est in octavo cum relatione, & citatione Page, vbi tale Lemma invenitur, designando pro qualibet Alphabeti littera tres, vel quatuor Indicis paginas, prout opportuerit, iuxta vbertatem litteræ, & speciale studium eius, qui excerptit. De *Adversariis* excerptendis, & eorum Indice conficiendo, penè itidem procedendum est, ac in *Lemmatibus*, & *Historicis* disponendis; sed pro his omnibus notatum velim, quod quando aliquid appingitur in qualibet ex prædictis Classibus, illud Verbum Capitaliter seligendum est, quod facilius veniat in mentem, & præcipuum in re teneat locum: deindè in Indice *Lemmatum* fere vnum Verbum appingatur. In Indice *Adversariorum* duo, aut tria Verbula; in Indice autem *Historicorum*, sententia integra, vel notitia. De quibus omnibus colligitur ex hoc Authore iuvenem studiosum in quadruplici libello Chartaceo suas esse subsidiarias litteras portaturum: nam primus in quarto, pro Classe *Lemmatum* conficitur: secundus in quarto, pro Classe *Adversariorum*: Tertius, in quarto, pro Classe

se *Historicorum*: ac denique quartus in octavo, pro triplici Indice trium Classium disponetur. Exindè procedit Author, ut pro singulis facultatibus aliquantulo plus contractè modum excerptendi præfigat, ut eò curiosus quisquam accurrat.

13. Quoad tertiam partem quoad usum excerptendi nonnullas tradit industrias. Monet ergo primo curiosiores, quod possent *Lemmata*, *Adversaria*, & *Historica* in Sacra, & prophana dividere, indice, videlicet, duplicato: itemque pro re nummaria alteros codices, & indiculum aggregare: item similiter pro genio cuiusquam lusus *Urbanos*, *facetias*, *sales*, & *Jocos* separare. Monet 2. Compendiola vsui futura subtexere. Monet 3. Tum circa locos communes, tum, circa miscelanea instituenda: sed in his omnibus ipse discretus Author non vult rem plus aggravare; sed Adolescenti non multum laborioso superiora sufficient. Dein excurrit aliquantisper circa Authores, qui legendi sunt: ut scilicet, legatur is, qui in ea facultate sit facile princeps; non tamen lectione vaga, nec perfunctoria, sed à Capite ad Calcem, atque constanter. Respergit insuper nonnulla adiumenta memorię: pro quo tamen infrà Authores dabimus locupletres. Claudit demum curiosam hanc tractationem breviuscula institutione Concionatoris, cui pro Dominicis, & festis codicellos indicat scribendos, & ei insuper nonnulla monita cum notis adiungit; cuiusmodi. 1. Aliquid certum sibi assumat orator. 2. Exordium brevè sit, atque à dicendis ductum. 3. Articulatè, & non præceptis loquatur. 4. Omnis omninò affectatio procùl. 5. Auditoribus loco, & tempore se accommodet. 6. Sese tantisper colligat, quando vult vehementer irrumperè. 7. Eruitionem prophanam tantum aspergat. 8. Concionem scribat sedulus. 9. Thema dividat. 10. Horam ne exce-

Pars I.

dat. 11. Sese urgeat fortitè, cum velit alios. 12. Vitia carpet, non vitiosum. 13. Superbię in alijs, & in se bellum indicat. 14. Imitetur neminem, sed sequatur naturam. 15. Libros evolvat *Barradium*, *Cornelium*, *Labathia*, *Palacium*, *Estellam*, *Toletum*, *Philippum Diez*, *Vegam*, *Ossorium*, *Raulinum*, & antè omnes *Biblia Sacra* cum interpretatione meliorum: v. gr. *Cornelij*, *Hugonis de Sancto Charo*, *Glossę ordinarię*, & aliorum, qui optimè *Contionatoribus* quadrant. 17. Quod dicis, ipse facito. En ergo totius huius pulchri tractatus nucleum expressum: quo frui tamen tu, ne recusa.

14. Secundus Author, qui præscribit modum utilem studendi, est *Ianus Phaosphorus* in libello *Schenckelij* detecti impresso *Lugduni*, anno 1619. apud *Bartholomæum Vincen- tium*. Hic autem studendi modum nonnullis præceptionibus cingit, nimirum, 1. ut *Discipuli Authores* aliquot noscant præ cæteris excellentes, quorum unum Principem eligant, in quo omnem operam collocent: quare in quavis facultate sciscitandum est à perito Magistro: quinam sint Authores primi ordinis, quinam secundi, quinam verò tertij: & quamquam primi ordinis Author est omninò audiendus, habendi tamen, atque legendi, prout possint, & consulendi, sunt reliqui. *Nemo enim* (ait), *in omnibus æquè excellit, & vilis aliquis scriptor interdum partem aliquam melius tractat, quam excellens: qui cum plurima egregiè, quædam tamen non tam excellentè, ut apud alios medijs, & infimi generis inveniuntur: qui multa vulgaritèr unum, aut duo eximie tractaverunt.*

15. Secundo monet, ut quæ in libris huiusmodi lecta sunt, transportatis eo omnibus scitu necessarijs in compendium aliquod redigantur. Tertiò conformitèr ad superiora divisionem iniungit per capita, & per materias,

B 2

at.

atque etiam per partes maiores, & minores. Quarto, vsus memorię localis est adhibendus exprimendo Imagines, & eas suis locis per domos, & cubicula collocando. Quinto certa hora quotidiane repetitionis alicuius partis instituenda est, vt parta conseruentur, & in dies fiat accessio. Sexto, Discipulus lectionem pręvideat, & inter docendum rem attentus audiat, & tractet; alioqui institutio tota avolat, & evanescit. Septimo, in disputando pauce, & vtilis quęstiones tenaci memoria discutiantur, animo merę contentioso prorsus abiecto. Octavo, dubiola cum doctioribus, Pręceptoribus librisvę consulenda, ne si relinquuntur, offofondant caliginem rebus subsequuturis. Nono, in studio per intervalla tantisper respiretur. Decimo, feriatis diebus post moderatam recreationem, studia redeant: experientia enim docet, post binas recreationis horas, vel ternas aciem mentis vivacių penetrare. Undecimo, tandem monet Author recurrendum esse ad excerptum, vti ex Drexelio suprà monuimus. Ac tandem hec generatim loquutus paulò specialius ad Philosophiam perdiscendam venit. Quę tamęn, ne extra metas divagemur, nunc pręciduntur. Et quia pro re tota huius capitis, & plurimis adolescentibus, qui memoriam artificiosam, & localem summopere expetunt, res non erit ingrata; placet depromere libellum alioquin non Vulgarem, seu potiů fasciculum libellorum Lugduni excusum apud Bartholomęum Vincentium, & in vnum corpus in octavo redactum. Libellus primus est huiusmodi: *Artificiosę memorię fundamenta ex Aristot. Cicerone, D. Thoma Aquinate, alijsque pręstantissimis Doctoribus petita figuris, interrogationibus, ac responsonibus clarius, quàm vnquàm ante hac demonstrata, Authore D. Joanne Paepp Galbayco. Cui etiam prater modum commodiorem eadem sine locis pręstandi, quę cum illis, alia non-*

nulla eiusdem artis hactenų inaudita adiunguntur. 2. libellus est Crisis Fani Phosphori, in qua Schenkelius illustratur Mnemonice dignitas vsus, virtutes, effectus, ratione, authoritate, experientia, & exemplis probantur. 3. libellus est Schenkelij detecti editio 3. in qua quidquid obscuritatis, & difficultatis, artificij tegendi gratia pręcedentes editiones adhuc habebant, candide litterarum amatoribus aperitur, ac communicatur à Fano Phosphoro. 4. libellus est Vita Ciceronis in annos distincta, ac in Epitomen secundum artem Mnemonicam redacta, à D. Joanne Paepp Galbayco, cui adiuncti sunt Catalogi Pontificum, & Imperatorum. Quos quidem libellos commemorare placuit in gratiam eruditorum: quia rari sunt. Si tamen in toto hoc Capite fuerimus aliquantulo prolixiores, ne mirere, cum satis multa, & vniversalia tetigerimus, provt ipsa ratio Ordinis postulabat.

CAPUT III.

DE VIA, AC METHODO discendi Sacras Scrip- turas.

16 **S**I ad superiora, quę diximus, oculos convertamus, inveniēmus nos tũ de veteribus, priscisque Authoribus, tũ de medijs, & non ita recentibus: tũ denique de Recentioribus nos aliquos indicasse, quibus, si studiosus Adolescens diligentęr incumbat, non possit ibi non invenire probatam methodum studendi Sacris Scripturis: quam nimirũ exhibet doctus ille, ac priscus Hugo de Sancto Victore tom. 3. in sua Didascalica, & Pater Antonius Possevinus in sua Bibliotheca lib. 2. ac denique D. Joannes Mabillon Benedictinus in suis Studijs Monasticis part. 2. cap. 2. Itemque Abbas Claudius Fleuri in sua ratione studiorum, cap. 37. qui tamen generalius rem trac-

tractat , ac brevius. Insistit tamen perdoctus hic Author, ab Ecclesiasticis esse Sacras Scripturas memoriter addiscendas pro maiori rerum , ac sententiarum promptitudine, ac varietate; eo quod primis Ecclesie Sæculis id ita usurparetur (ait ille) vt Laicis id quoque foret indultum. Neque verò in posterioribus sæculis possumus inficiari, quin plures homines docti, & sancti solidissimæ doctrinæ scripturarum amantes in eas tanto ardore incubuerint, vt memoria tenerent, ac recitarent : sicuti cum Iure Canonico fecit S. Antoninus , vt sic in Religionem à superiore posset cooptari; & cum Scripturis SS. fecit S. Petrus de Alcantara. Propterea etiam nunc in hac Provincia Toletana Soc. nostræ id moris est satis laudabile, vt proveciores tyrones Novo Testamento memoriter discendo, ac recitando se dedant, vt quotiescumque olim opus sit Christum Dominum , eiusque mirabilia verba, & facta , de facili personent : neque dubito , quin hisce temporibus etiam multi similiter Biblia condiscant: quod & hortamur validè ; tum , vt primis libris sæculorum labores primos destinemus : tum , ne Hæterodoxi de legis nostræ ignorantia nos exprobrent; tum , vt simus paratiores ad Ecclesiastica officia , quæ cuncta sunt inde apparanda : tum , quia vt inquit ipse Claudius Fleury , si Scripturæ Sanctæ semel , bis , tervè releguntur, Deo desuper id laboris remunerante , clarescunt mirificè , & loca à locis dissitis in opinabiliter collustrantur.

17 Quod si propter humanam desidiam , catervamvè disciplinarum, atque librorum , qui tædium in antiquitate causantes , novitati student , eiusmodi studium tenax non sit facilè, quamquam in se sit , & à me satis consultum ; suadeo vehementer , vt sacrorum voluminum , postquam attentè lecta fuerint , cursu quidem simplici

non combinatorio, & disputante , saltem compendiola retineantur , in quæ laudabiliter incubuerunt viri docti , & quæ negotio facili poterit invenire, qui vestigaverit. Inter alios quidem puto esse ad hanc rem utilissimum, libellum quendam exiguæ molis à Nostro Patre Fabricio Britio compositum , & cuius præludia nitida, & breviuscula nos inde mutuavimus , vt primam partem nostræ Palæstræ Biblicæ cum commoditate studentium initiaremus : in quo quidem libello cuncta sancta volumina in quoddam Compendium pretiosissimum rediguntur: & quem qui benè tenuerit (quod est per quam facilè) sermonis scripturarum fidus erit, ac tractator vberimus. Præter hunc autem curiosam quandam opellam Alexandri de Villa Dei operi huic ubi possumus necitemus, quam hic Doctor Sorbonicus multò labore partem evulgavit, & in Biblia Maxima Joannis de Haye mutuata , ac præfixam reperi : posteaque in Josepho de Turre Recentiori & vberimo Magistro ad sacras litteras addiscendas 4. tomis in fol. cumque iudicasset ingentis utilitatis pro studioso quoquam scripturarum esse futuram; videamque Bibliam Maximam Joannis de Haye, & P. Deturre adhuc in Bibliothecis obviam non esse, nollem si locus sit, lectores meos hac utilitate fraudare ; sed eos potius hoc qualicumque demereri subsidio. Est enim (vt existimo) id memoriale præcipuum scripturarum , quas nullo prætermisso capitulo , ducentis quasi ligat versibus grandiusculis Characteribus exhibitos , supra quos minuta verbula , & numerorum notulas figit, ita artificiosè , discriminatim , atque distinctè , vt his pretiosis ansulis tota Sacra Scriptura benè prehendi , ac retineri queat. Cui quidem Carminum concentui , alioqui de se aptissimo ad memorandum , iudicarem ego, si ynquam aliàs , memoriam localem mul-

multum deservituram, quam vel ex libellis nuper citatis, vel ex Pharo scientiarum Patris Sebastiani Izquierdo, quæ frequentior ad manus est, poterit quisquam haurire.

18 Neque tamen hæc attingens præterire volo figurationes librorum alicuius professionis, præsertim Biblicæ: quæ ad Nos attinet, quam Janus Phosphorus in suo libello septima prælectione præmisit, ut si forte cuiquam arrideat. Sic inquit. Potest uti formator Authore libri, ut citando D. Paulum, constituetur cum libro in manu, & ut sciatur, qualis sit, ponenda erit huius figura; ut si sit Epist. ad Corinth. in dorso epistolæ, quam manu explicatam tenet, collocet figuram cordis. Si voluerit ponere Authoritatem Evangelij, constituet Evangelistam Matthæum cum Angelo; Marcum cum Leone; Lucam cum Bove; Joannem cum Aquila: & si idem Author plures scripsit libros eiusdem subiecti, figuris distinguenda sunt: v. g. pro Evangelio Sancti Joannis, ponatur in suggestu prædicans: pro Epistolis, ad mensam sedens, ac scribens: pro Apocalypsi oculis in Cælum defixis, tamquam res novas, & invisitas videns. Sanctus Lucas scripsit Evangelium, pro quo eum ponet cum Christo; pro Actibus verò Apostolorum, quos etiam scripsit, cum Apostolis figurabitur. Moyses scripsit Genesim, pro qua ponetur eius Imago cum Adamo, & Eva, vel Dei creatis Cælum, & Terram, &c. Pro Exodo cum Pharaone, vel filijs Israel, eo duce, transeuntibus per mare Rubrum. Pro Levitico, Moyses cum Levita, vel Sacerdote. Pro libris Numerorum, Moyses cum Exercitu, & decem notis Arithmeticis in tabella. Pro Deuteronomio, ipse Moyses cum Tabulis, quas Populo explicat. Pro libro Josue collocanda est eius

Imago. Judices autem, vel Judicum libri præsentandi sunt per Imagines Othonielis; Deborah, & Abimelech. Liber Ruth per ipsius imaginem. Quoad libros Regum primus exprimens est per Saulem: secundus per Davidem: tertius per Salomonem: quartus per Ioram, Iehu, & Eliseum. Libri autem Esdræ figurandi sunt per eius Imaginem quadruplici loco figuratam ordinatè primo, secundo, tertio, & quarto libro. Liber Tobiae, per seniolem loquentem cum Angelo Filij Comite. Liber Iudith, per ipsam cum Holoferne. Liber Esther, per ipsam cum Assuero loquentem. Liber Psalmorum, per Davidem Cythara modulantem. Liber Proverbiorum Salomonis, per hominem habitu togatum. Liber Iob, per pauperem ulcerosum. Liber Ecclesiastes, per Parrochum concionantem. Liber Sapientiæ, per figuram Salomonis anguem sinistra, dextera verò librum tenentis. Liber Ecclesiastici, per Imaginem Iesu Filij Sirach. De Prophetis autem Isaias cum Serra; Ieremias illachrymans; Daniel in lacu Leonum; & Ezechiel inter Rotas. De duodecim autem Prophetis minoribus poteris figurare duodecim lapides Jordanis: vel si vis specialem uniuscuiusque memoriam, mutuare illam poteris de suis brevissimis Prophetijs. v. gr. ponatur Jonas in ore Ballenæ; Ioel cum Turba; Oseas ducens meretricem. Amos, cum Baculo Pastoritio; Abacuch, erectis crinibus: Micheas, in Bethleem; Nahum cum gladio ulciscens te: Abdias supra Montem Syon. Sophonias inter omne pecus, volatile, & reptile prædicans. Aggeus digito signans Templum Hierusalem. Zacharias tenens Captivum. Et pro Baruch, qui iungitur Hieremiæ potest nominari Amanuensis. Denique pro libris Machabæorum figurantur eorum

, Martyria inibi descripta. Hucusque Janus paululum auctus, & illustratus.

19 De his, & similibus fortè adnotatis, minori consideratione obijciat quisquam, ea esse vel leviuscula, vel per se nota cuilibet. Quod tamen cum de omni discentium genere sermo sit, statim nego : quippè hi in multis cespitant, & ita quandoque in medio fervore discendi consistunt, ut non ausint ultra procedere : præterquamquod, ut huic scrupulo, quem ante vidit Janus Phosphorus, responderet, norandum est, vni, vel alteri studentium vnam itidem, vel alteram ex illis monitiunculis, quæ apparantur, vtrò posse dari prævisam, sed totam cohærentem præceptionum ligaturam, atque electum fasciculum vix erit vspiciam ullus, qui teneat. Dum autem, aiunt, *leviuscula, & minuta sunt*, audiant, quæso, & observent minutijs constare maxima, & sicuti in mechanicis, ex vna parte, & in Asceticis ex altera fastigia non surgunt, nisi puncta, & apices observentur (& minùs, si prætereuntur;) sic in disciplinis liberalibus ruinosa, & protinùs ruitura fit fabrica, quæ minutura contemnit. Pro leviusculis verò me audisse memini, illud fructuosissimum pronuntiatum Eminentissimi Cardinalis de Luca experientia partum, decorum purpura, & maturitate taxatum, quo Iuniores Causidicos commonefacit, ne in Senatu, dum causis patrocinentur, quas rentur leviusculas, rationes prætereant; cum ea sit humanæ mentis varietas, & conditio, ut unus, idemque discursus, qui alteri non arridet iudici, videturque contemnendus, alterum omninò devinciat. Haud secùs igitur, elementa, præceptiunculæque donari debent pro varietate discentium.

20 Præter compendia Biblica supra insinuata, maximò erit adiumento Anatomica quædam Synopsis, quam in apparatu primæ partis nostræ Palæ-

træ dedimus, atque eliciimus ex præclarissimo, & celebri Georgio Edero Frisingensi iuris vtriusque Doctore in sua *Æconomia Bibliorum* libro verè selecto, & ad cuius impensissimi laboris umbilicum, & calcem hanc Synopsim contexit, ut proluxa operositas cingeretur. Quò cum pervenerim, non possum aliqua tacta superius commendatio calamo non refricare, videlicet, circa impendenda, necne studia Juristarum super Scripturis Divinis; ubi duo pronuntio: alterum est, quod Juristæ benè periti; dum in liberalibus, & Theologicis solidis non careant basibus, fortè non minùs apti sunt ad discussionem Scripturarum, quam homines de professione Theologica. Ratio est; quia cum facultas Scripturarum sit facultas omninò textualis, & quæ per homonimias, & Antinomias versanda est, non secùs, ac ius civile, & Canonicum à suis interpretibus pertractatur: insuperque cum Sacra Volumina ex omni genere historiæ illustranda sint, non secùs, ac iuris vtriusque volumina, tum ex Historia Ecclesiastica, tum ex Prophana, Romana, & Græca crediderim ego Juristas cum eiusmodi præludijs, & interpretandi peritia ad Sacras Scripturas accedentes, posse eas non minùs quàm Theologos illustrare; si tamen artes liberales, & multò magis bases Theologicæ sibi non desint, ne alicubi turpiter probabantur. Alterum est, quod dum observo, & lego in re Biblica duos libros oppidò singulares, & non nisi profunda elucubrationum cultura dispositos; cerno, eos esse non hominum professione Theologorum, sed de præ nobili agmine Iuristarum. Quorum primus, qui scriptor est nuperus huius sæculi decimi octavi, est Doctor D. Joannes de Leyva Cathedraticus, & Canonicus Granatensis, electusque Episcopus Illiberitanus, qui ad Patrem, & Papam nostrum Clementem

Vn-

Vndecimum dicat, & mittit verè animosum opus, quod de Chronologia vniuersali maluit scribere vbi laborat in Concordia Vulgatæ, & Versionis Septuaginta Interpretum super monstrosa illa numerorum discrepantia, propter quam iam longè à sæculis per Patres non minùs, quam per Interpretes de cohærentia laboratum est. Vbi licèt non me lateat perdoctum Patrem nostrum Vincentium Mascarellum plura in eo carpere, quæ sibi, & suis placitis de re Chronologica non benè respondent, nihilominùs nec improbo impugnatores, neque adhuc valedico impugnato, quovsq; fufius res veniat ad trutinam. Secundus est Georgius Ederus suprà relatus, & Brevi Pij Quinti Pontificis etiam donatus, qui suam Oeconomiam Bibliorum composuit solidissimis certè, ac profundissimis Theologis invidendam: in ea enim partitiones Theologicas facit methodicas, & mirabiles, delicatissimamque, ac secretam voluminum Sacrorum harmoniam patefacit, clarissimasque tabulas exhibet: ac denique rem totam tùm Dogmatis, tùm Catechesi, tùm etiam Patrum mirifica eruditione respergit. Quapropter ijs optimis viris gratias referens, atque eos supplici æstimatione complexus, dico deindè, quod iuuenis Scripturarum studiosus, qui ad eas alacri cum vigore propinquet, neque vereatur animum territùs despondere; fructuosissimè huius vltimi Authoris partitiones doctissimas leget, releget, & devorabit, ita quidem vt ad stuporem facilis movere sit tam alta comprehensio. Idcirco iste primus est à me designatus, modus, & via discendi Sacras Scripturas. Præter quos sunt satis singulares Casiodorus, & Ioannes Baptista Filckerus de *Theologia Juridica*, vbi ex placitis Imperatorum mirificè dogmaticus est.

CAPUT IV.

DE RELIQUIS MODIS
practicis, quibus Scriptura Sancta
methodicè possunt
addisci.

21 **S**ECUNDUS modus methodicè addiscendi Scripturas, est, si quis priùs voluerat aliquos apparatus, & Prolegomena, sive libellos manu ductorios ad Sacrorum Voluminum intelligentiam: nam huiusmodi libri fecundi sunt, ut potè à peritis Magistris compositi, illarum omnium Præceptionum, atque cautionum, quibus Inquisitor Scripturarum debet se accingere: vnde cum accedit postmodum ad Textum Sacrum, non imparatus venit ita, vt alicubi offendat, & corruat, quin potius iam præmunitus satis noverit, quo, & quomodo evadendum sit, dum occurrat perplexitas: in qua si quæritet Interpretem litteralissimum, adeat Tostatium, Maldonatum, Salmeronem, Lorinum, atque Pinedam; si verò mysticum, adeat Dionysium Carthusianum, & Hugonem de Sancto Charo, & alios. Si verò quærat Allegorica, legat Isagogem Xantes pagini, quæ pro sensu Allegorico & multum locuples, & Hieronimus Lauretus in Sylva Allegoriarum. Sed verò in hac via Regia studendi consulo, vt postquam quis Prolegomena, seu libellum manu ductorium hauserit, Textum Sacrum legat per volumina Glossæ ordinariæ, quæ ad hunc finem Doctorum hominum labore, & Ecclesiæ usu probata est. Pro libris verò manu ductorijs selegere potest studiosus ex illis omnibus, quos in prima parte nostræ Palæstræ apud Prolegomena abundè apparavimus, quem quisque malit. Sed tamen vnum hic vel alterum indicabimus: v. gr. magnum Aurelium Casiodorum

tùm,

tum, in suo libello divinaram lectionum: tum, in eiusdem collectanea de Schematibus, & Tropis ex Venerabili Beda Præsbytero. Item aptus est libellus quidam non frequens excusus Parisijs anno 1618. apud Laurentium Sonnum compositus à Fabiano Justiniano: ubi abundè, & dilucidè agitur nedum de instituendo studio scripturarum, sed de formanda concione, & alijs utilibus. Qui tamen libellus in octavo singularissimus planè est in recensendo Cathalogo vniversali eorum omnium, qui, tum vniversè, tum singulatim in Sacrorum Bibliorum libros scripsisse noscuntur: & quidem tam per apices, vt nedum in capita, sed etiam in versiculos Capitum Scriptores commemoret. Est igitur in hac parte suprà Bellarminum, Possevinum, Britium, Sixtum Senensem, & Angelum à Roccha Camerinum, & alios, qui indiculos contexere, facile Princeps. Hunc verò principatum video iam esse modò ipsi locupletius ademptum per Joannem Georgium, qui de hac re integrum volumen in folio exactè composuit; quod nomine *Indicis Bibliici* indigitavit. Tandem huic methodo inchoandæ poterunt deservire, vel Prolegomena Bibliaca nostri Nicolai Serarii, qui perelegantè scripsit in hoc genere, conciso paritèr, & eruditissimo calamo: cuius operis capite vigesimo octavo per plures Quæstiunculas totum Caput insumit in explicando Sacrorum Bibliorum discendorum modo. De exteris verò electus quoque liber est: *Praeludia Isagogica* compositus à perdocto Patre Fr. Antonio à Matre Dei Carmelita Excalceato, ubi eruditè, methodicè, & nitidè sua praeludia contexit, nonnullas interim digressiunculas miscens, cuius praeludium quartum totum est de modo discendi, & explicandi Sacras Scripturas. Hi duo postremi satis ad manus sunt Juvenum studiosorum.

Pars I.

21 Tercius modus, & via commodæ ediscendi cum fructu Sacras Scripturas, est, recurrere ad Authores alios doctissimos Scholiastas, qui non tam Commentarios, quàm brevia Scholia capiti cuivis subnectunt, quibus illum elucidant, & quorum subsidio potest Lector ad Textum introire vnum sibi ex huiusmodi Authoribus destinando, in quo simul cum Textu Capitis observet Scholia, ne vel anceps hereat, vel præceps corruat. Huius Classis sunt Biblia Emmanuelis Sæ cum suis notis: Biblia Joannis Mariana, vel potius volumen, quo in totam scripturam eruditæ notas apposuit: vnde vna, & vno tractu cum Textu legendum est: Biblia Jacobi Gordonij: Biblia Æstij, & Menochij: & Biblia Magna Joannis de Haye: non Biblia Maxima: vel denique Biblia eruditissimi Patris Jacobi Tyrini Soc. nostræ tribus tomis comprehensa, quem prius locupletem præferens apparatus de Chronologia, & multis Controversijs, inde nascentibus, & indidem terminandis, de Chorographia Terræ Sanctæ cum selectis figuris, de ponderibus, & monetis, atque mensuris, de Græcisque, & Hæbraicis Idiotismis; postmodum per totam Bibliam excurrit temperatus in Commento, vel Scholio, & locuples in eruditione marginali, atque in accentuum apicibus pingendis, necnon editione pulcherrima sedulus, & exactus: quapropter hunc præ reliquis tyroni optimo consulo, vt semper Textum legat tractu continuo sub hoc muto, sed præclarissimo Præceptore; vnde solidam in Scripturis Sanctis peritiam reportabit. Nec tamen renuo si quis pro genio suo alteri ex supra relatis in hac Classe magis adhereat.

22 Quartus modus solidus, & methodicus addiscendi Scripturas Sanctas, est, per alios Authores itidem eruditos, quos vocant Chronologos, seu potius Annalistas. Nam illi, qui merè

G

funq

sunt Chronologici, ut Genebrardus, Gualterus, Ricciolius, quamquam alioqui doctissimi, non ita apti sunt Junioribus pro discendo scripturas: vel quod eorum teneritudinem obruant, & terreant: vel quod non ad filum Textus procurrant, neque illum discutiant, & examinent: Annalistę ergo sunt Jacobus Salianus, Augustinus Torniellus; Cęsar Baronius: Henricus Spondanus, & Abrahamus Bzovius. Inter hos ergo seligo Salianum in Epitome, & Augustinum Torniellum Authorem verę selectum. Quicquidem Authores à principio ad finem legendi sunt; legendo tamen simul sub eodem studio Sacrum Textum, cui correspondet, ut utrò, citroque Annales à textu, & textus ab Annalibus collustretur. Qui legerit sic pulchrę digestos Annales Augustini Tornielli, operę locatę non poenitebit: circa testamentum verò novum cum Annales Baronij tam ampli sint, assumendus est Noster Bisciola, qui Baronium in Compendium redegit, quod triplici in quarto constat volumine satis commodo, ut cum textu similiter lectitetur.

23 Quintus modus certę præclarissimus, & fructuosus studendi sacris litteris, est, omninò se addicere, priusquam ad scripturas integras perveniantur, libello cuiusdam eruditissimo, & singulari, quem composuit Author mihi certę gravissimus ex Augustiniana Familia, quę tot dedit claros Alumnos, & inter eos hunc celeberrimum verę Magistrum, & alto inter eruditos ordine collocandum. Hic ergo est Fr. Laurentius à Villavicentio Doctor Theologus, Patria Xerezanus, qui præter libellum doctum de Phrasibus Sacrę Scripturę, alium hunc edidit in octavo excusum Antuerpię anno 1565. in quatuor divisum libros de rectę formando Theologię studio pertractantes. Et quidem quamvis libri sint parvę molis: Author tamen

mihi est notę maximę: quippę iam dudum didici, Rempubicam librorum, sicut & cęteras esse Respublicas, in quibus & optimates inveniuntur delicatissimi, & vulgus promiscuum; in quo multi robusti baiuli, vel fabri cum inveniuntur, in pretio non sunt habendi cum delicato quodam prænobili. Sic etiam contingit in libris, in quibus, si benę res taxatur ab eruditis, multa volumina, etiam crassa, & grandia sunt vulgus iners præ quopiam libello gracili, & exiguo, sed multarum pretiositatum Thesauro. Huiuscemodi ergo est hic liber huius clarissimi Authoris, cui titulus est, *de rectę formando Theologię studio*. Quapropter hunc velim quisquam studiosus devoret à Cruce ad calcem: nam in omnibus ipsius quatuor libris est vtilissimus, vberimus, methodicus, solidus, ingenuus, & ex mea sententia, prout ipsum evolvere, ac notare licuit, est omnibus numeris absolutus, in quo tamen, licet alicubi (si benę memini) reperirem Desiderium Erasmus Rotterodamum, quasi in pretio habitum: nihilominus Author ne idẽ habeatur suspectus, ubi eum citat quippę fortę tunc temporis necdum Erasmus erat planę cognitus, sicuti modõ est; neque indignus, ut in re illa, quam verę diceret, scribenti suffragaretur. Hic ergo libellus aureus, qui non semel, sed iterum, atque iterum lectione iugi hauriendus est, præter Didascalicas partes relatas, quas abundę explet; iungit germanum eloquentię flumen, quo sine fuco satis dulcẽ loquitur, & elegantẽ. In primo ergo libro breviter, ac dilucidẽ monstrat, quęnam ad id studium accessuro sint necessaria. In secundo libro totus est erga sacras litteras ediscendas, ut veras bases totius verę Theologię. In tertio libro circa reliquos libros, locos communes Theologicos, Pontificumque, ac Theologorum responsa methodica partitione dif-

discurrit. In quarto denique libro, de Historia Ecclesiastica Synodis, Canonibus, traditionibus, officiis, ritibus, & ceremoniis edisserit. Multa de hoc libro diximus; sed tanta merebatur hic liber, qui certè locum replere potest pro illo, quem promiserat eruditissimus Cano de locis circa studium scripturarum. Atque adeò nisi res esset operosa, huc integrum volumen huiusmodi transportarem; parco autem, cum id curiosis indicasse sufficiat. Quoad secundum verò librum, in quo agit de scripturarum studio, nihil videtur prætermittere eorum, quæ ad rem tantam attingant, mirificas observationes respergens, quibus praxis solidè studiosa conficitur. Scrutatur profundè in parvo Schematè octo fontes, vnde obscuritas, & hesitatio in scripturis solet manare, quas difficultates plurima observatione complanat. Regulas intelligendi Sacras Scripturas apponit plurimas, atque selectas. De libro Psalmorum legendo tractat dilucidè, vel (ut melius dicam) de omnibus. Atque ut tanto hominì relinquam quæ verè tanta sunt, & cum quibus (crede mihi) Lector evasurus est universalis, electus, & eruditus Scripturarius, duo huc dumtaxat transfero, quæ intelligentiam dilucidant: alterum, pro Prophetis: alterum, pro Epistolis Pauli, & de utroque legi poterit Turre tom. 1. pag. 468. & 352.

24 Hic ergo est ordo Prophetarum, quamquam aliter sint in voluminibus collocati, & alij aliter. Abdias vixit, & suum conscripsit opus ætate Achab Regis Israël, atque Eliæ Prophetæ 1. Reg. 15. Jonas regnante Jeroboam filio Joas in Israël à morte Elisei. Amos regnante Usia, sive Ozia in Judà, & Jeroboam in Israël. Michæas eodem Rege Usia sive Ozia incepit, & sub Ezechia finijt. Oseas Michææ Contemporaneus: itaque sub Usia, vel Ozia Rege creditur in-

Pars I.

cæpisse, ac deindè prosequutus ad tempora usque Ezechia, annos, ut quidam opinantur 70. Isaias vaticinatus est sub Ossia, vel Ozia Joatham, Ezechia, atque etiam ad decimum usque annum Manassæ. Joel Ezechia anno 14. ante Bellum illatum à Sennacherib. Nahum eodem tempore prædicat Ninivitis relapsis in pristina scelera. Abacuch sub Manasse floruit. Ezechias paulò ante erat, velut communis Mecenæ, atque Alumnus Prophetarum; Manasses hostis, & tyrannus in eos sævit. Sophonias sub Pio Rege Josia. Jeremias incæpit eiusdem Josia anno 13. Prosequitur verò etiam post captam Civitatem. Daniel in Chaldaea cum capto Rege Joachim. Ezechiel in Babylonia anno 5. post migrationem Jechonia. Aggæus, Zacharias, & Malachiæ nomine inscriptus liber, editi sunt in reditu ex captivitate Babylonica ad imperij Babylonicæ gubernacula, sedente Dario Hystaspæ. Quo igitur ordine sunt conscripti, eo etiam legere libros oportet.

25 Alterum autem est, pro ritè, & fructuosè legendis Epistolis Pauli: prodest enim easdem legere ordine eo, quo conscriptas, editasque probabile est. Hoc autem ordine quantum partim ex Apostoli verbis, partim ex Sanctorum Patrum Commentariis potui colligere, scriptas existimo. Ante omnes alias editæ sunt duæ ad Thesalonicenses, cum Athenis ageret, Actorum 17. Hinc prior ad Thimotheum apud Laodiceam, quæ Phrygiæ Pacatianæ est Metropolis, Actorum 18. Quarto loco scripta est prior ad Corinthios ex Epheso, ubi tres annos propè integros docuit, Actorum 19. Quinto illa ad Titum ex Nycopoli Macedonia, Actorum 20. Sexto posterior ad Corinthios Philippis Macedonia, Actorum 20. Septimo nobilis illa ad Romanos condita est Corinthi in Achaya, paucis ante diebus, quam

C 2

Hic

Hierosolymam proficisceretur, Acto-
rum 20. In vniversum scriptę ante cap-
tivitatem sunt numero septem. Iam
Romę agens scripsit has, atque hoc
quidem (vt credimus) ordine, 1. ad
Philippenses, 2. ad Colossenses, 3. ad
Philemonem, 4. ad Ephesios, 5. pos-
teriolem ad Timotheum, 6. ad Gala-
tas. 7. sive Romę, sive alibi agens in
Italia, ad Hebręos. Hucusque Villa-
vicentius, qui vberimę agit de sen-
sibus, & expositione Sacre Scripturę,
& etiam cordatę, & breviter de Chro-
nologia, necnon de alijs plurimis ve-
rum Biblicum & Theologum illustran-
tibus: quare vt finem faciam, neque in
hoc libello acquirendo taxetur pre-
tium: neque in eo evolvendo, taxetur
studium.

26 Sextus denique modus, quo
quis, quasi quibusdam clavibus, ad
penetralia scripturarum possit accede-
re, est, is, quem in hac nostra Palęst-
ra parare tentavimus. Quamquam
enim vias selectorum Authorum iam
indicatas ingenuus antefero ei, quam
ipse prescribo; nihilominus hanc ideo
expono, vt si cęteri libri ad manus non
adsint; libelli mei fortę, Deo dante,
in lucem prodeuntes opem qualem-
cumque adferant studioso. Igitur in
toto opere, vt videre est, omne ge-
nus tractationis de re Biblica curavi
artificiosę contexere, vt omnes se mu-
tuę collustrarent, & Lęctor Biblicus,
Peregrinus, & Hospes foret in nulla:
& quamquam non me lateat, omnes
has partes non ad omnem materię
dignitatem, & tractationis apices esse
discufas, quod & plurium voluminum
opus esset, & tyronibus terrori (sem-
per vitando) tamen, vt ipse sentio, ex
omnibus tantumdem libatum est,
quantum oporteret; & alia alijs, ita
sunt variegata, & respersa, vt fasti-
dium eliminant, operam recreent, &
instructionem parent. Attingimus ergo
partes prolusorias in Prolegomenis;

historicas in compendijs exhibitis; ca-
nonicas in pręmissis regulis; illustra-
torias in Authorum manipulis; frugife-
ras in indicibus; disputatorias in quęst-
tionum fasciculis; doctrinales in me-
thodis discendi, docendi, scribendi
Quęstiunculas, interpretandi textus;
partes Scholasticas in norma arguendi,
atque defendendi, conficiendique lec-
tiones certatorias; partes Chronologi-
cas; partes Criticas, vbi oportet; & par-
tes Adagiales pro captu sermonis. Qui-
bus tactis, nescio in re Biblica quid vl-
terius attingendum restet, nisi quod
prędicta, vt monui, non per omnes
suos trahuntur numeros, sed per eos
dumtaxat, per quos tyro maneat in
re Biblica plusquam mediocriter tinc-
tus. Vndę nolim in me superiora vanę
attribui venditationi; quęquidem so-
lū ad inescandos optimos Iuvenes,
dicta velim, vt in studia huiusmodi
plurimum afficiantur. Quod sæpę ob-
tinetur, dum vident certam Sphęram,
in qua quęcumque sibi ediscenda sunt,
colliguntur; ne in immensas librorum
classes, & ingentia, raraque volumina
divagantes, prius viribus dissipentur,
quam Lętores fiant.

27 Methodus ergo ad legendos
hos duos tomos poterit esse duplex:
prima, vt continenter iugi lęctionis
tractu eo prorsus ordine, quo scripta
sunt, ambo volumina devorentur: &
hanc ipse ratam habeo; tūm, quia, vt
in ipso opere videre est, satis ordinatę
ab exordio tota res geritur, vt digera-
tur: tūm, quia quod indę manat, non
semel in posterioribus, (vt scribenti-
bus solet vsuvenire) ad scripta priora
reclamatur; tūm, denique quia quo-
ties mens studiij filum abrumpit, &
quasi ad retrogradum lęctarum rerum
loculamentum adigitur, non ita spon-
tę fertur; nec tanta aviditate festinat;
quin potiūs, quasi pulsatur inertia, &
nonnullas trahit morulas tarditatis. Se-
cunda methodus potest hęc esse: pri-
mō

mò, vt quis legat nostram rationem, operis, lecto Prologo vtriusque Tomi. 2. Legat simplicia nostra præludia, seu Prolegomena. 3. Vel textum integrum legat, vel memoriter addiscat Synopses, siuè compendia, quæ iam soluta oratione, dedimus, aut versu dabimus. 4. Legat nostram rationem, siuè tractatum de modo ediscendi scripturas, vt modo, quo magis placeat, locuples fiat. Sed in hoc tractatu duntaxat legat vsque ad caput quintum. 5. Disputationes nostras quodlibeticas, vt habentur in vtroque tomo, hauriat non ommissis, neque regulis præeuntibus, neque indicibus ad finem subsequenti- bus: nam de primis docebitur sensum litteralem eruere; & de secundis firmabit ex litterali Moralem. 6. Leget modum conscribendi quæstiones, & simul notabit indicem, quem fortè ad calcem operis ex Ormaza nostro exhibebimus, vt si velit alias quæstiones variare, & conscribere, sciat, quas: sciat quò recurrendum sit: & sciat, qua methodo Scholastica conscribenda. 7. Si aliquando exercendus sit in lectionibus Biblicis certatorijs, descendat mox ad noscendum modum, quem exhibemus, lectiones similes fabricandi: quia postquam lustratæ sunt quæstiones scholastica methodo discussæ, suapte natura cadunt præcepta conficiendi lectiones eiusmodi. 8. Methodum arguendi, & defendendi in re Biblica releget, quia ad lectiones certatorias in Cathedralibus hæc Palæstra subsequitur. 9. Nostram tractationem de re chronologica ediscet, in qua paulò fusius de ea differetur: quamquam in quæstionibus chronologiam concernentibus, satis inibi pro loci oportunitate traduntur ea, quæ sine aliis loci mendicatione rem dirimant. 10. Legere potest tractatum discendi, & docendi à capite 5. vbi iam differitur de Magistro. 11. Leget Adagialia & regulas, quibus dexteritatem nanciscatur Interpretandi,

12. Denique versabit indiculum Scriptorum supra singulos libros sacros, vt dicescat ipse, atque ditare possit, si nonnulla scripserit commentaria. Quod iam certè Magistri officium est, de quo nonnulla dabimus capitibus sequentibus. Sed cum Scripturæ Sanctæ instar Coelestis Patriæ sint, vbi sunt plures mansiones, ad quas per vias plurimas pervenitur; vias multiplices, quas insinuavimus ad discendum supra resperfas volumus hic recolligere, vt obtutui vnico præsententur. *Prima* est per methodum Possevini (& quidem hæc mihi est longè charissima, & locuples.) *Secunda* est methodus Hugonis de Sancto Victore. *Tertia* est methodus D. Joannis Mabillon. *Quarta* est methodus Georgij Ederi. *Quinta* est methodus per Prolegomena, & Glossas, seu Interpretes. *Sexta* est methodus legendi tota Biblia, per Scholiastas. *Septima* est methodus legendi carptim Biblica simul cum Annalistis. *Octava* est methodus doctissima Villavicentij. *Nona* denique methodus est, quam nos ipsi in hoc opere exhibemus. Vndè potest conijcere quis, non defuturam viam studendi iuveni diligenti, ac litterarum studioso.

CAPUT V.

DE RATIONE DOCENDI

Sacras Scripturas.

28 **T**OTA recta ratio docendi Sacras Scripturas, pendere visa est, vt ipsa fert natura rerum à bonis dotibus, & qualitate Magistri: qui præ oculis habere debet tres libellos viles vt benè doceat. *Scopus Biblicus* Gilberti Novicampiani, *Claves Scripturarum*. Catharini, & *Annotationes* Petri Beuter. Hic ergo Magister, si eiusmodi sit, prout oportet; restabit potiùs illius præcepta sequi, quàm dare; quod, si alioqui in quibus-

libet disciplinis est difficilimum ; in re certè Biblica est multò magis. De Magistro ergo Sacrarum Scripturarum, qui talis re ipsa sit, vnum dumtaxat à quibusvis sanæ mentis hominibus dici potest : nimirum, quòd vnus tantum est nobis Magister super terram, qui est ipse Deus verus Author, & Doctor Scripturarum. Igitur, de Magistro Sanctarum Scripturarum tripliciter sermo potest institui; vel quoad iura Magisterij, vel quoad personam, & doctrinam, vel quoad methodum docendi. Quoad primum statim venit nobis in mentem liber ille subtilissimus Augustini, vbi more sibi solito Dialogismi differit de Magistro. Quoad secundum, sese offert Serarius Noster in Prolegomenis ad finem loquens de Præceptore; & quoad tertium prisci Quintilianus, & Boëtius suffragabuntur, ille libro secundo Oratoriarum; hic autem capite sexto, & vltimo sui libelli de disciplina Scholarium. Quoad iura ergo Magisterij divinarum Scripturarum ignotum est nemini benè sentienti ea tota, & vnicè residere in Divino Magistro: de cuius Magisterio latè differit Augustinus loco citato multum subtiliter pretiosa ratione signorum, siuè verborum, quibus alteri ab altero aliqua veritas innotescit. Quæ omnia sic abundè discussa per Dialogum, eo collimare videntur, vt illa tandem, quæ ad finem iacitur veritas, intellecta hominibus relinquatur, scilicet, quod homo hominem monet; sed nemo docet, nisi Deus. Quæ veritas certè digna, quamquam hic per otium potius præstabilienda est, quam tractanda; nihilominus quodammodò illustrari potest cum eo, quod alibi in adversarijs meis notatum reperi, & quod veritas quædam est hominibus litterarijs non aspernanda, scilicet, nullum purum hominem verè esse Magistrum, & verè esse Doctorem, quamquam infinitus stultorum numerus pas-

sim ita nos vocitet, & nos etiam ipsi auribus deliniti hoc grato rumusculo delectemur. Nemo est Magister, quia vnus dumtaxat est, iuxta divina oracula, & ipse Divinus. Nemo est Doctor: quia vt supra Augustinus, homo dumtaxat monet, sed docet Deus. Quapropter, si subtiliter, sed verè res est taxanda, homines ideò possunt solum esse Doctores, in hoc mundo, quia sint Dedoctores, & deductores. Explico vtrumque.

29 Doctor dicitur ille cuius munus est tradere vera, & repellere falsa: quando ergo vera tradimus, sumus deductores, quia quasi de manu in manum, vel de mente in mentem fidei tractu veritatem ducimus, aut deducimus. Quando autem repellimus falsa tot, & tanta, quæ homines circumveniunt, tunc sumus Dedoctores, quia nihil aliud facimus, quam dedocere homines illa, quæ docta sunt ab illis, qui sibi impudentes, & arrogantes Doctoris nomen, & munus usurpavere. Itaque, vt res tota sit liquida, veritas sola est, quæ docet: nos tamen cum illam alteri administramus, *Deductores* sumus, atque illam deducimus. Cum tamen falsa illam circumstantia repellimus, *Dedoctores* sumus, quia falsa, quæ inimicus homo super seminauerat, dedocemus. Quæ sententia apprimè Theologica, & Catholica licet delicatè proposita, verior apparet; si quæ ex huius germanæ intelligentiæ ignorantia prodierunt, aliquantulum pensitentur. Nam quia homines se habuerunt potius vt Doctores, quam Dedoctores, hæresum monstra manarunt: & quia fideles Deductores non se exhibuerunt; manarunt ignorantia, opinio, obscuritas, & caligo. Quorum primum satis est obvium: eo quod homines præsumptuosi speciebus humanis inflati, internaue superbia perciti, ausi sunt priscam, & veterrimam veritatem repellentes, ipsius loco à semetip-

ripiis conficta deliramenta, ac fabrefacta dogmata substituere, eaque, veluti pretiosas merces, è profundo verno effofas alijs miseris venditare, atque ad tam fallaces Nundinas potenter adpellere, vt se sequerentur. Hinc fuit fatalis Hydra sub orta verè multiceps, quippè, non erat, nisi multis, & venenosis cerebris constituta, quæ virus suum quaquaversùm afflarent. Ecce ergo, quomodo nescierunt homines, quod sola veritas docet, & quod homo si illam non accipit, dumtaxat poterit dedocere, ita vt ille sic se haberet, quemadmodum olim Augustinus in suis Confessionibus se mirè describit cum suis sensibus, & facultatibus sermocinantem, repellentemque, quanta ipsa nunciabant, non tamen adhuc benè tenentem quid Deus ipse esset.

30 Secundum etiam negotio non difficili patefiet. Deus enim ab initio veritatem, prout oportuit hominibus revelavit, quam posterus postero fidei tractu trajceret; sed certè simplicissimam illam, venustissimam de manu Omnipotentis expressam, & nulla alterius manu intrepidè temerandam. Quid ergo? Debuissent homines tanti thesauri servandi semper solliciti eam æquè nitidam, & ingenuam, nullisque humanis phaleris, & monilibus adulterina manu circumornatam posteris tradidisse. Sed Proh dolor! Ab exordio homines huius veritatis splendorem delicatissimum ignorantes, eam quisque pro suo amore, & libito fucandam, amiciendamvè suscepit, sed tam infœlici sortè, vt quantò plus amicta, minus intermicaret, & qua parte humanus ille fucus accederet, nativus eius splendor abiret, non secus ac si homines certatim ornatus causa solem pannis obvolverent. Ad hæc hominibus vndecùmque de regione in regionem, ac de sæculo in sæculum illam quæritantibus, ac ubicumque reperitam crederent, pro amore suo ami-

cientibus, ea iam multum obscurata, & incognita, vbi poterat, has sibi iniurias Phaleras fugitabat. En quomodo veritatis ignorantia homines occupavit, quia non eam tractu fidei, & simplici ad posteros deduxerunt. En quomodo in regionibus, & sæculis adolevit opinio existimantibus alijs hominibus veritatem sui amoris, & cerebri vestibus contineri: alijs autem sub suis. Quorum quidem vestium pro varietate humanæ conditionis infinita varietas eas statim infinitas procreavit quæstiones, quibus homo se immiscuit, quia non simplici tractu deduxerat veritatem. Ex quibus infinitis quæstionibus statim orta est, quam modo cernimus, confusio, obscuritas, & caligo. O, vtinam sola nos doceat veritas, & homines sint boni Deductores veri, & veri Deductores falsi! Quia Deus vnus Magister esse debet Scripturarum; & nos homines imbecilles, & errabundi perperam possumus appellari Doctores. Faxit ergo Deus, hanc veritatem à nobis devota, qua potuimus subtilitate tractatam, cunctorum studiosorum mentibus insidere. Quomodo autem soli Dei sit scientiam Scripturarum impartiri; hominum autem se precibus, & studio ad id præparari Serarius Noster satis luculenter edisserit in Prolegomenis cap. 27. quæstionum. 6.

31 Quoad personam verò Magistri ex eodem Serario in primis observandum est, potiores habendos esse Magistros loquentes, quàm mutos, id est, aliquos Biblicos prælectores, qui viva voce scripturas explanent, & offendicula devitantes, Juvenes manducant; potius quàm scripta volumina, quæ Authores aliqui reliquerunt; eò, quod ex Sancto Hieronymo, & Plinio inibi adductis, singulare quidpiam efficacitatis ad docendum præferunt verba, & ora Magistri. Crederem autem ego, id esse aliquatenus limitum.

mitandum, quando videlicet, Juvenes fortirentur, vel de facili fortiri possunt Lectores tanto muneri pares, qui & peritia, & methodo ritè tradant has altissimas disciplinas. Nam si tales desint, satius esset forsitan curioso juveni profuturo, si congruentibus disciplinis iam sit ornatus, tot à nobis indicata volumina, vel pro methodo, vel pro scientia rimari, querere, & volvere: nequibit enim, inde non fieri, quod huiusmodi adolescens si polleat ingenio saltem mediocri, ditior non exeat, quam si navaret operam alicui ex multis, qui vix Biblica tractant, nisi fortè pro concionibus habendis quidquam observent. In quibus tamen mutis Authoribus notandum est, veteres Patres maiori in pretio esse semper habendos, ac per volutandos, ut constat ex Areopagita 1. Cælestis Hierarchie, & Irenæo libr. 4. cap. 63. & alijs, licet Recentiores consulendi etiam sint, qui spicas etiam plurimas collegerunt.

32 Circa professionem verò, & religionem personæ docentis scripturas, cautius est procedendum: duplex enim est genus hominum, quod in his Authores se pollicentur; quos tamen exhorre, & averfari multum oporteat: præsertim si de hereticis sermo habeatur. Qui sunt istorum alterum genus; alterum verò Judæorum: de quorum primis ait Chrysostom. hom. 3. adversus Judæos, *Hæreticos similes esse Judæis, Judæos autem demonibus.* Quod placitum loquens de Hereticis, fulcit Ambrosius lib. de Paradyso cap. 12. dum ait: *Cavendum ne scriptura distantur ab hæreticis docentibus, & interpretantibus.* Ratio est in promptu: quia heretici propter sui pertinaciam non sunt docibiles Dei, sed arbitrato suo expositiones condunt, condiuntque Dogmata ad gustum, quæ in re veterima multis hinc inde emendicatis colorant, & imponunt incautis, quos

nedum docent errores, sed suam terribilissimam pertinaciam: gaudent etiam fastu, & arrogantia, prisca repellentes, nova cudentes, & Interpretes moderatos, & pios cachino solutissimo exhibilantes. Quoad Rabbinos verò est etiam opera periculosa, sed non ita multum, quippè & hostes sunt noti, & errores crassi. Nihilominus à Rivera in Sophoniam, & Castro in Isaiam carpuntur nonnulli Catholici, quod Rabbinis multum adhæreant. At dubito sint ne tam in culpa aliqui, quibus id opponitur. Et verò qualis esse debeat Rabbinarum usus, res est paulò prolixior, quàm modo res postulat. Mitto tamen curiosos ad Nostrum Nicolaum Serarium in opusculis opusculo, cui titulus est *Rabbini prior*. Propterea ad discendum Scripturas, vel Præceptor, vel Prælector adhibendus est, qui sit pie Catholicus; res enim agitur summi momenti, in qua præstat cum optimo sensu pietatis multa revereri, quàm vlla temeritate irrumpere.

33 Quoad modum verò docendi multa observarunt Quintilianus, & Boëtius nuper citati: quæquidem observationes pervtiles sanè sunt pro bona institutione, utpotè à Magistris probatissimis concinnatæ; sed cum ea videantur primos iuventutis ludi Magistros magis concernere, ijs tactis, celsiora tentemus: supponendo videlicet ex Boëtio, quod oportet.

CAPUT VI.

DE QUALITATIBUS Præceptoris, & eius Biblicis exercitijs.

34 **I**N hoc capite tractando possem plurimum deterreri si ad eruditissimum P. Perez Salmantinum attendam tom. 2. pag. 736. vbi differit de iusto timore docendi priusquam quis discat; cum vir scientia

tia etate , & maturitate plenissimus non possit non invenire in nostris moniciunculis multa quæ taxet. Sed fidens quòd vir benignus multa dispenset ; suppono ex Boëtio in sexto suo capite de disciplina Scholarium, debere Preceptorem quemlibet suaviter , fortiter , diligenter , patienterque cum sibi credita iuventute rem agere ; ut nimirum , duriusculos trahat , protervos terat , tempus frustra non conterat , neque mansuetudinem requisitam amittat , quotidie secum obversans , dum tractat Biblica , se in re summi momenti versari , cuius modi est , creare primos mundi Magistros , scilicet , homines verè Biblicos , concionatores solidos , & viros scripturarum bene peritos , Ecclesiamque armare contra Hæreticos impugnantes. Quamobrem quatuor præter alias in hoc viro qualitates desiderarem. Primo ut sit Scholasticus , & in Theologia Scholastica satis instructus ; tum quia cultura Scholastica ita præcisiva , & partitiva est , ut ad fundum rei usque pertingat , dum eam in examen adducit. Ideò Torniellus in sua præfatione se in hanc partem magis inclinasse fatetur : tum quia cum modus sciendi argumentativus sit complexus ex reliquis , rei difficultatem magis attingunt , & enucleant illi Interpretes , qui potius , quam torrente eruditionis , Scholastica lima rem versant ; tum denique , quia in punctis , ubi cum Hæreticis dimicandum est , aliud armorum genus eludi solet , quovisque hæc assumuntur.

35 Præterea debet esse solidus , & pollere maturo Iudicio , quamquam non nimis alto polleat ingenio : cum enim eiusmodi res sit , quæ tractatur , ut si vel ultra , vel citra metas proceditur , fiat deploranda iactura ; præstat regios calles sectari , neque fretos propria dexteritate viros dextrorsum , sinistrorsimvè longè vagari. Et certè

nisi iudicii maturitas adsit , quæ temperet litteras , multos præcipientes propria ingenia raptarunt , adeò ut vir quispiam eruditus nostræ Societatis P. Stephanus Binetus opusculum composuerit , ubi discutit : *Num ingenia maiora sint perversiora ?* Quod tamen etsi videre præoptavi , necdum obtinui. 3. Requiritur , quod Magister sit verè methodicus , si verè velit esse Magister : multæ enim disciplinæ vix longo annorum intervallo acquiruntur , eo quod tumultuariè , nullaque methodo præordinante , tradantur. Pro qua quidem methodo satis à nobis in superioribus oblatum est. 4. Debet esse eloquens , & disertus : si enim neque voce , neque verborum vbertate dicendique perspicuitate sit præditus ; quid quærit audientes , quos eorum quæ dicat , non possit facere cognitores ? Quod tamen minimè pugnat cum ijs , quæ diximus in Palæstra Scholastica lib. 1. tract. 3. dum agentes de Præsede , pronunciamus , hunc , etsi balbulum , & edentulum , dummodò in Scholasticis sit verè Magister , Palæstras eiusmodi decorare : *Discrimen est* ; quia alias partes postulat prælector , dum Discipulis rem explicat , & instillat ; & alias partes Magister in Theatro , dum instar oraculi controversa resolvit : nam primus debet esse gratioquus , sonorus , verbifluus , atque perspicuus ut ab auditoribus percipiatur ; Præses verò , qui instat Iudicis est , longè plusquam ornatus debet habere ponderis , & auctoritatis , ut eius dicta , licet minus sonore prolata ; tamen velut oracula suscipiantur.

36 Huc ergo cum venerimus , taxari opportunè potest , num oporteat , Prælectores Biblicos potius dictare scribenda , quam explicare iam scripta , & Discipulos cogi ad subeundum examen eorum , quæ auscultaverant à Magistro : Et quidem quoad hoc secundum censerem id ita fieri : nam alioqui Ju-

venes, vel de se ignavi, vel aliò avocati rem prorsus negligunt, & auriculari tantum sono delusi, Theologi postea vocitari non renuunt, qui de vera Theologia, & sacris litteris ferunt stupidissimam ignorantiam. Sin autem (vti Scholasticis Codicellis opera impenditur, & Summis moralibus etiam Typis excusis mens, & memoria Juvenum adligantur) ita similiter institutiones quædam Biblicæ addiscerentur; ita vt earum essent rationem statim temporibus reddituri; non tantopere in re potissima cæcutiretur: quem admodum cæcutire solent in ea sphaera illi, qui diu se varijs altercationibus Scholasticis se exercuerunt: quas tamen temperare oportuisset, vt graviora non prætermitterent. Et certè nescio cur prima opera, & labor non sit collocandus in eo litterarum genere, quod certè est caput nobilissimum cæterorum: si tamen, vt sæpè monui, ad id non accedat Juvenis imparatus: *Quoad primum autem*, num oporteat potius explicationes adornare, quam codicellos dictare, res est magis dubia, & vtrunque poterit militare ratio non contemnenda, quam fortè melius diriment circumstantiæ. Si enim præceptor nimis peritus sit, & benè methodicus, styloque Laconico, & perspicuo præditus; per se loquendo satius erit scribere, quàm explicare: illi enim codices selecti, recentes, propria manu exarati, ac secum delati quovis, velut propria suppellex, iugem, & optimam facient in hac re disciplinam. Per accidens etiam dictare, quam explicare præstabit, si Præceptor non sit ore disertus, quàmquàm peritus: & liber ille, qui explanari posset, tam rarus esset, vt solùm vnus, vel alter Discipulorum eum apud se haberet: alioqui sine libro explanato quomodo hærent animo explanationes? Verùm si Prælector Biblicus non sit ita peritus, atque methodicus, vt

verè Author esse queat; atque præmanibus sint ij libri, quos explicare oporteat; cum hi sint plurimi, & aptissimi, vt suprà insinuatum est, satius esse putarem, si & Magister explicaret, & audirent Discipuli, dummodo hi de auditis subire examen, & rationem reddere cogerentur.

37 Unde penès superiores viros, qui de hac re poterunt circumstantias taxare; tota resolutio relinquitur: non secus ac penès eosdem reposita est cura providendi dignos Magistros in his tam gravissimis disciplinis Sacrorum Bibliorum. Quod si ad huiusce Cathedrae moderatores, & Scriptores doctissimos oculos convertamus, statim est videre agmen immensum, veluti Sancios, Riveras, Pererios, Salmerones, Castrios, Salazarios, Maldonatos, Toletos, Cornelios, Serarios, Bonfrierios, Serlogos, & alios plurimos, quorum Syllabus plurimum posset excrescere: & qui si ad manus totus esset, à me grato labore contexeretur, vt qui iam dudum in sacris litteris defervuerunt, animos colligerent, intuentes post agmina Sanctorum Patrum, qui omnes in sacros libros studiosissimè incubuerunt, aliud agmen gloriosissimorum Scriptorum, qui cum quibusvis aliarum facultatum Authoribus efficiant dignissimum Parallelum; & animo assurgerent ad has litteras gravissimas exponendas, & similia opera elaboranda. Nihilominus scripturarum irrepsit, nescio quo fato, in non paucos incuria, quam attribuit non nemo quem legi, libro illi per totum Orbem celeberrimo Concordantiarum, in quo vniversa verba, quæ in scripturis reperiuntur, Alphabeticè opere laboriosissimo indigitantur.

38 Prædicti Authoris placitum non nimis occulta est, neque omninò improbanda ratione subnixum, scilicet, quod cum id volumen pro re qualibet textus offerat queritanti, cessavit

penes quosdam illud studium Scripturarum, quo prorsus imbibere debebant concionatores, ut argumento suo accommodande Scripturæ dexteritatem nanciscerentur: vnde oriuntur duo, tum supra dicta Scripturarum incuria, tum quod nonnulli textus potius ad vocum, & syllabarum sonitum, quam ad germanum intellectum accommodentur. Dicam ego primum de libro, & postea de eius tractatione. Laboravit quidem in hac re satis gloriosè ante alios plures Hugo Cardinalis, cuius cogitationem, & thesaurum verborum Alberstadius, Harlodus, & Robertus Stephanus perfecere, atque locupletarunt volumine satis integro volitante per Europam impresso Antuerpiæ; & alijs penè innumeris huius rei voluminibus, & exemplaribus. Sed in his cum in aliquibus columnis verbi frequentis rependi vix esset terminus, pulchrum opus elaboravit in folio noster Pater Gaspar à Zamora: cuius in præfatione ingeniosè partitionis ratio exhibetur, qua vnumquodque verbum quærendum ponitur consociatum tum littera initiali verbi antecedentis, tum initiali littera subsequenter, quo obtinetur, ut quæsitum verbum statim inter pauculas lineas deprehendatur. Et hæc est secunda species concordantiarum satis electa.

39 Tertia species concordantiarum maxima, & optima, & cuius video esse cognitores, atque tractatores perpauca, est illa, quam industriose composuit, atque in duobus tomis distinxit Georgius Bullocus, & impressa est Venetijs anno 1585. apud Ioannem Galligneum Karera. Hic labor omnia sacra volumina in breves citationunculas diffecat; sed cum eo emolumento, ut post vnum vocabulum, statim sequantur illa, quæ ei sunt cognata, & affinia in significando, v. gr. post *amor*, *affectus*, *voluntas*, *charitas*, & sic de reliquis: vnde ab exordio perse-

quitur omnia moralia tam bona, & divina, quam mala. Secundò omnia naturalia animata, & inanimata. Tertio omnia artificialia. Quarto omnia nomina propria. Huius operis præfatio est quidem lectu dignissima, & non modicam eruditionem importatura. Totum opus appellatur *Oeconomia*, ubi præterire non valeo, quod triplicem in re Biblica invenio librum, & opus hoc specioso titulo decoratum: sed triplicis quidem eruditorum oculis oppidò lectitandum. Prima *Oeconomia* est, quam nuper retuli in concordantijs. Secunda *Oeconomia* est, quam composuit de universo volumine Bibliorum dignissimus ille iuris peritus à nobis iam citatus Georgius Ederus. Tertia autem *Oeconomia* est illa, quam scripsit & dedit impressam Brugis tribus tomis parvulis, sed electis Reverendissimus Pater Fr. Fulgentius Bortens doctus Franciscanus, qui pro tractandis Sacris Scripturis dilucidum, & absolutum apparatus composuit.

40 De iusta verò tractatione huius libri concordantiarum, cuius opus semper commendandum est; quemadmodum inficiari omnino non possum, hoc volumine edito, forsitan quodammodo refriguisse conatus illos Sacras Scripturas legendi, & pervolvendi, sic etiam inficiari non possum hunc librum, & esse satis utilem tenerimæ adolescentiæ, à qua iuge studium Scripturæ posci non potest, & provec-tioribus etiam, qui Scripturas lectitarunt, ut textus memoria elapsos reperire queant. Insuper est utile pro versionibus retinendis, & castigandis. Vnde & in Hebraicis Calassius Franciscanus Concordantias edidit. Et Massorethæ etiam in sua minutissima numeratione litterarum Hebræarum fortè non inutiliter laborarunt. Vnde id esto nostrum iudicium. Quod nimirum, sicut in Dialectica, Rethorica, & Poësi non est damnandus usus, sed abusus; ita

usus huius libri laudabilis est; sed non uti nisi illo; deferendo studium Scripturarum in se ipsis; vitium sanè est, & abusus, quo Scriptura non benè contenta relinquitur. Grandia nuper de his volumina prodierunt typis.

CAPUT VII.

DE VIA PRACTICA PRÆ- legendi Scripturas Sacras.

41 **C**UM discere, atque docere sint correlativa, multum levabitur labor noster in hoc capite ex ijs, quæ de multiplici modo discendi Sacras Scripturas suprà præmisimus: nam ijsdem ferè modis, & vijs, quibus Scripturæ Sanctæ possunt à quolibet privato studio condisci, à prælectoribus quoque poterunt edoceri. Qui in primis animadvertant, quos Discipulos seligant, ut maiores has, imò maximas disciplinas ipsis fructuosius instillent. Scire enim oportet, id, quod nunc temporis à plurimis videtur ignorari, qui existimant, negotium Biblicum esse cuiuslibet studentium, atque pro Scholasticis potiora ingenia requiri. Cum tamen in hoc egregiè quidem hallucinentur: siquidem non nisi electissimi iuvenes, & plenis dotibus, ad litteras Biblicas sunt applicandi: qui postquam in linguis Hebræa, Græca, & Latina, in Poëticis, in Rethoricis, in Historicis, Philosophicisque, ac Theologicis sint dignè exculiti ad Sacra Bibliorum studia sunt admittendi, ut passim dicunt Authores: v. gr. Montoya, Villavicencius, Salmeron, Serarius, Antonius à Matre Dei, &c. Quare ingenium illud, quod pro Scholastica postulatur, altiùs adhuc postulatur ad Biblica, quorum penetralia, & difficultates altissimæ ingenia totius Orbis validissima contorserunt. Quod si id studij sorte infœlici alicubi gentium minoris

habetur, videant, quæso censores huius modi, se communem lapillum forsitan taxare talento, & obolo margaritas.

42 Pro tradenda ergo iuventuti, ac ritè explicanda Sacra Scripturarum doctrina: in primis, ut supra monui, refricandi erunt modi iam tacti ad ipsas Scripturas legitima methodo perdiscendas: nam fortasse iuxta geniorum multiplicem varietatem, alteri prælector placebit, præmittere Prolegomena, & postea textum corrogata Glossarum, & Interpretum luce, impensè explicare. Quæ via, & si regia valdè, lata nimis, & longa est ad conficiendum iter immensum: cuiusmodi est Sanctum iter Scripturarum. Alteri Præceptor forsitan arridebit totius Biblici instrumenti facere perspicuam Anatomiam, exactissimasque cunctorum voluminum partitiones, ut fecit ille Georgius Ederus celebris Iurisconsultus Quæ Methodus cum comprehensiva sit; non potest non esse verè didascalica; dummodo tamen non nimis ieiunè tradatur; sed adhibita interdum difficultatum, Interpretumque notitia. Alteri placebit textum cum Annalibus illustrare: & hæc via docta erit satis, ac reliquis in eo præcellens, quod vno, & eodem tractu exponatur textus, & ordinetur Chronologia, sine qua saltem cognita, & quoquomodo admissa, vix in punctis gravissimis procedi potest, ut gravissimè edisserit Doctissimus P. Vincentius Mascarell, in Prologo tomi 3. suarum verè doctarum dissertationum. Alteri denique utile apparebit, & expeditum pro iuventute satis instruenda, iugilectione textum tradere per Bibliam Tirini, scholijs optimis explicatam: & vel in Methodo Posselvini, vel Villavicencij, vel Mabillonis quidquam deprehendet, in quo pro suis partibus explendis, magis conquiescat. Quod neque nos improbamus; immò consulimus.

43 Si verò præter hæc aveat quisquam

quam nimis pressè scire, quomodo, prælector cum sit Biblicus Religiosus, fructuosè, & integrè hoc officium dividat per quadriennium, in quo dimidia ipsi hora quotidiana conceditur cum Discipulis transigenda; existimarem, hunc ordinem subsequenter satis commodè, ordinatè, & fructuosè rem integram partiturum. Itaque in primo anno poterit explanare Discipulis Prolegomena Scripturarum, & eos exercere in addiscendo textu sancto, sive per compendia, & Synopses voluminum, & capitum, sive (in alijs, quorum devotio & labor facit eos diligentissimos) per recitationem totius sacri textus: quæ saltem in aliquibus, non est factò impossibilis, si huic quidem culturæ animo plenissimo dederentur. Ut tamen id fieri possit, integra volumina percurrantur. De Prologomenis autem præstabit non amplè spatium; sed ea excerpere, atque seligere, sine quibus ad Scripturas ratus non erit introitus: vnde quamquam nonnulla inibi disputentur; præstabit quidem communior, & tutior viam sentiendi eis instillare simpliciter, cum simplici quoque notitia partis adversæ, & eos ad Authores, qui disputant, remittere; ne videlicet, dum iuventus quæstiunculis distinetur, quas semper iuventus amat, ad superiora, & necessaria non properet. Quare prælector eo primo anno, ante quàm explicationem ordiatur, ritè faciet, si in Prologomenis seligat, quid ipse legat, & saltè in chartula, notet calamo, ne fortè excidat. In secundo anno initio lectionis littera textus cursim percurratur, & suprà eam tota ex professo Theoria, & Praxis concionandi tradenda est. Cuius quidem placiti primum rationem aperiam; & deindè modum practicum explicabo. Ratio quidem est, quia iuventus religiosa eo, videlicet, tempore solet applicari, ut præludia faciat, & intra proprios parie-

tes se exerceat in dicendo ad Populum: quare si instructio in hac re ferius iusto venerit; perperam tortuositates iam adultas rectificabit. In quo Reipublicæ Christianæ paratur exitialissimum nocumentum, & Verbi Dei misera corruptela, quam Authores gravissimi lamentabiliter deplorarunt, & quotidie largitè flemus, dum suprà Cathedram Divini Verbi cernimus quandoque explanatores; non dico solum campanulas resonantes, & verborum artificiosas iuncturas, seiuncturasque concrepantes, quod & satis putidum est, ac puerile; sed Sacratissimi Divini Verbi interpretationes frigidas, & ieiunas, ac proprio cerebro famulantes, & interdum distorta accommodatione periculosas Populo obtrudere.

44 Quamobrem singulare est, ac licet fortè hyperbolicum, tamen significativum alicuius maximi mali, effatum illud, quòd iam pridem audiivi Venerabilis nostri Patris Gasparis Sancier: qui ratus est nullo vnquàm tempore Christiano Populo immaniorē persecutionem advenisse, quàm eam, quæ satis modo serpit, corruptelam prædicationis. Cuius Apothegmatis veritatem ego ipse tanti hominis indignissimus certè successor, sic mihi tacitus contemplan. Varia sunt hostilitatum genera, quibus obsidentes aliquam Civitatem, eam pervrgent ad deditionem; alioqui muros, mœnia, & incolas deleturi; sed nullum ita superat renitentes, quàm cum obsidentes victum adimunt, & canales aquarum intercludunt; vel certè loco salubrium ipsis indulgent escas, & pocula venenata. Haud secus accidit, cum Diabolus ab exordio Christianum nomen, & rem multipliciter oppugnat, ut expugnet: nam cum tentationum spicula eiacular, cum mendositatis machinas torqueat, & paret insidias; cum à longè missiles faces accendat, & cum pessimis exemplis

plis glandes crebro ictu displodat; tandem à fortissimis sæpè delusus, eò per-versi venit consilij, vt intercluderet alimoniam, & quanta posset, rumpere fluentia animarum, dum canales illi, & vię, per quas venturus erat victus, & imber, tam sinistrè flectuntur, vt vel aquas, & alimenta non capiant, vel si ceperint, pro oportunitate minùs effundant: atque pabulo, & poculo deficiente, etiam innocentes, & etiam alioqui fortes, intereant. Hi igitur canales cum sint Sacri Concionatores, ecce quomodo penès eos, qui proprio muneri ritè incumbunt, & se sinistrè non flectunt, stat Populi Christiani Cēlitùs ferè quanta est adaquatio; & è contra penès illos, qui avaritia, favore, vel timore humano flectuntur, stat Populi Christiani nedum exitialis obfidio, sed magna, & deplorabilis expugnation. Propterea finis dicendi ad Populum summè attendendus est, cum sit ipse gravissimus suprà omnes scientias, & facultates, & etiam prout dici potest, suprà omnes Sacratissimas Scripturas: quippè quemadmodum omne genus disciplinarum famulatum exhibent Scripturis, sic Scripturæ debent subsidio esse *Concionatori*, vt Deum humanis pectoribus inferat, & homines trahat ad Deum per Christum.

45 Quamobrem æquum est, animadvertere homines, & Doctores, concionandi facultatem esse inter omnes planè nobilissimam, ex genere suo, & neque Theologiam Scholasticam, neque sacras litteras litterali (vt aiunt) sensu, & Interpretum agmine vestigatas huic posse comparari, in ordine ad communem omnium vtilitatem: tum quia hæ omnes litteræ nihil faciunt, nisi apparatus Concionatoris, vt ipse postmodum, oratione præmissa, concoquat, digerat, & edisserat: tum, quia quælibet disciplinæ omninò iacent, & tumultantur in libris, nisi eas Concionator desuper intonaret, & populo coop-

tandas infereret. Nam licèt Præceptores eas in Gymnasijs, vel clanculùm propinarent Discipulis; si tamen illę per publicum, & Solemnem Domini denuntiatores non intimarentur; populo non haberentur in pretio; sed veluti plures alias, litteratorum speculationes respueret. Ecce quanti faciendi sunt Tubicines Omnipotentis, & Evangelicę veritatis, & quanta ipsi tractent! Quę tamen, vel ideò, quia tanta sunt, velim ab ipsis non esse habenda tanti, & quanti, neque itidem habenda esse venalia, quæ sunt venatoria.

46 Quoad methodum autem, & praxim huius prælectionis, iudico, singulis diebus ante omnia prælegendum esse per librum ipsum duplex, vel triplex caput libri cuiuslibet Sacrę Scripturę, ita vt omnes libri necessariò sint percurrendi, licèt non omnes capituli percurrantur. Et eorum capitum littera cursim est explananda, & in locis, quę aptiora fuerint fusiùs litterario sensu expenso, poterit adhiberi aliqua interpretatio Allegorica, aut mystica, siuè moralis consona ad litteram, ne discipuli in cudendo sensus morales, plùs iusto liberiores fiant, sed iuxta bonam regulam interpretandi Scripturas, sensus mysticus litteram consequatur. Pro brevi expositione litterę poterit suffragari Menochius, Tirinus, Emmanuel Sà, & alij; vel illi, qui & litteram cursim tangunt, etsi mystica adijciant, vt Cornelius: qui tamen cum sit locuples, libatim, non haustim propinandus est. Pro Mysticis sensibus sint Hugo Carenis, Dionysius Carthusianus, & alij cum Glossa: de quibus Rivera noster in Prologo ad Malachiam, & nos infra dum de interpretandis sacris litteris disseramus. Facta ergo quotidie in duplici capite cuiusque libri hac diligentia, cum vna, vel altera monitiuncula, quæ opus sit de eo libro; explicabitur tractu continuo vnus, vel al-

alter liber practicè instructorius Concionatorum : cuiusmodi sunt Orator Christianus Patris Caroli Regij, vel Fabianus Justinianus de usu Sacrae Scripturae, vel Augustinus Valerius de Arte concionandi, vel Rethorica Ecclesiastica Ludovici Granatensis, vel Paulus Joseph de Arriaga Societatis nostrae, vel illustrissimus Messia, & Thovar de perfecto concionatore, vel alij huiusmodi, qui certè inveniuntur, dum quaeruntur, & cum quibus, si oportuna ætate excolitur religiosa iuventus, ingenia clara fiunt fulmina detonantia, & ingenia mediocria arte eloquentiae fiunt praeclara: & adhuc ea, quae tarda ingenia sunt, saltè non impingunt in scopulos, quando de his opportunissimè praeveniuntur.

47 Propter hæc volo cum monitis, quæ supra cap. 2. dedit Aurifodina Drexelij, nonnulla monita consociare, quæ ut Concionatores examen subirent, fuerunt à me privata chartula comparata. Sit igitur monitum primum, quod cum sequentibus debet praelector discipulis inculcare, ne videlicet, in concione quisquam sub prae-textu populum territandi, iudicium universale signato tempore, determinatoque die, & anno, venturum indicat. Quod iam diu est ipsis prohibitum Monitum II. Ut serius Concionator à fabulis quibusvis abstineat, licet inde sibi videatur frugem moralitatis elicitorus: incredibile enim est in suggestu quàm hæc frigescent, ac cætera tepefaciant. Quamquam enim non improbo fabulas morales, quæ circumferuntur, ut apologos Cyrilli & alia id genus; illæ quidem vsui esse poterunt nonnullis otiosis genijs, aut curiosæ iuventuti, quas, cum fabellis pascantur, equum est inibi pro bona educatione reperire sententias. Cæterum cum quis Dei Minister gravia graviter dicturus ascendit, & populus toto animo auscultat; si quid fabulosum

aspergitur, concio elanguet, & infri-gidatur; si verò fit plus, quàm semel, ludicra, & puerilis actio resultat. Monitum III. Ne concionator nimiae subtilitatis amans implexum argumentum assumat, & enodare quidpiam paradoxicum polliceatur: quippè vel certè paradoxicum est? & tunc Concionator, & populus non tam versantur in Templo, quàm versantur in Sylvis, lucisque nemorosis, ubi fortassè invenire sit præceptum, & lubricum; vel si argumentum est propositio quædam similis aurichalco; splendet primum quidem, sed cum aurum non habeat, non erit in pretio: & sic interdum Oratores erga vulgus famosi, speciosa polliciti, exeunt communiter, & contra Oratoriam artem ibi cedit oratio, ubi vehementius deberet assurgere. Monitum IV. Qui polleant parte Scholastica, ne eam trahant per vim insertam; vel spontè natam, ne severe diducant, vel affectent largiter, sed parce adhibeant, ubi oportunitas postulet: fragrant enim hi flosculi, quando ex ore nascuntur, sed fatent, quando eructantur. Monitum V. Lepores, & Joci non sunt huius loci: gravissima enim res agitur, quæ solo vno indiscreto lepore fit levis. Undè Concionatores illi, qui prae-textu lætitiæ Resurgentis, nedum Jocos, & sales, quod satis damnabile est, sed nœnias, & nugas, & dicta levissima cum Sacro Mysterio, & munere commiscere non erubescunt; mihi non solum improbantur, sed exhorrentur, atque coram bonis viris, atque Præsulibus pravi facinoris postulantur. Monitum VI. Sal-sa quædam ingenia, multumque dicacia ne carpant Iudices coram Populo, neque personas graves Ecclesiasticasque palam fugillent: immò neque res, pendentia vè negotia artificiosis traducant allegorijs: quæ præter irreverentiam Textus, aut non capiuntur, & fit crimen sine emolumento; aut si capiun-

piuntur, scandalum creant, & fructum tollunt; ac necesse est satyra fiat, quæ esse deberet hortatio, atque fieri Juvenalis, aut Persius, qui deberet esse Chrysostomus.

48 Monitum VII. Ne ita hyperbolicè Concionator Sanctum quemvis extollat, ut nedum Christum Dominum cum Collegio, & Beata Virgine Deipara posthabere in comparatione audeat; sed Deum ipsum ferè blasphemè in certamen advocet. Quod genus dicendi, & ridiculum planè est in persona Concionatoris, & horrendum propter personas altissimas; neque est pijs auribus tolerandum. Cuiusmodi Oratores in dicendo meritissimè inhibebuntur: quippè quibus non suffragantur illæ frigidæ excusationes, quibus se solum conditionalitè, & solum *quasi* loquutos esse testantur: manent enim semper propositiones, & rudium aures, paritèr & Doctorum hominum scalpentes, & (quod frigidum est,) pro argumento Concionatoris nihil probantes: nam & Hyperbole suas metas habet in persuadendo, quas dum excesserit, evanescit. Monitum VIII. Circumspiciat Orator propositiones, quas fundit, ne forsan ad Theologicas censuras offendant, ut sæpè fit à multis Concionatoribus, qui propterea postea iustos dolores, aut poenas luunt: eo quod minùs consideratè statim ac prædicationi incumbunt Scholasticam Theologiam prorsus amandant, & bases necessarias obliviscuntur, ut sine errore discurrant. Terendus est igitur Concionatoribus pro Theologicis, aut brevis Platellius, vel brevissimus Avellius in summa Theologica: vel si placeant alij.

49 Monitum IX. Commendare refugiat Concionator virtutes fictas, & fucata mendacia à miraculorum, quamquam ijs persuadeatur se inducturum animos ad pietatem. Non enim Deus indiget nostro mendacio, atque tam

de facili destruetur superædificata pietas, quam de falso concepta est fundamento: ac insuper toti Doctrinæ Christianæ labes aspergitur, quæ proinde putabitur, non nisi falsitatibus enutrir. Monitum X. In stylo vsurpando multa dispiciat ac generatim rebus dicendis voces adaptet; tonos verò rebus, & templo, quod si amplum est, vires exerat, lentè, & articulatè pronunciet, ut fundatur Echo. Pro varietate autem dicendorum stylus in narrando sit planus, ac temperatus: interdum verò intermicante sententia, ne narratio evadat insulsa. In exhortando, tonus, & stylus sint dulces, non verò molles, & effeminati: in increpando, acer tonus, & stylus adhibendus est, sed neuter incompositus: nec non ardorem concitent brachium, & lingua: ac denique, si quid debet esse instar Prothei, est stylus Concionatoris: qui aliquando debet attolli, aliquando autem deprimi; iam furere, iam dulcescere, atque esse tum rebus, tum auditoribus consentaneus. Vitiosus autem erit stylus, si crispatis, & catenatis voculis crepiter, nec non studiosis distantijs, consonantijsque penè ad syllabas numeretur. Si sit nimis Laconicus, semper decurtata phrasi, & periodo fugitiva concretus. Si sit tumidus, & inflatis phaleris buccinans: nam ut rectus sit, debet esse purus, nitidus, sonorus, perspicuus, ac rei, quæ dicitur, semper appositus: & licet interdum familiaris aliqui esse possit, non tamen humilis.

CAPUT VIII.

PRO SE QUITUR ME-
thodus tradendi sacras litteras
ad Concionandum.

50 **Q**UAMQUAM non igno-
ramus, nos in hac par-
te practica tradendi lit-
teras sacras Discipulis
fufius folito deflexiffe ad Concionato-
res; rati fumus, neque hos, neque
ipfos Prælectores Biblicos in ijs, quæ
infinuavimus fore gravandos; quin
potius ea, quæ hic attinguntur æftima-
turos. Vnde iam præter monita va-
riandi caufa adijcio confilia. Monita
enim eo tendunt, vt avertant vitia;
confilia verò vt positivam directio-
nem, & nitorem parent. Igitur I. Vt
Concionator in disciplinis, præfertim
Theologicis, vt Scholastica, Morali,
& Myftica Doctrinas folidas planas,
communioreſque confeſtetur, licet
privatim ipſe aliter ſentiat: quia neque
ſingularia pro vulgo ſunt, neque vul-
gus pro ſingularibus. Si tamen in Ex-
poſitivis aliqua particularis interpre-
tatio (iacta tamen ſolidè) alicubi opi-
tuletur, ſimilitèrque in Philoſophicis
vſui eſſe poterit. Confilium II. Atte-
xat orationi ſuæ Hiftorias Sanctas,
& Claſſicas, atque exemplis doctri-
nam exornet, ne diſcurſus areſcat, ne-
que repellat pro oportunitate hifto-
rias prophanas, & Artes liberales; ſed
parce, & curſim, vt detur locus affec-
tibus inde eliciendis. Confilium III.
Cum Myſterium ſuſcipitur extollen-
dum, & explanandum id decore fiat,
vocibusque pleniffimis reverentia, at-
que vt per comparationes ritè exhibe-
bitur; ita hæc ne ſint obſcuræ, neque
humiles, ſed prænobiles, & appoſitæ.
Confilium IV. Sanctas Scripturas non
proprio cerebro interpretetur, etſi in
hoc exercitio Concionandi ſit diù ver-

Pars I.

fatus: Sancta enim ſcripturarum in-
terpretatio gravioris negotij eſt, quam
vt ab homine non multis numeris Ma-
giſtro uſurpetur, neque à quopiam
feſtinante Concionatore torquendus
ac volutandus eſt Textus ad libitum,
quo creatur in hoc genere audacia
iuſtè carpenda. Si quis velit, prius pu-
blicum Commentatorem agat, & poſt-
modum diſſerat. Siniftri enim Judicij
eſt in quopiam, cogitare, ſe non diſ-
currere in oratione, ſi Patres citaverit,
& Interpretes: utrique enim locum, &
tempus habent, ſed primi primum. Cum
autem verba PP. expoſitionem reap-
ſe non firmant, aut ornant appoſitè, po-
tius deferenda ſunt, ne torqueantur.

51 Confilium V. Conciona-
tor Miſſionarius, ne ita furat, &
abripatur zelo, vt incompoſita voce,
& palma, totus infremat, & totus re-
ſonet diabolos, doemones, & infer-
nos: id enim potius videtur eſſe Sata-
nicum; quemadmodum apud Poſſe-
vinum in Bibliotheca ſelecta dicebat
Erasmus de ſuo peſtilente Lutero. Deus
enim noſter piſſimus eſt, etiam cum
comminatur: & qui vult redigere in
caulam, malè abigit pecus. Conſi-
lium VI. Humilitas, & oratio deferen-
da non ſunt; mortificatio autem eſt
aſſumenda: quoniam quando hæc be-
nè parata ſunt, ad opus, quod ſuum
eſt, Deus illabitur; vnde ad æterna
afficiendus eſt Populus, & Conciona-
tor denudandus à temporalibus, vt
nec lucro, nec vana gloria præreptus,
evellat, & deſtruat vitia; ædificet
autem virtutes, & plantet. Confilium
VII. Propter hæc Oratores ne ſint me-
rè diſcurſivi, & ratiocinantes, ac re-
plicas, & contrareplicas inſiſtentes: id
enim potius attinet ad lectiones cer-
tatorias; ſed verè Rhetorici ſint; va-
riando affectus, figuras, & tropos, non
in abſtracto loquentes, ſed ad Deum,
ad Populum, ad Sanctos, ad inani-
mata etiam ſe multiplici apoſtrophe

E

con-

convertentes. Quare, & crebras præmittant exercitationes.

52 Hucusque Consilia, quibus & adijci potest, quod legant de hac re editos libros, ne inculta Minerva loquantur. De Concionatoribus agit Concilium Tridentinum sess. 5. cap. 2. & ibid. Barb. cum Reginaldo lib. 18. num. 118. & sequentibus. Constitutiones Synod. lib. 1. tit. 1. Constitut. 7. Haftenus nescio quomodo abrepus sui in re Concionandi, ut instructio his præceptis collecta prælectoribus adhiberetur facilius, & lectoribus huius libri cautiones principales propinarentur. Iuxta quas, & iuxta peritiam propriam, qua prælector ipse Biblicus nos facile superabit, nonnulla hoc anno exercitamenta distribuet: ita ut ex Discipulis vnus destinetur, ut condant Panegyrim; alter, orationem Missionarij fortiter inuestivam in vitia; alter exhortationem privatam ad Congregationes Sæculares, Ecclesiasticas, & Religiosas; alter, Dominicalem Parænesim; alter denique, puncta meditationis pro exercitijs spiritualibus tradendis, aptè discutiat. Quorum exercitiorum species allatæ coram Magistro, & inibi coram omnibus observatæ, & correctæ multum suffragabuntur: ac sicuti oportebit, Discipulos esse promptos, & dociles: sic etiam, & Magistro interdum eis aliqua sua opellula animos addere, ac prælucere. Subinde etiam dum patiantur locus, & tempus, habebitur extemporanea, & spontanea exercitatio, qua nimirum, Discipuli sex, vel octo cum Magistro toto tempore ante meridiano in Themate ab ipso proposito dilucidando cum ipso etiam cooperante laborent: & scriptæ paginæ in pensum posterum reseruentur.

53 De praxi oratiunculæ conficiendi dilucidè tractarunt S. Franciscus Borgia, Causinus de eloquentia, Mendoza in Viridario; Carolus Re-

gius; Joannes Viperanus; Ildephonius Thobar; Ludovicus Granatensis; Paulus Josephus Arriaga; Didacus Valades; Richardus Asdrekin; & Hispanicè Sobrecasas Dominicanus, & Noster Michael Angelus in suo prædicatore instructo, & Senneri, & Morenus in suis Missionarijs instructis, & methodus concionandi traducta ex Abelly Scriptore Gallico per nuperum P. Dominicanum. Nos autem, ne à quocquam praxis aliqua breviuscula desideretur, eam sic damus. Primo loco exordium præmittendum est, quod mereatur nomen meræ salutationis, qua Orator discretè, urbanè, & appositè salutet audientes, priusquam ingrediat ad perorandum: quod in sermone morali per breve, & promptum esse debet: ipsa enim speciosa, & gravis facies Evangelicæ institutionis graviter exhibita, est instar pulcherrimi exordij, quo statim ac proponitur loquens Christus, dociles cuncti fideles auscultant. In concione verò, quæ sit de genere exornativo, vel Panegyrico (ut inquit) auspicandum est exordium, vel à nobilitate argumenti, vel à circumstantia, seu loci, seu temporis, seu personæ perorantis, vel audientis, seu à peracuta quadam, & speciosa sententia; quæ grata se insinuet, viam subternat, & duobus, tribusvè periodis in modum Paraphrasis circumcincta, & vna, vel altera brevissima auctoritate respersa, venturi discursus vestigium relinquat, ut Concionator prius audientes lenitè demulcendo, ad solitam precatiunculam *Ave Maria* promptus accedat: neque morositates illas inertes, & verè graves prætendat, quibus aliqui salutationem vocant, dum non nisi integram, & malè pexam Concionem cudunt.

54 Secunda pars huius praxis ex ritu legitimo debet esse narratio brevior, vel longior Evangelij propositi, ornata quidem, & pro ipsa rei natura

satis amplificata. Ars autem huius amplificationis in eo consistit. 1. Vt singule partes Evangelij pluribus verbis, & sententijs ad populi captum familiari modo exponantur per interrogationes, responsiones, similitudines, comparationes dicti, vel facti Evangelici cum factis, aut moribus populi presentis, vt ad imitationem virtutis, aut fugam vitij excitetur. 2. Assignando causas cur singula à Christo dicta, aut gesta fuerint, v. gr. ad nostram doctrinam, premium bonorum, & malorum poenam. 3. Expendendo modum rei gestæ: v. g. quanto cum amore, dolore, admiratione aut patientia gesta res fuerit, quæ narratur. 4. Idem declarando aliqua comparatione, aut similitudine: de quibus scripsit egregie S. Anselmus, & in hac parte utilis est Erasmus, & abundat Polyanthea novissima. Debet autem eiusmodi similitudo non vnico verbo, & per celerem saltum absolui, sed per partes deduci comparando singulas eius proprietates cum re, aut persona, cui illam applicari intendimus: v. gr. de amore cum igne, ita vt sicut ignis quidem frigus expellit, sic amor teporem pellit in obsequio Divino: & sicut dissolvit glaciem, ita etiam amor cor in lachrymas fundit. Quid ultra in igne? Aurum, & metalla per purgat, & tenebrescentem iam domum nitido fulgore collustrat. Non secus Divinus amor expiat impura, & tenebrescentes homines divine gratiæ radijs illustrat. Et sic de alijs similitudinibus, quibus bene versandis, vtiliter famulantur circumstantiæ, quæ in illo carmine comprehenduntur. *Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.* Et hæc de narratione, quæ in concione morali longior esse debet; immò & tota concio potest esse narratio modo superiori variata, respersa, & audientibus accommodata, prout Sancti Patres olim dissertas, & fructuosissimas edidere conciones, in quibus non gra-

Pars I.

vositas, sed docta gravitas legitur, & recreatur simul animus, & instruitur: vt in Chrysostomo, Bernardo, Augustino, &c. Si autem velit quispiam ex narratione singularem vnam depromere, atque promovere sententiam; faciat libentissimè, sed tunc narrationem cingat: quo etiam modo in concione Panegyrica cingi debebit, vt locum habeat tractationis propositio illa, quæ communiter vocatur *Assumptum*.

55 Tertia pars huius praxis appellatur à Rhetoricis confirmatio, & confutatio. Confirmatio quidem, si aliquid positivum adstruit; confutatio verò, si aliquid destruit: vtrumque autem, recepta iam voce, solet appellari *discursus*, qui vel bimebris satius; vel trimembris ad summum esse debet, prout ipsa postulaverit sententia, quæ in campum orationis adducitur. Qua deprompta, duo in hac parte, quæ totiùs coniconis nervus est, præstanda sunt sine prolixitate, sed cum delectu. 1. discurrere cum varietate, ad promovendum assumptum. 2. miscere etiam cum varietate affectus, modosque dicendi, ad permovendos audientes: quorum sine alterutrò manca erit oratio: affectus enim concitati sine solida veritate præiacta, evanescunt: sicuti vicissim discursus sine affectu prorsus arefcit; vnde & forsàn reperire erit, Concionatorem in Europa percelebrem, discursu profundum, partitione clarum, ornatu, & eruditione vberimum, parte tamen Pathetica sic deficientem, vt ad populum quidem dicat, immò & si velis, doceat; sed minimè peroret, atque declamet. In hac ergo tertia parte versandus est discursus per loca Rhetorica circa assumptum à causis finali, efficienti, &c. effectibus, vel sequutis, vel sequuturis; repugnantibus, contrarijsvè, privatis, & relativis, deffinitione, divisione, & comparatione à maiori, minori, vel pa-

E 2

ri

ri. Et quicumque has vias detrectet in concionando, benè potest à perfectione muneris animos despondere; neque Magistros adeat, qui nisi rectas vias docere non possunt; sed tumultuarius ipse sit, vt malit, & farcinator; dum non reprehenditur, aut desferitur ab audientibus. Discursus interrumpendus est affectibus proportionatis ad propositionem antea elicitam, siuè admirativis in Deum; siuè gratulatorijs in Sanctos; siuè Comminatorijs, & Promissorijs; suasivis, & disuasivis ad Populum, vel alijs in alia, & id quidem vel attollendo, vel deprimendo tonum, & manus: statimque redire ad discursum: pro quo discursu, affectibusque variandis, mirificè iuvant interrogatio, responsio, Prosopopeia, siuè interloquutio personæ, Apostrophè, siuè alloquutio ad aliquem, & alia id genus subsidia Rhetorica, quæ si quis parvipenderit, & amandet; eum quoque ego obsecro, vt reponat officium. Hæc de forma huius partis. De materia verò clarum est, quod sit queritanda in apparatu illo multiplici, qui conditus est pro subsidio Concionatorum: v. gr. Truxillus in thesauro: Lopez in Epitome: Labbata in locis communibus: Lothner in Bibliotheca, Mansi, Polyanthæa, theatrum vitæ humanæ: & plures Authores, vt Sylveira, Baeza, Guevara, Naxera, Velazquez, Celada, Cerda, &c. De qua materia quod inventum sit, oportebit in proprio loco relegi in Scriptura, & cuncta artificio à nobis dicto in charta conscribi.

56 Quarta pars, & vltima est peroratio, qua cum magna iactura plures conciones fraudantur: in ea enim debet orator nervos totiùs orationis colligere, & quæ insculpenda desiderantur, fortitèr pervrgere, validiori voce, citatiori manu, glomeratis clausulis, potioribus argumentis cinctis, pressis, & conglobatis, quæ de tota superiori

oratione colligere non est difficile; & indè pendet omne, quod quæritur; si doctrina; doctrina; si motus animi, motus; atque (si sinistrè plausus quæritur) etiam plausus. Hæc dedimus de praxi, & formula concionandi breviuscula quidem pro votis tyronis cuiuspiam fortè præoptantis: & iuxta quam qui rei mediocritèr gnarus sit, si ritè procedat, concionem quidem conficiet gratam satis, & luculentam, nisi fortè in prolixitate excedat mensuram: quod ego dehortor plurimum. Insuper vellet quisquam aliquam conciunculam nostram efformatam instar exempli: quam non recusarem, si res concionatoria esset in hoc opere prima pars nostri instituti. Fortasse, Deo dante, res erit in altero. Interea tamen qui velit efformatum exemplar in concione Panegyrica, adeat Patrem Ormaza in sua censura eloquentiæ Sermone de Assumptione, quem marginalitèr partitur, & explicat. Et pro morali, P. Arfdekin tom. 3. in Anatomica conciuncula primæ Dominicæ Adventus pag. 98. Et Patrem Paulum Senneri in omnibus tomis suis.

57 In tertio autem anno oportebit, etiam sub initium lectionis legere vnum, vel duo capita cuiuslibet libri Scripturarum, ita vt annis singulis attingantur libri omnes, sicut in anno antecedenti; sed legenda erunt capita; non eadem, sed quæ sequentur; & indicanda, si expedierit, vna, vel altera monitiuncula, seu notitia circa eundem librum. Quo præstito, reliquum tempus insumetur in excitando, circa vnum, vel alterum textum, vnam, vel alteram disputationem, quæ non sit ex gravioribus, & quæ profundiores postulent notitias, & combinationes Scripturarum; sed quæ in re Biblica simplices sint, & controversiam misceant, vel de Scholasticis, Moralibus, Philosophicis, Medicis, aut Iuridicis: nam in hoc genere controversiarum, & Bi-

blica cum disciplinis, & cæteræ disciplinæ cum Biblicis collustrantur. Pro repetitionibus autem advertendum est, in ultima lectione totius hebdomadæ paratos venturos esse discipulos, ut super rebus tota hebdomada traditis, hæc & illæc varijs à prælectore sciscitationibus pertentetur: unde vel apud se habeant libros, per quos talia condiscant, licet non sit vnus prorsus, & idem in omnibus; vel ipsi quotidie referant in codicellos, prout melius possint, ea, quæ ipsis Magister edisserit. Quæ quidem repetitiones eodem modo singulis annis præstandæ sunt, nec de facili dispensentur. Pro exercitatione verò aliquando assumenda, duplex genus est utile. Alterum, quod quemadmodum in primo anno aliquis Discipulorum debet bis, aut semel in mense aliquid recitare memoriter, vel alicuius libri compendium breviter dari. Et quemadmodum in secundo anno bis, aut semel in mense exercitatio Thematis, concionisque transigetur; sic similiter tertio anno bis, aut semel in mense utrimque inter duos Discipulos disputetur.

58 Alterum est, quod in primo anno de Authoribus, sive prolusorijs ad Biblica, sive Interpretibus, aut compilatoribus aptis ad concionandum, distincti libri singulis Discipulis evolvendi assignentur; de quibus pro certa re vnusquisque tempore lectionis ex ordine rationem reddat, ut ita omnes ex omnibus Authoribus varietatem, & eruditionem colligant. Sic similiter in tertio anno de Authoribus respectivè oportunitis singuli singulis distribuuntur: conducetque, ut ea ipsa die prælector Authorum, qui citati sunt, discretionem, & crifim non scrupulosam faciat. Pro Authoribus verò prolusorijs, indicem texuimus in primo nostro tomo, quo abundè triginta etiam Discipulis satisfiat: pro Interpretibus autem copiosorem ibi indicem dedimus,

& in hoc secundo tomo longè copiosissimum indicamus à Fabiano Justiniano Genuensi in suo libello de vſu Sacrae Scripturæ vbertim collectum, & recentius à Ioanne Georgio indicem Biblicum locupletissimum. In quarto verò anno tradentur eodem prorsus modo, ac præcedenti, controversiæ, quæ sunt graviores, prælecto, nimirum, antè singulis diebus duplici capite cuiuslibet libri, prout supra monui. Disputationes autem graviores sunt in triplici differentia: aliæ Polemicæ: quando nimirum, super textibus Scripturæ contra infideles dimicatur. Aliæ combinatoriæ, quæ, nimirum, varios textus hinc inde allatos, atque collatos studiosè concordant. Aliæ denique Chronologicæ, quæ in Sacra Historia multa gravia componunt, ac dirimunt ex ordine annorum, & computatione Chronologiæ. Quorum Chronologorum Catalogum in ultima huius apparatus nostri parte exhibebimus, vel in tomo tertio si hic locus desit. Hæc dicta sint pro congruenti methodo tradendi sacras litteras cum optimo delectu, & fructu Discipulorum. Sed vnum hic restat monendum pro Academijs, & sæcularibus adolescentibus: quod, nimirum, cum in Academijs integra hora his prælectionibus destinetur, non solum debebunt memorata exercitamenta amplius protendi; sed sæpè loco quæstionis puncta Biblica sub solito viginti quatuor horarum spatio discipulo concedentur, ut lectionem certatoriam ex methodo nostra conficiat, & proxima ventura die, postquam prælegerit argumenta sustineat. Nam sæculares iuvenes ita debent præexercitari, tum ad Cathedralium Lectorales Prebendas; tum in Academijs ad Cathedras petendas.

59 Alius modus practicus tradendi fructuosè, & methodicè sacras litteras iuventuti, erit in toto quadriennio (prælibato semper vno, vel altero

capite cuiusquam libri) duos tomos nostrę Palestrę in quatuor partes distributos Discipulis prælegere; si nimirum, prælector hæc volumina non dedignetur, vel meliora non habeat. Itaque poterit, si malit, eo ordine ipsa tradere, quo suprà insinuavimus; dum discenda esse diximus. Vel etiam poterit incipiendo ab initio, primum tommum primo Biennio tradere: & secundo, secundum; tum propter rationes ibi traditas, quę non sunt contemnendę; tum, quia in toto opere ita cuncta curavimus consuevere, & consociare, ut sine confusione omnia omnibus auxiliarentur: & neque ad intelligenda priora, posteriora indispensabiliter requirantur, neque priora, & posteriora desinant sese satis elucidare, ut in omni parte Biblica tyronem instituunt. Monita autem, atque consilia, concionandi, quę obiter in hoc secundo tomo tetigimus, etiam primo, & secundo anno utiliter præmittentur.

60 Tertius denique modus dignę explendi omnes partes Biblici prælectoris, est, quem nostra studiorum ratio præscribit. Quę cum fuerit à tam doctis, & probis hominibus concinnata; neque mihi prætereunda est, qui in eam amore ducor, & reverentia; neque alijs etiam exteris contemnenda videbitur. Cuius summa hæc est, 1. Ut pię, & doctę litteram eruat, atque Vulgatam ita tueatur, ut pro eius sensu, figuras, loquutiones, & phrasas solertè inspiciat. 2. De Hebręis, & Gręcis fontibus ea libet, quę rem dilucidant, neque in alijs versionibus refellendis multum distrahatur, nisi res gravitè postulet. Ac de Septuaginta Interpretibus loquatur honorificę. 3. De Rabbinis, id excerptat, quod sanum sit, & oporteat pro Vulgata, & Ecclesia; eorum autem punctis ne confidat, neque personis Authoritatem conciliet. Sensus litteralis, qui à Concilijs, præsertim Generalibus, & Summis

Pontificibus, atque vnanimi sensu Patrum talis habetur, asserendus est, & fovendus; quamquàm alius etiam litteralis, si coniecturę urgent, crui poterit. Atque ubi in Patribus, vel pro litterali, vel pro Allegorico varietas est, eo vergendum est, quo vergit Ecclesia. 4. Textus, quo aliquid probari solet à Theologis, vel Patribus, negandus non est, conducere ad probationem: neque textus, & loca, nisi pretiosa sint, prolixę, & operosę discutiat. 5. In quęstionibus, neque sit Scholasticus, neque Polemicus, aut Controversista, neque multum Chronologicus, nisi prout res exigit necessario, Authores pro instiusmodi, instituti sui memor indigitando. 6. Allegorias & moralia, si pervulgata non sint, & in sensu ipso litterali quodammodo nata videantur, atque ingeniosum, ac perspicax aliquid præferant, ne prætermittat: quę eiusmodi non fuerint, significet tantum, quibus ex Patribus depromi possint. 7. Alternis annis (si placeat) explicet testamentum vetus, & novum: neque vnus libri explicatio sequentem pendeat in annum, aut repetatur, nisi post explicatam maiorem partem præcipuorum librorum. 8. Repetitiones habeantur, atque etiam lectiones è suggestu: itemque locus aliquis ab aliquo Discipulo copiosę tractetur, & contra ipsum condiscipulus argumentatione verę Biblica argueatur.

61 Ad quorum calcem, ne desit notitia Authoris planę eruditi Fr. Cherubini à S. Iosepho Carmelitę Excalceati, sciendum est hunc Authorem duplex opus, vel vnum dupliciter elaborasse: habet enim *Bibliam Criticam* impressam in folio Lovanię, quam in duodecim divisam volumina pollicetur; quorum tamen duo dumtaxat videre potui, ubi satis multa de lege veteri discutit eruditę, & in tom. 2. disertat. 9. differit de Scholis Hebręorum, Theolo-

logiaque Iudæa, & Rabbinica. Videtur autem hoc univcrsum opus voluminum in folio complere usque ad viginti dissertationes, prout colligere licuit. Insuper habet hic Author aliud opus brevius, quod inscribit *Summam critica sacra*: quam decem tomis in octavo divisam donat, prout statim à præfatione commemorat; Typis quidem Burdegalensibus excusam, ubi contra homines Anti Biblicos, doctè, & copiosè Apologeticus est, atque divinas vires exerit Scripturarum, quarum quidem versiones alias multiplices librat, quovsque tandem pervenit ad Vulgatam. Hæc est Summula, quam de hoc erudito Authore per brevem morulam potui conficere, ut lectoribus hac ex parte consulerem.

62. Cumque ad Authorem pervenerimus qui pro rebus Hebraicis, & Rabbinicis indagandis, recensendis, atque taxandis laborat; lubet hic adnectere alios quosdam de agmine Catholico, qui de eodem assumpto quoad rem Hebraicam generatim, & sigillatim sumptam luculentè disseruere. Præclarissima est in hoc genere Bibliotheca magna Rabbinica Romæ excusa, & per R. P. D. Iulium Bartholoccium Monachum Cisterciensem concinnata, & in quatuor tomos in folio distributa. Cui accedit pro quinto tomo alia selectissima Bibliotheca Latino Hebraica per D. Carolum Imbonatum itidem Monachum Cisterciensem composita de Latinis Authoribus, qui de re Hebraica conscripsere. Scripsit item de nostra Societate singularitè in hac re Pater Scipio Sgambatus in suo Archivio Veteris Testamenti occasione multæ lectionis Rabbinicæ elaborato: ubi & plures adfert vetustissimos characteres sicuti & Blancutius in sua Grammatica Hebræa. Neque parùm hanc rem nostram illustrat noster Nicolaus Abrahamus in Pharo Veteris Testamenti, & noster Paulus Sherlogus de

antiquitatibus Hebraicis, & Petrus Galatinus Ordinis Seraphici in suo opere de Arcanis catholicæ veritatis; & etiam alij, quos tamen in toto nostro opere nominamus.

63. Vnum autem ex his silentio præterire non possum: quippè ille est (si ullus quispiam) qui loco Doctissimi Cherubini reponi poterit, scilicet, Noster Eximius Nicolaus Serarius, nisi quod hic Author per freta quidem; ille verò per vastum æquor enavigat: hic rursus conciso calamo, & stylo pressus; ille verò latus, & spatiosus scripserit. Igitur Serarius noster, in suis doctissimis Commentarijs Biblicis semper illustris, reliquit in alio tomo opuscula quædam sanè pretiosa, quorum tria Prioris tomi (tres enim habet tomos opusculorum) sunt pro rebus Judaicis, atque Rabbinicis selectissima. Primum opusculum appellatur *Trihæresum*, ubi per tres libros disserit vbertim, & luculentè de tribus Judæorum Sectis Pharisæorum, Sadducæorum, & Essenorum, cuncta de his conciso calamo, (ut diximus) sed eruditissimè investigando. Secundum opusculum appellatur *Minerval*, in quo per quinque libros de re etiam Judaica disputat locuples, & Apologeticus pro suo Trihæresio adversus Josephum Scaligerum, & Joannem Drusium. Tertium opusculum, quod inscribitur *Rabini Duo*, continet etiam adversus eosdem alios tres libros, in quibus agit de tota Rabbinorum gente, partitione, autoritate, pluribusque rebus alijs sacris, & profanis: cui adnectit de Herode opusculum ad viginti duo usque capita latè procurrens. Quæquidem omnia referre malui, cum hic Author sit apud Hispanos iam satis frequens, ut inde studiosi hauriant eiusmodi eruditionem, interea dum, & tempore, & impensis possint sibi doctaque malint volumina comparare.

64. Demum R. admodum P. Fr. Jo.

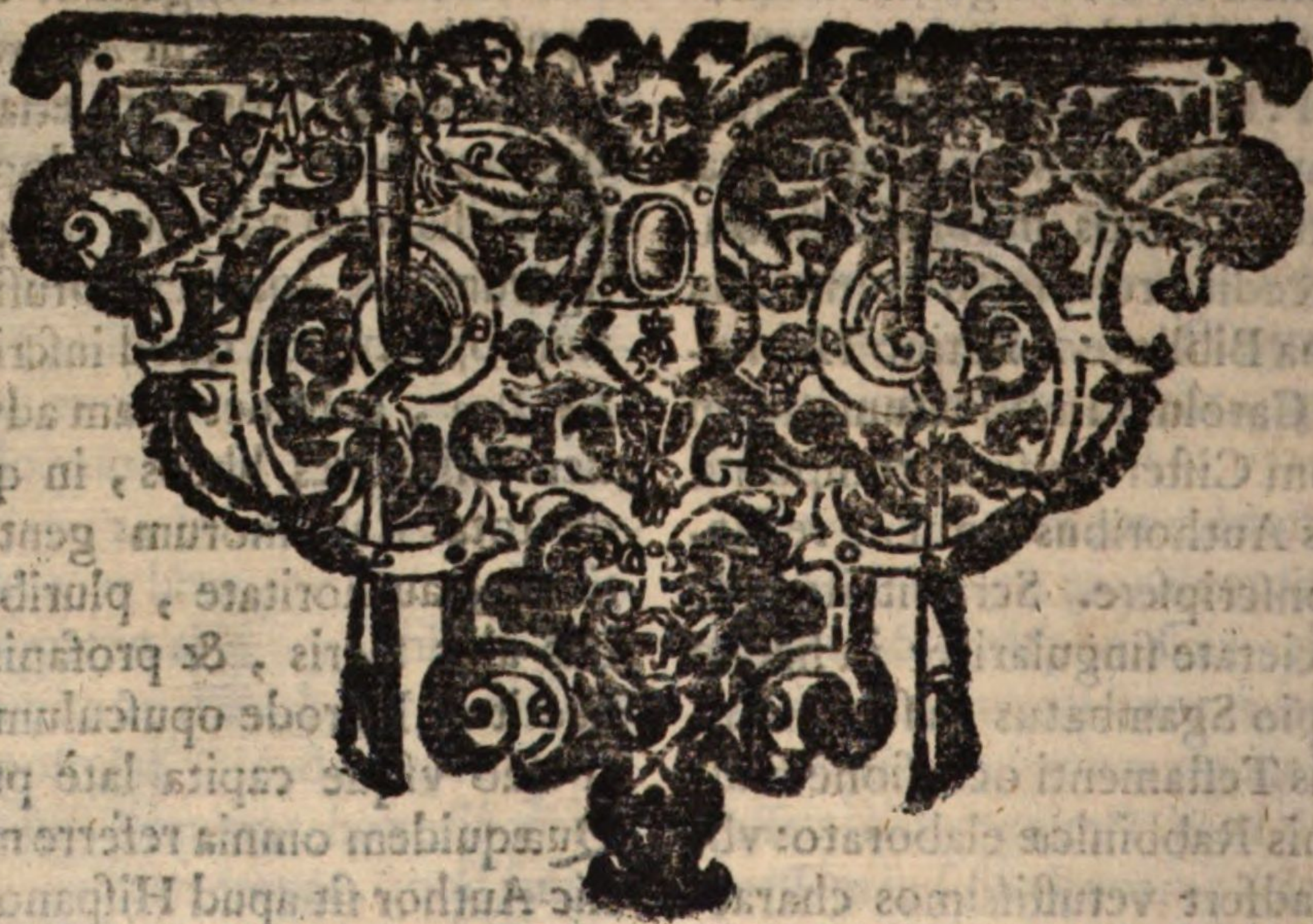
Josephus Maria de Turre Dominic. quatuor tomos in fol. Parmæ excusit ubi locupletissimè de Prolegomenis, versionibus, necnon de Theologia dogmatica tractat vberrimè. Prodiit item in Hispania nostra nuperrimè opus Theologico Biblicum tribus tomis in folio comprehensum Reverendissimi & Emeretissimi Viri Decani, & Professoris Primarij Salmanticensis ex gloriosa Sobole Basiliana Fr. Michaelis Perez. Quod opus cum nedum in multigena subtilitate Scholastica, sed & in copiosa eruditione sacra & profana sit locuples, dolemus id hactenus non vidisse, ut is (qui cum nonagenarius adhuc versetur in Theatro litterario non potest non esse venerationi) nostra hæc opuscula decoraret. Id quod abundè fieri potuisset in nostro Priori tomo ubi sermo est de illa phrasi *apponi ad Patres suos* quam ipse in suo à pag. 507. luculentè illustrat; & tota Decade nostra 5. cum ijs quæ affert vberrimè de Christo sine legit in tomo 1. & de lege usque ad

Joannem in 2. à pag. 953. col. 1. Quibus Recentioribus Viris, is de veteribus, quem modo vidi adnectendus est scilicet Petrus Antonius Beuter Valentinus in suis doctissimis Annotationibus methodicè introductorijs ad Sacras Scripturas: ubi præterquamquod sæpè citat Adrianum Finum illum qui scripsit flagellum contra Judæos; contra hos quoque citat Figuerolam suum Valentinum Scriptorem: est enim Valentina gens litteraria in huiuscemodi studijs gloriosa, ut satis deprædicant eius Scriptores Perer, Ballester, Fuster, Beuter, Monterde, P. Berlanga, Illust. Siuri, P. Mascarell, & P. Grangell, qui ut fama est modo in eiusmodi elucubrationes incumbit. Itemque pro Mariano Thesauro ad Conciones publicas referando D. Fr. Eusebius de Leon & Gomez, Valentinus Equester Ordinis de Montesa adest nobis

redolens Typos. Et hæc

de hac prima parte

Apparatus.

APPA

APPARATUS AD PALÆSTRAM BIBLICAM. PARS SECUNDA.

DE RECTA VIA , AC METHODO EXPONENDI
Sacras Scripturas.

PROOEMIUM.

PRÆTER EAS INSTITUTIONES , QUAS FUSE de arte exponendi scripturas dedere Sixt. Sen. lib. 3. & Iosephus de Turre tom. 3. q. 7. & 4. fin. placuit in hac re nobis paulisper excurrere , & hinc inde bonis Authoribus observatis , non inutilem pro omnibus tractationem attexere. Quamobrem , & ternos de externis , & ternos de nostris Authoribus suscepimus delibandos , de externis , videlicet , Villavicentium , Canum , Fr. Antonium à Matre Dei ; & de nostris , Riveram , Serarium , & Theophilum Raynaudum. Quibus modo iungitur Doctissimus Perez Decanus Salmanticensis tom. 2. pag. 941. vbi cum nostris Alcazar & Delrio perhonorificus , de exponendis litteris sacris graviter differit.

CAPUT I.

DE EXPOSITIONE SACRI TEXTUS GENERATIM
considerata.

INTEQUAM dicamus aliquid de modo exponendi legitime Scripturas Sacras , non possumus non renovare illam , quam supra testatumus domesticam , sed ingentem
Pars II.

venerationem erga Patrem Antonium Possevinum : quare qui foelici sorte natus sit eius Bibliothecam selectam , in cuius secundo libro de omni tractatione scripturarum tam doctè , & copiosè differit ; non est , cur indigeat forsitan has subsequuturas nostras præceptum.

tiunculas lectitare. Quo premisso, nulli dubium esse potest, expositionem Sacre Scripturę nihil aliud esse, quàm studiosam investigationem illius sensus, aut illorum sensuum, quos Sacer Textus sua emphatica, & vberissima loquutione complectitur: cum enim scriptura sit Verbum Dei, qui cuncta sæcula intuetur, & per tale Sacrosantum Verbum decrevit, hominibus loqui pro varietate temporum, circumstantiarum, & sæculorum; voluit Verbum externum suum mira quoque fore conceptum vbertate facundum, pluribusque sensibus abundare. Quæ quidem sensuum multiplicitas in ipsis Sanctis Scripturis manifestè traditur; dum varij textus de volumine in volumen, sensu aliquo detecto, transferuntur: quemadmodum in scripturis constat, præsertim in Novo Testamento, ubi Spiritu Sancto desuper irradiante, per Scriptores Canonicos eorum voluminum, & per ipsam etiam Christum Dominum ad Textus veteres reclamatur, & sensus enucleatur, quem continebant. Quorum sensuum verè Vigiles, & Seduli, sollicitique indagatores Sancti Patres Ecclesię in id piissimè laborarunt, & incubuerunt, ut hos sensus eruerent, ac fidelibus declararent. Quæ proindè cum ita sint, statim se prodit fatuitas Hæreticorum, non nisi sinistra rata, Scripturas Sanctas intellectui esse pervias; immemorque eorum, quæ ab Apostolo Petro dicta sunt circa Epistolas Pauli: quod nimirum, in illis reperiantur quædam difficilia intellectu, quæ indocti depravant. Siquidem licet verum sit, Deum optimum maximum ita homines docere voluisse, ut communia sensa pietatis, & Religionis in suis litteris simpliciter traderentur; nihilominus tùm propter altitudinem plurimum rerum; tùm, ut alij ab alijs discerent: tùm, propter vetustatem, tractumque sæculorum: tùm, propter sensus va-

rios, & oportunos pro temporibus, & circumstantijs, quibus Deus ipse sua scripta reperit; tanta verè difficillima absconsa, & alta, relicta sunt, ut omnium disciplinarum auxilia omniumque Doctorum iuges conatus hic scripturarum Liber Sanctus absorbeat: neque tamen ideò hic puteus altus iam est prorsus exhaustus, quin in omni genere expositionis non possint adhuc fluere de hoc ventre aquæ vivę, & manare fontes salientes in vitam eternam: ut nimirum, Doctores Sancti, relictis cisternis dissipatis, ad hanc purissimam scaturiginem effodiendam se accingant, non desperantes se vel novam venulam reperturos: vel priscam purius forsitan traducturos, detergendo canales quibus temporum incuria labem aspersit.

2 Propter hæc non mihi tantopere displicet Eminentissimus Caietanus vir stupendæ eruditionis, atque doctrinę in illo effato suo, quod memorat Melchior Canus eius domesticus lib. 7. de locis cap. 3. num. 10. & sic se habet: *Si quando occurrerit* (ait Caietanus initio Commentar. in Gen.) *novus sensus textui consonus, quamvis à torrente Doctorum Sacrorum alienus, equum se prabeat lector censorem. Et nullus detestetur novum Sacre Scripturæ sensum ex hoc, quod dissonat à priscis Doctoribus: non enim alligavit Deus expositionem Scripturarum Sacrarum priscorum Doctorum sensibus; sed Scripturæ ipsi integræ sub Catholica Ecclesiæ Censura. Alioqui spes nobis, & posteris tolleretur, exponendi Scripturam Sacram, nisi transferendo (ut aiunt) de libro in quinternium. Qui, si fortè excesserit, non re quidem erit, sed verbis: non enim per sensum alienum, & dissonum intelligendus est de sensu contrario, sed diverso. In eum tamen paulò ferventius (ni fallor) insurgit Canus, quam res postularet, pro more suæ eruditionis argumenta Patrum, necnon & Conciliorum, ac Scripturarum fusè persequens,*

quens, & qua pollet eloquentia invec-
tivam formans, ac per Apostrophes, &
Prosopopœias Caietanum inducens ad
correctionem. Cui tamen licet per hæc
non adimat ingentem eruditionem, at-
que pietatem; nihilominus penè sic agit
cum Caietano, quasi is in re dogma-
tica, & ad fidem, moresvè pertinente
concordia sensa Patrum, hominum
Sanctorum, Catholicaque traditiones
duceret posthabendas soli suo privato
sensui, vel posteriorum. In quo forsitan
hic doctus Author duplici specioso fu-
niculo abripitur, & zelo vetustatis, &
vbertate suæ eloquentiæ. Vtrumque
sanè optimum, dum temperatè.

3 Dum ergo cerno de gloriosissi-
ma familia gloriosissimos pugiles de-
certantes, velim profectò oportunum
gerere Caducæum. Primò persona eru-
ditissima, & religiosa Eminentissimi
Caietani non ita turpiter in hoc gene-
re lapsa est, vt ipsi videtur adscribi:
quippe quemadmodum videre est in
nostro doctissimo Bellarmino, qui in
suo libro de Scriptoribus Ecclesiasticis
salubres Doctorum aquas taxavit, in-
venitur Caietanus vir fuisse summæ
pietatis cum litteratura excellenti, quæ
nota est toti Ecclesiæ, & cuncto ordi-
ni eruditorum. Si verò alicubi fuisset
tàm perniciosè prolapsus, vt quasi ve-
xillum faceret in deserendo vnanimen
sensum Patrum in expositionibus fi-
dem, moresvè concernentibus; Bellar-
minus apprimè Catholicus, atque avi-
tè Religionis tantus assertor, id non di-
simulasset, vbi tàm opportunè res ipsa
poscebat. Neque proindè probare pos-
sum; sed cum nostro indice expurga-
torio Hispano teneor reprobare Al-
phonsum de Castro hominem (vt om-
nes norunt) certè doctissimum, dum
video illum Caietanum inter Hæreti-
cos recensentem. Ego enim pro tenui-
tate mea ex multis, quæ inter Scholas-
tica, & expositiva de tanto homine in-
telligere licuit, non possum illum non

habere in primo Ordine Doctorum,
vtròque gratulari Dominicanæ fami-
liæ, quod virum hunc celebrem pro-
crearit. Ac nisi vbi expungat Ecclesia
(quod mirum non erit in latissimis;
& difficillimis Commentarijs) ipsum
semper diligentè evolvam, & de expo-
sitione Scripturarum egregiè credidero
benèmerentem. Vide etiam huius viri
elogium in apparatu Possævini.

4 Secundo, vt enormitèr peccaret
in hac re Caietanus, debebat dicere,
posse quempiam contra vnanimen sen-
sum Sanctorum Patrum sustinere sen-
sum contrarium in exponendis rebus
ad fidem, moresvè concernentibus.
Nam hoc est, quod dixit Tridentinum.
Sed vbinam simile quid invenitur in
Caietano, qui tantum videtur dicere,
nonnullum sensum posse tractu sæculo-
rum inveniri, quem probet Ecclesia,
licet cunctis retrò temporibus à priscis
Doctoribus ignoratum? Tertiò, obser-
vari debet in his; quæ Canus conge-
rit, quod nisi adsit Spiritus Sanctus vt
Doctor, & spiritus pietatis cum docili-
tate, docilitatisque cum pietate coniu-
ctæ, peccari potest, & amore vetustatis
paritèr & novitatis amore. Nam vt
planum est, non nisi vetustatis amore
sinistrè abrepti peccant Iudæi perfidi
cæca induratione obstinati: non nisi
vetustatis amore peccant Gentiles riti-
bus suis Satânica tenacitate adherentes:
non nisi vetustatis amore sinistrè intel-
lectæ peccant plurimi Hæretici, quasi
Priora illa Ecclesiæ sæcula Commen-
dantes, & retinentes, & Conciliorum;
Pontificumque Sanctiones Sacras no-
vitatis prætextu mordentes, & cavil-
lantes: ac tandem non nisi amore ve-
rustatis ultra modum complexæ pec-
catur, quando quis Doctor Catholi-
cus iure antiquo præreptus non vult
cernuus dare manus, & pronus suc-
cumbere Summo Pontifici doctrinam
aliquam, vel instituta ritè approbanti.
Quapropter spiritus indocilitatis in

rebus etiam pijs, & coram legitimo definiente, est, ut ego existimo, verus character erroris, & qui contradicit verę sapientię; atque adeo ad veram sapientiam Salomon non nisi cor docile postulavit. Rectissimè ergo ille celebris Vincentius Lirinensis omnes novitates in Religione propulsat: Sed hic, quem Cano ipse semel, & iterum sequitur, loco citato, ait: *Antiqua Sanctorum Patrum consensus non in omnibus divinę legis Quęstiunculis, sed solum fidei regula nobis certò est sequenda*, atque in his præcipuè quęstionibus, quibus Catholici Dogmatis fundamenta nituntur. Quare cum Caietanus ex vna parte Fidem, & Catholici Dogmatis fundamenta, quod sciam, nusquam evertat; sciam tamen ipsum asserere quemcumque novum sensum elicitedum ad trutinam Sanctę Romanę Ecclesię statim esse appendendum; non video manare ex illo tetricę indocilitatis horrorem, sed quampiam cęterarum mentium docilem venerationem, & Cęlestis multiformis gratię expectationem amplissimam.

Quarto, observari debet, quod quamquam sancta veneratio Sanctorum Veterum Doctorum firmissimè tenenda est contra Hęreticos eam impudentè parvi pendentes; nihilominus & rei totius æquitas, & si qua inungimur charitate erga hos miseros, & erraticos postulat, ut quacumque mens humana, alioqui pererrans, aditum quemdam pulset, ut intret ad veritatem; hic ipsi non inexorabiliter occludatur: quod fieret, si menti humanę non tanta vincula iniicerentur, quoties salva fide, aliter fieri posset. Nam sic magna ex parte argumentosa Hęreticorum calliditas retunderetur, ne ipsis ansa aliqua patefiat. Sed & pro consensione vnanimi Sanctorum Patrum aliquid observandum est, si benè res tota dispicitur. Nam vix vnquam nisi in Articulis fidei, verisque Dogmatis Sanctę Matris Ecclesię apparet ta-

lis summa consensus: & adhuc in his non raro Patres à Patribus antequam tota Ecclesia resolveret, discrepabant. Quod notum fiet in his omnibus, qui elevationes partes Theologię attingunt, & tractant: & pro quo oportebit legere ea, quę Nos in hac nostra Palæstra tom. 1. Decad. 3. quęst. 3. pag. 306. 322. & 498. adnotavimus. Deindè non est, cur non revereamur ipsos Sanctos Patres, qui aliquando etiam torrente priscorum aliter sentiente, novum sensum tentativè, & humiliter elicere: in quo mirus est Sanctus Augustinus pro sua ingenij fecunditate, v. gr. dum textum illum D. Petri in Epist. 1. ubi loquitur de spiritibus in carcere inclusis; in quo textu consensus Patrum intelligit descensum Christi ad Inferos; non renuit D. August. adhuc in re Dogmatica propter rigorem Textus alium ibi sensum elicere & indicare. Quę omnia inde oriuntur, atque in id tandem recidunt, quod Interpretibus receptissimum est, nimirum, eadem verba Sacrę Scripturę pluribus sensibus litteralibus diversis, non tamen adversis posse gaudere. De quo Nos consulto fusissimos, sed præclaros, & viles textus Divi Augustini produximus in hac nostra Palæstra tom. 1. Decad. 1. quęst. 8. Cuius sententię sunt D. Thomas, Abulensis, Ioannes Driedo, Molina, Valentia apud & cum Serario in Prolegomenis cap. 21. quęstiunc. 12. Vbi ex Medina dicit, hanc esse Communiorem Theologorum, in quibus, & Melchior Canus recensendus est libr. 7. de locis ad tertiam rationem principalis argumenti. Quę omnia cum ita sint, cursim attingere non penituit, ut honorificentius à Nobis Caietanus exciperetur: tum, ut hæc generatim de expositione dicta essent. Vbi tamen advertimus, novum sensum litteralem elicere, non cuiuspiam tyronis esse debere, sed hominis versatissi-

mi, & pietate, atque doctrina multum exculsi: neque si in re gravissima sit, sine Ecclesiæ, aut Doctorum Ecclesiasticorum lenta censura, & firmo calculo talis sensus est evulgandus. Vide pro nobis Bañez 1. part. quæst. 1. art. 10. dub. 6. Azorium tom. 1. lib. 8. cap. 2. q. 3. & Antonium à Matre Dei in Isagoge Prælud. 4. dub. 5. §. 6.

CAPUT II.

DE MULTIPLICI SENSU

Sacrarum Scripturarum.

6 **S**I quidquid necessarium est ad sacras litteras exponendas, nobis foret in hac tractatione percurrendum, nimis longa esset mora, & multa, quæ in toto opere nostro ad hunc finem sparsa sunt, vitiosè repeterentur: v. gr. si de Prolegomenis, de Authoribus, de regulis nobis esset differendum. Itaque Nos in hac parte non incumbimus; quomodo, videlicet, Prælector Biblicus præparet se, aut qua Biblica suppellectili dives fiat ad munus expositionis ritè peragendum: supponimus enim, eum in libris satis versatum, illosque quotidie versantem. Sed in id tantum incumbimus, ut cum recta methodo Prælector ipse ad opus expositionis manus admoveat; ad quod nimirum, si nostra volumina satis studiosè leguntur, nedum præstabunt satis multa de Comuni apparatu regularum Interpretandi, Prolegomenon, Authorum, versionum, & similium; verum nonnulla doctrinarum genera in quæstionibus ita sunt tacta, ut pro locis lubricis sint valdè deservitura. Cum tamen id, quod per expositionem declarandum, & eruendum est sit ille unus, vel multiplex sensus, qui in Textu Biblico delitescit; ab hac sensuum varietate, & maiori explicatione perperam Nos possumus expedire. Vbi tamen cum

nonnullæ difficultates sint, in quibus varij varia de more suo sentiunt AA. nos præfisa quavis controversia, ea, quæ nobis probatiora sunt, & bona quidem Authoritate suffulta, simpliciter insinuabimus, quæstiunculas relinquentes, ne, dum Junioribus Expositioribus auxiliari percupimus, eos potius obruamus, si diductam methodum extinguimus controversijs. Ad hæc Iosephus de Turre tom. 3. q. 1. 2. 3. 4. & 5. consuli potest, & suffragari.

7 Igitur quod vulgatum est circa sensus Sacre Scripturæ inter omnes, qui de hac re aliquid norunt, est quadruplicem dari sensum, scilicet, litteralem, sive historicum, qui gesta docet: Allegoricum, qui circa Mysteria versatur: moralem, qui ad mores tendit, & Anagogicum, qui de Patria Cælesti solet intelligi: qui omnes duobus illis Carminibus vulgatis efferuntur.

*Littera gesta docet, quid credas Allegoria,
Moralis, quid agas, quo tendas Anagogia.*
Præter quos etiam communiter receptus est ille sensus, qui solet vocari Accommodatitius eo quod verba benè accommodentur ad rem præsentem, quamquam, neque Author principalis, qui est Spiritus Sanctus, neque Author instrumentalis, qui est Scriptor Canonicus tale quidpiam intenderint: v. gr. prout accommodat Sancta Mater Ecclesia Sanctis quibuslibet illa verba: *Non est inventus similis illi. Et inventus est iustus, & in tempore iracundie factus est reconciliatio.* Ecclesiast. 44. & alia plurima, quibus uti solent his temporibus concionantes. De hac autem accommodatione sentit Fr. Antonius à Matre Dei, non esse verum sensum Sacre Scripturæ: nullus enim potest esse formalis, & rationalis sensus, ubi nulla est significatio mentis, sed merè illa materialis significatio verborum: neque tamen ideo improbo usum prædictarum accommodationum, sed potius laudo: quia licet ad genus probatio:

tionis, sive Dialecticum, sive Rhetoricum deservire non possint; tamen duo probant, nimirum, venerationem Scripturarum, & ipsarum tractationem: *hanc*, quia nisi tractarentur, non ita occurrerent; *illam* verò, quia in presenti putatur esse pretij sola in Scripturis similitudo sententię. Qui autem de Concionatoribus in huiusmodi abundet, ita ut in sensu litterali, & mystico prorsus ieiunet, non erit, nisi garrulus, aut Pſytacus Scripturarum, illarum verò non cognitor: ac proinde obnoxius erit alteri vitio, quod in hac re solet irrepere, scilicet, quod quemadmodum ille, qui multas consuecit usurpare Methaphoras, non rarò in violentam, ridiculamvè loquutionem impingit, ita qui Biblicis est meris accommodationibus deditus, vel nugas miscet, vel sacra sordidat, vel usurpat abjecta: quæ omnia etiam sola verba sacrorum voluminum videntur offendere. Accommodetur ergo Sacer Textus pro ijs, quas vocitant circumstantias, sed cum delectu, cum gravitate, & cum brevitate: nam vel speciosum aliquando quidpiam eruitur; vel si secus, tolerabilius quidem est, quàm Mythologicas fabulas permiscere. Maneat autem firmum pro expositoribus has accommodationes non largitè esse concessas.

8 Præter hos sensus communiter admissos multæ aliæ voces fluitant, refluuntque inter Doctores pro sensibus compellendis, de quibus tamen non modica promanat confusio, expositionis perspicuitati plurimum nocitura, unde & illam circum secare oportebit. Dicuntur igitur sensus Scripturarum secundum *Litteram*, secundum *Historiam*, secundum *Etiologiam*, secundum *Allegoriam*, secundum *Tropologiam*, secundum *Anagogiam*: itemque sensus *Mysticus*, sensus *Moralis*, sensus *Typicus*, sensus *Spiritualis*. Quorsum ergo hæc tam varix nomenclaturæ? Has ergo, ut de-

bita explicatione cingamus, sciendum est ex gravissimo Magistro Villavencio, Etiologiam non differre à sensu litterali magis claro, dum causa facti ibi subnectitur, quod significat hæc vox *Etiologia*. Interpretatio autem secundum Anagogiam ex eodem Authore ad Allegoriam reducitur; & quidem meritò, quandoquidem & ipsa Coelestis Patria nobis credenda est, ut sit speranda. Is autem sensus, qui per Analogiam dicitur, iuxta aliquos ad Allegoriam: iuxta Villavencium verò, ad litteralem, seu Grammaticalem sensum revocatur: quamquam ipse puto, Analogiam quidpiam esse ad omnes sensus transcendente, cum nullum, sive litteralem, sive Allegoricum, sive Moralem sine Analogia facile invenias. Præterea spiritualis, & Mysticus sunt idem penitus; & non est, nisi varietas vocum contraponentium: ita ut, cum idem sit litteralis, & Historicus, & idem sit spiritualis, & mysticus, contraponuntur littera cum spiritu, & historia cum mysterio. Tropologicus verò, & moralis etiam sunt idem, ut passim AA. Quamobrem, ut vitetur omnis confusio sensus Scripturarum ita est primò generalissimè dividendus in litteralem, & spiritualement: quamquam enim Rivera noster in Proœmio ad Malachiam, solum ponat duos, litteralem, & Allegoricum; nihilominus Allegoricus strictè loquendo, ad mores non tendit: unde nec subdividi potest, sicuti nos subdividimus spiritualement, in moralem, & Allegoricum, ita ut ex harum omnium denominationum cætera, tres tantummodo colligamus; quibus cernimus correspondere res totidem benè distinctas, scilicet, *sensus litteralis*, qui narrat Historiam, vel immediatum significatum verborum, sive propriè, sive figuratè accipiantur. (Vbi nota, ne quidpiam excidat, alium esse sensum figuratum: alium verò figurativum: qui tamen ambo ad tria nostra mem-

membra revocantur ; nam figuratus pertinet ad litteralem , quando , nimirum , verba sumuntur cum Tropo , aut figura ad significatum excerpendum. Figurativus verò sensus recidit in Allegoricum iuxta illud Pauli : *in figura contingebant illis. Allegoricus ergo signat Myſteria , & Moralis tendit ad mores.* Vnde ex tota nominum varietate , & univerſorum ſenſuum , qui circumferri ſolent ſubtili Anatomia , tres tantum voces , membraque colligimus , eaque ſimpliciſſima , & facili quibuſvis explicatione donata. Scilicet , ſensus Sacrarum Scripturarum eſt triplex : primus litteralis ; ſecundus Allegoricus , & tertius Moralis.

9 Circa hos ſensus mitto , id quod ab Hereticis , & minus pijs hominibus addubitari ſoleat ; quia controverſiam modò non agimus , & per bonos Authores , & Eccleſiæ uſum res eſt iam confutata , ut in Serario , & Antonio à Matre Dei , & alijs videri poteſt. Vnde ad legitimas , præciſasque definitiones horum ſenſuum nobis eſt properandum : neque tamen diſputatorio more , prout ab alijs traduntur , ſed doctrinaliter. Sensus ergo litteralis eſt ille , *qui per voces , ſive propriè , ſive improprie , Tropiceve acceptas , in contextu ſignificatur primò , proximè , ac immediatè.* Ita plurimi , ut ſunt Driedo lib. 2. cap. 2. Adamus Sasbout præfatione in Iſaiam. Salmeron Prolegomeno 7. fol. 73. Vazquez 1. p. quæſt. 1. art. 10. diſp. 15. cap. 3. D. Thomas 1. p. q. 1. art. 10. in corpore , & ad tertium. Burgenſis in additione ad Prologos Lyræ. Alphons. de Caſtro lib. 1. cap. 3. Sixtus Senenſis lib. 3. cap. 2. Turrianus ad finem explicationis libri 2. conſtitutionum Apoſtolicarum cap. 5. Bellarm. lib. 3. cap. 3. Qua definitione poſita , & inibi etiam diſiſione in ſenſum litteralem proprium , & Methaphoricum , (quando , videlicet , res immediatè ſignificata eruitur ex vocibus figuratè ac-

ceptis ,) ſcienda ſunt aliqua quæ hunc ſenſum illuſtrant. I. Sciendum eſt ex Serario , quod aliquando ſensus litteralis propter immediatum ſignificatum eſt Tropologicus , vel Moralis : v. gr. *Honora Patrem , & Matrem ;* aliquando Allegoricus , v. gr. *Ego veni in nomine Patris mei.* Ioann. 5. aut Anagogicus : ut , *Quæ ſuſcipiunt ſunt , quærite.* Coloffenſes 3. II. Quòd litteralis ubique in Scripturis réperitur iuxta PP. & Theologos , & ſub eiſdem verbis plures ſensus litterales erui poſſunt , cuius placiti ſuprà Authores dedimus. III. Quod in omni fidei Dogmate de ſenſu litterali ſumitur efficax argumentum : vnde in locis diſcilibus , & controverſis ſensus litteralis maximè promovendus eſt.

10 Circa ſensus Allegoricos , & Morales , ut faciliùs definitio , & obſervationes claudant utrumque , deſinendo Anagogicum , qui de Coeleſtibus , vel Catagogicum , qui de Infernis iuxta Serarium poſſit inſcribi , dico : ſenſum Myſticum , ſive de agendis , ſive de credendis ille ſit , ſic eſſe definiendum : *Eſt ille , qui ita per litteralem exprimitur , ut mediatè ſignificetur ex verbis , & immediatè per res ipſas in littera ſignificatas.* Quiquidem ſensus ſi circa credenda eſt , dicitur Allegoricus ; ſi verò circa agenda , eſt moralis : & uterque Myſticus , & ſpirituſalis , quia & ſub littera arcanus eſt , & ſpiritualem miniſtrat intelligentiam. Circa hunc ſenſum Myſticum ſcienda etiam ſunt nonnulla. I. Generatim loquendo , licet non in ſingulis minutis dari ſenſum Myſticum in toto Veteri Teſtamento , & plures ſensus myſticos inibi admitti à Iudæis. II. Sensus myſticos rariores eſſe in Novo Teſtamento : ſolis autem Scripturis Sanctis ſensus ~~hos myſticos~~ convenire. III. Etiam ſub eiſdem verbis ſacris poſſe plures ſensus myſticos deliteſcere. IV. Senſui ſpirituſali etiam quoad nos conſiderato , non minùs , quam ſenſui litterali convenire , ut ex illo

illo efficaciter possimus argumentari, quando certò nobis constat, ipsum aliquo loco contineri. Sic eruditus Fr. Antonius à Matre Dei cum copia Doctorum, quam subdo, ut huius conclusionis pondus appareat. Ita sentiunt Castro de Hæresibus lib. 1. cap. 3. Medina de recta in Deum fide lib. 6. cap. 25. Ludovicus Tena in Epist. ad Hebræos prælud. 4. num. 92. Lorca 2. 2. tract. de locis lib. 1. disp. 18. num. 3. Rua tom. 2. controuv. 9. dub. 6. Antonius Perez in Pentateucho fidei volum. 3. dub. 12. cap. 5. num. 58. Augustinus Quiros in Commentarijs Exegeticis disp. de sensibus Sacræ Scripturæ sect. 5. Escalante lib. 1. Clypei cap. 21. Pererius ad caput 25. Genes. disp. 7. Rivera præludio 1. in Prophetas minores num. 22. & ad illud ad Hebræos 1. *Ego ero illi in Patrem*. Vbi etiam Iustinianus num. 6. & Alapide num. 5. & in Oeconomia Scripturæ sect. 1. num. 24. Acoſta de Christo revelato lib. 3. cap. 10. Serarius in Prolegomenis cap. 21. q. 10. Galarza lib. 3. institutionum cap. 7. Bonfrerius in præloquijs cap. 20. sect. 4. Azorius lib. 8. in tom. 1. cap. 2. dub. 20. §. *adnotandum*. Payva lib. 1. cap. 10. Haye in Prolegomenis Pentateuchi art. 19. Guevara præfatione in Abacuch num. 19. Gretſerus tomo 1. Defensorij lib. 3. cap. 3. & AA. Scribentes super articulum decimum questionis primæ 1. partis D. Thom. & specialiter Bañez dub. ultim. conclus. 2. Gonzalez sect. 5. Vazquez disp. 16. cap. 5. Valentia punct. 5. q. 2. §. *ex his*. Gillius tract. 7. cap. 5. n. 4. Fasolius dub. 6. Machin disp. 8. conclus. 3. Zamel. q. 9. conclus. 2. Arrubal disp. 8. cap. 14. & PP. Salmanticens. tract. 7. disp. 10. dub. 1. Quæ tam ad longum ab ipso, & à nobis relata sunt; quia punctum est valde Cardinale, quod ad multas disputationes Biblicas dirimendas præstabilendum est. De his ergo, quæ circa sensus à

nobis admissos scienda esse diximus, fideiussores optimos damus, & vindices Serarium nostrum, & Fr. Antonium à Matre Dei, in quo Carmelita doctissimo, (ut eius opus testatur multa sacra, & profana eruditione refertum) lector non aliam approbationem, quam Jesuiticam advertisse à Rectore nostro Abulensi Patre Antonio de Luna doctè pro meritis laboratam.

CAPUT III.

DE MODO ERUENDI sensum litteralem, & Mysticum.

II **E**NUCLEATIS iam, & discretis sensu litterali, & Mystico, sive Allegorico, & Morali, generatim attingenda est via rimandi hos sensus, quam doctè Serarius attingit quæstiunc. 15. ubi ponit pro sensu litterali eruendo, viam duplicem satis doctam, alteram communem pro quibusvis libris ediscendis, quam contrahendo ad Biblica colligit ex optimis PP. hæc ordinata Præcepta. 1. Ut de linguis Græca, & Hebræa Idiotismi ediscantur. 2. Ut Rhetorica, & Tropi tractentur, & de ambobus Salmeron à Prolegomeno 12. vsque ad 17. inclusivè. 3. Ut præmittantur disciplinæ, & præsertim Theologia Scholastica, de qua Prolegomeno 18. 4. Antecedentium, & consequentium in ipso textu consideratio. 5. Similium, & dissimilium locorum collatio. 6. Interpretum consultatio. Altera tamen via ab ipso Serario præscribitur, quæ pro expositione Biblica magis est propria solida, & tuta, sex itidem partibus divisa. 1. Ut oratione, & meditatione ad interrogandum Deum accedamus, & interrogentur etiam sancti, & docti, qui hac scientia pollent. 2. Ut observetur traditio Apostolica, & praxis Ecclesiæ. 3. Ut ipsa Analogia totius fi.

fidei, quæ in Ecclesia viget, considere-
tur. 4. Vitæ puritas. 5. Vnanimis PP.
consensus, de quo in Fidei Catholicæ
professione; licet hic modus ad tertium
revocari possit. 6. Ut observentur re-
gulæ ad intelligendas scripturas tradi-
tæ. Quibus hanc ipse adiiciendam pu-
tat ex August. lib. 3. de Doctrina Chris-
tiana, cap. 10 *Theologi colligunt, in Biblijs
semper verborum proprietatem esse retinen-
dam, nisi bona quædam ratio Tropum sua-
deat.* De huius regulæ usu, & combina-
tione vide nos tom. 1. Dec. 3. q. 8.
num. 9.

12 Dum autem accidit, quod oc-
currat quisquam locus intricatus, &
salebrosus, ubi mens multum concussa,
vel cum pusillanimitate deiiciatur, vel
ardore quodam in arrogantiam opi-
nandi prorumpat; nonnulla congerit
Villavicius, quæ nulli homini pio,
& studioso sunt contemnenda, ne vi-
delicet, plus sapiat, quàm oportet, sed
sapiat ad sobrietatem. *Primo* igitur la-
bor inibi multiplicandus est, & collec-
tio mentis augenda, ut intensius ante-
cedentia, & subsequenda, causas, &
circumstantias, taliaque id genus inten-
sè dispiciat, quæ eo foeliciora procur-
rent, si prius longior oratio ad Deum
protracta sit, qui nos docet omnem
veritatem. Quo præstito, quidpiam
saltem probabile venaberis quo ad
mentem Scriptoris accedas, in quo &
tibi quiescendum est, dum meliora non
suppetunt: tùm ut imitere Hierony-
mum, & Augustinum ita versatos: tùm,
ne in amentiam incidas, sicuti ille, de
quo Cornelius apud Danielis Hebdo-
madas. Si verò ex Commentarijs, vel
Magistris potiora nancisceris, ne recu-
sa sectari: improbi enim ac duri oris
est (ait Villavicius) qui meliora
docentis vocem recusat benignè audi-
re. *Secundo*, si omni manu adhibita, to-
toque corde appposito, tandem nihil eli-
citur, spiritum humanum oportet in-
fringere, & hunc curiositatis crucia-
Pars II.

tum patienter, & multipliciter sic tem-
perare. 1. Quia multa nullo salutis dis-
pendio ignorantur: præsertim de arca-
nis. 2. Quia cognitio divinorum gra-
dus postulat, & quempiam Discipulum
non statim fieri Magistrum; neque pos-
se omnia portare. Ioan. 16. Actorum
15. 1. ad Corinth. 13. & cap. 4. Epist.
ad Ephesios. 3. Quia sic nutritur hu-
militas, quæ quo profundior est, eo fit
maior divinorum capacitas, cum mag-
na parvulis revelentur. 4. Quia in re-
bus altis, & mentibus generosis scruta-
tio est avidior, quo plus se abscondit in-
telligentia. In Actibus Apostolorum
cap. 8. & 17. subsunt exempla. 5. Nam
inde stimulamur ad pulsandum, ut
aperiatur, & invocandam opem, quam
alioqui non demeremur. Ac si certus
cuiquam modus, & intelligentiæ limes
adscribitur, scito, quod quemadmo-
dum quædam tibi bono patefunt, ita
quoque tuo tibi bono, quædam reclu-
duntur. 6. Quia inde ingens Scriptu-
rarum Maiestas assurgit, & reverentia
conciliatur. Et ideò Paulus ait, se lo-
qui sapientiam absconditam in Myste-
rio, & dum ad Rom. 11. de electione,
ac reprobatione differit, statim filum
abrupit, ita exclamans. *Quam in-
scrutabilia sunt iudicia eius, & investigabi-
les viæ eius!* Undè si loci obscuritas sit iu-
re arcana, caveat Scrutator Maiestatis,
ne opprimatur à gloria; si verò in re
magis curiosa, & minùs utili; difficulta-
tem mediocriter transigat: quia in pri-
mo casu debet se posthabere difficul-
tati; in secundo verò se illi præponere:
quippe qui pretiosior sit Author, quam
difficultas.

13 Tertio pientissimus ille vir piam
quoque Parænesin subdit, cuius ne
vnum quidem Verbum decurtare sum
ausus. Ait ergo sic lib. 2. cap. 21. ad
„ finem. Sanè sicut in alijs negotijs, ita
„ in rerum obscurarum investigatione
„ mediocritas, quam non sine causa au-
„ ream quidam nuncuparunt, appri-
G „ mè

„mè est commendabilis. Age igitur,
 „bono sis animo quisquis es, & patien-
 „tèr feras quædam intricata, dubia-
 „que relinqui, quando ex hac tua ig-
 „noratione, ad agnitionem tui, ad
 „humilitatem, ad diligentiam, ad in-
 „vocationem divinæ opis provocaris.
 „Deinde Verbi Dei dignitas magis, ac
 „magis se se exerit. Parit ista ignoran-
 „tia magnarum rerum, quas alioquin
 „videbaris neglecturus, in te scien-
 „tiam ut hac de causa, doctam quo-
 „que ignorantiam possimus merito in-
 „terpretari. Nisi enim salebræ, & im-
 „pedimenta quædam tibi obstarent,
 „ingenium tuum moderari non posses:
 „& nullo modo ad capeffendas res per-
 „se se optimas, quas commemoravi-
 „mus, excitareris. Et interea prodest,
 „mentem hac spe confirmari, quod
 „ubi ex Schola ista terrena, quæ sem-
 „per aliquo errorum strepitu, & cali-
 „gine percellitur, atque obtenebratur,
 „migraverimus; ad Scholam sumus
 „perventuri Cælestem, in qua dabitur
 „audire communem omnium, qui li-
 „bros sacros ad posteritatem transmi-
 „serunt, præceptorem, *Sanctum*, in
 „quam *Spiritum*: dabitur perfectè cog-
 „noscere universam religionis doctri-
 „nam, non veluti in speculo, aut enig-
 „matè, sed absolutum defecatum, pu-
 „ram, & æternam: immò res ipsas di-
 „vinas dabitur videre, quales per se se
 „existunt. Hucusque hic pius paritèr,
 „& profundus Theologus, qui in his ver-
 „bis satis ostendit quàm nullum aliud in
 „multis locis consilium suppetat; quàm
 „humanæ mentis arrogantiam abijcere,
 „& pronum quemlibet coram lumine
 „sancto procumbere. Nonnulla etiam
 „pro locis obscuris congescit Fr. Anto-
 „nius à Matre Dei pro suo ingenio, quæ
 „minùs versatis forsan suffragabuntur.
 „Sed ex illis quæstionibus, quas ipse in-
 „dagare curavi, satis mihi constans est,
 „quod non raro Interpres postquàm om-
 „nia tentaverit litteraria subsidia, & in

utrumque latus se circumvolverit; ad
 superiora consilia sibi redeundum est,
 & probabilior, quæ de cæteris visa est,
 sibi sit via sectanda.

14. Pro rimando verò sensu Mysti-
 co, prius oportet noscere ubinam sen-
 sus Mysticus infallibilitèr inesse depre-
 henditur; ut quomodo etiam alij quo-
 que eliciendi sint, apertius fiat. Tri-
 plicitèr ergo constare potest de sensu
 Mystico alicubi scripturarum incluso.
 1. Infallibilitèr ex alia scriptura poste-
 riori citante priorem, veluti cum Mat-
 th. 2. allegoricè intelligitur de Christo
 illud Osee 11. *ex Agypto vocavi filium
 meum*. Vel ex traditione Ecclesiæ, &
 PP. ut ex Theodoretò, Ruperto, Hu-
 gone, Bernardo, Gregorio Nisseno in-
 telligit Ecclesia per rubum Moysis in-
 combustum conservatam Virginitatem
 Mariæ. 2. Constat infallibilitèr sensus
 Mysticus, quoties eum Pontifex, vel
 Concilium ritè congregatum in aliquo
 textu eum inesse declarant. Quia ad
 hoc est assistentia Spiritus Sancti, ut
 germanos, verosque sensus semper fir-
 met Ecclesia. 3. Quando pro confir-
 mando fidei Dogmate, vel morum rec-
 titudine talem sensum Mysticum de-
 prædicat vnanimis consensus Sanctorum
 Patrum: quippè qui venit quærere
 oves erraticas, non sinit simul exerrare
 omnes Pastores. Hoc posito. *Prima* re-
 gula ad benè eruendum sensum Mysti-
 cum, est satis ratum habere sensum lit-
 teralem. *Secunda*, observare illa sex præ-
 cepta propria Biblici studij. *Tertia*, imi-
 tari Gregorium in moralibus, & Orige-
 nem ubi non labitur: quippè de quo
 dixit Casiodorus, *ubi benè, nemo melius,
 ubi malè, nemo peius*. Sed quia de sensu
 Allegorico, & morali sermo postea re-
 dabit vberior, præstat modo ad
 practicam viam conficiendæ
 expositionis des-
 cendere.

CA.

CAPUT IV.

DE MODO PRACTICO,
& methodico exponendi
scripturas.

15 **O**PORTET iam designare omnes partes; quas, & quo ordine habitura sit rata scripturarum expositio, prout experitis Doctoribus melius potuit excerpere, atque accomodari. Ac in primis pre oculis habendum est multiplex genus expositionis, quo solent Interpretes Sanctas Scripturas illustrare, ut id, in quod magis quisque afficiatur, valeat seligere: in quo quidem genere licet Fr. Antonius à Matre Dei præludio 4. dub. 5. & Sixtus Senens. & Turre ubi supr. cap. 1. multum se extendant, & per apices rem persequantur, nos tamen ex ipso, nostroque Serario in Prolegomenis, cap. 21. vſitationes apud Interpretes expositionum formulas colligemus. *Primum* genus expositionis est versio, sive translatio, quando nimirum, de lingua in linguam, verboque ad verbum scriptura convertitur. *Secundum* est Paraphrasis, aut Metaphrasis, quæ parum differunt, & fit quoties ipsa scripturæ periodus non de verbo ad verbum recolitur, sed quorundam verborum adiectione variatur, & amplificatur, ut elucescat: & hoc quidem vel non profusè, sed in linea parallela cum textu, prout præstitit noster Gaspar Sanchez; vel fusè quidem instar Commentarij, licet ab hoc differat in eo, quod in Paraphrasi semper textus ipse est, qui loquitur; in commentarijs verò loquitur commentator. *Tertium* genus est illud, quod multiplici nomine solet compelli, scilicet, *Scholia, nota, annotationes, Glossæ, Glossemata* quibus nominibus ferè eadem prorsus exponendi ratio respondet: quando nimirum, non omnia exponuntur, sed

Pars II.

quedam verba difficiliora exponuntur, & illustrantur, ut fecerunt Tirinus, Mariana, Sa, & Toletus. *Quartum* genus dicitur *Commentariorum*, quando scilicet Interpres totum textum percurrit, atque ipsum perpetua explanatione persequitur sui, & aliorum placita interferendo, prout fecerunt Cornel. Maldon. & alij quam plurimi. *Quintum* genus est, quod appellari potest *Postilla, & Questionaria*, prout scripserunt Tostatatus, Pererius, & alij. *Sextum* genus est enarratio, vel homilia, quibus multi PP. & Expositores scripturas plurimas illustrarunt expositione, & adhortatione varie permixta. *Septimum* genus est, quod vocari solet *catena, aut rapsodia, sive collectanea*, quando nimirum, quis cæterorum supra textum vbertim & ad Verbum sensa recenser, ita ut quamvis propria interferat, hæc penè nihil sint præ caterva cæterorum, quæ glomeraverat. Et huiusmodi catenam texuit Lippomanus in Gen. & Exod. & rigurosius D. Thomas in Evangelia. *Octavum* genus dicitur *Harmonia*, dum liber sic exponitur, ut ea, quæ pugnare videntur, in concordiam harmonicam redigantur. Et ita scripserunt Thomas de Beauxamis, Gagneius, & Iansenius in suis concordijs. Præter hæc Eclogæ vocari possunt loci communes, & Apparatus dispositi ad Concionandum: ut fecerunt Labata, Truxillus, Lopezius in Epitome, & Tobias Lothner; sed quamquam vltimum hoc genus librorum revera utile sit, vocari tamen nequit expositivum.

16 Ex his ergo expositionum Methodis potest quis eam seligere, quæ magis arrideat, & in qua maiorem sibi polliceatur dexteritatem. Qua electa methodo, præludia disponat, quæ minora esse debebunt, si partem libri dumtaxat suscipiendam exponat, quam si integrum librum. Si enim unicam partem tantum explanandam suscipiat, vituperanda erunt operosa præludia;

G 2

sed

sed satis erit Authorem paucis indicare, & occasionem scribendi dispicere, necnon exponere Consilium Authoris, & quid inde utilitatis referri queat: postremòque statum rerum discutiendarum benè aperiatur simul & causam, quæ eam libri partem potius, quàm cæteras, enucleandam assumpsit. Quibus præmissis, opus ipsum aggredietur per eosdem Canones, quos de integro libro ritè exponendo postmodum exhibebimus.

17 Si verò integri sacri voluminis expositio sit adornanda, longiori apparatu, & præludio, opus est, ut legitime explicationi dignus aditus pateat. Igitur *primo* generatim aperiendum est à quo, & ad quos, sive propter quos sit liber ille conscriptus, nonnulla de Authoris conditione, & vitæ genere prælibando; unaque generatim indicando quænam doctrina, quæ Phrasis, quodvè dictionis genus reperitur in libro. Postmodum ad eos, ad quos liber est, delineandos transibit Interpres, eorumque tum priscos, tum præsentis aperiet mores, instituta, & ingenia: de quibus omnibus mira dicendis claritas affulgebit. *Secundum* Præludium rimabitur scribendi occasionem, statum rei depromendo cum vitijs, periculis, mutationibus, vel erroribus, sive ijs vicissim, quæ contraria sunt, declaratum; longius peruestigando vias, quibus eò sit usque perventum. Deindè adijciat, quid maxime ex illis Scriptorem moverit impellendo, & quem sibi finem in eo Scripto sibi præfigat. Quæ omnia cum in Scriptoribus pro nata occasione sparsa esse soleant, sedulus, & oportunus Interpres colliget, ut in fronte præmissa cuncta sequutura dilucidant. *Tertium* Præludium totum erit in legitima expressione totiùs propositionis, ac rei, quæ potissimum toto eo Scripto continetur, & traditur. *Quartum* Præludium dissecabit totius operis partes

principales, prout dividi solet Epistola ad Rom. præter exordium, & finem de rebus familiaribus, in tres partes, quarum prima agit de iustificatione, *an ex fide sine operibus?* Secunda de vocatione gentium, & repulsa Iudæorum. Tertia de vita iustificatorum. Et in hoc genere divisionum nemo hætenus tam absolutissimè in omni sacro volumine rem ipsam complexus est, ut Georgius Ederus in sua Oeconomia Bibliorum; verum partem illam, quam in Psalmos generatim solum attigit, luculentissimè fuit persequutus P. Thomas Leblanc in sua Analyse Psalmorum. *Quintum* Præludium in unaquaque parte capitaliori rursus sine scrupulositate subdividet, aperietque, quomodo Author orditur, atque proponit, quomodo confirmat, confutat, atque concludit. Quæ subdivisiones, si partes maiores sint valde Heterogeneæ specie, & doctrina; fortasse aptius fient non simul una post aliam, si Interpreti ita videbitur; sed singulatim, ita ut una ex capitalioribus iam explicata, alia, quæ succedit, subdividatur: ad quod inde moveor, quod divisiones longè seiunctæ vix suffragantur: quamquam nihil prohibet utrobique, nimirum, & in præludio, & in opere posse præstari. *Sextum* Præludium docilitatem animosque legentium magis propè captabit, recensendo summatim utilitates inde orituras, & nonnulla loca, de quibus institutio, correctio, redargutio, consolatioque promanabunt.

18 His præmissis, *prima* cura sit magis authenticam, nitidam, & commodam sibi compare versionem: quæ cum ex Tridentino nobis debeat esse Vulgata, ea præsertim nobis utendum est. Pro cuius Apologia paratus est Leo Castrius in suo docto volumine, Mariana & Benter; pro concordia cum septuaginta quoad versiones adest Petrus Lopez de Montoya.

toya. Ac denique pro modo, & mensura eam excipiendi adsunt Basilii Ponze in suis quaestionibus expositivis; Doct. Portilla in suo quodlibeto; Serarius in Prolegomenis; & etiam Salmeron, qui cum Concilio Tridentino interfuerit, pronuntiat, per eius decretum sublatum non fuisse, quominus, ubi opus fuerit, ad fontes Hebraeos, Graecosque recurratur, si tamen sensus diversus sanè; non tamen contrarius eliciatur. *Secunda* cura, Interpretisque diligentia in id incumbat, ut propriè demonstret, quid dicatur in textu. Pro quo, si oportuerit, summam rei discutiendae perstringet, atque vel eam integram, vel diductas eius partes indicando, unam in conspectu proponet: circa quam textus per yodum subiunget, vel simplici versione, vel pleniori Paraphrasi circunductam. In qua illustrationem hoc modo adhibebit ex parte Dialectica Rhetorica vè depromptam, quatenus vel promovet causas, finalem, efficientem, materialem, & formalem; vel circumstantias versat, *quis, quid, ubi, quoties, cur, quomodo, quando*: vel similitudines adaptat, vel dictorum Analysim, vel resolutionem facit: vel per quaestiones, seu erothemata rem discutit, argumentorum vim, formasque serendo. In qua quidem parte non multum ligato pede, Interpreti incedendum est, sed libero, ita ut qua ipsi magis placet, rem propositam enucleet; tametsi vereatur; quidpiam ne minus quadret, quando enim postmodum totius expositionis tractum relegerit, poterit nonnulla coaptare, vel intercidere, quin amittat conceptum. Quem tramitem Interpretandi Villavicentius fulcit, & probat Augustino, & Beda, Hieronymoque, & Chrysostomo in exemplum adductis. Cum autem nobis probatissima hæc via Interpretationis, simulque gravissima esse videatur, si methodicè quidem procedendum est, & non tu-

multuariè, fulcro certè non indigemus.

19 *Tertia* cura, Interpretisque diligentia debet esse, ut declaret, quantum ponderis inest præiactæ sententiæ: quod pulchrè fiet, si ostendat illam esse tunc satis appositam, & quam ex præcedentibus benè promanet; & nùm Scripturæ loco, ratione quapiam, vel historia fulciatur: deinde, cur præcæteris eò adducta sit sub tali forma, tali consilio, talique argumentationis summa, & Scopo. Præterea si in verbis ullis probationes lateant, eas evisceret, & in Testamento Veteri, collatis versionibus, rem benè exploret. Atque si de lege, & Prophetis narratur aliquid, ne sit truncatum; sed cum alijs prioribus, & posterioribus tradetur dilucidius: atque si in ipsa re historica Typus aliquis de Christo, aut lege Evangelica deliteat, obiter attingatur; nisi ut aliqui faciunt, post historiam novo titulo subtexant moralia, vel allegorica. *Quarta* Interpretis cura solet incumbere, ut donatam à se expositionem confirmet, petitis aliundè Scripturarum locis historicè, typicève adductis, ac demum eam vel historijs, vel traditionibus lustratam tradat. *Quinta* Interpretis diligentia erit aliorum Interpretum selectiorum placita attexere cum moderatione, & modestia, singulorum dicta pensando: neque quod argutè, appositèque dictum sit, reiiciendo; sed potius ingenua sinceritate electissima quæque delibando, deflorandoque, ut totum opus grata varietate respergant.

20 *Septima* Interpretis diligentia est valdè præcipua, ut nimirum, si alibi Scripturarum loca deprehendat, quæ cum eo, quem explicat, in speciem pugnare videantur, ingenioso labore conciliet, omnemque mentis aciem, & omnes huc eruditionis nervos adijciet, ubi fructuosissimè, & nobilissimè sunt impendendi; cum ea germani

expositoris pars sit verè præcipua. *Octava* Interpretis diligentia versabitur in disquisitione verborum, an videlicet, vox sit Amphibologica, & quomodo eadem in Scripturis usurpari soleat: an sit Emphatica, & allusiva ad alium locum, vel historiam, vel cuiuspiam rei naturam: quomodo item per varias versiones soleat efferri, & nùm exindè, aut sola vna voce argumentum conficiatur, cuiusmodi apud Paulum ad Galath. 3. formatur ex illa voce in *Semine*. *Nona* cura Interpretis erit, suaviter ex præiacta expositione fructum elicere tempestatu illi accommodum: vt scilicet, Doctrinam Catholicam firmet, falsa redarguat, atque refutet; mores instituat; lapsa corrigat; afflictos erigat, & consoletur. *Decima* verò diligentia erit, quæstionem eo loco fortè manantem excitare, ac discutere: quæ nisi minutissima illa sit, cursimque dirimenda ad loci calcem aptius adnectitur, ne filum expositionis abrumpat; per locosque communes fusus pro meritis pertractetur. De qua tractatione statim, nequidpiam desit, dicturi sumus. Sed interea monemus ne quis existimet necessarium, vt in exponendo quolibet loco, cuncta superiora capita percurrantur: cum non nesciamus Interpretes verè Magistros pro varietate materiæ, loci, temporis, ac personæ solere ex iisdem suaviter mixtis, ac temperatis, suam expositionem condire. Verùm cum hæc quoque, quæ donata sunt, monita non sint nisi de locis, & AA. electis, electa; plurimum iuvabunt eos, qui Commentarios scribere incipiunt, si videlicet, per has semitas non anxie gradientes id monitum respuant, vbi secus; id verò sibi seligant observandum, vbi nucleus adfuerit.

21 Igitur, vt quæstiones occurrentes cum dexteritate Interpres expediat; plurimum iuverit, si in Scholasticis versatus antea ipse sit; & fortè etiam

iuverit, quod nostram Palæstram Scholasticam benè hauserit, in cuius Methodo legitima ratio sita est dilucidandi quæstiones: neque negamus tamen, cum Villavicentio, quæstiones Biblicas non omninò per loca Dialectica transigenda esse; cum reapse nonnulla loca sibi vendicent specialia, versiones, Textus Antinomix; sed tamen vbi ratiocinatio nostra interventura est, semper loca Dialectica subsidium ferent, ad quæ tandem Author ipse recurrit. Qui quæstiones, & Themata, quæ in Scripturis occurrere solent, in simplicia, & composita bipartitur: quam & nos divisionem sequuti, cum ipso quoque vtrorumque tractationem complectimur, id, nempe, supponentes; quod quando in decursu Commentariorum nonnulla quæstio diluenda est; tractus Commentarij tunc non patitur Scholasticas illas formulas, moxulas, sive vincula usurpari solita, dum quæstio omninò ad Scholasticum rigorem disputanda suscipitur inter duos, altero propugnante; altero tamen obijciente: cuiusmodi formulæ sunt illæ notissimæ *obijcies, replicabis, distinguo, subdistinguo, &c.* Licet enim dum quæstio seorsim discutitur eæ sint plurimum profuturæ, eo quod in Prælio Scholastico reapse Colophonem adijciant; ideòque in tota nostra Palæstra Biblica consultò, & exactissimè sint observatæ; nihilominus torrentem Commentarij remorabuntur: itaque & si non sub his compedibus; tamen quæstiones pro meritis vniuscuiusque ad nervum, & perpendiculum Scholasticum sunt pertractandæ.

22 Iam ergo Themata simplicia sunt, v. gr. *Fides, Charitas, lex, peccatum, &c.* Pro quorum terminorum quæstionibus enascentibus, nominis definitio, seu indagatio per vbertatem linguarum venanda est, deindè eruenda est definitio rei de Scripturis, traditionibus, Patribus, Theologis, ac Ca-

nonistis, & sicubi opus est, asseri omnino debet, atque fulciri, ut firmos inde paret excursus. *Secundo* loco divisio rei petenda est ex eiusdem fontibus, unde fuit definitio desumpta: necnon dextrorsum, sinistrorsumve si quid controversiæ inciderit amputando, divisio eiusmodi penitus roborabitur. *Tertio* loco causæ, & effecta, circumstantiæque omnes sunt excutiendæ, pro loci opportunitate, firmando quæ firmanda sunt, infirmando verò, quæ secus. *Quanto* loco indicabitur, quid fructus inde resultet, sive publicè ad Ecclesiam, sive privatim pro quibuslibet. Quando tamen sublimior aliqua, vel vberior occurrerit disputatio ex illis, quæ in Ecclesijs, Scholisve agitari consueverunt; cum omni suppellectili, & apparatu, prout novit ipse Villaviciensis, debeat ipsa tractari; fortè consultius erit, illam quæstionem de tractu Commentariorum solum per summa capita insinuatam, aliò loci discutendam remittere, ut pro dignitate possit res pertractari. Propterea equidem iudico, in tota hac Palestra Biblica fortè me non indiscreto Expositoris Consilio processisse, dum gravissimarum quæstionum plures manipulos de tractu Commentariorum avulsos, in quodlibeticas, liberas, & spatiosas dissertationes adieci; ut nimirum puncta, quæ gravia sunt, non libante calamo, nec levi, sed profunda indagine excuterentur. Atque cum in sacris voluminibus, ubi elevatissima Theologia inest, proculdubio totidem orta sint gravissimarum quæstionum certamina, quot in Theologia Scholastica olim disputabantur; nimis è re Biblica, & Theologica arbitrari esse futurum, si Deo dante, veniret alter Aquinas, qui quæstiones omnes has bene collectas, & à reliquo textus tractu seiunctas, perspicuoque compendio diductas, eaque sua prisca, & pretiosa methodo concinnatas, in aliam Summam digereret,

similem illi, quam de Scholasticis laudatissimam, totoque celebratam terrarum Orbe compegit. Namque ita non possent homines studiosi non evadere unica lectione voluminis, vel Authoris, doctissimi in rebus Biblicis, atque ad omne genus controversiarum pro Ecclesia Catholica strenui pugiles, ac teterrimis Hæreticorum turmis toto ore fugiendi, ac pertimescendi. O utinam! Sed pergo lubens, & claritatis gratia de meis quæstionibus exempla subdo de Thematibus simplicibus, & compositis. Possunt ergo quæstiones simplices appellari: v.gr. illæ, quas habemus de natura lucis, de Iryde, de Coelo Empyreo, de secundo Caynan, de Circumcisione, de Paradyso, de libello repudij, de sudore sanguineo, & aliæ similes, quoniam hæ non videntur in quæsito multum miscere, sed quasi solitaria sunt ad pertractationem. Quæstiones verò compositæ poterunt nuncupari illæ, quas habemus de Primogenitis Egypti, de secundo Templo per Aggeum memorato, de Pythonissa suscitante Samuelem; de pluribus Vocationibus, & Magdalenis, de Septuaginta Animabus Egyptum ingredientibus, de Septuaginta Hebdomadis Danielis, ac de Iudæis in fine salvandis, & aliæ: quoniam hæ omnes habent Articulos sciscitantes, ita quasi complexos, ut in eorum indagine primo obtutu non unica res, sed multæ veniant in vnum quæstionis, resolutionisque Articulum copulatæ.

23 Quoad quæstiones autem compositas liberior quidem excurrit methodus discutiendi; prout enim plura, vel pauciora sunt, remotiora, vel proxima, clara, aut obscura, facilia, difficiliave illa, quæ in vnum Articulum coeunt, & copulantur, oportebit immutare bases indagandi, & excursus: nam sæpè quæstio incidens prisca admodum est, & utrasque partes Patribus, scripturisque fultas, dilucidè præ-

mis-

missas dabit ; atque resolvet ; eo vergens, quo nonnulla posthac plus comperta inclinare videantur. Aliàs tota resolutio pendebit ex ipsa rerum indigesta copulatione , circumstantiarumque longè distantium remotione : quæ si discretè observantur , propriisque, ac debitis locis , temporibusque reponuntur, tota quæstio dirimitur, quin multas partes habitura sit mera nostri intellectus ratiocinatio. Aliàs exurgere solet punctum , quod maximè ad inferiores disciplinas diluendum spectat : v. gr. de Orbibus Cælestibus ad tractatum de Sphæra , de natura lucis ad Philosophos , de pisce Tobie ad Medicos , de usu insidiarum ad Iuristas, de servando iuramento ad Canonistas, de iustificatione , & Circumcisione ad Theologos. In quibus, & alijs ea disciplina, cuius interest, & domestica est controversia, potissimas ex proprijs locis resolutionis partes est habitura. Aliàs denique nova quæstio, vel ab Hæreticis iniecta , vel à Catholicis studiosè promota suboritur : & cum in ea neque scriptura clara, traditio, Patrumvè consensus definiat, immò neque forsan attingat ; Interpres pro natura rei discusse , aut de positiva, & dogmatica , aut de Theologica rationali parte, ea congeret , quæ rem utcunque, si minùs dirimant, saltem cernuo capite, calamoque reverenti, alijs Doctoribus substernantur, ut iudicent, & Summo Iudici, ut rem definiat.

24 Quæ omnia, cum satis multa sint pro instruenda mente, solvendaque manu Iunioris Expositoris, qui ad codices appropinquat, ne hereat in limine, & territus retrocedat ; notum subindè facimus quibuscumque severis Dialecticis, ac Rhetoricis, nos cum debita estimatione, moderationeque suas leges fuisse complexos, neque obli-
tos methodi Analyticæ, & Syntheticæ, quas qui in ipsis peritus sit, & superiora lustraverit, inveniet utramque suo

loco respersam. Cæterum cum methodus definitiva in re Biblica humanæ menti non liceat, eam ex sacris locis, debitisque oraculis emendicandam duximus, & insinuavimus : habet enim gravissima Theologiæ facultas específicos quosdam locos, vnde sua argumenta depromat, prout scripserunt Horantius de locis Catholicis, Canus de locis Theologicis, & ante ipsum Villaviciensis potius methodicus, quam dissertator, licet selectus. Vnde sicuti observatum est Sanctum Paulum gloriosum Archididascalum argumentationum Theologicarum in suis Epistolis ad Rom. ad Galat. & 1. ad Corint. locos variè versare : quemadmodum etiam Hieronymus, Augustinus, Basiliiusque in suis Epistolis factitarunt, ideò locos quidem tradidimus eo sanè ordine, quo per se se videntur bona methodo percurrendi ; libera tamen peritis sua facultate relicta, ut pro ingenij dexteritate, & dato desuper numine, rem ita condiant, ut ad gustum sapiat. Et hæc de praxi methodica interpretandi eruendique litteralem sensum, qui fundamentum est cæterorum.

CAPUT V.

DE SENSU ALLEGORICO,

et vera ratione illum tractandi.

25 **A**PPOSITUM sanè titulum doctus ille Hieronymus Lauretus exco-
gitavit, dum opus suum locuples de Allegoria *Sylvam Allegoriarum* maluit inscribere : quoniam reapse qui Allegorias ingreditur, non nisi densam Sylvam ingreditur, ita ut primum in ipso etiam nomine sit apud aliquos cespitandum. Nam non benè conclusum est inter omnes quid in Textu Scripturæ pro sensu Allegorico definiendum sit ; nam cum communissimum sit pla-

citum Theologorum, quibus ipse cum D. Paulo subscribo, existimantium inibi sensum Allegoricum verè deprehendi, quoties in veteri testamento aliquid Typus est novæ legis; laborant aliqui, cuiusmodi & Villavicentius est, ut sensum Typicum, Allegoricumque distinguant, in quo Ioannes Vvitakerus hærere videtur: neque inficior, quod si res per apices humaniorum litterarum expendenda sit, plusculum sibi adrogent fundamenti, cum non nesciam Allegoriam tropum esse multa successiva metaphora continuatum. Sed cum ex vna parte, videam in Paulo, & sacra Vulgata ipsum vertente, quod cum de duplici Abrahamæ vxore ancilla, & libera, duplex testamentum Typicè figurante loquutus fuisset, statim subiunxerit, *quæ sunt per Allegoriam dicta*; & ex alia parte alium etiam de surfare Sacramentariorum videam Benedictum Aretium tom. 1. Problemat. pag. 380. sic pronunciantem: *Theologi in sacris litteris Typos etiam appellant Allegorias*, lubentissimus cum Sancto Paulo, & communi DD. probatoque usu Sanctæ Romæ Ecclesiæ typicum sensum, & Allegoricum eundem esse pronuntio, ac Serario nostro id prudenter attingenti, cap. 21. subscribo. Neque Villavicentius substantialitè discrepat, si benè observetur: quare & ipsum in benè appensis de Allegoria regulis, consuectabimur. Interim Sacramentarij duo Vvitakerus, & Aretius inter se disputent, nos enim hoc genus hominum averfamur, dum bona eos pietate cernimus destitutos, atque suis grammaticationibus, humanioribusque disciplinis superstitione sic deditos ut nequeant, illotis manibus, ad sacra conscendere, quin potiùs alios aliàs Catholicos, uti Erasmus, si ita imbuerint, turpiter defigurent.

26 Porro Allegoricus sensus hic ita complexè sumendus est, ut non
Pars II.

modò typica quævis similitudo veteris testamenti ad novum, historiæque ad credenda relatio, significatioque intelligatur; sed etiam quoties in verbis ipsis exprimitur, indicaturque quædam similitudo moralitatis, atque doctrinæ: v. gr. dum sub illis verbis clauditur, *non alligabis os bovi trituranti*, ubi significatur expressione satis clara, quod Ministro in Ecclesia laboranti victus suppeditandus sit. De quo sensu Allegorico sermo nobis habendus est, declarandumque quando, & ubi oporteat, illum inferere, atque Concionibus aspergere: id enim solet non rarò ultrà modum fieri, & quidem non sine inconvenienti, ut olim Porphyrius, Iullianusque nostris Catholicis obiecebant, quod hos sensus Allegoricos vbivis, & ad nutum extunderent, ita ut sermo Biblicus passim fieret nugatorius. In quo tametsi non dubium est, quod cerebro Porphyrij, & Iulliani obstinatione preoccupatis, plura ipsis per nefas, quæ Allegorice dicta sunt, explodenda esse videantur; nihilominus indè Authores Catholici cautionem sumunt, dum alicubi non desinunt animadvertere excessum quoties, nimirum Concionatores alij eo, quod bonæ indolis sint, minorisque suppellectilis litterarum, alij verò plusculum iusto audaciores, ita disfluunt in Allegorias, sive insulse partas, sive distortas, ut Sacrum Textum ludificent, & gravissimas scripturas ita diffament, ut nihil indè solidæ probationis, sed merè subtilitatis videatur excerpti. Propterea cordatè monuit doctus ille Villavicentius his verbis: *Non est Allegoriarum tractatio cuiuslibet de media plebe Artificis, neque etiam temerè, & quovis loco adhibebitur, quam ob causam in ea explicanda meritò maior diligentia insumetur.*

27 Propterea id non nisi ex necessitate, utilitatevè aliqua tractandum est, ita ut solum, quando necessitas,

H

aut

aut utilitas suadeat, sensus Allegoricus est adhibendus. *Necessitas* verò aderit, quoties oblati textus sine Allegoria non dignè queat exponi. Vel si secus fiat, sanæ doctrinæ, moribusvè adversetur. *Utilitas* verò interventura esse creditur, quoties verba aliqua Scripturarum, quasi omninò invtilitè transcurrerent, nisi aliqua Allegorica interpretatione donarentur. Sic Origenes Sanctus Cyrillus, Eucherius, D. August. plura Allegoricè interpretati sunt, ubi ipsius loci oportunitas visa est postulare. Ecquando verò id necessitas, aut utilitas postulent? hoc opus hic labor est; in quo multas huius rei criminationes audio, quæ maxima ex parte iustæ sunt, nisi, quod illas oporteat prius calamo religioso secernere, ut sua cuique tribuantur, & impietas impijs, malèque feriatis hominibus; & pietas pijs, virisque religiosis, & verbi Dei ritè tractandi, multum amanti-bus. Quare primum edisseram, quomodo Hæretici insectentur Allegorias: & postmodum quomodo viri Catholici, & pientissimi eas taxent, ne modum excedant.

28 Circa primum eruditus semper Serarius noster in Prolegomenis, cap. 21. quæst. 11. rem sua solita concisione pertractat: & postquam inducit Hæreticos Petrum Martyrem, Be-zam, Benedictum Aretium, atque Lutherum totius pudoris, & verecundiæ expertes, in Patres veteres oblatrantes, accusantesque primos Ecclesiæ viros Hilarium, Hieronymum, Ambrosium, & Augustinum, quod propter Allegorias absurda, & inepta protulisse non dubitarint: (Heu ipsorum potiùs ineptissimum, & absurdissimum pronuntiatum!) non vult ex toto omnem omninò Allegoriam Patrum defendere, ne videatur animi potiùs, & mentis inflexibilitate, quàm rei veritate procedere: præsertim cum ille inter Hæreticos versaretur, quibus in

præsentissima concertatione ea, quæ sanè, & sine religionis iactura concedi possunt, concedenda esse videntur, ut manus dent ipsi in Articulis, in quibus manifestè viderint se superatos. Igitur statuit ibi perdoctus Pater, quomodo Sancti PP. verbis suis, atque comparationibus Allegoricum sensum illustrent, quem iam animam, iam spiritum, iam ædificij culmen respectu fundamenti, iam fructum arboris respectu corticis litteræ, & alia id genus nomina compellarunt. Dein Sanctos, & priscos PP. recitat, qui post Origenem sensus Allegoricos frequentarunt: ut præclarissimus Gregorius in Moralibus: D. Hieronymus in Prophetas maiores, & minores: D. Ambrosius in Lucam: D. Hilarius in Evangelia, & Psalmos: D. Augustinus in Ioannem, Psalmos, & homilijs. Cyrillus in Prophetas, & libris de adoratione. Hesichius in Leviticum: Isidorus, V. Beda, Alcuinus, Rabbanus, Angelomus, Rupertus, & Sanctus Bernardus. Post quæ omnia, ne cæco more suscipiat Patres, ait, & indulget, ne probentur illæ Allegoriæ, quæ vel tollunt veritatem Historiæ, vel aliquid contra fidem promunt, vel ex ignorata, seu non expensa littera proficiscuntur: quorum duo priora cum nulli veterum PP. præter Origenem, benè adscribantur, de tertio non refugit ipse fateri id, in quo Sanctus Hieronymus ingenuè se accusat de eo, quod adolescens, & ignarus Historiæ Allegoricè interpretatus fuerat Abdiam Prophetam, quod in eius Prologo proficitur. Itemque Oseæ 5. & 10. ipse improbat, quod de re tristi nonnumquàm Allegoriam iucundam, vel vicissim extorserit. Quid hæc igitur, nisi pura humilitas cum ingenuitate coniuncta, & nullus error? Cum enim ea, quæ inibi Doctor maximus per Allegoriam vertit, Analogiam ad historiam servant, & non nisi sanos sensus effun-

effundant; quid est carpendum erroris, nisi id, quod de hoc, & alijs Sanctis homines arrogantes ore lutulentissimo protulere, omne pietatis genus spiritu Satanico averfantes: vera enim mentis pietas est in sacris eloquijs, dum littera non satis excerpitur, nucleum optime institutionis intueri? Nam quod Recentiores fortè quidam, & quidem nativam grandiores eadem hæc facit: neque vno in loco, neque per imprudentiam subindè, sed frequentè, & destinatò, scientes, ac volentes litteralem sensum negligant, eum nesciant, & aliter, quàm ipse patiatur, ad ineptas detorqueant Allegorias, non Patrum ipsorum, sed malè zelantium istorum culpa est.

29 Qua in re eruditione inexhaustibili ubique refertus noster Theophilus Raynaudus multam lucem adfert, & plura congerit in Heteroclitis spiritualibus, tom. 2. punt 7. de Anomala expositione Verbi Dei, vbi pag. 378. dicit Patres alienos esse à torquendis scripturis, & à num. 12. hæc habet verba: *Neque tamen omnes Allegorias inter obfufones scripturæ recensendas puto, eo que nomine repudiandas: quod factum à Nepote tradit Eusebius, lib. 7. Historiæ, cap. 29. Sed quod Naziancenus optimè monuit orat. 42. media via eligenda est, ut neque prorsus repudietur contemplatio, sive Allegoria, neque quod faciunt scripturæ tortores, passim, & sine delectu adhibeatur, evertendo litteralem & historicum sensum: qui prius supponendus est, ut rectè advertit Sanctus Gregorius hom. 40. in Evangelia initio. Eruditè id præscribit, & varie illustrat Acofta, lib. 3. de Christo revelato, cap. 16. & seqq. Sed cum iam inciderimus in viros religiosos Allegoriarum moderationis satagentes; ad eos pergimus. Circa secundum ergo satis præstabitur, si de gravibus, veteribusque Patribus, Doctoribus, & Authoribus nonnulla promamus, quæ vivo stylo doleant Allegoriarum excessum, mo-*

Pars II.

derationemque præoptent. Et quamvis multis laborent Patres contra Hæreticos versato more suo scripturas adulterantes, de quibus multa apud Raynaudum; etiam in Catholicos, qui non ea maiestate, mensuraque qua deberent, Scripturas Sanctas excutunt; plura congerunt perdocti Patres, quorum primus, sit Sanctus Ioannes Chrysostomus (in Proœmio in Psalmos, ibi:) *Sed divina Scripturæ innovatores, & qui sibi videntur sapientes de historia, vel dubitantes, vel in eam se improbè gerentes introduxerunt Allegoriam, non ex sententia Apostolica, sed ex vana sua gloria, facientes, ut qui legunt, alia pro alijs accipiant: quemadmodum pro Abyſſo quidem Dæmones, pro Dracone autem Diabolum, & si quid est huiusmodi, ne cogar nugari, dum nugas cogor refellere. Hæc ergo omninò reijcientes non vetamur gravitè, & honestè contemplationes offerre, & mentis cogitata extollere ad sensa sublimiora: quemadmodum conferre Cain, & Abel Synagogæ Iudeorum, & Ecclesiæ, & conari ostendere reiectam quidem esse Synagogam, ut Cain Sacrificium: accepta autem esse dona Ecclesiæ. Vel Agnum immaculatum, qui offerebatur ex lege, transferre ad Dominum. Hæc enim neque infirmant historiam, neque expellunt contemplationem. Sed hæc moderatio, historiæque, & contemplationis peritia, & à Gentilitate libera, quæ alia dicit pro alijs, & aliena invehit, nec ad Iudaismum nos attrahit, & impellit, cogens soli hæere dictioni, illamque colere, & observare; nihil autem ulterius, neque altius quidquam cogitare permittens, &c. Secundus sit Petrus Cellensis lib. 1. Epist. 21. vbi sic inquit: *Reffellendus, & repellendus, tamquam somnia narrans, qui cæcus, & manutentans, sicut talpa, non de Scripturarum contemplatione asserit, quæ dicit, sed Idola cogitationum, & Phantasmatum suorum in Templo audet statuere. Non est, inquit Propheta, Idololum Israël, quia qui in lege Domini die, ac nocte meditatur, & legis vestigia stricto pede observat, non divinationes cordis, sed mentem**

H 2

la-

legis, quando scribit, interpretatur. Tertius sit Sanctus Clemens Romanus lib. 10. recognitionum, ubi dicitur: *Multas, ut video ingeniosi homines ex ijs, quæ legunt, verisimilitudines capiunt, & idèò diligenter observandum est, ut lex Dei, cum legitur, non secundum proprii ingenij intelligentiam legatur. Sunt enim multa verba in Scripturis Divinis, quæ possunt trahi ad suum sensum, quem sibi unusquisque spontè præsumpsit, quod fieri non oportet. Non enim sensum, quem extrinsecus attuleris, alienum, & extraneum debes querere, quem ex Scripturarum autoritate confirmes; sed ex ipsis Scripturis sensum capere veritatis: & idèò oportet ab eo intelligentiam discere Scripturarum, qui eam à maioribus secundum veritatem sibi traditam servat, ut & ipse possit ea, quæ rectè suscepit, competenter asserere.*

30 Quartus verò sit Isidorus Pelusiota lib. 4. Epist. 117. ubi sic ait: *Videris mihi non probare, eos qui Lectores Sacrarum litterarum ad contemplationem, ac studium Allego-
riarum investigandarum exhortantur. Dum enim, ut aebas, semetipsos Scripturis sapientiores esse existimant, hinc fit, ut divina oracula in quascumque ipsis tribuerint figuras transformant, & Auditores multimodis fallant. At ego neque illos si quid sapiens, atque eruditum invenire pollicentur, culpaverim, neque te nolentem, & invitum ad Allegorias tractandas coegerim.* Hucusque Isidorus Pelusiota, cui & aggregare possem Petrum Damianum serm. 71. Sed ne longior evadam, satis est, quatuor de priscis Patribus adduxisse, ut notum sit, quam longo annorum intervallo bonos viros hic dolor excruciet, & ipsius temperatio iusta desideretur, mediaque illa in hoc genere interpretationis eligatur via, quam prisci paritèr, & novi multum desiderant, ut neque ea tenacitate litteræ indurescat Interpretes, ut obstinationem Judaicam emuletur; neque vicissim ita difluat in Allegorias, ac de sensibus à se excogitatis sibi adblandiatur, ut lu-

dicet Scripturas, simul acque lectores. Si tamen (ait Raynaudus) quis querat, possit ne esse damnosior confectio studiosa obtorsionum, scilicet, per infinitas, & ubivis quæstas Allegorias, an tenacitas litteræ? non dubium quin timendum magis sit ab his obtorsionibus Scripturæ, in quarum exagitatione versamur. Hucusque Raynaudus. In quo cum ulteriora, qui velit, lustrare possit; ne prolixitas tædium pariat, alios item Authores indicabimus, in quibus possit quispiam, si velit, de hac re instrui. Eiusmodi sunt Pater Josephus Acosta lib. 3. de Christo revelato cap. 15. P. Carolus Regius lib. 6. Oratoris Christiani cap. 25. Rivera præfat. in Malachiam, & Aggæum. Mendoza q. 2. positiva, Ioannes Segoviensis lib. 2. de prædicat. Evangelica. Carbo. lib. 4. introduct. ad Theologiam cap. 19. conclus. 3. Ildephonsus Messia lib. de perfecto Con-
tationatore pag. 134. Sixtus Senensis lib. 3. Bibliothecæ 5. de usu, & utilitate historiæ, ac Mysticæ expositionis. Canus lib. 7. de locis cap. 3. conclus. 5. Villavicentius de studio Theologico lib. 2. pag. 167.

31 Hæc igitur dicta sint de temperatione, quæ adhibenda est ab Expositoribus Sacræ Scripturæ, quoties ad Commentarios accedunt in eruendo sensu Allegorico de Thesauris Scripturarum; nam id est modò, quod facit ad rem præsentem, & quod nos ipsi magis intendimus: si enim in Expositoribus ea moderatio retineretur, quæ adhiberi deberet forsitan non tam libera manaret licentia ad Concionatores. Quos tamen cum in ea re viri probi iudicent compescendos, oportunius postea, prout ipsa res postulat, præveniam, illos videlicet, qui ad Populum verba facere incipiunt, quando, nimirum, ad calcem huius tractationis post explanatos sentus, viamque exponendi uniuscuiusque quasi crismam quamdam de tota expositiva methodo col-

colligamus. Nam modò nihil magis nos vrget ex ordine, quam vt tandiù præoptatam Allegoriarum moderationem Canonibus quibusdam delineatam suppeditemus.

CAPUT VI.

DE NORMA PRACTICA
Moderationis Allegoriae.

32 **M**ODERATIO in Allegorijs postulat quidem modum, & vsum: cumque in vtroque Villavicius sese præstiterit sedulum, absolutumque Præceptorem, hunc præ ceteris consecretabimur ex eiusque observationibus ritè traditis, nostras regulas apparabimus, ipso suis verbis veluti prænobili antesignano præeunte; qui in observatione prima sic fatur. *Non vacat temeritatis nota, qui putat quovis loco Allegoricas Interpretationes in medium producendas. Mirum in modum labefactat ea audacia Scripturarum Authoritatem. Statim enim suspicantur auditores nihil certi Scripturarum in se habere, & liberum esse ad quemvis locum, quamvis adsuere interpretationem.* Quibus prælibatis statim estò prima regula, quod quoties Allegoriam texere meditaris, observes, an ea sententia quam eruere satagis, alibi Scripturarum tradatur in litterali sensu nota, & expressa: v. gr. Sicut illa, quæ deducta est ex verbis suprà insinuat, *non alligabis os bovi trituranti*; vnde eruitur, quod Ministro Ecclesiæ administrandus est victus; alibi expressa reperitur per litteralem sensum in Evangelio, dicente Christo Domino: *dignus est enim operarius mercede sua*. Ratio regulæ est, quia cum vitiosa sit Allegoria, nisi ad doctrinam sanam se accommodet, cunctaque sana doctrina ad litteram tradatur in Scripturis; nulla erit Allegoria ritè deducta, quæ litteralem quoque Scripturam sibi non societ; vel si secus, sus-

picionis arguitur. Quamobrem quæ probatæ sint circa communia loca Evangelij, & doctrinæ Christianæ sana Dogmata potissimum versabuntur. *Secunda* regula sit circa mensuram Allegoriæ, vel Analogicam proportionem ad litteram. Nam ita debet per partes quadrare historiæ, quæ enodanda suscipitur, vt ad singulas principales sententiæ partes Allegoria respondeat: quemadmodum D. Paulus in illa Allegoria duplicis Testamenti in duplici vxore Abraham appositè, & exactè edisserit de Testamento, de Hærede, de servitute, & de libertate, quibus illa, quæ historica sunt, planè, & plenè inclarescunt. Vitandus autem hic est scopulus, in quem plures impingunt: quoniam non solum historiam scrupulosè, & quasi superstitiosè circumquaque vestigant; cum non ita operosè sit res præstanda; verum versiones, Authoritatesque emendicant quandoque diuulsas, & laceras, ita vt si Expositores sunt, omnem apicem suæ privatæ cogitationis insculpant; si verò Concionatores (si fas est) etiam Sacristam cum thuribulo, si possint, adumbrent, & tunc se credant, atque credantur gloriosa eruditione, & ingenio sermocinatos. Res erit quandoque discreta, si discretè; at excessum carpunt viri docti, dum minutias vident.

33 *Tertia* regula enascitur ex proximiori. Vt nimirum, Allegoria ne sit iusto longior, neque opus, quasi consultò acceptum, præsertim in concionatoribus, vbi cursim, & sparsim attingendæ sunt, vt fluat oratio, & mens oratoris simul cum eloquentia habeant locum persuadendi doctrinam, cindique affectus: alioqui merè exurget quædam substructio, & verborum moles, quasi contignatio arida, & iners: dum tamèn cursim delapsura sit, ferre dedebit pondus sententiæ, vt se animo insculpat. In Expositoribus verò poterit calamus non esse ita parcus, præfer-

ferim si Allegoria non meram doctrinam, sed typum trahit, qui cum historiam redoleat, postulat esse longior. *Quarta* regula Allegoriarum perspicuitatem concernit, præscribens ne Labyrinthæos gyros efformet, intricataque nemora obambulet, multarumque rerum eò adductarum generetur obscuritas, qua tùm lectores, tùm auditores despondent animos & tota in tedium utilitas, intelligentiaque convertitur.

34 *Quinta* regula est, ut quoties nihil obftet, quominus vnus textus varia Allegoria possit efferri; tamen vnus ille sensus, qui ad rem præsentem sponte sua quadrare videatur, eligendus est: neque quispiam tùm loci, tùm proprii ingenij feracitate præreptus, se fallat, ut plures congerat, quippè interdum tam longè abest, ut textus ita dilucidetur; quin potius ille, qui primus esse videtur, alijs subductis, statim emoritur: non secus ac pressa quædam, vivaque sententia multum elanguet, si multa eam verbositate diluimus. *Sexta*, & vltima regula sit, non plures regulas congerere, quando vix vnquam cingi omnes possunt, quæ sunt opportunæ: quare generatim exterminando Allegorias humiles, & inhonestas longe disparatèque diductas, & omnes tandem quæ non sponte sua indidem enasci videantur; tria inuenio, quæ futura sint in hac re, quasi generalia subsidia, totiusque moderationis cautio plenissima. *Pietas*, nimirum, *discretio*, & *studium*. Pietas inquam, quia si hæc desit, misere per abrupta peregrinabitur Allegoria, quemadmodum Origenes, Priscilianistæ, Anabaptistæ turpiter aberrarunt: si verò adsit, nescio, quo pacto animus ita redolet sancta, ut quamquam interdum rem minùs attingat nullus error ibi carpitur, sed solius pietatis excessus, quemadmodum, teste Hieronymo, Math. 26. excedebat Sanctus Ambrosius excusans Pe-

trum negantem sub hac formula: *nescio hominem, quia scio Deum*. Secundo loco *discretio* plurimum suffragatur, qua quis etsi quidpiam dexterè, & argutè tractare posset; nihilominus prænoscingens, Auditores, vel Allegoriarum numero gravandos, vel saltè ratione circumstantiarum alicubi perculsum iri, rem præterit. Alias autem cum eadem discretio noscat Allegorias breves, graves, benèque resperfas esse in expositione, aut oratione, quasi monilia pretiositatis; eas permiscet, vbi & tedium levamen, & fructum sint quòque reportaturæ: experientia enim nos docet, inter Catholicos sanas plurimorum mentem bona fide innutritas, neque de cavillosis Hereticorum argutijs refractarias, huiusmodi Allegorijs plurimum commoveri: si tamen affectibus indè sequutis non parcat orator; ut solent aliqui, nullo calore Pathetico intercurrente, vnam cum altera Allegoriam infrigidare. Postremò *Studium* plurimum confert, si nempe, ad Patres, eosque Doctores, qui veri, & graves Expositores sunt, convertatur: nam in his maiori ex parte Allegoriæ, quæ occurrerint, poterunt sine timore cooptari. Quod tamen non ita absolutissimè tutum est in libris postmodum memorandis, quorum Authores in id, data opera, incubuerunt, ut plura, & plura, & quaquaversum in hac specie congererent: vbi nil mirum erit, quod non omnis ingenij impulsus evadat fælix in tam crebra repetitione tundendi.

35 Pro fine huius capitis, ac regularum, vna, quam videam animadvertio, restat, quæ concernit argumentationem, quæ ex sensu Allegorico peti potest; quod scilicet, pro Dogmate confirmando, hoc genus armorum non vibretur, nisi prout supra retulimus, quando vel Scriptor Canonicus, vel Concilia, & Pontifices, vel concordantes Patres talem sensum edisserant.

Quod

Quod si quibusdam Patribus doctissimisque probetur, sua profectò ille sensus probabilitate gaudebit; sed qui ad rem illam oportunè non adiicietur, nisi postquam loca alia litteralia, argumentationesque validæ præcesserunt. Et hæc de exponendo sensu Allegorico, quem propter communem usurpationem à Typico non distinximus: tametsi videamus multa sibi Allegoricum sic sumptum de morali prærogasse, quem iam attingimus.

CAPUT VII.

DE SENSU MORALI, ET
recta methodo illum trac-
tandi.

36 **D**UM aggredior sensus moralis expositionem in Scripturis Sanctis, dumque necdum oblitus sum, me dixisse sensum Allegoricum, & typicum promiscuè sumendum esse, atque Allegoriam reapse ad instituendos mores extendi; torquet me non parùm sensus moralis ab Allegorico germana, veraque distinctio: nam cum sensus moralis nihil aliud esse videatur, quàm sensus ille, quo quidpiam eruitur pro moribus instituendis; si in id ferè semper (ut notant Patres, & Theologi) incumbit Allegoria; certè Allegoricus, moralisque sensus perperam distinguuntur: quod & sensisse videtur Rivera noster Proœmio in Malachiam, dum binos dumtaxat partitur sensus, historicum, & Allegoricum; licet in operis decursu triplicem, ut nos, dividat manifestè, scilicet, historicum, Allegoricum, & Tropologicum, seu moralem, ut sæpè facit tum super Ionam, super Sophoniam, tum toto ferè opere, ubi hæc aptè dividi possunt. Pro qua ratione solvenda, quæ (ut reor) momenti est non exigui, nonnihil meditatus, id esse discrimen ipse conijcio ab

omnibus accuratè observandum; quod, nimirum, sensus, qui præcisè moralis est, contingit, quoties nostra institutio innuitur, educitur, & vrgetur ex ipsismet factis, & dictis rationalium personarum intervenientium, quarum per vitia, & supplicia nos deterret à vitijs; & per virtutes, & præmia nos allicit ad operandum, ita ut Spiritus Sanctus nobis has scripturas proponens immediatè nobis legat hanc lectionem vitæ instituendæ. Sensus, vero moralis mixtus Allegoria non sumitur ex factis ipsis, & dictis rationalium personarum immediatè, & in se consideratis, neque de ipsis ut rationalibus, sed quasi inanimato quodam modo se habentibus, & talem sensum in se prima fronte non præferentibus, nisi per intelligentiam Interpretis reveletur. Vndè sensus moralis non nisi de factis, dictisque rationalium eruitur; Allegoricus verò, de quibuslibet rebus potest excipi. Moralis nullum Tropum requirit; Allegoricus verò sine Tropo non constat. Moralis est immediatus, & palmaris, atque ab Spiritu Sancto nobis in claris factis, dictisque exhibitus. Allegoricus verò est abstrusus, mediatu, & ab Interprete patefactus. Demum moralis est sæpè multum complexus, ita ut integros historiarum eventus à principio ad finem sub se complectatur; Allegoricus verò ferè semper paucis verbis claudit Allegoriam, & moralitatem. Vndè ut videri potest in aliquo textu simplici, & erui potest nuda moralitas, quam textus offert; & potest alia duci, quasi reflexa cum Allegoria, v. gr. in illis verbis: *Non alligabis os bovi trituranti*: sensus moralis est: *Ne simus avari, & crudeles cum animantibus*; sensus verò Allegoricus est, *ut simus officiosi cum Ministris Ecclesiæ*: quos Ministros sub Methaphora bobum usurpat: & dum ad Ministeria Ecclesiastica Metaphoram trituræ etiam accomodat, format Allegoriam, quæ

nihil aliud est Rhetoricè loquendo, quàm Metaphora continuata. Cuius quidem rei clariora infra exempla præstabitur.

37 Igitur sic explicato sensu morali, prout ab Allegorico distincto, eius conditiones sunt observandæ. *Prima* quod hic sensus vniversorum est, qui sacras litteras ad sui doctrinam legere velint, neque opus est acie illa ingenij qua ad eruendas Allegorias; & in hoc sensu dici potest, quod Scripturæ Sanctæ sunt planæ, & intellectu per viæ, quatenus sincere legenti clara factis apparent monita, & exempla ritè vivendi, & plenè subiectionis ad Deum, siuè libros Prophetales, siuè Historiales, siuè sapientiales, siuè legales inspicias: quamquam subindè propter Mysteria, & vetustatem scriptura quoque sit tam alta intellectu, vt Interpretum lumine opus sit collustrari. *Secunda* est, quod hic sensus non est ita obnoxius errori, sicuti Allegoricus: in quo tractando plures decepti sunt, vt suprà retulimus; in morali verò non obliquè, sed recta, regiaque via veniunt clarissima præcepta vivendi, vel per sententias notissimas, vt in sapientialibus: vel per leges sanctas, vt in legalibus; vel per probata exempla bonorum, & improbata malorum, vt in historialibus, vel per ostensionem divinæ voluntatis in prophetalibus. *Tertia* conditio est, quod hic sensus sit, potius quam Allegoricus, qui nutrire possit meditationes solidas, nam semper sana dogmata eliciet quisquis sententias, exempla, Mysteriaque contempletur, prout à Deo nobis simpliciter offerantur; contra verò Allegoricus, plures capax est fovere nugas, & illusiones, vel otiositates ybi cerebrum fit parum sanum, vel mens cavillosa. *Quarta* conditio est, quod quodammodo nobilior est sensu litterali; licet litteralis ad argumentandum, fundandumque sit longè potentior; cum tamen

ipse moralis litteralis quoque sit locis plurimis, vt in sapientialibus, vbi ipsa littera est ipsa sententia. Ratio est, quia in littera plus errari potest, quam in sensu morali, vt in perfidis Iudæis perspicitur potest. Quod si obijcias exempli causa errorem in sensu morali subortum ad illa verba Evangelij: *Et sunt Eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter Regnum Cælorum*, Matth. 19. Vnde aliqui à se ipsis miserè evirati sunt; respondeo id potius ex errore in littera, quam in morali sensu provenire: moralis enim sensus ibi satis est planus, cum dicat non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est: ac si diceret, *dono Dei, & non hominis castitas obtinetur*: quare si illa verba tropicè intellecta fuissent, quia vt explicatum manet, sensus litteralis interdum, non nisi Tropicus, est atque figuratus; nullus error manasset. Est ergo hic sensus moralis multum omnibus commendandus, Interpretibus, vt illum semper litteræ adiunciant, ne eam sine succo depromant; Concionatoribus, vt illum populo inculcent, vt fundatè simul, atque fructuosè procedant; ac denique quibusvis Præsbyteris, & hominibus Sacros Codices devotè legentibus, vt in hac Ethica altissima optimis præceptis, aphorismisque electissimis erudiantur.

38 Porro de hoc sensu morali perbellè Paulus se explicuit, tum ad Rom. 15. dicens: *Quaecumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam, & consolationem scripturarum spem habeamus*: tum 2. ad Thimot. 3. dicens: *At tu persistito in his, quæ didicisti, & quæ tibi concredita sunt, sciens à quo didiceris, & quod à puero sacras litteras noveris, quæ te possunt eruditum reddere ad salutem per fidem, quæ est in Christo Iesu. Omnis Scriptura est divinitus inspirata, atque utilis, ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem, quæ est in iustitia, vt integer sit Dei homo ad omne opus bo-*

bonum apparatus, & alibi. In quibus verbis penè totum sensum moralem, & fructum indè carpendum sextupliciter partitus est Sanctus Apostolus, scilicet, in *patientiam*, in *consolationem*, in *doctrinam*, in *redargutionem*, in *correctionem*, & in *institutionem*: quæ membra inter se totum sensum moralem distributis ritè muneribus dividunt: cumque vnaqueque sibi specialem viam fortiatur, vt humanos mores informet; ideò congruentior methodus tractandi sensum moralem, erit, has partes sigillatim secernere, & postea ad Textum accommodatas, qua meliori possim exemplificatione exornare.

39 Prima ergo pars fructus moralis, quæ eruenda est de Scripturis Sanctis, est illa *patientia*, quæ verè necessaria est in hoc mundo tot fluctibus agitato, vt homo adhæreat Deo, non quidem ad tempus dumtaxat, sed perseverantèr in finem, quæ tam in novo, quam in veteri testamento sententia multiplici commendatur, quæ nota est passim, sed per exempla quoque suadet fortissimè, vt in patientissimo Job, in Tobia, & alijs plurimis, qui plura perpessi, patientèr in sana erga Deum fide perseverarunt, vt commemorat D. Paulus in Epist. ad Hebræos; cap. 11. Secunda pars est *consolatio*, quæ patientiam consequitur. Quibus consolationibus moris divini est homines in bono firmare, quorum novit ipse figmentum: quare prophetica, & Apostolica conciones, historiaeque piorum hominum refertæ sunt eiusmodi consolationibus, quibus constantes Dei cultores magnis periculis erepti roborabantur, vt postea fortitèr dimicaret.

40 Tertia pars est *doctrina*, quæ significat omnia Dogmata, omnesque articulos de Deo, Angelis, & mundo, de Christo, Ecclesia, lege, & Evangelio, de Fide, Spe, & Charitate, ac vita eterna. Quæ omnis doctrina sanctis-

Pars II.

sima per Sanctas Scripturas est, mirè respersa iam parcius, iam prolixius, sive in lege, aut Prophetis, sive in historialibus, & sapientialibus, sive in Evangelio, & Epistolis: vnde erui passim poterit: Quarta pars est *redargutio*, quæ significat, è sacris litteris peti posse quidquid opus sit, ad refutandos hæreticos, Philosophos, & alios infideles, necnon eorum falsa Dogmata convellenda: quippè, & plurima loca sunt per se confutatoria, vt in Sapientialibus, Evangelijs, & Epistolis satis occurrunt: & insuper per easdem vias, eosdemque locos, quibus vera doctrina, veraque Dogmata stabiliuntur, falsa refutantur: pro quo etiam ipsa exempla historica scripturarum multum sunt adiutura.

41 Quinta pars est *institutio*, quæ eo tendit, vt mores ritè, & sanctè componat à primis annis: vnde, licet, componendis moribus vacet, & per omnes partes scripturarum à pueritia ad senium sanctorum morum institutio resplendeat; non idè sola hæc institutio est totus ille fructus moralis, qui generalitèr est divisus in partes: nam vt quis benè instituatur; bona Dogmata prius iacienda sunt, vt indè emanent boni mores; & falsa repellenda, vt arceantur mali: deinde benè institutus tentari afflictione potest, & toleraturus est, atque consolandus: denique labi potest, & est corrigendus. Sexta ergo, & vltima est *correctio*: nam Scripturæ Sanctæ hominem lapsum corrigunt, & multis stimulis urgent, vt resipiscat, vitia alioqui blandientia vituperant, & execrantur, ne fallant: ac demum omni manu, & auxilio ruenti homini opitulantur. Vnde qui ritè sensum moralem tractare velit, patientiam eruat, sive consolationem, doctrinam, ac redargutionem; demumque institutionem, & correctionem.

42 Data igitur exacta explicatione sensus legitime moralis, plenaque ip-

fius divisione, statim elucidata proponitur ratio legitima illum eruendi de locis scripturarum. Sed quia in omni methodo delineanda, potissimum preceptum est ipsa rei exemplificatio, curabimus aliquem textum subiungere, in quo sensum moralem ita eliciamus, ut dictarum partium singulæ normam, & illustrationem accipiant. Sit ergo in exemplum textus ille Matth. 10. ubi sic loquutus est Christus Dominus: *Nolite timere eos, qui occidunt Corpus: animam autem non possunt occidere; sed potius timeete eum, qui potest, & animam, & corpus perdere in Gehennam. Nonne duo passere asse vaneunt, & unus ex illis non cadit super terram, sine Patre vestro? Vestri autem Capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos. Omnis ergo, qui confitetur me coram hominibus, confitebor, & ego eum coram Patre meo, qui in Cælis est.* Hucusque sacrosancta verba Evangelij, in quibus tum de confessione veræ fidei, tum de divina providentiâ manifestè tractatur. Pergamus modo ad eruendum sensum moralem in ipso textu spontè satis oblatum per singulas partes supra recensitas: quarum primæ sunt, *patientia, & consolatio*. Quoad patientiam autem vberissima suppeditatur, & subministratur doctrina, & totius veræ patientiæ ultimus apex in hoc textu nobis suggeritur. Quippè cum huius sæculi casus, & fluctus, ceteraque damna, & pericula eo dumtaxat nobis notitura videantur; quatenus nobis necem inferant; nulla maior patientia excogitari potest, quam ut quis constanter in hoc mundo sustineat truculentum illud cultrum, quo corpus, animaque dividuntur, & vno haustu, quidquid malorum est, propinatur. Et id est, quod hic textus admonuit, ut nimirum, nedum mortem huius sæculi non pertimescamus, verum si illata sit; eam propter Cælorum Regnum patientissime toleremus. Quoad consolatio-

nem verò quænam, obsecro, amplior consolatio ex hoc textu potest excerpti, quam ut quis pro hoc sæculo, animo erigatur, & pro futuro? Pro hoc enim quid d, lcius, quam ut ipsemet divinus Iudex nostræ causæ patrocinetur, atque coram Æterno Patre confessurus sit nostram iustitiam? Pro sæculo autem præsentis quid etiam iucundius, quam meditari suprâ nos in periculis constitutos Divinæ Omnipotentia Majestatem desuper omnia intuentem, amoreque plenissimo opitulantem, pro ut ex comparatione passeruli in hoc textu nobis Deus Optimus Maximus pollicetur.

43 Secundæ partes morales sensus sunt *doctrina*, atque *redargutio*: quarum prima eruitur multipliciter. Primo, in Dogmate de facienda intrepidè confessione nostræ fidei, quoties oporteat, etiam cum iactura fortunarum, & vitæ. Secundo, intelligendo Christum esse Messiam, & lapidem angularem, cui accinunt scripturæ, & toti sæculo anteferendum. Tertio, credendo Gehennam esse paratam quibuslibet non confitentibus Christum, &c. Quoad *redargutionem* verò multa indè eruuntur pro erroribus confutandis. 1. Contra falsos Politicos de fide seu fidelitate interius servanda solum; exterius verò sæculo currenti adaptanda. 2. Contra Epicuræos providentiam negantes, & contra Stoycos fatum concedentes. 3. Contra quoquomodo negantes Deo in minimis providentiam. 4. Contra Pelagianos plus iusto nostris viribus deferentes; si Deus inibi ad sui Confessionem vires suas pollicetur, per illa verba: *Multis passeribus meliores estis vos, omnis ergo, qui confitetur me coram hominibus, &c.*

44 Tertiæ partes prædicti sensus morales sunt *institutio*, & *correctio*: quarum prima satis indè colligitur. 1. Quatenus ibi timor Dei ante omnia, in corde humano plantatur, & remuneratio-

nis,

nis, supplicijque meditatione foveatur. 2. Rerum temporalium caducitas aperitur, & vanitas demonstratur. 3. Denique exindè dicitur, quomodo quis ubivis præsentis Dei intuitum revereatur: neque sibi potius quam Deo, referat acceptas actiones. Quoad *correctionem* autem statim proditur. 1. In illo textu correctio manifesta, qua timor vanus sæculi, cui tantopere homines deferre solent, increpatur, atque coercetur. 2. Etiam satis clarè obiurgatur humana desidia, & inconsideratio, qua non animadvertit, Deo suo curas omnes consecrandas esse, atque in ipso spem omnem collocari debere. In quibus omnibus ecce quam locuples, quam varia, quam nitida, quamque solida Interpretatio per legitimum sensum moralem eruitur, nullis quidem Tropiciis velamentis obducta, sed simplicissimo, altissimoque Dei stylo omnibus propinatur.

45 Verum, quia in Novo Testamento, & de concione ex ore Christi Domini procedente, alicui non videtur nimis operosa Interpretatio moralis; operę pretium puto, primum textum veteris testamenti sorte oblatum evolvere, & per me, nullo Interprete adhibito, ruminare. Textus ergo is est, qui lib. 1. Reg. cap. 20. & 21. proponitur. Qui cum historicus latè sit, ad brevem summam redigitur, ut observetur: *David cognoscens Saulem sibi insidiari, amore suo Ionatham filium Saulis deemereri studet, ut Saulis occulta rimetur: interpositoque federe, & iuramento, inter ambo dato signo sagittæ de manifestando Davidi absconso voluntatem Saulis erga ipsum, ut nimirum abiret, si Saul adhuc esset animo exulcerato; res fidelitè acta est, & multo fletu, & osculo fuit uterque divisus. Veniens autem indè David ad Achimelec Sacerdotem præstita ipsi per Davidem verbi interpositione de munditia puerorum, obtulit Achimelec ipsi David panem sanctum, & gladium Goliath: qui tamen, cog-*

Pars II.

*nitus ab Achis Rege, finxit se insanum, atque fuit indè ita dimissus. Hæc est historia, cuius (provt possimus) sensum moralem pervestigantes ad sex divisas eius partes nos convertemur: & si quid verborum textus alicubi refricandum est, appingemus. Primò igitur patientia in hac historia nobis summopere commendatur, ut nimirum, cum gloriam Dei nostris facinoribus promoveamus; constantes invidiam hominum sustineamus, & quas invidi Potentis manus iniurias intorserit, & iacula fabricaverit, erecto animo, toleremus; eum (provt oportuerit) declinantes, veluti fecit mansuetissimus ille David cum Saule sibi solemnitè invidente. Secundo, satis *consolationis* textus hic subministrat: in ea enim grandi angustia, quam patiebatur David à Saule propter Insidias; quid plenioris solatij capere poterat, quam sibi tam stupendum amorem Ionathæ conciliasse, in quo, cum filius esset Saulis, & levabatur animus, non minus magnitudine, quam amore talis personæ; & observabat animum hostis sui, & quasi cor Patris sibi dimidiabat in filio. Præterea quid solidioris, puriorisque solatij esse poterat, quàm in negotio tam difficili invenire sibi Deum tam promptum, atque propitium, atque per tabernaculum, & Sacerdotem ministrantem sibi victus, & arma?*

46 Tertio circà *doctrinam* erui potest Dogma illud, ac Theologia certa, quod negotia Dei per manus Ecclesiæ Sacerdotisque Domini dirigenda sunt, & Deus quovis tempore per Tabernaculum suum rectis corde promptus opitulatur, & parat auxilia. Quoad *redargutionem* verò indè refutantur Athæi, & prophani, quia tam priscus est veri Dei cultus, necnon Sacerdotum, ac Sacrorum rituum reverentia profunda: siquidem David ita reveritus est cum pueris suis Sacerdotem, & panes Sanctos, ut de munditia testarentur, prius,

I 2

quàm

quàm eos attingerent. Quinto quoad institutionem colliguntur non pauca. 1. Quod bonus Amicus seligendus est talis, qui capiti proprio non insidietur, sed consulat. 2. Quod furentis animi præsentia semper est declinanda. 3. Quod secretum in re gravi omni cautione contegendum est, & cuicumque animosè celandum. 4. Quod quando benè utimur in Dei gloriam, rebus à Deo donatis, ipsemet res nobis convertuntur in gloriam. *Sexto* denique quoad *Correctionem*. 1. Ut quisquam prius se ipsum discutiatur, & corrigatur, quàm corrigatur à Deo per se, vel per homines: sicuti dixit David ad Ionatham: *Si autem est iniquitas aliqua in me, tu me interfice, & ad Patrem tuum ne introduces me.* 2. Quia ipsa invidia, & furor per strages se ipsam corrigit; cum voluisset Saül contra Ionatham esse Parricida iuxta verba textus: *Et arripuit Saül lanceam, ut percuteret eum.* 3. Denique corriguntur per Sacerdotem, & per exempla omnes illi, qui sine munditia debita, audent sacra contingere. En quomodo ex historia, quæ magis arida videbatur, ad sensum moralem benè appensa profluxit locuples, & varia doctrina.

47 Sed licet vix alia desiderari queant, ut sensus verè moralis, & ab omni Allegoria discretus ritè possit tractari; nihilominus nonnullas regulas adijciemus, quæ simul cum datis exemplis rem offerant magis perfectam. *Prima* sit, quod in eruendo sensu morali, nequis anxie labore, ut in singulis textibus, vel capitibus, omnes illas sex partes moralitatis eliciat, uti nos fecimus, ideò permoti, ut in omnibus præiremus exemplo. Quia non omnia loca fortassis ita apta erunt, ut singulæ species moralitatis possint excipi: tum, quia etsi ut cumque omnes possent extundi, non ita oportet in sensu morali eliciendo, caput cum textu contundere; arida enim esse solent

ea, quæ non eliciuntur nisi cum operoso, & studioso conatu, potius quidem per vim extorta, quam spontè manantia. Id ergo moralitatis carpendum est, quod tractus ipse verborum serena mente cogitatus obtulerit. *Secunda* regula est, quod sensus litteralis eius, quod legitur, præcognoscendus est: quippè suprà quem fundandus est sensus moralis: at non ita operosè, & exactè, ac illi, qui litteram exprofesso discutiunt, ut ipsam asserant, vindicent, & concordent. Sed percursis ijs, quæ simplici intuitu percipiuntur; ubi Tropus aliquis impropriet litteram, ut suprà diximus in *Eunuchis*; vel ubi scrupus aliquis intelligentiam simplicem removeretur; hic amovendus est, & ille admonendus ex Interprete, vel viro docto. *Tertia* regula est, quod in ijs, quæ legerit quispiam, plurimum se imbibat, ut in illo sermo ipse facile ructet quidquid verè in se habet: quemadmodum de Canticis Canticorum protulit Sanct. Bernard. ferm. 79. *Amor ubique loquitur, & si quis horum, quæ leguntur, cupit adipisci notitiam, amet.* Sic etiam monuit Guillelmus Abbas apud eundem Div. Bernardum, dum ait: *Quo spiritu Scriptura facta sunt, eo spiritu legi desiderant, ipso etiam intelligende sunt.* Numquam ingredieris in sensum Pauli, donec usu bonæ intentionis, in lectione eius, & studio assidue meditationis spiritum eius imbiberis. Numquam intelliges David, donec ipsa experientia ipsos Psalmorum affectus indueris.

48 *Quarta* regula est, ut ad sensum moralem germanitùs eliciendum, brevi clausulæ aut periodo non alligeris, præsertim ubi non est aliqua sententia; sed liberiori oculo caput totum observa: & si narratio pendet historica, sursum deorsumque cætera lustra, quia doctrinam nequit dare moralitatis, nisi totus eventus. *Quinta* regula est, pro habenda dexteritate, ut observes, quando per tempus liceat, vel aliquos Interpretes, ut Barradam Cor-

nelium, &c. Vbi moralitates eliciunt, vel Authores meditativos, vt Ludovicus Granatensem, atque Pontanum, qui dum causas, effectus, circumstantias, comparationesque observant, mira depromunt. *Sexta* regula est, vt quotiescumque moralitas elicienda sit; ea potius eliciatur, & amplificetur, quæ si ab Expositore inseritur, sit accommodata statui Ecclesiæ, tempori & circumstantiis; si à Concionatore, respondeat audientibus; si verò à quopiam privato, sibi etiam pro animi indigentia respondeat. *Septima* denique regula est, ea, nimirum, quam & in Allegorico suprà tradidimus, vt scilicet, sensus moralis quantum fieri posset, alium etiam habeat in Scripturis litteralem sibi correspondentem, v.gr. sicuti, quando patientiam eruimus, habemus textus litteram suffragantem, vt in Proverbijs cap. 25. versic. 15. *patientia vincitur Princeps*, & in Epist. ad Hæbreos cap. 10. *patientia vobis necessaria est, vt reportetis promissiones*. Et hæc libentissimè dicta sunt de gravissimo, & utilissimo sensu morali Sanctarum Scripturarum: qui cum sit nitidus, castus (quippe sine luxuria ingeniorum) innocens, solidus, atque erudiens nos ad salutem, vt inquit Paulus, *utinam post pulverem litterarium operamque locatam in nodis difficilimis Sanctæ, & abstrusæ litteraturæ nobis animo insideat, nosque Coelesti suo succo prorsus impinguet, vt in campis, vbi labor fertur, colligantur fruges, & veluti frumentum electum, in horreum Domini recondamur: Amen.*

CAPUT VIII.

DE CRISI EXPOSITIONIS,
& Expositorum.

49 **P**OSTQUAM explicuimus in hoc tractatu quidquid spectat ad sensus Scripturarum, & fontes, vnde petenda est methodica ipsarum expositio; non possumus tractatum claudere, quin ex bonis AA. rationem temperandi integram expositionem voluminum adhibeamus. Quare in primis ostendendum est generatim, quomodo tota expositio præstanda sit, & debitis conditionibus adornanda, vt postmodum melius taxari queat, vbi deflexerit. *Sit ergo expositio Scripturæ* (ait noster Theophylus) *germana eius, quam Patres ediderunt, gravis, matura, solida in litteram, & genuinum eius sensum, tamquam Spiritu Sancto primariè propositum intentum. Nec putetur minus commodatura ad pios vsus, etiam concionum, & dissertationum sacrarum ea expositio, quæ ineptis propositis caruerit* (infra illas dabimus) *qui error est Lucioforum, & imperitorum. Soli quippè periti, (vt Auctor est Sanctus Hillarius in Psalm. 134.) advertunt bona, quæ plurima affluunt ex Scriptura sincere, & genuinè, intellecta, atque exposita iuxta Patrum mentem, vt Concilium Tridentinum edixit, & benè etiam Trullanum Concilium Canon. 19. Hucusque noster Theophylus tom. 2. in Anomalis pietatis pag. 381. Præter quem Sanctus Isidorus Pelusiota lib. 3. Epist. 292. Eum, inquit, qui præclarum aliquod argumentum attingit, ac Scripturarum Sacrarum mentem interpretari conatur, hoc facere oportet, vt linguam quidem gravem, & apertam, ac dilucidam, mentem verò piam, & sanctam habeat, easque sequatur, non autem antecedit, nec ad arbitrium suum earum sensum torquat. Ijs enim, qui eas pervertere, ac sinistra interpretatione depravare non dubitat, maximum periculum ad animam spectans impendet. De quibus omnibus,*

bus, & alijs plurimis, quę de hac expositione ritę tractanda, generatim per Sanctos Patres, Doctoresque congeruntur, liquet profectò quàm gravitèr, quàm solidè, quàm temperatè, discretèque id debeat præstari; rursusque quantum animę suę periculum creet, qui secùs id fecerit.

Sed cum à via vera, & legitima per plures semitas aberretur; operę pretium erit, aliquas sigillatim expendere, per quas soleant boni Doctores à germana Scripturarum expositione plurimum aberrare. In qua quidem re, tametsi pro genio, & quali quali notitia nostra essemus plura dicturi; tenuitatis autem nostrę admodum conscij, & ipsius rei certè gravissimę, ac Doctores plurimos concernentes apprimè observantes; nihil ferè ex ore, sententiaque nostra prodibit; sed viros doctos, Scriptoresque gravissimos confectabimur, ut Hieronymum, Cyrillum, Gasparem Sancium, Riveram, Antonium à Matre Dei, qui hanc rem tetigere, & nostrum Theophylum Raynaudum, qui in Heteroclitis suis, sive Anomalis pietatis, rem fusè, & sua solita eruditione pertractat.

50 *Prima ergo semita aberrandi est, in expositione sensus litteralis, quando, nimirum, super aliquo loco exponendo sine modo, & mensura liberalium disciplinarum fragmentorum aggeres congeruntur. De quibus perbelle scripsit noster Theophylus sic pronuncians: Præter corruptionem & mixturam in Scripturis à Catholicis factam per distortas interpretationes, de quibus hætenus; est alia insuper mixtura plerisque Interpretibus familiaris; qui non sibi implese boni, & idonei Scripturarum Interpretis partes videntur, nisi ad unum Scripturæ locum omnia convertant, qua Philosophi, ac Medici, Iurisperiti, item & Mathematici, de re loco illo Scripturæ utcumque expressa, alicubi tradiderint. Videas plenas de Musica, de perspectiva, de centro gravitatis, de mo-*

tu, de plantis, de fossilibus tractationes, insertas Commentarijs in sacros libros. Qui quidem discretus Author quemadmodum opportunè observavit Commentarios illos, qui verè in gravem molem excrescunt, & in quibus vix est, locum unum excutere, quin plurima pretextu, & ornatu eruditionis agglomerentur; sic ipse non oblitus est moderari quidquid esset excessus, per verba sequentia num. 17. proposita, ubi sic fatur: Sed sistendum est in ratione proposita, quæ planè est valida, & iuxta eam fatendum est, non planè interdici Sacro Interpreti usum humaniorum litterarum, vel Ethnicæ, aut prophane sapientiæ; sed tantum posci, ut Interpres Sacer externam litteraturam in sacrorum librorum expositionem inspergat perindè, ac salem: quæ est egregia Clement. Alexand. comparatio 6. Stromatum. Sale quippè nemo vescitur, tamquam cibo, sed dumtaxat, ut condimento ad saporem solida substantiæ conciliandum. In quibus cum & morbus explicatus sit, & Antidotus; nihil penè restat, nisi ipsos Interpretes observare ad internoscendum, quinam sunt Interpretes qui adhuc cum litteram persequuntur, in exteris facultatibus sic longè peregrinentur, ut sæpè grossa volumina plusquàm oporteat eruditionis habeant, & ornatus.

51 *Secunda semita, per quam aberrare solent Interpretes in expositione Scripturarum, est etiam ab ipso Authore rectè commemorata, dum num. 18. sic ait: Neque eos Interpretes, laudandos cordati plerique censent, quorum hodie apud promiscuum, Vulgus maximus est usus, qui Scripturæ expositionem moribus concionum onerant in litteræ enucleatione, perbreves; in locis, ut vocant communibus, præsertimque Eclogis, Ethicis undecumque corrogatis; im-*
mensi. Quacumque occasione Maruli exempla Stobei Farragines, Nami Polianthæa, intrudunt in Scripturæ expositionem... cum verò Scrip-
tu-

„tura non exponitur pro concione,
 „aut aliter, quam sub titulo Homiliae
 „habite ad Populum (vt fecit Chry-
 „sostomus) editur Commentarius; in-
 „congruum profectò visum est plerif-
 „que sapientibus, & à Patrum usu
 „alienum Commentarios conficere
 „tam longis excursionibus moralibus
 „fartos, vt parergon superet ergon.
 „Quod si animo est, Scriptis commit-
 „tere dissertationes morales nemo pro-
 „hibeat, sed edantur seorsim a Com-
 „mentarijs: ne qui solius Verbi Dei
 „expositionem, quam titulus Com-
 „mentarij præfert, ex libro requirunt,
 „vberrate Tropologiae obruantur, &
 „fucum sibi factum Commentarij no-
 „mine iure expostulent. Hucusque
 Raynaudus. Qui in hac re videtur mihi
 loquutus esse ad vota sapientum: & ex
 cuius verbis non videtur improbari,
 sed probari quidem libros plurimos,
 qui sine titulo Commentariorum, vel
 cornucopias parant Concionatoribus
 servituras: vt sunt Labatha, Lothner,
 Truxillus Lopezius, & etiam Maruli-
 Stobei, Peroaldi, & quæcumque alia
 de Scripturis, Patribus, Philosophis
 vè collectanea: vel illos, qui sine ti-
 tulo Commentarij moralia in concio-
 nibus disseruere, vt Sanctus Bernar-
 dus, Sanctus Thomas à Villanova, Pa-
 ter Oforius, Pater Engelgravius, Phi-
 lippus Diez, & alij. De ijs verò libris,
 quos video esse doctissimos, & mani-
 bus Concionatorum attritos, vt Men-
 dozas, Velazquios, Guevaras, Bae-
 zas, Naxeras, Celadas, Sylveyras, &
 alios, videtur fortè Theophylus ip-
 se sentire, veros, & rigorosos Exposi-
 tores non esse, licet sint Scriptores
 eruditissimi. Ego tamen & cum Villa-
 vicientio negare nolo hisce doctis la-
 boribus titulos Expositorum sibi præ-
 fixos; & cum discreto Theophylo ve-
 lim, vtrasque partes esse benè discre-
 tas.

52 Tertia semita, quæ affinis est

præcedenti facit errare, tum Interpre-
 tes, tum etiam, Concionatores in ex-
 positione Scripturarum: quia, nimi-
 rum, fulgore quodam acuminis abri-
 piuntur. In quo genere cum latius ser-
 pat, latius excurram doctas sapien-
 tium observatiunculas adnectendo.
 Igitur de Hieronymo, Raynaudoque
 Nostro, eruditoque Fr. Antonio à Ma-
 tre Dei tres Verborum tractus addu-
 cam, in quibus tota, quanta res est
 (me non plusquam recitante) taxabitur.
 Primus ergo sit Maximus ille Doctor
 Scripturarum Sanctus Hieronymus,
 „qui Scribens ad Paulinum sic ait: Si
 „fortè ad Scripturas Sanctas post sæ-
 „culares litteras venerunt, & sermo-
 „ne composito aurem Populi mulse-
 „rint, quidquid dixerint, hoc legem
 „putant: neque scire dignantur quid
 „Prophetæ, quid Apostoli senserint;
 „sed ad sensum suum incongrua ap-
 „tant testimonia, quasi grande sit, &
 „non vitiosissimum docendi genus
 „depravare sententias, & ad volunta-
 „tem suam Scripturam trahere repug-
 „nantem. Hucusque Hieronymus. Se-
 cundus verò est Pater Theophylus Ray-
 naudus, qui in citato num. 18. vsque
 „ad finem ita prosequitur. Servientes
 „igitur talium lectorum gustui, Inter-
 „pretes, de quibus agimus ineptiunt
 „ad modum prædictum, & Commen-
 „tarios suos in Scripturam, vel obtor-
 „tis, & incongruentibus Interpreta-
 „tionibus infertiunt (quales sunt qui,
 „conceptuum nomine passim donan-
 „tur) vel assutis è sæculi discipli-
 „na plagulis, immò lacinijs peregrinæ
 „materiæ dehonestant. Tantum verò
 „abest, vt indè Authoris fama; & glo-
 „ria diffundatur, vt apud æquos æsti-
 „matores inopia iudicij Commentato-
 „ris percrebescat. Nec ita multò post
 „liber, qui nomen Authoris peren-
 „natus credebatur, adeò obsolescit,
 „vt situ marceat, nulliusque deinceps
 „pretij habeatur: quod experimur, &
 „con-

„contrectamus in dies. Suntque ad
 „manum Commentarij sacri facti his-
 „ce insulsiatibus, de quibus haecenus,
 „quod vix ante decennium in magno
 „apud Vulgus pretio fuisse constat,
 „nunc planè iacent, & in piperis cu-
 „cullos transeunt præ emptorum pau-
 „citate.

53. Haecenus hic Author celebris,
 cuius in hac re vix poterunt, neque so-
 lidiora, neque lepidiora desiderari.
 Tertius Author nedum locuples in hoc
 puncto, sed ingenio suo solidè supe-
 rans ingeniosos, est Reverendissimus
 Fr. Antonius à Matre Dei in præludijs
 Hægogicis prælud. 4. dub. 5. §. 2. qui
 „sic fatur: His addi potest alia, &
 „in hoc sæculo Concionatoribus satis
 „familiaris methodus, qua ex Anti-
 „logia in duobus locis Sacrae Scriptu-
 „rae inventa, vel ex similitudine, aut
 „disimilitudine in aliquibus factis, aut
 „dictis antiquorum Patriarcharum
 „notata; vel ex argumentis plenis
 „acuminis, & ingenij ex accidentibus
 „aut circumstantijs, quæ occurrunt
 „desumptis, varij pro concionibus
 „eruantur conceptus, & vividi cogi-
 „tatus (nam dubium, quod pro thesi,
 „sivè literali, sivè morali proponitur,
 „de Antithesi viviscit) & rimantes non
 „solum clausulas sacri eloquij; sed
 „etiam quamlibet voculam, litteram,
 „& apicem, varias etiam eiusdem ver-
 „bi versiones, aut significationes scru-
 „tantur, & rationibus dubitandi, quæ
 „in contra excitæ sunt, aliqua subtilis,
 „& ingeniosa tribuitur solutio, ad
 „rem, de qua agitur apta, & conve-
 „niens cuius velut subiti fulguris lu-
 „mine propositæ scripturae locus illus-
 „tratur. In his tamen conceptibus
 „eruendis, licet subtilitas gratiam ad-
 „dat, & auditorum benevolentiam
 „conciliet, nimia tamen vitanda est,
 „ne dum conceptus nimium acuitur,
 „ipsius subtilitas mentem ludificet, &
 „concionis fructum suffuretur. Et si

„enim Catholica veritas acumini non
 „renuntiaverit neque ingenio; inutilis
 „tamen est subtilitas, in qua nihil
 „præter subtilitatem invenitur: & ut
 „dixit Seneca in præfatione suasoria-
 „rum, maximum vitium subtilita-
 „tis est, nimis se ostendere, & in
 „sola subtilitate consistere: & ut iure
 „plorat Augustinus Epist. 51. acutis-
 „sima, & sceleratissima ingenia in ma-
 „iores errores ierunt. Ideo in concep-
 „tibus, & acuminibus ex Scriptura
 „Sacra eruendis, nimia subtilitas ca-
 „venda est, maxime cum quorundam
 „acumen tenui cuspide frangatur, &
 „ut Hispanicè dicimus: *Despunt*
 „*de agudos*: & validissima, si ad vl-
 „timum extenuentur, infirma sint.
 „Quapropter id semper in Sacro-
 „rum Bibliorum expositione debent
 „Evangelici Concionatores præ ocu-
 „lis habere, ne, scilicet, subtilitate
 „nimia veritas deferatur, & ut semper
 „ad mores coaptetur; quia piperata
 „subtilitas his duobus granis salis non
 „temperata, sæpè & cælum clausit, &
 „Barathrum sibi, & alijs referavit.
 Hucusque doctus hic Author, quem
 me plurimum legisse delectat, non mi-
 nus, ut notaretur hic morbus pluri-
 mum invalescens; sed ut iusta ingenio
 valentibus imponatur mensura. Lus-
 trari poterit P. Sanchez in Isaiam cap.
 27. & 58. & præ multis P. Balinghen in
 locis communibus.

54. Quarta *semita*; per quam ab-
 errare solent aliqui Interpretes de ijs,
 qui concionatorio muneri incumbunt,
 consistit in eo, quod ordine præpos-
 tero ita segerunt, ut Scriptura Sancta
 potius accommodetur expositioni,
 quam è contrà, quatenus adversaria il-
 la, quæ habent tumultuariè congesta,
 postea volunt accomodare ad aliquam
 interpretationem libri adornandam.
 Quod magnopere reprehendit noster
 Rivera Proœmio in Malachiam per
 hæc verba: *Quidam etiam spirituales*
sen-

seasus professi magnopere à veterum consuetudine recesserunt, & ab illa exponendi scripturas sublimitate degenerarunt; quia non Mysticam expositionem attulerunt, idest, non dixerunt, quid in illa umbra intelligi voluerit Spiritus Sanctus, sed quod in Concionibus dixerant, & auribus vulgi placuisse credebant, ad verba, quæ volebant, accommodarunt, atque id unusquisque in libro, quem ad hoc exponendum suscipiebat, dixit quod in quolibet alio similiter dici posset. Quapropter non sine causa dixi, nolle me nostri temporis Authores imitari, sed veteres, quos pro mea exiguitate procul quidem, sed sequutus tamen sum: legant Origenem, Augustinum, Gregorium, Bedam, & ceteros huius Classis Authores. Qui locos communes, & Concionatorios in Commentarijs nostris requirent; videbunt, non esse requirendos, sed in Prophetis nos eum cursum expositionis tenuisse, quem vetustissimi, & doctissimi quique tenuerunt. Hactenus Rivera noster graviter profecto loquutus. Immo, & hactenus etiam nos de semitis aberrandi ab expositione legitima scripturarum: quas eo credimus, maturius esse traditas, efficaciusque valituras, quo minus in eas verba nostra irreperunt; cum prorsus fuerint de alienis, sed tamen gravibus Authorum placitis adornatæ. Pro Concionatoribus verò multum iuverit, si cum immediatè dictis, ipsi illa monita, & consilia coniungant, quæ dedimus in prima parte nostri apparatus, & quidem maximè, si accuratè perlegant nostrum Theophylum præter loca citata in eodem, tomo 2. Heteroclitorum sectione 3. punct. 3. quod singularitè pro Concionatoribus est.

§ 55. Post quæ omnia, ad crism de Authoribus exponentibus Scripturas, præstat ire cum duplici Authore, altero muto in hac re: altero verò loquente: quippè tantumdem prudentiæ (ni fallor) ex utrolibet colligetur. Mutus quidem est perdoctus Serarius, qui ad crism veniens, Palemonem ef-

se recusat, & Iudicem, litemque vult totam Riveræ loquenti conceditam. Quanto ergo potiori Iure mihi tenuissimo silendum erit? Sed nihilominus ex eodem Serario cum Rivera ita loqui possum, ut taceam ego, ipso loquente: neque huic tractationi tantorum Authorum discreta desit notitia paritèr, & corona. Igitur duo de Rivera scienda sunt: alterum, quod tam colendus est Scripturarum Interpres, ut fateatur S. Theresia sibi fuisse à Domino revelatum Patrem Franciscum de Rivera nostræ Societatis Magistrum Salmanticensem germanum esse sacrarum litterarum expositorem. Alterum est, quod licet hic Author in Procemijs singulorum Prophetarum sit certè legendus: tamen in illis, quæ præmisit ad Aggæum, Zachariam, & Malachiam, & legendus, & lectitandus, atque ediscendus est: quippè ubi præmitit crism electam Patrum, & Scriptorum, quos tùm pro sensu litterali: tùm pro Mystico adhibere oportebit. Nos autem eius gravi iudicio, maturitatieque deferentes, pauca ex ipso, quæ impresentiarum nostro argumento consultura esse videantur, depromemus.

§ 56. Primo igitur in Procemio Aggæi loquens de priscis PP. pronuntiat, ut effatum omnium verè eruditorum, & piorum Iudicium, veteres Ecclesiæ DD. ante omnes esse adhibendos, ad exponendum; Recentiorum verò eos, qui ipsis sunt similiores: proindèque & qui inde deflectant, esse amandandos: Monet ergo legendos esse Irenæum, Athanasium, Hilarium, Basilium, Gregorium Nazianzenum, Ambrosium, Hieronymum, Chrysostomum, Augustinum, Gregorium Magnum, qui cum tantopere valerent iudicio, ingenio, gravitate, & maturitate, laborem insuper, & industriam multiplicem adiecere, quibus valentissimè cum Hæreticis disputarunt. Neque prætermiserunt quidpiam, quod atinet ad litteras peramænas, ac sæculares,

res, & profanas, ita mirabiliter, prout ex ipsis veteribus colligetur, veluti ex Eusebio, Clemente, Tertulliano, Arnobio, Lactantio, Cypriano, Hilario, Hieronymo, Augustino, Theodoro. Quibus omnibus cum eximiam sanctitatem adiunxissent, effecti sunt aptissimi quidam canales, per quos Spiritus Sancti imbres ad nos fluere deberent. Quomodo enim doctrina purissima non refugeret per meatus decurrere sordescentes, cuiusmodi sunt plures minus sani Interpretes? Itemque quomodo in Animas PP. Sanctorum omni virtutum cultura dispositas, & ad instar chrystalli pellucas non esset potius doctrinae divinitas illapsura, & ad nos deflexura? Ac denique cur non potius conversetur Spiritus Sanctus, potiusque inhabitet in ijs, quos tantopere semper dilexit? Ad hunc ergo modum Rivera noster sed fusius, gravius, & eruditius in hoc argumento se extendit. Non autem interea dicere, quemquam ab hac via deflectere, si quis salvis semper Patribus, & Magistris, specialem aliquem præter ipsos cogitatum promoveat: docili tamen semper plenus humilitatis insinuatione, & cervicibus Ecclesiae Romanae Matri paratis, & flexis.

57 Secundo ipse Rivera dum præludit in Zachariam, Authores dispiscit pro sensu litterali tractandos: ante quos nonnullos Canones ad eligendum præmittit. 1. Ut Hebraicè peritus in veteri; Græcè verò in Novo Testamento præferatur, si nimirum, sint cætera paria, atque his præferendos esse pro utroque testamento, qui polleant lingua utraque: vel potius si cum Latina trilingues optimi recenseantur. 2. Ut qui in liberalibus disciplinis, præfertimque in Historia Iudaica, & Gentilica eminentes sunt, præferantur. 3. Eos magnopere anteponendos esse, qui docta subtilitate in difficillima quæque loca se immergunt, & illa explanant,

ne Hereticis latibula sint cecitatis, pijsque hominibus occasio ruendi. 4. Denique ne æstimentur Interpretes ex numero voluminum copiaque opinionum, sed ex veritatis delectu, & solidissima indagine per Analysim, resolutionemque ad sua principia, quantum res patitur: quoniam scire, est rem, per causam cognoscere. Quibus præmissis Hieronymum omnibus anteponebat, Græcosque Patres pro Psalmis, qui in versione Græca retenti sunt, iudicat utiliores, sicut & Basilium, Chrysostomum, & Cyrillum mirandos prædicat in utroque testamento; sed in novo maximè suavitate, & copia; Cyrilloque nihil reperit in Græcia eruditius. Theophilactus, Euthymius, & Oecumenius sunt præcedentibus suppare: sed hi duo postremi Patres ceteros compilarunt: Theophilactus autem Chrysostomum, qui, semper ingeniosus, & doctus, in Epistolis Pauli divinus est. Theodoretus eruditus, & concisus, sed à Rabbini non multum abhorrens. Augustinus, mirabilis, & subtilis, & ad rerum sacrarum subtilitatem, & cognitionem semper adhibendus. Hilarius, gravis, & eruditus, sed brevis, & obscurus. Beda collegit ex Hieronymo, Augustino, & Ambrosio, Gregorioque sententias. Etiam D. Thomas, Albertus Magnus, & Bonaventura propter excellentem scientiam, iuvabunt mirificè, atque sicut Lyra dilucidus non est prætereundus, ita Toftatus avide legendus est: suppeditat enim rerum copiam mirabilem, quærit plura, quam ullus unquam quæsierit; colligit dicta multorum, optimè eligit, copiosè tam aliena confutat, quàm sua confirmat, gravis, pius, & capacissimi iudicii, ut mirer, ait, vehementer tam mirabilem eum, tamque raram eruditionem comparare potuisse, cum eius ætate tanta esset in Hispania paucitas eruditorum, tam rara bonarum cognitio litterarum. Quoad D. Hieronymum

duo

duo monet: alterum, quod in Prologis librorum Authores nominat, (præsertim in Paulum) & sententias postea proponit, etsi absurdas, iudicio Authoris relinquens. Alterum est, quod in Prophetis multa tradens de Hebræis, ea quæ non reiicit, probat. Et hæc de Prologo in Zachariam, quem non sine fructu leget quicumque volet.

58 Post hæc liceat nobis, pro currentia tempora postulant, aliquid de AA. post Riveram editis pronunciare, ut huic tractatui non desit, si non vbertas, saltem notitia aliqua, quam ipsa rei conditio postulare videtur. Igitur ante omnes mihi commemorandus est P. Franciscus de Rivera, qui (ut monui) cœlitus est probatus Interpres, ut ipsi nos rependamus honorem illum, quo ipse alios largissimè cumulavit. Est ergo Author gravitate, & maiestate plenus, solidus, & fundatus, & priscos mirè redolens. Post hunc Gaspar Sancius Venerabilis Complutensis Magister est Tullianus eloquio, eruditione electus, & vberissimus, piusque, & difficultatum scrutator amplissimus. Serarius Concisus, sed mirè locuples, eruditus, & hæreticorum refutator accerrimus. Caietanus acutus, latus, litteræque indagator rigidus, nullibi à Bellarmino taxatus in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, tametsi alicubi non placet alijs. Pererius in eruditione immensus, & in excitandis quæstionibus alter Abulensis. Bonfrerius Interpres optimus, clarus, atque præclarus. Oleaster Pagnini Commentator doctus. Titelmanus amplissimus Interpres, atque doctissimus. Salmeronius piè vberissimus & eruditione dogmaticus. Pineda, refertus instar Thesauri. Lorinus, densus, sed doctissimus. Maldonatus mirè locuples, gravis, & iudicio integerrimus. Cornellius brevis, & elegans. Christophorus Castrius sedulus Interpres, atque perdoctus. Shærlagus gravis, co-

Pars II.

piosus, & eruditus. Salazarius ingeniosus, pius, & amænus. Toletus prefusus, & gravissimus. Iustinianus plenus, & vber. Ludovicus Tena doctus quidem, sed densus. Denique ut finem faciam, Magallanus, Cotzen, Bisciola, Petavius, Istella, Cromius, Bonartius, & alij doctissimi, qui cum Leblanc, & Incognito, probatissimis in Psalmos Interpretibus, sunt observandi.

59 Accedens autem Rivera noster ad Prologum Malachiæ, in quo agit de Scriptoribus, qui in Mystica Scripturæ explanatione sequendi sunt, duos statuit Canones, quos putat sibi satis esse futuros: quorum primus est, quod in sensu Mystico, qui & Allegoricum, & moralem comprehendit, ij AA. anteferendi sunt, qui de Ecclesia Catholica semper, & ubique benè merentes, ab ea, eiusque sacris sensibus discrepare non audent. Quapropter cum Origenes de priscis Patribus, quasi princeps sit in eruendo sensu Mystico, & Allegorijs, isque Author in tot errores inciderit; multus est Rivera in hoc Prologo in taxando Origenem, quem omni nervo cavendum esse persuadet, nullis pro eo Apologeticis cedens, licet cum Casiodoro pronuntiet de Origene, *Vbi benè, nemo melius: vbi malè, nemo peius*. Vndè sicut ex hoc Authore in hoc Prologo Malachiæ, & ex Bellarmino de Scriptoribus Ecclesiasticis concludi satis potest, Origenem esse Catholicis execrandum; cum tamen nonnulla sint opera, in quibus cum Ecclesia concordat, & quæ piè, & probatè circumferuntur; in ijs profectò pro sensu mystico bonus, & priscus, atque peritus habendus est. Secundus Canon est, illos Authores in sensu mystico maximè imitandos esse, reliquisque anteponeandos, qui studiosè servant, & retinent convenientiam, & conjunctionem sensus litteralis cum mystico, aut morali, sive historiæ cum Allegoria.

60 Post Origenem plures de Patribus adducit Rivera pro sensu mystico maximè profuturos : inter quos cum Sancto Gregorio Magno luculentum ita referat testimonium , ut debite laudi, & gloriæ non solum futurum sit tanto Patri , sed cunctæ posteritati in sui profectus emolumentum ; hic ad verbum transcribere , non recusavi ; etsi quisquam me causetur esse prolixum. Gregorius (inquit Rivera) est, quem ego non solum noctes , ac dies legi, & iterum , atque iterum revolvam, sed ad verbum etiam, si fieri posset, cuperem edisci. Eum cum lego, soleo in Dei laudem, & in gratiarum actionem excitari, quod talem , tantumque Doctorem dederit Ecclesiæ. Equidem ita iudico , cum de libris moralis expositionis Job sermo incidit, nullum habere librum Ecclesiæ, præter eos , qui divinitus inspirati sunt , illis doctiores , aut utiliores. Per eius libros in offenso pede curre, re licet , nihil timendum , nihil habet non Catholicum , nihil non eruditum. Ut est ubique gravis , maturus, Religiosus, elegans, doctus, acutus, eloquens ! Quam absconditos sensus eruit , quam utiles , quam moribus formandis aptos ! Melius animas disecat, & minutissima quæque, & valde recondita ob oculos ponit, quam peritissimi Medici corpora. Quid relinquit in Scripturis , quod non verset, quod non elucidet ? Quid excogitare summus ingenio potest, quod non inveniat ? Quid utile esse potest ad probandum , quod illum fugiat ? Eius libros , ut optimos morum , & Sanctitatis Magistros , & ut locupletissimum Scripturarum promptuarium adeamus , atque ille se in hoc genere valde profecisse existimet , cui valde placebit Gregorius. Equidem arbitror , si vel eius unius libri studiosè legantur , præstantissimos inde Scripturæ Expositores, Con-

cionatoresque prodire posse. Nec verò quis putet, eum morali tantum explanatione præstitisse, quòcumque animum intendat , quemcumque Mysticum sensum tractare velit ; equè foelix est. Spirituales enim sensus, quantum ad facultatem explicandi attinet , materia solum differunt , & in omnibus facile excellet , si volet, qui in aliquo excelluerit : eadem enim est in omnibus ratio inveniendi, confirmandi , eloquendi. Hactenus de Gregorio verè Magno.

61 Post Gregorium sic reliquos Patres, Authoresque pro mystico sensu dijudicat. Hieronymus etiam dum ad mores convertitur , Christumque nobis pandit in Testamento Veteri magnus est. Hilarius verbis, atque sententijs , & toto genere gravis. Ambrosius subtilis, & brevis imitator Origenis , sed cum pietate. Augustinus ubique profundus, & ubique pius, sive historiam tractat, sive Allegoriam semper excellens. Isidorus Florentissimus eruditione sacra , & profana tam utilis , quam pius est. Cyrillus vix ulli Græcorum etiam cedit in Mysticis. Ysichius Presbyter Hierosolymitarum Interpres sanè insignissimus. Beda præcedentium Collector eximius. Alcuinus, Rabbanus, Haymo multum utiles , sed Angelomus præstans, & Rupertus doctus , & pius quandoque Scripturæ torquet. Bernardus suavis, acutus, pius, elegans, eloquens, & incendens. Ricardus, & Hugo de Sancto Victore similes , aut potius supparet veteribus , qui sicut in sensu litterali, etiam in Mystico prominuerunt. Glossa Ordinaria ab Strabone composita connectit veteres , velut catena aurea , quare & in pretio multo habenda est. Interlinealis pulchras quoque interferit Margaritas. Lyranus in Moralibus fortè est aliquanto subtilior. Hugo de Sancto Caro Cardinalis brevis est , & iunior. Cartusianus calamo festi-

festinante plurima moralia sua cum Hieronymo, Lyrano compegit. Pagninus prætereundus non est, qui in sua Isagoge Allegoriarum perquam utilis est pro studiosis. Hieronymus Laurentius in sua Sylva Allegoriarum tam foeliciter laboravit, ut in hac re vnum dedisset librum pro omnibus, si Scripturæ loca citata, Patresque ibi respondentes verbatim expresisset. Et hæc de Rivera doctè loquutoo de Patribus, Doctoribus, & Glossis ordinaria, & Interlineali, cuius ultimæ Author est Anselmus Laudunensis Episcopus.

62 Ad calcem ergo tanti Authoris & nostri tractatus subdere non piget aliquos ex Recentioribus pro sensu mystico servituros, ita ut plures de frequentioribus attingantur, reliquos tum, universos, aut universorum, tum, Sanctis familijs reconditiores relinquendo. Igitur pro sensu morali Barradas solidissimus, vberimus, & piensissimus est. Sylveira plenissimus, & quæstionario more dissertus. Benedictus Fernandez cogitat eleganter, & semper ad Deiparam concludit pius.

Pinna vastissimus, Cerda selectus, Velazquez, & Guevara arbores onusta, & opimæ. Catena D. Thomæ verè aurea; Mendoza eruditissimus, & solidissimus. Viegas peritus, & plenus. Ioannes de la Haye verus Thesaurus, & verè maximus in sua Biblia maxima. Naxera, & Celada subtiles, & vberimi. Baeza apparatus ingens. Alcazar eruditus, & singularis. Ghyslerius singularis, & inexhaustus. Ac denique sive litterali, sive pro Mystico docti semper Genebrardus, Jansenius, Catharinus, Fr. Ioannes à Matre Dei. Didacus de Zuñiga, Adamus Sasbout, Franciscus Fevardencius, Palatinus. Ferrus, Forerius, Hæctor Pinctus, Martinus Delrius, Ludovicus Legionensis, Ioannes à Iesu Maria; P. Thomas Leblanc Psalmorum Analysis; illique omnes, qui vel in Indice nostro Authorum Biblicorum recensentur, vel in Fabiano Iustiniano, aut Ioanne Georgio tacite recensiti indicantur cum amplitudine prorsus exacta. Verum hæc sufficiant pro Authoribus, & tractatu.

APPA-

APPARATUS AD PALÆSTRAM BIBLICAM. PARS TERTIA.

DE RECTA METHODO BIBLICÆ ARGUENDI,
atque defendendi.

PROOEMIUM.

CUM ANIMUS NOSTER SIT IN PALÆSTRA NOSTRA PROVIDERE Biblicè disputaturos, sive in Academijs, sive in solemnibus concertationibus Præbendarum de omni eo apparatu, cum quo ritè functiones suas sint obituri; nihil ita pernecessarium de nostro labore est, quam ut præceptiones omnes illas comparemus, & copulemus, quibus Biblica concertatio legitimè, transigenda sit: Nuperimus autem modo est Fr. Ioseph Pergolinus, qui in sua Dialectica Sacræ Scripturæ omnes locos verè Dialecticos Biblicis exemplis illustrat: vnde huic rei & tractatui multum poterit suffragari. Et quidem emeritissimus P. Perez Basilianus Salmanticensis to m. i. in prolusione num. 5. 6. satis docet quomodo partes argumentativas Scriptura non respuat.

CAPUT I.

DE EXPLICATIONE BIBLICÆ ARGUMENTATIONIS,
eiusque locis, & Analogijs.

ANTEQUAM ad explicandam Biblicam argumentationem, eamque liquido definiendam descendamus, observandum est, Sacrosancta volumina Scripturarum, cum sint to-

tius veritatis verum depositum, esse proinde veram originem, verumque receptaculum quarumcumque disputationum, quæ ut veri quidpiam eliciant, indè sunt dirimendæ. Vnde statim enascitur, Scripturas Sanctas fovere sinu suo disputationes non modo

do per se Biblicas, sed & Theologicas, & Iuridicas, & de quibuscvis alijs liberalibus disciplinis, ita vt disputatio Biblica cum alijs aliarum facultatum, suas interdum misceat analogias. Propterea ergo si ad omnem apicem, & amussim Biblicæ argumentationis methodus tractanda est, non nisi de complexa cæterarum facultatum methodo id est factitandum; verum complexè quidem, sed non implexè; cum re vera satis obscura, & implexa res foret, si varias methodos plenè persequi volentes, vnā consueremus prorsus indigestam, & intractabilem. Quare nonnullis ad id electis libris, rem auspiciabimur, itaque persequemur, quoad fieri possit, vt neque redundant, quæ obstitura, & impeditura sint, neque ea, quibus opus est, relinquuntur desideranda. Igitur pro exprimendo ad vivum charactere Biblicæ disputationis librum illum tractabo pretiosum illius de Societate nostra viri dignissimi P. Iacobi de Monte Frigido Collegij Granatensis Biblici Prælectoris, cui titulus est, *Methodus Didascalica*; quique dem ijs totius eruditionis spolijs, & pretiositatibus tam onustus, ac refertus est, vt vix propinari queat, nisi depleatur. Pro ijs verò, quæ ad rem iuridicam, methodumvè declinare videbuntur, Nicolaum Everardum de locis Legalibus, Sylvestrumque in summa verbo *argumentatio iuridica* consuectabimur simul cum illis, quos ipsi offerant. Pro Theologicis autem cum vix res Biblica sine Theologica tractari queat, duos præfigimus verè Magistros, scilicet, perdoctum Augustinianum Villaviciensium, & disertum Melchiorem Canum, qui in toto opere de locis Theologicis, præsertim lib. 2. & 12. non parum poterit suffragari.

2 Quoad methodum consuectandum in disputatione de cæteris liberalibus disciplinis, fas erit, nos ipsos, nostris proprijs elucubrationibus non

esse iniurios; vnde cum hoc ipso anno, quo hæc scribimus, favente Deo, ediderimus in lucem *Palæstram nostram Scholasticam*, in qua per totos quatuor integros libros omnis methodus discutiendi Scholasticas, liberalesque disciplinas studiosè, & qua potuimus diligentia, collecta est; non possumus in hac nostra Palæstra Biblica Scholasticæ Palæstræ vestigijs non insistere, & inherere. Atque ex hac (ni multum fallor) plurima hæc, & generalissima præcepta præaudienda sunt, vt postmodum hæc nostra tractatiuncula suo loculamento debito reponatur; cum, si res quælibet ex ordine tractanda sit, non debeat tractatio illa, quæ magis specifica, & contracta est, nisi suprâ generalissimas in ea re tractationes ritè, & expeditè traditas insidere.

3 Igitur cum, vt infra dicendum est, Biblica argumentatio sæpè ratiocinatione benè diducta transigenda sit; oportet habere benè perspectam omnem viam ratiocinandi in quovis problemate, sive negativè, sive affirmativè promovendum sit; quæ in Palæstra nostra Scholastica abundè discutitur; & quidem pro virili ornata omnibus illis apicibus, artificijsque Dialecticis, Academicisque moribus, quæ possint concertationem quamlibet nedum virtutis, & efficacitatis armare potentia; sed fulgenti quoque locupletare nitore. Quamobrem non possumus non consulere, ipsam ante legendam, vel saltem, vt ipsa cum hac tractatione vicissim, comprehensivèque lectitentur. Agitur enim in ea. 1. De via, qua argumentator ritè possit argumentum eruere, & ipsum perelegantè iam ligato Scholæ tramite, iam soluto, tractare. 2. Quomodo quis in Theatro propugnans electas Theses possit cum dexteritate iacula argumentantium opportunè retundere, discindereque eas, quibus obvoluitur, plicatissimas ligaturas; & post sereno iam cælo, radios suæ

suæ veritatis effundere. 3. Quasnam partes, & quomodo inibi expleturus sit ille, qui totiùs dimicationis præses est consignatus, & in fervore præliandi tractare debet omnes moderationis habenas. 4. Quenam sint sedes locorum legitimè argumentandi, latibulaque, ubi argumenta Topica delitescunt. Quæquidem argumenta Topica cum etiam in rebus Biblicis locum sint habitura, præsertim ubi lis est utrimque Catholica, multum rem Biblicam illustrabunt. 5. Detegitur, propelliturque sophistica omnis, & evanida argumentatio, quæ mentem sæpè humanam solet obvolvere, & frustra distingere, perperam ratiocinante Parallogismo. 6. Denique profunda veneratione excutitur omnis Authoritatis apex, & vertex: ac licet in eis liberalibus disciplinis, sola speculatione transactis, inibi magna ex parte vires suspendantur Authoritatis, ut sola mens propria fulguret, & tota, & sola ludat speculatio; nihilominus cum plura loca donentur, per quæ dispici rectè possit; num ea, quæ in præsentiarum obijcitur, trahat, necne prefuras propugnatori; non modicum exindè emolumentum est reportandum.

4. Iam ergo sedes argumentandi cominùs ingredientibus, ut ad Biblica, quæ specificè talia sunt, descendamus, & ad ea, quæ generaliora sunt, reclamemus, prius hic de sedibus locorum argumentandi præmittuntur AA. quo paretur vbertas, & postea loca magis specifica indigitabimus. De locis ergo egerunt Aristoteles in Topicis, Cicero in Topicis, & lib. 2. de Orat. cap. 12. Cassiodorus in Dialectica, Isidorus lib. 2. Ethimolog. cap. 29. Alcuinus in Dialectica, cap. 17. Boëtius in Topicis, Quintilianus, lib. 5. Institut. cap. 10. Vincentius Bellovacensis speculo doctrinarum, lib. 3. cap. 46. Cano 1. de locis, cap. 3. Titelmanus & Foxius in Dialectica. Salmeron tom. 8. tract. 1.

Rodolphus Agricola de inventionē. Nicolaus Everardus in locis legalibus. Vazquez in primam partem disp. 12. cap. 1. Causinus lib. 4. Paralleli, cap. 13. & 14. Valentia in Analyfi fidei parte 6. 7. & 8. & tom. 3. disp. 1. quæst. 1. punct. 7. Petrus Hispanus apud Christophorum Iabellum, Robertus Valforeus in Topica Arist. Paulus Vallius Introduct. Log. 3. part. cap. 20. & 21. Baldus in leg. Comment. 16. Cod. de Episc. & Cleric. num. 3. Tuschus volum. 1. litter. A. conclus. 490. & seqq. & nos ipsi in Palæstra Scholastica, lib. 2. Dialect.

5. Hi quidem AA. sunt bona ex parte illi, qui locos argumentandi generalius, & primitus discutere; nunc autem ad eos indicandos convertimur qui hanc artificiosam humani ratiocinij partitionem excogitatam ad sacros fontes Biblicos, disputationesque Biblicas traduxere. Qui præter Canum, & Valentiam supra citatos, sic ex ordine recensentur. Divus Thom. 1. part. quæst. 1. art. 8. Bañez ibi dub. 2. §. tertius. Vazquez ibi disp. 12. Molina ibi: Caietanus ibi Zumel. ibi quæst. 3. Fasolus ibi dub. 5. num. 13. Salmeron tom. 8. tract. 1. Causinus lib. 4. Paralleli. lib. 4. cap. 13. Mendoza lib. 7. Viridar. Comp. Rhetoricæ, cap. 4. Didacus Valades Rhetorica Christ. part. 6. cap. 19. Ludovicus Granatensis lib. 2. Rhetoricæ Ecclesiasticæ, cap. 5. Augustinus Valerius Rhetorica Ecclesiastica, lib. 1. cap. 41. Machin in 1. part. quæst. 1. disp. 7. sect. 1. Ioannes de Haye in apparatu Evangelico, cap. 5. num. 19. Iacobus Perez de Sacra Ratione Concionandi, lib. 2. cap. 19. Ioannes Viperanus. Pergolinus in Dialectica Biblica. Fabianus Justin. lib. 2. de usu Sacræ Scripturæ, part. 2. cap. 1. Rodericus Dosma de Auctoritate Sacræ Scripturæ, lib. 3. cap. 1. Paulus Ioseph de Arriaga in Rhetorica Christiana, cap. 16. Carolus Regius in Orato

re Christiano, lib. 5. cap. 6. & 7. Lorca 2. 2. tract. de Locis. Gillius lib. 1. tract. 7. cap. 1. num. 6. Qui omnes summe variant in determinando numerum locorum, ut observari potest in Patre Iacobo de Montefrigido in sua Methodo Didascalica part. 3. semita. 2. vestig. 2. circa quod duo nobis placet nunc premonere. Primum est, quod non est magnopere laborandum de his fontibus quoad præcisum numerum designandis: non enim in eis quæritur numerus, sed vena, scaturigo, & vberitas ad ratiocinandum: unde si pro vniuscuiusque genio, huic v. gr. magis arrideat, quatuor principaliora capita retinere, ut Didacus Valades; alij octo ut Augustinus Valerius: alij duo, ut Montefrigido; alij verò plura magis placeat loculamenta secernere, & visitare; sic sentio, & consentio: quemadmodum observo venatoribus interdum accidere, ut pro humore cuiuspiam alter vnum, vel alterum latibulum persequatur: alter verò non semel nemus integrum circumcurset. Secundum est, quod etiam inde ex parte descendit, quod nimirum nos tot AA. citatos supra congeessimus: tum, ut in ea varietate locorum eum, quem quisque malit numerum cum bono Authore sibi præfigat: tum, ut si quis velit studij, aut eruditionis causa alium præter nos in hac re Authorem versare, facile habeat aliquem invenire de tot memoratis.

6 Nos tamen ne rem faciamus plus operosam, binos dumtaxat locos pro argumentatione Biblica constituimus, authoritatem, scilicet, & rationem, ut sentit Iacobus à Montefrigido semita 2. vestigio 3. in hæc verba: *Stat ergo, sicut unicum à ratione caput, quod omnes constituunt, sic etiam alterum ab authoritate tantum existere, quin fas, aut necesse sit citra has duas, alias subinde argumentandi sedes, aut capita vel augere, vel diffecare: reliqua enim ad geminam*

Pars III.

*hanc, atque germanam Biblicæ potissimum argumentationis sedem universim, atque exactissimè revocantur vbi citat D. Thomam quodlibeto 4. art. 18. Vazquium, & Fasolum in 3. part. Vbi supr. & Canum, lib. 1. de Locis, cap. 2. Quem etiam citare potuisset, lib. 12. cap. 12. vbi sic ait: Ac divina authoritas humana fulcit; contraque humana divine servit. Nec verò veritas, quæ simplex esse debet, ex dissimilibus rebus misceri, ac temperari potest. Sed Divina & humana ratio, quod sapissimè dixi, dissimiles non sunt: nec alio hæc ducit; alio ducit illa, quin eodem spectant amba, & in eundem finem referuntur. Docet verò primum, quid fides Christi de ea questione teneat, quibusque idoneis, ac certis testimonijs id, quod tenet evincat: deinde quid aut præscribat, aut certè, suadeat ratio. Constat ergo per hæc, & alia, quæ suo more congeffit noster Iacobus à Montefrigido duos hos potissimum locos pro argumentatione Biblica esse distinguendos, quos idem Author per suas semitas, suaque vestigia abundè persequitur, AA. densa eruditione respergens, & utrumque locum, authoritatis, & rationis divinum, copulativè discutiendo. Quo Lectorem remittimus, qui curiosius in hanc rem velit inquirere. Interea nos argumentationem Biblicam aliquomodo definiemus: ut inde sive à ratione, sive à authoritate modos Biblicæ argumentandi promovere possimus. Est ergo argumentatio Biblica valdè Analogicè definienda ad argumentationem Iuridicam, de qua egit Silvester in Summa Verbo *argumentatio*: nam cum utraque ducatur ex textu, utraque similiter explicanda est. Definatur ergo sic: *Argumentatio Biblica est illatio consequentis ex antecedenti Biblico, sive contento in Scriptura. Et argumentari Biblicè, est, illud, quod implicite, & virtualiter continetur in vno textu, vel sententia Biblica explicare. Qua definitione posita, ex ordine sciendum restat,**

L

quot

quot modis, per quas vias etiam iuridicas, ea explicatio textus possit per-
vestigari, & vrgeri: & quot modis
varianda etiam ratio sit, quoties ipsam
oportet adhibere. De quibus ea, quæ
non sint nimis multa, nec pauca nimis
statim more nostro exhibebimus.

CAPUT II.

EXPENDUNTUR NON-
nulla via investigandi tex-
tum aliquem Sacra
Scriptura.

7 **C**ONTROVERSIÆ in Sa-
cris Scripturis reperiri so-
lite appellantur, ut ipsa
vox præfert, *controversia in scripto*. De
quibus, ut aliquid plus methodicè di-
rimatur, adeundi nobis sunt primi vi-
ri, non minus in legibus, quam in Rhe-
toricis, & Dialecticis benè versati,
quorum vestigijs dum ipsi viam de-
monstrant, nobis est insistendum. Hi
ergo sunt Severinus Boëtius, Aurelius-
que Cassiodorus suum Ciceronem Prin-
cipem consecretantes; cuius ut fidem fa-
ciam, verba iam subdo, quæ libr. 2.
de Inventione sic ipse proposuit: *In
scripto versatur controversia, cum ex scrip-
tionis ratione, aliquid dubij nascitur. Id fit
ex ambiguo scripto, & sententia. Ex con-
trarijs legibus. Ex ratiocinatione. Ex defi-
nitione.* Undè, ut vides, quin tuplici-
tèr ex his Authoribus poterit vestigari
sensus, qui in Scriptura aliqua deli-
tescit: quare in hoc capite, & has quin-
que vestigationis semitas persequemur;
& insuper, si quidpiam occurrerit,
quod de stylo iuridicæ argumentatio-
nis, huc opportunè sit transferendum;
etiam lubentissimi subiiciemus: tum,
ne quid desit; tum, ut cuncta præeun-
te meliori, qua possimus, methodo,
digerantur.

8 Primo igitur ex ambiguo nasci-
tur controversia (ut inquit Cicero)

cum quid senserit Scriptor, obscurum
est, quòd duas, pluresvè res significet.
In quo genere passim exoriuntur in
Scripturis quam plurimæ controversiæ,
cum, scilicet, ex versionibus varijs Sa-
cri Textus ambiguitas rei significata
resultat: de quibus plura dabit exem-
pla Salmeron Prolegom. 9. Canon. 37.
multaque Prolegom. 13. §. *Dices igitur.*
Et cerni etiam potest in illo verbo *ab-
breviata* posito in illo textu Danielis,
vbi dicitur: *Septuaginta Hebdomades ab-
breviata sunt*: nam alij per *abbreviata*
intelligunt fuisse contractas, & dimi-
nutas; alij verò decisas, determinatas,
ac definitas. Quod genus ambiguita-
tis multifariam removendum est, ut
sententia maneat perspicua. 1. Riman-
do benè quomodo id scriptum est, &
ostendendo, id ambiguum non esse:
eo, quòd talis sermo, aut vox in ea
vsurpatione satis vulgo sit vsitata. 2.
Conferendo superiora, & inferiora ip-
sius textus, quorum collatione sæpè
ambiguitas tollitur. 3. Observando,
quomodo alibi ipse Scriptor in ea re
senserit: quod & inibi etiam voluisse,
persuasum fiet. 4. Demonstrando com-
modius id intelligi à nobis, quam ab
adversarijs, iuxta quos fortè res magis,
utilis, & necessaria ibi fuisset neglecta.
5. Demonstrando illam aliam intelli-
gentiam alibi cautam esse. 6. Aperien-
do, quomodo talis vox, si aliter intel-
ligenda esset, fortè minus apta esset
ineptèque collocata ad illud Scriptoris
assumptum. Per quas omnes observa-
tiones Amphibologia evanescet, eli-
cieturque sensus purus, atque germa-
nus. Quæ si cuiquam minutiora visa
sint, audiat Augustinum lib. 3. de Doc-
trina Christiana, cap. 1. ita loquen-
tem: *Vt autem signis ambiguis non deci-
piatur, quantum per nos instrui potest (fie-
ri autem potest, ut istas vias, quas osten-
dere volumus tanquam pueriles, vel mag-
nitudine ingenij, vel maioris illuminationis
claritate derideat) sed tamen ut dicere ca-*

peram, quantum per nos instrui potest, qui eo loco animi est, ut per nos instrui valeat sciat, ambiguitatem Scripturæ, aut in verbis proprijs esse, aut in translatis. Et prosequitur Sanctus Doctor cap. 2. 3. & 4. de quo videndus est Driedo lib. 3. de Regulis, tract. 1. cap. 3.

9 Secundo nascitur controversia iuxta Ciceronem lib. 1. ad Horen. cap. 5. ex *Scripto*, & *sententia*, quando videtur Scriptoris voluntas cum scripto ipso dissentire, ita ut iuxta Alcuinum, Isidorum, & Cassiodorum, ipsa mens alia esse videatur ab ipsa expressione verborum. Cuius rei cum exemplum dederit luculentum Alcuinus in Dialogo de Rhetorica; illud nos subijcimus, quod reperitur Ezech. cap. 26. versic. 25. ubi dicit: *Ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non vivent.* In quibus verbis quis non videat Sanctissimi Scriptoris sententiam cum verbis vix congruere; cum nemo proferre ausus sit, Deum dare posse præcepta non bona, vel iudicia non viventia. Quæ quidem controversia sic poterit dirimi. 1. Dum quis agit partes pro sententia, & mente Scriptoris conando suadere sententiam Scriptoris perpetuò eandem fuisse in tali re; vel saltè in eo loco, & tempore non nisi talem sententiam, mentemque habere potuisse. 2. Si quis verò ex adversa parte militet pro ipso tenore rei Scriptæ; vehementer urgebit, nihil aliud spectari oportere, nisi scriptum ipsum, præsertim quando est legitimum; alioqui plura incommoda resultarent. 3. Insistendo, quod characteres vivæ imagines sunt suæ sententiæ, maximè, cum nihil ei defuisset, quominus apertè se explicaret. 4. Afferendo rationem, si vlla est, quare ita talem sententiam scribi oportuisset. 5. Similiter quis pro mente, & sententia graviter ponderabit in Scripturis ea, quæ perspicua sunt, lectoribus non stultis satis intellecta dari, neque omnes apices scribendos

Pars III.

esse. 6. Dicendo litteras esse tenues, & obscuras voluntatis notas, neque negotia, aut leges stare posse, si potius littera, quam mens observatur. 7. Si quid ex ipsa voce erui potest, quod ad suas partes convertet. Per quas omnes vias satis probabiliter discuti poterit, quomodo quæ scripta sunt, coherere possint, & adaptari cum mente ipsa, & sententia Scriptoris.

10 Tertius modus, quo in sacris textibus oritur controversia, vulgatissimus est, quoties, nimirum, duo textus inter se pugnare videntur; cuiusmodi pugna quæ dumtaxat esse potest, quoad apparentiam, vocari solet in Scripturis Sanctis *Antilogia*: quæadmodum in iure humano scripto duo textus pugnantes Antinomiam efficiunt, idest, oppositionem sententiæ; cum tamen in Scripturis Sanctis solum possit locum habere oppositio apparens verborum. De Antilogijs Biblicis multi scripsere, præsertim Cumiranus (sicut de *Tautologijs* scripsit copiosè, & doctissime Villaroelius Benedictinus) inter quos P. Jacobus de Montefrigido totam sectionem septimam partis secundæ pro Antilogijs in sua methodo destinavit; sed ut donemus exemplum aliquod, quod sit instar plurium, accipe illam antilogiam, quæ reperitur in duobus textibus Novi, & Veteris Testamenti: altero Pauli ad Hebræos 9. dicente: *Arca Testamenti circumtectam omni ex parte auro, in qua ornata aurea habens Manna, & virga Aaron, quæ fronderat, & Tabula Testamenti.* Et altero lib. 3. Reg. cap. 8. in *Arca* autem non erat aliud, nisi *duæ tabule Lapideæ, quas posuerat in ea Moyses in Ore.* In quibus antilogijs observandis ante omnia præ oculis habenda sunt placita Augustini lib. contra Adamantium cap. 3. Greg. lib. 4. Moral. cap. 1. Hilarij lib. 1. de Trinitate. Vbi admonentur, imperiti, ne temerè accusent quasi contraria ea, quæ si subtiliter inquiruntur

L 2

reap:

reapse non ita sunt. Et postea pro declaranda antilogia observari potest. 1. Nūm adsit aliqua abrogatio, vel derogatio, ut quando dicit Christus Dominus: *Dictum est antiquis odio habebis inimicum tuum; ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros.* 2. Diversimodè consideranda esse illa verba iubere, aut vetare: *permittere*, aut *cogere*. 3. Et maxime, circumstantiæ sunt expendendæ, sive personæ, sive loci, aut temporis iuxta Vulgatum illud: *Distingue tempora, & concordabis iura.* 4. Ut uterque textus simul cum superioribus, inferioribusque sui partibus cum altero conferatur, ut ex ipso parallelo manet concordia. 5. Ut omne subsidium liberalium disciplinarum illuc admoveatur, ut unaquæque suis partibus functa lucem fortè respergat: v. gr. vel de versionibus, & Idiotismis, vel de Rhetorica in Tropis: vel de Dialectica in discussione causarum: vel de Methaphisica in abstractivis: vel Mathematica in Geographia: vel de Theologia in ijs, quæ de Deo, vel Angelis, vel virtutibus, & vitijs potest illustrari. De quibus omnibus facile erit antilogiam versare, & legitimam concordiam eruere.

11 Quartus modus est, quando ex eo, quod uspiam scriptum est, ad id, quod nuspiam scriptum est, ratiocinando pervenitur: quippè solent non rarò ipsa verba quamdam ratiocinationem promovere: quemadmodum loquendo de ijs iustis, qui cum surgente Domino surrexerunt, ratiocinatio conficitur ex illis verbis: *Apparuerunt multis ad persuadendum eos neutiquam mortales, sed gloriosos resurrexisse: quippè illa vox apparitio statum ultra hanc vitam sonat: legique potest noster Salmeron in Prolegomenis: Canon.* 7. ubi quædam observat exempla, quæ ab aliquibus Ecclesiæ Synodis ex sacro textu deducta per ratiocinationem velut fidei Dogmata comprobantur, &

Montefrigidus in 1. part. method. prenotat. 14. §. 6. Hæc igitur ratiocinatio fieri poterit. 1. Contendendo id, quod elicitur ex textu valde congruum simile, analogicumque esse ijs, quæ expressè constant ex ipso. 2. Contendendo ea, quæ scripta non sunt, in his, quæ sunt, esse prorsus imbibita. 3. Arguendo bonum esse Scriptorem, qui non omnia ponit, sed quædam ex quibusdam velit intelligi. Ac denique omnis via Dialectica per causas, & effectus, per circumstantias, & comparationes ingressum habere poterit, ubi locum habet ipsa ratiocinatio: quare & tunc ad loca Topica, quæ dedimus lib. 2. nostræ *Palæstræ Scholasticæ*, non inutiliter recursus fiet.

12 Quintus modus indagandi aliquem textum vocatur à Cicerone, & Cassiodoro *ex definitione*, eò quòd sermo, qui scriptus est, talis sit, cuius non facilè vis, & natura clarescat, nisi definitione detegatur. Cuius exemplum affert Alcuinus Dialogo de Rhetorica, & videri etiam potest, tum in Paulo ad Hebræos 11. definiente fidem sic: *Fides est sperandarum substantia rerum argumentum non apparentium*, ut declarata vi illius nominis, Iudæos indè revinceret: de qua videndi sunt D. Thom. 2. 2. q. 4. art. 1. & Ludovicus Tena ad Hebræos difficult. 1. sect. 1. Tum in Job cap. 14. sic hominem definiente: *Homo natus de Muliere brevi vivens tempore repletus multis miserijs*; ut postea ex huiusmodi definitione concludat: *Et dignum ducis super huiusmodi aperire oculos tuos, &c.* De quo videri potest Carolus Regius in suo Oratore Christiano cap. 4. & Nicolaus Causinus in suo palatio eloquentiæ cap. 15. in Parallelis. Quomodo autem sit versandus hic locus, patet, tum ex se, & exemplis apposis: tum, ex modo tractandi locum à definitione, quem dedimus in nostra *Palæstra Scholastica* lib. 2. Verùm cum huic valde affinis sit locus, quem vocant ab

Ethimologia, huius explicatio consistit in eo, quod de ipsa vocis origine argumentum conficiatur: v. gr. cum de *IESV* Salvatore nostro sumitur argumentum ex illis verbis: *Et videbit omnis caro salutare Dei*. De quo modo arguendi iuridico nonnulla affert Sylvester verbo *argumentatio iuridica*: & Nicolaus Everardus in loco ab *Ethimologia*.

13 Sed cum venerimus ad hunc Authorem, qui in locis legalibus percurrendis, vberimus est, ita ut integram de ipsis conficiat Centuriam; placet hic illa loca subtexere quæ præter relata, & præter Topica, quæ in Palæstra nostra Scholastica abundè promissimus, ad enucleandum, versandumque textum Biblicum, videantur esse famulatura. Itaque sumi poterit argumentum I. in textu *ab ordine*, quo res sunt collocatæ. Propter quod argumentum solet esse in usu interpretationis tam *anticipatio*, quam *recapitulatio*, ut ordinem narrationis sibi concordet ordo factorum, provt dicunt aliqui de morte *Thare* respectu profectionis Abraham, & de resurrectione Sanctorum in morte Christi Domini contingente. II. *ab ordine rubricarum*, seu titulorum: quemadmodum de titulis Psalmorum argumentum eruitur ad Authorem probandum. III. *A verisimili*, ut quando arguitur à verisimilitudine, quod Christus Dominus resurgens primò apparuerit dilectissimæ Matri suæ. IV. *a¹ opinione Vulgi*: veluti quando D. Thom. 1. 2. q. 98. art. 3. ad 2. de Moyse vidente essentiam Dei, id iuxta Vulgi opinionem dictum esse pronuntiat. V. *à Generalitate*, quia ex lege civili apud Everardum generalitas aliquando solum operatur, in quantum potest: v. gr. *Omnes in Adàm peccaverunt*, Deiparam exemptam non potest comprehendere. Et locus de exceptione ad regulam: v. gr. de Moyse vidente Dominum, licet regula dicat: *non vidit me homo*, & *vivet*. VI. Locus *à pro-*

portionem, ut argui solet Aggei 2. de maiori-
tate Templi secundi respectu primi. VII. *à Correlativis*, ut arguitur in illo textu Danielis: *Rex Nabuchodonosor Pater tuus respectu Balchazaris*. VIII. *Ab absurdo*: ut argumentatio, quæ fieri solet circa votum Iephthe. IX. *ab expresso ad tacitum*: veluti quando arguimus adventum D. Pauli in Hispaniam. X. *à combinatione textuum*, ut in quæstione de Septuaginta animabus Ægyptum ingredientibus. XI. *à cessatione*, legis, & rationis: ut arguimus in quæstione de B. V. ascensura in Coelum ante mortem Christi. XII. *à persona ad Tempus*: ut in quæstione de Sancto Joanne Evangelista adhuc superstite, disputatur. XIII. *A tempore ad personas*: veluti cum sumitur argumentum de Chronologia ad admittendam, vel repellendam generationem Cainan. XIV. *A re ad tempus*: ut in quæstione de Incarnatione ad punctum temporale, in quo facta fuit: *Et à tempore ad rem*, ut in diversis Vnctionibus Domini, sive *à tempore ad personas*: ut quando agitur de unica Magdalena.

14 Quæquidem loca cum suis exemplis in Palæstra hac nostra discussis, cum magnam lucem sint allatura, fusius adhuc sub hac methodo percurruntur. XV. *à tempore ad tempus*: veluti arguitur tempus Ægyptiæ Captivitatis à tempore peregrinationis seminis Abraham. XVI. *à tempore ad locum*: ut de tempore Diluvij ad locum Paradysi, an existat, necnè? XVII. *à vi numeri*: quemadmodum latè disputatur in quæstione de Septuaginta Hebdomadis Danielis. XVIII. *à ratione casus conversiva*: qui locus intervenit, dum petitur id, quod casu converso postulandum non esset: cuius exemplum est in quæstione de Moyse tergiversante in legatione Dei. XIX. *ab speciali*: quæ argumentatio usurpatur in quæstione de carentia fomitis in Beata Virgine. XX. *à vi comparativi*: qui locus tractatur in

in quæſtione de exceſſu Sancti Joſephi ad Sanctos reliquos. XXI. *ab impoſſibili*: quemadmodum diſputatur tùm in quæſt. de converſione Nabuchi in beſtiam; tùm, in quæſtione de caſu ſtellarum. XXII. *à nomine dignitatis*; & *officij*: v. gr. in diſputatione habita de Jacobo fratre Domini. XXIII. Locus *ab æquipollentibus*: qui poteſt habere exemplum, vel in quæſtione de Sceptro Judæ per tribus ſibi æquipollentes tradueto; vel de Virgis Magorum cum virga Moyſi æquipollentibus: vel in quæſtione de vnica Columna ignis, & nubis æquipollente duabus. XXIV. *à communiter accidentibus*: in quæſtione de pereuntibus Diluvio, arguitur Poenitentia multorum. XXV. *à ſolito*, & *uſitato*: vt in quæſtione de diſſerſo Oleo Vnctionis Regum, & Sacerdotum. XXVI. Locus *à primo ad vltimum*, quando media quadrant, diſcutitur in quæſtione de Balaàm. XXVII. Locus *à natura alternativorum*: qui poteſt ſumere exemplum in quæſtione de ſtatione Solis, & Lunę ſe alternantium: vel in quæſtione de natura primi diei ſe alternantis luce, & tenebris. XXVIII. *à natura dictionum taxativarum*: v. gr. in quæſtione de Ioanne Evangelista propter illam particulam *ſic*: & in quæſtione de rebus contentis in Arca Teſtamenti propter particulam *in*. XXIX. *ab implexis*, ſive *implicitis*, quando nimia oritur implexitas: v. gr. in quæſtione de tempore ortus ab Abraham reſpectu Tharè, quam Hieronymus vocat inſolabilem: & in quæſtione de Septuaginta animabus, vel Hebdomadibus Danielis. XXX. Locus *à tamquam*, vel *quaſi* ſeu reſpectivis tractatur in quæſtione de aſſiſtentia Beatę Virginis in Partu Eliſabeth. XXXI. Locus *ab extremis* argumentum facit in quæſtione de ſalute Salomonis. XXXII. Locus *à præſumptione* eiſdem facti in quæſtione de raptu Pauli: & locus *à diſſerſitate temporum*, in quæſtione de varijs Vnctionibus Domini. XXXIII.

à pacto ad legem, vel *conſuetudinem* argui poteſt in quæſtione de Iride. XXXIV. Locus *à vi geminationis* exemplum argumenti eſt in quæſtione de tergiverſatione Moyſis. XXXV. Locus *à ſubrogatione* in quæſtione de primogenitis tractatur. XXXVI. Locus *à viſificationis* exemplum nanciſcitur in quæſtione de obſterricibus. XXXVII. Locus *à toleratione inconuenientis* clarus ſit in quæſtione de libello repudij. XXXVIII. Locus *à plenitudine poteſtatis* in quæſtione de Regno temporali Chriſti. XXXIX. *à vi*, & *efficacia iuramenti* in quæſtione de iuramento præſtito Gabaonitis per Joſuè. XXXX. *à virtute finis* in quæſtione de principatu Gedeonis. XXXXI. *à ratione ſtrieta*, vel *lata legis*, in quæſtionibus de occiſione Ægyptij: de ſpoliatione Ægyptiorum: de iuramento Joſuè: voto Jephthe: & de Sanſone cum alienigenis. XXXXII. De *Matrimonio carnali ad ſpirituale*: vt in quæſtione de lege mortua, & mortifera: vbi tractatur ille locus Pauli, quod *Mulier alligata eſt viro*, quanto tempore vir eiſ vivit, &c. Et ex *ſpirituale ad carnale*, vt ex toto libro Canticorum duci argumenta poterunt ad bonos mores coniugatorum.

15 Quos omnes locos abundè quidem, ſed vt exiſtimo, non cum prolixitate huc traduxi: quippè cum eos in legalibus memoratos invenerim in Nicolao Everardo, congruentiſſimum duxi, eos indicare, & de noſtris Decadibus exempla proponere: quæ ſatis benè erui poterunt, ſi quæſtiones cum diligentia diſpiciantur. Quibus omnibus ita expoſitis, vix vllus textus producet in medium, ſuper quo ex his fontibus non poſſit aliquomodo quiſpiam argumentari: ſi nimirum, ob oculos habeat ſimul, & hæc loca Biblica argumentandi, quæ modo ſerimus; & ſimul illa Topica, quę in Palæſtra Scholaſtica iam præmiſimus: in quibus omnibus ita aſſaſtim, & exactè collecta ſunt quęcumque

que ad promovendam argumentationem nostram facere possunt, ut licet conatu aliquid adijciendi, lustraverim, tunc septemdecim fontes eliciendi quæstiones Biblicas, quos Montefrigidus affert, lib. 1. prenotat. 14. tunc, penè viginti loca, quæ pro intelligendis Authoritatibus, ipse recenset in Palæstra Scholastica, lib. 4. tract. 2. nihil certè occurrerit, quod videretur hic fore desiderandum: quemadmodum constare etiam poterit curioso, & studioso Lectori.

CAPUT III.

DE VARIIS MODIS PRACTICIS argumentationem Biblicam efformandi.

16 **D**IXIMUS in superioribus, argumentum verè Biblicum ex duobus tantum fontibus esse petendum, ac binis stipitibus sibi innixis legitimè surrecturum, autoritate, scilicet, & ratione: atque qua parte argumentatio verè Biblica ab autoritate textualis est, plurimum argumentationem iuridicam imitari; atque ad ipsius instar posse multipliciter efformari. Nunc verò ad modum ritè arguendi magis appropinquantes, exponendum nobis est, quomodo argumentum Biblicum, & à ratione formandum sit, & ab autoritate. Ac in primis sciendum est, quod si Problema, quod ex textu eruitur, propugnandum, res misceat multum phycas, in quibus ratiocinatio philosophica possit excurrere, veluti in quæstionibus de Luce, de Iride, de virtute iecoris in pisce Tobie; tunc poterit à ratione argumentum validum efformari, cum benè protulerit Tertullianus, rationem esse rem Dei: quia Deus omnium conditor nihil non ratione providit, ordinavit, disposuit, nihilque voluit non ratione intelligi,

atque tractari. Quam vim rationis ritè adhibitam adhuc in rebus sacris ad differendum, plurimum semper commendant cum Ecclesiaste, cap. 7. Lactantius de Ira Dei, cap. 10. Hieronymus Proœmio in Epist. ad Galat. Claudianus Mamercus, lib. 1. de Statu Animæ, cap. 1. Prosper Aquitanicus Prolog. in lib. 2. de Vita Contemplativa: itemque August. Richardus, Rupertus, Gregor. Magn. Abulens. qui omnes habentur apud Iacobum de Montefrigido part. 3. sem. 3. vestig. 3. Vbi tamen semper illa cautio subintelligenda est, quippè semper necessaria, contra Manicheos, ut nimirum, in rebus sanctis, primas partes autoritas, postremas autem ratio sit habitura: quemadmodum Cano de locis sapienter eloquitur.

17 Sed cum pro hac re valdè oportuna sint verba D. Thomæ in Proœmio Boëtij de Trinitate, quæst. 2. art. 3. ad octavum, ea subdo: *In quantum Sacra Doctrina (inquit) utitur phycis documentis propter se, non recipit ea propter autoritatem dicentium, sed propter rationem dictorum.* Et quia perbellè ostendit Sanctus Clemens Romanus quomodo ratio servitura sit in loco postrema; verba quoque subiungo, quibus in lib. 2. recognitionum sic loquitur: *Noli putare, quod ex fide sola recipienda esse dicamus, sed ex ratione asserenda: neque enim tutum est nude hæc fidei absque ratione committere, cum utique veritas ratione non careat: & ideo, qui hæc ratione munita suscepit, perdere ea numquam potest.* Quod infra plus explicat sic: *Qui autem rationem quæsit eorum, quæ credidit, & accepit, quasi vinculis quibusdam rationis ipsius colligatus numquam ab his, quæ credidit divelli, aut separari potest: & ideo quanto quis propensior fuerit in expetenda ratione, tanto erit firmior in conservanda fide.* De quibus verbis legi possunt nonnulla apud Salmeronem tom. 8. tract. 3. & tom. 16. disp. 5. Quæ omnia certè præ-

preire debebant : tum , vt quanta vis esset in humana ratione expendere-
mus, si eam noverimus debite moderari;
tum , vt ipsius quoque moderationis
modum agnosceremus. Quapropter
sciendum est ex D. Thoma quodlibeto
„ 4. cap. 18. Quod quedam disputatio
„ est Magistralis in Scholis ad instru-
„ dum Auditores , vt inducantur ad
„ intellectum veritatis , quam inten-
„ dit , & tunc oportet rationibus inni-
„ ti investigantibus veritatis radicem,
„ & facientibus scire, quomodo sit ve-
„ rum , quod dicitur : alioqui si nudis
„ Authoritatibus Magister questionem
„ determinet , certificabitur quidem
„ Auditor, quod ita est; sed nihil scien-
„ tiae , vel intellectus acquireret , & va-
„ cuus abscedet. Per quam quidem
Magistralis disputationem potest in-
tentari argumentum adhuc in re Bibli-
ca à ratione humana petatum , caven-
do tamen , ne per inquisitionem ni-
miam quis in errorem labatur : vel po-
tius temere investiget quod nimis al-
tum est : vt multis admonet Greg. lib.
16. Moral. cap. 27. Cyrillus Alexan-
drinus Prologo in Ioann. Iustinus Mar-
tyr contra Aristotelem. August. Epist.
7. Chrysostom. hom. 2. in Gen. & Eu-
feb. Caesariensis lib. 5. Historie , cap.
27. sic praecavens : *Christum ignorarunt,*
neque quid Sacra , & Divinae litterae de illo
dicant , conquiſiverunt ; sed quanam syllo-
gismi figura ad suam impietatem confirman-
dum reperiretur , inquisiverunt. Igitur
dummodo prudens sit ratiocinium,
poterit in multis questionibus , etiam
Biblicis aditum invenire.

18 Priusquam verò accedamus ad
secernendos modos , quibus textus ali-
quis possit in Biblicam argumentatio-
nem aptari , dividenda quidem Autho-
ritas est in Divinam , quae à Sacris
Scripturis , traditionibus , Concilijs , &
Summis Pontificibus petitur ; & in hu-
manam , quae à Sanctis PP. Theologis,
& Iuristis , Historijs Ecclesiasticis , nec-

non , & Aethnicis Scriptoribus sumi-
tur. Qua divisione praeeunte , praere
quoque debent nonnullae monitiones,
quibus hic locus ab Authoritate rite
tractetur. I. Vt ipse sacer textus sum-
ma cum diligentia in ipso Sacro Codi-
ce inspiciatur , & lectitetur : quia praeter-
quamquod integra sui praesentatione
magis informat ; tollit praeterea pericu-
la citationum saepe aberrantium : prop-
ter quas dixit Div. Bonaventura praef-
atio in Pharetram se *voluisse ad origina-*
lia recurrere. II. Vt super ipso textu
praecleari Expositores , qui illustrius ver-
sent litteram , evolvantur , vt monuit
Cassiodorus cap. 24. divinarum lectio-
num , & vt ipsa ratio persuadet : quia
alius novam viam : alius solutionem :
alius novum exemplum suppeditat : &
alius lectori in stylo magis se accom-
modat. Unde non erit importunum , si
post has monitiones etiam breviculum
Authorum maiori ex parte litteralium
attexamus. III. Ne plura testimonia
cum fastidio congerantur , sed cum de-
lectu , ita vt alterum (si oportunitas
postulet ,) suffulciatur ab altero. IV.
Vt ex testimonijs propositis , quidpiam
ratum , ac firmum eruatur : nec mens
per complura verba testimoniorum li-
centiosa , inconstansque divagetur. V.
Vt Authoritas , quae obijcienda sit , vel
nervo polleat intrinsecus , vel extrinse-
cus de praenobili interpretatione PP.
atque DD.

16 Post haec (vt promisi) subdo
breviculum litteralium Authorum ma-
iori ex parte , vt ad manus esse pos-
sint argumentatoris. In Pentatheucum
Cornelius , Bronfr. Caietan. Abulens.
Oleaster , Adrianus Cromius , & ex par-
te Pererius. In historiales Cornelius,
Gaspar Sanchez , Caietanus , Serarius,
Abulens. Bonfr. & partim in Reges
Mendoza , & Pineda in Job , & Zuñi-
ga. In Psalm. Iansenius Genebrardus,
Lorinus , Leblanc , Petavius , Adrianus
Cromius. In Probervia Maldonatus , &

Salazar. In Cantica Gaspar Sanchez, Maldonatus, P. Ludovicus à Ponte, Pineda, Delrius, Ghislerius, Sherlogus. In sapientiam Lorinus, Christophorus de Castro, Gaspar Sanchez, Maldonatus. In Ecclesiastem Lorinus, Maldonatus, Pineda. In Ecclesiasticum Oliverius Bonartius, Cornelius, Zepeda, Piña. In Esdram Sanchez, Lombardus. In Prophetas Maiores Gaspar Sanchez, Cornelius, Maldonatus, Christophorus de Castro in Hieremiam, Leo Castrus in Isaiam. Pereyra in Daniele, & Villalpandus in Ezechielem. In Prophetas Minores Cornelius, Castro, Rivera, Gaspar Sanchez. In Machabæos Serarius, Gaspar Sanchez, D. Thom. In Evangelia Maldonatus, Salmeron, Iansenius, Baradas, Cornelius, Siuri, Adam Cotzen, Vincentius Regius, Adrianus Cromius. In Matth. Alexander Peregrinus, Corderius, Abulensis. In Marc. Petrus Possinus, & D. Thomas. In Lucam Cornelius, & Toletus. In Ioannem D. Thomas, Pereyra, Rivera, Toletus. In Acta Apostolorum, Cornelius, Gaspar Sanchez, Salmeron, Lorinus, Stephanus Menochius, Bonfrerius. In Epist. Pauli, Cornelius, Salmeron, Benedictus Justinianus, D. Thomas, Gabriel Vazquez. In Epist. Canonicas Lorinus, Serarius, Justinianus, Salmeron, Cornelius. In Apoc. Viegas, Salmeron, Pereyra, Rivera, Alcazar. De quibus omnibus AA. non scrupulosè relatis, sed redactis potius ad memoriam, & manum argumentatoris, poterit is satis commodè provideri, quin pro temporis pressuris alias Authorum sylvas adire cogatur. His positis, loquendo præsertim de controversiis inter Catholicos haberi solitis, argumentum Biblicum, vel sola vi auctoritatis transigendum erit; vel auctoritates simul, & ratione se coadiuvantibus, cuius mutuam opem, & vim admirabilem immensa eruditione sua differuit

Pars III.

Montefrigidus sem. 3. vestig. 6. 7. 8. 9. 10. & 11. vbi multo Authorum apparatu expendit, quomodo altera alteri suffragetur. Quando autem argumentum vnicè ab Authoritate contradicente procedat, Iuridicè, & quasi Antinomicè versandum est; quando verò ex ratione, & Authoritate conficitur, tum Rhetoricè; tum Dialecticè poterit in Palæstra tractari. Ratiocinatio verò textui connexa potest tripliciter considerari; vel quæ sit imbibita, positivè in ipso textu: vel quæ ex diversis, & collatis textibus compingatur: vel quæ ex unico textu sit magis longè, & per varias consequentias remotè deducta, & in his omnibus discursibus, neque textus sine ratione, neque ratio sine textibus adornatur: vnde, & definire oportebit, atque exemplificare, quomodo, & quotupliciter sit in re Biblica argumentandum.

20 Quadruplex ergo genus potest esse quæstionis, quæ in re Biblica examinatur. Primum quod merè philosophicum sit, vt in quæstione de pisce Tobiae: *An in natura virtus sit demones expellendi?* Vbi difficultas est sita in phisica causarum motione. Secundum genus quæstionis est purè Biblicum, si vè textuale; eo quod tota difficultas proficiscatur ex textibus, qui perperam inter se coherere videntur: vt in quæstione illa verè difficili: *Quoto anno Thare natus fuisset Abraham?* Tertium genus quæstionis est, quoties in ipso textu, vnde Problema eruitur, assumitur illa pars propugnanda, quæ etiam rationi humanæ visa est durior, ac difficilior: vt in quæstione de licitudine, & valore voti emissi à Jephtè. Quartum genus quæstionis est, cum textus relinquit rem satis vndelibet opinandam, vt ratiocinatio plures partes suas admisceat. Vt in quæstione de numero Judæorum qui in fine sæculi salvandi sunt, & alijs plurimis, quæ inter Catholicos sunt valdè frequentes, & communiores.

M

Pro

Pro hoc genere quadruplici quæstionis, quadruplicem quoque nos insinuabimus modum illas tractandi. *Primus modus* erit purè Philosophicus, sive Dialecticus per sua loca Topica discutiendus: de quibus abundè nos in nostra Palæstra Scholastica toto lib. 2. *Secundus modus* erit iuridicus ipsam textum Antilogiam vi multa proponens. *Tertius* erit Rhetorico-Theologicus pro tertio genere quæstionis magis accommodus. Et quartus erit Dialectico-Theologicus, & sapiens illam disputationem Magistrallem, quam nuper tetigimus ex D. Thoma quodlib. 4. cap. 18. & pro quo genere disputationum solidissimè transigendo, videndus Villavicentius lib. 3. de formando Theologiæ studio capite 6.

21 Nunc autem, ut quæ diximus de quadruplici quæstionis genere cum quadruplici via illas tractandi, magis Didascalicè, notiusque cohæreant, priusquam ad exempla ipsa subiicienda veniamus, oportet, vnumquodque quæstionis genus ad propriam suæ tractationis viam cominùs expendere & alligare. Igitur primum genus quæstionum, quæ verè naturales sunt, satis dignoscitur, non nisi per viam ratiocinii, humaneque indaginis esse tractandas: quæ cum non nisi via Dialectica ipsa sit, prorsus apparet, quomodo per hanc viam, eiusque loca topica res possit abundè disquiri: quæ tamen profundè non abiicit in disputando Authoritates illas, quæ sunt necessarium, & Canonicum argumentum; sed solùm eas, quæ merè faciunt opinativum, ut diximus in nostra Palæstra Scholastica, lib. 4. *Secundum* genus quæstionis diximus, tractandum esse antinomicè, seu merè Iuridicè: quippè mos est Juristarum (in ipsis, & eorum facultate probandus quidem) quod contra thesim propugnatam textus alter è regione oppositus obijciatur, qui si satis contrarius sit, sufficientèr suppeditat ma-

teriam argumenti, dum videlicet, licet aliqua verba interpretatione donentur, alia tamen insurgunt, & nascitur concertatio digna, & fructuosa, quandoquidem alter textus alterius obiectione dilucidatur. Et ideo diximus, assertionem Biblicam, quæ habeat in contrarium textum valdè oppositum, esse more antinomico, & Iuridico impetendam, ne ipsius authoritatis nervus, qui semper est potentissimus, ratiocinijs obruatur, impediatque fructus mutuae utriusque textus colluctationis pariter, atque elucidationis. *Tertium* genus quæstionis commodè tractandum est per viam Rhetorico-Theologicam: quoniam verè Theologica esse debet ex altera parte; siquidem textum Biblicum, & rem Theologicam versat; sed cum pars, quæ propugnatur, prima fronte difficultatem iniiciat, valebit plurimum ex altera parte tractationem potius quam de angustijs Dialecticis, de amplitudine Rhetorica resultare, ut omnem nervum copulet, & extēdat latitudo pōderationis

22 *Quartum* quæstionis genus postulat tractari Theologicè, eo, quod Problema legitimè Biblicum, & Theologicum sit; sed cum difficultas obiecta potius debeat ad ima quæstionis descendere, & ratiocinio subtilitèr diducto, rem prorsus versare; oportebit Dialectico more pressè ratiocinante se gerere, ut verè ad fundum difficultatis lis tota descendat. Vitandi autem erunt in his quatuor vijs, quatuor item scrupi, ne offendant pedes: in prima, ne deflectat mens de Topicis ad Sophistica: in secunda ne frigida quadam cuiuspiam textus oppositi recitatione contentus maneat; sed artificiosè textum proprium verset, & efferat per particulas, & indè textum adversum prout poterit, circumveniat, circumlustrat, atque retundat. In tertia, ne quis Rhetorico apparatu utatur, vel phalerato, vel profano, vel vario, & inconstan-

sed ponderatio sit nervosa, & non tumida; sit de Patribus, Doctoribus, Historijsque Ecclesiasticis: nam profane non ita profunt, nisi ad exempla: deinde assumat vnam, determinatamque propositionem, qua feriat propugnantem, & cui reliqua, quæ congerit, famulentur: ne vis argumentationis in diversis propositionibus prorsus elangueat. In quarta via vitanda est nimia scrutatio per apices Scholasticos: v. gr. gradatas quasdam combinationes signorum, decretaque reflexiva, sive speculationes penitus precisivas: quia licet hæc utiliter in Theologia Theologi meditentur; nihilominus quando res Scholastica simul cum historica disputat, prætereundi sunt illi apices, quos historia factorum observatrix vel lex, & consilia, quæ Praxim amant, præterire solent.

CAPUT IV.

DE VIA EXEMPLARI ARGUMENTATIONIS BIBLICE.

23 **N**IHIL solet utilius, & fortius, animare præcepta, quam si iidem ipsi Magistri, qui præcepta congerunt, Praxim exhibeant, in qua speciem aliquam discipulis præferant illarum regulatum, quas ipsi donarunt. Quapropter ipse in hoc capite brevi adumbratione proponam speciem quadruplex argumenti Biblici, quod ad quadruplicem quæstionem cum via quadruplici tractationis accommodetur: & iuxta quod alij alia possint in alijs quæstionibus argumenta invenire: quæ præ his, & speciosiora, & validiora, & ornatiora multum evadant; cum instituti nostri non sit, rem integro calamo persequi; in charta præsertim, in qua deest adversarius, qui possit retundere. Præmitto tamen, antequam exordiar, argumentatorem Biblicum Dia-

Pars III.

lectica, & Rhetorica iam debere esse satis ornatum, ut tractationi cuilibet iuxta postulata se accommodet.

24 Igitur ut exordiar à primo quæstionum genere, quæ punctum versant, atque discutiunt pertinens ad Phisicam; non erit opus à nobis exempla donari exactè appensa ad Scholasticam libram, ne actum agamus, cum in Palæstra Scholastica ad longum data sit lib. I. tract. I. Praxis, & exemplum Dialecticæ argumentationis ritè formandæ. Verum summatim hic aliquid libare non gravabor, ne in exordio, capite trunca maneat instructio. Igitur de quæstione suprâ tacta piscis Tobie, quæ ad longum sita est in primo volumine Biblicæ nostræ Palæstræ, satis etiam ibi adest exemplum de modo, quo argumentatio Dialectica conficiatur, ad suadendum in Jecore piscis virtutem esse naturalem pro Dæmonum expulsionem, & in felle eiusdem piscis ad sanandas naturaliter albugines oculorum; sed ut in hoc secundo volumine magis ad legentis manum afferamus exempla, ponamus exemplum in quæstione quinta Decadis secundæ: ubi inquiritur. *An Virgæ Magorum Ægypti in veros Dracones fuerint conversæ?* In qua conclusione contra partem sustinentem, veram conversionem fuisse, multiplici via Dialectica, & naturali obiectiones assurgunt per loca Topica discurrentes: v. gr. I. Sic. Si vera fuisset talis conversio, neque potuisset decipi Moyses, utpotè Minister Dei; & si deceptus non fuisset, totam rem prodidisset. Ecce hic tractatum locum Topicum *ab effectu, vel ab adiunctis*. II. Si fuissent veri Dracones, non potuissent, devorari ab vno, quin hic crepuisset. En locus Topicus *ab effectu* etiam, vel *à causa materiali*, si velis. III. Si veri fuissent Dracones, Magi vera fecissent miracula. En locum Topicum *à repugnantibus*. IV. Si Dracones dumtaxat fuerunt allati, non fuisset vera conversio,

Ma

quia

quia allatio non est conversio. En locum Topicum à *definitione*. V. Si fuissent veri Dracones, itidem fuisset verus sanguis, qui vita est animalium: vnde naturalis virtus præter generationem posset animantia producere. Ecce locum Topicum vel *ab efficienti*, vel *ab effectu* elicientem absurdum. Qui omnes loci argumentationis Dialecticæ nedum tacti sunt in prædicta questione, verum etiam inibi toto Scholastico rigore perpenſi, ita vt abundè possint optatam exemplificationem suppeditare.

25 Circa secundum genus questionis, in quo methodus tractandi argumentum, quasi Antilogica, & iuridica, futura est; duo præmonenda sunt, antequam exemplum emittam: quorum alterum est, quod per hanc viam, & methodum non debet argumentator multos ferere syllogismos, antequam textum producat, sed vnum vel alterum, vt Antilogiam formet, & statim textum depromat. Ratio est: quia syllogismus proprius est ratiocinij, vel potius ipsa ratiocinatio: cumque ille, qui per Antilogiam argumentari decrevit, nihil debeat ante ipsam ratiocinari, sed ad summum post ipsam possit aliquantulum; quando, nimirum, adhibita interpretatio non soluit; ideò syllogismi præire non debent, nisi vnus, vel alter ad depromendam Antilogiam in campum. Atque hac de causa peccare solent nonnulli in argumentatione iuridica, qui cum Antinomiam afferant alicuius textus; volunt tamen syllogismos multiplicare, plusquam oportet, vt munera argumentantis implere videantur: cum tamèn soleat accidere propterea, vt vel præmittant aliquos syllogismos languidos, & identicos, vel extra rem divagantes. Itaque sciendum est, vt vnaquæque res suo sit reposita loco; quod dum Iurista argumentatur purè à textu per Antinomiam, non indiget multa Dialectica præeunte. Si verò argumentatur sit per

locum à *ratione legis*, vel per alias Antinomias longè, & gradatim deductas, tunc deservire poterunt loca Topica, & syllogismi iuxta id, quod in Palæstra Scholastica diximus lib. 2.

26 Alterum est, quod ex prædictis manare videtur, scilicet, quod qui ita sit argumentaturus, caveat multum, nè per propositiones præeuntes ictum alicuius distinctionis recipiat, & tota Antinomia, priusquam appareat, iam sit penitus interempta: nam in hoc argumentationis genere tota virtus, decor, & fulgor sita sunt in illo primo inopinato congressu textus oppositi se præsentantis. Verum si etiam ad primum, vel secundum syllogismum propugnans inopinatò distinguat, ne propterea animo cadat, sed ardentius insurgat, & dicat elata, & valida voce. *Contra hanc distinctionem vide textum, tali vel tali loco, &c.* posteaque totam suam præconceptam Antilogiam nervosè declaret, atque provt possit, ipsam quoque distinctionem etiam ipse restringat. Et sic generatim præstandum est, quoties aliqua inopinata distinctio contigerit: eò quòd si voluerit arguens ex ipsis clausulis syllogismos armare ad contradicendum, eliquatur ipse textus, ac proindè debilitatur, antequam in Theatrum erumpat; & neque propositiones ferent robur, quia necdum textus autoritas loquitur; neque textus ipse, cum venerit, robur habebit: quippè habebit iam suas clausulas effusas, & eliquatas. Quamobrem etiam fors erit foelicior, si argumentator textum ipse non legat, quem secum adferat: tametsi fidelitèr exaratum; sed iubeat legere propugnantem, provt moris est Compluti in Thesibus Juristarum, & in Thesibus Biblicis, vnde etiam ad Cathedram Sacra volumina deferuntur. Ratio est: quia nescio quid speciositatis, & vigoris argumento accrescit, dum ipse propugnans cogitur legere in Legislatore ipso vel Au-

Authore, quem veneratur, & tuetur, & elata voce deprædicare in omnium aure verba, & sententiam suæ Thesi malè cohærentem, vel apertissimè repugnantem.

27 His præmissis, quæ in hoc argumentationis genere non sunt aspernanda, adversus conclusionem, quæ in hoc secundo tomo secunda est Decadis primæ, & ubi ex textu Genes. 11. vers. 26. *Vixitque Tharè septuaginta annis, & genuit Abraham, & Nachor, & Aram.* Eruitur hoc Theorema: *Abraham natus fuit septuagesimo anno vitæ ipsius Tharè*, sic argumentor. Hæc conclusio relinquit Scripturas sibi manifestè contradicentes: ergo legitima, & vera non est. Prob. antec. Hæc conclusio nititur cap. 11. Gen. ubi dicitur: Tharè anno septuagesimo genuisse Abraham, Nachor, & Aram; sed si intelligitur de Abraham genito in illo anno, emergit alter textus includens manifestam contradictionem: ergo talis conclusio inducit Scripturas sibi contradicentes. Minor, quæ neganda est, statim probanda est audenti voce, & iubente sic: *Lege textum in Act. Apost. cap. 7. v. 2. & legente propugnatore, audiet in silentio confessus verba Div. Stephani sic ibi loquentis. Viri Fratres, & Patres audite. Deus gloriæ apparuit Patri nostro Abraham, cum esset in Mesopotamia, priusquam moraretur in Charàm, & dixit ad illum: exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monstravero tibi. Tunc exivit de terra Caldæorum, & habitavit in Charàm. Et inde postquam mortuus est Pater eius, transfulit in terram istam, in qua nunc vos habitatis. Deinde iubeat legere, Gen. 11. illa verba ultima: Et facti sunt dies Tharè ducentorum quinque annorum, & mortuus est in Aram. Et verba sequentia cap. 12. v. 4. Quæ sic se ha-*

beat: Egressus est itaque Abraham, sicut præceperat ei Dominus, & ivit cum eo Loth: septuaginta quinque annorum erat Abraham, cum egrederetur de Aram. Quibus verbis auditis, sic statim conficienda est, & proponenda fortissima Antilogia, & argumentatio.

26 „ En ubi stare non potest facer textus quem assumis, ut fundamentum tuæ conclusionis cum ijs, quæ expressè, ac definitè dicuntur per Divum Stephanum in Actibus Apost. quæ quidem contradictio, posita tua assertionem (ni multum fallor) evadit plurimum manifesta, & demonstratur sic. Tria sunt, quæ referuntur expressa in verbis Genesis nuper relatis. *Primum*, quod Abraham genitus fuerit septuagesimo anno Thare, provt tu in tuis assertionibus defendis, & interpretaris. *Secundum*, quod Thare vixerit ducentis, & quinque annis. *Tertium* verò quod Abraham habebat septuaginta, & quinque annos, quando profectus est in terram Canaam. Igitur colligamus modo, & computemus hæc tria ut eliciatur clarum, & manifestum alterum contradictionis membrum: & procedo sic: Abraham per te genitus est septuagesimo anno vitæ Thare Patris sui: & ipse quoque Abraham iuxta textum, erat septuaginta, & quinque annorum, quando profectus est in Canaam: septuaginta ergo anni Thare antequam oriretur Abraham, & septuaginta quinque post omninò conficiunt centum & quadraginta quinque annos, quos haberet Thare, quando proficiscatur Abraham. Cumque ex alia parte textus dicat, ducentos, & quinque annos vixisse Thare, resultat hæc computatio, & illatio manifestissima: quod, scilicet, Abraham profectus est in Canaam sexaginta annis, antequam moreretur Thare Pater

„ suus

„suus : quippè totidem desiderantur à
 „numero 145. annorum vitæ Thare,
 „quando perrexit Abrahàm, ad vsque
 „numerus 205. annorum, quos vi-
 „xit Thare Pater suus. Igitur vt tota
 „Antilogia, vel iuxta sententiam tuam
 „vera Antinomia clarior luce meri-
 „diana elucescat, confer, quæso, am-
 „bas propositiones, quæ ex textibus
 „allegatis claræ resultant: quarum pri-
 „ma est hæc, ex textibus Genesis ma-
 „nifestè collecta. *Abraham profectus*
 „*est in Canaàm sexaginta quinque an-*
 „*nis, antequam Pater suus Thare mo-*
 „*reretur.* Secunda est hæc prolata à
 „Divo Stephano in Act. Apost. lo-
 „quendo de Abrahàm eunte in terram
 „Canaàm. *Et inde postquam mortuus*
 „*est Pater eius, transtulit illum in ter-*
 „*ram istam, in qua nunc vos habita-*
 „*tis.* Ecce hic manifestissimam Anti-
 „nomiam, & contradictionem sen-
 „tentia: Ecce hic Abrahàm proficif-
 „centem post mortem Patris, & pro-
 „ficifcentem sexaginta quinque annis
 „ante mortem Patris sui: Ecce vtrum-
 „que Authorem esse Canonicum, & in-
 „fallibilem, & vtriusque pronunciata
 „fidelissimè expensa atque comparata.
 „Et tandem ecce coram omnium ocu-
 „lis, & omnium auribus contradictio-
 „nem prorsus absurdam, sed manifestam.
 „Nunc sic; sed hæc contradic-
 „tio, quæ in Scripturis Sanctis admitti
 „non potest, inde nascitur, vt osten-
 „sum est, quod assertio tua ponat
 „Abrahàm genitum septuagesimo an-
 „no vitæ Patris sui Thare: ergo hæc
 „positio, & assertio penitus falsa est,
 „vtpotè Sanctarum Scripturarum con-
 „cordiam evertens.

29 Hæc Antilogia sic ponderata,
 (ni fallor) est fortissima, & ipsa sola
 satis, vt arguens decore, nervosè, &
 vividè argumentetur. In quo genere
 observandum est, quod quando Anti-
 logia fortis est, & electa, non multum
 circumvestienda est, vel cum ornatu

verborum, vel cum apparatu ponde-
 rationis: nam sic tota eius energia lan-
 guescit; sed pressè, nitidè excerpèn-
 dæ sunt duæ propositiones liquidius
 quoad fieri possit, sibi contradicentes,
 & ambæ iungendæ: vt opposita iuxta
 se posita magis luceant: & statim
 fiat breviuscula quædam ponderatio
 contradictionis; cum vna, vel altera
 interrogatione, vel admiratione, &
 non plus: quia hoc genus quanto vivi-
 dius, tanto est pulchrius. Igitur huic
 argumento pervium est respondere
 iuxta doctrinam Interpretum, nullam
 intervenire contradictionem, eo quod
 Abrahàm post mortem Patris transla-
 tus est radicalitèr in terram Canaàm:
 licet ante mortem Patris eius *utrum-*
que profectus fuisset, quo cessat pro-
 tinus contradictio. Sed arguitur sic
 contra hanc solutionem.

30 „Data suprà solutio inverifi-
 „milis est: ergo nulla. Prob. Antec.
 „Inverisimilis est illa solutio, quæ red-
 „dit Sacrum Textum inverisimilem;
 „sed sic se habet solutio superius data:
 „ergo inverisimilis est. Prob. min. ex
 „textu in Gen. cap. 22. (& iubeat le-
 „gere hunc textum) qui ita dicit vers.
 „20. His ita gestis, nunciatum est
 „Abrahæ, quod Melcha quoque ge-
 „nuisset filios Nachòr fratri suo Hus
 „primogenitum, & Buz fratrem eius,
 „& Camuel Patrem Syrorum, & Ca-
 „sed, & Azau, Pheldas quoque, &
 „Jedlaph, ac Bathuel, de quo nata est
 „Rebecca: octo istos genuit Melcha
 „Nachòr fratri Abrahæ, &c. Hic textus
 „modo relatus habet inverisimilitudi-
 „nem, si vera sit interpretatio dicens
 „quod Thare vixit sexaginta quinque
 „annis, postquam Abraham filius suus
 „utrumque profectus est in terram
 „Canaàm: nam vt constat ex textu:
 „missus est Nuncius ad Abrahàm in
 „Canaàm de terra vbi remanserat Pa-
 „ter eius, & quidem quinquaginta an-
 „nos post profectionem Abrahàm, vt
 „ob-

„observavit Torniellus in sua selecta
 „Chronologia: ex quo inferitur, quod
 „quando venit hic Nuntius vivebat
 „Thare Pater suus, quia ille erat an-
 „nus quinquagesimus: & iuxta tuam
 „sententiam, vixit Thare, vsque ad
 „sexagesimum quintum à profectiōe
 „filij sui Abrahā. Quibus positis,
 „ecce ponderatur in hoc textu præin-
 „tenta inverisimilitudo. Nam quid in-
 „verisimilius, quamquod legatus, vel
 „Nuntius aliquis veniens de terra, &
 „familia Patris sui ad aliquem dilectif-
 „simum primogenitum, nihil ei edif-
 „ferat nec vllum verbulum de Patre
 „suo adhuc vivente, & annis prægra-
 „vato, cum multa minuta exponat de
 „fratre, neptibus, & nepotibus suis? Id
 „profecto tāto inverisimilius est, quā-
 „to est consuetum, & naturale, quod
 „quanto plus Parentes, & filij seiunc-
 „ti sunt in Populis, & Provincijs, non
 „solum cum omnibus indè huc eunti-
 „bus, & redeuntibus Epistole, & ser-
 „mones crebri, & longi misceantur
 „de charis pignoribus absentibus, sed
 „etiam in munusculis amor eat, & re-
 „deat. At in textu nostro videmus in
 „hoc Nuntio misso de terra; vbi erat
 „Thare, non nisi relationem quam-
 „dam solam, & aridam de descen-
 „dentia Nachòr: ergo quia Thare Pa-
 „ter Abrahā iam erat mortuus: con-
 „sequenterque non salvabitur, quod
 „vixerit ducentos, & quinque annos,
 „provt inquit textus; sed ad summum,
 „centum, & nonaginta quinque re-
 „sultantes de centum, & quadragin-
 „ta quinque ante profectiōem Abra-
 „hā, & quinquaginta illis, quos ob-
 „servavit Torniellus, excurrisse, quan-
 „do venit hic Nuntius. Hucusque
 exemplum argumentationis Iuridicæ:
 vbi observanda sunt duo. Primum,
 quod textus reservatus ad vltimum, sit
 contra solutionem, non contra con-
 clusionem. 2. Quod licet textus se-
 cundus non sit ita fortissimus, vt pri-

mus, arguitur eleganter: quia in hoc
 argumentationis genere totus ardor,
 & decor vertitur in primo congressu;
 retentis tamen nonnullis viribus ad se-
 cundum.

31 Circa tertium quæstionum ge-
 nus diximus, locum habere tractatio-
 nem Rhetoricam ad doctè, efficaci-
 terque argumentandum: quare cona-
 bimur exemplum apponere argumen-
 tando contra illam conclusionem, quæ
 sexta est Decadis secundæ in hoc vo-
 lumine, & quæ asserit, *licitum, & va-*
lidum fuisse illud votum, quod emisit Iephthè
in lib. Iudic. cap. 11. Pro qua argumen-
 tatione itidem observandum est, quod
 in præcedenti, scilicet; non longè
 eundem esse per pressuras Dialecticas,
 scandentesque syllogismos: nam cum
 Dialectica, & Rhetorica in munere si-
 bi substituant, altera præse, altera ve-
 rò amplissimè procedente; redundat
 Dialectica, vbi venit partes suas habi-
 tura Rethorica: proindeque tū ad-
 servandum tenorem argumentationis:
 tū, ad aperiendum fortius portas ad
 declamandum oportuni duo, vel tres
 syllogismi præcurrent distinctionem,
 (vt suprā monui) quamlibet præoccu-
 pantes, vt dato ingressu, omnis elo-
 quutionis nervus veniat ad declaman-
 dum.

32 „Igitur contra prædictam
 „conclusionem sic argumentor. Nul-
 „la prorsus est via, qua licitum, &
 „validum sustineatur tale votum
 „Iephthè: ergo licitum, & validum es-
 „se non potest. Probo antec. sive at-
 „tendatur persona, sive materia, sive
 „circumstantiæ, conspirat Sacer Tex-
 „tus toto capite 11. Iudic. vt tale vo-
 „tum iniquum sit, & invalidum. Prob.
 „antec. (& iubeat benè articulata
 „voce legi à Propugnatore, cap. 11.
 „lib. Iudic. vbi hæc historia contexi-
 „tur, & postea subdat.) Hæc Histo-
 „ria Sacra, quam modo omnes cir-
 „cunstantes audivimus, si ritu verè
 „Ca-

„ Catholico expendenda sit, & ad le-
 „ gitimam Conciliorum, Sanctorum
 „ Patrum, & Theologorum doctrinam
 „ accomodanda; vix cordato Theolo-
 „ go dubium relinquet, quin statim
 „ votum Jephtè tam indiscretè pro-
 „ latum, habendum sit, vt ini-
 „ quum, vt irritum, & execrandum:
 „ sivè personam, sivè rem, sivè circums-
 „ tantias, sivè aliud quodlibet con-
 „ templemur. Quid enim est, aut esse
 „ potest iniquius, doctissime propug-
 „ nator, quam votum illud, scelestavè
 „ promissio, qua quis ita ad iniquita-
 „ tem se accingit, vt vno ictu insanus
 „ quispiam homo evertat sub specie
 „ cultus cunctam totius Religionis so-
 „ lidissimam vetustatem, & iura natu-
 „ ræ reclamantia, ac denique semetip-
 „ sum sævitia detestanda detruncet?
 „ Nonnè cuncta hæc sunt, quæ Jephtè
 „ in hac sua temeraria pollicitatione
 „ complevit? Ita sanè. Nam quomo-
 „ do in illo voto, quod ad filiam quo-
 „ que suam vnigenitam sacrificandam
 „ se extenderet, non veram Religio-
 „ nem Domini transiliret is, qui con-
 „ tra legem Deuteronomij cap. 12. &
 „ alias prohibentes sacrificium huma-
 „ num, filiam tam inexorabili cultro
 „ mactasset? Necnon paterna iura sic
 „ frangeret, vt de propria filia impius
 „ Parricida sanguinem, quem venis
 „ intuderat, revocaret? Quomodo ibi
 „ ipse non fecerit tristiores, & trucu-
 „ lentiores viatorias, quam prælium,
 „ cum ille ipse sanguis suus, cui bel-
 „ lantes hostium manus pepercerant,
 „ effusus illicò sit crudeli manu vin-
 „ centis, & proprii triumpho alacrem
 „ cantatricem statim fecerit luctuosis-
 „ simè deplorandam?

33 „ At dicis, per verba textus id
 „ fuisse Spiritu Domini & promissum,
 „ & factum. Sed venia tui in primis,
 „ nobilis propugnator, & venia etiam
 „ DD. quos cerno, & veneror cir-
 „ cumfusus. Quidnam hoc sibi velit?

„ Quænam esse potest intelligentia, ni-
 „ si sinistra, quæ ab homine excludit
 „ crimen, vt in Deum referat, & im-
 „ pingat? Liceat mihi in foro argumen-
 „ ti sic loqui. Apage profectò cum in-
 „ terpretatione illa, quæ & Deum de-
 „ decet, nec se accommodat homini,
 „ nec servat primas, & Canonicas le-
 „ ges Scripturas interpretandi. In pri-
 „ mis summè *dedecet Deum*; quod spiri-
 „ tus ille suavissimus alicubi offendat,
 „ sese humanis mactationibus delecta-
 „ ri. Nonnè has ipse tum in Deutero-
 „ mio: tum in Levitico Legislator dul-
 „ cissimus averfatur? Nonnè sacrificia
 „ eiusmodi, quamquam efferata vn-
 „ quàm humana mens induxerit, apud
 „ Nationes etiam Gentilicas, sunt re-
 „ pulsa, abolita, & execrata? Legatur
 „ Serarius ille interpres huius rei locu-
 „ pletissimus testis. Legatur magnus
 „ ille Augustinus in libris de Civitate
 „ Dei; & contra Faustum. Ac demùm
 „ legantur Theologi, qui tale quid-
 „ piam Deo adscribere, protinus ex-
 „ horrescunt: cur enim omne ius vio-
 „ latum in vno facinore audacter sibi
 „ effugium paret in ipso sancto, & ius-
 „ to Legislatore? Venit ergo Spiritus
 „ Domini super Jephtè, vt cum hosti-
 „ bus bellaretur, non vt filiam occide-
 „ ret. Deindè ex ipso textu non constat
 „ Jephtè fuisse hominem natu illegiti-
 „ mum, & moribus latrocinantem?
 „ Cur ergo, cum de horrendo facino-
 „ re sermo incidit, quod certum est, à
 „ quopiam homine perpetratum; ipsi
 „ non est adscribendum, vt crimen; si
 „ ipse non rectis moribus comprobe-
 „ tur? Nonne magis præstabit credere
 „ iniquum non nisi iniqua fecisse, quàm
 „ pro libitò rectificare facinus, & ex
 „ facinore rectificare personam? Vide-
 „ mus passim in bello pro Patria, &
 „ Religione iustè suscepto, belli Prin-
 „ cipes, & dimicantes gloriosè, & ra-
 „ men in privatum aliquod facinus
 „ turpè prolapsos.

„ Sed

34 „Sed agetum, subtilissimè
 „propugnans, & rem totam neque
 „pro tuo, neque pro meo vicissim pla-
 „cito dirimamus. Adeamus ambo lu-
 „mina Ecclesiæ: adeamus ipsa Conci-
 „lia: adeamus ipsos Patres: adeamus
 „Primores Theologos Viros, cum qui-
 „bus in expositione Scripturarum
 „certè non ibimus errabundi, & vi-
 „debimus contra id factum Jephthè
 „quantum undique proclametur. Cla-
 „mat Toletanum Concilium octavum,
 „iniquum Jephthè fuisse pronuncians.
 „Clamat Anasthas. Nicænus, & præsci
 „PP. Tertull. Orig. & Procopius. Cla-
 „mant Ambros. & Thom. & de Pri-
 „moribus Theologis vnus pro mille
 „Suarius piissimus, atque præclarissi-
 „mus Theologus. Si ergo, ingeniosè
 „propugnans, & etiam Spectatores
 „prænobiles, contra id votum Jephthè
 „clamant Theologi: clamant PP. cla-
 „mant Concilia; repugnat textus: res
 „est horrida; Persona latrocinantis,
 „& interpretatio ipsa, Deum quoque
 „ipsum mitissimum, plusquam Genti-
 „lica crudelitate respergit; cur nos
 „etiam in hoc Theatro vna etiam vo-
 „ce id factum, non vt illicitum, & in-
 „validum proclamemus? Hucusque
 „argumentum.

35 In quo nonnulla sunt obser-
 vanda. Primò: quod licet hic modus
 videatur potiùs elegantiae, nitorique
 consulere, quam efficacitati, & virtu-
 ti; revera non ita est; sed si benè ar-
 matur, potiùs construitur impetus va-
 lidissimus, quia omnes partes adversæ
 ita artificiosè conglobantur in vnum,
 vt instar validissimæ tempestatis ve-
 niant simul contra assertionem gran-
 do, fulgur, & fulmen: *grando* quidem
 in propositionum multitudine, quas
 argumentum eiaculatur: *fulgur*, quia
 fulgurat stylus, & captat: ac denique
fulmen: quia tantus ictus, quasi asser-
 tionem redigit in favillas. Secundò,
 quod postquam quis ita declamavit,
 Pars III.

neque vno quidem verbulo est loquu-
 turus; tùm, quia infrigidaret nitorem
 nuper sparsum; tùm, quia perderet be-
 nevolentiam, & animos Auditorum
 sibi iam comparatos; tùm, quia in tam
 vasto argumento satis est difficultatis,
 quod ruminet responsurus: & revera
 huic etiam relinquendæ sunt suæ partes
 explendæ. Tertiò, quod declamatio
 non excedat mensuram: vnde neque
 ita sit intensa, vt quæ dicuntur, potiùs
 prætervolent, quam declamentur: ne-
 que ita sit lata, & extensa, vt fastidium
 generet, & ea, quæ dicuntur, veluti eli-
 xentur, & langueant.

36 Quartò observandum est, præ-
 fertim in hoc genere argumentationis,
 id, quod alias tùm in alio quolibet ge-
 nere argumentationis: tùm, in alia qua-
 vis litteraria functione debet semper
 esse consultum: nimirum, quod argu-
 mentatio scribatur, in chartaque fi-
 delissimè digeratur. Ratio est in prom-
 tu, quam ipsa rei natura, atque expe-
 rientia confirmant: debet enim, qui
 ita loquuturus est, præsertim, in publi-
 co Theatro, & coram omnium expecta-
 tione, loqui ad rem, loqui ordinatè,
 loqui nitidè, ac demùm facilè. Quo-
 modo autem hæc omnia præstabit, nisi
 argumentationem memoriæ fideli com-
 miserit; & quomodo ipsa reponet fide-
 lis, atque restituet, nisi de charta be-
 nè ordinata, digestaque rem totam ex-
 hauserit? Nam è contra, si res tumultu-
 uariè sunt, prout occurrerint, profe-
 rendæ, certè erit satis difficilis ipse
 delectus. Quomodo enim quis primo
 rerum obtutu libret, ac deligat? Ne-
 que poterit loqui ordinatè, si res ipsas
 tulerit confusè solum in mente para-
 tas; neque loqui nitidè: voces enim,
 cum non præveniantur; miscentur for-
 sà incompositæ, & inelegantes: ac
 denique non poterit loqui facilè, quip-
 pè facilitas solum scriptitando, immò
 & recitando dumtaxat solet acquiri.
 Quæ omnia, cum cuiuslibet experien-

tia confirmet, non multum indigent, ut nostra hæc animadversio, & oratio prolixius divagetur.

37 Circa quartum genus quæstionis, quod tractandum est per viam Dialectico Theologicam, in qua nimirum & ipsi textus Biblici, solidaque super eos ratiocinatio rem vrgeant, poterimus exemplum apponere in quæstione supra memorata circa definitum numerum Iudæorum, qui salvandi sunt in fine sæculorum: & ante exemplum suppono id quod supra tetigimus, scilicet, de triplici modo ratiocinandi in aliquo textu. Primò, vel quia ratiocinatio sit expressa in ipso textu, quemadmodum Christus olim contra Iudeos dicentes CHRISTUM esse filium David, sic ratiocinatus est, dicens: *si ergo est filius David, quomodo David in spiritu vocat eum Dominum?* Et de hoc ratiocinio modo non est noster sermo, quia totum provt ibi iacet ratiocinium est de fide, atque servire poterit in illo Dogmate confirmando, pro quo factum est; ad conclusiones verò merè opinativas dirimendas, servire non poterit illa ratiocinatio præcisè provt sistens in illis terminis, quia sic, nulla est quæstio inter Catholicos, sed tota est de fide: & ad summum indè poterit alia ulterius ratiocinatio efformari. Secundò, quatenus discursus, & ratiocinium ex plurium textuum combinatione nascatur. Tertiò denique, quatenus ex vno textu per plures gradatas consequentias aliquid per loca Topica depromatur. Et hoc duplex genus ultimum ratiocinii in hoc quæstionum genere famulabitur.

38 Igitur contra conclusionem decimam Decadis quartæ, qua in hoc præsentis volumine sustinemus, Iudeos in fine Mundi salvandos esse præcisè illa centum quadraginta quatuor millia signata in Apoc. ex omni Tribu filiorum Israël, sic argumentor: Certum est ex Sanctis PP. in fine Mun-

, di non omnes Iudæos esse conver-
tendos, sed plurimos fore damnandos, vel saltem aliquos. Atqui talis conclusio, si cum reliquis Scripturis benè concordat, non patitur, multos Iudeos in fine mundi damnatum iri: ergo talis conclusio est falsa. Maior constat, tamquam suppositio facta, & ostensa in notabili 2. prædictæ Quæstionis. Probo minorem: talis conclusio fert secum, ut concordet cum alijs Scripturis, quod omnes Israelitæ in fine sæculorum reperiendi, sint solum illa centum quadraginta quatuor millia. Sed de his omnibus asserit conclusio, in fine mundi esse convertendos: ergo non relinquit plures, vel aliquos fore damnandos. Probo maiorem: unus ex textibus, qui loquitur de salute Iudæorum in fine sæculi, est ille textus Div. Pauli ad Rom. 11. ubi dicit: quod tunc omnis Israël salvus fiet: per hæc verba: *Donec plenitudo Gentium intraret, & sic omnis Israël salvus fiet.* Sed talis conclusio fert secum, illa centum quadraginta quatuor millia esse determinatum, & præcisum numerum salvandorum: ergo talis conclusio, si cohæreat cum ceteris Scripturis, fert secum, nullos Iudæos præter talem numerum, esse in fine sæculi reperiendos, &c.

39 Respondebis huic argumentationi explicando textum Pauli, & dicendo: illud signum *omnis* non fore intelligendum in toto rigore universalitatis, sicut quando dicitur, quod plenitudo gentium intraret, non intelligitur de omni omnino Gentili convertendo: vnde, & relinqui per talem textum plures, vel aliquos Iudeos esse damnandos. Sed contra hanc solutionem sic argumentor: fundamentum est speciale, ut in hoc textu ly *omnis* intelligatur in omni sua universalitate: ergo nulla est solutio. Prob. antec. fundamentum

, ad

„ad sic, vel aliter interpretandum ali-
 „quem Textum Scripturarum, est al-
 „ter textus ipsum illustrans, & præ-
 „sertim si sit ex eodem Scriptore Ca-
 „nonico. Sed datur talis textus in D.
 „Paulo, qui fundet, deberi intelligi
 „in toto rigore vniversalitatis *ly omnis*
 „de nostro textu: ergo fundamentum
 „adeft, ac sic interpretandum. Prob.
 „min. Apud D. Paulum in ipsa eadem
 „Epist. ad Rom. in ipso cap. 11. in
 „ipso ipsissimò textu, vers. que 25. sic
 „dicitur: *quia cæcitas ex parte contigit in*
Israel, donec plenitudo gentium intraret, &
sic omnis Israel saluus fieret. Sed illa
 „verba: *Cæcitas ex parte contigit in Israel*
 „arguunt, *ly omnis Israel* sumendum es-
 „se in toto rigore vniversalitatis: ergo
 „datur textus, immò & contextus, qui
 „tale persuadeat. Prob. min. Cæcitas
 „dicitur contigisse ex parte in Israel,
 „quando penè totus Israel erat cæcus,
 „& pauci Christum Dominum seque-
 „bantur: ergo quando dicit, intra ip-
 „sum contextum, quod omnis Israel
 „saluus fiet: *ly omnis* ita est intelligen-
 „dum, vt neque paucos relinquat
 „damnandos. Antec. patet: quia illæ
 „turbæ, quæ Dominum sequebantur,
 „& si nemo esset cæcus in anima; ta-
 „men erant admodum pauci respectu
 „vniversi Israel, qui penè totus erat
 „cæcus. Consequentia autem sic tan-
 „dem probatur. Si pauci relinqueren-
 „tur damnandi, dixisset Apostolus,
 „quod salus ex parte futura esset in Is-
 „rael, quando maior pars salva fieret;
 „sicuti quando maior pars erat cæca,
 „& pauci in Christo illuminati, dixit,
 „quod cæcitas ex parte contigit in
 „Israel: ergo si non ita dixit, sed quod
 „omnis Israel saluus fieret; idè est, quia
 „neque pauci damnandi relinqueren-
 „tur. Hactenus argumentum.

40 In quo quidem exemplo, sta-
 tim observari licet, quomodo simul est
 Biblicum, & in re Biblica Dialectico-
 Theologicum. Est quidem manifestè
 Pars III,

Biblicum quippè ex textibus textitur;
 est autem Dialectico-Theologicum,
 quia assumptum planè Theologicum,
 vt est prædestinatio Judæorum, petitur
 ex primo loco Theologico, qui iuxta
 Canum est locus Biblicus. Et denique
 est Dialecticum, quia per loco Topica
 circumvoluitur, ac versatur, scilicet,
 in primo tractu argumenti per locum
 ab *adiunctis*, quia dum sermo est in fine
 sæculi de ijs, qui salvantur, quasi quid
 adiunctum est, loqui de ijs, qui dam-
 nantur. Dixi ab *adiunctis*, & non à *con-*
trarijs, quia contraria debent esse de
 eodem subiecto; sed tu dicito, vt ma-
 lis. Secundus tractus argumenti, vel
 est ex loco à *contradicientibus*, quatenus
 ibi fit argumentatio ab aliqua parte
 non conversa in Israel ad totum Israel
 conversum; vel rigorosius loquendo,
 sumitur ex loco à *dissimili*, quem in Pa-
 læstra nostra Scholastica, lib. 2. tract.
 1. cap. 2. explicuimus.

41 Circa cuius argumenti ampli-
 ficationem, dum soluto stylo sit pro-
 ponendum, observa etiam more Dia-
 lectico-Theologico esse amplifican-
 dum, scilicet, per definitiones, divi-
 siones, & argumentationes, sive ipso-
 rum textuum, de quibus assurgit, sive
 ipsius materiæ, & assumpti, sive ipso-
 rum locorum Dialecticorum, aut Theo-
 logicorum, qui permiscantur: vt ni-
 mirum, præmissa divisione, ea, quæ
 ad rem non sunt, semoveantur, & eva-
 cuentur: ea verò, quæ sunt ad rem,
 perspicuè definiantur, vt clariori luce
 perstringant; ac denique suprà locos
 legitimè declaratos per argumentatio-
 nem versentur; & tota argumenti so-
 luta tractatio evadat efficax, & ornata.
 Iuxta quæ præcepta poterit, qui velit,
 superiorem obiectionem soluta forma
 Scholastica, atque (vt aiunt) *in materia*
 versare, ne nos simus in ipsa exempli-
 ficatione prolixi.

42 Quæ omnia exempla Biblicæ
 argumentationis à nobis exhibita, satis
 Na exis-

existimo rei, quam intendimus declarare, lucem esse allatura. Sed id pro coronidè huius capitis monendum restat; quod scilicet, quamvis nos pro quadruplici genere questionis Biblicæ, quadruplicem argumentationis modum tradiderimus, & quidem ea meditatione discretum, ut iuxta naturam uniuscuiusque questionis modum in illa argumentandi distinxerimus; non tamen hoc ideò præstitum est, ne possit quispiam aliter, vel pro genio, vel pro usu, vel pro materia, vel propter circumstantiarum oportunitatem rem aliter tractare; & in questione qualibet occurrente possit quisque sectari id genus argumentationis, & methodi, quod vel ipsa quæstio tunc postulet, vel certè id nequaquam repellat; sed nos sub tam delicata accommodatione, & proportionem rem dedimus, ut plus methodica, plus artificiosa, plusque specifica daretur instructio. Et hæc de omnibus, quæ nobis visa sunt, opus esse tam speculativè, quam practicè, ad ritè Biblicè argumentandum.

CAPUT V.

DE IIS, QUÆ AD RITE
defendendum in re Biblica
desiderantur.

43 **A**D methodum respondendi in re Biblica propinquantes, confidimus eam in hoc unico capite satis esse absolvendam: tum, quia posito, & explicato per iustos apices suos modo Biblicè argumentandi; quæcumque ibi tacta sunt, itidem consulunt responduro: uterque enim certator est, venatorque locorum. Unde vel pro parte affirmante, vel pro negante per easdem semitas discurrendi ambo certatores sunt processuri. Tum, quia in Palæstra Scholastica, lib. 1. tract. 2. & 3. satis provisum est illis certatori-

bus quibus defensivæ tantum partes, non verò offensivæ in arena obtigerunt. Quos quidem tractatus, cum non sint valdè prolixi, relegendos putarem à Biblico propugnante, saltem in ijs, quæ ad rem suam conducere videbuntur.

44 Verùm quia res Biblica, quæ ambit omnes disciplinas, & methodos, non ita frequens esse solet in Theatris, nonnulla congerimus pro Biblicè defendente. Sed more inverso instructionis, ut cuncta, quæ tradimus, inter se cohæreant, & confoveantur. Unde cum in fine capitis præcedentis, argumentationes practicas, & exemplares dederimus; circa praxim respondendi ad prædicta argumenta, priusquam elaborantur, quæ oportuerit præmonerimus: & postmodum nonnulla generaliora monita respergentur. Igitur primo circa modum respondendi in questionibus illis, quas diximus ratione materiæ ad phisica pertinere, & quorum argumenta per loca Topica essent tractanda; nobis non est immorandum: quippè notum est, quod per eandem viam Dialecticam, qua argumentum construitur, destruendum est, eo solum discrimine, quod respondens cum soluto stylo sit processurus, debet sic procedere, ut primo dividat, seu distinguat terminos argumenti: deinde definiat, & post modum exindè argumentetur, stabiliendo sua, & refutando contraria: quemadmodum nimis adlongum, & exacta methodo speculativa, practica, & exemplari rem dedimus in Palæstra Scholastica, lib. 1. tract. 2. per totum.

45 Nunc verò nolumus singulis argumentis suprà relatis, singulas adijcere solutiones tam prolixè diductas, & expositas, ne offendamus eos qui cum ad Biblica accedunt, non accedunt ita lactentes in quæstionibus evolvendis, ut rem non teneant, nisi de verbo ad verbum exhibeatur instructio.

tractio : præterquamquod oportet, vt argumenta sic relinquantur; quæ provocent ad solvendum, vt ita de materia à nobis in prædictis quæstionibus effusa, & præceptiunculis mox dandis; possit quispiam solutionem debitam apparare. Igitur generatim loquendo, argumentationi Juridicæ, & Antinomicæ debet exhiberi solutio concisa. Argumentationi Rhetoricæ solutio ampla, & Rhetorica. Ac denique argumentationi Dialectico-Theologicæ per viam Dialecticam. Vnde primæ argumentationi satis esse poterit pro solutione gloriosa vna quædam subtilis, & perspicua distinctio, quæ instar cuiuspiam radij brevi totam sphaeram illuminet. Secundæ de servitura est pro solutione tota caterva Oratoriorum locorum: de quibus plura, & amplissima argumenta petuntur ad declamandum. Tertiæ autem argumentationi solutio parabitur per vias definiendi, dividendi, & ratiocinandi: quia nisi per hos angustos meatus res iverit, non ibit Dialecticè.

46 Descendo ergo paulò explicatius ad hanc rem tradendam: & dico, quod in prima argumentatione Antilogica, vel ipsa Antilogia est fortissima, vt reperiri solent? Et tunc subtilitas distinguendi rem quamdam, quæ in Antilogia exhibebatur confusa, rem totam clarificat: & si fit breviter, & perspicue; fit gloriosissimè: quia quemadmodum tota gloria, & fulgor Antilogiæ consistebat in primo congressu; sic tota gloria, & fulgor respondentis stat in eo quod vno ictu foelici argumentatio tota procumbat: quare, si multum ornetur, forsitan obscurabitur. Ruit ergo Antilogia supra facta inter textum Genesis, & Actus Apost. si dicatur (vt plures dicunt) quod profectio Abraham fuit duplex: vna, ante mortem Tharè: altera verò post mortem. Vel melius vt ibi insinuaturn est, si dicatur Abraham habuisse vnam pro-

fectionem in Canaam, ante mortem Thare, & alteram radicationem & fixum incolatum in Canaam post mortem Patris. Quòd verò Scriptura per nuntium missum de posteritate Nachor nihil referat de Tharè; solum probat, hoc ibi fortè non esse opportunum relatu; minimè autem non contigisse. Ecce concordiam, & ecce Antilogiam brevissimè iugulatam. Si verò Antilogia non fuerit fortis, & acuta; sed morosa magis, quæ propositiones sustineat euntes, atque redeuntes; generalitèr solum id dici potest, vt tu vicissim pro tua interpretatione ea congeras, quæ Antilogiam dissuant, vel autoritate, vel ratiocinio, vel coniectura, sicuti Adversarius pro Antilogia formanda, plura congerit, & connectit: neque in hoc genere scrupulosè laborandum est, an ordinatè, an tumultuariè prodeant, dummodo re ipsa prodeant, quæ Antilogiam dissipent: nam quemadmodum dum Hostis murum perrumpit, non laborant Milites, vt turmatim, & per lineas, gradusque accurrant; sed certatim, & tumultuariè rupturam reparant; sic propugnans reparare debet vulnus illud, quo sua Thesis ab Adversario transfoditur.

47 Ad secundam argumentationem, specimen subdo, etsi brevius: quia res est suaptè natura magis artificiosa & est huiusmodi. Ad argumentum sanè per elegans respondeo, negari non posse, plura re ipsa congeri, quibus planè videatur statim assertio nostra corruere; satis enim videri, & vident omnes quotquot nos spectaturi circumstant, argumentatoris non esse, nisi ea depromere, quæ suis partibus suffragentur, relictis illis, quæ si attinguntur, tota, quam struxit concidet fabricatio. Quare in id statim incumbo, & eò ibunt omnes mei conatus, vt in hoc puncto difficili, quod tam priscos Theologos fatigavit, cuncta lustrem, cuncta dis-

pi-

„piciam, cunctaque depromam, quibus argumenti structura penitus complanetur.

48 „Non me latet, subtilissime argumentator, Deum inhumano more sacrificio humano non delectari; sed quæro ex te, nonne ita difficilius erit, sese quempiam sacrificij more interimere? Nonne id, de Sansone, & Razia, legimus perpetratum? Qui permisit in Levitico hominem vovere Deo in sacrificium animam, cur id non possit casu aliquo postulare? Non iussit fidei Abraham filio suo intantam iugulationem? Non iussit eternus ille Pater, & Dominus filij sui solemnissimum sacrificium, cuius cruore vivificatus est Orbis? Non ergo, (ut video) in facinore inest crudelitas, si potestas adsit, & postulet oportunitas. Nunc verò contestor omnes, qui sacrum textum arrectis auribus auscultarunt, ut perpendant, num Jephthè id fecerit ex potestate Domini, atque consilio. Numquid Spiritus Domini ipsum non impulit ad bellandum? Numquid ex hoc impulsu non est conatus Dominum demereri, & votum protinùs nuncupavit? Quid ergo? Deus nè impellit homines in flagitia, an nè homines flagitio Dominum demerentur? Sed absit utrumque dum adest textus, & non deest potestas.

49 „Neque prætereo circumstantias: benè enim observo, Jephthè propter id factum increpationem neque minimam retulisse; sed potius Deo desuper protegente, cumulatifsimam reportasse victoriam. Quam & ipse quoque mihi polliceor, si ad ipsa Ecclesiæ lumina, & Theologos confugiamus. Favet à te relatum Concilium, quod in re incidenti voluit factum non de inspiratione Domini, sed in se ipso generatim taxare. Favet etiam Chrysostomus, & ex parte mecum sunt tuus Ambrosius,

& Thomas, cum electa phalange Doctorum. Igitur certamen nostrum ad hos præclaros iudices devolvamus: & sive rem, sive personam, sive factum ex circumstantijs libraverimus, statim quilibet pronuntiabit, hominem à Deo afflatum, & prædicatum in Scripturis potius esse liberandum à crimine, quam quavis immanitatis noxa polluendum.

50 Pro responsione verò danda ad quartum argumentum, seu quartum exemplar Dialectico-Theologicum, parum nobis monendum restat, nisi ut dicamus, responsionem stylo soluto faciendam præstari omninò debere ex materia quidem Theologicam, sed per viam Dialecticam, scilicet, definitivam, divisivam, & discursivam, prout eam suprà insinuavimus, & fusius dedimus in Palæstra Scholastica, lib. 1. tract. 2. Igitur præire debebit divisio ad secerendum, quænam argumento sunt deneganda, quænam verò sunt concedenda, quorum utrumque definiendo ea, quæ divisa sunt; clarum fiet: & postea ad negandum alia, concedendum verò alia, ingredi poterit cæterorum locorum usus: v. gr. ab oppositione, ab ordine, seu comparisone, ab effectibus: qui loci à nobis ibi tractati sunt, ut sæpè diximus in nostra Palæstra Scholastica. Summa ergo responsionis hæc erit: aliam esse propositionem universalem, vel particularem, de re mala: aliam verò de re bona. Quæ est de re mala, est illa, quæ aliquid enunciat malum physicum, vel morale culpæ, vel poenæ: quæ de re bona est illa, quæ de contrario enunciat quid meritorium, gloriosum, sive iucundum. Sciendum tamen est, quod quando propositio universalis est de re mala licet absolute possit proferri res universalis, licet non omnibus singularibus conveniat, quando ferè nemo excipitur: v. gr. *Omnis homo mendax: & omnes in Adam*

„peccaverunt : tamen non debet dici:
 „*Omnis Civitas est pessima*, si habeat pau-
 „cos moribus integros ; potest autem
 „dici : *Omnis Civitas est bonis moribus*, etsi
 „pauci aliqui sint vitiosi : vnde Aposto-
 „lus Paulus cum prima propositi o-
 „isset de re mala, ibi dixit : *Cecitas ex*
 „*parte contigit in Israel*, cum penè om-
 „nis Israël esset cæcus, & cum secun-
 „da propositio esset de re bona, dixit:
 „*Omnis Israël salvus fiet*, licet multi Ju-
 „dei essent damnandi. Quam solutio-
 nem tùm ex materia data in hoc tom.
 2. Palæstræ Biblicæ Decad. 4. quæst.
 10. tùm ex methodo, & arte fuse do-
 nata in Palæstra nostra Scholastica, lib.
 1. tract. 2. poteris adornare, provt
 velis.

51 Ex hac ergo etiam proderit
 Biblico propugnanti, ad interpretan-
 dum textum Biblicum. 1. Locus à con-
 textu, vt scilicet, superiora, & infe-
 riora dispiciat. 2. Locus ab scopo: qui-
 pè clarescit Scriptura ex fine, ad quem
 dirigitur. 3. Locus à concordia, quia
 sæpè textus aliquis, vt concordet cum
 altero, temperatur. 4. Locus ab alie-
 na sententia, quando imperitus aliqui
 obijciat verba interloquentis personæ,
 ac si essent ab ipso Scriptore Canonico
 nomine sui prolata. 5. Locus à particu-
 lis, quia particulæ nodi esse solent, qui
 sensum ligant, & solvunt. 6. Locus à
 tempore, & circumstantijs, quia ex hoc
 capite plurima concordantur. 7. A
 compensatione Authoritatis, quia in
 rebus opinabilibus vni parti vnus tex-
 tus, & alteri alter favere potest. 8. Lo-
 cus ab Historia, & Chronologia, qui
 locus solet illustrare varios textus indè
 pendentes. 9. Locus à castigatione, &
 Typographia, quippè aliqua exempla-
 ria non benè castigata, & correctæ va-
 rias difficultates inducunt. 10. Locus à
 varia lectione, & sensu, quia diversæ
 versiones, & multiplex sensus Scriptu-
 rarum difficiles textus accomodant.
 Quæ quidem loca ibi lustrari possunt

cum suis exemplis, vbi & alia novem
 loca inveniuntur, quæ simul cum toto
 libro quarto pro argumentis ab Autho-
 ritate excipiendis, plura subsidia sub-
 ministrabunt, si vè à iure, si vè à Patri-
 bus, si vè à Philosophis veniat Autho-
 ritas.

52 Nunc autem provt occurre-
 rint, alia monita congeremus, quæ
 pro re Biblica speciatim serviant. In pri-
 misque iuvabit plurimum propugna-
 tem quod quanto citius possit, incum-
 bat ad distinguendum, quando pre-
 mitur via Dialectica, quamquam non
 occurrant termini, & voces germanè
 Scholasticæ; sed illæ, quæcumque sint,
 quæ de materia præsentis possint acco-
 modari: tùm, quia via Dialectica si
 premit in re Biblica; premit pluri-
 mum, & in re gravi; & nemo vult ve-
 nire ad angustias: tùm, quia in re Bi-
 blica, si aliqui termini distinctionis, et-
 si difficultatem penitus non resolvant,
 apti sint tamen; iniiciuntur impugna-
 tori; summopere eum implicant, &
 turbant ad insurgendum: eo quod res
 Biblica non ita assuetacta sit viæ Dia-
 lecticæ.

53 Secundo observandum est,
 quod Biblico propugnatori summope-
 re curandum est de stylo, & sermone
 latino, cum quo auspiciatissimum pol-
 liceor eventum: sine ipso tamen, plu-
 rimum infœlicem: quippè cum insoli-
 tus sit sermo latinus pro re Biblica,
 vbi frequentè de re Biblica non decer-
 tatur; vel accidit, quod propugnans
 præ defectu latini apparatus, non de-
 promat plura, sine quibus manca, &
 in elegans remanebit responsio; vel si
 depromat stylo languido, vel potius in
 latinitate peccante; ea nedum deve-
 nustet, sed etiam dehonestet. Vnde Bi-
 blicè propugnanti, aliàs non benè lati-
 nino, id consulo, vt quæstiones suas
 ritè tractatas, memoria prorsus ediscat
 ad vnguem, ita vt neque verbulo sibi
 confidat; ita enim fiet, vt in præsentis
 certa-

certamine phrasés fluant, & triúphent; alioqui periclitabitur: quę animadversio certantibus pro Præbendis non ita est necessaria: quippè hi solent lectione memoriter recitare, vnde de terminis, & vocibus solent satis esse provisi. Sed vicissim hi reportabunt aliam animadversionem, dum argumententur qua non indigent Academici; & est, quod cum ipsis præfiniatur tempus præcisum argumentandi, observare debebunt, nè ex timore longi temporis, morosi sint in Præludijs, & propositionibus præcuntibus, vt vix appareat difficultas, cum sonat hora, & signum datur, vt finiat: neque vicissim ex timore contratio tam properus præcipuas argumenti partes eiacular, vt postmodum in tempore complendo laboret, vel potius deficiat. Id itidem observare debebunt qui in concursu publico pro Parochia decertant.

54 Tertiò observandum est, ne propugnantes Biblici in suis responsionibus adornandis modum excedant, putentque in re Biblica sibi licere qualibet dimensiones, & liberis habenis hac, & illac excurrere, sive texendo longissimas homilias, sive rerum plurium indigestam farraginem congerendo, sive affectatam citationum turbam concrepando, sive denique aliquas longiores Authoritates pie, & Concionatoriè diductas recitando, quibus plures audientes mirificè delectantur, & sæpè laudant, quem non ita laudare debuissent: eò quòd à partibus veri propugnatoris ille deflexerit, cum res ibi semper ex severa Schola, & littera sit solidissimè transigenda.

55 Itaque in primis debet propugnator cingere responsionem sub ea mensura, sub qua neque cuiuspiam rei dignè obliviscatur, neque tamen ita exspatiatur, vt si quid boni dixerit, rerum adiectarum multitudine obruat, idque fastidium in audientibus generet de sua prolixitate promanans, vt quos

primum allexit, iam in fine deterreat. Sed præsertim in eo propugnatoris Biblici magis est opera collocanda, vt accuratè dispiciat, & discretè seligat ea, quę in vnaquaque quęstione sit responsurus, dum in ea pertentetur. Atque in id primum incumbendum est, vt ille apex, illudvè punctum difficultatis, quod ab argumentatore obijcitur, crebroque geminatur, benè comprehensum sit, atque ad illud diluendum vel retundendum, selectiora loca admoveantur; quod variè præstandum erit pro varietate obiectionum, vel ab Authoritate, vel à ratione. Itaque, dum responsionem ordiatur, statim sese conijciat in cardinem difficultatis oppositæ vt ipsam elevet: neque alio diverstat, & peregrinetur: quippè Auditores videntes eum, non ad rem, sed quasi forinsecus divagari, despondent animum attendendi, qui postea non facillè revocatur. Quare statim ab exordio, difficultatem ipsam medullitus attingat, atque discindat; posteaque, vt res ipsa postulet, vel ratiocinationes adhibebit, vel faventes sibi textus depromet; vel binas, ternasvè graviores, clarioresque, auctoritates vrgebit, & si opus fuerit, tres, aut quatuor indicabit Authores sibi patrocinantes, dum audierit Thesim suam, quasi minùs frequentem insimulari. Hęc si ritè fiant cum ornatu à nobis, sive in *Palæstra Scholastica*, sive in hac *Palæstra Biblica* memorato; responsio erit non minùs legitima, quam gloriosa. Porro fugiendum est homini Biblico id, quod iuridico interdum usu venit, scilicet; quod sæpè non solum paginas, sed etiam margines densis, atque molestis citationibus oppleat: & fortè alicubi viribus suis argumentum elangueat.

CAPUT VI.

DE NONNULLIS, QUÆ
ad pugnas Catholicas condu-
cere poterunt contra In-
fideles.

56 QUAMQUAM argumen-
tum nostrum eo elabo-
ratum sit, ut pugiles
vtrunque Catholicos
instruamus ad certamina illa, quæ lau-
dabiliter promoventur circa intelli-
gentiam Scripturarum; nihilominus ne
iuvenes verè Theologi, & in rebus Bi-
blicis satis versati, putent sibi ijs dum-
taxat monitis, quæ tacta sunt cum quo-
libet hominum genere sibi satis pug-
nandum esse usque ad triumphum, &
quandoque non incidant in infidelium
hominum apertos cachinos, libare
aliqua oportet de ijs, quæ cum huius-
modi hominibus observanda esse oportet,
tùm in principijs, tum in metho-
do disputandi. Satis video in hoc Po-
lemico genere nimis multa dici oportere,
si rota est haurienda dignitas in trac-
tatu. Quod quidem opus nobis imo-
corde præoptatur, atque utinam, Deo
dante, veluti elaboravimus pluscula de
locis Topicis, ac Philosophicis, plus-
culaque item congeimus de locis
Theologicis, Biblicis, & legalibus, plus-
cula etiam de locis Polemicis, sive Ca-
tholicis, ut suo tempore scripsit Ho-
rantius, nos possimus colligere, ut
Sanctæ Romanæ Ecclesiæ nostræ uti-
lem hanc operam navaremus, fratres-
que omnes nostros, qui sunt in toto
Orbe verè dispersi, nostris utcumque
litteris iuvaremus; non quidem alea
triumphatrice insolentes, sed humanæ
mentis caliginem deplorantes, & ut
Societatis nostræ verè gloriosos Patres,
Ecclesiæque Doctores redoleremus.
Verum in presenti capite non est in ani-
mo ad specialia descendere, sed gene-

Pars III.

ratim Biblicos studiosos imbuere, ut
non tumultuariè in suis Biblicis argu-
mentationibus, sed vera discretionem
multiplex genus hominum aggredian-
tur. Sed & pro hoc genere armorum
eruditus Fr. Josephus de Turre copio-
sus est tom. 3. & 4.

57 Triplex genus hominum infi-
delium potest considerari: primum est,
Gentilium, & Ethnicorum hominum
secundum est Iudeorum: tertium verò
Hereticorum. Contra primos nulla po-
test de Scripturis nostris argumentatio
efformari; cum ipsi omnes nostras Scrip-
turas omninò negent, & averſentur;
quare cum his duplici via proceden-
dum erit. Prima, ex ipso rationis lu-
mine benè diducto, & elucidato cum
illis omnibus rebus, & eventibus, &
sententijs, ratisque hominum moribus,
qui super faciem terræ cuncto viven-
tium generi sunt innegabiles. In quo
genere disputationis videndi sunt Sanc-
tus Cyrillus Hierosolymitanus Cathe-
ches. 18. Clemens Alexandr. lib. 7.
Stromatum cap. 1. Sanctus Athanas.
in quæstionibus ad Anthiocum. Lac-
tantius Firmianus in libris divinarum
institutionum: D. Thom. in toto suo
opere mirabili contra Gentes; contra
quas etiam electus Pugil est Justinus
Martyr contra Gentes: & Salvianus
de providentia. Secunda via est, ar-
guere ipsos ex dictis Authorum suorum
scilicet, Poëtarum, Historicum, &
Philosophorum, ut notarunt Hierony-
mus Epist. 84. Lactantius, & Justi-
nus Martyr, qui in quæstionibus Gen-
tiles hac persequitur via: atque hæc
Praxis est in nostris Missionarijs valde
frugifera, dum ipsos ex eorumdem Pa-
tribus, & Doctoribus receptis, solent
in disputationibus plurimum contor-
quere. Affines sunt Gentilibus Maho-
metani, qui per easdem vias, nimirum
à rationis lumine, & ex Alcorano suo,
provt variè secundum varias apud ip-
sos interpretationes solet esse receptus,
O sunt

funt revincendi, cum hoc tamen discrimine, quòd Mahometani de Novo, & Veteri Testamento plura non recusabunt, cum eius spurcissimus Legislator, Sergio perfido dirigente, legem ad gustum condiderit de nova, & veteri farcinatam.

58. Secundum genus hominum est illius perfide Nationis Iudaicæ semper, & adhuc sub dispersione contra Christum Dominum oblatrantis. Tertium verò genus est Hæreticorum, de quo postmodum. Sed cum contra vtrumque oportuna veniant verba mei Angelici Præceptoris quod lib. 4. cap. 18. ea cum debita commemoratione, atque veneratione subiungo: quæ sic se habent. *In disputatione Theologica (inquit) maxime utendum est authoritatibus, quas recipiunt illi, cum quibus disputetur; puta si cum Iudeis disputetur, oportet inducere authoritates Veteris Testamenti; si cum Manichæis, qui vetus Testamentum respuunt, oportet uti solum auctoritatibus Novi Testamenti; si autem cum Schismaticis, qui recipiunt vetus, & novum Testamentum non autem doctrinam Sanctorum nostrorum, sicut sunt Græci, oportet cum ijs disputare ex auctoritatibus Novi, vel Veteris Testamenti, & illorum Doctorum, quos ipsi recipiunt; si autem nullam auctoritatem recipiunt, oportet, ad eos convincendos, ad rationes naturales confugere.* Ita Sanctus Doctor: cuius verba, ut vides, contra omnium infidelium classes tutam viam argumentandi præscribunt. Modò autem contra Iudeos observandum est primò: Iudæos, qui sunt de genere Saduceorum, solum Pentateuchum admittere: non verò libros Prophetarum, & cetera, ut notavit Hieronymus: quare de Pentateucho solo conveniendi sunt. Observandum est 2. generatim loquendo, Iudeos solum admittere, ut Canonicos libros Veteris Testamenti, Pentateuchum, Josuè, iudices, & Ruth. Libros Regum, Isaiam, Ezechielem, & Hieremiam cum Threnis (sed alij negant) sine Ba-

ruch, duodecim Prophetas minores. Alios autem libros vocant Agiographos, scilicet, Job, David, Proverbia, Ecclesiastem, Canticum Canticorum, Paralypomenon, Danielelem, & libros duos Esdræ, & Esthèr. Sic in multorum sententia refertur Canon Iudæorum apud Serarium in Prolegomenis cap. 8. quæstiunc. 9.

59. Observandum 3. Textum Hebraicum etiam non esse omninò purum, non solum quia transcribentium, & librariorum ignorantia, atque negligentia errores asperserint; sed quia, teste Serario cap. 12. quæstiunc. 2. etiam ex aliqua malitia textus Hebræus alicubi corruptus est post tempora Sancti Hieronymi usque ad annum Christi quingentesimum; non tamen absolutissimè, & in omnibus exemplaribus; sed secundum quid, & respectivè ad loca. Unde & tales errores corrigi adhuc poterunt per diligentem exemplarium collationem. Circa quam collationem observa id, quod affert Serarius loco supra citato circa diligentiam Massoretarum, quorum fidei, tametsi non fidimus, diligentiam verò, ubi veritati servitura sit, non contemnimus. Observandum est 4. Alios libros esse alicuius notæ apud Iudeos, quos vocant Thalmud, & Thargum, de quibus aliquod discrimen est observandum. Quippè Thalmud sunt quædam doctrinæ antiquæ Iudeorum ubi cum citantur Scripturæ, multa confusione citantur: & ubi plures insertæ sunt Iudæorum nugæ. Thargum verò, seu Paraphrasis Chaldaica super quinque libros Moyfis aliquantulò purior est, quam in libros alios. Thargum aliud est Babylonicum, aliud Hierosolymitanum, prodestque primò pro quibusdam discrepantijs, vocibusque elucidandis. Secundò, ut retineatur latina versio. Tertiò, ut contra ipsos etiam Iudeos Mysteria fidei fortiùs explanentur. De quibus omnibus, & alijs plurimis, quibus inf-

instructos esse oportet eos, qui cum Rabbini sunt certaturi, legendus est eruditissimus Serarius noster, tum in Opusculis, ubi de Rabbini differit *prior*, ac *posterior*: tum, in Prolegomenis, quæ quidem cum brevissima, & instructissima sint pro studiosis Bibliorum nervosè armandis; nedum contra Iudæos, sed etiam contra multiplices vias Hæreticorum, legenda per nos, consuluntur admodum illis, qui velint, vel cogantur cum huiusmodi hominibus habere certamina. Nam licet non inficer Doctores alios doctè quidem scripsisse de modis, & vijs harum controversiarum; ut Paulus Leytam Lusitanus; Garcia Complutensis; Imbonatus Cistesciensis; cæterum, quod attinet ad tractationem Bibliorum cum eiusmodi hominibus doctè, foeliciterque versandam, de quo nobis est sermo; Author est ille, ubi copiosè, ac dilucidè tota res pertractetur. Sit ergo, quæso, nobis, nostrisque Lectoribus totum hoc præsens caput foeliciter impensum, & rei, quam intendimus apparatus exactus, si vnum hunc Serarium nostrum pro hac re, quam gerimus, legendum insculpat. Vide nos *supr. part. 1. cap. 8. à num. 61.*

60 Ex quo quidem monito, atque consilio, licet nihil restet contra Hæreticos admonendum, eò quod cuncta melius inibi reperiantur; nihilominus ea, quæ generaliora sunt, insinuabimus, ut ea saltem non prætercantur. Primò igitur quoties cum hæreticis congregiendum est, observari debet, hæresim esse Protheum quemdam multiplici variatum figura, atque non semper eandem servare formam, sed labili inconstantia circumferri omni vento doctrinæ, atque indè huc, & hinc illuc fugitatem latibula permutare. Quare in primis de præsentī concertatore extorquendi sunt aliqui cardines, & principia quæ ipse fateatur, & si opus est, scribat super quibus vol-

Pars III.

venda sit omnis agitatio quæstionis. Inter quæ primum debet esse designatio, & consensus Scripturarum, de quarum fontibus peti possint argumenta, & sententiæ: nam Hæretici solent non admittere libros Machabeorum, sapientiæ, & Ecclesiastici, ac Thobiæ in Veteri Testamento, & in novo respuunt Apocalypsim, & aliquas Epistolas Canonicas, necnon aliquid Evangelij D. Marci: quare in ipsis prius præstabiliendis summopere adnendum est. Secundò cum ipsis est laborandum, dijudicandumque de versionibus, quas admitunt; nam respuunt Authoritatem Vulgatam: & licet ad Hebraicos, Græcosque fontes remissio etiam fieri possit, eò quod ut dixit Salmeron, qui adstitit Tridentino, ibi de fontibus Hebræis, & Græcis non sit habitus sermo; nihilominus cautè id præstandum erit, nisi vir noster sit apprime peritus: quippè Hæretici ut suas novitates in priscis voluminibus confoverent, excursions fecerunt in Græcis, & Hebraicis non nisi cum maturitate, & solida diligentia pensandas.

61 Tertio, circa sensus Scripturarum, quæ in disputationem adducuntur, præintelligendum est, Hæreticos vix argumenta recipere, nisi de sensu litterali deprompta: causantur enim alios sensus Mysticos, & Allegoricos, moralesque, & accomodatitios esse purè devotionarios, & arbitrarios: Vndè, vel ex litterali bonis Authoribus fulto (vel etiam malis si sunt de suis) vel de Allegorico, ut in superioribus probatum est denso Doctorum agmine ex Antonio à Matre Dei, vel ex accomodatitio (ut infra probabimus ex Authorum placitis posse quoque servire) trahendi sunt ad duo capita, vel tria, vndè ipsis vinculum iniiciatur; primo, scilicet, quatenus aliqui, vel de gente sua, vel de vniuersa classe Hæterodoxorum eam intelligentiam vsurpent: quia solent hæretici facilius fi-

O 2

dem

dem habere ijs, quicumque fidem abnegant. Secundo, quatenus ea, quæ ibi Allegoricè dicuntur, alibi cohæreant cum littera, provt diximus, tales sensus fore eruendos. Et tertio, quatenus ostendatur, vt est facillimum, Christum Dominum in Evangelio, & Apostolos in Epistolis sensu Mystico, & accommodatitio vfos fuisse. Quod si Christus, & Apostoli eo vfi sunt ad argumentandum, non erit profectò Christicola, qui detrectet. Pro quo argumentationis nervo adhuc ex sensu, quem vocant accommodatitium, videnti sunt Escalante, lib. 4. Clipei, cap. 1. & lib. 7. cap. 3. Vazquez in 1. part. disp. 14. cap. 2. 5. & 6. Valentia disp. 1. q. 1. punct. 5. §. 3. Arriaga disp. 1. sect. 6. sub sect. 1. Lorca tract. de Locis disp. 18. dub. incidenti, Flores Proemio in cap. 24. Eccles. §. 7. num. 49. Antonius Perez volum. 3. dub. 12. cap. 3. num. 22. Maldonatus in Matth. 8. vers. 17. Basilii Ponze quæst. 3. Expositiva, Molin. in 1. part. quæst. 1. art. 10. disp. 5. Quæ tamen omnia conciliata intellige cum definitione Concilij Rom. sub Vigilio Papa contra Theod. Monspuestenum, multa de Christo antedicta, per accommodatitium, & ex eventu intelligentem; vt constat, cap. 21. 22. 23. 24. & 25. Item cum expurgatione Jansenij Gandavensis in Concordia, cap. 11. Quare id liquido excerpitur, vt, scilicet, ea quæ per Evangelistas ita allegantur ex veteri testamento, vt dicant *vt adimpleretur quod dictum est, &c.* Vel quid similè, solo accommodatitio sensu contenta esse non posse. Vide Doct. P. Mascarell. tom. 3. anteloq. 18. & 19. & Illust. Siuri in Evangelia, tract. 22. num. 8. & seqq. Bellarm. tom. 1. contr. 1. lib. 1. de Verbo Dei hæresi 3.

62 Quarto, acuratè præcogitandum est de Judicè controversiæ, penes quem sit definire in ea controversia, quæ habetur de religione; alio-

quin tota lis interminabilis erit; cum enim adhuc circa Scripturas ipsas admissas, admissasque traditiones controversia exoriatur, recurrendum est ad animatam regulam, quæ litem terminet: quæquidem nulla alia est, quam Sancta Romana Ecclesia cum suo Capite Summo Pontifice, cuius iudicio acquiescendum est, & non alij, vt satis tradidit Bellarmin. ex quo id probat Serarius illum citans contr. 1. lib. 3. & ipse Serarius summam conficit probationum. 1. De Scripturis veteris testamenti. 2. De novo. 3. De perpetuo more Ecclesiæ. 4. De Imperatorum, Pontificumque testimonijs. 5. De Patribus Græcis, & Latinis. 6. Ratione. 7. Solutione obiectionum. Vbi ipse refutat doctè de more suo obiectionem de eo, quod Romanus Pontifex non est futurus Judex in causa propria. Tùm, quia nec est causa propria sui, sed Dei, & Ecclesiæ; tùm, quia ex Jure Civili patet, quomodo nedum Imperator, sed etiam Judex inferior sæpè potest in causa propria rem iudicare.

63 Quinto, in ordine ad modum disputationis, res solet esse satis observata, quod Heterodoxi, cum de Religione aliquid controvertunt, declinant in quantum possunt vias Dialecticas, & potiùs volunt confugere ad partes declamatorias, vbi & varietas, & confusio, & ipsa latitudo dicendi, licentiaque invektivarum eos liberiores facit in dicendo, minus coactos in probatione, & audaciores in declamando: vndè in hac re, si forsitan simul cum emuncto stylo exercitationem aliquam compararunt; facilè possunt imponere audientibus, quasi vincant in argumento, in quo reapse vincuntur. Quare solido certatori Catholico laborandum est, vt per loca verè Theologica, verè Biblica, atque Dialectica, adversarium vrgeat, atque contorqueat: ostendatque rationalis esse hominis non effugere ratiocinia, quo-

quoties ea construuntur, iam præstabilitis illis, quæ præstabilienda sunt. Poterit ergo postquam in Scripturis, & alijs suprà attractis vtrimque conventum est, promovere argumentationes, provt suprà insinuavimus: atque si præter Biblicam controversiam quidpiam aliud occurrat de re distant, quod more Polemico cum Hæretico certatore sit transigendum; legatur breviusculus, sed aureus tractatus primus tomi primi Patris Richardi Asdrekin in sua Bibliotheca viri Apostolici tam celebri, quam dignissima celebrari. Ekius, & Becanus in Epitome.

64. Quoad vices autem propugnatoris, si quando occurrat, Catholicum Juvenem sustinere Thesim, contra quam Hæterodoxus argueatur; præmonendus est de quadruplici ariete fortissimo, quo ipsi solent contra nostras Scripturas Canonicas arietari. Primus est, eorum, qui autumant, & obijciunt, Deum aliquos homines decepisse, quare & constare non posse an alicubi Scriptorem Catholicum fefelleret: quod nonnullis adductis locis probare conantur. Secundus est, quod nos vsurpamus, vt Canonicas, plures Scripturas, quæ revera non sunt, neque esse debeant apud nos, eo, quod à viris doctis, Catholicisque reiiciantur. Quod dicunt, & iactant de septem voluminibus veteris testamenti, & totidem de novo. Tertius verò est, quod de versione Vulgata nolunt rem dirimere, nec censent dirimendam esse nisi ad Hebraicos, Græcosque fontes recursus fiat. Quartus denique est, quod licet fateantur, Scriptores Canonicos Spiritu Dei afflatos fuisse; non tamen id putant in omnibus, quæ loquuti sunt; sed plura interfecant, atque intercidunt, quæ dicta merè humanitus cavillantur; neque ea esse solent, quæ assertionum suarum non sint satis studiosa.

65. Hæc huc transcripsi, seu traxi potius, tum, quia Capitaliores sunt

Machinæ, quibus hæretici in re Biblica, & possint nos, & soleant impetere: tum, quia licet nostri instituti non sit illorum singulis, quæ verè gravia, & operosa sunt distineri; nihilominus cum velim etiam propugnatorem Biblicum in hoc genere maximè lorica- tum; Panopliam indicare volo, vnde sibi arma sumat, & quidem valida, & splendidissima pro his quatuor iaculis retundendis. Hæc igitur sita est in differtissimo illo satis noto Melchioris Cano toto libro secundo de Locis, qui super his quatuor arietibus excutientis perelegantè, impenditur, iusta quidem, plenissimaque tractatione, sed non prolixa. In quo genere etsi non me lateat, plures alios, & feliciter, & luculentè adlaborasse; ideò hunc selegi præ ceteris ad Biblicum nostrum armandum, super his quatuor Capitalibus argumentis, quæ eo tendunt, vt Scripturas complanent; quia hic Author, non vt alij respersim, sed vno tractu, & tractatu solitario ea doctè persequitur vsque ad triumphandum: & insuper, quia Pugil Catholicus si ad vias Scholasticas trahitur, omnes ibi nervos solide investigationis acquireret: si verò ad partes oratorias vertitur, ibi hauriet styli puritatem, idque eloquentiæ flumen, quo in hoc argumento Hæreticum quemque deturbet. Ostendit igitur, sigillatim argumenta quælibet discerpendo, quam impiè deliret is, qui Deum Optimum Maximum, qui totus, & tota veritas est, deceptorem esse impiè blasphemet. Ostendit, probatque ritè Canonicos esse iam libros omnes, qui in nostrarum Scripturarum Canone recensentur. Ostendit, ita iam esse turbidos Hebræos, & Græcos fontes, vt tutum haud sit inibi requirere puritatem. Cum tamen per hæc non tollatur, si quispiam benè peritus sit, vt eo fiat recursus, provt nos suprà diximus, & sentiunt Salmeron, Driedo, Bellarm. & Vega à nobis alibi in hac Pa-

lestra citati. Sed si Vulgata retineri velit, proderit Leo Castrius in suo Apologetico, Mariana, & Beuter. Denique ostendit, quomodo in omnibus Scriptores Canonici ab ipso Deo loquuti, & inspirati sunt.

66 Præter hæc obijci solet Catholicis, quod circulum faciunt in probando Scripturas per Ecclesiæ testimonium; & rursus Ecclesiæ testimonium per Scripturas. Sed in primis ipsi redarguendi sunt, ut ipsi edisserant, cur credunt Biblia esse divina, in qua expedienda, plus longè laborant, cum non habeant Ecclesiæ testimonium, sed spiritum merè privatum? Deindè probandum est ex Serario nostro in Prolegomenis, cap. 7. quæstiunc. 10. qui in vno dumtaxat folio rem subtiliter edisserit, quomodo circulus vitiosus non fiat: sed utilis regressus: pro quo citat Zabarellam de regressu, quatenus à testimonio Ecclesiæ, quod est evidens, vel ab Ecclesia, quæ est evidens, evidens fit veritas Scripturarum, à qua evidentiā poterit utiliter fieri regressus ad evidentiā Ecclesiæ. Illum consule, qui

profecto consulet tibi, atque Ambr. Cath. in Clav. Scriptur. pag. 215. & seq.

67 Denique pro ipso congressu observandum est, siue impugnes, siue propugnes tibi tantumdem patientiæ, atque modestiæ comparandum esse, quantum fers veritatis: quippè hæc, nisi ita stipata, triumphare non solet. Et re ipsa cum veritatis radius caligantium oculos soleat percellere, stomachantur, & irascuntur Hæretici sine causa, quia verè causam non habent, cui veritas suffragetur. Vndè ad demerendum Dei auxilium, sine quo Catholici nequeunt inire certamina, prius Deus orandus, atque exorandus est, ut opem ferat, depositaque humanæ mentis arrogantia, atque præsumptione, non est, nisi humiliter incedendum: ac sic in Dei nomine ineundum certamen. In quo si argumenteris, præveni adversariorum animos transfugas, qui in nulla re sistunt, sed flexa lubricitate elabuntur. Si autem propugnes, observa insidias, & viam semper detege, atque deterge.

APPARATUS

AD PALÆSTRAM BIBLICAM.

PARS QUARTA.

DE METHODO CONFICIENDI LECTIONEM BIBLI-
cam certatoriam.

PROOEMIUM.

HIC TRACTATUS, VT EXISTIMO, IN VOTIS est plurimorum: quippè cum in sacris illis concertationibus, quæ fieri solent, ad obtinendas Præbendas Lectorales in Ecclesijs Cathedralibus, de more sit, certatores, qui ad Præbendam Biblicam cupiunt ascendere, exercitatione huiusmodi pertentare; optata res est, habere locos, & libros, qui in pressuris huiusmodi opitulentur. Cumque licet nonnulli doctas quæstiones instituerint; tamen pro hac specie exercitationis nemo ita scripserit, vt ad præsentaneam lectionis normam habendam promptum subsidium ferat; ideò è re Biblica putavimus esse futurum si ea congereremus, quæ ad hoc levamen forent accommodata.

CAPUT I.

DE IIS, QUÆ PRO LECTIONE BIBLICA FORMANDA,
sunt prænoscenda.

VIDERETUR forsan nucleus sapientiæ, & altitudo Sacrarum Scripturarum, in quibus infinitas hominum quæstiones propulsari videntur, investiganda non esse per illud præsertim quæstionum genus, in quo

quasi Dialecticè disputatur; sed Sanctas, & simplices Scripturas stylo quopiam simplici fore tradendas; vt plano, & non quasi disputativo corde, retinerentur. Sed quamquàm revera ita sit, quod dum aliqua traduntur ab Authoribus Populo Catecheticè; more simplici, & assertionibus verè do-

latis

latis (etsi non dolosis) tradenda sit; tamen dum inter Doctores ipsos exoritur dubitandi ratio, eaque discutitur, ut quid tenendum sit, eliciatur; indispensabile est genus quæstionis, & ratiocinii, quo mens humana utrimque disputet, & collustretur, & veritas exprimat: nam quæstio profecto nihil aliud est, quam inquisitio, & ibi ubi quidpiam latet, quod erui oporteat, inquirendum est. Quare supervacaneum est in re ita perspicua exponere, producereque, ne dicam textus, sed etiam Patres, & Expositores tam veteres, quam novos, qui hunc tenorem, & docent, & amplectuntur, quorum immensam copiam collegit *methodus Didascalica* parte prima, prænotatione 6. & 7. Sed quia in toto nostro opere non semel *venandi* Allegoriam persequimur, placet adiungere verba Ruper-
ti lib. 1. in Michæam cap. 2. vers. 4. ubi ait: *Si Canes Domini sumus, sensus veritatis in Sanctarum Scripturarum Sylva densissima venandus nobis est.* Et verba Sixti Senensis lib. 3. Bibliothecæ, ubi ait: *Inquisitio est, quæ per investigationem, & dissolutionem difficultatum Divinas Scripturas exponit, cuius tres quidem sunt species, Problema, quæstio, & disputatio.* Hucusque Sixtus Senensis.

2. Circa quod nonnullas oportebit utilitates indicare, ut clarius fiat hoc genus quæstionum ad indaginem Scripturarum esse pervtile. Nempè. 1. quia ipsa dubitatio prudens radix est cognoscendi, quæ ignorantur, ut ait Cyrillus, & ex ipsa rerum agitatione, teste Tullio, fit infinita cognitio. 2. ut ipsa disputationis vi veritas inclarescat. 3. ut etiam incalescat animus queritandi, & per id, quod deprehensum est, quasi incalescens mens ad alia denuò vestiganda festinet. 4. quia ipsa disquisitione nedum mens acuitur, sed creatur dexteritas Magisterij. 5. quia (ut ait Salmeron Proleg. 18. §. ultimò) hæc methodus peraccommodata est ad res

brevius explicandas, & dubitationes, quæ contrà fiunt sine multis verborum ambagibus dissolvendas. 6. quia hæc via quânto laboriosior, tantò vberior doctrinam reportat. Vndè dixit Gregor. lib. 31. moral. cap. 10. *Debet ergo intellectus sacri eloquij multiplici inquisitione ventilari; quia & terra, quæ sæpius arando vertitur, ad frugem vberius aptatur.* Quæ utilitates cum notæ sint, & iam sub hoc tempus tanta Doctorum praxis, Authoritasque in hoc genere multum versetur; non erit cur in ea nostra procedat oratio ultra metas exordij.

3. Praxis autem hæc, ut Montefrigidus observavit, in multis Cathedralibus Ecclesijs ita est instituta, ut ad prælectionem hanc conficiendam, puncta solummodò consignentur in volumine Psalmorum, & Prophetarum. Cuius moris ipse Author conatur indagare originem pervetustam per priscos Patres, & etiam Scripturas; sed res hæc neque est huiusmodi, ut eius origo laboriosè inquiretur, neque ut pro ea ratio multiplex glomeretur; cum sufficiat una, vel altera, quæ statim mentibus obviam fiet, & si nullis conglobatis textibus roboretur. Itaque prima esse potest, quòd cum in Scripturis quatuor sint genera librorum, quorum alij legales, alij historiales, alij sapientiales, alij verò Prophetales sint; hi postremi inter reliquos videntur aptiores pro Ecclesiastico, & Sacro certamine Ecclesiæ, quæ pro cultu Christi Domini erecta est, atque destinata: quia nimirum, de legalibus manabit quidem quæstio aridior, atque remotior: de historialibus maiori ex parte quæstio curiosa: de sapientialibus quæstio quidem vel propè nulla, vel Ethica: de Prophetalibus verò ubique manabit quæstio, & pinguis, & gravis, & ad Christum proxima, atque dogmatica, sive Theologica. Secunda ratio est, quia cum decertatoribus ideò periculum fiat, ut unusquisque in dexte-

ritate edifferendi res Biblicas pertentetur; ea profectò volumina aptiora sunt, quæ sunt abstrusiora, cuiusmodi sunt volumina Prophetarum, & si velis, Psalmorum. Præterquamquod, cum in hac re non vnus, & idem mos sit omnium Ecclesiarum, satis est hæc prælibasse, vt ad alia expendenda recto tramite festinemus.

4 Igitur vnum ex his, in quo maximè certatoribus consulemus, est, si circa quæstiones seligendas crism doneamus, qua ad Palæstram certaminis eæ, quæ ritè seligendæ sunt, à non seligendis, quæstionibus separentur. Quare in id incumbens animo vitandæ prolixitatis, & non obruendi concertatores, id dico in primis certum ex Cano, Canisio, & Montefrigido, duplex esse genus Biblicarum disputationum. Primum, quod vel contra Iudæos, vel contra Hæreticos tractandum est: v. g. si disputetur, *an Christi Evangelium fuerit in Veteri Testamento promissum? Vel an tota Vulgata sit omni ex parte Canonica?* Et de hoc quæstionum genere in Palæstris, de quibus agimus, nequaquam agendum est, eo quod in Theatro prorsus Catholico lis non debeat esse, nisi vtrunque Catholica. Aliud genus quæstionum est, quod in alterutram, partem adhuc inter Catholicos versari potest, atque defendi: cuiusmodi sunt illæ, quas serimus in Palæstra nostra Biblica, in quibus & si de abrogatione Legis antiquæ non modicum dispute- tur; tamèn ita sit, vt supposita semper parte, quæ Catholica est; ea solum ad examen veniat, quæ possit vtrunque probabiliter disputari. Quod quidem quæstionum genus aptissimum est pro certatorum talentis discernendis, atque taxandis; cum optimè innotescat in ipsis quænam sit vniuscuiusque maturitas eligendi, robur fulciendi, & copia locupletandi.

5 Quæstio verò, quæ ex hoc ultimo genere futura est, nonnullas habi-

Pars IV.

tura est conditiones: quarum prima est, vt verè dubium foveat; nam vt aiebat Cassiodorus lib. 9. Epist. 23. *Quis de illa re æstimet deliberandum, vbi nihil reputatur ambiguum?* Neque sterilis ita sit, vt campus disputationis are scat. Tum, quia neque ipsi prælecturo vbertatem suppeditabit pro lectione appa- randa. Tum, quia ipsi dedecus afferet, quasi iacula pertimescat. Secunda, vt quæstio sit ex ipso contextu spontè nata, cuius contrarium damnarunt Quintillianus lib. 7. institutionum cap. 7. & Ludovicus vives de corruptione artium lib. 1. vbi notat, aliquos intrudere le- vi arrepta occasione, quidquid colli- bitum est, vbi non oporteret. Quæ ta- men conditio discretè suscipienda est cum Iusto Lypsio in Analect. ad mili- tem Romanum vbi ait: *Polidius, quæ non tetigit, aut quibus ansam non dedit, vt apprehenderem, passus sum abire paululum* Nota illud *ansam non dedit*. Nam hæc ritè dicta sunt, dum agitur de Commenta- rijs, quippè in ipsis ingratum est, & impertinens aliorum peregrinari. In excitatorio tamen quæstionis alicuius non video cur eum rigorem alligatio- nis servare debeamus, quem postulant commentaria: id enim sonat verbum *excitare*, quasi satis sit, dum punctum ad disputandum aperitur; vivam ali- quam speciem alicuius celebris Proble- matis nancisci, quæ facultatem faciat, immò provocet ad id pertractandum: id enim habent suaptè natura quæstio- nes celebres, vt modico signo dato, ip- sæmet gestiant in campum disputatio- nis illicò proflire. Præterquamquod sæpè accidit in Scripturis Sanctis, vt vna, eademque res passim per plura volumina reclametur, & non imperti- nens fiat quæstio ibi, vbi res, de qua institui potest, quomodocumque ap- pareat commemorata: præsertim cum sæpè vsuveniat in disciplinis, licet re- clamet Ludovicus vives, vt de vno in alium tractatum Doctorum manu sese

P

trans-

transferant controversiæ. Propterea ergo observare licebit in indice excitatorio pro quæstionibus nostris excitationes ad textus datas quidem non sub tenore rigido Commentarij, sed sub liberiore methodo excitationis: & quidem id ita volumus præstitum propter duo, quæ mihi satis valida esse non desinunt. Alterum est, quia satius videtur in Palæstra gravissimæ concertationis proponere quæstionem celebrem, & vberissimam, tametsi non plenè ex ipsis visceribus emanantem, quam totum Theatrum in mera ariditate versari. Alterum est, quod licet nonnulli causabuntur, ita per aliquos manipulos quæstionum, quæ sic excitantur, posse venire certatores ad agonem paratos; ego ipse pronuntio, *utinam veniant ita ipsi parati*: quoniam experientia docet, non deesse Doctores Theologos, qui, dum veniunt certaturi; propter immensam, atque profundam Scripturarum Sylvam, in hoc mare se immitunt fortuito, & quasi penitus imparati; cum tamen, si quæstionum manipulos certos quosdam cum præludijs appositis didicissent, doctiores, paratioresque invenirentur. Atque hæc est ratio, propter quam videntes animos in re Biblica desponderi; curavimus, huius escæ cupiditate bonam totiùs facultatis Biblicæ partem præparare, ut horum certaminum provocante occasione, dulcè, & suaviter devoretur.

6 Tertia conditio est, ut quæstio non sit multo apice subtilis, aut scrupulosè Scholastica, quare dixit Euthimius Matth. 15. versic. 37. *Alij verò se ipsos in subtiles disputationes demittentes multam, & anxiam contraxerunt de minimis rebus disceptationem*. Et quamquam non repellantur; imò consulantur semper meditationes Scholasticæ; verum tamen ut notavit Rua præfatione in librum primum controversiarum: *Nihil est iniquius his, qui nusquam putant esse subtilitatem, nisi ubi nihil est, præter*

subtilitatem. Quarta conditio; ne sint quæstiones enigmaticæ, & quodammodo Labyrinthæ. Vnde nihil meti solet. Et si sunt humanæ menti incomperibiles, respondetur per quodlibet; & argui potest per nihil, sicut teste Augustino lib. 11. Confessionum, cap. 12. ad interrogantem, quid faciebat Deus, antequam faceret Cælum, & Terram? Quidam respondisse perhibetur iocularitè eludens quæstionis violentiam: *Alta* (inquit) *scrutantibus Gehennas parabat*. Quinta conditio est, ut non sint curiosæ iuxta Cantapetrensem lib. 9. Regula 40. ubi dicit: *In tractandis Scripturis, non in quæstionibus curiosis, & inutilibus immorari oportet*. Quod intelligendum est præsertim pro certatoribus ad Præbendas: dum verò in Theatro Academico una, vel altera curiosa miscetur, inter plures, sanè graves, & Biblicas non est vituperandum. Quæ verò subtiles sunt, & multo magis, si quid non ita piè, neque ad rem sciscitantur, prorsus sunt amandæ.

7 Sexta conditio est, ut quæstio non sit prorsus insolubilis, auditoribusque ingrata, cuiusmodi putari possunt quæstiones pendentes à Chronologia, quia cum hæc sit tam inconstans, quamquam passim solvatur; passim insolubilis appellatur: eiusque disputatio, vel potius computatio cuilibet audienti tales Aristhmetismos, sit ingratisissima. Adhibui tamen in hoc opere quatuor, aut sex huiusmodi quæstiones, ne curioso deficiat aliquid de re Chronologica: præterquamquod Scholasticè quantum fieri potest, dirimuntur. Septima conditio est, ne sit latissima, & interminabilis, atque infinita: nam quemadmodum tempus pro concertationibus limitatur, ita rationi consentaneum est, quod res, quæ assumitur dirimenda in quæstione, non sit prorsus immensa. Octava conditio est, ut quæstio non sit arbitraria, nisi

cer-

certator sit valdè emeritus, & peritus, aut ipsa dubitandi ratio vtrique soli. dè confoveatur : alioqui præstat non nisi tritas quæstiones in Authoribus excitare.

8 Nona conditio est, ne quæstio sit lubrica, in qua videlicet, pronum sit doctrinam aliquam serere, vel ipsi Theatro, vel personis magnæ notæ displicituram, proindeque neque ubi sit concedendum aliquid, quod absurditatem redoleat : nam tunc argumentatoris erit conatus integer ad hæc dura pertrahere, & fortissimè conclamare. Decima conditio est, ne sint immodestæ, & noxiæ : v. gr. De incestu Loth, de occasione adulterandi David ; ne videlicet in ardore disputandi non omnes leges adsint, & quidpiam turpe auditu forsan emergat. Undecima conditio est, ne sint quæsitæ insolita, & temeraria : nam quando ita sit, quasi de Cartharum ludo, in vna sorte fit tota iactura. Duodecima conditio est, ne in minutijs consurgat, & excitetur : quia nihil magni portendit is, qui hæret in minimis. In quibus monitionibus satis reor esse provisum, ne prælectores impingant in seligenda quæstione : in cuius referendis censuris, propè infinitus est Montefrigidus sua semper eruditione præreptus : nam vsque ad octoginta & tres recenset, & quidem Patribus, & Authoribus fultas : Ego verò ratus plerasque non ita necessarias, rursusque alias cum alijs penè vnâ, eandemque monitionem conflare ; refeci plurimas, & vnâ quoque, vel alterâ, quæ importuna non esset, adieci. Tantus quidem brevitatis amator, vt etiam de recensitis non desinam vereri prolixitatem.

)(X)(

Pars IV.

CAPUT II.

DE MODO EXCITANDI

quæstiones, & alijs ante
lectionem requi-
sitis.

9 POSTQUAM explicuimus conditiones illas, quæ observandæ sunt pro quæstionibus ritè excitandis, dubitari posset, num super aliquo textu vnicam oporteret, vel plures excitari quæstiones? Nam ex vna parte melius videtur digeri posse vna resolutio, quam plures; & plures etiam videntur magis textum illustrare, quàm vna. De qua re multa, & Patres, & Rhetores protulere, quæ Montefrigidus solita eruditione congegit : cum tamen diversimodè sentiendum sit de Homilijs, & Commentarijs, in quibus liberior excurrit calamus, quàm de lectione certatoria, quæ per certos Canones cingitur ; de hac pressius impresentiarum loquendum est. In primis igitur, si statim in ipso textu quæstio digna reluceat, quæ præferat copiam disputationis ; ea excitanda est ; quandoquidem aiebat Chrysostomus quæst. 3. de Lazaro : *Qui in metallis operantur, ubicumque viderint multas auri venas, illic fodiunt acrius, nec prius desistunt, quam totum, quod reperiri potuit, exhausserint.* Quare vnica digna quæstio, quæ præfinitam horam prælectionis adimpleat, & Palæstram compleat, seligenda est ; in qua excutienda certatorum quisque se ostendet ; ubi tamen est præcavendum, ne quispiam de quopiam nimis leviter quæstionem efformet, & de vna proposita derivet plures, quas persequatur : quod & ille Rhetor Seneca prænotavit in lib. Controv. 7. Ita (inquiens) quod quæstionem non tamquam partem controversiæ, sed tamquam controversiam implebat : omnis quæstio suam probationem habebat, suam excusationem, suos excessus, suas indignatio-

nes, epilogum quoque suum: ita unam controversiam proponebat, & plures dicebat. Idem sentiunt Augustinus lib. 4. de Doctrina Christiana, cap. 20. Chrysostomus, hom. 1. in Matth. & Quintilianus lib. 5. Institut. cap. 13. Per id tamen non tollitur, quod articuli incidentes, (si interfit, & collibuerit) resolvantur; sed prætereunte quidem manu, quæ faciem quidem præferat eunti, sed oculos non præstringat, ut à via divertat.

10 Diximus, liberius esse in Commentarijs, & homilijs plurificare quæstiunculas; sed etiam in lectione certatoria id poterit aliquando non citra rectam methodum evenire, nimirum, quando textus oblatus ita sterilis est, ut non ferat certamen grande; sed ferat quæstiunculas, quarum de numero poterunt excerpere binæ, vel ternæ: præsertim illæ, quæ quasi in unam coalescere videantur; eo quod aliqua propinquitate iunguntur; cuiusmodi exemplum esse potest, si de arbore scientiæ boni, & mali rogaretur. 1. Cuius generis fuerit illa arbor? 2. Cur arbor illa appellata sit scientiæ boni, & mali? 3. An potius, in ipsa, quam in reliquis, quidpiam esset ut præ reliquis sic notaretur? Nam quando tractus ipsius textus ita sterilis est grandium argumentationum; dignè transigitur, dum non solum una quædam reclusa, sed plusculæ dirimuntur, & argumentatorum vices satis habent, unde suis partibus satisfaciant. Quæquidem licentia ubi minus in more sit, primorum hominum placitis, statim fulcitur.

11 Igitur in genere expositivo sententiam suam promat, & rem definiat, ut par est, diligens totiùs argumenti nostri discusor P. Jacobus de Montefrio in sua Methodo Didascalica, part. 1. prænotat. 11. ubi sic, ait: „Si cui verò excitata ex oblato textu „controversia non ita sæcunda videbitur, quæ supparem integræ prælec-

„tioni materiam suppeditet, ut disse- „rendo plenam horam, quod iam moris est, conficere valeat; liberum sibi, ac libitum esse ducat duas, tres, vè de tota designati capitis serie quæstiones eligere, quæ non contextui, nothæ, sed ex ipso natæ aptam disputationibus singulis messem sufficiant; quod eo facilius expositivo prælectioni concedendum est, cum & in Scholastico certamine id non inepum, aut præter Academicarum morem iudicet ipse Ripalda in Magistrum sententiarum annotatione circa quæstiones, §. ultim. Exemplum sit præmultis Melchior Cano doctus Scholasticæ Theologiæ Magister prælect. de Pœnitentiæ Sacramento habita in Salmanticensi Academia, ubi super, lib. 4. Magistri, dist. 14. sic præfatur: Cumque de utroque partitionis membro infinitas propemodum quæstiones Authores Scholastici persequantur; at verò sex mihi præcipuas ex intimis huius loci visceribus eruendas putavi. Quas omnes illæ unica relectione complectitur. Hucusque Montefrigidus satis appositè, & luculentè.

12 Ex his ergo aliquantulo clariorem explicationem desiderat conditio illa ultima, in qua diximus, de minutis rebus quæstionem non esse movendam: nam ex una parte Gregor. lib. 26. Moral, cap. 5. ait: Solent etiam Sancti Doctores graviter minuta discutere: & Chrysost. hom. 18. in Gen. & syllaba, & apiculus unicus reconditum habet Thesaurum; ex alia verò parte Basilii Seleuciæ, Anastasius uterque, Nicænus, & Sinaita. Dionysius Areopagita, & alij carpunt eos, qui in Scripturis advoculas, & syllabas affiguntur: itemque Hieronymus in Epist. de optimo genere interpretandi, ait: Alij syllabas aucupentur, & litteras: tu verò quære sententias. Hæccine ergo quonam pacto in concordiam sunt redigenda? Sic multipliciter. 1. Quia in re litterali verè api-

apicibus semper infisti non potest, ut plana, & congruens eruatur sententia; neque apices, & litterę sine spiritu enodandę sunt: ita Salmeron tom. 5. tract. 32. In sensu verò morali dixerunt Gregor. & Chrysostom. quod minuta etiam pondus habent: quia ut ipse Hieronymus pronuntiavit, quę minima putantur in lege, Sacramentis Spiritualibus, plena sunt; tametsi etiam in his mysteria evanida Cabbalistarum declinanda sunt. 2. Quod quando dicitur, quæstionem de minutijs esse parvipendendam, intelligitur de minutijs in rebus ipsis: non verò de minutijs verborum: nam verbulum esse poterit, ad quod tamen alligata sit cuiuspiam maximę celsitudo sententię, & vndè gravissimę pendeat quæstionis resolutio. 3. Ex Serario in Proleg. cap. 28. quæst. 10. quod, scilicet, aliqua poterunt, ut minuta, & minus utilia præteriri, comparative quidem, non absolutè: siquidem absolutè quodcumque Dei verbum, quod ex ore Altissimi prodivit, & per Scriptores Canonicos ad nos fuit usque transmissum, nedum magnum, sed in veneratione, in pretio, in disquisitione, & utilitate semper est habendum, ut maximum; licet quædam comparative ad alia, quę altiora, & longè graviora ex parte materię nobis esse noscuntur, possint à nobis præteriri, neque ita per se sola tractari, nisi quatenus cum alijs gravioribus connectuntur. Manet ergo clarum, quomodo in re litterali possit esse quæstio de re minuta, & esse gravissima, & quomodo etiam verum sit, quod in Scripturis publico certamine disputandis minutiora prætereantur, ut graviora tractentur.

13. An verò excitandę sint quæstiones de re, de qua in Scriptura silentium est, præteriri omninò non potest: congerit enim Montefrigidus prænotatione duodecima Patres plurimos, ex quorum sententia videtur, ea, quę

Scriptura tacuit, nos quærere non oportere; cum tamen, & veteres Doctores, & Optimi Interpretes operam in hac re valdè frugiferam collocaverint: vndè Abulensis quæstor insignis, 1. Reg. cap. 8. quæst. 196. & in Matth. 4. quæst. 21. & cap. 14. quæst. 138. modum explicat hęc indagadi. Quamobrem satis pronum est intelligere Sanctos Patres, conatos fuisse dumtaxat inhibere illas investigationes de rebus in Scriptura tacitis, per quas quis fieret immoderatus Scrutator Maiestatis, & opprimeretur à gloria: vel per quas aliquid intenderetur superstruere in Scripturas Sanctas, quo minus dignę, & mutilę coarguerentur. Verumtamen expendere quoties utilitas postulet, momenti rationes, propter quas sit aliquid prætermisum, eaque rursus rimari, & subintelligere, quę probatis rationibus, & solida argumentatione possunt disquiri, interdictum fuit numquam, Christo Domino commovente, *scrutamini Scripturas*, ut ex his, quę apparent, atque dicuntur, nosci possint, quęcumque latent, atque tacentur.

14. Iam ad sensum sub quo textus sit usurpandus, ad excitandam quæstionem pro Biblica prælectione, audio quidem Jacobum nostrum prænotat. 13. metricè sic pronunciantem: *Historicus solidè promatur; mysticus aptè. Moralibus breviter; strictius Anagogè.* Vbi tametsi benè novit litteralem sensum totius prælectionis basim esse futurum; nihilominus dat tractandis cæteris locum, & modum excutiendi præscribit. Ego verò, qui in hac postrema parte partes omnes meas pro virili quoque mea parte complevi, perparum modò habeo dicendum, nisi quod in quæstionibus, sive lectionibus certatorijs vix locum habere possunt sensus Allegoricus, & moralis, nisi argumentatio formanda foret ex aliqua Allegoria, quod non ita duximus esse probandum.

Nam

Nam vel prælectio fit Academicè, pro obtinenda Cathedra, & tunc, cum non dentur vices argumentandi, minus gloriosum erit, ad Allegorica, & Moralia divertere, & non prorsus omnem & totam litteram ab omni lite diligentissimè vindicare, quod neque præteribunt colluctatores, qui solent esse centoculi ad suos rivales carpendos. Si autem prælectio futura sit certatoria pro Præbenda Scripturæ, quam *Lectoralem* vocant, non inficior, prælegendum posse paulisper ad quampiam moralitatem Allegoriamvè declinare in transcurso textus? immò crediderim id fore consultum, eò quod viri huiusmodi ad dicendum ad Populum deligantur. Sed id præstandum sub duplici conditione. Altera, quod illa pars sit breviuscula nimis, & potius delapsa quam tacta, velut furculus quidam, in quo arida littera transeundo virescat; non plus. Altera, quod reflexè ostendatur, eam esse moralitatem, & Allegoriam, in qua posset longior exspatiari: quia hæccine animadversio oportuna dexteritatem indicat, & maturitatem componit. Quare in excutienda littera, scilicet, dividenda, asserenda, locupletanda, illustranda, disputanda denique, atque exprimenda, totus, ac certè dignus labor est collocandus.

15 Porro præscriptimus etiam ad litteralem sensum non de cuiuspiam cerebro promovendam esse quæstionem, sed eas tantum, quæ tritæ sunt, esse disputandas, nisi prælector vir emeritus, & peritissimus esset, qui de comparato sibi eruditionis Thesauro quæsitum ipse satis solidè utrimque fulciat ad dubitandum: in quo quidem casu pereleganter se gereret, præsertim in prælectione Academica, ubi ex adverso argumenta non sunt surrectura, si rem problematicè prosequeretur: quippè tunc in utrarumque partium fulcro, & ornatu eruditio plurima fereretur, & colligeretur multa doctrina. Cumque pro

viro huiusmodi non desint loca, sive sedes, aut fontes ad excitandum; hic summatim sunt appingenda, ut fabricanti sit ad manum lapidicina. Poterit ergo quæri. I. ex sensu, num Allegoricè, an historicè res dicta sit? II. an sit res. III. quænam, & qualis? v. gr. qualis statua Nabuchi. IV. ex causæ indagine, v. gr. cur esus carnis, & non sanguinis licuit? V. ex rei variatione, v. gr. cur primi Parentes non antè, sed postquam peccarunt, sese esse nudos cognoverunt? VI. ex occasione dicti, vel facti, v. g. an omnis Dives ditetur immediate à Deo dicente per Aggæum: *meum est aurum?* VII. ex Antilogia, cur hic textus, v. gr. alteri videatur refragari? VIII. ex ratiocinio: v. g. quomodo Angeli sint superiores, si homines dicuntur dii? IX. ex eventu non sequuto: v. gr. circa dictum illud in Ezechiam: *morieris tu, & non vives.* X. ex hypothese: v. g. quid de primis Parentibus, si non peccassent? XI. ex nomine: v. gr. an aliqui binomij, & quinquam? XII. ex Deo more hominem loquente: v. gr. cur loquatur, ut dubitans, quando scit omnia? XIII. ex Typo, & Symbolo: v. gr. quid significet Gedeonis Vellus? XIV. ex rerum, vocumque discrimine: v. gr. quid differant Idolum, & Imago? XV. ex difficultate rei gestæ: v. gr. quomodo stetit Diabolus coram Deo, & Angelis? XVI. ex æquivoco: v. gr. quando vox plura significat, in quam significatione sumenda? Driedo lib. 3. tract. 2. cap. 1. & 2. XVII. ex decoro, & de oportuno: v. gr. cur oportet, Moysen mundo expoluisse exordium Mundi?

16 Hos fontes digessit, explicuitque Montefrigidus, de quibus aptè posset promoveri quæstiones: qui tamen novit, si quæ alia loca reperirentur, ad supradictos fontes facillè revocatum iri. Ego verò, si Dialecticam intueor, satis video cunctas de prædictis locis recensitas quæstiones ad triplex genus Dia-

Dialecticum inquirendi traducendas esse, scilicet: *An sit res? Quid sit res? Et quomodo, & qualis sit res?* Verum pro commodiori formula ad excitandum quæstiones in re Biblica non solum probatas habeo, quas supra tetigi, & citationum pulvere absterfi; verum in parte tertia huius nostri apparatus longissimè excurrimus, vestigantes quomodo textus aliquis per loca plurima versaretur, ut latius in dicta parte tertia cap. 2. lustrare quis poterit?

17 Quibus iam dictis paucula adnec-tenda supersunt de ratione, & modo excitandi quæstiones, quod attinet ad diligentiam, moderationemque præstendam. Nam in primis textus ipse susceptus sedula inquisitione lustrandus est, non quidem oculo simplici, sed inquisitorio ad rimandum; nùm de clausulis, Periodisvè aliquid menti propriæ dubitationis exiliat: quod si evenierit, ibi excavandum est, atque duo, tresvè litteraliores Interpretes sunt advocandi: qui si dubitationem illam exilientem satis confoverint; hæc potius adoptanda est, atque adaptanda ad prælectionem; quippè quam illicò ipsa vis nativa mentis vtrò complexa est; sin verò secus; de iisdem optimis interpretibus articulum disputandum depromet, iuxta conditiones expositas appendendum. Verum in utroque casu adnec-tendum est, ut benè in articulo dubitetur. *Est autem opera pretium* (aiebat Aristoteles lib. 3. Methaphisic. cap. 1.) *Aliquid facultatis habere volentibus benè dubitare.* Ratio est, non solum quia ut dixit Alcuinus Epist. 106. *Prudenter querere via est inveniendi;* sed quia è contrà articuli dubitantes perperam discriminati, & præcisi vix inveniunt viam genuinæ resolutionis: quare studendum erit, ut germana, & veluti insita quæstioni dubitatio, præcis terminis attingatur, quo nulla superfit in eius resolutione confusio: vnde & oportebit nonnumquàm rem pau-

lò altiùs trahere ab origine derivatam; eò quod indè etiam pendeat rivulus dubitandi: quo etiam reascendere non piguit Tertullianum lib. 1. contra Marcionem, dum ita dixit: *Regrediar necesse est ad originem quæstionis.* Deindè quoad moderationem non tam hæc ad dubitationem, quam ad ipsam resolutionem referenda est; etsi ad primam quidem pertinere non desinat; nam quæstiones iam olim prostratæ reproducendæ non sunt iuxta Nazianzen. orat. 37. sic pronunciantem. *Quæstionem oppressam, & extinctam, atque à fide submotam, & exturbatam renovari hoc tempore doleo, & ingemisco.*

18 In resolvendo verò sciendum est in quæstionibus Biblicis ex prisca Sanctorum Patrum reverentia, & sententia plus quasi interloquutoriè, quàm definitivè resolvendum esse: vnde dixit Eucherus Lugdunensis in fine interrogationum ad utrumque Testamentum hæc verba satis apposita: *Siquis tamen in prædictarum quæstionum disputationibus attulerit, quæ magis probentur; reprehendens pertinaciam, quæ in plerisque esse solet; non abnuo, me sequuturum esse meliora.* Vnde licet non ignorem, certatorem Biblicum defensurum esse suas partes, atque responsurum adversis; nihilominus in re Biblica, quæ facultas est omnium altissima, potius quam in cæteris disciplinis, sciendum est, quod media pars solutionis esse solet reverentia respectu obijcientis, & veneratio rerum obiectarum: quippè cum semitriumphare sit, adversarium noscere; si hic sit altissimæ Maiestatis, satis vincitur, cum sine tergiversatione declinatur; & sua ei potentia, & altitudo relinquatur. Ita profectò tractandi sunt textus Biblici, etiam cum, vel apparenter, militant ex adverso.

19 Capitis quidem huius esse deberet ultima periodus, & quasi corona de electis litteralium Authorum manipulis concinnata, ad quos prælector ipse confugeret ad textum circumlustran-

trandum, & eruendas inde dubitationes. Sed cum in hac re Indices locupletissimos apparaverim pro totius operis ornamento (quò quemadmodum eundem sit, ita non sit sine ingenti quoque lucro redeundum) ideò hic ad longum attexere non decrevi. Verùm indiculum aliquem præsertim litteralium Authorum forsan hic prælector noster optaret, causans quidem, homines in hisce angustiis semper festinos, & nedum in pauculis folijs evolvendis temporis existimare iacturam, sed multo plus in copiosis indicibus scrutandis, dignoscendisque Authoribus, qui pressius, atque tenacius ad litteram conscribere. Sit ita bona pace, bone lector, atque prælector. Sed ne gravare, obsecro, instans vnum impendere, & statim oculos conijce in caput tertium partis tertiæ huius nostri apparatus: quod quidem protinus hinc paululum retrogressus invenies, ubi copiam litteralium Authorum tibi, & argumentaturo pro his pressuris temporis apparavi.

CAPUT III.

DE METHODO MULTI-
plici componendi lectionem
Biblicam certato-
riam.

20 **Q**UAMQUAM penè ipso naturæ lumine constans est, vnamquamque disciplinam, eiusque functiones singulas, præsertim, quæ gravissimæ sunt, & solemnes, aliquam methodum postulare, qua rite peragantur, & in qua multiplices adhibeantur præceptiones ad cuncta denique transigenda; nihilominus non desunt homines, vel de cuncto disciplinarum ordine requisito minus instructi, vel proprio cerebro, & sententia ducti, qui regulas, metho-

dos, & præceptiones, plerumque subsannant, & quasi res otiosissimas criminantur. Vidit hoc benè Augustinus in Prologo ad libros de Doctrina Christiana, ubi habet verba: *Qui quoniam nullis huiusmodi observationibus, quales nunc tradere institui facultatem exponendorum sanctorum librorum se assequuturos, vel vident, vel putant, nemini esse ista præcepta necessaria clamitant. Item: Quidam cum intellectis uti voluerint, conatque fuerint Scripturas secundum hæc præcepta tractare, neque valuerint aperire, atque explicare, quæ cupiunt; inaniter me laborasse arbitrabuntur; & quia ipse non adiuvantur hoc opere, nullum hoc adiuvari posse censebunt.* Ex quibus verbis aperte constat intentum.

21 Methodus igitur aliqua opus est, ut lectio certatoria Biblica disponatur: quippè in qua tum ratione materiæ, tum ratione Theatri, tum ratione finis non tumultuarie procedendum est; sed bona rerum partitione præmissa, res tota quo melius possit modo, debet enucleari. Quod verò ad opus nostrum attinet, non nimis peccaret, si sigillatim de hoc conticesceret: quippè si tota nostra Biblica Palæstra attentè introspicitur; in omnibus Decadibus, & quæstionibus invenientur viva præcepta, ad praximque deducta in tot quæstionibus quæ ita ad amussim Scholasticam expensæ sunt, ut penè in vnaquaque ipsarum integra prælectio Biblica reperiatur: ibi enim, & adest species textus, ad quem suscitetur, suscitari vè possit: ibi feruntur ex ordine notabilia conducentia, & coordinata: ibi præfiguntur regulæ nonnullæ, quæ vel loco notabilium etiam aggregari; vel in tractu totius quæstionis possunt pro oportunitate misceri: ibi perspicua divisione seiunguntur sententiæ, & fideli citatione quoad fieri potest, indicantur Authores: ibi iaciuntur solidæ probationes, quæ nonnumquam commoditatis, & intelligentiæ causa traduntur in
ynam

vnam quandam radicem distinctè ramificatam : ibi denique plures obiectiones ponuntur, quæ vel poterunt more obiectionum induci; vel si quisquam malit, poterunt post probationes, quasi quædam replicæ collocari : atque ad hunc finem, vt etiam *contra replica* institui posset, notata est alicubi obiectio sic : *Obijcies cum replica*, ad denotandum posse inde formari replicam ad superiora. Ecce ergo in his non solum data methodus locupletissima, sed & opus ipsum multiplex iam iuxta regulas fabrefactum : quare, & possemus iure optimo non plus circa methodum componendæ lectionis Biblicæ laborare.

22 Sed cum in hoc opere nostro sub Dei auspicijs conemur in re Biblica exhibere, veluti quamdam Pano- pliam, ad vniuersam Scripturarum tractationem; ad alias quoque methodos percurrendas excurrimus, vt pro varietate prælectorum accomodentur. Prima ergo methodus illa sit, quam exhibuit Author in hac re verè primus, vel potius vnicus P. Jacobus de Montefrigido in sua Methodo Didascalica, qui, cum in hoc genere tantopere laborauerit, primas quidem partes iure optimo est habiturus, & ex ipso prout iacent monita præscribentur, vt sibi sua maneat industria atque cogitatio: quam tamen omni fulcro, vel potius pondere Authoritatum, quas congerit, degravatam dabo.

23 Cumque de Sancto Hieronymo ipse scrupulosa observatione Præces adiiciat præceptionum suarum, prout in varijs quæstionibus Sancti Doctoris maximi reperiuntur; ideò ad faciliorem, & commodiorem intelligentiam semper attendens præcepta cum exemplis ita subtexo. I. Ex methodo concinnanda prælectio. Cassiodorus, & Sixtus Senensis lib. 3. Bibliothecæ, §. 1. & Hieronymus tota Epist. 125. ad Damasum. II. Textus integer Pars IV.

sedulo, & studiosè inspiciendus, Hieronymus ibi, quæst. 2. ibi : *Solicitus attendens scriptum reperio*, &c. III. Potissimus eiusdem scopus attentè investigandus, Hieronymus quæst. 1. ibi : *Digeramus, quo facilius Scripturæ sensus possit intelligi*. IV. Sensui; non verbis nudis tantum inhærendum, Hieronymus ibi, quæst. 2. *In reliqua parte interpretationes non discordant, omnis pugna de verbo est*. V. Quæ textum circumstant omnia consideranda, Hieronymus eadem Epistola vt supr. quæst. 2. ibi : *Dum hæc, & multa istiusmodi mecum sollicitus volverem*. VI. In contextu rerum series, & ordo connectendus, Hieronymus quæst. 1. vbi ad quæstionem de Cain ex rei serie, ordineque respondet. VII. Conferendi textus, & versiones, ex quibus oriatur quæstio, Hieronymus quæst. 1. *Rectum videtur, vt editiones Interpretum singulorum cum ipso Hebraico conferentes sermone digeramur*. VIII. Mox quæstionis species concipienda, & delineanda, Hieronymus in principio Epistolæ dictæ, ibi : *Quod earum voce promptus ante mihi cogitatione pingebam*. IX. Præmissis, quæ oportet, quæstionis status disertè expediendus, Hieronymus ibi, quæst. 1. *Quid sibi vult, quod in Genesi scriptum est: omnis, qui occiderit Cain, &c.* X. Aliorum proponendæ opiniones, ac discutiendæ, Hieronymus quæst. 1. ibi : *Nonnulli septenarium numerum plenum, & perfectum esse interpretantur; sunt autem, qui, &c.* XI. Expedita directaque assertionem quæstioni respondendum, Hieronymus quæst. 3. *Ad quod districta responsio est, nullum hominem, excepto eo, qui ad nostram salutem carnem est dignatus induere, plenam habuisse scientiam, & certissimam veritatem*. XII. Autoritate fulcienda est, ac ratione resolutio, Hieronymus quæst. 3. ibi : *Hippoliti Martyris verba ponamus, & ibi: Quia cum venerit, quod perfectum est, tunc quod ex parte est, destruitur*. XIII. Argumentis ad-

adversariorum quoque respondendum, Hieronymus quæst. 2. ibi : *De Hebraicis libris disputantem non decet Aristotelis argumenta conquirere.* XIV. Concinna omnia sint, & sibi exactè cohærentia, Hieronymus exordio Epistolæ, ibi : *Ad unam lucubratiunculam dictare voluerim multorum opus dierum.*

24 Quædam denique, ait, in prælectione fugienda vitia: v. gr. prælectio centonis more malè confuta. Prælectio furtiva, & plagiararia. Prælectio oneraria, gestatitia, & accommodatitia: v. gr. quadruplex, vel sextuplex ad quodcumque, & textum quemlibet sua fronte prospectans, & accommodabilis. Nam si accommodatio eruitur inter centum quæstiones graves; uti nos facimus; res non erit ita vitiosa. Prælectio tumultuaria, & farraginosa, extra rem. Hieronymus de his vitijs, quæst. 1. *Præterit, quæ oportet*: & etiam quæst. 3. innuit, *quomodo ad rem agat, & veniat.* Quam quidem methodum propter hunc dignum Authorem ita congesti; & in ea videre licebit, quòd omnes nostræ quæstiones ad hanc methodum prorsus exactè videntur esse compositæ; siquidem illæ novem præceptiones priores circà versandum textum à nobis præsuponuntur.

25 Secunda methodus esse poterit Problematica, in qua nimirum, textus oblatus ita per AA. Catholicos concordetur, ut alij per affirmativam, & alij per negativam sententiam difficultates satis evacuent. Quod quidem præstari poterit, tum in quæstionibus, quarum utræque partes habent pro se textus fortissimos; vel difficultas ipsa tantumdem ex vna, quantum ex altera parte semper emergit. Vel in quæstionibus, in quibus electi AA. sunt ex equo divisi. Vel demum in quæstionibus, in quibus tibi sustinenda est sententia specialior: sed tamen communissimam non respicis, sed revereris: v. gr. in quæstione de itinere stellæ, quæ conduxit Ma-

gos; quæ in hoc secundo tome nostræ Palæstræ Biblicæ secunda est in Decade quarta. In huiusmodi quæstionibus tractatio Problematica potest esse magis conveniens, quàm in quæstionibus alterius generis; quia in illis, ubi tantumdem Authoritatis est intrinsecæ, & fortissimæ pro parte adversa, propter textus oppositos, vel tantumdem Authoritatis extrinsecæ, propter copiam, & nobilitatem Authorum; si Problematicè discutiuntur, quodammodo datur intelligi quædam moderatio, & maturitas in opinando, quæ, in rebus Biblicis præsertim, semper est maximi: ostendit enim ibi mens sese metipsam, quasi equilibratam assensu, & utrisque partibus obsequentem. In illis verò, in quibus sententia adversa est longè communior, atque receptior, si Problematicè discutitur, innuitur reverentia, ostenditque animus sese non duci prorsus ex pertinacia, sed ex fundamento sibi graviore; quamvis etiam partibus adversis quodammodo non resistat, sed suffragetur.

26 Quæ quidem Problematica tractatio cum non soleat esse de more; à me quidem, neque vehementissimè commendatur, usurpandaque præscribitur; neque tamen quod ad illam attinuerit, prætermittam. Atque in primis facile mihi persuasum esse videtur, hanc tractationem Problematicam redolere magis methodum Biblicam, esseque magis propriam pro quæstionibus Biblicis etiam disputativè tractandis: cuius assertionis ratio potest esse duplex. Altera est ipsamet Interpretum, & Expositorum universalis norma praxisque continua: quippè pro ut Interpretes percurrenti constabit, non rarò quæstiones illæ, quæ in littera ventilantur, ita expendantur, ut quæcumque fundamenta sint, & sententiæ aliter Interpretantes; ibi texantur: quin tamen propterea Interpreteres, obfirmato animo in alteram sententiam, alteram prorsus commi-

nuat. Saltem hic mos est vſitatiffimus exponendi, ita vt etiam ipſe Abulenſis, qui rigidior diſputator eſt, ſæpè ſub Problemate rem derelinquat. Altera eſt ratio ipſa, quæ de hoc ipſo more reddi etiam poteſt, nimirum, quia qui per quæſtiones accedit ad Scripturas, reſervare intendit ſinus, & fontes Scripturarum, omneſque ſenſus, & miram amplitudinem declarare; quare non eſt ita proprium diſputationis in hac re vnum dumtaxat ſenſum elicere, vnam- vè reſponſionem ad Dubium, & in ea tenaciter conqueſcere, atque pro ea immobiliter decertare; ſed potiùs reſponſiones alias, & vias nedum exhibere, ſed quoad fieri poteſt, etiam fulcire. Quod præſtare ſolet Problematica diſquiſitio.

27 Itaque in lectionibus Academicis non videretur mihi hæc methodus improbanda, ſed certè illuſtris, ac prænobilis, quando, nimirum, articulus gravis, & copioſus diſputandus obtigerit: præſertim de illis, quos ſuprà inſinuavimus ad id eſſe magis appoſitos. Quoniam, cum in his prælectionibus non dentur vices argumentandi, quæ reliquos ſenſus, cæteravè fundamenta, ſententiaſque depromerent, non ſolum nanciſcitur prælector licentiam quandam in ſuo freto liberius enavigandi; ſed inſuper articuli ſphæram totam luſtrat, & circumpulſat, exindèque ſuper auditores variæ doctrine, multipliciſque eruditionis radios inſpergit. In prælectionibus verò certatorijs ad Præbendam non ita proſecto de tractatione Problematica tam conſulendum exiſtimarem: non quia res non ſemper ſuo prælectori non evaderet ampla, luculenta ſimul, & oportuna; niſi reſtarent vices argumentantium, ſed ratio eſt. Quia cum in diſcuſſione Problematis capitaliora argumenta, vel excavanda nimis ſunt, vel deſtoranda fatiſ; duo eveniunt propugnaturò pariter, & impugnaturis in-

Pars IV.

commoda; nam *argumentantium* quidem in primis incommodum eſt, cogi ad iaculandum in ludo ſolemni iacula, quæ ſunt iam retorta, proponendaque argumenta, quæ ſunt iugulata, vel everrere ſolum intercidentes micæ, & eas denuo pinſere ad argumentandum: ex parte *propugnantis* etiam incommodum eſt non modicum, cenſuram pati duplicem à concertatoribus ſuis. Alteram, quod deficiat ingenio, dum quaſi diſindit rigorem diſputationis, & binas ſe vertit in partes, neque vnam animoſus viam perſequitur. Alteram, quod abundet timore, dum prius ipſe elixat argumenta, ne ſint peracria. Verumſi nihilominus rem problematicè tractet, oportebit, hunc prælectorem circa poſtremum lectionis tractum ſaltem oſtendere, quibus partibus adhæreſcat, vt poſtmodum impugnetur. Id, quod in lectionibus Academicis non eſt ita pernecellarium.

28 Modus verò, quo quæſtiones noſtræ per Decades diſtributæ, præſertim illæ, quæ aptiores de ſe ſint, in *problemata* formabuntur, dictu ſatis eſt facilis, & breviusculus: quippè generatim loquendo, diſecanda eſt tota quæſtio ſaltem in binas capitaliores ſententias, quarum quælibet per ea, quæ ſua ſunt, conſovebitur. Sigillatim verò loquendo, notabilia vtraſque partes anteibunt: poſtmodum ſeiungentur ſententiæ, ita vt poſt ſingulos Patronos ſententiæ alterius fundamenta ad longum diſcuſſa ſequantur, & poſtea in alteram ſententiam ſub eodem ſtylo prælector convertendus eſt, vt eam prius per Patronos, & Authores, deindè verò per fundamenta diſpiciat: poterunt autem pro fundamentis collocari de quæſtionibus noſtris obiectiones illæ, quæ fundamentaliores ſunt ad ſtabiliendas partes adverſas, relictis illis, quæ reſpectivè tantummodo ita impugnent con-

clusionem, ut non facile queant ad fundandam opinionem adversam accommodari. Atque hoc modo satis ubique oportuerit, problemata formabuntur.

CAPUT IV.

DE ALIIS IDÆIS AD prælectionem Biblicam effor- mandam.

29 **P**RÆTER ea, quæ supra dicta sunt in cap. præced. non gravabor plus sigillatim, & practicè descendere ad prælectionis methodum exhibendam, docendumque modum triplicem, quibus & multum methodicè, & nimis etiam de more, possit lectio Biblica adornari, scilicet, vel more Scholastico Theologico, vel Juridico, vel verè Biblico. Verùm quamquam eo animus meus semper inclinet, ut præceptiones, scilicet, informem exemplis; atque propterea nihil videretur hic esse opportunius, quam triplicem lectionem Biblicam hic ex integro ducere, ac disponere, atque de exordio ad Epilogum ita laborare, & absolvere, quasi postridie forent in Theatro solemniter recitandæ; nihilominus me multum morantur ingenia varia multorum, quorum votis singulis, vix est Author, qui arrideat; & multa solent ante summe præoptari, quæ postmodum ab Authoribus scripta, & elaborata, vel ne videntur quidem, vel si videntur, minùs placent; eò quod modum laborandi præscribant, & non dent ad quodlibet quidlibet iam absolutum, & elaboratum. Sed, & ultra lectorum conditio multiformis ipsa progreditur: nam dum in librum incidunt lectores aliqui, qui has opellas elaboratas optimè subministrat statim nauseam non solum sibi movent; sed evomunt, eò quod vellent diversionis causa, & curiositatis totius libri filum vnico tramite

non interrupto percurrere: fastidiuntque, dum offendunt præceptiones intersecantes, & exemplificationes aliunde petitas, & illuc inductas. Altera verò ex parte alij lectores librorum, qui in stadio currunt, summopere conqueruntur, se non videre libros methodicos, & fabricatorios, vnde doceantur: v. gr. quomodo contio selecta sit efformanda? Quomodo lectio certatoria sit componenda? Quomodo argumentatio quædam sit ritè vibranda? Quomodo Theses solemnes foeliciter transigantur? Ac denique alia huiusmodi, quæ de litterarijs functionibus fieri consuescunt. Quomodo ergo ijs tam implicatis votis fieri potest satis à bonis Doctoribus, qui, si scribunt questionarios, postulantur de defectu methodi; & quòd licet habeant Discipulos, non tamen eos scriptis suis informant, & præparant ad Magistros. Si tamen methodicè scribunt, & quasi comprehensivo modo, summèque doctrinali per disciplinas; contemnuntur, & tædio habentur, deflenturque ipsi Authores, quasi oleum, & operam perdidissent.

30 Propter hæc, & alia, quæ verè dolenda sunt in disciplinis, scripsit, ut supra monui de corruptione earum, reparationeque Ludovicus viues, & Theophylus noster Raynaudus, qui nihil reliquit intactum ad finem suæ criticæ sacrae rei litterariæ *Threnodiam* cecinit, in qua disciplinarum lamentationem fecit, & adumbravit. Quæ cum de se sint satis utilia, hic non reor esse importuna ad reddendam rationem, cur post vnamquamque methodum insinuatam, non integra quædam lectio, formata subiungitur, ne eas lectores habeant velut offendicula, putantes nobis ab ijs abstinendum fuisse, si vitandam cuperemus prolixitatem, præsertim, cum omnes quæstiones nostræ ita ad filum Scholasticum diductæ sint; ut in lectiones certatorias sub hac, vel illa me-

methodo non nimis operosè coaptari queant: & illi ipsi, qui ad eas tractandas sunt accessuri, non ita infantes, adolescentescvè sint in quæstionibus expendendis, qui non potiùs eis possint etiam de se nitorem adijcere.

31 Hæc igitur cum non nisi prudentissimè observanda sint, vt tamen instructio hæc, quæ summopere in votis est certatorum, manca, & merè speculativa non sit relinquenda; ex parte quoad morem Scholasticum indulgebimus, & rem dabimus remissivè, eò quod in hac sectanda methodo, penè nihil restet elaborandum: cum penè omnes quæstiones ad hanc amussim satis videantur esse digestæ. De duplici igitur alia methodo, scilicet, Iuridica, & Biblica, paulò exemplificatius cum venia lectorum rem exhibebimus: eò quod in eis, vel quæstiones nostræ erunt nimis in methodo transmutandæ, vel nullatenùs servituræ; si nimirum, methodus rigurosissimè expositiva seligatur, & à more Scholastico penitus denudata.

32 Igitur quæstio, quæ tradi poterit in exemplum, ad formandam lectionem Biblicam more in Scholasticis vsitato, sit: v. gr. illa, quæ 8. est in Decade 1. & inquit: *An David fuerit vnicus Author omnium Psalmorum?* Quæ quidem habet textum brevissimum ad excitandum sive sit ex Veteri Testamento: v. gr. *Defecerunt laudes David ex Psal. 71.* sive ex Novo Testamento, ex illis verbis, Luc. 20. *Dixit David in libro Psalmorum, quia cum textus sint admodum breves, qui non indigeant plurima divisione, & expositione: tum ad elucidandum illum: tum ad eruendam The-
sim disputationis, latior poterit excurrere methodus Scholastica, quæ tamen sepius decurtatur, quando super Philosophicis, vel Theologicis lectio est habenda; eò quod in textu explanando de industria iam vtique prælegentes tempus consumant, ostenden-*

tes non præcantatam iam pridem sibi, sed verè extemporaneam esse lectionem. Quod si tamen desideres methodum partiendi, atque explanandi textum, quando is longior, productiorque contigerit; affatim infra tibi poteris providere, dum ad vltimam methodum merè expositivam attingendam accedimus, iuxta quam longissimè provt possimus, in totiùs textus generali, & particulari divisione, explanationeque perfectæ exspatiabimur.

33 Modo verò ad nostram hanc rigide Scholasticam methodum convertamur, incipientesque de more per verba illa solita: *Aggredior explicaturus per difficilem textum, &c.* statim ipse textus subiungendus est, atque cum breviusculus ille sit; nimirum, ijs vocibus constans: *Defecerunt laudes David: poterit plusculum ornari, vel aliquibus versionibus, quæ rem dilucidant, vel aliquibus verbis cuiuspiam Interpretis, quæ ad rem sint appositæ: v. gr. illa Hieronymi in Glossa Ordinaria: Etiam hoc diligentius observandum est, quod illud, defecerunt Hymni David filij Jesse ad finem septuagesimi primi Psalmi pertineat. Id verò, quod sequitur Psalmus Asaph initium sit sequentis. Vel illa verba, quæ adducit Nicolaus de Lyra sic dicens: Sed quaeritur hic, quomodo hoc sit verum, quod orationes David in hoc Psalmo sunt completæ; cum postea in hoc libro sint plures Psalmi à David, tamquam ab Authore intitulati. Cum quibus verbis, vel alijs similibus, quæ textum breviter dilucidant, & quæstionem movendam quodammodo præparent; poterit transire ad illa verba subsequenti de more, scilicet, circa quem textum plures poterunt exagitari quæstiones; sed eam tantum exagitandam selegi, quæ inquit: Vtrum David fuerit vnicus Author omnium Psalmorum? In qua quidem quæstione, vt more Scholastico megeram, in tres dissecabo partes: in quarum prima notabilia præmitam quæstionis resolutioni lucem non modicam asferentia: & sen-*

sentias referam. In secunda meam mentem aperiam, eamque probatam dabo tum ab Autoritate, quæ in Theſibus Biblicis fere indispensabilis est. Tum, à ratione, quàm à replicis quibuscumque liberatam dabo. In tertia tandem, & ultima, si per tempus licuerit, argumentis in contrarium iactis, satisfacere conabor. Quibus finitis nostra finietur elaboratio: utinàm feliciter, &c. Hic subiungenda est pro devotione cuiuspiam, & adprecatio Sanctorum, & venia circumstantium.

34. Finita verò venia, statim ac ad primam prælectionis partem est deveniendum, poterit prælector noster adire quæstionem nostram octavam Decad. 1. in qua inveniet tria notabilia sibi ex ordine succentia, in quibus, si velit, poterit unam, vel alteram propositionem intexere, & amplificare, ut paulò plus durent ad commensurandum, si opus sit, cum temporis spatio. Deindè ibi ex ordine succedit divisio sententiarum cum ea Authorum copia, quæ satis sit ad ostendendam in ea quæstione Authorum sufficientem notitiam: quos tamen si propter superius dicta velis augere in numero, vel citationibus exornare; Torniellus tom. 1. Annal. versus finem, & Lorinus præfat. sua in Psalmos, & alij suppetias ferent. Ad tertiam verò partem prælectionis deveniendo, poterit exindè prælector ad nostram statim ingredi conclusionem: quam quadruplici probatione fultam esse comperiet: de quibus, si velit morem gerere ita Scholasticum, ut non nisi unicum tum ab autoritate; tum à ratione, probationem inducat; id erit perfacile iuxta tenorem nostræ quæstionis: siquidem tres primæ probationes facile coire possunt, quæ tum ex Sacris Scripturis, tum ex ipso usu Ecclesiæ in unum corpus probationis ab autoritate membra conformet. Deindè probationem quartam compellare poterit à ratione, eò quod contineat inductionem claram, & ma-

nifestam, quæ quoddam genus argumentationis est ad ratiocinandum. Undè, ut vides, unica tantum probatio ab autoritate, unicaque à ratione conficitur. In quibus observare potes, quod stylo satis conciso traditæ sunt: undè si opus sit ad tempus explendum, poterunt amplificatius per Scholasticas formulas divagari, & extendi.

35. Circa replicas verò, quæ sumendæ sunt de obiectionibus, quæ ibi quoque ponuntur, id in primis monitum velim, & quod diligentissimè præstandum est, nimirum, quod post unamquamque probationem statim illæ replicæ collocentur, quæ plus sigillatim ad eam spectent, atque præiactam probationem statim infirmant: ex his enim quasi alternantibus morsibus ratiocinii totius disputationis ardor exultat: quare, & conandum est, ut replica verè sit replica contra probationem; non verò obiectio, & contradictio immediata contra conclusionem. Igitur in hac quæstione, quam modo persequimur, post probationem ab autoritate poterit hæc replica statim subiungi, quæ de obiectione prima sic efformetur. Sed huic probationi ab autoritate replicabis, dicendo: ex verbis Christi Domini præ allegatis potius improbari eam sententiam: quippè à Christo Domino no dicitur quidem *liber Psalmorum*, sed non *liber Davidis*: & non dubitatur, quin David habebat aliqua verba sua in libro Psalmorum: qui si totus esset Davidis, facilius, & brevius, & clarius sic loquutus fuisset Christus. Dixit David *in libro suo*, & non *in libro Psalmorum*. Hucusque solutio contra quam ex ibi traditis in eodem argumento sic poterit assurgere forma Scholastica, instaurarique probationem sic argumentor: verissimile est, Christum ibi dixisse tam implicitè, quàm explicitè librum esse

,, Da-

„Davidis : ergo ruit solutio. Pro an-
 „tec. quoad primam partem de dicto
 „implicito : quia qui diceret sic : *Di-*
 „xit Salomon in libro Proverb. satis indi-
 „caret librum Proverb. esse librum Sa-
 „lomonis : ergo similiter. Probo se-
 „cundam partem : quia sicuti in sep-
 „tuaginta Interpretibus videmus, no-
 „men David adesse , quod in textu
 „Hebræo excidit in titulis , potuit
 „forsitan excidisse , licet ibi origina-
 „liter positum fuisset. Contra 2. quia
 „etiam Psalmi carentes nomine *David*
 „ipsi tribuuntur : ergo nihil interest,
 „quod ibi non dicatur expressè liber
 „David.

36 Ecce quomodo ex doctrina
 ibi tradita, solùm variata forma lectio-
 nis methodus reformatur : ubi si vis,
 quod post replicam factam ad solutio-
 nem exhibitam contra replicetur ; sic
 poterit præstari ex obiect. 3. in hunc
 „modum. Sed contra hanc solutio-
 „nem replicabis adhuc dicendo : benè
 „quidem esse , quod Psalmi illi, qui
 „alique titulo reperiuntur , Davidi
 „adscribantur ; eo quod per Antono-
 „masiam dicatur , *Psalmista David*, ve-
 „luti 2. Reg. cap. 23. nominatim egre-
 „gius *Psalmes Israel*; verum non nisi vio-
 „lentè ei adscribendos esse Psalmos
 „plures habentes superscriptos titulos
 „diversarum personarum, quales sunt:
 „*Asaph* , *Iditum* , *Etham* , & *filij Corè*:
 „quia nequit non esse violentia in
 „Sancta Scriptura , quasi delere vnum
 „nomen , & substituere alterum. Ec-
 „ce contrareplicam , & ecce statim quo-
 „modo insurgas. Sed contra hanc so-
 „lutionem sic argumentator : *Asaph*,
 „*Iditum* , *Etham* , & *filij Corè* à nobis non
 „delentur , quia fuerunt Cantores insignes, ut
 „traditur , 1. Paralyp. cap. 15. 16. & 25.
 „Ergo tandem nihil est , cur David non sit uni-
 „cus Psalmorum Author.

37 Ad hunc ergo tenorem instrui
 possunt replicæ , & contrareplicæ ex
 eadem doctrina , quæ ibi iacta est , ef-

formata : quod si replicæ ad eandem
 omninò probationem subnectendæ, di-
 versæ sint , poterunt per ordinem col-
 locari , dicendo sic : *Huic rationi res-*
 „pondebis 1. Et illa responsione impug-
 „nata , pergere ad secundam replicam,
 „dicendo : *Sed ad nostram probationem iam*
 „respondebis 2. vel 3. si tertia sit. Quia cum
 variæ possint esse viæ, in quibus aliqua
 probatio claudicare videatur ; variæ
 itidem sunt responsiones , quæ pote-
 runt adhiberi , & quæ ex ordine sunt
 discernendæ. Iam ergo in quæstione
 nostra poterit etiam ad rationem il-
 lam , quæ per inductionem conclusio-
 nem probat , adhiberi immediata res-
 „ponso, quæ potest efformari sic : *Sed ad*
 „hanc probationem respondebis, dicendo:
 „Tam longè ab esse, ut omnes Psalmi
 „habentes eundem titulum , diver-
 „sum, vel nullum, sint ipsius Davidis,
 „ut etiam Psalmi habentes nomen Da-
 „vid in titulo suprâ scripto , non sint
 „Davidis : illi enim , qui habent Da-
 „vid in dativo , & inscribuntur sic
 „*ipsi David* , sive ut Hispanicè loquar,
 „*para el mismo David*: ægrè dici potest;
 „quod sint ab ipso ut Authore , tunc
 „enim melius inscriptio diceret , *ipsius*
 „*David*. Ecce responsionem , & ecce
 „quoque formulam impugnationis ip-
 „sius : Sed contra hanc solutionem sic
 „argumentor. Datur Psalmus , cuius
 „titulus sit superscriptus ipsi David
 „in dativo; & nihilominus negari non
 „possit , quod sit compositus ab ipso
 „Davide : ergo responsio est nulla.
 „Probo antec. *Psalm.* 109. incipiens:
 „*Dixit , Dominus Domino meo* , inscribi-
 „tur *ipsi David* in dativo; & tamen iux-
 „ta Christum Dominum , *Matth.* 22.
 „compositus fuit ab ipso Davide : er-
 „go , &c. Quæ quidem impugnatio
 ex inibi dictis in ipsa obiect. 2. poterit
 adornari.

38 Post has ergo probationes , &
 replicas, vel vult quisquam evitare om-
 ninò tertiam partem argumentativam,
 &

& totum probationis stabiliendæ tramitem per replicas, & contrareplicas expedire & tunc obiectiones restantes poterit *sub responsionis*, aut *replicæ* formula etiam accommodare, quod non erit difficile; si & quæ à nobis suprâ dicta, atque facta sunt, in reliquis coaptandis benè observaverit. Vel si vult partem argumentativam non prætermittre, poterit argumenta illa duo, quæ supersunt, per formam Scholasticam eleganter erigere, atque pervrgere, & postea subiungere solutionem, quoad fieri poterit, perspicuam, & locupletem. Circà quod duo tandem notanda sunt, quibus hoc caput concludam. *Primum* est, quod mihi videtur esse consultius, & luculentius tertiam partem argumentativam non resecare: tum, quia quando tractus replicarum fit longior, & varius, solet esse molestus. Id enim, quod aliqui extollunt, nimirum, de catenatis replica, & impugnatione, ita ut ad unicam replicam contradicat solum una impugnatio, & ad hanc impugnationem alia contrareplica fiat, & contra hanc rursus altera impugnatio reassurgat, & sic deinceps; pulchrum quidem est, & ingeniosum, si fieri possit: fit tamen rarò: & obnoxium esse solet alicui violentiæ ad inducendas replicas, impugnationesve non verè germanas. Tum, quia per argumentationem plusculum temporis obtinetur: eò quod stylus replicæ postulat speciem proponi concise; stylus verò argumentationis amat latas, atque diductas formulas ad vrgendum. Tum denique, quia stylus argumentativus, responsivusque ad argumentum est valde luculentus, elegans, & doctrinalis, qui per appositas terminorum distinctiones rem traditam multum enucleat, atque conclusionem iactam melius facit mentibus insidere. *Secundum* est, quod iuxta suprâ dicta non erit cur valde timeat, qui velit, (ut suprâ monui) legere, quasi problematicè, dummodo

saltem ad calcem partem feligat defendendam. Quia si id, quod timendum erat, maximè erat, ne argumenta ipsa deflorarentur, perindè id fiet, si ea funduntur per modum replicæ, aut argumenti, ac si quasi fundamenta partis oppositæ fundarentur. Quamobrem prælectioni suæ consulat in primis ipse prælector; nam argumentatores etiam sibi de suo pœnore providebunt. En igitur Oeconomiam prælectionis Biblicæ ad normam Scholasticam plenè diductam, atque exemplificatam.

CAPUT V.

DE BIBLICA PRÆLECTIONE
per Juridicam methodum
efformanda.

39 **I**AM in superioribus dixi, facultatem Biblicam magnam quidem cognationem habere cum facultate Jurisprudentiæ quoad modos, & vias interpretandi; tametsi scientia sacrorum voluminum sit illa sapientia, quæ ædificavit sibi Domum; & misit cæteras facultates ancillas suas, ut vocarent ad arcem, & ad moenia Civitatis, ut cum parvulis suos possit miscere sermones. Vndè congruentissimum iudico, lectionem Biblicam posse aliquando per methodum iuridicam expediri: & quidem propter tria. 1. ut nuper insinuavimus, propter Analogiam iuris divini, & iuris humani in ordine ad persequendas vias interpretandi. 2. ex parte personæ, quia possunt aliqui iurisperiti esse in Scripturis benè versati, iuxta ea, quæ suprâ dicta sunt, ut patet in Leyba, & Georgio Edero, atque generatim in Germania multi iurisperiti, præsertim in iure Canonico, solent esse periti satis Scripturarum. 3. ex parte methodi, quia ipsa satis est luculenta, & congruens, atque inter Academicos pro quæstionibus Biblicisè suggestu exponendis satis

apposita. Cumque inter quæstiones Biblicas multæ sint, quæ punctum versant, in quo pariter communicent iura divina, & humana: v. gr. de licitudine insidiarum: de licitudine expoliationis Ægypti: de iuramento facto à Josuè cum dolo Gabaonitarum: & de mendacio obstetricum, inde fit, morem iuridicum explicandi quæstionem, congruentius videri posse usurpandum esse, quando quæstio, quæ explicanda suscipitur, sit huiusmodi.

40 Ponamus igitur quæstionem illam esse, quæ reperitur in hoc nostro secundo volumine Palæstræ Biblicæ q. 5. Decad. 1. & inquit: *An, & quomodo expoliatio Ægyptiorum iusta fuerit, & licita?* In qua quæstione sic de more prælector est exorsurus. *Divino favente numine, &c. aggrediar explicaturus difficilem, textum, quem mihi fors, & fortuna paravit, coram, &c.* Quiquidem sacer, textus locum suum vendicat, & parat, in lib. Exod. cap. 11. Circà quen quidem textum, ut more Academico megeram, totam prælectionem meam in tres disecabo partes. In quarum prima speciem textus referam, conclusionem deducam, & eam omni, quo possim iure, & autoritate Sanctorum Patrum, & Interpretum fultam, & corroboratam dabo. In secunda, aliqua argumenta proponam, quæ conclusionis nostræ veritatem magis possint elucidare. In tertia denique, notabilia valde conducentia ad intelligentiam nostræ conclusionis præmittam: & si per tempus licuerit, arenaque permiserit, argumentis in contrarium iactis, satisfacere conabor. Quibus finitis, & hæc nostra finietur, elaboratio, utinam foeliciter, sed ut foelicus, adsit mihi, &c. Hic pro devotione cuiusquam funditur precatio ad Deum, & Sanctos; neque ita ieiuna, ut minus deceat Christianum prælectorem; neque ita proluxa, ut magnam partem prælectionis sibi præroget

Pars IV.

imploratio. Deindè subdenda est venia erga circumstantes, ubi cavenda est utrimque tum invurbanitas, tum adulationis.

41 Hinc processurus est Biblicus prælector noster ad partes singulas suæ prælectionis sigillatim expendendas: ubi notare debet quoad primam partem, quod textus ille, qui per sortem obtigerit, vel potest referri quoad solam speciem, & sensum; vel potest (si ipse velit, & audeat) memoriter recitari, nisi tam longus ipse sit, ut id fieri non possit sine prolixitate, & molestia. Quamquam quoad Biblica observandum est, quod cum sint verba sancta dictata ab Spiritu Sancto, propterea in omnium audientium animis semper gravissima, non ita timendum est à prolixitate, si vel caput integrum, vel pars notabilis memoriter recitetur; immò, licet nonnulla alijs verbis tradantur; tamen ille tractus verborum, unde conclusio eruenda est, debet ad litteram recitari, ut postea in ipsa exemplificatione ponemus. Præterea advertendum est, quod sub hac methodo non tam erui solet quæstio utrimque disputanda, & Authorum partibus defendenda; quam conclusio quædam iam stabilita. Ratio est, quia cum textus ipsi in iure sint pronuntiata irrefragabilia, non ita proponuntur, ut admitant in eo, quod proferunt, varias sententias; benè tamen admitant obiectiones, & difficultates ex alijs textibus concinnatas, ut omnia iura sese mutuò explicent, collustrent, & fulciant. In Biblicis autem prælectionibus poterit utroque modo præstari: vel eruendo quæstionem utrimque disputabilem, cuius quidem sententia adversa poterit ante conclusionem, & corroborationem levitè commemorari, nonnullisque Authoribus adornari: quando, nimirum, conclusio, quæ stabilienda est, satis opinabiliter disputatur. Vel, si conclusio, quæ eruitur sit

R om-

omnium Catholicorum, v. gr. *delictitudine insidiarum, vel de iusta expoliatione Ægyptiorum*, poterit rigorosius ad morem Juridicum prælectio disponi.

42 Sic ergo iam prælector est ad „ partes singulas descensurus. Iam er-
„ go ad primam meæ prælectionis, at-
„ que prælectionis partem deveniens,
„ species nostri textus sic se habet (po-
„ terit totum caput 11. Exod. recitari
„ memoriter, cum sit satis breve.) In
„ quo quidem textu postquam in an-
„ tecedentibus latè egisset sacer textus
„ de plagis Ægypti, & induratione
„ Pharaonis, ita ut, vicissim Moyse,
„ & Pharaon se sibi vtrumque, alterum-
„ vè coram altero non vltra compari-
„ turum esse, interdixerit, progreditur
„ Moyse ad narrandum, quomodo
„ Dominus dixerit, se sub vna plaga
„ adhuc immutandum esse Pharaonem,
„ ita ut Populum exire compellat: sibi
„ autem refert, Dominum hæc verba
„ dixisse: *Dices ergo omni Plebi, ut postu-
„ let vir ab Amico suo, & Mulier à vicina sua*
„ *vasa argentea, & aurea.* Post hæc sa-
„ cer textus edisserit de gratia Moyse
„ apud Pharaonem, & gratia Populi
„ apud Ægyptios; de morte Primo-
„ genitorum Ægypti, clamoreque
„ Univerfo, salvo interea Populo Is-
„ rael; tandemque ad Pharaonis indu-
„ rationem, & ei ostenta facta regre-
„ ditur. Et hæc de specie textus, in
„ quo illam conclusionem proponen-
„ dam deduco, quæ in ipsius textus vis-
„ ceribus continetur ibi: *Dices ergo om-
„ ni Plebi, ut postulet vir ab Amico suo, &
„ Mulier à vicina sua vasa argentea, & au-
„ rea.* Igitur conclusio est huiusmodi.
Filij Israël licitè in hoc casu expoliaverunt
Ægyptios.

43 Circa corroborationem verò cum sit pars principalissima in prælectionibus Juristarum, oportet præmonere, tum, quomodo ab eis solita est usurpari: tum etiam quomodo in ea Biblici prælectores ritè sint iurisperitos

imitaturi. Primo igitur Juristæ corroborationem suam conficiunt ex Jure quadruplici, quando omne Jus suffragatur, scilicet, ex Jure Divino in Scripturis Sanctis proposito. Ex Jure Canonico per suas divisiones, scilicet, Decreti, Decretalium, Sexti, Clementinarum, &c. Ex Jure Civili, per suas quoque divisiones tradito: v. gr. ex institutis Justiniani; ex Jure Codicis; ex Jure Digestorum, & Novellarum, &c. Ex Jure patrio: v. gr. ex legibus Partitarum; ex legibus Fori, & Tauri; ex Nova Recopilatione. Tandemque eam adornant ex Interpretibus. Secundo Juristis solet esse perelegans has citationes ad litteram texere cum adverbio *ibi* verba ipsa promendo: tum quia in eo se probant, & præbent benè eruditos; eo quod tanta congeries vix posset in vnius diei spatio promptè apparari, nisi fuisset ante præhabita: tum quia se ostendant esse fideles, ut ab auditoribus dispici possit, num assertionem suam legitimè prælector firmet, atque confirmet. Tertio sciendum est, Juristas in suis corroborationibus esse largos, latos, & locupletes, exindeque non admodum scrupulosos circa specificas suæ conclusionis probationes in textibus, quos citant, adinvenendas: licet in citationibus indicandis valde sint diligentes.

44 His positis, prælector Biblicus ut sua corroboratione procedat, primo fontes suæ corroborationis observet, scilicet, in primis Sacra volumina Scripturarum, de quibus, ut de propria sphaera, rem in quantum possit, largissimè locupletabit: deinde ex Concilijs, & Summis Pontificibus, ac Sanctis Patribus, sive Jure Canonico; item Historijs Ecclesiasticis, prisca, & recentibus cum Chronologis, & Annalistis; item ex Interpretibus, seu Theologis expositivis, deinde ex Polemicis, seu Controversistis, ex Scholasticis, cum Mysticis etiam si res ipsa postulet;

&

& ex Theologis Moralistis simul cum Jure Civili. De quibus omnibus bene poterit satis confertam, & electam corroborationem adornare.

45 Secundo circa verba, quæ tradenda sunt ad litteram, debet adverti, quod id omnino promiscue non sit præstandum. Sed cum delectu: itaque de Sacra Scriptura omnes textus, qui rem satis immediatè fulciant, præeunte adverbio *ibi*, ad litteram recitandi sunt; non tamen si aliquantulo longiuscula deveniat probatio: atque idem dicendum est, sed minus rigorosè, de Sacris Concilijs, Sanctis Patribus, itemque Jure Canonico, & Civili. Ex historicis verò nisi illi sint prisca, & graves cuiusmodi sunt Phyllo, Josephus, & Eusebius, &c. non opus est verbatim textus adducere, nisi probatio sit penè identica cum conclusione; de reliquis verò Classibus Theologorum, etiam si identica assertio sit, non est memoranda; sed omnes, ut moris est cum nudis suis citationibus sunt recensendi. Tertio advertendum est, quod corroboratio etiam si futura sit verè locuples, erudita, atque luculenta; quippe veritas conclusionis clarescit plurimum de numero, qualitate, & pondere suffragantium; nihilominus non debet esse onusta nimis, & indigesta, ita ut sit capitis auditorum multiplicata confusio: quare, & cingi quoque debet in ijs, quæ per adverbium *ibi* sunt usurpanda, ne affectationem indicent, & fastidium creent; sed quæ pulchriora, & vividiora sint, seligentur, per totamque corroborationem ibunt opportunè respersa. Quæ si serventur omnia, nitida profecto evadet corroboratio.

46 Ad ipsam ergo exemplificandam in suprà posita nostra quæstione, persequar eos, quos possim fontes probandi, & corroborandi, vnum, vel alterum in vnoquoque textum adiiciens, ut viam dumtaxat demonstrem

Pars IV.

fontes hos percurrendi: licet postmodum possit à quoquam iusta fieri accessio. Pergo igitur sic: Probatum ergo nostra conclusio 1. ex Jure Divino ex textu Exod. cap. 12. versic. 35. & 36. *ibi: Feceruntque filij Israel, sicut præceperat Moyses, & petierunt ab Aegyptijs vasa argentea, & aurea, vestemque plurimam. Dominus autem dedit gratiam Populo coram Aegyptijs, ut commodarent eis, & expoliaverunt Aegyptios.* Ex textu Exod. cap. 3. versic. 22. *ibi: Et expoliabitis Aegyptum.* Et ex textu in Epist. ad Hebræos, cap. 11. versic. 26. & 27. Ex textu Isaie cap. 18. vers. 1. Ex textu in Psalm. 104. vers. 37. *ibi: Et eduxit eos cum argento, & auro.* Et ex textu in Psalm. 80. vers. 11. Et sic poterit amplius locupletari ex textibus pluribus, qui hanc expoliationem probare videntur. De autoritate Conciliorum hic locus erit; sed tamen cum quæsito per me aliquo textu nedum in Summa Conciliorum composita per Bartholomæum Carranzam; sed, & in quatuor tomis Conciliorum, qui prodierunt opera Patris Francisci Turriani Soc. nostræ, nihil repererim, quod huc possem accommodare; transeo ad Patres, & dico sic: Vterius fulcitur ex Sanctis Patribus nostra conclusio. Ex D. Augustino quæst. 39. in Exod. sic aiente: *Neque Hebræi furtum fecerunt, sed Deo iubenti ministerium præbuerunt.* Et alijs in locis, ut quæst. 6. & quæst. 45. in Exod. vberiusque in lib. 22. contra Faustum cap. 71. Ex D. Irenæo lib. 4. contra Hæreses, cap. 49. *ibi: Aegyptij enim Populi debitores erant Hebræis, non solum rerum, sed & vite suæ propter Patriarchæ Jacob præcedentem benignitatem.* Ex Clemente Alexandrino lib. 1. Stromatum. Ex Tertulliano lib. 2. adversus Marcionem. Ex Ruperto lib. 1. Comment. in Exod. cap. 15. Ex Div. Thom. 2. 2. q. 66. art. 5. & in 1. q. 104. art. 4. ad 2.

R 2

Cor:

47 Corroboranda est iam hoc loco conclusio ex Jure Canonico, seu Decretalium libris, vestigando, nimirum, an aliquis textus faveat in lib. 1. titul. 35. *de Pactis*, vel lib. 2. titul. 4. *de Mutuis Petitionibus*, & titul. 13. *de Restit. Spoliator.* & titul. 23. *de Præsumptionibus*, aut 27. *de Sententia*, & *Re Iudicata*, vel in lib. 3. titul. 15. *de Commodato*, vel titul. 23. & 24. *de Solutionibus*, & *donationibus*, & sic deinceps pergere, poterit, dicendo: Corroboratur nostra conclusio ex priscis historicis. Ex Phylone lib. 1. *de Vita Moyſis*, ibi: *Neque id pro avaritia fecerunt, sed primum, ut dicitur, ut laboris necessariam mercedem acciperent, deinde ut pro acceptis in tempore servitutis iniurijs aliquid saltem damni reponerent.* Ex Josepho lib. 2. *antiquitatum*, ibi: *Donis etiam Hebræos onerabant.* Corroboratur nostra conclusio ex Chronologis, sive Annalisticis. Ex Tornielo anno 2594. ibi: *Et quoniam Hebræi in multis offensi, ac præter omne ius, fasque gravati ab Aegyptijs fuerant, quo damna ab eis tolerata resarcire quoquomodo possent; monuit eos, ut peteret unusquisque ab Amicis, aut Vicinis suis vasa argentea, & aurea.* Item ex Jacobo Saliario, & alijs. Corroboratur nostra conclusio ex Interpretibus; ex Tostato in Exod. cap. quest. 10. Ex Pererio Exod. 12. disp. 13. Ex Bonfrerio in Exodum, &c.

48 Post hæc ad eundem tenorem subnectere poterit, aut Theologos Scholasticos, aut Moralistas, qui ad rem faciant, necnon si ullus textus Civilis suffragetur, poterit ad Calcem huius corroborationis à Jurisperito adaptari. Finita corroboratione, vel formari poterit secunda pars de Notabilibus; & tunc ita debet præmitti, ac præmoneri in divisione præiacta. Si verò secunda pars formanda sit de argumentis, poterit observari id, quod (ni fallor) memini, me audivisse, scilicet, quod argumento proposito, sub-

nectatur responsio aliqua, & contra eam insurgat replica, eo fortè fine, ut argumenta omninò sine responsione non mancant, si signum finiendi datur, ut dari solet, quando notabilia recitantur. Propterea non inordinatum esse putarem secundam partem componi de notabilibus, & tertiam de argumentis: quod si fiat, nihil restat monendum, nisi adire quæstionem nostram, & ea ibi, prout iacent addiscere, & concinnare. Quando verò ad argumentum aliqua responsio cum replica, ac contrareplica paranda est, poterit idem tenor servari, quem cap. præced. præscripsimus, ut de obiectionibus nostris replica, atque contrareplica possint formari. Et hæc de hac formula Juridica tractandi hanc Biblicam prælectionem, quam quisque si sequi malit, poterit nobis de erratis nostris in alieno Campo indulgere, & peritia sua rem melius elucidare.

CAPUT VI.

DE LECTIONE BIBLICA formanda per methodum legitime expositivam.

49 **I**N lectionibus certatorijs, quæ haberi solent de rebus Scholasticis, sive Philosophicis, sive Theologicis mos apud quosdam invaluit, ut de textu per sortem dato pridie penè tota lectio certatoria formetur, ita ut vix quæstio de textu excitari soleat, cum fiat signum finiendi, quando deberet quidem explanatio disputationis incipere. Quod quidem propterea se facere, causari solent, ut nimirum, constet audientibus id, quod in lectione dicitur, esse reapse extemporaneum, & non longa ante diligentia, & sollicitudine præparatum. Causam equidem probo, in qua germana, tum ingenij, tum studiositatis nobilitas ostentatur; factum ve-

verò non item: & quidem propter plura, quæ mihi sunt efficacia. Primo, & fortissimè quia experientia ipsa testata est, quod in his textibus ad longum elaboratis, atque diductis plus augetur inconueniens de eo, quod quis antè fortitionem punctorum paratum in memoria habeat id, quod est ipse lecturus: quia si de quæstionibus, quæ latiores campos excurrunt, non erat difficilè, aliquas prædicasse in quarum vnam, vel alteram ferè necessario punctum fortitionis incideret; quanto id est longè facilius in ipsis textibus, vel circa Magistrum sententiarum, vel circa Physica, & Metaphysica Aristotelis elaboratis? Et verò ipsa experientia ostendit, hos textus sic elaboratos quandoque vicissim commodari, & accommodari: vnde negotium legendi per hanc quoque viam fit etiam facile & nugatorium. Secundò, quia reapse eiusmodi lectio ita confecta est prorsus monstruosa, quandoquidem tota caput est, & caret corpore, & pedibus, in quæ deberet ritè, cum mensura distribui: deinde methodum inducit præposteram: siquidem non semel accidit id, quod minus dignum, ac penè ridiculum est, scilicet, precationem ad Deum, atque Coelicolas, veniamque circumstantium, tunc data opera postulari, quando lectionis iam instat sic finis, & terminus, vt fortè in ipsamet venia abrumpi cogatur oratio.

50 Tertiò, & efficacissimè, quia hæ lectiones, quæ de Scholasticis facultatibus concertatoribus indicuntur, ad id sunt destinatæ, vt pro Cathedris obtinendis, singuli certatores suæ doctrinæ, sui que Magisterij specimen præferant, ostendantque, quam in vnoquoque puncto eruditionis nacti sunt suppellectilem: quam dexteritatem discindendi quæstionem: quam maturitatem in opinando: quam vim methodi in tradendo: quam denique styli perf-

pleuitatem in se explicando; & alia id genus. Quæ quidem omnia nisi quæstio integra à summo vsque deorsum per lectionem totam disentiatur, ac pertractetur, egrè locum habebunt: præterquamquod sæpè est facilius circa textum aliquem hinc indè loqui, & fulgurare frequentèr, atque dextrorsum, sinistrorsumque varia serere, quam in vno, eodemque puncto explanando, dividendo, locupletando, fulciendo, vindicandoque ferè horam impendere. Quamobrem doctiorum semper, salvo iudicio, crederem in his lectionibus Scholasticis rem fore plus satis methodicam, si consumpto dumtaxat totiùs horæ primo quadrante in explanando textum, & transigendis Christianis, politicis, Academicisque Coerimonijs, reliqui tres quadrantes eiusdem horæ in totiùs Quæstionis plena, atque perspicua tractatione infumantur.

51 Dixi hæc non importunè circa Scholasticas prælectiones, vt loquuturus mox de prælectione Biblica, styllum omninò convertam, ostendamque id, quod in Scholasticis non videtur esse methodicum; methodicum omninò esse in lectione Biblica expositiva, & vt legitimum comprobetur. Existimo ergo lectionem illam, quæ via rigorosè expositiva tractanda est circa textum Biblicum exponendum, dividendum, & illustrandum, integram horam debere consumere, & nullam quæstionem in eo temporis tractu Scholastico more versare; quamquam cursim illæ, quæ inciderint, adnotentur: & ea, quæ post horam lectionis defendenda est, plusculum insinuetur. Ratio est: quia prælector Biblicus ideò de prælectione Biblica pertentatur, non tantum vt vnam, vel alteram difficultatem hauriat; sed vt præbeat specimen de talento digni Expositoris Scripturarum. Quomodo, nimirum, in primis totiùs textus, capitique oblatis brevem, sed non mutilam summam exc-

cerpat? Quomodo caput ipsum iusta quidem, sed non scrupulosa divisione discindat? Quomodo per partes litteram secernat ab Allegoria, & sensu morali? Quomodo circa litteram eruditionis copiam ostendat, sitque in indagando, subtilis: in discutiendo, sollicitus: in considerando, & eligendo, maturus: in disputando gravis & opportunus: in resolvendo moderatus, atque concisus? Quomodo in obscuris, præluceat: in abstrusis, explanet: atque in difficilibus, temperet? Circa Allegorias verò, & sensus morales quomodo sit tempestivus: quomodo discretus: quomodo solidus: quomodo parcus: quomodo denique modestè demissus, & frugifer ad Populum cathechizandum, & imbuendum. Quæ omnia cum sint satis multa, & quæ in Expositore digno debent maximè postulari; textum integrum postulant, & horam integram, ut quivis prælector omnia pro suo modulo circumcurset. In quibus ut pro illis prælectoribus loquar, qui sunt argumenta postmodum suscepturi, poterit, dum illa quæstio attingitur, quæ post lectionem est disputanda, cursim illa pars insinuari, cui prælector adheret. Dicendo, & *hæc est quæstio, & sententia, quam sum postmodum defensurus*. Vel si hoc nolit; etiam poterit excusari, cum id opus non sit, ut concertatores sciant opinionem, quam postea impugnare debebunt: siquidem moris est iam recepti, ut intra illum diem, quo prælector prælectionem parat, schedulas quasdam mittat tempestivè ad argumentantes, in quibus ipsis edisserat conclusionem à se defensandam.

52 His ergo præmissis, auspice Deo, veniamus iam ad prælectionem Biblicam efformandam sub rigore lectionis expositivæ: pro qua, favente Deo, casu aperui librum Prophetarum, & ubi primum ieci oculos, occurrit in Propheta Abacuch cap. 3. quem tex-

tum reor esse opportunum. Ordior igitur lectionem sic. Divino favente numine, divinaque patrocinate Maria, aggredior explicaturus per, difficilem textum, quem mihi fors, & fortuna paravit, coram gravissimis Dominis, &c. Quiquidem textus suum locum vendicat, & parat in voluminibus Sacrosanctis apud Prophetam Abacuch cap. 3. Cuius quidem littera textus sic se habet (conandum est, quantum fieri possit, ut caput integrum ad litteram recitetur: quippè hoc erit multum solemne, nimis elegans, & gloriosum, & supramodum utile, & commodissimum ad tractum totius lectionis plus faciliè transigendum. Sed si non possit prorsus ad litteram, indulgebatur debilioribus, ut id præstent, quomodo possint, dum fiat id fidelissimè.)

53 In quo quidem textu, & capite quo clauditur huius Prophetæ Sanctissima Prophetia, postquam in antecedentibus latè egisset Propheta coram Domino confidenter de sua admiratione, & querela: *Cur pij apud impios ita opprimantur?* Audivissetque de Domino responsum, & excidium Chaldæorum; totus est Propheta Sanctus in hoc præsentī capite in quadam summa quasi Evangelica conficienda. Et hæc de littera textus Prophetæ in generali relata. Circa quam cum intersit plurimum aliud, quid præloqui de Persona Prophetæ, circumstantiisque Prophetiæ, antequam ad illam in particulari dividendam, & enucleandam accedam, sciendum est, ex D. Epiphanio Prophetam Abacuch fuisse de Tribu Simeon, ortumque in agro Bezochar, qui, teste D. Hieronymo, in Prolog. ad Chromatium in suo nomine amplexum sonat. Hic ergo, postquam duæ illæ Tribus Iudà, & Benjamin ductæ fuerant per Nabuchodonosor in captivitatem, deportatus esse vide-

„detur, teste Daniele cap. 14. ut
 „hunc de lacu Leonum eriperet in Ba-
 „bylonia. De quibus Augustinus de
 „Civitate Dei lib. 18. cap. 31. & Hie-
 „ronymus Prolog. in hunc Prophe-
 „tam sunt consulendi. Igitur contra
 „Babylonicos Vaticinatus est hic Pro-
 „pheta, non secus ac Propheta Na-
 „hum Vaticinatus est contra Assyrios,
 „& grandem illam Nivivem Civita-
 „tem, quò reliquæ decem Tribus fue-
 „rant per miseram captivitatem ab-
 „ductæ. Cum ergo de adventu Do-
 „mini Prophetasset, biennio ante libe-
 „rationem captivitatis Babylonicæ,
 „mortuus est, atque in agro suo ho-
 „norificentissimè tumulatus. Quam
 „verò perspicuè de Christo cecinne-
 „rit, paucis Augustinus exposuit, dum
 „vbi suprâ sic dixit. *De quo alio, quàm
 „de Christi adventu, qui futurus erat, intel-
 „ligitur dicere. Et respondit Dominus ad me,
 „& dixit. Scribe visum apertè in buxo, &
 „assequatur, qui legit ea: quia adhuc visio ad
 „tempus, & orietur in fine, & non in vacuum.
 „Si tardaverit, sustine eum, quia veniet, &
 „non morabitur.* Et hæc de persona
 „Prophetæ, & de argumento, cir-
 „constantissque Prophetiæ: ac deni-
 „que de huius littera in generali re-
 „lata.

54 „Ad litteram ergo Sancti Pro-
 „phetæ Abacuch in particulari deve-
 „niens cum ipso Propheta totum ca-
 „put tertium mihi maxima fortuna pa-
 „ratum, in quatuor disecabo partes.
 „In quarum prima ab ipso initio capi-
 „tis sacrum textum percurram usque
 „ad versiculum quintum, & verba
 „illa *ante faciem eius ibit mors*: ostendam-
 „que, quomodo ibi Propheta egerit
 „de Sancta Incarnatione Domini, &
 „Passione ipsius. In secunda procur-
 „ram usque ad versic. 6. ex verbis illis
 „nuper relatis, *ante faciem eius ibit mors*:
 „ostendamque ibi sermonem esse de
 „mortis destructione, ac Resurrectio-
 „ne Dominica, & spoliatione Infero-

„rum. In tertia prosequar ex ipso ver-
 „sic. 6. à verbis illis: *Aspexit, & dissol-
 „vit Gentes*, usque ad versic. 13. vbi
 „etiam ostendam, quomodo ibi agi-
 „tur de conversione Gentilium, &
 „iudicio futuro. In quarta denique,
 „& ultima de versic. 13. usque ad fi-
 „nem ostendam quomodo Populus
 „ibi dicatur liberandus à captivitate
 „Babylonica, & compellendus in
 „Christus ab illis verbis: *egressus est in
 „salutem Populi, &c.* Quibus finitis,
 „& hæc nostra finietur elaboratio. Sed
 „ut foelicius ad Aras accedamus, &c. Hic
 „fundenda est debita, atque devota
 „precatio ad Deum, maximè in Perso-
 „na Spiritus Sancti vero Authore, & lu-
 „mine Scripturarum, atque ad Sanctis-
 „simam Deiparam, atque Coelicolas;
 „postulandaque insuper est reverenter
 „venia totius Theatri, atque circun-
 „stantium; iisque absolutis, sic est pro-
 „cessurus.

55 „His igitur de more Christia-
 „no ac Politico prælibatis, ad primam
 „sacri textus, & meæ prælectionis par-
 „tem accedens: in primis duo præmit-
 „tere oportet. Primum circa perso-
 „nam: secundum circa litteram Pro-
 „phetiæ. Circa personam quidem; quia
 „disputare solent Interpretes, num
 „hic Abacuch diversus sit ab illo, qui
 „in libro Danielis refertur, ipsum eri-
 „puisse de lacu Leonis. In qua dispu-
 „tatione, licet vtrumque dici posset;
 „ad hanc verò præsentem explana-
 „tionem nos statim resolvimus pro
 „identitate personæ: eo quod eodem
 „referenda esse videantur facta perso-
 „næ, quo verba Prophetiæ referenda
 „sunt: cumque sic Abacuch, qui fuit
 „Propheta, omnia sua verba direxe-
 „rit ad liberationem Populi erepti de
 „Babylonia; credere oportet facinus
 „illud eripiendi Danielelem de lacu
 „Leonum in Babylonia, non nisi ab
 „eadem persona præstitum fuisse;
 „quamquam aliter videatur sentire
 „Sa-

„Salianus in Compendio Annalium
 „anno 3327. & anno 3514. motus
 „ex sua Chronologia, quæ tamen non
 „incongruè aliter coordinatur. Se-
 „cundum est circa sensum litteralem,
 „scilicet, quod ut opinantur plures,
 „& electi Authores, qui de Prolego-
 „menis, sensibusque Scripturarum
 „sunt aptè loquuti, quorum copia
 „quidem est apud Montefrigidum in
 „sua methodo Didascalica, part. 2.
 „V. *Sensus*, fateri oportet, multos
 „textus Scripturarum pollere sensu
 „duplici litterali: altero, videlicet,
 „intento ab Scriptore Canonico; al-
 „tero verò intento ab Authore prin-
 „cipali, qui est Spiritus Sanctus: im-
 „mò, & pro ulteriori etiam sensu
 „etiam litterali, quando congruentis-
 „simè patefiat, testis locupletissimus
 „est August. lib. 12. Confessionum
 „per nonnulla capita, & pluribus,
 „vberimis quidem, & subtilissimis
 „testimonijs.

56 „Ex qua quidem satis nova,
 „atque recepta doctrina conciliandi
 „veniunt circa caput presens duo cla-
 „ra lumina Soc. Jes. in duabus prima-
 „rijs Hispaniæ Universitatibus Sal-
 „manticensi, atque Complutensi,
 „clarissimè refulgentia in Sacrorum
 „Bibliorum expositione, scilicet, V.
 „Pater Franciscus de Rivera, &
 „V. Pater Gaspar Sanchez: ait enim
 „postremus hic Author hunc textum
 „intelligendum esse de servitute, &
 „Babylonica libertate prorsus ad lit-
 „teram: quamquam Typicè sit de
 „Christo Domino intelligendus: cu-
 „ius opinionis affert præter Hebræo-
 „rum Magistros Chaldæumque Para-
 „phrastem, Hugonem, Lyranum, Va-
 „tablum, Dionysium, Castrum, Isi-
 „dorum, Albertum, Jansenium, Cos-
 „mamque Magallanum. Pater verò
 „Franciscus de Rivera sequutus Sanc-
 „tos, & veteres Patres, qui hanc Pro-
 „phetiam de Christo intellexerunt:

„(tamen si sub ea diversitate, quam se-
 „cum fert res mysteriosa, & obscura)
 „ait, integram Prophetiam, inte-
 „grumque caput de Christo intelli-
 „gendum esse, ad litteram. Ita arbi-
 „tratur cum Cypriano, Augustino,
 „Athanasio, Hieronymo, quem ta-
 „men sequi videtur magis ad vnguem
 „ad verba vltima Prophetiæ, (in qui-
 „bus tamen ad rem Babylonicam sub
 „littera intelligendam, inclinare vi-
 „detur) & insuper cum alijs, ut sunt
 „Theodoretus, Theophylactus, Cy-
 „rillus, Rupertus, & Euthymius, qui
 „omnes videri possunt apud Gaspa-
 „rem Sanchez in hunc locum nos-
 „trum, & textum.

57 „Ego verò in puncto qui-
 „dem, ubi totus difficultatis Cardo re-
 „volvitur, & vnde tota, quanta est,
 „difficultas resolvitur, paulisper im-
 „moror: quamquam ad commentaria
 „verborum ad hanc primam partem
 „pertinentium; immò, & ad omnium
 „verborum sigillatam Commentatio-
 „nem parvus accedam; eo quod si
 „sensus, & argumentum litterale hu-
 „ius Capitis, & Prophetiæ benè præf-
 „tabiliuntur; proclive statim sit quo-
 „rumcumque verborum ex ordine
 „succedentium præstare interpretatio-
 „nem, quæ litteræ, & argumento
 „Prophetæ sit semper famulatura. Ra-
 „tio est in re Biblica satis gravis, so-
 „lida, & manifesta: quia, nimirum,
 „historia totius capitis semel benè fir-
 „mata, atque comprehensa, dissi-
 „dium restare dumtaxat poterit, vel
 „ex parte materiæ: eo quod una, vel
 „altera versio distincta, v.gr. Hebrai-
 „ca, Chaldæa, Græcaque rem me-
 „lius condat, atque adaperiat ad ar-
 „gumentum; vel ex parte perspicaci-
 „tatis interpretantis; quatenus, nimi-
 „rum, subtiliori acie, & delicatiori
 „filo rem ita totam texat, & consuat,
 „ut appareat historia textus satis veri-
 „similis, atque cohærens. Propterea

„er.

„ergo prima nostri textus parte bene
 „diluta, tota totius textus statim legi-
 „tima manat interpretatio: etsi cum
 „tempus urgeat, & non singula sin-
 „gulorum versuum verba queant ex-
 „poni, ea dumtaxat attingantur, quæ
 „vel gratam misceant varietatem, vel
 „argumento specialius sint servitu-
 „ra, vel eruditionis quidpiam asper-
 „gant.

58 „Regressus ergo ad litteram
 „Prophetiæ huius capitis ambo hæc
 „luminaria Soc. nostræ ultro comple-
 „xus, censeo equidem textum nos-
 „trum utrumque sensum litteralem
 „habere: ita quidem ut historia, sen-
 „susque intentus à Sancto Propheta
 „Abacuch, fuerit de servitute, ac li-
 „beratione Babylonicæ captivitatis;
 „sensus verò intentus ab Spiritu Sanc-
 „to, qui per velamina priscorum even-
 „tuum ad futura tendebat, fuerit de
 „adventu Christi Domini, eiusque
 „Vitæ, & Passionis, Resurrectionis-
 „que, & iudicii mysterijs, & trium-
 „pho. Vndè, & iuxta hanc postre-
 „mam intelligentiam textum percur-
 „ram cum docto Rivera tametsi nos-
 „tro Sancio omnino quidem non va-
 „ledicam. Igitur pro utriusque tanti
 „hominis grata concordia, notandum
 „est, atque observandum ex germa-
 „na, & profunda intelligentia sen-
 „sum Scripturarum, quod si reipsa
 „tenent effata, atque pronunciata D.
 „Augustini suprâ relati cum bona ma-
 „nu Doctorum, dici omnino potest,
 „eundem sensum Typicum, (pro quo
 „ut contradistincto ab Allegorico ob-
 „servavi interdum Villavicentium plu-
 „rimum laborantem) esse sepè eum-
 „dem cum litterali, vel esse alterum
 „litteralem sub diverso respectu; nam
 „quidnam sensus Typicus esse potest,
 „nisi quædam legislatio, vel quoddam
 „factum, in quibus tùm quæ præci-
 „pienda sunt, tùm quæ facienda in
 „posteriori lege gratiæ adumbrentur?

Pars IV.

„Ita quidem in legislatione Agni Pas-
 „chalis, Typo, vel figura tùm Com-
 „munionis Eucharisticæ præcipiendæ
 „quotannis, tùm, occisionis Christi
 „Agni innocentis. Ita etiam in cele-
 „bri Sacrificio Abraham, & in erec-
 „tione Serpentis Ænei Typicè figu-
 „rante Humanam Redemptionem.
 „Nunc sic. Quid prohibet, quod
 „quando Scriptor Canonicus per ver-
 „ba sua, illa facta proxima declararet,
 „Spiritus Sanctus altissimus penetra-
 „tor hæc quoque postrema facta in-
 „tendisset, quæ videbat satis con-
 „gruenter posse quoque per prædicta
 „verba significari? Quare in eo casu
 „idem omnino factum mortis Christi
 „Domini prænunciatum est in immo-
 „latione Agni, in eodem loco tùm
 „litteraliter, tùm Typicè, sub diver-
 „so tamen respectu: litteraliter qui-
 „dem respectivè ad verba; Typicè
 „autem respectivè ad facta.

59 „Cui quidem viæ exponendi,
 „quæ in multis Scripturarum locis po-
 „tierit esse sana, & pacificatrix, vnum
 „id adversari videtur, scilicet, quod si
 „illa verba *immolabitis Phasem*, loqueren-
 „tur litteraliter de occisione Christi,
 „hæc occisio fuisset præcepta per le-
 „gem quod horrendum dictum est; sed
 „id statim diluitur. Nam tenor præcep-
 „tivus neque cadebat, neque cadere
 „poterat, nisi suprâ sensum litteralem
 „prima fronte notum, & ab Scripto-
 „re Canonico intentum: non suprâ
 „sensum litteralem Authoris altissimi.
 „Ratio est; quia vis præceptiva sem-
 „per versatur circa factibilia ab illis,
 „quibus præcipitur: Vndè, & circa
 „res proximas, notasque, aut præ-
 „sentes; sensus verò litteralis intentus
 „ab Altissimo, merè situs est in nuda
 „significatione verbi significantis, &
 „huius proportionis ad rem significa-
 „tam, propter illud frequens dictum
 „Augustini in lib. 12. Confessionum,
 „scilicet, credendum esse *omniscium*

S

Deum

Deum in verbis Sanctis suis omnia ea dixisse, quæ & dici possent, & oporterent.

60 „Præter hoc hi nobiles Expositores, utpotè de Societate nostra germani fratres, & Expositores Scripturarum verè germani, aliundè in hoc nostro textu cohærent: siquidem dum Sancius per sensum Typicum, vel secundum litteralem consentit Riveræ; Rivera vicissim quoad extremam partem textus se accommodat Sancio, ut cum Hieronymo ad rem Babylonicam trahendus denique sit tractus ultimus Prophetiæ. Neque in legitimo Canone expositionis mirum cuique esse debet, textus partem per unum sensum litteralem; partem verò per alterum exponendam esse; tum, propter mutuas suppetias, quas par est, alterum alteri impendere; tum, quia notissima res est in Prophetis ille transitus, quo ex historia proceditur ad Prophetiam, ut constat ex Ruperto lib. 1. in Isaiam, Driedo lib. 3. tract. 1. cap. 3. Salmeron Proleg. 10. Canon. 41. Bonfrerio Canone 6. cum alijs, præsertim Rivera ipso in Osseam cap. 2. & ipso Sancio in Zachariam 12. tum etiam ille transcursus, qui à Typo ad Antitypum fieri solet iuxta Bonfrerium Canon. 6. Basilium Ponze quæst. 1. Sherlogum Anteloq. 1. Ghislerium ad Jeremiam cap. 3. ac denique ambo nostros Authores, Sancium in Isaiam 1. & Riveram in Prophetas Reg. 65.

61 „En igitur oblatum textum, caput, vel Prophetiam duplici via nobilissimorum Authorum vestigijs trita pandimus, & aperimus, ut solidè, & Biblicè per alteram, quam quisque malit, possit totam litteram persequi, & utrasque, si velit etiam partes litterales amico foedere colligare. Nos verò ad munera prælectionis attenti, ut in neutra simus parte infœcundi, quæstionem de utra-

que littera depromemus, scilicet, pro prima littera, quæ de Scriptore Canonico ducit originem, & ad servitutem, liberationemque Babylonicam destinatur, quæstionem eruiamus ex ipsis visceribus inquirentem, quandiu duraverit servitus Babylonicæ captivitatis? Quoad secundam litteram de Christo loquentem, vel potius quoad secundum sensum litteralem (ne in vocibus hæreas) cum textus noster clamet, & proferat illa verba in hac prima prælectionis parte *Domine opus tuum in medio annorum vivifica illud*, statim quasi ex visceribus eruenda venit quæstio illa celebris de adventu Christi per septuaginta Hebdomades annorum, præstando quidem in medio annorum ultimæ hebdomadæ. Quas quidem quæstiones ambas non quidem propter iactationem eruditionis, sed propter utrumque sensum litteralem, & à nobis tactum, & sic cohærentem suscipimus, auspice Deo, in nostro præsertim pulvere defendendas: quare in utraque resolutionem nostram insinuare non piget. In prima enim cum tota lis esse videatur de termino, non de initio, dicimus, hunc terminum captivitatis incidisse in annum primum Monarchiæ Ciri Regis Persarum, in annumque undecimum Sedeciæ. In secunda autem dicimus, initium Hebdomadum, de quo hic potius est quæstio, sumendum esse, non Mathematicè, sed per duos, tresvè annos cum discrepantia ab Olympiade octuagesima declinante, vel octuagesima prima ascendente. (Miscemus hic quæstiones Chronologicas, non tam ex libito, quam ex vi textus) Harum tamen Thesium postea propugnandarum rationes non subdo, ne ad exponenda, quæ oporteant verba, tempus non suppetat.

62 „Cum igitur de Christo Do-

„mino potius has tres primas partes
 „nostri capitis explicemus, occurrit
 „I. titulus, qui ita est *Oratio Abacuch pro*
 „*ignorantijs*: in quo quidem verbo pos-
 „tremo; quamquam Rabbinij, qui
 „Christi mysteria plurimum decolo-
 „rant, hic de quodam instrumento
 „musico nugari velint; tamen (con-
 „testante Aquila, & Symacho, atque
 „Hieronymo in versione, quæ de ra-
 „dice Hebraica *Sannà*, quæ significat
 „errare, desumitur) tenendum est
 „cum Rivera hic, propterea sic dic-
 „tum, ut de visione Mesia antea mon-
 „strata, precaretur Propheta, ne
 „propter peccata Populi, & ignoran-
 „tias adventus Mesia differretur; at-
 „que ideò statim incipit: *Domine au-*
 „*divi auditionem tuam, & timui. Domine*
 „*opus tuum in medio annorum vivifica illud;*
 „quasi dixisset: Domine de visione
 „tua obstupescit, queso, ut opus
 „tuum, quod video, tempore statu-
 „to perficias. Unde subnectit, *Deus*
 „*ab Austro veniet*, idest, à Bethleem (ex
 „traditione Hieronymi) & *Sanctus de Mon-*
 „*te Pharàm*, idest, umbroso, & condenso.
 „Pharàm enim id sonat iuxta codices
 „Græcos, & Complutenses. Quasi
 „advmbatus fuerit adventus Christi
 „in Monte Pharàm, ubi septuaginta
 „Senes impleti sunt Spiritu Sancto
 „iuxta cap. 11. Numerorum. Nec
 „præteriri potest versio illa septua-
 „ginta Interpretum hic ita legen-
 „tium: *in medio duorum animalium cog-*
 „*nosceris. Cum appropinquaverint anni, cog-*
 „*nosceris. Cum advenerit tempus, demon-*
 „*straberis.* Quæ quidem verba coram
 „Christiano cætu elucidatione non
 „egent, ut de Christo Domino intel-
 „ligantur. Pro sensu verò mystico hic
 „potest quidpiam excerpere quia Theo-
 „phylactus, & Theodoretus montem
 „umbrosam Hierusalem intelligunt sub
 „umbra Dei mirè abundantem. Alij
 „autem volunt, ut Euthymius, hunc
 „Montem esse Mariam sublimitè ob-
 „Pars IV.

„vmbatam. Sed redeamus ad litte-
 „ram, quæ satis inoffensa currit, di-
 „cens: *Operuit Cælos gloria eius, splen-*
 „*dor eius ut lux erit, cornua in manibus eius.*
 „Quæ verba postrema ex Patribus, &
 „etiam ex Rabbi Samuël in Epist. ad
 „Isaac cap. 7. de Christo Domino in-
 „telliguntur; sed patiente quidem, ita
 „ut manus eius vexillum Crucis eri-
 „gant, & huius cornibus omnes in-
 „imicos suos ventilet, & disperdat;
 „ut textus ipse statim sequitur, *ibi abs-*
 „*condita est fortitudo eius*, cum nos om-
 „nes probè sciamus in opprobrio Cru-
 „cis magnam virtutem Domini lati-
 „tasse. Et hæc de Adventu, & Passio-
 „ne Christi Domini traditis per Pro-
 „phetam Abacuch, ac de prima meæ
 „prælectionis parte.

63 „Ad Secundam partem nostræ
 „prælectionis accedentes cum ipso
 „Propheta, brevissimè nos expedie-
 „mus, quandoquidem non solum lit-
 „tera; sed etiam ipse sonus litteræ,
 „quasi clamare videtur, statim post In-
 „carnationem, & Passionem Domini
 „nihil, nisi destructionem mortis, si-
 „vè Resurrectionem, atque spoliatio-
 „nem inferni subsequi posse. Audian-
 „tur ergo verba textus: *Ante faciem*
 „*eius ibit mors; & egredietur Diabolus ante*
 „*pedes eius, stetit, & mensus est terram.*
 „Quid ergo clarius pro Christo Do-
 „mino resurgente, & Triumphante?
 „Est enim quasi diceret: *Ante faciem*
 „*Christi resurgentis mors ibit furibunda, &*
 „*fugiens sine victoria, & stimulo: ipseque*
 „*Diabolus inter pedes Domini terebatur: qui-*
 „*quidem Dominus stetit victor, & per Apost-*
 „*olos suos mensus est terram, quando scilicet,*
 „*ipsi sortiti sunt totum Orbe Terrarum ad præ-*
 „*dicandum.* In qua adeò clara littera
 „vix aliquid restat, nisi, ut moralita-
 „tem aliquam colligamus: nimirum,
 „quod sicut mors mortem superavit
 „in æternum, ita Christiana mortifi-
 „catio verè superare debet omnes
 „mortificationes, quæ temporalitèr
 „S 2 „suf-

„suffertuntur. Et hæc de 2. meæ præ-
„lectionis parte.

64 „Ad tertiam mei textus par-
„tem deveniendo, statim se prodit
„per verba textus, ad Christum con-
„versa Gentilitas per immediata ver-
„ba, quæ subsequuntur. *Aspexit, & di-*
solvit Gentes, & contriti sunt montes sæculi,
quia incurvati sunt colles mundi ab itinere,
bus æternitatis eius. Quid enim est
aspicere in Deo, nisi respicere ad Sal-
vationem? v. gr. Respexit Petrum, &
flevit amare. Vt dicitur Matth. 26. &
iuxta Prophetam dicentem Psalm.
24. Respice in me, & miserere mei. Quid
vult dicere dissolvit Gentes, nisi absolvit
à vinculis peccatorum iuxta David
dicentem Psalm. 145. Dominus solvit
compeditos? Ac demùm quid signifi-
cat, montes conterendos esse, & colles sæ-
culi fore incurvandos, nisi illam solem-
nem conversionem Principum mun-
di, in qua Isaias cap. 40. & Lucas
cap. 3. paritèr convenerunt, quan-
do verba illa usurparunt: Omnis mons,
& collis humiliabitur? Quoad extre-
mum verò iudicium statim intelli-
gendum in verbis subsequuturis, duo
quæ præmitenda sunt declarabunt.
Alterum est, quod observavit Rive-
ra in Prophetis Joël, & Michæa, sci-
licet, quod post conversionem so-
lemnem interminari solet horren-
dum iudicium: v. gr. in illis verbis
apud Michæam: Et faciam in furore,
& indignatione ultionem in omnibus gentibus,
quæ non audierunt. Alterum est, quod
impij interdum Æthyopes per ele-
gantem methaphoram nuncupatur:
vt dicitur Amos 9. Numquid non vt fi-
lij Æthyopum vos estis mihi filij Israel?
Hoc posito, textus prosequitur ita
dicens: Pro iniquitate vidi tentoria Æthyo-
piæ, turbabuntur pelles Madian; (nam
Madianitæ Æthyopes etiam sunt)
quasi dixisset: Æthyopes, sive homines
insensæ Populi Dei, horrore extremo concu-
tiendi sunt, atque dissipandi. Quod au-

„tem hic intelligendum veniat impie-
„tatis excidium, & terror extremus
„persuadent verba mox sequutura, in
„quibus (attendite, obsecro) omnia,
„quæ in mundi fine sunt eventura, non
„leviter quidem, sed eleganter copio-
„seque describuntur.

65 „Audite, quæso. Pro iniqui-
„tate vidi tentoria Æthyopiæ, turba-
„buntur pelles terræ Madian. Num-
„quid in fluminibus iratus est Domi-
„ne? Aut in fluminibus furor tuus? Vel
„in mari indignatio tua? Qui ascen-
„des super equos tuos: & quadrigæ
„tuæ salvatio. Suscitans suscitabis ar-
„cum tuum: iuramenta Tribubus, quæ
„loquutus es: fluvios scindes terræ:
„viderunt te, & doluerunt Montes:
„gurges aquarum transijt. Dedit Abyf-
„sus vocem suam altitudo manus suas
„levavit. Sol, & Luna steterunt in
„habitaculo suo: in luce sagittarum
„tuarum. Ibunt in splendore fulgu-
„rantis hastæ tuæ. In fremitu concu-
„cabis terram: in furore obstupescies
„gentes. Hucusque verba textus: de
„quibus disponam Parallelum ad illa,
„quæ in fine mundi sunt eventura. Nam
„in primis in illis verbis: *Numquid in*
fluminibus iratus es Domine, vel osten-
ditur Orbem non per aquas, sed per
ignem esse destruendum: vel iram
Domini in confusione Sonitus Ma-
ris, & fluctuum eius manifestandam.
Si attendimus ad illa verba de iudi-
cio extremo: Tunc videbunt filium ho-
minis venientem... Respiciite, & elevate ca-
pita vestra; quid volunt dicere verba
illa nostra: qui ascendes super equos tuos:
& quadrigæ tuæ salvatio? Si in fine
mundi iudicandi sunt Tribus Israël;
etiam hic: iuramenta Tribubus præstita
memorantur. Si Montes commovendi
sunt; ecce in nostris verbis dicitur:
Viderunt te, & doluerunt Montes. Si flu-
mina varianda sunt, & orituri sunt
impetus, turbo, & tempestas: ecce
in nostro textu verba illa: Fluvios scin-

„des

„des terræ: gurgēs aquarum transijt. Nam
 „gurgēs ex radice Hebræa significat
 „impetum, turbinem, & tempesta-
 „tem. Si signa futura sunt in Sole, &
 „Luna, & Stellis, atque Meteoris;
 „quænam clarior expressio, quàm illa
 „nostri textus: *Sol, & Luna Steterunt in
 Tabernaculo suo: in luce Sagittarum tuarum
 ibunt: in splendore fulgurantis hastæ tuæ.*
 „Si denique, aperienda est Abyssus
 „ad devorandos malos; & altitudo
 „Coelorum receptura est bonos; au-
 „diantur in nostro textu iam hæc ver-
 „ba: *Dedit Abyssus vocem suam: & illa:
 altitudo manus suas levavit.* Vbi pro
 „altitudine Rivera noster Cælum intelli-
 „git. Hic profectò in tanto Parallelo
 „verborum, & tanta illius extremi
 „eventus cum his verbis nostris Ana-
 „logia nihil amplius restat, ut constet
 „quàm fundatè in nostro textu iudicij
 „extremi horribilitas designetur. Et
 „hæc de 3. meæ prælectionis parte.

66 „Ad quartam denique, & vl-
 „timam meæ prælectionis partem de-
 „veniendo, ut promissis stemus, &
 „sequamur Hieronymum, etiamquæ
 „nostram Sanctium non deseramus,
 „quidpiam de re Babylonica hic su-
 „mus dicturi: quamquàm prius à no-
 „bis absolvenda est tota littera textus
 „per sensum litteralem, quem sumus
 „hactenus persequuti; ostenso nimi-
 „rùm fine bonorum, atque malorum
 „in verbis nunc sequuturis. Igitur ait
 „textus: *Egressus es in salutem Populi
 tui, in salutem cum Christo tuo: percussisti
 caput de domo impij.* Vbi apertè in-
 „nuitur secundus adventus Christi, &
 „interfectio Anti-Christi de spiritu
 „oris eius; quia hic profectò erit caput
 „familie Diaboli, & impietatis. Per-
 „cussio autem capite, quid restat, nisi
 „collum, corpus, & bases? Quare
 „cum dicit: *Denudasti fundamentum eius
 usque ad collum;* ostendit, tam infi-
 „mos, quàm eminentiores abscisso eo-
 „rum capite, dissipandos esse. Quos

„statim describit in subsequentibus
 „verbis: *maledixisti sceptris eius capita
 Bellatorum eius venientibus, ut turbo, ad
 dispergendum me: exultatio eorum sicut eius,
 qui devorat pauperem in abscondito.* Post
 „hæc ostenditur, quomodo venienti
 „Domino, neque confusio maris, ne-
 „que turbatio aquarum obstiterit, vel
 „obstitura sint, quominus electos suos
 „de multitudine aquarum eripiat, &
 „de limo profundi: vnde subdit: *viam
 fecisti in Mari equis tuis in luto aquarum
 multarum.*

67 „Reliquus tractus huius Pro-
 „phetiæ ostendit. Prophetam in pri-
 „mis huius tribulationis terrore expa-
 „vescitur: deinde omnia mala, &
 „mortem ipsam toleraturum, dummo-
 „do sit adepturus postremam exalta-
 „tionem atque in Deo suo, Domino-
 „que Jesu-Christo sempiternam sceli-
 „citatem. Ideò ait: *Audiui, & contur-
 batus est venter meus, à voce contremuerunt
 labia mea ingrediatur putredo in ossibus meis,
 & subter me scateat, ut requiescam in die
 tribulationis, & ascendam ad Populum ac-
 cinctum nostrum, idest, ad electos sedentes
 à dextris Dei, ut sim unus ex eis, quos tunc
 accinget, quibus arma & vires præbebit, ut
 gloriose cum Anti-Christo, & cum omnibus
 eius sectatoribus dimicent.* Sic interpre-
 „tatur Rivera. Deinde cæteras tem-
 „porales misérias penitus parvipendit
 „ibi *Ficus enim non florebit, & non erit ger-
 men in vineis, &c.* Ut Christum lucri-
 „faciat, & cum eo vincat, & trium-
 „phet in perpetuo cantico æternitatis.
 „Quare sic concludit: *Ego autem in Do-
 mino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo.
 Deus Dominus fortitudo mea, & ponet pedes
 meos quasi cervorum, & super excelsa mea.*
 „(Coelos enim vocat excelsa mea ut
 „Rivera inquit: *) Deducet victor in Psal-
 mis canentem.* In quibus omnibus ap-
 „positè scriptum est: quomodo Abyf-
 „sus dedit vocem suam, ut devoraret
 „domum impij cum capite suo; &
 „Christus annuit maledicendo scep-
 „tris

„ tris eius. *Ecce reproborum finem.* Et
 „ quomodo altitudo Coelorum levavit
 „ manus suas ferendo secum Populum
 „ Dei electum victorem cum Iesu-
 „ Christo Deo suo in Psalmis canen-
 „ tem. *Ecce finem electorum :* & finem
 „ illius sensus litteralis : quem ab exor-
 „ dio hucusque sectati sumus.

68 „ Nunc autem ut cum Hiero-
 „ nymo , & nostro Gaspare Sanchez
 „ quartam hanc partem textus de libe-
 „ ratione Babylonica interpretemur,
 „ appareatque , quàm sit vnus sensus
 „ litteralis cum alio connexus, vel Ty-
 „ pus cum antitypo correspondens; de
 „ ultimis verbis textus paraphrasim in
 „ hunc modum efformo : Eggressus es
 „ in salutem Populi tui , in salutem
 „ cum Christo tuo Cyro illo celebri
 „ Monarcha Persarum : percussisti Re-
 „ gem Babylonis caput verè impium,
 „ eumque à summo vsque deorsum
 „ spoliatus fuisti. Maledixisti sceptris
 „ eius , & Nubuzardàm capiti bellato-
 „ rum eius , qui instar turbinis vene-
 „ runt , ad dispergendum me , & con-
 „ tribules meos , non secus exultantes
 „ de præda , ac ille , qui clam paupe-
 „ rem deprædatur , vbi à nemine po-
 „ test timere. Viam fecisti equis tuis
 „ per Euphratem , cuius imminutis
 „ aquis limus se calcandum præbuit.
 „ Sanè cum audirem quid Populo meo
 „ à Chaldæis immineret , conturbatus
 „ fui voce tremiscens: feramque liben-
 „ ti animo , & patienti etiamsi quasi pu-
 „ tredine contabescam, & scateam ver-
 „ mibus , dummodo spes affulgeat li-
 „ berationis tam misere captivitatis. Et
 „ tandem accingar gladio meo , quasi
 „ qui liber est , & ingenuus. Fallat me
 „ vtique , & fraudet ficus , & vinea: ar-
 „ va , & oliuæ mentiantur mihi peni-
 „ tūs de fructu suo : pecora , & armen-
 „ ta deficient : nam ipse omnibus par-
 „ cam , dummodo gaudeam in Deo
 „ Salvatore meo , in cuius fortitudine
 „ velociter declinem mala , quovsque

„ super excelsa mea , & patriam meam
 „ de manu Chaldæorum liber canam
 „ in iubilo victoriam & triumphum.
 „ Ecce in hac Paraphrasi nimis ad lit-
 „ teram propinquante , quomodo sen-
 „ sus litteralis de re Babylonica tradi-
 „ tur sufficienter , & quomodo etiam
 „ constat tūm , quod sensus litteralis
 „ verborum sit de Christo , & eius myf-
 „ terijs , tūm quod totus eventus Ba-
 „ bylonicæ captivitatis , & libertatis,
 „ velut Typus quidam, posteriora , &
 „ altissima sæculorum trophæa advm-
 „ braret , claudente lectionem oport-
 „ tuna moralitate , quod , nimirum,
 „ hominibus in verba , & facta Dei in-
 „ cumbendum est plurimum , vt effo-
 „ diamus doctrinæ Thesaurus , atque
 „ Mysteria altissima vestigemus.

69 Ecce ergo lectionem Bibli-
 cam , prout potuimus , rigorosè ex-
 positiva methodo elaboratam : pro
 cuius coronide nonnulla præmone-
 bo. Primum est , quod qui ita lec-
 turus sit , vir debet esse in sacris
 codicibus satis versatus , vt rem eo de-
 lectu quo par est , & varietate perficiat ;
 alioquin si de verbo ad verbum
 vnumquempiam Expositorem devo-
 ret , quem postridie evomat in Palæ-
 stra ; fortasse res erit minus apta Thea-
 tro : cui alia methodus convenit, quam
 Commentarij. Secundum est , quod
 inde descendit , scilicet , prælectorem
 non de quibusvis reculis negotium , &
 operam contexturum , vt verè fluat
 interpretatio , in cuius primævo sensu,
 & argumento totiùs textus præstabi-
 liendo plus laborandum est. Ratio est,
 quia in Theatro , & lectione huiusmo-
 di potiùs exhibetur instructio solidè
 Cathechetica ; quàm de omnibus dis-
 putans , vt fit in Commentarijs, vbi re-
 poni debet omnis ille apparatus , qui
 necessarius est ad cum quibuslibet de-
 certandum. Tertium est , quod prop-
 ter rationem modo datam , de versio-
 nibus quæstio non fiat , nisi quando
 in

in aliqua voce pro toto tractu argumenti illa versio sit necessaria : quia cum ex Concilio Tridentino expressè sit destinata, *Vulgata versio*, ad huiusmodi functiones obeundas, & per eam dirimendas, non est, cur inter Catholicos de versione altera laboretur, nisi quando hæc alicubi *Vulgatæ* sensum enucleat. Quartum denique, quod quamvis ipse prælector expositionem suam non nisi de probatis Authoribus fabricare debebit ; nihilominus si ipse mediocriter versatus sit, interdum intelligentiæ suæ specimen præbeat, iuxta regulas, quas supra dedimus, part. 2. exponendi Sacras Scripturas, tam in sensu morali, quàm in Allegorico, & litterali. Exempli gratia in superiori lectione vnam, vel alteram moralitatem nos ipsi affiximus. Deindè de Christo Domino mundum illustrante, oportune videntur mihi vertenda esse illa verba : *Et cornu in manibus eius*:

sic: *Fulgentissima erunt opera eius*: tum, quia cornu pro splendore sumitur in Scripturis, ibi: *Et cornuta erat facies, Moyses*: tum quia in verbis immediate antecedentibus de splendore sit sermo: tum, quia Phrasis Evangelica est, *lucernæ ardentes in manibus vestris*, loquendo de claris operibus. Tandem illa verba: *Egredietur diabolus ante pedes eius* intelligi etiam possent (ni multum fallor) iuxta sensum litteralem secundum de Diabolo generatim sumpto pro *Adversario*, ut etiam *Satham* sumi solet: quasi sensus esset, *ante faciem eius ibit mors*: quia in eius nomine anteibunt interficientes, & ante pedes eius gradietur hostis, & adversarius, quia ubi ipse calcaverit, statim quasi de terra egredientur neces, & hostes. Qui modus est hyperbolicus eleganter, ad exprimendam Babylo-nici Regis atrocitatem, & hæc de quarta parte nostri apparatus.

APPARATUS AD PALÆSTRAM BIBLICAM. PARS QUINTA.

DECADES REGULARUM SACRÆ SCRIPTURÆ.

PROOEMIUM.

CUM HIC TOMUS SECUNDUS NON NISI AD NORMAM primi edendus sit, vbi & similes Decades dedimus, & alias totidem sumus polliciti; volumus modo promissis nos liberare vndè sub eodem tenore quo in primo traditæ sunt, eas quoque tradimus in secundo: incubuimus tamen sedulò, ne aliqua repetatur.

CAPUT I.

DECAS PRIMA REGULARUM.

I. **M**ORIS est Scripturarum imperativum modum pro optativo ponere. Origen. hom. 1. in Cantic.

Canticor. Hieronymo Interprete.

II. Divinæ Scripturæ mos est, ut optare videatur malum, quod futurum est, cum non optet, sed prevideat. August. in Psalm. 78.

III. Solet Scriptura uti propositione, quæ videtur affirmativa; sed verè est negativa ob negationem præcedentem anteriori alij propositioni. P. Villoa Decad. 3. num. 75.

IV. Contraria, quæ videntur esse

in Sacra Scriptura contraria non esse ostendere debet, qui fidelitèr, & integrè Sacrorum voluminum colligit sensum. Origen. in Epistol. ad Rom. lib. 3. cap. 3.

V. Solent imponi nomina in Scriptura alludentia ad rem, cuius tenax memoria desideratur. P. Villoa Decad. 4. num. 81.

VI. Emmendari si debeant Sacræ Scripturæ codices, vel emmendandi sunt ex ea lingua, vndè translati sunt, vel ex codicibus earum Regionum, vndè ipsa doctrina commeavit: vel si ibi quoque codices variarent; plures paucioribus, vetustiores Recentioribus præ-

ferentur. August. 11. contra Faustum, cap. 2.

VII. Apostoli, & Evangelistæ ubique de Veteri Testamento ponunt testimonia; si inter Hebraicum, & septuaginta nulla diversitas sit; vel suis, vel septuaginta verbis uti solent. Si autem in Hebraico aliter sensus sit; Hebraicum magis quam septuaginta Interpretes sequuntur. Hieron. Prooem. Isaie 15.

VIII. Norma est sacrarum litterarum, ut deficientibus Viris Sanctis, mulieres in virorum laudentur opprobria. Hieron. adversus Jovinianum, lib. 1.

IX. Quando novum fit aliquid, atque præcipuum, signa Deus facere consuevit, præstans quædam pignora sue potentiae his, qui legem eius accipiunt. Chrysostom. homil. 14. in Matth.

X. In his, quæ ad mores attinent ex ijs, quæ consimilia sunt, & consimilem habent speciem, similia licet colligere. Martin. Martinez Hippotipos. lib. 9. regul. 14.

CAPUT II.

DECAS SECUNDA Regularum.

I. **N**ON continuo falsa videantur ea, quæ de omnibus dicuntur; etiam si aliqua dispensatio Dei in vno, vel duobus hominibus facta est. Origen. lib. 5. ad Rom. 5.

II. Quomodo in his nostris litteris non potest quis ad legenda verba, texendaque procedere, nisi prius ab elementis coeperit, ita in Scripturis Divinis non valemus ea, quæ maiora sunt, nosse, nisi ab Ethica in ipsis habuerimus exordium. Hieron. in Prooem. in lamentationes Hierem.

III. Ille dici solet in Scriptura factus.
Pars V.

cere aliquid, qui causa specialis est, ut alius illud faciat. P. Villosa Decad. 4. num. 32.

IV. Solet Deus loqui tanquam de alienis, quando loquitur de peccatoribus. P. Villosa Decad. 3. num. 26.

V. Non aliter veritas intelligi potest, quam si falsa esse, quæ veritati obiecta sunt, detegantur. Hilar. 5. de Trinitate.

VI. Oportet eos, qui Sacras legunt Scripturas, intentionem loquentis, habitumque audientis exquirere, tempora quoque; & loca advertere. Euthymius in Joann. cap. 7.

VII. Non omnes leges, aut præcepta, quæ in Scriptura videntur simpliciter universalis, fuerunt adeo universalis, ut pro nullo casu liceret oppositum. P. Villosa Decad. 2. num. 18.

VIII. Iuxta mysteria Scripturarum non Primogeniti accipiunt hæreditatem, quibus ex lege numerorum 3. lata debetur. Hieronym. in Isaiam, cap. 1.

IX. Mos est Sacrarum litterarum, ut Primogenitum non vocent eum, quem fratres sequuntur, sed eum, qui primo datus est. Hieron. adversus Elvidium, & in cap. 1. Matth.

X. Hic Dei mos est, ut puniturus prius indicet, quam magna sint peccata. Chrysostom. hom. 30. in Gen.

CAPUT III.

DECAS TERTIA Regularum.

I. **L**IBRI quidem Sacræ Scripturæ sui Authoris nomen habent. Chrysostom. in Epist. ad Rom. hom. 1.

II. Hanc habet Sancta Scriptura consuetudinem ut unumquemque vaticinationis sue, & sermonis Prophetam nuncupet. Hieronym. in 4. Commentar.

T

Non

III. Non tamen iuxta textum historiae Psalmorum ordo requirendus est. Hilar. in Psalm. 119.

IV. Sacra Scriptura pro auditorum viribus, & utilitate dimetitur, quæ denuntiat. Origen. lib. 4. contra Celsum.

V. Mos est Scripturarum, & utique celeberrimus uti his verbis: *In diebus illis* non solum cum ad præteritam narrationem aliud tempus adiungitur; verum etiam cum illa narrat, quæ post multorum annorum spatia contingunt. Chrysostom. homil. 10. in cap. 3. Matth.

VI. Solet Scriptura absolute dicere tunc vel ab eo rem fieri, quando, vel à quo speciale, & magnum illa accipit complementum, ornatum, aut renovationem; tametsi res illa iam olim fuerit facta. P. Villoa Decad. 4. num. 36.

VII. Si quæ contraria Sacris Litteris in Gentilium libris inveniuntur; falsissima sunt. August. apud Ruicium regul. 124.

VIII. Nullo loquutionis genere utitur Sacra Scriptura, quod incon-
suetudine hominum non inveniatur; quia utique hominibus loquitur. August. de Trinit. lib. 1. cap. 12.

IX. Sacra Scriptura omnibus respondet. Gregor. 23. Moral. cap. 18. & 19.

X. Solet Scriptura tribuere omnibus universalitate formali, & explicita, aut virtuali, & indefinita; quod physice, ac realiter non convenit omnibus, sed dumtaxat plerisque, aut primarijs. P.

Villoa Decad. 2.

num. 1.

CAPUT IV.

DECAS QUARTA Regularum.

I. **M**OS est Divinarum Scripturarum, ut cum aliquid narrant, interposita alterius causæ sententia, ad superiora protinus redeant. Gregor. 5. Moral. 29.

II. Vna, eademque res multis, & varijs similitudinibus insinuat in Sacris Litteris, ut varietur ipse dicendi modus propter fastidium. August. in Psalm. 8.

III. Nomen solet esse Commune actioni, & eius obiecto, materiæ, aut termino. P. Villoa Decad. 5. num. 66.

IV. Deus in Sacra Scriptura aliquando nuncupative, aliquando essentialiter dicitur. Gregor. super Ezechiel. hom. 8.

V. Vbicumque in Sacris Scripturis legimus ad illum, vel ad illum factum esse verbum Domini, magnam sonat beatitudinem. Rupert. Osee 1.

VI. Numerus ternarius specialitatem significat in Sacra Scriptura. P. Villoa Decad. 4. num. 104.

VII. Privilegia singulorum non possunt legem facere Communem. Martin. Mart. lib. 9. Reg. 47. ex D. Hieron. in Jon. 1.

VIII. Inter cætera Prophetiæ miracula, hoc quoque mirandum habent libri Prophetarum; quod sicut in eis verbis res, ita nonnumquam verba rebus exponuntur, ut eorum non solum dicta, sed etiam res gestæ, Prophetia sit. Gregor. 22.

IX. Propter unius verbi translationem non totus locus figuratè accipiendus est August. 11. de Gen. ad Litteram, cap. 31.

X. Cavendum est, ne figuratam loquutionem ad litteram accipiamus: nec loquutio propria ut figurata occipien-

pienda est. August. 3. de Doctrina Christiana, cap. 5. & cap. 10. 11.

CAPUT V.

DECAS QUINTA Regularum.

I. **Q**UANDO permissio peccati est extraordinaria solet Deus dici in Scriptura facere illud quod pure permittit. P. Villoa Decad. 3. n. 42.

II. In Sacris Libris quædam inveniuntur assumpta ex Gentilium libris. Hieron. in Epist. ad magnum Oratorem.

III. Ecclesia Hebræa habebat etiam quandam speciem Monialium. P. Villoa Decad. 4. num. 78.

IV. Per Sacra Eloquia scimus, quod ignorare non expedit, neque per nos scire possumus. Aug. 11. de Civ. Dei. c. 3.

V. Nomina quædam Veteris Testamenti nos alia litteratura habemus, quam habeantur apud Hebræos. Quod Septuaginta Interpretum causa factum est. Hieron. in Epist. ad Titum.

VI. Abavi, & proavi vocari solent in Scriptura Patres, & Genitores. P. Villoa Decad. 4. num. 67. & 69.

VII. Quarta regula est Scripturæ Sacre, ut non ubique omnia particulatim enarret; sed cum generalissima, quæ alia complectuntur, dicere coeperit; relinquat sequentia studiosis auribus considerata. Martin. Martinez Hippotipos, lib. 9. reg. 4. ex Chrysoft. hom. 12. in. Gen.

VIII. Hoc in omnibus Scripturis Sanctis observare debemus. Vbi videtur aliqua similitudo esse sententiæ, non in omnibus eadem dici; sed vel subtrahi pleraque, vel addi, & singulorum inter se verborum discrepantiam habere rationem. Hieron. in cap. 33. Ezechiel.

IX. Apostoli, & Evangelistæ aliquando Veteris Testamenti adducunt

Pars V.

testimonia, ut sensum; & non verba citent. Et tamen sermonum varietas spiritus unitate concordat, quamvis nec cum septuaginta, nec cum Hebræis verba conveniant. Hier. ad Pamachium de opt. gen. interp.

X. Fugere Dominum, & fugere à facie Domini, non sunt idem. Rupert. sup. cap. 1. Amos.

CAPUT VI.

DECAS SEXTA Regularum.

I. **P**ROPHETÆ aliquando irrationales creaturas alloquuntur ostendentes, quod rationales, irrationabiles factæ sunt. Chrysoft. de Poenitentia, hom. 3.

II. Non dedecet Scripturam, citare librum Apochryphum, aut sæcularem. P. Villoa Decad. 5. n. 49.

III. Liber Sacre Scripturæ intus scriptus est per Allegoriam; foris per Historiam. Gregor. homil. 9. in Ezechielem.

IV. Scriptura Sacra hanc habet consuetudinem, ut omnes Reges Veteris Testamenti mortuos referat, & sepultos, præter Joachim filium Josiæ. Hieron. in Jeremiam cap. 22.

V. Scriptura solet explicare per verba, integrasve orationes, illa, quæ sunt merè interiectiones, aut quasi suspiria. Pater Villoa Decad. 2. num. 71.

VI. In Epistolarum conscriptionibus ad Ecclesias Sancti viri principaliter proferunt, se esse servos D.N. Jesu Christi. Didymus in Epist. Jacobi.

VII. Pauli Epistolæ Sanctæ quidem sunt omnes; sed doctrinam augustiorem continent, quæ ex vinculis missæ sunt. Chrysoft. in Epist. ad Colos. hom. 1.

VIII. Sacra Scriptura aliquando loquitur ex Persona Capitis Ecclesiæ, scilicet, Christi: aliquando ex persona

T 2

cor-

corporis. August. in Psalm. 21. & 40.

IX. Mos sacri eloquij est, ut res semel dicta pro confirmatione replicetur. Gregor. lib. 28. Moral. cap. 16.

X. Corporalium rerum modo Deus loquitur, ut ad excellentiam divinarum rerum per corporalia homines attollat. Hilar. 6. & 12. de Trinitate.

CAPUT VII.

DECAS SEPTIMA Regularum.

I. **S**IC dicuntur quædam, quasi sequantur in ordine temporis, vel rerum superiorum continuatione narrentur; cum ad priora, quæ prætermissa fuerant, latenter narratio revocetur. August. lib. 3. de Doctr. Christ. cap. 36.

II. Vbi de laudibus Dei dicitur, historiæ ordo non servatur; sed frequenter evenit, ut quæ prima facta sunt, extrema dicantur; & quæ novissima, referantur ad prima. Hieronym. Amos 2.

III. Termini, quibus utitur Scriptura, non semper capiendi sunt in Scholastico rigore, summularumque proprietate. P. Villoa Decad. 1. n. 46.

IV. Deus duobus modis nobiscum loquitur: aut per verba, aut per facta aliquorum illustrium, aut obscurorum. Martinus Martinez Hippotipos, lib. 7. Col. 508. ex Aug. Epist. 49. q. ultimi.

V. Nonnumquam cum factum in Scriptura Sacra narratur, Prophetia est; cum verò illorum vita, qui hoc commiserunt, consideratur, flagitium est. August. lib. 22. contra Faustum, cap. 42.

VI. Quamvis per Prophetas formaliter ut tales eodem superno specialissimo dono illustratos, & motos loquutus est Spiritus Sanctus, & consequenter illi formaliter ut tales, num-

quam erraverunt, aut errare potuerunt verumtamen Prophetæ materialiter, aut specificativè sumpti, hoc est, viri illi, qui Prophetæ fuerunt, relictæ providentiæ ordinariæ, multoties loquebantur spiritu suo privato fallibili, utique & interdum fallente. Discretio autem inter hæc duo stat penes Ecclesiam. P. Villoa Decad. 3. num. 1.

VII. Vbi cum Epitafi aliquod nomen ponitur in Sacris Scripturis: v. gr. Leo de Tribu Judæ, ibi Christus sine vlla cunctatione intelligitur. Author Comment. in Job. Titul. Hieron. c. 39.

VIII. Solet Tribui maioribus, quod non ipsis, sed ipsorum posteris convenit physicè. P. Villoa Decad. 5. n. 28.

IX. Est Idioma Sermonis Hebraici, & antiquorum Sermonis Latini, ut ante minorem numerum supputent, & postea maiorem. Hieron. Danielis 9. ad finem.

X. Paulus sermone trivij utitur aliquando in Epistolis. Hier. ad Galat. 3.

CAPUT VIII.

DECAS OCTAVA Regularum.

I. **S**EPTENARIUM numerum esse Sanctum; etiam Sabbatum probat. Hieron. Amos 5.

II. Christi etiam dicebantur & Patriarchæ in Veteri Testamento, Hieron. Abacuch. 3.

III. Nomen solet esse commune in Scriptura vesti, seu ornamento, & simul parti corporis vestitæ veste illa. Undè dicitur Apoc. 19. habet in vestimento, & in foemore suo scriptum: Rex Regum, & Dominus Dominantium. P. Villoa Decad. 5. regula 2.

IV. Foeminarum res gestæ scriptæ in Sacris Codicibus non sunt, exceptis illis, quæ tanta fecerunt, ut absque illarum commemoratione non potuerint conscribi memorabilia gesta virorum.

rum. Rupert. in Michæam, cap. 7.

V. Loquitur Dominus ad Prophetam, cum per Angelicam, sive quamlibet aliam speciem loquitur. Rupertus Abbas super Ossæam, cap. 1.

VI. Consuetudo loquutionis ideò per diversas linguas variat genera vocabulorum, quia in ipsis rebus non invenit sensum. August. 38. in Joann.

VII. Non solet Duces nominare Scriptura, cum constituuntur, nisi commemorata origine Parentum, aut Maiorum. August. lib. 7. Quæstionum in Iudices, quæst. 2.

VIII. Scire oportet, quod frequenter Scriptura univversalem representat formam; particularem insinuat intelligentiam. Martinus Martinez Hippotipos, lib. 6. col. 461. ex Theophylacto, Math. 19.

IX. Solet Scriptura vocare *infantum* in definite, ac per Antonomastiam JESUM-CHRISTUM. P. Vlloa Decad. 4. num. 112.

X. Sacra eloquia in Exordijs narrationum qualitates exprimunt, terminosque causarum. Gregor. 2. Moral. cap. 2.

CAPUT IX.

DECAS NONA REGULARUM.

I. **D**IVINA Scriptura aliquando ex tempore, aliquando ex loco causas designat, quas apertò sermone non indicat. Martin. Martinez, lib. 10. regul. 6. ex Sancto Gregorio Magno, hom. 12. in Ezech.

II. Christus ab his, qui suam viderant potestatem, fidem requirit, ab ijs verò, qui ignorabant, minimè, nisi priùs admoneantur. Chrysost. hom. 36. in Joann. apud Mart. Mart. lib. 10. reg. 17.

III. Intellectus sacri eloquij inter

textum, & mysterium tanta est libratione pensandus, ut utriusque pars lance moderata, neque hunc nimie diffusionis pondus deprimat, neque rursus torpor incuriæ vacuum relinquat. Gregor. 21. Moral. cap. 1.

IV. In expositione Sanctarum Scripturarum veritatem debemus sequi, non contentionem. Hieron. Isaia 2. apud Mart. Mart. lib. 9. reg. 34.

V. Rationibus exponere Sacram Scripturam, & non auctoritate, periculosum est. August. 3. de Doctr. Christ. cap. 28.

VI. Non est relictus hominum eloquijs de Dei rebus alius, præter quam Dei Sermo. Hilar. 7. de Trinitate.

VII. Solet Christus plerumque, quando de Mysterio alicuius rei est loquuturus, ante introducere corporali-ter facientem id ipsum. Apud Chrysost. in Matth. hom. 33.

VIII. Mos est sacri eloquij, ut ipsi, qui scribunt sic de se in illo, quasi de alijs loquantur. Gregor. in Præfat. in Job, cap. 2.

IX. Qui priora negat, concedit sequentia. Hieronym. Isaia 23.

X. Frequens in Scriptura est, ponere positivum pro negativo, idest, dicere: esse, aut fieri, aut accipi, aut dari id, quod non aufertur, aut non destruitur, aut non tollitur. P. Vlloa Decad. 4. num. 118.

CAPUT X.

DECAS DECIMA REGULARUM.

I. **E**ST aliud genus repetitionis in Scripturis celeberrimum; cum dictio aliqua semel legitur, vel iterum, aut pluries intelligitur, ac nisi subintelligatur, trunca, ac mutila manet oratio. Martinus Cantapetrensis, lib. 5. colum. 399.

II. Sicut in Populo Judæorum mul-

multi olim Prophetaverunt falso spiritu, quorum neque Prophetiæ, neque scripta recepta sunt; ita, & in Christianorum Populo Evangelia plurimi scripserunt, quæ ab Ecclesia non sunt recepta, Ambros. præfat. in Lucam.

III. Scriptura Sacra, cum dubitative loquitur, non secundum visionem Prophetæ, cui certum est, loquitur, sed secundum eos ipsos, qui monentur, August. in Psalm. 2.

IV. Iuxta Scripturæ morem ille, vel illius filius dicitur, cuius imitatur mores, ac genium, P. Vlloa Decad. 3. num. 85.

V. Solent Evangelistæ prætermissa recordari, vel posterius facta præoccupare, sicuti divinitus suggerebantur, quæ antea cognita, postea recordando conscriberent, August. de conf. Evang. lib. 2. cap. 19.

VI. Sacra Scriptura cum aliquando narret per recapitulationem, quæ prius facta sunt, videntur posterius facta, August. lib. 20. de Civ. Dei, cap. 14.

VII. Solertissimus indagator Scripturarum auctoritatem sequatur Catholicarum Ecclesiarum quam plurimum inter quas sanè illæ sunt, quæ Apostolicas Sedes habere, & Epistolas accipere meruerunt, Aug. 2. de Doctr. Christ. cap. 8.

VIII. Epistolarum Pauli ordo, & librorum Prophetarum alius est in Sacra Scriptura, quam temporis, quo scriptæ sunt, Chrysost. Epist. ad Rom. hom. 1.

IX. Lingua apud Paulum in Epist. ad Corinth. appellatur quælibet prolatio signorum, priusquam intelligantur, quo cum intellectus accesserit, qui mentis est proprius, fit revelatio, vel agnitio, vel Prophetia, vel doctrina, August. 12. de Gen. ad litteram, cap. 8. & 9.

X. Prophetæ cum habeant in titulo. *Visio, quam vidit, &c.* non inferunt, quæ viderint; sed quæ dicta sunt, narrant. Hieron. in 1. Isaia.

CAPUT XI.

DECAS VNDECIMA Regularum.

I. **C**UM igitur facta sunt, quæ prædixit; pignus fidei prædicationem habentes, eum iam cognoscimus, de quo ita prædicta fuerunt. Cyrillus Alexandr. lib. 9. in Joann. cap. 10. apud Martinum lib. 8. colum. 633.

II. Vbi sensus eruitur talis, cuius veritas certis Sanctarum Scripturarum testimonijs non possit aperiri, restat, ut ratione reddita, manifestus appareat, August. de Doctrina Christiana. lib. 3. cap. 28.

III. Solet Scriptura dicere, rem esse, quando incipit esse, P. Vlloa Decad. 4. num. 44.

IV. Numerus finitus plerumque ponitur in sacris litteris pro infinito. Tantumdem etiam valet variè multiplicatus, August. 3. de Doctr. Christ. cap. 35.

V. Vfus numeri numeralis pro Cardinali non est insolens, P. Vlloa Decad. 4. num. 113.

VI. Libri Sacrae Scripturæ cum honore sui cuiusque Scriptoris legendi sunt, August. 12. Confes. cap. 30. & 31.

VII. Evangelica narratio, quamvis verissima sit, non tamen omnia, quæ ibi dicuntur; vera esse creduntur, August. contra Priscilianistas. cap. 9.

VIII. Rerum series solent in Scriptura interdum denominari à rerum prima, interdum ab ultima, & famosissima, P. Vlloa Decad. 1. num. 68.

IX. Per id, quod multimodam rationem, idest, multas significationes, verba habent, faciunt quæstiones: ideò si ad causam, de qua agitur, refertur, nulla erit quæstio, August. in lib. Quæstionum Veteris Testamenti quæst. 9.

X. In rebus difficilibus, quid magis veritati sit proximum, vel quid secundum pietatis regulam opinandum sit sequamur, Origenes lib. 1. Periarch. cap. 5.

CAPUT XII.

DECAS DUODECIMA

Regularum.

I. **C**AVE, ne fallaris arbitrandō, ubicumque est verbum *assimilo, assimilas*, esse similitudinem, Martinus Cantapetrensis lib. 10. regul. 22.

II. Frequenti est in usu per Personam, quæ insignior est, eam etiam intelligere, quæ minus nota est, Euthym. Marci 48.

III. Vbi apertius aliquid exponitur, ibi discendum quomodo in locis intelligatur obscuris. August. lib. 3. de Doctr. Christ. cap. 26.

IV. Paranomatiæ, seu allusiones ad nomina ipsa, non sunt alienæ ab usu, & consequenter à maiestate Sacrae Scripturæ, Pater Villoa Decad. 2. num. 64.

V. Non fanè omnia, quæ gesta narrantur in sanctis litteris aliquid etiam significare putanda sunt; sed propter ea, quæ aliquid significant, etiam illa, quæ nihil significant, attenduntur, August. 16. de Civitat. Dei cap. 2.

VI. *Sicut*, & *quasi* significant coniecturam numeri, vel mensuræ, & vocantur *coniecturae*. Mart. Martinez lib. 8. cap. 8.

VII. Vox *magna* in Sacris Litteris in Sanctis tantum reperitur. Hieron. in Daniel. cap. 14.

VIII. In Sacro eloquio *sicut*, & *quasi* non pro similitudine ponuntur, sed pro veritate. Gregor. 18. Moral. cap. 4.

IX. Causæ quærendæ sunt singulorum Domini dictorum, atque fac-

torum. Hieronym. in Matth. 18.

X. Cave semper in Scripturis Divinis superstitionem intelligentiam, nec tuo sensui attemperes Scripturas. Hieron. Matth. 10.

CAPUT XIII.

DECAS DECIMATERTIA

Regularum.

I. **E**VANGELISTA non est Evangelistæ contrarius in his, quæ narrat, etsi non concordet. August. in Joann. tract. 112.

II. Paulus Apostolus nonnumquam eos, ad quos scribit proprietate suæ Provinciæ pulsat. Hieron. ad Galat. 3.

III. Nulla alia causa est, cur Evangelistæ eadem non eodem modo dicant, nisi ut inde discamus res verbis, non rebus verba præponere. August. de Blasphemia in Spiritum Sanctum.

IV. Singuli sermones, syllabæ, apices, puncta in Divinis Scripturis plena sunt sensibus. Hieron. ad Ephes. 3.

V. Nunquam in Ecclesiasticis Litteris misericordiam in vituperationem positam recolo. August. lib. 22. contra Faustum, cap. 18.

VI. Mos est Divinorum Mysteriorum in Scripturis Sanctis, ut idem homo aliam, atque aliam pro re aliqua significanda, personam gerat. August. lib. 16. contra Faustum, cap. 15. 16. 17.

VII. Scriptura interdum loquitur de vno solo, terminis numeri pluralis, ita ut videatur loqui de multis, & viceversa. P. Villoa Decad. 3. num. 15.

VIII. In vnius Evangelistæ expositione videndum est quid alij Evangelistæ dicant, cum ille locus exponitur. August. 1. de Adult. Coniug. cap. 11. & 12.

IX. Nox in quatuor Vigiliis dividebatur, quæ singulæ trium horarum spa-

spatium supputantur...vesperum, & matutinum non sunt partes diei, sed principium, & finis. Mart. Martinez lib. 9. regul. 36.

X. Amari prius à nobis Sacra Scriptura debet, quam disci. Vnde à multis, quia aut oderunt, aut non amant, non intelligitur. August. de Utilitate credendi, cap. 6.

CAPUT XIV.

DECAS DECIMA QUARTA *Regularum.*

I. **Q**UIDQUID Sermone Divino, neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem propriè referri potest figuratum esse cognosce. August. 3. de Doctrin. Christ. cap. 10.

II. Hyperbole in Sacris Litteris quandoque invenitur. August. 16. de Civit. Dei, cap. 2. & in ultim. cap. Evangelij Joannis invenitur. Et antiphrasis August. contra mendacium ad consentium, cap. 10. vnde Tropi mendacia non sunt.

III. Parabolæ non sunt ad verbum exponendæ ne multa sequantur absurda. Chrysostom. in cap. 3. Matth. hom. 13. & in cap. 19. eiusdem homilia sexagesima quinta. Est enim parabola natura discrepantium rerum sub aliqua similitudine facta comparatio. Hieron. in Marc. cap. 4.

IV. Allegoriæ quædam quæ ex piæ mentis affectu procedunt quamvis imperitæ, culpa carent. Hilarius in Psalm. 63.

V. In Testamento Novo penè nulla in Evangelica aut Apostolica doctrina reperiuntur quamvis ardua, & divina præcepta, & promissa quæ illis etiam veteribus desint. August. 1. Retract. cap. 22.

VI. Vetus Testamentum est occultatio novi, & novum manifestatio

veteris. Quæ testamenta differunt figuris, multitudine ac paucitate Sacramentorum timore, & amore servitute, & libertate. August. de vera Religion. cap. 17. & de catechizandis rudibus, cap. 4. & de moribus Ecclesiæ Catholicæ, cap. 28.

VII. De Deo nihil temere affirmandum quod in Scriptura eius non legimus. August. 4. de Genes. ad Litteram, cap. 9. & Dionis de Divin. Nominib. cap. 1.

VIII. Scriptura Divina memoriæ est commendanda. Orig. supr. Levit. hom. 4.

IX. Res ipsa vnde trahitur similitudo in Sacris Litteris, non laudatur, sed tantum similitudinem de illa trahi ostenditur. August. in Psalm. 57.

X. De quibusdam animalibus aut alijs quædam in Scripturis Sacris traduntur, de quibus aut sæculares litteræ aut hominum fama aliter tradit. Veritas tamen est in Sacris Litteris. Aug. in Psalm. 66.

CAPUT XV.

DECAS DECIMA QUINTA *Regularum.*

I. **D**IVINARUM Scripturarum Auctoritas maior est, quam omnis humani ingenij capacitas. August. 2. de Genes. ad Litter. cap. 5.

II. Divinis Litteris potius credendum est quam Angelis de Cœlo descendentibus aut mortuis resurgentibus. Chrysostom. in Epistol. ad Galat. cap. 1.

III. Non omnium Librorum Sacræ Scripturæ tractatio omnibus ætatibus permittitur. Apud Hebræos, Greg. Nazianz. Apologia, & Hieronym. in Proœm. Comment. in Ezech.

IV. Hanc consuetudinem in pluribus Locis Scriptura conservat, ut Hebrai-

braicum nomen, cum interpretatione sua ponat. Hieron. in cap. 4. Epist. ad Galat.

V. Tota Scriptura vnus liber dicitur quia vno spiritu scripta est. Hieron. in Isai. cap. 29. Et hic Liber Sacrae Scripturae intus scriptus est per Allegoriam, foris per Historiam. Greg. per Ezech. hom. 9.

VI. Moris est Scripturarum, quamvis plures libros, si inter se non discrepent, & de eadem re scribantur, vnum volumen dicere. Hieron. in Ecclesiast. cap. vltim.

VII. David primus in Psalmis promissa coelestia, aut poenas ignis aeter-

nas manifestis verbis annuntiavit. Rupertus Abbatis super Oseae, cap. 7.

VIII. Crastinum in Scripturis Sanctis futurum tempus significat. Hieron. in Epist. ad Amandum.

IX. Secundum Hebraeorum idioma infans vocatur omnis filius ad comparisonem parentum. Hieron. in Quaestionib. in Genes.

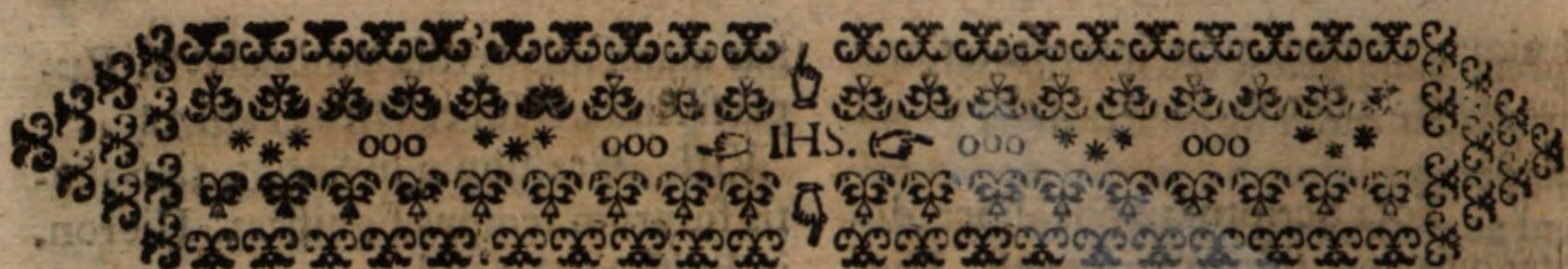
X. Auditum, & auribus percipere in Scripturis Sanctis, non est iste qui ad aures sonat, sed qui corde percipitur. Hieronym. in

cap. 2. Joël Pro-

pheta.

(§)

DECADES BIBLICÆ QUODLIBETICÆ.

PROOEMIUM.

POSTQUAM PRÆMISIMUS EAS PARTES APPARATUS, quæ ad Decades subsequuturas satis possint introitum præparare, necnon multa de methodo iunioribus instillare; accedimus tandem ad totidem quæstionum Decades explicandas, quæ cum præcedentibus in priori tomo faciant centuriam, quam initio totius operis promissimus. Partem tamen Apparatus Chronologicam in tommum alterum reservamus, ne apparatus suprâ quæstiones excrescat.

DECAS PRIMA, QUÆSTIO PRIMA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

EX VETERI TESTAMENTO. PRÆCEPIT EI
dicens, ex omni ligno Paradyfi comede; de ligno autem
scientiæ boni, & mali ne comedas.

Genes. 1. vers. 16.

ARTICULUS.

UTRUM PRÆCEPTA FUERIT COMESTIO DE
omni, sicuti prohibita de Ligno scientiæ boni, & mali?

NOTABILIA.

NOTO primò: Verba
supra relata, scilicet: *Præcepit ei di-
cens, ex omni Ligno
Paradyfi comede; de
Ligno autem scientiæ boni, & mali ne come-*

das, posse dupliciter accipi: 1. ut ver-
bum *præceptivum*, seu *præcipiendi* ita
omnes partes huius clausulæ afficiat, ut
suprà omnes, & singulas rigor *præcepti-
vus* appeller: 2. autem ita ut non cadat
suprà omnes partes, seu verba vis præ-
ceptiva: habet enim illa clausula duas
partes, alteram affirmativam, in qua
Ada-

Adamo iniungitur, vel indulgetur; ut comedat ex omni ligno Paradyfi: alteram verò negativam, in qua prohibetur, ne comedat de ligno scientiæ boni, & mali. Quare, & potest clausula intelligi, ita ut præcipiat utrumque, affirmativum, scilicet, & negativum; vel ita ut affirmativum solum indulgeat, atque permittat; negativum verò severè præcipiat. Super quo tota in præsentiarum quæstio nostra versatur, *utrò scilicet, modo verba supra relata debeant intelligi?*

2. Noto 2. rationem dubitandi oriri ex ipso contextu, & ex ipsa rerum natura: quotiescumque enim narratio aliqua sic interseritur, *præcepit ei dicens*: Verba post subsequencia immediate videntur proculdubio rigorem præceptivum magis imbibere; eo quod statim post verbum *præcepit* referantur: unde cum in clausula superiori verba subsequencia immediate ad verbum *præcepit*, comestionem de omni ligno significant; inde est, quod *comedere de omni ligno*, videatur ibi fuisse præceptum. Ex altera parte cum natura ipsa appetitu innato, feratur ad victum; qui nullus alius tunc esset, præter fructus ex arbore; videbatur otiosus rigor præcepti, ut homo sibi de alimonia consaleret, carpendo fructus de arboribus Paradyfi. Merito ergo videtur hic articulus disputari.

3. In quo duplex versatur opposita sententia: altera affirmans utramque partem, tam affirmativam, quam negativam cadere sub rigore præcepti. Quam sententiam amplectitur Divus Thomas propter alligationem litteræ, & quidem non vno in loco, sed tum prima parte, quæst. 97. art. 3. tum in opusculo 3. cap. 188. quiquidem præclarus *Magister* satis est ad donandam probabilitate sententiam; neque potest tantus *Doctor* non ire alijs pluribus stipatus: eam etiam tradere videtur D. Ambrosius de Paradyso, cap. 9. Secunda Pars V.

sententia asserit, vim præceptivam solum cadere supra partem negativam vetando, nimirum, esum de ligno scientiæ boni, & mali; reliqua verò anteriora dumtaxat esse indulta; non iussa. Ita Tostatus in Gen. cap. 13. quæst. 206. 207. 208. 209. Pater Perer. in Gen. lib. 4. q. 1. & Pater Doct. Vinc. Ramirez in manuscriptis.

4. Cum quibus: Dico, *præceptum talium verborum solum cadere supra partem negativam prohibentem comedere de ligno scientiæ boni, & mali; non verò supra anteriora verba, seu partem affirmativam.* Probatur conclusio 1. à priori. In Sacra Scriptura non est adstruendum præceptum, quod est obscurum, & videtur otiosum, necnon pro quo fundamentum grave non datur: sed præceptum de comedendo de omni ligno est huiusmodi: ergo non est admittendum. Minor, quoad tertiam partem constabit ex solutione argumentorum. Quoad 1. probatur: admissio tali præcepto affirmativo, dubium maneret: *An comedendum esset de omni ligno semel; an semper, quod est valdè diversum: item, an de omni collectivè, an distributivè, &c.* Sed hoc est, præceptum fore obscurum: ergo, &c. Probo 2. partem, quod videretur otiosum. Nam homo suapte natura, & appetitu ferretur in omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave: immò lege naturali sustentationis cogeretur ad vescendum de lignis. Sed posito appetitu innato; immò & naturali præcepto, otiosum est positivum: ergo videretur otiosum. Confirmatur 1. Deus non minùs debebat esse cum Adamo provisor de potu, quam de cibo: quia utroque indiget homo, ut conservetur, & vivat; sed de potu nullum extat præceptum: ergo neque illud debemus interpretari de cibo. Confirmatur 2. verisimile est inter ligna Paradyfi dari ornatus causa aliqua ligna, quorum fructus non essent grati, præsertim, si ibi animalia

cætera victitabant. Id constat quia dicitur Gen. 2. *Omne lignum pulchrum visu: & licet dicat etiam omne ad vescendum suave; non dicit omne & solum.* Sed arduum est, credere homini innocenti præceptum imposuim edendi de lignis agrestibus, & ingratis: ergo non fuit tale præceptum.

5 Probat 2. conclusio: Hunc locum debemus interpretari per alium valde affinem, tam ex parte modi, quam ex parte materiæ, atque Personarum repertum, Gen. 9. vers. 3. per hæc verba: *Omne, quod movetur, & vivit, erit vobis in cibum, sicut olera virentia tradidi vobis, excepto, quod carnem cum sanguine non comedetis.* Sed in his verbis posteriora, & negativa sunt præcepti; priora verò, & affirmativa sunt permissionis: ergo similiter noster textus est exponendus. Maior patet: quia exponere unum textum Scripturæ per alterum, est regula probatissima interpretandi: præsertim, quando mutuò se concernunt, atque collustrant. Sed ita se habent ambo ex parte modi tendendi, ut legenti utrumque constabit: & ex parte materiæ, quia utrobique agitur de consignatione victus humani: & ex parte personarum, quia utrobique Dei ad hominem in generali fit sermo: ergo unus per alterum exponendus est locus. Minor 1. patet; quia si in verbis primis esset præceptum; peccaret ille, qui carnibus non aleretur, siquidem ita præcipiebatur per illa verba: *Omne, quod movetur, & vivit, erit vobis in cibum; quod quidem est falsum.*

6 Probat 3. conclusio: si fuisset tale præceptum comedendi de omni ligno; serpens, & Diabolus non tentavisset primos parentes, ut frangerent præceptum negativum, & prohibens comedere de ligno scientiæ boni, & mali; sed ita fecit; ergo quia tale præceptum non aderat. Probat maior: serpens, seu Diabolus callidiùs tentavisset parentes nostros ea via, quæ ipsi foret

facilior ad inducendum, & ipsis parentibus non tam ardua, & difficilis ad transgressionem; sed si fuisset tale præceptum affirmativum comedendi de omni ligno; faciliùs erat Diabolo inducere ad omittendam comestionem de aliquo, & ipsis primis parentibus non apparere tam criminofum, ommitere comestionem de ligno aliquo præcepto, quam manum porrigere ad lignum vetitum: ergo si tale præceptum fuisset; Diabolus non tentavisset primos parentes de esu ligni vetiti. Minor ex terminis constat, tum quia faciliùs circa iussa omittimus, quam committimus; & ex parte Dæmonis sub omissione inductio tegitur, quæ contra præceptum positivum deberet manifestari, & vrgeri: tum ex parte parentum, quia transgressio positiva plus ostendit audaciæ, atque inobedientiæ.

7 Obijces 1. verbum *præcepit* in clausula, de qua disputamus, cadit supra omnem tenorem verborum sui contextus, tam affirmativum, quam negativum: ergo gratis fit limitatio præcepti ad partem negativam: & postremam, relinquendo priorem. Vrgetur 1. si non daretur illud verbum *præcepit*, par esset utraque expressio in libertate à rigore mandati: ergo dum adest in capite, par etiam debet esse in rigore præcepti. Vrgetur 2. omne *præcipere* se habet instar negationis, eo quod negat, atque decurtet homini libertatem. Sed negatio in capite posita negat cuncta, quæ postmodum subsequuntur: ergo, & præceptum cuncta, quæ subsequuntur verba coarctat. Ad hoc argum. respondeo disting. ant. *ly præcepit* cadit supra omnia verba *ordine verborum*, atque *locali*, concedo ant. *ordine præcepti*, nego ant. & conseq. Datur enim vrgentissimum fundamentum, ut limitetur rigor ille præcepti ad posteriora verba prohibentia, relinquendo priora cum sola permissione, & indulto. Primò quia id patet in responso, quod dedit

Eva

Eva serpenti dicens : *De fructu lignorum, quæ sunt in Paradiso, vescimur; de fructu verò ligni, quod est in medio Paradysi, præcepit nobis Deus, ne comederemus.* Ecce ly præcepit clarè trahitur ad lignum prohibitum, relinquendo ligna concessa. 2. propter textum suprà de carnibus ponderatum. Et 3. quia sæpè in humanis legibus videmus trans verbum præcipio quid quam sequi, quod purè permittitur : v. gr. si aliquis Magistratus, vel Prætor in Hispania voce patria sic se explicaret : *Mando, que hasta tales, y tales Lindes pasteis vuestros ganados; pero en tal termino no pasteis.* Vbi priora pascua non cadunt sub lege, sed sub licentia, quasi diceret : *Mando, que hasta tales, y tales Lindes podeis pastar vuestros ganados, idest, que nadie os impida, ni pueda impedir, que alli pasteis.* Quare qui alia omninò pascua distincta suis pecoribus destinaret, nullus esset transgressor. Sic similiter in nostro textu priora verba indulgent, non cogunt. Ad 1. vrgentiam, concessio ant. neg. non seq. propter diversitatem fundamenti suprà iam tacti. Ad 2. vrgentiam, respondeo, admissa paritate quoad vim, eam debere intelligi, supposita affectione tùm negationis, tùm præcepti ad verba. In nostro autem casu, lis est, num ly præcepit afficiat verba immediatè post subsequencia. Et similiter in negatione proceditur : quis enim dicet, quod in hac propositione : *Non quia Petrus amat Patrem suum, punietur,* negatur amor Petri erga Patrem suum ? Et tamen talia verba sequuntur post negationem : quia tamen negatio afficit, & solum fertur in verbum *punietur*, & in illam causalem *quia* ; ideò talem expressionem amoris Petri non negat ; sic præceptum quia propter nostras rationes non cadit suprà comestionem de omni ligno, eam non afficit rigore præcepti.

8 Obijcies 2. si homo non muniretur tali præcepto comedendi ; damna, & mortem incurreret antè originale

peccatum, vnde cuncta manarunt. Sed hoc videtur non admittendum : ergo fundamentum adest ad ponendum tale præceptum. Ad hoc argum. respondeo neg. maiorem : quippè naturale rationis lumen, & ipsemet appetitus innatus cum à prædictis satis servarent ; suggerendo, & cum adigendo ad debitam comestionem. Alioqui, si ita non esset, multiplicanda fuissent præcepta pro evitando omni incommodo terræ, aquæ, aëris, & ignis : quod minime dicendum est.

9 Obijcies 3. eatenus homo in eo statu non indigeret tali præcepto, quatenus suomet appetitu ferretur ad victum. Sed hoc est falsum : ergo dabitur tale præceptum. Probatur minor : ferri ad victum appetitu suo, importaret famem, & sitim ; sed in eo statu fame, & siti careret : ergo indigebat præcepto. Probo minorem : status innocentie omni poenalitate carebat ; sed fames, & sitis poenalitates sunt humanæ naturæ : ergo careret fame, & siti. Ad hoc argumentum respondeo negando minorem ; & ad eius probationem distinguo minorem : careret fame, & siti, in gradu cruciante, & poenali, concedo minorem : in gradu purè naturali appetitus connaturaliter competentis, & appetentis humidum, & frigidum, necnon siccum, & calidum, neg. min. Huiusmodi enim appetitus cum proportionata irritatio facultatum non est poena, sed potius instrumentum delectabilissimæ voluptatis, si ad manus sint cibus, & potus delectabiles ; & ideò fames dici solet optimum condimentum, & salsamentum, quippè cum ea cibus sapit, atque delectat. Cumque hæc videatur esse perfectio appetitivæ facultatis, sicuti imperfectio, dum torpet ; vocari non potest poena, neque ab statu innocentie debet propulsari. Immo præcipere homini, ut sine siti, & fame vivat, & comedat, res foret durissima, & insalubris, & prop-

terea in eo statu non est, cur putaretur apta præcepto.

10 Obijcies 4. Otiosum erat, admonere hominem de comestione omnis ligni, nisi id foret ad præcipiendum: erga talia verba comedendi de omni ligno, præceptum importabant. Ad hoc argum. respondeo disting. ant. admonere *præceptivè*, conc. ant. *merè relativè*, neg. ant. & conseq. Certum enim est, quod otiosum est præcipere ea, in quæ fertur ipsa natura, & sine quibus violenta prorsus esset, & interiret; verumtamen non est otiosum Superiori, quotiescumque iussurus est, aut vetiturus est aliquid, refricare alia concessa, & permissa; ut in conspectu eorum, præcepti arduitas temperetur. Et hoc est, quod fit in textu præsentis, memorare, scilicet, indultum de omni arbore; ut prohibeatur vna: itemque Exemplo Hispano supra posito, res etiam affatim declaratur. Sed insuper talis admonitio propter alios fines non esset otiosa, tum quia nesciebat homo, num de omni ligno posset tuto comedere; vel num expediret? Sed replicabis: erat fundamentum ad præcipiendum, scilicet ignorantia modo relata: ergo, &c. Respondeo negando consequentiam; si enim res omnis, quæ debet propulsari, postulare præceptum, vix esset quidquam, quod humano generi præcipi non deberet; & vix posset in superiori distingui potestas

merè directiva, à coactiva potestate. Erat ergo tunc occasio sufficiens ad advertentiam, insufficiens verò ad præceptum.

11 Obijcies 5. Divum Ambrosium tom. 4. lib. de Paradyso, cap. 9. sic loquentem de hoc præcepto sic: *De manducando, & non manducando putaverit esse mandandum.* Sed in hac acceptione ad affirmativum, & negativum se extendebat præceptum: ergo datum fuit præceptum comedendi de omni ligno. Ad hoc arg. respondeo disting. minorem: *in sensu litterali*, nego minorem: *in sensu allegorico*, concedo minorem, & nego consequentiam. Persequebatur enim tunc Divus Ambrosius sensum allegoricum: si quidem ibi statim subiungit hæc verba: *Indignum tanto Authore præceptum, nisi ad illud Propheticum referas, &c.* Et postea prosequitur toto capite mysticè loquens: unde sumi non debet argumentum pro littera, præsertim, ubi tam subtilis fit verborum inquisitio.

Colliges ex doctrina huius quæstionis, quod in intelligentia Sacrae Scripturae cautè multum, & discretè procedi debet, quoad rem præceptivam, quæ semper est onerosa, & periculosa, & ex qua plurimum lucis affulget, ut intellecto iure Bibliorum, facta postmodum sapienter, atque maturè taxentur, & exponantur.

QUÆSTIO SECUNDA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

VIXITQUE THARE SEPTUAGINTA ANNIS,
& genuit Abrahàm , & Nachòr , & Aràm.

Genes. 11. vers. 26.

A R T I C U L U S.

UTRUM ABRAHAM ANNO SEPTUAGESIMO
Patris sui Thare natus fuerit , & eius fuerit Primogenitus?

NOTABILIA.

1

OTO primò: Hanc
quæstionem esse
vnam ex celeberrimis,
quæ in tota
Sacra Scriptura so-

lent agitari, in eaque quæsitæ duo esse
tam mutuo connexa, vt vix possint
seiuucta tractari. Quæritur enim 1.
Vtrum Abrahàm natus fuerit anno septua-
gesimo vitæ Thare Patris sui? Provt tex-
tus prima fronte notificare videtur.
Quæritur item 2. *Vtrum Abrahàm fue-*
rit Primogenitus Thare patris sui? Provt
itidem ipse textus videtur exprimere.
Difficultas ergo est, quia iuxta textum
S. Stephani in Act. Apostolor. cap. 7.
Abrahàm translatus est in Canaàm
postquam mortuus est Thare ætatis
ducentorum, & quinque annorum,
provt Genes. 11. Commemoratur. Di-
citur autem Genes. 12. Abrahàm esse
septuaginta quinque annorum, cum
perrexit in Canaàm. Si ergo natus est
Abrahàm septuagesimo anno Thare
patris sui, resultant solùm de vita ip-

fius Thare centum & quadraginta
quinque anni, quando Abrahàm per-
rexit in Canaàm. Sed tunc non pote-
rat fuisse mortuus, si vixisset ducentis,
& quinque annis, vt refertur in Gen.
ergo vel textus Genes. non subsistit, vel
textus D. Stephani verus non est; at-
qui neutrum dici potest, nisi absurdis-
simè: ergo nodus hic resultat implica-
tissimus: pro quo solvendo, præsens
instituitur disputatio.

2. Noto 2. Pro solutione huius in-
gentis difficultatis aliquos Hebræos
computavisse illos septuaginta quinque
annos memoratos Genes. 12. dum di-
citur, Abrahàm profectum fuisse in
Canaàm, cum esset septuaginta quin-
que annorum, non ab ortu Abrahàm;
sed ab exitu de Vr Chaldæorum; sed
id, vt confictum, & fabulosum dese-
ritur, etsi D. Hieronymus non nihil in
id inclinaverit, quandiu fuerat melio-
ra non nactus. Quapropter alij cum
Theodoreto ad id confugiunt, vt po-
nant, Abrahàm filium fuisse Thare na-
tu minimum, & genitum anno centes-
simo, & trigessimò ipsius Thare, cum
quo

quo componitur Abrahàm profectum fuisse anno septuagesimo quinto vitæ ipsius, & ducentesimo quinto vitæ Thare ita ut moriente Thare, statim Abrahàm in terram Canaam perrexisset. Sed hic insurgit ratio dubitandi secundi articuli nostri de primogenitura Abrahàm: videtur enim ex textu, & ordine narrationis, Abrahàm primogenitum fuisse; ex hac autem narratione convincitur, non fuisse primogenitum: igitur ex omni parte urget nodus.

3 Noto 3. Hunc nodum non qualemqualem Div. Hieronym. visum fuisse, sed prorsus indissolubilem apparuisse Hieronymo Doctori Maximo Scripturarum. Ex quo reapse in difficultate labyrinthæ excusationi semper erit, si quis non ita penitus, & perspicue se expediat; quamquam nos faciliorem viam, & eam, quæ paulo verisimilior sit, eligemus, notantes interea hunc ortum Abrahæ punctum esse magni momenti apud omnes Chronologos: quippe iuxta quem computant ætates mundi, & suas figunt Chronologias; immò, & ipsa Chronologia Mosayca videtur everti, si aliter opinandum sit de annis Thare, quando genuit Abrahàm, quam in superiori textu ipsa Scriptura præfert.

4 Noto 4. Id, quod frequentissimum est in Libris Historialibus Sacræ Scripturæ, ubi quam multa, & varia narrantur, scilicet, Scriptores Sacros, cum in sua narratione historica cuncta non possint sequi fila pendentia; nonnulla, quæ breviora sunt, paulò ante cingunt, & absolvunt, prænarrantes aliqua, quæ non nisi post alia ordine deberent iusto narrari. Quam quidem historiæ licentiam, vel potius necessitatem soliti sunt Interpretes appellare anticipationem; eo quod ante incipitur narrari id, quod non nisi post narrandum esse deberet, de cuius observatione, quæ alioqui videntur insolubilia, faciliorem exitum nanciscuntur.

Ita constat in regulis interpretandi à nobis suprà traditis.

5 Noto 5. In ordine generationis parentum ad filios nonnullas permisceri locutiones in Scriptura communi modo loquendi receptas, iuxta quas neque est Primogenitus, qui inter filios primò loco nominatur, ut videre est in Noè, de quo dicitur genuisse Sem, Cham, & Iapheth, cum tamen Primogenitus non fuerit Sem, iuxta aliquos: neque verus filius, sed potius nepos ille, qui quandoque filius nominatur, neque Pater: sed solus Avus, qui Pater inscribitur: v. gr. Danielis 5. Dixit Regina ad Balthassarem, *Rex Nabuchodonosor Pater tuus*, cum tamen non fuisset, nisi Avus, ut in speciali quæstione de hac re propugnemus. Similiter voces *soror*, & *frater* non in omni rigore sunt usurpanda, sed sub quadam latitudine cognationis, affinitatis, sive convictus interdum debent intelligi, ut nonnulla Scripturarum loca facilius possint concordari: nisi tamen alius quispiam textus rem prorsus declaret, ut in hac quæstione contingit.

6 Circa sententiarum diversitatem ordiri debemus ab eo quæsito, ubi inquirimus, *an Primogenitus fuerit Abrahàm?* Ut Authorum placita super tota quæstione facilius dentur intelligi. Duplex ergo est sententia: quarum 1. asserit, *Abrahàm revera fuisse Primogenitum filium Patri suo Thare.* Cuius sententiæ esse videntur Clemens Alex. lib. 2. Stromatum in fine. Hieronymus de traditionibus Hebraicis super caput vigessimum Gen. Lyppomanus Gen. 20. Eucherius apud ipsum. Caietanus, & Sotus: item ait Pererius, *eam esse opinionem plurium, & nobilium Authorum, nec deesse multa, & firma argumenta* 2. Sententia asserit, *Abrahàm non fuisse Primogenitum Thare, sed natu minimum, anno, videlicet, centesimo, & trigessimò ipsius Thare.* Hanc defendit ipse Pereyra 1. tom. in Gen. Torniiell. & Saliarius tom.

1. Annal. Theodoretus. Et est communis inter Interpretes. Modo iam circa annum Thare, quo natus est Abraham, nūm videlicet, septuagesimo anno Thare natus fuisset? 1. Sententia opinatur, Abraham natum fuisse anno septuagesimo Thare Patris sui; & nihilominus posse componi, quod post Thare Patrem suum mortuum perrexerit in Canaam, eo, quod arbitrentur alij Abraham habuisse duas profectiones, sub quibus possint euncta componi, & ita tenent Abulensis. Emmanuel Sa. Pererius. Corneli. in Gen. cap. 11. & Lorinus, Act. 7. vers. 4. Alij verò, eo quod licet Abraham semel tantum perrexerit in Canaam, & quidem ante mortem Thare; tamen post mortem huius ibi possessionem, & domicilium acquisisset, quod dicunt esse significatum illius vocis Græcæ *Metokoizin*. Martinus Delrio sic, & probabilem iudicat August. in Genes. cap. 25. & lib. 16. de Civitate Dei, cap. 15. Secunda verò sententia tenet, Abraham non fuisse natum anno septuagesimo Thare, sed centesimo trigésimo. Ita Theodoretus quæst. in Genes. Monterde in sua Theologia Exposit. Syllogistica. Lyra hic. Ioannes Fernandez in Thesaurō Scripturarum, lib. 1. cap. 16. §. 2. Bonfrerius in hunc locum, qui etiam pro hac sententia citat Caietanum ad vers. 4. cap. sequenti. In qua quidem quæst. cum tanti momenti sit, ad maiorem ipsius perspicuitatem, duplicem, præter morem, conclusionem dabo: unam tamen post aliam, ut invicem sibi, quantum oporteat, & debeant, doctrinæ fundamenta respondeant.

7 Dico igitur 1. *Abraham natus fuit anno septuagesimo vitæ Thare Patris sui.* Probatur conclusio; posito illo textu Gen. 11. v. 26. aiente: *Vixit Thare septuaginta annis, & genuit Abraham, & Nachor, & Aram*: Ex quo sic: Quoties
Dec. I.

potest sustineri, Abraham natum esse septuagesimo anno Thare per viam magis verisimilem, & minus difficilem, & sine fundamento vrgenti in contrarium; ita debet defendi. Sed sustineri potest per viam magis verisimilem, & minus difficilem, & sine vlllo fundamento convincenti in contrarium: ergo natus fuit anno septuagesimo Patris sui. Probo maiorem, postea probaturus minorem: series, & ordo narrationis Mosaycæ, & computationis annorum vitæ primorum Patrum postulant in ortu Abrahamæ potius firmitatem invariabilem iuxta litteram textus, quam inconstantes opiniones Chronologorum. Sed si ponitur Abraham natus anno septuagesimo Thare, prædicta salvantur: ergo sustineri debet, præsertim si appareat magis verisimile, & in contrarium nihil convincat. Maior probatur ex toto cap. 11. Gen. in quo Moyse fixum ponit, retrogrediendo per alios Patres, annum illum, quem agebat Pater, dum filium genuit; & insuper firmitas Chronologiæ postulat ortum Abrahamæ constantem esse: ergo, &c. Probo iam min.

1. quoad primam partem; quia quoad secundam constabit solutione argumentorum. Eatenus non esset verisimilis ortus Abrahamæ ad 70. annos Thare, quatenus salvari non posset Historia Gen. tradita 11. & 12. resumptaque per D. Stephanum cap. 7. in Act. Apost. de eo, quod Abraham perrexerit in Canaam post mortem Thare (qui expleverat 205. annos) agens ipse dumtaxat 75. Sed hæc omnia plus verisimiliter componuntur, atque facilius adhuc retento ortu Abraham in septuagesimo anno Thare: ergo quid verisimilius est, & facilius. Probo min. In primis verisimilius est, Moysen usum fuisse anticipatione in concludenda narratione Thare, ita ut illam absolveret priusquam narraret aliqua, quæ, vivente Thare, contigerunt. Sed

insuper hæc via est facilior, & per eam difficultas tota penitus complanatur: ergo omnia verisimilius, faciliusque componuntur. Probo maiorem, quoad textum Moyſis, postea probaturus minorem, quoad textum D. Stephani. Textus Moyſis Gen. 11. in fine sic se habet: *Et facti sunt dies vite Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus est.* Quibus verbis caput absolvit, & statim inchoat ab exordio Historiam Abraham. Ex quibus arguo sic, Moysem fuisse usum anticipatione in referenda morte Thare. 1. quia idem Moyſes usus fuit anticipatione manifesta, quando narravit mortem Abraham, cap. 25. & postea ortum Jacob, & Esau, qui fuerunt nati proculdubio quindecim annis priusquam moreretur Abraham. 2. quia ita est expresissima, & luculenta sententia Augustini in lib. 16. de Civitate Dei, cap. 15. ubi ponit exitum Abraham in terram Canaan, vivente Patre; ait enim sic: *Non ergo post mortem Patris, id est, post ducentos quinque annos, quibus Pater vixit, egressus est. Et dixit Dominus ad Abraham: exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo Patris tui, &c.* Non quia hoc sequitur in sermone libri, hoc etiam in rerum gestarum tempore sequi existimandum est... ac per hoc intelligendum more suo Scripturam rediisse ad tempus, quod iam narratio illa transierat, sicut superius, cum filios filiorum Noë commemorasset, dixit: *illos fuisse in gentibus, & linguis suis.* Et postea quasi hoc in ordine temporis sequeretur. Et erit, inquit, *omnis terræ labium unum, & vox una omnibus.* Quomodo ergo secundum gentes suas, & secundum suas linguas erant, si una erat omnibus, nisi quia ad illud, quod iam transierat recapitulando est reversa narratio? Sic ergo, & hic est dictum: *& fuerunt dies Thare in Charrà ducenti, & quinque anni, & mortuus est Thare in Charrà.* Deinde Scriptura redeundo ad id, quod ideò prætermiserat, ut prius, de Thare id, quod inchoatum fuerat, completeretur, inquit: *& dixit*

Dominus ad Abraham, &c. ergo, &c.

8 Probo iam minorem circa textum D. Stephani, quod scilicet talis usus anticipationis sit via facilior compositionis. Textus in capite 7. Actor. Apost. sic se habet, loquendo de Abraham, *postquam mortuus est Pater eius, transtulit eum Deus in terram Canaan.* Ex quo sic: magis facile, & pervium est, intelligere textum D. Stephani, ut loquentis iuxta tenorem narrationis Moyſæ eo modo, quo re ipsa à Moyſe facta fuit, quam solum quoad apparentiam, & situm verborum: præsertim cum de hac difficultas resultet, non item de illa. Sed interpretando ita textum D. Stephani, ut se accommodet Moyſi per anticipationem loquenti de morte Thare, plana fit difficultas de egressu Abraham (vivente, mortuove Patre suo) quæ alioqui Hieronymo Doctori maximo visa est insolubilis: ergo facilius sic res componuntur. Probatur maior 1. Quia Div. Stephanus in toto illo Sermone Judæos confunde-
bat, & redarguebat ex lege Moyſis: ergo non nisi ad mentem Scriptoris, & Legislatoris ipsius. Vnde illa verba D. Stephani, *postquam mortuus est Pater eius, transtulit Deus eum in terram Canaan,* ita sunt intelligenda, quasi dixisset: *attendite, quomodo ex narratione Moyſis, mortuo Thare, perrexit Abraham in Canaan:* quæ verba vera sunt, licet, vivente Thare, perrexisset: quia ita narraverat Moyſes, & quidem sine mendacio propter usum anticipationis supra explicatum. 2. Ex Regula Benedicti Pererij, quæ Interpretibus est valde notanda, mihi que placet plurimum, ut expediantur plura, quæ esse solent satis implexa. Ait ergo in hac quæstione: *Interdum Scriptores Sacros appellare res ipsas, non ex eo, quod verè sunt, sed in eo, quod in alijs Scripturæ locis sic commemorantur, quemadmodum scripsit Beatus Paul. ad Hebræos 7. Melchisedech fuisse sine Patre, & sine Matre, sine fine, aut initio dierum...*

Si-

Similiter quia Moyses narravit egressum Abrahæ post mortem Thare, D. Stephanus modum narrationis spectans, dixit Abrahæ egressum post mortem Thare Patris sui, licet revera Pater eius necdum fuisset mortuus: Ergo de primò ad ultimum litteralius, verosimilius, atque facilius nostra quæstio resolvitur, si Abrahæ natus ponitur anno septuagesimo vitæ Thare, prout præferre textus ipse videtur.

9 Dico 2. Abrahæ fuit primogenitus Thare patris sui. Probatur conclusio 1. Series, & ordo narrationis Sacre Scripturæ cedens in gloriam Abrahami viri adeò gloriosi in Scripturis servandus, ac tenendus est semper, ac probabiliter possit. Sed ordo verborum nostri textus ponit Abrahæ primum inter filios Thare, atque ita fuisse, defendi probabiliter potest: ergo ita tenendum est. Maior videtur nota ex terminis, & minor constabit solutione argumentorum. Probatur 2. eadem conclusio: Et adhæremus magis ipsi Sacro Textui Scripturæ. Eatenus Abrahæ non esset primogenitus Thare, quatenus Sarà vxor Abrahæ fuisset filia Aram fratris sui. Sed id falsum existimo, etsi probabilissimum propter sententiam Doctorum: ergo. Probo minorem: Sarà fuit filia Thare: ergo non fuit filia Aram. Anteced. probatur ex cap. 20. Genes. ubi Abrahæ loquens de Sarà, ait: *Aliàs soror mea est filia patris mei, sed non filia matris mee.* Sed hic textus non est intelligendus de filiatione mediata, sed filiatione immediata: ergo, &c. Prob. minor. Clarissimo textui Sacre Scripturæ, expressionibusque manifestis, planissimus, & plenus sensus donandus est, si sufficienti gaudet auctoritate; si nullum manet absurdum, & e contra, incidamus in Labyrinthum difficultatum. Sed textus ille prima fronte loquitur de generatione immediata. Deindè 1. sufficienti gaudet auctori-

Dec. 1.

tate. 2. Nihil affert absurdi. 3. Alter sensus affert plures difficultates: ergo intelligendus est de generatione immediata: Minor quoad primam partem patet ex illa locutione contrapositione patris, & matris. Quoad secundam verò probo illa tria membra per singula. Quoad primum membrum, quia Clemens Alexand. lib. 2. Stromatum in fine, ait: *Filia patris mei, sed non matris mee: docens eas, quæ ex eadem matre sunt natæ, non esse ducendas uxores: quia nimirum, quæ ex patre solo sint, duci possint.* Hieronymus de traditionibus Hebraicis super Genes. 20. *Sed quia in Hebræo sic est: verè soror mea est filia patris mei, sed non filia matris mee: quod magis sonat, Saràm sororem fuisse Abrahæ, in excusationem eius dicimus nec dum illo tempore tales nuptias fuisse prohibitas.* Vbi correxisse videtur, quod dixerat prius super caput 11. Genes. His accedunt Eucherius cum Lypomano, qui videtur esse pro pluribus, dum pro sua catena plurium patrum nucleum expressit, Caietan. Sotus, & Pererius, quatenus ait, de nostra sententia, *hec quidem opinio est multorum gravium, & nobilium authorum, & non desunt plura, & firma argumenta.* Secundum membrum ex argumentorum solutione constabit. Tertium verò ex illis verbis ipsius Lypomani, qui utpotè versatus, non poterat ignorare, quorsum caderet difficultas, ait ergo: *Credendum igitur dicunt Recentiores textui clare simpliciter dicenti: quod fuerit verè soror Abrahæ ex eodem patre, non ex parte matris, quam ante legem uxorem habere potuit; quin & in lege Thamar filia David dixit, posse obtineri à David, ut fratris sui Amnon vxor fieret. Quod nisi dixerimus (nota) multas difficultates inextricabiles incidemus, in quibus tam Judæi, quam nostri laborant plurimum, & multa confingere coguntur non admodum verisimilia.* Confirmatur 1. ex verbis Caietani, quæ nostram probationem urgent, sic: *Denique si illis ver-*

X 2

bis,

lis, verè soror mea est filia patris mei, sed non filia matris meae, non significatur soror carnalis, quæ non sit vterina; quibus quæso alijs verbis, etiam si fingere velis id clarius, & significantius demonstrare poteris? Confirmatur 2. nam Authores contrarij ideò non ponunt Abraham primogenitum, quia natum putant anno centesimo, & trigesimo vitæ Thare, quod ideò videtur falsum, quia ipse Abraham postea iam centenarius notificatus de prole futura, sic dixit: *Numquid centenarius nascetur filius?* Atqui hæc admiratio penitus inverisimilis est, si pater eius Thare eum genuit tricenarius supra centenarium: ergo corrumpit fundamentum respectivè saltè ad plures ex adversarijs.

IO Obijcies 1. contra primam conclusionem: Si Abraham natus fuisset septuagesimo anno Thare; hoc adhuc vivente, perrexisset in terram Canaam; sed hoc est falsum: ergo non fuit natus anno septuagesimo Thare. Probo minorem: si illud esset verum, D. Stephanus plenus Spiritu Sancto falsum dixisset dum dixit: *Postquam mortuus est pater eius transiit Deus Abraham.* Sed hoc dici nequit: ergo tale assertum est falsum. Hoc argumentum est Achilles (v. aiunt) partis adversæ, quod licet in nostra probatione sit abundè dilutum; nihilominus rem ad formam Scholasticam, terminosque distinctionis trahentes non vnam modo, sed duplicem solutionem aptabimus. Resp. 1. negando minor. Ad cuius probationem, nego maiorem, quia ex regulis interpretandi Scripturas, sci-
mus, quandoque ab Scriptoribus Sacris nonnulla dici, non eo, quod ita sint in re, sed vel quod ita sint incommuni estimatione, ut quando Sanctus Joseph dicitur *Pater Christi*: provt tradit D. Thom. 1. 2. quæst. 98. art. 3. ad 2. D. Hieronym. Hieremiæ 28. & Matth. 14. ut constat 1. tom. nostro in Regul. reg. 26. Maldonatus in Evan-

gel. col. 1816. & Abulens. Exod. 20. quæst. 3. vel ex eo, quod ita in alijs Scripturæ locis commemorentur, ut observavit Pererius supra de Melchisedech præloquutus, & infr. num. 27. Ambros. Catharinus: cumque D. Stephanus cum narratione Mosayca Judæos revinceret; ad tenorem illius mens eius intuita, non dixit falsum; quia cum narratio ipsa Mosayca prius per anticipationem retulerit mortem Thare, quam profectionem Abraham; interveniebat illa plena conformitas, quæ requiritur ad veritatem; nam Beatus Stephanus conformabat dicta cum mente, & mens quoque cum ipso facto narrationis Mosaycæ ibat plene conformis: vnde ly *postquam* positum in textu B. Stephani, quod est adverbium ordinis, in illis circumstantijs designat posterioritatem temporis in *narrando*, non in *essendo*, quasi dixisset D. Stephanus ad Judæos: *Ecce provt narrat nobis Moyses, translatus est Abraham, mortuo patre eius.* Quomodo autem Moyses nihilominus verè id enarraverit, liquet ex dictis. Et ne videamur hoc anticipationis effugium ad eludendas difficultates, in Sacra pagina fabricasse; accipe id dogmatis de historia profana ex verbis Joannis Viperani de scribenda historia, cap. 8. ubi ait: *Sedit ratio temporum servanda est, non ut res temporibus interpunctim, quod in Annalibus fit, sed ut rebus tempora accomodemus...* Dionysius Alicarnasius Herodotum laudat, quod *res inter se bellè, & artificiosè coniugat, nec ad vnam rem transeat alia prius non absoluta; sed, & quandoque ipsi Scriptores vitæ ordinem vitæ, ætatemvè non tenent, ut fecit Suetonius; verum in certa capita res digerunt.* De quibus satis constat, quod non deficient à veritate in historijs nonnulla, eo, quod, provt oportet, narrationis ordine transponantur.

II Respond. 2. ad idem argum. negando minor. ad cuius probationem, nego maiorem: quia supposita
fig.

significatione verbi Græci, Abrahàm verè fuit translatus in Canaàm post mortem Thare; licèt ante mortem Thare in talem terram profectus fuisset: quia revera illud verbum Græcum *Metocisen* pro quo vulgata legit *transtulit*, significat, *fixit*, *collocavit*; provt legit August. & reapse Abrahàm post mortem Thare *collocatus est in Canaàm*: quippè tunc obtinuit, & locum possessionis, & locum domicilij. Pro quo audiamus Augustinum loco supra citato: *Intelligendum est igitur locutum Deum fuisse ad Abrahàm, cum fuisset in Mesopotamia priusquam habitaret in Charrà; sed eum in Charrà pervenisse cum patre, retento Præcepto Dei, & inde exiisse septuagesimo quinto suo, patris autem centesimo quadragésimo quinto anno. Collocationem verò eius in terra Canaàm (non profectiōem de Charrà) post mortem patris eius factam esse dixit; quia iam mortuus erat pater eius, quando emittit terram, cuius ibi iam suæ rei cœpit esse possessor.* Hæc solutio, vt à tanto Authore, atque Doctore Ecclesiæ pomanans certè est gravis, solida, expedita, & ego eam lubenti veneratione complector: non enim inducit duplicem profectiōem Abrahàm, vt alij Authores (qui tamen citant Augustinum;) sed eggressum in Canaàm, & collocationem ibi, quod est verò similis, quam duplex profectio potius voluntariè inducta, quam in historia insinuata. Pro cuius solutionis coronide licèt Moyses Historicus, sivè anticipando, sivè recapitulando, superiora tetigerit: nos tamen rerum, provt acciderunt, ordinem collocamus, vt omnia sibi cohæreant, & menti hæere non desinant. I. apparuit Deus Abrahæ in Mesopotamia iuxta D. Stephanum, vbi ei dixit: *Egredere de terra tua, &c.* II. Mesopotamia erat maxima pars Imperij Assyriorum, & iuxta nomen Græcum, & Hebraicum significat quidquid mediat inter Tygrim, & Eu-

phratem. Ita Morerius verbo *Mesopotamia*. Cumque etiam ex ipso inter Tygrim, & Euphratem mediet duplex Chaldæa, scilicèt, Septentrionalis, vnde Abrahàm; & Meridionalis; inde est quod tota Chaldæa dici potest Mesopotamia. Vide Morerium verbo *Chaldæa*. Vnde Mesopotamia continebat Patriam Abrahàm, & ipsum Charràm, licèt D. August. supra videatur contra distinguere. III. Perrexit Thare cum Abrahàm, & Loth, vt iret in terram Canaàm, sed remansit in Haràm, vel Charrà, quod est idem, & videtur adhuc intrà Mesopotamiam esse. IV. Abrahàm septuagesimo quinto anno sui, & centesimo quadragésimo quinto Patris sui perrexit in Canaàm cum Loth, vbi per sexaginta annos peregrinatus est, & mansit sine possessione. V. Mortuus est Thare in Haràm, vel Charrà, vbi remanserat, cum esset ætatis suæ ducentorum, & quinque annorum. VI. Abrahàm, iam mortuo patre suo, (ad cuius mortem non constat, an iverit) incolatum fixit in Canaàm iuxta rigorem verbi Græci *Meticia* quod *Coloniā* significat, & id etiam significat textus Div. Stephani nihil dicens de profectiōe, dum protulit, *postquam mortuus est Pater eius, transtulit eum Deus in terram, in qua nunc habitatis*, & hæc de hac implexa obiectione, & duplici solutione ipsius. Sed pro prima solutione plus illustranda.

12 Obijcies 2. cum replica. Eatenus in nostra sententia textus D. Stephani componi posset, quatenus ipse ea verba protulisset intuitu narrationis Mosaycæ; sed id ita non fuit: ergo nostra sententia non subsistit. Probo minorem: si id ita fuisset, non posuisset D. Stephanus apparitionem Dei ad Abrahàm factam in Mesopotamia. Sed ita possuit illam: ergo non alligatus fuit ad narrationem Mosaycam. Probo maiorem: narratio Mosayca prius recitat

citat exitum Abrahàm de Mesopotamia, & postea cap. sequenti narrat apparitionem: ergo si D. Stephanus secutus fuisset ordinem narrationis Moysaycæ, non posuisset apparitionem Dei ad Abrahàm in Mesopotamia. Ad hoc argum. resp. neg. minorem: ad cuius probationem: Nego maiorem: & ad huius probationem disting. antec. Et postea narrat apparitionem, *ut factam in Mesopotamia saltem implicite*, concedo antec. *Alibi*, nego antec. & consequentiam. Nam Moyses dum loquitur talem apparitionem in cap. 12. ad ea, quæ præterierant per recapitulationem narrando revertitur, ut memini dixisse Augustinum in verbis pro nostra probatione adductis: quare cum ibi dicitur, *egredere de terra tua*, planè intelligi debet Mesopotamia, quæ erat terra Abrahàm, quia alioqui non dixisset, *egredere de terra tua*, sed *egredere de terra aliena*. Nulla ergo est obiection, textusque proinde concordant.

13 Obijcies 3. Pro lustranda duplici solutione primæ obiectionis: In verisimile est, quod Thare exiret de Vr Chaldæorum, educeretque familiam, ut iret in terram Canaàm; & quod maneret solus, & sexaginta annis antè obitum mitteret Abrahàm, & Loth, perseverans ipse in Haràm. Sed hic modus est sustinendi nostram sententiam: ergo hæc in verisimilis est. Ad hoc argum. resp. absolute neg. maiorem; sed potius assero, verisimile id fuisse propter plura: tum, quia verisimile erat Patrem senescentem, peregrinandi pertæsum providere de filiis, & nepotibus cum substantiis suis. Tum quia oportebat, Abrahàm ire solum sine Patre, ut ipse se ostenderet caput promissionum sibi factarum. Tum, quia verisimile erat, Loth etiam præelectum à Deo, ire potius comitem cum Abrahàm ad iter tam mysteriosum, quàm manere cum Thare Idolatra. Tum, quia verisimile etiam est, eos

non discesisse; nisi aliquando, vel sæpè ad Patrem suum iterum redituros: etsi nobis, quando id fuerit, certè non constet: ergo satis constat id, quod discurremus in conciliandis textibus evenire potuisse.

14 Obijcies 4. Contrà primam conclusionem. Gen. cap. ultimo dicitur, quod Abrahàm existenti in Canaàm nunciatum fuit Melcham genuisse fratri suo Nachor octo filios, & Romam concubinam quatuor. Ex quo arguo sic ex Torniello: Abrahàm accepit talem nuntium anno quinquagesimo profectionis suæ in Canaàm; sed si Thare tunc viveret, ut tuetur nostra sententia, incredibile prorsus est, tunc nihil de suo Patre, vel sibi dictum fuisse, vel per se eum sciscitatum esse: ergo non vivebat: consequenterque non ritè componitur, quod Abrahàm natus fuerit anno septuagesimo Thare Patris sui. Ad hoc argum. resp. dist. min. Nihil sibi dictum fuisse, & narratum à Moyse: Neg. min. In verisimile est absolute, nihil sibi dictum fuisse, sub distinguo: *Si nuntius venisset de Haràm ad id expressè missus*, concedo, vel permitto minorem: *Si præcisè id scivit per aliquem Cananæum*: Neg. min. & consequ. Itaque licet aliquid de Patre suo sibi dictum fuisset, potuit à Moyse non narrari, quia ad narrationem, quæ tunc fiebat de multiplicitate seminis Abrahæ, solum proportionabatur illa multiplicatio etiam fratris sui Nachor; non autem alia de alio argumento. Insuper si ab Haràm venisset nuntius aliquis cum mandato, incredibile utique foret, quod de Thare vivente nihil dixisset Abrahàm; si verò provt fieri potuit, quispiam de illis, inter quos habitabat Abrahàm, illam ei fratris sui sobolem retulisset; non est, cur cogamus eum ad relationes ulteriores: in textu autem dicitur, *nunciatum fuisse*, sed minimè explicatur à quonam.

15 Obijcies 5. Si Abrahàm natus fuit

fuit anno septuagesimo Thare, evertitur selecta equè & inter omnes seligenda Chronologia; sed hoc est inconueniens: ergo, & sententia. Minor probatur: quia Chronologia Tornielli valde exacta est, proindeque de plurimis Chronologijs computata, & expressa, ut constat ex crisi, quam facit de omni Chronologia in præfatione ad Annales. Quæ etiam coincidit cum Chronologia Saliani in duabus primis ætatibus, ubi clauditur ortus Abrahamæ. Sed sunt ambo impræsentiarum Annalistæ multum celebres: ergo, &c. Ad hoc argument. resp. dist. maior. *Quoad ponendum ortum Abrahamæ.* Conced. maior. *quoad reliquas computationes.* Nego maior. & minor. sub terminis explicatis. Nam potius in hac parte non levis probatio suffragatur nostræ sententiæ: cum enim ortus Abrahamæ inchoet ætatem secundam mundi; eam malumus iuxta Mosaycam computationem præfigere, quam arbitraria nostra Arithmetica divagari: præsertim cum in hanc Chronologiam veniant Eusebius, Tyrinus, Bellarm. Fulgentius Bottens, & graves Interpretes. Salianus autem, atque Torniel. (ni fallor) hac difficultate pressi aliam viam sectantur in suis Chronologijs, quas alibi probatas habemus, & ubique laudandas; hic tamen nobis magis præponderat textus litteræ, pro quo dum omninò stamus, tria facimus, & plus litteram retinemus, & Chronologiam Biblicam non variamus, & Abrahami primogenituræ consulimus.

16 Obijcies 6. contra secundam conclusionem nostræ resolutionis, in qua dicimus, Abrahamum primogenitum patris sui. Eatenus foret primogenitus patris sui, quatenus soror eius Sarà non fuisset filia fratris sui Aram, sed fuisset filia patris sui Thare. Sed hoc dici nequit: ergo neque conclusio. Minor probatur: non est dicendum de Abrahamum, quod perpetrasset illicita; sed

si duxisset uxorem filiam patris sui, illicita perpetrasset: ergo id nequit dici. Prob. min. 1. ex lege divina: Nam in Levitico cap. 18. prohibetur omne matrimonium inter fratres, & sorores, siue illæ sint ex patre, siue ex matre: ergo, &c. Secundo ex lege positivè Ecclesiastica in cap. *Gaudemus de divorcijs*, ubi matrimonia huiusmodi infidelium ad Ecclesiam venientium præcipit Innoc. rescindi, ut nulla propter primum gradum consanguinitatis rescindentis iure naturæ. Sed quod iure naturæ erat illicitum, non poterat cohonestari: ergo Abrahamum in tali matrimonio illicita perpetrasset. Ad hoc argum. resp. neg. min. & min. probationis: ad cuius primam probationem concesso antec. disting. illud consequens tacitum, quod infertur: ergo tale matrimonium erat illicitum, *post legem.* Conced. conseq. *Ante latam legem: ante quam vixit Abrahamum.* Nego conseq. Itaque tale matrimonium ante quam promulgaretur lex, erat permisum, ut suprà tetigit Hieronymus, & etiam Lypomanus, qui affert etiam Eucherium dicentem: Primis temporibus necessitatem ad id matrimonium compulisse, postea verò illud fuisse Sancta Lege, ac Religione damnatum. Immo etiam post talem legem Levitici disputari posset super hac re locus ille 2. Reg. 13. ubi Thamar Soror Ammonis dixit fratri suo eam concupiscenti: *Loquere ad Regem, & non negabit me tibi.* In quo, post talem legem, componendo, non parum laborant Interpretes. Ad secundam probationem sumptam de cap. *Gaudemus.* Resp. illud ius positivum Ecclesiasticum pro re præsentì nullum esse ad urgendum: cum neque urgeat, ut vidimus, vetustissimum ius Levitici: quippè quod nec dum erat latum, dum tale matrimonium fuit initum, & quidem licitè, ut insinuat Clemens Alexandr. in verbis suprà relatis. *Quoad ius autem naturæ, quod ab ip-*

ipso exordio mundi etiam regnat, dico: me legisse tale caput *Gaudemus*, & inibi nec verbum ullum de 1. gradu, neque de iure naturæ me adinvenisse. Do tamen quod dirimat matrimonium iure naturæ primus gradus consanguinitatis in linea recta: v. gr. inter patrem, & filium: filium, & matrem; non autem in linea transversa, ut sentiunt Scotus, Ricardus, Durand. in 4. Sententiar. dist. 40. apud Torniell. & probabile reputat P. Thomàs Sanchez lib. 7. de Matrim. dict. 52. à num. 10. bona Authorum copia fultus, præsertim cum non esset Soror ex matre, seu uterina. Vbi obiter nota: quomodo licentia, vel illicentia alicuius actionis taxanda non est per iura, quæ postmodum subsequuntur: quæquidem observatio in promptu habenda est, quoties in factis Biblicis agitur de licitudine, vel illicitudine operationis.

17 Obijcies 7. cum replica si Soror Abrahàm potuisset esse vxor eius: Abrahàm perperam occultavisset vxorem sub prætextu Sororis. Sed ita occultavit: ergo non fuit vera vxor ipsius. Maior constat; quia non celaret vxorem, dum fateretur esse Sororem, si esse posset simul vtrumque. Prob. min. ex textu, in quo ipse ei dixit: *Dic, obsecro quod Soror mea sis.* Ad hoc argum. resp. negand. maior. Ad cuius probationem nego etiam assumptum; nam licet verum sit, quod per esse Sororem non excludebatur esse vxorem; nihilominus Sororem illam appellans ex vna parte non revelabat eam esse vxorem: & ex alia satisfaciebat familiaritati illi, quam cum Sarà videbatur habere, quæ prima specie, nisi diceretur esse Soror, statim Regi Abimelech visa, creditaque fuisset, ut vxor.

18 Obijcies 8. Sententia contraria ex vna parte vetustissima est in historia Judæorum apud Iosephum: & ex alia communissima est inter Doctores: ergo non deferenda. Ad hoc ar-

gum. resp. disting. antec. In *historia privata*, & quandoque infideli, conc. antec. In *historia fideli*, & *Canonica*, nego antec. & conseq. Nam, ut ait Caietanus contra textum Moysis, nonnumquam scribere Iosephum liquet. Quare nos textui clarissimo magis adhæremus, quam Iosepho: vnde potius, quam ex veritate huius Auctoris debemus conciliare nostræ sententiæ vetustatem, & auctoritatem Sacræ Scripturæ; quam in quolibet textu etiam minimò tueri, atque sustinere, dum commodè potest, semper anteponendum esse videtur cuilibet opinioni in contrarium, quantumvis illa sit plurimis auctoritatibus fulta; modo tamen ea, quæ litteræ textus inhæret, competenti non careat numero, & suffragio Doctorum, veluti observavimus in nostra contingere.

19 Obijcies 9. Non potuit Abrahàm esse Primogenitus, si Sarà vxor eius fuit filia Aràm. Sed re ipsa fuit: ergo Abrahàm non fuit Primogenitus. Min. constat ex communi Interpretum opinantium Saràm fuisse eandem mulierem cum Iescha. Sed hæc fuit filia Aràm, ut constat Gen. 11. vers. 29. ergo, &c. Probat. verò maior: Gen. 17. vers. 17. Abrahàm solum decem annis excedebat vxorem suam. Sed si fuisset filia Aràm, & Abrahàm maior natus, quàm Aràm pluribus annis deberet eam excedere: ergo, &c. min. probatur: quia deberet excedere saltem vno anno, ipsum Aràm; deinde alijs quatuordecim, quibus indigebat Aràm, ut potuisset generare Saràm: ergo, &c. Ad hoc argumentum resp. permissa maiori; (quàm negat Genebrardus) negando minorem cum probatione, de qua satis non constat, licet non inficietur à pluribus sustineri ductis fortasse alijs post alios ex vetusto Iosepho, cui fidem habuerunt. Cum tamen ego potius malim cum Caietano adhærere textui Moysis, quàm Iosepho; verba Ca-

Caietani resumo, quæ in hac re mihi admodum placent. *Non enim constat* (ait ille) *Sarâm fuisse appellatam duobus nominibus, videlicet, Sara, & Ischa: id enim multò rationabilius reffellitur, quàm facile dicitur.*

20 Obijcies 10. Sarà non potuit esse filia Thare: ergo neque Abrahàm fuit Primogenitus. Consequentia patet ex suprà attactis. Probo antec. Si fuisset filia Thare, ipse textus non vocavisset eam nurum, sed filiam. Sed vocavit eam nurum, ut constat Gen. 11. vers. 31. ad illa verba: *Et Saraim nurum suam uxorem Abrahàm filij sui*: ergo non potuit esse filia Thare. Ad hoc argumentum resp. negando antec. Ad cuius probationem disting. maiorem: si numquam fuisset ut filia commemoranda in ipso textu, vel historia permitto maiorem: si alibi, seu statim opportunius filia erat vocanda, neg. maior. & dist. minorem: appellavit eam nurum suam, ita ut postea Gen. 20. appelletur filia Thare, conc. min. Ita ut nupiam appelletur filia, nego minor. & conseq. Fuit ergo Sarà simul & nurus Thare, & filia Thare: quia & fuit Soror Abrahàm ex parte Patris & fuit vxor ipsius Abrahàm. Quare Moysestrumque in sua historia explicuit, atque complexus est: induxit enim textum dicentem de Sarà, fuisse nurum suam ita eam ibi appellantem potius, quam filiam: quia ex hoc matrimonio tota Saræ historia sumptura erat exordium. Sed præterea, & propterea illico induxit Abrahamum expressissimè pronuntiantem eam esse filiam Patris sui Thare, dicendo: *Filia Patris mei, & non filia Matris meæ.* Et quod ille duxit in eam uxorem.

21 Obijcies 11. Eatenùs Abrahàm esset Primogenitus, & Sarà vera vxor eius, quatenùs dixit Abrahàm, eam esse verè Sororem suam. Sed hoc nullum est fundamentum: ergo Abrahàm non fuit Primogenitus. Maior

Dec. I.

constat ex illis verbis Gen. 20. ubi dicit Abrahàm: *Alias verè Soror mea est*: ergo, &c. Probo min. Gen. 26. refertur de Isach dixisse similiter de Rebecca vxore sua: *Soror mea est*; cum tamen solum esset eius cognata. Ex quo sic: Hec simulatio facta ab Isach filio, debet ab omnibus prudentibus credi facta in eodem sensu, ac simulatio, vel occultatio paulò ante facta ab Abrahàm Patre suo sub eisdem verbis; sed in hac sumitur, & intelligitur ly *Soror* pro sorore cognata quidem, sed non germana: ergo similiter in casu Abrahàm. Ad hoc argum. resp. disting. maiorem: *Quia Abrahàm dixit esse Sororem, precisè, nego maiorem: Quia id dixit penitus explicans quàm verè, & in rigore esset Soror, concedo maiorem: & distinguo minorem: fundamentum adequatè sumptum sub omni expressione verborum, nego min. In adequatè sumptum, conc. min. & nego conseq.* Itaque est manifesta disparitas ad casum illum de Isach iocante cum Rebecca, & appellante eam Sororem: quia cum ibi strictior Sororitatæ gradus non deprehendatur, non convincitur, Soror esse germana; ceterum in nostro casu non solum dicit Abrahàm, Saràm esse Sororem suam, verum id ex professo aperit, & explicat expressissimè, dicens: *Alias verè Soror mea mea est filia patris mei; & non filia matris meæ*: quasi dixisset, *fateor, vera vxor est; sed aliundè vera Soror esse non desinit ex parte patris, licet non ex parte matris.* Quid, quæso, clarius ad verum gradum Sororitatæ exprimendum adhibere potuisset?

22 Obijcies 12. ad idem assumptum: si Sarà verè Soror fuisset Abrahàm, hic ei non dixisset Gen. 12. vers. 13. cum precibus, & obsecrans, ut se appellaret Sororem. Sed ita fecit petens ab ea, quasi quidpiam gratiæ: ergo vera Soror non erat. Minor constat ex verbis textus, quæ dixit Abrahàm, scilicet, *dic ergo, obsecro te, quod Soror mea sis, ut benè sit mihi propter te, & vivat*

X

ani.

anima mea ob gratiam tui. Maior probatur: quia si ipsa esset verè Soror Abraham, statim proferret, se esse Sororem; si super ea re fuisset interrogata: ergo si fuisset vera Soror, non tam enixè precaretur Abraham, ut ea Soror appellaretur. Ad hoc argum. resp. neg. antec. Ad cuius probationem dist. antec. Proferret, se esse Sororem simul & uxorem, concedo antec. Sororem tantum, nego antec. & conseq. Nam cum ipsa vera esset Soror, & vxor, vtrumque rogata prodidisset, nisi Abrahami precibus fuisset oportunè præventa. Volebat enim Abrahamus, ut inter Ægyptios, quibus iam appropinquabant, Sororis nomen usurparet: vxoris verò penitus reticeret; ne venustate eius capti virum occiderent, & licentius de vxore tractarent.

23 Obijcies 13. Ex per docto Patre Vincentio Mascarello, cuius Sacre Dissertationes Typis datæ anno 1721. post hæc scripta meas pervenerunt ad manus: ubi ut ingenuè loquar dignè, & eruditè versat, quæ disputanda suscepit: cumque in quæstione de ortu Abraham sit nobis adversus, præter alia, quæ doctè nobis opponit, & quæ (ni fallor) ex doctrina præiacta in tota hac nostra quæstione manent soluta, obijcit sic dissert. 1. num. 14. Si Abraham natus est anno septuagesimo Patris, ut dicitur Gen. 5. ergo moriente Patre, annum agebat 135. Sed hoc est falsum: ergo, & conclusio prima contra quam militat hoc argumentum. Maior constat, quia Thare mortuus fuit anno ætatis suæ 205. Minor constat, & probatur sic: Si quando Abraham translatus fuit in terram Canaam, postquam mortuus est Pater eius, ut inquit D. Stephanus Act. 7. habuisset Abraham 135. annos, iam genuisset Ismaelem, & Isaac; sed hoc est falsum: ergo, &c. Maior constat ex Gen. cap. 16. & cap. 17. quia genuit Ismaelem, cum haberet annos 86. & Isaac, cum

haberet 99. tredecim quidem post genitum Ismaelem. Minor autem etiam videtur manifesta ex cap. 7. Act. Apost. ubi dicente D. Stephano: *Et inde postquam mortuus est Pater eius, transtulit illum in terram istam, in qua nunc vos habitatis, statim subdit, & non dedit illi hereditatem in ea, nec passum pedis; sed repromisit dare illi eam in possessionem, & semini eius post ipsum, cum non haberet filium:* ergo quando Abraham ita fuit translatus neutrum talem filium habebat, scilicet, Ismaelem, & Isaac. Confirmatur ex eodem textu contra supra iactas doctrinas. Iuxta nos Abraham dicitur translatus, quatenus iuxta rigorem verbi Græci anno sexagesimo suæ profectionis postquam mortuus est Pater eius, radicans est, & collocatus in Cananæa. Sed hoc est falsum ex Divo Stephano aiente: *Et inde postquam mortuus est Pater eius, transtulit illum in terram istam, in qua nunc vos habitatis, & non dedit illi hereditatem in ea, nec passum pedis:* ergo doctrina supra iacta non constat. Obiectio tam ingeniosa, quam ingens; sed à qua me expedire non omnino diffido, si superiores doctrinas paululum explicavero.

24 Ad hoc argumentum duplici via responsuri sumus iuxta superiores doctrinas, nempe, vel admittendo, quod quando Abraham translatus fuit in Canaam, Pater eius in re mortuus fuerit; vel componendo quod mortuus non fuerit cum veritate Sermonis Div. Stephani. Igitur prima via, respondeo concessa maiori, neg. min. ad cuius probationem, concessa maiori, neg. min. & ad huius probationem distinguo antecedens sub hac forma: & Sermo Div. Stephani coniungit ex parte rei narrate, illa verba postquam mortuus est Pater eius, transtulit, &c. cum illis cum non haberet filium; neg. ant. Ex parte narrationis subdistinguo: coniunxit Grammaticaliter, & connexivè vtrumque, nego antec. coniunxit recitatione redarguti-

guntiva, & mixta, concedo antecedens, & neg. conseq. Itaque vera sunt omnia, quæ supra diximus: quia quando translatus fuit Abrahàm, idest, collocatus, & radicans in Canaam anno sexagesimo profectionis suæ, iam habebat 135. annos, genueratque Ismaelem, & Isaac. Quando verò D. Stephanus versic. 5. dicit, *sed repromisit* (idest repromiserat) *dare illi eam in possessionem, cum non haberet filium*, debet intelligi de tempore ipso, in quo accidit; quando statim à profectione sua priusquam gigneret filios, eam à Deo promissionem habuit: cuius ratio est ipse modus scribendi Orthographicus, qui ut videre est in textu Vulgatæ Sixti V. vnus, & alter tractus Sermonis Beati Stephani facit duas omninò distinctas, & rotundas periodos: vnde non est, cur illa verba vnus periodus postquam mortuus est Pater eius, misceantur in altera, præsertim cum difficultas non modica reclamet. Neque obstat illa coniunctio ET, quia hæc coniunctio in Sermonibus merè recitativis, & redargutivis valdè dissita iungit, atque transponit, v. gr. *Fecisti scandalum, & pepercit tibi Dominus: & beneficium in te contulit, & furatus fuisti vasa Sanctuarij, &c.* licet inter scandalum datum, & furtum commissum longa sit annorum series, & transpositio, & nulla connexio, nisi ad redarguendum. Quare illa carentia filiorum Abrahàm non iungitur ex parte rei narratæ quasi vnā solam rem dixerit Sanctus Stephanus, in cuius explicatione cuncta sua verba coierint; sed dixit diversas in sua narratione glomeratim recitativa, & redargutiva ad revincendos Iudeos.

25 Claritatis gratia exemplum accommodemus: Petrus v. gr. in temporibus bellicosis habebat filium Joannem in ditione Africana, ad quam iam iam occupandam Imperator accesserat; cum Turca dicit Joanni sic: *Exi de terra tua, & de* Dec. I.

cognitione tua, & veni in terram, quam monstraverotibi. Quo consilio arrepto, pergit cum patre suo post Regem suum, & per sex annos moratur Carthagine, & postea proficiscitur Constantinopolim; & elapso alio sexennio, moritur pater eius. At ipse intra tale tempus secundi sexennij accipit à Rege suo repromissionem de possessione danda ipsi, & posteris eius; generat filios, & tandem finito 2. Sexennio, nanciscitur possessiones oblatas, & inibi radicans. Nunc sic. Si labentibus temporibus, aliquis apud Constantinopolitanos, sic loqueretur: *Tunc exijt Joannes de Terra sua, cum parente suo Petro, & habitavit Carthagine; & inde postquam mortuus est pater eius, transtulit illum Rex Constantinopolim urbem istam, in qua nunc vos habitatis. Et non dedit illi hereditatem in ea, nec passum pedis, sed repromisit dare illi eam in possessionem, & semini eius post ipsum, cum non haberet filium: & dedit illi pactum promissionis, & genuit filios: cum autem appropinquaret tempus implende promissionis multiplicatus est, & accepit possessionem, &c.* Quis diceret, hunc in sua recitatione falsa dicere, & pronuntiare; cum potius omnia cum ipso eventu congruerent, si rite ut debent intelligantur? Nempè quod translatio Constantinopoli facta post mortem patris intelligatur dum ibi cum possessionibus radicans est; promissio verò hereditatis nondum habitæ, cum non haberet filium, de illo Sexennio Constantinopoli currente, priusquam moreretur pater eius? Hæc planè, & inoffensè currunt. Ita similiter in verbis D. Stephani, quæ in eodem capite sequuntur sub eodem tenore ac in exemplo: nam ait versic. 8. *Et dedit illi testamentum circumcisionis, & sic genuit Isaac, & circumcidit eum die octavo, & Isaac Jacob, & Jacob duodecim Patriarchas.* Et versic. 17. *Cum autem appropinquaret tempus promissionis, quam confessus fuerat*

Deus Abrahamæ crevit Populus, & multiplicatus est. Et versic. 45. Quod tabernaculum testimonij induxerunt suscipientes patres nostri cum Jesu in possessionem gentium, &c. Ecce quomodo, & quo tenore dicitur à S. Stephano translatus Abraham in terram Canaam per radiationem, & possessionem promissam; quæ quidem post mortem Thare accidit: illa verò promissio huius multiplicationis, & hereditatis *cum non haberet filium*, fuit necdum defuncto Thare. Cuius explicationis ratio à priori est: quia nihil frequentius in oratione redargutiva de beneficio collato, quam prius generatim integrum beneficium summam attingere; & postea ad partes singulas variè percurrendas accedere: quare quidpiam potest in prioribus verbis apponi, quod non cum omnibus statim sequentibus cohæreat, sed cum aliquibus, scilicet, cum possessionibus in terra Canaam, quas necdum habuit post Exodum sed etiam ante venditionem Joseph ut constat ex textu Genes. 13. & seqq. nam intelligi debet collocatio, & radiatio per possessiones Gregum, & substantiæ, & vernaculorum: ubi enim habet hæc quisquam, ibi satis radicans esse intelligitur. Ex dictis patet ad confirmationem argumenti. Et confirmamus insuper solutionem: quia si *ly, & semini eius post ipsum cum non haberet filium*, intelligenda essent coniunctim, implicarent: sunt ergo cuncta accomodè intelligenda.

26 Secunda via responderi potest concessa maior. neg. minor. & ad huius probationem. dist. maior. *Si ly postquam cadat supra mortem in se.* Conced. maior. *Sic cadat supra ipsam iuxta ordinem narrationis Mosaycæ, de cuius Scriptura arguebat Judæos S. Stephanus.* Neg. maior. & disting. minor. Et hoc est falsum si *ly postquam cadat supra mortem in se.* Neg. min. *Si supra mortem ut narratam à Moyse.* Conced. minor. Et id evincit proba-

tio: quia Moyse per anticipationem, & recapitulationem posuit ad finem capitis mortem Thare, ut ad alia transiret; quæ tamen adhuc vivo Thare contigerunt. Itaque in hoc ut supra latè dixi, nullus error in B. Stephano resultabat: eius enim oratio eo tendebat ut cum narratione ipsa Mosayca Judæos torqueret; & viderent ipsi, quanti faceret Moysem, & in eum se non blasphemare, ut ipsi criminabantur; sed potius ex Moyse eos urgere, quasi ita concionem incæpisset *viri fratres, & patres audite ex Moyse. Deus gloriæ apparuit, &c.* Si ergo Moyse vera narravit, ut supra constitit num. 10. etsi anticipationem aut recapitulationem usus esset; non potest S. Stephanus referens prout iacent ipsa dicta Moyse nisi vera dixisse: siquidem utriusque mentis, & in utrisque verbis unum erat obiectum. Hæc intelligentia quam sit classica præter Pererium supra adductum patet tum ex Ambros. Cathar. in Clavibus Scripturæ, pag. 192. ubi loquendo de difficultate hominis, & Sacerdotis Melchisedech, quem D. Paul. ad Hebræos 7. ait *fuisse sine patre, & sine matre*, ait: *Quomodo igitur hæc contradictio solvetur, nisi considerando quod non idem re vera dicitur secundum verum Pauli sensum? Non enim Paulus intellexit simpliciter, quod ille esset sine patre, & sine matre; sed quod in Scripturis erat sine patre, & sine matre... Et sic vides non esse contradictionem: quia non est dictum idem de Melchisedech; sed in una quod sine patre, & matre esset, & in altera quod patris, & matris eius non meminisset Scriptura.* Igitur Scriptor Canonicus interdum narrat rem non tam ut in se, quam ut narratam in Libris Sacris. Et nota, ibi quasi regulam dari ad contradictiones solvendas appposito tali exemplo. Tum quia Ricciollus noster tom. 1. Chronol. Reform. lib. 6. ait tres Reges Oziam Joam, & Amasiam fuisse deletos de Cathalogo Judæorum, & ait: *Si sic est, Matthæus Hebræicè scribens,*

bens , potuit se conformare illi stabulis , &c.
Ecce quomodo vnus Scriptor Canoni-
cus alij Scripturæ prout iacet , dictante

Sancto Spiritu , se accommodat. Sic
ergo in sua concione fecit Sanct.
Stephanus.

QUÆSTIO TERTIA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

OMNES ANIMÆ DOMUS JACOB , QUÆ IN-
gressæ sunt in Ægyptum , fuere septuaginta.

Genes. 46. vers. 27.

A R T I C U L U S.

AN , ET QUOMODO COMPONATUR NUMERUS
animarum ingredientium Ægyptum?

NOTABILIA.

INOTO primò : Circa
celebrem quæstio-
nem de ingressu Ja-
cob , & filiorum eius
in Ægyptum tantas
moveri , atque ebullire difficultates , vt
vix ab ea doctissimus quisque se expe-
diat : & quidem ego ipse ab incepto de-
sistere conabar , ratus eiusmodi quæs-
tionem , Labyrintho persimilem , non in-
ter eas debere computari , quæ in are-
nam Scholastica methodo veniant dis-
putandæ : Verùm cum in nostra Palæ-
stra alias item quæstiones , si quæ sunt
in Scripturis operosæ , tetigerimus arte
sufficienti dilutas , vt in arena Scholas-
tica discutiantur , satius esse decrevi-
mus hoc pelagus pro nostro modulo
transvadare , ne in Palæstra nostra Bi-

blica de huius disputationis nonnulla
saltem vestigia , licet minus docta , de-
siderentur. 1. Discrepant nomina filio-
rum Simeonis , *Genes. 46. relata* , sci-
licet , *filij Simeon , Ismaël , & Hayamin ,*
& Ahor , & Hyachim , & Sohar , & Saül
ab illis , qui nominantur 1. Paralypo-
men. 4. *filij Simeon , Namuël , & Hyamin ,*
& Farip , Ara , Saül. Idem discrimen est ,
Exod. 6. vers. 15. & numer. 26. ve s. 12.
Sed solvitur à Bonfrerio , & Pererio ex
Hieronymo , quia vnus fuit prætermis-
sus propter infœcunditatem , vel quia
diversa nomina coierunt in vnum , vt
non est insolitum. 2. Her , & Onam ,
licet mortui antè ingressum , referun-
tur inter ingredientes ; ne periret me-
moriam de eo , quod ad filios Judæ per-
tinerent. 3. Et etiam propter præro-
gativam Tribus Judæ , & Christum ex
ca venturum relati sunt inter ingre-
dien-

dientes filij Pharès Esrhòn, & Amul, licèt nati iam intra Ægyptum, sicut, & alij nati sunt, sed tamen taciti, eo quod ad ipsos de tali Tribù Judà; & directa Genealogia Christi non attineret. Ita Bonfrerius, atque Pererius 4. Pererius simul cum Caietano putat illos triginta, & tres numeratos in textu de posteris Jacòb ex Lya includere quidem ipsum Patriarcham Jacòb; Dinam, & Saràm, vt summa integra conficiatur: Bonfrerius autem computat Her, & Onàm.

2 Noto 2. Circa posteros Benjamin lectionem Hebraicam, & Latinam nominare decem posteros Benjamin sub nomine filiorum; septuaginta verò Interpretes eosdem decem cum nepotibus, ac pronepotibus numerare: standum verò esse septuaginta Interpretibus observavit Bonfrerius, quia nihil dicunt contra vulgatum textum; sed quæ ibi sunt confusa, magis declarat ex lib. 1. Paralyp. 8. 3. & lib. numer. 26. 40. Non ita tamen eisdem septuaginta ita putat standum esse quoad discrepantiam in numerando posteros Jacòb ex Rachèl, vel enim culpat mendositatem numerorum in codicibus septuaginta; vel fatendo indissolubilitatem ad mysterium recurrit cum Augustino. Quomodo autem etiam omnes 12. filij Jacòb dicantur filij Rachelis; consule eruditissimum Perez Basilianum, tom. 2. pag. 930.

3 Noto 3. In textu, Gen. 46. duplicem fieri numerationem ingredientium in Ægypto: alteram, vers. 26. vbi dicitur. Cunctæ animæ, quæ ingressæ sunt cum Jacòb in Ægyptum, & egressæ sunt de femore illius absque vxoribus filiorum eius sexaginta sex: & alteram, vers. 27. vbi dicitur, fuere septuaginta. Sed benè concordant, si observetur textus, vt notarunt Interpretes; quia in primis sexaginta sex non includitur Jacòb: nam 66. cum Jacòb faciunt 67. Filij

autem Joseph, Manassès, & Ephraim nati in Ægypto, & simul Joseph ibi existens, sunt illi tres, cum quibus numerus 70. completur. In quibus omnibus duo miratur Pererius: alterum, cur inter ingredientes Ægyptum numerentur aliqui nati intra Ægyptum, & solum de filiis Pharès, & posteris Benjamin? Alterum verò, cur inter ingredientes Ægyptum nominaverit Joseph, qui viginti ante annis erat in Ægypto, & inde nunquam exivit? Ego profecto cum similibus viris similiter admirantibus admirari quoque non desino; sed vtique crederem, quod hic ingressus in Ægyptum non ita scrupulosè sumendus esset in re, quæ licèt per Sacros Scriptores, non tamen Scholasticè; sed historica dicendi amplitudine transigitur. Vndè vt terminis clarioribus me explicem, talis ingressus non est sumendus *Physicè*, & *Mathematicè*, sed *Moralitèr*, & *Historicè*; ita ac si diceretur: *Origo Hebræorum, dum descenderunt in Ægyptum, vel quæ visa est in Ægypto, tam modica fuit, vt septuaginta animabus absolvi posset*; licèt inter eas, vel fuerint paulò plures, vel pauciores, vel aliæ possent recenseri, quæ omitebantur, vel aliæ quæ dicebantur omitti, &c. Quia hæc omnia perindè se habebant in ordine ad filum Historicum Populi Hebraici. Propterea ergo dici potest, & recensitum fuisse Josephum ingredientem in Ægyptum, licèt ibi antea moraretur, & recensitos fuisse alios, qui postea nati sunt in Ægypto, vt posterii Judæ propter prærogativam huius tribus, & posterii Benjamin, & posterii Joseph secundum septuaginta: quia vel ex patribus, vel ex ipsis aliquo titulo, quem modo ignoramus, speciali commemoratione digni occurrerunt Sacro Historiographo. Quiquidem Moyses cum esset de Tribu Levi, potuisset quoque de sua Tribu posteros recensere: vt constat eos habuisse, cum nonaginta quinque

annos fuisset moratus in Ægypto; nisi quia pro illis alijs potius memorandis aliquid occurrisset.

4 Noto 4. Post attactam expeditionem præcedentium difficultatum, ne si fuissent intactæ, punctum reliquum obscurarent, remanere difficultatem illam præcipuam controversiæ præsentis, nimirum, *quomodo componatur septuaginta fuisse animas domus Jacòb, quæ ingressæ sunt in Ægyptum?* Nam ex vna parte, *Genes. 46.* dicitur in Vulgata: *Omnes animæ domus Jacòb, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, fuere septuaginta.* Item *Exod. 1.* dicitur: *Erant omnes animæ eorum, qui egressi sunt de femore Jacòb, septuaginta.* *Deuteron. 1.* *In septuaginta animabus descenderunt patres tui in Ægyptum, & ecce nunc mult. plicavit te Dominus sicut Astra Cæli.* Item in *Act. Apost. cap. 7.* dicitur, fuisse septuaginta quinque per hæc verba: *Mitens autem Joseph accersivit Jacòb patrem suum, & omnem cognationem suam in animabus septuaginta quinque.* In versione verò Septuaginta Interpretum partim invenitur concordantia, & partim discrepantia invenitur. Nam, *Genes. 46.* ponit septuaginta quinque numerans quinque posteros Joseph, præter Manassè, & Ephraim; sed tamen in *cap. 10. Deuter.* ponitur numerus septuaginta. Habemus nodum verè difficilem; nam si vulgatam consulimus, alibi septuaginta quinque invenimus. Item si consulimus versionem Septuaginta Interpretum alibi septuaginta: alibi autem septuaginta quinque numerantur. Quà ergo de tam difficili ingressu nobis est egrediendum? Si Deus manum ferat erit fæliciter.

5 Noto 5. In hac difficultate exactius dirimenda, nonnulla præoculis habenda esse, quæ ductum disputationis facilè dirigant. *Primum* est: quòd quamquam in alijs disputationibus non videantur cogi Expositores, & Disputantes ad sustinendum textum septua-

ginta Interpretum; sed solum textum Vulgatæ; nihilominus si res tota exactè, & pro meritis percurrenda sit undecumque; existimo ego utrumque textum utriusque versionis amplexuram fore de iure disputationem. Ratio est: quia ipsemet textus vulgatæ utrumque textum non desinit commiscere, quando diversitas numerandi has animas, quæ repetitur apud D. Lucam, desumpta est, concordi Interpretum sensu, de versione Interpretum septuaginta: vnde hac ex parte ad hunc numerum discrepantem ab Originali Hebræo, & versione Vulgata componendum, recursus est planè necessarius ad ritè expendendam etiam versionem septuaginta, si res circumquaque sit vestiganda. Præsertim, cum, ut in quæstione præsentī per me observatur, tam versio Vulgata, quàm versio septuaginta Interpretum pro diversis locis utrumque numerum animarum complectatur in finu. *Secundum* est, hanc quæstionem posse disputari, vel excludendo de numero *Her,* & *Onan* defunctos antè ingressum, prout monet textus; vel includendo illos ita, ut in aliquo verò sensu supponantur ingressi: & sic eos includunt Authores prænobiles, ut sunt Bonfrerius, D. Epiphanius, Malvenda, Petrus Comestor, & Hieronymus de Monterde libro 3. in *Genes. cap. 46. artic. 4.* Ego verò per utramque viam conabor (Deo dante) expedire quæstionem: & quia difficilius est eos includere; sic in primis totam rem disputabo. Quo finito, etiam sine illis numerum utrumque componam, tum in versione Vulgata, tum in septuaginta Interpretibus. De quibus versionibus, & alijs est totum secundum volumen Josephi de Turre verè locuples.

6 In hac controversia, quæ cunctis Interpretibus apparet, ut re ipsa est oppidò difficillima, hæc, & quæ discinduntur Authores in diversas sententias, sed tamen ita ut aliæ de alijs nonnulla

mutuentur, & mutant; quasi nulla esset sua resolutione contenta. 1. Sententia asserit, aliquem errorem intervenisse in illis locis, in quibus quinque sunt superadditi ad septuaginta, quasi nimirum mendosè id fuerit insertum. Et quidem ita ut D. Lucæ secuti septuaginta Interpretes errantes, depri-matur authoritas, seu non ita sanè ipsius textus infallibilitas commendetur. Hanc sententiam tenet Eugubinus Gen. 46. qui tamen malè hic audit apud Authores non secus ac in quæst. de interserendo Cainam inter Arphaxad, & Sale, de qua nos latè egimus in priori tomo nostræ Palæstræ: ubi talem sententiam respuimus cum expurgatorio Hispano. 2. Sententia per-epositum asserit, omnes Scriptores Canonicos in Superioribus textibus ab omni errore esse prorsus immunes, dā-rique viam, qua scriptis vniuscuiusque in hac re sua veritas reservetur. Ita Hieronymus, vel Author ille, qui eius nomine circumfertur in traditionibus Hebraicis in Gen. August. quæst. 152. lib. 1. quæstionum in Gen. Eucherius in quæstionibus Deuteron. Albinus, sive Alcuinus in quæstionib. in Genesi. Cornel. Bonfrerius. Pererius in hunc locum Gen. & sic de cæteris Interpre-tibus: quamquàm in extricando hoc nodo difficili, hæc, & illac singuli vias pertentent, ad resolvendum. Hiero-nymus recurrit ad Prolepsim, seu an-ticipationem in dicendo illos quinque; qui superadduntur. Augustinus vel ad mysterium confugit, vel advocandum ingressum in Ægyptum, totum illud tempus, quo Joseph vixit in Ægypto. Pererius, & Bonfrerius videntur incli-nare in id, quod nonnulli dicantur in-gressi in lumbris suorum Parentum. Ego verò circa Abulensem, quem ne-que citatam reperi in Recentioribus Authoribus Cornelio, Pererio, & Bon-frerio; neque in hoc loco Gen. vidi copiosè de more suo differentem; sed

parcè insinuantem; mirari non desino, quomodo in tanta tortura cæterorum sic ille siluerit, qui certè in disputando habet latitudinem, longitudinem, & profunditatem verè stupendam! For-tassè ille non putavit Antinomiam tan-ta indagine elaborandam, discrimen illud de quinque suprà septuaginta: in more præsertim Scripturarum fractos numeros reticente, quandoque vel ex-plicante: uti consuescunt Interpretes Ptolomæi, & Discipuli Domini vo-cari septuaginta: cum tamen fuerint septuaginta duo. Sed quidquid de hoc sit. Si supputandi sunt Her, & Onam.

7 Dico 1. Et sit nostra conclusio: *Adhuc supputando Her, & Onam inter in-gredientes Ægyptum: Nullus error, Scripto-ris Canonici, neque oppositio positiva inveni-tur tam in editionibus, quàm in textibus suprà relatis. Proindèque, & verum sen-sum habent verba textuum dicentium, fuisse animas septuaginta: & dicentium esse septua-ginta quinque.* Conclusio trimembris est, proindèque triplici probatione, seu ex-plicatione illustranda. Prima pars, sci-licèt, *quod nullus fuit error positivus*, pro-batur sic. Nullus error intervenit posi-tivus in editione Vulgata respectu sep-tuaginta Interpretum, neque respectu sui ipsius: ergo nullus, &c. Secunda pars constabit ex prima, eo, quod Bea-tus Lucas secutus sit Græcos codices, nullis latinis tunc existentibus. Proba-tur antec. Nullus error positivus inter-venit, quoties discrepantia vnius edi-tionis ab altera non stat penès opposi-tionem, sed penès augmentum, ita ut septuaginta Interpretes aliquid addide-rint suprà textum Vulgatæ. Sed ita fuit: ergo nullus error positivus intervenit. Minor constat, quia in versione Pto-lomæi, sive Septuaginta Interpretum adduntur quinque illi filij Manasses, & Ephraim, & nepotes Joseph vocati Machir, Galaad, Satalaam, Thaan, & Edem. Maior probatur: tum, quia ab-

fo-

solutè loquendo nullus datur error positivus, quando unus omittit, quod alter dicit, si tamen quod dicitur verum est: tum, quia respectivè ad Interpretes Ptolomæi plana sententia est, illos fuisse vel Scriptores Canonicos, non secus ac Protographi Scriptarum, vel saltem Paraphrastas divinitus inspiratos. Sed in viris huiusmodi error esse non poterat: ergo positivè non erraverunt. Confirmatur ex Pererio, quia omnes tam veteres, quam recentes codices Græci de huiusmodi lectione testantur: ergo incuria librariorum, aut transcribentium non irrepsit error, quem usque ad Eugubinum nemo cognovit.

7. Probatur 2. pars nostræ assertionis. Ingressus in Ægyptum cum ea latitudine historiali, sumendus est, iuxta quam ingressi putentur in Ægyptum omnes illi, qui ad primam propaginem Judaicam, sive Hebræam in Ægypto plantatam pertinebant; sed hi omnes fuerunt numero septuaginta: ergo vera est prædicta narratio. Minor patefiet numeros computando, & difficultates recensendo. 1. Nam triginta, & tres, sexdecim, quatuordecim, atque septem, ut textus numerat, septuaginta conficiunt, ut facillimè demonstratur: in quibus ipse Jacob non ingreditur, & propterea nuncupantur animæ egressæ de femore illius. 2. Licet intra triginta, & tres reputetur Dina, advertendum est, provt tradit Bonfrerius, saltem aliquis binomius occurrat inter filios Simeonis; quinque enim recensentur numerorum 26. vers. 12. & hic sex nominantur quoad nomina. 3. Quod Hèr, & Onàm mortui ante ingressum, de stirpe erant Jacob ingredientis; vnde, & commemorari debebant, dum tota propago recensebatur ingrediens, eo, quod, & ipsi, si vixissent, quoque essent ingressi. 4. Quia etiam pertinent ad talem propaginem Hebræam in Ægypto plantatam.

Dec. 1.

tam illi posteri Judà, & Benjamin intra Ægyptum nati, qui, dum scribebatur Historia, iustis de causis (ut par est credere) præ alijs digni sunt recenseri ergo de primo ad ultimum, & salvatur numerus, & provt congrua postulat interpretatio, salvatur ingressus.

8. Probatur 3. pars sub tenore simili ad superiorem: Propago Israelitica, provt plantata est in Ægypto, septuaginta, & quinque animas claudit. Sed hæc plantatio est, quæ à Sacro Historiographo phrasi Historica vocatur *ingressus*: ergo veri sunt textus, qui ponunt septuaginta quinque animas ingressas Ægyptum. Prob. maior itidem recensendo numerationem, & complanando difficultates. 1. Quoad numerationem, quæ dupliciter ponitur in septuaginta Interpretibus, vel sit computando triginta, & tres, (item Jacob, vel Dina ut supra) sexdecim; decem, & octo; & septem. Vel sic sexaginta, & sex, & novem. Sed quomodolibet computetur, fiunt septuaginta, & quinque, provt numeris demonstratur: ergo, &c. 2. Quoad difficultates: quia 1. si de triginta tribus excluditur Dina, includitur Jacob: vel è contra, ad supplendum pro filio Simeonis fortè binomio, ut supra argumentabamur. Manet autem de Dina, vel de Jacob sic libera computatio: quia magis seorsim attinguntur in narratione, ut vel intra, vel extra præcisum illum numerum comprehendantur. 2. Posteri quinque filij Manassès, & Ephraim recensentur: quia res erat benè oportuna, & debemus credere de interpretibus Ptolomæi, ad Paraphrasim multimodam desuper impulsis, quod tunc historia id postulabat. 3. Recensentur hi cum alijs nati intra Ægyptum, atque Hèr, & Onàm mortui ante ingressum, eo quod utriusque ad stirpem illam ingredientem, & propaginem attinebant. 4. Quia licet ponantur decem, & octo filij ex Rachel,

Z

chël,

chël, numeratis novem filijs de Benjamin; & in Vulgata numerentur decem filij ipsius Benjamin, hoc proculdubio provenit, vel quia Mophim, & Ophim, qui in vulgata ponuntur, ut duo, sint unus, & idem: & ideò Ophim in versione Septuaginta Interpretum prætermittitur. Vel si male hic prætermittitur, eo quod corruptio editionis Septuaginta Interpretum facilius admittatur apud Authores; non ideò constare definit numerus 75. quia tunc vel Dina, vel Jacob, qui includebatur, excluditur, & remanent 75. Quinto quia dum recensentur esse novem filij Joseph, ut magis inclino, vel computandus est aliquis, qui ideò non nominatur, quia mortuus fuerit brevi; vel computari poterit Benjamin: eo quod uterinus, & germanus frater, quasi ei filius habitus sit: & sic fiunt omnino novem, licet enim Benjamin natus non fuerit in Ægypto, neque sit filius Joseph; datur regula, quæ ait sine mendacio dici de plurimis simul id, quod ferè omnibus convenit, vno, vel altero excepto. Accipe hæc in hac re, quæ illustratis multis Authoribus, & profunda meditatione, atque combinatione diligenti editionum, ut cumque digessi: quæ si minus arriserint, solatium id esto, quod Augustinus ingeniorum Aquila succumbit planè, atque hæc appellans insolubilia, confugit ad mysteria. Bonfrerius inter Modernos Interpretes clarus, atque scrutator profundus, ad mendositatem codicum septuaginta tandem recurrit. Abulensis Magister Biblicus etiam Codices Latinos sui temporis vitiatos credit: unde in hac re, quæ tortura est diversorum, licet non sit expeditissimus exitus, si tamen exitus est, non potest non esse pretiosus: præterquam quod fateor, me satis minute hæc fuisse persecutum, quo usque caput, & defectus mentis, & cerebri tantæ rei coegit debitam impendere reverentiam.

9 Hæc dicta sunt valdè accurate, si velis supputare cum aliquibus AA. Hèr, & Onàm. Sed si nolis, ut mihi literalius videtur, accipe viam expeditiorem, qua dico 2. Vtramque versionem sua veritate, & legitima supputatione gaudere. Prob. 1. de Vulgata sic. Textus dicit, ingressas in Ægyptum animas 70. simul cum Jacob computato, quia dicit: *Ipse cum liberis suis, & cum Dina*, quia etiam dicit: *Filiorum, & filiarum eius*. Sed supputatio constat: ergo, & textus. Prob. min. quia exclusis Hèr, & Onàm, fiunt simul cum Jacob, & Dina 33. animæ. Deinde exactè respondent illæ 16. & illæ 14. & illæ 7. quæ postmodum numerantur. Sed hæc sunt 70. ergo supputatio constat. Prob. aliter computatio ex Vulgata. Quia animæ egressæ de femore Jacob, & ingressæ in Ægyptum, sunt 66. & filij Joseph animæ duæ iuxta textum. Sed insuper numerantur Jacob, qui non est egressus de femore suo, & Joseph, qui iam ingressus fuerat in Ægyptum, & postea memoratur cum filijs, dicendos: *Filij Joseph animæ duæ*: ergo in Vulgata satis constat numerus 70. animarum.

10 Probo iam 2. conclusionem de versione, quam vocant 70. Interpretum. Hæc versio, exclusis Hèr, & Onàm, & inclusis Jacob, & Dina, ut supra, claudit ritè hos numeros in versione Sixtina facilè comprobandos, scilicet 33. 16. 18. 7. & insuper ex ipsa versione legitimè supperadi potest 1. Sed hi faciunt omnino 75. ergo constat supputatio. Probo maior. quoad 2. partem, dupliciter 1. quia de filijs Joseph dicitur in textu esse novem, & tamen adhuc computato ipso Joseph, (qui sine violentia poterit computari) non inveniuntur, nisi 8. Sed P. Galpar Sanchez, *Actor. 7.* opinatur, aliquem filium Joseph, vel quia infœcundum, vel quia ignobilem, reticere quoad nomen, licet claudatur in numero.

mero: ergo, & potest à nobis intelligi, quandoquidem per versionem commemoratur implicite, & per optimum Interpretem explicatur. 2. Quia licet in exemplari Sixti V. solum sint 9. posterii Benjamin; tamen Pererius, *Genes.* 46. & Sanchez, *Actor.* 7. ponunt decem posteros Benjamin adhuc in versione 70. Interpretum: ergo cum gravi fundamento potest ille unus ad reliquos supputari, ut constet legitima supputatio.

11 Quoad 2. viam supputationis, quam etiam versio LXX. instituit, ostenditur sic. Hæc versio habet aliam computationem conclusoriam in hunc modum 66. & 9. quæ faciunt omnino 75. Sed tota coherere potest cum personis ibi relatis: ergo, &c. Prob. min. 1. quia si, ut supra, ad filios Joseph additur ex Sanchez unus numeratus quidem, sed innominatus; fiunt verè novem de familia Joseph, & verificatur, quod filij Joseph sunt animæ novem; quia recensetur Pater cum filiis. Sed præter hos novem constant exactè illi 66. ergo, &c. Min. patet: quia constant illi primi 33. inclusis Jacob, & Dina. Deindè 16. filij Zelphæ. Item Benjamin cum novem filiis, & posteris suis: ac denique septem filij Balæ. Sed hi omnes numeri faciunt 66. ut demonstratur: ergo, &c. Prob. 2. eadem minor: illæ novem animæ de domo Joseph possunt intelligi, Joseph, Benjamin, Manasses, Ephraim, Machir, Galaad, Sutalaan, Talaan, & Edon. Sed præter hos constant exactè illi 66. quos dicit textus: ergo, &c. Maior probatur, tum quia illi novem vno tractu referuntur in textu, & cum ex vna parte omnes attineant ad domum Joseph, & ex alia quadret numerus, videtur sufficere, ut omnes intelligantur, licet ea vox filij strictè solum conveniat maiori parti, & possit sic explicari textus. *Filij nati Josepho in Ægypto, complent animas novem, idest, cum Patre, & fratre*

Dec. I.

germano Benjamin. Tum quia talis frater germanus vterinus præ dilectus, & natu minor respectu Joseph perindè ei erat, ac filius, ut posset cum filiis eius, & familia per modum unius connumerari, etsi *ly nati in Ægypto*, solum in rigore cadat supra septem filios, & nepotes Joseph. Prob. iam min. ut supra nam constant illi 33. inclusis Jacob, & Dina: constant 16. filij Zelphæ, & septem filij Balæ, ac denique constant decem posterii Benjamin præter ipsum, qui supra cum illis novem, vel intra illos ad numeratur: quia ut testes sunt Pererius *Genes.* 46. & Sanchez *Actor.* 7. etiam in septuaginta Interpretibus inveniuntur decem posterii Benjamin: ergo constat undique supputatio.

12 Obijcies 1. Nostra interpretatio, & conciliatio tandem incidit in admittendo aliquem errorem positivum in versione Vulgata. Sed hic nequit sustineri: ergo interpretatio nostra non subsistit. Probatum maior: incidit in admittendo inter filios Benjamin aliquem fuisse binomium, ita ut numero resultent tredecim animæ, ubi Vulgata ponit quatuordecim. Sed hoc est error admissus: ergo, &c. Ad hoc argumentum respondeo negando maiorem, vel distinguendo claritatis gratia: *Errorem positivum, & inconciliabilem, nego maiorem: Varietatem supputandi in qua summa semper intenta resultet.* Concedo maiorem: & sub hac explicatione nego minorem, & consequentiam. Aliud enim est admittere in Vulgata lapsum talem, qui verè sit error, & ita possit in rigore nuncupari: hic enim semper abesse credendus est ab Scriptore Canonico, & à Sacra Scriptura, quam dictavit Spiritus Sanctus. Aliud autem est Vulgatam alicubi habere varietatem legendi, & computandi; dummodo tamen ille numerus, quem ponit, semper maneat expletus, licet aliter, & aliter numeri partiales, de quibus colligenda est tota summa, sic vel ali-

Z 2

tèr

tèr à Doctõribus accommodentur, vt quacumque ex parte veritas illibata fervetur: vndè licèt postquàm recensentur filij Benjamin, subdat Vulgata, *omnes animæ quatuordecim*, & aliquis sit binomius, vndè non videatur, nisi tredecim resultare, nihilominus salva manet illa locutio, & numeratio; vel quia Jacòb supplevit in tota summa; vel quia cùm dicat *quatuordecim animas* de quatuordecim nominibus id figurata locutione potest intelligi.

13 Obijcies 2. ad maiorem illustrationem. Scriptura, seu potius versio Vulgata Scripturæ declarata est, vt Authentica per Concilium Tridentinum, ita vt hæc verba adiiciantur. *Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in veteri Vulgata, latina editione habentur pro Sacris, & Canonicis non susceperit, Anathema sit.* Ergo ei prout iacet, omninò standum esse videtur. Confirmatur ex Suario de fide disp. 5. sect. 3. aiente declarasse Eminētissimos Cardinales, nec solam Periodum, solam clausulam, vel solam dictionem, aut Syllabam, lotave vnum admitti posse, quod repugnet huic Vulgatæ editioni latine: ergo, &c. Ad hoc argum. resp. 1. concedendo totum argum. cum confirmatione. Dicimus enim quod tota, quanta est versio Vulgata, vt Sacra, & Canonica est suscipienda, idest, omni eius pronunciato, & sub tenore talium verborum fidem esse adhibendam; per quod tamen non tollitur, vt Doctores discutiant, quomodo se habeant verba cum sensu, & quisnam sensus sit applicandus, quænamvè coherentiā trahenda sit de verbis ad verba, de illis, scilicet, quæ circa eandem rem ab alio Scriptore Canonico, & alijs post sæculis attracta sunt. De quo latè noster Serarius in Prolegomenis: & Doctor Complutensis D. Michael de la Portilla in Quodlibeto, vbi affert illa verba D. Bernardi Sermone 3. de Nativitate: *Quoties*

Ecclesia in Sacris Scripturis verba alterat, aut alternat; fortior est illa compositio, quàm prima positio verborum. Hoc dixit (addit Pater Eusebius in opere Partenico pag. 181.) *Quoniam ab Ecclesia, cui ex officio, & iure proprio incumbit elatebrare recondita Scripturarum mysteria, plenius elucidatur, quod in eis obscurum continetur.* Replica- bis: ergo non salvamus rem ab omni errore. Resp. distinguendo: *Errore, qui verè talis sit, & positivus, positivèque adscriptus Scriptori Canonico, vel Interpreti, neg. Ab aliquo errore, idest, ab aliqua discrepantia, cadente tamen in sensum sanum, & verum, concedo consequ.* Nam in has elucubrationes, & conciliationes tota Sacrorum Interpretum acies incumbit. Resp. 2. disting. maiorem: *in aliquem errorem in versione Vulgata, neg. maiorem: in versione Septuaginta, permitto maiorem, & nego minorem, & consequentiam.* Cum enim receptissimum sit inter Interpretes accusare mendositatis versionem Septuaginta præsertim quoad rationem numerandi; inde est quod dum sine errore tota res aptari non possit, potius in versionem Septuaginta debemus impingere, quàm vllum Vulgatæ versionis errorem adscribamus: etsi pro omni errore purgando, sat hucusque in superioribus laboraverimus.

14 Obijcies 3. etiam cum replica: vnaquæque versio sive Græca, sive Vulgata se ipsam destruit in hoc puncto: ergo neque seorsim altera ab altera potest subsistere. Probo antecedens 1. de Vulgata, quia in vno loco dicit, ingressas fuisse in Ægyptum septuaginta animas, vt videre est Gen. 46. Exod. 1. & Deuteronomij 10. & in alio loco Actor. Apost. cap. 7. ait: fuisse septuaginta quinque. 2. De versione Græca, quia hæc Gen. 46. & Exod. 1. ponit septuaginta quinque animas ingressas: in loco verò Deuteronomij ponit septuaginta: ergo vnaquæque non coheret etiam sibi. Ad hoc argum. resp. negan-

gando antecedens : & ad probationem de Vulgata, dicendo: Vulgatam, prout contrapositè sumptam ad Versionem Septuaginta, non claudere, nisi Testamentum vetus, & in veteri Testamento Vulgatæ semper ponitur numerus septuaginta : ratio responsionis est, quia Testamentum Novum, in quo est ille textus D. Stephani Act. 7. de septuaginta quinque animabus ingressis Ægyptum cadit suprà vtramque versionem LXX. scilicet, & versionem Vulgatam : immò potius versio LXX. est quam potius sequi videtur D. Lucas tam in Act. Apost. quam in suo Evangelio, vt Interpretes animadvertunt: vnde cum non resultet nisi illa discrepantia, quæ datur inter versionem Septuaginta Interpretum, & Vulgatam : cum hæc discrepantia non tollat, quominus vnaquæque versio in suo tenore narrationis, & supputationis verum teneat, vt ex nostris probationibus patet ; ad summum inferetur, quod D. Lucas in Actibus Apostolorum quoad talem numerum secutus fuerit respectu Moyſis tenorem narrationis, & supputationis diversum, non adversum, & quidem dictatum ab illis Septuaginta Interpretibus Spiritu Sancto afflatis ad exponendam narrationem Mosaycam. Ad secundam probationem de versione Græca dico, quod ipsa sibi non pugnat, licet in cap. 10. Deuteron. posuerit numerum septuaginta : tùm, quia in editione Romana Septuaginta Interpretum iussu Sixti V. adnotatur in hoc cap. quod alij codices Græci legunt *septuaginta quinque* in hoc cap. Deuteron. quod perindè est, ac Ecclesiam vtrique lectioni suffragari, & ita hæc versio à se ipsa nullibi discrepavit quoad numerum ingredientium Ægyptum. Tùm, quia cum transeuntèr attingat talem ingressum in Ægyptum, apposuit numerum integrum, resecando numerum fractum: moris enim est, tùm in Scriptura,

tùm in alijs colloquijs tacitè recensere numeros fractos cum numeris integris, & perfectis : præsertim cum non deservit ad rem, de qua agitur, ille numerus fractus, & sic fit in cap. præsentis Deuteronomij sic concludente : *Hic gloriatio tua, & hic Deus tuus, qui fecit intemagna, & gloriosa ista, qua viderunt oculi tui ? In septuaginta animabus, descenderunt Patres tui in Ægyptum : nunc autem fecit te Dominus Deus tuus, sicut Astra Cæli multitudine.*

15 Obijcies 4. In hoc tenore interpretandi non salvatur, tales animas verè Ægyptum ingressas fuisse : ergo sufficiens non est. Antecedens probatur : recensentur quasi ingredientibus Ægyptum aliqui mortui antè talem ingressum, vt sunt Her, & Onam, & aliqui nati in Ægypto post ingressum, vt sunt filij Phares. Sed neutri in verò sensu ingressi sunt Ægyptum: ergo, &c. Minor patet : quia *ingredi* dicit actum, quo quis aliundè veniens intus se recipit. Ad hoc argum. resp. neg. antec. Ad cuius probationem disting. min. In verò sensu Scholastico, concedo min. Biblico, & Historiali, neg. min. & consequ. Concedo enim libentissimè, quòd ingressus iuxta rigorem Scholasticum hic non salvetur in aliquibus de numero ingredientium ; sed Scriptura Sacra penès leges Dialecticas, & Scholasticas meditationes taxanda non est ; sed penès amplitudinem, & formulas loquendi in historijs solitas vsurpari, in quo solent quandoque peccare nonnulli Scholastici res aliquando pressius, quàm oportet, discutientes, ac ventilantes, vnde sibi creant angustias voluntarias, & fortè inde fingunt laborem in præcepto, idest, in præcepto scrutandi Scripturas, adiiciunt de coarctatione sua difficultates, quo non faciunt fortè sibi certamen, vt vincant, sed vt vincantur, in quo non rectè faciunt : quia quemadmodum filij Heli habebant peccatum gran-

grandè nimis , eo quod retrahebant homines à Sacrificio , sic Scholasticus ille , qui non versatus in stylo biblico , & tenore interpretandi , sumit spinosè , & per apices aliquem locum difficilem , & illum vult ad liman Scholasticam penitus expolire , fortassè , vel frangit limam , vel avertit , & frangit animos accedentium , vel operam frangit. Non improbo homines Scholasticos , Scholasticamque Doctrinam ad Interpretationes Scripturarum ; quin potius omnes ad eam accedentes ita esse percuperem. Summi enim momenti sunt litteræ Scholasticæ ad Interpretationem Scripturarum ; sed cum hac discretionem , ut rigor Scholasticus ex parte modi examinandi se teneat , ut nos in hoc opere incedimus ; non tamen ad obiectum transeat , ita ut notitia historica sit , aut Moralis , ut in libris Sapientialibus , aut Enigmatica , ut Prophetis , sed Scrutinium sit Scholasticum : & ratiocinia pressa sint , licet obiectum sit amplum. Si tamen res , de qua agitur , Scholastica prorsus sit , ita ut Scholasticè sumi debeat , prout dogmata postulant , Scholasticè disputari non veto , sed iubeo.

16 Nolo autem in re , quæ offendiculis manat , plus obijcere , quia , & arbitror penè totam rem esse in Superioribus satis dilutam , atque transactam : & memini Proverbiorum , ubi dicitur : *Qui nimis emungit , ellicit sanguinem.* Ad calcem autem placent duo. Primum transcribere notitiam profanam hic oportunam desumptam ex Pererio in exhaustæ eruditionis puteo profundo. * Nemini porrò (ait) mirandum accidat , potuisse Jacob cum tot partim filiis , partim nepotibus , partim pronepotibus Ægyptum intrare. Scribit enim Plinius , lib. 7. cap. 13. Cayum Priscum Hilarum cum filiis 9. nepotibus 27. pronepotibus 29. neptibus 9. (omnes erant septuaginta , & quatuor , & ipse septuagesimus quintus) prælata pom-

pa immolasse in capitolio. Verba Plinii hæc sunt : *In actis temporum Augusti invenitur undecimo consulatu eius , Lucioque Sylla Collega ad tertium Idus Aprilis , Cayum Crispum Hilarum ex ingenua Plebe Phe- sulana cum filiis novem (in quo numero filia duæ fuerunt) nepotibus viginti septem : pronepotibus viginti novem : neptibus novem , prælata pompa cum omnibus his in capitolio immolasse.* Hæc Plinius , & hæc Pererius , & hæc ipse ego , qui nolui prætermittere eruditionem tam pulchram , & tam appositam , ut in quæst. tam lubrica , & verè spinosa possit aliquis propugnans texere peramænâ quæstionis explicationem.

17 Alterum est , dare ad litteram textum vulgatæ , & textum versionis Græcæ Septuaginta Interpretum , ut qui curiosè velit , facillè possit ambas conferre , atque comparare , quod idè non feci in notabilibus , ne , qui accederet ad quæstionem , varietate , atque confusione territus desperaret. Textus vulgatæ , *Genes. 46.* sic se habet. „ Hæc sunt autem nomina filiorum Is- „ raël , qui ingressi sunt in Ægyptum „ ipse cum liberis suis. Primogenitus „ Ruben : filij Ruben Henon , & Phal- „ lu , & Esron , & Charmi : filij Simeon , „ Jachuel , & Jamin , & Ahod , & Ja- „ chim , & Sohar , & Saül filius Cha- „ nanitidis. Filij Levi , Gersøn , & „ Caath , & Merari : filij Juda , Hèr , „ & Onàm , & Sella , & Phares , & Za- „ ram : mortui sunt autem Hèr , & „ Onàm in terra Chanaàm. Natiq̃ue „ sunt filij Phares , Esròn , & Hamul. „ Filij Isaachar , Thoba , & Phua , & „ Jòb , & Semron. Filij Zabulòn Sa- „ red , & Elòn , & Jabelel. Hi filij Lia , „ quos genuit in Mesopotamia Syriæ „ cum Dina filia sua. Omnes animæ fi- „ liorum eius , & filiarum triginta tres. „ Filij Gad , Sephion , & Aggi , & Si- „ mi , & Esebòn , & Heri , & Arodi , „ & Areli. Filij Asèr , Jamne , & Je- „ sua , & Jessui , & Beria. Sarà quo- „ que

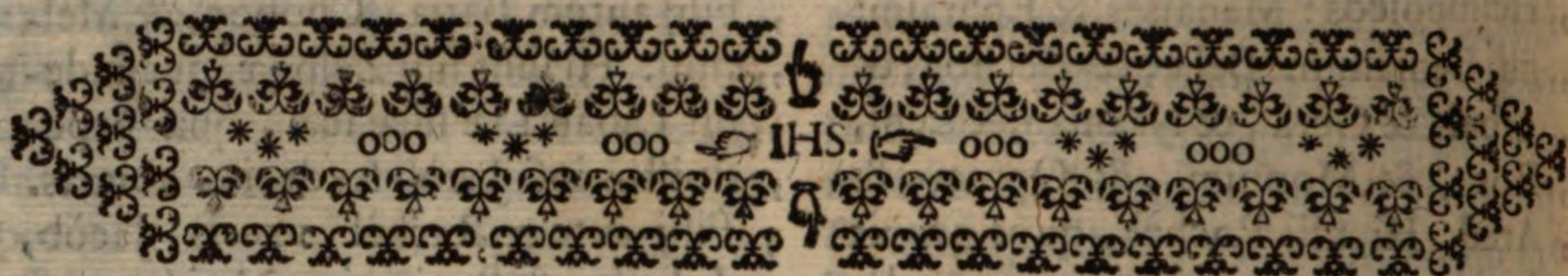
„que Soror eorum. Filij Beria, He-
 „bel, & Melchiël. Hi filij Zelphæ,
 „quam dedit Laban Liæ suæ, & has
 „genuit Jacòb sexdecim animas. Fi-
 „lij Rachel vxoris Jacòb: Joseph, &
 „Beniamin. Natique sunt Joseph filij
 „in terra Ægypti, quos genuit ei filia
 „Aseneth filia Putipharis Sacerdotis
 „Heliopoleos: Manassès, & Ephraim:
 „filij Benjamin. Bela, & Bechor, &
 „Asbèl, & Gera, & Naamàn, & Echi,
 „Ros, & Mophim, & Ophim, &
 „Ared. Hi filij Rachel, quos genuit
 „Jacòb: omnes animæ quatuorde-
 „cim. Filij Dan, Husim, filij Neph-
 „tali, Jasiël, & Guni, & Jèsèr, &
 „Sallèm. Hi filij Balæ, quam dedit
 „Laban Racheli filia suæ: & hos ge-
 „nuit Jacòb: omnes animæ septem.
 „Cunctæ animæ, quæ ingressæ sunt
 „cum Jacòb in Ægyptum, & egres-
 „sæ sunt de femore illius absque vxo-
 „ribus filiorum eius sexaginta sex: fi-
 „lij autem Joseph, qui nati sunt ei
 „in terra Ægypti, animæ duæ. Om-
 „nes animæ domus Jacòb, quæ in-
 „gressæ sunt in Ægyptum, fuere sep-
 „tuaginta. Hucusque vulgata.

18 „Textus verò Septuaginta In-
 „terpretum sic se habet: Hæc autem
 „nomina filiorum Israël, qui intrave-
 „runt in Ægyptum simul cum Jacòb
 „patre suo. Jacòb, & filij eius: Pri-
 „mogenitus Jacòb, Ruben: filij au-
 „tem Ruben, Enoch, & Phallos, Af-
 „ròn, & Charmi. Filij autem Simeon.
 „Jemuël, & Jamin, & Aod, &
 „Achin, & Saar, & Saül filius Chan-
 „nanitidis. Filij autem Levi, Gersøn,
 „Caath, & Merari. Filij autem Judà
 „Her, & Onàm, & Selòn, & Phares,
 „& Zaram. Mortuus est autem Her,
 „& Onàm in terra Chanaàm. Nati
 „sunt autem filij Phares, Elròn, &
 „Jemuël. Filij autem Isaachar, Tho-
 „la, & Phua, & Asum, & Sambram
 „filij autem Zabulòn, Sered, & Al-
 „lòn, & Achoël. Hi sunt filij Liæ,

„quos peperit ipsi Jacòb in Mesopo-
 „tamia Syriæ, & Dinam filiam eius.
 „Omnes animæ filij, & filia triginta
 „tres. Filij autem Gad, Saphòn, &
 „Angis, & Sannis, & Thasoban, &
 „Aedis, & Aroedis, & Araise. Filij
 „autem Asèr, Jemna, Jessua, &
 „Jeul, & Baria, & Sarà Soror eorum.
 „Filij autem Baria, Chobor, & Mel-
 „chiil. Hi sunt filij Zelphæ, quam de-
 „dit Laban Liæ filia suæ, quæ pepe-
 „rit istos ipsi Jacòb sexdecim animas.
 „Filij autem Rachel vxoris Jacòb,
 „Joseph, & Benjamin. Nati sunt au-
 „tem filij Joseph in terra Ægypti,
 „quos peperit ei Aseneth filia Pete-
 „phræ Sacerdotis Heleopoleos, Ma-
 „nasse, & Ephraim. Facti sunt autem
 „filij Manasse, quos peperit ei con-
 „cubina Syra, Machir. Machir au-
 „tem Galaad. Filij autem Ephraim
 „Fratris Manasse, Sutalaam, &
 „Taam. Filij autem Sutalaam, Edon.
 „Filij autem Benjamin, Bala, &
 „Bochor, & Asbel. Facti sunt au-
 „tem filij Bala, Gera, & Noe-
 „man, & Anchis, & Rhos, & Man-
 „phin. Gera autem genuit Arad. Hi
 „sunt filij Rachel, quos peperit ipsi
 „Jacòb, omnes animæ decem, &
 „oëto. Filij autem Dan, Asom. Et
 „filij Nephtali, Asiel, & Goni, &
 „Isaar, & Sollem. Hi sunt filij Balæ,
 „quam dedit Laban Rachel filia suæ,
 „quæ peperit istos ipsi Jacòb omnes
 „animæ septem. Omnes autem ani-
 „mæ, quæ ingressæ sunt cum Jacòb
 „in Ægyptum, qui exierunt de femo-
 „ribus eius absque mulieribus filiorum
 „Jacòb omnes animæ sexaginta sex.
 „Filij autem Joseph, qui nati sunt ei
 „in Ægypto, animæ novem. Omnes
 „animæ, domus Jacòb, quæ ingressæ
 „sunt cum Jacòb in Ægyptum, ani-
 „mæ septuaginta quinque. Hucusque
 „textus, in quo circa animas novem de
 „filijs Joseph, nota, quod videntur in-
 „cludi etiam Joseph, & Benjamin, qu-

simul suprà erant positi ; licèt ipsi non sint filij Joseph , neque nati in Ægypto , quod cæteris convenit : nam sic, & non alitèr videtur numerus ille nonus expleri sine præiudicio supputationis. Vel dici potest iuxta suprà tacta, quod ibi commemorantur nati in

Ægypto alij duo filij Joseph citius defuncti, & si hoc non tam benè componitur cum supputatione superiori. Ideòque quotusquisque sit studiosus, & ingeniosus, hic ingenium excolat, melioraque depromat.

QUÆSTIO QUARTA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

NON SUNT HEBRÆÆ MULIERES, SICUT Ægyptiæ. *Exod. 1. vers. 19.*

A R T I C U L U S.

UTRUM OBSTETRICES PHARAONIS MENTITÆ sint, & peccaverint?

NOTABILIA.

NOTO 1. Illud præceptum Pharaonis, quod habetur *Exod. 1.* ante oculos habendum esse, quo obstetricibus præceptum fuit, ut Hebræorum masculos interficerent, eo, quod Populus Israël nimis in Ægypto multiplicaretur, & id non, nisi ægrè ferrent Ægyptij putantes ex Hebræis non nisi hostes sibi procreari iuxta illa verba : *Nè fortè multiplicetur, & si ingruerit contrà nos bellum, addatur inimicis nostris.* Propterea ergo decrevit Pharaon Hebræorum masculos suffocari, quod sic explicat textus : *Dixit autem Rex*

Ægypti obstetricibus Hebræorum, quarum, una vocabatur *Sephora*, altera *Phua*, præcipientis eis. Quando obstetricabitis Hebræas, & partus temporis advenerit, si masculus fuerit, interficite eum; si fœmina reservate. Timuerunt autem obstetrices Deum, & non fecerunt iuxta præceptum Regis Ægypti, sed conservabant mares. Quibus ad se accessitis. Quidnam est hoc, quod facere voluistis, ut pueros reservaretis? Quæ responderunt, non sunt Hebrææ, sicut Ægyptiæ mulieres, ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, & priusquàm veniamus ad eas, pariunt. Benè ergo fecit Deus obstetricibus, & crevit Populus, & confortatus est nimis. Et quia timuerunt obstetrices Deum, edificavit eis domos.

2. Noto 2. Dubium esse aliquo mo

modo ; nūm tales obstetrices fuerint Hebrææ , an Ægyptiæ ; siquidem præterquamquod Divus Augustinus lib. contra mendacium , cap. 15. 16. & 17. eas vocat Hebræas ; ita quoque asserit traditio Hebræorum , qui asserunt primam vocari *Iocabel* matrem Moyſis , ſeu Aarōm , & ſecundam vocari *Mariam* eorundem ſororem. Insuper illa verba , *obstetricibus Hebræorum* indicare videntur eas fuiſſe Hebræas. Sed nihilominus potiùs ſtandò eſſe videtur ſententiæ contrariæ : primò , quia nomina illarum clara ſunt in textu contrà traditionem Hebræorum. Secundò , quia ipſe textus per illa verba : *Non ſunt Hebrææ ſicut Ægyptiæ mulieres* , ſatis indicat , illas , quæ ſic loquebantur , Ægyptias eſſe. Tertiò , quia Joſephus Judæus planè ſcribit tales obstetrices fuiſſe Ægyptias. Quartò denique , quia crudele mandatum de necandis infantibus Hebræorum , non eſt veriſimile , datum fuiſſe Hebræis mulieribus , quæ proculdubio ſuos de ſua gente infantes non interficerent.

3 Noto 3. Rationem dubitandi in hac re , eſſe claram , & manifeſtam : ſiquidem ex vna parte tales obstetrices videntur à mendacio excuſari non poſſe , nam & locutæ ſunt falſum , & contra mentem , vt fallerent Regem : cumque omne mendacium ſit intrinſecè malum ; videntur ex hac parte aliquatenùs peccaviſſe. Ex altera quidem parte videtur , culpam in eo facto non permiſceri : erat enim propter ſalvandum Populum Dei , & ex timore Domini ; necnon benefecit Deus , & Populo , & obstetricibus propter id factum : quomodo ergo Deus cuiſpiam benefaceret propter culpam ? Queritur igitur : *An tales obstetrices mentita fuerint , atque peccaverint ?*

4 Noto 4. Id , quod exiſtimo in hac controverſia , eſſe magni momenti , & non video ab AA. obſervatum , præter Monterdium , ſcilicèt , credi

Dec. I.

debere , non omnes mulieres Hebræas vſas fuiſſe miniſterio obstetricum in partu : tūm quia etiam nunc temporis plurimæ mulieres in noſtra Hiſpania ſine tali miniſterio pariunt , & ſuos fœtus edunt ; tūm quia gens illa Hebræa tunc oppreſſa ſervitute Ægyptiorum , credi poteſt , non ita delicata fuiſſe , ſaltē , quoad omnes mulieres ; vt non poſſent ſine hoc genere iuvaminis parere , & ſuam gentem multiplicare. Quod ſi ita ſit , vt fuiſſe conijcio , clariùs apparet id , quod in hac re nonnullis ſolet apparere difficile , ſcilicèt , quod pro tanto Populo Hebræo duæ obstetrices dumtaxat fuiſſent. His poſſitis , duplex in hac re poteſt diſcriminari ſententia , adhuc ſupponendo , tales obstetrices reapse fuiſſe mentitas. 1. Sententia aſſerit : tale mendacium fuiſſe malum , & peccaminofum. Quam ſententiam videtur amplecti Auguſt. tūm quæſt. 1. in lib. quæſtionum in Exod. tūm clariùs in lib. contra Mendacium , cap. 10. D. Gregor. hom. 18. in Job , cap. 26. & Perer. in Exod. diſp. 9. ſuper caput primum , & Nicolaus Abrahamus in pharo Veteris Teſtam. lib. 4. num. 2. 2. ſententia eſt Ruperti qui multis contendit , tale mendacium obstetricum , nec malum fuiſſe , nec peccatum. Ita ſentit lib. 1. Commentariorum in Exodum cap. 7. & cum eo R. P. Fr. Hieronymus de Monterde in ſua Theologia expoſitiva Syllogiſtica tom. 2. in Exod. 1. art. 5. Bonfrerius autem cum Patre Ramirez in M. S. eas liberat à peccato propter invincibilem ignorantiam de licentia talis mendacij.

5 Dico 1. Cum Hieronymo de Monterde , qui favet huic cogitationi loco ſuprà citato. *Probabile eſt quod obstetrices neque mentita ſint , neque proinde peccaſſent.* Quamquidem conſuſionem examini ſapientiorum propono exercitationique diſputantium. Et probo illam hac qualicumque cogitatione mea.

Aa

Ille

Illa propositio : *Non sunt Hebrææ mulieres, sicut Ægyptiæ, ipsæ enim scientiam obstetricandi habent, & priusquam veniamus adeas, pariunt*, fuit propositio vera, tam attenta sermocinatione Vulgari, quàm rigore Scholastico : ergo in eius prolatione tales obstetrices mentitæ non fuerunt. Probo antec. Inverissimile est, quod de tot mulieribus Hebræis non essent aliquæ, quæ pollerent hac gratia obstetricationis in proprijs partibus, quemadmodum, & nunc temporis inveniuntur quàm plures. Sed hoc posito, illa propositio fuit vera, tam in Sermone Vulgari, quàm in rigore Scholastico : ergo ita fuit vera. Probatür min. de Sermone Vulgari; quia quando in aliqua Civitate sunt aliquæ mulieres, quæ eminent in aliqua functione propria virilis sexus : v. gr. in digladiando, equitando, vel tauros agitando, verissimè proferri solet, etsi mulieres sint paucae, quæ reperiuntur Compluti: v. g. dicendo : *Complutenses mulieres non sunt effæminatæ, sicut Matritenses, ipsæ enim equitandi, & digladiandi habent scientiam*. Ergo similiter licet solum aliquæ Hebrææ mulieres gratia obstetricationis secum gauderent, verissimè proferri posset : *Non sunt Hebrææ mulieres, sicut Ægyptiæ* : eo quod talis gratia obstetricationis, & scientia esset admodum specialis. Probo iam de rigore Scholastico : quia illa propositio in rigore Scholastico eatenus non esset vera, quatenus in vera Dialectica esset universalis. Sed in vera, & rigorosa Dialectica universalis non est : ergo vera fuit. Minor patet: quia propositio indefinita in materia contingenti non æquivalet universali: & propositio, ut patet, in definita est, & in materia contingenti: ergo de primo ad ultimum, attento Vulgari modo loquendi, & rigore Scholastico; vera fuit talis propositio, & in ea liberari possunt obstetrices ab omni mendacio. Nunc sic: sed quoties via ratio-

nali, & Theologica liberari possunt ab omni mendacio, minùs implexè componitur: tum, quod ipsæ timuerint Deum in tali facinore: tum, quod Deus ipsis benefecerit propter facinus, ut narrat textus: ergo ita probabiliter asseri potest.

6 Dico 2. *Predictæ obstetrices (non stando superiori capiti excusationis) mentitæ sunt, atque peccaverunt*. Probatür conclusio quoad utramque partem, & in primis primam utramque ab auctoritate SS. PP. 1. D. August. ubi suprà sic „ aientis, quæst. 1. in Exod. De obstetricum mentacio quo fefellerunt „ Pharaonem, ne occiderent masculos Israelitas, quando nascebantur; „ dicentes, non ita parere mulieres „ Hebræas sicut pariebant Ægyptiæ, „ quæri solet: utrum talia mendacia „ approbata sint auctoritate divina; „ quandoquidem scriptum est, Deum „ benefecisse obstetricibus? Sed utrum „ pro misericordia ignoscebat mendacio, an & ipsum mendacium dignum præmio iudicabat, incertum est. „ Aliud enim faciebant obstetrices vivificando infantes; & aliud Pharaoni mentiundo. Nam in illis vivificandis opus misericordiæ fuit; mendacio autem illo pro se utebantur, „ ne sibi noceret Pharaon; quod potuit „ non ad laudem, sed ad veniam pertinere. Sed diligentius de hac quæstione alibi differendum est propter „ alia exempla, quæ in Scriptura reperiuntur. Item in libro contra mendacium cap. 10. loquens de mendacio obstetricum, & Rahab asseveranter tradit fuisse mala, & peccata quia contra legem Dei Psalm. 118. *Lex tua veritas*, & 1. Joann. 2. *Omne mendacium non est ex veritate*: ergo iuxta Augustinum licet vivificatio infantum præmium mereretur; mendacium tamen, ibi nulla tergiversatione interveniens, poenam potius merebatur, quamvis veniale foret. Probatür 2. Ex Aust. Div. Greg. lib.

lib. 17. *Moralium* c. 2. super illis verbis
 „Job cap. 6. Sed quia scriptum est:
Perdes omnes qui loquantur mendacium: &
 „*os quod mentitur occidit animam* hoc quo-
 „que mendacij genus perfecti viri fu-
 „giunt; ut nec vita cuiusquam per eo-
 „rum fallaciam defendatur, ne suæ
 „animæ noceant, dum præstare vi-
 „tam carni nituntur alienæ. Quamquam
 „hoc ipsum peccati genus facillimè
 „credimus relaxari. Sed iam si quæli-
 „bet culpa sequenti solet pia opera-
 „tione purgari; quanto magis hæc
 „facillimè abstergitur, quam mater
 „boni operis pietas ipsa comitatur?
 „Nonnulli tamen de obstetricum fal-
 „lacia conantur asserere, hoc menda-
 „cij genus non esse peccatum, maxi-
 „mè, quòd illis mentientibus, scrip-
 „tum est, Deum ædificasse illis domos.
 „Verùm in ea ipsa recompensatione
 „cognoscitur quid mendacij culpa
 „mereatur. Nam benignitatis earum
 „merces, quæ eis potuit in æterna vi-
 „ta retribui pro admitta culpa menda-
 „cij, in terrenam est recompensationem
 „declinata: ut in vita sua, quam men-
 „tiendo tueri voluerunt, ea, quæ fe-
 „cerant, & vltèrius quod expectarent
 „mercedis suæ Proœmium non habe-
 „rent. Nam si subtilitèr perpendatur;
 „amore vitæ præsentis mentitæ sunt;
 „non intentione mercedis. Parcendo
 „quippe conatæ sunt infantium vitam
 „tegere, mentiendo, suam: ergo, &c.

7. Probatur conclusio à ratione
 1. quoad primam partem sic: Mentiri
 est in verbis contra mentem ire; sed in
 prædicto casu obstetrices respondentes
 Pharaoni in verbis suis, contra men-
 tem ibant ergo mendacium perpetra-
 verunt probatur minor. Mens seu no-
 titia ipsarum erat mulieres Hebræas es-
 se sicut Ægyptias erga indigentiam
 obstetricationis ipsarum; sed verba ab
 ipsis prolata erant contradictoria, ni-
 mirum, mulieres Hebræas non fuisse si-
 cut Ægyptias quinimò eas obstetrican-

Dec. I.

di scientiam habere: ergo in verbis suis
 contra mentem ibant. Vtraque præ-
 missa manifestè constat ex textu qui in
 primo notabili fuit iactus ad litteram,
 ut inde verba resumerentur: Ibi enim
 constat quod obstetrices idem, & eodè
 modo ministerium Ægyptijs, & He-
 bræis foeminis præstississent. Quoad se-
 cundam verò partem conclusionis pro-
 batur sic. Mentiri ita est intrinsecè ma-
 lum ut nullo modo cohonestari vn-
 quam possit: ergo si tales obstetrices
 tunc fuerunt re ipsa mentitæ; re ipsa
 similiter peccaverunt. Probatur antec.
 Eatenus aliquando excusari posset (&
 præsertim in hoc casu) quatenus, &
 olim fuerit quorundam Græcorum sen-
 tentia licere in pressuris gravissimis of-
 ficiosa mendacia; & multo melius cre-
 di deberet talis ignorantia invincibilis
 in mulieribus rudibus, cuiusmodi erant
 obstetrices; sed neutrum tenet ergo
 nullum restat caput excusationis. Pro-
 batur min. non primum, quia hæc non
 est sententia, sed error iam damna-
 tus ab Innocencio III. de *Vsuris*, cap.
Super eo. Deindè non secundum: ergo
 neutrum. Probatur min. Nullum est
 caput ad arguendum in eis mulieribus
 ignorantiam invincibilem de licentia
 officiosi mendacij, sed potius quod nul-
 la fuit; vel fuit vincibilis: ergo, &c.
 Patet antec. tum, quia in primis non
 constat ex textu nisi remuneratio illa
 Dei quæ potius respiciebat misericor-
 dem conservationem Infantium, quàm
 mendacium quo illæ usæ sunt, ut sibi
 consulerent: tum quia ex consuetudi-
 ne rudium foeminarum potius licèt in-
 ferrè quod illæ mendacium leve pro
 re tam vtili devorarent, ut modò fie-
 ri à mulieribus, & rudibus passim
 consuescit. Ratio est, quia contra men-
 tem ire habet tam immediatam tor-
 tuositatem ab ipso rationis dictamine
 deflectentem, ut nemo (quandiu ra-
 tionalis est) ignorare possit, se, dum
 mentitur, vel clare à veritatis tramite

Aa 2

de

deviare ; vel saltem ad faciendam de ea re , & verborum usurpatione iustam indaginem esse constrictum. Quare de primo ad ultimum , vel nulla in re huiusmodi , vel sola ignorantia vincibilis resultabit quæ à peccato liberare non potest.

8 Obijcies 1. contra primam conclusionem. Proferre verba alterum fallentia in re , & ex animo ipsum fallendi est rigorosè mentiri ; sed obstetrices protulerunt verba fallentia Pharaonem ; & ex animo fallendi ipsum ergo mentitæ sunt. Mai. patet ex August. tom. 4. lib. de Mendacio ad Conf. cap. 3. ibi : *Quapropter ille mentitur, qui aliud & animo , & aliud verbis , vel quibusvis significationibus enuntiat.* Ergo , &c. min. constat ex ipso textu , quia illa verba non sunt Hebræe mulieres sicut Egyptiæ , &c. Fefellerunt Pharaonem ; & illa eadem simul cum prioribus ubi dicitur , quod de industria conservabant mares probant ineluctabiliter animum fallendi Pharaonem. *Confir.* SS. PP. imò , & Expositores , ut Perer. in *Exod.* 1. *disp.* 9. censent de mendacio dubitari non posse : ergo eludendum non est. Ad hoc argum. resp. dist. maior. Si verba sint fallentia *activè* , & similiter animus fallendi , conced. maior. Si solum sint *passivè* fallentia , quatenus aliquid verum dicunt , & aliud reticent unde fallatur auscultans, neg. mai. & respectivè dist. min. neg. conseq. Satis enim nota est inter Theologos Scholasticos , & Morales illa distinctio deceptionis in activam , & passivam : quarum 1. semper reputatur , ut mendax eo quod , & animus loquentis , & verba ipsa falsum omninò significantia , eo tendant , ut fallant ; secus verò 2. quæ est deceptio passiva consistens in eo , quod ex verbis , & signis, vera enunciantibus, quisquam à semetipso seducitur , eo quod verborum significationem non plenè circumspicit , & advertit. Et hoc est quod accidit in nostro casu , quia obs-

tetrices vera enuntiabant , ut in probatione est ostensum ; licet Pharaon ex earum verbis non in toto rigore intellectis à se ipso passus sit deceptionem. Ad confirmationem , resp. SS. PP. non incubuisse principaliter in examen mendacii ; sed quia supposito illo, tentabant aliqui stabilire quod liceret officiosum mendacium ; quandoquidem hoc in loco Dei retributionem reportabat ; in id incubuerunt præsertim, ut talem errorem eliminarent ostendendo , quod etiam dato , rigorosum mendacium intervenisse ; nihilominus non iniquitas mentientis , sed benignitas mentis præmium reportabat ; & quod in ipsa operis recompensatione satis cognoscebatur quantum mendacii culpa nocuisset , ut manifestè constat ex verbis Gregorij , & Augustini. Cum quibus propterea ego quoque secundam conclusionem perlibenter stabilire decrevi dum primam , ut insinuavi probandam, vel improbandam dumtaxat obtulerim eruditis : qui tamen , si velint, non incongrue facilius per eam viam à difficultatis nodo se expedient.

9 Obijcies 2. Hæc meditatio excusationis in obstetricibus pendet ab apicibus Scholasticis : ergo vera in eis non est. Patet consequentia , quia in-verisimile est credere foeminas rudes , & in sæculis vetustissimis , ita ad Scholasticos apices fuisse conversas ut mendacium declinarent. Antec. probatur. Quia veritas conclusionis præstabilitæ nixa est ei, principio Dialectico: quod scilicet *propositio indefinita in materia contingenti solum æquivalet particulari.* Sed hoc verè est de apicibus Scholasticis, ut quisque noverit: ergo, &c. Ad hoc argum. respond. disting. antec. *Pendet in rei factò* , neg. antec. *In rei explanatione Scholastica* , conced. antec. & neg. conseq. Aliud enim est, nos, id factum Scholasticè pertractantes , ad Scholasticos cardines illud trahere , atque reducere ut notius evadat ; aliud autem est,

est, id factum non potuisse ab obstetricibus perpetrari, nisi illæ Scholasticis subtilitatibus fuissent edoctæ: quod quidem est falsum. Vnde in nostra probatione conclusionis id præsentientes; statim præoccupavimus obiectionem, & etiam pro sermone vulgari exemplum commodum adhibemus, iuxta quod quævis fœminæ mediocri prudentia gaudentes (quæ in eo casu ubi tantopere periclitabantur deneganda non est) possent servata veritate significandi, sermocinationem similem adhibere. Quare probationem conclusionis refricare oportebit.

10 Obijcies 3. contra primam viam, quæ eas intendimus liberare à mendacio. Eatenus non fuissent mentitæ obstetrices in illo casu, quatenus propositio ipsarum, & responsio non fuisset universalis, & de omnibus omninò fœminis Hebræis; sed ita debuit esse: ergo fuerunt mentitæ. Probo minor. Responsio ad Regem debuit esse ad interrogata conformis; sed Pharaon, & iubebat obstetricibus, & arguebat eas loquens universaliter de omnibus omninò fœminis Hebræis, ne ullus infantulus remaneret: ergo responsio erat universalis. Ad hoc argum. resp. concessa maiori, negando minorem: & ad eius probationem distinguendo maiorem: *Conformitate sufficienti, ut responsio esset seria, & satisfactoria, concedo maiorem: Conformitate, quoad omnes apices interrogatos, sub distinguo: In re plana, & sine inconvenienti, concedo maiorem: In casu urgentissimo celandæ veritatis, nego maiorem, & permissa minori, nego consequentiam.* Permittimus enim, Pharaonem de omnibus omninò fœminis interrogasse; & iussisse, ut obstetricum manu masculi omnes perimirentur: poterat enim ille non omnes omninò ita persequi, sed numerum excrecentem vel leminuere, ne postmodum ex eis hostium acies possent roborari. Eo tamen

admisso, dicimus, responsionem obstetricum debere esse quidem iuxta interrogata Pharaonis, sed non sub omnibus apicibus; sed sub sensu serio usuali verò, & tenori interrogandi satisfaciente: quas omnes conditiones responsio illa servavit, ut supra tetigimus, & constat ex ipsa. Non autem erat opus, omnem omninò vim interrogationis explere, præsertim cum casus esset pro celanda veritate urgentissimus; sin autem inconveniens ullum non esset, tunc posset esse omninò plana, & omninò plena responsio.

11 Obijcies 4. contra secundam conclusionem. Si hoc mendacium non esset excusabile, plura facta, quæ memorantur in Scripturis de personis ibi commemoratis excusari non possent: sed hoc videtur dici non posse sine iniuria earum personarum quas Dominus commendavit, & beneficijs affectit. Ergo vel non mentitæ sunt, vel non peccaverunt. Mai. constat in mendacio Rahab occultantis exploratores, Jacob dicentis se esse Esaù, Abraham dicentis de Sarà esse sororem suam, Raphaelis dicentis ad Thobiam se esse Azariam filium magni Ananiæ, &c. Confr. Nam August. ubi supr. ait sic: *Sed utrum pro misericordia ignoscebat mendacio; an, & ipsum mendacium dignum præmio iudicabat, incertum est.* Sed quod dubitat August. nobis debet esse probabile; cum August. sine fundamento non dubitet: ergo licet supponatur mendacium; tamen licitudo eius in hoc casu probabilis remanebit. Ad hoc argum. resp. dist. mai. *Pro quibus militent argumenta similia, concedo mai. Pro quibus non militent, neg. mai. & dist. min. Vbi appareat caput excusationis, conced. minor. Vbi secus, neg. min. & conseq.* Nos enim à reliquis casibus, in quibus controversia est de mendacio in Scripturis, nunc omninò præscindimus, ut præscindebat supra Augustin. ne multa, quæ gravia sunt, & verè diversa

in vno articulo permisceamus : quare duo dico. Primum est : Quod si in alijs factis dari queat caput excusationis ; excusari ritè poterunt , & debent propter rationem argumenti, vti & nos fecimus in conclusione prioris ; & sic in tomo præsentì etiam excusatur à nobis Abraham, & de Jacob conatur August. tropicam , & veram locutionem evincere , ne falsum dixisset : Alterum est quod licet aliqua persona commendata à Deo in Scripturis (nisi vera excusatio appareat , quæ diligenter est investiganda atque retinenda) inveniatur mendacium leviusculum admisisse ; non propterea credenda est Dei amisisse recommendationem in cæteris , vnde commendabilis extitit : siquidem Davidem (cætero qui virum iuxta cor Dei) graviter lapsum fuisse nemo inficiabitur ; quin propterea inde esset laudandus ; & tamen in cæteris eius bonis commendabilis appareret. Ad confirmationem dist. min. *Quod dubium est in resolvendo*, conced. min. *In recitando*, neg. min. Quia quod August. dicit ibi fortè est, ipsum factum obstetricum miscere in se tales species tum boni, tum mali, vt possit legentis animum aliqua dubitatio pulsare ; non tamen dicit, fundamentis vtriusque perpensis , se animi pendere , vt resolvat. Quæ suspensio si est ex fundamentis vtriusque problema est ; si verò ex neutris dubium est negativum , quod etiam Augustinum non dedecet.

12 Obijcies 5. Licet obstetrices à mendacio excusari non possint quia loquutę fuissent ex pura restrictione mentali iam damnata ab Innocentio XI. prop. 26. tamen excusari possunt ex doctrina Theolog. aientium in expositione huius propositionis, complexum circumstantiarum loci temporis personæ modi , & officij de se esse restrictionem verborum satis sensibilem , & propterea non condemnatam :

ergo , &c. Probatur antec. Quia eam doctrinam tradunt in primis de Authoribus explicantibus propositionis damnatas P. Gutterrius Hurtado in Theologia castigata, Fr. Martinus de Thorrecilla in propositionibus damnatis, tract. 5. de Justitia , & Jure , num. 134. qui vocat illam communem Doctorum Hozes in propositione 26. Innocentij , pag. 188. num. 9. P. Viva propositione 26. num. 2. Claudius Lacroix lib. 3. pag. 1. num. 284. Arsedechin tom. 2. part. 2. tract. 1. quæst. 1. Qui Authores incedere videntur super doctrinas gravium. Theologorum Suarij tom. 4. in 3. part. disp. 4. sect. 6. & disp. 33. sect. 7. Lugo de Poenitentia , disput. 23. sect. 4. Ripalda disp. 4. de Fide , sect. 6. & aliorum ; sed complexum circumstantiarum videbatur esse sufficiens , vt significatio verborum satis sensibilitè restringeretur : ergo , &c. Probatur min. Pharaò iubeat sine autoritate, quæ non datur ad infanticidium ; & interrogabat sine iure , quod non datur super ea re ad quam non datur autoritas. Discrimen obstetricum , & infantium erat notorium , si illæ se manifestassent inobedientes : foeminae erant rudes ; & à Rege potenti , & sub irascenti interrogatæ. Locus inter manus ministrorum. Tempus ibi iam nullum ad consulendum. Sed hoc complexum circumstantiarum videtur esse urgentissimum inter alia pro his casibus : ergo , &c. Ad hoc argum. resp. neg. antec. Ad cuius probationem conc. maior. dist. min. In tempore , & apud personas , quibus hæc doctrina satis inclaruisset ad conscientiam practicam efformandam permitto maior. In tempore , & apud personas , quibus nondum hæc doctrina satis inclaruisset ad conscientiam practicam efformandam, neg. min. & conseq. Itaque relicta in sua probabilitate tali doctrina ; de qua modo non disputamus ; existimamus , tam pro præ-

præsenti casu suffragari non posse: quia de prædictis obstetricibus minus rectè præsumi potest, quod novissent, aut curarent recurrere ad artificia restrictionum etiam sensibilibus, quas longis post sæculis quidam Scholastici Theologi adinvenerunt, non sine maxima contentione in terminis præfiniendis. Quare, cum ex vna parte in Sacro Textu nullum vestigium flet, vnde possumus hæc odorari; & aliundè verisimilius sit, quod illæ foeminae, cum prius ex timore Dei pepercissent vitæ puero- rum; postmodum ex humano timore maluerint se excusare mendacio, (quantumvis leviter malo) quàm incurrere in iram Regis, provt modo etiam inter fideles non valdè timoratos sæpè usuvenire consuevit; indè est quod licèt tale complexum circumstantiarum videretur satis ad restringendum; tamen cum neque fuisset in usu neque eius doctrinæ ullum sit vestigium in textu; tutius confugitur ad modos solitos, qui in istiusmodi casibus frequenter occurrunt. Ad quod accedit quod prisci illi qui putarunt licere officiosa mendacia id senserunt stimu- lati sua perfectione, & timore inci- dendi etiam in culpam levissimam: quæ tanta perfectio non est cur illis foemi- nis adscribatur. Quomodo autem quodcumque mendacium etiam in si- milibus circumstantiis vitandi malum, vel assequendi bonum sit illicitum; vide Pereiram tom. 4. in Genes. cap. 27. disp. 2. à num. 35. vbi copiosè rem tractat. Quare cum de primo ad ultimum talium foeminarum non esset taxare eam doctrinam excusationis, & aliundè ipsæ lumine rationis non possent non internoscere, deviationem à veritate non posse esse quid rectum; dicendum est potiùs, ipsas peccavisse in suo mendacio; nisi ex doctrina prioris nostræ conclusionis excusen- tur.

13 Obijcies 6. Si obstetrices pec-

cavissent mentiendo Deus ipsis non benefecisset, sed vt constat ex textu Deus in eo facto obstetricibus be- nefecit: ergo non peccaverunt, men- tiendo: maior patet. Quia Deus non est remunerator iniquitatis, & minor constat ex textu versic. 20. : *Benè ergo fecit Deus obstetricibus, & crevit Populus con- fortatusque est nimis.* Ad hoc argum. resp. dist. mai. *Pro mendacio.* Conced. maior. *Pro benefacto reservandi infantes.* Neg. mai. & conc. min. neg. conseq. *Itaque ibi non est remunerata fallacia, sed benevo- lentia: benignitas mentis; non iniquitas mentientis:* multum enim distarunt fac- tum, & dictum; factum quidem reser- vando infantes, fuit pium, & merito- rium; dictum verò, & responsum Pha- raoni datum nonnulla humanæ timidi- tatis fuit labe respersum. Vbi nota ex Pererio quod licèt Div. Thom. 2. 2. q. 110. art. ultimo videatur non denega- re mendacio remunerationem tempo- ralem; id solùm dubitativè dixit, & se accommodando ad verba D. Gregorij; siquidem in articulo præcedenti eius- dem quæstionis in responsione ad se- cundum satis se explicuit. Noto 2. Quod illa explicatio Div. Gregorij so- præ tacta de eo quod ratione mendacij versa est obstetricibus in remunerationem merè temporalem ea, quæ alioqui propter pium earum opus futura erat æterna; non desinit esse difficilis intel- lectu, vt notat Pereira disp. 10. num. 45. Nam si non fuit illud opus ex gra- tia sanctificante, non erat meritòrium vitæ æternæ; si autem fuerat; non po- terat per mendacium leve æterna mer- ces amitti. Quare ego existimo, ea verba sic fortè planè intelligi posse: quatenus illi gradus præmij temporali- tær suscepti dempti sunt ex toto illo præmio æterno, earum meritò respon- denti, ita vt, si mentitæ non fuissent, totum ex toto præmium operis sui fo- rent in æternitate reportature, quin vlla pars præmij ad hæc temporalia, & in-

infima declinasset. Atque ad eandem intelligentiam trahendus quoque erit D. Thom. ubi cum D. Gregorio coincidisse videatur. Vel sic rem intellige (& fortè est longè melius) scilicèt quatenus ambo Doctores non loquuntur de vna simplici remuneratione; neque de ipsa in rigore Scholastico sumpta, quando dicitur remuneratio temporalis. Neque ulterius de conversione mercedis æternæ postquam iam destinata est alicui merito, in mercedem temporalem. Sed sermo est de ordine Scholastice remuneratorio, dum est de mercede vitæ æternæ; & dum loquuntur de mercede temporali, non est de ordine remuneratorio strictè tali, sed improprio, & similitudinario sumpto soium pro aliqua utilitate ad actum aliquem consequuta. De quibus nisi multum fallor descendit plenissima intelligentia: quatenus videlicèt, si obstetrices mentitæ non fuissent, sed forti animo aperuissent Pharaoni quod fecerat; promeruissent sibi quoque ex hac parte (& meritò riguroso supposita gratia) mercedem æternam sibi correspondentem; quia verò secus fecerunt; & mentiando peccarunt; loco ordinis meritorij, & remuneratorij

strictè talis successit alius ordo solum improprie, & similitudinarie merito-rius, & remuneratorius sumptus videlicèt pro aliqua mercede temporali ad actum aliquem naturaliter subsequuta: non secus ac quis si adeptus fuisset violenta animositate centum aureos diceretur tulisse præmium temporale, & mercedem temporalem suæ actionis animosæ; quin hæc sortiretur rigorosam rationem meriti consistentis in ratione obsequij præstiti personæ præmianti in ordine ad retributionem accipiendam. Sub qua explicatione statim patet sine offendiculo Theologico, quomodo merces, quæ futura erat æterna obstetricum, versa est in temporalem ratione mendacij non quidem strictè talem, sed sumptam pro remuneratione similitudinaria stante in utilitate ad actum huiusmodi subsequuta. Ad calcem satis vides, quomodo hæc, quæ hætenus dicta sunt, diximus non tam resolutoriè, quam tentativè, conantes pro modulo nostro Sanctos Viros atque Doctores meliori, quo possimus modo intelligere. Vnde boni lectoris erit ea, vel plusculum, vel nihili accipere valitura.

IHS.

QUÆSTIO QUINTA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

DICES ERGO OMNI PLEBI, VT POSTULET
vir ab amico suo, & mulier à vicina sua vasa argentea,
& aurea. *Exod. 11. vers. 2.*

ARTICULUS.

AN, ET QUOMODO LICITA FUERIT SPOLIATIO
Ægyptiorum.

NOTABILIA.

NOTO primò. Id, quod
ab initio nos do-
cent natura, & fi-
des, scilicet, quod
quemadmodum: *Uni-*
versa propter semetipsum operatus est Do-
minus, sic est Dominus universorum, &
se passim in Scripturis Dominum appel-
litat, atque vult appellari propter
dominium cunctarum rerum, inab-
dicabile, & ipsarum naturis ita
prorsus imbibitum, vt eo eas non pos-
sidente, statim intereant: eius enim est
à fortiori res tota, à quo suum esse ac-
cepit, & conservatur; quare bona
creata, adhuc in nos translata, nobis-
que in dominium concessa; penitissi-
imum tamen, ac perpetuum dominium
Dei effugere numquam possunt. Ideò
prudentissimus respondebat Job: Do-
minus dedit, & Dominus abstulit. Ideò
etiam, qui benè hæc penetrant, lo-
Dec. I.

quentes de rebus, quas in hoc mundo
Dei dono accepere, inquiunt, se ha-
bere illas à Domino commodatas, sig-
nificantes Deum, & cum eas transfert,
& cum eas repetit, de suis disponere.
Quod Deus interdum signatè, & exer-
citè manifestat: & ideò, *Exod. 14. vers.*
4. ait: Sciantque Ægyptij, quia ego Do-
minus.

2. Noto 2. Rationem dubitandi
in hac quæstione coalescere tum ex
precepto Dei Hebræos impellente ad
spoliationem Ægyptiorum, tum ex
ipsa conditione iustitiæ, quæ vetat, ne-
quis alteri damnum inferat in vita, ho-
nore, aut fortunis. Videtur enim ex
vna parte Deum ad illicita suadere, at-
que movere non posse. Ex alia autem
videtur nullum esse titulum ad spo-
liandum Ægyptios, præsertim cum
dolo, & fraude quoad speciem; licet
enim Ægyptij summopere vexarent
Hebræos; inde tamen non videbatur,
ius exoriri, vt eorum vasa cunctaque

Bb

pre:

pretiosa subriperent. Vnde inquitur: *Quo titulo, quovē iure Egyptios Hebræi ita fefellerint, ut eis tot, ac tanta spolia detraxerint?*

3 Noto 3. Id, quod me in alijs quæstionibus similis quæsti insinuas-
se iam memini, scilicet, quoties agi-
tur de peccato adscribendo ducibus, &
viris celeberrimis Scripturæ ab ipsa lau-
datis, non tantopere incedendum esse
via positiva, qua cogamur, tales ac-
tiones positivè bonas convincere, &
ad positivam regulam moralitatis ac-
commodare; quam ostendere eas
inde non aberravisse; sed vel ex ob-
iecto, vel ex circumstantijs, sua-
dendum esse, dari viam excusa-
tionis, & nulla ex parte convinci eas
esse vitiatas. Vnde argumentatio po-
tius debet negativè procedere, quam
positivè dicendo, nimirum, & syllo-
gizando sic: *Pro tali viro clamat posses-
sio probitatis. Sed tali ipsius actioni ex nul-
la parte culpa inesse convincitur: ergo ritè
se gessit.* Quæ formula pro similibus
quæstionibus expeditior est, & solidior.

4 In qua quæst. præsentī non tam
possumus refferre sententias, quam
sententiam vnam Catholicorum, & er-
rorem vnum Manicheorum, quibus
principabatur infaustus ille Faustus,
contrā quem tot libris disputat Augus-
tinus. Criminabatur enim cum sequa-
cibus hanc actionem, sicut & alias in
Veteri Testamento. Verumtamen ta-
lem expoliationem licitam fuisse vna-
nimi, & concordī sententia defen-
dunt Philo lib. 1. de Vita Moyſis. Ire-
næ lib. 4. contra Hæreses, cap. 49. Ter-
tul. lib. 2. adversus Marcionem. Cle-
mens Alexandr. in 1. lib. Stromatum,
Augustinus lib. quæst. in Exod. quæst. 6.
& 39. & 45. sed vberius in lib. 22. con-
tra Faustum cap. 71. Rupert. lib. 1.
Comment. in Exod. cap. 15. Sanctus
Thom. 2. 2. q. 66. artic. 5. & 1. &
quæst. 104. art. 4. ad 2. Toſt. Exod. 3.
q. 10. & Pereyr. Exod. 12. disp. 13.

5 Cum quibus AA. etiam est nos-
tra conclusio, quæ asserit licitam fuisse
spoliationem Egyptiorum factam per
Hebræos. Probatur 1. conclusio: Ea-
tenus fuisset illicita talis spoliatio
Egyptiorum, quatenus participaret
rationem furti. Sed ita non fuit: ergo
non fuit illicita. Probo minorem: non
fit furtum, quoties res accepta suum
Dominum sequitur. Sed talia spolia
Egyptiorum sumpta ab Hebræis, suum
Dominum sequebantur: ergo furtiva
non erant. Probo minorem. Talia
spolia sumpta ab Hebræis, sequeban-
tur placitum Domini, & serviebant
Deo, qui est Dominus vniuersorum:
ergo sequebantur Dominum suum.
Probatur antec. Ea spolia detracta fue-
runt Egyptijs, iubente Domino, &
Hebræis id imperante: ergo seque-
bantur placitum Dei, & Dominum.
Antec. constat ex cap. 11. Exod. vers.
2. vbi dicitur: *Dices ergo omni plebi, ut
postulet vir ab amico suo, & mulier à vici-
na sua vasa argentea, & aurea.* Et ex cap.
12. vers. 35. vbi dicitur: *Fuerunt Filij
Israel, sicut præceperat Moyſes, & petie-
runt ab Egyptijs vasa argentea, & aurea,
vestemque plurimam. Dominus autem dedit
gratiam Populo coram Egyptijs, ut commo-
darent eis, & spoliaverunt Egyptios:* er-
go ex gratia Dei, & ex præcepto Do-
mini processit illa spoliatio Egyptio-
rum. Confirmatur ex Divo Augu. quæst.
39. in Exod. sic aiente: *Neque Hebræi
furtum fecerunt, sed Deo iubenti ministerium
præbuerunt.* Sed licentia, & illicitia
actionum, à responsis Domini pende-
bat, & taxabatur: ergo talis spoliatio
ex responso Domini iusta fuit.

6 Probatur 2. conclusio: quoties
Moysem, & Populum Dei tali Duci
parentem possumus ab omni specie
peccati defendere immunem, id præ-
stare debemus, ut suprā in notabilibus
iactum est. Sed licet præceptum Do-
mini non adfuisset; plures aderant ti-
tuli, quibus talis spoliatio cohonestari
pos-

posset, & deberet à peccato defendi: ergo fuit licita. Probo min. aderant tituli ad talem spoliationem, 1. iustæ mercedis, 2. iusti belli, 3. titulus rei donatæ, ut possent Hebræi accipere, quæ sumpserunt: ergo plures aderant tituli. Probo antec. quod primam partem: postea quoad reliquas probaturus: titulus iustæ mercedis intervenit, quoties ab aliquo exhibetur sine debito servitutis non voluntariè; sed coactè laboriosissimus famulatus, & pro eo merces non correspondet. Sed id contingebat Hebræis respectu Ægyptiorum: ergo titulo mercedis sibi plura poterant acquirere, & compensare. Probatur minor: Hebræi non erant servi, sed liberi, & ingenui respectu Ægyptiorum, ut constat ex lib. Gen. deinde ipsis servierunt in laboriosissimo famulatu, sine solutione iustæ mercedis: ergo, &c. Minor constat ex cap. 1. Exod. ubi dicitur per Ægyptios: *Ecce Populus filiorum Israël multus, & fortior nobis est, venite sapienter opprimamus eum... preposuit itaque eis Magistros operum, ut affligerent eos oneribus: edificaveruntque urbes Thabernaculorum Pharaoni, Phylon, & Ramesse. Quantoque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur, & crescebant: oderantque filios Israël Ægyptij, & affligebant illudentes eis, atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti, & lateris, omnique famulatu, quo in terræ operibus premebantur. Et insuper omnis masculinus sexus Hebræorum, aut suffocandus, aut summergeendus præcipiebatur. Ex quibus arguo sic: Hic constat de laboriosissimo famulatu, sed etiam constat, parem ipsi non recepisse mercedem: ergo, &c. Probatur minor: merces ipsis debita erat maxima propter ædificationes urbium, & propter operas præstitas singulares. Sed in primis de mercede soluta, neque ullum verbum dicitur, deinde ex odio in Hebræos, ex amaricatione vitæ ipsorum, ex consilio eos perdendi inveri-*

Dec. I.

similiter credi potest solutio largæ mercedis: ergo satis constat Hebræos non recepisse ab Ægyptijs parem pro labore suo mercedem. Confirmatur ex Phylone loco supra citato aiente: *Neque id pro avaritia fecerunt; sed primum, ut dicitur, ut laboris necessariam mercedem reciperent.*

7 Probo iam secundam partem primi antecedentis, scilicet, quod adesset titulus iusti belli ad talia spolia. Iustè occupantur spolia, quoties inter Nationem, & Nationem ratio, & motivum iusti belli consurgit; sed inter Ægyptios, & Hebræos ratio, & motivum iusti belli surrexit: ergo licita fuit spoliatio. Maior constat ex iure belli, minor probatur: odium gentis in gentem non purè internum, sed procedens ad insidiandum vitæ, ad affligendum, & captivandum, duraque servitute premebatur, motivum dabat ex iure gentium ad se iustè vlciscendum de iniurijs, & vim vi repellendam; sed hæc omnia toleraverunt Hebræi ab Ægyptijs: ergo iustam rationem habebant, atque motivum iusti belli. Confirmatur 1. ex Phylone, ubi supra sic prosequente: *Deinde ut pro acceptis in tempore servitutis iniurijs aliquid saltè damni reponerent.* Item ex verbis clarissimis Peregrinantis: *Licetum fuit tamquam contra publicos hostes suos procedendo bonis illos spoliare: ergo titulus belli iusti intervenit ut Hebræi possent spolia, quæ secum, detulerunt, Ægyptijs detrahere.*

8 Probatur 3. pars ant. ratione mihi probabili, & non contemnenda. Probatio instruitur sic: non est furtum, quod accipitur donatione, vel remissione; sed Hebræi sic acceperunt vasa ab Ægyptijs: ergo ea non acceperunt per furtum, & iniustitiam. Probatur minor: verisimile est, & valdè probabile ex historia contextus, quod Ægyptij non repeterent ab Hebræis, quæ commodaverant; sed potius eis tunc temporis peregrinantibus, vltiora lar-

Bb 2

giri

giri : ergo donatione , & remissione pretiosa illa tulere. Probatur antec. Ægyptij (vt narrat ipse textus) visa horrenda strage primogenitorum , urgebant Populum de terra exire velociter , dicentes : *Omnes moriemur* : quasi & ipsi essent quoque necandi ; sed luminisationis est consonum Ægyptios clamore valido placantes Hebræos , & Deum illorum , in tam terribili spectaculo , volentesque Hebræos statim discedere ; non solum non repetituros , quæ commodaverant , verum peregrinantibus vltiora largiri : ergo verisimile est ita accidisse. Confirmatur 1. Ex verbis Exod. cap. 11. incipiente : *Et dixit Dominus ad Moysen : adhuc una plaga tangam Pharaonem , & dimitet vos , & exire compellet. Dices ergo ut postulet vir ab amico suo , &c.* Ecce hic prævidit Deus Pharaonem vltima plaga primogenitorum esse flectendum , vt dimittat Hebræos , immò & exire compellat. Ecce item post tale monitum immediatè iniungit petitionem vasorum : ergo quia voluit Deus , vt Ægyptij iam conterriti , larga manu , & personas , & simul vasa dimitterent. Confirmatur 2. Ex Josepho lib. 2. antiquitatum sic aiente : *Tum Rex , accito Moysse , mandat , vt abeant , ratus post eorum exitum regionem , cessantibus calamitatibus sublevatum iri : donis etiam Hebræos onerabant. Alij quò celerius discederent , alij propter vicinitatis consuetudinem.* Sed hæc non evertunt Sacrum Textum , sed explicant : ergo ita sustineri possunt ad id facinus excusadū

9 Obijcies 1. Hebræi talia spolia subripiere per furtum : ergo illicitè. Probo antec. furtum est ablatio rei , invito Domino ; sed Hebræi tulere spolia , invitis Ægyptijs : ergo per furtum. Ad hoc argumentum respondeo : multipliciter iuxta viam multiplicem , quam sumus in probando sectati. Primò , neg. antec. ad eius probationem dist. mai. invito Domino tam temporali , quàm eterno , conc. mai. solum temporali , neg.

maior. & concess. minori , neg. consequent. Quando enim Deo specialitèr donante , specialitèr suadente , & expressè imperante , aliquid de quopiam sumimus , statim est nostrum : & nostrum etiam esse desineret ; si alteri à nobis surripiendum Dominus intimaret. Cuius ratio est ; quia dominia omnia creata sunt , veluti mobilia , & accommodatitia , pendulaque , & quasi furculi illius radicalissimi , & supremi domini , quod ab æterno inabdica-biliter competit Deo : vnde ad nutum Supremi Domini cuncta dominia nostra alterantur , & subsunt. Cumque talem spoliationem ipse Deus iniunxerit , vt suprà tetigimus ; non est , cur in hac responsione in copia verborum laxemus habenas. Respondeo 2. neg. antec. & ad eius probationem , conc. mai. neg. min. quia vt constat ex tertia probatione nostra , qua solutio hæc explicatur , atque fulcitur , Pharaos , & Ægyptij in illis circumstantijs non erant invitati , sed vltro quæcumque debita remittebant Hebræis , vt iter suum velocissimi maturarent. Respondeo 3. neg. antec. & ad probationem dist. mai. invito Domino rationabiliter , concedo maiorem : irrationabiliter , neg. mai. & dist. min. invitis Ægyptijs irrationabiliter , permitto min. rationabiliter , neg. min. & consequ. Nam Dominus totius vniversi præcepit talem expoliationem. Nemo ergo potest esse rationabiliter invitatus in ablatione rei facta per Dominum , cui eam debet plurimis de titulis , quales sunt illi , quos in tota secunda probatione membratim recensuimus : vnde licet invitati aliquatenus remansissent ; cum rationalitas deesset , deficiebat , & furtum.

10 Obijcies 2. Hebræi in tali spoliatione mentiti sunt : ergo peccaverunt. Probo antec. Petere aliquid titulo commodati , cum animo tamen illud numquam reddendi , est mentiri ; sed Hebræi ita fecerunt : ergo mentiti sunt.

sunt. Maior constat : quia commodatum signat , & importat animum reddendi rem commodatam. Minor verò constat ex illis verbis Exod. 12. vers. 36. *ut commodarent eis , & spoliaverunt Ægyptios.* Ad hoc argum. respondeo negando antecedens : ad cuius probationem distinguo maior. *Sapè est mentiri , conced. maior. Semper , neg. maior.* & ad subiunctam probationem iterum distinguo : signat , & importat animum reddendi *expresse absolutum , neg. Vel absolutum , vel implicite conditionatum* sub hac conditione , *nisi res modo sit mea , vel iusto titulo , statim futura sit mea , conced.* Itaque in titulo *commodati* semper inest hæc tacita conditio , ut videtur ipsa rei natura postulare : unde poterit quis sine fraude petere commodato rem suam bona fide ab alio possessam , vel rem non suam , sed donatione liberali donandam , licet non habeat animum restituendi : *Pari modo* (ait Bonfrerius in hunc locum) *cum Ægyptiorum bona essent iam Israelitis , vel donata , vel donanda à Deo legitimo rerum omnium Supremo Domino , potuerunt ea commodato petere cum animo expresso , vel tacito ea restituendi ; nisi aliunde res illa esset facta ipsorum propria , vel legitima donatione esset futura. Cum hoc tamen stare potuit animus absolutus non reddendi ; quod scirent rem illam iam Dei donatione factam esse suam , vel mox futuram.* Hæc ipse rudius præcogitaveram ; sed rem eruditus Bonfrerius elucidavit. Patet autem hinc Deum ipsis non nisi postulationem eo modo , quo licite fieri poterat , præcepisse. Deinde responderi posset omittendo litem demendatio , siquidem punctum controversum præcipue est de iniustitia talis actionis , sive licentia : ne tamen aliquid deesset in hac re plenæ doctrinæ , rem pro virili parte nostra exposuimus. Et amplius responsionem poteramus locupletare , si alias probationum nostrarum vias persequeremur , satis tamen sunt , quæ diximus.

II Obijcies 3. Petitio commodati fuit facta post mortem primogenitorum , & iam iam instante discessu ; sed eo posito non potuit esse licita spoliatio Ægyptiorum : ergo licita non fuit. Maior constat , *Exod. 12. vbi post mortem primogenitorum enarratam dicitur : Et petierunt ab Ægyptijs , &c.* Minor probatur ex supradictis : eatenus peti poterat commodato id , quod restituendum non erat , quatenus posset habere animum conditionatum , saltem reddendi rem commodatam ; sed petentibus Hebræis , instante iam profectioe , animus adhuc conditionatus locum non habebat : ergo in illis circumstantijs petitio commodati non poterat cohonestari. Minor patet , quia in illis circumstantijs , in quibus abibant , numquam redituri , certè non , nisi absolute numquam redituri , vasa poterant postulare. Ad hoc argum. resp. neg. maior. & ad eius probationem subiunctam dist. sic : *Et talia verba per enallagem sunt accipienda , conced. Servato rigore temporis , neg.* Itaque in Grammaticali constructione aliquando Grammatici figuras suas usurpant , ut ritè accommodetur constructio : & inter has una appellatur *enallagè* consistens in eo , quod tempus interdum pro tempore substituatur , & hæc est , quæ impræsentiarum occurrit ; siquidem pro præterito plusquàmperfecto *petierant* appositum est præteritum perfectum illud *petierunt* , ex cuius significatione videtur , petitionem contigisse post cætera prænarrata ; cum tamen si dixisset *petierant* , nullum argumentum conficeretur , sed potius indicaretur longe ante commodatum intervenisse , ut nos censemus ; & patet ex cap. 11. vers. 2. vbi dicitur à Domino Hebræis. *Quod petant vasa Ægyptiorum , & postmodum , vers. 5. dicit : Se facturum occisionem primogenitorum.* Ita Bonfrerius. Ego autem addo : quod cum in lingua Hebraica præteritum perfectum etiam plus-

plusquàm perfecti temporis vsum habeat, eo quod illo careant Hebræi; interpretis munus est pro eruendo, & accommodando sensu discernere, num aliquando præteritum perfectum, quod fidelis traductor apposuit; debeat ad plusquàm perfectum revocari. Hæc responsio litteralior, & solidior est. Verum etiam posset responderi 2. potuisse dari locum in circumstantijs profectio- nis urgentis ad animum conditionatum restituendi sub conditione suprâ explicata; quia tunc poterat purificari conditio statim post à separatione Hebræorum ab Ægyptijs de eo, quod suppellectilia commodata fierent propria Hebræorum, Deo sic disponente, & transferente dominium.

12 Obijcies 4. contra probationem. Verbum *spoliatio* potius convenit furto, quàm donationi; sed Hebræi, ut textus loquitur: *Spoliaverunt Ægyptios*; ergo potius furto, quàm donatione cuncta acceperunt. Ad hoc argum. respond. dist. maior. *Spoliatio*, quoad effectum, neg. maior. *Quoad modum actionis*, conced. maior. & dist. minor. *Spoliaverunt quoad effectum*, conced. maior. *Actione formaliter spoliativa*, neg. minor. & consequ. Nam sæpè sapius etiam ille, qui liberalissimè plura donavit, se se spoliatum fuisse pronunciat: quia quemadmodum ille, qui à latrone invaditur, vacuus relinquitur, ita similiter vacuus relinquitur ille, qui liberali manu sua bona prodigus dilargitur.

13 Obijcies 3. Ægyptij statim cum exercitu persecuti fuerunt Hebræos: ergo verisimile est, non eis vasa donasse, anteced. constat ex cap. 14. & consequentia probatur: Nam donatio gratiosa, & liberalis est actus amoris, & benevolentiae: persecutio verò armata, est actus odij: ergo non videntur cohærere. Ad hoc argument. respond. concess. antec. nego consequ. Et ad eius probationem, concess. antec.

dist. consequ. Non videntur cohærere, non interveniente mutatione humani cordis, conced. consequ. *Ea interveniente*, neg. consequ. & quidem talis mutatio in Ægyptijs contigit manifestè, ut patet ex illis verbis, cap. 14. vers. 5. *Et immutatum est cor Pharaonis, & servorum eius super Populo, & dixerunt: Quid volumus facere, ut dimitteremus Israël, ne serviret nobis?*

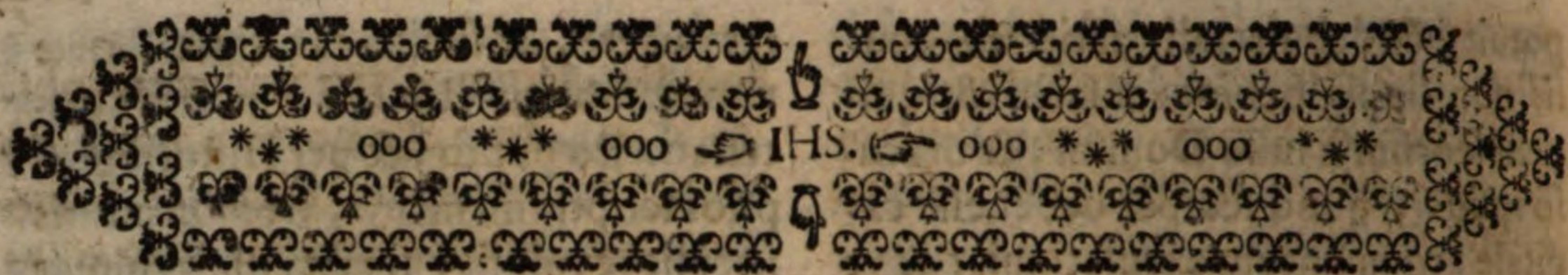
14 Obijcies 6. Si Ægyptij donavissent Hebræis vasa illa, quæ prius petiverant commodato, non mississent postea legatos ad ipsos ad vasa repetenda. Sed ita evenisse, narrat Tertul. contra Marcionem lib. 2. ergo talia vasa donata non fuerunt. Ad hoc argum. resp. 1. quod cum fides probationis, præter Josephum, fundetur in cohærentia textus, videtur non satis everti per fidem historicam Tertul. resp. 2. ex nuper dictis, quod nimirum, interveniente mutatione cordis humani suprâ narrata, nihil mirum, quod qui manu armata persequiebantur Hebræos; vasa saltè, ut possent, conarentur recuperare. Resp. 3. dist. minor. *Enarrat utcumque*, Tertul. conced. maior. *Fidem adhibendo*, neg. minor. Ita enim scribit: *Nam, ut aiunt, ita actum per legatos utrimque.* Undè apochriphe forsàn quædam Rabbiorum scripta id ei subministrarunt; sed ego non assentio, neque Tertul. ipse, qui solum dicit (*ut aiunt*) quasi nimirum, loquatur ex aliena sententia.

15 Colliges ex dictis in tota superiori quæstione factum illud multiplici via posse à culpa excusari, nisi Manichæorum arrogantia voluisset turpiter caligare. Sive enim titulo donationis, seu relaxationis commodati (quæquidem non destitit esse voluntaria, licet fuisset in illis circumstantijs facta per Ægyptios, alioqui non remissuros, veluti qui projicit merces in mare,) sive titulo compensandi mercedem, aut viciscendi iniuriam, eamvè compensandi po.

potuit, & debuit talis actio ab oculis non lippis benè excusari: & quidem seorsim à iussu Domini, & oraculo ipsius, quod semper debet esse capitale argumentum excusationis (& ut ita me explicem) viva resolutio moralis ad probandum, vel improbandum actiones. Propterea ergo dixi in notabilibus, & modò sese dat opportunitas refricandi, quod in illis temporibus Ducum, & ludicum vsque ad stultitiam Populi petentis Regem, & abijcientis Deum, ne regnaret super eos, viva regula moralitatis, & alta summa casuum, atque Doctorum erat Deus ipse decisor, qui præter communia iussa legis, quandoque pro arbitratu suo extraordinariè variabat iura rerum, ac personarum; & per ipsum ita tunc temporis Legislatorem, & moderantem, æquum est nos his posterioribus sæculis plura interpretari, quæ extraordinaria sunt, & præter legem facta à viris in lege celebratis; ut etsi non constet de oraculo, tamen doctè, piè, ac religiosè, non nisi in oraculum Domini revocentur. Pro cuius congrua explicatione (ut claritati consulam) exemplum subdo, quo res explicetur. Ponamus casum alicubi gentium quavis de causa Romanum Pontificem commorari, & de tantæ plenitudine potestatis propter iustos fines ab ipso tolli ieiunium quadragesimale; item ex dispensatione ipsius Petrum: v.gr. successivè ducere duas uxores sorores germanas: denique alios Presbyteros uxores

res ducere, & similia rarissima, quæ tamen subsunt Romani Pontificis potestati. Eo posito, & per Historiographos scriptis mandato, necnon multis sæculis revolutis; si facta illa venirent in controversiam, *licitè nè, an illicitè perpetrata fuissent*, quis modò non pronuntiet temporum transcurso hallucinatos Theologos illos, qui, ea fuisse illicita, pronuntiarent ex lege, & præceptis, atque Concilijs illa metientes? Et multò magis si personæ, quas criminarentur, commendabiles, immò, & Canonice forent reputandæ? Nonnè cautiùs, doctiùs, veriùs, atque profundius rem meditaretur Theologus ille, qui eiusmodi facta potius absolutissimæ potestati, & oraculo Pontificio tunc temporis familiari, tribueret, quàm iuxta legem communem illa damnet? Ita profectò. Non alia de causa, nisi quia potestas prima, & absolutissima præsens, & familiaris, est Theologia Moralis absolutissima, & plena responsa Doctorum, vivaque Legislatio, iuxta quam, & non præter, taxanda sunt facta, & gesta, quæ ad conspectum sunt perpetrata. Ad hunc ergo modum crederem ego plura facinora, quæ de lege veteri nunc trahuntur in controversiam, *licita nè, an illicita fuissent*, à Theologis esse discutienda: cum Deus suo Populo fuisset gubernator, & familiaris; ac Deus Populum suum tanta cura, & amore prosequeretur.

QUÆSTIO SEXTA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

JURAVIMUS EIS IN NOMINE DOMINI : ET ID.
 circò , non poterimus eos contingere. *Josue 9. vers. 19.*

ARTICULUS.

*UTRUM JURAMENTUM PRÆSTITUM A JOSUE
 Gabaonitis validum, & licitum fuerit?*

NOTABILIA.

NOTO primò, id quod
 refertur Josue cap. 9.
 circa cuius historiam
 nostra quæstio est dis-
 putanda. Statim er-
 go ac tota terra personuit ex fama Jo-
 suè, Populi finitimi animo insurrexe-
 runt contra Josue pugnaturi; qui verò
 habitabant in Gabaon, potius callidita-
 ti se credidere, quàm armis: noscentes
 enim Josue pacem daturum illis, qui
 de Civitatibus distantibus eam roga-
 rent; quasi non essent iam finitimi,
 cuncta finxerunt, scilicet, saccos ve-
 teres, vtres consutos, calceamenta at-
 trita, & sic animo supplici ad Josue
 pervenerunt. Quos tandem de sua di-
 tione examinatos, & hoc testantes,
 Josue benignus excepit, & iuramento
 se obstrixit non delendi eos Populos.
 Cum tamen ad eos perveniens, finiti-
 mos agnovisset, fraude cognita, noluit
 eos delere tactus Religione iuramenti,
 sed cædendis lignis eos in perpetuum

aquisque comportandis addixit, ac des-
 tinavit. Quæritur ergo nùm tale iura-
 mentum licitum fuerit, & ad ei stan-
 dum obligationem induxerit?

2 Noto 2. Rationem dubitandi
 in hac quæstione esse satis implexam:
 altera enim ex parte videntur militare
 textus fortissimi, vt non, nisi illicite,
 fuerit religio iuramenti interposita:
 erant enim Gabaonitæ ex gentibus, &
 habitatoribus illis, quibus cum Popu-
 lus Dei interdictus erat inire commer-
 cia; quin potius erat iussus cunctos
 disperdere iuxta illos textus numero-
 rum 23. vers. 51. vbi dicitur: *Disperdite
 cunctos habitatores terræ illius.* Et Exod.
 34. versic. 11. *Cave, ne unquam iungas
 amicitias cum habitatoribus terræ illius.* Et
 vers. 15. *Ne in eas pactum cum hominibus
 illarum regionum.* De quibus omnibus
 videtur iuramentum perperam factum.
 Ex altera verò parte militat plenissi-
 ma solemnitas iuramenti præstiti qui-
 dem à viro percelebri, cuiusmodi fuit
 Josue, & in conspectu seniorum, sum-
 mique Sacerdotis Eleazari: necnon
 suffra-

suffragante simulatione Gabaonitarum, qui postquam iuramentum extorserant, satis ea Religione contegebantur, ne miserandum, uti & aliae Civitates, paterentur excidium: eo, quod tempestivi, & supplices ad Aras Religionis accurrerint.

3 Noto 3. Hanc quaestionem perdifficilem posse fortè aliunde multam lucem accipere. Fortè enim posset hic articulus valdè aptè resolvi, praescindendo ab omni ignorantia invincibili personali, illisque apicibus, in quibus Theologia Moralis impraesentiarum versatur; sed vnicè intuendo, atque coniectando mores, & consuetudinem illius saeculi, cum eorum temporum ruditate, atque belligeratione promiscuam. De qua Rivera ad Hebraeos 11. Serarius in Iudices 11. & Tostatus in Iudices 11. quaest. 47. & 48. Ex qua nimirum licitum, validum, & obligatorium diceretur illud iuramentum, in quo satis cautè iuxta id temporis procedebatur: in quo, scilicet, iuramentum habebatur, ut vinculum tam insolubile, ut nullam obrem pateretur esse laxandum. Sic olim propter ruditatem intelligentiae Machabaei patiebantur necari in Sabbato, ne in die festo arma tractarent; quovisque Matathias id animadvertens pugnam in Sabbato licere decrevit. Ad haec plura poterunt fortè non perperam trahi, quae, si per ingeniosos, doctosque tractentur, huic difficultati foeliciorem forsàn, atque expeditiorem exitum patefacient. Nos interim haec penitus relinquentes, & ad receptas vias, & expressiones nos recipientes, sententias pandimus.

4 P. Serarius noster, qui locuples est eruditionis thesaurus, & in Josuè copiosus scriptor, factum id Gabaoniticam multis discutit, & illustrat, ut videre est in suis Commentarijs in hunc locum. Qui tamen quaest. 11. duos binarios sententiarum partitur. Prio-

Dec. 1.

res duas vocat extremas, quarum alia apud Plutarchum tribuitur cuidam Lisandro potius, quam opinanti, deliranti, fas esse cum hostibus iurare, ac peierare pro libito. Altera etiam, quam vocat extremam, Gratiani esse dicitur, dicentis: iuramentum illud illicitum servandum esse, quia rem continebat ex se non malam, sed praepcepto positivo vetitam, cui generatim quidem obtemperandum sciebatur: sed particulatim nesciebatur in illa re, quae iurabatur; ut non sit ignorantia iuris, sed facti. De secundo verò sententiarum binario. Prima Caietano tribuitur dicenti, tale iuramentum, & licitum fuisse, & obligatorium. Secunda verò asserens, tale iusiurandum non fuisse rectè servatum, videtur habere pro se Bedamin festò decollationis Sancti Joannis, & Decretum causa 22. cap. si aliquid cap. actione 4. cap. si quis praeventus, & cap. mulier. Abulensis verò, & alij in hunc locum quaest. 30. 31. 32. censuerunt, in hac parte observandum esse tale iusiurandum, ex Dei revelatione, vel inspiratione. Cui etiam: ipse Serarius suffragatur dicens: *Atque mihi hoc per placet.* Quoad licentiam talis iuramenti videntur favere August. quaest. 13. & 14. Lyranus, & Rabbinus omnes, & de Iurisconsultis Decianus 3. Consiliorum 20. & noster Suarez tomo 2. de Religione.

5 Sit nostra conclusio: *Tale iuramentum fuit licitum, & validum, atque obligatorium ad praestandum rem iuratam.* Probatur conclusio: 1. Licita, & valida, atque obligatoria debet censi promissio illa iurata, cuius Deus fit creditor, & vindex. Sed Deus fuit vindex, & assertor reservationis Gabaonitarum de gladio Josuè; ergo iuramentum eos servandi, & licitum fuit, & obligatorium. Maior videtur satis clara: nam id, cuius ipse Deus se ostendit assertorem, & vindicem, esse non potest illicitum, ne Deus esset assertor iniquitatis:

Cc

dein-

deinde id, quod fit in adimpletionem promissi, probante Deo talem adimpletionem, non potest non oriri ex vera promissionis obligatione, ne dicamus Deum cogere ad standum promissis, quæ re ipsa non obligant. Prob. min. ex textu, & historia, quæ refertur in libro 2. Regum cap. 21. vbi narratur, quod cum Saül voluisset percutere Gabaonitas zelo, quasi pro filiis Israël, & Iudà, misit Deus tribus annis famem in terram, nec quieuit, donec septem ex posteris Saül tradidit Deus Gabaonitis crucifigendos: cuius textus ea sunt verba: *Facta est quoque fames in diebus David Tribus annis iugiter, & consuluit David Oraculum Domini: dixitque Dominus, propter Saül, & domum eius sanguinum, quia occidit Gabaonitas.* Ex quo textu sic probatio construitur: ecce Saül memor doli Gabaonitarum, & quasi zelo Religionis armatus, voluit percutere Gabaonitas. Sed Deo ita displicuit hæc cogitatio, vt potius Saulis posteros manu Gabaonitarum crucifixisset, ad eorum vindictam clarius manifestandam: ergo Deus vindex fuit, & assertor reservationis Gabaonitarum.

6 Probatur 2. nostra conclusio: tale iuramentum in primis fuit ritè elicitum. Sed deinde fuit ritè completum: ergo fuit licitum, & obligatorium. Consequentia quoad secundam partem satis infertur: si enim ritè complebatur tale iuramentum, videtur esse non posse, nisi quatenus id aliqua posceret obligatio signata in illis verbis: *Iuravimus eis in nomine Domini, & non poterimus illos contingere*: quippè nisi obligatio vrgeret, ipse dumtaxat dolus, & fraus satis ab adimplendis promissis revocaret. Probo iam maiorem, deinde minorem probaturus: tale iuramentum præstitum fuit à Josuè coram, & cum omnibus Principibus, Senioribus, Sacerdotibus Israël, & Summo Sacerdote Eleazaro, nemine contradicente: ergo fuit ritè elicitum. Antecedens

constat ex textu: consequentiam probabo: vir famosus coram Domino laudatus in Scripturis Sanctis, negotium gerens Domini, & in facie Populorum, & totiùs Synagoge factum aggrediens, nemine increpante, credendus non est, suam deturpare conscientiam, & illicita perpetrare, nisi in contrarium fortissima fundamenta convincant. Sed hæc non adsunt, vt ex argumentorum solutione constabit: ergo Josuè in tam solemnem, & publico iuramento, pacificoque consensu, non nisi licita fecisse credendus est. Probo iam illam minorem promissam hoc unico Syllogismo: si vitiosa fuit elicitum iuramenti adimpletio; eam Dominus increpasset, ac punivisset, talisque animadversio in Scripturis relinqueretur posteritati. Sed neque id Deus fecit, quin potius (vt supra vidimus) Deus fuit postea vindex Gabaonitarum, neque Scriptura aliam increpationem commemorat: ergo iuramentum ritè elicitum, fuit etiam ritè completum. Maior ex terminis nota est ex lege nature, & clarior in lege scripta, in qua Deus rebellem Populum crebro propter minora supplitio duro mulcebat.

7 Probatur 3. Nostra conclusio ex cap. *Venerabilem* in extravaganti de electione, vbi habentur hæc verba: *cum Gabaonitæ à filiis Israël per fraudem surripuerint iuramenta; ipsi tamen cognita fraude, contra illud venire temere noluerunt.* Ex quo sic arguo: hæc verba denotant in præstando iuramento, culpam defuisse; & in ipso violando culpam futuram. Sed id est tale iuramentum licitum fuisse, & obligatorium fore: ergo ita fuit, Probo maiorem: talia verba denotant vel potius exprimunt Josuè tale iuramentum elicuisse ductum ignorantia invincibili orta ex fraude Gabaonitarum. Et insuper interventuram temeritatem infractione iuramenti: ergo & manifestant in eliciendo defuisse culpam, & futuram fore culpam in non adimplendo. Pro-

8 Probatur 4. Nostra conclusio ab everfione fundamenti contrarij: Eatenus tale iuramentum illicitum fuisset, & obligare non posset, quatenus darentur leges de destruendo omnes Chananæos, inter quas gentes Gabaonitæ recensebantur. Sed tale præceptum non obstabat, quominus elici potuisset, & obligare simile iuramentum: ergo tale fundamentum est nullum. Maior constat ex illis legibus Exod. & Numerorum, quas citatas in notabilibus iam præmisimus, ubi omnes Chananæi disperdi iubentur. Probo minorem: illæ leges non urgebant, neque ligabant, nisi stante periculo perversionis Israël. Sed in casu quæstionis prorsus hoc cessabat periculum: ergo tunc leges non obligabant. Minor est manifesta ex illis verbis, quæ protulerunt supplices Gabaonitæ dicentes Josuè: *Servi tui sumus...venerunt servi tui in nomine Dei tui.* In quibus nedum integram sui deditionem ostendunt, sed se vltro amplecti Religionem Judaicam; atqui in hac demissione, & deditione sincera cunctum perversionis periculum cessabat: quia hoc solùm ponderant textus id inhibentes ex superbia gentium, & fornicatione cum dijs alienis: ergo tales leges in nostro casu non obligabant. Maior verò probatur abundè, tum, ex limitationibus apposis in prædictis legibus, ut ex tenore verborum constat in ipsis: nam quando dicitur in Exod. 34. *Cave, ne iungas amicitias cum habitatoribus terræ illius,* subditur: *Quæ sint tibi in ruinam,* itemque redditur ratio: *Ne cum fornicati fuerint cum dijs suis, &c.* Tum, quia aliæ leges similes de non ducendo vxores alienigenas, solunt erant in Praxi, nisi cessaret periculum perversionis, ut patet in Maalon, & Chalion, Ruth. 1. vers. 4. in Booz cum Ruth Moabide, cap. 4. vers. 10. in Salmom cum Raab, Chananæa, Matth. 1. vers. 25.

Dec. 1.

in David cum filia Regis Iesur, 2. Reg. 3. vers. 3. & in Salomone cum filia Pharaonis, 3. Reg. 3. vers. 1. ergo leges, siue præceptum de delendis Chananæis urgebat solùm in casu periculi perversionis.

9 Obijcies 1. Ipse Sacer textus indicat verba, per quæ manifestatur, deceptionem Josuè fuisse culpabilem: ergo iuramentum ab ipso præstitum non censendum est à culpa prorsus immune. Probo antec. Textus dicit hæc verba: *Os Domini non interrogaverunt.* Sed hæc indicant Israelitas, & Josuè ideò fuisse deceptos, quia Dominum non consuluerunt: ergo verba ostendunt deceptionem fuisse culpabilem. Ad hoc argum. resp. negand. antec. ad cuius probationem disting. maior. *Deceptione per culpam,* neg. minor. *Deceptione per invincibilem ignorantiam ortam ex bona fide habita Gabaonitis,* conced. minor. & neg. conseq. Nam illa verba recitata non indicant culpam intervenisse in eo, quod os Domini non interrogassent; sed perindè est, ac si diceret: *Si Dominum interrogassent, non decepti fuissent.* Quod quidem verum est, sed non probat culpam: ad hanc enim opus erat, rem apparuisse tam dubiam, & lubricam, ut oraculum Domini cogerentur interrogare; non tamen ita evenit: quippè omnia signa longitudinem itineris testabantur, & non videbatur in re bellica opus esse passim super re qualibet ad consulendum Dominum convolare. Dicitur autem: *Os Domini non interrogaverunt,* ut animadvertatur oraculum Domini talem dolum permissurum non fuisse; sed rem totam detectum iri, si Dominum consulissent. Replicabis: nimis negligentes fuisse videntur Josuè, & Principes Populi in indaganda narratione Gabaonitarum super re, de qua habebant præceptum, & legem: ergo aliquatenus peccaverunt in iureiurando. Patet antecedens: quia in re

gravi; & præcepta, levitatis est, statim fidem habere ignotis hominibus venientibus de partibus inimicorum. Ad hoc argum. resp. negand. antec. Satis enim clare dicitur in textu sufficientem diligentiam fuisse adhibitam super narratione Gabaonitarum: dicitur enim de ore Israël ad Gabaonitas: *Ne forte in terra, quæ nobis sorte debetur, habitetis, & non possimus fœdus inire vobiscum.* In quibus verbis constat fuisse Gabaonitis replicationem obiectam, & in eorum verba satis inquisitum: hac enim dubitatione insurgente, quomodo non statim vnde libet quæreretur eo, saltè modo, quo tempus, & occasio postularet inquiri? Et quamvis in Scriptura singula non enarrantur, est, quia dum capitalia pronunciantur, comitantia, & subsequencia debent intelligi.

10 Obijcies 2. Populus in hoc casu, quasi de violata lege Domini murmuravit: ergo peccatum Josuè, & Principum intercessit. Patet consequentia; si enim Josuè ritè, & rectè se gessisset in iurando, & in adimplendo, Populus non murmurasset, antec. constat ex textu Josuè 9. vers. 18. *Murmuravit itaque omne vulgus contra Principes, qui responderunt eis, iuravimus illis in nomine Domini Dei Israël, & idcirco non possumus eos contingere.* Ad hoc argumentum respondeo distinguendo antec. Murmuravit cum fundamento, neg. antec. Temerè, & levitè, conced. antec. & nego conseq. Cuius probatio est planè falsa, vt experimur quotidie in promiscuo vulgo semper libero, & per fas, & nefas (vt moris est) in rebus publicis adversus Principes murmurante: quod præsertim impudentius, & immoderatus solet accidere, quoties de lucro res agitur; nam tunc vniuscuiusque avaritia sine mensura taxat, & mordet: putans sibi contra ius usurpari id, quod cogitaverant obtinere. Oportuè ergo dicunt verba

murmurasse vulgus: est enim Vulgus indomitum, & effrene non levis, æquor nequit præ fluctibus quavis arte compesci. Replicabis: Josuè Populo murmuranti respondisset: licitum fuisse ita pacisci, si re vera licuisset. Sed non reddit pro excusatione licentiam operis, sed ipsum iuramentum iam factum: ergo saltè quia illud emisisse non licuit, resp. disting. minor. Non dixit mediata, nec immediata, neg. maior. Præcise immediata, conced. maior. & nego conseq. Quia Josuè reddidit pro ratione Populo Religioso ipsum iuramentum, vt quid ipsis intelligibilius, atque sacratius, vt quiescerent à murmurando; sed reddendo pro ratione iuramentum; mediata, & implicitè eis significabat, tale iuramentum licitum fuisse: alioqui statim Populus replicaret: *Cur tamen iuras iniquitatem?*

11 Obijcies 3. Illam legem Deuteronomij cap. 20. à vers. 10. sic aientem: *Si quando accesseris ad expugnandam Civitatem, offeres ei primum pacem: si receperit, & aperuerit tibi portam, cunctus Populus, qui in ea est, salvabitur, & serviet tibi sub tributo; sin autem fœdus inire noluerit, & ceperit contra te bellum, oppugnabis eam. Cumque tradiderit Dominus Deus tuus eam in manu tua, percuties omne, quod in ea generis masculini est, in ore gladij absque mulieribus, & infantibus, & iumentis, & cæteris, quæ in Civitate sunt. Sic facies cunctis Civitatibus, quæ à te procul valde sunt, & non sunt de illis urbibus, quas in possessionem accepturus est: de his autem Civitatibus, quæ debentur tibi, nullum omnino permittes vivere, &c.* Ex quo textu sic formatur obiectio: Josuè non potuit Gabaonitas admittere sub tributo: ergo stando iuramento, peccavit, dùm eos sub servitute reliquit. Prob. antec. Gabaonitæ erant de Civitatibus Gabaon, Chaphyra, Beroth, & Chariathiarin, quæ sorte debebantur Populo Dei, quæ erant proximæ non

autem longinquæ: ergo non potuit Josue eos admittere sub tributo. Prob. conseq. exceptio, & iussio contraria fit in superiori textu de Civitatibus proximis, ac de remotis, atque longinquis. Sed remotæ admitti poterant sub tributo: ergo non poterant proximæ, de quibus venerant Gabaonitæ. Ad hoc argumentum resp. neg. antec. Ad cuius probationem, concessio antecedenti, neg. conseq. Et ad eius probationem dist. maior. Exceptio, & iussio contraria fit de Civitatibus proximis, & remotis: *Quoad interfectionem*, conced. maior. *Quoad admittendos sub tributo venientes pacifice*, neg. maior. & concessa minori, neg. conseq. Itaque solutio est, eandem sortem, & indulgentiam concedi in tali textu tam Civitatibus proximis, quam remotis pacifica se, & supplici deditioe tradentibus; & id est, quod ipsa ratio dictare videtur, ut nimirum nemini petenti veniam hæc negaretur: discrimen verò legis circa Civitates proximas, & remotas versatur solum in secundo casu, quod nimirum aliæ, & aliæ rebelles existerent: volebat enim Deus ut in resistentia non experirentur eandem benignitatem finitimæ Civitates, quàm procul distantes, nam gladius bellum iam proximus plus habet iuris, ut statim se dedant, qui nequeunt resistere, quia, videlicet, nulla temporis intercapedo poterat iam hostes consumere, & civibus opem parare: quæ tamen duo propter moram temporum, & locorum distantibus Civitatibus suffragarentur. Justè ergo per legem Deuteronomij sancitum est, ut in casu resistentiæ de Civitatibus proximis omnes ad unum perirent in ore gladij; de remotis verò, & longinquis, exciperentur mulieres cum infantibus, & iumentis: cum tamen in casu pacificæ deditiois utrisque Civitatibus fors bona contingeret. Quæ solutio confirmatur in Gabaonitis, quæ venerunt in

nomine Domini Sacra Judaica suscipientes: ex quo cessabat tota ratio legis severæ de universalissima interfectione facienda in Civitatibus proximis: ratio enim erat hæc, ne fortè doceant vos facere cunctas abominationes, quas ipsi operati sunt dijs suis, & peccetis in Dominum Deum vestram.

12 Obijcies 4. cum replica: si licuisset illud pactum instituere cum Gabaonitis; hi neutiquàm indigerent dolo, & fraude, extorsioneque iuramenti, ut Josue sibi conciliarent. Sed ut constat ex textu, multò dolo, & astu circumvenerunt Gabaonitæ Josue, extorseruntque iuramentum, ut cum eis ageretur pacifice: ergo quia ex præscripto legis pacifica cum eis foedera inire non poterat. Maior patet: si enim licebat illa pactio palàm postulata, proculdubio à Principe tam bono concederetur. Ad hoc argum. resp. disting. maiorem: *Non indigerent in re*, concedo maiorem: *In existimatione meticulosa Gabaonitarum*, nego maiorem, & concessa minori, neg. conseq. Nam Gabaonitæ, sicuti & alij Populi, quos gladius Dominus subigebat, non multum erant periti de Æconomia legum, quæ vigeant apud Hebræos, sciebantque tantum in confuso, ipsis injunctam esse legem de delendis Civitatibus resistentibus occupationi Hebræorum, & id experientia cæterarum Civitatum contestabantur: vnde metu perterriti noluerunt vitas suas exponere ad epikeias Doctorum Populi Israël, sed magis astu sibi consulere, atque Hebræos iureiurando ipsis sacratissimo circumligare; licet revera provt lex obligabat Hebræos, benè posset adhuc cum Civitatibus proximis tale pactum iniri. Faciunt ad hæc ipsa verba Gabaonitarum Josue 9. vers. 24. qui responderunt: *Nunciatum est nobis servis tuis, quod promississet Dominus Deus tuus Moysi servo suo, ut traderet vobis omnes terram, & disperderet*

ret

ret cunctos habitantes eius. Timuimus igitur valde, & providimus animabus nostris in vestro terrore compulsi, & hoc consilium iniuvimus: nunc autem in manu tua sumus, quod tibi bonum, & rectum videtur, fac nobis. Replicabis: ipsi Gabaonitæ itineris longitudinem simularunt: ergo quia sciebant Hebræos ex lege sua severius cum proximis, quam cum remotis Civitatibus acturos esse, respondeo distinguendo consequens: sciebant in confuso, concedo consequentiam. Cum discretione perfecta legis, quam supra explicuimus, neg. consequ. Existimant ergo ipsi mitius cum eis agendum esse, si non de proximo obedientiam retardassent; sed potius de longinquo obedientiam antevertissent, quod de se esse æstimabilius, atque obsequiosius natura dictabat. Et licet etiam scirent legem Hebræorum magis esse severam cum proximis Civitatibus, quam cum remotis; tamen ignorabant superiorem interpretationem, quod scilicet, id esset intelligendum erga Civitates rebelles, non erga supplices, quibus unam sortem dare, una rationis æquitas persuadebat.

13 Obijcies 5. Verba ipsius textus apertè repugnant nostræ assertioni, & ostendunt Josuè non potuisse ita pacisci, & iurare: ergo saltè, cognita fraude, licet iuramentum non stetit. Probo antecedens: De parte Josuè dicta sunt ad Gabaonitas huiusmodi verba: *Ne fortè in terra, quæ nobis sorte debetur habitetis, & non possimus fœdus inire vobiscum.* Sed si omni Chanaanæo tam proximo, quam remoto pacificè venienti posset indemnitas capitalis concedi, talia verba esset falsa: ergo verba textus ostendunt tale iuramentum fieri non potuisse. Confirmatur ex verbis Josuè ad Gabaonitas aientis: *Cur nos decipere fraude voluistis, ut diceretis, procul habitamus à vobis, cum in medio nostri sitis, itaque sub maledictione eritis.* Sed ad hoc argum. resp. 1. ne-

gando antecedens: ad cuius probationem distinguo maiorem: dicta sunt per ipsum Josuè, nego maiorem: per alium Israelitarum ductum ex cortice legis, concedo maiorem; & distinguo minorem, attento cortice legis: conc. vel permitto minorem: attenta germana intelligentia ipsius, neg. minor. & neg. consequ. Nam ut observavit Serrarius, talia verba non protulit Josuè, sed quispiam Israelitarum, qui ea potuit habere sic intellecta: quare cum non sint verba Scriptoris Canonici, sed interloquentis personæ, non est inconveniens, si minus in re, quam dicunt, veritatem germanam assequantur. Respondeo 2. negando antecedens: & ad eius probationem, disting. maior. dicta sunt Gabaonitis prius, quam ipsi se ostendissent deditos servitutem, & amplexos Religionem veri Dei, concedo maiorem: postea, nego maiorem, & minorem. Vera enim essent talia verba, quandiu per examen Josuè non certificaretur de eo, quod non esset periculum perversionis: si enim tale periculum esset; pacifici non posset iuxta primas leges Hebræorum, quæ primum huic incommodo intendebant occurrere. Igitur post talia verba immediatè sequuntur hæc alia: *At illi ad Josuè servi inquit, tui sumus.* Quibus Josuè, ait: *Quinam estis vos, & undè venistis? De terra longinqua valde venerunt servi tui in nomine Domini Dei tui.* Ex quibus cum constaret Josuè periculum perversionis prorsus abesse, eos statim suscepit in pactum, quod ante non fecit; licet pacem cupivissent, quousque examinaretur periculum perversionis. Præterquamquod dici potest talia verba à quocumque dicta fuissent, non nisi tentativè dicta esse iuxta sonum, & litteram legis, quousque benè expensæ circumstantiæ per sermones ultro, citroque habitos indicarent, quid posset, ac deberet fieri.

Obij-

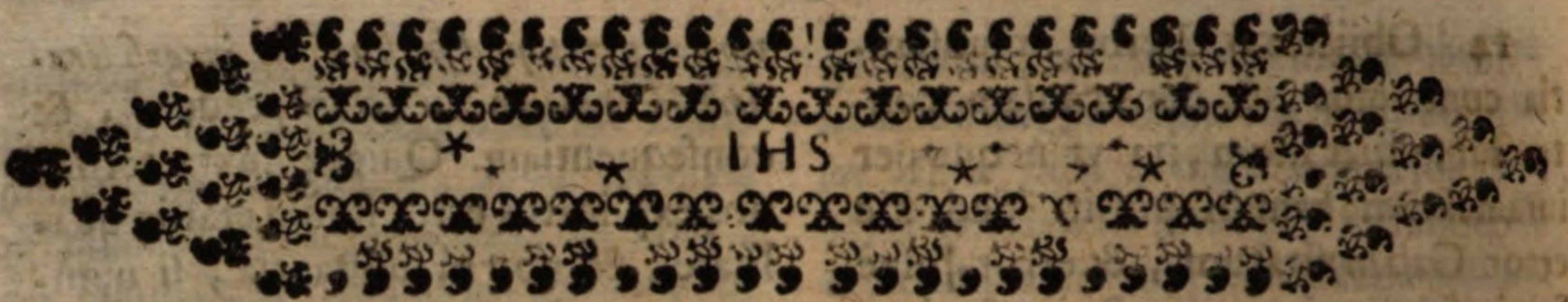
14 Obijcies 6. Error in substantia contractus, & dans causam contractui, vitiat illum, ita ut neque per iuramentum firmari possit. Sed hic error Gabaonitarum, & error Josue fuit in substantia contractus, & dans causam contractui: ergo contractus inter Josue, & Gabaonitas neque iuramento poterat convalescere. Maior est nota in iure: minor probatur quoad primam partem: substantiale erat in eo calu esse de terra longinqua, vel vicina, non secus ac in matrimonio esset substantiale præsentrare Petro Mariam, cum ipse sponsalia dederit Joanne: ergo error, & dolus versabatur in substantia contractus. Probo secundam partem minoris: talem errorem dare causam, & occasionem contractui, stat in eo, quod talis contractus non celebraretur, nisi talis error adfuisset. Sed hoc manifestè constat ex illis verbis monitorijs dictis ad Gabaonitas. *Ne forte in terra, quæ nobis sorte debetur, habitetis, & non possimus fœdus inire vobiscum.* Ergo talis error dedit causam contractui. Ad hoc argum. resp. negando minorem: ad cuius primæ partis probationem distinguo antecedens: esse de terra longinqua, vel vicina in casu resistentiæ, & pugne erat quid substantiale in consideratione Hebræorum, concedo antecedens: *Esse de longinqua, vel vicina in casu deditiois pacifica, & sine periculo per-*

versionis erat quid substantiale in consideratione Hebræorum, nego antecedens, & consequentiam. Quippè iuxta terminos explicatos error solum erat in qualitate, & non in substantia, si nimirum, æquè poterat pacisci cum illis, sive proximis, sive remotis, dummodo eos agnosceret deditos in sui servitutem, & religionem. Ad probationem secundæ partis dico, talem errorem non dedisse causam contractui, quia illa verba recitata: *ne forte in terra, &c.* dicta sunt priusquam comperiretur animus verè supplex, atque servilis, atque etiam devotus Gabaonitarum, ita ut cessaret periculum perversionis: & propterea cognito iam tali animo, Josue noluit esse indagator, neque talia verba repetivit, sed promptus transijt ad iurandum. Undè talia verba, non dederunt causam contractui: siquidem etsi noscerentur esse vicini; venientes tamen tali animo ad pactum suscipi possent, & susciperentur. *Replicabis:* cur eos tali animo servili, & Religioso deditos Josue tam dire multavit ad cédenda ligna, & comportandas aquas. Resp. 1. ut deceptionis dedecus vindicaret, præsertim cum etiam sine dolo potuissent venire, & admitti. 2. ut alijs exempla talia non deservirent: &

3. ut murmuranti Populo satisfaceret.

QUÆS;

QUÆSTIO SEPTIMA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

FACTUM EST AUTEM IN NOCTIS MEDIO:
percutit Dominus omne Primogenitum Ægypti.

Exod. 12. vers. 29.

ARTICULUS.

QUINAM SINT, QUI PRIMOGENITORUM NOMINE
comprehenduntur

NOTABILIA.

NOTO primò : Cum Petro Comestore alias Authore Historiæ Scholasticæ Exod. 28. & cum Patre Jacobo Bonfrerio Exod. 12. quod in textu, ubi memoratur percussio Primogenitorum in Ægypto, non est intelligendum, foeminas primogenitas occisas fuisse : tum quia vox, quæ correspondet in originali Hebræo, masculini generis est : unde si stamus litteræ, cogimur, solum de Masculinis talem percussione, & plagam ultimam intelligere : tum, quia si foemina primogenita fuissent occisæ, postea in memoriam talis occisionis viderentur esse offerendæ foemina primogenita, non secus, ac Masculi primogeniti iubentur offerri in memoriam occisionis primogenitorum. Sed ut constat ex lib. Levitici, nulla de fo-

minis primogenitis instituta est oblatio : ergo ipsæ non fuerunt percusæ in plaga commemorata.

2. Noto 2. Quod cum in Sacra Scriptura tantus sit usus Rethoricæ, ut in ea Tropos, figuras, & artes eloquentiæ se posse demonstrare, Augustinus polliceretur, teste Ruizio Benedictino in suo libello regulruam ; etiam non infrequens invenitur Hyperbole, ut tradunt communiter Interpretes, & Regularum Sacræ Scripturæ Compilatores, quin propterea Spiritus Sanctus, qui est Author principalis Scripturarum, videatur à veritate deficere, quia, nimirum, cum loqueretur hominibus, more humano loqui decrevit ; & sub acceptione verborum, quæ ipsis posset satis innotescere. Exemplo sit illud, quod in fine Evangelij Joannis dicitur per hæc verba : *Multa alia fecit Iesus, quæ si scriberentur, arbitror, nec ipsum mundum capere possent, qui scribendi sunt libros.* En loquutionem certè Hyper-

per-

perbolicam; datur enim intelligi, quod miracula Christi, & portenta, cum præ multitudine dici possent Vulgari Phrasi innumerabilia, & propter secretissimam, & stupendam potestatem, qua fiebant, verè essent ineffabilia, inde est, quod omnis sermo quantuscumque in cunctis libris totiùs vniversi disseminaretur, numquam sufficeret, ad enarrandum id, quod semper inenarrabile remaneret.

3 Noto 3. Quod quemadmodum pœna, quæ iniungi solet in Confessione Sacramentali, interdum afflictiva est, & satisfactoria; interdum verò medicinalis; ita dupliciter considerari potest hæc percussio primogenitorum, & propter duplicem finem à Deo terribiliter intimata, & perfecta. *Primò* propter punitionem Ægypti, eo quod primogenitum suum Populum Israël non dimiserunt, vt Exod. 4. vers. 22. dicitur: *Filius meus primogenitus Israël; dixi tibi, dimitte filium meum, vt seruiat mihi, & nolisti dimittere eum: Ecce ego interficiam filium tuum primogenitum.* *Secundò* ex fine, nimirum, quasi medicinali, seu *præueniente*, vt tandem Populus dimitteretur, quatenus ex occisione primogenitorum talis commotio, & clamor exurgeret, vt Ægyptij, ipsi conterriti, Populum Hebræum dimitterent. Iuxta illa verba Exod. 11. vers. 6. *Eritque clamor magnus in terra Ægypti, qualis nec antea fuit, nec postea futurus est.*

4 Noto 4. Variè posse intelligi *primogenitum*, siuè *quoad personas*, siuè *quoad statum*: posset enim dubitari: an nomine *primogeniti* debeant intelligi primogeniti ex parte matris; vel primogeniti ex parte patris? Tum etiam *quoad statum* dubitari potest, num etiam veniant intelligendi illi primogeniti, qui, quamvis primo nati fuerint suis parentibus; tamen non solùm erant emancipati; sed etiam Patres familias? Et insuper, an primogeniti censendi sint illi, qui vulvam matris aperuerunt

Dec. I.

vel etiam illi, qui, defunctis primogenitis, in primogenituram successerunt? Propter quas dubitandi rationes hæc nostra instituitur disputatio inquirens: *Quinam in hoc textu nomine primogenitorum sint comprehendendi?*

5 In qua quidem quæstione, cum non vna, sed multiplex adsit ratio dubitandi, multiplex quoque reperitur sententia: prima asserit, nomine primogenitorum includi debere, & intelligi omnes omninò primogenitos, siuè patris, siuè matris, siuè vtriusque, siuè mares, siuè fœminas, siuè iam Patres familias, siuè secus. Quamquidem sententiam in sua vniversalitate propugnat celeberrimus semper Alphonsus Tostatus Episcopus Abulensis Exod. 12. Item Pererius in Exod. 11. dict. 2. licet non respuat interpretationem Rabbiorum aientium: non omninò esse vniversalitèr accipiendum textum de eo, quod in omni domo esset mortuus. Secunda sententia defendit, nomine *primogenitorum* intelligi debere solos illos, qui matris vulvam aperuerunt; non autem eos, qui iam Patres familias essent constituti. Hæc sententia est Patris Sebastiani Barradas lib. 2. Itinerarij cap. 20. Cui adhærere etiam videtur Ill. Siuri tom. 1. tract. 19. cap. 4. num. 54. Tertia sententia propugnat, Patres familias (alioqui quondam primogenitos) hic non comprehendendi, comprehendendi verò illos, qui erant secundò, vel tertio geniti, primogenitis iam defunctis. Ita Pater Bonfrerius, & Caietanus in hunc locum Exod. & Gilbertus Genebrardus in Psalm. 77. Cum quibus AA. sit mea sententia, & illam duplici conclusione, claritatis gratia, diuisam dabo.

6 Dico primo: in hoc textu Exodi nomine *primogenitorum* non comprehenduntur illi, qui fuerant primogeniti, sed Patres familias iam erant constituti. Probatur conclusio: Hoc nomen *primogenitus* secum fert, & importat sta-

Dd

tum

tum patriæ potestatis passivæ; sed qui primò nati sunt de iuis Parentibus, & postea Patres familias sunt constituti, non sunt in patria potestate passiva; licet sint activè, si filios habent: ergo nomine *primogenitorum* hic non debent intelligi. Rectitudo illationis, & consequentiæ constat ex trita regula Scripturarum, ut cum omni proprietate accipiantur verba Scripturæ semper, ac possint. Minor est clara, maior etiam patet ex ipso iure, & nomine: *primogenitus* enim supponit pro prima generatione passivè sumpta, & cum vix significet de filio, nisi quod *primò natus* sit patri, potius videtur significare statum ferè non pertingentem ad patriam potestatem propter teneritudinem infantiæ, quam statum ultra ipsam. Quod si hæc vox *primogenitus* aliquando in Patre familias aliquo retinetur; quasi retrò trahitur significatum ipsius ad tempus, in quo talis proles primò nata est suis parentibus. Quasi diceretur: *Hic est filius ille, qui primò natus est Patri suo.* Vel quod solet esse frequentius, tale nomen retinetur, quia iure primogenituræ nonnulla bona in eum venerint, quibus permanentibus, & nomen nere primogenituræ necesse est permanere. 7. Confirmatur multipliciter, 1. etiam si lex talis percusionis esset favorabilis; ad Patres familias non extenderetur. Sed quia odiosa strictius debet intelligi: ergo ad Patres familias non est extendenda. Maior patet exemplo sic: si Rex Hispaniæ à tributo redderet immunes omnes primogenitos; ex consensu omnium Populorum non liberarentur à tributo illi, qui iam essent Patres familias, estò fuissent primogeniti: ergo stando comuni iudicio, & si lex percusionis fuisset favorabilis, ad Patres familias non extenderetur. Confirmatur 2. Deus volebat excitare in Ægypto clamorem validissimum, ut ita permoverentur Ægyptij ad dimittendum Hebræos. Sed ad id

oportebat magis servare parentes, qui altius lugent unigenitos, & primogenitos, & trahunt cæteros in clamorem: ergo ita fuit. Minor patet ex verbis Hieremiæ 6. *Luctum unigeniti*: & ex Zachariæ 2. *planctu, quasi super unigenitum, & dolebant super eum, sicut in morte primogeniti.* Confirmatur 3. ex Psalm. 77. ubi dicitur. *Percussit omne primogenitum in terra Ægypti primitias omnis laboris eorum*: Ex quo sic argumentor: de illis, qui erant iam Patres familias non verificatur esse primitias laboris eorum; sed potius esse laborantes pro primitijs, seu filijs primogenitis suis: primitiæ enim dicunt quid tenerum, & recens: ergo qui erant Patres familias non sunt occisi.

8. Dicos 2. *In domo, & familia, ubi defunctus fuerat primogenitus, percussus fuit secundo, vel tertio genitus.* Probatur conclusio: Sacer textus Exod. 12. ait: *Neque erat domus, in qua non iaceret mortuus; sed tanta universalitas defunctorum melius accommodatur iuxta sententiam nostræ conclusionis, quam reliquas*: ergo ita tenendum est. Probatur minor: si solum primogeniti venirent intelligendi illi, qui essent strictè primogeniti; forent quam plures domus, in quibus non iaceret mortuus, eo quod primogenitus huiusmodi fuisset defunctus. Deinde si propterea diceretur, quod etiam occisi fuissent primogeniti, qui erant iam Patres familias, simul cum filijs suis primogenitis, quos ipsi genuerant; lugentes, & lugendi simul occumberent, & potius fieret totius Populi deletio, quam clamor. Atqui si loco primogeniti forte defuncti, venirent in hanc cladem illi, qui erant secundò, & tertio geniti; non fieret deletio Populi; & vix domus esset, in qua non iaceret defunctus, præsertim in terra illa foecundissima, ut notavit Bonfrerius: ergo melius videtur exponi textus iuxta nostram sententiam, quam iuxta reliquas. Con-

Confirmatur ex textu Psalm. 77. ubi dicitur, occisas fuisse primitias laborum Ægypti. Unde arguo sic: primitiæ laborum Ægypti debent intelligi illi filij, in quos propter ordinem nativitatibus deveniebant iura, bona, & parentum possessiones. Sed post mortem primogeniti secundò genitus erat primus, in quem iura, & possessiones deveniebant (& idem de tertio genito; si secundò genitus fuit mortuus) ergo post mortem primogeniti, illi filij, qui erant secundò, & tertio geniti, reputandi sunt primitiæ laborum suorum parentum, ac proinde tali plaga percusi.

9 Obijcies 1. Contra primam conclusionem dicentem: non comprehendendi primogenitos, qui iam essent Patres familias. Textus Exod. 12. ait: *Necque enim erat domus, in qua non iaceret mortuus.* Sed hæc verba tam rigorosè pronunciata, ægrè salvari poterunt, si Patres familias alioqui primogeniti non intereunt: ergo etiam Patres familias, qui fuerant primogeniti iam vxorati, & in domo sua viventes nullum mortuum vidissent in ea, si adhuc non genuerant, ut aliquibus contigisse, non est inverisimile. Ad hoc argumentum respondeo disting. maiorem: *Et verba textus sunt intelligenda in rigore universalitatis, nego maiorem: more Historico, & Hyperbolico, concedo maiorem, & permissa minori, nego consequentiam.* Ea enim, quæ referuntur in textu, potius significant multitudinem, quam universalitatem; ita ut per exaggerationem, & hyperbolem significata fuerint, ad indicandum horrorem percussiois, & lamentationis causam communem. Cuius solutionis duo sunt testes ambo præclari. Primus est Hugo de Sancto Victore sic inquires apud Pereyr. supra: *Posse nos interpretari verba Scripturæ, ut non intelligamus simpliciter in omni domo fuisse aliquem mortuum; sed subintelligamus, in qua erat primogenitus, ut sit hæc*
Dec. I.

plena, & perfecta oratio. Nulla domus erat in Ægypto habens aliquem primogenitum, in qua non sit facta cædes. Secundus est Jacobus Bonfrerius in hunc locum ita pronuntians: *Quod si hæc omnia neodum alicui satisfaciunt, agnoscat sanè, per me licet, cum quibusdam, hic aliquam hyperbolem, ut idem sit, non erat domus, ac vix aliqua erat domus.* Deinde respondeo secundo cum eodem Bonfrerio, concessa maiori, negando minorem: & ad subiunctam probationem dicendo, per talem casum non tolli illam universalitatem, sub qua loquitur textus: loquitur enim textus sumendo domum pro familia, in qua essent parentes, & filij, siquidem hoc sonat nomen *primogenitus*: dicit enim ordinem ad alios genitos, & hoc est, quod dixit ipse Bonfrerius per hæc verba: *Sed hic casus excipi posset, & intelligi hæc sententia de domibus, quæ perfectam familiam constituerent. Id est, parentibus liberisque constantem.*

10 Obijcies 2. contra eandem conclusionem Sapientiæ 18. Habentur hæc verba: *Quoniam uno momento, quæ erat præclarior natio illorum exterminata est.* Sed hæc verba non benè intelliguntur, nisi etiam fuissent occisi illi primogeniti, qui essent patres familias: ergo hi quoque sunt interfecti. Minor patet: quia si illi, qui fuerunt patres familias, relictii fuissent; non posset dici præclara natio illorum exterminari. Ad hoc argumentum resp. disting. maior. *Exterminata est in primogenitis, dum crescerent, concedo maiorem: In ipsis iam adultis, nego maiorem, & disting. respectivè minorem, neg. consequ.* Itaque verum est, quod dicitur in textu Sapientiæ 18. *Quod, nimirum, præclara natio Ægyptiorum uno momento exterminaretur.* Cum enim semper sit longè clarior, atque pretiosior parentibus proles, quæ est primogenita; & revera omne primogenitum passum sit exterminium in occisione, ideo rectè dicitur exterminata natio præclarior,
Dd 2 quia

quia *præclara natio dicebatur, quæ erat primogenitorum*, ut ait Barradas. Ceterum non ideò credendi sunt interfecti illi primogeniti, qui iam erant patres familias, & adulti, sed illi, qui adhuc erant sub patria potestate: tum quia ex ipso textu Sapientiae 18. colligi potest aliqua hyperbole, & exaggeratio in narrando illam exterminationem: solet enim in re lugubri hyperbole esse non infrequens: vnde dicitur ibidem in verbis immediatè anterioribus: *Neque enim ad speliendum vivi sufficiebant*, quod manifeste dictum est hyperbolicè. Tum, quia deplorati primogeniti, appellantur nomine infantium, quod potius convenit primogenitis, dum adolefcerent, & nutrentur in domo patris, quàm emancipatis iam, & adultis. Sic constat Sap. 18. vers. 10. per hæc verba: *Resonabat autem inconueniens inimicorum vox, & flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium*. Salvantur ergo verba textus Sap. quin primogeniti iam patres familias fuissent quoque interfecti.

11. Obijcies 3. Ex Patre Sebastiano Barradas contra secundam conclusionem, in qua dicebamus, etiam *secundo, & tertio* genitos interiisse, ubi primogenitus deficiebat. In hoc textu debent intelligi nomine primogenitorum illi dumtaxat, qui aperuerunt vulvam matris: ergo non possunt intelligi secundo & tertio geniti. Probo antecedens: ad proportionem primogenitorum, qui sunt interfecti, postulat Deus sibi offerri omne primogenitum, quod aperit vulvam matris: ergo primogeniti, qui fuerunt interfecti, solum sunt illi, qui vulvam matris aperuerunt. Probo antecedens: oblatio primogenitorum, qui aperiunt vulvam matris, postulatur à Deo in signum, & recordationem plagæ fortissime, qua occidit omne primogenitum; sed inter signum, & signatum debet interesse proportio: ergo ad pro-

portionem occisionis primogenitorum, vel primogenitorum occisionum, postulavit Deus sibi offerri omne primogenitum, quod aperit vulvam matris. Maior constat ex libr. Exod. cap. 13. tum versic. 12. ubi dicitur: *Separabis omne, quod aperit vulvam Domino, & etiam à vers. 14. sic aiente: Cumque interrogaverit te filius tuus cras dicens quid est hoc? Respondebis eis in manu forti eduxit nos Dominus de terra Ægypti, de domo servitutis. Nam cum induratus esset Pharao, & nollet nos dimittere, occidit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti à primogenito hominis usque ad primogenitum iumentorum: idcirco immolo Domino omne, quod aperit vulvam masculini sexus, & omnia primogenita filiorum meorum redimo. Erit igitur, quasi signum in manu tua, & quasi appensum quid, ob recordationem, inter oculos tuos: eo quod in manu forti eduxit nos Dominus de Ægypto.* Ad hoc argumentum respondeo negando antecedens, ad cuius probationem distinguo antecedens: *Ad preparationem, omnimodam, & in omnibus, nego antecedens: Sufficientem ad memoriam occisionis primogenitorum, concedo antecedens, & nego consequentiam.* Itaque verum est propter textum ibi allatum, Deum in memoriam occisionis primogenitorum postulasse, ut quæcumque primogenita sibi consecrarentur, & offerrentur: Verum ad hoc nullatenus requiritur proportio omnimoda inter primogenita occisa, & offerenda; tum quia aliqui etiam illa primogenita, quæ offerenda essent, deberent occidi, si omnimoda proportio esset servanda: tum quia licet textus dicat, *erit tibi in signum, & ut appensum quid ad recordationem*: quis negabit, oblationem primogenitorum, qui vulvam aperuerunt, sufficienter posse excitare speciem illorum, qui occisi sunt, quamvis hi vulvam non aperuerint? Tum denique, quia dedicatio Levitarum minus pro-

proportionata videbatur ad recordationem, & nihilominus instituta est ad id loco primogenitorum: ergo quia ad talem recordationem, & rationem signi non minutissima postulatur proportio; sed ea, quæ sufficit ad excitandum speciem: quam quidem benè excitarent primogeniti oblatis, qui vulvam aperuerint, etiam si qui occisi fuerint, non omnes vulvam aperuerint, sed solum plures. Respondeo secundo, negando antecedens, & ad eius probationem distinguo antecedens: *Ad proportionem, quæ componitur cum diverso fine in utroque casu*, concedo antecedens: *Quæ non componitur*, nego antecedens, & consequentiam. Est enim observandum Deum, cap. 13. petere determinatè oblationem primogenitorum, qui aperuerunt vulvam matris; cap. verò, 12. factam fuisse occisionem primogenitorum (etiam vulvam non aperientium) propter diversos fines utrobique respectos: in cap. enim, 12. volebat Deus concitare clamorem universalem per totam Ægyptum: & ad id conducebat omnes domos habentes familiam, (licet qui aperuerat vulvam iam defunctus esset) ad conspectum alicuius cadaveris rumpere in planctus; & ideò dicit textus, *neque enim erat domus, in qua non iaceret mortuus*, propter quæ verba singularitèr adnotata, adhæremus potius nostræ sententiæ; licet hanc sententiam Patris Barradas valdè dignam esse censeamus, & nimis probabilem. In cap. verò, 13. non solum volebat Deus, memoriam beneficii facti Populo Israël in occisione primogenitorum Ægypti, sed insuper volebat, ut homines, & familiæ Hebræorum tale beneficium, quam primum in memoriam revocarent, & pro eo Domino suo gratiarentur: cumque ad id maximè conveniret, ut sine mora primus aperiens vulvam esset oblatus, nec restanti momenti ad secundo, vel tertio geni-

tos differretur, ne, si deessent, etiam de esset oblatio; ideò Deus expressit de primogenitis offerendis, quod vulvam aperuerint. De primogenitis verò occisis, ita non limitavit propter insinuata superius.

12. Obijcies 4. contra secundam conclusionem: Vox *primogenitus* non nisi abusivè potest accomodari secundo, & tertio genitis. Sed proprietas textus semper est conservanda: ergo hæc intelligentia est sinistra. Maior patet; quia perinde est dicere, primogenitum debere intelligi secundo genitum, ac dicere, per album debere intelligi nigrum: ergo, &c. Ad hoc argumentum respondeo negando maiorem: numquam enim intelligitur abusivè ille textus, qui non, nisi per contextum exponitur. Nos autem in nostra expositione, & exponimus textum per contextum, & etiam rigorem vocis *primogenitus* non excludimus: dicimus enim, ita salvari debere occisionem primogenitorum, ut in omni domo esset mortuus, & ideò ad secundo, & tertio genitos recursum facimus; quin propterea vocem *primogenitus* impropiemus: primogenitus enim, vel potest intelligi, *absolutè* ante omnes filios reliquos, vel *respectivè* ad aliquos: quis enim dubitat, quod filius secundo genitus *primogenitus* fuit, quàm tertio genitus, ita ut respectu huius possit *primogenitus* nuncupari, præsertim, deveniente in eum, iure, & possessione primogenituræ. Cum ergo neque intorqueamus verbum, neque desit congrua expositio contextus, consequens fit, expositionem nostram non esse sinistram.

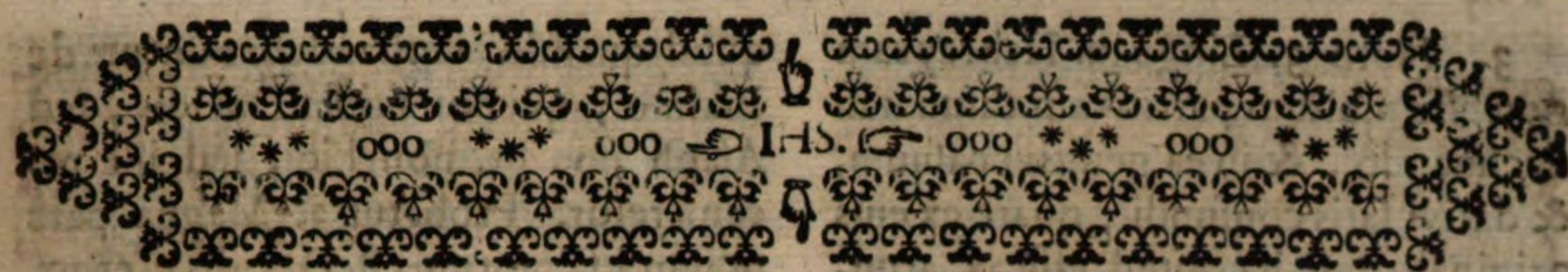
13. Obijcies 5. contra cohærentiam utriusque conclusionis sic. Si primogeniti, qui iam erant patres familias non intelligerentur; neque secundo geniti in tali domo. Sed plures domus essent in quibus, & primogenitus esset pater familias, & restaret secundo ge-

genitus : ergo falsum esset quod non erat domus ubi non iaceret mortuus. Minor patet , probo maior. Vivente primogenito , qui aperuit vulvam, & fruente sua primogenitura, cur erat occidendus ille , qui nec erat primo natus , nec primus superstes , nec primogenitura fruens ? Ad hoc argum. resp. concessa mai. & min. dist. conseq. *Domus idest familia* , neg. conseq. domus idest *domicilium* , conced. conseq. Nam primogenitus ille pater familias si habebat filium , eum amittendo ipse , & tota familia lamentabatur. Si autem non habebat filios non erat pater familias ; vel esset domus rara in tam fecundo solo ; ita ut propterea clamor satis generalis non deesset ad expressionem hyperbolicam verificandam : quæ semper salvaretur si penè universæ familiæ dolerent etsi in singulis domicilijs mortuus non resideret. Rogabis pro

complemento resolutionis : an primogeniti tali textu comprehensi , patris essent , an matris ? Resp. patris : tum quia vox masculina in Hebræo posita ; & oblatio masculini sexus facienda ex præcepto , *Exod. 13.* videntur poscere , ut in cæteris sequamur masculinum sexum in similibus designationibus : tum , quia si pater habuit alios filios ; quomodo dici poterit *primogenitus* ille , qui non est primus genitori suo ? Vel dicito tandem , comprehendi utrumque primogenitum ex parte matris , & ex parte patris , quia ubi textus non distinguit , nec nos distinguere debemus : vel dic , illum sive patris , sive matris , super quem caderent iura , possessiones , & amor : eo enim abrepto , magis cresceret , & crebresceret , clamor , & dolor.

(S)

QUÆSTIO OCTAVA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

DEFECERUNT LAUDES DAVID. *Psalms. 71.*
in fine.

A R T I C U L U S.

UTRUM DAVID FUERIT VNICUS AVTHOR OMNIUM
Psalmodum?

NOTABILIA.

IOTO primò quando
inquirimus : *Quis-*
nam fuerit Author Psal-
modum ? Nos non
habere sermonem

de Authore primario ipsorum: cum ex-
tra omnem controversiam sit, hunc
Authorem primarium fuisse Spiritum
Sanctum, qui omnibus Scriptoribus
Canonicis Sacras Scripturas dictavit,
& Anonymastice est Author totius
Sacrae Scripturae. Sic patet in Act.
Apostolorum cap. 1. versic. 18. ubi
dicitur: *Oportet impleri Scripturam, quam*
prædixit Spiritus Sanctus per os David de
Juda. Et specialiter de ipso Davide in
lib. 2. Reg. cap. 23. vers. 1. *Hæc autem*
sunt verba David novissima. Dixit David
filius Isai. Dixit vir, cui constitutum est de
Christo Dei Jacob egregius Psalter Israel.
Spiritus Domini locutus est per me, & ser-
mo eius per linguam meam. Non ergo lo-
quimur, & disputamus, nisi de instru-
mento Spiritus Sancti, & de calamo

(vt aiunt Gregorius, & Theodoretus.)
Inquirimus ergo : *An David fuerit ille*
calamus scribae scribentis omnes Psal-
mos?

2 Noto 2. duplicem posse consi-
derari rationem dubitandi ad hunc ar-
ticulum disputandum. Alteram natu-
ralem; alteram verò artificialem: na-
turalem quidem quatenus. Psalmi ipsa
varietate titulorum occasionem dant
sic, vel aliter opinandi, eo quod iam
Davidi, iam Salomoni, iam Asaph,
iam filijs Corè appareant inscripti:
quod, vt patet, quandam dubitatio-
nem suapte natura videtur ingerere:
quam tamen ipsa traditio superavit,
quousque alia successit ratio dubitandi
artificialis, artificiosa, seu malitiosa,
profecta, nimirum, ex eo, quod Ju-
dæi perfidi observantes, Christum Do-
minum per Psalmos Davidis caracte-
re plurimo designari; vocarunt in du-
bium Authorem Psalmorum, obscu-
rantes, quantum poterant, eum fuisse
Davidem. Sic observavit Valentia in
Prologo ad Psalmos.

No:

3 Noto 3. Linguam Hebraycam non esse multum partitivam casuum in declinando, & in ea genitivi casuum, & dativi satis confundi: quare ex eius originali non ita potest efficax argumentum confici, casibus attendendo, ac si per grammaticationes, sive Græcas, sive Latinas procederetur. Debilis ergo solum argumentatio poterit resultare, quoties per meram casuum grammaticationem hæc quæstio multum gravis velit absolvi.

4 In ea ergo duplicem invenio sententiam, quarum prima asserit. Davidem non fuisse unicum Authorem Psalmorum. Cui sententiæ adhærent Div. Athanasius in Synopsi. Eusebius, Lyra, Eugubinus, Hilarius, Hieronymus apud Lorinum. Alteram verò affirmantem, omnium Psalmorum Authorem fuisse Davidem. Hanc sententiam tenent Augustinus, Chrysostomus, Theodoretus, Cassiodorus, Euthym. in Prolog. Psalmorum Theophilactus Joann. 10. Torniellus. tom. 1. Annallium, Cantapetrensis, Valencia in Prologo, in Psalmos tract. 1. & Lorinus præfatione in Psalmos.

5 Huic sententiæ secundæ calculum meum adiicio, dicoque, Davidem unicum Authorem fuisse omnium Psalmorum. Probatur 1. conclusio ex Verbis Christi Domini, Lucæ cap. 20. ubi dicit: *Dixit David in libro Psalmorum.* Sed non tam Antonomasticè, & absolute adscriberetur Davidi liber Psalmorum à Christo Domino, nisi ille fuisset unicus eorum Author: ergo ita fuit. Minor constat: nam regularitèr loquendo, volumen, in quo sunt opera diversorum, vni dumtaxat non attribuitur. Probatur 2. Vfus totius Ecclesiæ iuxta Cassiodorum. Item, Christus Dominus, & Apostoli, & alij Scriptores Sacri citando Psalmos neminem citant, præter Davidem: ergo hic est Author omnium. Probatur consequ. Nam inverisimilè prorsus est;

quod quando verba desumuntur de Psalmo, qui non fuisset Davidis, sed Asaph, v. gr. non hic, sed ille recenseretur. Probatur 3. Magna pars talium Psalmorum est Davidis: ergo, & omnes Psalmi. Antecedens patet: tum ex illis verbis, 2. Reg. cap. 23. *Egregius Psalter Israel.* Tum ex illis 2. Paralypomenon. 7. vers. 6. *Cantores ordinatos fuisse, ut canerent Psalmos, quos fecit David.* Tum ex verbis Thematis: *Defecerunt laudes David.* Consequentia autem probatur ex defectu fundamenti ad oppositum, ut ex argumentorum solutione constabit, & quarta probatione iam subsequente.

6 Probatur 4. conclusio: David est Author Psalmorum, qui eum habent in titulo, seu qui inscribuntur ipsi David. Deinde Psalmorum non habentium aliquem titulum: ac denique Psalmorum habentium alium in titulo: ergo est omnium Author. Prima pars probatur à titulo, & probatione iacta. Probatur secundam, postea probatur tertiam: *Psalmi fremuerunt gentes: & venite exultemus Domino,* carent titulo. Sed de primo dicunt Apostoli, *Act. 4. vers. 25.* esse Davidis: & de secundo asseritur à Div. Paulo in Epist. ad Hebræos cap. 4. ergo quod careant titulo Davidis, non ideo ei, ut Authori sunt dene-gandi. Probo tertiam partem. In primis Psalmis 44. qui inscriptus est *filijs Core*, tribuitur etiam Davidi ab Athanasio Patrono contrariæ sententiæ: deinde Psalmus 77. inscriptus Asaph tribuitur à Div. Matthæo apud Lorinum *Propheta*, quod magis quadrat Davidi, quam Asaph. Demum Psalmus 71. inscriptus Salomoni est Davidis iuxta Gilbertum Genebrardum aientem: Davidem illum reliquisse Salomoni ad spectationem Mesia: ergo quod titulus aliquorum Psalmorum inscribatur alijs præter Davidem, non officit, quominus eum credamus talem etiam Psalmorum Authorem exti-

titisse. Omnium ergo Psalmorum David vnicus Author est recensendus.

7 Obijcies 1. Liber non dicitur liber David, sed liber Psalmorum: ergo David non est eius Author. Resp. 1. negando antecedens propter illa verba suprâ attracta, quæ Lucæ 20. Christum dicitur protulisse: quid enim est dicere, dixit David in libro Psalmorum, nisi manifestè dicere: *Liber Psalmorum est Davidis*; veluti si proferret quispiam: *Dixit Salomôn in libro Proverbiorum*, perinde est, ac si protulisset: *Hic liber Proverbiorum est Salomonis*. Resp. 2. concesso antecedenti, neg. conseq. Tùm quia potuit accidere, quod licet inscriberetur *liber Psalmorum David* tamen excidisset tale nomen *David* in titulo Hebræo; non secus ac in aliquibus Psalmis excidisse videmus nomen *David*: quod tamen in lectione septuaginta Interpretum retinetur. Tùm, quia si plures Psalmi, adhuc carentes titulo, vel potius cum alio titulo distinctæ personæ, etiam tribuendi esse videntur ipsi Davidi; quid oberit toti libro carentia nominis *David* in titulo, vt ipsi tribuantur?

8 Obijcies 2. Saltem Psalmi, qui inscribuntur *David* in dativo casu, non sunt Davidis: ergo non omnes. Antecedens probatur: nam ponere in dativo *Davidem*, est signare illum esse personam, cui destinatur; non cuius est opus: alioqui in genitivo possessionis præfigeretur, dicendo: *Psalmus Davidis*: ergo illi saltem Psalmi Davidi, vt Authori non sunt adscribendi. Ad hoc argum. Resp. neg. antecedens simul cum probatione, & assumpto totiùs argumenti, quod minus esse efficax statim vincitur: nam Psalmus 109. incipiens: *Dixit Dominus Domino meo* inscribitur *ipsi Davidi*, & non minus, quam Christus Dominus, Matth. 22. talem Psalmum attribuit *ipsi Davidi*, vt Authori: vnde videtur hæc

Dec. I.

grammaticatio esse impertinens; præsertim cum videam sic apud Latinos *dativum* pro *genitivo* usurpare: v. gr. apud Catonem *instrumenta rusticis*, pro *rusticorum*: & apud Sixtum Senensem 2. ad Corinth. 12. vers. 7. vbi Latinus legit: *Stimulus carnis meæ*, legit Græcus *carni meæ*: & lingua Hebræa, vt notavimus, non multum discernit hos casus. Igitur quod in dativo casu sit positus *David*, non excludit, eum fuisse Authorem: nam dicendo: *Psalmus ipsi David*, potest sic intelligi: *Psalmus inspiratus ipsi David*: sicuti si in aliqua pictura poneretur *ipsi Græco*, notaret Authorem, cum posset intelligi: *Græco tribuenda est*: qui fuit Pictor famosus.

9 Obijcies 3. In titulis diversorum Psalmorum iam nominatur Asaph, iam David, iam Iditum, iam Salomôn, iam Ethàn, iam filij Corè. Sed hæc omnia nomina non alia de causa ibi posita fuisse videntur, nisi ad indicandum Authorem vniuscuiusque Psalmi respectivè: ergo ita fuerunt Authores. Ad hoc argumentum, resp. neg. minorem; constat enim Asaph, Iditum; Ethàn, & filios Corè fuisse Cantores Insignes, vt traditur 1. Paralypomenon cap. 15. 16. & 25. inscribebanturque aliquando Psalmis eorum nomina, vt notum esset, ad quem ille Psalmus ex Cantoribus pertineret. Aliàs insuper inscriptionis motivum solebat esse materia, & argumentum Psalmi, v. gr. in Psalm. 71. qui inscribitur Salomoni, propter, ea, scilicet, quæ nuper ex Genebrardo retulimus.

10 Obijcies 4. Illum textum, 2. Paralypomenon cap. 29. vers. 30. vbi dicitur: *Præcepit Ezechias Levitis, vt laudarent Dominum sermonibus David, & Asaph*: ex quo textu sic arguitur: Laudes Domini celebrandæ erant sermonibus David, & Asaph. Sed id est, vtrumque Psalmos composuisse: ergo vterque fuit Author. Probo minorem:

Ec

tum,

tum, quia associatur Asaph cum David, quoad laudes Domini decantandas; sed ita cecinit David, ut quoque esset Author: ergo similiter Asaph circa tales sermones Author credi debet. Tum, quia illud verbum *sermonibus* non supponit pro Cantu, sed pro conceptu: ergo, &c. Ad hoc argument. respond. disting. maior. Asaph *Principis incanendo*, conced. maior. *In componendis Psalmis*, neg. maior. & neg. min. ad cuius primam probationem distinguo maiorem: *Associatur in Psallendo*, concedo maiorem: *In componendo*, subdistinguo: *Compositione musica*, concedo maiorem: *Rationali, seu loquutiva*, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam. Cum enim constet 1. Paralypomenon 16. Asaph fuisse constitutum Cantorem Insignem; & etiam constet, Davidem fuisse Psalterem egregium, ut dicitur 2. Reg. cap. 23. Videtur esse satis motivi ad eos associandos, & comparandos: non quidem quoad rationalem, & discursivam compositionem Psalmorum; sed quoad compositionem musicam, in qua uterque eminebat, & pro qua potius videntur laudes supponere, quam pro re dicta: tunc enim laudare Dominum dicimur, cum harmonicè psallimus, ita ut etiam de passerculis diluculo surgentibus, & ad dulcisonos cantus se provocantibus, phrasis dicat Hispana *alaban à Dios*, & propter concentum Coeli etiam phrasis Biblica apud Job dicat: *ubi eras, cum me laudabant astra matutina?* Inde ad secundam probationem dico, illud verbum *sermonibus*, seu *verbis David, & Asaph* non debere præcisè sumi pro rationali compositione iam dicta, præsertim cum lætitia, ut inquit textus. Tum, propter suprà insinuata: tum, quia secundum phrasim Hispanam, usurpari solet verbum significans compositionem mentalem, seu rationalem, ad significandam compositionem musi-

cam. Dici enim solet: *Cantòse una buena letra de Durón*: cum tamen littera non secus, ac sermo potius mentis operam videatur concernere. Tum, denique: quia non est inconveniens, quod simul in eodem textu dicatur, laudari Dominum sermonibus David, & Asaph, & quod primus esset Author, & Cantor secundus: nam similiter in phrasi Hispana satis frequenti dici consuevit: *Festearon à los Reyes con letras de Zamora, y Durón*. Quorum primus quidem celebris Poeta: secundus autem Insignis Musicus haberetur.

11 Obijcies 5. Argumentum illud, quod memini, me audivisse in Complutensi Academia, dilucidè, & nervosè propositum à Reverendo Patre Doctore Fr. Chrysostomo de Vargas Cisterciensis suæ Congregationis Exgeneralis Magistro, Theologiæque Cathedratico Complutensi; modo autem dignissimo Præsule Asturicensi. Argumentum, prout memini, urgebat sic: aliquis Psalmus est, qui ex materia contenta manifestè convincit, eius Authorem non fuisse Davidem: ergo David non omnes composuit. Probatur antecedens: Psalmus 78. incipiens: *Deus venerunt Gentes in hereditatem tuam*, prosequitur, loquens de destructione Civitatis, & Templi dicens: *Polluerunt Templum Sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in pomorum Custodiam*. Sed hic Psalmus ex tali argumento convincit, non esse Davidis, & melior congruentia reperitur, ut sit Psalmus Asaph, cui talis Psalmus inscribitur: ergo datur aliquis Psalmus, qui non possit esse Davidis. Minor quoad primam partem probatur: nam David non poterat loqui de vastatione Civitatis, & Templi, antequàm Templum ædificaretur. Sed ædificatum fuit post mortem Davidis: ergo talis Psalmus loquens de Templo Sancto Domini non potuit esse Davidis. Probatur secunda pars: quia temporibus Esdræ, ut traditur 2. Esdræ cap.

cap. 2. vers. 8. invenitur commemora-
tus Asaph, ad quem datur Epistola,
& erat saltuum Præfectus. Sed hic ex-
titit post Templi vastationem, immò,
& solutionem captivitatis; in qua so-
lemnitate oportebant Cantus, & Hym-
ni: ergo congruentius talis Psalmus
applicatur Asaph, prout titulus ipse
proclamat: nam inscribitur sic: *Psalmus Asaph.* Ad hoc argumentum spe-
ciosum, & eruditum resp. neg. ante-
cedens: ad cuius probationem nego
minorem quoad vtramque partem: &
ad probationem primæ. Resp. 1. iuxta
solutionem ibi datam disting. *Non potuit*
loqui Spiritu Prophetico, nego maiorem:
Historicè, permitto maiorem: & con-
cessa minori, nego consequ. Cum enim
Prophetico Spiritu Templi vastatio-
nem potuisset antevidere, de hac quo-
que præloqui potuit. Resp. 2. disting.
maiorem: *De Templo Salomonico*, conce-
do maiorem: *De alio loco*, quod *Templum*
dici posset, nego maiorem; & concessa
minori, nego consequ. Itaque in eo
Psalmo loquutus est David de Tem-
plo, non quidem Antonomasticè pro
Salomonico, vt sæpè intelligi solet,
sed usurpando Templum pro loco, &
altari destinato ad ministerium, & cul-
tum, quod esse poterat Tabernaculum
cum Arca foederis in tot bellis habitis
à Populo Dei, malè tractatum à Gen-
tibus; Arca, scilicet, Testamenti tan-
dem occupata per Philistæos. Cuius
interpretationis ratio est; 1. quia non
est, cur recurramus ad meram Pro-
phetiam de Templo in illo Psalmo Da-
vidis: gratis enim id dicitur, licet alio-
qui David fuisset tam insignis Prophe-
ta de Christo: 2. quia in Psalmis ante-
cedentibus ad septuagesimum pri-
mum, de quibus vix est controversia,
Authorem fuisse Davidem, fit sæpè
commemoratio de Templo, v. gr. in
Psalmo 5. dicendo: *Adorabo ad Templum*
Sanctum tuum. Et Psalmo 17. *Exaudivit*
de Templo Sancto suo. Item Psalmo 10.

Dec. 1.

Psalmo 17. Psalmo 26. Psalmo 27.
Psalmo 28. Psalmo 44. Psalmo 47.
Psalmo 64. & Psalmo 67. Si ergo in
tot Psalmis, quos convenitur esse Da-
vidis, illa Templi commemoratio fit:
quomodo vis talis probationis subsiste-
re potest? Necessariò ergo dicendum
est, loqui Davidem vel de Taberna-
culo, seu habitaculo gloriæ Dei; vel
de Civitate Sancta Hierusalèm; quæ
propter cultum poterat esse instar
Templi: vnde *ly polluerunt Templum*
Sanctum tuum; & posuerunt Hierusalèm in
pomorum Custodiam, intelligi possunt per
amplificationem de eadem re vnica
duo pronuntiata. Ad secundam pro-
bationem breviter respondeo ex hac
solutione; quod minus congruens est
Asaph Princeps saltuum pro re præsen-
ti: quod enim officio Sylvestri cum
Musico? Vnde cum ex solutione præ-
cedenti David non loquatur de Tem-
plo Salomonico, non deservit illa pos-
terioritas talis Asaph, vt accommode-
tur prædicti textus interpretatio. Quin
potius cum constet de Asaph cantore
lib. 1. Paralypom. & anteriore vt ap-
paret; huic potius inscriptio Psalmi
attribuenda est: & quidem quoad Mu-
sicam, vt dictum est.

12 Obijcies 6. Verba vltima Psal-
mi 71. *Defecerunt laudes David:* & postea
incipit Psalmus sequens, dicendo:
Psalmus Asaph: ergo quia in Psalmo
71. finiti sunt Psalmi compositi à Da-
vid. Respondeo negando consequen-
tiam apertè falsam. Tùm quia Psalmus
71. non habet in titulo *David*, sed *Salomonem*. Tùm quia alij Psalmi sequen-
tes, vt sunt 108. & 109. incipiunt
dicentes: *Psalmus David:* & sic plures
Psalmi. Quare solutio est cum Lorino
in Psalmo 71. quod illa verba signifi-
cant talem Psalmum fuisse postremum
in compositione, licet non ita sit in
ordine Scripturarum.

13 Obijcies 7. Eatenus Asaph
non composuisset aliquos Psalmos;

Ec 2

qua-

quatenus Asaph non fuisset Propheta, sed solus cantor. Sed hoc est falsum: ergo. Minor probatur: ex illis verbis 2. Paralypomenon 29. 29. *Vt laudarent Dominum Sermōibus David, & Asaph videntis: Videntem autem idem est, ac Prophetam.* Respondeo ex Tostato 1. Paralypomenon 25. quæst. 6. & 10. Distinguendo maiorem: Prophetam strictè, vel latè, nego maiorem. Strictè præcisè, permitto maiorem. Et dico, quod Asaph ita fuit sapiens, vt com-

paretur cum Salomone: vnde satis *videns* poterat appellari: & insuper cantores dicebantur Prophetæ, lata usurpatione: tum quia canebant aliqua pertinentia ad laudem Dei: tum quia canebant aliqua multis ignota. Sic Tostatus. Resp. 2. negando minorem: nam licet idem Asaph qui fuit cantor fuisset Propheta; id non cogit fatèri composuisse Psalmos; nisi aliundè efficacitè probetur.

QUÆSTIO NONA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

MAGNA ERIT GLORIA DOMUS ISTIUS NOVISSIMÆ plùs, quàm primæ. *Aggæi 2. vers. 10.*

ARTICULUS.

QUOMODO INTELLIGENDA SIT, ET DE QUO templo maior gloria secundi templi ad primum?

NOTABILIA.

NOTO primò: In hoc textu Aggæi 2. Duplicem misceri quæstionem alteram cum Judæis: alteram verò cum Christianis transigendam: cum enim inquit Aggæus venturum esse desideratum cunctis gentibus, & impleturum esse domum istam gloria, subdendo, quod mag-

na est gloria eius istius novissimæ plùs, quàm primæ, contendunt Christiani contra Judæos ex hoc loco, solidè demonstrari Christum iam advenisse; cum tamen Judæi id solita sua obstinatione pernegare non erubescant. Secunda verò quæstio est inter Christianos, num, videlicet, secundum templum magnificentia excesserit Salomonicum? Vbi subnotandum est: Templum Salomonicum eversum in captivitate Babilonica Sedeciz restau-

ratum fuisse per Zorobabelem post reditum captivitatis : & insuper , ut observat Cornelius , Herodes Aſcalonita adulatione commotus , & sperans , se fore Meſſiam tandiu expectatum , ablato iam ſceptro de Juda , diruto Templo Zorobabelis , aliud magnificentissimum eodem loco subſtruxit ; ſed id non eſt firmum . Procedit ergo noſtra quaſtio de ſecundo Templo , adhuc admiſſa , & attempta reintegratione Herodiana reſpectu primi . Vtrum videlicet fuerit magnificentius , Herodianum ne , an Salomonicum ? Ultrò enim omittimus priorem quaſtionem : ſiquidem non inſtituimus Palæſtram Polemicam , ſed merè Biblicam , & doctripalem .

2 Noto 2. Obſervari debere in hac re , quod attinet ad Hiftorias Judaicas Joſephi , & Joſippi : ambo enim in hac controverſia miſcentur : Vndè , & amborum fides eſt à nobis oportune taxanda . Sciendum enim de Joſippo filio Gorionis , quod hic ad centum annos fuerit poſterior Flavio Joſepho , ſuaſque de re Judaica Hiftorias ab eodem fuerit mutuatus . Huius rei teſtem depromo Nobiliſſimum Ciſterciensem Fr. Julium Bartholoccium in ſua Bibliotheca Rabbinica eruditione plurima compilata . Vndè ſi fides *Joſephi* nuntiat , labascat etiam fides Joſippi , neceſſe eſt . De Flavio autem Joſepho ſatis modo ſit dicere cum Venerabili noſtro Gaſpare Sanchez viro verè modesto : *Longum eſſet illius errores , eosque graviſſimos numerare* . Vide Baronium 1. tom. Annalium , ubi multos agnoſcit , neque pauci ſunt , qui in Joſepho errata plurima , eaque infantilia , & foeda deprehendunt . Vide dictum Baronium in apparatu ad primum tomum Canonum de Locis , lib. 11. cap. ult. Poſſevinum lib. 2. Bibliothecæ Selectæ , cap. 25. *Et in apparatu Sacro Verbo Joſephus* . Vide inſuper Torniellum , & Morerium . Igitur non debet eſſe tanta amborum fides , ut poſt eos ire cogamur .

3 Noto 3. Quoad ſenſus litteralis eſt ille , qui intenditur immediatè ab Spiritu Sancto : ſignificatur verò per verba , aut propria , aut metaphorica ; ſpiritualis verò eſt ille , qui ſignificatur , aut indicatur , non quidem ab ipsis verbis ; ſed ab ipsis rebus immediatè ſignificatis per verba . Ita ſentiunt Abulenſ. in Matth. cap. 13. quaſt. 28. Nicolaus de Lyra Prologo 3. Bibliorum . Gregor. 14. moral. cap. 1. Div. Joannes Chryſoſtomus hom. 29. Ambroſ. lib. 5. in Luc. Origen. lib. 5. Periarcon. cap. 2.

4 Noto 4. Eum ſenſum eſſe , qui immediatè intenditur ab Spiritu Sancto ſignificare per verba , quem preſerunt verba propriè ſumpta , quoties indè nihil manat abſurdum ; ſed antecedentia , & conſequentia textus benè concordant . Dum autem ex immediato ſignificato verborum quid reſultat non verè cohærens , & diſſonum , tunc per metaphoricam ſignificationem eruendus eſt ſenſus litteralis . Regula eſt Auguſtini lib. 3. de Doctrina Chriſtiana 10. & 11.

5 His poſitis , duplex in hac re venit dividenda ſententia : altera aſſerens , exceſſum gloriæ , qui ponitur per Aggæum in ſecundo Templo , reſpectu primi eſſe ratione magnificentiae , qua ſecundum Templum reintegratum per Herodem exceſſit Templum Salomonicum . Quam ſententiam tenet Joſephus lib. 15. Antiquitatum , cap. 14. quem ſecutus eſt noſter Rivera in hunc locum . Idemque cum Rivera ſentire videntur Hieronymus in hunc locum , & Chryſoſt. tum tom. 5. in demonſtratione *quod Chriſtus ſit Deus* , tum hom. 34. in Epift. 1. ad Corinthios . Secunda verò ſententia ſuſtinet , hunc exceſſum gloriæ ſecundi Templi ad primum , ſumi non poſſe à maiori ſumptuoſitate ædificij ; ſed maiori gloria Chriſti in tale Templum venturi , poſſe ſalvari . Hanc ſententiam ſequi vide-

dentur Cyrillus Alexandr. apud Turrianum lib. 2. pro Epistolis Pontificijs cap. 20. Rupert. Hugo, Burgens. Isidorus Clarius, Vatablus, & alij apud, & cum Cornelio, & Gaspare Sanchez in hunc locum.

6 Dico ergo cum AA. secundæ sententiæ. *Excessus secundi Templi ad primum explicari debet per gloriam Salvatoris, & non per excessum materiale Templi.* Probatur nostra conclusio. Verba, & totus contextus huius Prophetiæ propriè sumptus, contenta sunt, & optimè explicantur de Christo Domino in hoc Templum venturo. Sed aliundè excessus Templi Zorobabelis, vel Herodiani ad Templum Salomonicum, malè probatur: ergo tota maior gloria secundi Templi desumenda est à Christo, & non à fabrica. Probo maiorem, postea minorem probaturus: totus contextus, & littera clamant in secunda fabrica Templi maiorem famam, gloriam, beneficentiam, & pacem; sed hæc omnia abundè explevit Salvator noster Christus Dominus per B. V. M. in Templo præsentatus, ibi quotidie docens, Apostolos, & primos fideles adunans, & iacens fundamenta Ecclesiæ: ergo totus contextus Prophetiæ optimè explicatur de Christo Domino. Probat minor: quia præcipua gloria, & fama domus alicuius, præcipuè ab habitatione desumitur. Et ideo domus Lauretana, etsi modica, celeberrima est per univèrsam. Et quælibet casula hominis Sancti solet esse celebris in memoria. Sed in Templo Zorobabelis, seu secundo templo, apparuit benignitas, & humanitas Salvatoris Dei nostri, non sub aliquo velamine, & per figuras, aut sub nube, prout in Templo Salomónico olim; sed ipse Rex gloriæ, ipse Princeps pacis, & fons salutis, omnimodaque plenitudo illius Templi, quod in æternum cantabit posteritas sæculorum: ergo illa omnia comple-

bantur in Christo. *Confirmatur 1. ex Malach. cap. 3. vers. 1. aiente: Et statim veniet ad Templum suum Dominator quem vos queritis, & Angelus Testamenti, quem vos vultis.* Sed hic loquitur de Templo Zorobabelis, cuius tempore Prophetavit Malachias: ergo licet hoc non fuerit tam magnificum, quàm Salomonicum, salvat tamen maiorem gloriam propter adventum Dominatoris, & Angeli Testamenti. *Confirmatur 2. ex Propheta Aggæo. Nam statim ac dicit, quod veniet desideratus gentibus, qui apud omnes Catholicos est Christus Dominus, subiungit statim: Magna erit gloria domus istius novissimæ, plus, quàm primæ: ergo quia signum est, talem excessum gloriæ ab adventu Messiae fore desumendum.*

7 Probo iam minorem, quam promisi probare. Fundamentum de eo, quod secundum templum primum excessit in fabrica, & sumptuositate ædificij, est Josephus; sed hic in hac re 1. est suspectus. 2. de re non plenè notificatus. 3. non multum fidelis. 4. denique inconstans: ergo fundamentum est nullum. Probo minorem per partes, & in primis primam. Judæus Author post Christum suspectus est, quoties aliqua ex parte debilitat aliquam Prophetiam de Christo; sed dum Josephus comminiscitur excessum materiale Templi secundi per Herodem reparati ad Salomonicum viam aperit, qua illa verba: *Magna erit gloria domus istius novissimæ, plusquàm primæ*, non intelligantur de Christo, sed de maiori fabrica materiali: ergo suspectus est. Probo 2. partem, quod non fuerit plenè notificatus: Josephus ad summum poterat habere de Templo Salomonis illam rudem idæam, quam nos modo habemus. Sed ad definiendam comparisonem cum Templo secundo, amplior desiderabatur notitia, ut observavit noster Gaspar Sanchez: ergo, &c. Minor per verba

Gasparis Sanchez plus roboratur : *Ad hæc (ait) ego primo , responderem Josephum nunquam Salomonis Templum spectare potuisse ; atque idè , neque debuisse , neque potuisse illud cum Herodiano comparare. Vt enim nos licèt legamus millies , quæ de Historia Sacra de Salomonis Templo prodita sunt , non nisi imperfectam , & rudem formamus imaginem , si modo aliquam ; sic neque ille plus habuit lucis , quam nos habemus. Probo 3. partem , quod non sit multum fidelis : tùm ex Cornelio aiente : Sæpè vacillat fides Josephi , ut docet Baronius tom. 1. in apparatu. Tùm ex Gaspare Sanchez dicente : Deinde , ut in multis alijs , quæ apertè pugnant cum Scriptura , desideratur fides Josephi : sic etiam hic , ubi nullam habuit ab Scriptura Sacra lucem , quam intueretur. Tùm ex Torniello in Annalibus , &c. Probo 4. partem , quod , scilicèt , varius sit , & inconstans. Et ante omnia malo fidem meam habere Joanni Ekio Catholico præclarissimo omninò neganti , tale Templum Herodis , quam affirmanti Josepho. De quo sic Egesippus apud Cornelium : *Vtinam tam Religioni , & veritati attentus quàm rerum indagini , & sermonum proprietati fuisset. Consortem enim perfidiæ Judeorum , etiam ipse sermone se exhibuit , quem de eorum supplicio manifestavit , & quorum arma deseruit : sacrilegia tamen eorum non dereliquit. Probo , inquam , quod varius sit , & inconstans : dicit enim aliqua non benè cohærentia. Nam primo dicit , quod Herodes anno 18. Regni sui ædificavit Templum : cumque ex ipso solùm regnasset Herodes triginta , & septem annos , non stabit , quod dixerunt Judæi Joannis 2. scilicèt , Templum illud , 46. annis ædificatum esse : nam quomodo id stabit , si ipse à fundamentis struxit , atque ut apparet quoque perfecit ; & nihilo minus totidem annis , idèst , 46. non regnavit ? Secundo ait , altitudinem Templi fuisse duplicatam per Herodem , contra illud Eccli. 50. dicentis :**

Hanc duplicationem fuisse Simonis filij Onie per hæc verba : Simon , Onie filius Sacerdos magnus , qui in vita sua suffulsi domum , Templi etiam altitudo ab ipso fundata est , duplex ædificatio , & excelsi paries Templi. Tertio ait , ibidem scilicèt , lib. 15. Antiquitatum , cap. 14. ut citant : Suntuosiorum fuisse domum Herodis , quam Templum Herodis. Dicere autem , domum Herodis excelsisse Templum Salomonicum , videtur difficile , cum illius nulla extet memoria ; de hoc autem totus personet Orbis. Quarto ait Josephus lib. 20. cap. 8. Herodem rogatum à Populo , ut Orientalem porticum Salomonis instauraret , se propter impensas pecuniarum , & temporis excusasse. Quænam ergo poterat esse eius potentia ad Salomonem comparata , ut exclamat Rupertus ?

8 Confirmatur assumptum in probatione minoris expositum , probando : Templum Herodis minimè excedere potuisse Templum Salomonicum. 1. quia præterquamquod Ekus tale Templum Herodis negat omninò , ego quidem , lustrato Josepho , loco citato lib. 15. cap. 14. talem locum in impressione mea valdè antiqua non reperi : & in cap. 11. ubi loquitur de his , quæ citantur , non tamen invenio Josephum assertivè dixisse , Templum secundum excedere Salomonicum. 2. quia dato , id dixisse Josephum , pro Templo Salomonis stat totiùs Orbis fama communis , & noster Villalpando tom. 1. apparatus , dicens : Herodis Templum cum Templo Salomónico non esse comparabile. Sed deinde sumptus , qui constant canonicè , valdè superant potentiam Herodis , ac relationem Josephi : ergo minus fuit Herodianum. Probo minorem ex his , quæ colligit noster Cornelius ex 1. Paralipomenon. 22. 14. & 3. Regum 5. 16. Nam pro Salomonico impensæ pervenerunt ad duo mille , & quadringentos milliones aureorum ; septuaginta mil-

millia portantium onera ; octoginta millia Latomorum absque tribus millibus , & trecentis propositis , & plures lapides pretiosos , & prægrandes ad fundamenta Templi. Ad Templum autem Herodis decem millia Artificum recenset Josephus loco citato, & mille plaustra. Insuper pro Templo Salomonis 2. Paralypomen. 3. dicitur: *Porro aurum erat probatissimum , de cuius laminis textit domum , & trabes eius , & postes , & parietes , & ostia , & clavos fecit aureos ; ita ut singuli clavi syclos quinquagenos appenderent.* Quid ergo ad hæc, illud, quod dicitur 1. Machabæorum 4. de secundo Templo : *Ornaverunt faciem Templi Coronis aureis , & scutulis:* ergo, &c. 3. quia Templum, quod vocatur Herodianum , ad summum fuit Templum Zorobabelis magis ornatum, & amplificatum, nedum ex nostro Sanchez, & Cornelio, atque Egesippo lib. 1. De Excidio Hierosolymitano, & Genebrardo lib. 2. Chronologiæ dicentibus : non permisisse Herodem solvere fundamenta Zorobabelis, quæ conservabant Judæi ; sed etiam ex ipso Josepho dicente lib. 15. Antiquitatum cap. 14. de Templo Herodis hæc verba : *Antiquis fundamentis reliquis, & Templo Salomonico solutis , nova imposuit , super quæ Templum erexit longitudine centum cubitorum , latitudine centum , & altitudine centum viginti.* Nunc sic : sed dum Josephus variat, & nutat ; & neque excessum secundi Templi ad primum satis pronunciat, nec probat : ac de Herodiano datur absoluta negatio, & ex concedentibus, solum reparatio Templi Zorobabelis, cuius nunquam probatur excessus ad Salomonicum, præstat primitias deferre Salomonico in fabrica, & Templo Zorobabelis maiorem gloriam in Christo tale Templum honorante : ergo talis excessus gloriæ intelligendus est de Templo Zorobabelis, etsi minus sit Salomonico propter Christum. *Confirmatur 2.*

Nam Josephus lib. 5. Antiquitatum, cap. 11. loquitur de Templo Herodis sub hac expressione, *opus non minimum.* Dum verò lib. 5. cap. 3. loquitur de Templo Salomonis, ait, *opus a instar mundi.* Confer, amabo te, utramque expressionem, & mitte reliqua.

9 Obijcies 1. Div. Hieronym. & Div. Chrysostomus supra citati in referendo sententias, planè asserunt, secundum Templum fuisse sumptuosius primo ; sed sumptuositas in ædificijs refertur ad fabricam : ergo excessus gloriæ sumendus est à magnificentia ædificij respectu Templi Salomonici. Ad hoc argum. resp. dist. mai. *Secuti Josephum in re , de qua non disputabant,* conc. mai. *ex proprio iudicio , & examine;* nego mai. & concessa minori, nego conseq. Potuerunt enim prædicti Sancti Patres in re transeunter tacta sequi Josephum, cuius laborantem fidem, saltem in tali re, non agnovissent, ut inquit Sanchez ; qui sic ultra prosequitur de Josepho pronuntians : *Cum nullam habeat Sacram Fidem , à qua Josephus possit accusari mendacij , non sanè plus fidei in sua historia meretur , quam quilibet alius profanus Scriptor.* Undè circa rem, de qua sacra pagina loquitur, utilis est, si eam enucleat ; si verò contradicit, nedum inutilis, sed eliminandus. Vbi autem rem Sacra Scriptura non dirimat, fidem quidem faciet, si valida ratio in oppositum non reclamet : ut enim cernere est apud Morerium in suo Historico dictionario, Josephum plures probant, sed plures diffamant. Atque ut hæc, quæ diximus de Josepho, ulterius ex Authore luculentissimo roborentur, adire quisquam poterit nuperimum Authorem eruditum quemdam de præclara semper familia PP. Carmelitarum Excalceatorum, scilicet, Fr. Cherubinum à Sancto Josepho, qui in sua Biblia Chritica tom. 1. differt. 5. cum nostro Saliano plurima Sigillatim memorat, in quibus circa Tem-

Templum Herodianum errore lapsus est ille Josephus: vnde nec ipsi ullam in pronuntiato nostro irrogamus iniuriam. Idcirco; licet Josippus filius Gotionis lib. 5. Historiarum cap. 26. hanc maiorem sumptuositatem secundi templi de Josepho corraferit; nihil propterea authoritatis specialis sibi conciliat. Dices. Josippus variat in anno: ergo non sumpsit à Josepho. Respondeo disting. consequens: *Non sumpsit casum*, nego propter authoritatem Bartholomaei: *Non sumpsit Chronologiam*, concedo: in hac enim multi multa variant, & historiae profanae nihil poenè concordant; sed saepe plures suo iudicio tempora taxant, atque componunt.

10 Obijcies 2. cum replica: si res ita non esset; Josephus non protulisset secundum Templum Salomonicum superasse: ergo ita fuit. Probo antec. Author non ignobilis, & in pluribus probatus à plurimis non dixisset, & mandasset scriptis mendacium impudentissimum, & oculis omnium patens: ergo nisi ita fuisset, id non scripisset. Antec. patet: quia ipse ex vna parte passim ingrediebatur, & egrediebatur Templum secundum, & oculis lustrabat, & observabat. Ex alia parte propter maiorem proximitatem temporum simul cum peritia suae legis, haberet, sicut & alij, solemniores notitias, quam nunc de Templo Salomonis: ergo impudentissimè, & coram omnium oculis mentiretur. Ad hoc argum. resp. negando antec. ad cuius probationem iterum nego antec. & ad eius probationem nego dari notum mendacium in comparatione vtriusque Templi propter incertitudinem notitiarum de Templo Salomonis: siquidem ex parte legis easdem prorsus notitias haberent, ac nos habemus de libris Regum, & Paralypomen: de reliquis autem etsi proximitas temporum videretur eas facere fideliores, eo quod tractu temporis noti-

Dec. I.

tiae turbentur; negari etiam non potest, quin tractu temporis etiam notitiae, & eventus praeteriti in dies clarescant: vnde illae notitiae cum alioqui non essent Canonicae, eandem rei opinionem relinquerent, quam modo habemus: cumque etiam modo, ut observavit Gaspar Sanchez, non nisi idaeam rudem de Templo Salomonico valeant efformare periti Doctores: similiter dicendum est de iudicio, quod formavit Josephus, dum calamo manum admovit, vel dum potuit falli incomparando; vel si voluisset mentiri (quod ego nemini adscribo) tamen id mendacii non cunctis patesceret, prout argumentum intentat. Resp. 2. Josephum, etsi in sua historia Templum Herodis plurimum commendasset, non tamen expresse definivisse excessum comparationis secundi Templi ad primum, prout supra observavi, ne eadem repetamus. *Replicabis* Josephus lib. 5. Antiquitatum cap. 11. ait de Templo Herodis secundum quantitatem vniuscuiusque rei sumptibus cuncta priora superasse: ergo clarè dicit excessum ad fabricam Salomonis. Resp. 1. disting. antec. *Cuncta priora opera Herodis*, concedo antecedens: *Opera Salomonis*, nego antecedens. Est clara solutio. Resp. 2. distinguendo antec. *Cuncta priora, quae in fabrica Zorobabelis fuerunt adhibita*, concedo antecedens: *Cuncta priora de Templo Salomonis*, nego antecedens, & conseq. Herodes ergo aut reparans Templum Zorobabelis, aut denuò aedificans priora longè auxit, atque perfecit, quamquam ad Salomonis magnificentiam non pervenisset, iuxta verba Josephi dicentis de illo: *Opus ad instar mundi*.

11 Obijcies 3. Templum, quod fuit tempore Christi Domini, non fuit Templum Zorobabelis: ergo de ipso verificari non potest maior gloria respectu Salomonici propter ingressum in tale Templum, & praesentiam D.

Ff N.

N. Jesu-Christi. Probo antecedens: Templum in quod venit Christus, erat ex pulchris lapidibus, & structura; ut dicitur Matth. 13. sed Templum Zorobabelis erat ex lapide imposito, ut dicitur 1. Esdræ cap. 3. ergo Templum, in quod venit Christus, non fuit Templum Zorobabelis. Ad hoc argumentum resp. negando antecedens: ad cuius probationem distinguo minorem: ex lapide erat imposito *ante tempus Simonis filij Oniæ Sacerdotis, & Machabeorum, conc. min. post talia tempora, nego minorem, & consequ.* Nam tempore Simonis filij Oniæ Sacerdotis, & Machabeorum ipsi ampliaverunt, ornaverunt, ac perfecerunt structuram illam Templi, quam admirabantur Apostoli dicentes: *quales lapides, quæ structura!* Benè ergo cohæret, quod esset Templum Zorobabelis idem, in quod venit Christus Dominus, licet primò fuerit ex lapide imposito, & quasi in rudiori statu: secundò verò novam speciositatem induerit, propter operam Simonis filij Oniæ Sacerdotis, & Machabeorum, iuxta illa verba Eccli. 50. hic repetenda: *Simon filius Oniæ Sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsi domum, Templi etiam altitudo ab ipso fundata est duplex ædificatio, & excelsi parietes Templi.*

12 Obijcies 4. Excessus gloriæ secundi Templi ad primum est de gloria sumptuositatis ædificij, ergo per præcisum adventum Messiae ad secundum Templum, non benè salvatur rigor textus, antec. probat. 1. ex illis verbis Aggæi cap. 2. vers. 4. Loquentis de Templo tempore Salomonis, ubi ait: *Quis in vobis est derelictus, qui vidit domum istam in gloria sua prima? Et quid vos videtis hanc nunc? Numquid non ita est, quasi non sit in oculis vestris?* Ex quibus sic: gloria, de qua hic loquitur, est sumptuositas ædificij, ut expressè asserit Sanchez in sua Paraphrasi dicens: *Cui domum istam Dei à*

Salomone prius ædificatam in sua maiestate, & splendore intueri licuit? Sed comparatio secundæ gloriæ relatè ad primam, supponit, secundam gloriam esse intra eandem lineam: ergo est de sumptuositate ædificij. Secundo quia ante hanc Prophetiam de maiori gloria secundi Templi, præcedit immediatè promissio auri, & argenti; sed sumptus non nisi ad sumptuositatem referuntur: ergo talis gloria secundi Templi pro sumptuositate debet intelligi. Ad hoc argumentum resp. negando antecedens: ad cuius primam probationem, permixta maiori, distinguo minorem: *Esse intra eandem lineam genericam, & subalternam, conced. minor. Intra eandem lineam specificam, nego minorem, & consequentiam.* Itaque dupliciter possumus explicare hanc difficultatem: vel per terminos dialecticos, ut in forma tradimus, vel per Rethoricos. Si per dialecticos, dicimus, hanc comparisonem non esse *de magis, & minus* intra eandem speciem: tunc enim, posito, quod gloria Templi Salomonici fuerit sumptuositas ædificij, & non gloria Domini, seu Ministrorum, benè inferretur, excessum gloriæ secundi Templi à sumptuositate ædificij fore taxandum. Sed dicimus, comparisonem fieri sub genere altiori continente sub se species subalternas, ita ut gloria spiritualis omnem gloriam metalli, & lapidum superaret. Si per terminos Rethoricos, dico comparisonem fieri, non à *pari* in ratione gloriæ, sed inter classes gloriæ à *superiori ad inferius*: vel è contra *ab inferiori ad superius*. Quæ illustrantur ex Paraphrasi Gasparis Sanchez vers. 9. huius loci, cum dixit: *Neque minor erit secundi Templi gloria, quàm eius, quod tanto artificio, & tam profusis sumptibus Salomòn struxit: immò multò erit illustrior, quia desideratus gentibus illud ingreditur.* Ad secundam probationem distinguo maiorem: *Promissio auri, & argenti ad animandam*

pusillanimitatem, & vitandam inopiam in edificando, conced. minor. Ad excedendum in magnificentia, neg. mai. & disting. minor. Sumptus, sumpta sumptuositate absoluta in hoc casu, conced. maior. Comparativa, neg. minor. & consequentiam. Vnde licet Deus vellet maiorem gloriam secundi Templi spiritua-lem fore propter gloriam Christi ven-turi, nihilominus, vt erigeret animos, vel de sumptuositate Salomonica ter-ritos, vel de temporalium rerum amo-re sollicitos, vel de cultus Religione de-votos; auri, & argenti copiam non dubitat polliceri. Quod autem gloria illa spiritualis esset, & mystica mani-festè convincitur ex illis verbis prece-dentibus: *Et movebo omnes gentes, & veniet desideratus gentibus, & implebo domum istam gloria.* Gloria autem deside-rati gentium, & expectationis gentium, vt Patriarcha Jacob olim se explicuit, gloria spiritualis est.

14 Colliges 1. Quod quamvis, vt ponderat noster Rivera, Templum Salomonis longum fuerit septuaginta cubitis; Herodis verò centum, atque Herodes lapides candidos vigintiquin-que cubitorum polierit, & Templum crustis aureis ad extra contexerit, val-lemque profundam coequaverit, & 162. columnas, & porticus erexerit, demumque ad atriam Sacerdotum, & Laicorum tertium adiecerit, pro gen-tilibus, & immundis; cum tamen non sint nisi ex Josepho, & Josippo def-tillata, & expressa; reflectendo ad supe-riora, quibus hos Authores exarmavi-mus, cuncta vno impetu concidunt, & evertuntur. Vel enim non ita omnino se habent, redolendo amplificationes, & elegantiam historicam; non secus ac in ludis, & spectaculis publicis plus surgere solent in relatione quam in ip-so apparatu. Vel si ita se habent, cum comparatio facienda esset totiùs ad to-tum, omnibus vndequaue perpensis, & appensis, quod nemini facile est, Dec. I.

vtroque Templo non certè, & penitus observato, ideò superiora, & si verum quodammodo in historia tenerent, non tamen possent rem veterrimam, & di-ficillimam omnino dirimere. Colliges 2. Quod si adversus hanc conclusio-nem obijci velit aliquid, quod eo ten-dat, ne videlicet, talis Prophetia Ag-gæi de Christo sit intelligenda, neque per modum argumenti admittendum esse: quoniam suppositionem violat, & infringit, in qua omnes Catholici con-sentiunt, dum ad hanc nostram quæ-s-tionem differendam accedunt.

15 Obijcies 5. Templum secun-dum Zorobabelis ædificatum est per spatium quadraginta, & sex annorum, vt constat Joann. 2. & Templum Sa-lomonicum per septem annos, vt constatat 3. Reg. 6. Sed tantus excessus tem-poris, & operæ proculdubio probat maiorem sumptuositatem: ergo exces-sus secundi Templi ad primum potius salvandus est ad litteram per maiorem sumptuositatem. Ad argument. resp. ex Maldonato, quem lustrare oportebit, disting. mai. Per quadraginta, & sex annos *computatis interruptionibus*, conc. mai. *Non computatis*, neg. maior. & distincta respectivè minori, nego conseq. Itaque Judæi retulerunt qua-draginta, & sex annos causa exagera-tionis, & quia ipsæ etiam interruptio-nes arduitate operis commendabant; sed reapse fabrica non duravit octo an-nos: passim enim opus interrompeba-tur, prohibebaturque, vt constat ex primo libro Esdræ, & ex Maldonato, & interpretibus. Quod autem Tem-plum Zorobabelis per octo annos du-raverit, & Herodianum per novem, vt vult Josephus, non probat maio-rem sumptuositatem respectu Templi Salomonici, cuius fabrica duraverat per septennium: sæpè enim videmus ignobiles fabricas, etiam si non cessent, procedere lentas; cum tamen aliæ sumptuosissimæ propter copiam opifi-

Ff 2 cum;

cum, & pecuniarum brevi usque ad fastigia conscendere. Et sic est discurrendum de Salomonico propter suprā re-

latos latomos, & opifices; auri-
que, & argenti copiam
immensam.

QUÆSTIO DECIMA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

SCITO PRÆNOSCENS, QUOD SEMEN TUUM PEREGRI-
num futurum sit in terra non sua, & subijcient eos ser-
vituti, & affligent quadringentis annis.

Genesis 15. vers. 13.

A R T I C U L U S.

VTRUM HABITATIO HEBRÆORUM IN ÆGYPTO, ET SERVITUS
duraverit quadringentis annis?

NOTABILIA.

In hac quæstione
maiore cum clari-
tate procedamus,
quippe quæ non
vnicum, sed plures
claudat articulos connexos inter se,
& disputandos, præmittere oportet
plura, quibus status controversiæ, eius-
que resolutio magis clarescat, & pate-
fiat. Igitur noto 1. Triplicem rem hic
distingui oportere, scilicet habitatio-
nem in Ægypto Populi Hebræorum,
eiusdem afflictionem, & servitutem.
Deinde legitimum, & exactum com-
putum, prout fieri possit, temporis,
quo prædicta durarunt, cuiusquidem
computationis regula semper futura

est textus ille celebris Divi Pauli ad
Galatas 3. sic aientis: *Hoc autem dico
testamentum confirmatum à Deo, quæ post
quadringentos, & triginta annos facta est
lex non irritum facit ad evacuandam promif-
sionem.* Cui etiam quoad numerum con-
cordare videtur ille textus Exod. 12.
*Habitatio filiorum Israël qua illi manserunt
in Ægypto, fuit quadringentorum tri-
ginta annorum.*

2. Noto 2. loquendo de hac eadem
computatione, præsertim quoad nu-
merum quadringentorum annorum,
sumpturam esse initium computandi à
nativitate Isaàc, quippe cum prædic-
tio de peregrinatione facta fuerit rela-
tè ad semen Abraham, tale semen cen-
sendum est, esse Isaàc, quamquam Is-
maël fuerit quatuordecim annis maior

natu : tum quia Genesis 21. dicitur : *In Isaac vocabitur tibi semen.* Et Genesis 17. vers. 21. etiam dicitur : *Pactum verò meum statuam ad Isaac, quem pariet tibi Sarà.* Imò & Ismaeli Dominus se propter Abraham benefacturum esse promittit ; cum tamen cum Isaac, & posteris eius pacta sit firmaturus. Quare cum præsens textus Genes. 15. vers. 13. Solos quadringentos annos recenset, pro peregrinatione seminis Abraham inquit : *Scito prænosces quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & subicient eos servituti ; & affligent quadringentis annis.* Inde est quod à nativitate Isaac talis numerus est computandus, ita verò intelligendus, atque accommodandus provt modo iam subditur.

3. Noto 3. cum Patre Bonfrerio: Hos quadringentos annos, quamquam consequi solum videantur grammaticaliter ad servitutem, & afflictionem Hebræorum, ita ut sonet textus nuper relatus, talem afflictionem per spatium quadringentorum annorum durasse ; nihilominus hæc annorum supputatio ita debet intelligi, ut nedum supra servitutem ; sed cadat etiam supra tempus totius peregrinationis ita ut copulativè hic manet sensus : *Peregrinatio hac seminis tui, servitus, & afflictio durabit quadringentis annis.* Tum ut coherere possit hic textus cum textu Divi Pauli supra relato, & aiente : à vocatione Abraham usque ad primum ingressum Populi Israelitici in Ægyptum anni plusquam ducenti fluxerunt, quibus detractis, numquam posset peregrinatio intra Ægyptum ad tales quadringentos annos excrecere. Tum quia ipsa grammaticalis constructio factis consuevit, quoties aliquid commu-

ne duobus, vel tribus rebus successive prætereuntibus adnectendum est, id ad calcem reijcere non tam ut postremam partem orationis solum afficiat, quam ut copulativè afficiat omnes, ut si diceretur : *Incipiet gelu fortissimum, & ventis agitantibus flosculi adveniant, & terra dabit fructum suum, pluviaque, & imbribus madefiet vno anno.* Si ergo quis ex hac oratione existimet spatium unius anni pluviam non cessaturam, rem intelligit perperam ; licet proximè ad pluviam annus notetur : potius enim ideò ibi subijcitur ut quatuor anni tempestates sibi ordine succedentes complectatur, scilicet gelu Januarii, flores Aprilis, Æstus Augusti, & pluvias Decembris.

4. Noto 4. Computationem illorum textuum, in quibus non solum quadringenti anni, sed numerantur quadringenti, & triginta, non esse sumpturam exordium à nativitate Isaac ; sed à promissione Abraham facta, ut literaliter dicit Divus Paulus loco citato ad Galatas 3. Cum enim ab ortu Isaac fluant facile anni omnino quadringenti usque ad legem, opus est retrocedere versus Abrahamum ante nativitatem Isaac ad sumendum triginta, quæ restant : cumque rursus Abraham post viginti quinque annos à profectioe sua genuisset Isaac (centenarius enim erat, dum genuit Isaac, & septuaginta quinque annos natus quando vocatus à Deo perrexit ad terram Canaam, ut constat Genes. 12.) de quinque dumtaxat annis restat dissidium, quod à duobus doctis Interpretibus diversa via componitur, & utraque probabili, quam propterea admittendam præmito, scilicet vel cum Pererio dicendo, quod numerus quadringentissimus alibi recensitus non est ita exactus, & purus, ut secum etiam non ferat hos quinque annos, qui modo supersunt eo quod de more Scripturæ numeri parvi, & fracti non com-

putentur, ad quæ dicenda cogitur, quippè arbitratur, & sustinet eodem vnico anno accidisse vocationem Abraham, habitationem in Charràm, & profectiorem ad terram Canaàm, contra quod ait nihil posse convinci; vel cum Bonfrerio dicente hos quinque restantes annos consumptos esse, ex quo Abraham vocatus fuit in Chaldeã, quo usque septuaginta quinque annos natus perrexit in Canaàm; quod inde probat ex cap. 11. Genes. versic. penult. & cap. 12. versic. 5. vbi dicitur habitasse in Chanàm, & animas ibi fecisse, pro quibus aliquorum annorum tempus est designandum, & etiam ex textu Græco Judith. 5. vers. 7. vbi dicitur: *Et fugerunt in Mesopotamiam, & habitaverunt ibi dies multos.* Qua propter tota peregrinatio debet claudere peregrinationem seminis Abraham, & etiam ipsius Abraham ab anno 70. vt evadat prorsus exactus numerus Divi Pauli 430. annorum, quem quoad possimus, decurtare nulla ex parte, oportebit. Sed pro his, si stamus Bonfrerio, subnotari debet, quod licet vocatio Abraham ponatur in cap. 12. Gen. quando Abraham dicitur habere 75. annos; tamen intelligenda est anno 70. accidisse; sed ibi per recapitulationem narrata.

5. Noto 5. Oportunam explicationem, atque doctrinam Doctissimi mei Magistri Patris Joannis de Vlloa in suis eruditissimis, atque refertis decadibus regularum Decade 1. regula septima, in qua ait affirmationes nonnullas, negationes vè Sacræ Scripturæ quandoque non tam ipsis personaliter competere, quibus applicantur, quam suis maioribus, aut concivibus, &c. Et postquam rem, & regulam perspicuis declarat exemplis, venit tamen ad rem nostram, vbi oportune sic fatur. Sed quamquam Populus Hebræus formaliter, in se ipso neque peregrinationem, neque captivitatem, neque erumnas,

neque oppressionem passus est per quadringentos annos, passus tamen est hæc omnia, & per hunc annum numerum partim in se ipso, partim cum adhuc esset in lumbis suorum Patriarcharum; quia isti passi sunt erumnas, & peregrinationes, vt constat ex scriptura: Quandoquidem post illam promissionem Mesæ, Abraham coepit hæc, & ill hæc peregrinari, patiens bis rapinam suæ vxoris, Semel à Pharaone, & iterum ab Abimelech. Similiter Isaac filius suus iniurias non modicas accepit à Palestine occasione puteorum. Similiter Jacob, à quo per duodecim filios propagatus est Populus Hebræus, peregrinatus est apud Laban, & decem vicibus, hoc est multis, vt exponam decade quarta, passus est calumniam ab eo. Quare prædicta peregrinatio, cuius fit mentio, ad ipsum etiam Patriarcham Abraham videtur pertinere, vt ex eius anno septuagesimo tota collectio fiat annorum illa quam supputat Divus Paulus, & sic paraphrastice exponunt Septuaginta Interpretes illum locum Exodi 12. Cum enim Vulgata nostra dicat sic: *Habitatio filiorum Israël, qui manserunt in Ægypto, fuit quadringentorum, & triginta annorum.* Ipsi paraphrasim faciunt, ita vertentes: *Habitatio filiorum Israël, qui habitaverunt in Ægypto, & in terra Chanaàm ipsi, & patres eorum anni quadringenti triginta, vbi vt vides, spatium temporale assignatum non solum refertur ad Populum Israël, qui ingressus fuit Ægyptum; sed etiam ad patres eorum.*

6. His positis quadruplex circa tempus habitationis potest assignari sententia. Prima est Sancti Joannis Chrysostomi homilia trigesima octava in Genesim, quæ censet tempus mansionis Hebræorum in Ægypto ad ducentos annos non pervenisse. Secunda, & singularis sententia per oppositum asserit, tale tempus fuisse quadringentorum.

gentos, & triginta annos, quos Divus Paulus vsque ad legem laram fluxisse commemorat: Hanc tenet Gilbertus, Genebrardus libro primo Chronologiae, & novissimè Authores Valentini Trilles, Lofa, & Monterde, qui in sua Theologia expositiva Syllogistica Exod. 12. citat Adricomium. Tertia sententia est Hebræorum aientium tempus illud durasse ducentis, & decem annis. Quam tenent Liranus, & Caietanus, atque etiam disiunctivè Bonfrerius in Genesim capite decimoquinto, versiculo decimotertio. Quarta verò, & communis sententia, quæ à præcedenti modicum discrepat, sustinet, spatium prædicti temporis quindecim annorum fuisse supra ducentos. Hanc sententiam tenent Eusebius in Chronico, Augustinus de Civitate Dei, lib. 16. cap. 16. & 24. Beda in lib. de Sex Ætatibus Mundi. Josephus lib. 8. Antiquitatum. Hieronymus ad Galat. 3. Rupertus, Abulensis, Saliarius, Cornelius, & Pereyra in hunc locum Genesis 15. & perdoctus P. Mascarell tom. 1. dissertat. 2. Circa tempus verò, quo Israelitæ passi sunt in Ægypto afflictionem, & servitutem non nihil etiam invenio dissidij inter Authores, qui vix tempus vllum rotundè, ac definitè pronuntiant, uti par est, in re, quæ nullibi certam notionem parat. Sententia Hebræorum est, hanc servitutem non durasse amplius octoginta septem annis, ab anno videlicet nativitatæ Mariæ Sororis Moyfis. Sic habetur apud Pererium loco citato: Ipse autem Pereyra prædictam servitutem breviorē centum triginta annis fuisse arbitratur. Pater Joannes de Vlloa censet ad summum tempus prædictæ captivitatis protrahi posse vsque ad centum, & quadraginta tres annos. Bonfrerius autem ad centesimum decimum, ad quem annum circum circa se extendit, inter quos omnes cum vix vlla appareat de-

finita propositio, censeo, hos calculos non sibi multum contradicentes.

7 Igitur in hac controversia dico primo cum Bonfrerio: Habitationem Hebræorum in Ægypto fuisse circiter ducentorum, & decem, vel quindecim annorum. Ante cuius probationem textus Divi Pauli præmittitur, ad quem trahenda est supputatio: ait ergo ad Galatas 3. versiculo 16. *Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius, non dicit, & seminibus, quasi in multis; sed quasi in vno, & semini tuo, quod est Christus. Hoc autem dico testamentum confirmatum à Deo, quæ post quadringentos, & triginta annos facta ex lex, non irritum facit ad evacuandam promissionem.* Ex quo sic: Hæc supputatio Divi Pauli quadringentorum, & tringinta annorum à vocatione Aabrahæ vsque ad legem tenenda est omninò, & neque pro trahenda, nec decurtanda sine vrgentissimo fundamento; sed hac posita, & admissa, tempus habitationis Hebræorum in Ægypto est circiter decem, aut quindecim annorum supra ducentos: ergo ita hoc tempus legitime definitur. Maior patet. Quippè signata supputatio Divi Pauli fractum etiam numerum non prætermittens, & cum textu Exod. cap. 12. valdè concordans, debet esse instar Canonis, & calculi, penès quem cæteri regulentur. Minor probatur, & explicatur, vocatio Abrahæ, ut satis per se patet: intelligenda est, quando suos omninò deferens, venit in Charām, & inde in terram Chanaām, agens iam annum quintum supra septuagesimum, ut narratur Genesis 12. Sed hoc posito prædictus numerus tantum resultat ex exacta supputatione: ergo stante illo textu Divi Pauli, hic numerus retinendus est. Probatur minor: Ab hoc anno septuagesimo quinto Abrahæ fluxerunt viginti quinque vsque ad nativitatem Isaac, in qua Abraham erat centenarius Genesis 21. vers. 5. & inde
alij

alii sexaginta usque ad nativitatem Jacob Gen. 25. vers. 26. postquam alii centum, & triginta quovsque Jacob ingressus est in Ægyptum Gen. 47. vers. 9. Sed hi omnes anni ducentos quindecimque conficiunt: ergo ad complendos quadringentos atque triginta, quos Paulus suo textu commemoravit, alii quindecim restant supra ducentos habitationis Israël in Ægypto. Minor constat Arismetice, & maior Biblicè, nimirum ex triplici textu ibi citato, scilicet, & *circumcidit eum octavo die, cum centum esset annorum* hac quippè ætate Patris natus est Isaac. 2. *Sexagenarius erat Isaac, quando nati sunt ei parvuli.* 3. *Dies peregrinationis vite mee centum triginta annorum sunt.* Hic discursus satis comprobat nostrum assumptum, si insuper disunctionem aliquantulum explicemus, quæ tamen breviter exposita est, si ad numerum 4. oculos convertamus: ibi enim promissimus circa vocationem Abraham per utramvis viam incedere, sive cum Pererio aiente, intra eundem annum contigisse profectionem Abraham de Chaldæa, habitationem in Charàm, & profectionem in terram Chanaàm, quod expressissimum placitum est Augustini lib. 16. de Civitate sic aientis: *Intelligendum est, quod eodem anno facta sunt tria illa, & Dei promissio, antequam Abraham habitaret in Charàm, & habitatio eius in Charàm, & inde profectio eius in terram Chanaàm.* Sive cum Bonfrerio, pro quo stat Chronologia Rabbiorum in Seder Olam, Liranus, & Caictanus, & non debilis coniectura, quam inibi tetigimus pro eo, quod quasi quinquennium fluxisset ab Abraham promissione in Chaldæa septuagesimo anno ipsius usque ad profectionem in terram Chanaàm, quæ narratur Genesis 12. Igitur si prima via incesseris, ducentos, & quindecim annos conficies habitationis Hebræorum iuxta probationem superius expensam: sin

autem cum Bonfrerio secundam elegeris, ducentos, & decem annos habitationi præscribes; ducentos verò & viginti temporis interstitio à vocatione Abraham usque ad ingressum in Ægyptum intercurrenti.

8 Probatur 2. Eatenus huic supputationi standum non esset, quatenus Exod. 12. expressè dicitur, quod habitatio Hebræorum in Ægypto fuit quadringentis, & triginta annis; sed hæc Scriptura ita rigidè intellecta pugnat apertè cum alijs: ergo commodior, saniorque supputandi ratio tenenda est. Maior fundamentum est Genebrardi. Minor probatur: Sacra Scriptura Genesis 46. vers. 11. ait: Caath avum Moysis ingressum fuisse in Ægyptum, & Exod. 6. versic. 18. vixisse centum triginta tribus annis. Et ibidem versic. 20. ait: Amram patrem Moysis vixisse centum triginta septem. Rursusque Moysen octuagenarium esse dum cum Pharaone iam ageret de Populo deducendo Exod. 7. versic. 7. imò, & quando eduxit Populum de Ægypto: quia post quadraginta annos itineris in deserto mortuus est, centesimum, & vigesimum annum agens, ut habetur Deuteronomij ultimo, versic. 7. Sed tota horum annorum summa dumtaxat conficit trecentos, & quinquaginta annos, adhuc computando annos Caath. Habitos ante ingressum, & annos superviventiae utriusque Patris ad suas proles iam generatas, scilicet Amram, & Moysen: ergo nullatenus cum ceteris Scripturis stare potest, quod habitatio Hebræorum in Ægypto omnes omnino quadringentos annos expleverit.

9 Probatur 3. ab absurdo: Nam si hæc supputatio non sustinetur: ruit per tria millia annorum expedita, & firma Chronologia, quæ alioquin sub hac supputatione rata, & firma consistit ab exordio Mundi usque ad Babyloniam captivitatem, & ab initio Ge-

Genesis usque ad libros Esdræ ex sacris litteris clarè deducta : ergo hæc supputatio tenenda est : antecedens, textus & annos percurrendo, constabit. Namque ab exordio Mundi usque ad diluvium mille sexcenti, & quinquaginta sex anni fluunt, ut cap. 5. Genesis demonstratur. A diluvio usque ad ortum Abrahæ anni ducenti nonaginta duo ex textu Genes. 11. Ab ortu Abrahæ usque ad promissionem ei factam, adventumque in terram Chanaam anni septuaginta quinque ut Genesis 12. etiam constat. A promissione verò Abrahæ facta anno 70. ipsius, ut tenemus in hac questione usque ad egressum Hebræorum ex Ægypto, sive quod idem est, usque ad legem latam, quæ duobus post mensibus lata fuit, quadringenti, & triginta anni, de quibus Paulus ad Galatas 3. Ab egressu autem Hebræorum usque ad ædificationem Templi Salomonici quadringenti octoginta anni, ut constat ex libro 3. Regum cap. 6. A quarto anno Regni Salomonis, quo captum est Templum, usque ad captivitatem Babylonicam tempore Sedechiæ anni quadringenti & triginta, ut constat ex lib. 3. & 4. Regum. Usque ad solutionem autem prædictæ captivitatis initio Cyri regnantis septuaginta anni, ut constat 2. Paralypomenon, capite ultimo, lib. 1. Esdræ cap. 1. & Jeremiæ cap. 25. Sed hi anni, prout facillimè computantur, tria millia quadringentos, & triginta tres annos complent, in quibus fere totius Veteris Testamenti inoffensa decurrit Chronologia, quod Viro Theologo, & Interpreti faciendum est plurimi : ergo, &c. Vbi insuper nota, quod si vis potes per sacrum textum continuare Chronologiam : nam soluta captivitate Babylonica coepit Templum Zorobabelis 1. anno Cyri, & duravit annis 46. ut dicitur Joan. 2. finitumque est anno sexto Darij, ut dicitur 1. Esdræ.

Dec. I.

Et postea cum ponamus nos 70. Hebdomades Danielis incoepisse anno 7. Artaxerxis longimani, & hic ex Morerio, & alijs *Darius* appelletur ; potest prosequi numeratio finita cum Templo in anno 6. Darij, & postea Hebdomades 70. Danielis ab anno 7. Artaxerxis longimani seu Darij usque ad mortem Christi, &c.

10 Dico 2. Servitus Hebræorum, & captivitas in Ægypto circiter decem supra centum annos durare potuit, & non ultra. Probatur. Nam Exodi 1. vers. 6. dicitur, hanc afflictionem non coepisse, nisi mortuis non solum Joseph, sed etiam omnibus fratribus eius ; sed hoc posito restant pro captivitate, & oppressione anni relati cum latitudine illa quinque annorum plus minusve, quos in superiori conclusionem de Doctorum opinione prætruximus : ergo, &c. Minor probatur : post ingressum in Ægyptum Joseph vixit septuaginta, & unum annos, & Levi supervixit viginti duos, qui faciunt omnino nonaginta & tres ; sed oppressio non videtur, incipere potuisse, quousque alij septem, duodecimve anni transirent supra nonaginta & tres iam relatos : ergo, &c. Minor constare videtur ex textu Exodi. 1. vers. 8. ubi dicitur : *Surrexit interea Rex novus super Ægyptum, qui ignorabat Joseph.* Et ad delendam memoriam tanti viri, adhuc rerum humanarum caducitate, vicissitudineque concessis, septem anni ad minus cum illa latitudine relata concedi debent : ergo talis numerus annorum supra nonaginta tres relatos verosimiliter addi potest. Maior quoad primam partem constat, si tria loca Genesis inter se comparentur, scilicet caput 41. vers. 46. cap. 46. vers. 11. cap. 50. versiculo ultimo : cum enim stetit in conspectu Pharaonis, cum esset triginta annorum, & post transissent septem anni fertiles, & duo steriles, ut constat Genesis 45. ac tandem

Gg

vi.

vixisset 110. annis reliquum est, ut supersint 71. Quoad secundam partem etiam constat, tum ex prædictis locis inter se collatis, vnde resultat. Joseph habere triginta & novem annos, quando fuit ingressus Ægyptum: tum ex Chronologia maiori Hebræorum, ubi dicitur, Levi habuisse 44. annos, dum ingressus est in Ægyptum. Quod insuper convenit cum ijs omnibus, quæ ab ortu Levi usque ad nativitatem Joseph gesta narrantur Genesis 30. Sed Levi vixit viginti, & septem annis plusquam Joseph: Nam vixit 137. Exodi 6. vers. 16. Et Joseph 110. Genesis 50. capite ultimo: ergo si de viginti & septem demas quinque, quibus iam in vita excesserat Levi Joseph antequam ingrederentur Ægyptum, restare debent pro Levi viginti duo anni de superviventia in Ægypto post mortem fratris sui Joseph, ut omnino adæquentur viginti, & septem anni, quibus cum absolute in vivendo superavit. Ad quarum probationem robur, & fulcrum subdo verba Josephi libro secundo antiquitatum cap. 6. sic loquentis: *Reliquerunt autem Ægyptum mense Xanthico luna quinta decima, anno quadringentesimo trigesimo postquam Abrahā pater noster in Chanaān venit, & post Jacobi ingressum in Ægyptum anno ducentesimo decimo quinto. Moyses verò annum agebat octogesimum, & frater eius Aaron triennio erat maior.* Ex quibus verbis tota superior annorum distributio satis dilucide commostratur.

II Obijcies 1. Si solis dumtaxat quindecim annis supra ducentos Populus Israël commoratus esset in Ægypto, incredibilis prorsus appareret ingens illa multiplicatio Israelitarum, quæ in egressu de Ægypto notata est, & in Scriptura narratur: ergo longè maior debet censeri. Probatur antecedens: multiplicatio talis fuit, ut sexcenta millia virorum bellatorum componeret, & adiectis parvulis, senibus,

& mulieribus, circiter tricies centena millia resultarent; sed de personis septuaginta intra ducentos & quindecim annos propagationem tam stupendam horret animus credere: ergo inverisimilis est. Respondeo negando antecedens: & ad eius probationem rotundè nego minorem. Quippè quæ solum primo aspectu difficultatem ingerit, cum contrarium bona Arithmetica demonstratur, & cuique mediocriter intelligenti obvium fiat. In quem pulchrum laborem incubuit Bonfrerius in Exodum cap. 1. versic. 7. & quidem liberaliter: sumit enim de septuaginta illis personis quinquaginta dumtaxat, alias permittendo ineptas generationi, & præterea detrahendo de numero annorum habitationis decem, aut quindecim, relictis omnino ducentis; ut parvuli nacti essent aptitudinem generandi. Insuper à vicesimo usque ad quadragessimum annum tempus generandi in singulis viris prescribit, licet alioquin modo ultra tale tempus proliferetur. Hos ducentos annos in decem vicennarios distribuit, pro quibus singulis hominibus modica taxatione tres tantum masculos dat, & prorsus fœminas præterit. Neque computat Hebræam fœcunditatem cunctis notam, & à Philone tractatam, & insuper illam, quam secum fert Regio Ægypti, ut tradunt Aristoteles, Aulus Gellius, Plinius, Solinus, Probus, Paulus Iurisconsultus locis citatis apud Bonfrerium, qui iam quinos, iamvè septenos foetus singulis partibus adscribunt. Collige tantisper hæc omnia, & ecce, ponderata difficultas quàm citò disparuit: colligit enim Bonfrerius per immediatas multiplicationes legitimas 2952450. id est vicies centena millia, nongentos & quinquaginta & duo mille, quadringentos & quinquaginta, in quibus, ut vides, ferè pertingit ad illa tricies centena millia, quæ argumentum velut

incredibilia exaggerabat. Et id quidem postquam foeminas præterit, & cæteras in supputando relatas liberalitates indulget. Quod si dicas, prædictos tres masculos non posse tribui singulis de quinquaginta; sed tantum viginti quinque binarijs, eo quod inter binos, scilicet virum, & uxorem prolificetur; atque adeò multiplicationem non debere fieri de quinquaginta; sed de viginti quinque; facile respondetur. Hos quinquaginta, quos Bonfrerius assumit, esse omnes viros; imò, & in tali numero septuagenario ferè omnes foeminas excludi, ut videri potest Genes. 46. Et ibi Bonfrerius, quo hæc æquivocationis occasio discutitur.

12. Obijcies 2. Apertissima resolutio super aliquo dubio, quam expressissimis, & immediatissimis verbis tradit Sacra Scriptura non est repellenda, atque interpretationū involucris obscuranda, nisi vel nos, vel Scripturas ipsas velimus esse nugaces; sed habitatio Populi Hebræi in Ægypto expressis, & immediatissimis terminis tradita est Exodi 12. ubi dicitur: *Habitatio filiorum Israël, qui manserunt in Ægypto, fuit quadringentorum, & triginta annorum*: ergo prædictum tempus non est nostris Interpretationibus decurtandum. Respondeo, distinguendo maior. Quantum requiritur ad concordiam aliorum locorum Sacre Scripturae, ut sese, undique tota collustret, nego maiorem, vel suppositum: Id enim non esset obscurare; voluntarijs proprij cerebri commentis, conced. maior. & concessa minori, distinguo consequens: Nisi alij textus id postularent, concedo consequentiam: Alijs textibus id postulandibus, nego consequentiam. Debet enim Sacra Scriptura sibi tota coherere, rursusque alia ipsius per alia debent loca explicari; si Regulis Sanctorum Patrum pro ipsis interpretandis attendimus. Quare cum textus Exodi debeat cum textu Divi Pauli esse.

Dec. I.

se concors, nulla enim peior, & magis removenda obscuritas ab Scriptura, quam falsitas; Idcirco ipsamet Scriptura, & primi Paraphrastes, qui fuerunt Septuaginta Interpretes, concordiam elicuerunt dicentes, talem habitationem intelligendam esse, non tantum de ijs, qui ingressi sunt Ægyptum, sed etiam de Patribus eorum: unde, & de peregrinatione in terra Chanaam per verba supra iam tacta, scilicet *habitatio filiorum Israël, qui habitaverunt in Ægypto, & in terra Chanaam ipsi, & Patres eorum anni quadringenti triginta*. Quo posito, benè concordant ambo textus, licet præcisa habitatio in Ægypto minori tempore definiatur. Huic interpretationi omnium omninò Chronologorum, ut ait Pererius, suffragatur autoritas, scilicet Hebræorum, Græcorum, Latinorum præcorum atque recentium. Genebrardum excipe.

13. Obijcies 3. Verba Judith 5. versicul. 9. ubi ait: *Descenderunt in Ægyptum, illicque per quadringentos annos sic multiplicati sunt, ut dinumerari eorum non posset exercitus*. Ex quibus sic arguitur: Per adverbium illic signatè definitur locus multiplicationis Israël, & per *quadringentos annos* definitur etiam signatè tempus prædictæ multiplicationis: ergo nullus interpretationi remanet locus ad aliquid immutandum. Respondeo primo: Achior, qui dixit hæc verba, fuisse ducem Ammonitarum, quem de hac re sciscitatus est Holofernes, proindeque non est cur enarrationi ipsius non posset tribui aliqua intelligentia minus exacta: quemadmodum enim ait Augustinus lib. 11. de Genesi ad Litteram, cap. 39. *Sivè figuratè, sivè propriè dictum sit, quod dictum esse narratur, dictum tamen esse non debet putari figuratum*. Sic etiam sivè verè, sivè falso dictum sit quandoque in Scriptura ab aliqua persona interloquente, id quod dictum esse narratur;

tamen id dictum esse non debet putari falsum, sed donemus hunc Ammonitarum Ducem autoritate Canonica, eo quod libro Canonico sua verba inferuerit, & respondeamus secundo distinguendo maiorem: *Multiplicationis tam terminativè, quam inchoativè sumpta, nego maior. Terminativè sumpta, conced. maior. & distincta similiter minori, nego consequentiam.* Itaque multiplicatio Populi Hebraici originativè, & inchoativè sumpta incoepit ab Abraham, & Isaac, qui de tali multiplicatione promissiones à Deo accepere, licet revera talis multiplicatio, in Ægypto præsertim, notata, & terminata fuerit, & hoc est, quod textus indicat, scilicet ac si diceret: *Descenderunt in Ægyptum, illicque animadversa est pænè infinita huius gentis multiplicatio, quam retrò per quadringentos annos habuit à semine ipsius*, ita ut non aliter hic textus debeat intelligi, quam ille alius Exodi nuper obiectus: Quippè exinde fama manante de multiplicatione Hebræi seminis per quadringentos annos ad Achior notitia pervenit. Hoc genus interpretandi usurpat Divus Augustinus cum dicitur nostro textu Genesis 15. Populum Israeliticum in Ægypto servitutum quadringentis annis, ait enim Sanctus Doctor, non significari totos illos quadringentos annos transigendos esse in illa servitute; sed quod in ea servitute forent complendi: admodum quo Genesis 11. iuxta Septuaginta Interpretes legitur: *Et fuerunt dies Tharè in Charràm quinque & ducenti anni.* Cum tamen non fuerint ibi transacti omnes; sed solum completi. Communem etiam facit huius loci interpretationem cum textu Exodi 12. Pater Villoa decade 1. regul. 7. dicens; esse intelligendos hos textus ita ut Scriptura tribuat aliquibus id quod physice, & formaliter non tam ipsis, quam suis competit. Quod explicat opportunè admodum textus Divi Pauli ad He-

breos 1. aientis: *Et ut ita dicam per Abraham, & Levi, qui decimas accepit, decimatus est: adhuc enim erat in lumbis Patris, quando obviavit ei Melchisedech.* Igitur quemadmodum hic asseritur de de Levi id, quod non tam ipsi, quam Abrahamo eius Atavo competeat; sic in hoc textu quoad locum verificatur, Abrahamum afflictum fuisse in Ægypto, id est in tota propagine sua: & quoad tempus quadringentorum annorum verificatur à tempore promissionis factæ Abraham; lege ergo textum sic: *Et illhic à quadringentis retrò annis sic multiplicati sunt.* Et verò nisi ita legas fortasse littera occidet, quam non oportet suscipere in hoc libro, nisi prout Canon inserta est librorum: cum autem hic liber, ut Canonicus declaratus est, ita hunc locum PP. Interpretes, & Doctores intelligebant.

14 Obijcies 4. textum Genesis 15. Præsentis disputationis, ubi habentur hæc verba: *Scito prænosces, quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & subijcient eos servituti, & affligent quadringentis annis.* Ex quibus verbis efformatur sic argumentum. In hoc textu manifestè significatur numerus annorum quadringentorum, tam pro peregrinatione, quam pro servitute Populi Israël in terra non sua; sed hæc erat Ægyptus: ergo aperte constat, tempus habitationis, & servitutis in Ægypto fuisse quadringentorum annorum. Probatur minor ex Oleastro: Quia terra Chanaam non poterat dici terra non sua, eo quod Isaac ex toto, & Jacob maxima ex parte ibi vitam exegerint: ergo terra non sua intelligenda est Ægyptus. Respondeo negando minorem: Ad cuius probationem, nego antecedens cum inserta probatione, & autoritate Oleastri, qui in hac re, ut notavit Pereyra, videtur minus attendisse autoritati, & rationi: *authoritati*: Quia satis constat ex Scriptura terram Chanam respectu

pectu Isaàc, & Jacòb putari alienam, sive non suam, & rursus ipsos quasi peregrinos in illa. Tùm Genesis 47. ubi dicit Jacòb de se, & Patribus suis: *Dies peregrinationis vitæ meæ centum triginta annorum sunt parvi, & mali, & non pervenerunt usque ad dies Patrum meorum, quibus peregrinati sunt.* Tùm ad Hebræos 11. ubi dicit Divus Paulus: *Fide demoratus est Abraham in terra promissionis, tamquam in aliena in casulis habitando cum Isaàc, & Jacòb coheredibus re-promissionis eiusdem.* Deinde ratione: quippe *ly suam* denotat possessionem non incolarum, quare sensus est, semen Abrahamæ peregrinaturum in terra quadringentis annis, cuius non esset Dominus, alijs nimirum gentibus eam possidentibus, & occupantibus, quod accidit in terra Chanaàm, quare ad intelligentiam textus potest, & hæc debet intelligi terra non sua.

15 Obijcies 5. Ex eodem textu contra secundam conclusionem. Saltem quadringenti anni servitutis negari non possunt in vi talis textus: ergo non fuerunt præcisè ducenti, & decem plus, minusvè. Probatur antecedens: Modificatio temporis adverbialitèr alitervè explicata, intelligenda est cum verbo, cui aponitur, sed *ly quadringentis annis* afficit verbum *afflictionis*, & *servitutis*: ergo totis quadringentis annis durasse, credenda est. Respondeo primo cum Augustino lib. 16. de Civitate Dei, cap. 24. distinguendo antecedens: *Terminativè*, & *completivè sumpti*, concedo antecedens: *Omninò*, & *adequatè sumpti*, nego antecedens, & intellecta in hoc sensu probatione, aio idem, quod suprà iam memini, scilicèt, ideò dictum esse, servituros Israelitis, & afflictum iri quadringentis annis, quia per multos annos cum vexarentur; in quadringentesimo foret servitus cessatura; quamquam non per quadringentos integros duravisset. Hæc suprà nedum tacta; sed

exemplificata sunt. Respondeo secundo, negando antecedens: Ad cuius probationem, disting. mai. Cui apponitur *mediate*, vel *immediate*, & *adequatè*, vel *inadequatè*, concedo maiorem: *Præcisè immediate*, & *adequatè*, nego maiorem, & distinguo minorem. Afficit *immediate*, & *adequatè* nego. Afficit *inadequatè*, & *mediate* aliud verbum concedo minorem, & nego consequentiam. Sæpè enim, vt suprà etiam monuimus, aliquæ adverbiales, grammaticalesque modificationes, ad calcem adiectæ, cadunt suprà totum tractum periodi copulativè acceptæ, & non præcisè super illam extremam partem, „ quam afficiunt. Quam solutionem „ etiam cum Augustino quæstionibus „ in Exodum quæstione 47. præstamus, ubi sic loquitur: *Quod dixit Dominus Abraham semen eius peregrinaturum, & servitutum, & afflictum iri quadringentis annis.* Non sic accipiendum est, „ tamquam in illa durissima servitute „ quadringentos annos Dei Populus „ fuerit; sed quia scriptum est *in Isaàc*, „ *vocabitur tibi semen*, & ex anno nativitat- „ tis Isaàc usque ad annum egressionis „ ex Ægypto computantur anni qua- „ dringenti quinque, quos appellari „ hic quadringentos tantum, non de- „ bet mirum videri: Etenim Scriptu- „ ra contenta solida annorum summa, „ solet ita nuncupare tempora, vt quod „ de summa perfectionis numeri pau- „ lulum excrescit aut infrà est, non „ computetur. Non itaque quod dici- „ tur de servitute, & afflictione ad „ quadringentos annos referendum „ est; sed referri debet ad peregrina- „ tionem in terra non sua, id est, sive „ in terra Chanaàm, sive in Ægypto. „ Est itaque Hyperbaton in his verbis, „ & sic ordinanda est oratio: Scito „ quia peregrinum erit semen tuum in „ terra non sua quadringentis annis „ & subijcient illos servituti, & affli- „ gent eos; vt hoc, quod interposi- „ tum

5, tum fuerat de servitute, & afflictio-
 5, ne non pertineat ad illos quadrin-
 5, gentos annos, nisi quatenus id con-
 5, tigit in extrema parte illius temporis.
 Hucusque S. D. Augustinus, cui simi-
 lia affert Chrysostomus homil. 38. in
 Genesim, sed parco huius verbis, quip-
 pè aptissima, & pulcherrima sunt, quæ
 dedimus Augustini, in quibus, veluti
 in speculo relucet tota solutio, scili-
 cèt, quod ly *quadringentis annis* cadit
 mediatè suprà peregrinationem; im-
 mediatè suprà servitutem, & quidem
 ita inadæquatè suprà servitutem, ut
 adæquatè cadat suprà peregrinatio-
 nem, comparantur enim peregrinatio,
 & servitus tamquam includens, & in-
 clusum.

16 Obijcies 6. cum replica ad su-
 periora. Talis peregrinatio quadrin-
 gentorum annorum suprà explicata
 sustineri non potest, nisi in illa terra
 non sua intelligi possit etiam terra
 Chanaàm; sed hæc intelligentia ad-
 versatur sacris textibus Exodi 12. &
 Judith 5. vbi determinatè nominatur
 Egyptus: ergo talis interpretatio non
 congruit. Minor constat iam ex texti-
 bus suprà memoratis. Respondeo, dis-
 tinguendo minorem: *Vbi determinatè*
nominatur Egyptus propter prævalentiam in
denominando, & figuratam locutionem,
 concedo minorem: *quia fuit unica terra*
peregrinationis Israël, nego minorem.
 Frequens enim solet esse in sacra pagi-
 na Synecdoche, in qua pars aliqua,
 præsertim famosior, pro toto usurpe-
 tur. Quare cum diuturnior fuerit pe-
 regrinatio in Egypto, & hæc à capti-
 vitate, & liberatione famosior evase-
 rit, ideò in dictis textibus sola terra
 Egypti ponitur, quamquam, & alia
 etiam terra peregrinationis ibi clauda-
 tur: quadrat ergo hic apprimè regula
 octava Decadis primæ P. Vlloa, scilicèt
quod rerum series solet in Scriptura inter-
dum denominari à prima interdum, ab ultima
& famosissima. Et verò peregrinatio in

terra Chanaàm, utpotè transiens, po-
 tiùs videbatur esse claudenda in pere-
 grinatione Egyptica, quæ stationem
 fixit peregrinantium.

17 Obijcies 7. Verba Divi Step-
 hani cap. 7. Actuum Apostolorum, vbi
 sic habetur: *Loquutus est Abraham Domi-*
nus, quia erit semen eius accola in terra
aliena, & servituti eos subijcient, & male
tractabunt eos annis quadringentis triginta,
& gentem, cui servierint, ego iudicabo, &c.
 Ex quo sic arguitur: iuxta hunc textum
 peregrinatio ad quadringentos & tri-
 ginta annos extenditur; sed licèt in-
 telligatur de Patribus Populi Hebræi,
 hoc non componitur: ergo in nostra
 explicatione Scripturæ non concor-
 dantur. Probat minor: peregrina-
 tio intelligitur de semine Abraham, quod
 est Isaàc, ut ipsi textus dicunt; sed pe-
 regrinatio Isaàc non potest protendi
 ad quadringentos & triginta annos:
 ergo, &c. Minor patet: quia à pro-
 fectione Abraham in terram Chanaàm
 usque ad nativitatem Isaàc cucurre-
 runt viginti quinque anni, qui ad Isaàc,
 ut patet, pertinere non poterant. Res-
 pondeo negando minorem: ad cuius
 probationem distinguo maiorem: *De*
semine Abraham præcisivè, & exclusivè, ne-
 go maiorem: *De semine Abraham relativè,*
& inclusivè, concedo maiorem, & con-
 cessa minori, nego consequentiam.
 Itaque, ut inquit Divus Paulus: *Abra-*
ham dictæ sunt promissiones, & semini eius.
 Quare multiplicatio, peregrinatio, be-
 nedictio, promissio semper utrique,
 prout oportuerit, accommodanda est
 per modum unius inclusivè, & relati-
 vè, relatione videlicèt filij ad Patrem,
 & Patris ad filium, & ita tenet Bon-
 frerius, & Pater Vlloa, qui in lumbis
 etiam Abrahami ea, quæ de posteris di-
 cuntur, fundatissimè interpretatur.
 Undè cum ab ipsa profectione Abra-
 ham, ut suprà constitit, quadringenti
 & triginta anni decurrerint, nulla no-
 bis manet obiectio.

Obij-

18 Obijcies 8. Promissio Abrahæ facta fuit varia, & multiplex: ergo nutabit Chronologia nostra. Antecedens constat: quia primo Genesis 12. dicitur Abrahæ: *In te benedicentur omnes cognationes terræ.* Secundò. Genes. 12. & 13. *Semini Abrahæ promittitur possessio terræ Chanaam.* Tertiò. Genes. 22. Promittitur forè, vt in semine eius omnes gentes terræ benedicantur. Probatur consequentia: Non intelligitur de promissione prima facta Abrahæ, quia Paulus loquitur de promissione facta semini eius: nec de secunda promissione terræ Chanaam, quæ accommodari non potest Christo, pro quo eam tradit Paulus; sed alia tertia variat in annis Abrahæ, vt patet ex Josepho, & Chronologia maiori Hebræorum, & quidem ad triginta & septem annos: ergo posita illa multiplici vocatione, nutabit nostra Chronologia. Respondeo, concesso antecedenti, negando consequentiam. Ad cuius probationem nego maiorem quoad primam partem: & distingo insertam probationem: *Loquitur de semine præcisè prout explicito in Isaac, nego maiorem, secundum explicitum, & etiam implicitum in ipso Abrahamo, concedo maiorem: namque utroque hoc modo referebatur ad Christum, quod intenderat Paulus. Et concessa minori, nego consequentiam.* Quæquidem solutio magis patet, quia Divus Paulus dicit: *Abrahæ datae sunt promissiones, & semini eius.* Et ipsi Abrahæ dicitur: *In te quod tantum valet, ac si diceret: In te, & tua prole, & propagine, &c.* Cumque in illa vocatione Abrahæ Genes. 12. satis constet, Abrahæ agere quintum annum suprâ septuagesimum, plana exinde currit Chronologia quadringentorum & triginta annorum vsque ad legis promulgationem. Quod si vrgeas tempus promissionis Abrahæ dicendo, factam fuisse in Chaldaea, proindeque inverisimile videri vno, eodemque anno Abrahæ-

num habitasse in Charâm, & ibi substantiam, & animas, seu vernaculos fecisse, profectumque fuisse etiam in Chanaam. Respondeo vt suprâ. Tene quod malis. Est enim opinio Augustini, Eusebij, & Bedæ cum probatis Auctoribus eodem anno cuncta accidisse. Sed si malis; habes ad hæc illos quinque annos, quos suprâ cum Bonfrerio dedimus latitudinis temporalis, vt sic suavius cuncta procurrant.

19 Ad calcem nota duo. Primum. Quæcumque argumenta intendunt tempus servitutis Hebræorum esse minoris spatij, quam assignavimus, contra nos neutiquam militare: tuemur enim illos centum & decem, aut quindecim annos esse ad summum tempus illud, quo potuerant Hebræi dura servitute vexari. Quod si minorem numerum fuisse contendas, non multum repugnabo, quamquam rei huiuscemodi vix vllum argumentum suppetere possit, quod cogat. Secundum. Nobis quodammodo suffragari hoc eodem cap. 15. Genesis verba sequentia: *Generatione autem quarta revertentur huc.* Est enim peropportunum tempus ad distribuendas quatuor generationes illud spatium temporis ducentorum & circiter quindecim annorum, quos suprâ dedimus pro commoratione in Ægypto. Vbi vt inclinât Pereyra tales generationes sunt recensendæ: & eas idem Author per hæc verba recenset: *Has porrò quatuor generationes cernere licet in Tribu Judâ, incipiendo eas ab Esron, qui pronepos fuit Jacob, & ingressus est cum eo in Ægyptum Genes. 46. Esron enim genuit in Ægypto Ram, hæc est prima generatio: Ram genuit Amnidad, hæc est secunda: Amnidad genuit Naason, hæc est tertia: Naason genuit Salmon, hæc est quarta.* Et licet septuaginta Interpretes dicant Hebræos quinta generatione ascendisse de Ægypto; non officit: tum, quia id per alias varias Tribus potest accommodari; tum, quia si ipsum Judâ, qui genuit Esron, & caput fuit suæ Tribus adij-

adijciamus; superadditur vna quatuor generationibus suprà relatis: tum quia omne quartum terminativè acceptum est quintum inchoativè, sufficienti modo ad verificandas propositiones profectionis, quæ mensuris Mathematicis non innituntur. Ad hæc non est incuriosa observatio, quam depræhendi in Antonio Nebrixensi super aliquibus locis Sacræ Scripturæ, ait enim, in sua Quadragesima cap. 25. Lustrum quatuor annos tantum valere, sicut Olympiadem: verum ne subrepat equivocatio de quarto solum incepto, præstat loqui cum communi dicendo valere quinque annos, quia transacto quarto anno, incipit alter, qui respectu quatuor præteritorum agitur quintus, & ita recepto, & communi omnium placito lustrum ad quinque annos extenditur, & ita solet numerari: ac sic quartam generationem familiari loquutione non est difficile, quintam appellari.

20 Sed ne scrupulum permittam, ponit Recentior quispiam Phares vnius anni ingredientem Ægyptum, eo quod putet ante venditionem Joseph contigisse matrimonium Judæ; cumque rursus dicat Phares vixisse tredecim annos, numerum servitutis decurtat usque ad nonagesimum: sed pro his dico primo. Quod Phares iuxta Chronologiam Tornielli valdè accuratam natus est anno 2314. Sexdecim annis antè ingressum in Ægyptum. Matrimonium autem Judæ, & generatio trium filiorum Her, Onam, & Sella octo annis

antè venditionem Joseph, & sex annis postea intra eundem annum Her, & Onam successivè duxerunt uxorem Thamar, ambobusque defunctis, ipso anno iussa est vidua manere apud ipsum, donec cresceret Sella, toto anno 2313. & postea anno 2314. genuit Judas Phares, & Zaram de Thamar; cunctaque benè accommodantur, licet Phares sexdecim annorum ingressus sit in Ægyptum. Cuius etiam vita ad centum & triginta annos protracta fundamento caret, nisi quod alij tunc temporis ita vivebant, quo quid debilius? Dico 2. facilius, nobis non adversari quoties servitus decurtatur in annis, hoc enim arbitrarie taxatur, prout quisque iudicat tempus iustum, ut merita Josephi oblivioni traderentur, & Hebræi, essent fortiores Ægyptijs, vel ita dici possent Exodi 1. vers. 9. propter multiplicationem: & sic Mercator ponit hanc servitutem quinto anno antè ortum Moysis. Hebræi in Seder Olam Genebrardus, & Pererius anno septimo: Torniellus nono Salianus, Tiri- nus, & Botens decimo tertio inchoato. Et hæc de hac quæstione: in qua si annus promissionis Abrahamæ sumitur ex Pererio resultabunt in Chronologia Biblica suprà facta 3932. usque ad Christum natum; si verò sumitur ex

Bonfrerio quinque annos antè
resultabunt usque ad
Christum natum

3927.

(§)

DECAS II.

QUÆSTIO PRIMA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

VT SINT VOBIS IN ESCAM , ET CUNCTIS
animantibus terræ omniæque volucris Cœli , & vniuersis,
quæ moventur in terrâ , & in quibus est anima
vivens. *Genes. 1. vers. 29.*

A R T I C U L U S.

*VTRUM ANIMALIA NUNC CARNIVORA ITA
fuerint ab initio suæ creationis?*

NOTABILIA.

NOTO primò , inter
animantia duplex
genus posse consi-
derari ; qua parte
victui ipsorum at-
tendimus : alia enim sunt animalia,
quæ ita carnibus victitant , vescuntur,
pascunturque , vt herbis , & fructibus
duntaxat victitare nequeant , cuius-
modi sunt leones , vultures , lupi , ti-
gres , &c. Alia verò sunt animalia,
quæ carnes pro alimento auersantur,
& terræ frugibus pro alimento susten-
tari solent , cuiusmodi sunt equus,
mulus , & asinus ; itemque omne ar-
mentum , & pecus ; scilicet , boves,
& oves , & capreæ , &c. Prima pro re
presenti , vt à secundis distincta vnico,
Dec. II.

& electo vocabulo *carnivora* nuncu-
pantur , de quibus impræsentiarum
hæc nostra quæstio procedit : An , sci-
licet , hæc animalia tam insitum à na-
tura vesci carnibus semper habuerint,
vt neque in exordio mundi , statumque
innocentiæ sine eis victitare potuis-
sent , neque satis arborum fructibus,
terrevè frugibus alerentur.

2. Noto 2. Rationem dubitandi
in hoc articulo partim consurgere ex
iplo textu *Genes.* in fronte proposito,
vbi manifestè à providissimò Creatore
cunctis animantibus terræ de vita ali-
monia paratur , & quidem non alia
præter terræ fruges , & arborum fruc-
tus , vt est ex verbis antecedentibus
manifestum : partim verò consurgit ex
experientia , & non modico etiam pon-
dere authoritatis : *ex experientia* qui-
dem,

Hh

dem, quia nihil frequentius experimur, quam hæc animalia carnivora silvestria præsertim, atque ferocia ita fame adigi, dum aliquandiu viventium carnes non gustavere, ut ad vias, & fere ad Populos accedant deprædatura, & vel homines ipsos, quos alioquin fugitant, & reverentur, discerpere audeant, ac devorare, relictis interea opimis frugibus, fructibusque vberimis. Quod profecto nullus ab ipsis factitandum credere posset, nisi quatenus altè insitum ius quoddam vivendi, quod ipsis natura præscribit, ad hæc ea vrgeret, atque incitaret. *Autho-ritate*: Quia Div. Thom. 1. part. quæst. 96. tam rotundè pronuntiat animalia carnivora sic ab initio condita fuisse; ut iudicium contrarium irrationale prorsus esse affirmare non dubitet.

3 Quibus positis duplex in hac re opposita versatur sententia, quarum prima asserit animalia, quæ nunc sunt carnivora, etiam in statu innocentiae, & ante diluvium vesci carnibus consuevisse, nec solis terræ fructibus victitasse: Quam sententiam tuetur in primis Div. Thom. 1. part. quæst. 96. art. 1. Caiet. in hunc locum Genes. Tostatus quæst. 36. super cap. 1. Genes. Secunda verò sententia per oppositum asserit, omnia omnino animalia in statu innocentiae, & ante diluvium solis terræ fructibus, & frugibus vivere consuevisse. Hanc sententiam tenet Div. Basiliius hom. 11. in Genes. Beda in Hexameron. Josephus 1. Antiquitatum Judaicarum. P. Pereyra in Genesim tom. 1. lib. 4. in hunc locum. Torniell. in Annalibus tom. 1. die sexta creationis num. 30. Cum quibus, & numerari potest Tostatus, qui quæst. 272. super caput 13. Genes. superiorem videtur retractasse sententiam.

4 Sit nostra conclusio: In statu innocentiae, & ante diluvium anima-

lia etiam nunc carnivora solum terræ fructibus victitasse. Probat. 1. ex Sacra Pagina in textu superiori Genes. versic. 29. ubi Deus de terræ fructibus immediatè ante locutus statim subdit hæc verba: *Ut sint vobis in escam, & cunctis animantibus terræ omnique volucris Cæli, & universis, quæ moventur in terra, & in quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum.* Ex quo sic arguitur: Deus tam Omnipotens Creator, quam est provisor, statim à creatione alimoniam parat cunctis viventibus super terram, & quidem non aliam, quam fructus arborum, & fruges terræ; sed nullum est fundamentum, ut in hac consignatione universalissima victus animalia nos carnivora nunc excipiamus: ergo excipienda non sunt. Probatur minor primo: Quia loquutio Dei est expressissima, & universalis, & quidem universalitate crebro usurpata pro omnibus in quibus est anima vivens; sed ad hæc limitanda, & quasi præcindenda verba gravissimo opus erat fundamento, quod abest: ergo nullum datur. Minoris inserta probatio solutione argumentorum constabit. Probat. 2. minor: Si in verbis illis excipienda forent animalia carnivora, ut dicere videtur Sanct. Thom. loco citato, Deus non se gessisset, ut provisor dignissimus, & perfectus in distribuendo victu, & alimonia animantibus; sed id dici nequit: ergo, &c. Probatur maior: Non est provisor dignus, atque perfectus in procuranda; sustentandaque aliqua viventium turba, sive familia, qui præterit nobilitata, dum universaliter victum dispensat, sed si carnivora ibi excipienda essent; nobiliora, vel certò nobilia animalia à Deo victum providente præterirentur: ergo minus exactus esset provisor. Maior ex terminis constare videtur; minor verò etiam patet, tum exceptione, quàm faciunt ipsi adversarij in consignata ibi victus ratione:

tum quia leones, tigres, lupi, & alia similia animalia inter nobilia, vel nobiliora reapsè censentur.

5 Probatur 2. conclusio auctoritate PP. primo Venerabilis Bedæ in Hexameron super hunc locum: *Patet, inquit, quia neque ipse aves raptu infirmorum alitum vivebant, nec lupus insidias explorabat circum ovilia, nec serpenti pulvis panis eius erat; sed universa concorder herbis virentibus, ac fructibus arborum vefcebantur.* Secundo S. Basilij ubi suprà: *Non dixit, dedi vobis pisces incibum, aut pecora neque in eum usum hæc creavi, primaria enim illa legislatio esum tantum indulset fructuum, etenim nobis in commune cum feris, ceterisque animalibus collatus est fructuum esus, cum tamen nunc paucas ferarum liceat videre ali fructibus, nam quo tandem fructu pasci se Panthera sustineat? Quis fructus cedat leoni incibum? Attamen feræ istæ tantisper dum iugum legis naturæ passæ sunt, vitam tolerabant esitatione fructuum.* Hi Sancti adeò expressi sunt pro nostra sententia, ut nostro quidem ratiocinio super ipsis, tametsi levi, certè nihil aliud possint, nisi obscurari.

6 Probatur 3. à ratione ex ipso Sacro Textu etiam petita: Si animalia nunc carnivora ab initio carnibus vescerentur, carniū apparatus in Arcam fuisset ingressus durante Diluvio, ut animalia carnivora vescerentur; sed tale quidpiam carniū in Arcam ingressum non est: ergo quia etiam hæc animalia tunc solis fructibus vefcebantur. Maior patet: Primo, quia animalium vita introeuntium in Arcam, & naturalitèr transacta, & naturalitèr ibi fuit transigenda: ergo, & apparatus alimentorum pro natura unius cuiusque naturalitèr etiam esse debebat idoneus, itaque pro carnivoris carnes. Secundo, quia alioqui animalia carnivora, quæ ingressa sunt septena, & septena cito trucidavissent alia infirmiora de immundis animalibus, quæ bina

Dec. II.

ingressa sunt in Arcam; atque propter hanc rationem, neque post aliquod tempus à creatione, neque post aliquod tempus ab exitu animalium de Arca post Diluvium, animalia quævis carnibus vesci potuerunt, ne aliquæ animantium species per alia carnivora delerentur, & interirent. Minor etiam patet ex c. 6. Gen. vers. 21. ubi dicitur: *Iubeturque à Deo in Arca reponi escas, quæ mandari possent, tam pro Noè, & Familia, quàm pro animalibus clausis; id autem potius pro fructibus, quàm pro carnibus commodè est intelligendum: tum quia carnes maiorem apparatus, & commemorationem meruerant in Historia de minimis tam exacta: tum quia advertentia de eo, quod mandari possent, innuere videtur, loqui de fructibus terræ, in quibus aliqui vix sunt mandibiles. Fructuum autem est mandari, & crepitare; carniū verò dentibus præcidi.*

7 Obijcies 1. auctoritatem Div. Thomæ loco suprà citato ubi hoc non formidolosè; sed rotundè, ac definitivè resolvit, dicens: *Quidam dicunt, quod animalia, quæ nunc sunt ferocia, & occidunt alia animalia, in statu illo fuisse mansueta, non solum circa hominem, sed etiam circa alia animalia; sed hoc est omnino irrationabile, non enim per peccatum hominis natura animalium est mutata, ut quibus nunc naturale est comedere aliorum animalium carnes, tunc vixissent de herbis, sicut leones, & falcones: ergo sententia nostra asserens, animalia nunc carnibus vesci solita, in statu innocentiae herbis solum, & fructibus victitasse falsa est.* Respondeo, concesso antecedenti quoad probabilitatem sententiæ dumtaxat, nego illud quoad notam veritatem ipsius: & similiter consequens. Neque enim irrationabile dici potest, quod dicimus si cum Basilio, & Beda sentimus, qui veteres Sancti, & Docti sunt PP. & cum quibus auctoritatem hanc Præceptoris

Hh 2 An-

Angelici compensamus ; neque enim ipse vt irrationabile iudicat , quod sensit Beda , quem in discursu huiusmet authoritatis interpretari conatur , quasi de quibusdam dumtaxat animalibus præloquutum ; quin tamen huius limitationis Sanct. Doct. argumenta depromat. Ad rationem verò improbantem , quod peccatum naturam animalium immutavisset , nobis est facilè respondere , nullam scilicèt nos huiusmodi immutationem animantibus adscripsisse , quandoquidem ea toto tempore ante Diluvium etiam post lapsum hominis fructibus sustentata contendimus. Quod si hic oportuna titillet interrogatio : ecquando scilicèt animalia nunc carnivora , relictis fructibus , carnibus vesci coeperunt ? Respondeo , cum Torniello non inverosimiliter coniectando quod nimirum desipientibus herbis , & fructibus post Diluvium animalia calidiora , & potentiora , de sufficienti pabulo terrestri iam minus provisa , in animalia infirmiora insurrexere aliquando , gustataque carnis suavitate , & vigore paulatim se , & suos fætus deprædari docuere : & quidem eo iam in tempore , quo ab ipso Deo hominibus quoque vesci carnibus indultum erat , iuxta illa verba : *Omne quod movetur , & vivit , erit vobis in cibum.* Genes. 13. Ante Diluvium verò , Deo sic providente , & fructuum terræ vigore non dissipato , probabile est , vt cum promptas escas passim terra pararet , nullus interior ipsis inesset stimulus ferociendi , quemadmodum , & nunc leo , & lupo præda saturati , solent etiam prope ovilia conquiescere , & nihil trucidare.

8 Obijcies 2. Naturale est leoni , & lupo , & alijs carnivoris carnibus vesci ; sed quod naturale est animantibus ab Exordio suæ conditionis ha-

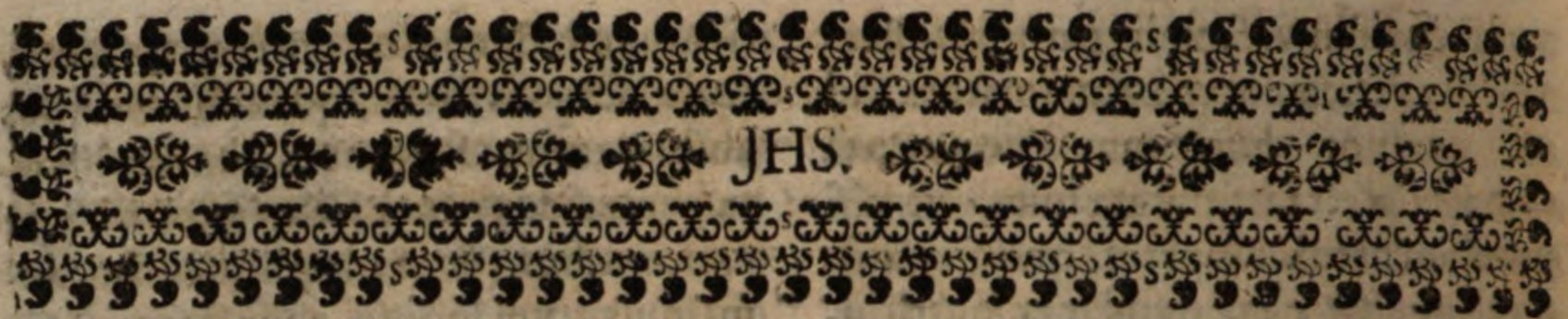
buerunt : ergo prædicta animalia ab initio suæ conditionis fuere carnivora. Respondeo 1. distinguendo maiorem. Naturale tanquam passio physica ipsorum naturæ , nego maiorem , naturale , id est temperamento , & complexionis debitum , & accommodum , concedo maiorem , & distinguo minorem , quod primo modo est naturale , concedo minorem , quod secundo modo est naturale , nego minorem , & consequentiam. Itaque ly *naturale* potest considerari , vel Scholasticè , & Logicè , ita vt sit passio quædam propria illius rei , cui naturale est , & dicitur , & in hoc sensu statim repellimus , quod esus carniæ modo sit naturalis talibus animalibus ; cum enim licèt ipsis modo conveniat , non tamen ipsis conveniat inseparabiliter ratione suæ speciei , vt risibile convenit homini : (putamus enim , & prædicta animalia in lege nature fructibus victitasse , & etiam modo nonnumquam , dum præda prorsus deest , terræ quibusdam fructibus sibi minus infensis quoquomodo sustentari , donec prædantur) id circò convenire non possumus in eo , quod ipsis sit quid naturale , tanquam propria passio Scholastica , & Logica : Potest tamen ly *naturale* laxiori quadam physica consideratione , & ad locutiones familiares magis accommodata sumi pro eo , quod cuiusquam complexionis , & temperamento ita congruit , vt vires benè vegetas servet , & vitam foveat ; & in hoc sensu non negamus esse naturale nunc leoni , & lupo carnibus vesci , quin propterea sequatur non fuisse ipsis quoque naturale ante Diluvium fructibus sustentari ; habebant enim tunc temporis corporis temperamentum ita dispositum , vt meris terræ fructibus vires vegetas conservarent , & longevitatem foverent ; præterquamquod varius arborum fructus ipsis nedum Diluvio elixatus profecto esset sapidissimus : cum tamen post

post Diluvium vescendis carnibus assue-
vissent, vehementer eorum natura, id
est quatuor humorum attemperata
complexio, ita immutata fuit, ut nisi
pabulum carnis suppetat, quodammo-
do elangueat, eo quod per nutritio-
nem aliter non valeant acquiri partes
similares cum acquisitis: variat ego
temperamentum ferinum, sicut, & hu-
manum, pro diverso enim genere nu-
tritionis medicina ipsa varias humo-
rum mixturas, & prædominationes
observat. Respondeo 2. Quod fere
coincidit cum præcedentibus distin-
guendo, &c. *Est naturale*, id est con-
suetum, concedo; dici enim solet con-
suetudo altera natura: *Est naturale*, id
est, proveniens ab ipsa specifica con-
stitutione talium animantium, nego
assumptum propter supra atacta.

9 Crederem fortasè has adversas
partes utriusque sententiæ posse com-
poni, si nimirum dicatur per terminos
Scholasticos prædicta animalia nunc
carnivora, antè diluvium per se non
fuisse carnivora; benè verò per acci-
dens: non quidem per se, quia earum
naturæ, ut & reliquis fructum esus des-

tinatus est, & cum eo poterant vivere,
& de facto vivebant, quandiu carnibus
abstinuerunt: fuerunt tamen carnivo-
ra per accidens antè Diluvium, quippe
crescentibus, & multiplicatis iam ani-
malibus, vel spontè ab ipsa antipatia
adigebantur, ut alia in alia sævirent, &
eorum carnibus gustatis pascerentur;
vel à Deo tali ferebantur instinctu ne
multiplicatio animalium terram ob-
rueret: vnde sic vel aliter per accidens
suaviori gustu carnis admissio, fructus
omnes desipere ipsis ceperunt: Huic
cogitationi videtur favere Caietanus,
qui alia ex parte censetur contrarius, sic
enim ait: *Difficilis questio est de animalibus
carnivoris, & volucris multis quo pacto
verificetur, quod eis sit provisum de alimento
fructuum, seminum, & herbarum, ut in tex-
tu dicitur. Solutio est, nullum esse animal,
quod non possit ex his vivere, &c.* Si ergo
omne omnino animal ex his fructibus
vivere potest: ergo vesci carnibus, quod
ipse putat, ab initio talibus animalibus
convenisse, non erat naturale per se,
& ex indigentia naturæ; sed per-
accidens, ut nuper cogi-
tavimus.

QUÆSTIO SECUNDA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

ET IN COLUMNA IGNIS PER NOCTEM.

Numer. 14. vers. 14.

A R T I C U L U S.

*UTRUM FUERIT VNA EADEMQUE COLUMNA IG-
nis, & nubis, quæ per desertum ducebat Hebræos?*

NOTABILIA.

1

NOTO primò : Domi-
num ita in omnibus
mirabiliter providif-
se exitui filiorum Is-
raël de Ægypto, vt
quandoquidem per loca deserta eum
erat perducturus in manu Moÿsis, &
Aaròn, destinaverit columnam nubis
per diem, & columnam ignis per noc-
tem, quibus manuduceretur Populus,
ne oberraret; & insuper designaren-
tur illa loca quadraginta duo, vbi qua-
draginta, & duæ mansiones erant fa-
ciendæ. Angelus diù, noctuque colum-
nam movebat, vt præluceret, & mo-
ta, & quiescens signa daret manendi,
aut proficiscendi. Porro nonnulli sup-
presso nomine apud Pereyram existi-
mant, huiusmodi portentum à tertia
mansione incoepisse; sed Div. Hiero-
nym. in Epist. ad Fabiolam ab initio
ait, eam semper comitatam fuisse He-
bræos: & quidem propter illa verba

Exod. cap. 13. *Numquam defecit columna
nubis per diem, & columna ignis per noctem
verosimilius credetur, duravisse vsque
ad finem anni quadregessimi post mor-
tem Aaronis, & Moÿsis, quorum pri-
mus in quinto mense, secundus autem,
vt videtur, in ultimo, & mense, & die
illius anni mortuus est.*

2 Noto 2. Etiam de officio illius
columnæ nubis nonnihil esse dissidij;
num videlicet ad ducendum solum He-
bræos facta fuerit; vel etiam ad obum-
brandum, atque à Solis ardoribus pro-
tegendum. Est opinio Lyrani, Hugo
de Sancto Victore, Ambrosij, Justini,
& Genebrardi donatam fuisse Hebræis
vt utroque officio apud eos fungere-
tur; refragantibus tamen Tostato,
Caietano, qui dumtaxat ad viam præ-
monstrandam arbitrantur fuisse con-
cessam. Hinc partiti sunt alij (cum qui-
bus non renuit ire noster Pererius in
Exod. 13. disp. 5.) mediam opinio-
nem qua vna ex parte sustineant He-
bræos potitos fuisse Solis umbraculo, &

ta-

tamen non fuisse columnam nubis; sed nubem aliam à columna distinctam, & ad id muneris destinatam. Nos tamen quidquid de hoc sit prætereuntes, solummodo disputamus. *An una sola fuerit columna nubis quæ per diem, & columna ignis, quæ per noctem Hebræos illuminabat?*

3 Noto 3. Ideò illam nubem, & ignem instar columnæ explicari, quia reapsè hanc protendebant figuram, nimirum, oblongam valdè in sublime porrectam, & cum basi iam supra tabernaculum, iam supra Tribum Judà sursum pendente: motus eius erat vel antrorsum, vel retrorsum, vel rectus, vel obliquus prout ab Angelo movebatur ad iussa Domini. Licet verò, & nubes appelletur, & ignis, eo quod utriusque referret similitudinem; sed quoad nubem planum videtur eam non eiusdem esse naturæ cum nubi- bus, quas modo cernimus: tum quia lucidior, purior, solidior, ac densior quam nostræ, neque emittendis imbri- bus compactæ; sed quasi de natura lucis ad illuminandum, & fortè etiam ad protegendum temperatæ: in quod magis inclino propter illos textus Psalmi 104. *Expandit protectionem eorum, & ignem, ut luceret eis per noctem.* Et Sap. 8. *Ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotæ viæ: & solem sine iessura boni hospitij præstitisti.* Et propter alia plura quæ observavit Pererius loco citato. disp. 3. Quoad ignem autem magis disputatur: num verus fuerit, num aliqua ipsius similitudo? Pro quo licet iuxta utrumque posset quis satis Philosophari; sed mihi pro decisione debet esse satis quod cap. 9. Numerorum loquendo de columna ignis dicitur *quasi species ignis.* Quod dicendum non ita videretur si esset verus ignis.

4 His positis duplex designari potest sententia, quarum prima, teste Lyra, est Hebræorum aientium, duas fuisse columnas distinctas, quarum

prima sub vespere recedente, altera sequebatur, ut noctu luceret. Secunda sententia asserit prorsus unam eandemque fuisse columnam nubis, & ignis diu noctuque antecedentis, illuminantis, & dirigentis Hebræos. Hanc sententiam tenent Hugo de Sancto Victore in Exod. 13. Tostatus ibidem quæst. 114. Caietanus apud Pererium, & ipse Pererius in Exod. 13. disp. 6. Lyranus autem problematicus esse videtur.

5 His Authoribus ego quoque subscribo; dicoque non duas, sed unicam dumtaxat fuisse columnam, quæ diu noctuque antecireret, & illuminaret Hebræos. Probatum multipliciter. 1. ex textu num. cap. 9. ubi sic dicitur: *Si fuisset nubes à vespere usque ad mane; & statim diluculo tabernaculum reliquisset; proficiscerentur; & si post diem, & noctem recessisset; dissipabant tentoria: si autem bidentuo aut uno mense, vel longiori tempore fuisset super tabernaculum, manebant super Israhel.* Ex quo sic: si fuisset duplex columna; sub vespere adveniente columna ignis ad illuminationem noctis, columna nubis protinus dispareret. Sed cadente vespere, imò & per totam noctem, columna nubis perseverabat: ergo unica erat columna, quæ per diem simul, & noctem dirigebat Hebræos. Maior patet: quia primæ columnæ tunc cessabat officium, & officium columnæ secundæ tunc debebat incipere. Minor manifestè probatur ex relato textu præsertim in illis verbis: *Si fuisset nubes à vespere usque mane:* erat ergo columna nubis per totam noctem fungens officio suo; quo de statione admoneret Hebræos; quousque ad iussa Domini, & motum Angeli, de proficiscendo admoneret. *Urgetur.* In hoc textu recensentur officia dirigendi tam noctu, quam die Hebræos per desertum in ordine ad manendum, & proficiscendum: ergo vel scorsim de altera, & altera columna loqui debuisset; vel

vel si coniunctum ; in numero plurali. At neque loquitur de altera , & altera neque in numero plurali , ut patet ex illis verbis *fuiſſet , reliquiſſet , receſſiſſet , &c.* ergo vnica erat tantum columna.

6 Probatur 2. Si fuiſſet columna duplex ; perperam vni dumtaxat columna tribueretur in genitivo poſſeſſionis tam *nubes* , quàm *ignis* : dicendo videlicet eam fuiſſe *nubis* , & *ignis*. Sed hæc loquutio planè invenitur in ipſo textu per hæc verba : *Et ecce reſpiciens Dominus per columnam nubis , & ignis interfecit exercitum eorum* : ergo non niſi vnica columna fuit. Probatur 3. ex illo textu Exod. 14. ubi dicitur : *Et erat nubes tenebroſa , & illuminans noctem* : ex quo ſic. Officium illuminandi noctem attinebat ad columnam ignis. Sed id præſtabatur à columna nubis : ergo ab vna eademque columna præſtabatur vtrumque. Minor conſtat ex præiactis verbis : quæ enim alia nubes memoratur in textu , quæ dici poſſet noctem illuminare ? In eo autem ſenſu dici poſſeſt quod nubes tenebroſa noctem illuminaret , quatenùs illa columna nubis ſubtilitèr fabrefacta de radijs ſolis reſractis lucidiſſima foret interdiù ; cum tamen , cadente Sole iam tenebreſceret ; rursus poterat ſic accendi quemadmodum in ſerena nocte æſtatis videmus exhalationes accenſas noctem illuminare , cum tamen in ſe ſint ex tenebricoſa materia. Hæc dices , ſi fuerit ignis verus. Si autem ſola ſpecies ignis ut inquit textus ; dicito illam nubem dici tenebroſam , & illuminantem noctem : quatenùs interdiù quadam opacitate gaudebat ad obumbrandum noctu autem , recedente Sole , gaudebat quodam ſplendore igneo ad illuminandum.

7 Probatur 4. à ratione. Omnipotentia Domini beneficientis Hebræis ſe geſiſſet inſtar agentis debilis , ſi duplicem adhibuiſſet columnam. Sed id non eſt dicendum : ergo fuit vnica. Pro-

bo mai. Debilis agentis eſt , præſtare per duo media id , id quod perfectiſſime obtineretur per vnicum. Sed ducere , & illuminare Hebræos per diem , & noctem vnica dumtaxat columna de manu Domini elaborata poterat obtineri , & quidem perfectiſſimè : ergo Deus inſtar debilis ſe geſiſſet agentis , ſi columnam duplicem adhibuiſſet : *Vrgetur hoc argumentum.* Si pro illuminatione noctis alia columna data fuiſſet Hebræis diſtincta à columna nubis ; hæc noctu penitùs diſpareret , & otia- retur ; & rursus die illuceſcente , diſpareret columna ignis , & interdiù penitùs quoque foret otioſa ; vel vtraque diètim diſſipanda foret ; & denuo producenda , quod eſſet abſurdus. Sed ſapientiſſimo agentis , & benefactori cuiuſmodi eſt Dominus , prorsus repugnat adſcribere tantam otioſitatem rerum , quas fecit ; præſertim cum eas ad benefaciendum feciſſet : ergo non fuit duplex columna , ſed vnica.

8 Obijcies 1. In Sacro Textu dicitur columna eſſe duplex : ergo duplex fuit , probo antecedens ex illis verbis Exod. 13. verſ. 21. *Per diem in columna nubis , & per noctem in columna ignis.* Nam ſi fuiſſet vnica brevius , & clarius dici potuiſſet *per diem , & noctem in columna nubis , & ignis* : ergo , &c. *Vrgetur.* Si fuiſſet vnica ; non erat cur nominaretur columna , & columnæ præſertim vna poſt aliam : ergo quia alia fuit nubis , alia verò ignis. Reſpond. diſtinguend. anteced. *Quoad ſpeciem verborum* , concedo antecedens : *Quoad rem ipſam* , nego antecedens , & diſting. conſequens ; ergo fuit duplex : *Quoad entitatem* , nego conſequentiam : *Quoad officium* , concedo conſequentiam. Itaque negari non poteſt ; quin ille modus ſe explicandi in eo verſiculo traditus duas columnas ſignificare videatur , niſi foret cum ſuperioribus textibus componendus : cum enim res vnica duplici gaudet officio , v. gr. ſi quis nactus eſſet

esset pellem cuiusdam animalis quæ contra venena foret antidotus, dici posset de eo sic: *Deus ei benefecit per pellem in tempore frigoris, & per pellem in tempore pestis.* Cum tamen esset vnica pellis; sed officio duplex. Item: *In corde, & corde dixit Psalmus, & erat vnicus in re; licet duplex in officio.* Item: *Dedit mihi Petrus pallium ad frigus, & pallium ad pluviam;* licet esset vnicum. Non aliter in nostro textu discurrendum est: quia vna eademque columna duplici gaudebat officio protegendæ, & illuminandi per diem, ac dirigendi, & illuminandi per noctem. Probatio autem est nulla: quia beneficia accepta, dum enarrantur non debent cingi, & coangustari sed enucleatè tradi; atque cum debita amplificatione referri: incipit enim esse quædam gratitudo beneficij, non perfunctoria, & decurtata confessio. Ex quibus etiam patet responsio ad vrgentiam: volebat enim ibi Moyse Dei erga Hebræos beneficam manum posteritati exponere, & commendare.

9 Obijcies 2. Columna nubis aliquamdiu non poterat regere, & per viam ducere Populum Hebræum: ergo tandiu saltem columna fuit duplex. Probo antecedens: Columna nubis cum Angelo eam ducente retrogressa, & posttergata est ad castra Israelis, vt per eam Deus deleret castra Ægyptiorum. Sed quamdiu ea collocata erat post castra Israel, non poterat anteire, & illuminare: ergo aliquando Populum dirigere non poterat. Maior patet ex illis verbis Exod. 14. 19. vbi dicitur: *Tolleusque se Angelus Dei qui præcedebat castra Israel, abiit post eos, & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens post tergum stetit inter castra Ægyptiorum, & castra filiorum Israel.* Ad hoc argumentum respondeo, negando antecedens ad cuius probationem concess. maior. disting. minor. Per motum localem physicum, conced. minor. Per

Dec. 11.

motum illuminationis, neg. maior. & conseq. Quia nubes illa eo situ, & elevatione poterat collocari; vt quamvis per lineam rectam ea esset post terga Hebræorum, & ante exercitum Ægyptiorum, tenebras, & opacitatem versus Ægyptios offunderet; effunderet autem antrorsum radios, quibus via à Populo calcanda commostraretur: & ideo ad superiora verba statim hæc adnectuntur: *Et erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem.* quare præter superius datas hæc horum verborum videtur esse litteralior intelligentia. Quod si ad argumentum reflectis, notabis duo, in quibus ipsum implicari, & sibi non constare videtur: alterum quod si argumentum valet, valere debet ad ponendam columnam ignis quamdiu columna nubis interponebatur inter Hebræos, & Ægyptios: tunc autem vt quid opus esset tali columna, si vt inquit textus, nubes illuminabat per noctem? Alterum est quod etsi argumentum valeret, valeret parum: ad summum enim valeret pro nocte illa vnica, in qua Ægyptij delendi fuerunt; siquidem postmodum illa nubis, & Angeli posttergatio cessasset.

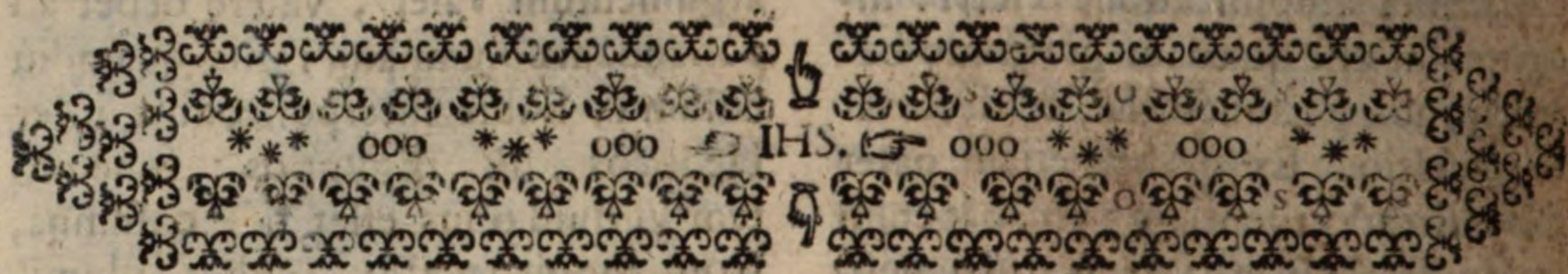
10 Obijcies 3. In Templo celeberrimo Salomonis præter omnia, quæ ad imitationem tabernaculi facta sunt, appositæ sunt duæ celebres columnæ vt constat ex verbis in lib. 3. Reg. cap. 7. Sed hæc proculdubio appositæ sunt in memoriam illius columnæ, quæ comitata est tabernaculum in deserto tam die, quam nocte: ergo quia fuit duplex, & non vnica. Ad hoc argumentum respondeo concess. maior. disting. minor. In memoriam entitatis, nego minor. Beneficij, concedo minor. & disting. conseq. ergo fuit: Duplex entitas, neg. conseq. Beneficium, conced. conseq. Amplector vtique li-

li

ben-

bentissimè, quod illæ columnæ erectæ in Templo Salomonis fuerint in gratum memoriam prodigiosæ columnæ, quæ diu noctuque visa est in deserto comitari Populum Dei : memoria autem, & gratitudo recordationis semper dicit relationem ad beneficium ; non ad entitatem illam, media qua præstitum est beneficium. Ut si quis Petrum pedibus manibusque ligatum solveret gladij, euntellivè opera ; Petrus ad memorandum beneficium cogeretur ; non gladium. Ea propter ea erectio columnarum in Templo Salomonis duplex ad beneficium referebatur, licet per unicam præstitum fuisset columnam die enim, & directio, & protectio

Solis, vel à Sole indulgebatur ; & insuper nocte, & tempore tenebrarum ignea illuminatio concedebatur : vnde licet columna fuisset unica ; duplex à gratitudine Hebræorum fuit erigenda, eo quod duplex fuit beneficium. Id appposito explicatur exemplo. Vir aliquis Eximiæ Sanctitatis sanat à morbo duos Petri filios vno solo contactu, & actione. Si postmodum ille Vir Eximius obtinuerit cultum, & aras ; duo proculdubio appenderentur munera, & vota, quia duplex fuit beneficium licet unica fuerit actio, & persona benefaciens. Sic discurrendum est in casu nostro.

QUÆSTIO TERTIA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

QUEM DEUS NOSSET FACIE AD FACIEM

Deuteron. 34. vers. 1.

A R T I C U L U S.

UTRUM MOYSES VIDERIT IN HAC VITA DIVINAM Essentiam?

NOTABILIA.

NOTO primò : Ex Pererio, qui rem solita eruditione versat, tum tom. 4. in Genes. cap. 32. disp. 1. tum tom. in Exod. cap. 3. disp. 6.

Rationem dubitandi in hac quæstione esse valde legitimam, utpotè ortam ex varietate textuum ipsius Sacre Scripturæ, ut ipsius quæstionis decursus apertè monstrabit, & ex quorundam varia versione, quæ iam Angelum iam Deum ipsum cum Moyse ponit fuisse loquutum : vbi enim Vulgata nostra lo-

loquendo de apparitione facta in rubo dicit *Dominum* apparuisse, lectio Hebraica, paraphrasis Chaldaica necnon Interpretes Septuaginta legunt *Angelus Domini*. Ex quo etiam Sanctorum Patrum enascitur longè diversa sententia, alijs contendentibus filium Dei apparuisse; alijs verò duntaxat eum qui apparuerat, cernendusque proponebatur, Angelum fuisse.

2 Noto 2. Apparitiones factas per Angelos non ideò apparitiones Domini esse desinere: cum enim Dominus fecerit Angelos suos Spiritus, non est cur non sint Dei nomine recitata verba illa, quæ per Angelos apparentes vult Deus hominibus intimari. Quemadmodum enim Deus olim multifariam, multisque modis loquebatur Patribus in Prophetis, sic etiam loquebatur in Angelis: vel nimirum, quatenus vellet immediatè uti verbis formati in corpore assumpto ab Angelo, & nulla huius mentis interventione, per se hominibus dicta, & conceptus intimare: in quo casu qui appareret, & loqueretur esset Angelus, sed qui diceret esset Deus. Vel quatenus notificata mens Angeli de mente Dei, hanc hominibus intimaret: & in hoc casu locum haberent explicationes adhibita ab Anthoribus defendentibus, semper Angelos apparuisse, scilicet à Pererio aiente illum qui in apparitione loquebatur esse Angelum *personaliter*. Deum autem *representativè*, & à P. Cornelio aiente Angelum quasi Proregem nomine Regis supremi fuisse loquutum. In prima autem consideratione hæ phrasæ non habent locum eo quod tunc casus mens Angeli nihil diceret; sed solum diceret Deus, licet loquutio esset Angelica; & recitativè esset Angelus.

3 Noto 3. ex Pererio in Gen. 32. hanc Phrasim: *Loqui os ad os, & facie ad faciem*: in rigore Hebraico non ita sumendam esse, ut colloquentes recipro-

ca intuitionem perfruantur; sed solum quatenus ambo non dissent; neque loquutio fiat per litteras, aut quasi delegativè per nuntios; idest, quatenus loquutio non sit huiusmodi: *Dominus mihi dixit, ut hæc tibi dicerem*: Est enim hæc formula quasi delegativa concepta; sed huiusmodi: *Ego sum Deus tuus, qui eduxi te de terra Egypti*. Et illa: *Principium qui, & loquor vobis*. Hæ enim iure optimo dicuntur loquutiones præsentaneæ, & facie ad faciem; licet hæc articulatio descendat per Angelum ut Ministrum, & ut repræsentantem Deum; vel ut merum organum merè recitans mentem Domini. Quamquam fortè hoc ultimo modo magis conciliatur; & Deum in textibus controversi solitis apparuisse; & tamen solos Angelos apparuisse hominibus prospectandos.

4 His possitis duplex in hac re versatur sententia, & præterquamquod utraque benè in Sacris Textibus solidatur; nanciscitur insuper magnæ notæ Patronos de Sanctorum Patrum agmine corrogatos. Prima sententia, quam multum promovet Theodoretus, defendit, eum, qui Moyse apparuit fuisse Unigenitum Filium Dei: quod promovet explicando; quomodo esse non videantur duæ aliæ Personæ Santissimæ Triados. Hanc sententiam sustinet ipse Theodoretus in quæstionibus in Exodum quæst. 5. Justinus Martyr in Dialogo cum Triphone. Tertullianus lib. 2. contra Marcionem, & in libro contra Praxeam. Hilarius lib. 4. & 12. de Trinitate, Div. Ambros. lib. 1. de Fide, & Div. Chrysost. super cap. 7. Actuum Apostolorum. Secunda sententia per oppositum asserit, Moysen non vidisse in hac vita divinam essentiam; sed omnes ei apparitiones factas fuisse per Angelos; & generalitèr loquendo idem sentit de quibuscumque alijs apparitionibus tam in Veteri Testamento, quam in Novo commemoratis. Hanc tenet

in primis B. Dionysius¹ Areopagita 4. de Cœlesti Hierarchia. Augustin. & Div. Thomas ille tract. 3. in Joann. hic 1. 2. quæst. 99. art. 3. ad 2. qui quamvis, & pro contraria parte citari soleant; videntur certè plus esse pro hac sententia. Insuper Nazianzen. Cyrillus, Gregorius Magnus, Iosephus, Eusebius, Rupertus, Tostatus, num. 22. quæst. 5. Cornel. in Genes. 32. & Exod. 3. & Pereyra, vbi suprâ cum Theologis Scholasticis.

5 Sit ergo nostra conclusio cum secunda sententia, cum qua dicimus, Moyfi numquam in hac vita donatam fuisse visionem intuitivam Essentiæ Divinæ. Probo 1. ex Scriptura Sacra: & quidem 1. ex textu D. Joann. in Evangel. cap. 1. vers. 18. vbi ait: *Deum nemo vidit unquam.* Sed id falsum esset, si aliquando Moyfi concessa fuisset visio intuitiva Essentiæ Divinæ: ergo Moyfes numquam ea gavisus est. 2. Ex textu in Exod. cap. 33. vbi Moyfi cupienti videre gloriam, & faciem Dei respondit Deus hæc verba: *Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet. Sed ecce est locus apud me, & stabis suprâ petram: cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petreæ, & protegam te dextera mea donec transeam: tollamque manum meam, & videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris.* Ex quibus verbis duplex oritur consequentia nostræ conclusionis probativa: prima est: ergo Moyfes dum viveret non poterat Deum videre: secunda est ergo visio Dei qua fructus est Moyfes in hac vita non fuit intuitiva: hæc enim non posteriora Domini dumtaxat; sed etiam faciem Domini specularatur.

6 Probo 2. conclusionem ex SS. Patribus, quorum effata, & pronuntiata in hac re debent meritò discursibus Theologicis anteferri eo quod, cum ipsi tanta sanctitate pollerent, & Dei visionibus, atque Angelico com-

mercio digni essent; fidelissimi habendi sunt testes utpotè experti, & in re multum abstracta, & vix, nisi sancta luce contemplationis, benè acquiribili. Vndè cum in hac fulgidissima Sphæra multum suprâ omnes emineat Divinus divina patiens Dionysius Areopagita, & quasi domesticus Angelicas Hierarchias ipse cucurrerit, & nobis edisserat; de eo vberius nostra sententia probanda est nimirum triplici textu eruto ex eodem cap. 4. de Cœlestibus Hierarchijs. Ait primo: *Huiusmodi divinas visiones celeberrimi illi Patres nostri ministerio Angelorum, Cœlestiumvè virtutum ediscebant.* Ait 2. *Si quis fortasse dixerit ex Deo ipso absque ullo medio quibusdam Sanctorum divinas apparitiones contigisse; is illud ex Sacratissimis Libris sapienter inteliigat, quod secretum ipsum Dei, quodcumque tantum illud est, nemo vidit unquam neque videbit.* Ait 3. *Angelos ideo vocari Spiritus Cœlestes quia cum in eos primo divinæ claritatis fulgor emanet; ipsi postmodum in nos enuntiationes illas sublimiores superne traiciant.* Et latè disputat, & tenet hic Doctor Sanctus, omnes omnino apparitiones tam Novi, quam Veteris Testamenti per Angelos contigisse. Ergo non solum ipse manifestè sentit Moysem non vidisse intuitivè Divinam Essentiam; sed altè explicat, quomodo sublimis quilibet enuntiatio divina ministerio nobis Angelico traiciatur.

7 Probatur iam ex alijs Patribus. Ex Div. Hieronym. in cap. 3. Epist. ad Galatas, vbi ait: *Quod in omni Veteri Testamento ubi Angelus primum visus refertur, & postea, quasi Deus, loquens inducitur, Angelum quidem verè fuisse unum de Ministris plurimis Dei, sed in illo mediatorem loquutum esse, qui dixit. Ego sum Deus Abraham:* Ex Div. Gregorio Magno in præfatione ad libros Job sic aienter: *Angelus, qui Moyfi apparuit modò Angelus, modò Deus memoratur: Angelus videlicet propter hoc quod exterius loquendo serviebat;*

Dominus autem quia interiùs præsident loquendi efficaciam ministrabat : Ergo iuxta utrumque Sanctum Doctorem non Deus ; sed Angelus fuit qui, & visus est Moyfi, & ipsi apparuit. At id est Moysem in prædictis apparitionibus non vidisse intuitivè Divinam Essentiam ; ergo eam intuitivè non vidit.

8 Probatur 3. conclusio discursu super ipsam Scripturarum collationem innixo. Sic. Si Moyses unquam in vita sua Essentiam Divinam intuitivè vidisset ; maximè in illis duabus celeberrimis apparitionibus, quas habuit, & in quibus videtur Deus ipse sibi largiùs, & solemniùs communicatus, scilicet, dum ipsis apparuit de medio rubi ardentis, & non combusti ; ut eum celeberrima legatione donaret ; & cum ipsi apparuit in Monte Sinà in tam magnifica gloria, ut ab eo legem Populo intimandam acciperet. Sed in neutra ex ijs apparitionibus vidit Moyses Divinam Essentiam ; ergo numquam. Maior constat, eo quod aliæ illustriores sibi apparitiones factæ inspiam leguntur. Minor probatur utraque apparitio fuit non Dei ipsius immediatè ; sed per medium Angeli. At hoc ipso dari non poterat visio intuitiva Divinæ Essentiæ : ergo in neutra apparitione ex relatis Divina Essentia conspicienda data est eius obtutibus. Probo mai. quoad primam partem ; postea quoad secundam probaturus. Ex textu Div. Stephani in Actibus Apostolorum cap. 7. vers. 30. *Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in deserto Montis Sinà Angelus in igne flammæ rubi* : ergo illa apparitio de medio rubi fuit quidem Dei ; sed facta per Angelum. Probo secundam partem. 1. Ex textu Div. Pauli dicentis ad Galat. 3. *Legem datam fuisse in ministerio Angelorum* : Et 2. ex textu Div. Stephani in eodem cap. 7. Act. Apostolor. ubi ait : *Hic est qui fuit in Ecclesia in solitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in Monte Sinà : & accepit verba vitæ dare*

nobis. Ergo non Deus immediatè in se ipso loquutus est Moyfi in Monte Sinà ; sed Angelus : ergo de primo ad ultimum Moyses in neutra de celeberrimis apparitionibus gavisus est intuitiva visione Divinæ Essentiæ.

9 Probatur 4. conclusio, ab everfione fundamenti contrarij. Eatenùs diceretur Moyses intuitivè vidisse Divinam Essentiam, quatenùs de eo ait sacer textus, cum Deo fuisse loquutum *facie ad faciem*, in quo intuitiva visio indicare videtur. Sed hoc fundamentum non vrget : ergo nullum datur. Prob. min. Si hoc fundamentum vrgeret, itidem dici deberet de Jacob, quando luctatus est usque mane, aitque Scriptura contra Dominum prævaluisse. Sed licet Jacob dicat, quod viderit Dominum *facie ad faciem* id vrgeri non debet quominùs potius credendum sit Angelum ei apparuisse, & cum eo luctatum esse : ergo tale fundamentum non vrget. Maior appertè constat ex illo textu Gen. 32. ubi ait Jacob : *Vidi Dominum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.* Minor probatur ex Prophetia Osseæ, qui loquens in cap. 12. de hac lucta Jacob ait sic : *In fortitudine sua directus est cum Angelo : & invaluit ad Angelum* : ergo Angelus fuit qui apparuit Jacob ; quamquam ille dicat, quod viderit Dominum *facie ad faciem*. Pro qua loquutione salvanda & interpretanda.

10 Obijcies 1. Non potest aptius explicari visio intuitiva alicuius, quàm dicendo alterum esse *facie ad faciem* cum ipso, & os ad os loqui ei. Sed hæc in Sacra Pagina referuntur de Moyse loquente cum Deo, scilicet, quod sit *facie ad faciem, os ad os, & quasi amicus cum amico suo* : ergo Moyses vidit aliquando intuitivè Deum. Minor patet ex repetitis textibus ubi ea dicuntur expressè, v. gr. Deuteron. 34. *Quem novisset facie ad faciem.* Et num. 12. 7. *At non talis servus meus Moyses, qui in omni domo mea*

fidelissimus est : ore enim ad os loquor ei, & palam, & non per æigmata, & figuras Dominum videt, &c. Maior constare videtur quia in hominibus (nisi quando sunt nox, & tenebræ, quæ in Deo cum Moyse locum non habent) omnis colloquutio *facie ad faciem, os ad os* est intuitio. Ad hoc argumentum quod est capitale sententiæ contrariæ conabor multipliciter respondere: cogunt enim nos Textus Sacri, quos in probatione conclusionis præmisimus, ut hos non provt plenè sonuerint accipiamus, si etiam illi, uti par est, sint conciliandi. Igitur respondeo 1. negando mai. ad cuius probationem subiunctam dico, me ultro concedere in hominibus ferè semper ac duo *facie ad faciem, & os ad os* colloquantur, veram dari intuitionem utriusque; sed non quidem ex præciso conceptu colloquendi ad faciem, & os ad os: quippè ut meminit ipsa obiectio in tenebris solet dari huiusmodi colloquutio sine intuitionem. Et quamquam in Deo cum Moyse colloquente quid noctis, & tenebrarum intervenire non possit; potest autem aliud intercedere æquivalens in ordine ad tollendam veram, & rigorosam intuitionem utriusque, nimirum, illa secreta occultatio, quam memoravit supra Dionysius, qua Deus quantumcumque illud arcanum est, hominibus huius sæculi pandere recusavit: & propterea ut in notabilibus iecimus *os ad os loqui, & facie ad faciem*: Hebraici idiotismi sunt, quibus non tam intuitio formalis dicitur, quam alterum alteri auriculariter loqui, licet medio hoc vel illo organo. Vnde si Angelus in secreto cubiculo tecum clarè formata voce loqueretur in aere, vel per animalculum quoddam; *os ad os* loqueretur: & sic loquutus est Angelus per asinam ad Balaam, nimirum, *os ad os, & facie ad faciem*. Maneant ergo veræ illæ Phrases, quibus Deus in Scripturis Sanctis dicitur cum Moyse *os ad os, & facie ad*

faciem fuisse loquutum; licet non Deus ipse in se, sed ei Angelus apparuerit.

II Respondeo 2. cum Div. Thom. 1. 2. quæst. 98. art. 3. ad 2. Disting. min. *Referuntur secundum opinionem Populi conced. min. Secundum rigorosam huius Phrasæ significationem. Neg. min. & consequent.* Neque aliud suadent textus in probationem adducti. Itaque cum Moyse Deus non immediatè sicut est in se, loqueretur; sed per interpositam creaturam, v. gr. *Angelum, nubem, &c.* Populus existimabat *ore ad os* loqui cum Deo idest intuitivè, & *facie ad faciem* proindeque iuxta hanc opinionem Vulgi Moyse narrationem attexit. Et quidem iuxta opinionem Vulgi, non veritatem, refertur in Evangelio Pater Jesu-Christi D.N. Divus Josephus; & alia promi possent exempla: quapropter ex illis textibus iuxta hunc tenorem loquentibus nullum argumentum assurgit, quod possit conclusionem nostram labefactare. Ego quidem hanc solutionem veneror, & amplector utpotè tanti luminis, & Doctoris; verum pro textu illo de verbis in fine Deuteronomij adiectis utiliore iudico, eo quod Moyse iam mortuus ea verba non scripsisset, sed Josuè, qui quidem iuxta opinionem Vulgi de Moyse poterat extremam illam Historiæ partem componere. Quod autem ipse Moyse qui Scriptor est Pentateuchi in ijs quæ de ipso erant potius iuxta opinionem Vulgi, quam iuxta id quod ipse noverat, scripsisset, paulò difficilius apparet. Propterea fortasse Sanct. Doctor aliter respondet, & erit solutio tertia scilicet per visionem, aut colloquium *facie ad faciem* intelligi quamdam sublimiorem contemplationem, & elevatiorem familiaritatis gradum, qui tamen ad intuitionem, & visionem claram Divinæ Essentiæ necdum pertingat. Iuxta quam solutionem negabitur argumenti maior: & ad

ad probationem adiunctam negabitur paritas in hominibus ad Deum quoad intuitionem: dicendo, quod hæc loquutiones *os ad os*, & *facie ad faciem* potiori iure accommodari possunt ad quamdam sublimem contemplationem Divinam quam ad intuitionem humanam; eo quod plura in illa innotescant menti de obiecto per elevationem, quam per visionem oculorum, quantumvis claram.

12 Obijcies 2. cum replica. Visio Dei facie ad faciem provt contrapposita ænigmati, & figuræ non potest non esse intuitiva Essentiæ Divinæ. Sed Moyse sæpè vidit Deum *facie ad faciem*, & non per ænigmata, & figuras, vt constat ex superiori textu, num. 12. vers. 7. *Et non per ænigmata, & figuras Dominum videt*: ergo vidit intuitivè aliquando Divinam Essentiam. Maior probatur ex D. Paulo, qui 1. ad Corinth. 13. loquendo de visione beatifica, quæ nequit non esse intuitiva Divina Essentiæ: (nam hæc est vita æterna vt cognoscant te Deum verum ait Joannes) loquitur sic: *Nunc autem per speculum, & in ænigmate tunc autem facie ad faciem*: ergo visio Divinæ Essentiæ quæ est *facie ad faciem* provt contrappositè ad visionem in ænigmati, non potest non esse intuitiva. Respondeo ad hoc argumentum, diff. maior. Non potest non esse intuitiva visio facie ad faciem provt contrapposita figuræ, & ænigmati: Includendo in hoc etiam quodvis medium creatum, conced. maior. *Præcisè ænigma, & figuram*, nego maior. & diff. min. & non per ænigmata, & figuras: Excludendo quodvis aliud medium creatum, neg. min. Excludendo metaphoras, symbola, similitudines, & vera ænigmata, quibus cognitio Dei frequenter temperata hominibus impartitur, conced. minor. & conseq. Aliter enim Paulus excludit ænigmata, vt visionem beatificam exponat; & aliter Moyse vt declaret

suam. Siquidem teste Evaristo Papa vt ait P. Jacobus Granado, & P. Alarcón in 1. part. Beatus videbit Deum non vt Moyse, & cæteri Prophetæ, qui per figuras, & ænigmata videbant. Paulus enim excludit omne medium creatum, vt patet in eo quod excludit etiam speculum. Moyse autem solum vult dicere eminentiori familiaritate provehi supra cæteros in ordine ad attingendam Divinitatem; quare non merè per signa, & symbola, umbras, & similitudines, ænigmata, atque figuras Deum attingebat; sed licet per medium Angeli apparentis; per hunc tamen, vt se explicabat Dionysius Divinæ claritatis fulgor emanabat, & ad ipsum enuntiationes illæ sublimes supernè traiciebantur. Et sic illud medium quodammodo ab Evaristo Papa vocatur figura, & ænigma lata usurpatione.

13 Obijcies 3. Ille qui apparuit Moyse in apparitionibus supra memoratis dixit hæc verba: *Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob*. Et hæc: *Quid queris nomen meum, quod est admirabile*. Sed hæc Soli Deo quadrant optimè; Angelo autem minimè: ergo non Angelus, sed Deus erat, qui in prædictis apparitionibus se se dixit Moyse conspiciendum. Ad hoc argumentum respondeo negando minorem, vel distinguendo claritatis gratia: *Soli Deo vt principali, Angelo autem minimè*, conced. minor. Angelo autem minimè: *Vt instrumentali cause*, nego minor. & conseq. Cum enim ille qui apparebat, ex sententia expositorum personalitèr quidem Angelus esset, sed representativè esset Deus; quatenus Angelus esset instrumentum assumptum à Deo principali loquente; idè adhuc ipse Angelus poterat dicere: *Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob: & quid queris nomen meum quod est admirabile?* Representativè scilicet quippè loquebatur
no.

nomine Dei, & gerendo personam ipsius. Non secus ac Sacerdos, dum actu consecrat, profert illa verba: *Hoc est enim Corpus meum*. Loquendo de Corpore Christi Domini: quia licet ipse personaliter purus homo sit; attamen *representativè* est Deus homo, seu Christus: *Replicabis* ad tollendam quamdam æquivocationem. Potius qui gerit personam Christi personaliter Christus est, & qui gerit personam Dei personaliter Deus est: ergo non ritè superiores termini accommodantur, respond. disting. anteced. *Personaliter* Christus est *substitutivè*; conced. anteced. *Propriè*; & *in se*; neg. antec. & consequentiam: quippè hoc ipsum, quod est purè gerere personam alterius est non esse verè talem personam: *Insistes adhuc*: ergo eodem modo Sacerdos erit personaliter Christus, & Angelus personaliter Deus quemadmodum comicus quidam personaliter facit Regem, respond. disting. conseq. quoad actum representandi, & sermoninandum nomine alterius, conced. conseq. Quoad titulum representandi, neg. conseq. vel nego absolute. Quia gregarius homo quilibet de promiscua plebe nullo gaudet titulo ut se faciat Regem, & verè nomine ipsius loquatur, sed tantum fictè, & mentiendo loquutionem Regiam; Sacerdos autem titulo gaudet, & caractere ut Christi vice, voce, ac potestate fungatur. Similiter Angelus Dei ad nos vera legatione fungitur.

14 Porro circa hoc argumentum monere libet id, quod inter Scholasticos, & Expositivos Doctores aliquatenus observavi, nimirum, quod primi non satagunt neque promovent, Angelum quemdam Moyse apparuisse ut videri poterit apud P. Jacobum Gratiado in 1. part. Div. Thom. & P. Alarcón ibi: Expositores autem negantes Moyse intuitionem Essentiæ Divinæ Angelum statim in apparitione

sufficiunt. Quod inde nascitur, ni fallor, quod Theologi Scholastici nudè discutiunt apparitiones Moyse factas; quin cæteros Scripturarum Textus de eis loquentes usquequaque percurrant: ut sunt Pauli ad Galat. 3. & Act. Apost. 7. & circa Jacob. Osee 12. Contenti propterea in eo quod verba, & formulas ibi repertas expendant: de quibus cum Angelum non sufficiant; citius se expediunt, dicendo Deum aereo quodam medio, & voce se ostendisse, & fuisse loquutum Moyse. Doctores verò Expositivi omnes Scripturarum tractus lustrantes, & componentes, cum vidissent per Div. Stephanum, & Div. Paulum Angelorum apparitionem assertam tam in medio Rubi, quam in acceptione legis in Sinâ; dum negarent Moysem intuitivè tunc Deum vidisse; non poterant non inducere Angelum apparentem, ut Sacris Textibus semper starent. Interveniente ergo Angelo iam difficiliore sunt explicatu illæ loquutiones: *Ego sum Deus Abraham*, &c. *Nomen meum est admirabile*, quia iam ibi admiscetur alia persona immediata Deo supra quam potius videntur esse casuræ.

15 Quam difficultatem ut donec plenioribus, ac subtilioribus terminis lævigatam, duplici nobis eundem est via: prima, est quam supra in solutione tradidimus dicentes, Angelum *representativè* esse Deum. Hanc igitur obeundo dico, quemadmodum in physicis, nulla virtus inest instrumento, nisi ea, quam suscipit ab agente principali, sic in moralibus cum virtus operativa sit vox, & conceptus, nullam aliam virtutem, vocemvè aut conceptum inesse posse instrumento, ut instrumento (licet si rationale sit aliam ipsum per se possit habere) quam vocem aut conceptum agentis principalis. Petrus ergo licet in se sit homo proprii conceptus, & expressionis Dominus; attamen reduplicativè ut Sacerdos,

dos ; cuiusmodi considerari debet, semper ac actu incumbat ad munus Sacerdotale ; nil aliud est nisi quoddam Sacramentale Organum, & instrumentum Potestatis Christi, per quod ipsa se explicat, & communicatur : vnde oritur quod quotiescumque se gerit *reduplicativè* ut Sacerdos ; non potest in hoc vel illo verò sensu non loqui nomine Christi : similiter ergo cum Deus inaccessible esset viatoribus, & tamen nostra interesset, Deum nobiscum habere commercium ; hoc instituit per Angelos ; & ita ut se explicat Div. Gregorius : *Spiritus suos fecit Angelos esse id est spiritus suos fecit nuntios nostros : Angelus enim nomen est nuntij, & officij, & non naturæ : quæ omnia constant ex illis verbis : Omnes sunt administratorij spiritus propter eos, qui hereditatem capiunt salutis.* Vnde cum nobis apparet aliquis spiritus dicitur *Angelus*, & non nisi *reduplicativè* ut Dei nuntius apparet : quare nec aliter loqui potest nisi nomine Dei, cuius vicem, & vocem portat ad nos.

16 Hinc oritur, quod illæ voces : *Ego sum Deus Abraham, &c.* non potentes provenire nisi ab instrumento, ut instrumento ; à nuntio, ut nuntio ; minime suprà personam Angeli cadere poterant eodem prorsus modo, ac illa verba : *Hoc est Corpus meum*, non poterant cadere suprà personam Petri : quia quemadmodum hæc oriri non possunt nisi à Sacerdote prout est Sacerdos ; ita illa oriri non possunt ab aliquo Spiritu Coelesti, nisi prout est *nuntius*, seu *Angelus*. Et ideò dixit Dionysius Spiritus Coelestes ideò vocari Angelos : *Quia per eos divina claritatis ad nos fulgor emanet, & enuntiationes sublimes nobis ipsi traiciant.* Quamobrem sicut licet Petrus Sacerdos seorsim ab exercitio ministerij sui plura potest dicere nomine proprio ; attamen ut Sacerdos dicendo, in ipsa consecratione : *Hoc est Corpus meum*, non potest loqui nomine

Dec. II.

proprio ; sed Christi ; ita licet Spiritus Coelestis plura possit Deo permittente cum hominibus colloqui nomine proprio ; tamen quando loquitur *reduplicativè*, ut Angelus, & nuntius Dei dicendo : *Ego sum Deus Abraham. Quid quæris nomen meum.* Et similia ; non potest loqui nomine proprio. Et sic explicatur quomodo sit *personaliter* Spiritus quidam Coelestis, & *ministerialiter* Angelus, ac *representativè* Deus.

17 Obijcies 4. Canonem decimumquartum Concilij Sirmienensis allatum à Patre Cornelio ubi supra dicentem, anathema ei, qui dixerit Moyse apparuisse, Patrem, & non Filium : ergo ipse Filius Dei fuit qui apparuit ut vult Theodoretus, & alij Patres. Respondeo dupliciter cum eodem P. Cornelio 1. Tale Concilium fuisse Arianorum, proindeque nullius debere esse authoritatis, præsertim in articulo concernente Patrem, & Filium Sanctissimæ Trinitatis. Id constat ex Baronio anno 357. Petavio anno 351. & Ricciolo in Catalogo Conciliorum. Resp. 2. in eis verbis solum dici anathema ei qui dixerit non fuisse Filium Dei verum Deum de Deo vero eum, qui dixit (licet per medium Angeli :) *Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob. Et quid quæris nomen meum quod est admirabile ?* Per quæ non tollitur quod is qui apparuit fuerit solum *representativè* Deus, sed *personaliter* Angelus.

18 Obijcies 5. Moyses ait in Deuteronomio : *Benedictio illius, qui apparuit in rubo veniat super caput Joseph.* Sed benedictionem non precamur ab Angelis, sed à Deo : ergo Deus ipse, & non Angelus fuit qui apparuit in rubo. Respond. 1. Concessa mai. disting. min. Non precamur ab Angelis, ut Ministris, & mediatoribus per quos veniat benedictio Dei, neg. min. ab Angelis, ut causa principali benedictionis conc. min. & neg. consequent. Quid enim

Kk

pro-

prohibet ad hoc, ut sicut Angelus in loquendo *representativè* est Deus, sic etiam sit *representativè* Deus in benedicens; quatenus medio ministerio huius est ipse Deus qui benedicit. Resp. 2. Negando min. quia possumus etiam benedictionem precari ab Angelis, & ipsi quoque possunt nobis benedictionem impartiri, ut constat ex duplici textu, altero Gen. 48. ubi dicitur: *Angelus qui eripuit me de cunctis malis benedictat pueris istis: & altero Apoc. 1. Gratia vobis, & pax à septem Spiritibus; qui in conspectu throni sunt.*

19 Obijcies 6. Plures Patres sententiæ contrariæ, ut sunt Tertullianus, Hilarius, Chrysostomus, Justinus Martyr, Basilus, Augustinus, Div. Thomas cum bona manu Doctorum, ut sunt Lyra, Valentia, Banez, Zumel, Suarez, Trigofo. Sed tanta copia Patrum, & Doctorum præsertim ubi favet sacer textus, non est deserenda: ergo potius dicendum videtur Moysen vidisse intuitivè Divinam Essentiam. Ad hoc argumentum resp. mai. nobis obiectam capite ex multiplici claudicare. Primo enim quoad SS. Patres claudicat obiectio: siquidem nonnullos pro se citat, quos tamen pro nostra sententia citatos reperiēs in Pat. Jacobo Granado in 1. partem Div. Thomæ quæst. 12. art. 11. 12. & 13. disput. 1. & similiter apud P. Didacum de Alarcon, qui pro nostra sententia citat Tertullianum, Hilarium, & Chrysostomum: quare si hos demas à sententia contraria, & nobiscum censeas Irenæum lib. 4. cap. 37. Dionysium Areopagitam 4. cap. de Coelesti Hierarchia, & in Epist. 1. ad Caium, Cyrillum Alexandrinum lib. 1. in Joannem cap. 22. Hieronymum tom. 2. lib. 3. contra Pelagianos postmedium, Bernardum ferm. 2. in Ramis Palmarum Gregorium 18. Moral. cap. 28. Origenem lib. 2. Periarchon cap. 4. & Bedam tom. 8. in Quæstionib. super

Exod. quæst. 42. puto de autoritate Patrum facile nos esse victuros. *Secundo* claudicat obiectio, qua parte sibi resolutè adrogat Div. Augustinum, & Div. Thomam licet enim videantur favere contrariæ sententiæ Div. Augustinus lib. 12. de Genes. ad litteram, & Epist. 112. & Div. Thomas tùm 1. part. quæst. 12. art. 11. tùm 2.2. quæst. 175. art. 5. ad 1. Nihilominus præterquamquod apud Pereyram in Genes. 32. Div. Augustinus utrumque disputat problematicè; super Evangelium Div. Joannis tract. 3. Ad illa verba Deum nemo vidit unquam, sic habet: *Scriptura dixit quod Moyses loquebatur cum Domino ei contrà in contrà sicut amicus cum amico suo. Sed eadem tamen Scriptura paulò post hæc ait Moysen sic perisse à Deo. Ostende mihi te ipsum manifestè ut videam te, & Deum ipsi respondisse. Non potes videre faciem meam: Loquebatur ergo cum Moysse Angelus portans Typum Domini.* Ecce clarissimam resolutionem pro nobis. Deinde Div. Thomas quomodo potest esse clarior pro nobis quam respondendo ad obiectionem de eo quod Moyses facie ad faciem viderit Deum? Et respondendo dupliciter ut supra dedimus? Igitur hi duo Doctores vel neutrales sunt, vel nostrates: & ita etiam sentire videtur P. Jacobus Granado loco supra citato, num. 13. *Tertio* demum obiectio claudicat quoad Doctores quia P. Valentia, & Trigofo non defendunt illam sententiam dogmaticè, sed problematicè primus, p. 7. & secundus, 1. part. quæst. 7. art. 3. dub. 1. & Suarez illam non defendit, sed censet probabilem, lib. 2. cap. 30. num. 13. Præter hos ergo nobiscum sunt ex Doctoribus Salmeron tract. 31. tom. 2. verit. 7. Toletus annot. 54. in cap. 1. Joannis. Maldonatus in cap. 1. Joann. vers. 18. Salas apud, & cum Granado, Vazquez, Alarcon, & Molina in 1. part. quæst. 12. art. 21. disp. 2. Quibus omnibus ritè perpensis ap.

apparet satis nullam ponderationem iam argumento esse relictam.

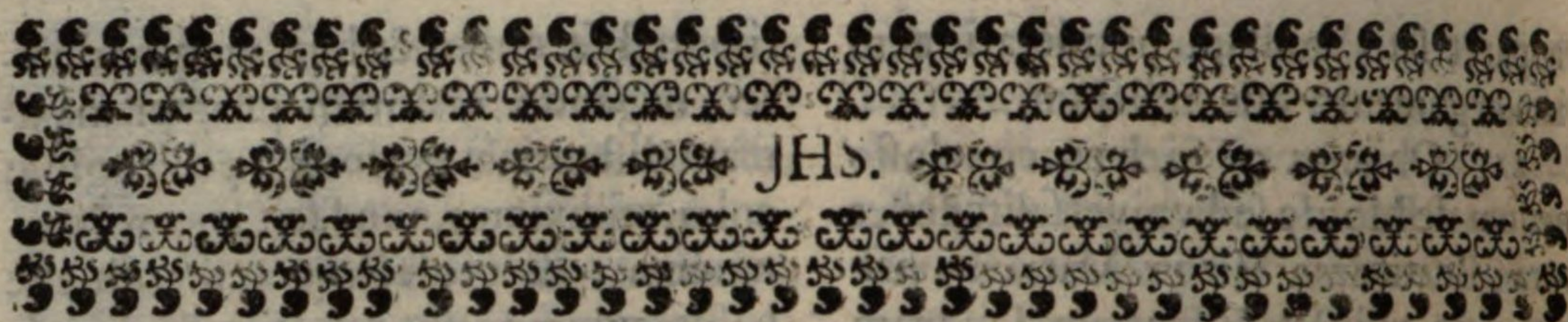
21 Obijcies 7. Si hæc conclusio nedum de Moyse sed vniversalitèr esset vera; Beatissima Virgo Maria in hac vita non vidisset Essentiam Divinam contra placitum Doctorum. Sed id non videtur dicendum, ne tantæ Matri hoc privilegium denegetur: ergo sententia nostra vniversalitèr vera non est. Maior quoad Doctores videtur probari ex Salas, Canisio, Enriquez, & Suarez, id ex multis colligente. Ad hoc argumentum responderi potest primo negand. minor. propter vniversalitatem loquutionis Sacræ Scripturæ, & Doctores vniversalitèr etiam loquentes vt sunt Salmeron, Toletus, Maldonatus, Vazquez, Granado, Molina. Ait ergo pientissimus P. Jacobus Granado sic: *Beatissimæ Virgini Mariæ negare non auderem hoc privilegium, si alicui sane concederem; & qui cæteris puris hominibus nego, vix possum Matri Domini negare; sed adhuc ipsi non displicere crediderim, si cum Evangelistâ Joanne tantæ Domine devinctissimo sine latitudine dicamus. Deum nemo vidit vnquam, Vnigenitus, qui est in sinu Patris ipse narravit. Responde-*

ri potest secundo, & huic magis adhæreo negando maiorem propter maximam distantiam personæ: privilegium enim, vt diximus, non facit legem communem; & profecto quæ meruit esse habitaculum totiùs deitatis, & divinitatis corporalitèr quomodo repugnet, quod ipsam viderit. Ego profecto sicut faciebat olim Tridentinum circa Mysterium Conceptionis purissimæ, nolo privilegijs tantæ Matris, & Domine nostræ vlla ex parte detrâhere.

22 Colliges 1. conclusionem nostram procedere de omnibus omninò visionibus (excepta B. V. Maria) vnde, & raptus Pauli, & visiones B. Benedicti, & S. Parentis N. Ignatii quas pia quædam devotio nostra promover, & circumfert pro sublimioribus quibusdam contemplationibus sumendæ sunt, quæ tamen Dei intuitionem non attigerunt. Colliges 2. quod si aliquis Angelus apparuit Moyse; videtur Michael fuisse qui Protector fuit Synagogæ, vt constat Daniel. 10. & 12. & Josuè 5.

(9)

QUÆSTIO QUARTA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

PERCUSSUM ÆGYPTUM ABSCONDIT SABULO.

Exod. 2. vers. 12.

ARTICULUS.

AN MOYSES IUSTE ÆGYPTIUM OCCIDERIT?

NOTABILIA.

IOTO primò: Moysem cum Jesu Christo D. convenire in re quadam mihi semper mysteriosa, & stupenda scilicet quod in Scripturis Sanctis per multos annos altum silentium sit vitæ utriusque ita ut neque loci in quo habitaverunt, neque gestorum utriusque vlla sit memoria in Sacra Pagina. De Moyse videlicet quatenus post infantiam ipsius usque ad annum quadragesimum nulla prorsus sit mentio, nisi quod dicat B. Stephanus fuisse: *Virum verbis, & operibus potentem.* De Christo autem D. N. quatenus ab illa ætate, in qua duodennis relinquitur ab Evangelistis dicendo: *Eum proficere ætate, & sapientia apud Deum, & homines* nulla ulterius sit mentio usque ad tempora prædicationis in quibus trigessimum annum iam ageret: unde usque ad decem & octo annos vitæ D. N. Jesu-Christi involvuntur silentio. Cuius quidem prodigiosi silen-

tij cum rationem litteralem neque ex me, neque ex Auctoribus vllam excerpserim placuit pro ratione non omittere hic eam, quam in hac re habet Redemptor Israeliticus cum Redemptore Universalis similitudinem.

2. Noto 2. Interea huius temporis aliqua Moyse esse à priscis auctoribus attributa, quæ apud Pererium potius cum fabulis numerantur. Ut sunt bellum quodam sub Moyse illatum Æthyopibus, qui opprimebant Ægyptios in quo Tharbis filia Regis Ægypti capta amore Moyse Civitatem tradidit, ut eum haberet sponsum: & hanc inquit Comestor, fuisse Moyse Æthyopissam. De hoc bello loquuntur Joseph lib. 2. de Antiquitatibus. Et Artapanus apud Euseb. lib. de Præparat. Evang. cap. ultim. Longius adfabulatur Petrus Comestor Auctor Historiæ Scholasticæ de duobus annulis altero *memoria* altero verò *oblivionis*. Sed cum hæc omnia sine fundamento in Scripturis, dicantur; & satis figmenta redo- leant (præsertim de rebus, & gestis vetustissimis, & de Ægyptijs loquendo)

ab

ab ijs penitus supersedeo, ea tantum insinuans, ut ad quesitum nostrum communus manuducant. Id ergo est supra Historiam Exod. 2. relatam, ubi dicitur, Moysen occidisse Ægyptium percutientem quemdam Hebræum: *An scilicet licite, & iuste id præstitisset necne?*

3 Noto 3. Vitam hominis ita esse Authori Deo Domino reservatam, ut nisi autoritate publica, aut cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut inquiunt Theologi, homo homini vitam numquam possit adimere. Potest ergo Rex, vel Judex aut Dei *Minister in iram* autoritate publica à Deo concessa ex universali providentia cæterorum punire malefactores, & sceleratos homines vita privare; & ideò apud Paulum dicitur: *Non sine causa gladium portat*: ne serpat iniquitas, & corrumpatur Orbis. Cum tamen hæc autoritas publica, & vindicta hominibus relicta nequeat ubivis adesse; licet tamen ubivis abscondatur hominum nequitia, & fraudulentia; opus insuper erat donari etiam homines privato quodam iure defensionis, quo iniquos aggressores sui, & suorum possent arceri, si invaderentur: itaque potest homo cum moderamine inculpatæ tutelæ (hoc est moderando hanc facultatem ad circumstantias, in quibus tutela sit inculcata) occidere iniustum invasorem, qui vel in se, vel in sua ita grassatur, ut, nisi interficiatur, repelli non possit. Ad quam iuris speciem revocari potest, cum quis alium occideret propter defensionem innocentis iniuste oppressi, qui aliter defendi non potest: cum enim id planè procederet ex vinculo fraternitatis, quo frater fratrem debet amare, & defendere; indè est quod tunc invasor ideò occidi posset ab aliquo, quia tunc perindè se haberet ita grassari in innocentem ac si vel in se ipsum grassaretur vel sua.

4 His positis accedendo ad sententias pro sententia negativa stant in primis lex naturalis, lex scripta ad quintum præceptum. *Non occides*, & lex charitatis qua frater fratri, ut sibi ipsi debet consulere. Hanc sententiam videntur quodammodo amplecti Oecumenius in Epistol. Judæ quatenus ait ideò Moysen caruisse sepultura quoniam Ægyptium occidisset. Div. Thomas 2. 2. quæst. 61. art. ultim. qui probabilem putat priorem sententiam D. August. lib. 22. contra Faustum cap. 70. in qua aiebat, peccavisse Moysen illo facto; ostendisse tamen in illo vitio dotem animi præclaram. Caietanus in Exod. 2. quatenus asserit tale factum peccatum debere reputari, nisi quatenus Ægyptius interemptus fuerit ex ijs, qui præerant operibus Hebræorum ad urgendas operas eorum, eosque affligendos. Secunda sententia est affirmativa asserens Moysen sine peccato talem necem perpetrasse: quod ut componat multiplices de multiplici placito Doctorum vias insequitur. Piè semper, quacumque potest, tantum virum excusans. Excusant ergo, & iidem ipsi, qui accusant scilicet Div. August. in quæstionibus in Exod. quæst. 2. Div. Thomas 2. 2. quæst. 61. artic. ultim. & Caietanus in hunc locum. Insuper Div. Ambros. lib. 1. de Officijs, cap. 36. Lyra. Tostatus apud, & cum nostro Benedicto Pererio in Exod. 2. disp. 10. Trilles, & Monterde Exod. 2.

5 Cum quibus sit nostra conclusio scilicet Moysen in eo facto minimè peccavisse. Probatur autem unico, sed multiplici fundamento mixto ex autoritate, & discursu. Vir Deo amicissimus, & Protographus, seu primus Scriptor Scripturarum debet ab omni peccato excusari, si diversa via Theologica id fieri possit. Sed diversa via Theologica excusari potest à culpa factum illud, quo Moyses Deo amicissimus, & Protographus Scripturarum

occidit Ægyptium: ergo non peccavit in eo. Maior ex ipsis terminis constat. Probo minorem. Potest excusari 1. Quod fecerit Divina Autoritate, & instinctu. 2. Quod fecerit in defensionem innocentis, & cum moderamine inculpatæ tutelæ: ergo potest factum illud diversa via excusari. Prob. antec. per partes, & in primis primam. Div. August. lib. 22. contra Faust. cap. 70. ait in hunc modum. *Attamen sicut Stephanus dixit, putavit tunc Moyses intelligere fratres suos, quod per ipsum Deus daret illis salutem. Videtur itaque per hoc testimonium Moyses iam divinitus admonitus (quod Scriptura eo loco tacet) iuste illud facinus audere potuisse.* Verba autem S. Stephani in cap. 7. Actuum Apostolorum sunt huiusmodi: *Existimabat autem intelligere fratres quoniam Deus per manum ipsius daret salutem illis.* Ex quibus sic. Deus auctoritatem suam quanta opus esset, delegavit Moyfi ut patrocineretur Hebræis, & in manu eius Ægyptij lucrent poenas pro afflictione Hebræorum. Sed iam tempus advenerat exercende saltem inchoative huius potestatis: ergo usus Autoritate Divina potuit Ægyptium vita privare ad documentum terribile cæterorum. Maior constat ex verbis Augustini: Deus enim etsi non integrè, ut postea factum est, tamen si interius illum admonuit de tali facinore audendo; iam dicendus est *initiative* eam auctoritatem concessisse: siquidem videtur id facti Deo inspirante patratum, & post ipsi plenè planè, & expresse concessus integer ducatus, & omnis potestas Israelitarum. Et ex hoc constat minor. Confirmatur ex Div. Thoma 2. 2. quæst. 61. artic. ultim. aiente: *Videtur Moyses occidisse Ægyptium tamquam ex inspiratione divina auctoritatem adeptus: dicitur enim Act. 7. quod existimabat, &c.*

6 Ex Patribus Ambros. tùm lib. 1. in Hexamer. cap. 2. aiente: *Moyse priusquam ad munus liberandi Populum vocare-*

tur naturali equitatis studio provocatus quemdam de suis popularibus iniuriam patientem ultus est: tùm 1. de Offic. cap. 36. aiente: Qui non repellit iniuriam à Socio cum potest, tam est in vitio, quam ille qui facit. Hinc tentamenta suæ fortitudinis bellicæ orsus est Moyses. Ex Div. Thoma ubi suprâ dicente: *Vel potest dici, quod Moyses occidit Ægyptium defendendo fratrem suum Hebræum, qui iniuriam ab illo patiebatur cum moderamine inculpatæ tutelæ.* Ex quibus sic. Licita potuit esse talis occisio si salvari inibi potest moderamen inculpatæ tutelæ; sed potuit bene salvari: ergo, &c. Minor patet: primò quia poterat percussio intentata innocentis esse læthalis, & nullo alio iam medio evitabilis, quàm gladio, præveniendo aggressorem. Secundò, quia ut naturale est, & Div. Augustino, & Tostato etiam placet, potuit Ægyptius ita insurgere adversus Moysem primo increpantem, ut penè interimendus ipse Moyses fuisset, nisi necem ipse prior intulisset Ægyptio. Sed hæc circumstantiæ sunt, quæ reddunt inculpatam tutelam: ergo locus dabatur moderamini; quo facultas conceditur interimendi aggressores.

7 Obijcies 1. adversus conclusionem qua parte factum Moyse salvat Autoritate Divina in hunc modum. Occisio Moyse non fuit facta Autoritate Divina: ergo peccaminosa fuit. Prob. anteced. Eatenus facta fuisset Autoritate Divina quatenus ipse Moyses iam à Domino se factum credidisset Salvatorem Populi Hebræi. Sed ita esse non potuit: ergo nec cædes fuit perpetrata Autoritate Divina. Probo min. Si ita iam Moyses habuisset sibi persuasum, non tantopere tergiversasset excusando se à legatione qua postea à Deo mittebatur ad Pharaonem, ut educeret Populum suum. Sed prolixè tergiversatus est ad hanc missionem, & legationem, ut constat cap. 3. Exodi. Ergo Moyses eam cæ-

dem

dem non perpetravit, sibi persuasus de mandata iam sibi liberatione Hebræorum. Ad hoc argumentum respondeo negando antecedens ad cuius probationem, disting. maior. *Quatenus iam se credidisset factum salvatorem Populi Hebræi : clara revelatione, nego antecedens : Instinctu Dei privatim accepto notitiaque interna, & obscura, subdist. Salvatorem, & liberatorem Populi Hebræi aliquomodo, conc. antec. Tām unicè, tām honorificè, & tām prodigiosè ut postea, neg. ant.* Itaque sic meditari rem possumus: cum enim moris sit Dei ad opera quædam præclara, & maiora præmittere nonnulla quæ sint subobscura, & minora quæ instar signorum, & velut notæ quædam maiora præcursent; idcirco Deus cum iam decrevisset Moysen tām gloriosum ducem Populi Dei; voluit eum, & facto quodam, & notitia confusa mentem eius quasi insignire ad ea quæ olim erant ipsi gloriosissimè committenda: habuit ergo in illo facto cædis Ægyptij instinctum quoddam Dei, & notitiam quandam confusam de salute Hebræorum paranda per ipsum, ignarus autem modi, quo esset id eventurum: num arte quadam, seu vi bellandi, vel alio ex modis quibus id posset obtineri? Non autem liberationem Hebræorum sibi persuaserat Deo expressè revelante, & ipsum notificante, tūc de absolutissimò ducatu suo, tūc de honorificentia legationis apud Pharaonem: tūc denique de tot prodigijs ab eo præstandis: quare necdum venerat oportunitas se humiliter (licet prolixè) excusandi; cum necdum ipsi intimarentur illa gloriosa, quæ suplex eius animus vellet refugere: quousque tandem ea se dante occasione, id præstitit cumulatè.

8 Respondeo 2. negando antecedens, & ad cuius probationem, nego maior. quæ vera esse videtur. Et ratio negandi est eadem argumenti: quia, nimirum, persuasum habuisset se à Do-

mino electum esse liberatorem Populi Hebræi: experientia enim noverat id muneris arduissimum esse, & sibi plurimum negotij ita facessere, ut ad id ritè præstandum pluribus dotibus indigeret: vnde præelicebat sibi fuga consulere. Pro hoc illustrando notanda sunt verba vltima capitis secundi præsentis ubi sic dicitur: *Post multum verò temporis mortuus est Rex Ægypti, & ingemiscetes filij Israël vociferati sunt propter opera: ascenditque clamor eorum ad Deum ab operibus. Et audivit gemitus eorum, & recordatus est fæderis, quod pepigit cum Abraham, Isaac, & Jacob. Et respexit Dominus filios Israël, & cognovit eos.* In quibus verbis manifestè constat multum temporis intercurrisse ab occisione Ægyptij, in qua Moyses intellexerat, se futurum Ducem Populi Hebræi usque ad tempus, in quo Deus exaudiens clamores Hebræorum misertus est eis, & Moysen vocavit de Rubo, ut fungeretur legatione ad Pharaonem. Quod autem interea temporis Moyses talis ducatus amaritudines prægustasset, notum est ex ipsa congressione, & occisione Ægyptij, & ex immediatè subsequuta exprobratione Hebræorum, qui obiurgati ab ipso eo quod rixarentur, in ipsum insurrexere, & cædem Ægyptij coram obiecere amara hæc verba texentes: *Quis te constituit iudicem super nos?* Præterquamquod ipsa totiùs muneris conditio, & natura cordatum, & humilem virum ferè invitabat ad detrectandum. Quare concludendum est tam longe abesse ut Moyses non fuisset tergiversaturus, si se ducem futurum prænovisset; quinimò propterea dici posset, se vehementius in excusationes incubuisse; quòd eas non haberet ibi extemporaneè compositas, & ad tenaciter reluctandum dumtaxat inventas; sed post ducatus notitiam longa, & operosa experientia comparatas. Si interrogas quantum temporis excurrerit ab occi-

sio.

sione Ægyptij usque ad publicam legationem? Memini me supra insinuas-
se in notabilibus ex P. Pererio in eodem
anno Moysis quadregesimo contigisse.
Sed profecto mihi verisimilius ap-
paret longè prius occisionem accidisse
quàm legationem tùm ex textu ait
enim *post multum temporis*; tùm ex D.
Steph. in Act. Apost. 7. aiente post oc-
cisionem: *Fugit autem Moyses in verbo
isto; & factus est advena in terra Madian,
ubi generavit duos filios*; tùm ex coniec-
tura quia vir semel ad tanta electus, &
ad ea preveniendus credi non potest
totam iuventutem, & ferè virilitatem
nudam eiusmodi characteribus qui iu-
venile robur amant transgisse; & pos-
tea rem signatam, & signa in vnum
idemque tempus coivisse sine interca-
pedine ad præsignandum.

9 Obijcies 2. contra conclusio-
nem qua parte defendit factum Moy-
sis in vi autoritatis humane. In tali
cæde Moyses nulla gavisus est autho-
ritate, neque publica, neque privata
ad occidendum Ægyptum: ergo pec-
cavit: probo antecedens: Quoad pri-
mam partem, postea probaturus quoad
secundam. Si ad id autoritate publi-
ca fungeretur, illi Hebræi rixantes
non ita in eum conquesti fuissent: *Quis
te constituit Judicem super nos?* Ergo nul-
la fungebatur publica autoritate. An-
tecedens patet quia eatenus fungeretur
potestate in Ægyptum; quatenus es-
set Judex, aut dux constitutus pro He-
bræis. Probo iam secundam partem
antecedentis. Modus licitè occidendi
ex autoritate privata est, nimirum,
interveniente moderamine inculpatæ
tutelæ. Sed ibi non adfuit: ergo neque
gavisus est autoritate privata. Maior
est clara, probo minor. Tunc interve-
nit moderamen inculpatæ tutelæ tale
ut ex eo quis gaudeat facultate occi-
dendi; quando iniustus aggressor vel
se ipsum invadit, vel sua. Sed Ægyp-
tius ille nec Moysem, nec bona Moy-

ses invadebat: ergo ibi locus non erat
moderamine inculpatæ tutelæ, ut pos-
set Moyses licitè interficere Ægyp-
tium, respondeo negando antecedens.
Quoad utramque partem, & ad pro-
bationem primæ disting. anteced. Si ad
id fungeretur autoritate publica per-
manentè, & quoad universalitatem concessa,
conced. antec. Si solum transeuntè,
& ad præsentem occisionem, & casum concessa,
neg. antec. & conseq. Verùm er-
go est nondum Moysem aliqua publi-
ca idest notoria autoritate gaudere,
quæ sibi iam cum ministerio advenis-
set, & quæ proinde permanens esset,
atque ad universalitatem causarum,
quas ab eo transigi iam oporteret; gau-
debat autem ex præinaugurata autho-
ritate à Deo liberatoris: quia ut ait
Div. Stephanus existimabat, intellige-
re fratres, quoniam per manus eius da-
ret salutem illis. *Repplicabis.* Si ita intel-
lexissent Hebræi, quo Moyses increpa-
vit; non ipsum de cæde Ægyptij expro-
brassent: ergo, &c. Resp. neg. antec.
Nihil enim ita frequens hominibus, &
fratribus est, quàm exprobrare clara
facinora, & accusare eos quos Domi-
nus speciatim evocat ad gloriosa. Ad
probationem secundæ partis dico, ex
iure fraternitatis, & vinculo, posse
à quoquam fratrem innocentem nu-
merari inter sua, ut sit inculcata
tutela ut supra ex Div. Thoma. Con-
statque Hebræorum præssura ex toto
cap. 1. Exodi ubi dicitur vers. 9. *Ecce
Populus filiorum Israël multus, & fortior
nobis est: veniamus, & sapientèr opprima-
mus eum ne fortè multiplicetur.* Et vers. 12.
*Quantoque opprimebant eos tanto magis
multiplicabantur, & crescebant: oderant-
que filios Israël Ægyptij; & affligebant
illudentes eis, atque ad amaritudinem per-
ducebant vitam eorum operibus duris om-
nique famulatu, &c.* Et postea usque
ad finem capitis omnis Hebræorum
masculus foetus præcipitur obstetri-
cibus suffocandus; & omnis mas in-
fans

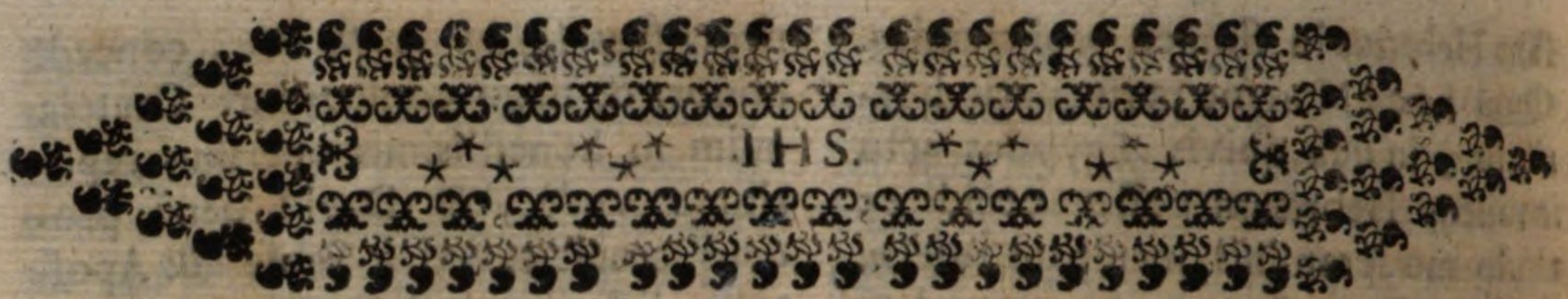
fans Hebræus in flumen proijciendus. Quid hæc? Non ne persecutio horribilis, in qua quivis Ægyptius actu invadens Hebræum posset occidi ex titulo moderaminis inculpate tutelæ. Ita sane. Præcesserant ergo ad cædem Ægyptij ea quæ satis esse videbantur ut authoritas, & titulus iustus non deessent.

II Obijcies 3. Moyfes in cæde Ægyptij cautelose processit; & post ipsam pavore quodam ipsius facti correptus est. Sed hæc propria sunt conscientia ante factum, & post factum accusantis atque mordentis: ergo peccavit. Maior constat ex textu aiente ante factum: *Cumque circumspexisset huc atque illuc, & neminem adesse vidisset.* Et post factum: *Timuit Moyfes, & ait quomodo palam factum est Verbum istud?* Respond. disting. maior. Propter forum internum conscientia sua, neg. maior. Propter forum externum dominationis Ægyptiorum, conced. maior. & disting. minor. Proprie strictè, & rigorosè in quarto modo,

neg. *Propria idest comitantia*, conced. minor. & nego consequent. Cautela enim in honestissimis operibus reperitur: unde, & David benè prudens coepit caveri à Saule: & Apostolis dictum fuit à Domino: *Estote prudentes sicut serpentes.* Quare cum dominatio Ægyptiorum ita esset effrænis, & insolens; consultissimum erat, eos palam non irritare: ac proinde ex rumore cædis ad ipsos perveniente naturalis, & prudens erat pavor, & timor; licet conscientia intrinsecus non reclamaret. Fateor quod conscientia peccans cavet, observat, pavet, & tremit: licet non desint peccatores, qui bibant sicut aquam iniquitatem; verumtamen non omnis cautio, pavor, & tremor ex iniquitate præcedit; sed ex prudenti consideratione discriminis imminuentis proficiscitur aliquando, vel sæpè numero, sine culpa.

(§)

QUÆSTIO QUINTA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

PROIECERUNT SINGULI VIRGAS SUAS,
quæ versæ sunt in dracones; sed devoravit virga Aaron
virgas eorum. *Exod. 7. 3.*

A R T I C U L U S.

VTRUM VIRGÆ MAGORUM ÆGYPTI IN VEROS
dracones fuerint conversæ?

NOTABILIA.

I

OTO primò: Deum
dici induravisse cor
Pharaonis Regis
Ægyptiorum prop-
ter illam celebrem
permissionem, qua Moyfi restitit Pha-
rao, dùm vellet ille educere ex Ægyp-
to Populum: cùm enim à Domino
fuiſſet destinatus, multa signa fecit
coràm Pharaone, quibus cor eius
emolliret, adhibente semper Pharaone
Magos suos, vt per incantationes
facerent similiter, licet non in om-
nibus facta Moyſis æmulari potuiſſent:
vt patet in Cyniphum plaga. Per pla-
glas ergo decem ſcilicet ſanguinis, Ra-
narum, Cyniphum, Muscarum, peſ-
tis animalium, vlcerum, Grandinum,
locuſtarum, tenebrarum, & demum
occisionis primogenitorum obſtupefe-
cit, & conterruit Moyſes Pharaonem,
vt dimitteret Populum ſuum: cùm prius
virga eius converſa in colubrum devo-

raſſet alios ſerpentes, atque draco-
nes; Magorum incantationibus factos:
de quibus videlicet noſtra diſputatio
procedit: num videlicet veri, an fue-
rint ſolum phantaſtici?

2. Noto 2. Queiſdam forſitan quæ-
ſitum noſtrum curioſum potiùs, quam
utile eſſe viſurum: videtur enim plus
habere de indagine Philoſophica, quam
de Theologico Scrutinio Scripture Sa-
cræ. Sed ſi rem meditamur attentius;
articulus diſputationis noſtræ præter-
quam quod meritò diſputabilis eſt, eo
quod, & rationum, & authoritatis mo-
menta utrimque militent; præterea è
re Theologica, & Biblica debet con-
ſiderari: quoniam in eo agitur de exa-
mine prodigiorum, quæ Sacra Pagina
oſtentat, & de effectrice cauſa illorum;
inquirendo, nimirum, qua via diſcer-
ni queant, quæ ſunt vera à falſis? In quo
non modicum; ſed maximum in eſſe vi-
deo emolumentum utilitatis: ſi enim
dum agitur de doctrina per prodigioſa
opera confirmanda; præſtigix, & lar-

væ Dæmonum vltro se intrudent, vt nostram fidem sibi præripiant; loco veritatis nobis succedet illusio: quæ, ne contingat parat Dominus Doctores suos, qui vires totiùs naturæ meditantur, appendant iustè quæ divina verè sunt, & quæ secùs; & ijs pretiosum à vili separantibus quasi os Domini consulatur.

3. Noto 3. Originem Magiæ esse vetustam ita, vt per plures Myriades annorum ad Platonem præcesserit, vt tradiderunt Eudoxus, Aristoteles, & Hermippus: nisi fortè anni fuerint trimestres Ægypti: neque item antè Diluvium, vt existimare videtur Calsianus apud Pereyram i. Exod. 4. disp. 2. Sed ita vt ex Zoroastre Origenem duxerit temporibus Nini, & Abrahami. Cuius quidem artis pessimæ fuerunt plurimi sectatores eo quod Diabolus eius Author, vt & ipsemet sectator fatetur Porphirius apud Euseb. lib. de Præparat. Evang. cap. 7. & Cyprian. de Idolorum vanitate tria de se bona in vnum collegit, quibus homines plurimum studere desiderant, scilicet, Medicinam, præcepta Sacrorum Cultuum, & divinationem futurorum, vt nimirum ijs omnibus astu veterrimo, & vaferrimo permixtis atque falsatis, imponat, & illudat hominibus, sibi que cultum arroget ductus ea ambitione luciferina, qua ab initio Diabolus peccat. Hanc ergo Magiam in pretio habuerunt, & adamarunt Philosophi, qui propter eam adipiscendam navigaverunt, vt Pithagoras, Empedocles, Democritus, Plato, & cum eo Porphirius, Jamblicus, &c. Temporibus autem Christi Simon ille Magus excelsit, & iuxta plures famosus ille Apollonius Tyaneus, qui tantopere in hæc pessima incubuit; & tanto ardore mundum pervagatus est, vt inter homines Diabolico stupore iam plenos, divinitatis nomen arrogarit. Hos sequuti sunt Indorum Bracmanes, & Gymno-
Dec. II.

sophistæ Ægyptiorum: & pestis est in Oriente ex toto necdum expulsa.

4. Noto 4. & factis veris, & falsis illusionem posse contingere: Licet enim facta nonnulla neque sint Phantastica, neque præstigiæ; fallunt tamen, si ad falsam doctrinam ducunt: vnde, & potest dæmon nobis imponere factum vero, & Phantastico semper ac suo cultui nos vult mancipare. Non ergo negandum est quod Magicis artibus plura, quæ verè ita sunt patrentur ex illo Deuteronom. 13. *Si surrexerit in medio tui Propheta, & prædixerit signum, & venerit, &c.* Et ex illo Matth. 24. *Surgent PseudoChristi, & Pseudopropheta: & dabunt signa magna, &c.* Igitur Dæmones, vel immediatè per se ipsos, vel medio humano Magorum, per quos operantur, possunt facere plura prodigiosa, & insolita, quibus hominem in admirationem rapiunt eo quod vel nova, vel occulta sint, v. gr. ignem de regione trahere, & absumere pecora, movere homines celerrimè in distans: alios oculis prospectantium repentè subtrahere: quod statuae instar hominum ambulent, & loquantur: varia animalia, metalla, imò homines ita imitari, vt revera esse videantur. Item applicando activa passivis eo quod longè subtilius quàm homines vires totiùs naturæ dignoscant, possunt mira facere, & ostentare: cuiusmodi plura apud Pereyram narrantur: & de hac re consuli possunt ipsi Pereyra de Magia, Delirio, Torreblanca. Vt autem quæ mirabilia apparent hominibus verè miracula sint, ex Theologorum placito, opus est totiùs naturæ vires opus excedat: quamquam, & miracula nuncupentur ea quæ licet in causis quidem naturalibus videntur posse contineri; non tamen nisi virtute divina creduntur esse patrata. Discerni autem possunt vera miracula à falsis 1. Ex principali agente cum scilicet Deus creditur operari. 2. Ex qualitate Ministri per-

petrantis, si sit nimirum moribus Sanctis. 3. Ex factis ipsis, quando hæc non evanida, & superstitionosa, sed solida, & utilia hominibus sunt. 4. Ex modo, si nimirum solæ sincere præces, vel ceremoniæ adhibentur, & non mendacia, ludificationes, & figuræ prorsus inanes. 5. Denique ex fine nimirum, si hic sit honor Dei, & utilitas proximi per veras leges Domini investigata. Porro dæmones non possunt univèrsum destruere, aut præcipuas eius partes extrahere, & transmutare, nec facere vacuum, & quidquid esset Orbem subvertere: non enim id à Domino ex legibus providentiæ permissum est ipsis. Atque ut hoc punctum Theologicum, & difficile non sine D. Thoma tractetur.

5 Noto 5. Verba ipsius par. 1. „ quæst. 114. artic. 4. Ait ergo. Mate-
 „ ria corporalis non obedit Angelis
 „ bonis, & malis ad nutum, ut Dæmo-
 „ nes sua virtute possint transmutare
 „ materiam de forma in formam; sed
 „ possunt adhibere quædam semina,
 „ quæ in elementis mundi inveniuntur
 „ ad huiusmodi effectus complendos,
 „ ut tradit August. lib. 3. de Trinitat.
 „ cap. 8. Omnes itaque transmutatio-
 „ nes corporalium rerum, quæ possunt
 „ fieri per aliquas virtutes naturales,
 „ ad quas pertinent prædicta semina,
 „ possunt etiam fieri per operationem
 „ Dæmonum adhibitis illis seminibus:
 „ quemadmodum cum aliquæ res
 „ transmutatur in serpentes, vel ranas,
 „ quæ per putrefactionem generari
 „ possunt. Illæ verò transmutationes
 „ rerum corporalium, quæ non pos-
 „ sunt virtute nature fieri, nullo modo
 „ per operationem Dæmonum, secun-
 „ dum rei veritatem perfici possunt; ut
 „ quod corpus humanum mutetur in
 „ bestiale; aut quod corpus hominis
 „ mortuum reviviscat. Si quando igi-
 „ tur talia per operationem Dæmo-
 „ num fieri videntur; ea non secun-

„ dum rei veritatem; sed secundum
 „ apparentiam tantum fieri putandum
 „ est. Idque dupliciter potest contin-
 „ gere, vel ab interiori quia Dæmon
 „ mutat phantasiam hominis, & sensus
 „ corporeos faciens aliquid ei videri
 „ aliter quam sit, quod etiam interdum
 „ fieri dicitur virtute aliquarum rerum
 „ corporalium. Vel id contingit ex-
 „ trinsecus: cum enim possit Dæmon
 „ formare quodlibet corpus aëreum cu-
 „ iuscumque figure voluerit, ut illud af-
 „ sumens in eo visibilitèr appareat: ea-
 „ dem ratione cuicumque rei corpo-
 „ reæ potest circumponere quamcum-
 „ que formam corpoream, ut in eius
 „ specie videatur. Hæc Div. Thomas,
 & hæc de notabilibus, in quibus
 has doctrinas præmittere opportunum
 duxi.

6 His positis duplex in hoc puncto versatur sententia prima asserit tales serpentes prorsus fuisse phantasticos, & non veros, & reales. Quam tenent Josephus lib. 2. Antiquit. Justinus Martyr in libro Respons. ad quæst. Orthodox. ad quæst. 26. Tertullianus lib. de Anima. Gregor. Nisenus, Rupertus, Græcus Interpres insertus Catenæ in Exod. & Ambros. ac Hieronymus in operibus ipsis adscriptis, ut videre est apud Pereyram in Exod. 7. disp. 9. Secunda sententia eos verè fuisse dracones sustinet, defenditurque à Theodoro in Exod. quæst. 18. August. lib. 3. de Trinitate, cap. 7. & 8. & in lib. 83. Quæstion. quæst. 76. D. Thoma in Matth. 14. & ubi supra: quibus accedunt Lyranus, Tostatus, Burgenfis, Caietanus, & alij Scholastici: quos refert, & sequitur Pereyra in Exod. cap. 7. disp. 9. Tertia sententia Hieronymi de Monterde tum veros, tum phantasticos dracones defendit; sed veram conversionem inficiatur. In sua Theologia expositiva Syllogistica in Exod.

7 Sit nostra conclusio dracones illos fuisse veros, & reales, & non phan-

phantasticos. Probatur 1. authoritate D. Thomę part. 1. quęst. 114. art. 4. ubi inquit : *Sciendum tamen est , quod quamvis huiusmodi opera daemonum quę nobis miracula videntur , ad veram rationem miraculi non pertingant ; sunt tamen quandoque verę res , sicut Magi Pharaonis per virtutem daemonum veros serpentes , & ranas fecerunt.* Quę verba cum expressissima sint ; & à Doctore , qui in puncto Scholastico princeps est dicta sint ; reliquorum authoritatem vices sunt habitura , ne opus sit Theodoretī , & Augustini verba depromere. Probatur 2. ratione. Sermo Divinus Scripturarum suscipiendus est in maiori rigore , quo possit , & significatione magis ad veritatem accedente ; si quidpiam non obstet. Sed si veros ponimus fuisse serpentes rigorosior est significatio , & magis ad veritatem accedens ; nihilque obstat in contrarium : ergo tales dracones veri , & reales fuerunt. Min. Quoad secundam partem constabit ex solutione argumentorum. Quoad primam verò manifesta est : tùm quia ly *dracones* impositum est ad significandum potius veros quàm falsos : tùm quia significatio magis accedit ad veritatem quando res significata est entitas verè , & realis , & non solum phantastica. Confirmatur 1. Eodem tenere narrationis dicitur à Moyse conversio virgę suę in colubrum , ac conversio virgarum , quas adduxerant Magi in dracones. Sed prima est conversio verè talis : ergo , & secunda. Confirmatur 2. Ipse Moyse loquendo de Magis , & portentis eorum ait *fecerunt similiter.* Sed si Magorum conversiones fuissent phantasticę , non quidem similiter , sed valdè dissimiliter se gessissent respectu Moyse vera portenta patrantis : ergo fuerunt etiam vera , quę Magi adhibuerunt.

8 Probatur 3. Si tales dracones fuissent merè phantastici , & per meras præstigias exhibiti ; Moyse huiusmodi

præstigias cognovisset , ac detexisset. Sed id non præstitit : ergo quia verè , & realiter virgę in dracones convertebantur. Probatur maior. Moyse est ornatus à Domino vera gratia patrandi miracula. Sed qui habet veram gratiam , discernit falsas , & credendus insuper est eas detegere , si id sua intersit : ergo Moyse , & præstigias Magorum cognovisset , & detexisset. Probatur 4. Serpens Moyse verè devoravit serpentes Magorum. Sed non datur vera devoratio rei merè phantasticę : ergo dracones Magorum erant veri , & reales. Minor ex terminis constat : nemo enim verè devorat id , quod verè non devoratur : phantasma autem verè devorari non potest. Maior probatur : Tùm quia verus serpens verè devorat : & verus quidem erat Moyse serpens : tùm quia tam esset præstigiator Moyse , quàm Magi si phantasticam devorationem adhibuisset. Probatur 5. Magi ope daemonum adiuti intenderunt facere quantum poterant. Sed ibi loco virgarum dracones potuerunt ponere veros , & reales : ergo veri , & reales fuerunt. Maior constat quia erat tunc oportunitas consulendi maximè famę suę , & personis. Probatur min. 1. Poterant ope daemonum quadam celeritate , & subtilitate mirabili virgas de prospectantium oculis remove , & illuc celerrimè quoque allatos dracones substituere , in quos intuentium oculis virgę viderentur fuisse conversę : id enim diabolicam activitatem non prætergreditur : ergo poterant dracones veros , & reales ibi ponere saltem substitutivè.

9 Obijcies 1. Contra veram , & realem entitatem draconum militante Sancti PP. & ipsa professio Magorum , qui talia præstiterunt : ergo sustineri non potest veros , & reales dracones fuisse ; antecedens probatur quoad SS. PP. Quia vt constat ex sententijs S. Justin. Ter-

Tertullian. Hieronym. Ambros. Græcus Interpres, & Rupertus opinantur fuisse præstigias, & ludificationes Magicas. Quoad professionem Magorum: quia nemo dubitat, quin Magiæ professores sint præstigiatores insignes, & vanorum phantasmatum opifices: ergo, & Auctoritas Patrum, & Magorum professio adversus conclusionem nostram aperte reclamant. Respond. negand. anteced. Et ad primam probationem de SS. PP. respond. 1. negand. SS. PP. nobis adversari: tum quia celerrimæ mutationes arte dæmonum factæ præstigiæ vocari possunt: tum quia etiam facta vera, si ad decipiendum tendunt, confirmandamque falsam doctrinam iure optimo decipulæ vocabuntur atque præstigia: cumque eo Magi tenderent ut sua pacta conventa cum dæmonibus retinerent, divinamque virtutem obscurarent, ideò ea omnia merito vocari poterant ludificationes atque præstigia. Respond. 2. Prædictos Patres non certò favere sententiæ contrariæ: ut enim videri potest apud Pereyram loco suprà citato neque de Ambrosio, neque de Hieronymo constat: num genuina opera eorum sint ea in quibus talia tradidere. Quod si hos de meris benè possunt Augustinus, Thomas, & Theodoretus refragari Justino, Tertulliano, & Ruperto. Immo, & quamvis illi duo etiam faveant; ad summum probabilitas convincetur partis adversæ, quam nos semper amplectimur.

10 Quoad secundam partem anteced. respondeo, Magos, idest qui Magiæ sunt professores, esse deceptores insignes, mendacij affeclas, & figmentorum opifices: quia eo quod cum diabolo paciscantur ad mendacium, & deceptionem descivere: non tamen decipiunt semper operibus falsis, quibus illudant sensibus; sed interdum veris operibus; vera enim deceptio

est, & quidem non modica, quoties licet sensus non fallantur; mens tamen in errorem inducitur: & sic per veros dracones tunc ipsi deciperent. Quod si Magiam sine abusu consideremus, provt, scilicet, merè, importat ocularum causarum vires indagare, & insolitos effectus producere, non est cur ars sit illa mendacij: in oculta enim Philosophia sunt certè plura quæ mira, & stupenda sunt simul, & innocentia: abusus autem ille quo homines improbi curiositate ducti dæmones implicitè advocant perniciosus & damnabilis est. Sic in Cabala Hebræorum sana Cabala est, ut advertit Bonfrenius; sed à Judæis in superstitionem convertitur: sic Logica sana est ars rationalis ad disputandum; sed plures hæreticorum ea abutuntur: sic etiam Rhetorica abuti potest declamator iniquus: ergo præcisa indagatio secretorum naturalium non statim damnabilis esset, nisi in ijs ubi cum intentione, & usu diabolico tractarentur.

11 Obijcies 2. Veritas illorum draconum salvari nequit penès id, quod aliundè ope dæmonum fuissent allati: ergo saltem hac via claudicabit conclusio. Probo antec. Si ita accidisset, Moyfes aut fuisset deceptus, aut non? Sed neutrum dici potest: ergo non fuerunt aliundè allati subtractis virgis de conspectu oculorum. Probo min. quoad primam partem. Minister Dei electus ad confirmationem veræ doctrinæ per patrationem miraculorum decipi ab adversario non potest: tunc enim talis Minister debet de infinita sapientia Dei esse provisus, ne Deus ipse fallatur, & fallat: ergo Moyfes tunc falli non potuit. Quoad secundam partem. Si Moyfes non fuisset deceptus, detegeret coram Populo agilitatem illam transportandi virgas: quia super ijs prodigijs à Domino instructissimus erat. Sed omnino contigit: ergo iudica-

dicavit cum cæteris, virgas in dracones fuisse conversas. Minor patet: nam ita oportebat, ut Magorum artes, & mendacia exauctorarentur. Respond. neg. antec. ad cuius probationem, nego min. quoad utramque partem, & ad eius probationes respondeo in primis ad primam. Distinguo anteced. Decipi omnino non potest conced. ant. aliquandiù, nego antec. nullum enim est inconueniens in eo quod etiam in tali Ministro aliquandiù permittat, ab adversario quadam ludificatione tentari; cum tandem in congressu non nisi victor sit evasurus, ut ibi accidit: quippe Magi Cyniphes non potuerunt imitari. Ad secundam partem, resp. (& est secunda solutio) negando maiorem quod scilicet si Moyles cognovisset, detexisset surreptionem virgarum: dum enim dracones ibi veri essent, & versarentur; minus crederet multitudo Moy-si asseveranti; & propterea conticescere decrevisset.

12 Obijcies 3. Si veri fuissent dracones, non potuissent verè à serpente Moy-sis devorari. Sed revera devorati sunt: ergo non erant veri. Probatur maior. Si ita fuisset; serpens Moy-sis crepuisset medius toto ventre in quem tot frustra carnis fuissent immissa; sed ita non accidit: ergo quia non erant dracones veri. Resp. disting. anteced. virtute merè naturali, concedo antec. virtute supernaturali qua res ex parte Moy-sis contingebant, nego anteced. & consequent. Ita enim est quod stando virtutis merè naturali videbatur serpens Moy-sis dirumpendus; cum dracones tot devorasset, quibus, & retinendis, & transmutandis, proprii sphe-ra, & activitas ventriculi non esset satis; sed cum ibi virtus Domini prorsus adesset ut facta Moy-sis roboraret; nil prohibet dicere serpentem Moy-si à Deo donatum fuisse specialibus viribus ad suffocandum, & discerpendum ac devorandum; necnon proportionata

distensione, & activitate ventriculi, ut ea, quæ retineri possent retinerentur, plerisque partibus in corpuscula resolutis, & per instantaneam, & insensibilem transpirationem dimissis.

13 Obijcies 4. Si veri fuisset dracones, quos fecerunt Magi; ipsi vera miracula patrare possent. Sed hoc dici nequit: ergo nec primum. Probo mai. Veritas miraculi Mosaici, quando virga eius versa fuit in colubrum, in nullo alio consistebat nisi in eo, quod verè de virga coluber verus surrexisset: ergo si de virgis Magorum veri surrexerunt dracones, verum ab ipsis miraculum patratum est. Resp. negand. antec. ad cuius probationem, disting. antec. Loquendo de omnibus notis ad discernendum miracula, neg. anteced. Loquutione solum se tenente, ex parte facti subdist. Et eodem modo, ac in conversione facta per Magos, neg. antec. Et diverso modo, conc. ant. & neg. consequent. Itaque doemon, neque per se, neque per alium potest facere vera miracula, licet possit, ut inquiebamus, facere opera mira, & insolita. Sunt ergo miracula vera in duplici differentia: alia, quæ sunt talia absolutè; alia quæ sunt talia respectivè dumtaxat: prima sunt illa ad quæ in tota rerum natura, & universa collectione causarum virtus non datur; sed solum virtute super naturali agenda sunt: cuiusmodi sunt *sistere solem suscitare mortuum*, & alia. Secunda sunt illa ad quæ licet in rerum natura verè detur virtus, tamen in illis circumstantijs, & complexo causarum, & dispositionum effici non possunt per talia agentia nisi aliundè suppleatur virtus, quæ alicubi residet in tota sphaera naturæ. Huiusmodi est salus, ad quam licet in natura rerum sit virtus; tamen miraculosè à Deo ægrotanti confertur quatenus cum longè absint medicamina salutem allatura; Deus per se vult supplere concursus illarum causarum, donando protinus salutem, & sanitatem

tem alioqui non eventuram. Neutrius ergo generis miraculorum patrator esse potest diabolus, seu Magus ope ipsius ad iutus: *Non primorum*, ut patet cum supra totam omnino naturam non possit diabolus: *Non secundorum*: nam demon nullius causæ naturalis virtutem supplere potest se solo; sed dumtaxat illam vel similem alicubi celerissime præsentare, ut inibi sortiatur effectum: tunc autem factum quidem erit verum; sed miraculum nullum: & ideo perportune sunt hic relegenda verba D. Thomæ, quæ supra dedimus in probatione conclusionis.

14 Hinc ergo cum, quando factum utrobique est verum, notæ ac discernicula requirantur ut ei attribuatur, denegeturvè ratio miraculi; ideo notas illas quinque supra præmisimus, unde hic totius argumenti solutio magis clarescit. Dico ergo factum Moyse, quo virgam convertit in colubrum ideo ab omnibus iure optimo nuncupari miraculum: quia in eo omnes notæ convenerant. 1. esse causam effecttricem ipsum Deum, qui Moysen miserat. 2. esse Moysen virum rectis moribus adornatum, ac proinde Dei amicum tam familiarem. 3. esse factum ipsum solidum; quippe devoravit serpens Moysen dracones Magorum. 4. factum fuisse sincera exhibitione sine arcanis, & incantationibus Magorum. 5. ad finem sanctum, & gloriosum liberandi Populum Dei. Unde licet hoc miraculum non esset verè tale quatenus omnes omnino vires totius naturæ superaret; fuit tamen verum respectivè, eo quod Deus sine transportatione seminum, dispositionumvè cunctam ad id activitatem se solo supplere voluit: quod demon potest præstare numquam: & ideo licet modo à nobis defensato verè demon dracones adduxisset; nihilominus vera miracula fecisse, dici non potest, deficientibus omnibus signis: quippe in Magis in-

terveniebant quinque contraria. 1. imbecillitas, & improbitas demonis, ut principalis agentis. 2. Ministri iniquitas. 3. facti ipsius evanida dissipatio. 4. modus superstitiosus, & 5. finis malignus. Manet ergo, & argumentum solutum, & explicata doctrina fortè olim de servitura.

15 Obijcies 5. Adhuc contrariam qua defenditur potuisse celeriter adduci dracones. Allatio draconum non est conversio. Sed textus loquitur de conversione: ergo sic interpretari eum non possumus. Respond. disting. maior. *Non est conversio stricta, & rigorosa*, conced. maior. *Laxe talis, & ad veritatem narrationis sufficiens*, nego maior. distincta minori sub eisdem terminis respectivè, nego consequ. Igitur quemadmodum in conversione rigorosa Sacramentali vnum desinere esse, & venire aliud sufficit ad dicendum panem conversum fuisse in Corpus Christi, remanente solo accidenti; sic ad conversionem vulgariter, & familiariter intellectam sufficit vnum ad conspectum hominum esse desinere, & aliud substitui retento accidenti præsentie ad locum, ad dicendum virgas versas fuisse in dracones: & ita est vera narratio, quæ rem prout à præsentibus fieri putabatur enarrat, non fecus ac Scriptura S. Josephum Patrem Domini appellat: quia sic ab hominibus credebatur. Ne autem vlla equivocatio subrepat; notari debet, quod in conversione Sacramentali verè deficit terminus à quo, & ideo est vera, & rigorosa conversio; in conversione verò virgarum non deficiebat, & peribat verè terminus à quo: & ideo solum erat conversio in existimatione; sed modo sufficiens ut modo vulgari loquendi appellaretur conversio.

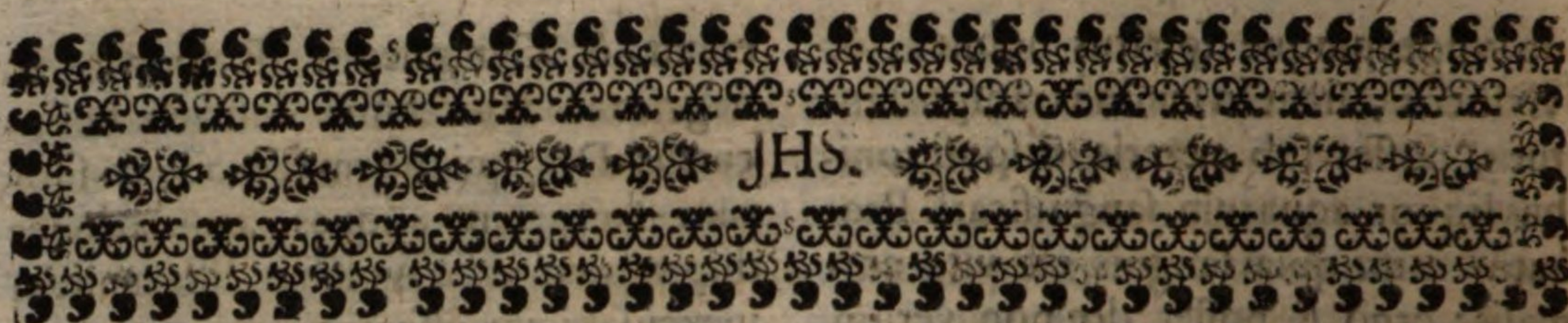
16 Obijcies 7. Si fuerunt veri dracones, itidem verus, & sanguis. Sed hic verus esse non potuit: ergo nec dracones. Patet maior quia adferen-

do vndecumque spiritus nobiles, & vivificos, sicut in semine transportantur, posset sub cæteris dispositionibus liquor aquarum sanguificari. Probatur min. quia sanguis est vita animalis: ergo si posset dæmon verum sanguinem facere, faceret quoque animalia quod nemo diceret. Respond. nego maior. & insertam rationem. Ratio est quia cum nulla humana persuasio esse possit de eo quod tantum veri sanguinis etiam à dæmone traduci posset; satius, & tutius credi debet ibi mare, & flumina non sanguinea, sed sanguinolenta fuisse, quod ad prospectantium admirationem par esset, & satis; licet pauci dracones veri extitissent. Et nota quod fortè etiam transportare sanguinem alio vnde evaderet animal, non esset illud facere: formator enim esset Deus. Sic August. lib. 3. de Trinitat. cap. 8. & 9. & 83. quæst. 79.

Obijcies 8. Si dæmon potuisset veros dracones facere, fecisset & Cyniphes. Sed non potuit: ergo neque dracones. Respond. 1. instando: quia si dracones fuerunt phantastici, cur non itidem phantasticos

erexit & Cyniphes? Respond. 2. neg. mai. Huic enim deficiebat concursus Dei qui quemadmodum suorum factorum aliquas æmulationes dispensabat, sic volebat Pharaonem inexcusabilem esse, cum negare non posset mancam esse illam Magorum potentiam, quæ vel ad res leviores aliquando non erat valida. Ex quibus datis doctrinis. Colliges 1. quod sicut pictor multa pingit, quæ in natura sunt, sed ab ipso in imaginatione miscentur: & sicut medicus de simplicibus multa mixta componit, quæ natura rerum nunquam esset latura: & coquus alimenta miscet quæ terra non daret, sic arte hominum, & arte dæmonum, (quæ maior est) plura speciosa, & mira temperari possunt, quæ licet natura non esset latura, tamen vires totius naturæ non superent. Colliges 2. rationem quare Pythonissa virtute propria non potuit suscitare Samuelem, quem ex textu ope ipsius suscitatum credunt nonnulli: quia nimirum evocatio animarum opus est ad quod non pertingit tota natura.

QUÆSTIO SEXTA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

FECIT EI SICUT VOVERAT. *Judicum 11. vers. 39.*

A R T I C U L U S.

UTRUM JEPHTE PECCAVERIT IN VOTO, ET
sacrificio filiae suae?

NOTABILIA.

1

OTO primo: Historiam Sacram Jephthe, quæ adducitur toto cap. 11. Judicum, ubi dicitur, querentibus Galaaditis quemdam frenum ducem, qui eos defenderet contra Gentes Ammonitarum, tandem deprecabundos advenisse ad Jephthe virum fortem, & pugnacissimum filium cuiusdam meretricis, & propterea à fratribus de Patris sui domo dimissum, factumque ducem inopum, & latrocinantium: qui certior factus de eo quod, si vinceret Ammonitas, supra eos principaretur; rem statim est aggressus, & orsus est voto per huiusmodi verba: *Votum vovit Domino dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas; quicumque primus egressus fuerit de foribus domus mee, mihiq; occurrerit revertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino.* Cum autem Ammonitas penitus devicisset, lætusque, & ovans reverteretur in domum

suam, egressa est prima in occursum filia vnigenita, cui ipse vice gratulationum, quas ipsa deferēbat, lamentationes ingeminans, exposuit votum dicens: *Aperi enim os meum ad Dominum, & aliud facere non potero.* Acquievit filia prodigiosa obedientia, temporisque aliquantulo ad plangendam virginitatem postulato, & indulto, domum reversa est ad Patrem suum, qui *fecit ei sicut voverat.* Quærimus ergo in casu tam singulari: num Jephthe peccaverit, si vè eliciendo votum temerarium si vè illud impiè adimplendo?

2 Noto 2. Nos modo in disputationem non trahere sententiam Lyrani, & Vatabli super hunc locum aientium, filiam Jephthe non ita fuisse sacrificatam, ut verè occisa fuerit, sed quatenus dicata fuit Domino ad colendam perpetuam virginitatem: quam ideo planxit: quia, nedum id non erat in usu, sed potius eo tempore habebatur quasi ignominie. Sed nos hanc opinionem in sua probabilitate relinquentes, supponimus, filiam Jephthe verè fuisse inter-

perfectam. Et sic sentiunt Athanas. in Synopsi Scripturæ lib. 7. August. quæst. 19. in Judices. Hieronymus lib. 1. contra Jovinianum; ubi ante medium significat hanc esse communem intelligentiam Hebræorum. Joseph. lib. 5. cap. 9. Et videtur supponere Theodoretus quæst. ultim. in lib. Judic. Anselm. Ad Hebræos 11. Consentiantque Scholastici cum Div. Thom. 1. 2. quæst. 88. art. 2. ad 2. Victoria Relezione de Temperantia, num. 7. Arboreus lib. 9. Theosophiæ cap. 7. Ratio prædictæ suppositionis est dare locum disputationi, qui non daretur, si neque votum esset de occisione, neque re ipsa fuisset occisio subsequuta.

3. Noto 3. Id factum posse dupliciter considerari, scilicet, secundum se: *An videlicet liceat vovere occisionem cuiuscunque rei etiam viventis, & rationalis, & votum adimplere?* Et potest considerari attentæ circumstantiæ personæ temporis, &c. Num videlicet eisi id per se non liceat; tamen in hoc casu Jephthe id absque peccato præstiterit? Hoc secundo modo à nobis discutitur: unde observandum est, quod, licet per se loquendo concluderetur esse quid impium, temerarium, & læthale; non proinde convinceretur peccasse Jephthe, si nimirum ex circumstantiis excusaretur; è contra verò, si argumenta dentur quæ evincant tale votum, & talem adimplerionem per se tunc temporis peccaminosa non esse; statim venerit ipse Jephthe in ipso voto, & adimplerione excusandus utpotè qui solum per se licita perpetrasset.

4. Præmissis ergo omnibus his, veniamus in casu nostro ad sententias, quæ certè videntur esse quotquot esse possunt prima enim est eorum, qui dubitant vel rem problematice defendunt, aut explicant: & sunt D. August. quæst. 49. in Judic. Hugo Victorinus tom. 3. tractatu integro de filia Jephthe: Div. Hieronymus, & Caietanus apud Dec. II.

Serarium, qui eorum verba producit. 2. sententia videtur Serario esse Div. Ambrosij lib. 3. Officiorum, cap. 12. quatenus dicit peccasse quidem vovendo Jephthe; non autem reddendo votum licet, ut affertur à Suarez etiam voti redditionem damnare videatur. 3. sententia videtur ponere peccavisse Jephthe non in vovendo, sed in reddendo. Sic Div. Thom. disp. 38. in 4. Sententiar. Et in 1. part. & in Epist. ad Hebræos 11. lect. 7. Teste Victoria relezione 9. 4. sententia defendit peccavisse Jephthe, & vovendo, & votum reddendo. Hanc defendunt Tertullianus lib. 3. Poëmatum contra Marcionem. Anastas. Nicænus quæst. 36. Procopius in hunc locum, Origenes tom. 9. in Joann. Fervandentius in Ruth. cap. 1. Suarez tom. 2. de Religione, lib. 2. cap. 10. Et multi ex Rabbiniis. 5. Denique sententia eum excusat tam in vovendo quam in reddendo. Hanc tenent Chrysost. hom. 14. ad Populum. Emissen. Serm. de Natali Virginum. Joannes Arboreus lib. 9. cap. 6. Lorinus in Act. Apost. cap. 23. Serarius in Judic. 11. quæst. 17. Lessius de Justitia, & Jure, lib. 2. cap. 17. dub. 7. num. 54. Et Abulensis in Judic. quæst. 47. & 48. super cap. 11. & Ribera ad Hebræos 11. qua parte eum ignorantia liberant.

5. Nostra conclusio est cum Authoribus quintæ sententiæ cum quibus dicimus: *Jephthe minime peccavisse, neque vovendo, neque reddendo votum, quod voverat.* Prob. 1. ratione à priori. Jephthe fuit vir in Scripturis clarissimus, de quo magna laus est in Scriptura, & qui Sanctus imò, & Beatus prædicatur in ea: ergo neque peccavit vovendo, neque reddendo, quod vovit. Antecedens patet ex cap. 11. Judicum per totum: Ex 1. Regum cap. 12. vers. 11. ubi præclara eius gesta memorantur: Et ex Epist. ad

Hebræos cap. 11. ubi à Div. Paulo recensetur cum illis, qui eternam foelicitatem sunt consequuti. Probo consequentiam. Viro huiusmodi non debemus crimen aliquod impingere, quando non est eius evidens probatio; sed potius positivum caput ad excusandum. Sed de peccato in hoc voto Jephthe nulla est evidens probatio; sed potius positivum caput excusationis: ergo tam glorioso viro crimen non debemus aspergere. Maior constat. Minor quoad primam partem etiam constat: nullibi enim in Sacra Pagina constat de peccato, neque de pœnitentia Jephthe, quæ esset arguitiva peccati. Quoad secundam partem probatur. Tale factum Jephthe sive in vovendo, sive in reddendo quod vovit, potest probabiliter excusari: quia id non nisi instinctu, & motione Divini Spiritus præstiterit; sed hoc est positivum caput excusationis: ergo poterat ex capite positivo excusari factum.

6 Antecedens probatur. Ut constat ex Sacro Textu: *Factus est Spiritus Domini super Jephthe*. Sed tale votum processit de tali spiritu: ergo excusari potest dicendo, non nisi Spiritu Domini emissum fuisse. Maior constat ex verbis Judic. 11. vers. 29. *Factus est ergo super Jephthe Spiritus Domini, & circumiens Galaad, & Manasse, Maspha quoque Galaad, & inde transiens ad filios Ammon, votum vovit Domino dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque fuerit primus egressus de foribus domus meæ, mihi occurrerit revertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino*. Prob. min. 1. Quia ly *factus est super Jephthe Spiritus Domini* videtur immediate connectendum ac copulandum cum ly *votum vovit Domino*: quasi legendum sit: *Factus est super Jephthe Spiritus Domini, & votum vovit*. Ratio est: quia usque ad illud votum vovit non invenitur verbum perfectum, & sensus, cum quo concordet ly

factus est super Jephthe Spiritus Domini et. Reliqua enim sunt participia scilicet *circumiens, transiens*, quæ omnia non complent illum sensum suspensivum verborum: *Factus est super Jephthe Spiritus Domini &*: quousque inveniat clausula terminativa, vel in quam terminet spiritus factus in Jephthe: illa enim verba *circumiens, transiens* transeunter sunt accipienda, & veluti media. Explico me. Si diceretur: *Factus est Spiritus Domini super Petrum, & vadens in terram suam, & vendens omnia quæ habuit, & dans pauperibus in antrum tetricum pœnitentiæ se inclusit*, quis dubitet ly *factus est Spiritus Domini super Petrum*, & debere adnecti ad postrema verba sic: *Et se inclusit in antrum tetricum pœnitentiæ denotando*, videlicet illum pœnitentiæ amorem, & locum de Spiritu Domini processisse? Sic similiter in casu nostro. Vnde in hac re non placet Suarez, & alij, qui ad bellandum, & non ad votum à Domino spiritu motum Jephthe fuisse arbitratur. 2. Quia Spiritus Domini alioqui comitatus Jephthe ad bellandum, & congregandum Galaad, Manasse, & quomodo in ordine ad idem bellum foelicitè ineundum sineret votum iniquum nuncupari à Jephthe, si ad tale bellum movebatur à Domino? Ergo omnia media talis belli proindeque, & votum à Spiritu Domini procedebant. 3. Quia ipsum votum de re arduissima, & superante terminos pietatis Paternæ, vel si velis humanæ; & factum circa bellum Domini; & à persona tacta à Spiritu Domini circa illud bellum, monstrant à Spiritu Domini processisse. Dixi Paternæ, vel si velis humanæ: quia licet non ignorem in versionibus aliter legi in textu, v. gr. in genere neutro: *Quodcumque mihi occurrerit*, vel quid simile; attamen adhæreo Vulgatæ legenti quicumque, & Augustino propterea interpretanti, votum Jephthe etiam se extendisse ad humana. 4. Quia idem procul:

culdubio Spiritus Domini factus est super Jephthe destinatum Judicem Populi Dei, ac factus fuerat super Othonielem, cap. 3. & Gedeon cap. 6. Judicum: qui fuerant Judices Domini. Sed ille Spiritus Domini, ut ex citatis capitibus constat, ita astitit eis; ut eius instinctu fierent quaecumque conducebant ad liberandum Israël tum à Rege Syriæ per Othonielem, tum à Madianitis per Gedeonem: ergo Spiritus Domini factus super Jephthe astitit ipsi in vovendo votum quod ad obligandum Deum tendebat in liberatione Israël. Imò & toto tempore Judicaturæ Israël non defuisse credendus est, sicut non defecit Othonieli, & Gedeon.

7 Probatur 2. conclusio à posteriori. Quia si peccatum tanti criminis, & inhumanitatis perpetrasset Jephthe; aliquam increpationem tulisset à Domino, vel Ministris eius, aut aliquam pœnam. Sed nullam increpationem tulit, quin imò præmium maximum reportavit: ergo Deus non displicuit in voto, neque in redditione. Maior videtur clarissima: tum quia in alijs peccatis statim increpatio enarratur, vel pœna: tum quia cum hic vir exhibendus esset in lege tamquam laudabilis, & vnus è gloriosis veteris legis hominibus, oportebat non sine obiurgatione, & pœna eius mala recensere; ne si absque poenitentia eius gesta referrentur iniqua; & tandem laudaretur à Domino; is nobis videretur Author, & laudator iniquitatis. Minor manifestè constat, tum negativè quia nusquam in Sacra Pagina memoratur talis increpatio vel pœna: tum positivè, quia in hac vita tulit præmium victoriæ statim ad tale votum conceptum, ut constat Judic 11. tulit etiam præmium laudis ut 1. Reg. 12. 11. habetur: deinde in vita æterna tulit præmium beatitudinis, ut refert Div. Paul. Ad Hebræos 11. ergo propter tale votum tam longè abt, absuit increpatio-

nem aliquam vel pœnam retulisset; quin potius in hac vita, & in altera laudem, & præmium reportavit.

8 Obijcies 1. Iniquum est votum & redditio voti, cuius materia est iniqua occisio innocentis contra Dei, & naturæ legem perpetrata. Sed votum Jephthe habuit saltem in confuso, ut materiam occisionem innocentis: quæ in filia sua contra legem Dei naturæ, & paternæ pietatis perpetrata est: ergo, & vovendo, & reddendo peccavit. Respond. disting. mai. *Nisi Domini instinctum, & inspiratio intervenerit. Conced. mai. (Transmissis illis vocibus iniqua: contra legem, &c.) Si Domini inspiratio adsit. Nego mai. & distinguo min. perpetrata est in Spiritu Domini, & sine iniquitate. Conced. min. Authoritate privata, & tenore arrogata. Neg. min. & consequent. Nam quoties imperat Dominus; nulla iura resistunt; neque voluntas Domino obsecundans iura perumpit: sicut non peccavit Abraham Gen. 22. tam deliberatè volens sacrificare Unigenitum suum.*

9 Obijcies 2. Eatenus id votum licuisset quatenus cedere potuisset in imitationem Abraham. Sed in hanc cessit minimè: ergo non licuit. Prob. minorem. Si ad instar sacrificij Abraham placuisset Domino, & à Domino promanasset; Deus cohibuisset gladium super cervices puellæ innocentis. Sed ita non accidit: ergo quia à sacrificio Abraham longe distabat, & spiritu dumtaxat humano perficiebatur. Respondeo ad hoc argumentum. Disting. mai. *Cessisset in imitationem Abraham quoad intentionem. Conced. mai. Quoad integram executionem. Neg. mai. & distinguo min. Cessit minimè quoad intentionem. Neg. min. Quoad executionem. Conc. min. & nego consequent. Ad probationem autem minoris nego maior. Itaque non dicimus sacrificium Jephthe in omnibus, & omnia simile fuisse sacrificio Abraham; cum constet id esse falsum; sed*

sed intentionem votendi in Jephthe, & voluntatem deliberatam sacrificandi filiam potuisse a noxa purgari propter respectum ad sacrificium Abraham, quod Domino placuisse constabat. Cur autem Deus super Isaac suspenderit gladium; secus autem super filiam Jephthe? Dicitur potest 1. Quia cum Christus Dominus nedum in intentione; sed etiam in executione oblatus fuisset; voluit Deus Typum Domini figuratum in Isaac, & solum intentum tandem perfici in filia Jephthe prorsus innocentem, & sic ostendere se esse Dominum universorum. Et re ipsa sacrificium filiae Jephthe videtur quadam nec unica ratione (licet alijs rationibus illud aliud fuerit in Sacris Litteris plausibilis) aptius ad firmandum Christi immolationem: tum quia sequuta est mors: tum quia filia Jephthe immolabatur pro Populo liberando: tum quia sciens & volens se obtulit, & dixit: *Pater mi, si aperuisti os tuum ad Dominum fac mihi quodcumque pollicitus es, quæ verba optimè figurabant illa Christi Domini in horto: Pater mi... fiat voluntas tua: Et illa verba Psalmi: In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam. Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Isaac autem neque pro Populo, neque mortis conscius, neque demum occisus est. 2. Propter præbendum stupendum exemplum filialis obedientiæ coniunctæ cum fortitudine admiranda. 3. Propter constantiam in adimplendo vota, etiam si difficultates insurgant. 4. Quia Isaac erat necessarius ad multiplicationem seminis Hebræi; non verò filia Jephthe. 5. Quia sinere, vel non sinere Deum absumi, & cremari victimam innocentem, non est nota complacentiæ, vel displicentiæ in oblatione, ut patet ex verbis illorum puerorum qui inieci sunt in caminum ardentem. Dixerunt ergo sic. *Ecce Deus noster, quem colimus potest nos eripere de camino ignis arden-*

tis, & de manibus tuis Rex liberare: quod si noluerit; notum sit tibi Rex, quia Deos tuos non colimus.

10. Obijcies 3. Si licitum fuisset tale votum, vel à Spiritu Domini promanasset; sequeretur, Deum sacrificio humano delectari. Sed hæc dicere videtur absurdum: ergo saltem inspiratione Domini fieri non potuit votum Jephthe. Minor patet: quia non est dicendus delectari Deus in ijs, quæ etiam Gentes execrant, & detestantur; sed ut latè id exornat vberè eruditione P. Serarius in Judices cap. 11. quæst. 17. Gentes sacrificio humano non delectantur: ergo neque eo poterit Deus delectari. Maior etiam videtur patere: Deus enim non inspirat hominibus, nisi quæ ipsi sint placitura: ergo si inspiravit votum, & sacrificium filiae Jephthe in ipso erat sibi complacendum ac delectandum. Ad argumentum respondeo disting. mai. Sequeretur Deum sacrificio humano delectari: Secundum id quod verba sonant. Neg. maior. Complacere in aliquo singulari sacrificio humano rarissimo, & propter altissimos fines, cum facultate Supremi Domini peracto. Conced. maior. & disting. minor. Sed id est absurdum: In primo sensu à nobis negato. Conced. minor. In secundo à nobis concesso. Neg. minor. & consequentiam. Atque in primis in isto absurdum in occisione primogenitorum, & alijs occisionibus innocentium de plenitudine dominicæ potestatis. Deinde dico, delectari absolute de sacrificio humano, longè quid aliud esse quàm complacere in aliquo sacrificio humano rarissimo, & propter altissimos fines, & non sine indicijs, & indulto Supremi Domini peracto, ut optimè observavit Serarius: quod minimè Deum de decet, imò est nota quædam illius supremi dominij, quo fungitur; ut penè universim notum fiat, nil tanto Domino reservari; atque adeò vnam, vel al;

alteram victimam vitæ humana sibi reservavit : sicuti , & Sansonem , & Raziam semetipsos occidere etiam disposuit. De quo videndus de Turre ton. 1. Institutionum pag. 145. in appendice. Neque adhuc modo repugnare ratione divini dominij in sua latitudine , sed quia provt Deus illud nobis intimat , non inspiratio , sed instigatio nunc demonis esset quæ similia suggereret. Non autem Deus dicehdus est : *Delectari sacrificio humano* , secundum quod hæc verba sonant : quia hæc duo dicunt ; *alterum est* , Deum capere oblationem in effusione humani sanguinis , ibi sistendo in recreatione inde percepta ; veluti dici posset de spectatoribus in Theatro Romano : & id sonat spiritum quemdam crudelitatis , & immisericordiæ a Deo alienissimum. *alterum est* sacrificia humana esse vel fore frequentia , quia quod est causa delectationis Principi crebro iubetur , & crebro sine iussione exhibetur : & hoc etiam est falsum : quia Deus dumtaxat semel vel iterum & non propter delectationem , sed altos fines huiusmodi sacrificium vel necem creditur inspirasse. Quinimò videtur adhuc detestari sacrificia animalium : siquidem , statim ac hominibus intimavit legem perfectam , ea subtulit , vt ait Augustinus lib. 18. contra Faustum cap. 6. *Quis nostrum nesciat , ea magis peruerso Populo congruenter imposita , quam Deo desiderante oblata*. Minimè ergo sequitur id , quod videbatur absurdum scilicet Deum humano sacrificio delectari. De hac re copiosè Augustin. lib. 1. de Civitate Dei , cap. 21. & lib. 22. contra Faust. cap. 73. & quest. 49. in Iudices. Ac videri poterit Hug. de S. Victor. tom. 3. tractatu integro de filia Jephthe.

11 Obijcies 4. De personis gesta interpretanda sunt iuxta tenorem vitæ ipsarum. Sed Jephthe vitam duxit sceleratam : ergo tale factum ip-

sus peccaminosum fuit. Minor constat ex ipso textu Iudicum 11. vbi dicitur inopes , & latrocinantes ad eum accessisse , & eum factum fuisse Principem , quem sequerentur. Sed præire turmis latrocinantium , est agere vitam sceleratam : ergo eam duxit Jephthe. Respond. 1. concessa maior. neg. minor. & ad probationem disting. min. *Præire in actuali latrocinio , actualiter furando cum eis* , conced. min. *Præire ad prælium iustum ijs , qui antea fuerunt latrocinantes* , neg. minor. & consequent. Moveor ad sic interpretandum , quia nullum non movere lapidem debemus , vt viros gloriosos ab omni turpitudine vindicemus immunes : non enim ait textus ; quod Jephthe cum eis latrocinatus fuerit ; neque quod ipse verit ad eos ; sed quod ipsi ad eum venerint. Porro accidit tempus ingruentis Ammonitarum contra Israël. vt illi inopes , & latrocinantibus facto ducem quererent , & ipsi pro Patria decertarent. & alerentur à Patria ; vel morerentur in gloria ; atque ad hunc finem præelegisse Jephthe virum fortissimum. Respond. 2. disting. maior. Gesta interpretanda sunt : *Iuxta tenorem vitæ , qui habetur , dum gesta patrantur* , conced. maior. *Iuxta tenorem vitæ habitum ante vel post* , neg. maior. & permissa minor. neg. consequent. Licet enim Jephthe necessitate compulsus fortè ad latrocinia deflexerit , eo quod proprijs laribus fuisset expulsus ; potuit tamen altissimè illa providentia qua elegit Moysen , qui Ægyptium percussit , vt duceret Populum suum ; hunc etiam eligere , & robur manuum eius ad liberandum Populum suum ab Ammonitis , traducere , spiritu suo , qui vbi vult spirat ipsum ornando.

12 Obijcies 5. Concilium Tole-
tanum Octavum vbi dici videtur im-
pium

pium fuisse votum, & factum Jephthe: ergo censendus est peccavisse. Ad argum. 5. Nostra solutio genuina est, disting. antec. *Dici videtur merè recitative*, ex Div. Ambros. ibi: *Ad verbum relato*, conced. anteced. *Definitivè*, neg. anteced. & consequ. Constat ergo ex nostra Palæstra Scholastica lib. 4. quomodo in hoc tenore nihil cogat Authoritas Concilij plusquam illius Patris, quem recitat. Et quamquam tota illa secunda Congressio Concilij VIII. eo tendat, ut non fletur iuramento facto contra refugas, & perfidos; ideò est, quia non liberè, res cruda, & acerba iurata est, ut patet ex verbis ipsius Concilij tum ibi: *Exactum est ut potius necessitatis extorta, quam deliberatione iudicij, ut contra eosdem eisdemque simillimos cum omni ferè Populo accerrima iuramenta daremus* tum ibi: *Sanè promissionis incauta crudam, tamque sententiam temperantem illam maxime compellimur causa, &c.* per non de vno tantum de

plurimos generalitèr iuratum fuerat: quod est diversissimum à casu nostro.

13 Obijcies 6. sententia Patrum videtur damnare factum Jephthe. Sed contra Torrentem Patrum temerarium est ire in exponendis Sacris Scripturis: ergo Jephthe verè peccavit. Ad hoc argumentum respond. 1. disting. maior. Aliquorum Patrum, conced. maior. Universalis sententia Patrum, neg. maior. & concessa minor. neg. consequent. Patet enim in relatione sententiarum, quot Patres nobis favent: quia apertè pro nobis stat Chrysostom. homil. 14. & Eusebius Emislen. serm. de Natali Virginum. Item illi qui dubitant Augustinus, Hieronymus, & Hugo de S. Victore nostrates quoque sunt problematice. Atque ipse Suarez qui nobis contrarius est, censet non esse adscribendum Augustino librum in quo minus reverenter loquitur de Jephthe

((S))

QUÆSTIO SEPTIMA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

REX NABUCHODONOSOR PATER TUUS

Daniel. 5. vers. 11.

A R T I C U L U S.

*UTRUM STARE POSSIT QUOD BALTHASSAR FUE-
rit filius Nabuchodonosoris in supputatione Babylonica
transmigrationis?*

NOTABILIA.

1 NOTO primo : Rationem dubitandi in hac quæstione oriundam esse ex duplici Sacro Textu , quorum primus habetur in præsen-
ti Themate , ubi loquens Regina cum Balthassare illo ultimo Chaldæorum Rege , & Monarcha ait sic : *Rex Nabuchodonosor pater tuus.* Ipsum manifestè appellans filium Nabuchodonosoris. Alter verò textus habetur in Prophe-
tia Hieremiæ cap. 27. ubi promittit Deus , se daturum esse Regnum Chal-
dæorum Nabuchodonosori : *Et filio eius , & filio filij eius.* Ex quibus texti-
bus quædam veluti antinomia resultat , & origo disputationis. Si enim Bal-
thassar fuit filius Nabuchodonosoris ; quomodo salvatur Prophetia Hiere-
miæ , scilicet , dandum esse Regnum Chaldæorum Nabuchodonosori , & filio eius , & filio filij eius , si regnante
Dec. 11.

Balthassare filio Nabuchodonosoris cessavit , ac translatus est Chaldæo-
rum Imperium ? Si autem Balthassar , in cuius tempore fuit excidium Chal-
dæorum , ut constat ex toto cap. 5. Danielis , non fuit immediatus filius Nabuchodonosoris ; quomodo hic à Regina dicitur , & nominatur *pater eius* ? Pro hoc ergo nodo solvendo præsens quæstio instituitur , inquirens , *quomodo hæc componantur?*

2 Noto 2. Ut punctum difficul-
tatis clariùs , & expeditiùs disputetur ; nos modo supponere , non fuisse du-
plicem , vel duos Chaldæorum Monar-
chas Nabuchodonosores appellatos. Quæ suppositio est contra Petrum Co-
mestorem Auctorem Historiæ Scho-
lasticæ , qui ratus hac via solui nodum
difficultatis , duos Nabuchodonosores
fuisse dicit , alterum illum mag-
num , qui captivos duxit in Babylo-
niam Judæos ; alterum verò huius fi-
lium , quorum gesta præclara à Be-
roso , & Megasthene commemorantur.

Nn

Idem

Idem fermè sequi mihi visus est nuperus Scriptor Doctus Fr. Fulgentius Bottens in suo tomo Chronologiæ adiecto ad Oeconomiam Sacram. Quos cum habeamus nostræ suppositioni adversantes, eam ire inermem pati non possumus. Ratio igitur non est una, sed multiplex. 1. Quia generalitèr loquendo Sacra, & prophana Historia unicum Nabuchodonosorem commemorat; neque aliquem ex eius filijs nomine Patris appellat. 2. Quia egregia facinora Nabuchodonosori adscripta à priscis Scriptoribus non alij tribuuntur, nisi illi, qui captivos in Babyloniam duxit Hebræos: ut constat ex Josepho lib. 10. Antiquitatum, & lib. 1. contra Appionem: & apud Eusebium lib. 9. de Præparat. Evang. 3. Quia, Evilmerodachum Tertium à Nabuchodonosore Magno imperasse Chaldeis, adversatur, teste Pereyra, Scriptoribus Ecclesiasticis, & prophanis; & quod plus est Sacræ Paginæ aienti Hierem. cap. 52. & 4. Regum 25. transmigrationis Jechoniæ seu Joachim ann. 37. iam regnasse Evilmerodachum. Sed vno vel altero anno proximè ante trigessimum septimum transmigrationis Jechoniæ mortuus est Nabuchodonosor Magnus: ergo verosimilius est ex Sacra Pagina Evilmerodachum fuisse Nabuchodonosoris Magni immediatum successorem. Minor patet ex 4. Reg. cap. 24. ubi ponitur transmigrationis Jechoniæ seu Joachim facta octavo anno Imperij Nabuchodonosoris, qui ex omnium sententia per quadraginta tres integros annos, & ad quadragessimum quartum protraxit Imperium. Nunc sic supra octo triginta, & sex faciunt quadraginta quatuor: ergo trigessimosesto anno idest vno vel altero proximè ante regnantem Evilmerodachum cessavit Imperium magni Nabuchodonosoris. 4. Quia in eo communiter Authoribus adversatur, quod dicat Niglissarem, &

Labosardacum fratres fuisse Balthassar. Relinquamus ergo pro expeditioni tramite nostræ disputationis unicum Nabuchodonosorem Magnum de quo inquiremus: num verè pater fuerit Balthassar?

3. Noto 3. Hoc nomen *pater* in Scripturis Sanctis multifariam solere usurpari. Primo enim sumi solet pro patre ratione creationis. v. gr. Cum in Evangelio Christus nos docuit orare dicens: *Pater noster, qui es in Cælis, &c.* Secundo sumitur pro patre ratione adoptionis, ut cum dicitur: *Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis.* Per misericordiam enim adoptat nos in gratiam suam. Et cum de Salomone dicitur: *Ego ero ei in patrem; & ipse erit mihi in filium.* Tertio sumi solet pro patre in officio, & custodia ut cum Beatissima Virgo Maria loquens de S. Josepho Sponso suo aiebat ad Jesum: *Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Quarto hoc nomen *pater* sumi solet pro eodem, ac progenitor atque in hoc sensu sepè dicitur: *Appositus est ad patres suos.* Item: *Sicut loquutus est ad patres nostros Abraham, & semini eius in secula.* Et demum: *Patres nostri omnes sub nube fuerunt.* Quinto sumi solet pro patre naturali, sive pater sit natura divina, & in hoc sensu semper, & solus loquitur Christus Dominus, quoties, ut referunt Evangelistæ elevatis oculis in Cælum aiebat: *Pater, &c.* Sive generatione humana ut Josuè 2. *Vi salvetis patrem meum, & matrem meam.* Et 15. *Thare pater Abraham.* Ultimo sumi solet pro patre, fide, & spiritu: v. gr. Ad Roman. 4. *Pater credentium.* Et iuxta illud Pauli: *Etiam si decem millia pedagogorum habeatis in Christo; sed non multos patres: nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.* Alias acceptiones affert Joannes Benedictus Parisiensis in suis concordantijs verbo: *Pater.* Sed relatæ sufficiunt, ut modo inquiremus. Quo sensu dictum sit Bal-

Balthasari Nabuchodonosor : *Pater tuus?*

4 His prænotatis multiplex succedit Doctorum sententia, quæ de antiquitate Auctorum de hac re disputantium, ac de obscuritate ipsius non modicam contrahit confusionem, & obscuritatem. Quam ne disputationi misceamus, relictis particularibus placitis, apud Salianum in Annalibus tom. 4. ann. 3472. & Pererium Danielis 5. legendis; triplicem dumtaxat proponimus sententiam. Harum 1. asserit Balthasarem fuisse verum, & immediatum filium Nabuchodonosoris, & fratrem Evilmerodachi; proindeque, licet fuerit immediatus filius, non tamen fuisse immediatum Regni successorem, eo quod prior imperasset eius frater Evilmerodachus. Hanc sententiam tenet Theodoretus in cap. 5. Danielis Severus Sulpitius lib. 2. *Sacræ Historiæ*. Eusebius in *Chronicis*, aitque Pereyra esse *nobilium Authorum*. Huic ex parte favent Petrus Comestor, & Bottens ubi supra quatenus talem Balthassarem filium immediatum opinantur alicuius Nabuchodonosoris, etsi non illius Magni, qui captivos duxit in Babyloniam Hebræos. Secunda sententia asserit, Balthassarem non modo non fuisse filium immediatum Nabuchodonosoris; sed satis remotum: eo quod & Niglissar, & Labosardach de eodem semine prius regnaverint, fueritque Balthasar filius immediatus huius postremi. Hanc sententiam tuentur Josephus, & Berosus, Div. Hieronymus, Beda de Sex ætatibus mundi, apud Pereyra. Tertia sententia asserit Balthassarem non fuisse filium Nabuchodonosoris, sed nepotem. Hanc tenent Div. Thomas, Rabbanus, Lyra, Dionysius, Isidorus, Maldonatus, Vatablus, Castro, Saà, Gordonus, Ribera, apud, & cum Saliano tom. 4. in *Annal.* ann. 3472. & novissimè P. Vincentius Mascarell, tom. 2. *dissertation.*

Dec. II.

10. sect. 7. Quamquam autem ab ijs Authoribus Balthassar nepos credatur Nabuchodonosoris; dissidium est ad numerum regnantium in Babylone: alij enim ut Lyra, Theodoretus, Severus Sulpitius, Hebræi in *Chronico*, Genebrardus Functius in *Chronologia*, apud Salianum putant tres tantum regnasse scilicet Nabuchodonosorem Evilmerodachum, & Balthassarem. Alij censent interijciendos esse alios duos Niglissarum, & Labosardachum: & huius sententiæ videtur esse Pererius cum Torniello, Beda, Hieronymus cum priscis illis Beroso, Alexandro Polysthore, Megastene, Alphæo, Josepho, & Eusebio.

5 Sit mea conclusio cum Authoribus tertiæ sententiæ, cum quibus dico: *Balthasarem fuisse nepotem Magni Nabuchodonosoris*. Quam conclusionem sic probo 1. capitalissima probatione de sumpta ex textu prophetiæ Hieremiæ in cap. 27. vers. 6. & 7. ubi sic habetur: *Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosoris Regis Babylonis servi mei: insuper, & bestias agri dedi ei ut serviant illi: & servient ei omnes gentes, & filio eius, & filio filij eius*. Ex quo sic argumentor. Si Balthasar non fuisset nepos Nabuchodonosoris, non salvaretur hæc Prophetia Hieremiæ, ergo fuit nepos ipsius. Prob. antecedens. Eatenus non fuisset nepos præcisè, & determinatè, ut contendimus; quatenus, vel fuisset filius immediatus, vel abnepos, aut pronepos. Sed neque salvaretur talis Prophetia, si fuisset filius neque si fuisset abnepos, aut pronepos: ergo minimè salvaretur. Maior patet: quia constat, & Balthassarem fuisse de semine Nabuchodonosoris, & regnasse in Babylonia. Probo minor. quoad primam partem postea probaturus quoad secundam. Si fuisset filius immediatus; falsò dictum esset per Hieremiam gentes servituras: *Nabuchodonosori, filio eius,*

Nn 2

& filio filij eius, quoad hanc postremam partem : ergo non salvaretur, si fuisset filius immediatus. Antecedens constat : quia cum deletum fuisset Imperium Babylonicum cum Balthassare ; & postea nullus de semine eius in Babylonia regnaverit ; dumtaxat esset verum dicere gentes servituras Nabuchodonosori, & filio eius ; non verò *filio filij eius*. Prob. iam secundam partem. Nam si Balthassar non fuisset nepos tantum Nabuchodonosoris, sed abnepos, aut pronepos ; diminuta evasisset Prophetia dicens solum, gentes servituras ei *& filio eius, & filio filij* : ergo non salvaretur etiam si fuisset abnepos, vel pronepos. Antec. est manifestum. Quippè tunc casus illè gentes servituræ fuissent Nabuchodonosori, & filio eius, & filio filij eius, qui erat nepos, & insuper abnepoti aut pronepoti Balthassari : cui constat, eiusmodi gentes servivisse : ergo, &c.

6 Probatur 2. conclusio : ex lib. 4. Regum cap. 25. vbi dicitur vers. 27. Quod in anno trigessimo septimo captivitatis, & transmigrationis Jechoniæ, aut Joachin sublevavit Evilmerodach Rex Babylonis Joachin de Carcere. Ex quo sic argumentor. Ex solido fundamento Scripturarum solum constant à Nabuchodonosore Magno tres Reges Babylonis, scilicet ille, Balthassar, & Evilmerodachus. Sed constat ex tota ratione 3. notabilis 2. Evilmerodachum regnasse immediate post Nabuchodonosorem : ergo tertius fuit Balthassar : proindeque filius filij Nabuchodonosoris, & nepos eius. Dices. Potuit regnare Evilmerodach post Nabuchodonosorem, & esse frater maior natu Balthassare, ut volunt Sulpitius, & Theodoretus. Sed contra nam profecto id everteret Prophetiam superiorem Hieremiæ scilicet : *Et servient ei omnes gentes, & filio eius, & filio filij eius*. Fuerunt ergo, & tres Reges, & tres generationes Patris filij, &

nepotis, quorum primus erat Nabuchodonosor, secundus Evilmerodachus & tertius Balthassar.

7 Obijcies 1. In hoc textu Danielis cap. 5. vers. 11. Sine vlla restrictione, & modificatione appellatur Nabuchodonosor *Pater Balthassar* per hæc verba : *Rex Nabuchodonosor Pater tuus*. Sed hæc vox *Pater* sine limitatione prolata significat per correlationem immediatam filiationem eius, cuius dicitur *Pater* : ergo Balthassar fuit filius immediatus Nabuchodonosoris. Ad hoc argumentum. Respondeo distinguendo mai. *Pater* idest *Genitor* Balthassar. Neg. maior. idest *Progenitor*. Conc. mai. & disting. min. significat correlativè immediatam filiationem sub eodem sensu quo vox *Pater* accipitur. Conced. minor. *Subtractione originis* rigorosè *immediatæ viventis à vivente*. Neg. min. & conseq. Itaque iam diximus in notabilibus, quot pateat significatis hæc vox *Pater*, ne sit necesse eam accipere determinatè, & præcisè pro eo, qui verè, & immediatè alterum genuit : ex illis autem significatis adaptandum est nostro textui propter vim nostræ probationis illud significatum, iuxta quod idem est *Pater*, ac *Progenitor* : quemadmodum in præcitatis textibus usurpatur scilicet : *Appositus est ad Patres suos. Patres nostri omnes sub nube fuerunt : sicut loquutus est ad Patres nostros*. Et quidem in nostro casu tantò facilius quantò non erat Nabuchodonosor progenitor quisquam remotus, sed avus immediatus, cuius est fortiori, & proximiori titulo quam cæteri ascendentes sibi cognomen, vel agnomen Patris adsciscere : atque in eodem prorsus sensu in quo Avus dictus est *Pater* ; nepos dictus est *filius*. Cuius acceptionis, & usurpationis neque in Sacra Historia, & profana, neque in familiari Vulgi sermone deerunt exempla.

8 Obijcies 2. Illa verba Prophetæ Ba-

Baruch, cap. 1. vers. 11. *Orate pro vita Nabuchodonosoris Regis Babylonis, & pro vita Balthassaris filij eius, ut sint dies eorum sicut dies Cœli super Terram.* Ex quibus verbis instruitur sic argumentum quoad speciem fortissimum. In illo textu, vivente adhuc Nabuchodonosore, iniungitur oratio pro ipso, & pro filio eius Balthassare sine vlla commemoratione Evilmerodachi. Sed si revera ante Balthassarem regnasset Evilmerodach Pater eius; & tunc viveret, & potiori titulo pro eo, quàm pro Balthassare foret oratio iniungenda: ergo talis Evilmerodachus neque intervixit, neque interregnavit inter utrumque apud Babylonios. Min. quoad primam partem est manifesta: quia tunc vivebat uterque, scilicet Nabuchodonosor, & Balthassar, inter quos collocabatur Evilmerodachus. Quoad secundam. Ideò oratio pro Balthassare iniungebatur; quia hic futurus erat Regni Suceſſor; sed prior quam Balthassar nepos, successurus erat Evilmerodachus Pater Balthassaris: ergo potiori titulo erat pro eo oratio iniungenda. Respond. ad argum. disting. mai. *Pro ipso, & pro filio eius Balthassare cuius meminit Daniel 5.* Neg. mai. *Cuius meminit Baruch, cap. 1.* Conced. maior. & disting. min. potiori titulo erat oratio iniungenda pro eo, quam pro Balthassare: *Cuius meminit Daniel.* Conced. min. pro eo quàm pro Balthassare: *Cuius meminit Baruch.* Neg. min. & consequentiam. Igitur sciendum est ex sententia plurium Doctorum duos Nabuchodonosori fuisse Balthassares alium filium, cuius meminit Baruch, & qui defunctus fuit ante Patrem eius, alium nepotem, & filium Evilmerodachi; cuius meminit Daniel, & ideò Salianus tom. 4. Annal. ann. 3472. ait: *Plerique tamen ut supra diximus Balthassarem, quem memorat Baruch primogenitum Nabuchodonosori, putant, & ante Patrem defunctum.* Undè,

& pro Nabuchodonosore, & pro primogenito eius simul iniungebatur oratio; non autem pro illo Balthassare Danielis 5. commemorato: cadit ergo tota vis argumenti desiderantis orationem pro Evilmerodacho; si nimirum non erat Balthassar filius eius pro quo talis oratio erat indicta.

9 Obijcies 3. Si Balthassar fuisset nepos Nabuchodonosoris; non essent alij Reges interponendi inter Evilmerodachum, & Balthassarem. Sed magna copia Auctorum, & quidem veterum interponunt alios duos Reges inter Evilmerodachum, & Balthassarem: ergo hic non fuit nepos Nabuchodonosoris. Maior constat: quia inter filium, & nepotem alicuius nemo alius mediat. Prob. min. Quia Berosus, Alexander Polyſthor, Megasthenes, Alphæus, Eusebius, Josephus, Hieronymus, & Beda tradunt apud Pererium ubi supra, regnasse inter Evilmerodachum, & Balthassarem hos duos scilicet Niglissarem, & Labosardachum. Ad hoc argumentum respondeo primo sustinendo, nullum alium Regem Babyloniorum fuisse post Nabuchodonosorem præter Evilmerodachum, & Balthassarem. Ideoque permissa mai. disting. min. interponunt constantè, & legitimè, neg. minor. Inconstantè, & illegitimè. Conced. minor. & neg. conseq. Dico ergo prædictos Authores interponere illos Reges Babylonios inconstantè, quia in multis, & substantialibus disconveniunt, ut ostendit ac penè demonstrat Salianus loco citato: ideoque ait num. 27. *Si quis ergo nobis veteres historicos Josephi obijciat; det primum operam, ut illi inter se consentiant, tum, ut fidelitè referantur: nam testimonia secum pugnantia fidem facere non possunt.* Quare ex eodem Beroso Josephus lib. 1. contra Appionem diversissime loquitur de Niglissare quoad nomen, quoad progeniem, quoad tempus Regni, & quoad mortem;

ac loquitur lib. 10. Antiquitatum, cap. 11. Deinde prædicti Authores tales Reges interponunt *illegitimè*, & contra legitimas Scripturas: si enim tales Reges interponuntur corrumpit illa Prophetia Hieremiæ cap. 27. ubi dicitur: *Et servient ei omnes gentes, & filio eius, & filio filij eius.* Cum enim alij præter Nabuchodonosorem, Evilmerodachum, & Balthassarem intercessissent, quibus Hebræi servivissent; manca, & defectuosa resultaret hæc Prophetia. Si autem tyrannicè imperaverint, & ideò computati non sunt in hac Prophetia; hoc probat penitus exauthorandos esse, & neque in Regum numero computandos; sed omnes omninò annos captivitatis Hebræorum inter Balthassarem, Evilmerodachum, & Nabuchodonosorem esse distribuendos. Undè discretè Salianus ibi: *Deinde si Balthassar, ut suspicatur Pererius, ab amicis neci ereptus est, dum Niglissar, & Labosardach regnaverunt; quomodo istis tyrannis potius quam illi Regi legitimo anni tribuuntur? Cum ergo Scriptura istos tyrannos prætermittat; quomodo eos, quasi veros Reges agnoscamus, & suos, imò alienos, imperij annos eis tribuamus?* Hæc solutio mihi valdè videtur gravis, & solida. Si autem sine præiudicio Sacre Pageinæ velis ire quoque cum illis Authoribus, qui tales Reges enumerant. Respondendum est secundo ex Pererio, negando maior. quia licet illi duo alij Reges interponantur non definit Balthassar esse nepos Nabuchodonosoris: quia neuter illorum erat de femine Nabuchodonosoris: cum enim Niglissar Levir esset Evilmerodachi; hunc ambitione regnandi interfecit, & filium suum Labosardachum in Regno tyrannicè occupato reliquit hæredem; quo usque hac progeniè iam exosa Chaldæis atque interfecta, legitimus Balthassar nepos Nabuchodonosoris venit in thronum; qui nimirum, ut coniectatur Pereyra, parvulus ab amicis

fervatus est dum tyranni regnarunt. Cumque hi tyrannicè regnavissent, & non ex vero iure, Hebræorum captivitate potirentur; neque in iussu Dei, neque in illa Hieremiæ Prophetia numerabantur; licet anni eorum pro Chronologia sint computandi. Hæc Pererius: cui tanto homini quis probabilitatem adimet? Sed verò si septuagenaria servitus Hebræorum his etiam Regibus indiget ut benè constet; cur ille idem Jeremias, qui hanc servitutem prædixit, hic annos computet; & illhic personas excludat? Verum pro hac re.

10 Obijcies 4. Si Balthassar fuit nepos Nabuchodonosoris, & quidem ita, ut alij Reges non sint interponendi; nequit constare Chronologia, & Prophetia Babylonicæ captivitatis per septuaginta annos definitæ. Sed hæc septuagenaria captivitas in Scripturis tanti momenti est, ut everti non possit; sed illefa debeat semper consistere: ergo Balthassar non fuit nepos Nabuchodonosoris, vel saltem alij sunt Reges interponendi præter Evilmerodachum. Mai. probatur dupliciter 1. Quia iuxta Berosum, Polysthorem, & Alphæum Evilmerodach tantum regnavit duobus annis. Sed si hoc ita est captivitas incepta, vel 1. vel 19. anno Nabuchodonosoris per illos tres solos compleri non potest: ergo Prophetia Babylonicæ captivitatis non constat. Minor patet: quia Balthassar apud omnes septemdecim annis regnavit ad summum. Sed toti 44. Nabuchodonosoris duo Evilmerodachi, & 17. Balthassar non pertingunt ad 70. ergo, &c. Probatur 2. illa mai. Balthassar iuxta alios, apud Torniellum ni fallor, traditur tribus dumtaxat annis regnasse. Sed licet Evilmerodach regnaverit 18. ut tradit Josephus; septuaginta annorum summa non clauditur adhuc incepta captivitate anno 1. Nabuchodonosoris: ergo cum illis tribus Regibus præ-

præcisè non constat. Respond. ad argumentum 1. Ex Pereyra ubi supra concedendo id, quod postulat, scilicet, duos alios Reges Niglissarum, & Labosardachum esse interponendos quoad supputationem annorum, quin propterea aut Balthassar desinat esse verus nepos Nabuchodonosoris; aut Prophetia Hieremiæ labefactetur ut satis constat ex nuper dictis. Respondeo 2. Negando mai. & ad eius probationem primam. Negando mai. quia Chronicon Hebræorum, cap. 28. & Ribera in primum. Zachariæ dicens esse receptissimam sententiam, & citans Galat. Porchetum, Echium, Vatab. in 1. Aggei dant Evilmerodacho 23. annos: imò Torniellus in Annalibus solvit argumentum Berosi dicens mendum irrepsisse quatenus 2. pro 22. fuit scriptum: & quidem 22. completi, 23. incæpti vocantur. Item Castro in Hieremiam 27. dat Evilmerodacho 23. annos imperij. Ad secundam probationem. Respond. permissa mai. & min. propter varietates Auctorum. Distinguend. consequens: *Si unicuique anni benè adscribantur. Nego consequ. Si fecus.* Conced. consequent. Duplex enim est apud Scripturarios, ut videri poterit apud Castro in Hierem. 29. celebris opinio de inceptione 70. annorum Babylonice captivitatis. Alia quod incæperit 1. anno Nabuchodonosoris. Alia 19. anno. In utraque tamen initium, & consummationem per solos Nabuchodonosorem, Evilmerodachum, & Balthassarem componimus: & quidem ad mentem Scripturæ, & cum antiquitate Hebræorum, qui si pro Scriptura stant, fidem faciunt. Igitur in 1. opinione Nabuchodonosor imperavit 44. inchoatos. Evilmerodach 23. & Balthassar 3. qui faciunt omnino 70. In 2. autem opinione, cum anno 19. Nabuchodonosoris fuerit exordium captivitatis, imperavit ille intra tempus captivitatis 26. annis.

Evilmerodachus 23. & Balthassar, ut statim dicit Salianus omnino 21. qui faciunt 70. Salianus ergo tom. 4. Annal. anni 3472. num. 27. & 28. sic apposite loquitur: *Nos interim conalimur, ut Rivera monet, Historiæ humane errores ex divina corrigere: quæ quia Principes quidem Chaldæos suggerit; eorum annos non suggerit; illos ex ea mutuabimur; hos ad illius mentem, quantum fieri potest accommodemus. Quoniam ergo usque ad solutionem captivitatis Babylonice anni supersunt 44. eorum tres, & viginti Evilmerodacho; reliquos Balthassari tribuemus: reliquos, ut ignotos homines præteribimus.*

II Ad calcem observa 1. Ut retundas illum duplicem Nabuchodonosorem supra memoratum, quod Josephus facit secundum Nabuchodonosorem Patrem Nabuchodonosoris Magni, teste Saliano; & Petrus Comestor filium. Ecce concordiam. Observa 2. Lyram facere Binomios Niglissar cum Evilmerodach, & Labosardach cum Balthassare: item Pererium facere Binomium, Evilmerodachum cum Balthassare Baruch; & Josephum facere Binomium Nabonidum, seu Nabonandrum cum Balthassare Danielis. Unde oportebit observare etiam ad plurima huiusmodi occurrentia facile fuisse homines unius tantum nominis dum viverent fuisse postea Binomios, vel quando scribebatur eorum Historia; vel quando alij postea de eis agebant scilicet propter nationum diversitatem in nominando, & varietatem in incorumpendo pronuntiationem; vel facilitatem accommodandi nomen ex re quapiam, occasione, vel facto: ut facile quis apponet exempla. Observa 3. Babylonice captivitatis annos cum Niglissar, & Labosardacho posse sic componi, si videlicet iuxta alteram opinionem incæpit captivitas ann. 1. Nabuchodonosoris. Scilicet. 43. Nabuchodonosoris. 22. Evilmerodachi. 4. Niglissari. & 1. Labosardachi faciunt 70.

QUÆS.

QUÆSTIO OCTAVA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

ET SERVIENT OMNES GENTES ISTÆ REGI
Babylonis septuaginta annis. *Jerem. 25. vers. 11.*

A R T I C U L U S.

EC QUANDO INCÆPERIT, AC DESIERIT CAPTI-
vitas Babylonica?

NOTABILIA.

NOTO primo : Cap-
tivitatem Populi Is-
raelitici posse, ef-
se cuiusdam crassæ
equivocationi sub-
iectam ; nisi priusquam ad captivita-
tem descendamus, altius repetatur ori-
go, ut cætera cum claritate procedant:
Igitur scire oportet ; Populum Israeli-
ticum, qui prius ex duodecim illis Tri-
bus resultabat, adiecta etiam Tribu
Levi, discissum, atque dijectum fuisse
post tempora Salomonis, ut constet ex
illis verbis 3. Regum 11. vers. 31. di-
cente : Ahia Propheta : Tolle tibi decem
scissuras : Hæc enim dicit Dominus Deus Is-
raël : Ecce ego scindam Regnum de manu
Salomonis, & dabo tibi decem Tribus:
Porro una Tribus remanebit, ei propter
servum meum David. Divisum ergo fuit
post Salomonem Regnum Israël, ita
ut deinceps Regum Judæ, & Regum
Israël diversa series contexeretur. In
Regno Judæ remanerat cum Roboamo

filio Salomonis Tribus Judæ cum Tri-
bu Benjamin admixta, & præcipua
etiam parte Tribus Levi. Huius Re-
gia, & prima sedes erat Jerusalem, vo-
cabaturque *Regnum Judæ*. Regnum ve-
rò Israël constabat ex reliquis decem
Tribubus, quas in suas partes traxerat
Jeroboam, qui contra Regem Judæ
rebellaverat, quod appellabatur *Reg-
num Israël*, eo quod maior pars Israe-
lis eo deflexerit : Itemque vocabatur,
Ephraim, & *Joseph* à Tribu ipsius, &
etiam *Samaria*, quia erat huius Regni
Urbs capitalis. Vtrumque hoc Reg-
num passum est miseram captivitatem
propter peccata ipsorum, scilicet,
Regnum Israël cum decem Tribubus
per manus Salmanasar Regis Assyrio-
rum. Regnum autem Judæ per manus
Nabuchodonosoris Regis Chaldæo-
rum. Porro de prima captivitate hic
modo questio non instituitur : Cum
enim, cum rebellionem in Regem legi-
timum rebellio quoque in Deum tali
Regno contigerit ; multiplicata sic
fuerunt peccata ipsius, ut misericor-
diam

diam sollemnis restorationis non promeruerint : vnde licet Torniellus merito dicat ex probatis testimonijs , aliquos de tali captivitate oriundos reparato iam Templo , & Regno Judà , ad ipsum denique rediisse ; cæterum proculdubio est , integrum Regnum Israël numquam fuisse ad statum pristinum revocatum ; imò , & Deum ipsum pronunciavisse , se illius ultra miserturum non esse : trahitur ergo controversia tota ad captivitatem Babyloniam Regni Judà per Nabuchodonosorem Regem Chaldæorum.

2. Noto 2. Captivitatem Babyloniam fuisse multiplicem , scilicet , triplicem celebriorem , sed si Torniello attendimus , posse dici quintuplicem ; distinguit enim ipse quodammodo in vltima vastatione duas ita proximas , alteram anno decimo octavo desinente Regni Nabuchodonosor ; alteram decimo nono anno inchoante , quæ iuste in vnam , eandemque coire possunt , non secus ac si in vnam coirent illa , qua captus fuerat Joachin , & illa in qua translatus est Jeconias. Præter has idem Torniellus in annalibus anno 3472. numero 3. aliam captivitatem memorat Judæorum , quàm inquit esse postremam , dum videlicet Nabuchodonosor in vltima expoliatione Egypti deprehendit aliquas Judæorum reliquias , quæ de manu eius evaserant in bello , quod gesserat contra Pharaonem Ephree , easque in Babyloniam transtulisse. Profecto Torniellus hanc captivitatem ideò fortè affert , ut valeat componere , & supputare septuaginta annos , quos memorat Zacharias 1. vers. 12. ut distinctos ab illis , quorum mentio fit apud Hieremiam 25. & 29. Sed verò triplex dumtaxat , celebriorque captivitas Babylonica memoratur : Prima fuit tempore Eliacin , quem Rex Egypti Regem constituit , nominavitque Joachin , in quem irrumpit Nabuchodonosor , & catenis

Dec. II.

vincitum duxit in Babyloniam cum vasis Domini , quæ posuit in Templo suo. Non autem fuit totalis hæc translatio ; multa enim restarunt , quæ postea in vltima captivitate tempore Sedeciae perierunt. Secunda captivitas contigit tempore Joachin filij prioris , qui alias à Hieremia , & Matthæo vocatur Jeconias : Hic alioquin malus , docilis tamen ad salubria monita Hieremias se se cum tota aula dedit Nabuchodonosori , & expilato Templo , abducta nobilitate , captivus in Babylonem traductus est ; neque tamen hæc vastatio , & captivitas vltima desolatio est censenda : Mansit enim in Regno Judà Rex , & Templum : Rex , scilicet Mathanias , quem Nabuchodonosor *Sedeciam* vocari voluit ; & Regem Judà ipsum constituit. Tertia tandem non solum captivitas , sed vera desolatio contigit tempore huius Sedeciae , quem , cum ausus sit rebellare contra Nabuchodonosorem , qui eum eleverat , Rex Babylonis obsedit , captivavit , atque Regnum Judà , & Templum eius funditus evertit , ut constat ex lib. 4. Reg. c. 25. ubi dicitur : *Venit Nabuzardan Princeps exercitus servus Regis Babylonis , in Jerusalem , & succendit domum Domini , & domum Regis , & domos Jerusalem , omnemque domum combussit igni , & muros Jerusalem in circuitu destruxit.* De quo videri etiam possunt cap. 36. lib. 2. Paralyp. & cap. 52. Hieremie : De his ergo captivitatibus questio procedit : *A qua videlicet sint computandi septuaginta anni captivitatis Babylonice , quos repetit Hieremias ? De quo iam.*

3. Noto 3. Plures Textus Sacrae Scripturae in hac controversia exagitari , & misceri , quorum verba debent esse præcognita , ut ipsis presentibus , & difficultas melius appareat , & melius possit procedere resolutio 1. igitur „ Hieremias cap. 25. vers. 11. ait : Et „ erit vniversa terra hæc in solitudi-

Oo

„ nem

„nem , & in stuporem , & servient
 „omnes gentes istę Regi Babylonis
 „septuaginta annis , cumque impleti
 „fuerint septuaginta anni visitabo su-
 „per Regem Babylonis , & super gen-
 „tem illam dicit Dominus , iniquita-
 „tem eorum , & super terram Chal-
 „dæorum , & ponam illam in soli-
 „tudines sempiternas. *Et cap. 29. vers.*
 „10. Quia hæc dicit Dominus , cum
 „cæperint impleri in Babylone sep-
 „tuaginta anni , visitabo vos , & sus-
 „citabo super vos verbum meum bo-
 „num , vt reducam vos ad locum is-
 „tum. *Secundo in lib. 2. Paralypomenon*
 „*cap. 36. vers. 20. dicitur :* Si quis eva-
 „ferat gladium ductus in Babylonem ,
 „servivit Regi , & filiis eius , donec im-
 „peraret Rex Persarum , & comple-
 „tur sermo Domini ex ore Jeremiæ ,
 „& celebraret terra sabbata sua : cunc-
 „tis enim diebus desolationis egit Sab-
 „batum vsque dum complerentur sep-
 „tuaginta anni. Anno autem primo
 „Cyri Regis Persarum ad explendum
 „sermonem Domini , quem locutus
 „fuerat per hos Jeremiæ , suscitavit
 „Dominus spiritum Cyri , qui iussit
 „prædicari in vniverso Regno suo ,
 „etiam per Scripturam dicens : Hæc
 „dicit Cyrus Rex Persarum : omnia
 „Regna terræ dedit mihi Dominus
 „Deus Coeli , & ipse præcepit mihi ,
 „vt ædificarem ei domum in Jerusa-
 „lèm , quę est in Judæa. *Quæ verba*
 „*penè sunt eadem quæ statim transcribuntur*
 „*in lib. 1. Esdræ cap. 1. vers. 1. Tertia*
 „*Isaiæ 44. vers. 28. dicitur :* Qui dico
 „Cyro : Pastor meus es , & omnem
 „voluntatem meam complebis. Qui
 „dico Ierusalèm : Ædificaberis , &
 „Templo : Fundaberis. *Et cap. 45.*
 „*vers. 1. Hæc dicit Dominus Christo*
 „*meo Cyro , cuius apprehendi dexte-*
 „*ram , vt subiiciam gentes , & dorso*
 „*Regum vertam , & aperiam coram*
 „*eo ianuas , & portę non claudentur.*
 „Ego ante te ibo : & gloriosos terræ

„humiliabo. *Et vers. 13. Ego suscita-*
 „*vi cum ad iustitiam , & omnes vias*
 „*eius dirigam : ipse ædificabit Civita-*
 „*tem meam , & captivitatem meam*
 „*dimittet , non in pretio , neque in*
 „*muneribus , dicit Dominus Deus*
 „*exercituum. Quarta Danielis 9. vers.*
 „*1. In anno primo Darij filij Assueri*
 „*de femine Medorum , qui imperavit*
 „*super Regnum Chaldeorum. Anno*
 „*vno Regni eius ego Daniel intellexi*
 „*in libris numerum annorum , de quo*
 „*factus est sermo Domini ad Jere-*
 „*miam Prophetam , vt complerentur*
 „*desolationis Ierusalèm septuaginta*
 „*anni. Quinto Zachariæ 1. vers. 1. dici-*
 „*tur :* In mense octavo , in anno se-
 „cundo Darij Regis , factum est ver-
 „bum Domini ad Zachariam , filium
 „Barachie filij Addo , Prophetam , di-
 „cens : Iratus est Dominus super pa-
 „tres vestros. (*Et narrata visione qua-*
 „*dam , prosequitur.*) Et respondit An-
 „gelus Domini , & dixit : Domine
 „exercituum vsquequo tu non misere-
 „beris Ierusalèm , & Urbium Judæ ,
 „quibus iratus es ? Iste iam septuages-
 „simus annus est. Et respondit Domi-
 „nus Angelo , qui loquebatur in me
 „verba bona , & consolatoria : Ad-
 „huc affluent Civitates meæ bonis : &
 „consolabitur adhuc Dominus Sion ,
 „& eliget adhuc Ierusalèm. *Sexto Ba-*
 „*ruch. 6. dicitur :* Eritis Babylone an-
 „nis plurimis vsque ad generationes
 „septem : post hoc autem educam vos
 „inde in pacem. Ex quibus omnibus
 „textibus labyrinthæa quodammodo ,
 „& implexa nimis difficultas insurgit ,
 „pro qua melius enodanda.

4 Noto 4. Ex prædictis textibus
 multiplices resultare difficultates , quæ
 vna resolutione , & Chronologia sunt
 complanandæ. Prima : videntur septua-
 ginta anni prædicti incipiendi à tem-
 pore Josiæ Regis , in quo talem Pro-
 phetiam edidit Jeremias ; sed profecto
 tempore Josiæ nulla captivitas legi-
 tur,

tur, nec calamitas. Secunda si ponitur inceptio annorum in illa captivitate prima, quæ fuit Joachin, ut contendit Castrus, coordinando Chronologiam; cogitur ad distinguendum duplicem numerum septuagenarium captivitatis, alterum apud Jeremiam, & alterum apud Zachariam, eo quod supputatio, qua utitur, ad tempora Zachariæ nequeat se extendere; sed profecto quis non videat, unicum tantum septuagenarium captivitatis prophetatum esse? Quare debilis quodammodo interpretatio est, distinguere duos septuagenarios in adimpletione captivitatis, quando prophetatus est unicus, & prophetatus est unicus quando cunctæ Prophetiæ in unum conveniunt, ut constabit. Tertiò videtur ponendum esse initium septuaginta annorum in illa secunda captivitate, quæ fuit Jechoniæ; sed profecto numerus septuagenarius inveniri non potest usque ad annum primum Monarchiæ Cyri, in quo maximo iam consensu talis captivitas terminata supponitur. Quarto si incipiunt septuaginta anni in captivitate ultima Sedeciæ; quomodo tam longè ante hanc captivitatem scribit Jeremias ad Sacerdotes, & Prophetas, & Populum in transmigratione Jechoniæ dicendo: *Vt ædificent domos, & comedant, & generent filios, & non seducantur à Prophetis falsis, quia hæc dicit Dominus, cum coeperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos?* Non enim hæc coherent cum eo, quod post undecim annos, quibus regnavit Sedecias, incipiant computari septuaginta anni captivitatis Babylonice. Quinto apud Danielem dicitur, quod in primo anno Darii filij Assueri de semine Medorum, factus est sermo, ut complerentur desolationis Jerusalem septuaginta anni; & quando in Zacharia dicitur: *Quod iste iam septuagesimus annus est*, dicitur esse in anno secundo Darii mense octa-

Dec. II.

vo, cum tamen hic Rex Darius memoratus in Zacharia sit ex Torniello, & alijs Darius Histaspis, qui per triginta, & sex annos posterior est Dario illo de semine Medorum concurrente cum anno primo Cyri, & Monarchia Persarum. *Sexto.* Quomodo redibunt Hebræi post decem annos, si transire debent septem generationes ut ait Baruch? In quibus omnibus, ut vides, tam implexus sit nodus supputationis, ut neque extricari, neque ligari etiam possit, quando enim hinc complanata adest via, illinc unus, & alter scopuli surgunt non faciliè superandi.

5 In hac ergo ebullientium difficultatum caterva, supputationeque legitima huius septuagenarii duo puncta, scilicet initium, & terminus sunt quæritanda, & ex Authoribus, & eorum placitis componenda. Varia enim, & multiplex est AA. sententia; & primò circa terminum horum annorum prima sententia asserit, duplicem considerari debere septuagenarium annorum, alium videlicet à transmigratione Jechoniæ usque ad annum primum Cyri, quem vocant septuagenarium captivitatis; alium verò quem vocant desolationis à captivitate Sedeciæ usque ad annum secundum Darii Histaspis; pro quo citantur Theodoretus in primum Zachariæ: Eusebius in Chronico sub olympiade 58. Hieronymus, tum in caput quartum Ezechielis, & in Prologo Aggæi, & in primum Zachariæ. Et Clemens Alexandrinus libro 1. Stromatum. Pro qua sententia stant quoad hanc partem nostri Ribera, & Sanchez in Zachariam: & Castrus in Jeremiam cap. 29. Unde hi AA. duos dant terminos pro duplici septuagenario: Primus est annus primus Cyri Monarchæ, & secundus est annus secundus Darii Histaspis. Secunda verò sententia, quæ fulta quinquaginta Authoribus profertur à Fulgen-

tio Botens in sua Chronologia, & quam absque vlla dubitatione tenendam esse censet noster Christophorus de Castro Interpres accuratissimus Jeremiæ; asserit, terminum septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ, quam prædixerat Jeremias, fuisse secundum annum Monarchiæ Cyri Regis Persarum; quamquam, & hic duplicem illum septuagenarium, tum captivitatis, tum desolationis amplectatur: Tenet ergo hanc sententiam Josephus lib. 11. Antiquitatum, & lib. 20. Julius Africanus lib. 5. Annalium. Lactantius lib. 4. cap. 5. Severus Sulpitius lib. 2. Sacræ Historiæ. Cyrillus lib. 8. contra Julianum. Beda in libro de sex ætatibus mundi, & quasi convictus Eusebius in lib. 10. de Preparatione Evangelica. Et ex modernis Torriellus in Annalibus tom. 2. initio ætatis sextæ. P. Pererius in Daniele lib. 10. Fulgentius Botens in sua Chronologia ad annum 3504. in quinta mundi ætate. P. Joannes de Villosa in suis Decadibus Decade 4. reg. 6. P. Mascarell. tom. 2. dissert. 10. sect. 10.

6 Circa secundum punctum, scilicet inceptionem horum septuaginta annorum multiplicior, & longè inconstantior est Authorum sententia. Quare suspicor multa à multis in hac re dicta esse quasi tentativè hac, & illhac iuxta pressuram difficultatis: Plures enim Authores, ut statim videbitur, iam huc, iam illhuc in sententijs ferri videntur. Ego verò sequutus P. Christophorum de Castro, qui exactum Jeremiæ agit Interpretem, eas statim subdo, quæ sanè sunt celebriores. *Prima ergo sententia* asserit, hos annos computari debere à temporibus Josiæ Regis: Quæ opinio vetus est, & sub nonnulla diversitate suos habet Patronos: quorum aliqui incipiunt à 13. anno Josiæ, quo Jeremias Prophetare cœpit, & hos refert Eusebius in Chronico, & Historia Scholastica in lib. 1. Esdræ

cap. 18. Cum quibus etiam videtur Hieronymus numerandus in 4. Ezech. Africanus autem videtur eos incipere à 16. anno Josiæ, teste Eusebio de demonstratione Evangelica lib. 8. cap. 2. Et Theodoretus in 1. Ezech. à 18. anno Josiæ. Novissime verò Fulgentius Botens ab anno decimo tertio Josiæ in dilucidatione Chronologiæ, cap. 18. *Secunda verò sententia*, quæ est Rabbi Salomonis apud Lyram 1. Esdræ cap. 1. & Caietani in 2. Paralypomen. capite ultimo, & similiter Josephi Scaligeri lib. 6. de emendatione temporis ait: debere prædictos annos sumere exordium à captivitate, & transmigratione facta tempore Jechoniæ. *Tertia sententia* ponit initium in ultima captivitate, seu vera desolatione, quæ contigit temporibus Sedeciæ, dum penitus Jerusalem vastata est, Templum incensum, muri destructi, incolæ seu ferro confosi, seu miserè in captivitatem abducti. Pro qua sententia citantur Lactantius Firmianus, Severus Sulpitius, Cyrillus Alexandrinus, Zonaras. Quintus Julius. Historia Scholastica. Isidorus lib. 5. Ethimologiarum capite ultimo. Beda, Abulensis. Lyra apud Castrum in Jeremiam cap. 19. ubi etiam supresso nomine recentiorum multos Expositores, atque Chronologos, inquit, huic sententiæ suffragari, inter quos recensendus est P. Pererius lib. 10. in capite 9. Danielis. Et Torriellus in Annalibus initio ætatis sextæ, & Doctissimus P. Mascarell. tom. 2. dissert. 10. sect. 10. *Quarta verò sententia* asserit, tales septuaginta annos debere recenseri à captivitate, quæ evenit anno quarto Regis Joachin. Cuius sententiæ nonnullos refert Eusebius in Chronico, & videtur eam complecti Severus Sulpitius lib. 2. Sacræ Historiæ, atque etiam Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum. Theodoretus in cap. 9. Danielis, & Historia Scholastica cap. 18. Esdræ. Historia

ria Hebræorum , seu Chronologia maior , quæ vocatur *Seder Olam*. Et quam sequuntur omnes Hebræi , ut Rabbi Salomon , quem citat Lyra Jeremiæ 25. & 29. Rabbi Joseph , & David Kimchi , cum quibus ipse Lyra ire videtur : item Vatablus in cap. 9. Danielis , & in primum Aggæi. Montanus Aggæi 1. & Zachariæ. Isidorus Danielis 9. & Aggæi 1. & multi alij. Ex RR. cum Castro in Jeremiam 29. & Gaspare Sanchez Zach. 1.

7 His possitis : Dico primo : *Finem septuaginta annorum Babylonicæ captivitatis incidisse in annum primum Monarchiæ Cyri Regis Persarum*. Quæ sententia ita communis est , ut loquendo de annis Jeremiæ , nemo ei contradicat , licet Authores distinguentes duplicem numerum septuagenarium captivitatis , ponant pro termino septuaginta annorum Zachariæ secundum annum Darij Histaspis filij , prout memorat Castro. Probatur autem conclusio nostra : Primo ex Sacris Litteris , quas numero tertio dedimus. Reflexio ergo sic instruitur. 1. Ex Isaia , ubi dicitur : Cyrus Christus Domini , & voluntatem eius completurus , ita ut ædificet Civitatem , & captivitatem Populi sui dimittat. 2. Ex Jeremia ubi dicitur , completis septuaginta annis , Babylonis Regem esse destruendum. Destructum autem fuit Imperium Babylonicum primo anno Monarchiæ Cyri. 3. Ex secundo Paralypomenon , & primo Esdræ , ubi expressè dicitur : *Suscitatus spiritus Cyri* ad complendum Sermonem Jeremiæ de captivitate , & ædificandam ei domum in Jerusalem. 4. Ex Daniele 9. ubi dicitur , Danielem intellexisse complementum septuaginta annorum , ruente Imperio Babylónico , scilicet anno primo Darij filij Assueri , qui fuit primus Cyri , & Monarchiæ Persarum. Ex quibus omnibus hic conficitur syllogismus : Septuagenaria captivitas , prædicta à Jeremia , terminanda erat

iuxta Isaiam , & Paralypomenon , & Esdræ in Cyro , Domino ad id eius spiritum suscitante , & Imperio Babylónico corruente. Sed Imperium Babylonicum desijt anno primo Cyri , qui fuit primus Monarchiæ Persarum , ut omnes testantur : ergo prædicto anno primo Cyri fuit captivitas absoluta , atque terminata. Urgetur ex ipso Daniele aiente , compleri septuaginta annos captivitatis , dum videbat Balthasare pereunte Regnum Babylonicum occidere. Sed tunc incipiebat Cyrus Monarcha Persarum : ergo , &c.

8 Probatur 2. Hæc conclusio ex universali placito , & calculo Sanctorum Patrum , Chronologorum , & Interpretum , qui scilicet sunt Hieron. in 9. Daniel. & 35. Jeremiæ Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum. Cyrillus lib. 8. contra Julianum. Theodoretus in primum Ezechiel. & 9. Danielis. Beda lib. 1. in Esdræ cap. 1. & lib. de sex ætatibus. Item Josephus , Julius Africanus , Quintus Julius , Eusebius , Lactantius Firmianus , Severus Sulpitius , Zonaras , & Historia Hebræorum cum omnibus Rabbinis. Necnon Lyra , Abulensis , Torniellus , Pererius , & Castro in Jeremiam , ubi citationes poterunt videri , ne Lector in re non nimis controversa moremur.

9 Dico 2. *Initium septuaginta annorum Babylonicæ captivitatis esse à captivitate Sedecie undecimo anno Regni eius*. Quæ sententia præterquamquod sola vera , certaque putatur apud Pereyra , & luce meridiana clarior apud Torniellum. Probatur sic : Captivitas septuaginta annorum , toties in Scriptura memorata , absolutè vocatur captivitas : *Desolationis , solutionis , & vastitatis , stuporis , & Sabbatismi perpetui* , scilicet quo terra inculta , & penitus deserta remaneret : sed hæc verificari non possunt nec de captivitate tempore Jeconiæ , nec de his , quæ temporibus Joachin,

chin, Josiæ vè præcesserunt : ergo solum convenit captivitati Sedeciae. Maior patet ex Sacris Textibus suprâ ad litteram traditis, atque hic relegendis, & ex eorundem contextibus, si consulere eos malis. Probatur minor. quoad primam partem : Transmigration, quæ facta fuit tempore Jeconiae, talis fuit, vt adhuc in Regno Judâ remaneret Rex, videlicet Sedechias, vbrs, atque Templum, terraque Judæorum incolis, & cultoribus plena: Sed huiusmodi transmigration minimè vocari potest : *Vastitas Regni Judâ, stupor, desertio, & incultura regionis* : ergo, &c. Maior constat : quia post vndecim annos in captivitate Sedeciae, ipse Sedechias captivus abductus est, Jerusalem eversa, templum exustum, habitatoresque partim captivi, & partim dispersi ; vt constat in capitibus supra relatis, præsertim toto cap. 36. Minor quoad secundam partem etiam est manifesta : Quippè cum tempora Joachim, & Josiæ Regis Judâ longè antecesserint tempora Jeconiae ; à fortiori debebat Regnum Judâ tunc amplius vigere quoad absolutum statum Regni ; licet tempore Joachim passum sit à Babylonij irruptionem, & prædam ; & multò melius tempore Josiæ, quo nihil mali accidit Regno Judâ, vt constat ex 4. Reg. cap. 22. ibi : *Ne videant oculi tui mala, quæ introducturus sum super locum istum.*

10 Probatur 2. conclusio : illud censendum est initium septuaginta annorum captivitatis, quos retulit Jeremias ; quod ipse Jeremias ponit transmigrationis Judæorum in Babyloniam ; sed ipse Jeremias non aliud initium ponit transmigrationis Judæorum in Babyloniam, quam captivitatem in vndecimo anno Sedeciae : ergo ab hac captivitate tale initium computandum est. Maior est manifesta : quia transmigration, & captivitas idem sunt, & nemo melius, atque fidelius indicare

poterit initium talis captivitatis, quam qui eam prædixit. Minor probatur ex verbis ipsius Jeremiae cap. 1. sic aientis : *Quod factum est verbum Domini ad eum in diebus Josiæ filij Amon Regis Judâ in tertio decimo anno Regni eius. Et factum est in diebus Joachin filij Josiæ Regis Judâ, vsque ad consummationem vndecimi anni Sedeciae filij Josiæ Regis Judâ, vsque ad transmigrationem Jerusalem in mense quinto.* Ex quibus sic : Jeremias in his verbis explicat Regum tempora, in quibus factum est Verbum Domini ad se, loquendo de Josia, de Joachim, & de Sedecia ; sed neque vnum verbum habet de captivitate, seu transmigratione ante Sedeciam, sed ibi : *Vndecimo anno, eius ait : Vsque ad transmigrationem Jerusalem in mense quinto* : Ergo in vndecimo anno Sedeciae ponit Jeremias initium Babylonicæ captivitatis, & transmigrationis.

11 Probatur 3. conclusio : De quadruplici opinione in hoc puncto apud PP. & Interpretes tres reliquæ multum claudicant : ergo innitendum est nostræ. Probatur per partes eas breviter recensendo, infirmandoque capitali argumento. Primo. Initium captivitatis positum tempore Josiæ Sacra Scripturæ repugnat apertè : ergo repellendum. Antecedens patet ex eo, quod Deus pietati Josiæ indulgens, decrevit eum in pace requiescere, quin videret mala Populi sui, vt constat 4. Reg. cap. 22. *Colligam te apud Patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace, ne videant oculi tui mala, quæ introducturus sum super locum istum.* Sed captivitas Babylonica gravissimum malum fuit Judæorum : ergo nullatenus potuit incipere tempore Josiæ. Secundo. Quia sententia asserens, talem captivitatem incepisse in anno 4. Joachim non valet consistere propter duo : Primum : Quia cogitur substinere duos septuagenarios numeros annorum ; alterum, quem vocant captivitatis, ter-

minatum in Cyro, alterum, quem vocant desolationis, terminatum in Dario Hyftaspi propter textum Zachariæ 1. Sed hæc distinctio non subsistit: ergo neque sententia. Maior patet: quia ponendo initium captivitatis ante Sedeciam, debet poni initium desolationis saltem à tempore Sedeciæ: quia hoc clamant omnes Scripturæ, & ideò sic sentiunt nobiles Interpretes, qui tales binos septuagenarios numeros distinguunt, vt sunt Rivera, Sanchez, & Castro. Probo minorem: captivitas, & desolatio promiscuè, & tanquam quid vnum prophetata sunt, vt constabit consideranti textum Prophetarum, vbi nusquam nec levitèr insinuat talis distinctio: ergo syncere loquendo, videtur eos Authores prorsus eam invehere, vt difficultatem effugiant, in quo, vt ego opinor, ei potius succumbunt. Secundo: quia ex Torniello, & iuxta caput vigesimum quintum Jeremiæ, anno 4. Joachin facta fuit Prophetia captivitatis, vt de re futura, & non mox futura; sed si inciperet anno quarto Joachin talis captivitas, erat præsens, & non futura: ergo quia initium ponendum est in alia captivitate, & solitudine, & stupore per alium adventum Nabuchodonosoris iuxta verba ibi tradita: *& erit universa terra hæc in solitudinem, & in stuporem, & servient omnes gentes istæ Regi Babylonis septuaginta annis.* Maior constat ex ipso Jeremia cap. 25. aiente: *Verbum quod factum est ad Jeremiam de omni Populo Judæ in anno 4. Joachin: Ecce ego mittam, & assumam universas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonosor Regem Babylonis servum meum, & adducam eos super terram istam.* Tertio: quia neque subsistere potest tertia sententia asserens, initium talis captivitatis fuisse tempore Jeconix; quia ex ipso capite 25. Jeremiæ constat, annos captivitatis futuros esse in Regione Judæorum annos: *Solitudi-*

nis, stuporis, & servitutis; & quod his transactis, Imperium Babylonicum esset destruendum; sed solitudo, & stupor, vastitasque terræ Judæorum cum ruina urbis incolarum, & Templi solum incipit anno 11. Sedeciæ; non verò Jeconix, & quando completa est hæc desolatio, imperante Cyro, incipit everti Babylonia, & eius imperium: ergo tempore Jeconix non bene præfinitur initium talis captivitatis. Maior sunt verba Jeremiæ, ibi à versiculo nono. *Quod universa terra illa, & finitima eius regiones erunt in solitudinem; & in stuporem, & servient omnes gentes illæ Regi Babylonis per annos septuaginta: Et quod his expletis: Visitabit Dominus super Regem Babylonis, & super gentem illam iniquitatem eorum, ac ponet terram Chaldeorum in solitudines sempiternas.* Minor autem ex ijs, quæ supra tractata sunt, prorsus liquet. Nunc sic subsumo, & discursum claudo: triplex adversariorum sententia ita validè argumentis impetitur, vt claudicare sit visa, & Sacro textui non multum conformis; sed nostra sententia Sacro Textui inhæret plurimum, vt percurrenti superiora constabit, & torrente priscorum, recentiumque fulta est interpretum: ergo ambabus vlnis est amplexanda.

12 Obijcies 1. Contra primam conclusionem textum illum satis difficilem Zachariæ 1. vers. 12. vbi dicitur: *Domine exercituum usque quo tu non misereberis Jerusalem, & urbium Judæ, quibus iratus es? Iste iam septuagesimus annus est.* Ex quo sic arguitur. In mense octavo in anno 2. Darij Regis factum est verbum Domini ad Zachariam filium Barachix filij Addo Prophetam, qui Darius fuit Darius Histaspis; sed hic imperavit in Babylonia pluribus annis post Cyrum, & in ipso captivitas Babylonica terminata est: ergo non fuit terminata in anno primo Cyri Regis Persarum. Maior constat tum ex ver-

verbis textus , tùm ex omni Chronologia, ponente Zachariam cum Aggæo prophetasse tempore Darij Histaspis (qui creditur maritus Esthèr.) Minor autem quoad primam partem patet ex Chronologia, & quoad secundam probatur ex verbis Zachariæ , vbi loquendo de miserijs Jerusalem , & Judà, ait : *Iste iam septuagesimus annus est*, quasi vrgens promissionem à Deo factam consolationis ; sed Zacharias prophetavit tempore Darij Histaspis : ergo tunc terminata est captivitas septuaginta annorum.

13 Hoc argumentum cum tali textu profecto me torisit plurimum, multaque in multis collustrans, non ita illustrabat, vt quiescerem. Tornielus in Annalibus anno 3462. postquam nobiscum duplicem illum septuagenarium numerum, alterum captivitatis, alterum desolationis expunxit ; manus hic ipse dat, & succumbit, alium sibi septuagenarium efformans, & Populi Judaici aliam sibi, quam vocat postremam, captivitatem effingens : ait enim Iudæos illos, qui in Iudæa Babylonicum gladium evaserant, & in Ægyptum se se receperant ; demum, belligerante, victoreque Nabuchodonosore apud Ægyptios tempore Pharaonis, *Ephree* captivos ductos esse in Babyloniam, & à captivitate harum reliquiarum dinumerandos esse septuaginta annos, qui terminantur tempore Darij Histaspis, provt memorat Zacharias. Sed quis non videat, hæc esse arbitraria, licèt à tanto authore producta, & non sine ingeniosa ratiocinatione collecta ? Cur enim interpretes vspiam intrudat, quasi prophetice adimplendum alium numerum septuagenarium annorum, cuius in superioribus Prophetarum verbis non extet neque vestigium ? Præterea quis non videat improprie admodum vocari captivitatem Iudæorum, illam, qua reliquiae quædam dispersæ apud Ægyptum per

accidens cum Ægyptijs collectæ sunt, ita vt cum eis vix nomine, atque personis distingui possit ? Tirinus in Chronico Sacro, cap. 35. cum Alberto, Hugo, Lyra, & Mariana hunc textum putant interrogativè legendum, quem admodum in Hebræis, Græcis, Chaldaicisque exemplaribus legi testantur, sed profecto in id maximè incumbendum non est : Quamquam enim illa verba : *Iste iam septuagesimus annus est*. Non interrogativè ; sed assertivè sumantur ; eandem interpretationem valebit suscipere, ac si interrogativè legerentur, vt post explicabitur. Denique ex his emergi non potest, ponenda hunc Zachariam filium Barachiae filij Addo Prophetæ esse illum Zachariam filium Joiadæ lapidatum tempore Regis Joàs iuxta libros Paralipomenon. Nam licèt Div. Hieronymus, vt ponat, hunc Zachariam, sic lapidatum, fuisse illum, qui occisus est inter Templum, & Altare, rimetur nonnulla, quæ hic possent favere, scilicèt quod idem est esse filium Joiadæ, ac Barachiae iuxta Evangelium Nazæorum ; & quod in libris Paralipomenon memoretur Addo Prophetæ, cuius Barachias possit esse filius : quæ quidem omnia Prophetæ nostro Zachariæ adaptantur ; nihilominus id pro nostro casu absurdè prorsus cogitaretur. Tum : quia noster Zacharias Prophetæ fuit post quadringentos, & plures annos, quam ille, qui fuit tempore Ioàs Regis Iudæ : tùm quia noster Zacharias est penè ultimus Prophetarum : tùm in Chronologijs : tùm ordine Biblico : tùm verbis Matthæi 23. *A sanguine Abèl iusti vsque ad sanguinem Zachariæ, &c.* Foret ergo absurdum dicere, quod per plura sæcula ante Ieremiam diceret Zacharias iam illum septuagenarium numerum, quem Ieremias Prophetavit.

14 Quid ergo nobis post hæc in hac difficultate enodanda restabunt, cum

cum ingenue fateamur vix quidquam suppetere, quod satis faciat? Respondeo autem, & est solutio tenenda, utpotè pluribus Authoribus fulta, ijs videlicet, qui verba putant interrogativè legenda, nisi quod nos varia lectione hic opus esse non arbitremur: Igitur respondeo, distinguendo minorem: *Terminata est completè, & integrè quoad restitutionem Regni Judaici, concedo minorem: Terminata est arithmetice, nego minorem, & ad probationem distinguo maiorem: Vrgens promissionem consolationis quoad laxandam captivitatem, nego maiorem: Quoad reparandum Regnum Judaicum, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam.* Itaque etsi cum Fulgentio Bottens legamus non interrogativè; sed assertoriè illa verba Angeli, loquentis in Zacharia: *Iste iam septuagesimus annus est*, oportet distinguere terminum Babylonicæ captivitatis à reparatione gentis Judaicæ, & Regni. Primum fuit, quasi instantaneum, utpotè non requirens nisi decretum Cyri, & facultatem abeundi, quæ in primo anno Cyri concessa, & promulgata est. Secundum autem erat successivum, utpotè quod indigeret spatio annorum, ut repararetur, & redificaretur Civitas, & Templum, familiæque avellerenturà substantia sua, quam possederat in Babylonia. Quando ergo dicitur: ab Angelo post preces, seu quærelas Deo expositas de miseria Judæorum: *Iste iam septuagesimus annus est*, facit hunc sensum, id est, *est ille annus septuagesimus in privilegio, iniuriis abeundi, & restituendi Regnum Judæ, quæ iura ortum ducunt ex illo anno septuagesimo mathematicè sumpto 1. anno Cyri; qui annus cum afferret has gratias, & iura redeundi, & redificandi reduplicativè ut septuagesimus* (sic enim implebat Sacratissimam Prophetiam) quotiescumque agebatur de restitutione Judæ, & convenieba-

Dec. II.

tur Deus super hoc, obijciebatur illi omnis annus, *ut septuagesimus*; quippe ly *septuagesimus* potius quàm nota numeralis, factum fuerat cognomen memorabile, & titulus conveniendi propter iura, & gratias inde pendent-

15 Explicatur tota hæc doctrina in numeris, tum cardinalibus, tum ordinalibus, ut res tota plus collustretur: v. gr. Famulus sit propter egregia facinora quisquam Rex, aut Imperator nomine *Quintus*, v. gr. *Carolus Quintus*. Quis dubitet, alios (v. gr. *Carolus Octavus* in Hispania aliquem) postea fortè regnantes, & præclara gerentes, posse sic appellari: *Iste est ille Carolus Quintus* (vel Hispanice clarius) *este es el Carlos Quinto de España*, & quidem sine mendacio licet sit *Carolus Octavus*, non alia de causa, nisi quia ly *Quintus* propter celebritatem viri, ubi repertum est, transijt de nota numerali ad formandum, quasi quoddam cognomen, & insigne celebritatis: quod propterea si alijs etiam celebribus viris post adiungatur, non erit mendax. Sic similiter, cum ly *septuagesimus* caderet supra annum celebrem in promissione divina; reliqui anni, qui postea transigebantur in præcisa illa latitudine adimpletionis, anni profecto *septuagesimi* sine mendacio poterat compellari: quippe quoad vrgendum promissa, quæ à septuagesimo anno vrgeri iam poterant, annus nonagesimus quodammodo magis *septuagesimus* erat; siquidem ly *septuagesimus* transierat propter annum, in quo fuit repertum de nota numerali, ut esset character captivitatis solutæ, & promissionis adhuc pendentis: quæ omnia veraciter cadere poterant in annum quemlibet postea currentem usque ad integram restitutionem Regni Judaici. Non secus exemplificare rem poteris in *Quinis Lusitanicis*, præclaro illius Regni stemmate: Si enim tem-

Pp.

po-

pore procedente suprà Quinas quavis de causa binæ superaddantur, & Lusitanus Princeps in prælio sub his signis ovet; poterit profecto sic se iactare: *Quinæ Lusitanæ isthæc faciunt, & adhuc gloriosiora consicient.* Cum tamen victicia eius signa non *Quinis*, sed iam essent insignita *Septenis*. Verum adhuc exemplorum colophonem adiicio: Quid frequentius, quam si rogetur vir quidam robustus septuagenarius: *Cur die debito nonieiunat?* Sic respondere: *Sum equidem iam sexagenarius.* Et quidem ille septuagenarius iam est: verum quia iuxta opinionem Doctorum excusantium à ieiunio sexagenarium, ly *sexagenarius* de nota numerali transit ad notam privilegij; ideo quilibet annus etiam nonagesimus in ordine ad privilegium sexagesimus est. Sic ergo in nostro casu, quia ex beneficio, & promissione divina septuagesimus annus captivitatis Babylonicæ erat in quo laxabatur captivitas, & poterat vrgeri promissio, & gratia reparationis Judaicæ; idcirco ly *septuagesimus* transit de nota numerali ad notam omnium iurium, quæ captivitatis dederat relaxatio: Cumque in multis annis post septuagesimum currentibus usque ad reedificationem Templi, & integram Regni restitutionem tempore Darij Histaspis prædicta iura divinæ promissionis semper vrgerent; quilibet annus etiam plusquam centesimus profecto annus septuagesimus erat, non tam numero quam significatione, ut Deus super hac re iustis tam Angelorum, quam Iudeorum posset postulationibus conveniri. Ecce ergo responsionem nostram, & quomodo legere textum interrogativè non indigeamus; sed cum Vulgata legentes solutionis vim adaptemus.

16 Ad hæc sic tradenda, atque cogitanda præter aliorum quæ tacta sunt, & responderi possent, insufficienciam, & præter lectionem interroga-

toriam, quæ visa est super vacua, memorent duo: Alterum est, quod cum Regnum Israël, & ædificatio Templi per Zorobabel sub Jesu filio Josedec fuerit temporibus posterioribus ad annum primum Monarchiæ Cyri Regis Persarum, scilicet temporibus Darij Histaspis, ut conveniunt Chronologi; negari non potest, quin ad hoc tempus reclamet ille annus *septuagesimus* Zachariæ: quippè hic, (quemadmodum etiam Aggæus Propheta) vidit etiam in visione Jesum filium Josedec capite 3. ubi ait: *Et ostendit mihi Dominus Jesum Sacerdotem Magnum stantem coram Angelo Domini.* Alterum est: quod querelæ, & preces ad Deum in Prophetia Zachariæ, præsertim ubi septuagesimus annus Deo quasi in memoriam obijcitur, non sunt ut liberentur à captivitate personæ, (hæ enim per indultum Cyri iam hoc onere, & iugo fuerant immunes;) sed pro complemento promissionum in reparandis Urbibus Judæ, & præcipuè Jerusalem, & eius gloria. Constat hoc primo ex eodem capite ante illa verba nobis obiecta: *Iste iam septuagesimus annus est: Vbi dicitur: Domine exercituum usque quo tu non misereberis Jerusalem, & Urbem Judæ, quibus iratus es? Iste iam septuagesimus annus est, &c.* Et infra versiculo 17. *Hæc dicit Dominus exercituum, adhuc affluent Civitates meæ bonis, & consolabitur adhuc Dominus Sion, & eliget adhuc Jerusalem.* Ecce sermo pro urbibus. Constat 2. ex capite 6. versiculo 10. ibi: *Et venies tu in die illa, & intrabis domum Fostæ, filij Sophoniæ, qui venerunt de Babylone: & sumes aurum, & argentum, & facies coronas, & pones in capite Jesu filij Josedec, &c.* Ecce in temporibus, Josedec, & ipsius Prophetæ Zachariæ iam personæ venerant de Babylone. Vbi ergo captivitas? Et quidem adhuc ibi versiculo 12. *Ædificatio Templi erat futura, ne dicas, quod qui venerant ad ædificationem Templi*

tunc

tunc venirent, præsertim cum iam domum haberent. Constat 3. Quia cap. 8. vers. 11. vocat Deus reliquias Populi huius. *Nunc autem non iuxta dies priores ego faciam reliquias Populi huius.* Igitur soluta captivitate partim in Judæam se restituerant, & partim ut reliquiae Babylone commorabantur quousque tandem cuncta spatijs debitis impleverentur.

17 Sed replicabis ex cap. 7. Zachariæ ubi sic dicitur: *Cum ieiunaveritis in quinto, & septimo mense, per hos septuaginta annos nunquid ieiunio ieiunastis mihi.* Ex quo sic: Per *ly hos septuaginta annos* non potest intelligi unus *septuagesimus* annus, quasi antonomastice dictus; sed numeraliter septuaginta, & quidem demonstrativè ad illud tempus, ut signat illud pronomen affixum *hos*: ergo nostra interpretatio non tenet. Respondeo negando antecedens quoad utramque partem: & quidem primo quoad primam, constat *ly hos* non posse sumi tam demonstrativè, ut non referendum sit à fortiori ad annos tunc iam præteritos: nam hæc verba dicta sunt anno quarto Darij, ut inquit Propheta; sed iam in anno secundo Darij dixerat: *Iste iam septuagesimus annus est*: ergo quando post duos annos dicitur *hos septuaginta* erat se referendo ad illum septuagesimum iam completum. Et ideò ad articulum demonstrativum respondetur, vel quod alludebat ad *septuagesimum*, ut Domino representatum, ita ut sensus esset: *Hos septuaginta de quibus mecum loquimini.* Quia vel nunc quando disputamus de illis post tot tempora dicimus demonstrativè: *Hos septuaginta annos*; vel ad ipsum *septuagesimum*, & *septuaginta* sub eo comprehensos, non quidem ut præsentis tempore; sed ut præsentis adhuc promissionibus, & in memoria Judæorum: & hinc respondetur ad primam partem antecedentis. Est enim valdè verisimile; quòd cum toties ea

Dec. II.

captivitas prædicta sit; statim ac contigit, passim esset in ore Judæorum, quòd duratura foret 70. annis, & ita quasi proverbialiter quandiù durabat talis captivitas adhuc post præcisos 70. annos expletos, usurparetur numerus vel ordinalis, scilicet *septuagesimus*, vel cardinalis, ut *septuaginta* ad tale tempus signandum, licet alij ultra anni decurrerint; eo præsertim quod etiam hi ipsi cum veluti appendices septuagesimi, ad eius integram completionem spectarent; viderentur ad numerum septuagesimum, seu septuaginta retrahendi, aut sub eodem nomine nominandi.

18 Quod inde magis confirmatur, quia iuxta Torniellum tantum transierunt à solutione captivitatis facta per Cyrum usque ad quartum annum Darij Histaspis 18. anni, qui, ut vides, cum ita pauculi essent, & in perficienda libertate septuagesimi semper insumpti; non minùs intra ipsum septuagesimum involvendi videbantur locutione familiari, ac involvuntur in loquutione Sacramentali decem intra centum, cum dicitur *plus, minusve*. Et satis patet, quantum distet formula loquendi Sacramentalis ab usuali, & regulari, ac frequenti inter homines. Est enim in formulis loquendi certa quædam amplitudo, atque latitudo, quam dignosci, atque discerni semper oportet. Quid, quæso, intelliges per hæc verba nostri Bellarmi de Scriptoribus Ecclesiasticis in Jeremia anni 3447. ubi dicitur: *Tunc completa est captivitas Babylonica?* Profecto intelliges solutionem captivitatis. Et tamen ipse in Chronologia se explicat, nam tali anno 3447. ponit initium captivitatis talis, & post 70. annos solutionem posuit: voluit ergo dicere: *Tunc completum est tempus, ut inciperet captivitas Babylonica.* Vocatur ergo annus *septuagesimus* ille, etsi esset ulterior, quia *septuagesimus* erat,

Pp 2 qui

qui pendebat in ore, & pendebat in opere : *Pendebat in ore*, quia famosissimus habebatur; & *pendebat in opere*, quia & ipsa reædificatio Templi etiam pendebat, contradicente ipsam Cambise Rege Persarum, usque ad Successorem eius Darium Histaspim, qui illud absolvi curavit. Fortasse poterat responderi secundo : Hunc Darium, de quo Danielis 9. & Zachariæ 1. & 7. esse (si Doctioribus placeat) illum Regem Medorum, qui concurrit cum anno primo Cyri, in quo captivitas soluta est : nam ibi non dicitur Darius Histaspis : & insuper reædificatio Templi, de qua ibi tantus est sermo, fuit statim à solutione captivitatis: ut constat in Chronologia Tornielli. Ac licet Danielis 9. dicatur *anno primo*, & Zachariæ 1. dicatur *anno secundo*, non officit : sunt enim componenda ita, *anno primò exacto, secundo verò currente*. Vnum inquit, obstat ex omni calculo, scilicet quod Darius Medus post Cyrum adhuc viveret ad quatuor annos, quia dicitur Zachariæ 7. *anno 4. Darij*. Sed in primis id potest intelligi ita, scilicet *anno quarto à Dario Babyloniam occupante*, quod verum esset etsi non viveret. Deinde quando vrget compositio Sacri Textus; minoris est facienda Chronologia, præsertim profana. Quæ hic variaretur si poneretur Darius Medorum loco Histaspidis: præsertim cum in Sacra Scriptura legatur quidem Darius Medus; sed non Histaspis. De quo plura dedi cum Bonfrerio ad questionem interserendo Cainam. Hæc accipe, ut malis est enim multum variabilis Chronologia, & plura sunt capita, unde ipsa infirmetur, ut latè Torniellus in Prologo Annalium. Et certè ipse exactus Chronologus ponit anno 3447. fuisse Templi desolationem; & tamen Bellarminus, qui non erat negligens, ponit hoc eodem anno solutionem captivitatis: in quo, ut vides, non variant minus, quam totum assumptum.

19 Obijcies 2. Anni captivitalis inceperunt, prout scribit Jeremias, sed iuxta textum supra relatum, constat quod captivitas fuit à temporibus Jechoniæ: ergo, & cetera. Probatur minor: temporibus Jechoniæ scribit Jeremias ad Populum captivum, dissuadendo eos de reditu in Jerusalèm, quousque compleretur captivitas per hæc verba: *Cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos*. Ergo talis captivitas, vel incoepit tempore Jechoniæ, vel iam incoeperat tempore Joachin. Respondeo negando minor. ad cuius probationem, concessio antecedenti, nego consequentiam. Quia licet magna pars Populi Judaici captiva fuisset temporibus Joachin, & Jechoniæ; nihilominus nondum incoeperat captivitas illa, quam prædixerat Jeremias; sed inceptura erat anno 11. Sedeciæ: Quare cum dixit Jeremias, Judæos non redituros, quousque cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, non dixit hos annos iam ceptos fuisse; sed postea incepturos. Unde sic exponit Torniellus: *Nolite credere Psendo-Prophetis asserentibus brevi vos in Patriam fore reducendos; quia decipiunt vos; sed magis divinæ acquiescite voluntati, quæ proculdubio est, ut maneatis ibi, donec impleantur in Babylone illi septuaginta anni, quos ego aliàs ex multis iam annis Prophetaui, utique decurrendo ab eo tempore, quo desolata fuerit Jerusalèm, & in solitudinem redacta*. Hæc Torniellus, & hæc nos ipsi, addentes insuper, quod ly cœperint impleri septuaginta anni, accipiendum est per Antiphrasim, scilicet non ita ut sonet, cum complementum incipiat; sed è contrà cum compleatur inceptio, id est, cum compleatur tempus, quo septuaginta anni sunt incepturi, & currere incipiant, donec compleantur. Perinde enim est cum cœperint compleri, ac cum cœperint currere, per quod venit in complementum. Huius intelligentiæ est clarum exemplum, quod supra dedimus

mus Bellarmini dicentis : *Tunc completa est captivitas Babylonica, quando incipiebat ex ipso.*

20 Obijcies 3. Sanctus Matthæus cap. 1. loquendo antonomastice de captivitate Babylonica, nominat transmigrationem Babylonis factam tempore Jechoniæ : ergo in hoc tempore ponendum est initium prædictæ captivitatis. Antecedens patet ex illis verbis versiculo 11. *Josias autem genuit Jechoniam, & fratres eius in transmigratione Babylonis, & post transmigrationem Babylonis Jechonias genuit Salathiel.* Respondeo distinguendo antecedens : De captivitate Babylonica conducente ad recensendam Christi Genealogiam, concedo antecedens : De captivitate Babylonica restricta ad numerum septuaginta annorum, & à Jeremia Prophetata, nego antecedens, & consequentiam. Persequebatur enim Divus Matthæus Christi Genealogiam; cumque eam duceret non per Sedeciam; sed per Jechoniam, eam commemoravit transmigrationem, quæ evenit tempore Jechoniæ ut notaret, quomodo in hac captivitate genitus fuerit Salathiel, & ex eo etiam Zorobabel, qui postea Templum reædificavit : Cum autem de celebri, atque præcisa septuaginta annorum captivitate, quam prædixerat Jeremias eò non spectaret pro texenda generatione; ideò hac prætermissa, illam aliam transmigrationem Matthæus edisserit, quam non inficiamur, dum sustinemus præcisum talem numerum septuaginta annorum solum à captivitate Sedeciæ computari posse, ut veritas Prophetiæ prorsus consistat.

21 Obijcies 4. Captivitas Babylonica non debet restringi ad numerum septuaginta omninò mathematicè computatum : ergo eius initium poni poterit à captivitate prima Joachin, licet solum à captivitate Sedeciæ septuaginta anni decurrant usque ad tempus Judaicæ libertatis. Antec. probatur ex

verbis Baruch cap. 6. *Eritis Babylone annis plurimis usque ad septem generationes, post hoc autem educam vos inde in pace.* Ex quibus sic : captivitas Babylonica septem generationes complexa est, ut testatur Baruch; sed spatium septuaginta annorum est modicum, ut totidem generationes compleantur: ergo latè, & indefinitè intelligendum est. Minor patet : quia generatio una vel importat spatium unius vitæ integræ, vel saltè quindecim annorum ad generandum in quolibet sufficientium : quibus septies repplicatis, supra septuaginta summa longè maior excrescit. Respondeo primo : quod si in antecedenti nulla sit difficultas, nulla erit nobis difficultas in consequenti admitendo. Si enim talis numerus septuagenarius sumatur quasi indefinitè, ut alias de septenario in Scripturis dici etiam solet, ita ut sonet multiplicitem, quod videtur concordare cum Baruch dicente, *plurimis annis.* Facilis esset responsio, & conventio pro incoptione captivitatis; sed cum Sacra Pagina, & Interpretes septuagenarium Jeremiæ in tam celebri Prophetia Mathematicè computent (licet magna ex parte id faciant pro stabilienda Chronologia) ideò censemus, adhuc stante tali septuagenario, Mathematicè computato, responsionem argumento parandam esse.

22 Propterea respondeo secundo. Negando antecedens : ad cuius probationem, distinguo minorem : *Ut compleantur in omni acceptione.* Concedo minorem : *In aliqua acceptione.* Nego minorem, & consequentiam : itaque non me, latet latitudo acceptionis, quam subit hæc vox *generatio*, si ad Græcum Idioma ascendamus in quo habemus Prophetiam Baruch : Hæc enim vox *GENEA* id est *Genea* significat generationem, progeniem, etatem, naturam, familiam, & spatium, vel vitæ humanæ, vel triginta annorum, prout tradit Joan-

Joannes Valderus in suo Lexico Græco, ubi tamen subdit hæc verba: *Quamquam propriè, si Suidæ credimus, non est nisi tempus septem annorum, ut medici dicunt.* Constat ergo numerum significatum per hanc vocem *generatio* iam longiorem, breviorēve esse posse, prout circumstantiæ id postulaverint. In nostro autem casu fortissimè clamat circumstantia personæ, ut *generatio* decennium significet, & septem generationes septuaginta annos: quia cum Propheta Baruch Amanuensis fuisset Jeremiæ, testisque suæ Prophetiæ de septuaginta annis in Babylone adimplendis; non poterat, quid contrarium scribere; imò id ipsum recantasse censendus est, quoties sermo eius tali computationi non contradicat, quemadmodum videmus in illis verbis: *Vsq̃ue ad generationes septem*, quia sive *generatio* denotet spatium vitæ uniū, sive denotet idem quod *ætās*; optimè per decennium in generatione qualibet explicatur. Si enim denotat spatium vitæ uniū; id aptè, & pulchrè per decennium explicat Pater Joannes de Vlloa in Decade iam citata, opportunè vsus, & erudite Hispanico illo more intelligendi damnationem sceleratorum ad triremes vitalitias, quotiescumque ad decennium damnantur, quod & nos hic scimus, & ipse ibi locupletius illustrat, quasi nimirum vno decennio uniū hominis vita pœnalis definiri optimè possit: pœnæ enim, & captivitates exedunt homines. Si autem denotet idem, quod *ætās*; explicari potest congruenter Vulgi quadam apprehensione communi, quæ ad locutiones Vulgares, & ad Populum factas interpretandas plurimum valet. Trivialissima est in Hispania nostra illa imago, sive pictura qua spatium vitæ humanæ in omnes suas ætates distribuitur, repræsentatis ibi adolescentia, iuventute, virilitate, senectute ac decrepitudine cum affecti-

bus singulas comitantibus; sed in ea notandum est, quod per singula decennia variatur ætas, ut denotetur singulis decennijs singulas hominis etates absolvi: ergo quia communi hominum æstimatione sic ætas ipsius hominis computatur: unde si *generatio* valet idem, quod *ætās*, & *ætās* idem, quod *decennium*, septem generationes Baruch annos Mathematicè septuaginta conficient.

23 Obijcies 5. Jeremias anno tertio Joachin, qui erat quartus inceptus, & primus Nabuchodonosor cap. 25. Prophetavit, hunc venturum esse super Judæam, & gentes finitimas, & has illi servituras septuaginta annis, post quos Babylon erat destruenda; sed hæc stare non possunt, nisi captivitas coeperit tempore Joachin: ergo verè tunc incepit. Minor probatur: tempore Joachin, & primo anno Nabuchodonosoris coeperunt Judæi servire Babylonijs; sed nisi computetur servitus ab anno primo Nabuchodonosoris vsque ad ultimum Balthassaris, seu primum Cyri non invenientur septuaginta anni: ergo non stabit illa Prophetia Jeremiæ, nisi captivitas computetur à primo Nabuchodonosoris, seu quarto Joachin. *Urgetur ex ipso Jeremia cap. 27. versiculo 7. ubi dicitur: Et servient ei omnes gentes, & filio eius, & filio filij eius, donec veniat tempus terræ eius.* Sed hæc intelligenda veniunt de quadraginta quinque annis Nabuchodonosor, & viginti duobus filij sui Evilmerodachi, & de tribus Balthassaris, qui omnino sunt septuaginta: ergo idem quod prius. Respondeo negando minorem: ad cuius probationem distinguo maiorem: *Coeperunt servire Babylonijs quomodocumque, & indefinitè.* Concedo maiorem: *Servitute illa coniuncta cum desolatione urbis, & Templi, & duratura per septuaginta annos.* Nego maiorem, & nego minorem, & consequentiam: quia stando Chronologiæ, quam po-

ponunt ex antiquis Berofus, Alpheus, Josephus libro primo contra Apionem, & Eusebius libro nono de Præparatione capite quarto; & ex modernis Torriellus exactissimus Chronologus, si quis est alius, ut eius Prologus, & observationes manifestant, trahitur septuagenarius annorum numerus usque ad mortem Balthassaris, non ab anno primo, sed decimo nono Nabuchodonosoris, in quo facta fuit captivitas, servitusque Judæorum: non quæcumque; quippè iam aliæ præcesserant; sed captivitas, & servitus coniuncta cum desolatione urbis, & Templi, de qua extiterat Prophetia, per septuaginta annos duraturam esse. Igitur tales anni sic supputantur: viginti quinque Nabuchodonosoris à desolatione Templi, & Civitatis, viginti duo Evilmerodachi; quatuor Niglissaris, qui ipsum interemit; 1. Labosardachi; & 17. Balthassaris, qui omnino faciunt 69. Ita etiam Bellarminus. Cumque intret etiam ipse annus decimus nonus Nabuchodonosoris: quippè intra ipsum contigit Babylonica desolatio; supputari debent 26. Nabuchodonosoris, qui cum decem, & octo antecedentibus faciunt 44. quibus ipse in Babylone regnavit, & completur septuagenarius numerus annorum, quem sustinemus ab anno captivitatis, & desolationis urbis, & templi, qui fuit decimus nonus Nabuchodonosoris usque ad annum primum Cyri, & ultimum Balthassaris, in quo soluta est captivitas. Ad urgentiam. Respondeo primo: Illum textum intelligendum esse, non locutione præcisiva; sed Vulgari, quasi diceret: *Servient ei, & filijs eius.* Ad quam interpretationem moveor ex illis verbis Judicum cap. 8. vers. 22. *Dominaberis tu nostri, & filius tuus, & filius filij tui.* Vbi per has expressiones non significabat Populus se principatum deferre Gedeoni, & determinatis successoribus eius; sed toti eius stirpi.

Respondeo secundo, negando minorem ex supputatione supra facta: *Si autem insistas*; quomodo dicit Propheta, *servient ei, & filio eius, & filio filij eius*; si præter hos interseruntur Niglissar, & Labosardach? Respondeo, eos non fuisse de posteritate Nabuchodonosoris. Pro quo faciunt verba Pereyre, libro sexto in Daniele capite quinto: *Ex quo palam est de posteris Nabuchodonosor non plures duobus, id est filio, & nepote post ipsum regnasse.* Si qui autem alij inter filium, & nepotem Nabuchodonosor Regno Chaldaico fuerunt, sicut multi tradunt fuisse Niglissar, & Labosardach, eos non fuisse de posteris Nabuchodonosor existimare convenit: ut autem censeam Balthassarem non secundo loco post Nabuchodonosor, sed quarto loco regnasse duobus alijs in Regno ipsum prægressis facit auctoritas plurimorum, & gravissimorum Scriptorum Berosi, Alexandri, Megastenis, Alphei, Josephi, Eusebij, Hieronymi, & Bedæ, qui inter Evilmerodach, & Balthassarem duos alios Niglissar, & Labosardach Reges Chaldaeorum intercesisse tradunt. Hucusque Pereyra qui insuper conijcit, occiso Evilmerodacho per Niglissarem, Balthassarem filium parvulum abductum fuisse, donec tyrani Niglissar, & Labosardach exosi necem quoque passi sunt; & tandem ipsum Balthassarem ad regnandum fuisse pacifice restitutum. Quod si tamen velis reiectis Niglissar, & Labosardach integros 70. annos distribuere potes cum Saliano modo illo, quo supra id tradidimus in quæstione de Balthassare, quam recale.

25 Obijcies 6. Nostri Chronologia non salvatur, si ad Olympiades Græcorum attenditur: ergo non bene coordinata est pro captivitate Babylonica explicanda. Probatur antecedens: Annus undecimus Sedeciæ, in quo fuit captivitas, contigit in anno secundo Olympiadis 47. ut constat ex Clemente Alexandrino libro primo Stromatum, & Eusebio in Chronico,

&

& iuxta eundem Eusebium absoluta est captivitas Babylonica, vel anno quarto Olympiadis 59. vel 3. Olympiadis 60. Sed anni inclusi ab Olympiade 47. usque ad 60. non sunt septuaginta, valet enim unaquæque olympias quatuor annos dumtaxat: ergo captivitas Babylonica, quæ terminata est anno primo Monarchiæ Cyri non potuit incipere anno undecimo Sedeciæ.

26 Ante huius argumenti solutionem nonnulla præmitam, quibus, & eruditio Olympiadum non sit proflus ignota, & argumento expeditior exhibeatur solutio. Igitur Olympias, quæ iuxta Onuphrium Panvinium in suis Commentarijs supra lib. 1. Fastorum quatuor annos complectitur, ita appellata est à ludis *Olympicis*, qui licet antiquissimè ab Hercule in Clea regione fuissent introducti, non tamen ita constantes, & firmi extitere quousque Iphitus Rex eos solemniter ita instauravit, ut tamquam primus Author, à Græcis Scriptoribus haberetur. Porro in dicta regione prope Alphæum fluvium erat urbs quædam, quæ vocabatur *Olympia* prope quam Templum Jovis celeberrimum habebatur, cuius in honorem singulis exactis quadriennijs ludi quidam Gymnici, & diversa certamina exercebantur. Cumque qui victores evaserant famosi ab Scriptoribus haberentur, & ipsa quoque certamina suis etiam laudibus non carerent; paulatim effectum est, ut res memoratu dignæ illo quadriennio evenientes per prædictas Olympiadas referrentur, dicendo: *Anno primo, vel secundo, &c.* Et quidem eo urgentius quo Historia Græcorum usque ad Olympiades Teste Julio Africano densa temporum caligine circumvolvitur. Fiebant autem hæc certamina, & ludi in æstate iuxta Pindarum, Titum Livium Decadis 3. libro septimo, & alios cum Panvinio, ubi supra. Et licet anni Olympici exor-

dium, & anni civilis, seu communis esset idem, quoniam ipse Olympiades per annos civiles computabantur; sciendum est ex Simplicio in Commentarijs libro quinto Physicorum Aristotelis, Græcos Athenienses anni principium à Solstitio Æstivo incepisse, Græcos verò Asiaticos ab Autumnali: quo utrorumque authorum, sub hac re dissidentium, opinio optimè conciliatur.

27 Sciendum est secundo: Hoc initium, seu restorationem Olympiæcam, supputationemque Olympiadum non ita firmiter cum Regno Hebræorum concordatam esse; ut non sit magna dissensio, quoto anno Hebræorum Regni, Olympiades incepissent: Alij enim cum Pererio libro undecimo in Daniele questione secunda dicunt, incepisse in diebus Achaz. Alij tempore Oziæ, ut Eusebius in Chronicis. Alij regnante Joatân. In quibus qui magis inconstans est, est Eusebius omnia dicens de Joathân in Chronico, de Oziâ libro decimo de Præparatione Evang. capite ultimo in initio, & de Achaz in fine eiusdem capitis. Cuius quidem confusionis origo hæc est. Nam cum omnes Chronologi, excepto Anno Biterviensi, ponant initium Olympiadis 55. in primo anno Regni Cyri Regis Persarum; & etiam conveniant, Olympiades incepisse ducentis sexdecim annis ante dictum annum Cyri; diversitas consurgit in concordando initio Olympiadum cum annis Hebræorum, prout sursum ascendendo, seu potius retrorsum ab anno primo Cyri Regis, inveniuntur difficultates in annis Hebræorum; quarum prima est: *Quot annis regnaverit Amôn filius Ezechiæ?* Secunda: *Quando incepserint nostri septuaginta anni Babylonice captivitatis?* Et tertia: *Num ille annus primus Cyri fuisset, quo soluta est captivitas?* Iuxta quarum difficultatum solutionem variatur concurrentia Olympiadum cum annis Hebræorum.

Ex

28 Ex his ad argumentum respondeo negando antecedens, & ad eius probationem, nego maiorem. Quia nititur supputatione Eusebij, & concordantia quam facit initij Olympiadum cum Regno Hebræorum, in quo ipse non est valde constans, ut supra tetigimus. Quapropter nos aliter initium Olympiadum cum annis Hebræorum concordamus ex accurata Chronologia Tornielli, & quidem salvantes ea, in quibus conveniunt Authores, scilicet quod primo anno Regni Cyri Regis Persarum (non dico Monarchiæ, quæ fuit longè posterior) fuisse primum Olympiadis 55. proindeque usque ad initium Olympiadum ducentos, & sexdecim annos numeratum iri. Dicimus ergo cum Torniello anno 3393. num. 2. Ammonem duobus tantum annis regnasse: cumque insuper dicamus initium captivitatis fuisse anno vndecimo Sedeciæ, & solutionem captivitatis contigisse anno primo Monarchiæ Cyri, qui fuit vigessimus quartus sui Regni Persarum; ponimus consequenter initium Olympiadum cum anno primo Regni Joatam concurrisse, & initium captivitatis contigisse secundo anno Olympiadis 43. liberationem autem captivitatis anno quarto Olympiadis 60. cumque ab Olympiade 43. ab 60. septem decim restent, quæ quadruplicatæ 68. conficiunt, & insuper duo anni de Olympiade 43. nobis supersint; prorsus septuaginta efformantur.

29 Pro cuius rei, cunctis semper implexæ, plena elucidatione, & robore observanda sunt tria: *Primum*, hunc nostrum calculum exactè constare in tabulis Chronologicis Tornielli, ut consideranti licebit intueri. *Secundum* quod in hac re Torniellus ipse multum amat, à probatis Scriptoribus, opinionibusque non recedere, quare, & Julium

Dec. II.

Africanum de inceptione Olympiadum tempore Joatam sequitur, necnon Eusebium qua parte id sustinet; atque Div. Hieronymum super caput primum Isaïæ. Insuper sibi concordat veterum Scriptorum sententias de Troja à Græcis capta, regnante Fautane in Assyria, ponendo videlicet à capta Troja ad initia Olympiadum annos quadringentos sex, in quo à S. Cyrillo Alexandrino non discrepat nisi *penes integrum, & inchoatum*, quod non est discrepantia. *Tertium*, quod ex supra dictis etiam pater, est, propterea hunc Authorem impresentiarum probationem fuisse nobis in Chronologia; quippe exactiorem esse, & nos satis intelligimus, & ipse quoque per hæc verba testatur: *In qua annorum summa (ait anno 3446. num. 9.) non mirum est, quod alij Authores non conveniant, quandoquidem ipsi fere omnes communiter, & passim numerant annos Regum, prout prima fronte in Sacris Libris Scriptum inveniant, non distinguentes annos fractos ab integris, neque item illos, quibus quisque Rex solus ab illis, quibus etiam cum patre regnavit; nos verò utraque hæc ex diligente collatione annorum Regum Judæ cum annis Regum Israël, aut alijs alibi eodem tempore regnantibus aliquanto accuratius distinguere curavimus, quo factum est, ut nostra annorum summa necessario non nihil ab alijs Chronographis variata sit.* Hucusque ipse Torniellus, cuius, qui prologum legerit, perspicuam profecto viderit, atque discretam chrisim de Authoribus, & speciebus Chronologiæ; proindeque nos, quàm probabiliter hic; quanto cum iure sub hoc Palinuro, æquor, & spatia immensa pertentare ausi sumus.

30 Vndè debes colligere, quod si tibi quidquam obijciatur contra superiora ex quadam supputatione Chronologiæ debes, nisi ea, quæ in Scrip-

turis expressa sint, non devorare incautè; sed potiùs vel negare, vel cum exceptione admittere, parando semper antidotum generalem de confusione Chronologiæ, nedum profanæ, sed etiam Sacræ, & de inconstantia Authorum; quo videlicet ad has exactas tabulas Tornielli te tuto recipiens, argumentum effugias. Si verò dixerit: *Si ita de Chronologia; cur in septuaginta annis componendis tantopere laboramus?* Respondeo: Quia id non tam facimus amore servandæ Chronologiæ, (quam tamen, ubi par est, coordinamus, asserimus, & vindicamus) sed amore Prophetiæ Septuaginta annorum à Jeremia factæ, cui suum complementum ita servare debemus, ut cum Historia Sacra concordet. Ex quo Authore, ut aliud argumentum rescindamus cuiusdam Neoterici, quia primo Rege Nabonafare infirmare conatur nostram in hoc loco Chronologiam; scire oportet ex Torniello, & Scaligero, hoc initium esse valdè confusum: quippè *Nabonasar* erat cognomentum in Babylonijs, ut *Pharao* in Ægyptijs, & *Casar* in Romanis: Nabonasar ergo de quo Ptolomæus in *Almagesto* fuit Baladân, Pater Merodach, & avus Berodach Regum Babylonis, à cuius anno 3305. in quo regnare cœpit usque ad 3447. desolationis Templi fluunt iuxta Torniellum 142. anni, iuxta cuius computum nulla restat insuper difficultas siquidem usque ad Quintum Nabuchi fluunt 127. ut patet apud Patrem Mascarell tom. 2. dissert. 10. sect. 22. & postea 14. vel quindecim saltem incepti usque ad decimum nonum Nabuchi complent 142. unde ex illa Æra non resultat offendiculum.

30 Obijcies 7. Ab anno undecimo Sedeciæ dumtaxat fluxerunt triginta anni usque ad primum Monarchiæ Cyri: ergo non septuaginta. Pro-

batur antecedens: Quia Nabuchodonosor regnavit quadraginta, & quinque annis, ex quo regnare cœpit anno quarto Joachin, & usque ad primum Cyri tres tantum Balthassaris sunt adijciendi, quibus faciunt quadraginta & octo; sed de his detrahendi sunt decem & octo, septem scilicet à quarto Joachin, usque ad Sedeciam, & postea undecim Sedeciæ: ergo ab undecimo Sedeciæ transierunt tantum triginta. Respondeo negando antecedens: Ad cuius probationem nego maiorem quoad secundam partem. Sunt enim adijciendi post Nabuchodonosorem anni, quos supra retulimus Evilmerodachi, & ceterorum cum decem & septem Balthassaris usque ad excidium Imperij Babylonici. Fallitur enim Author huius argumenti putans post Nabuchodonosorem, Balthassarem immediatè regnasse: & quamquam Baruch primo: versiculo undecimo, & duodecimo commemoretur solus Nabuchodonosor, & filius eius Balthassar, hoc ideò est, quia quemadmodum Danielis quinto *Nabuchodonosor pater tuus*, apud plerosque per *pater avus* venit intelligendus; sic pro filio de more Scripturæ intelligendus est *nepos*: oportet enim unam Scripturam cum alijs concordare; & dicitur manifestè Jerem. 27. vers. 7. Quod Judæi servient Nabuchodonosori, & filio eius, & filio filij. Et libro quarto Regum capite vigesimo quinto. Et Jeremiæ 52. constat Evilmerodachum regnasse in Babylonia anno trigessimoseptimo transmigrationis Jechoniæ, in quo ipsum de carcere eduxit: *Insistes autem*. Cur apud Baruch solum præcipitur orare pro Nabuchodonosore, & Balthassare filio sine commemoratione Evilmerodachi? Respondeo primo: Quia ut ait Sallianus cum pluribus, ille Balthassar fuit filius Nabuchi defunctus ante patrem, & fore an-

ante natum Evilmerodach ; vel si hic adoleverat , erat tunc infensus patri suo , vt tradit D. Portilla in suo Quodlibeto hac quæstione. Respondeo secundo : Quia satis notum est , quod avis chariora solent esse pignora nepotes , quàm filij , præsertim si sunt parvuli , ita vt vita avorum quasi vna cum nepotum vita esse videatur. Vndè Judæi captivi morem gerentes suo Imperatori Nabuchodonosori , quem demereri cupiebant , per modum vnus vitæ vtriusque nepotis , & avi foelicem adprecabantur. Quod si hæc tibi non placeant , neque sufficiant , dicito de tali textu ad summum deduci probabilitatem sententiæ asserentis , Balthasarem fuisse immediatum successorem , & filium Nabuchodonosoris , quam sustinet Fulgentius Bortens in sua Chronologia , quin nostra probabilitas deiciatur : Nam sicut pro tua sententia nobis contraria habes duos textus Baruch primo , & Danielis quinto , vbi Nabuchodonosor Pater Balthassaris appellatur ; sic sunt alij duo pro nostra , scilicet Reg. 4. cap. 25. vbi ponitur Evilmerodach Rex Babylonis. Et Jeremiæ 27. vers. 7. vbi dicitur : Quod Judæi servient Nabuchodonosori , & filio eius , & *filio filij eius* , pro qua parte stat etiam nobile , recens ; atque refertum agmem Interpretum.

31 Replicabis venustè , & ingeniosè : duo Textus Sacri non servant , neque tuentur probabilitatem duplicis contrariæ sententiæ : ergo modo dicta non constat. Antecedens probatur : quia si id ita esset , duo Textus Sacri se haberent instar duarum opinionum , quarum vnaquæque sua probabilitate donatur ; sed id ita esse non potest : ergo , &c. Probatur minor : duo Textus Sacri ita se habent , vt eorum quilibet sit veritas de fide irrefragabilis , & infallibilis : ergo , &c. Respondeo distinguendo antecedens : duo Textus Sacri :

Dec. II.

Sub duplici probabili expositione amborum. nego antecedens. Sub unica tantum eorundem intelligentia inter Interpretes. Concedo antecedens , & nego consequentiam. Itaque negari non potest , quod quilibet Sacer Textus sit veritas de fide in eo sensu , in quo Spiritus Sanctus , aut Scriptor Canonicus eam scripsit , atque dictavit ; sed cum indagatio huius sensus (arcani sæpè , & profundi) Ecclesiæ Doctoribus relinquatur , hi sæpè inter se ita dividuntur , his , vel alijs Interpretationibus variantes , & sic vel aliter Historijs , & scientijs vtentes , vt alter , v. gr. de vno textu sic intellecto vnā positionem eliciat , & alter de altero eliciat contrariam , de quo vide in regulis , & in quo casu quilibet eorum textum in ordine ad faciendum sensum , quo ab Authoribus donatur , non habet plusquam probabilitatem ; licet alioquin in se quoad litteralem sonum , & sensum verborum sit veritas de fide : Sic ergo in nostro casu vterque textus stans pro Balthasare , genito immediatè à Nabucho , dumtaxat probabilis est iuxta Authores probabiliter Evilmerodachum re , vel nomine accommodantes ; & vicissim vterque textus stans pro nepotismo Balthassaris probabilis etiam est dumtaxat propter probabiles rationes , quibus Authores sic eos esse intelligendos ratiocinantur.

32 Obijcies 8. Si inter annum vndecimum Sedeciæ , & primum Cyrj septuaginta cucurrissent , nonnulla inverisimilia sequerentur : ergo non cucerunt. Probatur antecedens : sequeretur primo , quod Daniel captivatus anno quarto Joachin fuisset ferè centenarius , quando Danielis cap. 6. fuit prepositus Satrapis. Secundo quod Mardocheus translatus cum Jechonia Esther 2. versiculo 6. fuisset centenarius , vel maior , dum loco Aman Imperio sufficitur Esther 8. vers. 15. Ter-

Qq 2

tio

tio Esdram, & alios Levitas lugentes, secundum Templum non fuisse, sicut prius, quod viderant; fuisse centenarios, vel ætate maiores; sed hæc non apparent verisimilia: ergo, &c. Respondeo ad argumentum negando antecedens: ad cuius probationem. Concedo maiorem quoad primam partem. Quia Daniel natus fuit eodem anno, quo regnavit Joachin in Judæa, & captivatus fuit valde parvulus. Itaque quando post iacta fundamenta Templi futuras Regnorum mutationes didicit, habebat annos nonaginta & quatuor, & non constat, quandiū supervixerit. Quoad secundam partem maioris negotii assumptum: quia licet expressis verbis dicatur in libro Esther, quod Mardochæus translatus fuerat cum Jeconia in captivitatem Babylonicam, nihilominus hæc translatio ab optimis Interpretibus, ut Caietano, Cartusiano, Pererio, Cano, Bellarmino, & novissime Patre Joanne de Villoa, atque etiam Torniello anno 3456. numero secundo, & 3650. numero quinto, non fuit translatio personalis, sed translatio in stirpe familiæ suæ, cuius ex Torniello ideò fit mentio, quia erat de translatione gentis piæ utpotè quæ obediverat se tradens Nabuchodonosori: de quo præclaram affert regulam Pater Joannes de Villoa Decade quarta, regula sexta, numero 57. Sed insuper nobis valde probatur solutio Ricciolij in sua Chronologia: quod scilicet *ly translatus* non dicitur de Mardochæo; sed de Cis, ut patet satis in textu. Ad tertiam respondeo: esse falsum, quod Esdras viderit Templum primum; nos enim opinamur, illum natum fuisse anno 3556. plus centum annis post Templi primi desolationem, ut ibi tenet Torniellus; quare si quidpiam postea dixit de Templo secundo comparative ad primum, id non ex visu dixit; sed ex auditu, vel

lectu, quo totum concidit argumentum. Et quidem natus fuit Esdras 39. annos post solutionem captivitatis: & quando missus fuit in Judæam totidem 39. habebat ætatis, ut apud Torniellum constat. Sed si cum Sanchez Prolegem. 1. in Esdram velis ipsum natum fuisse antè Babylonicam captivitatem assentio lubens, & cum ipso longævum facio ut dicta concordent. Et sic declinabitur etiam difficultas lib. 4. Esdræ mox proponenda.

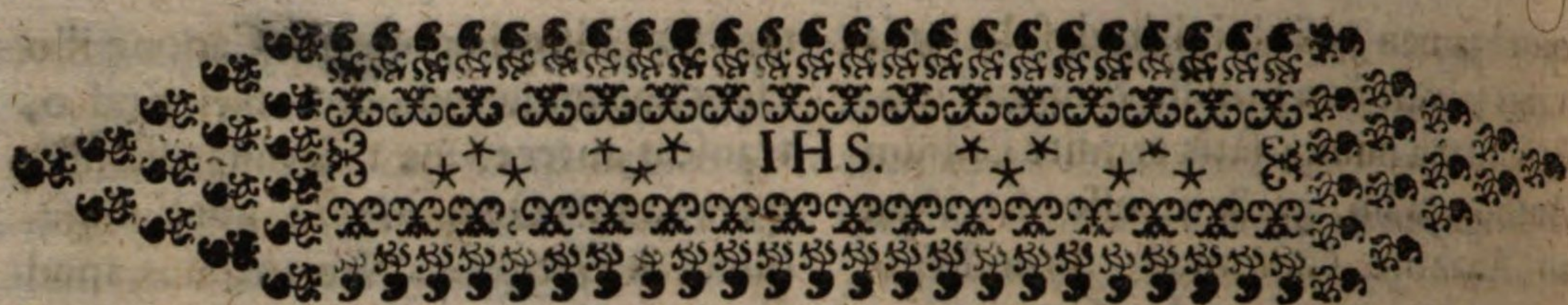
33 Obijcies 9. verba Esdræ lib. 4. cap. 3. dicentis: *Anno trigesimo ruine Civitatis eram in Babylone*; sed si hæc sunt vera, non tenet nostra conclusio: ergo. Probatur minor: Esdras per nos natus fuit post liberationem captivitatis; sed ipse dicit, illum annum esse tricesimum à desolatione: ergo si illa sunt vera, ad summum triginta anni fluxerunt à desolatione usque ad liberationem, & non septuaginta. Respondeo brevissimè non admittendo, ut Canonicam auctoritatem lib. 4. Esdræ in præsentī quæstione, quippe cum hæc sit nodus intricatissimus Scripturarum, in quo omnes Interpretes plurimum laborant, atque desudant, ut plures Libros Canonicos inter se concordent, & id plurima oratione, & elucubratione vix modo nostro concipiendi assequantur; non est cū nodo implexissimo nexum alterum adjiciamus, ut Canonicum suscipientes textum, qui alioquin non est. Testor ego autem erga librum quartum Esdræ cum tertio magnam, & profundissimam reverentiam, quem propter locum ab Ecclesia donatum ad calcem Bibliorum pluribus Interpretibus antefendum esse pronuntio. Respond. 2. ex perdocto P. Vincenc. Mascarel. tom. 2. dissertat. 10. qui postquam retorquet in Adversarios lib. 3. Esdræ cap. 1. vers. 58. ubi dicitur terram Judæorum tempore desertionis sabbatizasse, quod

quod tamen nisi ab initio desolationis urbis salvari non potest. Respondet 2. & fundat a num. 4. satis eruditè Esdram Authorem lib. 3. & 4. esse diversum ab Authore Canonico floruisseque tempore anteriori valdè. Quod si insistas hunc lib. 4. vers. 27. meminisse reedificationis Civitatis Jerusalem, unde & solutionem captivitatis attigisse videatur. Respondet: id non in re, seu in visione Prophetica contigisse ut constat lib. 4. cap. 9. vers. 38. & cap. 10. vers. 16. & 37. Et quamvis ego utriusque progenitores expendens 1. Esdræ 7. & 4. Esdræ 1. non nihil inclinem in id quod non nisi vnus, & idem fuit Esdras; tamen, & mea laus est manus dare meo eruditissimo Mascarello, & insuper etiam ex ipsis progenitoribus solent apud Doctos discriminari.

34 Obijcies 10. Si hæc ratio computandi teneret, liber Esther non fuisset in Canone Hebræorum; cum appa-

reat hæc historia posterior Canone illo Hebræorum: ergo, &c. Respondeo, transeat antecedens: & nego consequentiam. Quia Melito apud Eusebium, & Gregorius Nazianzenus, apud Becan. in Analogia cap. 1. asserunt non fuisse de Canone Hebræorum, licet alij contra teneant. Ad calcem observa ex eodem perdocto P. pro alia obiectione scilicet evacuanda, Ninivem non semel, sed sæpè fuisse everfam, & restitutam ut ipse per otium expendit tom. 2. dissertatione 10. sec. 6. ex Torniello anno 5. ætatis. 349. Salian. anno 3377. num. 5. Serar. in Tobiam 14. quæst. 4. & Rivera cap. 2. Nahum num. 19. & seq. ubi computationibus eruditis tradit, & evincit Ninivitarum, & Assyriorum everfionem satis cum initio nostræ captivitatis coincidisse si ad postremam Assyriorum everfionem attendatur.

QUÆSTIO NONA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

NUNC IGITUR EGO NABUCHODONOSOR
laudo, & magnifico Regem Cœli. *Daniel cap. 4. vers. 34.*

ARTICULUS.

VTRUM NABUCHODONOSOR REX BABYLONIS
salutem æternam sit consequutus?

NOTABILIA.

IOTO primo : Ratio-
nem dubitandi huius
quæstionis consurge-
re ex verbis sanè gra-
vibus duplicis maio-
ris Prophetæ, scilicet, Isaïæ, & Da-
nielis : nam primus loquens de Rege
Babylonis cap. 14. ait hæc verba : *In-
fernus subter te conturbatus est in adven-
tum tui. Detracta est ad inferos superbia
tua. Dixisti : Ascendam super altitudinem
nubium. Similis ero altissimo ; verumta-
men ad infernum detraheris, & in pro-
fundum laci. Cumque ex Hieronymo,
& alijs plurimis constet, hunc Regem
Babylonis fuisse Nabuchodonosorem;
asserendum videtur, hunc fuisse dam-
natum. Secundus autem Propheta sci-
licet, Daniel, cap. 4. habet hæc verba:
Igitur post finem dierum ego Nabuchodono-
sor oculos meos ad Cælum levavi, & sen-
sus meus redditus, est mihi... & magni-
fico, & glorifico Regem Cœli : quia om-
nia opera eius vera, & via eius iudicia,*

& gradientes insuperbia potest humiliare.
Ex quibus verbis videtur ad finem
dierum oportunissimè poenituisse, vn-
dè, & salvus fieret. Manet ergo au-
ceps semper noster articulus : *Vtrum
videlicet, salutem æternam fuerit, vel non
fuerit consequutus?*

2 Noto 2. Quod licet in cap. 4.
Danielis acris controversia apud In-
pretes agitetur, nùm re vera Nabu-
chodonosor fuerit in feram conversus
realitèr, an solùm quoad speciem ex-
ternam, atque figuram? Quam quæ-
stionem etiam nos in priori tomo tu-
sè tractavimus; nihilominus id vide-
tur Interpretibus esse receptum, atque
commune, Nabuchodonosorem toto
septennio inter feras sylvestres du-
rissimè poenituisse, de quo valdè opor-
tuna sunt illa verba, quæ in hunc lo-
cum refert noster Sanchez dicens:
*Quo tempore vivendi modum tenuit seve-
rum, & parcum, non tam ut genio, vo-
luptatique serviret, quàm ut attenuaret
carnem, & à seipso graves, & indecoras
pœnas expeteret; neque per sex annos, &*
men-

mensēs quinque , post restitutam mentem à Deo panem amplius , aut carnem gustavit ; abstinuit à vino ex Danielis præscripto , qui illi Legumina tantum , & terra nata permisit , ut ea ratione divinum à se furorem averteret. Quibus consentit Tertullianus lib. de Patientia , cap. 13. Sic ille Rex Babylonis , offenso Deo , cum squalore , & pedore Septennij ab humana forma exulasset , immorata patientia corporis sui , & Regnum recuperavit ; & quod optabilius homini est , satis Deo fecit. In id Maldonatus etiam inclinatur : vnde licet Gaspar Sanchez magis sentiat toto illo Septennio Regem mentis impotem extitisse ; nihilominus etiam verba ibi superiora Sanciij coaptari etiam possunt , ut multum probabilia ad ineundam disputationem , quatenus ex Dorotheo in Synopsi , Epiphanio in vita Danielis , Comestore , cap. 4. & Chronico Alexandrino promanantia.

3 Noto 3. In Sacris Scripturis dum aliqua figurativè tractantur , non solum dici solere ea , quæ ipsi figuræ , atque figurato , quasi in communi conveniunt ; sed ea etiam adijci , quæ figurato soli conveniunt , v. gr. de Davide Christum præfigurante dicitur : *Ego autem constitutus sum Rex*. Quod convenit ambobus ; ly verò : *Ego autem hodie genui te , soli Christo*. Poterat convenire. Cuiusquidem rei rationem Scholasticam indicavimus simul , & Biblicam : *Scholasticam* , quia cum loquens per medium alicuius figuræ , præcipuè loqui intendat de figurato , mens transvolat expressione festina ad illa verba , seu ad illas voces , quæ potius conformantur obiecto ; licet omnes perperam adaptentur figuræ : *Biblicam* , quia dum ita permisceri solent affirmationes , & negationes prædicatorum , neque soli figurato , neque soli figuræ adaptabiles , longè plus occultitur , & velatur Allegoria , vel littera mysteriosa.

4 His positis , duplicem designo sententiam : quarum prima propter

verba Isaia supra relata , videtur denegare Nabuchodonosori salutem æternam. Pro qua sunt Sanctus Thomàs , Sanctus Hieronymus , Haymo , & Hugo , Rivera , Theodoretus , & Theophilactus , Abacuch , cap. 1. & in eam magis inclinatur noster Sanchez , Danielis 4. Secunda sententia asserit , saluum fuisse Nabuchodonosorem ; quam acriter defendit Pereyra in Daniele cap. 4. plures congerens pro hac sententia ; quos tamen Gaspar Sanchez , enervat. Sunt tamen , qui recensentur , Dorotheus in Synopsi , Epiphanius in Daniele , Chronicum Alexandrinum , Augustinus Epist. 122. ad Victorinum , & lib. de Prædestinatione , & Gratia , cap. 15. Qui locus videtur insertus Decreto Gratiani 23. quæst. 4. cap. *Nabuchodonosor*. Afferunturque etiam Hieronymus ad Lætam , & Theodoretus 5. Danielis , Lyra , & Cartusianus. Qui omnes , cum faveant huic sententiæ ; circa negativum salutis semper abstrusum , non est , cur noster Sanchez ita severus desideret clara , & absolutissima pronuntiata ; ijs enim , quæ vnicè ex revelatione dependent , non dant sententiæ calculum , nisi ex coniectura.

5 Sit igitur mea conclusio cum secunda sententia , cum qua dico : attentis Scripturis , atque Doctoribus , saluum fuisse Nabuchodonosorem , quoad humanæ menti rimari liceat. Probat 1. ab autoritate : In primis Sacra Scriptura eo loci , ubi clarè , & non sub velamine differit de Nabuchodonosore ea verba tradit , quibus ipse videtur æternam salutem promeruisse , & obtinuisse. Sed insuper bona pars Patrum , atque Doctorum ita se explicant , ut eadem profiteantur , se fuisse arbitratos : ergo satis constat ab autoritate talis consequutio salutis æternæ. Maior constat ex verbis illis de cap. 4. Danielis supra relatis , & huc revocandis ; in quibus ita solemnis , & multimoda conf-

ver-

versio Regis ad Dominum est decantata ; vt Sacris , & Canonicis Scripturis minimè fuisset inserta , si eam postmodum relapsus pessimus defœdasset. Minor probatur breviter referendo Auctores : 1. Josephum aientem lib. 10. Antiquitatum hunc Regem per totam vitam Deum , eiusque providentiam laudavisse. 2. Dorotheum , & Epiphanium , vbi suprâ dicentes : Regem Babylonis à Deo fuisse punitum , ne periret. 3. Hieronymum Epistola 7. ad Letam comparantem exitum vitæ boni Latronis , & Nabuchodonosoris , & vtrumque similem , foelicemque comparantem. 4. Augustinum Epistol. 122. ad Victorinum , quasi per suppositionem contraponentem salutem Nabuchi Anthiochi perditioni. Et libro de Prædestinatione , & gratia prædicantem Pharaonem , atque Nabuchum pares in vita ; sed dissimiles exitu. At qui laudare Deum tota vita , & in ipsa puniri ad non pereundum , ac denique in exitu assimilari bono Latroni , & dissimilari Pharaoni , & Anthiocho , clara signa sunt salutis æternæ : ergo hanc adeptus est Nabuchodonosor ex sententia talium Doctorem , si temperatè (vti par est) in re secretissima suscipiantur.

6 Probatur 2. à ratione. Apertè constat , Nabuchodonosorem Dei gratia , & auxilio tactum , & impulsu , ad Deum verè fuisse conversum. Sed de relapsu non constat : et si talis relapsus fuisset , constare deberet : ergo perseveravit in finem , & æternam fuit salutem adeptus. Maior constat toto cap. 4. Danielis. Minor quoad primam partem etiam est certa : vel assigna vbi nobis constet de relapsu. Quoad secundam verò partem probatur sic : Daniel plenam Nabuchodonosoris Historiam persequitur , & absolvit , nullum eius relapsu vspiciam commemorans. Sed proculdubio , si relapsus fuisset , debuisset ille commemorare : ergo si ta-

lis relapsus fuisset , constare deberet. Probatur minor : tum , quia Daniel longo tempore superstes fuit ; & ferè videbatur ad eum pertinere de vita Nabuchodonosoris quidquid ad somnij Interpretationem quoquomodo concerneret : alioqui malus Interpres somnij extitisset , si de fine , & terminatione rei non Prophetasset. Tum , quia valdè reprehensibilem Historiographum egisset , si vitam truncam , & mancarn reliquisset in re præcipua , & circa personam , in qua propter ordinationem Dei tam stupenda Metamorphosis contigisset : ergo si re vera fuisset talis relapsus , Daniel ipsam debuisset commemorare.

7 Obijcies 1. Fundamentum capitale contrariæ sententiæ Isaias cap. 14. ait , Regem Babylonis esse damnandum. Sed hic Rex Babylonis erat Nabuchodonosor , vt Hieronymus , & alij plures interpretantur : ergo Nabuchodonosor æternam perditionem incurrit. Maior patet ex verbis ad eum dictis Isaiæ cap. 14. in hunc modum : *Infernus subter te conturbatus est in adventum tui. Detræcta est ad Inferos superbia tua. Dixisti , ascendam super altitudinem nubium. Similis ero altissimo ; verumtamen ad Infernum detraberis in profundum laci.* Sed verba , quæ damnationem æternam cuiuspiam velint exponere , elariora esse non possunt : ergo Isaias manifestè tradit perditionem Nabuchi. Huic argumento , vtpotè capitali adversæ sententiæ , innixæque Textui gravi , & difficili plures apparo solutiones. Respondeo 1. negando minorem , quod , scilicet , ea verba sint intelligenda de Nabuchodonosore , quia eius personam non nominant ; sed ea esse intelligenda de sobole eius , seu nepotè Balthassare. Ratio est ; quia Isaias ibi coniunctim agit de postremo Babylonico excidio , quod tempore Balthassaris per Darium Medum planum est accidisse ; eum tamen post Nabuchi mortem constet , aliquot

quot annos imperium perseverasse. Ego autem, ne alicui damnationem aspergam, facile crederem Isaiam ibi non de Rege determinato fuisse loquutum: sed de Rege sumpto pro Regno, vel Imperio, & vsum quidem Tropica loquutione, qua per Methonimiam Possessor pro re possessa passim usurpatur consuevit propter rationem supra attactam, quasi sic fuisset comminatus Isaias: O, Imperium Babylonicum omnis superbia tua ad ima detracta est; & quod supra nubes exaltabaris, venies ad abiectum locum, & lacum. Quæ quidem solutio patet: tum, ex cap. Isaię 13. præcedenti, quod totum est de destructione Monarchiæ Babylonis per Medos: tum ex ipso cap. 14. ubi quando dicit, contra Regem Babylonis, non definit singularem personam; sed potius indefinitè, & pluralitèr loquens, ait: *Baculum impiorum virgam dominantium*. Quæ potius ad totam Monarchiam, quam ad illum singularem Regem destinantur: tum, quia, ut videri potest pro hac expositione clamat ipse contextus.

8 Ad hoc argumentum, respond. 2. ex Pererio, distinguendo maiorem, dixit id Isaias: *Prædictione prædestinationis absolute*, nego maiorem: *Prædictione comminatoria*, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam. Est enim frequentissimum in Scripturis Sanctis, & Prophetis, quod Deus per prædictiones comminatorias quandoque emolliat viscera obduratorum, ut possit ita ad frugem eos debitam revocare. Sic Jonàs prædixit, intra quadraginta dies Ninivitarum excidium, quod tamen intra tale tempus non accidit. Sic ipse Isaias Regi Ezechix mortem comminatoriè prædixit, quæ tamen ei non advenit. Ita forsàn Nabuchodonosori sunt superiora comminatoriè intimata, non ut damnaretur, sed potius ut oportuno tempore resipisceret. Respond. 3. negand. maior.

Dec. II.

Et ad probationem textus dicendo, talia verba figuratè esse accipienda de superbia, & elatione animi, quatenus de elatione in abiectiorem cor Regis veniret. Quomodo enim propriè quoad rem Nabuchodonosori illa verba convenirent? *Super astra exaltabo solium meum: quomodo descendisti de Cælo Lucifer?* Vndè sub simili Allegoria interpretanda sunt illa verba: *Vsq̃ue ad Infernum detraheris in profundum lacu*. Quasi comminentur Nabucho superbienti miserrimam, & abiectissimam depressionem: sic enim sæpè format Allegorias Scriptura Sacra, ut ait Perera. Vndè cum torrente Sanctorum Patrum dicendum est, illa verba in sensu figurato convenire Nabucho; in proprio verò convenire Lucifero Principi Dæmoniorum; cum huic nonnulla melius adaptentur, quàm Nabucho, ipsum figuranti, propter ea, quæ in Notabilibus supra tetigimus.

9 Obijcies 2. Si Nabuchodonosor verè ad Deum conversus permanisset; Israël à captivitate liberasset, & Joachin insidiosè incarceratum dimisisset. Sed neutrum fecit: ergo quia in tali conversione non mansit, vel non verè conversus fuit. Maior constat: quia homo verè conversus ad Dominum, non affligeret Populum Domini, neque Regem talis Populi duris compedibus distineret. Minor etiam constat: quia Judæorum captivitas duravit post Nabuchodonosorem vsque ad Cyrum Regem Persarum, & Jechonias, sive Joachin dimissus fuit de carcere, mortuo Nabuchodonosore, per Evilmerodachum, ut constat. 4. Regum 24. Ad hoc argumentum. Respond. 1. disting. maiorem: *Si tempus habuisset ad id præstandum*. Concedo maiorem: *Si secus*. Nego maior. & distinguo minorem: *Ex defectu voluntatis ad id præstandum*. Nego minor. *Ex defectu temporis*. Conc. minorem: & nego consequentiam. Fateor quidem

Rr

ani-

animo verè poenitenti ea corresponde-
re saltè quoad voluntatem, & vota,
nisi tempus defuisset: opinantur enim
noster Pererius, & noster Gaspar San-
chez, somnium sui imperij ei accidisse
sub annum 34. & Methamorphosim,
sivè Catastrophem miserandam sub
annum 35. cumque septennio, ferino
more, sine Regno, & sine rationis vsu-
ra vixisset; ad sese tandem redijt paulò
antè mortem, quæ sub annum 43. eius
evenit: *Id verò sub vita tempus accidisse*
(ait Gaspar Sanchez hic) illud argumento
est; quod nihil magnum statuerit, effeceritvè
ad Judeorum commoditatem, vel Dei cul-
tum, quem tam in fine capitis laudat, glori-
ficat, & commendat. Quod videbatur non
esse facturum, si longior illi vita contigisset.
Respondeo 2. disting. maior. Judæos
liberasset, postulante Daniele. Concedo
maiolem: Alitèr. Neg. maior. & disting.
minorem: Neutrum fecit, neque Daniel
id petijt. Conc. minor. Daniele petente. Ne-
go minor. & conseq. Verum enim est,
eum talia fuisse præstiturum, si Daniel
precibus intervenisset: servavit enim
huic reverentiam magnam, immò, &
eum facere voluit collegam regni, ut

traditur apud nostrum Gasparem San-
chez: rationique erat consentaneum,
cum Daniel esset fautor Populi, ut non
nisi ad nutum eius cuncta disponerentur.
Imò quod Daniel non intercesserit,
argumento est, quod Nabuchodonoso-
for non peccaverit, non dimittendo:
si enim debuisset fieri dimissio, Daniel
intervenisset: qui tamen pro liberatio-
ne non institit, fortè ob scelera Judeo-
rum, & malum, quod fecerat Rex Joa-
chin 4. Reg. 24. vel quia, Deo sic dis-
ponente, necdum tempus liberationis
advenerat: siquidem Hieremias 25. &
29. vaticinatus fuerat duraturam ser-
vitutem Babylonicam vsque ad filium
Nabuchodonosoris, & filium filij,
qui fuit Balthassar, cuius tempore ce-
cidit Imperium Babylonicum, & sur-
rexit Imperium Persarum. Huic argu-
mento solvendo accommodari etiam
possunt plura ex ijs quæ diximus in
quæstione de poenitentia Salomo-
nis tom. 1. Dec. 3. quæst. 2.

Et in hoc tomo, & Deca-
de quæst. 10. mox
sequutura.

QUÆSTIO DECIMA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

CUM AUDISSET ACHAB SERMONES ISTOS,
scidit vestimenta sua. 3. Regum cap. 21. vers. 27.

A R T I C U L U S.

VTRUM REX ACHAB VERE POENITVERIT PRO
vineâ Naboth, & occisione eius?

NOTABILIA.

1 OTO primo: Regem Achab fuisse vnum de Regibus Israël, proindeque impium, & nequam, qui prout refertur 3. Regum 21. Exarsit cupiditate ad possidendam vineam Naboth, quæ erat iuxta palatium suum: cumque Naboth Regi petenti non auscultaret, auscultaret verò Achab uxori suæ Jezabel pessimè consulenti texit avaritia, & invidia solita sua vrdimina iniquitatis, quousque tandem Achab vineam occupavit, & Naboth lapidatus interiit. Sed cum vlciscens Dominus vindictam suæ causæ non esset oblitus; misit Eliam Thebistem spirantem minas, & cædes, ut Achab scelestissimum territaret: quo ipse tandem commotus scidit vestimenta, & cilicio, ieiunio, & sacco resipuit. Quæritur ergo: *An hæc poenitentia fuerit vera?* Dicitur enim vers. 29. à Deo: *Nonne vidisti humiliatum Achab coram me?* Vel an fuerit

Dec. II.

falsa, nam etiam dicitur vers. 25. *Non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est, ut faceret malum in conspectu Domini.*

2 Noto 2. Poenitentiam, seu dolorem illum, quo quis de quopiam suo verbo, facto, aut cogitatione tristatur, atque conteritur, posse esse veram in sensu morali loquendo (non in sensu reali, in quo verus dolor vera est poenitentia) quatenus illa detestatio verbi, facti, aut cogitationis ex recto fine procedat, eo, quod animus inordinate se gesserit, & ad verum suum finem, qui Deus est, convertatur. Et posse etiam esse poenitentiam falsam, non quia non sit aliqua vera contritio, & amaritudo, sed quia hæc ex sincero corde, debitoque fine non procedat: quare inter omnia, quæ in via spirituali difficillima sunt discretionem, est poenitentia germana: solet enim homo de facili dolere de quædam perperam perpetratis, aut dictis, verumtamen, vel propter temporale damnum, aut probum: vel propter rei ipsius incon-

Rr 2 grui-

gruitatem, sine vlla elevatione cordis solet talis poenitentia cassari: vnde, & poenituit Judas de malefacto, sed inutiliter, cum ad Dominum non reverteretur. Ideò aiebat Paulus: *Gaudeo quia contristati estis: non quia contristati estis, sed quia contristati, estis ad poenitentiam.* Insinuans, non vocari poenitentiam, illam, quæ solùm est quædam inordinata tristitia. Ideò etiam (vt ei tribui solet) profundus Augustinus librum de vera, & falsa poenitentia conscripsit, nè in re tanti momenti homines cæcutirent.

3 Noto 3. Quod licet poenitentia vera maximè probanda sit per effectus, illa enim statim comprobatur, vt bona, quæ foecunda est melioris vitæ, & bonarum operationum; nihilominus quoad removendas sequelas peccati non sufficit pro indicio poenitentiae fictæ, si quis postquam exhibuit signa doloris; tamen peccati effectum non destruat: id enim aliquando aut fieri non potest, aut non expedit: *Non expedit* quidem, vt in prole ex adulterio progenita, quam suffocare non licet: *Et fieri non potest*, vt si quis sylvam incendit, & ignis furenter excrevit; quantumcumque poeniteat, non poterit conflagrationem extinguere. Vel si discordias intulit in Civitatem, fortè non poterit, quantumvis velit, pacem pristinam revocare. Non ergo statim convincitur ficta poenitentia, quæ illicò non tollit sequelas peccati. His positis, duplex in hac re versatur sententia: altera censens eam falsam fuisse, vtpotè ortam ex timore purè temporali. Cui suffragantur Lyra, Caiet. Dionys. & Hugo apud Sanchez in hunc locum. Altera asserit: talem poenitentiam fuisse legitimam. Ita Hieronym. Epist. 30. ad Oceanum. Chrysostom. Epist. ad Theodorum lapsam. Tertull. lib. 4. Adversus Marcionem cap. 10. Ambros. lib. de Nabuthe cap. 17. Vatablus, & in eam magis inclinant

Hugo, Historia Scholastica, & Abul. quæst. 14.

4 Dico, talem poenitentiam veram, & legitimam extitisse saltem inchoatam, & imperfectam. Probatur 1. Authoritate Sanctorum Patrum locis vbi suprà. 1. Ex Hieronym. dicente: *O fœlix poenitentia, qua furentem Dei sententiam confesso errore mutavit!* 2. Ex Ambros. aiente: *Considera, quod Jezabel habuit uxorem cuius ducebatur arbitrio, quæ evertit cor eius, & nimis sacrilegijs execrabilem fecit, & hunc eius poenitentia revocavit affectum.* 3. Ex Chrysost. cuius verba sunt hæc: *Qui ita erga se Domini misericordiam provocavit, ut à cunctis eum absolveret peccatis.* 4. Ex Tertull. dicente: *Lego, & Nathan Prophetam agnoscanti David delictum suum, dixisse: & Dominus circumduxit delictum suum, & non morieris. Proinde, & Achab Regem veniam meruisse homicidij, & sanguinis poenitentia nomine: Vnde sic. Poenitentia quæ mutat sententiam Dei, quæ pervertibilis est: quæ impetrat absolutionem à peccatis: quæ denique similis est poenitentia Davidis in venia promerenda, vera poenitentia est; sed excitis Patribus huiusmodi fuit poenitentia Achab: ergo vera fuit.*

5 Probatur 2. A ratione reflectente suprà verba textus nostri, sic se habentis, lib. 3. Reg. cap. 21. vers. 29. *Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia ergo humiliatus est mei causa; non inducam malum in diebus eius.* Vnde arguo sic multipliciter. Primo vera humilitas de falsa poenitentia non nascitur; sed Achab verè humiliatus fuit, quia humiliatus esse dicitur *coram Deo*: ergo verè poenituit. Secundo Deus non remittit poenam ob poenitentiam falsam, immò auget, quia magis irritat; sed Deus remisit poenam propter poenitentiam Achab, vt constat ex illis verbis: *Quia humiliatus est, non inducam malum, &c.* Ergo eius poenitentia non fuit falsa. Tertiò illa verba: *Humiliatus est mei cau-*

causa. Denotant, Achab poenituisse, vel ductum Amore Dei, vel ductum Timore Dei; sed utrovis modo vera poenitentia *peragitur*; imperfectè saltem, & inchoatè; si non omninò ad iustificationem acceditur: ergo talis poenitentia fuit vera.

6 Obijcies 1. Poenitentia ex metu falsa est; sed poenitentia Achab fuit huiusmodi: ergo talis poenitentia fuit falsa. Ad hoc argumentum respond. disting. maior. *Ex metu humano, & merè temporali*. Conced. maior. *Ex metu habito ad Deum*. Nego maior. & distincta minori respectivè, nego consequ. Est enim certissimum, quod poenitentia ex metu Gehennæ *est vera poenitentia*; saltem inchoata, & imperfecta; sed insuper poenitentia concepta ex metu rerum temporalium à Theologis cum discretionè taxatur; si enim concipitur sine ullo ordine ad Deum, inepta prorsus est: quippè quæ dolor supernaturalis esse non potest. Licet autem poena, quæ timeretur, non sit æterna; sed temporalis; si timeretur prout à Deo *insurgenda*, (quidquid sit ansit in lege gratiæ sufficiens cum Sacramento Poenitentiae ad iustificationem) certum est etiam contra Lutherum, & contra Rigoristas esse ac semper fuisse actum bonum poenitentiae imperfectæ disponentis ad iustificationem remotè, ut constat ex Trident. sess. 14. cap. 4. ubi convincitur exemplo Ninivitarum. Et ideo agnoscitur iam à pluribus Theologis, ut poenitentia vera, & dispositio ad iustificationem. Ita Sotus in 4. dist. 18. quæst. 3. art. 3. Cano Relect. de Poenitent. part. 5. Ægidius Conink. de Sacrament. dist. 4. num. 39. Ochagavia tract. 1. quæst. 18. Gaspar Hurtado de Poenitent. disp. 6. diff. 5. Tambur. in Methodo Expeditæ Confessionis.

7 Respond. 2. Negando minorem: quod, scilicet, fuerit ex metu temporali: cum enim dicat textus: *Humiliatus est mei causa*, id sonat contritio-

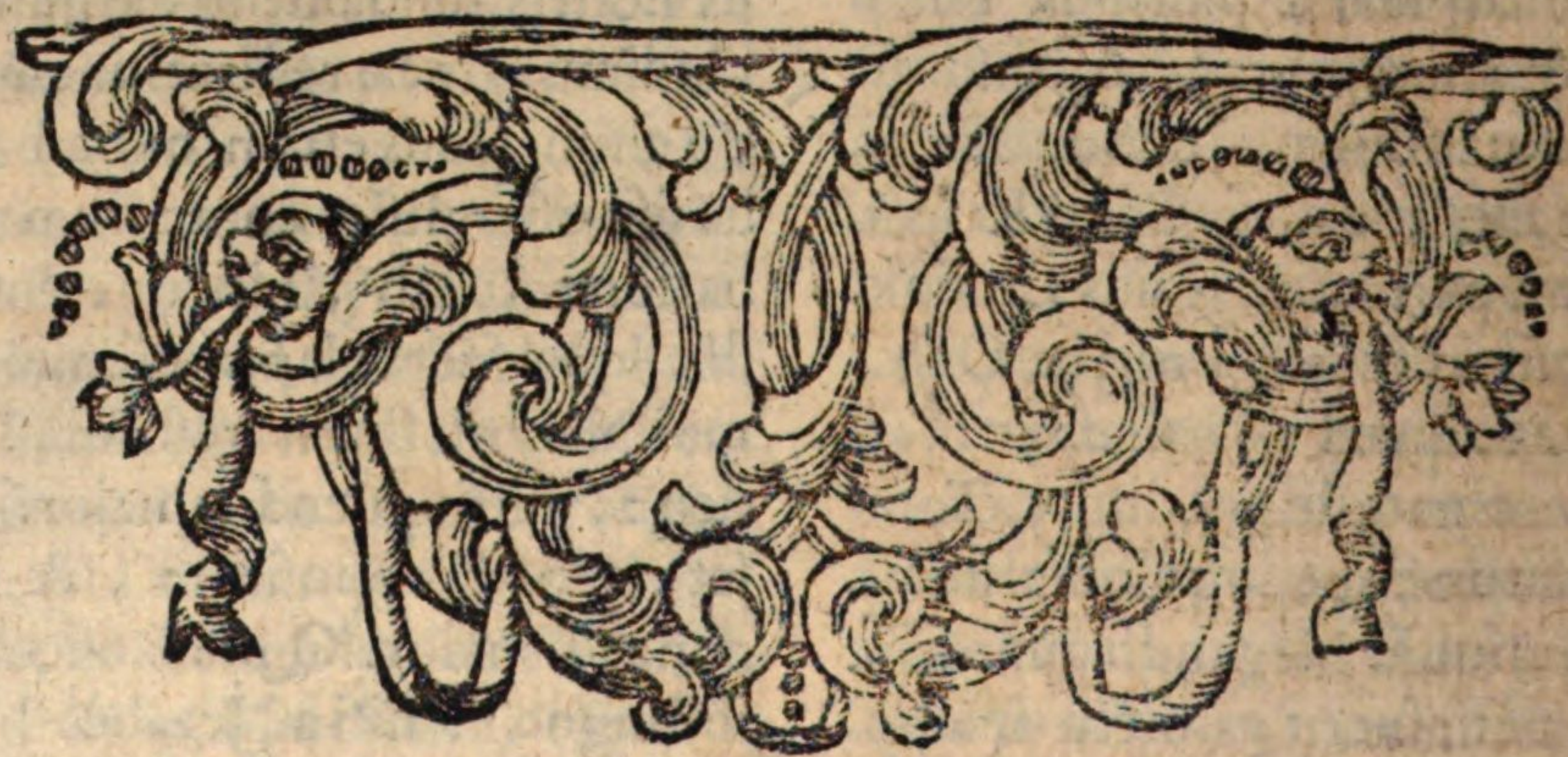
nem perfectam, vel imperfectam respectivè ad Deum habitam. Quod si velis post hanc poenitentiam statim secutam fuisse iustificationem, dicito, quod hæc accidit more solito antiquæ legis, scilicet, ex fide, & spe in Christum, charitateque, & contritione. Si autem ipsum velis verè poenitentem, non dum tamen iustificatum; potuit accidere, sicut modo, quivis merè attritus quantumvis verè poeniteat, non se iustificat; si per veram Confessionem Sacramentalem non expiatur.

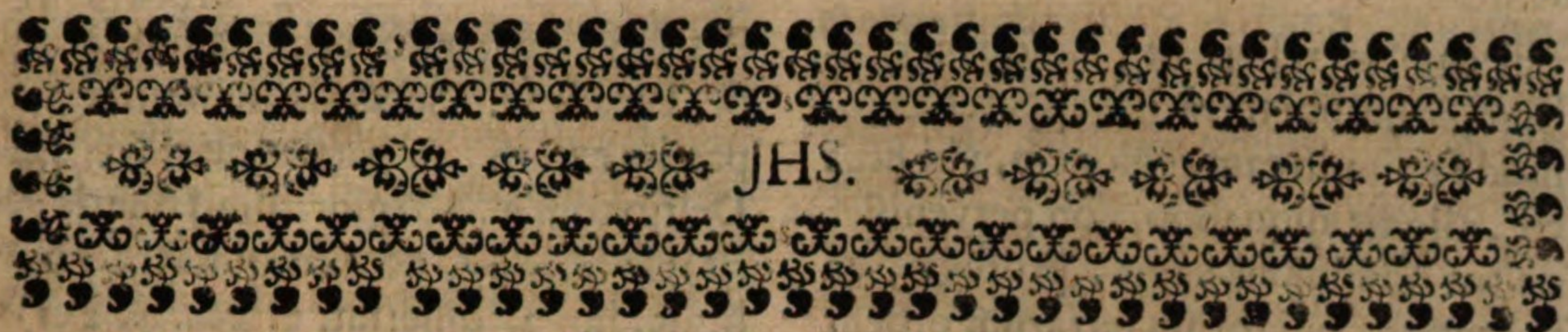
8 Obijcies 2. Si Achab verè, & ex animo poenitisset, restituisset vineam Naboth, eiusque sanguinem vindicasset; sed neutrum constat fecisse: ergo verè non poenituit. Ad hoc argument. respond. concess. maior. & minor. negand. consequent. quæ non inferitur. Aliud enim est verè poenituisse, restituissequè talem vineam: aliud autem de tali restitutione constare. Primum asserimus: quippè bona fundamenta id persuadent. Secundum sustinere non possumus: quia certum est, non constare talem restitutionem ex Scripturis; & ideo res vertitur in dubium; licet nos propterea adhareamus piæ sententiæ: quia sentimus, cum Dialecticis, argumentum ab *authoritate* non valere *negativè*: id est, non sufficere Scripturam aliquid non referre ad inferendum id non fuisse; quin potius ex nostris fundamentis arguitivè concludimus vineæ restitutionem: quomodo enim Deus etiam quoad temporalia, se ostendisset contentum de humiliatione Achab, nisi quatenus præda illa, quæ fuerat lapis offensionis, domui Naboth fuerit restituta? Respondeo 2. distinguendo maior. Restituisset, quoad propositum, & affectum, conced. maior. Quoad effectum, subdistinguo: nisi à Jezabel fuisset perversus, concedo maiorem: Perversus à Jezabel, neg. maior. & distincta minori

nori sub eodem respectu terminorum, neg. conseq. Sæpè enim homines ad bonam frugem poenitentiae ita ex animo recipiuntur, ut aliena restituere sint parati, nisi eos à bono opere aliorum perversior perversitas revocaret, & sic accidit in Achab, quia ut supra dicebamus ex Div. Ambros. hic Rex infelix arbitrio Jezabel ducebatur, quæ hunc eius poenitentiae revocavit affectum. Si autem roges: *Quomodo Deus se ostendisset placatum?* Respondeo potuisse satis temporis animum Achab esse in recta, poenitentia constantem, & Deo placentem, ut in commiserationem prorupisset, quem tamen obdurata Jezabel demum infringeret.

9 Obijcies 3. Deus post poenitentiam Achab integras super ipsum minas complevit, quas intentaverat prius; sed animo verè poenitenti poena laxatur: ergo verè, & ex animo, non poenituit. Ad hoc argumentum respond. 1. permessa maiori, disting. minor. *Aliquando, vel sæpè.* Conced. minor. *Semper.* Neg. minor. & conseq. Poterat enim Deus, ut sæpè facit, eas poenas temporales, quas secum crimina comportarunt, etiam verè poenitenti nolle remittere; eo quod vel ad privatam peccantis, vel ad publicam cæterorum disciplinam sint iuvaturæ: uti videmus in luxurioso etiam verè poenitenti mi-

feram indigentiam, & corporis immaturam putrefactionem, & mortem non sine dolore completas. Respond. 2. negand. maior. Tùm, quia Deus minatus fuerat Achab, quod vel Canes, vel Volucres eum comederent, & tamèn constat sepultum fuisse in Samaria: Tùm, quia Deus implevit promissionem factam Achab poenitenti de non inducendo malum domui eius in diebus suis, sed in diebus filij sui. Constat enim lib. 4. Reg. cap. 9. vers. 25. Joram filium Achab fuisse occisum in agro Naboth, & canes lambisse sanguinem Joram, in quo & Regnum Achab expiravit. Quod si Achab, punitus à Deo fuit, & interfectus in bello; ideò est, quia in vera poenitentia non mansit, sed nova dein crimina perpetravit. Si canes linxerunt sanguinem eius, id commune erat pereuntibus in bello; non autem linxerunt in agro Naboth usque ad Joram filium Achab. Super quo ait Gaspar Sanchez ibidem: *Non est necessarium investigare anxie, quomodo quæ in caput suum audivit Rex ab Elia ad unum fuerint exactè completa; cum ex illis aliqua detraxerit Deus: aliqua in illius filij tempora distulerit.* Ex quibus omnibus satis constat non desisse poenitentiam esse veram, ex eo quod Deus omnem poenam Regem luere coegisset.

DECAS III.

QUÆSTIO PRIMA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

PLANTAVERAT AUTEM DEUS PARADYSUM.

Genes. 2. vers. 8.

ARTICULUS.

VTRUM PARADYSUS QUEM DEUS AB EXORDIO
Mundi plantavit, modò adhuc perseveret?

NOTABILIA.

I OTO primò: Hanc controversiam ita inquirentem: *An Paradysus re vera existat, necnè?* Esse ex illis quæstionibus, quæ salva fide, in utramque partem agitari possunt, atque defendi: licet enim pro affirmativa sententia videatur stare, quasi traditio, & caterva Doctorum cum primis Ecclesiæ Patribus in hac re ante signanis; nihilominus, ut observavit Pereyra in disceptandis, & diiudicandis quæstionibus non pertinentibus ad fidem: non tantum spectari debet, qui, aut quot AA. aliquid sentiant, aut dicant; sed etiam æstimari; & examinari debent rationum momenta, & quemadmodum, id quod illi dicunt, argumententur, ac probent. Solent

enim multa, quæ prius indiscussa tenebantur, & ferè per modum Canonis, & Axiomatis apud AA. invalescebant, postmodum paulatim disquiri, ac ratiocinatione tentari, ita ut non sine momento rationum disputentur utrimque; & cuilibet liberum sit sequi alteram partem. Huiusmodi ergo est quæstio, quam in præsentì tractamus.

2 Noto 2. Rationem dubitandi in hac quæstione consurgere ex ipsa quasi traditione de Paradysò nuper exposita; & de alto silentio, altaque Paradysi ignorantia, in qua totus terrarum Orbis modò versatur. Videtur enim, si traditionem consulimus, Paradysum adhuc esse à nemine denegadū; quippè quem vetusta Patrum profectur sententia, & RR. Auctorum turba suffulcit. Altera verò ex parte negandum esse videtur, Paradysum illum, qui

qui cum terrestribus sit, nusquam gentium, & nullibi terrarum apparet. Quomodo enim in eam regionem, ubi situs est, aliquis aliquando non pervenisset de tot hominibus vagis, profugis, & peregrinis, qui totum terrarum orbem circumlustrarunt?

3 Noto 3. Hanc vocem *Paradysum* habere duplicem saltem significationem, & usurpationem: aliam propriam, præcipuam, & Antonomasticam, qua videlicet, semper proferimus, & intelligimus *Paradysum* illum, ubi collocatus, & lapsus fuit noster primus Parens Adamus, ex quo tota soboles manavit infecta. Aliam metaphorice, & translaticiam, qua nimirum nomine *Paradyfi* intelligimus quidpiam delectabilissimum, & omni amœnitate perfusum; cuius acceptio- nis exempla suppetunt: v. gr. Ezechielis verba ad Regem Tyri: *In delicijs Paradyfi fuisti*. Et Cantic. 4. *Emissiones tuæ Paradysus*. Et etiam dicitur Eccli. 14. *Ego exivi de Paradyso*, loquendo de sapientia. Atque in hunc modum quidquid sensibus suavissimam recreationem parat, solet *Paradyfi* nomine compelli: vnde si fortè audimus dulcissimam cantilenam; si olfacimus fragrantissimam confectionem; si gustamus delicatissimum condimentum; statim admirantes erumpimus: *Videmur esse in Paradyso!*

4 His positis, circa præsentem quæstionem triplex versatur sententia, quarum prima asserit *Paradysum* modò persistere. Hanc videntur sustinere Justinus Martyr in Quæstionibus Orthodoxis quæst. 75. 76. 85. Iræneus lib. 5. Adversus Hæreses. Tertullianus in Apologetico in extremo suo lib. de Anima. Isidorus in lib. de Vita. Et Obitu Patriarcharum, ubi agit de Enoch. Magister sententiarum, lib. 2. dist. 17. cum plerisque Theologis Scholasticis. Et possunt videri Maluenda, & Moyses Barcephæ in Bibliotheca

Patrum: qui ambo scripsere speciatim de *Paradyso*. Secunda sententia ait partim extare, & partim periisse. Ita Delrio tom. 1. Adagior. apud Sherlog. Et ipse Sherlog. de Antiquitati. Hebraic. lib. 2. dissertat. 3. sect. 4. Tertia sententia asserit *Paradysum* licet re vera extitisset, iam non extare; sed diluvio penitus fuisse deletum. Hanc sententiam tenent duo præclarissimi Interpretes Sacræ Scripturæ, scilicet, Cornelius Jansenius Episcopus Gandavensis, cap. 143. Concordiæ Evangelicæ. Et Pater Benedictus Pererius tom. 1. in Genes. lib. 3. quæst. 5. & lib. 7. disput. ultim. quæst. 7. ubi rem pro viribus promovet. Item Viegas in Apocalypsi. Eugubinus lib. 2. Recogniti. Veter. Testamenti. Oleaster, Naclantus, Catharinus, Suarez, Maldonatus, apud Delrium, & Viegas, supra citatos. Ex Scholasticis eam tenet in suis manuscriptis Pater Doctor Vincentius Ramirez meus Magister, & primarius huius Universitatis Complutensis. In qua frequentèr sustinetur prædicta sententia in Thesesibus, quas vocant *quodlibet ales*, seu *quodlibeticas* ad gradum Theologicum comparandum. De Patribus verò, ut in decursu disputationis constabit, fortè aliqui poterunt, aperta iam controversia, nobis verisimiliter suffragari, vel certè non contraire.

5 Sit mea conclusio cum secunda sententia, cum qua pronuntio: *Probabile est, Paradysum, prout controvertitur, iam non extare*. Probo 1. Si *Paradysus* modò persisteret; reperiri deberet prope, vel circum Tygrum, & Euphratem flumina de eo nascentia; sed ibi non reperitur: ergo modò non extat. Maior constat ex cap. 2. Genes. vers. 10. ubi dicitur: *Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradysum, qui inde dividitur in quatuor capita. Nomen uni Physon, ipse est, qui circumit omnem terram Hevilat, ubi nascitur*

aurum, & aurum illius terræ optimum est, ibi: Invenitur Bdelium, & Lapis Onychinus. Et nomen fluvij secundi Gehon. Ipse est, qui circumit omnem terram Æthiopia. Nomen verò fluminis tertij Tygris: ipse vadit contra Assyrios. Fluvius autem quartus ipse est Euphrates. Nominavi autem solum Euphratem, & Tygrim, quia horum dumtaxat nomina perseverant. Probatur iam minor: Talia flumina habent suos fontes, & ortus in Armenia, suos cursus per Mesopotamiam, & Assyriam, & suum exitum in Persydem terras notissimas, atque incolarum, & peregrinorum gressibus sepè emensas. Sed nemo hætenus, vel de Historicis, vel de Geographis talem ibi Paradysum commemoravit: ergo nemo ibi reperit. Probatur 2. conclusio: Paradysus in sensu, in quo ab A.A. controversatur, debet credi deletus iam, & destructus: ergo modò non extat. Probatur anteced. Paradysus collocatus fuit à Deo in terra nostra habitabili. Sed universa terra nostra habitabilis destructa, & everfa fuit per diluvium: ergo, & Paradysus credi debet fuisse destructus. Maior patet, quia postquam Deus primis Parentibus intimavit exilium de Paradyso; collocavit ante ianuam flammigerum Cherub, ut arceret ingressum. Sed hæc forent otiosa, nisi Paradysus esset in terra nostra habitabili: ergo, &c. Minor prima probatur ex cap. 7. Gen. vers. 19. ubi dicitur de diluvio: *Et aquæ prevaluerunt nimis super terram, opertique sunt omnes montes excelsi sub universo Cælo.* Ex quibus sic. Terra; quæ iacet sub universo Cælo, est universa terra. Sed ex textu prædicto immersa fuit aquis diluvij terra, quæ iacet sub universo Cælo: ergo universa terra everfa fuit per diluvium. Nota: medixisse consultò de Paradyso in sensu, in quo ab A.A. controversatur: disputatio enim procecit de Paradyso voluptatis, scilicet, de terra illa peramæna, & deliciosa fontibus,

Dec. III.

& fluvij irrigua, venustè arboribus electissimis confita, floribus fragrantissima, & fructibus opima, & feraci; non verò de situ arido, & nudo (seu ut Scholasticè loquar) de solo ubi Paradysi terrestris: quippè propter easdem rationes, quibus defendimus, ab initio fuisse in hac terra habitabili collocatum, dicere, quoque debemus situm, & vocationem ipsius modò etiam esse permanens, etsi discerni non possit, eo quod inundatione Diluvij cuncta speciositas Paradysi perierit.

6 Confirmatur ab everfione fundamenti contrarij. Eatenus dicendum esset Paradysum adhuc extare, quatenus ea videtur esse concors Sanctorum PP. sententia. Sed hoc fundamentum multiplici ex capite labascit: ergo nullum est. Minor probatur; quia 1. iuxta Vincentium Lyrinensem: *Antiqua Sanctorum PP. consensio non in omnibus Divinae Legis Quæstiunculis; sed solum in fidei regula magno nobis studio, & investiganda est, & sequenda.* Patet autem hanc quæstiunculam, non nisi extra fidei regulam disputari. 2. Quia aliqui Sancti PP. consequenter ad aliquam præoccupationem falsam id asseruerunt, scilicet, Justinus, & Tertullianus, qui putaverunt animas in Paradyso detinendas esse usque ad diem iudicij, quod ab Ecclesia damnatum est in Concilio Florentino. Item Iræneus de Paradyso ait, se id accepisse à Præsbyteris Asiæ, qui, & errorem Millenariorum disseminarunt, & Christum Dominum quinquagenarium fecerunt contra Evangelicam Historiam. 3. Quia alij PP. alios secuti sunt in hac re bona fide arbitantes Paradysum esse locum designatum pro Elia, & Enoch. Sed hoc est valdè dubium, ut constat ex Ruperto lib. 3. de Trinitate, cap. 33. aiente. *Nusquam Scriptura dat intelligi, quod Enoch, & Eliam Deus tulerit in ipsam Paradysum, ubi comederent de ligno vite, & viverent*

Ss in

in æternum ; sed ita sublatis sunt, ut insecratam quamdam regionem terræ ducerentur, ubi in magna carnis, & spiritus quiete viverent ; quousque ad finem mundi redeant. Ita etiam Sanctus Gregorius Magnus hom. 29. in Evangelia. August. lib. 2. contra Pelagium, & Coelestium, cap. 23. & Div. Thom. qui ubi dicit Enoch, & Eliam vivere in Paradyso terrestri, id asserit formidolosè, & quasi ex aliena sententia : ait enim, *ut creditur, vel ut dicitur.* Sic in 1. part. quæst. 103. artic. 2. in 2. 2. quæst. 164. artic. 2. docet, Paradysum, etsi à nemine habitatum non fore frustra : ergo, &c. 4. Quia ipsi Sancti PP. id non pronuntiabant tamquam regulam fidei, sed velut quidpiam controvertibile, ut de loco Paradyfi insinuat ipse August. loco citato. PP. autem unanimiter id pronuntiantes, id faciebant respectivè ad tempus, quo res necdum in dubium traheretur : veluti accidit in plurimis, quæ diù, quasi supponuntur, & subito dubio postmodum disputantur, v. gr. creatio mundi præstita per sex dies distinctos, & successivos, inconcussa fuit usque ad tempora Augustini ; modò tamen propter eius auctoritatem versa est in dubium, & in Scholis solet esse punctum concertationis : ergo de primo ad ultimum non ita censi debet contraria sententia pro unanimi consensu Sanctorum PP. ita ut de ipsa ratiocinari, atque disputare, seu dubitari non liceat.

7 Obijcies 1. Enoch, & Elias servantur in Paradyso, ut circa iudicium extremum prædicent poenitentiam : ergo licet nobis maneat incognitus, tamen perseverat. Probo anteced. Elias servatur cum Enoch. Sed Enoch servatur in Paradyso iuxta illud Eccli. 44. *Enoch placuit Deo, & translatus est in Paradysum, ut det gentibus poenitentiam.* Ergo ambo servantur in Paradyso. Ad hoc argumentum, respondeo 1. distinguend. anteced. Servantur in Paradyso:

Propriè, & Antonomasticè sumpto. Nego anteced. Methaphoricè sumpto. Conced. anteced. & neg. conseq. Quoniam ut diximus in 3. notabili, hæc vox *Paradyfus* sumi potest pro loco delizioso, ubi Enoch, & Elias suavissimam vitam ducant ; licet non sit ille *Paradyfus* Antonomasticè nuncupatus : præsertim, cum ex superioribus verbis Ruperti, & reliquis PP. inde huc revocandis, non sit fundamentum ad resolutoriè asserendum Enoch, & Eliam in tali Paradyso asservari ; quinimò contra id pugnent rationes nostræ superius exhibitæ. Respondeo 2. negando antec. & ad eius probationem, concessa maiori, & minori, nego consequentiam, quæ minimè infertur. Cum enim Enoch translatus fuerit in Paradysum ante diluvium ; potuit quidem à Deo, adveniente diluvio, mirabiliter protegi, & conservari providentia singulari consimili ei, qua ipsum transtulerat : ac postmodum finito diluvio, eum in regione sibi Soli, secretissima, & apertissima collocare. Quis hæc inficietur?

8 Obijcies 2. Negare Paradysum modò persistere, videtur fidei Christianæ adversari : ergo perseverantia eius deneganda non est. Antecedens probatur ex August. lib. 2. contra Pelagium, & Coelestium, cap. 23. ubi ait : *Cum tamen esse Paradysum illum fides Christiana non dubitet.* Sed dubitare, minus est, quam negare : ergo ipsum negare videtur esse contra fidem Christianam. Ad hoc argument. Resp. 1. negand. antec. & ad eius probationem dist. mai. & verba August. *Esse absolute Paradysum, & quoad existentiam absolutam.* Conced. maior. *Esse respectivè, & quoad existentiam respectivam temporis presentis.* Neg. maior. & conc. minor. disting. conseq. negare illud : *Quoad existentiam absolutam.* Concedo consequentiam, quoad existentiam respectivam, nego consequentiam. Est enim operæ pretium scire Origenem, & alios di-

dixisse Paradyſum debere accipi myſtice, non realiter, & verè; & contra hos Divum Auguſtinum pugnaciſſimè militare intendendo perperam cum fide Chriſtiana cohærere poſſe, ſi vera Paradyſo realitas negaretur. Vnde cum dicit: *Cum tamen eſſe Paradyſum illud fides Chriſtiana non dubitet.* Intelligendus eſt de aliqua vera exiſtentia reali, & absoluta in aliqua temporis menſura, ſcilicèt, in præterita; non verò ſumit ly eſſe pro exiſtere reſpectivè ad tempus præſens, de quo diſputamus, cum de hac exiſtentia reſpectiva nihil Canonicum, & infallibile extare videatur: quare per conſtructionem vernaculam, facilius res oſtendetur, ſi nimirum clauſula illa ita convertitur: *Cum tamen eſſe Paradyſum illud fides Chriſtiana non dubitet.* Id eſt: *Commo quiera quella Fè Chriſtiana no dade que avia tal Paraĩſo.* Reſpondeo 2. neg. antec. & ad eius probationem diſting. maior. *Fides Chriſtiana præſtita hominibus, ſivè humana.* Conced. maior. *Fides Chriſtiane præſtita Deo.* Nego maiorem, & conceſſa minori, diſtinguo conſequens ſub eiſdem terminis. Itaque nulla intervenit fides Chriſtiana, ſivè divina, & præſtita Deo in aſſerendo præſentem durationem Paradyſi: hæc enim nullibi nobis traditur, vel ab Scriptura, vel ab Eccleſia. Fides verò Chriſtiana, quæ ex mente Auguſtini non dubitabat de exiſtentia Paradyſi, erat fides cœtus Chriſtiani, non quidem divina, ſed merè humana, & fallibilis, qua videlicèt, poſteriores Chriſtiani primitivos Patres abſque diſcuſſione, & examine ſequerentur, eiſque obſequerentur, & crederent, non quidem per modum traditionis dogmaticæ (aliſqui tenerentur ex fide) ſed Doctrinalis, & Didascalicæ; immò neque ita in rigore, ſiquidem nondum eo tempore controverſia creſcebat, aut vrgebatur, ſed ſimpli-

Dec. III.

9 Obijcies 3. Eatenus Paradyſus modò non permaneret, quatenus per Diluvium fuiſſet deſtructus; ſed hoc non eſt fundamentum: ergo nullum adeſt. Probo minorem: Reliqua terra diſſipata Diluvio poſteà refronduit, reſloruit, ac reformata eſt poſt Diluvium: ergo ſimilitè poſt Diluvium potuit refrondescere, ac reſfloſcere Paradyſus, & reformari. Ad hoc argumentum. Reſpond. neg. minor. & ad eius probationem antec. refronduit, &c. *Eodem ordine, ac ſitu plantarum, quo prius; neg. antec. Cum penè infinita permixtione, & ruina pulchritudinis terræ, quæ dabatur ante Diluvium.* Concedo antecedens, & nego conſequentiam. Deus enim, vt Scriptura commemorat, ab initio plantaverat Paradyſum voluptatis, vt ſingulare opus ſuæ creationis, proindeque tali plantarum ſitu, talibus plantis, tali earum ornatu, talique temperie conſtantem, quæ videlicèt non ſub qualicumque ſolis circuitione poſſet iterum vegetari, eo quod Deus ob ſuos fines id in principio ſingularitè elaboraverit: vnde licèt reliqua terra poſſet per ſolitas influentias rurus quoquomodò frondescere, vt re ipſa præſtitum eſt; non tamen poterat convaleſcere Paradyſus, ita, vt venuſtatem, & virorem priſtinum repararet: fuerat enim ante Diluvium ſpeciale opificium omnipotentis. Manſit autem ſpatium illud locale, & terrenum, vel vbiatio Scholaſtica hac, vel illa terra informi, & languefcente repletum, vt in probatione conſuſionis me oportune præveniſſe iam memin.

10 Obijcies 4. Exiſtentia præſens Paradyſi eſt traditio Patrum: ergo deferenda non eſt. Antecedens patet ex Juſtino, Irenæo, Tertulliano, Auguſt. Ambroſio, Æphræm, &c. & Div. Thoma cum Scholaſticis. Ad hoc argumentum. Reſpond. diſting. anteced. Dogmatica, vniſormis, & expoſitiva Sacri

Ss 2

Tex.

Textus. Neg. antec. Merè humana & parum vniformis admitto antec. Et nego consequentiam, vel disting. consequens : *Deferenda non est cum levitate.* **Conc. conseq.** *Cum gravissimo fundamento quoties in controversiam receptam agitur.* **Neg. conseq.** Itaque vt in confirmatione conclusionis latius proposui, aliqui PP. id asseruerunt sinistra accommodatione perducti, vt sunt Tertullianus, Iustinus: alij vt Irenæus hauserunt ex fonte non claro, vt de Presbyteris Asiæ. Alij propter Enoch, & Eliam ibi seruandos, quod tamen est dubium. Alij demum, vt quid opinabile tradiderunt. Et dum Div. Thom. in Genesim adducitur; sciendum est tale opus non esse germanum tanti Doctoris, vt observat Bellarminus de Script. Eccl. cum S. Antonino. Quare cum apertius rumpitur controversia, & rationes non ignobiles promoventur, non est cur propterea exauctoranda sit opinio contraria: passim enim evenit, vt aliquæ sententiæ longa Patrum attestatione suffultæ incipiant vocari in dubium, eo quod tractu temporis fundamenta appareant satis vrgentia, & quibus, si viverent, forsân illi prisci Patres suffragarentur, v. gr. sententia de aquis super Cœlestibus diù inconcussa fuit, quousque rationibus non contemnendis, & Divo Thoma, & Augustino non improbantibus ex adversa parte probabilis sententia surrexit: De hac re videndus est Pererius noster tomo 1. in Genes. disput. vltim.

11 Obijcies 5. Saltem Div. Thomas 1. part. quæst. 103. & 2. 2. quæst. 164. art. 2. probat existentiam Paradysi etiam independentè ab habitatione Enoch, & Eliæ. Sed auctoritas Div. Thomæ cum rigore Scholastico confociata respui non debet: ergo Paradysus adhuc existit. Antecedens constat ex locis citatis, & ex Pererio lib. 3. quæst. 3. vbi plures congerit rationes,

quare Paradysus frustra non fuerit, licèt humano vsui non deserviret. Ad hoc argumentum. Respond. disting. maior. *Existentiam, actualem, & in presenti.* Neg. maior. existentiam, idest *Perseverantiam Paradysi vtilem post eiectionem primorum parentum.* Concedo maior. & admissa minori quoad probabilitatem sententiæ ex tanto Doctore neg. conseq. Nam Div. Thom. simul, cum Theodoretò, Beda, Hugo del Sancto Victore, Rabbano, Strabo super Genes. rationes affert, quibus constat Paradysum vtilem fore, eiectionis primis parentibus, scilicèt, primo, vt homo ad documentum haberet bonum illud, quo caruerat per peccatum. Secundo vt esset in terris aliquid aspectabile, quod speciem daret Paradysi Cœlestis, & alia motiva, quæ, vt legenti constabit, solum postulant, vt Paradysus conservaretur in terris post peccatum Adami, licèt post Diluvium, quo deletus fuit, iam non persistat.

12 Obijcies 6. Paradysus collocatus fuit vltra omnem terram, vt aliqui tenent cum Divo Ephrem: ergo per Diluvium non periit. Antecedens probatur, quia Enoch erat tempore Diluvij seruandus; sed non in aliqua parte terræ, propter Diluvium: ergo in Paradiso vltra terram. Ad hoc argumentum. Respond. negand. antec. & ad probationem disting. maior. Erat seruandus *providentia ordinaria.* Neg. maior. *Speciali.* Conced. maior. & disting. min. *Stando providentiæ speciali.* Neg. minor. *Providentiæ ordinariæ.* Conced. minor. & nego consequentiam. Quis enim disitebitur Deum non nisi ex speciali providentia Enoch transfuisse, atque eum ad suos fines fuisse constitutum? Porro poterat Deus adhuc sub aquis eum inenarrabili suavitate perfundere, vel in aeris regione eum interea suspendere, & recreare, quousque Diluvium finiretur. Qualis autem

tem fuerit hæc providentia singularis à nobis non est inquirendum, aiente Chrysostomo hom. 21. in Genes. *Siquis curiosius rogare velit, quem in locum Deus Enoch transtulerit? Discat non convenire humanis mentibus ea, quæ à Deo fiunt, curiosius explorare, sed credere.* Neque dicat aliquis Chrysostomum in hoc loco non satisfacere, sed potius fugere: est enim valdè distinguendum inter quæsitæ, & responsa Scripturarum: ubi enim vestigia extant ad resolveudum, vel in Sacra Pagina, vel in PP. vel in Historijs; Patres, & Theologi cum reverentia interpretantur, atque resolvunt; ubi vera merè divinatoriè incedendum sit, doctissimè se abstinere: sicuti peritus Medicus abstinere à Prognostico, quando indicantia deficiunt. Sic autem est quæsitum de loco, ubi servaretur Enoch, supposito, quod illum Deus speciali providentia servaverit.

13 Obijcies 7. Saltèm tempore Christi morientis Paradysus extabat: ergo: & nunc. Anteced. probatur ex illis verbis, quæ dixit Christus ad latronem: *Hodie mecum eris in Paradyso.* Ad hoc argumentum respond. negando anteced. & probationem: licet enim Theophilactus, & Euthimius ea verba intellexerint de Paradyso terrestri. *Sed hi AA. (ait Maldonatus) solam Paradysi vocem secuti Christum post mortem una cum latrone in Mesopotamiam sine culpa deducunt, aut ubicumque tandem Paradysus ille fuit.* Igitur circa talia verba variant Interpretes; nam alij intelligunt Cælum pro Paradyso, ut sunt Cyrillus Hierosolymitanus Cathec. 13. Nisenus de Resurrectione Domini, Chrysostomus hom. 2. de Cruce, & latrone, & August. tract. 111. in Joannem. Alij sumunt Paradysum pro Christo; quod tribuunt Augustino, & Bedæ. Alij tandem fundatius cum Maldonato Paradysum esse arbitrantur sinum Abrahamæ, eo quod locus requietis fo-

ret; & sub hoc nomine Lazarus dicatur ab Angelis deportatus Lucæ 16. 22. Ita Athanasius in Epist. ad Epitectum, August. lib. 12. de Genes. ad litteram, cap. 34. Justinus quæst. 76. ad Orthodoxos. Prudentius in Hymno pro exequijs defunctorum, apud Maldonatum, Matth. 27. De verbis autem Pauli 2. ad Corinthios 12. *Raptus est in Paradysum*, intelligentia est pro Cælo, iuxta alia verba ipsius ibidem: *Raptum esse usque ad tertium Cælum*: Et similiter illud quod dicitur Apoc. 2. *In Paradyso Dei mei*, de Cælo debet intelligi.

14 Obijcies 8. Verisimile est, quod Paradysus existat in terra incognita ad Austrum, & appellata: *Terra ignis*: ergo sine fundamento asseritur Paradysum iam non existere. Anteced. probatur: tum ex ijs, quæ accepi à Patre Josepho Raymundo Arxò viro eximiæ virtutis, & Missionario apud Synas, qui mihi retulit tales ibi terras existere cum incolis, & se magno desiderio accendi, eò usque penetrandi, ubi quidem æstus erat maximus, & propterea *terra ignis* appellabatur. Tum, quia verisimile est inibi pro Paradyso custodiendo flammeum gladium evibrari, ubi tantus ignis apparet. Ad quæ valdè appositæ sunt verba Præceptoris Angelici 2. 2. quæst. 164. artic. 2. ad quintum, ubi sic ait de Paradyso: *Ille locus præcipuè videtur esse inaccessibilis propter vehementiam æstus in locis intermedijs ex propinquitate solis. Et hoc significatur per flammeum gladium, qui versatilis dicitur propter proprietatem motus circularis huiusmodi æstum causantis. Et quia motus corporalis creaturæ disponitur ministerio Angelorum, ut patet per Augustinum 3. de Trinitate convenienter etiam simul cum gladio versatili Cherubim adiungitur ad custodiendam viam ligni vitæ. Unde Augustinus dicit in 11. super Genes. ad litteram hoc per Cælestes utique potestates etiam in Paradyso visibili factum esse, credendum est, ut per Angelicum ministerium esset illic quædam ignea custodia.*

Er-

Ergo verisimilè est ibi Paradysum abscondi; & temerè profertur, eum modò non perseverare. Ad hoc argumentum. Respondeo 1. concesso anteced. negando consequentiam. Benè enim probatur verisimilitudo, quæ favet sententiæ oppositæ, quin nostram evertat; verisimilitudo enim reperitur, & reperiri potest in vtraque parte opinante; sed veritas non nisi in vna: quare cum sententiæ oppositæ concedamus tam amplam probabilitatem, non est, cur negemus verisimilitudinem. Respondeo 2. Negando anteced. ad eius probationem ex relatione dico: ea omnia benè stare, licèt verum sit, quod per diluvium periit Paradyfus: constat enim nobis de diluvio inundante universam terram sub universo Cœlo; & de Paradyso: *Pro terra ignis* verò solum sunt debiles coniecturæ. Ad probationem ex Div. Thom. respondeo Sanctum Doctorem ea dicere satis consequenter ad positionem suam de Paradyso adhuc permanente; non enim negamus, hunc cum PP. Paradyso adhuc existenti adhærere propter receptam hactenus de Paradyso opinionem, eo quod pondus argumentorum ad illum negandum olim non ita claresceret, quovisque tractus sæculorum, & hominum circumcursionem per Orbem, eum nullibi existere, comperere: & ideò iam à doctis hominibus (vt ait Pereyra) & etiam ab Academijs negativa probatur opinio. Quoad verba tamen huius loci non multum gravamur: quippè (vt legenti constabit) sermo in illo articulo dumtaxat est de proximiori tempore ad eiectionem quam primi Parentes de Paradyso propter peccatum pertulere.

15 Obijcies 9. Div. Augustin. hæc. 59. referentem, vt errorem Seleucianorum, quod Paradysum visibilem negabant: ergo, &c. Respond. Id debere intelligi quatenus assererent, Paradysum ab initio non fuisse corpora-

lem, sed spiritualement, provt commemorat Sanct. Doct. lib. 8. de Genes. ad litteram. Non verò id debet intelligi de ijs, qui negant persistere. Quod vt melius patefiat, notari debet ex Philastrio de Hæresibus, & S. August. Hæresi 59. illos pariter negare veram corporum resurrectionem, torquentes ad sensus suos realitates fidei: ponebantque Christi humanitatem in sole. Item asseriebant. Materiam mundi Deo fuisse coæternam, inde cogeabantur eludere illa verba: *Plantaverat autem Deus ab initio Paradysum voluptatis.* Quæ nos fatemur, obijcies 10. D. Hieron. lib. de Vitis Patrum, vbi refert, Monachos, quæ viderunt Paradysum: ergo existit. Respond. Id neque receptissimum esse, neque tam historicè, quàm mysticè esse accipiendum, eo quod opera Angeli intervenisset: *Neque tale opus certò esse Sanct. Hieronymi*; sed ex Bellarm. de Scriptor. Ecclesiastic. est variorum, & pars allegata certò non est Hieronymi. Obijcies 11. Div. Hieronymum ad Ephes. 4. aientem, hominem restituendum esse ad culturam Paradyfi: ergo, &c. Respond. Eam Interpretationem non vrgere, eo quod similiter ibi dicat, & Angelum Apostatam reversum iri ad id, quod primo creatus est, quod est erroneum, & ex Bellarm. vbi suprà, tale opus potius est Pelagij.

16 Claudat hanc quæstionem noster Benedictus Pererius lib. 3. in Gen. disp. 1. quæst. 5. vbi eam sententiam pugnacissimè, & eruditissimè defendit, & ait: *Nec verò debet hanc sententiam obruere, & obterere Doctorum contrariè opinantium autoritas, & multitudo.* Exindeque pergit doctissimè fulciendo suas, & infirmando partes adversas, ne videlicet, vt traditio intemerabilis habenda sit ea, quæ non est omninò legitima, & constans, concluditque ibi sic loquutus: *Hanc nempe sententiam doctissimi quique huius nostri sæculi*

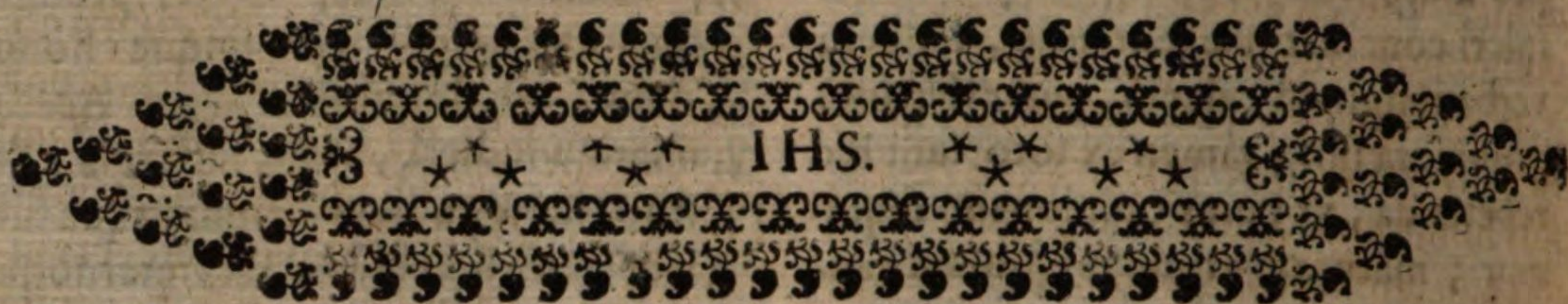
maximè approbarunt ; quiquidem Author postea, lib. 7. quæst. ultim. ad eandem controversiam regreditur, non minùs eruditus, ac antè. Vbi postquam pro more suæ eruditionis plurimum fulcri conciliat suæ sententiæ, tandem verba iungit ad calcem, quæ etsi paulò prolixiora sint ; tamen ex toto sunt hic repetenda, ut cuius opinionem sequimur ; maturam atque religiosam cautionem non deferamus, præsertim cum ea servitura sit, & ad specimen ingenij, & eruditionis non sepeliendum, & ad debitam moderationem, & reverentiam in opinando de rebus gravissimis retinendam.

17 „ *Ait ergo* : Cæterum illa sit „ huius disputationis clausula ; veteri „ sententiæ non aliud suffragari, quàm „ vetustatem eius, & consensum Doc- „ torum ; quæ tamen duæ res, vel solæ, „ pro magno haberi debent, eæque in „ quæstionibus ad fidem non spectan- „ tibus, valdè probabilem sententiam ; „ in his quæ ad fidem pertinent, etiam „ certam possunt efficere. Huic autem „ opinioni, quod Paradysus non exis- „ tat, adsunt, & Sacrarum Littera- „ rum præsidia, & humanarum ratio- „ tionum firmamenta, nec quicquam „ ei deesse videtur præter antiquita- „ tem, & sectatorum multitudinem, „ atque claritatem. Et hæc quidem „ sunt, quæ libuit ad ea quæ tertio li- „ bro de hac quæstione disputata sunt, „ in præsens dare. Illud autem non fue- „ rit alienum, occasione huius quæ- „ stionis, quam tractavimus, in univer- „ sum lectorem hoc loco admonere: in „ huiusmodi quæstionibus recens ex- „ orientibus, quæ nec ad fidem spec- „ tent, & videntur tamen admodum „ probabiles, atque plausibiles, mag- „ na esse utendum cautione, tutissi- „ mumque forè non statim eas, ut pla- „ nè veras, & certas divulgare, præ- „ fracteque, ac mordicùs tueri, veteri „ Doctorum sententia non solum post-

„ habita, sed etiam fastidiosè superbe- „ que reiecta. Verùm eas opiniones „ constanter, lente, ac morosè exami- „ nare, & probare oportet, nec nisi ut „ probabiles tantum prodere, spectare, „ quæ Doctorum piorumque homi- „ num, & florentissimarum Acade- „ miarum iudicia, atque suffragia, ut, „ si ab illis repudiata damnataque fue- „ rint ; prorsus abijciantur, eternoque „ premantur silentio ; sin autem lau- „ data, probataque pervulgentur, „ tunc inoffensè, ac securè non tantum „ privatim aprobari ; sed etiam publi- „ cè doceri, & defendi queant ; verùm „ ita ut nihilominus is, qui debetur „ veteri sententiæ honos, & reveren- „ tia semper exhibeatur. Equidem (vo- „ lo enim his novissimis verbis, & hac „ consilij, & propositi mei testificatio- „ ne priorem hunc totum commen- „ tiorum meorum in Genesim ter- „ minare) probabilitatem huius opi- „ nionis cum cura, & diligentia trac- „ tare volui non studio aliquo novita- „ tis, nec ad ostentationem ingenij „ aut doctrinæ (Dominus scit, animi, „ sensusque mei conscius, & testis) sed „ flagrantissimo amore investigandæ „ reperiendæque veritatis, præcipuè „ autem zelo quodam Sacrarum Littera- „ rarum, scilicet ut quæ traduntur in „ in his de loco Paradysi de quatuor „ eius fluminibus, aliisque rebus simi- „ libus, sicut à nobis explicata sunt, „ non modò non viderentur cuiquam „ commentitia incredibilia, & absur- „ da ; sed quasi maximè consentanea „ rationi, maximeque verisimilia „ cuivis etiam infidelium, probari pos- „ sent. Quod si quid etiam in hoc, „ erratum fuerit, certè non arrogan- „ tiæ, aut temeritatis ; sed pietatis „ cuiusdam ; atque zeli error fuit, „ quem ego facili dignum venia præ- „ denti, & æquo Lectori visum iri „ confido. Quæ quidem verba pia, „ morigera, atque discreta lubentius „ quam

quam opinionem ipse complector;
tanto plus, quanto, & disputandi
gratia cum bonis Authoribus supe-
rioria produxi; & tamen conatu

plus pio quam problematico senten-
tiæ affirmanti, & receptissi-
mæ adhærere quoque
nod defino.

QUÆSTIO SECUNDA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

DE FRUCTU VERO LIGNI, QUOD EST IN ME-
dio Paradyfi præcepit nobis Deus; ne comederemus.

Genes. 3. vers. 8.

A R T I C U L U S.

VTRUM PRIUS SOLI ADAMO, QUAM EVÆ IM-
positum fuerit tale præceptum?

NOTABILIA.

1

OTO primò: Non
solum Adamum li-
gatum fuisse illo pri-
mo præcepto non
comedendi de ar-
bore scientiæ boni, & mali; sed etiam
Evam eius consortem: tum ex verbis
ipsius textus in cap. 3. Genes. vers. 3.
vbi dicitur: *De fructu vero ligni, quod
est in medio Paradyfi, præcepit nobis Deus,
ne comederemus.* Vbi per *ly nobis*, & *co-
mederemus*, satis constat utrique fuisse
præceptum impositum. Tum ex pro-
nuntiato omnium Interpretum. Tum
denique, quia ex Sacro Textu constat,
Evam peccasse, & increpitam, puni-
tamque fuisse à Deo, suaque maledic-

tionem exprobratam per illa verba;
vers. 16. cap. 3. *Mulieri quoque dixit
Multiplicabo arumnas tuas, & conceptus
tuos: in dolore paries filios, & sub viri
potestate eris: & ipse dominabitur tui.*
Quæquidem omnia manifestè arguunt
Evam quoque præcepto fuisse liga-
tam.

2 Noto 2. Rationem dubitandi
in hac quæstione originem trahere ex
diversitate versionum, si quidem, dum
mentio fit huius præcepti Genes. 2.
vers. 16. sic explicat prohibitionem
versio Latina, & Vulgata: *De lignis au-
tem scientiæ boni, & mali ne comedas.*
Loquendo in singulari. Cui consen-
tiunt, atque concordant exemplaria
Chaldæa, & Hebraica. Græci autem
codices hanc eandem prohibitionem

ex-

explicant in plurali, dicendo : *De ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedatis.* Et in eodem numer. id usurpat Augustin. lib. 8. de Genes. ad litteram cap. 17. dum dicit : *Comederitis ; & Gregor. lib. 35. Moral. cap. 10. dum ait : De ligno autem scientiæ boni, & mali ne tetigeritis.* Hinc ergo præsens controversia movetur : num, videlicet, prius soli Adamo, quam Evæ impositum fuerit tale præceptum, an utrique æquè primo?

3 His positis, duplex in hac re versatur sententia. Altera asserens, simul utrique, & æquè primo, impositum fuisse tale præceptum. Quam sententiam tenet Rupertus lib. 2. de Trinitate, & operibus eius, cap. 32. Et alij, quos, suppresso nomine, citat Pererius : Item, & ipse Pererius eam promovet ut probabilem, tom. 1. Genes. lib. 4. quæst. 1. in disputat. de Præcepto. Secunda sententia per oppositum asserit, tale præceptum primo Adamo soli impositum fuisse, & postea etiam Evæ. Huius sententiæ Patroni sunt August. lib. 8. de Genes. ad Litteram, cap. 17. Abulens. Genes. 13. quæst. 217. & Perer. tom. 1. in Genes. lib. 4. disput. de præcepto, quæst. 1.

4 Cum quibus AA. etiam est mea sententia, & dico : *Predictum præceptum prius soli Adamo, dein Evæ etiam impositum fuisse.* Probatur 1. sic: Narratio, & series ipsius in Sacra Pagina deferenda, atque turbanda non est sine fundamento gravi, & urgenti. Sed hæc series narrationis postulat prius Adamo soli tale præceptum fuisse impositum : & contra id vllum grave fundamentum non urget : ergo soli Adamo tale præceptum fuit impositum. Minor quoad secundam partem constabit ex argumentorum solutione. Quoad primam probatur : series narrationis narrat præceptum impositum fuisse Adamo,

Dec. III.

prius, quam formaretur Eva : ergo postulat prius Adamo soli fuisse impositum tale præceptum. Antecedens patet, quia Genes. 2. vers. 17. ponitur prohibitio præcepti dicens : *De ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas.* Et postea vers. 22. dicitur : *Et edificavit Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem.*

5 Probatur 2. conclusio persequendo idem medium alia via. Tale præceptum impositum fuit, antequam formaretur Eva : ergo prius ipsi soli, quam Evæ. Probo antecedens : tale præceptum impositum fuit Adamo statim, ac fuit à Deo collocatus in Paradyso. Sed iuxta seriem narrationis prius fuit Adam translatus in Paradysum, quam formaretur Eva : ergo prius fuit impositum ipsi, quam Evæ. Minor constat : Quia Genes. 2. vers. 15. dicitur : *Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in Paradyso.* Et postea, vers. 22. *Eva formatur.* Maior autem probatur : tale præceptum fuit impositum ipsi, & tale lignum prohibitum, quando cætera Paradyssi ligna fuere Adamo permissa. Sed statim à collocatione Adami in Paradyso, cibus erat ei assignandus propter urgentiam alimenti : ergo tale præceptum fuit ipsis impositum statim à collocatione Adami in Paradyso. Maior constat ex Genes. 2. vers. 16. ubi dicitur, præcepitque ei dicens : *Ex omni ligno Paradyssi comedite, de ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas.* Urgetur 1. Verba hæc immediatè antè relata consequuntur etiam immediatè ad illa : *Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in Paradyso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum.* Ergo præceptum fuit impositum Adamo statim à collatione in Paradyso. Urgetur 2. Ab absurdo : nisi enim arbor illa fuisset vetita Adamo statim ac Paradysum ingre-

Tt

gre.

grederetur ; forſitan comediffet ex ea : & vel ſerpens non tentaviſſet Adamum , fructu iam guſtato : vel ſi tentaffet , Adamus ei non crediſſet de verbo illo quod tam fallaciter uſurpabat : *Eritis ſicut Dij ſciētes bonum , & malum.* Sed ut probatum eſt , Eva fuit formata , poſt Adami collocationem in Paradyſo : ergo huic ſoli impoſitum fuit prius tale præceptum.

6 Obijcies 1. Ex ratione dubitandi. Græci codices ſic præceptum explicant in plurali : *De ligno autem ſcientiæ boni , & mali ne comedatis.* Ergo ita intelligendum eſt. Probatur conſequentia 1. Quia æquè utrique conſorti videbatur eſſe imponendum ; cum poſſet uterque manum ad ligna porrigere , & uterque etiam ad vitam pariter informari deberet. 2. Quia DD. Eccleſiæ talem lectionem amplectuntur : Gregor. dicendo : *Ne tetigeritis.* Et Auguſtin. ſingularem per pluralem numerum explicando ſic : *Ex omni ligno Paradyſi comedes ; de ligno autem ſcientiæ boni , & mali ne comedas.* In quacumque enim die comederitis ex eo , morte moriemini : Ergo in plurali intelligendum eſt tale præceptum , & explicanda eſt verſio Latina per Græcam , prout exhibet Auguſtinus. Ad hoc argumentum. Reſpond. diſting. anteced. *Et hic codices diſcordant à primis fontibus Chaldeo , & Hebraico , & Latina Vulgata.* Conced. anteced. *Et concordant.* Nego antec. & conſequentiam. Itaque ſemper hi poſthabendi ſunt codices Græci : vel enim fidem ſibi volunt arrogare propter vetuſtatem , & originem , & quoad id anteferendi ſunt Chaldæi , & Hebraici , utpotè primitivi : vel propter authoritatem , & tunc præferenda eſt Vulgata Latina , quæ à Concilio Tridentino declarata eſt authentica : cumque utrobique legatur in ſingulari : *Ne comedas* , hæc lectio no-

bis eſt anteferenda , & amplexanda. Ad primam probationem conſequentiæ reſpondeo , utrique ſanè impoſitum fuiſſe tale præceptum propter rationes ibi traditas : ſed non æquè primò , cenſemus enim , necdum formata Eva , ſoli Adamo præceptum fuiſſe impoſitum , & poſtmodum , ſivè immediatè à Deo , ſivè mediante Adamo , ipſi etiam Evæ intimatum fuiſſe. Ad ſecundam probationem de DD. Eccleſiæ in primis repono Div. Hieronymum , qui in exponendis Sacris Scripturis proviſus eſt Docteur Maximus , atque eſſe debet antelig-nanus : qui cum Vulgatam verſionem fecerit de Hebræo in Latinum ; talem prohibitionem legit in ſingulari. Deinde , ad Gergor. & Auguſtin. dico , ſpecioſa quidem eſſe Auguſtini verba ad argumentandum ; ſed non tanto robore prædita , ut præſeferunt : illi enim Sancti PP. de præcepto differebant , prout illud inveniebant in Scripturis intimatum , ſivè in ſingulari , ut Genef. 2. ſivè in plurali , ut Genef. 3. verſ. 3. *Præcepit nobis Deus , ne comederemus.* Undè , cum ibi hoc ſingulare punctum non diſputarent , & ad rem , de qua erat ſermo , potiùs quaſi utrique impoſitum eſſet commemorandum , eo , quod fuiſſet uterque Parens mortis poena mulctatus ; ideò prædicti PP. commodius Phraſes pluralis numeri uſurpaverunt ; quin mentis eorum ſit negare , quod priùs Adamo , quam Evæ fuerit tale præceptum aliquantisper impoſitum. Atque etiam pro LXX. Interpretibus obſervari debet eos hic ut ſæpè alias loquutos fuiſſe Paraphraſticè , & in rem potiùs quam in ſcrupuloſum rei ordinem intentos.

7 Obijcies 2. Si ordini narrationis ſtandum eſt , non potuit imponi præceptum Adamo , priuſquam Evæ. Sed in ſeriè , & ordine narra-tio-

tionis constabilita est conclusio : ergo ipsa se evertit. Probo maior. antequam imponeretur tale præceptum. Satis prius in ordine narrationis Deus locutus fuit cum Adamo , & Eva, ipsis providens de alimento , & victu : ergo si standum est ordini narrationis, non poterat soli Adamo prius imponi præceptum. Antecedens patet, quia Gen. 1. postquam ver. 27. dicitur: *Masculum , & foeminam creavit eos.* Subditur versic. 29. *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram , & universa ligna , quæ habent in semetipsis sementem generis sui , ut sint vobis in escam.* Confirmatur : Ex illis verbis , *universa ligna* , quia si post præceptum impositum Deus, hæc protulisset, non dicere debuisset , *universa ligna* , quin exciperet lignum vetitum. Atqui non excipit : ergo quia id protulit ante impositionem præcepti. Ad hoc argument. Respond. distinguend. anteced. Si standum est ordini narrationis simul cum littera textus. Nego antecedens : *Præcisè ordini narrationis.* Subdisting. *Sine figura anticipationis , ubi requiritur.* Concedo antecedens : *Cum ea.* Nego antecedens , & consequentiam. Duo enim debemus attendere , & concordare, scilicet , expressionem textus , & litteram primo loco : Secundo autem seriem, & ordinem narrationis, provt ipsa magis cohærere videatur , miscendo , videlicet, anticipationem referendi nonnulla, ubi oportuerit: conveniunt ergo Tostatus , Cornel. & alij Interpretes, in eo, quod primo cap. Gen. nonnulla per anticipationem prænarata sunt , quæ postmodum eveniunt. Insuper videmus locutionem præceptivam fuisse in singulari iuxta illa verba : *Præcepit ei : ne comedas.* Vnde locutiones in plurali præiactas in cap. 1. non nisi per anticipationem dictas esse arbitramur cum Interpretibus : quin propterea fundamen-

Dec. III.

tum conclusionis nostræ labascatur , & evertatur : nos enim non soli insistimus ordini narrationis , sed complexo ipsius , & textus : neque assumptum nostrum est non intervenire anticipationem in tota serie narrationis Moysæ ; sed in aliquo tractu ipsius , in quo ad illam inducendam fundamentum non adest. Itaque regula ad admittendam , vel respiciendam anticipationem in narratione Scripturæ , est , quod quoties rerum relatarum veritas , aut specialis distributio non vrgent ; servanda est series narrationis , & ordo. Cumque evidens sit , Deum non posse loqui Evæ , antequam formaretur , cogimur fateri , non nisi per anticipationem dicta fuisse ea , quæ referuntur , cap. 1. de Deo , quasi ad utrumque parentem directæ , & destinata, eo quod postea in 2. cap. Eva formata dicatur. Sed cum nihil obstat, quò minus servetur ordo narrationis, cap. 2. scilicet , quod Adamus collocatus fuerit in Paradyso , & ligatus præcepto , prius quam formaretur Eva , quin potius propter superiora videatur ita congruere ; ideo in hoc cap. 2. Genes. mensuramus eventus per ordinem narrationis ; licet in cap. 1. Genes. aliter sentire cogamur de aliquibus ibi narratis. Ad confirmationem : Respondeo 1. nego maior. Quando enim res, quæ excipienda est , non est , multiplex ; sed unica in conspectu plenissimæ multitudinis , non tollit quò minus sermo fieri possit , quasi de universalitate , omnia includendo ; præfertim ibi , & in ea oportunitate loquendi , ubi exceptio non vrget. Respondeo 2. disting. maior. Quia exciperet vetitum : *Statim , & immediate ad verba dicta.* Nego maiorem : *Sub eodem filo narrationis.* Conced. maior. & disting. maior. *Sub eodem filo.* Nego maior. *Ibi statim , & immediate.*

Tt 2

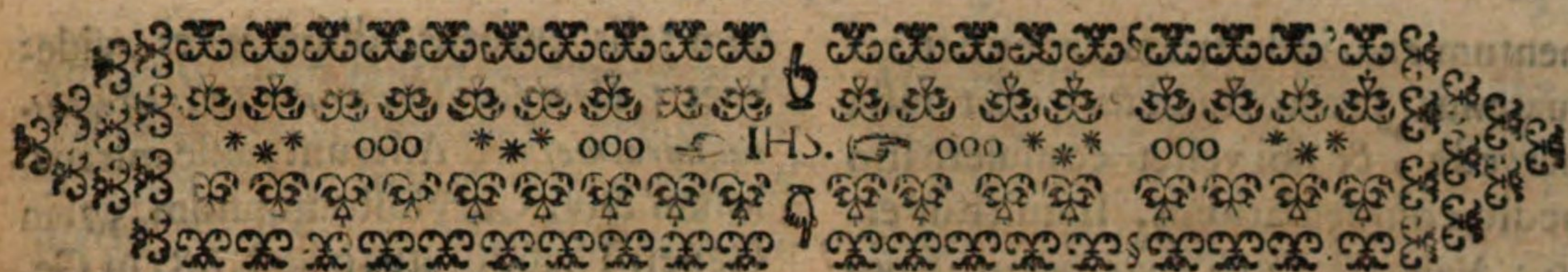
tè.

tè. Concedo minorem, & nego consequentiam. Sæpè enim in colloquijs non multum curamus circa aliquas propositiones vniversales, quas proferimus de exceptione aliqua facienda statim, ac vniversalis ipsa profertur, quando, nimirum, sub eodem filo sermocinationis venit exceptio oportunè subsequutura. Et ita quidem est in presenti: nam in 1. cap. Genes. describit Moyfes creationem vniversi, & hominis dominatum vniversalem: quare illhuc advocat illa verba Dei, quæ ad rem faciunt, & prout ad rem faciunt; servata ipsis intereà sua veritate magis explicita sigillatim postea expendenda: & ideò pergit postmodum in sua narratione; & cap. 2. præceptum narrat, & lignum excipit: quæ exceptio tam continenter facta, perinde est ac si statim ad illa verba: *Vniuersa ligna* fuisset adiuncta.

9 Obijcies 3. Per nos, & in rei veritate Eva fuit ligata tali præ-

cepto. Sed non legitur Evæ seorsim ab Adamo fuisse tale præceptum impositum: ergo impositum fuit simul vtrique. Ad hoc argumentum: Respondeo, disting. consequ. *Simul, & aequè primo vtrique.* Nego consequentiam: *Prius à Adamo, & postea simul vtrique, vel virtualitè, vel formalitè.* Concedo consequentiam: Dicimus enim, quod antequàm formaretur Eva, præceptum intimatum erat Adamo: postquam verò Eva formata fuit, duplici modo dicere poteris vtrique simul impositum fuisse tale præceptum, vel quatenus impositio facta Adamo, simul virtualitè fiebat Evæ, cuius caput erat Adamus, & cui ipse præceptum denuntiaret: vel in aliquo ex colloquijs familiaribus, quæ cum parentibus primis Deus ipse miscebat, vtrique simul tale præceptum refricuit, ac renovavit; & ex his dicito id, quod malueris.

QUÆSTIO TERTIA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

GYRA OMNES GREGES TUOS, ET SEPARA
cunctas oves varias, & sparso vellere. *Genes. 30. vers. 32.*

ARTICULUS.

VTRUM LICITUM FUERIT ARTIFICIUM, QUO
Jacòb suos greges multiplicavit?

NOTABILIA.

I NOTO primò : Histo-
riam, quæ refertur
in cap. 30. Genes.
quæ contigit inter
Jacòb, & Laban so-
cerum suum : cum enim Jacòb ageret
de reversione in patriam suam cum
vxoribus, & liberis suis, voluit mer-
cedem accipere pro eo, quod in mune-
re pastoritio multum, & proficuum
Labano præstitit famulatam : pepigit-
que cum ipso, ut quidquid de grege
unicolore varium nasceretur, & ma-
culosum, sibi contingeret; quæ verò se-
cùs Labano Socero suo cederent. Quo
pacto inito, & utrimque suscepto, Ja-
còb apposuit propè rivos aquarum an-
te oves tempore concipiendi virgas de-
corticas, quas cum tempore coitus
imaginarentur; variatis foetibus ef-
fent gravidandæ, ut Jacòb lucrum ma-
ximum ex industria sua reportaret.
Quod cum reapse ita fuerit executio-
ni mandatum; Jacòb ditatus est plu-

rimum, & greges plurimos congre-
gavit.

2 Noto 2. Apparitionem Angeli
positam à Moyse post pactum, & rela-
tam, cap. 31. Genes. vers. 11. & ea,
quæ ei consiliatus est Angelus super
discessu, & gregibus varijs, & macu-
losis, accidisse ante pactum, ad quod
ex Angeli admonitione in somnis Ja-
còb motus fuit : proindeque in tali
cap. ea dicuntur per manifestam reca-
pitationem, licet verè antea accidis-
sent. Atque id tradit Pererius diligen-
tissimus scrutator eorum omnium, quæ
in Genes. tractari, ac disputari con-
suefunt; & ipsemet contextus attentè
perlectus satis id videtur innuere.

3 Noto 3. Rationem dubitandi
esse, quia ex vna parte videtur nocu-
mentum inferri Labano cum ea indus-
tria, ynde Jacòb ita sibi multiplicavit
foetus, & greges : ex alia verò parte vi-
detur tale factum posse excusari; vel
quia non, nisi Angelo præmonente,
fuerit usurpatum : vel quatenus natu-
ralis scientia, & pastoritium experi-
men-

mentum eam industriam peperisset; vel quatenus Jacob fraudatus esset iusta mercede , & sibi vellet consulere illo medio compensationis. Inquiritur ergo : *Num ipse Jacob licite tale artificium usurpaverit , quo sibi tam magnum lucrum accrevit?*

4 Noto 4. Quæstionem hanc de explicatione licitudinis talis operationis omnino alligari ad Historiam textus , prout legitur in versione Vulgata , ut enim observavit Div. Hieronymus de traditionibus Hebraicis in Genes. *Multum* (ait Sanctus Doctor. *apud septuaginta Interpretes confusus est sensus, & usque in presentem diem nullum potui invenire nostrorum , qui ad liquidum , quid in hoc loco diceretur , exponeret.* Deinde, ut videre est apud Pererium etiam super textu latino , & cohærentia historiæ non modicum disceptatur inter DD. graves , & antiquos, ut sunt Lyra, Tostatus , & Caietanus apud Perer. Nos autem versionum fidelitatem hic non disceptantes , neque cohærentiam historiæ filo interpretationis persequentes , vnicè id punctum attingimus , & disceptamus , quod supra insinuavimus : *Num , videlicet , suppositio , & non disputato textu Vulgate, ut potè authentico, id lucrum , quod Jacob ex prædicto artificio reportavit , licitum fuerit , necnè?* Circa sententias de licitudine operationis prædictæ non invenio quas memorem; iustratis AA. valdè præcipuis , scilicet, Bonfrerio , Cornelio , & Pererio , eo fortè, quod in Patriarcha nobilissimo totius Populi Hebræi rationi sit consentaneum , ut omnes Scriptores Catholici in eo nihil carpant; sed cuncta potius laudent , atque defendant à difficultatibus contra nonnulla gesta insurgentibus , & quæ militare , & supplere poterunt pro adversa sententia. Ut tamen circa id factum de more nostro divisionem non omittamus; sciendum est AA. esse divisos in hac re circa efficientiam , seu virtutem effecti-

vam talis eventus , disputantes , videlicet : *Num fuerit naturalis talis effectus-vel miraculosus?* Asserunt fuisse miraculosum Div. Chrysostomus hom. 57. in Genes. Theodoretus quæst. 88. in Genes. Esse verò naturalem tradere videntur Hieronymus in quæstionibus Hebraicis. Augustin. lib. 18. de Civitate Dei, cap. 5. & quæst. 93. in Genes. Isidorus lib. 12. Ethimologiarum. Quibus tactis.

5 Sit nostra conclusio : *Licitum fuisse tale artificium à Jacob usurpatum.* Probatur sic. Quoties in viro celeberrimo Scripturarum, à Deo electissimo, & eius favoribus cumulado videmus aliquid gestum ; debemus id licitum reputare , si nihil contra convincat, & via suppetat defendendi. Sed Jacob fuit vir celebris Scripturæ , ut tota ea constat, & tale gestum de gregibus non convincitur esse illicitum ; immò via suppetit defendendi : ergo tale factum licitum fuit. Maior constat : quia interpretatio gestorum facienda est iuxta tenorem vitæ , & conditionem personæ. Minor quoad primam partem, seu potius secundam constabit ex solutione argumentorum : quoad tertiam verò probatur sic. Licitum fuit Jacob id, quod sibi ab Angelo Domini apparente consulitur. Sed Angelus Domini apparuit in somnis Jacob , & tale artificium ei dixit: ergo, &c. Minor probatur ex illis verbis Genes. 31. vers. 11. & 12. ubi dicitur : *Dixitque Angelus Dei ad me in somnis : Jacob ? Et ego respondi , adsum.* Qui ait : *Leva oculos tuos , & vide universos Masculos ascendentes super fœminas, varios Masculos, ac respersos. Vidi enim omnia, quæ fecit tibi Laban. Ego sum Deus Bethel , ubi vnxisti lapidem , & votum vovisti mihi. Nunc ergo surge , & egredere de terra hac revertens in terram nativitatis tuæ.* Sed hæc apparitio Angeli fuit dicta per recapitulationem in cap. 31. in effectu verò contigit cum Historia cap. 30. ergo, &c. Minor patet ; tum ex iplo con-

contextu ipsius Historiæ, quæ sic videtur facilius accommodari: tum ex Perrer. super hunc locum, atque ex Bonfrerio ita loquente: *Verisimile mihi sit, quod supra precedenti cap. insinuavi, hanc visionem contigisse priusquam Jacob cum Labano prima vice conveniret, & indicari hic, licet obscure, Jacob edoctum ab Angelo quid rogaturus esset Laban: quomodo se gerere deberet, & quid facturum, & Labani facultates ad se transferret, atque adeo edoctum illud artificium virgarum versicolorum, quidque tandem secuturum esset, impressis varijs in Phantasia speciebus, quæ hæc omnia repræsentarent.*

6 Probatur secundo minor quoad secundam partem Laban debebat plura Jacob propter famulatum Lyæ, & Rachelis. Sed super his acquirendis, poterat Jacob licite uti tali artificio: ergo licitum fuit. Maior constat; tum ex his, quæ habentur toto cap 31. tum ex illis verbis Angeli vers. 12. *Vidi enim omnia, quæ fecit tibi Laban: tum, ex toto famulatu Jacob ex ijs, quæ narrantur, cap. 30. Minor probatur: Tale artificium erat iusta compensatio pro debito, & difficultate recuperandi; sed compensatio fit licite, maxime accedente consilio sapientis, omniumque maxime, si accedat autoritas Dei: ergo licite uti poterat tali artificio. Maior patet ex illis verbis Jacob Genes. 31. vers. 7. dicentis: *Sed, & Pater vester circumvenit me, & mutavit mercedem meam dicem vicibus. Minor etiam est certa; unusquisque enim ius habet, ut sibi compenset ea, quæ aliqui recuperare non potest; maxime in prædictis circumstantijs.**

7 Probatur 3. eadem minor quoad tertiam partem. Licitum est, & non fraudulentum uti aliquo artificio, propriaque experientia, & notitia in pacto, in quo quis habet contra se vim naturæ. Sed Jacob in pacto suo habebat contra se vim naturæ: ergo licite uti poterat tali artificio, & industria.

Minor constat: quia cursus naturæ ferebat, ut de grege albo, albi foetus, & de nigro nigri foetus exorirentur. Maior probatur: quia ius habet quispiam reddendi contractum ad æqualitatem, quotiescumque in adversa parte videt excessum: ergo non esset fraus compensare vires naturæ arte, & industria. Urgetur: quia sic paciscendo cum Laban, satis subindicabat Jacob se aliquo medio usurum, ne, (quod erat sperandum) omnes pecudes unicolors evaderent: ergo nulla fiebat iniustitia Laban socero suo. Nunc sic; sed quando adest multiplex via excusationis, debemus Jacob excusare: ergo in hoc facto excusandus est ab omni labe iniustitiæ.

8 Obijcies 1. Eatenus salvaretur tale artificium ab iniustitia, quatenus per illud Jacob sibi compensatione consulere. Sed tali compensatione uti non poterat: ergo nec artificio. Probo minorem: Jacob erat servus Laban; sed servus compensatione uti non valet: ergo, &c. Minor patet ex propositione damnata Innocentij XI. quæ numero est 37. & ait: *Famuli, & famule domesticae possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quæ maiorem iudicant salario, quod recipiunt: ergo, &c. Ad hoc argumentum. Nego minorem: & ad probationem distinguo minorem: nequit uti servus compensatione facta: Iudicio privato ipsius, Concedo minorem: Iudicio prudentum, vel speciali inspiratione Dei, & consilio si de hoc satis constet. Nego minorem, & conseq. Quia ex propositione damnata solum prohibetur oculta compensatio servorum arbitratui suo relicta; non tamen speciali Dei inspiratione intimata, ut constat in nostro casu ex illis verbis, Genes. 31. vers. 9. *Talit Deusque substantiam Patris vestri, & dedit mihi.**

9 Obijcies 2. In compensatione debet servari æqualitas cum iure, & debito. Sed Jacob illam non servavit; nam,

nam, ut inquit textus, Genes. 30. vers. 43. *Ditatusque est homo ultra modum, & habuit greges multos, ancillas, & servos, camelos, & asinos: ergo illicitè se gessit Jacob.* Ad hoc argumentum. Respond. distinguend. maior. *In compensatione stricta, & iuris humani.* Concedo maiorem: *Ampla, & iuris Divini.* Nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam. Quoniam ut indicant verba textus, fuit Deus Author huius compensationis; quippè, & Angelo revelante facta est, & ipse Jacob manifestè eam Deo attribuit, vers. 9. per illa verba: *Tulitque Deus substantiam Patrij vestri, & dedit mihi.* Et idem fecerunt Rachel, & Lya, quando dixerunt, vers. 14. & sequentibus: *Nunquid habemus residui quidquam in facultatibus, & hereditate domus Patris nostri? Non nè quasi alienas reputavit nos, & vendidit, comeditque pretium nostrum? Sed Deus tulit opes Patris nostri, & eas tradidit nobis, ac filijs nostris, unde omnia, quæ præcepit tibi Deus, fac.* Itaque fuit compensatio, ut ostendunt priora verba, sed non stricta, & constricta per ius humanum; sed de Jure Divino amplissimo, & liberali manu Dei longè procedens ad locupletandum: quare quomodocumque, & quantumcumque greges cederent, & accrescerent Jacob; nulla Labano inferebatur iniuria. Responderi potest 2. negando assumptum quatenus in prima distributione pecudum versicolorum nihil reperitur pretij exorbitantis: quod verò postmodum ex benedictione Dei fructus responderint foelicissimè usque ad Jacobum insignitè ditandum, contigit per accidens in ordine ad iustitiam contractus qui præcessit, & perfectus iam erat in ipsa pecudum traditione.

10 Obijcies 3. Illicitum est, semper, inire pactum, vel sponsonem cum aliquo circa eventum futurum, & clam illum eventum in suas partes

sollicitare. Sed ita fecit Jacob: ergo segeffit illicitè. Maior patet, quia illicitum est spondere cum Joanne, Petrum quidpiam esse facturum, quod ille indifferentè facere; vel omittere potest: & me clanculum ipsum Petrum in meas partes omni artificio pertrahere: tollitur enim illa contingentia rei, & quasi æqualitas, quæ pertinebat ad iustitiam pacti: ergo, &c. Ad hoc argumentum. Respondeo distinguendo maiorem: Circa eventum futurum, physicè quidem indifferentem; sed moralitè in partem adversam inclinantem, & determinatum. Nego maiorem: Circa eventum indifferentem tam physicè, quam moralitè. Subdisting. In meas partes pertrahere, scù sollicitare: Per media illicita, & fraudulenta. Concedo maiorem: Per media, licèt occulta à iure permessa, immò, & à Deo dictata. Nego maiorem, & distincta minori per eosdem terminos respectivè, nego consequentiam. Itaque in primis advertendum est in aliqua sponsonem circa eventum determinatum; quod utraque pars potest considerari æquè contingens; vel pars mihi opposita, licèt absolutè contingens, tamen quasi moralitè necessaria. Quando secundo modo res se habet, tunc mihi spondenti, licet illam maiorem inclinationem rei in partes adversas licitis coæquare industrijs, ne vincat, sed contingentia æqualitas compensetur, immò, & in hoc, quod est pacisci, visa superioritate adversarij, subindicare quisque videtur, se ad extraordinaria quædam, tametsi licita, recursurum. Itaque greges parere foetus unicolores, aut versicolores, physicè contingens erat; moralitè tamen stando naturæ de grege toto nigro, plures omninò nigri erant evasuri, & de grege albo plures albi. Undè Jacob sese quodammodo, quasi industria sua, notitia, & experimento armaturum pollicebatur, ut vinceret: non secus, ac sponsor rei arduæ, v. gr. ho-

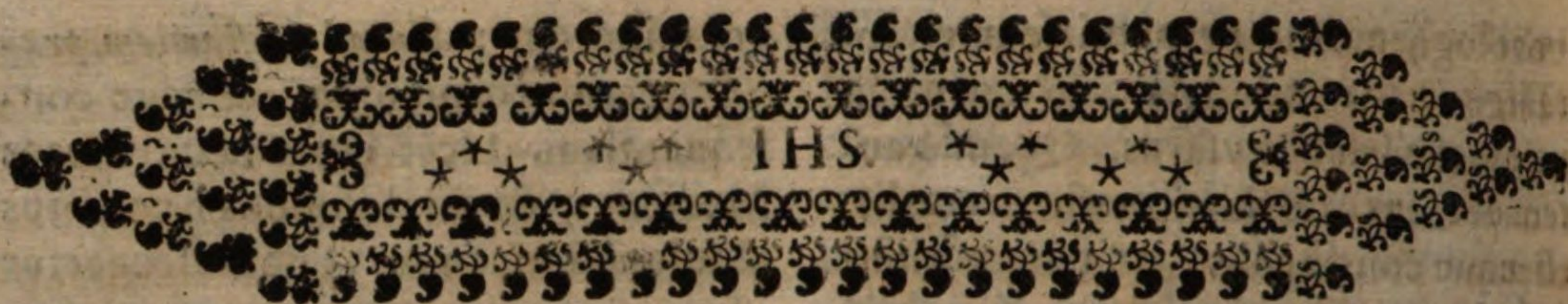
horologii motus perpetui semper intelligitur sua industria, in quantum valeat esse semper vsurus. Quando autem eventus, de quo sponsio procedit, est æquè contingens, non licet alteri spondentium per fraudem, & media illicita, sibi bonam sortem præripere, aut rem pendentem ex mero arbitrio alterius vehementi sollicitatione antevertere, & occupare: hæc enim censentur integritati ipsius pacti contraire. Bene autem potest uti scientia, & experimento suo, si res per manus eius tractanda est: nam hæc omnia tacitè permessa creduntur ab utroque propter ius privatum alterius. Quæ omnia multò magis vrgent in casu præsentis respectu Jacob spondentis, qui, ut solitus erat cum Deo agere, sive cum Angelo; ex eo acceperat medium, quo, & sponsurus esset, & sponsione facta foret vsurus.

II Obijcies 4. Ideò artificium licitum esset, quatenus in eo intervenisset miraculum. Sed eventus ille à natura fuit: ergo non fuit licitum. Maior videtur nostra: Minor patet ex Hypocrate, Galeno, Vallesio, Delrio, & alijs plurimis citatis à Bonfrenio, & Pereyra aientibus, phantasia tempore conceptionis imprimere foetui figuras illas, quas versat. Ad hoc argumentum: Respondeo 1. permissa maiori, distinguendo minorem: Fuit à natura, quoad substantiam, modum, & circumstantias talis effectus. Ne-

go minorem: Quoad substantiam præcise, permitto minorem, & nego consequentiam. Licet enim iuxta citatos Medicos, & Philosophos hæc virtus absolutè loquendo, non denegetur phantasie, vel tempore conceptionis, vel saltè in lenta formatione foetus, (quod Hieronymus, & Augustinus, videntur admittere, & etiam Isidorus) attamen tanta intensio imaginandi in tot gregibus, & tantus numerus foetuum videntur esse miraculosa, quoad modum, & multò magis quoad circumstantiam temporis, & personæ, cui per Angelum talia fuerant inspirata. Et in hoc sensu fortè Theodoretus cum Chrysostomo, talem eventum naturalem fuisse negarunt. Quin, & licet nullum in facto conceptus extitisset miraculum; sufficeret affatim esse miraculosè præcognitam voluntatem Dei ex monitu Angeli. Respondeo 2. negando maiorem; quia præscindendo à miraculo, & revelatione, putamus id etiam licitè evenire potuisse, tum ob compensationem tam iustam, præsertim in persona, quæ non tam erat servus, quam filius; & erga personam, cui compensatio non occultabatur, sed palam potius per pactionem ipsam offerebatur; tum etiam, quia ex dictis, ipsamet sponsio facta contra cursum naturæ, licentiam dabat propriæ scientiæ, & industriæ, ut adversario contra-

iret.

QUÆSTIO QUARTA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

IN ARCA AUTEM NON ERAT ALIUD, NISI
duæ tabulæ lapideæ. 3. Reg. cap. 8. vers. 9.

A R T I C U L U S.

UTRUM IN ARCA TESTAMENTI ALIQUANDO
fuerint urna manna, & virga Aaron præter
tabulas legis?

NOTABILIA.

NOTO primo: In hac
quæstione, si in qua-
vis alia, esse ratio-
nem dubitandi verè
fortissimam, utpotè
quæ resultet ex textibus quoad spe-
ciem sibi mutuò contradicentibus, &
aliundè cuiuslibet ipsorum Scriptor sit
Author Canonicus, & cuius fides in-
elevabilis est. Alter ergo textus repe-
ritur in lib. 3. Regum cap. 8. vers. 9.
Alter autem apud D. Paulum in Epist.
ad Hebræos cap. 9. vers. 4. Verba
prioris textus sic se habent: *In Arca au-
tem non erat aliud, nisi duæ tabulæ lapideæ.*
Verba posterioris sic se habent: *In qua*
(id est Arca Testamenti) *urna aurea*
habens manna, & virga Aaron, quæ fron-
duerat, & tabulæ Testamenti. Ecce in
utriusque textus verbis apparet forma-
lissima contradictio! Nam si verè ait
Paulus, quòd in Arca testamenti erant

manna, virga, & tabulæ; quomodo
dicitur in lib. Reg. quod in Arca Testa-
menti non erat aliud, nisi duæ tabulæ?
Profecto ambo Scriptores sunt Cano-
nici, & infallibiles, & in quibus men-
dacium reperiri non potest: Aliundè
altera propositio tam contradictoriè
pugnat cum altera, ut vna neget, quod
altera affirmat, ut utrumque ex lege
contradictionis componi non possit:
Quomodo ergo hic nodus tam diffi-
lis est enodandus? Fateor equidem
hanc Antinomiam vnam esse ex clario-
ribus quoad verba, quæ in tota Sacra
Pagina poterunt inveniri.

2 Noto 2. particulam, seu præ-
positionem *in* habere in Sacris Litteris
usus multiplices, & æquivalentias, quæ
pro huius rei expeditione debent oportu-
nè observari. Primo enim præposi-
tio *in* æquivalet præpositioni *cum*. Ut
videre est, tum Genes. 32. ubi dicitur:
In baculo meo, transivi Jordanem. Pro *cum*
baculo meo transivi, &c. Tum Psalm. 2.
ubi

vbi dicitur: *Exultate ei cum tremore*. Vbi Hebraicè legitur præpositio BETH quæ significat *in*. 2. Quia præpositio *in*, seu *en*. Græcè EN æquivalet iuxta Robertum Stephanum ad præpositiones Græcas ΕΙΣ, & ΚΑΤΑ quæ significant *ad*, & *secundum*. 3. In Lexicis, Græcis, & Latinis præpositio *en* EN significat aliquando *intus*. Vbi notandum est ly *aliquando*: quia non dicit *semper*, vnde pendebit ex proportionem rerum significaturum. 4. Præpositio *in* poni etiam solet loco præpositionum *per*, & *sub*. v. gr. quando dicitur *in illo tempore*, perinde est ac dicere *per illud tempus*, vel *sub illud tempus*, &c. 5. Præpositio *in* potest æquivalere ad præpositionem *ante*, v. gr. quando dicitur: *Ambulabat Iesus in Templo*, id est *ante Templum in porticu Salomonis*. Vbi notandum est, quomodo ex his, quæ aliundè constant, & ex proportionem rerum significatarum, in hoc textu prima præpositio *in* æquivalet præpositioni *ante*, & secunda servat suum significatum, quia Christus verè ambulabat in porticu Salomonis. Denique vt notavit Anselmus apud Ludovicum Thenam in Epist. ad Hebræos præpositio *in* significat locum, sed cum latitudine, se extendendo ad loci proximitates, seu loca proxima significanda, cuius exemplum esse potest ille textus: *Hec facta sunt in Bethania trans Iordanem, vbi erat Joannes baptizans*. Quæ vera sunt etsi Joannes non in ipsa vrbe, seu castelio; sed proximè baptizaret.

3 His observatis multiplex apparet sententia, omisso placito Caietani, qui tantopere hoc loco præoccupatus est, vt inde colligeret, hanc Epistolam nec Paulinam esse, neque Canonicam. In quo vir alioqui ingeniosus in interpretando hallucinatus est. Igitur prima sententia omninò negat in Arca fuisse virgam Aaron, & auream urnam manna. Ita Nicolaus de Lyra in hunc locum, & etiam Abulensis Dec. III.

quæst. 6. Caietanus, & Burgenfis in Epist. ad Hebræos. Ribera lib. 2. de Templo cap. 2. Azor tom. 1. lib. 6. cap. 47. Secunda sententia per oppositum asserit, revera intra Arcam fuisse cum duabus tabulis lapideis urnam manna, & virgam Aaronis. Hanc sententiam tenet Div. August. quæst. 105. in Exodum. Sanct. Thom. Theophilatus Oecumenius, Salmeron, & plures alij Interpretes in Div. Paulum: insuper Montanus in apparatu libro de Siclo. Quæ sententia in duas alteras subdividitur: quarum prima sentit, in textu lib. Reg. solùm loqui de legibus à Deo datis vniverso Israeli, ita vt sensus esset, quod de omnibus legibus datis Israeli, solùm duæ tabulæ lapideæ servarentur in Arca; quod inde probat: quia Deuter. 31. vers. 24. constat, leges alias extra Arcam servari. Hanc sententiam defendunt aliqui, quos supresso nomine refert Gaspar Sanchez in hunc locum, & ipse non improbat; quin potius quoque inclinat in eam. Secunda sententia id componit, quatenus licet antiquioribus sæculis non fuerint in Arca virga Aaron, & manna; tamen posterioribus sæculis, in quibus, & vixit Apostolus, illa verè fuerunt in Arca. Huius opinionis sunt Theophilactus in locum Paul. Bellarm. tom. 1. lib. 1. cap. 17. Canus lib. 2. de Locis, cap. 11. Michael de Medina lib. 6. de Recta in Deum fide, cap. 25. Gaspar Sanchez lib. 3. Reg. cap. 8. Ambrosius Catarinus Clavi 2. Zegerus, & Michael de Palacios.

4 Cum quibus AA. sit etiam nostra sententia, quatenus ambit vtramque viam compositionis, vt pateat propter externam, & apparentem oppositionem verborum neminem esse absterrendum à scrutanda veritate, & sententia. Dico ergo: vterque supra relatus textus sibi concordat, tam in sententia affirmantium, urnam, &

virgam intra Arcam extitisse aliquando, quam in sententia negantium, ea vnquam fuisse intra Arcam. Probo primam partem conclusionis, postea probaturus secundam. Textus Div. Pauli loquitur, ut ibi constat, de temporibus Moysis, & Tabernaculi dicens, tunc temporis fuisse intra Arcam urnam manna, & virgam Aaron; sed verisimile est, quod temporibus Regum, & Templi Salomonici iam non esset intra Arcam urna, & virga: ergo ambo textus per diversa tempora componuntur, licet re ipsa urna, & virga aliquando in Arca extitissent. Prob. min. Valdè verisimile est, quod toto tempore, quo fuit vagum, & mobile Tabernaculum, ita ut de mansionem in mansionem deportaretur, causa religionis, & securitatis, etiam in Arcam includerentur urna manna, & virga Aaron, (etsi alioqui ibi tanquam in proprio loco non essent collocanda, nec permansura) & quod postea, ædificato Templo, singula in suis locis reponerentur: ergo verisimile est, quod virga, & urna in temporibus Regum in Arca non fuissent, licet verè antea extitissent. *Confirmatur*: Quia ipsa monitio narrationis in libris Regum, quod nihil aliud esset in Arca tunc, nisi duæ tabulæ lapideæ videtur non obscure subindicare, antea quidpiam aliud intro extitisse; præsertim, cum ibi sermo sit de præsentem, siquidem verba anteriora sunt: *Vsq̃ue in præsentem diem.*

4 Probo 2. partem nostræ conclusionis. Ambo textus possunt in concordiam venire, licet manna, & virga Aaron intra Arcam numquam extiterint: ergo etiam in hac sententia vterque textus sine contradictione salvatur. Prob. antec. Verosimile est, quod intra Arcam numquam extitissent urna, & virga Aaron, & quod nihilominus salvetur veritas in textu Pauli: ergo ambo textus possunt in concordiam venire; licet urna, & virga

intra Arcam numquam extiterint. Probo primam partem antec. postea probaturus secundam. Verisimile est, quod in tot Sacerdotibus respicientibus altissima veneratione Arcam Domini nemò auderet aliquid ibi includere, vel excludere de ijs, ad quæ Arca non fuerat destinata; sed pro manna, & virga Aaron non fuerat destinata Arca Domini, sed Tabernaculum: ergo verisimile est, quod intra Arcam urna, & virga numquam extiterint. Min. constat, tum ex illis verbis, *Exod. 16. vers. 34. Posuitque illud (manna) in Tabernaculo reservandum.* Tum *num. 17. vers. 10. Dixitque Dominus ad Moysen, refer virgam Aaron in Tabernaculum testimonij, ut servetur ibi in signum.* Mai. etiam patet, quia tales Sacerdotes, si aliquid in Arca includerent, vel excluderent præter Domini ordinationem, potiori iure timere deberent, ne forsitan punirentur plusquam Oza, qui videns Arcam Domini inclinantem, eam tetigit, & expiravit. Probatur 2. pars primi antec. Eatenus non salvaretur veritas Pauli, quatenus præsens textus Apostoli determinatè significaret per *ly in qua*, quod omnia illa, scilicet urna, virga, & tabulæ intus aservabantur; sed hoc est falsum: ergo salva potest manere veritas Pauli, etsi urna, & virga intra Arcam non extitissent. Min. prob. 1. ex 2. notabili: Quia præpositio *in* æquivalet præpositioni *ad*, & *secundum*; & non significat semper *intus*: ergo *ly in qua* poterit ita explicari, ac si diceret *ad quam*, vel *iuxta quam* Arcam erat urna, & virga. 2. Quia ut *ly in* significaret cum maiori alligatione idem, quod *intra*, desideratur verbum substantivum *erant*, quod in Græco Idiomatè non subaudi-ri solet, sicut in Hebræo: Nam si textus Div. Pauli diceret *in qua erant*, &c. videretur nos magis cogere ad sentiendum, cum cuncta intra Arcam posita existimasse. 3. Quia ut constat ex Div. Anselmo, & secundo notabili nos-

nostro, prepositio *in* significat locum cum latitudine ad proximitates, v. gr. *Ambulabat Iesus in Templo*, id est, *ante Templum*; vel baptizabat Joannes *in Betania*, id est *propè*. 4. Quia ubi dicitur in Deuteron. cap. 31. *In latere Arce*, legit Hebræus *mitsad*, id est *à latere*; cum tamen *à latere* non tam significet ipsum latus præcisè, quam etiam propinquitatem ipsius: ergo de primo ad ultimum, licet urna, & manna cum virga Aaron intra Arcam numquam extiterint, ut indicat liber 3. Reg. tamen constat veritas Div. Pauli, & textus evadunt ambo concordēs.

6 Obijcies 1. contra primam partem conclusionis: Incredibile prorsus apparet, quod de Arca Domini Sanctissima, & terribili quispiam auderet tempore Templi extrahere aliquid, quod olim, in ea clausum fuisset: ergo si iuxta Paulum tempore Moysis in Arca fuerunt urna, & virga, etiam temporibus Regum existerent; & textus Reg. falsus evaderet. Anteced. patet: Quia cum paulò ante hæc tempora Oza tremendo Dei iudicio, & supplicio fuerit punitus, quippè ac esset ad Arcam; urgebat magis timor, & tremor, ne ex ea aliquid extraheretur. Ad hoc argum. respond. disting. anteced. Incredibile apparet, quod id fieret *sine oraculo Domini, vel sine religiosissima, & humillima executione Sacerdotum*. Concedo anteced. Cum altero ex his. Nego anteced. & conseq. Oza enim temerarius, & sine Oraculo Domini, aut consultatione Sacerdotali ausus fuit Arcam attingere; in nostro autem casu verisimile est vnum è duobus, scilicet: vel quod rem ita Sacram Sacerdotes non nisi supplices, & veneratione pleni attentarent; neque nisi humiles, ac cernui perficerent; cum humilibus Deus det gratiam; vel fortè quod de tali re facienda haberent Oraculum Domini, licet fileatur in

Scriptura, & in Historicis Hebræis Philone, & Josepho, vel alio. Quin imò dici potest; quod non filetur in Scriptura, siquidem à Paulo postea commemoratur, non secus ac nonnulla Veteris Testamenti supplentur à Div. Paulo, v. gr. fletus Jacob in lucta, & nomina Magorum Ægypti, aliaque apud Gaiparem Sanchez lib. 3. Reg. cap. 8.

7 Obijcies 2. Locus destinatus pro manna, & virga erat tabernaculum, & non Arca: ergo numquam fuerunt in ea. Anteced. patet ex locis iam citatis, & supra datis, scilicet num. 17. vers. 10. & Exodi 16. vers. 35. Ad hoc argument. disting. anteced. *Quoad positivum tabernaculi*. Conced. anteced. *Quoad positivum tabernaculi, & negativum Arce*. Subdistinguo: *Locus destinatus non erat Arca ordinarie, & per se loquendo*. Concedo antecedens: *Per accidens, & in casu extraordinario*. Nego antecedens, & conseq. Non enim negari potest, locum destinatum pro virga, & manna esse tabernaculum, prout constat ex textibus præallegatis; sed neque negari potest, quin poenes Sacerdotes cum Summo Pontifice Aaron consideret arbitrium, vel consulendi Dominum ad accipiendum Oraculum, vel ex alijs iam præhabitis Divinæ Maiestatis responsis ea omnia providendi, quæ ad religiosè portanda tabernaculum, Arcam, & reliqua conducebant; cumque ipse labor itineris, & motus continuus poscerent, ut urna manna, & virga Aaron tutò, & sine discrimine portarentur, ea alicubi includi, nullibi aptius res tam Sacræ recludi poterant, quam in Arca pro tempore nimirum, & casu extraordinario itineris; quamquam extra id temporis suis quæque locis ad iussu Domini singula reponi deberent. Undè etsi locus prædictorum ordinarius, non foret Arca; tamen per

per accidens, & extraordinariè verna, & virga intra Arcam fuerunt inclusa.

8 Obijcies 3. Arca non poterat capere virgam: ergo saltè virga non fuit in ea. Prob. anteced. Arca habebat duos cubitos longitudinis cum semisse sed virga Aaronis profecto esset maior: ergo Arca virgam non caperet. Respond. negand. anteced. & ad probationem respondeo 1. neg. min. Quia vt verisimile est, aut erat per modum sceptri, videmus enim fuisse virgam potestativam, aut erat per modum baculi, & virgæ gestatoriæ; videmus enim eam esse virgam peregrini, vel peregrinam, eo quod ipsa iter longum confectura etiam esset; & utrovis modo illa fuerit, videtur quod duos cubitos cum dimidio non foret excessura. Sed si velis illam longiorem. Respond. 2. permissa tali min. nego conseq. Quia receptissimum est quod virga illa, quæ solet esse insigne iustitiæ, sit longior, proindeque flexibilis, & plicabilis, quemadmodum passim ab apparitoribus, & satellitibus circumfertur: cumque virga Aaronis insigne quoddam credi debeat iustitiæ, inde est, quod quamquam in longitudine Arcam excesse-rit, nihilominus flexibilitate, & plicabilitate sua facile posset intra Arcam accomodari.

9 Obijcies 4. contra 2. partem conclusionis, secundamque viam componendi difficultatem. Licet præpositio in alioqui habeat, & subeat varias æquivalentias ad alias præpositiones; id in textu Div. Pauli locum non habet; sed penes tales æquivalentias fit textuum concordia: ergo non est recta, & legitima. Prob. anteced. Inverisimile prorsus est, quod talis præpositio in in nostro textu de tribus rebus, quas concernit, alteram significet inclusam in Arca, & binas ad extra, id est ad Arcam, vel iuxta

Arcam, &c. Sed in textu Div. Pauli tria dicuntur fuisse in Arca, quorum tabulæ lapideæ certissimè fuerunt intra ipsam: ergo tales æquivalentiæ præpositionis in locum non habent in nostro textu. Ad hoc argum. Respond. negand. anteced. ad cuius prob. disting. maior. Inverisimile est, si id permittat textus Pauli, & aliunde ad id intelligendum alter textus pervigeat. Nego maior. Si id non permittat assumptum Pauli, neque modus loquendi ipsius. Concedo maior. & concessa minor. nego conseq. Igitur assumptum Pauli, & stylus ipsius planè permittit, quod talis præpositio in diversimodè referatur ad significandum alia intra alia iuxta, vel prope, provt nimirum ipsæ res significatæ melius se accomodent; tum quia id fert ipsa natura præpositionis cum latitudine, & æquivalentia significantis vt sæpè explicuimus; tum quia ipse D. Paulus loquens ibi de Thuribulo, & Arca indistinctè dicit: *Tabernaculum aureum habens Thuribulum, & Arcam Testamenti.* Cum tamen Arca esset intus, & Thuribulus foris: cuius ratio à priori est, quia assumptum Div. Pauli non erat cuncta sigillatim persequi, & declarare, ait enim ipse ibi: *De quibus non est modo dicendum per singula.* Quare ipse summam, & cursim recitat tabernaculum temporale, vt inde transeat ad spirituale, volens proculdubio ea omnia, quæ refert, ita esse intelligenda, provt oportunè, planè, & sine offensione Sacre Pagine intelligi queant, præsertim in ijs, in quibus ad argumentum Pauli nihil intererat; an ita essent, necne; cuiusmodi erant situs præcisus, & determinatus tam Thuribuli, quam vrnæ manna, & virgæ Aaron. Ad quæ omnia magis lustranda adiiciemus exemplum. Ponamus aliquem v. gr. sic dicere: *Transivi per Murciam, & Matritum, in quo Aula Regia, templum prætiosa, calles amplissimi, ac denique hortuli plurimi, & viridaria per amena ad recrea-*
piu-

tionem. Ecce hic est omninò vera narratio, & præpositio *in* cuncta sub se grammaticalitè regens, de alijs venit intelligenda per *intra*, scilicèt de Palatio, & Templis, &c. De aliquibus verò hortulis, ac viridarijs venit intelligenda per *iuxta*, nam indubitabile est, quod sub eodem filo narrationis comprehenderentur tam viridaria, quæ intra, quàm quæ extra urbem prope illa sunt confita. Vndè limitatio, vel variatio significandi adhuc in vnica præpositione aliundè etiam, quam ex particula, sumenda venit. Explico ulterius: quippè non dicenda est in tali-

bus casibus præpositio *in* vnica; licèt enim semel exprimatur, quando tamen plures sub se casus habet; grammaticalitè in singulis subauditur, & in quolibet horum regiminum exerit vires, quas potest, non autem omnes æquivalentes. Vndè sic æquivalet textus: *In Arca vna habens manna, & in Arca virga Aaròn, quæ fronduerat, & in Arca tabula Testamenti.* Ex quibus apicibus grammatizandi clarescit summa concordia, nam sine minimis summa non constant.

(§)

QUÆSTIO QUINTA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

MISIT ERGO NUNTIOS AD BALAM FILIUM
Beor Ariolum. *Numer. 22. vers. 5.*

A R T I C U L U S.

*UTRUM BALAM FUERIT VERUS DEI PROPHEIA,
an Magus, & Propheta Diaboli?*

NOTABILIA.

NOTO primò: Donum Prophetiæ alligatum non esse vitæ, & professioni iustorum; cum enim non pertineat ad gratiam sanctificantem, licèt super ea melius superaddatur; sed ad gratias gratis datas; potest reperiri,

nedum in peccatore, verùm etiam in homine Ethnico prorsus, atque gentili. Vndè oracula prophetica fuderunt in primis Sybillæ, Mercurius Trismegistrus, Zoroastres, quemadmodum latius explicat Eugubinus.

2 Noto 2. Loquendo de prædictionibus, etiam mendacissimis, ut sunt Doemoniacæ, vel prorsus fallibiles, ut sunt prædictiones naturales, so-

solere quandoque illa, quæ prædicta sunt, omninò compleri perinde ac si spiritu infallibili, & verè supernaturali prædicta fuissent; atque huiusmodi narrari solent non pauca, quæ acciderint eo prorsus modo, quo antea fuerant pronuntiata ab Astrologis, & hominibus deditis arti iudiciariæ: quod ideò esse potest, vel quia Deus velit, hos perditos homines suamet perditione punire, dum talibus effectibus obcecari, in suum errorem altius demerguntur; vel quia non numquam prædicta sunt ea, quæ vi naturali, & humanis, etsi perspicacibus, coniecturis apprehendi poterant; vel quatenus vult Deus fidelium mentes ita exercere, ut sciant solum Sanctæ vitæ, Sanctæ Doctrinæ se innixos esse debere, quibusvis alijs portentosis effectibus non fidentes, nisi spiritu legitimo comprobentur.

3 Noto 3. Divinationem posse sumi pro discreta rerum notione, & etiam pro prædictione futurorum. Primo modo sumpta, in bonam partem sumitur. Secundo autem modo maiori ex parte, seu plerumque sumitur ut augurium, præsertim, in viro incumbente in artem pessimam ariolandi. Item hanc artem ariolandi etsi per se reprobata, directamque per se ad effectus pravy, & vanos, aliquando tamen posse per accidens aliquem effectum producere, quin careat aliqua utilitate saltem physica. Pro genere verò divinationis Cabalisticæ, & similium consule Josephum de Turre tom. 4. in fine ubi de Cabbala per otium differit.

4 Noto 4. Rationem dubitandi in hac quæstione consurgere ex eo, quod Balaam num. 22. vocatur *Ariolus*, & quidem fovebat aras Diaboli, atque maledicebat Israeli vero Populo Dei. Ex alia parte luculentam edidit Prophetiam de adventu Christi, quando nimirum dixit: *Orietur Stella ex Jacob, & consurget virga ex Israël.* Quæ

verba non videbantur, nisi vero Prophetæ concedenda. Vnde inquitur: *An Balaam absolutè loquendo Dei Prophetæ, an Prophetæ Diaboli sit nuncupandus?*

5 In hac quæstione duplex est sententia, quarum prima asserit, fuisse Prophetam Dei, à Deoque electum ad Prophetandum. Ita sentit Augustinus Steuchus, Eugubinus in hunc locum, & citari potest Rupertus, & Author commentariorum in Job, qui circumfertur nomine Hieronymi in cap. 32. Quæ parte dicunt, Balaam fuisse Elium, vel amicum Job, initioque verum Prophetam Domini, posteaque avaritia corruptum. Secunda sententia tenet, eum fuisse Ariolum Arti Magicæ deditum, & Prophetam Diaboli. Ita sentiunt Cyrillus Alexandr. lib. 6. de Adoratione, Theodoretus quæst. 40. August. Serm. 103. de Tempore, Origenes hom. 13. in Numer. Ambros. lib. 6. Epistolarum, Epist. 37. Nissenus in lib. de Vita Moyfis sub finem, Procopius, Rabbanus hic apud, & cum Cornello in hunc locum. Tertia sententia est media, quippè neque ipsum Diaboli Prophetam facit, neque Dei Prophetam; sed omnia ad meram naturalem divinationem videtur referre, cuius sententiæ est Philo Judæus apud Bonfrerium in hunc locum, qui tamen incedit cum secunda sententia.

6 Cum hac sit etiam nostra conclusio dicens, Balaam augurem, & Ariolum, seu Diaboli Prophetam fuisse. Probatur multipliciter. Primo: Quia Num. 22. vers. 5. vocatur *Ariolus*; sed hoc nomen falsos Prophetas Diaboli significat: ergo unus ex eis fuit Balaam. Minor patet, tum ex textu Levitici, ubi dicitur, cap. 19. vers. 31. *Ne declinetis ad Magos; nec ab Ariolis aliquid sciscitemini.* Sed consultatio Ariolorum non prohiberetur; nisi mendax esset eorum spiritus: ergo, &c. Tum quia hoc nomen *Ariolus* Magis, & Malefi-

Ieficis convenit, & pro eis vſurpatur, vt conſtat ex Toſtato num. 22. & ex Cyrillo, Theodoreto, Auguſt. Ambr. Niſſeno, Procopio, Rabbano apud Cornelliū cap. 23.

7 Probatur 2. conclusio: Talis eſt Propheta, qualia ſunt opera, quibus incumbit; ſed ipſe vacabat divinationi, & augurio; & divinatio, & augurium non erant propria Prophetarum Dei: ergo falſus erat Propheta. Prob. min. Quoad primam partem, poſtea probaturus quoad ſecundam tūm ex cap. Num. 22. vbi dicitur: *Perrexerunt Seniores Moab, & maiores natu Madian, habentes pretium divinationis in manibus.* Tūm ex textu in cap. 24. *Cumque vidiffet Balaam, quod placeret Domino, vt benediceret Iſraeli; nequaquam abiit, vt ante perrexerat, vt augurium quæreretur.* Prob. iam ſecunda pars min. primò ex textu immediatè relato: Quia ſi augurium eſſet bonum; non illud excuſaret ad benedicendum Iſraeli. 2. Quia Num. 23. verſ. 23. eodem ſenſu, quo dicitur ab ipſo Balaam, non eſſe Idolum in Iacob, dicitur etiam non eſſe augurium in Iacob, nec divinationem in Iſrael. 3. Quia Levitici 20. verſ. 27. dicitur: *Vir, ſive mulier in quibus Pythonicus, vel divinationis fuerit ſpiritus, morte moriantur:* Ergo quia divinatio erat prohibita in Iſrael. Confirmatur: Quia Balaam ſeptem aras ſuperſtitione ſtruxit Baal Deo Regis Balac; & non verò Deo: ergo Propheta erat Magicus. Anteced. prob. Quia dixit Balaam ad Balac: *Sta paulisper iuxta holocauſtum tuum, donec vadam, ſi fortè occurrat mihi Dominus.* Quæ aræ, & holocauſtum erant iuxta ſermonem Balaam ædificata ab ipſo Balac, vt omnia conſtant ex numer. 23.

8 Prob. 3. conclusio: Officiū Prophetarum Dei erat promovere verū cultum Dei veri; prædicere bona futura ad ſolatiū in adverſis; &

Dec. III,

ſupplicia ad deterrendum à peccatis, ac tandem ſcelera cohibere; ſed Balaam omnia in contrarium faciebat: ergo non erat Propheta Dei. Probatur min. primo: Fovebat aras Diaboli, & captabat auguria, vt nuper vidimus, ac volebat maledicere Iſraeli, vt conſtat, tūm hic, cap. 22. Num. Quando iratus eſt Dominus, cum iret ad maledicendum Iſraeli. Tūm Deut. 23. vbi dicitur: *Conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Meſopotamia Syriæ, vt malediceret tibi, & noluit Dominus Deus tuus audire Balaam, vertitque maledictionem eius in benedictionem tuam, eo quod diligeret te.* 2. Illa quæ verè prædixit fuerunt pauca, & in vna tantum occaſione, & Domino cum cogente, vt conſtat ex illis verbis, Num. 22. *Ait Angelus: vade cum illis, & cave ne aliud, quam præcepero tibi loquaris.* Atqui licet actualis Prophetia ſit tranſiens, tamen in Prophetis Dei divinæ illuſtrationes ſunt frequentes, & placidæ; non raræ, & violentæ, vt in Balaam: ergo non Prophetabat, ſicut Propheta Dei. 3. denique: Quia ipſe erat ambitioſus, & avarus, & ſcelera perpetrabat: ergo longè aberat, vt illa cohiberet. Patet anteced. Tūm ex Epiſt. Judæ verſ. 11. vbi dicitur: *Væ illis, qui in via Cain abierunt, & errore Balaam mercede effuſi ſunt.* Tūm ex 2. Petri cap. 2. vbi dicitur: *Derelinquentes rectam viam erraverunt, ſequuti viam Balaam ex Boſor, qui mercedem iniquitatis amavit.* Tūm quia ſcelera conſiliabatur, cuiuſmodi fuit conſilium promiſum, Num. 23. & relatū, cap. 31. ſcilicet ſeducendi, & capiendi per fornicationes Juvenes Hebræos. Vndè dicitur Apoc. 2. verſ. 14. *Habes illic tenentes doctrinam, Balaam, qui docebat Balac mittere ſcandalum coram filiis Iſrael, edere, & fornicari:* Ergo de primo ad ultimum nihil habebat, quod Propheta Domini redoleret.

9 Prob. 4. conclusio: Tūm præ-

Xx

cipue

cipue probari posset Propheta Dei, quando vera prædixit; sed adhuc in illo itinere, & negotio via eius erat perversa, & Domino adversabatur: ergo nullatenus poterat esse Propheta Dei. Prob. min. ex verbis Angeli aientis, cap. 22. *Ego veni ut adversarer tibi: quia perversa est via tua, mihiq; contraria.* Ideoque ab eo evaginato gladio, & per asinam prodigiose loquentem fuit perterrefactus: ergo adhuc in illo itinere via eius erat perversa, & Domino adversabatur.

10 Obijcies 1. Prophetiæ non opponitur Gentilismus, vel persona gentilis, & mores ethnici, sed id poterat esse impedimentum quominus Balaam fuisset Propheta Dei: ergo re ipsa fuit. Mai. prob. ex primo notabili, & ex his quæ affert Eugubinus, scilicet quod Sybillæ, Mercurius Trismegistrus, & Zoroastres verè ex Deo aliquid Prophetarunt; sed nihilominus erant Gentiles: ergo Prophetiæ non opponitur Gentilismus. Ad hoc argument. Respond. disting. anteced. Gentilismus non opponitur Prophetiæ: *Quoad actum aliquem Prophetandi.* Concedo maior. *Quoad deputationem, seu professionem verè Prophetandi.* Et concessa minor. nego conseq. Itaque distinguere oportet actum quemlibet Prophetandi, qui potest à Deo cuicumque personæ etiam Gentili communicari ad utilitatem aliorum, & propter suos fines, à dono verè Prophetiæ, dato nedum propter utilitatem aliorum; sed ad, & propter mentis propriæ illustrationem ut D. Thom. infr. per quod quisque inter personas verè Prophetas, & professione tales debet recenseri, ita ut quasi ex officio, & ministerio donum à Deo acceperit Prophetandi: Et de hoc genere maior est dubitatio, sed tamen cum distinctione procedo, & dico: Quod duæ professiones divinandi, simul ex Deo, & ex Diabolo incompugnabiles sunt, ita ut ubicumque quis

Diabolo in rebus Magicis, artibusque divinatorijs se mancipaverit; à Deo unquam assumi non possit ad exercendum ex deputatione divina donum verè Prophetiæ; nisi circumstantiæ id faciant intelligi. Cuius ratio est, quia si ita Deus donum suum inter nos fallacijs Diaboli permisceret; occasionem daret ut fides adhiberetur falsitati; non secus ac dicere solent Theologi ad tractatum de fide, Deum non posse facere miracula in circumstantijs, in quibus confirmetur falsa doctrina; quod profecto hic interveniret, siquidem plerumque Magi, & divinatores Diabolitendunt ad perversa dogmata confirmanda. Non ergo potest dari donum Prophetiæ in persona artibus Magicis dedita, & augurijs, cuiusmodi fuerat Balaam. In personis autem ritibus, moribusque gentilibus, cuiusmodi fuerunt relatæ, facilius crediderim, illas, quas fuderunt Prophetias, fuisse merè transeuntes, absque vlla personali deputatione, & pro rerum oportunitate à Domino immixtas.

11 Obijcies 2. Signa, quæ concurrunt in Balaam, Prophetam Domini representant: ergo Propheta Domini fuit. Prob. anteced. Balaam in toto negotio eundi ad Regem Balac, semper verum Dominum consulebat: deinde textus ponit hoc nomen *holocausta*, & *Jehova* quod est nomen veri Dei: insuper dicit, Balaam egisse cum Deo; sed hæc omnia sunt signa veri Prophetæ: ergo signa Prophetiæ Balaam Prophetam Dei representant. Ad hoc argument. Respond. neg. anteced. ad cuius probationem distinguo maior. egisse cum Deo corde malitioso. Concedo maior. *Sincero corde.* Nego maior. & disting. minor. *Sunt signa merè externa, & infallibilia.* Nego minor. *Æquivoca, & fallibilia in representando.* Concedo minor. & nego conseq. Non enim videtur negari posse, si totus contextus rite perpenditur; quod scilicet, Ba-

Balaam malitioso corde processerit propter multa. 1. Quia ipse perterrefactus ab Angelo, dixit *peccavi*, id autem non diceret, nisi cum intus conscientia pupugisset. 2. Quia Angelus dixit ei, quod via eius erat perversa: non ergo erat recta coram Domino. 3. Quia ipse interea tractabat auguria, & demum ad pristinos mores ariolandi reversus est. Quare cuncta, quæ refert textus, malitiosè perpetrabat, ut volunt plerique; & expressè ait Rupertus in Apocal. 2. his verbis: *Sic divisus, sic duplex ille Balaam in publico benedictiones Dei tinnulis vocibus concinens in secreto dolum concinans.* Undè ipsi invocanti per suas incantationes, & opera dæmoniaca, tamen Deus occurrebat, ut in ea occasione Prophetaret: quamquam enim per huiusmodi opera Deus ritè non invocaretur, poterat tamen Deus ultro ei dictare, quod veller propter dominium illud, quo universa hominum corda, quocumque malit, agit, & versat. Undè si fictè, & per hypochrism incedebat; nihil mirum, quod, & vera sacrificia Dei, & verum Deum consulere, & nominare affectaret.

12 Obijcies 3. Si erat Propheta falsus Balaam; non posset eius malitia nocere maledicendo, neque poterat prodesse benedicendo; sed ut constat ex toto contextu, Deus conabatur avertere maledictionem eius, & curavit benedictionem inducere: ergo verus Propheta Dei fuit. Mai. patet: Quia preces, seu imprecationes Prophetæ falsi non exaudiuntur, nec sortiuntur effectum. Min. constat, ut dixi: Quia noluit Deus permittere; quod iret Balaam ad maledicendum Israël; sed potius disposuit, ut ei benediceret. Ad hoc argument. Respond. distinguend. maior. Non poterat nocere, & prodesse per se loquendo, concedo maior. per accidens nego maiorem, & concessa minor. neg. conseq. Itaque ma-

Dec. III.

ledicendo, Balaam nocuisset Moabitis, qui freti maledictione eius, ut constat ex illis verbis, Num. 22. *Novi enim quod benedictus sit cui benedixeris, & maledictus in quem maledicta congesseris.* Manus conferuissent cum Judæis; & ab ipsis deleti fuissent ope Dei: *Benedicendo* autem satis constat, quomodo profuit; quia nimirum irrult in eum ex occasione Spiritus Domini, & actualitè Prophetavit ex Deo. Undè ulterius confirmatur responsio: quia nimirum si Deus intendebat avertere maledictionem, & inducere benedictionem, non erat, quia maledictionem formidabat; sed ut magis eluceret Spiritus Domini, postea venturus, quanto magis maledicendi conatus invalescebat; & ideò benedictionem voluit, quia illa profectura erat non de spiritu diabolico, sed de Spiritu Domini, ad id postea irruente.

13 Obijcies 4. Si Balaam fuisset Propheta malitiosus, & simulatus, vel Deus, vel Angelus talem hypochrism reprehendisset; sed de tali reprehensione non constat: ergo verus Propheta Domini fuit. Ad hoc argum. Resp. negand. min. quæ planè falsa est. Quæ enim potest esse correptio clarior, & increpatio, quam illa, qua Angelus ei dixit hæc verba: *Veni ut adversarer viæ tuæ quia perversa est, mihi que contraria.* Deinde quæ reprehensio, & cohibitio Dei magis explicata, quam ipsa evaginatio gladii facta per Angelum, & prodigiosa locutio asinæ, atque minè Angeli ad occidendum, & confessio Balaam de suo peccato? Ita produnt hæc verba, quæ post superiora sequuntur, & quæ Angelus gladio evaginato pronuntiavit: *Et nisi asina declinasset de via dans locum resistenti; te occidisset, & illa viveret. Dixit Balaam peccavi nesciens, quod tu stares contra me: & nunc si displicet tibi ut vadam; revertar.*

14 Obijcies 5. Ille qui ex Deo prædicit futura, qui Deum appellat *Domini suum*, qui dicit sermonem Dei ce-

Xx 2

le.

leberrimum de Christo, & in quem irrui Spiritus Domini, Propheta Domini est; sed hæc omnia fuerunt in Balaam: ergo Propheta Domini fuit. Prob. minor. In primis Balaam prædixit futura, & inter ea illam celeberrimam Prophetiam repertam, Num. 24. vers. 17. ubi dicitur: *Orietur Stella ex Jacob, & consurget virga de Israël.* Deinde irrui in eum Spiritus Domini quia Num. 23. vers. 16. dicitur: *Cui cum Dominus occurrisset, posuissetque verbum in ore eius, ait, &c.* Deinde quia ipse Prophetam Dei, & Domini sui ita se prædicat, Num. 24. vers. 13. *Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti, & auri, non potero præterire sermonem Domini Dei mei, ut vel boni quid vel mali profiteram ex corde meo; sed quidquid Dominus dixerit, hoc loquar?* Ad hoc argument. Respond. disting. maior. qui hæc omnia habet: *Aliquando, & coactè.* Nego maior. qui hæc habet professione: *Ex professione divina, & deputatione Dei.* Conced. mai. & disting. min. habuit Balaam ea: *Aliquando, & coactè.* Conced. min. *Ex professione Dei, & spontè.* Nego min. & nego conseq. Itaque non negamus, Prophetam Balaam in hac occasione ex verò Dei numine Prophetasse, & benedixisse; quippè Deus ad id posuerat verbum in ore eius; sed tamen id fuit irruiendo Deo, & aliquando. Deinde id præstitit coactè: Tum quia Angelus ei prædixerat: *Vade cum istis, & cave ne aliud, quam præcepero tibi, loquaris.* Tum quia dicenti ipsi Balac ad Balaam: *Quid est hoc quod agis? Ut malediceres inimicis meis, vocavi te; & tu è contrario benedicis eis; ille respondit, num aliud possum loqui, nisi quod iusserit Dominus?* Tum quia quando dixit vers. 13. *Se non posse loqui, nisi quod Dominus dixerit, cordis eius malitiam manifestavit, adiiciens: Verumtamen pergens ad Populum meum, dabo consilium, quod Populus tuus Populo huic faciat extremo tempore.* Hoc autem consilium fuit illud pessimum

pelliciendi Hebræos iuvenes, & decipiendi per fornicationem, ut refertur, cap. 31. vers. 16. per hæc verba: *Nonne ista sunt quæ deceperunt filios Israël ad suggestionem Balaam, & prævaricari vos fecerunt in Domino super peccato Phogor, unde, & percussus est Populus?* Undè illa omnia habuit Balaam non spontè, & ex professione sua; sed coactè, & irruiendo Domino, ut Prophetaret. Ratio autem cur scelerato homini Deus indulget tam magnificam Prophetiam in divinis providentijs vestigium habet: solet enim Deus in maximis peccatoribus, ubi abundat delictum, facere gratiæ suæ abundantiam: & ut pro Populo suo solemne testimonium daret. Quare, & ubi abundat error, atque pertinacia ipsius, vult quandoque veritatem suam clariùs illuscescere, & irradiare; ut scilicet ostendatur, nil posse Deo resistere, & adversari; quin propterea personas ipsas, ex eo quod ad aliquam Prophetiam elevet, videatur amplecti; quemadmodum etsi Pontifex Caiphas circa passionem Domini Prophetasset, dicens: *Oportet unum mori pro Populo, ne tota gens pereat.* Non tamen invenit gratiam, & iustitiam coram oculis Domini; sed in sua cecitate relictus est: sic etiam Balaam videtur in sua perversitate relictus, & cum Madianitis postea per Dei Populum miserabiliter interfectus.

15 Obijcies 6. cum replica. Illa verba Num. 22. *Novi enim quod benedictus sit, cui benedixeris, & maledictus in quem maledicta congesseris.* Ex quibus arguitur sic: Hæc verba innuunt, quod Balaam semper vera nuntiaverit; & non solum in actu, sed quasi ex professione, & deputatione divina Prophetæ fuerit; sed per nos qui ita vera pronuntiat, Propheta Domini est: ergo ita fuit Balaam. Ad hoc argum. Resp. disting. maior. Quod semper vera nuntiaverit in re. Nego maior. In estimatione Balac, ita ei loquentis, atque blandien-

dientis. Concedo maior. & concessa minor. nego conseq. Itaque ea verba processerunt à Balac Rege, in cuius opinione Balaàm erat verus Propheta: solet enim propter huiusmodi generis infirmitatem accidere, ut levi quadam credulitate, nedum à Vulgo, sed & à principibus personis, in quibus vanitas regnat facile, habeatur Propheta Dei, qui talem se prædicat, & ementitos effectus quosdam præterdit: ex quo ad plura similia prænuncianda, & revelanda, solent summis precibus, & blanditijs à Principibus advocari; cum tamen non raro impostores soleant esse stupendi: sic Balac hac opinione ductus, Balaàm ad blandiebatur de suis artibus, & Prophetia, ut contra Dei Populum Prophetaret, & suas maledictiones intentaret. Respond. 2. diff. maior. *Ly semper id est aliquoties verà nuntiaverit.* Concedo maior. *Semper in rigore.* Nego maior. & concessa minor. nego conseq. Ut enim præmissimus in notabilibus propter altos Dei fines solet accidere, ut nonnulla vi naturali, & demoniaca opportunè sint prædicta, atque verè completa, quæ in Vulgus manantia famam Prophetæ Dei (falsam tamen) excitant, & usque ad regias aures statim convolant, ut sæpè id usu venire solet cum hominibus Judiciarijs, & mendacibus. Cum autem etiam in Prophetis veris, & qui Spiritu Dei passim afflantur aliquando accidat, ut aiunt SS. PP. quod ex consuetudine Prophetandi interdum de solo Spiritu humano aliquid, veluti esset Propheticum, elabatur; ideò semper in eventibus rerum pronuntiatarum optima nota discretionis est: *Discernere vitam persone, & summam doctrinæ.* Circa quæ omnia, & subsequutura observanda sunt quæ tradit Div. Thom. 2. 2. quæst. 172. artic. 4. & 6. Item Maldonat. & Cornel. Matth. 7. vers. 16. *A fructibus eorum cognoscetis eos.*

16 Obijcies 7. Divinatio boni

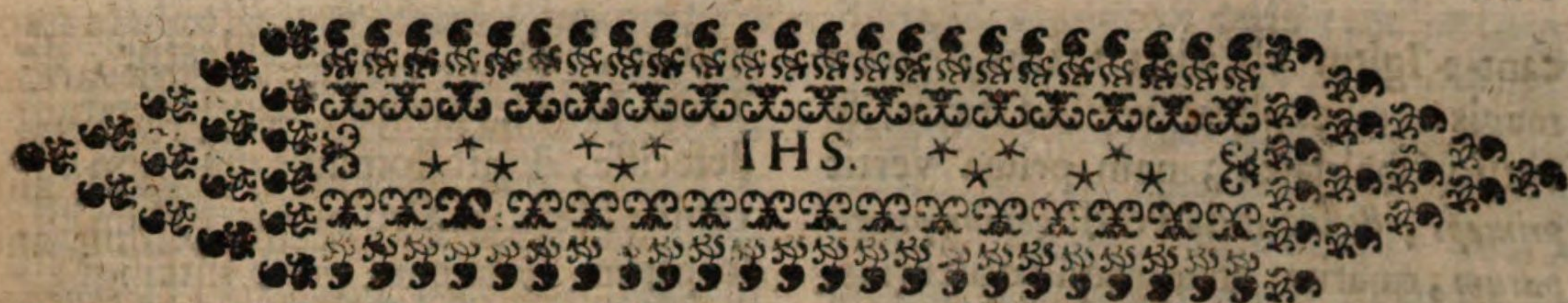
Spiritus est; sed Balaàm divinationi vacabat: ergo Propheta erat Domini Prob. maior. ex text. in lib. Prov. cap. 16. vers. 10. ubi dicitur: *Divinatio in labijs Regis in iudicio non errabit os eius.* Ex quibus verbis probatur sic: Divinatio iuxta hæc verba omnem excludit errorem ab ore Regis; sed sermo ille Propheticus, qui errorem excludit, boni est spiritus: ergo divinatio boni spiritus est. Ad hoc argument. Respond. disting. maiorem: *Divinatio in aliqua acceptione.* Concedo maior. *Provt communiter accipitur, & usurpatur.* Nego mai. & concessa minor. nego conseq. Certum enim est posse nomen divinationis subire aliquam acceptionem penitus innocentem, provt accidit in textu Proverb. nobis obiecto, quoniam ibi sumitur divinatio pro discreta notione rerum, quemadmodum sumi posse, in notabilibus observatum est: & sensus illius textus est: *Quod in labijs Regis inveniri debet discretissima omnium rerum notitia, & comprehensio, ut os eius, quando sententiam dixerit, ab errore liberetur in iudicando.* Ceterum loquendo de præscientia, & prædictione futurorum, si ex sano spiritu procedit, appellatur communiter *Prophetia*; si verò ex spiritu nequam, *divinatio* communiter dicitur: & quidem potiori titulo si nomen divinandi, aut divinationis usurpatum appareat, de homine Ariolo, Magico, & superstitiosis artibus dedito, ut erat Balaàm. Quare licet divinatio posset sumi in bonam partem, ut vult Tostatus, nihilominus in malam plerumque accipitur, & hic præsertim accipienda est. De quibus rebus, & superioribus consule Pererium de divinatione, Delrium de Magia, Joannem Picum Mirandul. & Julium Cæsarem Bulengerum adversus Astrologos.

17 Obijcies 8. Eatenus fuisset Balaàm Propheta Diaboli, quatenus fuisset Ariolus; sed hoc fundamentum est nul-

nullum: ergo Propheta Diaboli non est. Mai. & probatio nostra. Probatur min. Esse ariolum, vel esse ariolos in aliqua Civitate, & Regno beneficium est Civitatis; sed non esset beneficium, si essent quid diabolicum: ergo esse ariolum non est quid diaboli, neque fundamentum, ut Balaàm Propheta sit diaboli. Prob. maior. Deus punit aliquam Civitatem, vel Regnum ariolos auferendo; sed quando Deus punit auferendo, tollit id quod est beneficium: ergo esse ariolos in Civitate, vel Regno beneficium est. Prob. mai. ex textu Isaiaë cap. 3. vers. 3. ubi Deus per modum supplicij, & comminationis dicit hæc verba: *Auferam senen, & ariolum.* Ergo Deus punit, ariolos auferendo. Ad argum. Respond. neg. minor. & mai. probationis. & ad huius probationem. Disting. maior. Deus punit auferendo ariolos quoties hi sumuntur in malam partem. Conc. mai. quando in bonam. Neg. mai. & conc. minor. neg. conseq. Quare legitima solutio adhibenda est; quod ariolus in Scriptura aliquando sumitur in malam partem; aliquando in bonam: & facile colligitur ex adiunctis de Balaàm sumi debere in malam partem: in textu autem Isaiaë cap. 3. vers. 3. sumitur melius in bonam cum P. Gasp. Sanchez. Si autem cum Cornelio admittatur, sumi etiam in malam partem; punitio erit sicut quando Deus puniebat auferendo fana, & idola quæ cordi habebant iniqui; atque adeò non sine ipsorum poena.

18 Obijcies 9. Balaàm saltem aliquando fuit verus Propheta Domini: ergo non absolutè dicendus est Propheta Diaboli. Prob. antec. Traditio Hebræorum ex sententia Ruperti Apocalips. 2. est quod Balaàm fuit Eliù

amicus Jòb. & verus Propheta quoad-
vique propter avaritiam prævaricavit:
ergo aliquando fuit Dei Propheta. Ad
hoc argum. Respond. negand. antec.
ad cuius probationem. Disting. antec.
Est traditio firma authentica, & digna fide.
Neg. anteced. *Traditio falsa.* Concedo
antec. Quippè constat ex septuaginta
Interpretibus, quod Eliù amicus Jòb
fuerit Idumæus, ut legi potest apud
septuaginta in Jòb cap. 32. vers. 2. De
Balaàm autem constat fuisse de Mesopotamia: Tum quia Deuteron. 32.
vers. 4. dicitur: *Conduxerunt contra te
Balaàm filium Beor de Mesopotamia Syria.*
Tum quia ipse Balaàm, num. 23. ait:
Vocatum fuisse de Aràm, Aràn autem
erat in Mesopotamia, quia Genes. 24.
dicitur: Jacob missus ad Laban in Me-
sopotamia, & Genes. 39. dicitur, ve-
nisse Jacob ad Laban in Aràm: ergo
quia Aràm erat in Mesopotamia. Sen-
tentia autem Ruperti nil obstat, quia
simul concidit cum ipsa traditione He-
bræorum, cui videtur innixa, cadente
enim fundamento, & ratione, senten-
tia cadit, atque conclusio. *Instabis im-
mediatè, quod Balaàm fuerit vocatus
de Mesopotamia non sufficit, ut dica-
tur inde esse indigenam: ergo.* Resp.
disting. antec. *Per se præcisè id non suffi-
cit.* Conced. antec. *Si attendatur contex-
tui, & Deuteronomio.* Nego antec. &
conseq. Nam Deuteron. 23. dicitur:
Balaàm filium Beer de Mesopotamia, hoc
autem est dicere, Patrem eius Beer
fuisse de Mesopotamia, & consequen-
ter Balaàm ibi genitum, quia filij pig-
nuntur in terra, quam incolit Pater.
Insuper contextus dicit de Balaàm,
quando reversus fuit in Mesopota-
miam: *Reversus esse in locum suum,*
quod quasi de patria dic-
tum sonat.

QUÆSTIO SEXTA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

NON AUFERETUR SCEPTRUM DE JUDA, ET
dux de fœmore eius, donec veniat, qui mittendus est.

Genes. 49. vers. 5.

ARTICULUS.

QUOMODO SIT INTELLIGENDA HÆC PROPHE-
tia de Christo?

NOTABILIA.

1 OTO primo : Pro
hoc celebri certa-
mine dirimendo id,
quod Genesis cap.
49. dicitur de Ja-
còb morituro, scilicet : Vocavit autem
Jacòb filios suos, & ait eis : congrega-
mini, ut annuntiem quæ ventura sunt vobis
in diebus novissimis. Cumque cœpisset
Jacòb sermone Prophetico benedicere,
& valedicere filiis suis, perveniens
ad Judam filium suum, ita est loquu-
tus : *Judà, te laudabunt fratres tui, ma-
nus tua in cervicibus inimicorum tuorum,
adorabunt te filij patris tui, catulus leonis
Judà : ad prædam fili mi ascendisti : re-
quiescens accubuisti ut leo, & quasi leona,
quis suscitabit eum ? Non auferetur scep-
trum de Judà, & dux de fœmore eius, do-
nec veniat, qui mittendus est, & ipse erit
expectatio gentium ligans ad vineam pullum
suum, & ad vitem, ò fili mi, asinam suam.*

*Lavabit in vino stolam suam, & in sangui-
ne uve pallium suum. Pulchriores sunt
oculi eius vino, & dentes eius lacte candi-
diores. Hucusque sacer textus, qui in
illis verbis : Non auferetur sceptrum de
Judà, & dux de fœmore eius donec veniat,
qui mittendus est. Densam, & perdiffici-
lem interpretibus disputationem reli-
quit, in qua partim Doctores Catholi-
ci cum Judæis perfidis strenuè decer-
tant, eis intimando, & comprobando
hanc de adventu Mesia celeberrimam
Propphetiam ; partim inter se conten-
dunt, & gloriosè præliantur conantes
elicere germaniorem intelligentiam
huius celebris Prophetiæ ; supponen-
do tamen, & disputando, ipsam esse
de Christo, & tempore adventus eius
per tot retrò sæcula indicata, atque
pronuntiata.*

2 Noto 2. Nonnullas versiones
quorundam verborum huius Prophe-
tiæ, quæ textum magis illustrent, &
ad apicem disputationis magis condu-
cant:

cant : Igitur ubi dicit textus *sceptrum* magis rem explicat versio Græca, & versio Chaldaica ; nam prima vertit *princeps*, & secunda vertit *gerens principatum*, quarum vnaquæque obscurius, & figuratius significabatur per vocem *Sceptrum*, quatenus *Sceptrum* per methonimiam significat principem, vel principatum, cuius virga, & *Sceptrum* solent esse nota, & insignia. Pro verbo *dux* vertitur in Hebræa *Legislator*, & idem videtur dicere septuaginta per verbum Græcum *Egumenos* ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ ita ut Prophetia sit, quod de Tribu Judæ esset surrecturus princeps, & Legislator, & quidem non nisi per viam generationis, ut clamant illa verba: *De semore eius*, quæ phrasi Hebraica ad nihil aliud, nisi ad humanam generationem explicatissimè tradita, possunt contorqueri. Postremò ubi dicit textus *qui mittendus est* modo reperitur in Hebræo, *donec veniat Silo* in quo non levis coniectura est, depravationem aliquam textus intervenisse, factam à Judæis hoc textu confixis; nam ita vertentes intelligunt de Saule, & Jeroboam unctis in *Silo*; cum tamen teste Bonfrerio sit id quoque falsum. Quare illud verbum Hebræum *Schaloach* paulò immutatum *Schilo* transit à significando *missum*, vel *mittendum* ad significandum *Silo*. Deinde *Oleaster* adhuc in punctis, & litteris extantibus rem bene accommodat: nam deducit à radice *Schalah* id est *pacificum esse*: ita ut sensus sit: *Non auferetur sceptrum de Judæ, donec veniat pacificus, seu princeps pacis*, qui est Christus Dominus. Vertunt etiam septuaginta: *Donec veniat, cui reposita sunt*. Et Chaldæus: *Cuius est Regnum*. Quibus versionibus plurimi Patres suffragantur apud Bonfrerium; & satis ad supra dicta acomodantur: nam Christus missus est, ut Regno sibi reposito potiretur.

3 Noto 3. Rationem dubitandi in hac quæstione esse nimis apparentem,

scilicet, quod multoties videatur, de Tribu Judæ sceptrum, & principatum defecisse, & nihilominus tunc non advenisse Messiam. Pro qua sciendum est, sceptrum Judaicum posse intelligi ab exitu Israël de Ægypto per quadruplex genus, & classes dominantium. 1. Per Moysen, & Josuè, alterum de Tribu Levi, alterum de Tribu Ephraim. 2. Per iudices quorum dumtaxat Othoniel, & Abesam fuerunt ex Tribu Judæ. 3. Per Reges in quibus præter Saulem de Tribu Benjamin, Tribus Judæ dominata est. 4. Per Pontifices post finem captivitatis coeunte in eandem personam Imperio, & Sacerdotio, in quibus Zorobabel fuit de Tribu Judæ, Machabæi autem de Tribu Levi usque ad Herodem magnum Ascalonitam tempore Christi regnantem ex Patre Idumæo, & Matre Arabe. Vbi, ut vides, præterquamquod deficit sceptrum in in Judæ tempore captivitatis, & post captivitatem in Machabæise; tiam apud Jeremiam 22. clarior sit defectus sceptri, dum dicitur de Jeconia: *Scribe virum istum sterilem ::::: nec erit de semina eius vir, qui sedeat super solium David*. Quæritur ergo, his positis, quomodo salvari potest, sceptrum Judæ non esse auferendum, donec veniret Christus, si toties ante adventum eius videtur fuisse sceptrum ablatum?

4 His prælibatis multiplex adhuc inter Doctores Catholicos est via, & sententia intelligendi hanc Prophetiam, quarum prima asserit, talem Prophetiam non esse intelligendam rigorosè de sceptro; sed de quadam dignitate, autoritate, & honore excellentiori, qui re ipsa in Tribu Judæ super omnes tribus inveniretur. Hanc sententiam defendit Eusebius Cæsariensis lib. 8. de Demonstr. Evang. Hugo de Sanct. Victore in Annotationibus in Genesim in hunc locum, Heliodorus Tarsensis citatus in catena in Genesim. Secunda sententia tenet Zo-

Zorobabelem, & eius posteros adimplevisse hanc Prophetiam usque ad tempus Christi: ita S. Cyrillus Alexandrinus lib. 6.8. contra Julianum. *Tertia* sententia dicit, salvari hanc Prophetiam, quatenus post captivitatem Babylonicam illi Pontifices penes quos fuit principatus fuerunt materno genere de Tribu Judà, quod satis erat, ut de foemore eius orirentur: ita Abulensis, Nicolaus de Lyra, & Dionysius Chartusianus in hunc locum. Quibus adhæret Illustr. Siuri tom. 1. in Evang. tract. 2. cap. 4. num. 73. citans Baron. Barrad. Vincent. & alios. *Quarta* sententia defendit, tales Machabæos usque ad Herodem regnantes fuisse per lineam paternam de Tribu Judà: sic Genebrardus in Chronologia, ubi de Machabæis, & Cardinalis Cesar Baronius in apparatu ad Annales Ecclesiasticos. *Quinta* sententia variat in interpretatione, & inquit, verbum Hebraicum: *Scebet*, non virgam; sed tribum significare. Itaque dicere Prophetiam non auferetur Tribus Judà, id est, perseverabit usque ad Messiam. Ita singulariter opinatus est Hieronymus Oleaster. *Sexta* sententia dicit, verificatam fuisse talem Prophetiam, quatenus Concilium illud Judaicum, appellatum *Sanedrin*, & temporibus Christi extinctum, formatum fuerat integrè de Tribu Judà. Ita sentiunt Burgenfis in hunc locum, Galatinus lib. 4. de Arcanis Fidei. Joannes Annius in Breviario temporum, Philo, & Joannes Lucidus in lib. de Emendatione temporum: atque idem videtur dicere Joannes Picus Mirandulanus apud Pereyram. *Septima* sententia ait, *ly* non deficiet, vel non auferetur, debere intelligi irrecoverabiliter, ut à tempore Christi iam est ipsis ablatum, ita Caietanus. *Octava* sententia asserit, sceptrum tempore Machabæorum (in quo tempore maior est, & principalior difficultas) non defecisse à Tribu Judà: Dec. III.

Nam ipsis confidentialiter, & per modum depositi creditum fuerat, donec surgeret Propheta fidelis. Ita sentit Melchior Canus lib. 2. de Locis Theologicis, cap. 21. in solutione quarti argumenti. *Nona* sententia asserit non ita esse intelligendam Prophetiam, ut præcisè de sola Tribu Judà debeat verificari; sed pro Judà debere intelligi omnem gentem Judaicam intra duodecim tribus contentam, in qua non defecit sceptrum, quousque tempore Christi translatum fuit per Romanos ad Herodem Ascalonitam, Magnum; & Idumæum. Hæc sententia est quasi traditio Patrum. Ita Justinus Martyr in Dialogo cum Triphone. Eusebius lib. 1. Historiæ, cap. 6. licet aliter dixerit in libr. 8. de Demonstratione, quamquam, & utrumque modum potuit amplecti. Athanasius de Incarnatione. Ambrosius de Benedictionibus Patriarcharum Chrysostom. hom. 67. in Genes. August. lib. 18. de Civit. Dei, cap. 45. Theodoretus questione ultima in Genes. Rupertus lib. 9. in Genes. cap. 29. Pererius in Genes. tom. 2. Bonfrerius in hunc locum, Tirinus in hunc locum, Castro Leo in Apologia pro vulgata cum pluribus in annotatione ad hæc verba, Rua tom. 2. contr. 8. Silvius tom. in Genes. c. 49. Didacus de Turegano, & Venavides in Lecturis Complutensibus.

§ Sit nostra conclusio cum hac ultima sententia dicendo, per *Judà* Gentem Judaicam esse intelligendam, ita ut fuerit Prophetia non auferetur sceptrum Judæorum, vel de gente Judaica, donec veniat, qui mittendus est. Probatur 1. hæc conclusio ab auctoritate plurimorum Patrum ita opinantium 1. Justinus Martyr in Dialogo cum Triphone sic inquit: *Vestri generis, idest de gente, & stirpe Judaica.* 2. Eusebius Cæsariensis lib. 1. Historiæ, ita ait: *Ex quo tempore Principes, & Duces ex Judà hoc est ex Judæorum familia,*

lia, ac gente prognati rem publicam illam gerere destiterunt. 3. Athanasius de Incarnatione dixit: *Duraturum Regnum Judaicum usque ad tempus Messia.* Non dixit Regnum Judà; sed Judaicum, ut cunctas tribus amplecteretur. 4. Div. Ambrosius de Benedictionibus Patriarchar. ait: *Fidem regalis successionis apud Judæos integram esse conservatam, postea verò per Herodem adulterata successionem prerogativam dignitatis amisisse:* Ergo quia sentit Ambrosius per Principes cunctæ gentis Judaicæ veram successionem cucurrisse usque ad Herodem. 5. Chrysost. hom. 67. in Genes. ait: *Tandiu durabunt Judaica, & Princeps Judæorum quoad ille venerit.* Quæ paraphrasis clarior? 6. Denique Rupertus lib. 9. Commentariorum in Genes. cap. 29. ait: *Quando ablatum est sceptrum de Judà? Quando Regnum Judæorum Romanis tradentibus adeptus est Herodes, qui Judæus non erat.* Ecce quomodo dicit auferri sceptrum de Judà, quando aufertur sceptrum Judæorum: ergo quia de primo ad ultimum iuxta hos Patres idem fuit dicere, non auferetur sceptrum de Judà, donec veniat, qui mittendus est, ac dicere: *Judaica, & Regnum Judæorum, duodecimque Tribuum, ditio, & dominatio perseverabunt, quousque veniat Christus.*

6 Prob. 2. Nostra conclusio à ratione. Nam ea interpretatio seligenda est, quæ magis cohæret textui, faciliusque ipsi accommodatur, quæ magis consonat traditioni, & apprehensioni communi, ac tandem quæ benè respondet Historiæ, & Chronologiæ; sed hæc omnia in nostra interpretatione reperiuntur: ergo seligenda est. Probo minor. per partes, & in primis primam. *Ly auferetur sceptrum* potius denotat in Judà totam gentem Judaicam esse intelligendam: ergo magis cohæret, faciliusque accommodatur. Prob. antec. *Ly auferetur*, vel hoc, quod est auferri potius invenitur im-

pletum in gente Judaica, de qua quasi per vim sceptrum abripuere Romani, quàm de solo Judà, in quo potius cessaverat aliquoties, quàm abriperetur, abripere enim violentam spoliationem sonat. Deinde sceptrum, & Regnum potius ex se stat pro natione, quàm pro familia: nationum enim est Regna condere: ergo illa verba potius ad gentem Judaicam, quàm ad Tribum Judà sunt referenda. Probat. 2. pars: Nam de traditione constat ex vetustissimis Patribus præcitatis, id de sæculo in sæculum traduentibus de apprehensione autem communi; quia ea non vni tribui, sed cunctis propter obstinationem credit ademptum esse principatum, & Regnum, adveniente Messia, in quem ita fuere obstinati. Prob. denique tertia pars: Quia ipsa historia testatur, tum quod promiscuè, & prius in reliquis Tribubus etiam sceptrum resideret, tum quod tota illa ditio à sola Tribu Judà, Judæa antonomasticè vocaretur; ac proinde tempore adventus Christi non solum in Judà; sed in omni gente Judaica sceptrum cessaverit: ergo ex ipsa historia, & tempore id satis persuadetur.

7 Prob. 3. nostra conclusio probatione reflexa; & ab eversione sententiarum reliquas infirmando in hunc modum, nostra interpretatio ferè nullos, vel leves habet scopulos, & eos, quicumque sint, facile superat; sed cæteræ omnes sententiæ à nobis relatæ impingunt in multis, & difficilioribus, ut eas percurrendo constabit: ergo nostra intelligentia est præferenda. Maior constabit solutione argum. Minor etiam constabit recapitulando, & impugnando sententias. Prima sententia excludens acceptionem sceptri in rigore, illudque sumens pro honore magis excellenti apertè contradicit textui, qui ponit sceptrum, & legislatorem oriturum de foemore Judà; sed ex regula interpretandi scripturas pro-

prietas horum verborum retinenda est, quoties non manat absurdum, vt hic non manat: ergo non stat prædicta sententia cum textu. *Secunda* sententia 1. clarè contradicere videtur Scripturæ: nam ait in Zorobabele, & ab ipso vsque ad Messiam Prophetiam impleri; sed id est contra Jeremiam cap. 22. ergo, &c. Probatur minor: ibi dicitur, nullum posterorum Jeconie habiturum potestatem in Judà; sed Zorobabel fuit nepos Jeconie: ergo &c. 2. Falsa est, quia licet videatur, quod Zorobabel post captivitatem habuerit principatum, tamen non habuit; sed solùm habuit legationem: & Jesus filius Josedech habuit Pontificatum, vt constat ex Castro in Jeremiam 22. vers. 30. Tertio quia de posteris Zorobabel neminem constat in historijs talem principatum habuisse: ergo, & ruit hæc sententia. *Tertia* sententia confugiens ad salvandos Pontifices de Tribu Judà per lineam maternam nulla est. 1. Quia id de omnibus omninò Pontificibus non probatur, vt videtur observare Pererius. 2. Quia apud Judæos nemo censebatur esse de hac, vel illa tribu per lineam maternam, alioquin debilitaretur argumentum D. Pauli ad Hebræos de eo quod Christus non erat Sacerdos secundum ordinem Levi. Nam Sancta Anna avia Christi Domini fuit ex Tribu Levi. *Quarta* sententia dicens, Machabæos vsque ad Herodem regnantes fuisse paterno genere de Tribu Judà, nullo firmo nititur fundamento; & insuper potius falsa videtur: tum quia lib. 1. Machab. cap. 9. constat Machabæos non iure hereditario; sed per electionem regnasse. Tum quia cap. 2. constat, eos fuisse de filijs Joarib in monte Modin, qui erant de Tribu Levi. Tum quia de Tribu Judà omnem Sacerdotem denegat Paulus, nisi Christum Dominum, vt patet ad Hebræos 7. *Quinta* sententia Oleastri dicentis, præ-Dec. III.

ditionem esse de perseverantia Tribus Judà vsque ad Messiam, etiam est falsa, quia est contra PP. contra versionem Chaldaicam, contra versionem Septuaginta, contra Rabbinos ipsos, & ferè omnes. 2. Quia est frigida interpretatio, vtpotè quæ convenit Tribui Levi, & alijs Tribubus, qui etiam perseverarunt aliquomodo vsque ad Christum. *Sexta* sententia verificans Prophetiam per Sanhedrin etiam est falsa. 1. Quia id fuit prorsus ignotum Josepho rerum Judaicarum perito, & circum tempora extinctionis Sanhedrin viventis, item Philoni, nisi illi quem Annius tradidit, & qui parum recipitur. 2. Quia tale Sanhedrin non probatur ex sola Tribu Judà desumptum. 3. Quia potius erat de cunctis Tribubus desumendum, quemadmodum accidit in Senatu pro Moyse Exod. 18. in exploratoribus Numerorum 13. & in Septuaginta Interpretibus, qui missi sunt ab Eleazaro Pontifice ad Ptolomeum seni de singulis Tribubus, qui faciunt omninò septuaginta duos. 4. Quia licet tale Concilium magna autoritate polleret, carebat sceptro, quod vel poenes Regem, vel Pontificem resideret. *Septima* sententia Caietani dicentis ly non auferetur debere intelligi irrecuperabiliter eo modo quo iam tale sceptrum ablatum est à Judæis, videtur speciosa intelligentia; sed non salvat rigorem Prophetiæ de adventu Christi contra Judæos; quia cum ipsi pertinaciter dicant, necdum advenisse Messiam, si illa Prophetia solum est sic intelligenda, vt dicat: *Non auferetur irrecuperabiliter sceptrum de Judà, donec veniat Christus*, statim ipsi respondebunt, Christum non advenisse, siquidem adhuc ipsi sunt recuperaturi suum locum, & gentem. *Octava* sententia dicens, sceptrum in Machabæis fuisse per modum depositi, ipsis concreditum, vt constat. 1. Machab. etiam videtur non posse subsistere. 1. Quia quid erit dicendum vsque ad Macha-

chabços de ceteris Pontificibus à Jesu filio Josedech deccurrentibus? 2. Quia si talis sententia salvat Tribum Judà multis annis ante Melsiam, seu Jesum-Christum D. N. quia talem principatum illa habebat *in iure*, idem dicent modo Judæi, scilicet, *quoadus* adhuc perseverare principatum in Judà, donec veniat Melsias, quem ipsi obcæcatione falsissima præstolantur. Quæ omnia simul collecta maximè conducunt ad fundandam nostram interpretationem pro tota gente Judæa; & non pro sola Tribu Judà, cum constet de toto regimine Populi Hebræi ab initio, & nihilominus vique ad Regem David, & Successores valdè promiscuè sceptrum mansit in Tribubus; & propterea ab hac radicatione sceptri in Regibus Judà per 500. annos, durante usque ad captivitatem Babyloniam sumitur præcipua difficultas, cum postea vix in Tribu Judà sceptrum repariatur saltem constanter. Vnde cum de mille quingentis annis Reipublicæ Hebrææ solos quingentos plus minusvè Judà obrinuerit principatum, & cum octo Superiores sententiæ tantopere claudicare videantur, nostra interpretatio de tota gente Judaica potius videtur esse eligenda.

8 Obijcies 1. Prophetia dicta ad Judam debet ipsi appropriari præ ceteris: ergo non potest intelligi de tota gente Judaica. Anteced. patet. 1. Ex verbis anterioribus, & posterioribus ad nostra verba discussa; quia ea singulariter cum Judà loquuntur. 2. Quia infra, vers. 28. dicitur: *Hæc loquutus est eis pater suus, benedixitque singulis benedictionibus proprijs*: ergo, &c. Ad hoc argum. Respondeo disting. antec. debet appropriari: *Appropriatione omnino rigorosa, & tam in singulari accepta, ut omnem communionem excludat cum reliquis Tribubus*. Nego antec. *Appropriatione ad Prophetiam, & Historiam etiam cum aliqua singularitate salvandam satis congruenti.*

Concedo antec. & nego conseq. Concedoque probationes de eodem genere singularitatis, & appropriationis ad Judam; quæ tamen proinde non omnem communionem excludat Prophetiæ cum reliquis Tribubus. Igitur ut hæc clariora fiant; oportebit expendere, & reddere rationem, cur Jacob in Prophetia, in qua de tota gente Judaica loqueretur, eam singulariter appropriaret ad Judam. Dico ergo, quod Jacob suam Prophetiam ad Judam filium suum præ alijs singulariter destinavit, tum propter sceptrum, tum propter nomen, tum propter ditio-nem. Propter *sceptrum*. Quia Prophetice antevidebat illud fore florentissimum in Tribu Judà sub Regibus Davide, Salomone, Josaphat, Ezechia, Josia, &c. per ferè quingentos annos ita ut solum, vel maximè nosceretur sceptrum esse, & sortiretur tale nomen provt prævidebatur in Tribu Judà futurum illud suæ stirpis Regnum de quo loquebatur: Et cum regula sit Scripturæ apud P. Vlloa Decade 1. num. 68. *Quod rerum series solet in Scriptura interdum denominari ab illa, quæ est omnium famosissima*, sic à Jacob tunc temporis antevidente, atque Prophetante tota series Regni Judaici à famosissima, vel famosiori denominatione Tribus Judæ nomen accepit. Propter *nomen*. Quia inter filios Jacob solus Judas antevidebatur signaturus nomine suo totum Israël, ut accidit teste Josepho lib. 11. Antiquitatum post captivitatem Babyloniam: tunc enim omnes Israelitæ appellati sunt Judæi, & Regio eorum nominata est Judæa, & Regnum *Judaicum*. Itaque quia ipse characterizabat suo nomine totam suam gentem, ideo Jacob specialiter super Judam de scepro totius suæ gentis loquutus fuit. Quia ferè tota ditio Hebræorum post captivitatem restituta erat ex ea terra, quæ Judæ sorte contigerat; imò, & Jerusalem vrbs, & caput. Et hic totus est

est nobiscum Bonfrerius clarus Interpres. Unde cum non incongrue vrbs, & curia possit sumi pro sceptro, verificari poterit illud: *Non auferetur sceptrum de Judà, ac si diceretur: Non auferetur ditio, & Jerusalem donec veniat qui mittendus est*, quod utique verum fuit. Quia cum Messias de Tribu Judà futurus esset, super hunc sigillatim inspirabat Spiritus Propheticus eloqui Prophetiam, quia signatum ipsum provocabat ad signum, ut per signum daretur nosci signatum, scilicet adventus Dei in mundum.

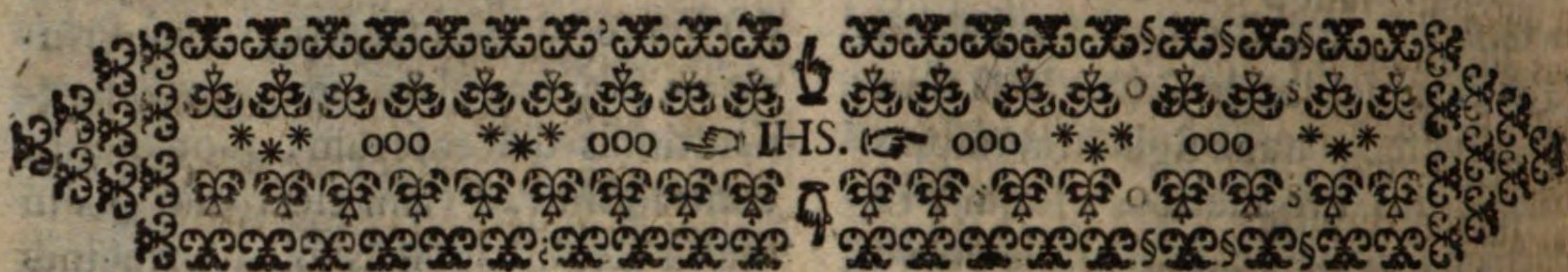
9 Obijcies 2. Estò superiora utcumque componi possint, perperam adaptantur secundum nostram interpretationem illa verba: *Et dux de fœmore eius*: ergo nostra intelligentia manca est. Prob. antec. Nam in illis verbis appropriatur via generationis ad Judam: ergo toti genti Judaicæ talia verba non quadrant. Ad hoc argum. Resp. 1. cum Pereyra, permissio ant. conseq. Quia Prophetia debet intelligi disiunctivè, hoc est, non defecturum de Tribu Judà, vel Principem, vel sceptrum, quousque veniret Christus; cumque licet antea defecerit Princeps de fœmore Judà; cum tamen sceptrum Judà, seu Judaicum usque ad Christi adventum non defecisset, salvatur Prophetia, licet talia verba soli Judæ adaptentur. Respondeo 2. cum Bonfrerio responsione, quæ in idem recidit, permittendo scilicet ant. & negando conseq. Potest fieri sic copulativè interpretatio: *Et dabitur in Judà sceptrum, & dux de fœmore eius, & utraque pars non deficiet, quousque veniat, qui mittendus est*. Sic enim ait Bonfrerius: *Nonnullæ sententiæ in Scriptura explicandæ, ut in simili explicuimus supra vers. 13. cap. 15*. Sed si rem perpendis in utraque solutione solum variat dialectica; scilicet copulatio, & disiunctio; at sceptrum est idem. Resp. 3. negando anteced. ad eius prob. disting. ant.

Via generationis ad Judam, ut de sola eius persona proles regia descendat. Nego ant. *Ut de tota natione Judaica*. Concedo ant. & nego conseq. Itaque in eodem sensu, in quo dicimus sceptrum non auferendum de Judà dicimus de Judà, seu gente Judaica sceptrum, seu Principem, seu Legislatorem per viam generationis descensurum, quod dicitur contraposite ad viam electivam qua in multis Rebus-publicis solent Principes dominari.

10 Obijcies 3. Si per hanc Prophetiam intelligeretur adventus Christi, Christus Dominus ea usus fuisset ad convincendos Judæos; sed id non fecit: ergo quia de ipso non loquebatur. Respondeo ante omnia hoc argumentum omnes premere, vel potius neminem; quippè supponitur ad hanc disputationem Prophetiam esse de adventu Christi: Deinde respondeo 1. negando maior. Quia hoc argumento solum probatur advenisse Messiam, quod fortè ipsi Judæi non inficiabantur, saltem aliqui; imò dixit Samaritana Joannis 14. *Scio quia Messias venit*. Non autem probatur sigillatim ex hoc solo textu personam Christi individuum præ alijs illius temporis esse Messiam. Resp. 2. Negando maior. Quia Christus D. noluit quidquam tractare, quod videri posset contra Cæsarem, id enim pessimè Judæi criminabantur contra Christum D. dicentes Pilato: *Si hunc dimittis; non es amicus Cæsaris*. Cum ergo ad perspicuè exponendam hanc Prophetiam, opus esset aperire quomodo gens Romana per Herodem invaserit Tyranice sceptrum Judæorum, ideò erat hæc prudentissima causa prætereundi argumentum ex hac Prophetia. Respond. 3. & fortè melius. Negando minorem. Quia Christus D. sæpè eos remittebat ad Scripturas, dicendo: *Scrutamini Scripturas, nam ipse loquuntur de me*, ut videlicet illis syncerè se disponentibus, cor Do-

minus emolliret, & oculos revelaret. Quod idem amplificari amplius poterit, percurrendo redargutiones Christi ad Judæos, & responderi similiter ad argum. quod fieri potest de non com-

memoratis à Christo septuaginta Hebdomadibus Danielis, & alijs similibus textibus, quibus Catholici solent Judæos perfidos pervrgere.

QUÆSTIO SEPTIMA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

SEPTUAGINTA HEBDOMADES ABBREVIATÆ
sunt. Danielis 9. vers. 24.

A R T I C U L U S.

QUOMODO AB EXITU SERMONIS VT ITERUM
reædificetur Jerusalem septuaginta Hebdomades
supputentur?

NOTABILIA.

NOTO primò: In hac questione omnium implexima, quas Interpretes versant, utpotè quæ pluribus articulis implicetur, & rem summi momenti discutiatur, facem debere præferre textum ipsum Danielis ad longum relatum, tum propter connexionem totius Prophetiæ; tum ut ex tenore verborum omnia foelicius dirimantur: ait ergo Daniel in hunc modum. Ab exordio precum tuarum, egressus est sermo: Ego autem veni, ut indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu autem animadvertes sermonem, & intellige visionem. Septuaginta Hebdomades abbreviatæ

„ sunt super Populum tuum, & super
„ Urbem Sanctam tuam, ut consume-
„ tur prævaricatio, & finem accipiat
„ peccatum, & deleatur iniquitas, &
„ adducatur iustitia sempiterna, & im-
„ pleatur visio, & Prophetia, & vni-
„ gatur Sanctus Sanctorum. Scito er-
„ go, & animadvertè, ab exitu sermo-
„ nis, ut iterum ædificetur Jerusalem,
„ usque ad Christum Ducem Hebdo-
„ mades septem, & Hebdomades se-
„ xaginta duæ erunt: & rursus ædifi-
„ cabitur platea, & muri in angustia
„ temporum. Et post Hebdomadas se-
„ xaginta duas occidetur Christus: &
„ non erit eius Populus, qui eum ne-
„ gaturus est, & Civitatem, & Sanc-
„ tuarium dissipabit Populus cum du-
„ ce venturo: & finis eius vastitas, &
„ post finem belli statuta desolatio.

„ Con-

„ Confirmabit autem pactum multis
 „ Hebdomada vna , & in dimidio
 „ Hebdomadis deficiet hostia , & Sa-
 „ crificium , & erit in Templo abomi-
 „ natio desolationis , & vsque ad con-
 „ sumationem , & finem perseverabit
 „ desolatio. Hucusque Sacer Textus,
 in quo plura sunt , quæ ab Interpreti-
 bus discutiuntur , quorum alia leviora
 sunt , & minus principalia ; sed quæ
 necessaria sunt ad resolvenda gravio-
 ra. Itaque dubitari solet 1. *Cur , &*
quomodo predictæ Hebdomadæ abbreviatæ
fuisse dicantur ? 2. *Cur tam partito , & præ-*
postero modo numerentur ? 3. *De qua men-*
sura temporis hæ sint Hebdomadæ intelli-
genda ? 4. *Num per annos lunares , an per*
solares computentur ? 5. *Quandiu concurre-*
rint , & unde earum sumenda est inchoatio ?
 6. *Quisnam earum terminus sit , & quis sit*
ille Dux , & Christus per eas significatus ?
 De quibus omnibus controversiis , &
 fortè etiam alijs , quæ permisceantur ,
 subnotandum est : Duo puncta esse
 cardinalissima nostræ disputationis ,
 scilicèt : *Vnde sumendum est initium tales*
Hebdomadas supputandi ? Et an Iesus-Christus
Dominus noster sit Dux ille Prophetatus
in ipsis ibi Christum Ducem ? Cæteras verò
 quæstiunculas , etsi non desinant esse
 operosæ , nihilominus cursim debere
 in hac disputatione tractari , quasi præ-
 cipuo articulo famulantes , & ita ut
 libando de ipsis , quod oportuerit , non
 ubique pugnas ineamus ; sed campum
 disputationis punctis principalioribus
 relinquamus.

2 Noto 2. Hebdomadam voca-
 bulum esse in Sacris Litteris diversi-
 modè acceptum. De quo differit eru-
 dite Beda in libro de Ratione Tempo-
 rum , cap. 6. 7. & 8. Et etiam Fabius
 Paulinus in erudito illo libro , vel po-
 tius septem libris , quos scripsit de sep-
 tenario. Attenta ergo Græca origine
 hæc vox. *Hebdomas* Latinè significat
septenarium præcisè , vnde , & potest
 sumi pro Hebdomada dierum nimi-

rum septem diebus integris , pro ut
 sumitur in Orbis exordio quando ni-
 mirum post opera sex dierum quievit
 Deus die septimo ab omni opere , quod
 patrarat : & etiam potest sumi pro
 Hebdomada annorum , & sic reperi-
 tur hæc vox sumpta Levitici 25. ubi
 dicitur : *Numerabis tibi septem Hebdoma-*
das annorum. Quare cum de Hebdoma-
 da dierum hæc prophetia , & intelli-
 gentia nusquam possit accommodari ;
 relinquitur , ut hæc septuaginta Hebdo-
 mades non nisi per annos septies repli-
 catos intelligantur ; non tamen ut aliqui
 Authores in hac annorum distributione
 per Hebdomadas visi sunt quodammo-
 do exorbitare , quemadmodum Orige-
 nes tr. 29. in Matth. per Hebdomadam
 intellexit septem decennia annorum ,
 id est septuaginta annos per singulas ,
 ita ut omnium summa faciat 4900. an-
 nos. Secundus est Eusebius lib. 8. de
 Demonstratione Evang. qui in ultima
 Hebdomada similia decennia inducit.
 Tertio loco alij Rabbini apud Lynam ,
 & Galatinum lib. 4. cap. 14. quorum
 alij faciebant Hebdomadas , ita ut vna-
 quæque septem quinquagenas anno-
 rum clauderet ; alij septem centurias.
 In quorum opinionibus tota summa
 excresceret ad viginti quatuor millia ,
 & ad quadraginta novem millia anno-
 rum. Quæ placita suamet dissonantia
 procumbunt ; præterquam quod nulla
 alia fortior ratio est illa refutandi quam
 quod nusquam in Scriptura vestigium
 sit de Hebdomada decenniorum , vel
 quinquagenarum , vel centuriarum.
 Manet ergo clarum ad articulum prin-
 cipalissimum disputandum , quod hæc
 Hebdomades de annis singulis , hoc
 est annorum septennario , debent in-
 telligi , ita ut tota summa septennario-
 rum conficiat 490. annos.

3 Noto 3. Dissidium esse inter Au-
 thores , & Interpretes non contemnen-
 dum circa hosce annos ; an videlicèt
 Lunares , sive Solares sint accipiendi ?
 Por-

Porro Solares anni Lunares excedunt undecim diebus, ita ut cum quilibet annus Solaris claudat 365. dies; Lunaris tantum claudat 354. Quare in tota computatione 490. duodecim anni discriminis inveniuntur inter annos Solares, & Lunares. Quippe 490. si merè sint anni Lunares dumtaxat faciunt Solares 478. Pro Solaribus ergo stant nobiles Authores, scilicet P. Tyrinus, Genebrardus, Suarez, & Doct. Complutensis Doct. D. Michael de la Portilla, cum Magistro Fr. Didaco de Turegano Venavides Carmelita olim Cathedralitico Complutensi, Lyra, Salmeron, Gaspar Sanchez, Riccio- lius, & alij. Pro Lunaribus stant celebres Annaliste, Salianus, & Augustinus Tornicius, Pererius, P. Mascarellius tom. 3. dissert. 14. sect. 2. & alij plures. In qua utrimque benè fulta, & probata sententia concordari potest initium Septuaginta Hebdomadarum; sive enim Lunares anni sint, ut tenet Pererius, sive Solares, ut alij tenent cum Tirino, Genebrardo, & alijs video, initium talium Hebdomadarum computari à vigesimo anno Artaxerxis Longimani, ut facit Venavides, qui annos solares defendit, & facit Pererius, qui defendit Lunares. Atque licet Tirinus, & Portilla ad vigesimum tertium annum procurrant; nihilominus non videntur ab eadem sententia discedere: Ut enim est sententia Dionysij Halicarnasei, & Pererij lib. 11. in Daniele *duo vel tres anni discrepantie pauci sunt, ut evertant concordiam Chronologiae, quæ non ita per minutias discutiri debet; imò neque obtineri potest.* Quamquam hæc discrepantia trium annorum in supputando initium Hebdomadarum inde provenit, ut observavit Tureganus, quod illi, qui à vigesimo tertio anno Artaxerxis inceperunt, putarunt spatium trium annorum cucurrisse in reparatione muri Civitatis; cum tamen intra eundem annum facta fue-

rit, & quidem intra quinquaginta, & duos dies, ut legitur 2. Esdræ 6. vers. 15.

4 Noto 4. Hoc discrimen nuper relatum supputandi annos harum Hebdomadarum iam Lunares, iam solares, ponendo tamen idem tempus, & initium Hebdomadarum, scilicet ab anno vigesimo Artaxerxis ortum ducere immediatè ex diversa ratione Chronologiae, quam Authores diversimodè persequuntur: cum enim variatio sit duodecim annorum inter eos, qui Solares, & qui Lunares annos statuunt, illi qui iuxta suam Chronologiam per Solares annos hanc Prophetiam non benè expediunt ad Lunares confugiunt; decurtatisque illis duodecim annis, facilius fortè rem totam accommodant. Quam verò nutet omnis Chronologia, & quàm variæ sint semitæ supputandi annos, à nobis tactum est in quæstione de Cainan prioris partis Palæstræ Biblicæ, & à Tornicello in præfatione ad suos annales, ubi quintuplicem rationem affert Chronologiae, quarum unaquæque nobiles habet Patronos, & sibi debita probabilitate donatur, ita ut nulla ex ipsis definitiva, & Canonica supputatio sit; sed omnes probabiles, ut fusius id nos Deo dante tractabimus. Hinc oritur id, quod inibi ex Bonfrerio etiam tetigimus, quod nimirum eatenus adhe- rendum sit Chronologiae, quatenus prior habeatur ratio Sacri Textus, & eius enucleationis. Ex quibus infero, quod quamvis hic tota veritas, & enucleatio sensus Prophetici harum Hebdomadarum pendeat à Chronologia, cum tamen non pendeat à Chronologia universali; sed à Chronologia particulari, quæ benè currat, & computet quadringentos, & nonaginta annos à reedificatione Templi usque ad Christum Ducem, inde est quod illa Chronologia (quæ tamen probata sit) eligibilis est pro hac difficultate enodanda.

danda, in qua melius res componantur. Quare opportunè dixit perdoctus Magister ille Complutensis Carmelitanus Fr. Didacus de Turegano, & Venavides huiusmodi verba: *Hæc igitur regula observanda, quod illa Chronologia præferenda, quæ magis congruit Scripturæ, & magis videtur invariare ad disquirendam, & aperiendam veritatem.*

5 Noto 5. Non me latere Chronologiam illam, quæ priscorum Authorum nomine circumfertur, scilicet Berossi, Manetonis, Metastenis, & Philonis nunc temporis non benè probatam esse Recentioribus AA. sed multis, & quidem solidis argumentis eam impetere, quibus quemadmodum ego suffragari non desino, ut liquidior hisce argumentationibus veritas elucescat, ita quidem non ausim talem Chronologiam probabilitate spoliari, & eam non nisi in classem temeritatis relegare: eam quippè sunt secuti Authores oppidò celeberrimi, ut sunt Joannes Driedo, Michael de Medina, Sixtus Senensis, quorum quilibet grave pondus adfert tali sententiæ. Insuper eam sequuti sunt Naclerus, Valerius, Anselmus, Joannes Lucidus, & alij: Postremoque eam non improbare videtur Fulgentius Bottens Franciscanus in sua Chronologia inquit: ex ipso Joanne Annio Viterbiensi, quod *si is viveret, cuncta in se contortatela retunderet*, & Pineda itidem Franciscanus, qui Monarchiam Ecclesiasticam composuit, & talis Chronologiæ fecit Apologeticum. Quare licet hodierna die, si Chronologum agerem, irem fortassis per aliam viam Chronologiæ; nihilominus cum in hac re Chronologica nemo hætenus testatam vndique, & non alicubi claudicantem Chronologiam dederit, ut cernere est in præfatione Tornielli, & Gordoni, & Bottens, ideò relicta ipsis Chronologis sua densissima controversia, suisque benè, an malè, deductis, diductisque

Dec. III.

Chronologijs, omnes illas adopto ad disputationem dirimendam, quas non video vel Canonicè, vel omninò firmiter deturbari.

6 His positis duplex est in hac quæstione articulus controversus, sibi quadam relatione coniunctus: *An scilicet Jesus-Christus D. N. sit per has Hebdomadas præunciatus? Et à quo tempore illæ sunt supputandæ?* Et claritatis gratia utriusque puncti sententias separabimus. Circa secundum ergo multiplex reperitur. *Prima sententia* asserit initium septuaginta Hebdomadarum sumendum esse à quarto anno Regis Sedeciæ, videlicet septem annis ante maximam Judæorum captivitatem, totiusque everisionem Urbis, & Templi. Ita Nicolaus de Lyra, Paulus Burgensis, Vatablus in hunc locum Danielis, & Petrus Galatinus lib. 4. de Arcanis Fidei Catholicæ, cap. 15. *Secunda sententia* tenet incoepisse primo anno Regis Darij Medi quando videlicet habuit hanc visionem Daniel Propheta. Quam defendunt Tertullianus adversus Judæos, Origenes in lib. 10. Stromatum, apud Div. Hieronymum in cap. 9. Danielis, tribuiturque hæc sententia à Div. Hieronymo Hebræis. *Tertia sententia* ponit tale initium in primo anno Regni Cyri, cuius quidem opinionis est Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum. *Quarta sententia* inchoat tales Hebdomadas à secundo anno Darij Histaspis quarti Regis Persarum, cuius tempore ædificatio Templi, illatenus intermissa, repetita est, atque consummata. Hanc sententiam tenet Eusebius Cæsariensis lib. 8. de Demonstratione Evang. Cyrillus Hierosolymitanus Chatechef. 12. Joannes Driedo lib. 3. de Sacra Scriptura cap. 5. part. 4. Cornelius Jansenius super caput 122. Concordiæ Evang. *Quinta sententia* sumpsit exordium harum Hebdomadarum ab anno septimo Artaxerxis, qui misit Esdram cum muni-

Z z bus

bus in Judæam ad ornandum Dei cultum. Hanc sententiam defendit P. Nicolaus Abrahamus in sua pharo Pat. Cornelius in Daniele cap. 9. Cedrenus, & amplecti videntur Gaspar Sanchez hic, & Bellarmin. in Chronolog. & probabilem putant Suarez, & Salmeron, & est aliorum. *Sexta sententia* est Josephi Scaligeri in lib. 6. de Emendatione Temporum, opinantis, initium Hebdomadarum incidisse in secundum annum Regis Darij Nothi. Est Severi Sulpicii in lib. 2. Sacræ Historiæ. *Septima sententia* defendit tale initium ab anno vigesimo Artaxerxis Longimani Sexti Regis Persarum sumendum esse. Huius sententiæ Patroni sunt plurimi, scilicet Iulius Africanus lib. 5. Annalium, ut refert hoc loco Div. Hieronym. Chrysostom. in secunda oratione adversus Judæos, Theodoretus, & Dionysius Cartusianus in cap. 9. Danielis, Beda lib. 3. in Esdram cap. 16. & Larius in libro de Ratione Temporum, cap. 7. Rupertus in Daniele cap. 15. Petrus Comestor Author Historiæ Scholasticæ in Historia Danielis, Joannes Zonaras in tom. 1. Annalium, Div. Antoninus in prima parte Chron. tit. 3. cap. 8. Petrus Galatinus lib. 4. de Arcanis Catholicæ veritatis, cap. 16. Joannes Lucidus lib. 7. de Emendatione Temporum, cap. ultimo, Salianus, & Torniellus in Annalibus, Pat. Mascarell tom. 3. differt. 14. sect. 5. Pereyra in cap. 9. Danielis, & inclinatur Suarez tom. 1. in 3. partem disp. 1. sect. 2. Didacus de Turegano, & Venavides in Læcturis Complutensibus, læctura de septuaginta Hebdomadib. Rua in controver. 8. cum pluribus, & Doctor D. Michael de la Portilla secutus nostrum Patrem Tirinum in Chronico, cap. 38. cum alijs plurimis: qui ultimi quamvis ponant initium Hebdomadarum anno 23. Artaxerxis, à tali sententia non discedunt propter supra dicta, & ad-

huc repetenda. Vide etiam pro hac sententia P. Joannem Baptistam Ricciorium in sua Chronolog. Reform. lib. 6. cap. 12. num. 6. Qui computat talem annum vigesimum Artaxerxis ab anno 1. quo adhuc vivente Xerxe Patre suo regnare coepit; & ita etiam Petavius, & Tyrinus. Salianus vero, & alij computant talem annum ab ipso solitarie regnante.

7 Circa primum, scilicet: *An Christus D. sit terminus ad quem harum Hebdomadarum*, duplex est sententia generaliter considerata, alia videlicet Rabbimorum, qui in sua perfidia persistentes, locum hunc affectant intelligendum, alij de Cyro, alij de Jesu Pontifice, alij de Zorobabele, alij de Nemia (de Joanne Ircano videtur consentire Eusebius Cæsariensis) alij de Herode Agrippa, &c. Secunda sententia est Catholicorum aientium, Christum D. Jesum Nazarenum fuisse per has Hebdomadas Prophetice designatum, inter quos quidam Catholicus, & Religiosus, Anonimus tamen, hunc locum intelligit de Onia tertio Judæorum Pontifice, & figurate de Christo D. Vbi advertendum est non officere Catholicæ intelligentiæ aliquis textus, quod de alia persona distincta à Christo Domino textus aliquis ad litteram intelligatur, dummodo etiam intelligatur ad litteram de Christo iuxta doctrinam passim receptam apud Interpretes de duplici sensu litterali, & à nobis fuisse tractatam, tum in quæstione de pereuntibus diluvio; tum in quæstione de Sanctificatione Jeremiæ in prima parte Palæstræ Biblicæ: & quidem tam longè abest, ut obsit Catholicæ intelligentiæ de Christo illa intelligentia de altero, quin potius ex ea texatur velamen, quo gaudebat Prophetia de Christo, ut esset arcana, & videntes non viderent. Quemadmodum passim in mysterijs Sacræ Paginæ occultis dici potest. Sed in Pro-

phe-

phetijs signantibus tempus id admitti est difficile, quia si illi duo non concurrunt sub idem tempus, nequit accommodari; & si concurrunt, nulli determinatè aptatur. Quare talem Anonimum modo prorsus respiciamus.

8 Ante resolutionem præmitto 1. Horrendum exemplum quo admoneatur quilibet in rebus huiusmodi temperatè Philosophari, & gyros Labirynthæos non ita percurrere, ut mens humana procumbat. Novi, ait noster Cornelius, *virum nobilem, Catholicum, & litteratum, qui in hac questione perscrutanda plures annos insumpsit, cumque se expedire non posset, magisque in dies intricaret, infelix incidit in amentiam, & amentem Judaïsmum.* Hinc duo nascuntur, alterum quod rem totam moderata indagine discutientes, eam satis propugnatoribus resolutam donemus, ut in Palestina possint foeliciter digladiari. Alterum est, Criticos homines, & rerum huiusmodi observatores severos contentos esse debere cum prudenti resolutione in hoc puncto, tametsi ea tantæ difficultatis fundamentum non prorsus exhaustiat.

9 Præmitto 2. Cum tota difficultas versetur circa tempus exordij harum Hebdomadarum, rursusque hoc signetur in Prophetia, quod scilicet sumendum sit: *Ab exitu sermonis, ut iterum reedificetur Jerusalem*, summo opere iuvat diligenter expendere, & aperire, quid sibi velit *ly exitu sermonis* in quo laborant Interpretes. Alij accipiunt de edicto ad reedificandum; alij de ipsa iam reedificatione ad exitum usque perducta: ego autem existimo, quod *ly ab exitu sermonis* est idem, ac dicere à publicato, & divulgato inter Judæos sermone de reedificatione Jerusalem. Movit me primo ad hanc cogitationem, quod nullus exitus appropriabilis est sermoni, nisi evulgatio. Et movit me secundo claud.

rissimus pro hac re textus Evangelij de morte Joannis Evangelistæ ita loquentis: *Exijt sermo inter fratres, quod Discipulus ille non moritur, quasi diceret Vulgari coepit inter Discipulos, quod Joannes non esset moriturus; & provt Hispanice dicitur: Corrió la voz entre los Apostoles.* Hanc esse acceptionem legitimam probant varij textus, Luc. 7. *Et exijt hic sermo in universam Judeam.* Luc. 4. *Et fama exijt per universam regionem.* Et in Psalm. 18. *In omnem terram exivit sonus eorum, & in omnes fines terræ verba eorum.* Ecce ergo quomodo exitus sermonis ritè accipiatur pro evulgatione, siquidem iuxta regulas interpretandi: *Vnius textus per alterum expositio optima expositio est.* Cum tamen in re nostra neque ex Historia Sacra, neque ex profana indagabilis sit: *Quoto anno præc. sè, & determinatè incoeperit, evulgari inter Judæos sermo de reedificanda Jerusalem; licet constet de decretis Cyri, Darij, Artaxerxis, &c.* Hinc est quod initium Hebdomadarum in his posterioribus sæculis Mathematicè computari non potest; & sub quod, vel quale tempus evenit, non satis explicabile sit.

10 Præmitto 3. Id quod supra tetigi, & modo hic renovandum est non importune; imò ad litteram ex probatis Authoribus mutuandum, ut fidem faciat, quàm cordato more, quantaque cum maturitate iudicij à nobis hæc res pertractari debet sub tali latitudine: Ait Pererius lib. 11. in Daniele quæst 5. in hunc modum: *Sed benè habet omnem varietatem vno, aut summum duobus, tribusvè annis esse circumscripam tantam verò paucitatem annorum, ut quæ propè nullius momenti in descriptione temporum esse queat, prudenter monuit Dionysius Halicarnasius lib. 7. esse Chronologis disimulandam, & pro nihilo ducendam.* Quibus præmissis, tres conclusiones stabilimus, ut res cum maiori perspicuitate procedat. Primam de mensura annorum

rum talium Hebdomadarum. Secundam de Christo Domino termino huius Prophetiæ : & tertiam de exordio supputationis.

11 Dico 1. Cum Lyrano hic, Galatino lib. 4. in Arcanis, cap. 14. Driedo lib. 3. de Dogmatibus cap. 5. part. 4. Joanne Lucido 7. de Emendatione Temporum, cap. 3. cum Didaco Turegano, cum Tirino tom. 1. in Chronico, cap. 38. Cornelio in cap. 9. Danielis, Doctore D. Michaelis de la Portilla Canonico Complutensi in suo Quodlibeto, cum Suario tom. 1. in 3. partem, disp. 1. sect. 2. & alijs : *Annos inclusos in his septuaginta Hebdomadis fuisse Solares, quorum quilibet 365. dies includeret.* Probat multiplicitè : 1. Nam Sacra Scriptura in Chronologia temporum utitur annis Solaribus : ergo, & in hoc loco Danielis. Prob. ant. 1. Quia Genesis 5. traditur Adam vixisse 930. annos, Exodi 12. filios Israel peregrinasse in Ægypto 430. annos. 3. Reg. 6. ab exitu de Ægypto ad Templi Salomonis fabricam fluxisse 480. annos, qui omnes sunt Solares, ut constat in Chronologijs, quia si essent Lunares, plures numerari deberent propter sequentia. 2. Quia ita tradit Optimus Scrutator rerum Hebraicarum Petrus Galatinus, & quod plus est Lyra, cuius testimonium domesticum vix potest repelli, cum esset ille origine Hebræus, qui ita ait apud Cornelliū : *Falluntur qui putant talibus Lunaribus annis usos aliquando, alioqui tota veteris instrumenti series vacillat.* Prob. 2. conclusio. Nam Sacra Scriptura sæpè consentit cum Chronologia profana in numero annorum : v. gr. *Quod Alexander Magnus regnavit duodecim annis*, ut dicitur 1. Machabæorum, & similia : ergo, &c. Prob. conseq. Quia etsi Hebræi vterentur vulgò annis Lunaribus, eos tamen providè, & diligenter coæquabant Solaribus, per eos qui embolismi vocantur, tertio nimirum quoque anno mensem, qui su-

pererat, intercalando, tum ut cum alijs gentibus in supputationibus consentirent ; tum propter Pascha, & Pentecostem, ut illa celebrarent post Æquinoctium vernum decima quarta die primi mensis. Nam si sequerentur annos Lunares, cum annus Lunaris Solari sit minor, sæpè Pascha vel ante Æquinoctium, vel non primo mense celebrare contingeret. Confirmatur 1. Quia qui ponunt annos Lunares, ut Saliānus, & Torniellius ideò vnicè est, ut concordent Chronologiam ; sed ut postea videbimus ex annis Solaribus etiam optima Chronologia componitur etiam apud ipsos, & ex eorum Chronologijs : ergo Solares fuerunt. Confirm. 2. ex verbis Suarij loco supra citato : *Sed in primis dubitari non potest, quin Hebræi, & veram Solaris anni durationem cognoverint, & illo ad Chronographias, & annorum rationes computandas usi fuerint* : ergo vix ullum fundamentum apparet in contrarium, nisi propter Chronologiam, quod nullum esse constabit.

12 Dico 2. Jesum-Christum D. N. esse terminum per has Hebdomadas, & Prophetiam significatum. Est conclusio omnium Catholicorum contra perfidiam Judæorum obstinatè eludentium hoc testimonium varijs interpretationibus, quas impugnant, & fusius expendunt Cornelius, Doct. Portilla, Venavides, Pereyra, & alij : cum autem nostri instituti sit dumtaxat disputationem Biblicam inter Catholicos texere pro melius combinando exordio harum Hebdomadarum, ut recta supputatione facta desinant in Christum Dominum ; ideò cum Catholicis omnibus hunc esse terminum illarum potius supponimus, quàm probamus. *Primo* : Quia ita sentit Sancta Mater Ecclesia Catholica Romana, cuius caput est Christus, & cum ea omnes Sancti Patres, qui sunt columnæ pietatis, & doctrinæ huius Sanctæ Matris Ecclesiæ, & à quibus, qui discedunt, delirant : & insu-

per ex toto Catholicorum coetu, & Doctorum hominum vno consensu. *Secundo*: Quia omnia, quę in tali Prophetia expenduntur, vni Christo Domino conveniunt, & adaptantur; & nulli alteri tanta conveniunt, vt singula expendendo constabit. Quisnam enim alius, nisi Christus D. poterat consummare pravaricationem, qua pravaricatus est Adam, & in eo genus humanum? Quis finem imponere peccato, & delere iniquitatem, nisi ipse, qui delavit, quod adversum nos erat Chirographum decreti? Quis melius adducturus iustitiam sempiternam, quàm ille, qui attulit, & implevit omnem iustitiam in se, & in lege sua in æternum nullatenus evacuandam? Quis melius impleveret omnem visionem, & Prophetiam, quàm ille pro cuius significatione omnis Prophetia, visio, & figura pronuntiabatur? Quis potest dici Sanctus Sanctorum ratione vñctionis, nisi ille qui ita fuit oleo supernę vñionis invñctus, vt omnis in se plenitudo divinitatis corporaliter habitaret? Quem Christum nisi nostrum D. Jesum occidit Populus, & negavit, ita vt non amplius esset Populus eius? Quis nisi Christus Jesus in dimidio Hebdomadę occisus est, faciens deficere hostiam, & sacrificium veteris legis subsequuta in Templo abominatione desolationis, quę vsque ad consummationem, & finem mundi perseverabit? Quando melius verificari potest dissipatio Civitatis, & Sanctuarij faciendæ per Populum cum Duce venturo, nisi cum Titus, & Vespasianus post mortem Christi Domini Templum, & Ierosolymam everterunt? Nunc sic? Hęc omnia nedum exacte, sed prodigiose quadrant Jesu Christo D. N. lapidi angulari, quem reproba-verunt ædificantes; & licet vnum, vel alterum ex his velit alij, quàm Christo Domino accommodari, pleraque non possunt, nisi torqueantur: v. gr. licet Cyro nomen Christi adaptetur; reli-

qua tamen non congruunt; & licet fuisset occisus Agrippa, aut Hircanus; non tamen intra Hebdomadas præcursoras. Quę omnia latius constabunt ex solutione argumentorum, & apud Cornelium in Daniele cap. 9. Rua tom. 2. controv. 8. Portilla in Quodlibeto, & Venavides in suis Lecturis Complutensibus, & Pererium in Daniele, & alios. Tertio denique: Quia numerus annorum, quos includunt septuaginta Hebdomades reperitur in bona Chronologia adimpletus ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Jerusalem vsque ad Jesum Christum D. N. Christum, & Ducem iuxta Michæam 5. *Ex te enim exiet Dux, qui regat Populum meum Israel.* Vt statim ex tertia conclusione constabit. Vide P. Nicolaum Abrahamum in Pharo.

13 Dico 3. Et est potissima conclusio nostrę disputationis: *Initium septuaginta Hebdomadarum sumi debet ab Olympiade octuagesima declinante, vel Olympiade octuagesima prima ascendente, id est intra spatium latitudinis trium, vel quatuor annorum.* Et ante probationem suppono, vnamquamque Olympiadem quatuor annos includere, & quod nulla alia Chronologia certior habetur, quàm quę per Olympiades ducitur, vt tradunt Torniellus, & alij. Hoc posito. Probatur conclusio sic: Supputatio septuaginta Hebdomadarum vsque ad Christum Jesum D. N. ita ordiendæ est, vt ambiat plures probatas Chronologias, vt sit verisimilior ex textu, & vt latitudinem supputandi non excedat; sed hæc omnia concurrunt, si initium Hebdomadarum ponimus in Olympiade octuagesima declinante, vel octuagesima prima ascendente: ergo ita stabiliendum est earum exordium. Maior videtur constare: Quia vbi concurrunt verisimilitudo textus, prudens mensura in supputando; & diversarum Chronologiarum sententię concurrunt; inest profecto veritas calculi. Min. prob. Quoad

Quoad duas posteriores partes; postea probanda quoad primam, quæ est operosior. Nam in primis, ut antea præmissimus *exitus sermonis* de iterum reædificanda Jerusalem, Mathematicè constare non potest; sed verisimiliter potest credi, evenisse intra Olympiadem octuagesimam declinantem, vel octuagesimam primam ascendentem: ergo, &c. Prob. minor. Anno tertio Olympiadis octuagesimæ venit Esdras cum Judæorum multitudine in Judæam; sed verisimile est quod intra latitudinem illius quadriennij inciperet sermō, & ex animo, atque data opera sermo evulgari de iterum reædificanda Jerusalem; nam qui cupiunt, & permittuntur esse incolæ statim cogitant de incolatu: ergo verisimile est id evenisse intra octuagesimam declinantem, vel octuagesimam primam ascendentem. Ultima pars primæ min. probat. Quia prudens mensura supputandi est inter tam densas Chronologias illa, quæ variat per duos, vel tres annos, ut prænotavimus ex Dionysio Halicarnasio, & Pererio; & etiam aliquantulo plus, si initium, seu punctum incipiendi fixum non est, sed cum aliqua latitudine. Atqui punctum ordiendi non est fixum propter nuper dicta, & deinde varietas annorum intercurrentes ab Olympiade octuagesima declinante usque ad octuagesimam primam ascendentem ad summum est trium annorum, plus minusve: nam declinatio incipit tertio anno inchoato, unde restant annus, & plusquam dimidium: deinde ascensus Olympiadis ascendentis tantumdem claudit: ergo circum circa tres annos est tota varietas.

14 Probo iam primam partem primæ minoris, quæ certè operosior est, & ait hoc nostrum exordium Hebdomadarum concordare plures Chronologias. Concurrunt in hanc sententiam Chronologia Cornelli, sequen-

ti Eusebium, & multos Chronologos, & insuper Cedrenum, & Theodorem: concurrunt Chronologia Tirini: concurrunt Chronologia antiqua Chaldæorum, & Chronologia selecta Riccioli lib. 6. Chronolg. Reform. concurrunt etiam Chronologia Toriellii cum plurimis: ergo concurrunt plures Chronologiæ. Probat. antec. per partes: In primis prima Chronologia Cornelii ponit exitum sermonis in anno septimo Artaxerxis, qui fuit quartus Olympiadis octuagesimæ, & inde usque ad annum decimum quintum Tyberij, & quartum Olympiadis 201. numerat sexaginta, & novem Hebdomadas, claudentes 483. annos usque ad Christum Ducem, id est usque ad baptismum, in quo declaratus est Dux, & Doctor à Patre Æterno dicente: *Hic est filius meus delectus*, &c. Et post tres annos cum dimidio, seu in dimidio Hebdomadæ ultimæ ponit Christum occisum, & postea reliquos annos currentes usque ad terminandam ultimam Hebdomadam, & conficiendos 490. annos, quos septuaginta Hebdomades claudunt. Sed si incipit anno quarto Olympiadis octuagesimæ, incipit in hac Olympiade declinante: ergo concurrunt nobiscum Chronologia Cornelii, Eusebij Cæsariensis, & plurium Chronologorum. Prob. 2. partem. Chronologia Tirini ponit exordium Hebdomadarum, & exitum sermonis, ut iterum reædificetur Jerusalem in anno vigesimo tertio Artaxerxis longimani, seu potius: anno octavo ipsius solitariè regnantis: quippè putaverit exitum sermonis, de quo loquitur Daniel, esse quando Nehemias anno vigesimo Artaxerxis obtinuit licentiam reædificandi Jerusalem; & putaverit etiam tres annos insumptos in reædificatione; sed tamen, convertendo se ad Olympiadas, asserit coincidisse hunc annum cum anno quarto Olympiadis octuagesimæ; quem-

quemadmodum, & suprà asseruit Cornelius, supputando deinceps vsque ad Christum non secus ac ipse: ergo sicut nobiscum consentit Chronologia Corneliij, consentit etiam Chronologia Tirini. Prob. 3. partem. Chronologia antiqua Chaldeorum Berosi, Philonis, Anniij, & Joannis Lucidi de emendatione temporum cum Driedo, Medina, & Sixto Senensi, (*& in qua, inquit Venavides, firmum pedem fixisse; secus in alijs*) ponit initium Hebdomadarum, & exitum sermonis anno vigesimo Artaxerxis Longimani, (& hæc etiam est Ricciolij) eo quod sicut, & Tirinus iudicet sumendum esse initium à reedificatione concessa Nehemiæ per Artaxerxem; & in eo discrepat à Tirino, Venavides, quod ille tres annos Josepho ductus insumit in fabrica; & hic intra eundem annum eam absolvit ex textu Esdræ lib. 2. cap. 6. vers. 15. atque propterea hic incipit ab anno vigesimo, & ille à vigesimo tertio Artaxerxis. Dum tamen ad Olympiades accommodandas accedit, discordat Chronologia Chaldeorum, quam Venavides amplectitur, & supputat sic: Ponit annum vigesimum Artaxerxis coincidere cum anno secundo Olympiadis octuagesimæ primæ, & Christum D. passum, & mortuum Olympiade 202. anno quarto, & multiplicando centum, & viginti, & vnam Olympiadas, quæ transcurrunt, per annos quatuor, quos vnaquæque complectitur, efficit omninò 484. quibus addit duos annos restantes, vel duos cum dimidio ex Olympiade octuagesima prima: Quare intercurrent vsque ad mortem Christi 486. anni cum dimidio, de quibus componuntur sexaginta, & novem Hebdomades cum dimidia, & postea tres anni cum dimidio procurrentes claudunt numerum 490. annorum, quos septuaginta Hebdomades complectuntur. Sed etiam hæc Chronologia ita exactè diducta recidit

in Olympiadem octuagesimam primam ascendentem: ergo in nostram sententiam venit Chronologia antiquorum. Vbi nota, quod etiam in hac Chronologia potest Christus occisus poni in anno tertio Olympiadis 202. vt ponit Torniellus, supputando nimirum de Olympiade octuagesima prima tres annos, cum illo, scilicet, in quo exitus sermonis incidebat: *Probo denique quartam partem.* Chronologia selecta Tornielli ponit etiam cum reliquis initium Hebdomadarum anno vigesimo Artaxerxis propter licentiam Nehemiæ de reedificanda Vrbe, quam putat fuisse *exitum sermonis*; & cum videat iuxta suam Chronologiam non posse ita pertingere ad computum per annos Solares, ponit Lunares; & decurtat numerum annorum vsque ad duodecim, in quo quidem ferè numero variat supputatio facta per annos Lunares, qui minores sunt respectu Solarium. Assumptum ergo nostrum est, quod Chronologia Tornielli ita est disposita, vt initium Hebdomadarum, si retroagatur, duodecim annis, (in quibus & cum quibus Lunares ad Solares pervenient) incidet tale initium Hebdomadarum in Olympiadem octuagesimam primam ascendentem, vel octuagesimam declinantem. Probatursic: Torniellus ponit initium Hebdomadarum anno primo Olympiadis 84. sed si retrogredimur, numerando duodecim annos, incidimus in Olympiadem octuagesimam primam ascendentem, vt incidebat Chronologia antiqua, quæ etiam ponebat initium Hebdomadarum, & exitum sermonis in anno vigesimo Artaxerxis propter licentiam Nehemiæ de reedificanda Vrbe: ergo, &c. Minor patet: Quia retrogrediendo primus annus Olympiadis 84. & quatuor Olympiadis 83. & quatuor Olympiadis 82. & tres Olympiadis 81. faciunt omninò duodecim, & trahunt initium Hebdomadarum ad Olym-

Olympiadem octuagesimam primam ascendentem, ut nos opinamur, cum latitudine, & ut præcisè, & determinatè opinatur Chronologia antiqua Chaldaeorum: ergo Chronologia Tor- nielli (nisi poneret annos Lunares, quod non deberet propter nostras rationes) poneret etiam initium Hebdomadarum iuxta nostram sententiam. Nunc sic: sed in tali anno circiter verificatur *exitus sermonis* de reædificanda Jerusalem, vel quia tunc fuit licentia Nehemiæ, ut vult Chronologia antiqua, vel quia vno, vel altero anno ante, (scilicet quarto Olympiadis 80.) venerat iuxta ipsum Esdras cum captivis in Judæam; vel denique quia ut nos latius discurremus, tunc temporis coepisset vulgari sermo, & dari opera ad reædificandam Jerusalem: ergo de primo ad ultimum Chronologia Tor- nielli, nisi poneret annos Lunares, vel si per annos Solares expenditur, in nostram sententiam trahitur: ac denique omnis omninò probata Chronologia, & concordata cum textu in nostram sententiam venit, atque conspirat, & quidem cum latitudine prudentiali; non verò cum superstitioso scrupulo in supputando, qui eatenus vitiosus haberi debet, quatenus revera post tot sæcula Mathematicè incomperibilis est.

15 Confirmatur nostra sententia qua parte ponit initium Hebdomadam in Olympiade 80. declinante, sive in anno septimo Artaxerxis, quando videlicet venit Esdras cum captivis in Judæam. Nam ex illo edicto ducti sunt Judæi in Jerusalem ab Esdra, & illi data est potestas constituendi leges, & Judices, eique dictum est, vers. 18. cap. 7. Esdræ 1. *Sed etsi quid tibi, & fratribus tuis placuerit de reliquo argento, & auro, ut faciatis iuxta voluntatem Dei vestri, facite*: ergo tunc potius videtur intelligi; quod exiret sermo de reædificando Jerusalem, siquidem,

& concedebantur incolæ; & vita civilis per leges, & Judices, atque aurum, & argentum ad placitum Esdræ. Probatur conseq. Nam quando Nehemias anno vigesimo Artaxerxis accepit potestatem circa fabricam Jerusalem, ut legitur Nehemiæ 1. vers. 3. & cap. 2. vers. 13. debet intelligi de ampliatione, & maiori ornatu, & fortitudine Civitatis non de ædificatione simpliciter: ergo quia iam *exierat sermo* de reædificatione. Patet anteced. Tum quia quando venit Nehemias invenit murum dissipatum, & portas exultas, vel à prisco Nabuchodonosore, vel à Sanaballat, qui obstitit postea Nehemiæ, vel ab alijs hostibus, quos habebant in reædificando, quippe ibi invenit Coloniam Sacerdotum, & Levitarum, qui non potuissent vivere omninò indefensi. Tum quia 1. Esdræ 4. à vers. 13. datur notitia Regi, quod ædificabatur: *Inchoativè scilicet*, Civitas, & muri: & vers. 21. sententia prohibentur, donec aliud sit imperatum: & vers. 24. etiam intermissa est fabrica Templi: ergo de primo ad ultimum dicendum est, quod sermo de reædificanda Jerusalem verè coepit exire post adventum Esdræ, & captivorum cum potestate faciendi leges, & constituendi Judices: ea enim tractari non poterant, quin exiret sermo de reædificanda Civitate; licet postea ad maiorem commoditatem, ad maiorem extensionem pro Judæis denuo advenientibus, ad maiorem amplitudinem pro dignitate rei Judaicæ, & denique ad maiorem tuitionem ab Hostibus finitimis largior facultas Nehemiæ ab Artaxerxe concederetur.

16 Obijcies 1. Contra primam conclusionem intendendo probare annos fuisse Lunares, sub hac forma: Sacer textus dicit, tales septuaginta Hebdomadas abbreviatis fuisse super Populum, & Civitatem Sanctam Jerusalem; sed hæc breviatio magna autho-

ritate, & commoditate intelligitur, eliciendo annos Lunares: ergo Lunares credendi sunt. Minor patet quoad authoritatem. Quia ita censuerunt Julius Africanus, Theodoretus, Glossa, Albertus, Cartusianus, Beda, Rupertus, Petrus Comestor, Joannes Zonaras apud, & cum Pererio in Daniele. Quoad commoditatem verò, quia anni Lunares minores sunt vndecim dies, & supputando per illos, duodenarius annorum numerus decurtatur. *Confirmatur.* Quia cum nos esset Hebræorum uti mensibus, & annis Lunaribus; Angelus Gabriel cum Daniele Hebræo, & Hebræarum rerum perito loquens, credendus est usus fuisse computatione Hebræis familiariter usitata. Respond. ad argum. distinguendo minorem: *Intelligitur ad litteram textus, & iuxta optimam Chronologiam.* Nego minor. *Intelligitur per quamdam accommodationem minus legitimam.* Concedo minor. & nego conseq. Itaque debemus intelligere illud verbum *abbreviata* tum iuxta legitimam intelligentiam Originalium, & iuxta id quod valde verisimile est, tum salvando melius totum textum, atque contextum: Si ergo Originalia consulimus, inveniemus tam in verbo Græco *Synetmetesan*, quam in Hebræo *Necthac* significari aliquid præcisum, vel præfinitum, seu determinatum: unde idem est dicere: *Abbreviata sunt septuaginta Hebdomades*, ac dicere, quod fuerint *statuta*, & *determinata*. Et hæc est intelligentia Cornelij cum alijs, qui expressè respuit intelligentiam Pererij. Deinde verosimilius est, quod significet quid determinatum, & statutum: nam loquendo de tempore, præsertim prophetico circa eventum aliquem futurum id valde intelligibile est; cum tamen abbreviatio Hebdomadum, seu decurtatio non veniat ita facile intelligenda; sive enim annorum Lunarum sint, sive sint Solarium, septuaginta Hebdomades

Dec. III.

computantur, quarum nulla est abbreviatio, nisi partim aliqua decurtetur; quod nemo dicit. Itaque licet benè videatur accommodari supputatio per annos Lunares; non tamen *legitimè*, quia neque servat verisimilitudinem, & rigorem vocis, neque ratam aliqui Chronologiam per annos Solares; sed sine fundamento confugit ad Lunares: inde ad confirmationem. Respondeo. Quod licet Hebræi mensibus Lunaribus uterentur, tamen, ut supra tetigimus, singulis triennijs mensem intercalabant, ut annis Solaribus responderent: unde cum ipsi supputarent aliquam summam annorum his intercalationibus adhibitis, de his Solaribus annis Angelus loqui debebat, si fuisset more Judæis solito locuturus: imò hic apparet quædam incongruentia huius placiti; nam si solita erat Hebræis computatio Lunaris, ubi nam est illa abbreviatio, quam hic prædicti Authores comminiscuntur? Præterea huic argumento propter amorem Scholasticæ professionis denegare nolo solutionem illam Scholasticorum satis probatam, scilicet *ly abbreviata* significare accelerationem, & alias circumstantias incarnationis, quas Prophetæ, & Patriarchæ meruerunt de congruo iuxta Bonaventuram, Gabrielem, Ricardum, Almainum, Marsilium, Alensem, & inclinat Div. Thom. & Schotus cum P. Francisco Suarez 3. part. quæst. 2. art. 10. disp. 10. sect. 6. id quod colligunt ex hoc loco, ait enim Gabriel: *Ab exordio precum tuarum egressus est sermo, ego autem veni, ut indicarem tibi, quia vir desideriorum es, &c. Septuaginta Hebdomades abbreviata sunt super Populum tuum, ut finem accipiat peccatum, & adducatur iustitia sempiterna.* Quoad authoritatem Authorum verò nobis obiectam, libenter eam admittimus, nam talem opinionem à sua probabilitate non deturbamus, etsi eam cum pluribus alijs minimè admittimus.

Aaa

Obij-

17 Obijcies 2. Eatenus tales anni non fuissent Lunares in computatione Judeorum, quatenus hi ut Pascha suum celebrarent tempore debito, eos coequabant Solaribus; sed id apud ipsos non videbatur necessarium, quia habebant menses mobiles, sicut Lunam, & poterant ita rem disponere, ut Pascha caderet in primum mensem, & in primam Lunam: ergo fuerunt anni Lunares, sicut, & menses. *Confirmatur.* Ex Pererio ingenuè fatente alibi in Scriptura annos esse Solares, & dicentem quod hic Angelus voluit adventum Melsiæ occultare, designando tempus præter communem loquendi, scribendi, ac negotiandi consuetudinem: ergo licet alibi per annos Solares numeretur; hic tamen annis Lunaribus usus est. Anteced. patet. Quia etiam usus fuit præter acceptionem communem Hebdomadibus claudentibus septenarium annorum: ergo, &c. Ad hoc argumentum. Respondeo negando minorem. Quia Judæi non solum debebant debito Religionis celebrare suum Pascha in primo mense, & in prima Luna; sed vernali etiam tempore, quod cum pendeat à cursu Solis, non posset firmiter observari, nisi menses intercalando per embolismos, quo anni Lunares Solaribus æquarentur. Item iure gentium, & debito politiæ debebant se in computandis annis cum alijs Nationibus accommodare. Ad Confirm. Statim observa quomodo placitum huius computationis sese ipsum exarmet: vide profecto in confirmatione præcedenti quomodo inculcabatur annos fuisse Lunares, quia Angelus loquebatur cum Hebræis more solito computandi; & hic dicitur, ideò annos esse Lunares, quia Angelus propter mysterium loquebatur more insolito computandi. Ambo hæc amicè concordant. Deinde mihi mirum esse non desinit, requirere plures occultationes in Prophetia certè arca-

nissima, mysteriosa, & implexa, in qua post vigilias plurimas, & crebras elucubrationes Doctorum res semper manet alta, & obscura. Quapropter dico: neque in annis, neque in Hebdomadis quid insolitum fuisse usurpatum; quia anni Solares fuerunt; Hebdomades autem annorum Judæis non erant insolitæ, ut supra in notabilibus memoravimus: nullum ergo est fundamentum ad inducendum annos Lunares, si alioqui per Solares tota benè consistit Chronologia, ut nos arbitramur.

18 Obijcies 3. Contra secundam conclusionem: iuxta textum Danielis circa finem septuaginta Hebdomadam rursus ædificanda est vrbs Jerusalem, & muri eius; sed hoc non accidit temporibus Christi Domini: ergo de hoc non fuit talis Prophetia. Probo maior. ex verbis textus ita dicentis: *Ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem, usque ad Christum Ducem Hebdomades septem, & Hebdomades sexaginta duæ erunt, & rursus ædificabitur platea, & muri eius in angustia temporum.* Ergo post sexaginta, & novem Hebdomadas videtur Civitas rursus ædificanda. Ad hoc argumentum. Respondeo negando maiorem. Ad probationem distinguo antecedens: *Ly rursus* appellante supra verba superiora, & coincidente cum illis: *Ut iterum reædificetur Jerusalem:* Concedo antecedens, significante alteram reædificationem post Hebdomadas sexaginta duas. Nego antecedens, & consequentiam, & patet solutio. Quod nimirum sermo sit de reædificatione Jerusalem in principio Hebdomadam incipiente. Quia sicut prius loquitur de sexaginta, & duabus Hebdomadibus Propheta Daniel, & postea pro explanatione Prophetiæ ad ipsas regreditur; ita etiam licet prius loquutus fuisset de reædificatione Jerusalem quoad famam, & publicationem, & exitum sermonis, à quo incipienda erat sup-

supputatio ; postea rursus loquitur de ipsa reedificatione præstanda in angustia temporum , eo quod ab hostibus finitimis impedirentur Judæi Hierosolymam restituere. Ita Torniellus anno 3516. & Cornelius in hunc locum.

19 Obijcies 4. Hæc Prophetia iuxta Eusebium intelligi debet de Joanne Hircano : ergo non de Christo Domino. Anteced. patet ; tum ex Eusebio Cæsariensi ita affirmante : tum ex Septuaginta Interpretibus ita vertentibus illa verba : *Occidetur Christus* , id est , *destruetur unctio* , &c. Quæ est Pontificalis dignitas Joannis Hircani Pontificis , qui occisus fuit. Ad hoc argum. Respond. negand. anteced. & ad huius probationem , licet alicubi invenerim Eusebio tributam talem intelligentiam de Joanne Hircano ; nihilominus ab ea ipsum vindico cum Suario , qui sectione 2. supra citata ait , Eusebium ponere initium Hebdomadum ab anno secundo Darij Histaspis sic computando usque ad Alexandrum centum quinquaginta , & tres annos , ex multorum sententia : ab Alexandro usque ad Hircanum centum septuaginta , & septem annos , ex 1. Machab. capite ultimo : ab Hircano autem usque ad Christum centum , & sexaginta annos , qui omnes efficiunt 490. ergo perperam potuit Eusebius , sic computando , credere , Joannem Hircanum fuisse terminum huius Prophetiæ : vnde ait Cornelius : *Quare mirum est unum Eusebium lib. 8. de Demonstratione , cui favet Theodoretus hic per Ducem hunc accipere Joannem Hircanum , qui ultimus fuit Judæorum Pontifex legitimus , neque enim Hircano conveniunt ea , quæ de Christo hic ait Gabriel , scilicet , quod per eum finem accipiet peccatum , & adducetur iustitia sempiterna.* Prosequiturque monstrando quomodo Christus Olympiade 201. occisus sit ; Hircanus autem Olympiade 179. ut supra diximus cum Eusebio apud Suarium. In-

Dec. III.

telligunt etiam Judæi non benè de Cyro , qui nec fuit *Sanctus Sanctorum* , neque pervenit ad initium Hebdomadum , quanto minus ad finem ; item neque Zorobabel , neque Herodes Agrippa occisi sunt , ut memorat Prophetia : vnde hi perperam , & obstinatè à Rabbinis intelliguntur , quare Rabbi Oseas apud Galatinum lib. 4. cap. 18. flens dicebat : *Væ illis , væ illis , væ illis impijs homicidis Israel , ob quorum amorem , ut peccatum eis dimittat , Deus dimittet filium Sanctum suum , & carnem humanam induet. Væ illis , quia propter pravas suas actiones rebelles erunt huic Messia , nec respicient dicta , quibus imperabit , ut mudentur aqua mundationis ad expianda peccata sua : nec incedent in vijs Deo gratis , nec facient eius voluntatem ; sed ingenti iracundia perciti , illum occident.* Ad versionem septuaginta dicimus , quod potius standum est lectioni Hebraicæ , cum qua etiam Thalmudistæ , & Rabbini conveniunt , & in ea legitur *Masiach* in concreto , id est unctus , vel *Christus* non *Mesech* id est unctio in abstracto : vnde ait Cornelius : *Fortè septuaginta mysterium occisionis Christi non intellexerunt , aut potius apud Judæos illud non credituros tegere voluerunt.* Instabis. Poterit intelligi de Joanne Hircano , & de Christo , sicut alibi , & Salomon in textu intelligitur , & etiam Christus. Respond. Id non posse , & exemplum non suffragari : Quia ubi Prophetia , & sensus litteralis ad tempus alligatur , nequit convenire ad duos , qui in diversis temporibus extiterunt.

20 Obijcies 5. Expositionem Rabbi Salomon , & passim Hebræorum intelligentium has septuaginta Hebdomadas de duratione Templi Jerosolymitani , dicendo , decem priores Hebdomadas cucurrisse ab excidio Templi Salomonici usque ad reedificationem Templi secundi factam per Zorobabel ; & reliquas sexaginta Hebdomadas du-

ravisse usque ad excidium Templi secundi : Nam ly *Sanctus Sanctorum*, vertunt *Sanctitas Sanctitatum* ut de Templo ea possint interpretari. Respond. Hæc esse evanida, & elusoria. 1. Quia Templum in fine Hebdomadum non fuit unctum ; sed profanatum, & Sanctitas adhuc in abstracto melius convenit Christo, quam Templo; imò quam Papæ, (cui tamen deferri solet) neque alius quam Christus unctus est, scilicet neque Cyrus, Nehemias, Zorobabel, aut Agrippa. Quia in secundo Templo ex Rabbi Samuel defecerunt ignis, Arca, rationale iudicij, Oleum Unctionis, & Spiritus Sanctus ; ac tandem quia ipsi Authores Thalmud, quos citant Finus, & Galatinus licet intelligant de duratione Templi ; vno ore asserunt in fine septuaginta Hebdomadum venturum Messiam, quem vocant iustitiam sempiternam : ergo sequitur contra Judæos iam venisse Messiam, vixisseque temporibus excidij secundi Templi. 2. Quia Angelus consolabatur Daniele, prænunciando læta, & iucunda ; hæc autem eis erant tristitia. 3. Quia torquent textum ad inchoandas Hebdomadas : non enim dicit ab exitu destructionis ; sed ædificationis Jerusalem. 4. Quia hæc eversio Templi, quam futuram credunt, non fuit ipsis ablutio peccati, adductio iustitiæ sempiternæ, & Unctio Sancti Sanctorum, si Christum negant ; sed potius totius suæ Religionis, & gentis abolitio penitus deploranda. 5. Denique quia perperam supputant : tum in decem Hebdomadis primis, quia ab excidio primi Templi usque ad fabricam secundi non septuaginta, sed octuaginta, & octo fluxerunt, ut Thalmud dicit in Megilla cap. 1. Tum quia secundum Templum non 420. sed ad minus 583. duravit, scilicet ab anno sexto Darij Histaspis 1. Esdræ sexto, vers. 16. usque ad septuaginta & duos à morte Christi : & iterum in computa-

tione deficiunt, ut fusius observat Cornelius. Quare hi cæci homines, & infelices mille ineptijs se obvolunt, atque torturis, ut veritatem tanti textus eludant, quo eorum pertinacia valide perforatur.

21 Obijcies 6. Textus dividit numerationem Hebdomadum sub hac forma : *Usque ad Christum Ducem Hebdomadæ septem, & Hebdomadæ sexaginta duæ* : Ergo hæc Prophetia potius alij debet adaptari, quam Christo Jesu D. N. Prob. consequent. Est dicere septem Hebdomades erunt usque ad Cyrum, qui erit Christus favens Judæis, & postea sexaginta & duæ Hebdomades erunt, quibus ædificabitur, & stabit Jerusalem, sed in angustia ; quia à Persis, Græcis, & Romanis vexabitur, unde in fine earum occidetur alter Christus Judæorum, scilicet Herodes Agrippa. Ad hoc argument. Resp. negand. consequent. Cuius probatio etsi sono verborum videatur apparens, est tamen nedum infirma, sed mortua. 1. Quia ipsi Rabbini usque ad suum Christum Ducem non septem Hebdomadas tantum, sed decem ponunt cum Rabbi Salomon ; imò, & Thalmud ponit septuaginta & octo annos. 2. Quia post Cyrum scilicet in Artaxerxe incœpit initium Hebdomadum, ut sana tenet Chronologia. 3. Quia sexaginta & duæ Hebdomadæ non fuerunt consumptæ in ædificanda platea, & muris, neque longa angustia temporum, ut constat ex 2. Esdræ 6. vers. 15. 4. Quia hæc Hebdomades potius quam fabrica Templi spectant ad Christum, & ideò statim dicitur : *Et post Hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus*. 5. Quia satis olet figmentum Rabbinicum, & paradoxum duos Christos in unico hoc tractu textus tam liberrimè comminisci. 6. Quia Herodes Agrippa non fuit occisus, ut fingit Rabbi Salomon ; sed cum Romanis confederatus, & exaltatus, teste Jo-

Josepho lib. 3. Belli Judaici à cap. 3. & Cornelio Tacito lib. 5. Cur autem à Sacro Propheta separatim septem Hebdomades ab alijs sexaginta duabus enumerentur non ita liquidò excerpitur ex Authoribus, qui de more rem satis versant, atque discutiunt. Alij ad morem Hebræum fugitant supputandi minores numeros ante maiores; sed ego insurgo. Cur Hebræus non dixit duas & sexaginta Hebdomadas, vel omnes computando, novem & sexaginta? Quare exempla Pererij rem mihi non dirimunt, qui tamen non ignoro talem morem Hebræum. Alij id temporis, scilicet septem Hebdomadas priores, seu quadraginta & novem annos restauratione Civitatis impensos putant, ideòque seorsim memoratos. Ego hæc non respuo: tùm cum Torniello aiente: *Et credendum est alias quoque urbis partis intra primas septem Hebdomadas fuisse ædificatas, ac propterea easdem Hebdomadas seorsum ab alijs esse memoratas.* Tùm quia si iuxta Cornelium de re duplici per modum vnus erat hæc Prophetia, scilicet de reædificatione Jerusalem, & occisione Christi; vtriusque tempus valdè oportune in ipsa Prophetia separabatur, dicendo, septem in ædificatione Hebdomadas transiuras, & postea sexaginta duas, & postea occidendum Christum. Quod profecto magis aperuit Daniel, dum postquam cap. 4. dixerat *septem tempora*, postea cap. 7. sic se explicuit: *Tempus, tempora, & dimidium temporis*, quasi tempus sibi sit vnum septenarium; atque vt hanc intelligentiam cum mea quali quali componam, & superiorem supputationem de more Hebraico etiam retineam; aio, Daniele ideò sic numerasse, quia cum septennarius numerus sit ipsis adeò Sacer, & quasi tempus; voluit resolvere Hebdomadas septuaginta in alios septenarios, scilicet in vnum primum septenarium Hebdomadarum, & alios novem sep-

tenarios Hebdomadarum: quippè septies per novies multiplicata faciunt sexaginta tres restantes Hebdomadas. Hic modus supputandi per septenarios valdè probabilis apparebit ei, qui legerit eruditum librum de septennario, quem ille Fabius Paulinus composuit: & hoc ipsum satis ad speciem confirmat illa repetitio Danielis: *Tempus, tempora, & dimidium temporis.* Tùm quia septem Hebdomadas fuisse insumptas in reædificatione Jerusalem, satis apparet ex responsione data per Iudeos Christo D. Joannis 2. de quadraginta sex annis insumptis in ædificatione Templi. Hi enim componuntur ex novem Cyri, & Cambisis cum triginta septem Darij Histaspis ex quibus circum circa exæquantur septem Hebdomades, seu quadraginta & novem anni. Sed in hac hypotesi computatio Hebdomadum non poterit esse ab exitu fabricæ, sed ab exitu sermonis de fabrica in tempore Esdræ anno 7. Artaxerxis. Alij alia meditantur, quod scilicet in fine 7. Hebdomadum clauerit Regina Esther, & Mardocheus, & intra sexaginta duas, alia quatuor memoranda contingerent. Sed hæc profecto pro re presenti, & Prophetia longè ducta aliquibus videbuntur. Nos tamen nec respuimus, neque in his immoramur. Si tamen adhuc contra hanc conclusionem obijcias, quod Christus hanc de se Prophetiam non torlit contra Judæos. Respond. Christum voluisse ipsos se disponere scrutando Scripturas, & pia affectione in eum, vt eas ipse aperiret, quemadmodum fecit cum euntibus Emmaus. Vide vltius in quæstione de sceptro Judæ in argument. 3.

22 Obijcies 7. contra 3. conclusionem. Hæc nostra compositio sententiæ componit sibi contradicentia, vel claudit: ergo nequit subsistere. Prob. anteced. Admitit ipsa, quod initium talium Hebdomadum inciderit septimo

mo anno Artaxerxis Longimani, & ex alia parte, quod inciderit vigesimo, aut vigesimo tertio anno ipsiusmet Artaxerxis; sed hæc, & sibi contradicunt, & plures annos distant, quàm capiat latitudo temporis intra duas illas Olympiades à nobis admissa: ergo talis sententia dum hæc claudit, & claudicat. Ad hoc argumentum respondeo, negand. antec. Ad cuius probationem respondeo distinguendo maiorem incidere in annum septimum, & vigesimum Artaxerxis: *Eodem tenore Chronologiae supputatum.* Nego antec. *Diverso tenore supputatum, ita ut idem ferè annus fuerit, qui ab alijs septimus Artaxerxis, ab alijs verò vigesimus eiusdem nominatur.* Conced. maior. & disting. minor. *Sibi contradicunt hæc prout apparent.* Conced. minor. *Prout supra, & infra explicantur.* Nego minor. & conseq. Itaque sciendum est, Authores Chronologos diversimodè supputare annos Artaxerxis, scilicet, sive simul regnantis cum Patre, sive seorsim; quia ut tradit Historia Persarum moris erat inter ipsos, dum ad bella procederent, Regni Vicarium designare, & ita fuit Artaxerxes, dum Xerxes Pater eius processit ad bella Græcorum; quare licet aliqui Chronologi cum Tyrino ponant initium Hebdomadum anno vigesimo tertio Artaxerxis, incipiendo ab eo tempore, in quo Artaxerxes Vicarius fuit, & cœpit regnare cum Xerxe; nihilominus hic annus, teste Cornelio, qui rem fusè declarat, est septimus ipsius solitarie regnantis: quæ magis constant ex eo, quod utrique Authores tam qui ponunt initium anno septimo, quàm vicesimo tertio Artaxerxis assignant vnum, & eundem annum, scilicet quartum Olympiadis octuagesimæ. Quare illa varietas in tribuendo annos Regno Artaxerxis tota est penes profanam historiam, & sumpta originariè ex æquivocatione Xerxis cum Artaxerxe, quæ de cœpit Josephum, & sigillatim traditur

explicata à Cornelio, apud quem potes eam lustrare. Si verò Torniellus dat annos viginti soli Artaxerxi, ut constat ex eius Chronologia. Itemque in Chronologia Chaldæa idem fieri videatur; ipsi in sua historia videant quomodo fecerint: ad nostrum enim casum nihil prorsus facit, cum, teste Doctore Portilla, nihil certius sit in historia profana, quàm *cuncta esse incerta*, & è contrario Chronologia Olympiadum sit, quæ certior habetur. Vnde cum hi Authores, quando per annos Solares descendunt ad accommodandum suæ Historiæ Olympiades, non varient initium, (quod ponunt Hebdomadam) ab his paucis annis intercurrentibus inter Olympiadem octuagesimam declinantem, & octuagesimam primam ascendentem; nos in hoc puncto semper illos trahemus in concordiam, quantumvis ipsi inter se quoad Reges, Regna, & Monarchias dissident. Imò robur inde nostræ opinionis assurgit, quia ipsorum mutua dissidia non tollunt, quominus benè observati ad vnum fermè, & idem tempus descendant: non secus ac Medici in congressu multis solent dissidere sententijs in speculando morbum; sed tamen vno ore solet esse vnum remedium, quod parant: damus ergo nos ex toto Chronologis, & Historicis dissidentibus placitum, quod cunctis quadret, quod neque in minimo offendant, & quod rem ut putamus calculo valdè prudentiali componat.

23 Obijcies 8. Ex Suario, & Cornelio nostra sententia, qua parte recidit in annum septimum Artaxerxis, est sine fundamento, & nova: ergo defendenda non est. Prob. antec. quoad primam partem ex Suario aiente in sectione 2. citata dum loquitur de hac sententia: *Sed hoc nec sufficiens fundamentum habet in Scriptura: quia tunc nullus sermo exijt de ædificanda Ferusalem, nec satisfacit difficultati tactæ, ut facile erit*

unicuique perspicere, minutius annos computando. Quoad secundam partem patet ex Cornelio sibi ita obijciente suam sententiam: ergo, &c. Respondeo ad argum. negand. antec. quoad utramque partem. Et quidem ad Eximium Suarium respondeo cum Eximio Suario, qui retroverso vno dumtaxat folio, loquens de missione Esdræ in Judæam anno septimo Artaxerxis, ait: *Est autem verisimile, misisse illum ad reedificandam Civitatem, vel Templum, sicut est verisimile, hoc ipsum Esdræ petijisse: dicitur enim Esdræ 7. Regem concessisse illi omnem petitionem.* Ecce quomodo ex ipso Suario non deest fundamentum, & satis verisimile in Scriptura, ut ab anno septimo Artaxerxis tale exordium sit desumendum. De supputatione autem quomodo exinde usque ad Christum evadat exacta, supra in vera probatione iam constitit. Ad Cornelium patet, eius sententiam non esse novam, quæ ita verisimilis apparuit Suario, & quam ipse Cornelius, Eusebio, & alijs ornet, necnon Chronologis non contemnendis, ac Salmeroni, Bellarmino, & Sanctio nostris probetur, & etiam Patri Nicolao Abrahamo, qui eam fusè tractat in sua Pharo. Sed dato quod sententia, prout Cornelij, esset nova; sic non esset nostra, quæ cum complectatur, & trahat in vnum Chronologiam Chaldaeorum, & Tyrini, & Saliani, Torrielli, Pererij, & aliorum, qui in Lunares se recipiebant: Necnon Chronologiam Eusebij, & Cornelij, itemque Suarij; cum his, & illis omnibus, qui hos antecedunt, & subsequuntur, qui innumeri reperientur, nostra sententia procedit.

24 Obijcies 9. Nostra sententia cedit, ac succumbit difficultati prætextu compositionis: ergo rem non evacuat, & tenenda non est. Prob. ant. Vnamquamque sententiam ex supra tactis in suo sensu relinquit, & ei campum veritatis non denegat, nec præcisam, sed

laxam Chronologiam facit: ergo succumbit difficultati. Respondeo ad argum. Neg. anteced. & ad eius probationem. Disting. anteced. *In suo sensu relinquit secundum quod omnes in vno sensu conveniunt.* Conced. anteced. *Secundum quod dissident.* Nego anteced. Et ulterius claritatis gratia distinguo secundam partem antecedentis: *Non designat præcisam Chronologiam Mathematica præcisione.* Conced. anteced. *Morali, & accommoda ipsi Prophetia.* Nego anteced. & consequ. Itaque nos non dicimus, præcisè resolvere quæstionem, quatenus vnamquamque sententiam in sua probabilitate relinquimus: hoc enim potest facere quispiam cum præcisâ reverentia vnorum quorumque Authorum sic vel aliter opinantium; sed ulterius prædictas opiniones alioqui probabiles trahimus in concordiam vnius, quæ ex placito omnium designat initium talium Hebdomadum, non quidem ad punctum Mathematicum, quia neque sic voluit designare ipse textus; sed sub quadam latitudine, quam secum fert ille *exitus Sermonis*, unde tale initium est auspicandum. Diximus enim in his, quæ præmisimus, quod in his posterioribus sæculis non est Mathematicè indagabile quoto anno determinatè talis sermo exierit; sed solum moralitèr: componimus ergo omnes illas sententias iuxta hanc latitudinem qua parte ferè in vnam Olympiadem moralitèr coeunt: & circa exitum sermonis, unde auspicandum sit tale initium, potius sentimus fuisse, quando Esdras missus fuit cum Judæis; reiicimus tamen quod fuerit, quando in executione perfecta fuit ipsa fabrica vicesimo anno Artaxerxis solitariè regnantis: nisi quatenus sumimus Olympiadem, quam tales Authores designant, non verò occasionem, & casum inchoandi.

25 Obijcies 10. Nostra sententia coincidit cum Chronologia Berosi, & Joannis Anij Viterbiensis; sed hæc male

lè audit iam apud Doctores : ergo , & nostra sententia. Minor probatur ex dictis Authorum : eam enim carpit Cano de Locis, lib. 11. cap. 6. Genebrardus Chronolog. lib. 1. *Berosum Anij fictitium appellat* , Franciscus Ribera cap. 1. num. 25. *Removeamus* (inquit) *commentitium Metasthenem*. Josephus Scalig. lib. 5. de Emendatione Temporum de initio Merodach, Anij Historiam *Mendatorum officinam vocat*, & *somnia sub nominibus Berosi Philonis*, & *aliorum publicata*. Suarez loco supra citato , qui ait : *Nullam iam auctoritatem habere*. Et denique super omnes Pererius lib. 11. 1. part. disp. ubi inquit : *Valeat igitur*, & *in perpetuum valeat hac Aniana Chronologia*, & *quæ toties à viris Doctis profligata*, & *ingulata est*, *iaceat in posterum sempiterna hominum oblivione sepulta* ; nec sit post hac , qui eam exhumare , & ad fidem aliquam , atque auctoritatem quasi ad vitam revocare audeat ; sat sit adhuc eam , cum non erat benè nota , imposuisse multis ; nunc detectis , atque in apertum prolatis , *fuca-tis eius mendatijs*, & *fallacijs* ; si quem circumvenerit , ac decæperit , nimis profecto *stupidum*, & *vecordem eum fore necesse est*. Ergo , &c. Respond. ad hoc argum. disting. maior. Coincidit adequatè. Neg. maior. Inadequatè. Subdisting. Ex supererogatione. Concedo maior. Ex necessitate. Nego maior. & omissa minor. nego consequentiam. Quippè nos per optimam Chronologiam Tyrini ; & per Chronologiam Ricciolij ; & probatam Chronologiam Cornelij cum Eusebio ; & etiam attendendo ad annos Solares per selectam Chronologiam Tornielli incedimus. Videntes autem nostrum calculum etiam Chronologiam antiquam Chaldæorum non respuere ipsam quoque excipimus sine tanto stomacho , & supercilio , utpotè nobis etiam à longè famulantem. Et quidem cum in re Chronologica res sit tam lubrica , ut tradit Bonfrerius Genes. 12. & ponderat Gordonus in Præfatione

secundi tomi ; ut nemo planè victor evadat ; quomodo hac in re victum aliquem , & quasi triumphatum calcare poterimus ? Videmus igitur talem Chronologiam amplexam à priscis , & doctis hominibus Driedo , Naclero , Valerio , Anselmo , Joanne Lucido , Michaelē Medina , Sixto Senensi , & alijs , item à Pineda Franciscano , & à Fulgentio Bottens Franciscano non improbatam in sua Chronologia : Scimus insuper præcipuum fundamentum exhibilandi Anium Viterbiensem esse Josephum , cuius , ut aiunt Torniellus , & Baronius , anno 4032. apud primum *fides Historica Josephi vacillat* , & ex Morerio verbo *Josephus* , quod plerique *Authores eius scripta diffamant* ex his , quos refero , scilicet Suetonius , Tertulian. Justinus , Porphyrius , Sanct. Hieronymus , Eusebius , Isidorus Pelusiota , Photius , Sozomenus , Evagrius , Zonaras , Suidas , Baronius , Bellarminus , Possevinus , Torniellus , Salianus , Scaliger , Bosius. Cum tamen Joannes Anius Viterbiensis Religiosus Dominicanus sit , cui videtur non benè imponi posse crimen farcinandi mendata sicuti (ut id alij solent impingere nostro Hieronymo de la Higuera in suo Chronico) Josephus autem Judæus sit , & in fide Historica non constans ; cur tam firmiter præferendus ? Deinde si Josephus Scaliger de *Emendatione Temporum* Anium execratur ; Joannes Lucidus scribens ex professò de *Emendatione Temporum* , & Fulgentius Bottens in sua *Oeconomia Chronologica* eum amplectuntur. Propter quæ omnia , licet superioribus Authoribus , me accomodem libenter , ut Anij Chronologia non vadam innixus ; eum tamen nullatenus carpo ; sed loco suo eum repono. *Rogabis* : Sed quem locum das ei probabilitatis ? Respond. Cum videam talium Authorum tam acres censuras ; & aliunde dignorum Authorum cum Annio sententiam , me

me ita puto posse explicare, scilicet quod quemadmodum in moralibus illæ opiniones, quas alij nota inurunt; amplectunturque ab alijs, vocantur *probabiliter probabiles*, & eas, absolute loquendo licet amplecti; ita Chronologia Anij *probabiliter probabilis* poterit reputari. Et quemadmodum opinionibus probabiliter probabilibus, quas aliqui carpunt, timorati vtuntur in casu raro cui sint oportunæ; ita Chronologia Aniana in difficultate, quæ alioqui non superetur, poterit subvenire.

26 Obijcies 11. Iuxta Origenem *exitus sermonis* fuit tempore Darij Medi, quando hæc verba dicta sunt à Gabriele; sed initium fundandum est ab exitu sermonis: ergo à tempore Darij. Respond. negand. antec. de recta acceptione: quia nulla ibi ratio est, vt ab *exitu sermonis Gabrielis* sumatur initium; sed ab exitu sermonis de reædificanda Jerusalem, qui non potuit esse tempore Darij Medi, quia ita à fine Olympiadis 54. vbi concurrunt Darius Medus, prope sexcenti anni vsque ad Christum fluxerunt.

27 Obijcies 12. Ex Clem. Alex. à Cyro debet esse exordium: ergo non ab Axtaxerxe. Prob. antec. Quia tunc exijt sermo de reædificatione Jerusalem simul cum liberatione captivitatis: ergo, &c. Respond. negand. antec. & ad probationem distinguo de *reædificatione Templi*. Concedo, *Civitatis*. Nego, vt constat Esdræ cap. 5. & 6. Textus autem dicit, vt iterum *reædificetur Jerusalem*, id est *Civitas*, vt infra, & *rursum ædificabitur platea, & muri eius in angustia temporum*. Quæ angustia fuit hostilitas vicinorum. Præterquamquod à primo anno Cyri imperantis 1. Olympiadis 55. vsque ad Christum fluxere prope 600. anni. Propter easdem rationes neque à Dario, seu Histaspi, seu Notho iubente reædificationem Templi inchoari potest: tum quia fuit de Tem-

Dec. III.

plo, & non de Civitate: tum quia vsque ad Christum anni plures quam 550. fluxerunt.

28 Obijcies 13. Ex Burgenfi contra omnes qui ordiuntur septuaginta Hebdomadas post vitam Danielis, in quibus, & nos sumus. Quia Daniel nonagenarius erat circa Olympiadem 61. Arguitur sic: Si ita esset exordium Hebdomadarum, Daniel ignorasset præcisum tempus adventus Messiae, sed id videtur dici non posse de tam illustri Propheta in hoc puncto: ergo, &c. Maior constat: Quia si exitus sermonis de reædificanda Jerusalem fuit ferè ad 100. annos post Danielelem, hic ignoravit, vel non cognovit tempus; à quo supputatio inceptura erat, ergo neque præcisum tempus adventus. Respond. 1. Permitto maior. & neg. minor. Nam Deus prout volebat mysteria Prophetis suis revelabat, ita vt plura ignorarent. Itaque cap. 8. ipsius Danielis dicitur: *Ego, inquit, audiui, & non intellexi, & dixi, Domine mihi quid erit post hæc? Et, ait, vade Daniel, quia clausi sunt, signatique sermones*. Respond. 2. neg. maior. cum probatione. Quia idem Dominus, qui mysterium revelabat, revelaret initium reædificationis, siquidem dixit: *Et rursum ædificabitur platea, & muri, &c.*

29 Obijcies 14. Tale initium Hebdomadarum fuit anno vicesimo Artaxerxis, sed hic fuit anno primo Olympiadis octuagesimæ quartæ: ergo non intra octuagesimam declinantem, & octuagesimam primam ascendentem. Ad hoc argum. Respond. disting. mai. In sententia multorum, qui ponunt talem annum vicesimum Artaxerxis concurrentem cum Olympiade 80. ann. 3. vel quarto. Conced. maior. In sententia eorum, qui ad Olympiadem 84. descendunt. Nego maior. & permissa minor. nego conseq. Nam plures sunt, qui componunt initium Hebdomadum sive ann. 2. Olympiadis 81. sive 3. aut 4. Olympiadis 80. vt conf-

titit in probatione nostra. Illi autem Authores, qui volunt duo, alterum quod initium Hebdomadam non sumatur nisi à vicessimo anno Artaxerxis mittentis Nehemiam: & alterum quod hic annus fuerit vicessimus ipsius solitarie regnantis, & incidens in Olympiadem 84. anno 1. nobiscum convenire non possunt, & ita sunt Torniellus, & Pererius, qui ad Lunares annos confugiunt. Attamen adhuc hi si per Solares annos retrogrediuntur, invenient in sua Chronologia in quo nobiscum conveniant: quippe annus, quem ponunt septimum Artaxerxis, in quo venit Esdras in Jerusalem cum captivis, & in quo ex Suarez est verisimile quod exierit sermo de reedificanda Jerusalem, annus est, qui iuxta computatione per annos Solares distat usque ad mortem Christi sexaginta & novem Hebdomadas cum dimidia, ut postulat Prophetia. Nam iuxta Torniellum annus septimus Artaxerxis fuit ann. 3597. & annus quo Christus D. passus est 4084. Si ergo restantes supputentur sunt 487. qui componunt exactè illas 69. Hebdomadas cum dimidia, nam 490. sunt 70. integræ. Et ideò hos quoque Authores trahimus ad nostram Chronologiam: quia certè anni non videntur nobis fuisse Lunares.

30 Obijcies 15. ad plus declarandum. Sermo de reedificanda Jerusalem exijt, quando venit Nehemias cum facultate ad reedificandam Civitatem anno vicessimo Artaxerxis; sed venit Olympiade 84. anno 1. iuxta Torniellum: ergo saltem nobiscum non est Torniellus. Respond. disting. maior. *Anno vicessima Artaxerxis, prout supputatur à Torniello.* Neg. maior. *Prout supputatur à Tyrino, & Chronologia Chaldeorum.* Concedo maior. & concessa minor. disting. conseq. *Nobiscum non est quoad copulativam sui placiti quoad exitum sermonis, & sue Chronologiae.* Concedo conseq. *Quoad suam Chronologiam*

precisè, vel disiunctivè quoad utrumque. Subdistinguo: *Stando annis Lunaribus.* Concedo: *Solaribus.* Nego conseq. Itaque ex duobus, quæ asserunt Torniellus, & Pererius, si vis ut acceptemus; vnum admittimus; sed repellimus alterum: si admittimus Chronologiam, ponimus exitum sermonis potius circa septimum Artaxerxis; si autem exitum sermonis ponimus anno vicessimo Artaxerxis, repellimus eius Chronologiam, & habebimus vel Chronologiam Tirini, qui ponit vicessimum Artaxerxis, sed non solitariè regnantis; vel Chronologiam P. Ricciolij vel etiam Chaldeorum, qui etsi solitariè regnaverit, ponit exitum sermonis anno vicessimo Artaxerxis, sed tamen anno 2. Olympiadis 81. ut constat apud lecturas Complutenses Didaci de Turegano, & Venavides.

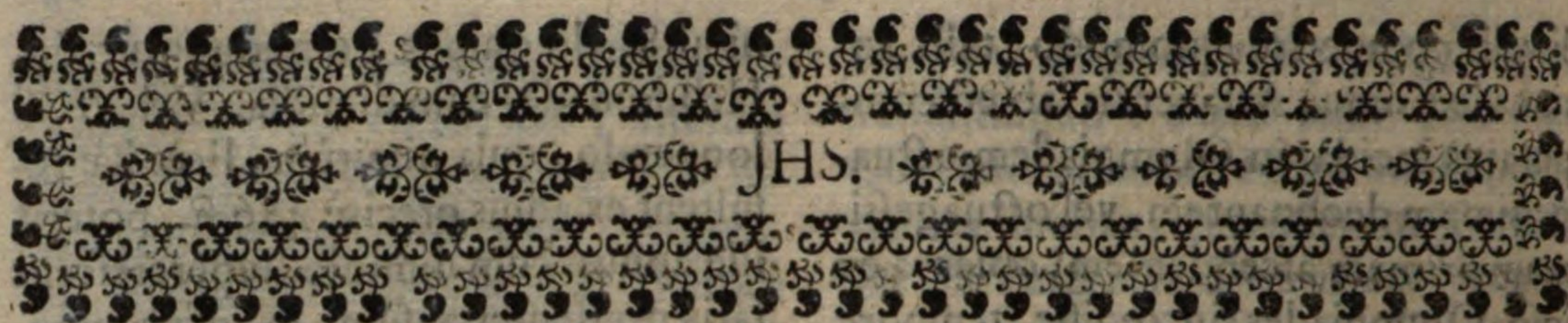
31 Si rogeris 1. Quoto anno Mundi cœperunt septuaginta Hebdomades. Respondeo, id esse valdè inconstans. Alij enim ab initio Mundi usque ad Christum ponunt 3969. ut Ammandus: Alij 3970. Alij 3996. Alij 3984. ut Bellarminus. Alij 4000. ut Tirinus. Alij 4005. ut Bottens, qui hæc refert. Alij 4040. ut Henric. Philip. alij 4053. ut Samerius, & Torniellus, & Saliarius, ita ut aliqui numerent quadraginta sententias, de qua incertitudine testantur Severus Sulpicius, Scaliger, Fredericus Spanhemius, & Pat. Petavius lib. 9. de Doctrina Temporum, qui ait: *Citra divinam significationem non posse deprehendi.* Propterea tibi respondendum est per annos Olympiadis, quia hæc Chronologia est, quæ firmior Reliquis ab Authoribus reputatur & propterea in has fecimus convenire sententias. Atque ut de exordio, & plena eruditione Olympiadum ea habeas, quæ hic possunt opportunè desiderari; vide quæst. 8. Decad. 2. ubi de captivitate Babylonica disseruimus. Quod si adhuc in selecta Chronologia Ricciolij

li velis comperire quomodo talis annus viceſſimus Artaxerxis ab eo computatus incidat in Olympiadem octuageſſimam declinantem, vel octuageſſimam primam aſcendentem; obſerva ex ipſo Olympiades incoepiſſe tempore Sphiti ann. 776. ante Chriſtum, & Hebdomades tali anno 20. Artaxerxis, qui fuit 453. ante Chriſtum. Si ergo hos numeros conferas; reſtabunt anni 323. Atqui 80. Olympiades faciunt 320. annos: & deinde de Olympiade octuageſſima prima ſumendi ſunt ſaltem duo anni, in quibus aſcendit: ergo conſiciuntur 322. & ſolus annus vnus diſcrepat, qui de incepto ad completum, vel contra in ſuperiori ſumma poſteſt decreſcere: ergo vt vides tale initium Hebdomadum valde congruè ad Chronologos, & Olympiades taxatur à nobis cum illa modica latitudine annorum, quam ſecum ferunt verba illa textus: *Ab exitu ſermonis, ideſt, ab euulgatione ſermonis, vt iterum reediſcitur Jeruſalem.*

32 Rogabis 2. Quomodo ſententia noſtra componitur in Chronologia Bellarmini? Reſpondeo, quod ſtando tali Chronologiæ, ponendum eſt initium 70. Hebdomadum anno 7. Artaxerxis, qui cum ponatur à Bellarmino regnare incipiens ad annum 3521. ſi poſtmodum ſuperaddas ſeptem priores annos Regni ſui; efficiuntur 3528. ex quo numero vſque ad numerum 4016. in quo anno occiſus eſt Chriſtus iuxta computum Bellarmini, procurrunt an-

ni 488. de quibus componuntur 69. Hebdomades cum dimidia. Vel ſtrictè loquendo, quia nimirum, licet hæ reſultent ex annis preciſè 486 2. poterit ille annus cum dimidio ſupercreſcens ſatis prudenter abſumi in ipſa computatione, aut ex parte termini à quo, aut ex parte termini ad quem, & propter completionem, vel incompletionem, fracturasque annorum, in quibus numeratio incipitur, vel terminatur. Vel etiam laxè loquendo, quatenus quemadmodum in Hebdomada dierum dies veneris largè loquendo, intelligitur dimidium Hebdomadæ: ſic in Hebdomada annorum quintus etiam annus largè loquendo Hebdomadam mediat: & in hoc ſenſu anni 488. faciunt 69. Hebdomadas cum dimidia. Nunc verò quoad Olympiadas incipientes ex Bellarmino anno Mundi 3209. clara fit noſtra ſententia: nam de tali numero vſque ad annum 3528. inceptionis Hebdomadum, currunt anni 319. qui perveniunt ad Olympiadem octuageſſimam declinantem: ſiquidem octoginta Olympiades omnino finitæ faciunt annos 320. cum vnaquæque per quatuor annos incluſos multiplicetur. Si inſiſtas: variatis initijs Olympiadum nutare ſententiam. Reſpond. potius ſolidari: quia ſic variatis initijs per AA. adhuc noſtrum initium Hebdomadum ſub prædicta brevi latitudine retinetur; vt ſupra conſtituit computando, & completendo varias Chronologias.

QUÆSTIO OCTAVA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

ECCE REX TUUS IUSTUS, ET SALVATOR
venit. *Zachariae 1. vers. 9.*

A R T I C U L U S.

*VTRUM CHRISTUS DOMINUS FUERIT REX TEM-
poralis totius universi?*

NOTABILIA.

1

OTO primo: Christum Dominum, in quantum est Unigenitus Filius Dei Altissimi, Deum de Deo, esse Regem Regum, & Dominum dominantium: namque cum sit quemadmodum Omnipotens Pater, Omnipotens etiam Filius, fungitur divina, & absolutissima potestate super omnes Reges, & regna, & super totum Orbem terrarum. Ideò inter Catholicos controversiam pati non potest. Quæstio autem devolvitur ad titulum humanitatis Christi: tum, videlicet, Dominus Jesus Christus, *in quantum homo*, veram potestatem, dominium, & iurisdictionem habuerit super omnes Reges, ita ut verè fuerit totius Orbis Supremus Dominus temporalis? Ratio dubitandi consurgit ex pluribus textibus Sacrae Paginae, in quibus Christus appellatur Dominus: & ex

alijs pluribus, in quibus appellatur *Servus*, & Regnum eius de hoc mundo non esse testatur.

2 Noto 2. Latam differentiam considerari debere inter Dominium, & Regnum: nam ius Regni tantum est iurisdicção, facultasvè ius dicendi in omni controversia civili; præcipiendique, acque prohibendi ea omnia, quæ ad politicam gubernationem pertinere videbuntur: Dominium verò proprietatis est ius utendi re, prout libuerit. Quare ius Regni transferibile, & communicabile est sine Dominio proprietatis earum rerum, aut personarum, quæ in ditione talis Regni continentur. Coincidit ergo ius Regni cum Dominio iurisdictionis; secus autem cum dominio proprietatis; neque enim Rex verè est Dominus, sive domus, sive fundi, sive personarum, quæ sunt in Regno suo: proindeque homines talis Regni Vassalli, aut subditi nuncupantur: non autem *servi, & mancipia*. Quæstio autem nostra non solum de Regno, &

& dominio iurisdictionis, sed etiam de dominio proprietatis procedit, inquirendo: num videlicet, Christo Domino, *quatenus homo est*, conveniat dominium absolutissimum temporalis iurisdictionis, & proprietatis super Vniversum terrarum Orbem?

3 Noto 3. Id, quod pro expeditione presentis controversiæ esse arbitror cardinale principium. Quod, nimirum, quemadmodum inter ea distantissima extrema, *Deus*, & *homo* invenit ipse Deus potentissimum illud medium vnione hypostatica coagmentatum, quod est *Deus homo*, & vocatur *Iesus-Christus*; ita inter dominium proprium Dei, vt Dei, quod incommunicabile est alteri, quod in se non sit Deus, & dominium humanum fundatum in voluntate humana, datur aliud dominium medium, quod quidem non sit divinum, & increatum: sed creatum, & sub divino existens, atque ab illo dependens; fundatur tamen in libertate, & voluntate creata, sed longè excellens omnia dominia humana pluribus titulis. Primo, origine, vt potè ab eo ipso manans. Secundo, stabilitate in æternum. Tertio, amplitudine ad omnia, & super omnia creata. Huius dominiij mediij, quod dominium excellentiæ est appellandum, Patronus specialis est Doctor Eximius. Et sanè decens erat, quod ad talem, & tantum Dominum *Iesum-Christum* tale dominium humanitatis excellentissime sequeretur: potest enim Deus suum dominium in eo gradu communicare, quo velit. Vndè hoc modo communicabile, & communicatum fuit tale dominium naturæ creatæ, sive humanitati Christi, quæ tamen in vnitate suppositi Deus erat. Poterit autem appellari medium tale dominium, quia licet sit creatum ex parte voluntatis, quæ est domina; tamen propter Divinam hypostasim ad altiorem classem dominiij pertingit suprâ classes dominiij

parè humani. His positis loquendo in primis de potestate iudiciaria, an, videlicet, Christo, in quantum homo est, ea conveniat? Negare videtur Chrysostom. in Joannem, quem sequuntur Theophilactus, & Euthymius: videturque etiam ex parte accedere Cyrillus Alexand. lib. 2. in Joannem cap. 144. Affirmant verò Christo Domino, prout homo est, talem potestatem convenire. Augustin. tract. 19. & 22. in Joannem, & lib. 20. de Civitate Dei cap. 6. & lib. 1. de Trinit. cap. 13. Hieronymus Isaia 50. Vigilii lib. 5. contra Euthychem. Tertulianus contra Praxeam, cap. 21. Beda in Joannem, Rupert. in Joannem 5. Lorinus Psalm. 2. vers. 6. Toletus Lucæ 1. & cæteri latini Expositores. Qui omnes id tenere videntur apud Suarium de Vita Christi, quæst. 59. art. 2. necnon ipse Suarez disp. 48.

4 Supposito tamen Christo Domino talem iudiciariam potestatem, *etiam quatenus homo est* convenire: rursus duplex subdividenda est sententia. Altera videlicet, quæ tribuit Christo Domino solum potestatem, & dominium indirectum super omnia temporalia. Quam defendunt Abulens. in Matth. 21. quæst. 30. Uvaldensis lib. 2. de Doctrina Fidei antiqua, cap. 76. & 77. Victoria in Relection. 1. de Potestate Ecclesiæ, quæst. 5. num. 15. Soto lib. 4. de Iustitia, & Jure, quæst. 4. art. 1. Armacanus lib. 4. contra Armenos cap. 12. Burgenf. in Scrutinio Scripturarum, part. 1. disp. 7. & sequentibus. Altera verò defendit, potestatem quandam, & dominium excellentiæ in Christo Domino, *quatenus homo est*, ratione vnionis hypostaticæ, sed directam quidem, & cum dominio directo super omnia regna temporalia. Hanc tenet Div. Thom. lib. 1. de Regimine Principum, & sequentibus. Div. Antoninus 3. part. titul. 3. cap. 2. Almaynus de Potestate Ecclesiæ, cap. 8.

Tur-

Turrecremata lib. 2. Summæ Ecclesiæ, cap. 116. Navarro in cap. *Novit* de iudicijs, notabili 3. numer. 8. & sequentibus, & numer. 130. Saarez tom. 1. in 3. part. disp. 48. & Caramuel in *Severa* Methodo argumentandi. Vide Vegam in Theologia Mariana, Mendozam Augustinianum in Quæstionibus Expositivis.

5 Sit nostra conclusio cum Authoribus secundæ sententiæ, cum quibus dico : *Christum Dominum etiam in quantum homo est, habuisse directam potestatem, directumque dominium iurisdictionis, & proprietatis super Universum Orbem terrarum.* Probatur 1. ab autoritate : Frequentissimæ locutiones Sacræ Scripturæ, & Sanctorum Patrum dant Christo Domino potestatem supra omnes Reges Mundi, & dominium omnium creaturarum ; sed nihil obstat, ut hæc potestas, & dominium in tali amplitudine, & rigore accipiantur : ergo de potestate directâ, directoque dominio iurisdictionis, & proprietatis sunt accipiendæ. Minor ex argumentorum solutione constabit. Probo maior. quoad primam partem de potestate, deinde quoad 2. part. de dominio probaturus. Incipiendo ergo ab autoritatibus Scripturæ. 1. Quia Christus Dominus, Apocalyps. 1. dicitur Princeps Regum terræ cap. 19. *Rex Regum, & Dominus dominantium.* 2. Quia Matth. ultimo dicitur : *Data est mihi omnis potestas in Cælo, & in Terra: Et Pater omne iudicium dedit filio.* 3. Ex Paulo ad Corinth. 1. cap. 15. ubi dicitur : *Deinde finis cum tradiderit Deo Patri Regnum cum evacuaverit omnem principatum, & potestatem ac virtutem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. Novissima autem inimica destruetur mors, omnia enim subiecit sub pedibus eius.* En verba certè præclara, inducitur enim Christus in fine mundi evacuans omnem principatum, & potestatem sæculi, & tradens Reg-

num Deo Patri: ergo ipse verè Rex Regum est huius mundi, quandoquidem ad ipsum cuncta sæculorum potestas devolvitur. Prosequuntur locutiones ex Patribus. 1. Quia dicit Cyrillus Alexand. lib. 12. in Joannem cap. 10. *Eius Regnum terrenum non est, (idest, terrenum dumtaxat) sed Cæli, & Terra, cæterarumque rerum omnium.* 2. Quia idem dicit Chrysostom. hom. 82. in Joannem, & Augustin. tract. 14. in Joannem, ubi dicit : *Erat quidem Rex nontalis, qualis ab hominibus fit, sed talis ut homines Reges faceret.* 3. Quia Gregorius hom. 6. in Evangelia, cum dixisset : *In alieno nascebatur,* subiungit: *alienum dico, non secundum potestatem, sed secundum naturam, nam secundum potestatem in propria venit.* Et confirmari videtur ex Joanne 22. Papa dicente : *Christum in hoc mundo nemini fuisse subiectum.* Ergo quia supra omnes erat.

6 Probo iam secundam partem, quod scilicet, locutiones Scripturæ passim prædicent Christum Dominum Univerforum. Nam 1. in Actib. Apost. cap. 10. dicitur : *Anuncians pacem per Jesum Christum. Hic est omnium Dominus.* 2. Ex Paulo ad Hebræos 1. *Locutus est nobis in filio, quem constituit heredem universonum.* 3. Ex Matth. 11. ubi dicitur : *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.* Deinde ex Patribus prolixum esset, vel potiùs infinitum recensere loca, in quibus Jesus Christus noster, & rerum omnium Dominus compellatur : ergo de primo ad ultimum locutiones Scripturæ, & Sanctorum Patrum dant Christo Domino potestatem, & dominium universonum, & utrumque expressè comprehendit illa autoritas Scripturæ in Epist. Judæ vocans *Dominatorem, & Dominum nostrum Jesum Christum.* Nunc sic : sed hæc omnia intelligenda sunt de Christo Domino, in quantum homo est : Ergo in quantum homo habet potestatem, & dominium universonum. Minor probatur : tum quia si esset, in quan-

quantum Deus, non verè diceretur: *Data ei potestas*; cum illam essentialitè haberet in se, neque tale Regnum vnquam traditurus esset suo Patri; eo quod ipse essentialitè, in quantum Deus, Rex foret in æternum. Tùm quia in eo nullum est inconueniens, vt ex argumentorum solutione constabit.

7 Probatur 2. ratione multipliciter. 1. Quia homini Deo ea excellentia omnis est concedenda, quæ absque absurdo sustineri valeat; sed nullum manat absurdum, si Christo Domino, *in quantum homo est*, concedimus talem potestatem directam, & dominium directum vniuersorum: ergo debet concedi. Minor dissolvendo obiecta, illustrabitur. 2. Quia exaltatio, quam Scriptura tribuit Christo Domino, *in quantum homo est*, & merita illius altissimæ exaltationis sunt verè digna, & correspondentia tali directæ, amplissimæque potestati, & dominio: ergo talis potestas, & dominium ipsi concedenda sunt. Probo antecedens prius de exaltatione, posteaque de meritis. De exaltatione, quia in Epistol. Pauli ad Philippenses 2. dicitur de Christo, etiam vt homine (quippe humano nomine nominatur: *Vt in nomine Jesu omne genuflectatur Cœlestium terrestrium, & infernorum*; sed huiusmodi adoratio ex terminis maior exaltatio est, quam potestas, & dominium temporale directum vniuersorum: ergo ex parte exaltationis datur consentanea correspondentia. Probo iam ex meritis: quia merita Christi Domini infinita, & copiosa eius redemptio ex dictis Sanctorum Patrum, omnes creaturas prædicant reparatas: ergo, & cum iure potestatis, & proprietatis ad omnes. Probo conseq. Sæpè enim Sancti Patres *reparatorem* vel anteponunt, vel æquiparant creatori; sed ius creationis fert secum potestatem directam proprietatisque dominium: ergo, &c.

8 Probatur 3. ratione: Non suffi-

cit potestas, & dominium indirectum ad explicandum potestatem, & dominium, quod Christus habuit super vniuersitatem creaturarum: ergo directæ debent concedi. Probo antecedens: 1. Quia si Christus Dominus præcisè habuisset potestatem, & dominium indirectum propter salutem spiritualem hominum, quam advenerat procurare; neque potuisset Christus Dominus præcipere Angelis, nisi in ordine ad salutem spiritualem hominum; neque directè vti re aliena; sed difficile est creditu, tantam potestatem in terris, scilicet, *humanitatis vnite hypostatitè omnipotenti* ligatam esse omnino, ne aliquid de sola plenitudine potestatis posset præcipere Angelis, neque rem, etsi leuem posse sibi usurpare: ergo, &c. 2. Quia iuxta Augustinum tract. 13. in Joannem. Christus Dominus deberet, in quantum homo, habere potestatem Regiam, vt contra distinctam à Sacerdotio, eo prorsus modo, quo vtramque habuit Melchisedech, in quo figuratus est Christus; sed si solum fuisset indirecta potestas, nimirum, in quantum ad spiritualia conduceret, non fuisset à Sacerdotij potestate distincta: ergo directam habuit. Minor patet: nam Christus Dominus ratione potestatis sui Sacerdotij æterni, potens erat ad quæcumque ad humanam salutem conduceretur esse viderentur.

9 Protatur 4. Ab everfione fundamenti contrarij: eatenus Christus Dominus non habuisset directum dominium, & potestatem temporalem, quia decrevit paupertatem colere super terram; sed hoc nullum est fundamentum: ergo directo dominio temporali iurisdictionis, & proprietatis potuit gaudere. Probo minorem: salvatur perfectio strictissima paupertatis præcidendo, & amputando rerum temporalium vsum, etsi retineatur dominium: ergo, & maior, & excelsior in

Christ.

Christo considerari debet paupertas, qui in tam amplo rerum omnium dominio, ita in usu temporalium abstinent. Antecedens patet, ex Patre Pelizario in manuali regularium tom. 1. tract. 4. cap. 1. num. 7. ubi id exhibet manifestum in pluribus Religionibus, & patet in nostra Societate Jesu, ubi per plures annos retinetur dominium, & stricto voto colimus paupertatem per cohibitionem ab usu rerum temporalium, nisi cum facultate Superiorum. *Confirmatur* : Christus Dominus habuit speciale quoddam dominium excellentiæ medium inter purè divinum, & purè humanum, omninoque in abdicabile ratione unionis hypostaticæ: ergo non obstabat, quod Christus Dominus esset ita temporalis Dominus omnium, etsi paupertatem coleret rigorosam. Probatur consequ. Paupertati ea retentio dominij solet obstare, quæ fit propter usum aliquando recuperandum; sed talis retentio dominij fuisset in Christo non propter usum recuperandum; sed propter inseparabilitatem à conditione Personæ: ergo non obstaret, ut paupertas rigorosa à Christo D. coleretur.

10 Obijcies 1. Christus Dominus subiectus fuit potestati temporali: ergo ipse non habuit potestatem supra omnes. Probatur antecedens, ex verbis Christi apud Joannem cap. 19. vers. 11. cum dixit Pilato: *Non haberes potestatem adversus me ullam, nisi tibi datum esset desuper*: ergo, &c. Ad hoc argumen. Respond. negando anteced. & ad eius probationem disting. verba subiuncta: sumpto ly *haberes potestatem* strictè, & concessivè. Neg. anteced. *permisivè*. Subdisting. *adhuc quoad potestatem*. Nego anteced. *quoad illud exercitium iurisdictionis usurpatum*. Concedo anteced. & nego consequ. Pilatus enim nullam veram potestatem habuit supra Christum Dominum; permittebatur enim ab eo sibi illud exercitium po-

testatis, quod tunc temporis illusoria quadam, vel illusa facultate usurpabat, & exercebat in Christum Dominum altis de causis divinæ providentiæ: & hoc modo dabatur ipsi desuper, scilicet, *permisivè*: quemadmodum etiam intelligenda veniunt illa verba Luca 22. vers. 53. dicentia: *Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum*. Quod autem Christus Dominus nemini subiectus fuerit temporaliter, ex Joanne 22. Papa iam constitit, & apud Turrecrematam lib. 4. summæ videri etiam poterit.

11 Obijcies 2. Talis conclusio expressè, & immediatè verbis Christi Domini contradicit: ergo est falsa. Probatur anteced. ex Evangelio Joannis cap. 18. ubi Christus Dominus dixit hæc verba: *Regnum meum non est de hoc mundo*; sed Christum Dominum habere dominium temporale directum super hunc mundum, immediatè contradicit talibus verbis: ergo nostra conclusio Verbis Christi Domini contradicit. Ad hoc argumen. Respond. negando anteced. ad cuius probationem. Distinguo maior. Non est de hoc mundo: *Originativè, & quasi in genere cause efficientis*. Concedo maior. *Non est de hoc mundo materialitè, sive in genere cause materiali*. Nego maior. & concessa minori, nego consequ. Verum est, quod dixit Christus Dominus: *Regnum suum non esse de hoc mundo*, præsertim in eo sensu, in quo Judæi Regem expectabant cum apparatu, & pompa mundiali, quasi diceret: *Regnum meum non est aliquod de illis Regnis, quæ sunt in hoc mundo*: v. gr. Regnum Galliæ: Hispaniæ: Bohemiæ, &c. Itemque Regnum meum non est de hoc mundo *Originativè*: idest dominium, & iurisdictionis, tametsi circa temporalia quoque se extendat, altiorrem habet originem, quam ut ab hoc mundo proficiscatur. Non tamen propterea exclusit Christus Dominus, quia sua suprema potestas, & dominium excel-

cellentia circa hæc etiam infima versaretur: Vnde August. tract. 115. in Joannem opportunè observavit, non dixisse Christum Dominum: *Regnum meum non est hic, sed non est hinc.* Et similiter interpretatur Chrysostomus. Quod si Christus Dominus voluisset loqui verbis excludentibus potestatem, dixisset utique: *Regnum meum non est huius mundi:* Genitivus enim quem *possessionis* vocant Grammatici: v. gr. *Pallium Petri;* tunc denotaret, hunc mundum ad Christi dominationem minimè pertinere.

12 Obijcies 3. Ipse Christus Dominus, urgente oportunitate, insinuat, se nulla iudiciaria potestate gaudere: ergo eam non habuit. Probatur anteced. ex verbis Christi apud Lucam cap. 12. ubi refertur: *Fratres de hereditate certantes ad Christum recurrisse, atque hoc retulisse responsum. Quis me constituit iudicem inter vos? ergo, &c.* Ad hoc argum. Respondeo distinguendo ant. *Potestate iudiciaria, ordinaria, & purè humana.* Concedo anteced. *Extraordinaria, & quasi iudicis supremi.* Nego antec. & conseq. Hic enim supremus iudex qui iuxta Epist. ad Rom. 14. in hoc mortuus est, & resurrexit, ut vivorum, & mortuorum dominetur, reservavit manifestationem suæ iudiciariæ potestatis, & postremam appellationem ad illam causam causarum, causam, scilicet, finalem totius universi discutendam; reliquis temporaneis causis ad suos humanos, ac temporaneos iudices relictis. Vbi opportunissimè Ambrosius sic fatus est: *Merito terrestria declinat, qui propter Cælestia venerat.* Cum ergo Christus decrevisset potestate temporali non uti, rem noluit dirimere litigantium. Similiter igitur, si Rex aliquis vellet ignotus per Civitatem transire, non aliter litigantibus ad se forsitan recurrentibus respondisset, cum tamen ipsi non deesset vera potestas.

Dec. III.

13 Obijcies 4. Christus Dominus coluit summam, & perfectam paupertatem: ergo non habuit dominium omnium rerum. Probo conseq. Paupertas dominium retinens est minor, & imperfectior paupertate usum, & dominium relinquentem: ergo si Christus semper retinuit dominium, summam paupertatem non coluit. Ad hoc arg. Respond. 1. ex Azor disting. anteced. *Coluit summam paupertatem suo statui, & fini congruentem.* Concedo anteced. *Summam paupertatem absolute.* Nego antec. & conseq. & permissa probatione, attendita nostra taxatione, & iudicio, nego probationis assumptum; quatenus impediatur Christum altissimè se gessisse in linea Evangelicæ paupertatis; quem admodum enim ad faciendum optimum, absolute non necessitetur Deus, sed iuxta suos fines, quos nos ignoramus; ita Christus Dominus summè coluit paupertatem, prout ad suos fines noverat oportere. Respond. 2. consequentius ad superiora, concessio antec. negando conseq. Ad cuius probationem. Disting. anteced. *Dominium retinens ratione inseparabilitatis, dignitatis, & elevationis.* Nego anteced. *Retinens intuitu alicuius usus.* Conc. antec. & nego conseq. Habet enim Christus Dominus, & eius sanctissima humanitas ratione unionis hypostaticæ dominium omnium creaturarum, ita desuper ilapsum, & inabdicabile, ut quia illud semel cum supposito assumpsit, nunquam dimittat ratione altæ elevationis, & essentialis superioritatis ad omnia. Huiusmodi autem retentio Domini paupertatem non minuit, sed perficit: ostendit enim celsitudinem paupertatis, quo ad conspectum Domini inabdicabilis, quo fungitur; tamen perpetuò, & constanter abstinet se omnibus, qui est Dominus omnium. Homines verò dominio se statim abdicare decernunt: timent enim sibi ipsis de sua fragilitate iam consci; ne per do-

Ccc

mi-

miniꝝ illecebram iterum miseri ad ea capeſſenda, quæ reliquerant, revertantur. Quando verò dominium non retinetur ratione inabdicabilis dignitatis, ſed propter uſum in quibuſdam caſibus redire potentem; talis paupertas certè non erit ſumma. Cuiuſmodi pro ſuo tempore eſſe videtur ea paupertas, quam tenent Scholares noſtræ Societatis, qui dominium retinenteſ, paupertatem dumtaxat colunt quoad uſus, ut ſi fortè de Societate expelli contingerit, cum iure ad ſuas poſſeſſiones priſtinas revertantur. Hæc tamen, quæ videtur imperfecta, & inchoata, eſt tamen pro eo ſtatu oppidò diſcreta paupertas propter contingentiam relaxatam, & ut gradatim aſcendant ad profitendam paupertatem verè diſcilem, & excelsam: ſiquidem dum profeſſi poſtmodum fiunt, eam paupertatem profitentur, qua ſine teſto, ſine lare, ſine pera ad maiorem Dei gloriam per totum Terrarum Orbem cum tanto animarum ſenore diſpergantur: quemadmodum, Deo donante, etiam nunc temporis totus Terrarum Orbis animadvertit.

14 Obijcies 5. Vel Chriſtus Dominus retineret tale dominium in ordine ad aliquem uſum, vel in ordine ad nullum; ſed utrumque eſt falſum: ergo tale dominium non habuit. Prob. minor. quoad primam partem, & poſtea quoad ſecundam. Tùm quia per præciſum: *Retinere in ordine ad uſum* non eſſet ſumma paupertas, ut modo dicebamus. Tùm, quia neque vlla daretur paupertas in aliquo uſu: quomodo enim in tali uſu erit pauper ille, qui utitur re, prout libet, & talis rei eſt verus Dominus? Probo ſecundam partem: quia Chriſtus Dominus nihil habuit fruſtrà. Sed dominium in ordine ad nullum uſum, eſt & fruſtranea potentia, quæ non reduceretur ad actum iuxta illud Ariſt. 6. Ethic. cap. 9. *Potentia ad operationem reducitur, & ipſum eſſe præcipuum in operatione conſiſtit*:

ergo non potuit habere dominium ſine ordine ad aliquem uſum. Ad hoc argum. Reſpond. negando minor. quoad utramque partem, ut infra explicandam. Quoad primam dico: Chriſtum dominium retinuiſſe dominium in ordine ad aliquem uſum, non in ſenſu, quod vnicè propter uſum dominium retinuerit; cum etiam, non retento dominio, potuiſſet humanitas Chriſti Domini de licentia divinitatis facere plura, quæ fecit. Retinuit verò dominium propter inabdicabilitatem hypſtaticam ſupra attactam. Dicitur autem, aut permittitur, retinuiſſe in ordine ad uſum, eo quod viderimus nonnullos uſus proprios huius ſupremæ poteſtatis: v. gr. præcipitare in mare gregem porcorum, menſas nummulariorum evertere, iubere ad ſe adduci aſſellum, ſiculneam arefacere, &c. Verum propterea in ipſis uſibus non deſijt eſſe pauper: paupertas enim virtus perſonalis eſt, & privata, proindeque non uſus poteſtativos, ſed privatos debet concernere: ita ut verè non deſinat eſſe pauper etſi plura diſpenſet. Cuius ratio eſt; quia talis poteſtas publica neceſſario petit inſumere ea, quæ neceſſaria ſunt, ut ſe conſervet, ut ſe oſtendet, & ſe exerceat, prout oportet. Sumptus autem, qui eſſentiales ſunt, paupertati non lædunt: vnde Chriſtus Dominus animo, & vita verè pauperima ſine læſione paupertatis hoſ actus poteſtativos poterat exercere: quemadmodum ille Imperator Theodoſius dicitur vitam degiſſe pauperem, codices pro victu tranſcribens; licet ſæpè ſæpius equo, lectica, vel rheda veheretur in triumpho, & ſumptus imperatoris maiestatis, quando oportebant, non prætermitteret. *Replicabis*: Chriſtus Dominus ex Papa Joanne 22. extravaganti inter nullos pauculas quaſdam res privatas legitimo dominio poſſedit: ergo ſaltem in hiſ uſibus non fuit

fuit pauper propter dominium illud supremum. Respond. concessio antec. Cum illust. Siuri tom. 1. tract. 26. cap. 1. num. 8. Distinguendo consequens: *Non fuit pauper propter dominium illud supremum, quod defendimus. Nego consequ.* Propter aliud dominium purè humanum. Vel ommitto consequens (quia de eo non disputo) vel subdistinguo ex doctrina Patris Azor : *Non fuit pauper, paupertate intento Dei, & Christi Domini apprimè, & supremè congruente. Nego consequ.* Iuxta apices humanæ mensuræ, transeat consequens. Quoad secundam verò partem dico iuxta nuper relata, Christum Dominum retinuisse tale dominium in ordine ad nullum usum, eo quod nullus eum usus tale dominium retinere coegerit; sed merè retinuisse ratione suæ dignitatis, & unionis, & non in ordine ad aliquem usum personalem (qui cum dominio ad id servato, læderet paupertatem) sed ad usus potestativos. Immo neque ad hos conservabatur hoc dominium liberè, sed necessariò ratione unionis hypostaticæ. Vndè ad probationem in forma dico: frustra est potentia, quæ non reducitur ad actum, distinguo: *Potentia necessaria, permitto: Libera, subdistinguo: Ad aliquem actum, concedo: Ad omnem, nego.* Iam autem supra vidimus potestatem Christi Domini suos actus potestativos exercuisse.

15 Obijcies 6. Ex Jure Civili legem: *Si ut certo, §. Si duobus, ff. commodati.* Ex qua lege sic conficitur argument. Dominium adæquatum unius eiusdem rei non potest esse penès duos; sed Reges, & Domini temporales verum, & adæquatum habent dominium iurisdictionis, & proprietatis: ergo Christus Dominus esse simul non poterat verus Rex, & Dominus temporalis. Ad hoc argument. Respond. distinguend. maior. *Dominium purè humanum, & eiusdem rationis cum nostro non*
Dec. III.

potest esse in solidum penès duos. Permitto maior. *Dominium medium inter humanum, & divinum, atque diversæ rationis, & excellentiæ.* Nego maior. & disting. min. *Habent dominium purè humanum. Concedo minor. Dominium excellentiæ.* Nego minor. & consequ. Itaque permisi id primum extremum distinctionis in maiori; quia inter Scholasticos satis densa disputatione discutitur, utrum possit dari dominium in solidum penès duos? A quo tamen certamine nos modò libentè superfedemus; dantes ultro, quod dominium eiusdem rei merè humanum penès duos non possit in solidum residere. Benè tamen credimus, posse contingere, quod unius, & eiusdem rei dari possint penès duos duo dominia: immò, & tria, alterum infimum, & merè humanum: alterum increatum, & pure divinum: & tertium medium inter utrumque, quod appelletur *dominium hypostaticum, sive excellentiæ.* Quæ dominia inter se tam harmonicè, & hierarchicè correspondent ut nullum evertat aliud; sed quasi sola ratione originis inter se sabalternentur: quia videlicet humanum in humana dumtaxat origine adæquatè consistit: hypostaticum iam est communicativè divinum: dominium autem Dei est penitus increatum atque divinum: non solum *communicativè*, sed per essentiam. Non ergo ius Regni, quod fuit in Christo, regna totius Orbis cætera deturbabat: quippè ut hodierna die Infraoctavam Epiphaniæ Mater Ecclesia nobis concinit oportune: *Non eripit mortalia, qui regna dat Cælestia.*

16 Obijcies 7. Div. Thom. lib. 3. de Regimine Principum, cap. 13. ait: *Nascente Christo Domino, cœpisse Cæsarem Augustum esse eius Vicarium:* Ergo vel Christus Dominus non habuit potestatem temporalem: vel si habuit, abstulit à Principibus terræ potestatem ordinariam, & solum ipsi delegatam reliquit.

quit. Ad hoc argument. Respond. distinguend. anteced. *Fuisse eius Vicarium in præciso ministerio puræ delegationis.* Nego anteced. *Vicarium laxè talem, hoc est, inferiorem, sed cum ordinaria iurisdictione imperantem.* Conced. anteced. & nego consequ. Potius enim obiectio nostram corroborat, atque dilucidat conclusionem declarando in Christo Domino omnem potestatem temporalem altissimè residere, & cæteras merè humanas esse, quasi vices gerentes Christi Domini: non quia verè tunc non pollerent authoritate, quæ Principibus terre est ordinaria, sicuti Vicarius Episcopi Vicarius est, (& quidem strictus) & nihilominus gaudet potestate ordinaria; sed quia omnis potestas ad conspectum potentioris videtur potentiam amittere: & minor titulus ad conspectum excellentioris videtur prorsus cassari, & extinguere. Non igitur Cæsar-Augustus, Christo veniente, desivit habenas imperij cum legitimitate tractare, habebat tamen iam super terram personam, licet incognitam, excellentioris tamen tituli, & potestatis. Ita Suarez 1. tom. in 3. part. disput. 48. sect. 2. & Azor part. 4. lib. 4. cap. 19. quæst. 8.

17 Obijcies 8. Si Christus Dominus habuisset directum, & temporale dominium, illud quoque haberet modo Papa, & Ecclesia; sed Papa, & Ecclesia dominium directum temporale non habet, ut tenet placitum Theologorum, & Juristarum: ergo neque id habuit Christus. Ad hoc argument. Responderi posset 1. ex aliorum doctrina, negando minor. cum Augustino de Ancona de Potestate Ecclesiæ, & Alvaro Pelagio de Planctu Ecclesiæ, & Caramuel in Severa Methodo disputandi, qui loco suprà relato ait, tale dominium directum temporale in Ecclesia, præsertim pro quibusdam casibus posse Scholasticè sustineri. Resp. 2. cum communi Theologorum doc-

trina, necnon, & Juristarum, negando maiorem: quia Christus Dominus non communicavit Ecclesiæ ea, quæ ipse habuit in se per potestatem excellentiæ, ex qua tali dominio directo fungebatur; communicavit autem solum Papæ, & Ecclesiæ dominium temporale indirectum: hoc enim requirebatur, & sufficiebat, ut spiritualis iurisdictione posset plenè tractari.

18 Obijcies 9. Regnum Christi erat spirituale tantum: ergo non habuit dominium temporale. Probatur anteced. 1. ex Zachariæ 9. dicente: *Ece Rex tuus iustus, & Salvator venit ipse pauper sedens super asinam.* 2. Quia cum Christum Dominum voluissent facere Regem, non solum fugit, sed suos sectatores hortatus est ad contemptum dominationis, & divitiarum: ergo Regnum eius erat spirituale dumtaxat. Ad hoc argument. Respond. disting. anteced. *Erat spirituale tantum loquendo de potestate, & iure Regni.* Nego antec. *Loquendo de apparatu, & pompa throni, usuque potestatis.* Conced. anteced. & nego consequ. Probationes verò subiunctæ, ut ex earum tenore constabit, nihil amplius probant, præter id, quod concessimus; sed non obstat potestati, & iuri radicali, quod Christus Dominus tali usu, & pompa se penitus abdicaverit. Huc Azorius revocandus est oportunè, dum dicit: *Et paupertas, quam generis humani redemptio postulabat, usui rerum, non dominio, ac iuri repugnabat: ac propterea Christus se se omnium terrenarum rerum usu abdicavit, ut summum paupertatis exemplum nobis præberet, non autem dominio, & iure.*

19 Obijcies 10. Christus Dominus in Scriptura dicitur servus: ergo in quantum homo non potuit habere tale dominium. Antecedens patet ex illis verbis: *Formam servi accipiens, & in similitudinem hominum factus.* Ex quibus etiam probatio consequentiæ confor-

fit

fit verus Dominus: tamen, vt constat ex verbis relatis, solum potest esse servus, in quantum homo, & quatenus sit in similitudinem hominum factus: ergo si fuit verè servus, non potuit in quantum homo, habere tale dominium. Ad hoc argument. Respond. Quidquid sit de nonnullis scrupulis, & apicibus Scholasticis, quibus servitute tam Theologi, quam Juristæ explicare conantur, & quidquid sit de servitute Christi erga Deum de qua Theologi ad tractatum de Incarnatione; loquendo verò de servitute Christi erga homines. Disting. antec. Christus Dominus fuit servus, *stricto genere servitutis*. Nego antec. *Servus ex dignatione, & quasi specie servitutis*. Conc. antec. & nego conseq. Non enim potuit vnquam verè esse servus ille homo, vel illa humanitas, quæ tanta plenitudine divinitatis fuit delibuta, neque servus vnquam appellari, qui rata idiomatum communicatione Deus dicebatur, & erat. Fuit ergo servus dignatione illa, qua naturam humanam, alioqui servilem, ad tantam dominationem secum assumere, non est dedignatus: vnde, & id satis explicuit, dum dixit: *Formam servi accipiens, id est, accipiens speciem servi, non conditionem*: proindeque nihil obstabat, quominus etiam in quantum homo, toti terrarum Orbi de suo altissimo, & penitissimo iure dominaretur.

20 Obijcies 11. Christus Dominus pendit tributum Cæsari: ergo erat subditus eius, & maior Cæsare potestate non erat. Anteced. patet ex casu Petri, qui deprehendens monetam in ore piscis, iussus est à Christo Domino pro utroque Cæsari tributum exsolvere. Ad hoc argument. Respond. disting. antec. Pendit tributum Cæsari: *Ex iure debiti*. Nego antec. *Ex liberalitate, & exemplo*. Conc. antec. & neg. conf. Licet enim Christus tale tributum non deberet, nihilominus noluit in hac re

altercationibus laborare, sed potius sibi, & alijs tali exemplo consulere; *sibi*, ne accusaretur contra Cæsarem rebellare: & *alijs*, vt scirent se promptè semper esse debita soluturos. Ita neque erat debitum munus, quod B. V. M. tulit in Templum in holocaustum pro peccato; tulit tamen ex libera oblatione, & exemplo.

21 Obijcies 12. Regnum Christi Domini non fuit temporale, sed Cœleste tantum: ergo tale dominium non habuit, provt nos illud explicuimus. Probatur antec. Tùm ex Hieron. super Hierem. c. 12. Propè finem: *Super thronum David non sedebit homo, sed Deus; & Regnum eius erit Cœleste, non terrenum*. Tùm ex Leone de Epiphaniæ sermone aiente: *Dominus mundi temporale Regnum non querit*: ergo, &c. Ad hoc argument. Respond. disting. antec. Non est temporale, sed Cœleste *in iure, & origine*. Conced. antec. *In ditione*. Nego antec. Competit enim Sanctissimæ Humanitati Christi Domini hæc potestas, & dominium terrenorum ratione vnionis hypostaticæ, vt sæpè tetigimus; ditio autem huius domini verè terrena est, atque temporalis, cum quo satis componitur, authoritates Sanctorum Patrum esse veras, tam supra relatas, quam alias similes: & nihilominus Christum Dominum verum ius Regni temporalis habuisse. De quo si placet, vide Cardinalem Toletum in Luc. de Regno Christi graviter differentem.

22 Obijcies 13. Si Christus Dominus fuisset verè Dominus temporalis omnium rerum; fures, qui quandoque homines depredantur, non solum irrogarent iniuriam illis, à quibus pretiosa surripiunt; sed Christo, vt Domino temporali, ita vt ipsi quoque restituere tenerentur. Sed id est falsum: ergo Christus Dominus non fuit verè Dominus temporalis omnium rerum. Probatur mai. Iniuria temporalis fur-

ti stat in vsurpando sibi rem alterius Domini; sed res, quæ modo à Petro v. gr. furripitur, non modò habet Dominum Petrum, sed ex nostra positione quoque habet temporalem Dominum Christum: ergo si nostra positio est vera; tam Christo, quàm Petro furti irrogaretur iniuria, & respectu vtriusque confurgeret obligatio restitutionis. Ad hoc argument. Respond. negand. maior. Ad cuius probationem disting. maior. In vsurpando rem alterius Domini *dominio purè humano fungentis*. Conced. maior. *Dominio supremo, diversæque rationis, & excellentiæ*. Nego maior. & disting. minor. *Haberet eodem modò utrumque Dominum*. Nego maior. *Aliter, & aliter, scilicet, Petrum, ut Dominum temporalem, & cum dominio utili: Christum verò cum dominio excellentiæ*. Conced. minor. & nego conseq. Redit ergo huc ille articulus supra tactus de dominio in solidum penès duos. Quæquidem quæstio tam Theologis, quàm Juristis, est admodum gravis, & procedit de duplici dominio non subordinato. Juristæ frequentèr negant, & ut ait Michæl: *Rident affirmativam, quorundam Theologorum sententiam facilius, quàm solvant ingeniosa eorundem argumenta*. Inter Theologos etiam affirmantes nonnulla varietas est: quippè Cardin. de Lugo, & Arriaga negant duorum simultaneum dominium in solidum, quod sit permanens, & stabile; concedunt tamen instantaneum, & transiens in omni instanti alienationis. Uvadingus autem possibile defendit utrumque, permanens, & instantaneum. Pater verò Fredericus Iniunger ex Cathedra Theologica Ingolstadiensi tale duplex dominium, si sit instantaneum, reiicit, ut impossibile; permanens autem possibile iudicat. Et ita etiam tenet Haunoldus de Justitia, & Jure, tom. 3. cap. 1. contr. 2. quoad primum assertum cum plerisque recentioribus. Qui verò sequitur ytramque

partem talis assertionis est August. Michæl in superiori Babaria Canonicus Regularis, iuriumque, & Theologiæ professor in suo opere de Justitia, & Jure, part. 2. quæst. 1. §. 3. Quæ omnia non tam tetigi obiectione coactus, quam, ut hoc punctum non abiret in tactum, dùm hanc oportunitatem nancisceretur. Cum ergo tale dissidium procedat circa dominia non subordinata; impresentiarum nobis non obest tale certamen, licet quoque non obstit talis certaminis prælibata notitia. Dico ergo quod quamvis rei sublata per furtum esset Dominus temporalis Petrus, & Christus; pro diversa tamen ratione vtriusque domini Petrum concerneret iniuria temporalis, & restitutio; secus autem Christum Dominum, qui solo gauderet excellentiæ dominio. Huius ratio à priori est: quia cum iniuria furti in eo stet, quod Dominum rei defraudet illis vñibus, ad quos valet res, solum læditur temporaliter ille Dominus, qui habebat dominium utile, & propter vsus; ille verò Dominus, qui non retinet dominium propter vsus rei, sed ratione excellentiæ, ut est Christus Dominus, in nullo defraudatur, atque etiam in suo dominio minimè læditur; siquidem semper de quocumque, ac quomodocumque de hominibus ad homines res transferrentur, ferrent secum imbibitum dominium hypostaticum Christi, ita ut, quamvis res desinat esse Petri, dum transit ad Paulum, etiam in hoc transitu, & alijs, quos potest res ipsa facere, non desinit esse Christi, *in quantum homo est* eodem modò, licet inferiori, ac nunquam desinit esse Dei.

23 Obijcies 14. Si Christus, dum viveret, per possibile, vel impossibile ab alio aliquid substulisset, ipsi iniuriam irrogasset: ergo ipse talis rei legitimus Dominus non est. Conseq. patet: quia nemo irrogat iniuriam alteri, dum sua recuperat. Probatur antecedens,

(&

(& liceat propter excellentiam Domini asserendam , sic fari) Dominus talis rei , quam Christus tulisset , posset per iustitiam iudicem convenire , ut res ipsi restitueretur: ergo in tollendo eam, irrogata est iniuria. Probatur antec. Dominium illius Domini Petri v.gr. à quo sumpta fuit talis res , esset certum , & tale dominium Christi , quod disputamus , tunc temporis esset plus dubium; sed clarè constante dominio Petri , & stante dubio dominio Christi apud iudicem , Iudex ex iustitia teneretur sententiam dicere , ut res Petro restitueretur: ergo posset Petrus vi iustitiæ Iudicem convenire. Ad hoc argument. Respond. negand. anteced. & ad eius probationem disting. anteced. Posset *vi iustitiæ existimate* Iudicem convenire. Conced. antec. *Iustitiæ re ipsa talis.* Nego antec. & negata consequ. ad probationem disting. secund. part. mai. Dominium Christi esset plus dubium: *Coram Sapientissimo Iudice , & infallibili.* Nego maiorem : *Coram Iudice humano plura sæpè ignorante , & res , prout sunt , omnino non cognoscente.* Conced. maior. & concess. minor. de Iudice procedente iuxta allegata , & probata. Nego consequent. Verum enim est , quod ignorato tali dominio altissimo in Christo Domino residente , & Petrus posset tunc casus iudicem convenire : & Iudex , donec suam ignorantiam deponeret , teneretur Petro rem adscribere. Quomodo autem posset tunc casus talis Iudex ignorare hominem illum , qui erat lux mundi verbo , & opere fulgentissima , & via , veritas , & vita ? Quomodo poterat ignorare illum esse Dominum , cuius etiam sermo erat , tanquam potestatem habens ? Et illum , qui cum volebat sibi aliquid , dicebat Apostolis: *Dicite quia Dominus his opus habet :* & parebatur statim ? Non ergo videtur excogitabilis casus , neque ex parte Christi , cui erat impossibile manum suam ad non sua porrigere. Ne-

que ex parte Petri , qui insinuante Christo , statim quævis ipsi non tam donaret , quam redderet , ut constat in alijs , quæ insinuante Christo , statim à Dominis sibi offerebantur : ut videre est in asina cum filio subiugalis , & alijs. Neque ex parte Iudicis , qui tantam potestatem divinitate perfusam non poterat ignorare. Videretur ergo nostris lippis oculis , & casus possibilis , & quasi dari actionem furti ; sed penitus falleremur. Si enim Christus de quopiam aliquid tulisset , habebat protectò cuiusdam excellentis altitudinem , & plenitudinem potestatis.

24 Obijcies 15. Si Christus Dominus à puncto Conceptionis habuisset tale dominium , habuisset quidem ex meritis proprijs. Sed idest falsum : ergo non habuit. Maior patet à maiori decentia , & congruentia. Probo minorem : Merita Christi ad summum incipere poterat in ipso puncto Conceptionis. Sed tunc iam habebat tale dominium à Deo cum hypostasi communicatum : ergo non poterat illud habere ex meritis. Ad hoc argumentum , responderi potest 1. Negando maior. Non enim cogit nos nostræ quæstionis articulus , ut talem prærogativam Christi ex meritis adscribamus : licet enim deceat ; & congruat , ut Christus ipse eam ex meritis habeat , si nullum in eo Theologia offendiculum paret ; si tamen quispiam id inesse crediderit , poterit tale dominium sustinere gratis humanitati Christi à Deo delatum , & per hypostasis unionem , vñctionemque abunde concessum. Respond. 2. concessa maiori , neg. minor. Ad cuius probationem. Distinguo maiorem. *Inciperet in executione.* Conced. maior. *In intentione , & prævisione sufficienti ad movendum in genere meriti.* Nego maiorem , & concessa minori , nego consequent. Itaque revera convincit argumentum , quod tale dominium adscribi nequit meritis Christi in executione positis ; sed

sed cum ut meritum moveat in suo genere, nimirum, *quia est*, sufficiat futuritio absoluta meriti, & visio absoluta ipsius; possunt præcedere merita Christi absolute futura in decreto intentivo, & prævideri per scientiam visionis, quo posito, apta sunt movere Deum, ut intuitu talium meritorum conferat humanitati Christi in executione tale dominium à puncto Conceptionis Christi. Quod genus meditationis Scholasticæ hic facilius, & expeditius est illo, quo meus Magister P. Joannes Marin tom. 1. de Incarnation. disp. 9. sect. 3. sustinet Christum Dominum de facto meruisse unionem hypostaticam: quia cum dominium Christi non debeat dignificare merita Christi, quemadmodum, debet unio, non ita arduum est, ut cadat sub meritum, licet ad illud præcedat prioritate temporis, non tamen prioritate naturæ, & causalitatis, prout unio semper est præcessura: quare ex Doctrina P. Marin hic res tota fulciri poterat.

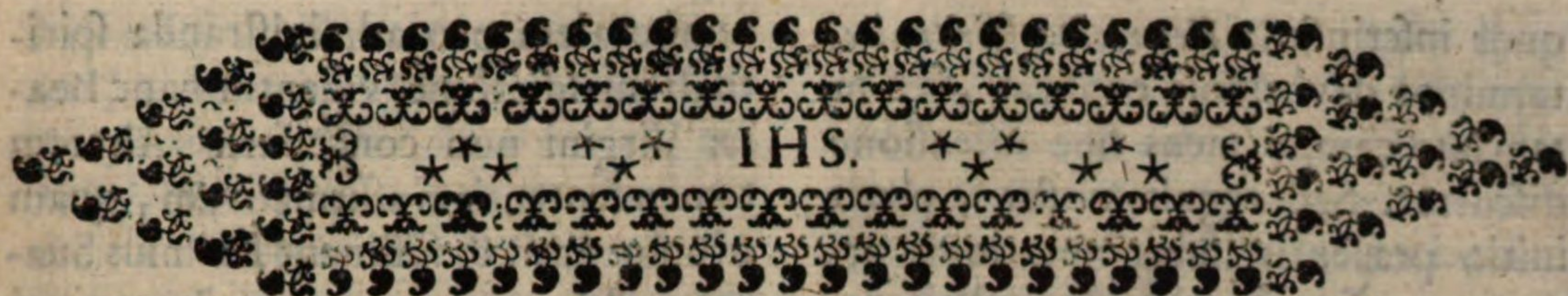
25 Replicabis tandem sic. Saltem aliqua erunt merita, per quæ Christus Dominus tale dominium mereri sibi non possit: ergo non nisi restrictè

potest sustineri hæc conclusio. Probo anteced. quia actus meritorij, quibus Christus Dominus tale dominium supremum occultet, cohibeat, & omni usu voluntariè interdicat, supponunt pro priori causalitatis tale dominium: ergo hoc non poterit cadere sub tale meritum. Ad hoc argumentum. Respond. 1. transmissio antecedenti. Neg. consequentiam. Quando enim dicitur, quod aliquid obtinetur ex meritis, sensus non est in vi omnes meriti patribilis, possibilis, & imaginabilis, sed ex aliquibus, vel plurimis, in quibus specialis repugnantia non demonstratur: unde tam amplius remanet sensus, quam in alijs quæstionibus, in quibus aliquid ex meritis sustinetur. Responderi poterat 2. Negand. antec. ex Doctrinis citatis P. Marin, cum quibus quemadmodum unio dignificans de facto sub suum meritum cecidit: ita ius Regium præcedens pro priori ad aliquem actum meritorium, sub illum quoque cadere poterit. Vide P. Marin loco citato.

Ego tamen potius incedo
cum solutione
prima.

(o)

QUÆSTIO NONA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

CUM EO ERAM CUNCTA COMPONENTS.

Proverb. 8. vers. 30.

A R T I C U L U S.

*UTRUM B. V. M. FUERIT REGINA TEMPORALIS
totius Mundi?*

NOTABILIA.

I NOTO primo : Hanc nostram quæstionem posse videri forsitan minus piam eo quod in dubium revocare videatur, id, quod cunctis Catholicorum ordinibus videtur ita animis insedisse, ut piaculum ducant à tali sententia dimoveri : *Num, scilicet, B. V. M. sit Regina, necne?* Sed reapse pientissima est nostra sciscitatio, in qua eo feruntur Theologi Mariani, ut tantæ Matri nostræ stricta deferamus iura Regnorum. Ratio ergo dubitandi ea esse videtur, quia licet cuncta valeat Maria, id esse poterit potentia precantis potius, quam iure rigorosæ, & legitimæ Imperatricis. Id ergo amore tantæ Matris modo dicimus, ut ipsius alta iura gratiarum, quantum possimus, constabiliamus.

2 Noto 2. Ex Sanctis Patribus, & pio, communique Catholicorum consensu, operaque devotissima Theologorum, concedendum esse B. V. M. Dec. III.

riæ in linea gratiarum omne id, ad quod capacitas puræ creaturæ cum iure Maternitatis Dei se extendat eo saniori modo, quo tùm veritas Scripturarum, tùm dogmata Conciliorum, tùm pronuntiata gravissima Sanctorum Patrum, tùm ratiocinia subtilissima suffragentur : arbitror enim ego, quod quemadmodum commendari solet, ut subtilissimum ingenium charitatis, ita etiam alta devotio nancisci solet delictos quosdam apices ratiocinij, quos tamen soliditas pretiosa solet excipere, & suffulcire. Plura enim sæpè inveniuntur, eo quod pia studia stimulent ad quæritandum: neque tanta merces veritatum tribui ex æquitate debet torpentibus, quam laboriosis. Per pulchrè devotissimus nostræ Reginæ Pater Marin illa verba *honor Regis iudicium diligit*, ad Mariam deflexit, dicens: *honor Reginæ iudicium diligit*, ut nimirum, gratias Mariæ devotio ostendat, pietas fundet, ingeniositas urgeat, & maturitas taxet. Propterea eruditus noster Theophilus Raynaudus in libris,

Ddd

quos

quos inscripsit : *Heteroclita spiritualia*, terminos devotionis explicat , vt in tam lato campo mens sine offensione discurrat. Sed regula nostra , prout initio præsentis huius notationis armatur , vt sentio , non est displicitura , etiam severissimo supercilio.

3 Noto 3. Quod quantumvis per Corpus Juris Civilis sparsa sint nonnulla, quæ foeminas regnantes concernant , & discretis sanctionibus disponantur , vt vniversi iuris limites , & Canones conseruentur ; nihilominus hæc Reginam nostram Mariam non valent attingere. Tùm quia ius Cæsareum, siuè Imperatorium semper debet esse infra Imperatorem , & infra Imperatricem , quæcumque sint. Tùm quia Maria Jure Maternitatis, quo sibi Deum incorporavit , similibus legibus nequit esse subiecta. Tùm quia fortè quemadmodum Theologizabamus in filio, cui detulimus ius quodam excellentiæ medium inter humanum , & divinum, ita *servatis servandis* , idem poterimus in hac Regina Domina nostra invenire, vt omne ius infimum longissimo semper intervallo transcendat. In hac quæstione duplicem possumus discriminare sententiam. Alteram negativam , pro qua à fortiori citari posse videntur Authores illi , qui Christo Domino iudiciariam potestatem negavisse videntur : vt sunt Chrysostom. in Joannem , quem sequuntur Theophylactus , & Euthymius , videturque accedere Cyrillus Alexandr. lib. 2. in Joannem cap. 144. Si enim idem negant humanitati , quæ cum in Omnipotenti Deo venit in unitatem suppositi , quomodo Beatæ Virgini ex iure Maternitatis sunt concessuri ? Item vt inclino citari possunt pro negativa sententia Abulens. Uvaldensis , Victoria, Soto , Armacanus , & Burgenfis in locis, quæ in quæstione de Regno Christi citabimus : quia cum Christo Domino dent solum potestatem indirectam

temporalem pro administranda spirituali iurisdictione, videntur hanc Beatæ Virgini non concessuri. Alteram tamen sententiam affirmativam , quàm promovent , & sustinent Eximius Suarez 1. & 2. tom. in 3. part. & copiosè noster Christophorus à Vega in Theologia Mariana , & noster Professor Biblicus Complutensis, tùm Pater Christophorus de Castro in lib. de Beata Virgine : tùm Pater Joannes Baptista Poza in suo Elucidario cum gravissimo Petro Canisio , & Sanctis Patribus Damasceno , Anselmo , Epiphanio , Augustino , Isidoro , Hieronymo , Chrysologo , Bonaventura , Ildephonso , & Petro Blasensi , &c.

4 His positis , sit mea conclusio: *Beatissimam Virginem Mariam saltem à puncto Incarnationis, verè, & propriè fuisse Reginam Cæli, & Terræ.* Probatur 1. hæc conclusio ex titulo Maternitatis in hunc modum : Christus Dominus à puncto suæ Sanctissimæ Conceptionis fuit verè, & propriè Dominus , & Imperator Vniversorum: ergo , & eius quoque Mater B. V. M. Probo consequentiam 1. ex Jure Canonico , vbi Gratian. 25. quæst. 3. cap. *Contradicimus* , §. *Hac autoritate* , inquit : *Pater, & filius vna caro esse probantur.* Et Aristotele lib. 8. Ethicor. cap. 11. aiente: *Vndè natura Pater filiorum obtinet Imperium.* Ergo totum Imperium Christi Domini refunditur in Mariam eius Sanctissimam Matrem : probavimus enim ex quæstione præcedenti omninò ad Limam Scholasticam , Christum Dominum habuisse veram potestatem, & dominium temporale etiam directum altioris rationis super vniuersum terrarum Orbem. Prob. 2. conseq. ex Patribus : 1. ex Damasceno in lib. 4. de Fine , cap. 15. dicente : *Maria rerum omnium conditarum Domina effecta est, cum Creatoris Mater extitit.* Et Oratione 2. de Assumptione : *Quamquam enim semper comparatum est ita , vt hereditas à*

Parentibus ad filios devolvatur, nunc autem, ut eruditis cuiusdam verbis utar; sursum fluminum fontes fluunt: etenim filius Matris res omnes conditas in servitutem addixit. 2. Ex Athanasio in Serm. de Deipara, ubi ait: Quandoquidem ipse Rex est, qui natus est de Virgine, idemque Dominus est, & Deus; ea propter, & Mater, quæ eum genuit; & Regina, & Domina, & Deipara propriè, & verè censetur. 3. Ex Anselmo de Excellentia Virginis, cap. 9. Cum ipsam Dominam, per quam tanta bona illis provenerunt, præ oculis habuerint iuxta Deum, quem de suo utero Virgo peperit residentem, & iure Materno Cælo, terræque cum eodem filio suo præidentem. 4. Ex Ruperto in Cantica sic: Hæc in Cælis Regina Sanctorum, & in Terris Regina Regnorum est, quandoquidem est Mater Regis Coronati... ac proinde constituta Regina toto in iure possidet filij Regnum. 5. Ex Arnol-do Carnotense de Laudibus Virginis sic aiente: Neque à dominatione, vel potentia filij Mater potest esse seiuncta. 6. Denique ex Nizeta clarissimo transfuga Sarracenorum sic profitente: Matrem atque idcirco Reginam omnis creaturæ divina gratia effectam adoro, & veneror: Ergo eodem iure imperij, quo filius, fungitur Mater.

5. Probatur 2. conclusio ex titulo, Corredemptricis, ut ponderant Sancti Patres. 1. Anselm. de Excellentia Virginis, cap. 11. ait: Sicut ergo Deus sua potentia parando cuncta, Pater est, ac Dominus omnium, ita B. V. Deigenitrix suis meritis cuncta reparando, Mater est, & Domina rerum. 2. Damascenus Oration. 1. de Assumptione, ubi loquens de B. V. ait: Hæc omni profuit creaturæ, quàm veluti coemptam à servitute in libertatem asservit. Nec solum loquitur de creatura humana; nam prius dixerat, omnem creaturam captivam esse, dum serviebat homini lapso. Nunc sic: Sed emptio verus titulus est acquirendi dominium: ergo B. V. M. titulo, Corredemptricis, verum habet dominium creaturarum.

6. Probatur 3. Ex titulo Sponsæ Spiritus Sancti, qui Sancta Obumbratione Sponsi eam foecundavit. Jura Sponsi sunt Sponsæ maiori communicatione, qua possit. Sed per intimam assistentiam Spiritus Sancti communicabile erat Imperium super omnes creaturas, & ita decebat communicari: ergo B. V. M. titulo Sponsæ fuit vera, & legitima Imperatrix. Maior videtur ex terminis clara: cum Sponsus, & Sponsa sint duo in carne vna, & si Civile Jus, prout poterit, suffragetur; constat etiam ex lege: Princeps, ff. de Legibus, ibi: Principes tamen eadem privilegia ipsi Regine tribuunt, quæ ipsi habent. Minor probatur 1. ex Anselmo de Excellentia Virginis, cap. 4. sic clarissimè pronuntiante: Ipse Spiritus Dei corporaliter, ut benè dicam, venit in eam... & Reginam, & Imperatricem Cæli, & Terræ, & omnium, quæ in eis sunt, fecit Sponsam suam. Quid clarius? 2. Ex Epiphanio Serm. de Laudibus Mariæ aiente: Tale Imperium in dotem accepisse Mariam: Ergo Jure Sponsæ acquisivit Maria tam amplum dominium creaturarum.

7. Probatur 4. Ex titulo iustitiæ originalis. Natura humana in 1. homine habuit Imperium super omne subblunare alligatum, vel quasi accessorium ad iustitiam originalem. Sed hanc iustitiam originalem, exceptis poenalitibus physicis humanæ naturæ retinuit sibi Maria sola inter puras creaturas: ergo hæc sola tale creaturarum hæreditavit Imperium. Minor constat satis ex ijs, quæ diximus tom. 1. nostræ Palæstræ Biblicæ loquentis de carentia fomitis in Maria. Confirmatur ex Bernardino Senensi tom. 1. serm. 61. art. 3. cap. 6. ubi loquens de omnibus creaturis etiam Coelestibus, ait: Omnes enim creaturæ, quemcumque gradum tenent, sive spirituales, ut Angeli, sive rationales, ut homines, sive corporales, ut corpora Cælestia, & elementa, & omnia, quæ sunt in Cælo, & in Terra, sive damnati, sive beati,

ti, quæ omnia sunt Divino Imperio subiugata; eadem Gloriosa Virgini sunt subiecta. Ac tandem confirmatur omnibus Patribus, quos retulimus in relatione sententiarum.

8 Obijcies 1. Eatenus à puncto Incarnationis B. V. M. fuisset Domina Univerforum, quia dignitas filij refundetur, sed id est falsum: ergo non habuit tale dominium. Probatur minor ex leg. 1. ff. de Senatorib. Vbi ait Ulpianus: *Consulares fœminas dicimus, consularium uxores. Adidit saturninus etiam Matres, quod nec usquàm relatum est, nec usquàm receptum*: Ergo dignitas filij non refunditur in Matrem. Ad hoc argum. Respond. disting. minor. *Dignitas à filio habita naturaliter, & imbibita in ipso esse filij.* Neg. minor. *Dignitas purè extrinseca, & à voluntate aliena conferibilis.* Conced. min. & neg. conseq. Preterquamquod enim sanctiones Juris Civilis minimè possunt evertere iura tam alta; dicimus tamen ius benè disporre circa illas dignitates Consulares, quæ sunt extrinsecæ, proindeque communicabiles ad nutum, placitumvè donantis, penès quem esse potest, quod velit, vel uxorem, vel potius Matrem talis dignitatis esse participem. Quando autem dignitas ipsis inhæret filij ossibus, & medullis, non potest non esse Matris, cui talis dignitas, ipso iure naturæ reclamante, debetur. Respond. 2. alijs terminis distinguend. maior. *Præcisè.* Nego maior. *Quasi ex titulo sufficienti.* Concedo maior. & permissa minor. Nego conseq. Nam ea lege, quæ nobis obijcitur, potest assumptum nostrum corroborari: non enim probavimus conclusionem nostram ex unico capite, sed multiplici, inter quos ex titulo *Sponsæ*: Ergo si uxores consularium sunt *Consulares*, Sponsa æterni Sponsi, & Domini Univerforum, erit etiam ex hac lege Domina, & Imperatrix.

9 Obijcies 2. B. V. M. non pote-

rat cum verò iure esse Domina, atque Regina, Christo vivente: ergo à puncto Incarnationis sui dilectissimi filij non potuit tale dominium obtinere. Probo anteced. Nam vel tale Imperium foret dependens ab Imperio Christi, vel independens? Sed neque primum, neque secundum: ergo neutrum. Probo minor. quoad primam partem: Si esset dependens ab Imperio Christi Domini, ipsique subalternum, non esset absolutè Imperatrix: quippè illa dependentia tolleret despoticum, & absolutum dominium. Sed Imperium Beatæ Virginis subalternum, & dependens non habuit illam recommendationem, qua à Sanctis Patribus extollitur: ergo non potuit esse dependens. Probo iam secundam partem minoris: Si esset independens ab Imperio Christi Domini, proindeque absolutum dominium in creaturas, posset ex legitimo iure disponere contra id, quod in re aliqua Christus Dominus disposuisset; sed id est manifestum absurdum: ergo non habuit tale dominium independens. Maior constat: Quia si esset absoluta Domina, posset uti iure suo, prout vellet. Ad hoc argument. Respond. negand. anteced. Ad cuius probationem. Nego minor. Præsertim quoad primam partem: & ad eius probationem. Disting. minor. *Dominium Beatæ Virginis dependens à dominio Christi*, non haberet recommendationem, qua extollitur à Sanctis Patribus. Nego anteced. *Dependens ab alio, qui non est Deus.* Conced. min. & nego conseq. Itaque B. V. M. absolutissima erat Domina, & Regina Orbis terrarum, quamquàm Imperio Christi esset subiecta: non enim in B. V. quoad imperandum, apponenda est stricta dependentia ab Imperio Christi, cum ex parte Imperij, & iuris non duplex sit recensendum, sed vnum saltem moraliter intimius alijs, quàm alijs communicatum, scilicet, hu-

manitati Christi per hypostasim, & B. V. per privilegium, & gratiam: & deinde ex parte voluntatis, non tam duplex voluntas sit considerata, quam vnica propter harmoniam, qua voluntas Beatæ Virginis semper erat summo consensu ei, quem pepererat, paritura: cum enim huc immobiliter ferretur toto suo pendere voluntatis, impotens erat vnquam amare id, in quo filio suo homini, & Deo non esset penitus placitura: vnde nec vellet totum vniversum moderari, nisi, prout vellet filius: cum tamen in hoc semper suam ageret voluntatem. Ad modum, quo dici solet à Mysticis, Religiosos posse suam semper facere voluntatem; si nimirum, nullam aliam, nisi superioris voluntatem habere studuerint.

10 Obijcies 3. Si B. V. M. verò iure, & dominatu esset domina inferorum, nullus esset infernus; sed id est contra fidem: ergo non est verè domina totius Orbis. Probo maior. quia B. V. M. vipotè Abyssus misericordiæ, tolleretur puteum Abyssi, & restingueret flammam vltices, ne illuc homines cruciandi descenderent: ergo non esset domina inferorum. Ad hoc argumentum speciosa devotione confectum, respond. multipliciter: 1. Negando maior. ad cuius probationem. Nego anteced. & ratio est ipsamet conclusio, quæ impugnatur. Quippè cum B. V. M. verò iure, dominioque fungeretur super totum Orbem Terrarum, debebat semper habere carcerem providicta iustitiæ; etsi Deum semper precibus exoraret, ne homines illuc venirent, & in hoc Abyssum suæ misericordiæ profundam ostenderet, sive in rogando, sive in (concesso sibi moderamine) miserendo. Neque misericordia B. V. Mariæ misericordiam Dei potest excedere, cuius tamen non est, rebelles omninò voluntates impunitas relinquere. Resp. 2. Negando maior. & anteced. probationis: quia propter

dicta in superiori obiectione, nollet Maria moderari, nisi ad voluntatem filij. Respond. 3. Negando maior. cum probatione: cuius ratio est; quia hoc Imperium B. V. Mariæ super totam collectionem creaturarum semper debet intelligi pro signo posteriori ad constabilimentum totius Vniversi, ordinemque divinæ providentiæ statutum: quippe id, supra quod aliquid cadit, debet intelligi in signo priori. Itaque prior intelligitur constituta dictio, quam dominium Regis super talem ditionem. Poterat ergo B. V. M. ex iure talis Imperij creaturas quidem ita moderari, vt tamen statutus ordo, supra quem caderet dominatus, nunquam everteretur.

11 Obijcies 4. Si B. V. M. fuisset verè domina, Judæis imperasset, ne occiderent Christum vnicum eius filium, sibi dilectissimum: ergo non fuit absoluta domina. Ad hoc argum. Resp. 1. Negand. antec. quia adventus, & mors Christi pertinebant specialissimè ad præstitutum ordinem providentiæ divinæ, qui (vt supra diximus) debet intelligi, & conservari pro signo priori ad talem dominatum, vt dominatus ipse subsistat: ruente enim fundamento, necesse est, ruat quod supra ipsum reedificatur. Cumque B. V. M. nacta sit tale Imperium titulo *Corredemptricis*, non erat vnquam impeditura redemptionem, neque per dominatum suum impeditura titulum, quem habebat ad dominandum. Respond. 2. Neg. anteced. Frustra enim imperavisset Maria, cum Judæi tantæ Dominiæ ius non agnoscentes, minimè obediissent. Replicabis: si erat domina proprietatis, poterat concitare elementa, à quibus suffocarentur Judæi, ne facerent Christicidium: ergo, &c. Resp. negando assumptum: pollebat enim simul cum tali dominio proprietatis voluntate prorsus conformi ad voluntatem filij, qui oblatus fuit, quia ipse

voluit; voluntas & Mariæ non poterat discordare in hoc ordine providentiæ, quod nobis est satis.

13 Obijcies 5. Si B. V. M. sic fuisset domina, videretur potuisse, & debuisse plura miracula facere, quæ nos in stuporem inducerent: & è contrà, plura mirabilia (si faceret, sicut Christus) vera miracula non esse; sed hæc non cohærent: ergo neque conclusio. Probo maior. quoad primam partem, postea quoad secundam probaturus: potuisset facere plura nobis admiranda, quia potuisset iubere fieri plura, quæ continebantur intra spheram causarum, & essent insolita, & stupenda. Debuisset; quippè tanta dignitas, & autoritas mundo debere ostendi: quemadmodum dixit Christus: *Si mihi non vultis credere, operibus credite.* Probo 2. partem: si tanta potestate polleret Maria, & Christus (de quo idem est argumentum) eluderentur, vel eludi possent miracula, ea refundendo in temporalem dominationem potius, quam in supernaturalem virtutem; sed inconueniens est etiam in Christo, & Maria detrahare ordini supernaturali propter naturalem ordinem ampliandum: ergo miracula Mariæ, si fierent, exauthorarentur. Ad hoc argumentum curiosum. Respond. negando maiorem, quoad contradictionem faciendi, & non faciendi miracula: descendoque ad probationem, & distinguo sic: potuisset *in iure*. Concedo, *in facto*. Subdistinguo: *iuxta mensuram præordinationis divinæ*. Concedo: (Ultra hanc enim tale dominium non se extendebat) *Ultra illam*. Nego. Habebat ergo Maria ius, & potestatem ad talia insolita, & stupenda propter rationem argumenti. Cum tamen ea facere, ad usum talis potestatis pertineret, neque fecit, neque debuit facere plura, quam quæ Deus sua præordinatione statuerat. Quod si, vivente Christo, ab hoc, & non à Maria res

mirabiles patrabantur: ideò forsàn fuit, quia interea voluit Christus suam divinitatem miraculis patefacere, & ea reservare Mariæ posterioribus sæculis usurpanda: quæ tot memorantur quotidie, ut paginæ deficiant, & numeri. In quo quidem consulebatur non humanitati Christi, sed divinitati tunc ostendendæ; & quod mira postea patrandæ per Virginem, non forent, nisi in virtute tantæ divinitatis. At, inquit. Cur ergo ea fecerunt Apostoli, vivente Christo? Resp. quia erant eius legati, & coadjutores, & in ipsa Christi manifestatione collaborabant. Mater autem, quemadmodum conservabat omnia conferens in corde suo, ita tunc in suo munere conservabatur, tanto mare gratiarum sibi ad posteriora sæcula reservato, & represso. Ad secundam partem maioris, ipsiusque probationem, quæ delicatior est, respond. dicendo: quod per potestatem Christi, & Mariæ à nobis explicatam, nunquam illuderentur illa miracula, quæ ab ipsis patrari oportet. Vel enim essent miracula, quoad substantiam supernaturalia: vel quoad modum, & in hoc casu nulla potestas merè temporalis ea imitari potest, nisi fortè recurras ad dicendum, talia dominia, utpotè de ordine hypostatico provenientia, sapere maiorem altitudinem, quam tota natura patiatur: & sic iam non erit operosum dicere, talia miracula eludi non posse: siquidem etsi patrarentur, tanto dominio temporali interveniente, semper essent refundenda in ordinem, & altiore originem soli Christo, & Mariæ Dominæ derivatam. Vel essent miracula, quæ nimirum, intra causarum naturalium facultatem continebantur: & quæ iussu quodam virtutis cuiusdam temporaliter imperantis fieri etiam possent. Et tunc cum fierent legitimo iure (non diabolico ministerio, quemadmodum fieri plura à Dæmone, à nobis tamen discerni posse diximus in quæst.

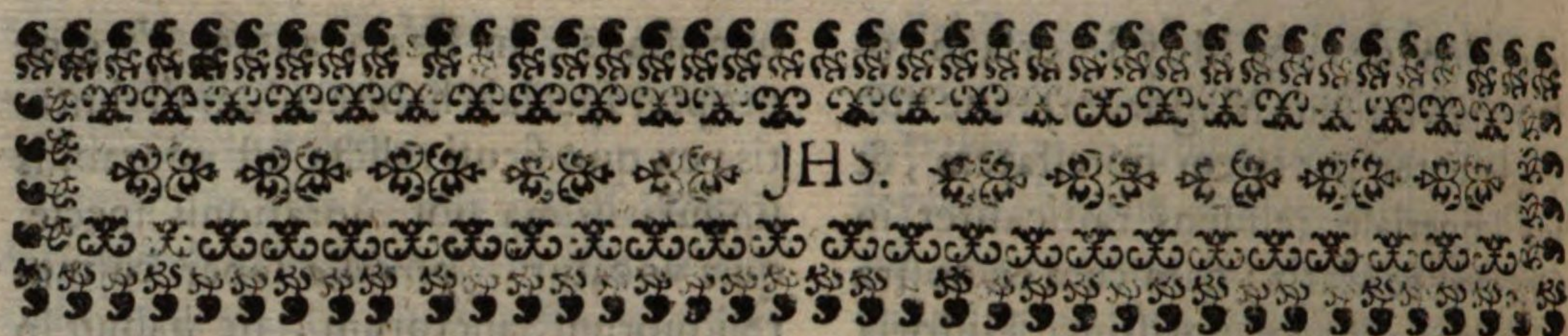
quæstione de virga Moyſi verſa in colubrum, virgiſque Magorum) tunc non eluderentur per talem poteſtatem, & ius Imperiale reſidens radicaliter in Chriſto, & Maria; nam cum ex noſtra aſſertione, & ex notiſſima Hiſtoria Evangelica tale ius temporale in Chriſto, & Maria fuiſſet omni uſu dominationis, uſuque proprietatis penitus excluſum, & interdictum per utriuſque profundam humilitatem; inde eſt, quod toties, quoties talia inſolita, & ſtupenda eveniſſent, & per legitimas regulas Chriſtianæ diſcretionis eſſent approbata, ſigna eſſent, vel ſignum eſſet, quod hæc, vel de virtute ſupernaturali prodibant, vel de quodam uſu rariſſimo temporalis poteſtatis radicatæ quidem in altioris ordinis ſuperiori quodam excellentiæ dominio. Vnde à tali dominio, & poteſtate Chriſti, & Mariæ miracula, neque cum fierent, neque cum non fierent, læderentur. Vel clariùs, neque quoad fieri, neque quoad non fieri, offendiculum crearetur.

14 Ex dictis tam in quæſtione de Regno Chriſti, quàm de hoc Imperium Mariæ ad pleniorẽ claritatem nonnulla colligemus. 1. Quod hoc duplex dominium Chriſti, & Mariæ, licet perſonaliter eſſet duplex ius; erat vnum, ſaltem moraliter, & in utraque perſona ſemper erat altioris ordinis, reſpectu domini, & poteſtatis; in Chriſto quidem propter communicationem

hypotheſis; in Beata autem Virgine propter ſpeciale habitaculum divinitatis: ex quo ſicuti relictæ eſt adorabilis ſingulariſſima ſibi adorationis ſpecie, quæ vocatur *Hyperdulia* ſuper cultum reliquorum Sanctorum, ſic habuit in dotem, ut aiebat Epiphanius, dominium quoddam omnium creaturarum altioris ſupra id, quod invenitur in cæteris creaturis. Colliges 2. Latrones huius mundi non irrogare iniuriam huic dominio Mariæ quotieſcumque latrocinantur: non enim eſt dominium utile, & propter uſum, ſed dominium dignitatis, & excellentiæ. Colliges 3. Mariam etſi ex iure poteſtatis, & domini poſſet ſibi aliquid tollere ab alijs; nihilominus cum hoc pertineret ad uſum talis poteſtatis, quem ſibi interdixerat divinæ ordinationi obſecundans, nunquam id eſſe facturam, non quidem ex timore iniuſtitie, ſed ex conſtanti obſervatione propoſiti. Colliges 4. Quod ſi velimus Mariæ, ſicut & Chriſto adſcribere totam Evangelicam paupertatem; recurrendum eſt ad illa duo capita, quæ in quæſtione de Regno Chriſti fuſius tractavimus. Vel dicendo ex doctrina Azorij, Virginem coluiſſe ſummam paupertatem, quæ in illis exordijs ex Dei ordinatione oportebat. Vel ex cap. domini retenti talem paupertatem non lædi, eo quod non retineretur tale dominium:

Propter uſum, ſed propter excellentiam perſonæ.

QUÆSTIO DECIMA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

DOMINUS POSSEDIT ME IN INITIO VIARUM SUARUM.

Proverb. 8. vers. 22.

A R T I C U L U S.

*UTRUM B. VIRGO M. SI FUISSET MORTUA,
priusquam Christus Dominus, statim ad Cœlum
evolasset?*

NOTABILIA.

I **OTO** primò: B. Vir-
ginem M. asylum
nostrum, & Matrem
Dei, quam tantope-
re Deus ipse donis
suis ornare decrevit, inter hæc à Do-
mino recepisse illud singularissimum in
tota humana natura, & longè præcla-
rum, quod scilicet nescierit labem
Adam, & fuerit ab omni culpa origi-
nali mirabiliter præservata; & neque
id tantum; sed ut opinamur, atque sen-
timus cum communi Theolog. quod
etiam à debito proximo contrahendi
originale liberata fuerit illa Domina,
quæ erat Dominum paritura, atque
exibitura mundo fortem totiùs iustitiæ,
& sanctificationis.

2 Noto 2. Christum Dominum
fuisse primum, qui Cœlos intravit,
viam reliquis aperiendo, quam pecca-
tum occluserat, reddendoque tritam

viam illam à terra in Cœlum, quæ ab
initio sæculorum cunctis hominibus
fuerat inaccessa. Et hoc est quod tradit
Div. Paulus ad Hebræos 9. inquit:
*In priori quidem tabernaculo semper introi-
bant Sacerdotes, sacrificiorum officia con-
summantes: in secundo autem semel in an-
no solus Pontifex, non sine sanguine, quem
offert pro sua, & Populi ignorantia: Hoc
significante Spiritu Sancto, nondum propala-
tam esse Sanctorum viam adhuc priore ta-
bernaculo habente statum. Itaque Chris-
tus Dominus postquam resurrexit, die
suæ ascensionis semper gloriosa huma-
nam carnem in Cœlum invexit, quam
assumpserat, & multos secum ex Pa-
tribus, quos hoc honore dignos inve-
nerat, ad gloriam immortalem secum
conduxit; relicta tamen interea, & ad
solatium, & ad exemplum, & ad doc-
trinam dulcissima eius Matre, & Do-
mina nostra Deigenitrice Maria. Quæ-
ritur, ergo: Utrum si B. Virgo M. ante Chris-
tum D. ex hac vita cessisset. ad Cœlos protinus
evolasset?*

Non

3 Non desunt in hoc singulari, curioso, & hypotetico quæsito esse diversæ sententiæ; quarum prima negat B. Virginem M. tunc casus ascensuram in Coelum quousque Christus ascenderet. Ita Alphonsus Tostatus in Paradoxis, cap. 161. 162. & 163. Div. Thom. 3. part. quæst. 27. artic. 1. ad 3. Alensis 3. part. quæst. 9. m. 3. art. 2. parag. 3. Corduba lib. 1. quæst. 47. & alij. Item Suarez tom. 2. in tertiam partem, quæst. 27. artic. 1. & 2. disp. 3. sect. 3. Sed certè hic multum problematicus videtur esse in hac re. Secunda sententia asserit, B. Virginem M. etiam filio suo nondum mortuo, in Coelum sine mora volaturam fore. Ita Scotus disp. 3. quæst. 1. Joann. Gerson Sermone quodam de Incarnatione; & apud Suarez, ubi supra, dicitur in Schola Parisiensi esse communis. Joannes Vital, Franciscanus in Defensorio B. Virginis contra Montefon lib. 4. cap. 10. Franciscus Martin in Compendio veritatis Immaculatæ Conceptionis. Tertia sententia est media quatenus asserit, B. Virginem non descensuram in sinum Abrahamæ; neque tamen ascensuram in Coelum. Ita Dominus Bollano tract. de Conceptione, Franciscus de Christo in Lectione de Incarnatione lib. 6. quæst. 1. & in 3. distinct. 3. quæst. 1. ad 6. Galatinus lib. 7. de Arcanis. Quarta sententia rem taxat iuxta id quod tunc foret maioris gloriæ Deiparæ. Ita P. Doct. Marin tom. 2. de Incarnation. disp. Dedicatoria, sect. 4. Samaniego in notis V. M. Mariæ de Agreda 1. part. anot. 20. §. 17.

4 Incedimus cum secunda sententia, censentes B. Dei Genitricem, etiam si mortua fuisset priusquam filius eius, statim ad Coelos evolaturam. Probat multiplicitèr 1. à priori. Quia B. Virgo M. neque quoad intrinseca, neque quoad extrinseca habebat in eo casu ullum impedimentum quominus à

Dec. III.

morte statim advolaret in Coelum: ergo ita accideret. Prob. anteced. quoad *intrinseca*: Quia nulla tunc teneretur culpa actuali, aut originali, sive reatu ad poenam; sed hæc erant intrinseca, quæ tunc possent impedire: ergo, &c. Quoad *extrinseca* probatur sic: Quia eatenus quoad extrinseca impediretur, quatenus daretur lex divinæ iustitiæ de claudendo Coelum hominibus, quoadusque Christus D. sua Morte, & Passione plenè pro eis satisfaceret; sed hæc lex non comprehendisset B. V. Mariam: ergo nullo extrinseco impediretur. Mai. patet: Quia nisi propter peccatum primi hominis, pateret via in Coelum. Minor probat. Quia lex illa lata fuerat, propter culpam originalem; sed ut supra constitit B. Virgo M. nedum ab originali, verum à debito proximo illud contrahendi, fuit mirabiliter præservata: ergo talis lex eam non comprehendisset.

5 Prob. 2. conclusio: Anima B. V. tunc casus morientis consideranda erat instar Angeli creati ante Mortem Christi, qui in sua via meruisset gloriam; sed hic Angelus, finito suo tempore viæ, vel instanti, gloriam esset statim adeptus: ergo similiter B. Virgo M. Prob. mai. & integram paritatem. Eatenus non omnino deberet ita considerari in hoc casu, quia Christus Dominus non fuit constitutus Redemptor Angelorum, sicut humanæ naturæ; sed hoc in sensu æquivalenti loquendo est falsum: ergo anima B. V. ita considerari deberet. Prob. min. 1. ex Cyrillo Alexand. hom. 1. in Leviticum dicente: *Non solum pro terrestribus; sed etiam pro Cælestibus oblatus est hostia Jesus.* Secundo ex sententia Theolog. Suarij disp. 42. sect. 2. Valent. quæst. 8. punct. 3. Petri Hurtado disp. 3. & ex omnibus, qui perseverantiam Angelorum tribuunt meritis Christi. Vide Lugo de Incarna-

Ecc tio,

tione, disp. 27. sect. 3. num. 30. Bernal de Incarnatione, disp. 51. sect. 5. §. 2. qui cum Scotistis aiunt, Christum D. ita fuisse constitutum caput Angelorum, ut ipsis gratiam auxiliantem, & iustificantem meruerit.

6 Prob. 3. conclusio: Eatenus B. Virgo M. ante Christum D. non posset Coelum ingredi in eo casu, quatenus Christus D. deberet esse semper ostium Regni Coelorum, primus victor Coelestis Jerusalem, primus vindex gloriæ, & alia huiusmodi, quæ dicuntur Sancti Patres; sed hæc omnia semper foret Christus; quamquam non solum B. Virgo M. sed etiam alij in Coelum intravissent, antequam Christus: ergo sic accidisset in B. Virgine M. Prob. minor. Iuxta tritam doctrinam Theolog. Christus D. non desinit nobis esse primus author gratiæ per passionem, & mortem suam, etsi plures ante ipsam mortem, & passionem fuerint in virtute illius iustificationem adepti: Item neque respectu B. Virginis desinit esse verè Redemptor, etsi preservativus; licet B. Virgo M. neque culpam, neque debitum proximum culpe originalis contraxerit: ergo posset Christus esse ostium Regni Coelorum, & primus expugnator ipsius, quamquam in facto, & in executione aliquis, præsertim Sancta Mater eius, in Coelum ingrederetur. *Confirmatur* 1. Si incongruum apparet tunc casus B. Virginem M. Coelos penetraturam ante Christum, etiam apparet incongruum, plures de facto fuisse beatos animo, & corpore, Coeloque perfruitos ante B. Virginem M. Reginam Angelorum, & hominum, portentum gratiæ supra omnes, & Matrem Coelestis Imperatoris; sed hoc secundum tenent plures Theologi, & nos cum illis in sententia quam defendimus de ijs, qui de Christo Domino ad vitam immortalem confurrexerunt: ergo ap-

parentiam incongruitatis etiam in nostro casu debet bona ratio convincere, & superare. *Confirmatur* 2. B. Virgo Maria in hac vita iuxta plures etsi transeunter pleno haustu gustavit visionem beatificam, & Coelorum commercium; sed in tanta Domina, & Imperatrice Coelorum hæc initia gloriæ viderentur incongrua, nisi quatenus statim, finita via, foret ad Patriam evolutura: ergo ita accidisset. Min. patet: Quia oportu- niora venirent talia initia gloriæ statim à morte, quando anima fortiter in Coelum inclinatur, postquam corporis deposuit exuvias. Maior est Ruperti lib. 3. in Cantic. Gersonij Alphabeto 82. littera Q, & littera R, Div. Antonini quarta parte titulo 15. cap. 17. §. 1. Bernardini Senensis tom. 2. serm. 51. art. 1. S. Thomæ de Villanova Serm. de Resurrectione, Petri Canisij lib. 1. cap. 13. Salazar de Conceptione, cap. 32. §. 4. cum Alberto Magno in Mariali cap. 132. & 149. & alijs pluribus. Necnon de Scholasticis Suarez tom. 2. in 3. partem, disp. 9. sect. 4. Vazquez in 1. part. disp. 56. cap. 2. num. 5. Medin. quæst. 27. art. 5. Turrianus in Selectis, Centuria 1. Dubio 45 Salas 1. 2. tract. 2. disp. 10. sect. 4. n. 43.

7 Obijcies 1. Eatenus B. Virgo Maria in Coelum ita evolasset in tali casu, quatenus nulla culpa actuali, aut originali, aut reatu ad poenam retardari tunc posset; sed hoc nullum est fundamentum: ergo non potuissent in Coelum ascendere. Probatur min. Patres in Limbo existentes carebant etiam peccato actuali, & originali, à quo mundati iam fuerant, & insuper omni reatu ad poenam, quàm iam exolverant; sed nihilominus ad Coelum non confecerunt, ascensum Christi D. præstolantes: ergo quod B. Virgo M. his caruisset, fundamentum non est,

ut statim in Coelum ascenderet. Ad hoc argument. Respond. negand. min. ad cuius prob. disting. maior. Exolverant *omnem poenam sensus*. Conced. maior. *Omnem poenam damni, seu suspensionem status beatifici*. Neg. maior. & concessa minor. neg. conseq. Itaque quid longè diversum est, carere omni peccato actuali, & originali per purificationem, & mundationem utriusque; ac per praeservationem, & immunitatem: carere enim per emundationem non tollit infectionem praeteritam, neque omnem omnino reatum ad poenam: potest enim esse propter Dei taxationem respectu alicuius peccati prolixior poena damni, seu privationis gloriae; quam poena sensus. Vnde cum Patres contraxissent reatum ad poenam damni, etiam illi, qui omni actuali caruissent, si fortè ullus esset, inde est, quod usque ad praefinitum tempus à Deo, ut illae animae Christo resurgente bearentur, non solvebatur illa poena damni, ad quam per infectionem peccati saltem originalis reatus fuerat contractus. Vide Suarez tom. 2. in 3. part. disp. 42. §. 1. dub. 4. Carere autem per immunitatem, & praeservationem, cum omnem omnino infectionem excludat; imò, & debitum proximum, ut diximus, in eam incidendi; inde est, quod nihil reatus ad ullam poenam, sive sensus, sive damni poterat remanere; & ideo quodammodo violentia fieret animae B. Virginis Mariae si statim non evolveret in Coelum, ac de corporis gravamine solveretur. Vide Damasc. orat. 2. de Dormition. B. V. post initium.

8 Obijcies 2. Iuxta Div. Paulum ad Hebraeos 10. & 11. Christus Dominus initiavit nobis, & propalavit viam novam Sanctorum, & ad id dux, & antesignanus fuerat constitutus: ergo nemo ex humano genere, poterat in vlla hypotesi hanc viam ambulare, & ostendere. Ad hoc argum. Respond. disting. anteced. Initiavit nobis, & propalavit viam novam gratiae, & gloriae, ita ut esset dux constitutus quoad ius. Concedo anteced. Ex Christo enim dependet ius gratiae, & gloriae, quoad factum. Subdistinguo, in praesenti rerum hypotesi. Concedo anteced. in hypotesi nostrae questionis. Neg. anteced. & consequent. Nam in illo casu B. Virgo M. esset, quae licet non in iure; (totum enim hoc esset Christi) in facto tamen prima Coelum penetravisset; quin hoc obstarat, ut Christus Dominus esset primus praedestinatus, atque initium viarum Domini: non secus ac Imperator exercitus, & expugnator alicuius Civitatis posset ante se ipsum praemittere Matrem suam ad occupandam suo nomine talem Civitatem; quin tamen propterea ipse desineret esse primus, qui diceretur ingredi Civitatem in triumpho; cum neque Mater eius, nisi ipso expugnante, & in nomine eius ingredi posset. In hoc ergo sensu intelligitur, usque ad Christum non esse propalatum Sanctorum viam, & Christum initiasse nobis viam novam, & viventem per *velamen carnis suae*, ut ait Paulus, quatenus in eo erat, & ab eo omnis omnino radicalis, & prima potestas Coelum intrandi. Item in hoc sensu intelligitur, Christum Dominum mortalibus Coelum refoverasse, mortisque, & inferni destructorem fuisse, & quod omnes vectes Salvator noster diruperit, & alia plura, quatenus scilicet Christus Dominus delens per mortem, & passionem illud, quod erat adversum nos Chirographum decreti iura omnia gratiae, & gloriae pro tota natura humana fundavit, constabilivit, & tempore carnis suae complevit, ac propalavit. Ad haec aptè Chrysostomus homil. 18. *Introitum hic Coelum dixit, & accessum ad spiritualia, quem initia-*

vit inquit, seu propalavit. Quod autem vi horum iurium prima Mater Domini Coelum penetrasset, si prima obiisset, non video, quomodo hæc iura non potius commendet, quam labefactet.

9 Obijcies 3. ex Abulensi. Præservatio ab originali non tolleret eo casu, quod B. Virgo Maria ire deberet in sinum Abraham: ergo neque daret ius ad ascendendum in Coelum. Prob. anteced. & ad prob. supponamus, legem promulgatam fuisse, ut qui in lutum caderet, tantam pecuniam solveret levanti se: nunc sic. Qui ab alio detineretur, ne caderet in lutum, cum ipse iam esset casurus, perinde solvere deberet, ac ille, qui cecidisset, & levaretur; sed B. Virgo Maria detenta fuit, ne caderet in originale, in quod aliquomodo deberet incidere: ergo similiter solvere deberet suspensionem à gloria in sinu Abraham usque ad Christum ascendentem. Prob. minor. B. Virgo M. non solum fuit præservata; sed verè redempta præservativè: atqui sine villo debito incidendi nullus locus redemptionis relinquebatur: ergo, &c. Ad hoc argumentum. Respond. negando anteced. ad cuius probationem. Permissa maior. distingo minor. Aliquomodo debebat debito proximo. Nego minor. debito remoto. Conced. minor. & nego consequent. Ut enim B. Virgo Maria verè fuisset redempta præservativè, satis fuit debitum remotum, ut piè, & ingeniosè tractant Theologi ad tractatum de Incarnatione: ille verò, qui iam esset casurus, nisi teneretur ab alio, credi posset quasi moraliter iam cecidisse; proindeque non erat periculum remotum; sed proximum: vnde nil mirum est, quod ille statutam legem pecuniæ solvere teneretur; licet B. Virgo M. propter solum debitum remotum nullum reatum haberet; fuisset tamen verè

præservativè redempta. Respond. 2. Negando anteced. & maiorem probationis. Quia qui ab alio in illis circumstantiis detineretur, ne caderet, nil deberet pecuniæ, utpotè qui non pervenit ad statum debitoris: deberet ergo illi gratias, quia detinendo ne caderet, ab statu debitoris illum liberavit. Non secus ac Joannes debitor non deberet plusquam gratias Petro, si Petrus pro eo gratis debitum exolvisset, cum quo illum ab statu debitoris liberavit. Ratio ergo à priori huius solutionis est, quia lex illa in rigore non comprehenderet, nisi eos, qui re ipsa lapsi fuerunt in lutum, ad instar earum legum in materia restitutionis, vel irregularitatis, quæ non violantur, aut incurruntur, nisi effectu secuto.

10 Obijcies 4. Si teneret nostra conclusio; B. Virgo Maria nullatenus subiecta fuisset vlli legi ortum ducenti ex originali peccato; sed subiecta fuit legi mortis, & purificationis, ortum ducentibus ex peccato originali: ergo ratio nostra à priori non tenet. Respond. ad hoc argumentum. Distinguo maior. Nullatenus subiecta fuisset in re. Concedo maiorem, in existimatione. Nego maiorem, & disting. minorem. Subiecta fuit in existimatione. Conced. minorem, in re. Nego minorem, & consequentiam. Videntes enim illam mori, & purificari, existimabant, illam esse vnam, vel quasi vnam de cæteris mulieribus: vnde dixit Bernardus in Catena Div. Thom. super Evangelium purificationis: *Est ergo inter mulieres, ut una earum.* Mortuo autem fuit Deipara, vel quia decuit in hac re filio suo conformari, vel quia oportebat carnis mortalitatem testari, ut dissiparetur error, qui posuit Deiparam ex natura Coelesti; vel ut tanti facinoris, quale est mors, gratiam, & meritum non omitteret.

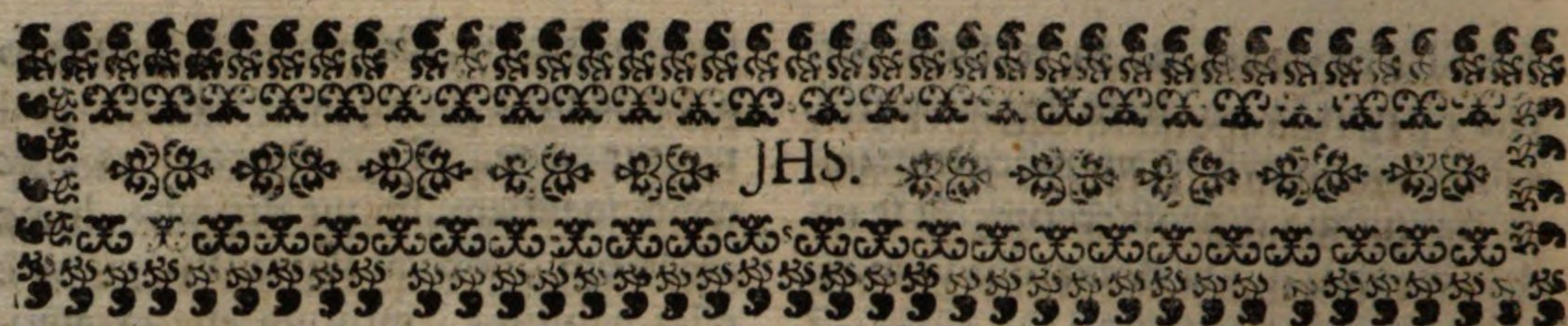
Ita

Ita Suarez tomo. 2. in tertiam partem, pagin. 342. Item legem purificationis implevit, ut obedientiam, & humilitatem profiteretur, & scandalum evitaret. Ita Bernardus serm. 3. de Purificatione.

II Obijcies 5. ex Suario: Non videtur decere, ut anima aliqua foret perfectè beata, & in statu omnino impassibili, antequam Christus propter nos pateretur: ergo in eo casu, quem supponimus Beata Virgo ad dotes gloriæ non evolasset. Respondeo ad hoc argument. Distinguendo antecedens. Antequam Christus Dominus pateretur in prævisione saltem absoluta suorum merito-

rum passionis, & mortis. Concedo antecedens: antequam Christus pateretur in re. Nego antecedens, & consequentiam. Itaque dicimus, hunc ascensum, quem Beata Virgo tunc esset habitura, futurum esse ex meritis mortis, & passionis Christi Domini; attamen in prævisione dumtaxat existentibus eo modo absoluto, quo tenent, & explicant Theologi sufficere, & requiri, ut merita influant ad decernendum præmium; non tamen requiritur, quod talia merita in re, & in executione præcesserint propter fundamenta, quæ in nostra conclusione tetigimus.

DECAS IV.

QUÆSTIO PRIMA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

VIDIMUS STELLAM EIUS IN ORIENTE.

Matth. 2. vers. 22.

A R T I C U L U S.

QUIDNAM FUERIT ILLA STELLA, QUÆ IN
Natalitio Domini apparuit?

NOTABILIA.

NOTO primò : Ratio-
nem dubitandi in
hac quæstione con-
surgere ex varijs lo-
cis Sancti Evange-
lij, in quibus de Stella in Domini na-
talitio apparente differitur ; & etiam
ex textu Numerorum, cap. 24. vbi di-
xit Propheta Balaam : *Orietur stella ex
Jacob.* Sunt ergo textus Sancti Evan-
gelij sequentes : *Vidimus stellam eius in
Oriente, & venimus cum muneribus adora-
re Dominum. Et Herodes clam vocatis Ma-
gis diligenter didicit ab eis tempus stelle,
quæ apparuit eis. Et stella quam viderant
Magi in Oriente antecedeat eos usque dum
veniens staret supra ubi erat puer. Item
canit S. Mater Ecclesia : Ibant Magi
quam viderant stellam sequentes præviā.*
De quibus cum circa huius Stellæ ap-

paritionem plura disputanda resultent;
id in primis indagandum est. Cuius
videlicet naturæ fuerit hæc stella ? An
vlla ex immobilibus, & firmamento
locatis, quibus hoc nomen stellæ in
primis convenit ? An verò aliquid de-
nuo factum, & Meteorologicum in-
star cometes, an demum Angelus ges-
tans corpus lucidum instar stellæ ? Si
enim erat ex immobilibus, quomodo
movebatur, & Magos antecedeat ? Si
Angelus quomodo dici potest, quod
Orietur stella, si Angelus ab initio præ-
existit ? Si cometes erat, quomodo
motu quasi rationali gaudebat ? &c.
Hæc in hac quæstione discutienda tra-
duntur.

2 Noto 2. Plures dubitatiuncu-
las in hac apparitione posse considera-
ri, & expendi. Præter hanc enim an
fuerit stella fixa an erratica : an Cœ-
lestis, an elementaris ? Rogari potest.

1. Quis moveret huiusmodi stellam?
 2. Cur, & quomodo se moveret motu insolito respectu stellarum scilicet de Septentrione ad meridiem? 3. Quomodo ex sola apparitione stellæ noverunt Magi Nativitatem Salvatoris? 4. An fuerit duplex stella altera Ducens de Oriente in Jerusalem; altera de Jerusalem in Bethlehem; an vnica dumtaxat? 5. An si vnica fuit in Oriente, vel in Occidente apparuisset, & solum duxisset Magos ab Jerusalem in Bethlehem; vel an etiam ab Oriente in Jerusalem vbi se occultaverit, & postea apparuerit exeuntibus Magis? Quibus omnibus articulis sententia illa circa nostrum, quæ sit vberius ac verosimilius responsura, proculdubio videbitur anteferenda.

3 Noto 3. Stando authoritati, credendum esse illam stellam non fuisse ex immobilibus, iisque quæ Deus in exordio mundi in firmamento collocavit; quamquam stando rationi id posset sine vlllo inconvenienti sustineri. Ratio primi est comprobanda placitis Patrum scilicet Basilij hom. de Humana Christi Generatione, Origenis lib. 1. contra Celsum, Chrysostom. hom. 6. in Matth. Damascen. lib. 2. cap. 7. his verbis: *Sidus quod Magis apparuit non ex illis erat, quæ ab ipso mundi exordio condita sunt. Id quod ex eo liquido constat, quod ea nunc ab ortu ad Occasum, nunc à Septentrione ad Austrum progrediebatur: nunc delitescibat; nunc sese rursus aperiebat: id, quod à siderum ordine, & natura discrepat.* Augustini lib. 2. contra Faustum cap. 5. & Serm. de Epiphania 3. Fulgentij in Serm. de Epiphania. Leon. Papæ in Serm. 3. de Epiphania. Et etiam S. Ignatij Martyris Epistol. 14. ad Ephes. Quatenus dicit, eam plus Sole luxisse, quod Astris ab initio conditis aptari non potest: hocque probare videtur Ecclesia dum dicit: *Stellam, quæ Solis rotam vincit decore ac lumine.* Ratio verò se-

cundæ partis cui, & Augustinus vbi supra suffragari non desinit, est hæc. Si enim aliquid obstare videretur quominus ea stella ex ijs fuisset quæ ab initio conditæ sunt est motus ipsius iam insinuat. Hic verò dici potest. 1. Quod fuerit motus progressivus; sed præcisè illuminativus, quatenus Deus pro tunc tali Astro eam vim irradiationis concesserit, eamque viam illuminandi, vt præterquamquod eo fulgore polleret, quo adhuc in conspectu Solis posset lumen cum splendore ostentare; insuper solum evibratione, & directione radiorum astrum immotum viam quasi præeunte luminosa face indicaret. Eo prorsus modo, quo dicimus, columnam ignis, quæ cum Angelo postergata est ad Hebræos priora dimittens, vt habetur Exod. 14. adhuc per viam Israelitas illuminare: quia licet illa iret post castra; nihilominus ita super ipsos erat appensa, vt igneas irradiationes, & lumina antrorsum protenderet, & viam commostraret. 2. Ait Suarez tom. 2. in 3. part. disp. 14. sect. 5. *Nam licet esset ex Stellis Cælestibus iuberi poterat nato Christo relinquere quod agebat, & ad Christum manifestandum descendere, novoque modo, & inusitato moveri.* Explicatque quomodo tunc Cælo rarefacto supplendum foret eius officium. Cæterum ego hanc viam cum ipso minùs congruam reputo, eo quod satius fuisse dicendum esset novam elementarem stellam ad id destinatam denuo producere, quam hæc miracula, & vniversi mutationem inducere. Quare ad stellam immobilem sustinendam aptior fortassis foret prima meditatio.

4 His positis duplex in hoc quesito poterit principalis recenseri sententia: alia asserens talem stellam fuisse quidpiam Meteorologicum extraordinaria dispositione compactum, & accensum, proindeque elementaris naturæ instar cometæ non truculenti,

terrifici ; sed foeliciter portendentis, & ominosi. Hanc sententiam tuentur ex PP. Origenes lib. 1. contra Celsum, & iuxta Suarium Patres supra citati quippè qui ex interpretatione ipsius nedum volunt dicere non fuisse Coelestem Stellam quatenus non fuerit vlla ex ijs quæ initio firmamentum exornare ; sed etiam quatenus neque eiusdem naturæ , & conditionis fuerit cum ipsis. Ex interpretibus eam tenet Abulensis Matth. 2. & Maldonatus disiunctivè ut dicemus postea, & censeo Expositoribus esse valdè communem. Ex Scholasticis eam defendit Div. Thom. 3. part. quæst. 36. art. 7. ad 1. & Suarez in 3. part. tom. 2. disp. 14. sect. 5. Altera verò sententia paulò singulior iudicat Angelum fuisse , qui transfiguratus in speciem stellæ viam Magis indicavit. Quam defendunt Theophylactus in Matth. 2. Div. Joannes Chrysostomus tom. 2. in Matth. hom. 2. cap. 6. Div. Augustinus tom. 3. lib. 3. de Mirabilibus Sacræ Scripturæ , cap. 4. Joannes Maldonatus Problematicè , & etiam Div. Thom. videtur eam problematicè sustinere : quatenus in corpore prædicti articuli septimi sic ait : *Alij verò dicunt , quod Angelus , qui apparuit Pastoribus in humana specie , apparuit Magis in specie stellæ , probabilius tamen videtur , quod fuerit stella de novo creata non in Cælo ; sed in aëre vicino terræ.* Ex quo manifestum est sententiam hanc secundam etiam à S. Doctore probabilitate donari. Denique pro hac sententia citari possunt omnes illi Patres , qui apud Maldonatum non veram stellam, sed stellæ similitudinem fuisse arbitrantur.

5 Amplector igitur hanc secundam sententiam exercitationis causa, & ad demonstrandam probabilitatem qua gaudet. Dico ergo prædictam stellam neque fuisse Stellam Coelestem quatenus fuerit de primis illis , quæ mundi exordium adornarunt, aut eius-

dem rationis , & naturæ cum illis ; neque quatenus fuerit quid purè Meteorologicum , & elementare instar cometes ; sed fuisse Angelum quemdam in figura syderis apparentem. Qua vltima parte probata , probantur , & reliquæ. Et eam sic probo 1. Ab autoritate. Ex Theophylacto in Matth. cap. 2. *Quando audis (inquit) stellam ; ne talem illam putes quales videmus ; sed divinam virtutem , & Angelicam in figura syderis apparentem. Nam quoniam Astrologi Magi erant , propterea Dominus familiari ipsis signo eos adduxit : sicut Petrum piscatorem à multitudine piscium ad nomen Christi venatus est , & stupescere fecit. Quod autem Angelica virtus fuerit stella manifestum est ex eo , quod in die refulserit , & ad motum Magorum se moverit , & ad quietem eorum quieverit. Quin , & Septentrionali parte quæ est Persidis ad meridiem , in qua est Jerusalem movebatur. Nunquàm autem stella à Septentrione ad meridiem vertitur.* In quibus apositissimis , & expositissimis verbis nedum conclusio nostra monstratur ad verbum ; sed , & duplici probativa rationatione fulcitur altera à refulgentia supra solem ; altera ab ipsius motus observatione desumpta. Ex Augustino vel Authore mirabilium Sacræ Scripturæ in tertio tom. Div. August. lib. 3. cap. 4. Nimirum , & ista vice Angelus dux Magorum efficitur ; qui Astrologis in stellæ similitudinem , & clarissimi fulgorem sideris transformatur. Ex Div. Joann. Chrysostomus tom. 2. in Matth. cap. 2. hom. 6. Imò , ut ego arbitror nec stella omnino ; sed quedam invisibilis virtus in speciem sideris transfigurata ex ipsius motu liquet. In quibus verbis observanda est longè expressior nostra sententia : quia id quod nos in conclusione dicimus scilicet non fuisse quid purè Meteorologicum explicat S. Doctör per hæc verba : *Nec stella omnino* : & ambo per hanc limitationem innuimus quod licet fuisset Angelus , id non tollit quominus hic

An-

Angelus ut visibilis appareret ; se subtili corpore aëreo , lucido , & elementari vestiret. Tandem ex Div. Thom. part. 1. quæst. 36. art. 7. in Corp. ubi S. Chrysostom. sententiam refert , & recipit per hæc verba : *Et , sicut ipse dicit , hoc non videtur esse proprium stellæ ; sed virtutis rationalis cuiusdam. Unde videtur hæc stella virtutis invisibilis fuisse in talem apparentiam transformata.* Item ex Interpretibus ille celebris Maldonatus qui rigidus , & tenax est litteræ , sic dicit : *Ego autem cometam puto fuisse aut Angelum* : Ergo ex pondere autoritatis satis constare potest prædictam stellam revera Angelum fuisse.

6 Probatur 2. A ratione nostra conclusio : Illa interpretatio præferenda , & magis probanda est quæ magna gaudet autoritate , & rei videtur congruentior , & quæ expositione fit planior. Sed huiusmodi est interpretatio , qua dicimus , prædictam stellam verum Angelum fuisse : ergo hæc est eligenda. Minor quoad primam partem constituit numer. præcedenti. Probo quoad secundam , & postea quoad tertiam. In revelatione cuiusdam mysterij congruentissima est illa interpretatio , quæ , & valdè congruit ex parte materiæ revelatæ , ex parte rei revelantis , & ex parte rei , cui fit revelatio ; sed huiusmodi est interpretatio nostra de eo quod Angelus fuerit ; non verò illa qua communiter dicitur fuisse quidpiam elementare : ergo , &c. Minor quoad secundam partem hanc constare videtur : tum quia ex parte materie non valdè congruit mysterio altissimo revelato significari , & portendi mero signo elementari , quo plura naturalia portenduntur : tum ex parte revelantis quia ut tenet Dionysius cap. 4. de Cœlesti Hierarchia cunctæ Dei revelationes fiunt per Angelos : & quidem etiam illæ sive revelationes , sive apparitiones , quæ constant in Scripturis Sacris in quibus Deus ip-

Dec. IV.

se loquens inducitur. De quo à nobis satis per otium actum est in quæst. de Moyse Deum vidente. Prob. primam partem minoris quoad omnia quæ claudit : quia in primis congruum fuit Christum natum revelari per Angelum ut latè ostendit Div. Thomas ibidem , artic. 5. Deinde congruum fuit Angelo apparere ut *sydus* , & quia semper apparent Angeli cum fulgore ; & quia ipsæ etiam personæ quæ vocantur , & figurantur stellæ in Scriptura , ut septem Episcopi etiam vocantur Angeli Apocalyp. 1. vers. 20. *Stella septem Ecclesiarum sunt septem Angeli.* Tandem congruum fuit Magis , apparitionem illam in modum syderis contigisse : quia cum essent stellarum observatores ; eos signo ipsis familiari oportebat adducere , ut se explicant Theophylactus , & Div. Thomas : ergo de primo ad ultimum nostra interpretatio videtur esse congruentior.

7 Probo iam tertiam partem , quam promisi probare scilicet interpretationem nostram esse planiorem pro expositione textus. Nam ut præmisi in secundo notabili illa interpretatio planior est ad expositionem , quæ plures præcidit , & solvit nodos in responsione quæsti , & resolutione quæstionis. Sed sic se habet nostra interpretatio respectu alterius : ergo planior est. Probo minor. Solvitur prima illa quæstio : *An stella fuisset fixa vel erratica , Cœlestis aut elementaris ?* Cum enim esset Angelus ; hic ad iussa Domini perficienda iam fixus est , iam erraticus ; semper Cœlestis sed de assumpto aëreo corpore elementaris quandoque. Solvitur secundo illa quæstio : *Quis moveret stellam ?* Nam cum esset Angelus , movebat se ipsum. Solvitur tertio illa quæstio : *Quomodo prater morem stella illa se moveret à Septentrione ad meridiem ?* Quia nimirum Angeli pergunt quo volunt. Solvitur quarto illa quæstio : *Quomodo de sola*

Fff

vj-

visione Stella Magi Nativitatem Domini percepissent, si hac apparitio, & indicatio non erat reapse ministerio, & virtute Astrologica? Quia nimirum Angelus ipse per suas evibrationes radiorum quasi per totidem linguas tantum Natalitium Magis infudit. Solvitur quinto illa quæstio inquirens: *An fuerit unica stella principio apparens, & postea?* Quia cum esset Angelus statim dicitur semel, & iterum apparuisse; atque procius oportunitate officij iam expandisse, iam verò collegisse fulgorem. Sed in sententia ponente stellam fuisse quid purè elementare non totidem quæstiuncule vna responsione terminantur; sed potius in eis ex tali sententia ratio ipsa dubitandi consurgit: ergo nostra interpretatio pluribus sese difficultatibus liberat, & est expeditior. Probat 2. A ratione conclusio cum illis rationibus Theophylacti de fulgore nimirum, & motu, quæ non benè nisi Angelo accommodentur.

8 Obijcies 1. Proprietas loquutionis in Sacra Pagina retinenda est semper ac possit, iuxta receptam regulam S. Augustini. Sed proprium significatum huius vocis *stella* stat pro aliquo verò astro ex ijs, quæ Deus in firmamento collocavit: ergo pro aliquo ex illis desumenda est. Respondeo ad hoc argument. disting. maior. *Si ea retenta plana remanet littera, & harmonia Scripturæ.* Conced. maior. *Si secus.* Neg. maior. & concessa minor. Nego consequ. Itaque in primis hic oportune refricanda est illa Regula cuius in priori tomo iam memini, scilicet in qua idem Div. Augustinus nobis obiectus ita pronuntiat: *Cavendum est ne figuratam loquutionem ad litteram accipiamus. Nec loquutio propria, ut figurata accipienda est.* Sic habet lib. 3. de Doctrin. Christian. cap. 5. 10. & 11. Vndè alijs ex capitibus quam ex Regula Div. Augustini nobis venandum est: num aliqua loquutio Sacræ Scripturæ propriè ne,

an figuratè vel metaphoricè sit accipienda? Hinc ultra procedo, & animadverto harmoniam totius Sacræ Paginæ regulamque illam aientem, quod exponere vnum textum per alterum optima est expositio: cumque etiam videam hoc nomen *Stella* in Apocalypsi nedum accipi metaphoricè, ut tenet bona pars Theologorum in priori tomo ad illum textum: *Et stellæ ceciderunt de Cælo.* Sed inibi ulterius ab ipsa Sacra Pagina Stellæ Angeli vocitentur Apocalypf. 1. vers. 20. *Stellæ septem Ecclesiarum sunt septem Angeli.* Inde est non nisi fundatissimè nos, hanc Stellam Angelum fuisse interpretatos: & quidem eò urgentius, quo de altera interpretatione plures relinquuntur difficultates per novas disputationes examinandæ. In hac ergo interpretatione tam longè abest ut Augustini Regulam labefactemus; quin potius gradimur cum ipso textu Scripturarum, & Canone.

9 Obijcies 2. Si hic *Stella* non est accipienda pro vera *Stella*, sed pro aliqua virtute Angelica similiter dici posset columnam nubis, & ignis præcedentem Hebræos non fuisse veram columnam. Sed hoc, & cunctis posterioribus Scripturis, & cunctis eorum Expositoribus, imò, & nobis ipsis in hoc eodem opere adversari videtur: ergo pro vera stella saltem elementari accipienda est. Maior constat: quia cum in ducatu Hebræorum præcederet Angelus, cui neque instar nubis, neque instar ignis apparere repugnet; potiori rationi ibi videbatur esse dicendum, Angelum fuisse illam columnam nubis, quæ interdiu, illamque ignis quæ noctu Israelitas præcedere videbatur. Respondeo ad hoc argum. 1. Neg. maior. Tùm quia Sacer textus manifestè discriminat Angelum, & columnam per illa verba quæ habentur Exod. 14. *Tollensque se Angelus, & cum eo pariter columna nubis.* Vndè incongruè

gruè videbatur confundendum vtrumque : non verò ita accidit in nostro casu ubi vnicè memoratur stella ; cum tamen sciamus , stellam alibi Angelum nuncupari , vt nuper observavi in argumento præcedenti. Respond. 2. disting. maior. Similitèr dici posset columnam non fuisse veram *in eodem* , & non verò sensu ac de stella dicitur. Neg. maior. In sensu vero aliquomodo. Permitto, aut conced. maior. & disting. minor. Si negetur veritas columnæ , vt agentis principalis. Neg. minor. Si negetur veritas columnæ adhuc vt agentis instrumentalis. Conced. minor. & distingo consequ. Ergo pro vera stella saltem instrumentali accipienda est. Concedo consequ. Principalitèr ad id muneris destinata. Nego consequent. Duplicitèr negamus stellæ , quod sit vera stella. Primo quia deest ipsi veritas , & proprietas significati : neque enim fuit aliqua ex firmamento , neque eiusdem naturæ , & conditionis cum ipsis. Secundo quatenus negatur ipsi veritas muneris principalis , eo quod , licet corpus aliquod æreum , vel igneum instar , & ad figuram syderis ab Angelo desumptum fuerit ; nihilominus Angelus erat virtus principalis agens ; exterior autem syderis apparentia , vel instrumentum , vel potius solùm aptum vehiculum intelligentiæ , vel spiritus , qui ea legatione celeberrima fungebatur. Loquendo vero de columna ignis , & nubis non possumus negare propter textus Sacros , & solemnissimam receptionem Authorum , & Patrum fuisse veram columnam in 1. sensu : cuius ratio est quia vera de vera nube , & de verò quodam igne columna surrexit ; etsi multis litiget Pereyra de univocatione illius nubis cum nubibus quas videmus , & de quo nos aliquid in prædicta quæstione tractavimus. Possumus verò sine aliquo inconvenienti , imò , & cum congruitate exponendi , dicere talem columnam fuisse Angelum ; & negare co-

Dec. IV.

lumnæ non quidem absolutè , & omnimodò , sed principalitèr , & vt quod munus dirigendi Hebræos : quippè Angelus qui , à Domino fuerat præfectus Hebræis eo munere fungebatur ; licet vt eis se spectabilem demonstraret , sub ea figura , & corpore æreo instar nubis interdiu , & noctu instar ignis incederet. Si enim scimus quod Angelus præibat Hebræis ; cur hæc non ita ? Et quidem etiam facile dissolvitur illa quæstio : Num fuerit unica columna , vel duplex ? Idem enim Angelus assumpsit corpus æreum instar nubis die splendescens , & noctu ignescens. Neque obstant verba illa supra à nobis in prima solutione insinuata Exod. 4. *Tollensque se Angelus , & cum eo pariter columna nubis* : quia in his solùm innuitur , virtutem , & actionem Angelicam , actionesque obnubilandi , illuminandi , & dirigendi postergatas fuisse ad castra Hebræorum : ita enim habet textus formalitèr , vers. 19. *Tollensque se Angelus Dei , qui præcedebat castra Israel abiit post eos , & cum eo pariter columna nubis priora dimittens post tergum stetit inter castra Ægyptiorum , & castra Israel , &c.* Sed hoc non tollit , quominus esset unicum agens Angelicum nube vestitum , & ideò non dicit textus *steterunt* , sed *stetit*. Vbi observabis nostram sententiam sic explicatam , & textui congruere , & congruere Patribus dicentibus revelationes fieri per Angelos ; & Philosophiæ quia vbi potest cum unica entitate , non potuit duas : ac tandem adversis sententijs morem gerit : siquidem neque veritatem columnæ nubis , & ignis , neque veritatem stellæ cuiusdam elementaris prorsus amandat ; quamquam non ea per se quidquam , sed Angeli sub ipsis operaretur. Neque dicas rem disputatam ita fore de nomine : non enim pura vox est ; sed realitas multa in interpretando sententias aliquo semper fundamento à sese discedentes unica resolutione componere. Fulciat superiora

Cornelius in Exod. 14. ubi ait: *Angelus in columna nubis delitescens, eaque se ostendens: neque enim Angelum in sua essentia, aut humana, aliavè indutum forma; sed tantum nubis specie moventem se viderunt Hebræi.* Ita Rupertus.

10 Obijcies 3. Stella illa, quæ apparuit in Christi Domini Nativitate ea fuit, quam prædixerat Propheta Balaam dicens: *Orietur Stella ex Jacob.* Num. 24. Sed verba Prophetiæ Balaam Angelo convenire non possunt: ergo illa stella Angelus non fuit. Probatur min. Hoc quod est oriri est *denuo esse aliquomodo.* Sed Angelus denuo esse non porterat, quia ab exordio mundi creatus fuit: ergo Angelo nequit competere Prophetia Balaam. Respondeo ad hoc argumentum. Concess. maior. negando minor. & ad probationem. Disting. mai. Oriri est denuo esse aliquomodo *quoad entitatem.* Neg. mai. *quoad manifestationem.* Conced. mai. & disting. minor. Sed Angelus denuo esse non potest *quoad entitatem.* Conced. minor. *quoad manifestationem.* Neg. minor. & consequentiam. Quamquam enim Angelus, ut verè ita est, ab exordio mundi præextiterit; poterat quidem aliquomodo denuo esse quoad manifestationem, licèt non quoad entitatem: non enim denuo esse poterat entitas Angeli adhuc aliquomodo si tota quantacumque est entitas indivisibilis Angeli antea præexistebat; benè autem *quoad manifestationem:* solet enim tunc videri res incipere quando manifestatur; ut luculenter, & eleganter, ostendit meus M. Pater Joannes de Vlloa in Decadis Regularum Decad. 4. num. 16. ad Regulam 33. sic aientem: *Familiare est Scripturæ dicere rem tunc esse, quando licèt iam olim fuerit; per effectum tamen, aut per causam, aut per aliam viam manifestum sit rem illam esse.* Quod ni fallor exemplo peremptorio in ipso solis ortu convincitur: dicitur enim Sol quotidie *oriri;* cum tamen sol

ab exordio mundi præexistat; ideò quia denuo super Orizontem apparet. Præterquamquod si hæc vox *oriri* suam Ætimologiam trahit, ut ritè possumus suspicari à verbo Hebræo, idest *Hor* quod significat *lumen;* ecce Prophetia Balaam dicit: *Resplendet stella ex Jacob:* quæ proinde Angelo poterit convenire, quando refulsit ad modum stellæ; licèt ipse tot sæculis antecesserit.

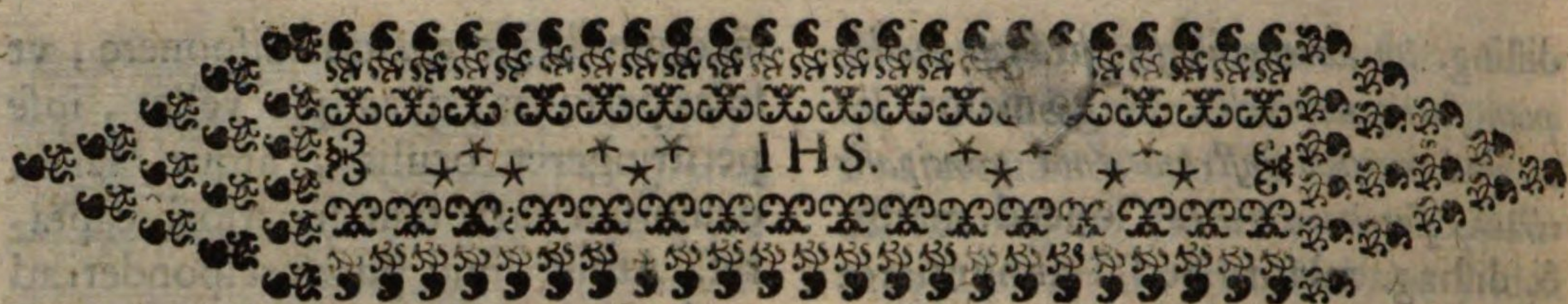
11 Obijcies 4. Stella, quæ Magis anuntiavit Domini Nativitatem erat ex immobilibus firmamenti: ergo non erat Angelus. Probo antec. Stella ipsis anuntiavit Nativitatem Domini tanquam Astrologis, & veluti signum eis familiare. Sed hoc ipso erat aliqua de stellis firmamenti: ergo erat stella aliqua immobilis. Mai. constat ex Theophylacto, ubi supra, & Div. Thomas, & communiter certa censetur. Minor patet: quia per stellas illas, quæ firmamentum componunt Astrologi artes suas taxant, & prognostica enuntiant. *Confirmatur.* Si stella esset firmamenti Astronomico more indicans, solis Astronomis anuntiaret; si verò esset Angelus, in figuram novæ stellæ transformatus omnibus promiscuè loqueretur. Sed in hoc secundo aliquid videtur incongruum admisceri: ergo tenendum est primum. Mai. videtur certa: quia Angelus ratione fulgoris excedentis indicaret; qui fulgor cunctis patesceret. Probo minor. Quia si illa apparitio in splendore vinceret solem, ut dicit Div. Leo Papa, & videtur amplecti Ecclesia S. M. per hæc verba: *Et stella, quæ solis rotam vincit decore ac lumine;* non posset ab Herode & tota Jerusalem ignorari: Atqui ignorabatur, ut constat ex textu: ergo ex tali positione quidpiam manaret absurdum, vel incongruum. Respond. ad hoc argumentum. Nego antec. & ad eius probationem. Disting. mai. *Significatione purè naturali.* Nego maior. *Mixta ex naturali, & supernaturali.* Sub-

disting. Ita ut virtus significativa inadequate fuerit naturalis. Nego maior. Ita ut medium sive instrumentum principalis virtutis fuerit naturale. Conced. maior. & disting. minor. Sed si annuntiaret tanquam signum eis naturale erat stella immobilis : Significatione purè naturali. Conced. minor. Significatione supernaturali, sed per medium naturale. Nego minor. & consequentiam. Itaque oportet in hoc argumento benè præscindere ut à Fatidicis dissentiat : qui aiebant vnumquemque sub stella, & facto suo nasci in hoc mundo ; & ad id probandum Stellam Domini fatum suum appellavere. Contra quos disserter, & nervosè Sancti Patres militantes negantes fatum ; sed non inficientes Deum voluisse signo eis familiari Magos illustrare de eius adventu. Quapropter nulla vera vi Astrologica poterant talem adventum discere, qui totius naturæ vim superabat : fuit ergo virtus significativa ipsius adæquate supernaturalis consistens in illa Angelica revelatione, quæ fiebat Magis de iussu Dei ; medium autem, per quod illa significatio traducebatur ad Magos, erat illud corpus aëreum instar syderis, quod pura specie, & apparentia, non verò vlla vi Astronomica fungebatur. Fuit ergo Minister huius revelationis Angelus aërea syderis figura vestitus : Angelus quidem propter elevationem mysterij ; aërea verò syderis figura propter proportionem personæ, cui fiebat revelatio : ut nimirum per professionem suam traherentur ad professionem altissimæ veritatis.

12. Ad confirm. Respond. 1. Neg. maior. ad cuius probationem permitta prima parte nego suppositum secundæ. Permitto enim propter auctoritatem Ecclesiæ, & Sanctorum, quod ille fulgor apparens in stella vinceret solem ; sed non propterea videretur à cunctis, qui solem vident : nam Angelus delitescens poterat radios ita per

medium dirigere atque disponere, ut solas personas, quas ipse vellet, ipse perfringeret oculis, atque aciem oculorum luce tam superiori capteret. Atque hinc potest responderi ad probationem illam minoris, quæ postea subiungitur : cum dici possit, ideò Herodem non vidisse talis stellæ apparitionem, & fulgorem, quia Angelus ipsi se noluerit manifestare ; licet revera respectu illorum, quibus se manifestabat, pulchrior cunctis syderibus appareret. Respond. 2. Negand. mai. & probationem postea subiunctam, quod scilicet indicatio talis syderis in eo staret quod fulgore vinceret solem, & in se oculos intuentium atraheret. Cum enim tale corpus aëreum fuerit instar syderis rutilans, ut Astronomos suo fulgore notificaret ; potest dici quod apud ipsos fuisset index non ratione luminis excedentis, sed ratione talis, vel talis modi, & circumstantiæ in illuminando quæ respectu peritorum in Sphæra posset quidpiam portendere, ut etiam aliquid portendit stella minor in conspectu maioris. Ad S. Leonem, & verba S. Matris Ecclesiæ in primis dico ea super probabilitate contraria fundari : non enim eam negamus ; tametsi difficilius in ea erit componere corpus elementare lucidius sole, & non aspectabile cunctis. Deinde illam propositionem : *Quod stella quæ solis rotam vincit decore, ac lumine sic debere distingui subiectivè.* Neg. obiectivè. Conc. Obiectum enim per eam significatum quod est Christus D. decore, & lumine solem septemplex superabat ; licet stellæ fulgor esset exiguus. *Instabis* : ergo saltem respectu aliorum mundi Astrologorum fuit facta annuntiatio. Resp. neg. conseq. quia aspectus Astrologicus illius stellæ non erat à natura, sed à ministerio Angeli dispositus quare non ad Regulas Astronomicas ; sed ad nutum Angeli etiam Astronomis portendebat.

QUÆS.

QUÆSTIO SECUNDA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

ECCE STELLA, QUAM VIDERANT IN ORIENTE,
antecedebat eos. *Matth. 2. 9.*

A R T I C U L U S.

UTRUM STELLA, QUÆ IN NATALITIO DOMINI
apparuit, Magos duxerit ab Oriente in Jerusalem?

NOTABILIA.

IOTO primò: Rationem dubitandi in hac quæstione procedere ex vna parte, ex textu, & apprehensione communi in ipso fundata; & ex alia ex toto contextu, & difficultate ex ipso manante. Ait enim sacer textus: *Vidimus Stellam eius in Oriente.* Vnde colligitur statim stellam fuisse Orientalem: Si ergo Orientalis; profectò ventura fuerat ab Oriente cum Magis, qui etiam ab Oriente venerunt: quis enim diceret, stellam ad id præcisè apparentem, vt Magos Orientales duceret ad natum Dominum cognoscendum, non duxisse eos toto itinere ab Oriente in in Jerusalem; cum ea Orientalis fuerit, & postea etiam in Jerusalem ipsa adfuerit? Propter hæc tum apprehensio cunctorum, tum imagines, & picture, tum communior opinio Doctorum sentiunt, stellam duxisse Magos ab Oriente in Jerusalem. Ex alia verò

parte non modica ratio dubitandi con-
surgit ex toto contextu, vbi constat
Magos requisivisse in Jerusalem *vbi est,*
qui natus est Rex Judæorum? Cum tamen
si Ducem habuissent stellam, cum non
ita requisivissent: semper enim di-
ficile est persuaderi, stellam longo iti-
nere eos comitantem ad ostendendum
natum Regem Judæorum, eos dese-
ruisse, Jerusalem ingressos; vbi Magis
id signare oporteret. Deinde ipsa Sa-
cra Littera refert ducatum stellæ à Je-
rusalem in Bethlehem per hæc verba:
*Et ecce stella, quam viderant in Oriente an-
tecedebat eos usque dum veniens staret supra
vbi erat puer.* De ducatu verò Mago-
rum ab Oriente in Jerusalem penitus
conticescit: & neque dicit textus: *Et
ecce stella, quæ eos duxerat ab Oriente an-
tecedebat eos.* Sed solum dicit: *Quam
viderant in Oriente.* Manet ergo satis an-
ceps punctum controversiæ præsentis
inquirentis: *An stella non solum duxerit
Magos à Jerusalem in Bethiehem; sed etiam
ab Oriente in Jerusalem?*

2. Noto 2. Punctum huiusmodi
con,

controversiæ non manere, si stella quæ apparuerit super Orientem, ut fert communior sententia; sive supra Judæam, quæ est ad Meridiem, fuerit ex immobilibus, quæ ab initio mundi positæ sunt in firmamento: licet enim absolutè loquendo posset aliquomodo disputari: *Num talis stella immobilis, per vibrationem radiorum nedum Magos duxerit à Jerusalem in Bethlehem, sed etiam viam ipsis præluendo monstravit ab Oriente in Jerusalem; an solum Nativitatis locum irradiando monstraret?* Nihilominus cum verba textus videantur indicare motum nedum illuminativum, sed etiam progressivum talis stellæ dicendo: *Et ecce stella quam viderant, antecedeat eos, atque insuper recepta Patrum sententia sit, stellam illam non esse cœlestem quidpiam, ideo ampliorem locum huic disputationi relinquimus supponentes, eam non fuisse de stellis immobilibus, sed revera suo motu progressivo Magos antecessisse, & duxisse per viam, sive id fuerit à Jerusalem solum usque ad Bethlehem; sive ab Oriente quoque in Jerusalem.*

3 Noto 3. Præsentem disputationem locum habere sive vera sententia sit dicens, illam stellam fuisse quidpiam elementare, & instar cometes; sive vera sententia sit illa quæ asserit, Angelum principaliter fuisse, ut nos sustinemus: utrique enim motus progressivus convenire potest: vnde, & sic potest inquiri, & inquiritur: *Num illud Meteorologicum quod vocabatur stella, vel ille Angelus in figuram stellæ transformatus ad notificandum Magos de Nativitate Regis Judæorum eos antecessisset, ac perduxisset indicando viam non solum à Jerusalem usque ad Bethlehem; sed etiam ab Oriente usque ad Jerusalem.*

4 Noto 4. Quod, licet apprehensio communis stellam reputet Orientalem, idest supra Orientem apparuisse; nihilominus, si textus, atque contextus benè, & accuratè perpenditur, de-

finiri non potest; num illa stella supra Orientem apparuerit; num supra Meridiem ad quem est Judæa; licet Magi eam viderint in Oriente. Ratio dubitandi est varia appellatio, quæ Tribui potest illi ablativo *in Oriente*: videtur enim appellare supra stellam: siquidem illi coniungitur in textu aiente: *Vidimus stellam eius in Oriente*, quo nihil clariùs videtur dici potuisse; si stella quoad situm Orientalis significari voluisset. Alia verò ex parte videtur *ly in Oriente* debere appellare supra illud verbum *vidimus*, ita ut sensus sit quod *Magi in Oriente viderunt stellam*, quæ utique licet esset ad meridiem benè videri poterat ab ijs, qui erant in Oriente. Ratio est. 1. Quia ablativus loci potius solet esse modificatio verbi, quam nominis: modificatio enim nominis potius genitivum amat: v. g. si quis dicat: *Vidi libras in Hispania* datur intelligi eum in Hispania existentem vidisse libros; licet hi essent Germani, vel Itali; si autem diceret: *Vidi Libros Hispania*, statim censeretur vidisse libros Hispanos. Non ergo dicitur in toto textu *Stella Orientis*; sed *Stellæ eius in Oriente*. 2. Quia in contextu clariùs apparet appellatio dum *ly in Oriente* collocatur iuxta verbum dicendo: *Et ecce stella quam viderant in Oriente, antecedeat eos, &c.* non verò dicit: *Stella Orientis, vel Stella in Oriente, quam viderant*. 3. Quia cum Magi proculdubio essent Orientales iuxta illa verba: *Ecce Magi ab Oriente venerunt*. Et stella potius esset Israelitica, & Hierosolymitana, ut indicat Prophetia Balaam: *Orietur stella ex Jacob, & consurget virga de Israel*. Num. 24. vers. 17. congruentior, & connaturalior videretur expositio, quæ *ly in Oriente* applicaret ad Magos, quam ad stellam.

5 His positis duplex in hac re datur sententia. Prima asserit cum communi apprehensione, stellam illam

lam duxisse Magos etiam ab Oriente in Jerusalem. Est communis antiquorum, & eam expressè tenet Div. Chrysostom. hom. 6. in Matth. 2. & in hom. 2. Imperfecti, quem sequuntur Theophylactus, Euthymius Matth. 2. & id indicare ait Suarez de Div. Hieronym. & Beda. Sed profecto Beda est omnino contrarius, ut postea videbimus. Tenent insuper eam sententiam Tostatus, & Maldonatus in Matth. 2. & Scholastici cum Div. Thom. in 3. part. quæst. 36. & Suarez 2. tom. in 3. part. disp. 14. sect. 5. Illust. Siuri tom. 1. tract. 17. cap. 4. Secunda verò sententia ait, stellam illam minimè fuisse ductricem Magorum suo motu progressivo, eos conducente ab Oriente in Jerusalem; licet enim eis Magis Orientalibus primò apparuerit ad notificandum eos de Nativitate Christi D. tamen solum eos antecedendo duxisse ab Jerusalem usque Bethlehem. Ita sentit Caietan. in Matth. 2. Jansenius cap. 9. Concordiæ, Beda tom. in lib. Quæstionum, quæst. 1. Euseb. 9. de Demonstrat. Evang. cap. 1. Procopius Haym. Gagneius apud Siuri tom. 1. tract. 17. cap. 4. Item noster Natalis, & Barrad. favent quoad apparitionem in Occidente. Et Tribui solet Div. Basilio Homilia de Humana Christi Generatione, quamquam eum legirim; sed repererim valdè confusum, & utrique parti applicabilem. Necnon id sentire videtur Auctor mirabilium Sacræ Scripturæ inter opera Div. Augustini lib. 3. cap. 4. & videtur Strabo non repugnare. Vndè Glossa Ordinaria, & Anselm. & Boskierus apud Illust. Siuri Problematici sunt.

6 In hac quæstione fateor me libenter amplexurum fore sententiam quæ communior est, & cunctorum apprehensioni Magis indulget; nisi me Sacer textus diligentè excussus præsertim autoritate, & ratione suffultus, aliter cogeret opinari; quapro-

ter mea conclusio est: Stellam illam, quæ in Domini natalitio resplenduit suo motu quasi progressivo non duxisse Magos ab Oriente in Jerusalem; sed solum à Jerusalem in Bethlehem. Dixi motu suo quasi progressivo, quia quod talis stella eos duxerit ad Oriente in Jerusalem per talem irradiandi modum, ut quamquam ipsa ad perpendicularum Judææ apparuisset, ut aliqui censent cum Eusebio, nihilominus per suum modum scintillandi versus vias euntes in Jerusalem, eos inclinaret; id nobis non adversatur, neque obfirmatè inficiabimur. 1. Probat. Ab autoritate nostra conclusio 1. ex Venerabil. Beda tom. 8. lib. Quæstionum, quæst. 1. ubi ait: Sed, & stella, quæ eis apparuit quidam minus diligentè Scripturam intuentes eam ab Oriente usque ad viciniam Bethlehem ducem eis itineris extitisse dixerunt, viæque præviæ: at ubi relicta via Bethlemitica, Hierosolymam iter, & oculos deflexerunt, disparuisse stellam, quæ eos ducebat, donec rursus ab Hierosolymis pedem referrent ad Bethlehem. Quod nequaquam esse factum ita, ipsa Evangelij veritas inquisita demonstrat; sed potius eos in Oriente tantum eos stellam vidisse, statimque intellexisse, quia hæc ortum nati Regis in Judæa signaret de quo prædixerat Balaham Orietur stella ex Jacob.... Neque enim dicebant, quod ab Oriente eos usque ad hæc loca præviando perduxit. Vbi apertè negat talem stellam eos ab Oriente in Jerusalem perduxisse: vndè quando dicit eos in Oriente tantum vidisse ly tantum solum excludit comitatum ab Oriente, non verò quod in Judæa visa fuerit talis stella, quandoquidem id dicit Scriptura per ea verba: Et ecce stella, quam viderant in Oriente antecedebat eos. Quod in Judæa contigit; sensus ergo, & sententia huius Patris est: Magi in Oriente habuerunt visionem stellæ; non comitatum. 2. Ex Div. Augustin. seu Authore mirabilium Sacræ Scripturæ, qui lib. 3. cap. 4. ait: De hac autem stella, quod ab Jerusalem per-

pergentibus Magis usque Bethlehem Dux itineris fuit, Evangelij dicta exponunt. Ceterum qui de terra sua usque ad Jerusalem hanc ducem sui itineris habuisse Magos, existimant, ex Evangelica Autoritate firmare non possunt: quoniam Magi in terra sua cum essent, excellentem sideribus stellam videntes... ad terram Israel venerunt, & ad Hierosolymam ubi totius Provinciae Principatus fuerat venientes, de Rege nato pariter, & Deo perquirunt. Ex quo sic. Ducatus stellæ respectu Magorum ille ponendus est, & non alius, qui nimirum in Evangelio constiterit. Sed ex hoc Patre constat quidem ducatus à Jerusalem in Bethlehem; non verò constat ab Oriente in Jerusalem: ergo hic adstrui non debet 3. Ex Eusebio Cæsariensi Patre antiquissimo, qui apud P. Salmeronem, & verba eius tom. 3. in Evang. tract. 39. §. Non eodem sic habet. *Visa est stella à Magis supra verticem, & ad perpendicularum terræ Judææ eam respicere* Author est idem Eusebius lib. de Demonstratione Evang. 9. cap. 1. Ex quo sic. Si stella illa non fuit Orientalis; sed Meridionalis, & supra Judæam appensa; non potuit suo motu progressivo ducere Magos ab Oriente in Jerusalem. Sed ex hoc Patre constat, stellam supra verticem, & perpendicularum Judææ apparuisse: ergo iuxta Eusebium Magos ab Oriente in Jerusalem non fuit comitata. Neque dicas Eusebium lib. 10. de Præparatione Evangelica dicere stellam eos duxisse ab Oriente in Jerusalem: id enim in eo sensu accipiendum est, quod nimirum ab ipsa Sphæra Judææ ubi apparuerat, indicando, & specialiter irradiando Orientales Magos adduxerit; secus autem motu quasi progressivo, ut fert apprehensio communis. 4. Ex ipso P. Salmeron ubi supra §. Videtur ubi recitatis illis verbis Matthæi: *Et ecce stella, quam viderant in Oriente antecedebat eos*, subiungit: *Ex quibus verbis non obscure indicatur, eos in Oriente*

Dec. IV.

tantummodo vidisse stellam, & ratione duce (non dicit stella duce) venisse in Jerusalem ad quarendum Regem, egres-
sos autem inde iterum vidisse stellam, quæ eos perduxit in Bethlehem. Atque ita quidam opinantur. Vbi clarè explicat ly tantummodo ea prorsus mente qua supra explicavimus illud tantum Venerab. Bedæ, excludente scilicet comitatum stellæ: ait enim hic, quod Magi in Oriente tantummodò viderunt stellam sed ratione duce venerunt ad Jerusalem.

7 Probatur 2. à ratione. 1. Quia sacer textus nullum dat fundamentum, ut asseramus stellam illam venisse ab Oriente in Jerusalem conducendo Magos, motuque eius, quasi progressivo, & antrorsum eunte: ergo solum eos comitata est ab Jerusalem in Bethlehem. Prob. anteced. Eatenus ita dicendum esset ex textu, quatenus habet ille ea verba in quibus Magi dicunt: *Vidimus stellam eius in Oriente, & venimus, &c.* Sed id non probat, stellam ita fuisse Orientalem, ut ab Oriente eos fuerit localiter comitata: ergo nullum est fundamentum. 1. Probat. minor. ab autoritate Eusebij, qui cum vetustissimus sit in hac re fidem facit, dum eam stellam appertè pronuntiat supra verticem Judææ apparuisse. 2. Quia ly *in Oriente* potius appellare debet supra Magos qui manifestè erant *Orientales*, vel supra verbum *vidimus*, quia ille Ablativus loci potius est modificatio verbi, ut dicebamus in notabilibus, & appposito explicabamus exemplo. Sed aliunde textus Prophetiæ Balaam potius clamat, stellam esse de terra Judææ, ait enim: *Orietur stella ex Jacob, & consurget virga de Israel*: Et ratio ipsa suadet signum solere apponi propè signatum: ergo nullum fundamentum vrget ut talem motum localem ab Oriente in Jerusalem concedamus stellæ. Confirmatur primo. Ducatus stellæ localiter præcedentis ad instar columnæ

Ggg nu.

nubis cum Hebræis non erat tacite prætereundus ; sed erat dignissimus memoratu , præsertim exponentibus Magis coram Herode causam sui adventus : neque ille nuperus , & tristis recessus stellæ tam stupendæ non erat dolendus eis, qui Hierosolymam erant ingressi : ergo quia ita non fuit. *Confirmatur secundo.* Quia illa verba : *Herodes autem clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus stellæ* : Videntur indicare, quod stella multò ante visa fuit sed disparuit ; vel indicare cessavit. Et id videtur sentire Div. Ambrosius lib. 2. in Luc. cap. 2. dum dicit : *Stella ab his videtur , & ubi Herodes est non videtur ; ubi Christus est rursus videtur , & viam demonstrat.* Ecce quomodo Sanct. Doctor solum dicit viam demonstrare in apparitione secunda ; quia in prima tantummodo visa est ut indicaret ; & postea se occuluit. *Confirmatur tertio.* Quia iuxta illa verba textus : *Abierunt , & ecce stella , quam viderant in Oriente antecedebat eos.* Notandum est talem antecedentiam stellæ ad eos fuisse inopinatam, & novam iuxta energiam illius vocis *ecce* cadentis supra verbum *antecedebat* , ut ait Maldonatus vers. 1. scilicet quoad *ecce* significat aliquid inopinatum. Sed comitatus stellæ non poterat eis ita esse inopinatus , si antea præextitisset : ergo non fuerat. *Confirmatur quarto.* Quia congruentiæ quas producunt Div. Thomas artic. 2. ad 3. & Suarez sect. 5. de eo quod stella ita ipsis Magis se absconderit , vel suspenderit officium suum , ut admoneantur Judæi de Nativitate Redemptoris, argumentum faciunt simul cum silentio Sacræ Scripturæ quod Magi ab Oriente venerunt cum sola indicatione stellæ non verò cum comitatu : omnes enim congruentiæ videntur persistere, dum ita gentiles commoti sunt ad inquirendum dicente Div. Leone eos existimasse : *Regem natum in Civitate Regia fuisse requirendum.* Sed si ita

persistunt congruentiæ ; naturalius videtur , tum quod ab initio stella in Judæa apparuerit ubi Christum signabat : tum quod motus localis in stella non ponatur , ut meliori tempore , & oportunitate cesset : ergo si sine his salvantur congruentiæ Patrum , & Doctorum in occultatione , vel suspensione apud Hierosolymam ; ita tenendum est. *Explicatur hæc confirmatio.* Congruentiæ occultationis stellæ ex D. Thoma sunt. 1. Ut per Gentes Christus nuntiaretur Judæis. 2. Ut ipsi Judæi cogerentur vulgare testimonia de loco Nativitatis Christi. 3. propter fidem , & constantiam Magorum demonstrandam. 4. Ut constaret crudelitas tyranna Herodis. 5. Ut initiaretur occasio Martyrij Innocentium. Sed hæc in nostra sententia persistunt, & sine dissonantia tam diuturni motus localis stellæ ad disparendum in tempore oportunitatis : ergo , &c. Minor constat : quia nos ponimus quod licet apparuit supra Judæam , postea non est visa dum requirebant Regem natum in Jerusalem : imò ut magis inclinamus , neque toto itinere ab Oriente in Jerusalem eam viderunt. *Confirmatur quinto , & ultimo.* Quia ut est concors sententia Patrum , stella per modum signi eis familiaris notificavit Magos de ortu Messiae : indicatio autem Astronomica non fit per motum localem luci , sed per aspectum syderis : ergo non movit Magos eos localiter conducendo , sed aspectu quodam insolito , & Mysterioso.

8 Obijcies 1. Argumentum capitale sententiæ contrariæ , quod licet in superioribus sit iam dilutum, in forma proponitur ut termini debite accommodentur. Instruitur sic. Stella illa , quæ ad Magos conducendos apparuit Orientalis fuit : ergo toto itinere ab Oriente in Jerusalem comitata est Magos. Consequentia patet : quia lumini rationis adversatur , quod stella vni-

unicè facta ad ducendos Magos , per viam occultam traduceretur in Jerusalem sine Magis ; & Magi ipsi eodem irent per aliam viam sine stella. Antecedens probatur ex illis verbis Matthæi ubi dicunt Magi : *Vidimus stellam eius in Oriente*. Sed stella visa in Oriente *Orientalis est* : ergo fuit Orientalis stella , quæ duxit Magos. *Vrgetur*. De stella prorsus Orientali apparente nemo posset se aptius , & clarius explicare quam dicendo : *Vidi stellam in Oriente*. Sed ita se explicat Sacer textus de stella Magorum : ergo Orientalis fuit. Confirmatur ex Venerab. Beda supra Matth. 2. ubi ait : *Neque enim vel ipse scripsit , quod alibi stellam , quam in Oriente tantum vidissent*. Undè sic : Stella alibi non visa nisi tantum in Oriente Orientalis est ; sed ita fuit stella Magorum iuxta Bedam : ergo Orientalis fuit. Respondeo ad Argumentum. Neg. ant. Vel claritatis gratia. Dist. antec. *Quoad situm*. Neg. anteced. *Quoad aspectum , & influxum*. Conc. antec. & neg. conseq. Ad probationem. Disting. maior. *Vidimus stellam eius in Oriente ly in Oriente obiectivè sumpto*. Neg. mai. *Subiectivè*. Subdist. *Respectu persona , & actionis significata per verbum*. Conc. mai. *Respectu stella*. Neg. mai. & dist. min. *Visa in Oriente ly in Oriente obiectivè sumpto*. Conc. mai. *Ly in Oriente subiectivè sumpto respectu personarum , & actionis videndi*. Neg. mai. Itaque *ly in Oriente* , & potest appellare supra stellam , & potest appellare supra verbum *vidimus* , ut est congruentius propter ea , quæ supra dedimus , tum in notabilibus , tum in probatione nostræ conclusionis ; & quæ etiam clarescunt cum exemplo appposito à Maldonato. Dicitur enim de David : *Viditque mulierem ex adverso lavantem se super solarium suum*. Vbi *ly super solarium suum* applicatur ad David , imò ad verbum ipsum , & actionem videndi : quia id postulare videtur ipse contextus : sic similiter in nostro casu *ly*.
Dec. IV.

in Oriente est iuxta stellam , sed non cedit nisi supra verbum *vidimus* , & *Magos videntes* , qui erant Orientales. Et ratio à priori Grammaticalis est quia modificatio pertinens ad locum seu adverbium ubi afficit verbum , & actionem per ipsum significatam. Inde iam clarescunt termini donati inter respondendum ; quia *ly in Oriente* non est adiectum obiectivum , sed subiectivum : quia non pertinet ad stellam , quæ obiectum est visum , sed ad Magos , qui erant videntes , & Orientales. Ad urgentiam qua argumentum premitur. Resp. 1. Nego maior. Quia potuisset dicere : *Vidi Stellam Orientalem vel existentem in parte Orientali*. Resp. 2. concess. maior. & minor. disting. conseq. Ergo Orientalis fuit : *In phrasi , & tenore explicationis*. Conced. conseq. *In re , & in debita intelligentia*. Nego conseq. Atque insto in primis ut clarior fiam. Si mulier visa à David verè lavaretur in suo solario , & ita ab eo visa fuisset ; non potuisset clarius explicari quam dicendo : *Viditque mulierem ex adverso lavantem se super solarium suum*. Et nihilominus debet applicari *ly : Super solarium suum*. Non ad lavantem , sed ad videntem : ergo quia res explicata non intelligenda est penès apparentiam explicationis , sed penès naturam rei explicate cum rita accomodatione verborum : & hoc sive quia res explicata excedat explicationes , & ideo aliter se tenet explicatio ex parte modi in hac propositione *omnis persona divina est Deus* in qua apparet multiplicitas divinæ naturæ ; quàm se habet res explicata , quæ est natura divina simplex omnino. Sive quia verbalis explicatio inter homines nequit fieri nisi per tractum successivum verborum , quorum alia cum alijs sive antecedentibus , sive subsequenter possunt facere nexum , & sensum : undè ex scopo totius loquutionis , & ipso contextu debet fieri recta accommodatio , ut inde germana

oriatur intelligentia; quæ sæpè aberrat si cum solo situ aliquorum verborum accommodatur. Quare si adhuc in Scholasticis loquutionibus valdè precisus opus est mente subtili, quæ præscindat varias verborum supra verba positiones, & appellationes; quanta latitudo erit in ijs narrationibus, & familiaribus colloquijs, ubi verba sæpè prodeunt, prout satis explicant *illhic*, & *tunc* etsi alios quoque sensus amplectantur præsertim si à circumstantijs præsentibus semoventur. Quæ doctrina in genere interpretativo valdè dignè est observatu. Ad confirmationem ex Beda. Disting. maior. Si *ly alibi* se teneat ex parte stellæ. Conced. maior. Si *ex parte videntis*, vt magis amat ad verbum loci, quale est *alibi*. Neg. maior. & disting. minor. *ly alibi cadente supra vidissent*. Conced. minor. *Supra stellam*. Neg. minor. & conseq. & respond. Ex iam dictis, & ex clarissima auctoritate Bedæ, supra nobis favente.

10 Obijcies 2. Verba Div. Chrysostom. hom. 2. in Matth. 2. in tom. 2. Tertio quia mox vt apparuit, iterum occultatur: nam vsque ad Palestinam venientibus Magis, quasi dux itineris semper apparuit; cum verò Hierosolymam introissent se se rursus abscondit. Ex quo sic arguitur. Div. Chrysostom. expressissimè sentit stellam non solum duxisse Magos à Jerusalem in Bethlehem; sed ab Oriente in Jerusalem; & cum eo ita Hieronymus, Euthymius, S. Leo, Div. Thom. Chorus Interpretum, agmen Scholasticorum, insita cunctorum apprehensio. Sed hæc omnia maximè cum fundamento in textu relinqui vix possunt: ergo tenendum est, talem stellam comitatam fuisse Magos ab Oriente in Hierusalem. Respond. ad argument. dist. maior. Ab Oriente in Jerusalem motu locali, & quasi progressivo. Neg. maior. Duxisse per illuminationem, & irradiationem. Permitto maior. Sicut, & reliquos ire cum Chrysostom. in hac parte. Et dist.

minor. Hæc omnia prout verè se habent. Conced. minor. Prout allegantur. Neg. minor. & conseq. Itaque pro maiori claritate huius solutionis duo dico: alterum est, quod, quamquàm vera essent superiora, quatenus communior probent esse sententiam inter PP. Expositores, Scholasticos, & Vulgus; nihilominus non ideò adimitur sua probabilitas nostræ sententiæ, quæ Patribus, Expositoribus, Scholasticis, & ratione fulcitur; vt supra omnia constant. Stant enim pro nobis Beda, Augustinus, seu Auctor de Mirabilibus Sacræ Scripturæ, Eusebius Cæsariensis, poteritque aliquomodo adnumerari Basilii, si ducatus stellæ ab Oriente in Jerusalem per irradiationem, & indicationem ponatur. Ex Interpretibus Jansenius, Caietanus, Maldonatus, & Salmeron quatenus hi duo rem dubiam proponunt ait enim Maldonatus in Matth. 2. anceps esse, ubi stella fuerit visa, & prosequitur: *Nonnulli non in Oriente sed in Occidente stellam apparuisse putant, quod Auctor de Mirabilibus Sacræ Scripturæ, lib. 3. cap. 4. affirmat, & Strabo in medio relinquit. Salmeron verò tractatu 39. tomi tertij, §. Videtur, ait: Sed ante omnia discutiendum illud est non esse unquam certum, nec exploratum: an stella illa ex quo se Magis in conspectum dedit, semper illos fuerit comitata præiucens atque viam monstrans.* De Scholasticis non nisi dubie etiam id tractat Princeps Scholasticorum Div. Thom. qui art. 7. resolvens stellam visam esse vt in Oriente existentem, claudit his verbis: *Quamvis, & hoc à quibusdam sub dubio relinquatur.* De ratione, & argumentatione nostra supra iam constitit. Quomodo ergo non dicemus probabilissimè id, in quo tantos viros habemus nobiscum; in quo habemus etiam contrarios cum reverentia partis adversæ; & in quo rationabiliter probamus, & rationabiliter solvimus?

11 Alterum est Patres, Expositores.

tores, Scholasticos, & apprehensionem communem nobis non ita (provt dicitur) adversari in rigore huius conclusionis sustinendæ: licet enim nos Magis inclinemus in id, quod insinuat Salmeron, quod scilicet stella primò apparuisse, & indicasset in Judæa ortum salvatoris, & cum hac specie Magos, ratione duce, Hierosolymam perrexisset; nihilominus etiam permittimus, quod stella ex Judæa potuerit per irradiationem ducere Magos etiam ab Oriente in Jerusalem, in quo sensu loquantur Patres, Expositores, Theologi, & apprehensio communis: quæ quidem apprehensio communis Vulgi ideò in picturis, & representationibus ponit stellam pendulam, & moventem se ante Magos: quia plerumque in ijs descriptionibus solum representatur iter Magorum à Jerusalem in Bethlehem; non verò ab Oriente in Jerusalem. Quod si alicubi etiam per motum localem stellæ figuretur iter Magorum ab Oriente in Jerusalem; ideò est quia cum ille modus irradiandi, quo stella de situ suo suprà Judæam, notificabat Magos de via capeffenda non sit ad mortuas imagines transferibilis; appendendo stellam mobilem ante Magos, melius eius ducatus explicabatur. Si ergo communis doctorum, & indoctorum sensus est stellam duxisse Magos ab Oriente etiam in Jerusalem, vel est, quia monstrare viam dici-

tur qui, & revelat terminum, & movet ad iter, vt potuit facere stella purè signando, & statim disparendo. Vel quia continua irradiatione; non verò motu quasi progressivo eos duxit. Et sic non refragamur sensui communi, quem nobiscum componimus. Replacabis Ecclesia canit: *Ibant Magi quam viderant stellam sequentes præviam*. Sed localitèr progreditur id, quod est prævium ita, vt localis motus post se subsequatur: ergo, &c. Resp. disting. mai. sequentes à Jerusalem in Bethlehem. Conc. mai. Ab Oriente in Jerusalem. Neg. mai. & concess. min. neg. consequ. Alludit Ecclesia ad illa verba: *Et ecce stella, quam viderant in Oriente antecedebat eos*, vt patet illis verbis: *Quam viderant*. Insistes 1. Si ducatus Magorum à Jerusalem in Bethlehem fuit quasi progressivus; cur non item ab Oriente in Jerusalem? Resp. Quia primum narrat textus expressè; quoad secundum, vero adhuc de ducatu stellæ penitus conticescit: & neque iusta ratiocinatio id requirit; vt fusè supra. 2. Erat Angelus: ergo duxit præeundo. Resp. neg. consequ. Quia debuit more syderis indicare: & specie signi soliti, Magis insolita denuntiare. 3. Est traditio: ergo tenenda. Respond. disting. antec. Dogmatica. Neg. Opinabilis inter doctos, vel traditio Vulgi permitto: & id non obstat.

(s)

QUÆS-

QUÆSTIO TERTIA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

STATUTUM EST HOMINIBUS SEMEL MORI.

Ad Hebræos 9. vers. 28.

ARTICULUS.

*UTRUM OMNES HOMINES ETIAM ILLI, QUI IN
fine mundi erunt superstites, sint morituri?*

NOTABILIA.

I NOTO primò : Illud infallibile, & inevitabile decretum, quod Deus Optimus Maximus à culpa primorum parentum provocatus toti humano generi indixit, & evulgavit per illa verba : *In quocumque die comederis ex eo, morte morieris.* Quæ explicatius referuntur à Paulo de lege mortis ab omnibus subeunda per illa verba : *Statutum est hominibus semel mori.* Quæ quidem lex ab exordio mundi tam inexorabilis fuit, ut nulla passa sit exceptionem ; licet enim Enoch, & Elias prius, quam morerentur, fuerint de medio sublatis, eoque translati, ubi Deus scit asservari ; tamen ipsi etiam in fines sæculorum reservati, pensuri quoque sunt mortis tributum, ut iuxta plures Interpretes ad Apocalypsim dicuntur interficiendi, eorumque cadavera in medio Jerusalem proijcienda ; quod si tamen ipsi ita non sint moritu-

ri, de ipsis quoque quemadmodum de reliquis postremis hominibus nostra quæstio institueretur.

2 Noto 2. Rationem dubitandi in hac quæstione ortum ducere, tum ex veritate fidei circa mortem humani generis nuper exposita : tum ex textu Div. Pauli 1. ad Thes. 4. Nos, qui vivimus, qui residui sumus, in adventum Domini non præveniemus eos, qui dormierant quoniam...mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi : deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis obviam Christo in aera. Videtur enim ex parte decreti mortis, quod omnes homines, etiam qui ad diem iudicii vivi pervenerint, sunt morituri ; ex textu autem Divi Pauli videntur iusti, qui tunc extiterint, non esse morituri, sed in aera elevandi, & rapiendi, ut cum Domino perpetua beatitudine, & societate fungantur. Ideò huius disputationis articulus introducitur : Num, videlicet, etiam homines iusti, qui ad diem usque iudicii pervenerint, seu perdurabunt, sint, & quomodo morituri?

No-

3 Noto 3. In Epistol. 1. ad Corinth. cap. 15. vers. 51. dari textum maximè concernentem nostram disputationem. Dicit enim sic : *Omnes quidem resurgemus , sed non omnes immutabimur.* Quiquidem textus quoad versionem Græcam nonnullam patitur varietatem : alij enim codices Græci ita legunt : *Non omnes quidem dormiemus , omnes tamen immutabimur.* Cuius versionis (ni fallor) mentio fit apud Suarium tom. 2. in 3. partem in hac eadem nostra quæstione. Alij verò Græci codices ita legunt : *Omnes quidem dormiemus , sed non omnes immutabimur.* Quæ verba , ut vides , magis cum Vulgata versione coherere videntur. Et hanc posteriorem versionem Græcam approbarunt Dydimus Alexandr. & Acacius Cæsariensis. Quibus prælibatis , & præsentibus , ad sententias iam deveniamus.

4 In hac quæstione duplex est sententia. Alia asserit , omnes tunc superstites non morituros. Ita Justinus Martyr in Quæstionibus Orthodoxis , quæst. 109. Chrysostom. hom. 2. in 1. ad Corinth. & hom. 7. in 1. ad Thes. Theodoretus Theophylactus , & Æcumenius in Epist. Pauli. Orig. lib. 1. contra Celsum. Apollinaris Heracleos cum Hieronymo , qui illam probabilem iudicat , & cum August. valdè in eam inclinante , quæst. 3. ad Dulcitiu. De Scholasticis eam sequitur Caietan. 2. sententia per oppositum asserit , omnes omninò homines esse morituros , atque adeò etiam illos , qui superstites erunt veniente die iudicii. Hanc sententiam tuetur Div. Thom. 1. 2. quæst. 81. art. 3. & 1. Et in 4. sententiarum , dist. 43. cum ferè omnibus Scholasticis. De Patribus autem Augustinus lib. 20. de Civitate Dei , cap. 20. & Epist. 146. ad Consentium. Et de Fide , & Symbolo , cap. 6. Fulgentius de Fide ad Petrum , cap. 3. & 29. Ambros. in 1. ad Corinth. 15. Et 1. ad Thes. Rufinus in Expositione

Symboli. Julianus Archiepiscopus Tolertanus lib. 3. Prognosticon , cap. 48. Claudianus lib. 1. de Statu Animæ. Gennadius de Ecclesiasticis Dogmatibus , cap. 7. qui ait , eam accepisse , maxima Patrum turba tradente. Hieronymus , Ambros. & August. vtrunque citantur , & fortè vtrunque etiam sunt.

5 Sit nostra conclusio : Cum hac secunda sententia aiente ; homines etiam in fine mundi superstites morituros esse. Probat. 1. Ex omnibus textibus Sacræ Scripturæ , ex quibus constat , omnes omninò homines , neque vno dempto , esse morituros. Ex quibus arguitur sic : iuxta Scripturas nemo legem mortis est evasurus : ergo neque illi , quos dies iudicii vivos ventura reperiet. Antecedens constat , 1. ex illo Genes. 3. *Pulvis est , & in pulverem reverteris.* Et ex illo Genes. 2. *In quocumque enim die comederis ex eo , morte te morieris.* 2. Ex illo Psalmi 88. *Quis est homo , qui vivet , & non videbit mortem?* 3. Ex Paulo ad Roman. 5. vers. 12. aiente : *Sicut per unum homines peccatum intravit , & per peccatum mors , & ita in omnes homines mors pertransijt.* 4. Ex illo Eccli. 8. & 2. Regum 14. *Omnes morimur.* 5. Denique ex Paulo ad Hebræos 9. vers. 28. dicente : *Statutum est hominibus semel mori :* Ergo omnes homines ad unum ex Lege Dei sunt morituri. Urgetur ex textibus superioribus : nam ex prædictis textibus habetur , ut veritas Catholica , omnes homines , nullo dempto , morituros esse. Sed si semel admittatur , aliquos , etiam illos , qui superstites futuri sunt in fine sæculorum , morituros non esse , prædicti textus eluduntur , & vim omnem suam prorsus infringunt : ergo , ut talis veritas inconcussa maneat , tenendum est , omnes homines , qui in hoc mundo nati sunt , tandem aliquando esse , nemine dempto , morituros. Probat. 2. Omnes omninò homines , nemine demp-

dempto, sunt resurrecturi: ergo, & morituri sunt omnes, nomine dempto. Probo 1. Consequentiam, postea antecedens probaturus. Ex illis verbis appositissimis Div. Athanasij lib. de Incarnatione Verbi Dei ante medium, ubi ait sic: *Mortem resurrectionem antevertere oporteret; siquidem resurrectio oboriri non potest, nisi mors precedat.* Probo iam antecedens 1. ex illo textu 1. ad Corinth. 15. vers. 51. ubi dicitur: *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.* Cuius sensus est, omnes quidem ad unum esse resurrecturos; sed de resurgentibus solum iustos per gloriam fore immutandos: ergo, &c. 2. Ex verbis ibidem traditis: *In Christo omnes vivificabuntur:* Id est, per Christi altissimam potestatem omnes denuò vitam sunt accepturi: ergo omnes omnino resurrecturi sunt.

6 Probatur 3. à ratione nostra conclusio: Mors est poena peccatum originale consecuta; sed omnes omnino homines etiam in fine mundi superstitēs, excepta B. V. Maria per singularissimum privilegium, contraxerunt originale peccatum: ergo, & omnes sunt morituri. *Confirmatur:* Duo tantum, qui ex toto genere humano peccatum originale non contraxerunt, scilicet, Jesus, & Maria, mortui sunt, non propter legem mortis ambo obligantem; sed propter exemplum: ergo ad cæteros omnes de humana natura, etiam in fine mundi existentes, debet mortis lex pertransire: proindeque ipsi quoque morientur.

7 Obijcies 1. Textum Div. Pauli, ubi supra dicentis verba illa in ratione dubitandi proposita, & quæ modo refricanda sunt, & relegenda, & ex quibus sic instruitur argument. Talia verba dicunt viventes esse rapiendos obviam Christo in aëra, & quod illi, qui rapiendi sunt, non præveniant eos, qui dormierunt: nam mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi; sed hæc om-

nia indicant, quod non omnes sunt morituri: ergo illi, qui superstitēs erunt in fine mundi, non morientur. Probo minorem: ibi fit contra distinctio inter eos, qui rapiendi sunt, & eos, qui sunt resurrecturi, dicendo: *Qui resurgent, non præveniant eos, qui sunt rapiendi;* sed id indicat, non omnes morituros: ergo, &c. Probo min. Indicat non omnes resurrecturos, quia fit contra distinctio resurgentium ab his, qui rapiuntur; sed tunc omnes, qui mortui sunt, resurgent: ergo indicat, non omnes morituros. Ad hoc argumentum. Respond. ex doctrina Æcumenij, & Div. Thomæ. Distinguendo maiorem: talia verba dicunt, viventes in fine mundi esse rapiendos vivos: *Postquam mortui sunt, & resurrexerunt.* Conced. maior. *Sine morte precedente.* Nego maiorem, & minorem. Ad probationem. Distinguo maiorem: *Fit contradistinctio quoad moriendum, vel non moriendum.* Neg. maiorem: *Quoad maiorem explicationem instantanea resurrectionis.* Conc. maior. & nego reliquum assumptum argumenti. Omnes enim, ut in alia conclusione defendimus in eodem momento temporis sunt suscitandi, unde, & omnes morituri; quin propterea evertamus; sed explicemus sententiam Pauli. Quare accedente fine mundi, omnes, qui vivunt tunc super terram, morientur vel igne, vel stupore, vel elementorum confusione, vel ipso fragore cardinum universi: & postea omnes simul in momento resurgent sine præcedentia, aut preventionē resurgentium, provt Paulus insinuat de illis, qui relinquuntur, dicendo: *Non præveniemus eos, qui dormierunt:* & provt latius explicatur in questione de resurrectione simultanea cunctorum: deindeque fit raptus de quo dicitur: *Simul rapiemur cum illis obviam Christo in aëra.* Ratio verò, quare Paulus dixit, vivos non præventuros esse dormientes, non est, quia mansuri essent vivi; sed nè putarent illos, qui vi-

vivi erant, sed morituri, utpotè recentius mortuos, esse facilius resurrecturos, quam alij, qui in cineres fuissent redacti: & ideo dicit: *Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini, sicuti ceteri, qui spem non habent.* Mortui ergo, qui in Christo sunt, resurgent primi, idest, primum fuit resurrectio omnium, qui mortui in Christo sunt: quasi diceret, pro eis primo, seu principaliter. Quæ solutio ex Authoribus supra relatis pondus accipit, & authoritatem non contemnendam.

8 Obijcies 2. Christus Dominus dicitur in Symbolo fidei, quod venturus sit iudicare vivos, & mortuos: ergo aliqui in fine mundi erunt vivi, & à Domino iudicandi. Ad hoc argum. Resp. 1. disting. antec. *Iudicare vivos, idest, numquam morituros.* Neg. antec. *Vivos, ut post mortem brevissimam statim sint rediviui.* Conc. antec. & nego conseq. Quia illi, qui in fine mundi vivi sunt reperiendi, mortem patientur tam brevissima hora, ut potius videatur dici posse vivos, licet sint rediviui. Resp. 2. dist. antec. *Iudicare vivos, & mortuos relatè ad tempus iudicij.* Neg. antec. *Vivos, & mortuos, relatè ad tempus, in quo hic articulus pronuntiatur.* Conc. antec. & nego conseq. Nam in tempore diei iudicij nunquam etiam salvaretur, quod Deus iudicaret mortuos; siquidem iam omnes erunt vivi, quando iudicabuntur; salvatur verò ille articulus: *Semper relatè ad tempus, in quo pronuntiatur, quia per eum volumus dicere, & profiteri, Christum venturum esse iudicem ad iudicandum non solum eos, qui modo vivimus, sed etiam eos, qui iam pridem mortui sunt: credimus enim hunc Iudicem Divinum omnes reos iam mortuos esse vivificaturum, ut iudicet: ad differentiam iudicis humani, qui solum potest iudicare præsentes: quippè nequit vivificare defunctos.*

9 Obijcies 3. Saltèm illa verba Dec. IV.

Pauli ad Corinth. *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.* Nihil probant: ergo ex hac parte claudicat nostra conclusio. Probatur antec. Id solum refertur ad mortuos, quia solum possunt resurgere: ergo talis textus non probat, omnes esse morituros, sed solum, quod illi, qui mortui sunt, omnes resurgent. Ad hoc argum. Respond. dist. antec. *Per se solum.* Permitto antec. *Simul cum alijs textibus, quos explicat, & corroborat.* Neg. antec. & ad eius probationem, concessio antecedenti. Nego conseq. Quia licet verum sit, hoc, quod est resurgere, solum posse convenire defunctis; cum tamen ex alijs textibus constet manifestè, omnes homines morituros, ut sunt ille locus Psalmi 88. *Quis est homo, qui vivet, & non videbit mortem.* Et ille alius locus Pauli: *Et ita in omnes homines mors pertransit.* Sequitur, quando per hunc textum dicitur, omnes esse resurrecturos, formari non solum corroborationem textuum dictorum; sed etiam argum. à posteriori: cum enim resurgere se habeat pro signo posteriori ad mori, si omnes quidem resurgemus, & omnes erimus morituri.

10 Obijcies 4. In Epist. 1. ad Corinth. cap. 15. Ille textus: *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur,* qui invenitur in versione vulgata: sic legitur in Codicibus Græcis: *Non omnes quidem dormiemus, omnes tamen immutabimur.* Ut constat in Biblijs Regijs Benedicti Ariasmontani. Sed iuxta hanc lectionem manifestum fit, non omnes esse morituros: ergo ita teneri debet. Minor patet, quia ibi sumitur somnus pro morte: ergo si non omnes sunt dormituri, neque morituri. Ad hoc argum. Resp. disting. maior. *Aliqua lectio Græca sic legit.* Conced. maior. *Lectio magis authentica, magis fidelis, & præferenda.* Neg. maior. & permiss. minor. neg. conseq. Non enim diffitemur propter probabilitatem, quàm meritò deferimus

Hhh

mus

mus contrariæ sententiæ, dari lectionem aliquam textus prædicti, in qua ipsa nitatur; credimus tamen interea standum esse lectioni magis authenticæ in controversia tam gravi: præsertim cum versio Vulgata, quæ authentica est, ex Decreto Tridentino, & pro disputationibus dirimendis valde observanda, de probatoribus Græcis Codicibus videatur esse desumpta, ubi legitur iuxta Dydimum Alexandr. & Acacium Cæsariensem, & fere omnes Patres allegatos pro nostra sententia hic: *Omnes quidem dormiemus, sed non omnes immutabimur.* Atque ita reperisse in pluribus Codicibus refert Hieronymus Epist. ad Minerium 152. dicens: *Magis acquiescere Ecclesiam huic sententia, ut omnes communi morte moriamur, & non omnes immutemur in gloriam... hoc autem sciendum quod magis conveniat veritati, ita legere: Omnes quidem dormiemus, sed non omnes immutabimur.* Igitur ex auctoritate versionis potius videtur stare nostræ sententiæ de eo, quod omnes sint morituri. Cui insuper ipsa ratio naturalis multum adstipulatur, & poterit, si opus sit, in formam probationis extendi. Cum enim vita hominis super terram proculdubio pendeat ab omni influxu, harmonia, & coordinatione causarum; hac ruente per universum, ipsa etiam pereat, necesse est: si enim levissima distemperies perimit homines, eo quod ipsorum temperamentum exarmet, quid putabimus

eventurum, quando omnia elementa, ex quibus mixta componuntur (ut ait Scriptura) calore solvantur, & totius Orbis incendio inextinguibili coeperit conflagrare. Morientur ergo omnes, & si in momento, & in ictu oculi statim sint resurrecturi. Quando autem Div. Paulus ait: *Nos, qui vivimus, qui relinquimur.* Illud dicit respectivè ad iam defunctos, non absolute.

II Obijcies 5. Si revera essent omnes homines morituri, sequeretur, quod Mundus, & si per breve tempus, nullo homine vivente, persisteret; sed de Mundo factio propter hominem, difficile est credere, omni homine deficiente, aliquandiù, sive aliquando staturum esse: ergo non omnes simul morientur. Ad hoc argum. dist. mai. Persisteret mundus integer, & illesus, homine deficiente. Neg. mai. Persisteret, idest, nondum esset omnino consumptus, sed tamen rueret tunc, & periret. Conc. maior. & concess. min. neg. consequ. Igitur modicum illud temporis, quo omnis homo interiret, etiam interiret ipse Orbis igne, & solutione elementorum, ut pereunte homine, mundus quoque periret, qui propter hominem factus est. Vide in questione sequenti, quæ est quinta huius Decadis, textum 1. Epist. ad Thesalon. 4. fusius tractatum, & nova interpretatione, ac paraphrasi illustratum.

QUÆSTIO QUARTA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

SIC EUM VOLO MANERE, DONEC VENIAM,
Joann. 21.

A R T I C U L U S.

*VTRUM PRÆTER ENOCH, ET ELIAM SUPERTES
sit adhuc Joannes Evangelista, ut in fine mundi prædi-
caturus adveniat?*

NOTABILIA.

I NOTO primò : Ratio-
nem dubitandi in
hac quæstione esse
valde gravem, & in
Scriptura, Ecclesiæ
traditione, & ritu, ac in opinionibus
Sanctorum Patrum, atque Doctorum
multum fundatam. Ex altera enim
parte videtur, quod Div. Joannes, ut
cæteri homines mortales, communem
illam poenam mortis exolverit : quia
Sancta Mater Ecclesia, dum in Bre-
viario, in quo Sanctorum omnium vi-
tas mirabiles perpetuo documento col-
legit, ad diem vigessimum septimum
Decembris perveniens intra Solemnis-
sima Domini natalitia, Sancti Joannes
Evangelistæ festum colit, & celebrat
apertè complectens in lectionibus
sententiam Div. Hieronymi planè asse-
rentem : Div. Joannem plenum virtu-
tibus, annis, operibus, & charitate,
Dec. IV.

sicut cæteros, obiisse. Cuiusmodi
communi totius naturæ humanæ fato
plurima suffragantur. Ex alia verò par-
te textus eiusdem Joannes in Evange-
lio cap. 21. ubi dicitur, per Christum
de ipso Joanne : *Sic eum volo manere,
donec veniam* : Dum de morte obeunda
sermo haberetur, fundamentum est
valde grave : præsertim copia Patro-
norum, & Interpretum valde sufful-
tum, ut asseratur, Div. Joannem nec-
dum mortuum fuisse, sed arcanis locis
vsque ad finem mundi à Domino refer-
vari. Fit ergo utrinque acies benè ins-
tructa Doctorum, pugnaque inter
curiosas omni expectatione dignis-
sima.

2 Noto 2. Non statim ac aliqua com-
probantur, in Breviario esse descripta,
& ab Ecclesia recepta, statim Anathe-
ma dicendum esse parti contrariæ, ita
ut non nisi cum hæresis, vel temerita-
tis nota valeat in dubium revocari; li-
cèt (quod in confesso est, & debet esse

Hh 2

apud

apud omnes) magnum ponderis momentum accrescat sententiæ illi, quam universalis Ecclesia in Breviario suo exposuerit recitandam. Propterea ergo, & multi Scriptores dissentiunt quandoque à verbis, atque sententijs, quæ Ecclesia in Breviario suo contexit; & etiam nonnulla scimus de Breviario iussa esse tolli, ut oratio illa Div. Henriq. & Historia illa terrificæ Sancti Brunonis. Cuius ratio à priori ea est; quia videlicet, Sacrosancta Mater Ecclesia Romana ad usum precum illarum, pro quibus Breviarium est ab ipsa confectum, non duxit oportere plus, quam probatas, probabiles, probabilioresvè Historias inserere, in quibus pietas resplendeat, atque foveatur, & nihil detrahatur fidei. Quæ omnia salva manent, etiam si aliqua, quæ Breviarium usurpat, adhuc inter Catholicos Scriptores in disputatione versentur.

3 Noto 3. Illum textum Joannis 21. qui sollemnis est causa præsentis disputationis, nonnullam pati varietatem versionis: siquidem iuxta nostram Vulgatam legitur; prout supra retulimus: *Sic eum volo manere*. Sed tamen non videtur inde multa varietas resultare, si doctis in eo Idiomate fidem habemus: quippè iuxta illos particula *si*, vel Græca *Ean* EAN si adiungitur indicativo, affirmare solet; si autem modo subiunctivo, suspendere, & conditionem significare. Ita Trapezuntius, Græcè *Peritus*: & etiam apud Latinos est visitatum: ut patet ex Virg. 6. *Æneydos*: *Si fata te vocant*: idest, *cum fata te vocant*: item ibidem, *si potuit manes arefcere coniugis Orpheus*; ubi affirmat potuisse. Quamobrem si lectio Græca dicens: *Si eum volo manere*, per affirmationem debet exponi, nihil differt à lectione Vulgata, quæ legit: *Sic volo eum manere, donec veniam, quid ad te? Tu me sequere*.

4 His positis, suapte natura divi-

sa est quæstio in solas duas oppositas ex Diametro sententias: alteram asserentem, mortuum fuisse: alteram asserentem, non mortuum fuisse. Primam tenet Tertull. in lib. de Anima, Polycrates Ephesiorum Episcopus apud Eusebium Cæsariensem lib. 3. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 31. Ambrosius in Commentarijs in Psalm. 45. & sermone 20. In Psalm. 118. Hieronymus in Matth. cap. 20. Eusebius Emislenus hom. de Joanne Evangelista. Chrysostomus hom. in Joann. 2. Augustin. hic, & sermone de Tempore 149. Theodorus Heracleota. Theodorus Mopluth. in Græcorum catena. Leontius Joannis 21. Gregorius hom. 35. in Evangelia. Beda Joann. 21. & in Martyrologio in vita Joannis. Haymo in vita Nicolai. Theophylactus, Euthymius, & Rupertus super Joann. cap. 21. Secunda sententia asserit, non fuisse mortuum, sed vivum adhuc in extrema tempora reservari. Ita Hypolitus Martyr in lib. de Consummatione Sæculi. Hilarius de Trinitate. Gregorius Turonensis lib. 1. Historiarum. Simon Methapraestes. Proculus unus ex septem Diaconis assumptis, qui adfuit Beato Joanni, dum in Pathmos Evangelium conscripsit, in lib. quem scripsit de Translatione Beati Joannis. Beatus Antoninus sequutus suum Præceptorum Cardinalem Dominici nostre sententiæ accerrimum propugnato-rem. Præter hos, Henricus de Asia. Joachimus Abbas, Faber Aspulensis, Sabellicus, Ambros. Cath. Trapezuntius apud, & cum Salmerone: & Barradas in Evangelia. Verumtamen intra sententiam opinantem, Div. Joannem mortuum fuisse; nonnulli Authores specialia tradunt. Nam Theophylactus super illa verba Matth. cap. 20. *Calicem quidem meum bibetis*: Arbitratur, mortem violentam passum fuisse. Nizephorus autem lib. 1. suæ Historiæ cap. 35. sentit Div. Joannem mortuum qui-

dem

dem fuisse, sed eodem die resurrexisse, & in Coelum perinde, ac B.V. M. fuisse translatum.

5 Quibus sententijs prælibatis, quamquam sententia asserens, mortuum fuisse probabilius mihi apparet commendata quatuor Doctoribus Ecclesiæ, tantorumque virorum auctoritate suffulta; nihilominus in re, quæ pia est, & sufficienti fulchro rationis, & auctoritatis munita, placet adhærere secundæ sententiæ, cum qua dico: *Div. Joannem Evangelistam mortuum non fuisse, sed adhuc esse superstitem, ut in postremis diebus adveniat prædicaturus.* Probat 1. ab auctoritate Sacræ Scripturæ ex textu Joannis in cap. 21. ubi postquam Christus Dominus loquutus fuit cum Petro de morte ipsius rogassetque Petrus de Joanne quid eventurum? Dicit ei Jesus: *Sic eum volo manere, donec veniam, quin ad te? Tu me sequere.* Ex quo textu statim manat probatio in hunc modum. Petrus interrogat Christum an moriturus sit Joannes, vel quomodo sit moriturus, ut constat ex textu. Sed Christus manifestè respondit: sic permanens, donec veniret: ergo quia moriturus non erat usque ad adventum Domini. Sed adventus Domini alius tunc temporis non restabat, nisi adventus ille, quem speramus in finibus sæculorum: ergo non est moriturus usque ad illa extrema tempora. Confirmatur: *ly manere* denotat perseverantiam in existendo: & *ly donec veniam* significat adventum Domini in iustitia; cum iam primo advenisset in misericordia: ergo, &c. Antecedens patet: tùm in Sacris ex Paulo ad Corinth. aiente: *Ex quibus multi manent usque adhuc, idest, vivunt.* Tùm, in Prophetis in Virgilio 5. *Æneyd. Priamique arx alta maneret.* Probat 2. ex textu in cap. 16, Matth. ubi dicit Dominus: *Sunt quidam de hic adstantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in Regno suo.* Ex

quo sic: Qui non gustaturus esset mortem de adstantibus, erat solus Joannes Evangelista. Sed filius hominis veniens in Regno suo, est Christus Dominus veniens in Die Judicii: ergo Joannes non est moriturus usque ad diem Judicii. Minor patet ex illis verbis: *Cum filius hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera eius.* Maior probatur: De cæteris adstantibus nulla questio est, & Auctoritas, præter Joannem. Sed familiaritas, & usus loquendi permittit sæpè in Scripturis usum pluralis numeri pro singulari: ergo licet in tali Textu sermo sit de aliquibus mortem non gustaturis; tamen intelligendus est solus Joannes. 3. Probat ex Textu, in cap. 10. Apocalyp. ubi dicitur. *Oportet te iterum Prophetare Gentibus, & Populis, & Linguis, & Regibus multis.* Ex quo sic hæc: Prophetia (ut patet ex Textu) intimata est ipsi Joanni Evangelistæ. Sed nisi in temporibus ultimis servetur prædicaturus (ut nostra conclusio tenet) hæc Prophetia complementum non accipit: ergo re ipsa ita servatur. Minor probatur: Postquã Joannes fuit relegatus in Pathmos, non constat, quod Ephesi vicinis Civitatibus prædicaverit, neque Regibus multis; cum ditio Romanorum tunc esset divisa in Provincias. Sed si nostra sententia est vera, Prophetia optimè accommodatur: ergo non apparet completa, nisi iuxta nostram sententiam.

6 Probat 2. Ab Auctoritate Sanctorum Patrum. 1. Ex Hypolito Martyre in Oratione de Consummatione Sæculi: *Prior Domini adventus Præcursores habuit Joannem Baptistam: posterior autem Eliam, Enoch, & Joannem Theologum exhibebit.* 2. Ex Hilario de Trinitate: *Loquatur Joannes sic usque ad adventum Domini perseverans, & sub Sacramento Divinae voluntatis relictus, deputatus dum non mori dicitur, & manere.* 3. Ex

Ex Damasceno Oratione de Transfiguratione, vbi dicit: *Joannes expers omnino mortis usque ad adventum Christi perstiturus est.* 4. Ex Historicis: tùm Gregorio Turonensi lib. 1. Historiarum: *Senex, & plenus dierum, perfectæque in Deum vitæ vivens se deposuit in sepulchro. Hic fertur non gustare mortem, donec Dominus iteratò indicaturus adveniat.* Tùm Simeone Methaphraste in Vita illius aiente: *Et ille quidem Enoch, & Elia Thesbite iungitur.* Tandem ex Procoro Diacono Socio eiusdem Sancti Joannis, qui librum scripsit de Translatione Beati Joannis Evangelistæ. Probatur tandem 3. à ratione. Quoties ad pondus sufficientis, & vetustissimæ auctoritatis suffragatur Scriptura, Historia, & congruentia, standum est tali sententiæ. Sed pro nobis stat multiplex Scriptura supra iam ponderata, Historia, & congruentia: ergo standum est nostræ sententiæ. Minor quoad Historiam patet ex Gregorio Turonensi, & Methaphraste, qui referunt, neminem Joannem mortuum vidisse, & eius ossa conspexisse; sed vivum coram Discipulis se immisisse in Sarcophagum, & ibi eum occultasse nubeculam, vbi postmodum per Discipulos nihil aliud inventum est, nisi pallium, & crepidæ: ergo Historia potius favet nostræ sententiæ. Probatur iam minor quoad congruentiam. Quia congruebat 1. ut sicut Enoch ex Lege Nature, & Elias ex Lege Scripta, ita ex Lege Gratia alius testis, & præco postremus designaretur. Sed non constat de alio, nisi de Joanne: ergo, &c. 2. Congruerat etiam, ut tam dilectus Discipulus Baptismo sui Magistri baptizaretur per martyrium mortis violentæ. Sed illam non habuit: ergo quia illam est habiturus. Maior est Chrysostomi interpretantis illud *Baptizabimini ad filios Zebedei, vbi hæc verba subnectit: Martyrij corona potiemini, & violenta morte, sicut, & ego è vita decedetis.*

7 Obijcies 1. Præcipuum fundamentum huius conclusionis sustinendæ est ille Textus Joannis: *Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te?* Sed talis Textus benè observatus nihil probat: ergo conclusio est nulla. Probatur minor 1. Textus, quoad 1. verba non affirmat, Joannem mansurum absolute, sed solum conditionate, scilicet, quasi diceret: *Quid ad te, si ego velim eum sic permanere?* Ergo talis Textus nihil probat. Patet antecedens: Tùm ex versione Græca, ad quam recurrendum est in dubijs: quæquidem non apponit, nisi particulam *si* merè conditionalem. Tùm, quia postea invalescente sermone de eo, quod Joannes non esset moriturus Evangelista exponit dicens: *Non dixit Jesus, non moritur.* Sed si in prima occasione pronunciasset Christus absolute: *Joannem in vita permanurum.* Id postea Evangelista non retractasset: ergo quia merè conditionaliter id fuerat dictum. Probo 2. illam primam minorem: Illa verba ultima, *donec veniam* non sunt intelligenda de adventu in iudicio: ergo cessat motivum interpretationis. Antecedens patet ex verbis Chrysostomi aientis: *Hoc dictum significare vult omnimodam eversionem Jerusalem, idest, superstes erit Joannes usque ad excidium Jerusalem, quod est verissimum, quia ipsi interfuit.* Ad hoc argumentum. Respond. negand. minorem. Ad cuius primam probationem. Nego antecedens cum utraque eius probatione, quarum ad primam dico: semper plus fidei debere facere versionem Vulgatam à Concilio Tridentino, ut authenticam pro disputationibus declaratam: præterquamquod, adhuc admissio recursum ad versionem Græcam habentem particulam Græcam *EAN*, idest, *si*; refricanda est doctrina notabilium pro perfecta interpretatione huius particulæ; si enim adiungitur verbo in modo indicativo, perinde est, ac si affirmet,

met, ut constet in eo, cui comeden-
ti carnes die veneris exprobraretur
id factum, ac responderet: *Si edo car-
nes die veneris, quid ad te?* Quod ab
omnibus intelligeretur, non suspen-
sivè, sed affirmativè: & similiter, si
quis diceret de re aliqua: *Si ego volo,
quid ad te?* Sed replicabis, Cyrillus di-
cit in subiunctivo: *Si vellem eum mane-
re, quid ad te?* Ergo, &c. Respond.
Non esse ita legendum, tum propter
Vulgatam, quæ facit regulam: tum,
propter contrariam lectionem tot sæ-
culorum: tum, propter plures Patres
Græcos, & Latinos legentes in indica-
tivo: tum denique, quia persuasio
Apostolorum de Joanne non mori-
turo, probat non suspensivè dictum;
sed absolutè. Ad secundam probatio-
nem. Disting. maior. exponit, idest:
Purè repetit, atque resumit verba Christi.
Conced. maior. *Damnans intelligentiam.*
Nego maior. & in sensu explicato. Ne-
go minorem, & consequent. Nam
Joannes precisè dicit Christum non
protulisse illa verba tam clara, *non mo-
ritur*; sed illa solum: *Sic eum volo mane-
re.* Sensus autem Apostolorum ab eo
non reprobatur. Ad probationem ve-
rò alteram secundam primæ minoris.
Respond. negando antecedens, &
etiam cum alijs Patribus, verba, &
intelligentiam relatam Chrysostomi:
1. Quia adventus Domini ad litte-
ram in Scripturis, quando sine ad-
dito ponitur, debet intelligi, vel de
primo ad redimendum, vel de secun-
do ad iudicandum: quiquidem se-
cundus ex eo apparet ibi significari,
quia Apostoli Joannem non mori-
turo intellexerunt. 2. Quia ibi ali-
quid singulare dicebatur de Joanne:
tale autem non erat permanere, vs-
que ad excidium Jerusalem: cui alijs
etiam Apostoli supervivere, ut tra-
dunt Æcumenius de Simone, & Eu-
thymius in cap. 24. Matth. de alijs
Apostolis.

8 Obijcies 2. Concilium Ephesi-
num, & Celestinus Pontifex aiunt,
Joannis reliquas Ephesi adorari, &
honorari: ergo non fuit mortuus: Ad
argumentum. Respond. distinguend.
antecedens: *Reliquias intrinsecas, &
integrantes.* Nego antecedens: *Extrin-
secas, & ornantes.* Concedo antece-
dens, & nego consequentiam. Cur
enim non dicemus ex suprâ memo-
ratis Historijs, quod reliquæ, quæ
ibi coluntur; sunt, sepulchrum, pal-
lium, & crepidæ, quas fertur Discipu-
los invenisse; cum non constet de
eius ossibus, alijsvè partibus sanctis-
simum eius corpus ad integrantibus?
Vndè nullum ex hac parte remanet
conclusionis offendiculum.

9 Obijcies 3. In cap. 11. Apocal.
fit mentio de duobus testibus in fine
mundi prædicaturis, & occidendis,
qui sunt ex communi Interpretatione
Enoch, & Elias. Sed ibi nullus fit ser-
mo de Joanne Evangelista: ergo quia
neque ipse venturus est cum illis ad
prædicandum, neque modo vivit cum
illis. Maior constat ex illis verbis:
*Dabo duobus testibus meis, & Prophetabunt
diebus mille ducentis sexaginta amicti sac-
cis.* Ad hoc argumentum. Respond.
distinguendo minorem: Non fit men-
tio de Joanne: *Quia iam facta erat in
verbis proximis.* Concedo minorem: *Om-
nino non fit.* Nego minorem, & conse-
quentiam. Igitur de prædicatione Joan-
nis ad finem mundi facta fuerat men-
tio satis clara in illis verbis ultimis,
cap. 10. *Opertet te iterum Prophetare gen-
tibus, & Populis, & linguis, & Re-
gibus multis.* Quinimò ex hoc textu
nostram sumpsimus probationem, &
hic eam roboramus, quando videmus
vix verba poni de prædicatione Joan-
nis ventura, quando alijs duo Testes
Enoc, & Elias Prophetaturi nuntian-
tur.

10 Obijcies 4. Nemo beatur an-
te mortem, nec celebratur, & coli-
tur

tur ab Ecclesia. Sed Ecclesia precatur Joannem Evangelistam, ut beatum, & festum eius agit: ergo revera mortuus fuit. Ad hoc argumentum. Respond. distinguendo maiorem: *Nemo beatur consummativè ante mortem, hoc est, visione Dei facie ad faciem.* Concedo maiorem: *Initiativè, & satis ut ab Ecclesia Canonizetur, & intercessor assumatur.* Nego maiorem, & distinguo minorem: precatur Joannem: *Ut fruenter beatitudine consummata, vel initiata satis ad referendum, & computandum illum in albo Sanctorum.* Concedo minorem: *Determinatè, & consummatè beatum.* Nego minorem, & consequentiam. Sicut enim, & Eliam celebrat, & precatur Ecclesia, sic Joannes, neque video cur ij familiares, qui assumpti sunt à Deo, & in gratiam confirmati, non possint ab Ecclesia celebrari, & advocati à nobis assumi: unde de Elia, & Enoch ait Augustinus: *Beate vivere, & Hieronymus, Dei frui consortio, & vesci pane Cœlesti.* Sed replicabis 1. *Deum nemo vidit unquam,* ut dicit idem Joannes: ergo neque Enoch, & Elias, nec Joannes visione Dei fruuntur. Respond. distinguendo consequens: *Visione consummata, faciali, & perfectâ.* Concedo consequentiam: vel permitto propter plures Patres, qui tale genus visionis in hac vita concedunt: *Visione sufficiens ad beatitudinem initiatam.* Nego consequentiam. Novit enim Deus, qui gradus cognitionis sui competat talibus viris in gratia confirmatis, necdum mortuis; sed tamen electis, atque selectis ad opus sanctificationis mundi: unde, & eos viros servat in loco translationis; sive in statu merendi, sive extra illum cum illa mensura donationis, quam novit, & voluit tribuere vexilliferis totius sanctitatis. Neque si merentur, inconveniens erit, propter statum tam singularem, quod supra Apostolos etiam mereantur, & destinati sint

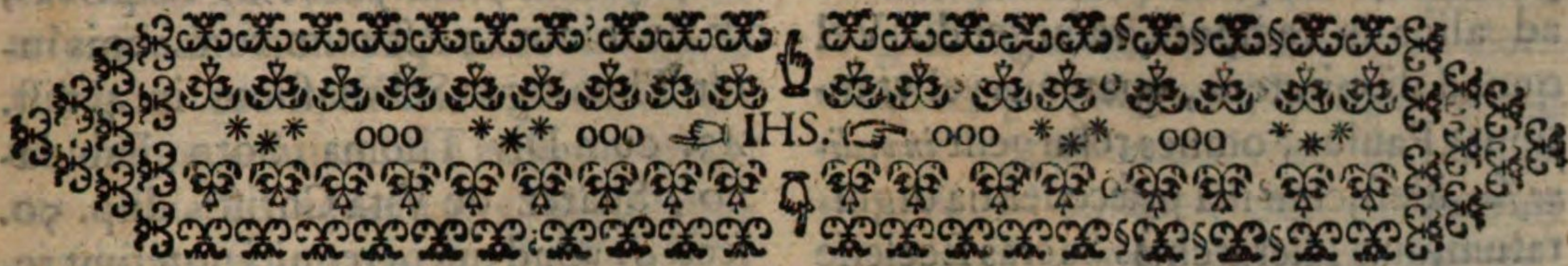
de triplici lege tres viri, qui semper suo merito, demerita universi restagant, Deipara semper super omnes Regnante. Neque rursus, si non merentur, iniuria eis fit in eo, quod absoluto statu merendi, nacti sint translationem potius, quam de medio fuerint amara morte sublatis. Replicabis 2. Sancta Magdalena de Pazis, prout testatur eius Historia, vidit Joannem in Cœlo: ergo beatitudine consummata perfruitur. Respond. disting. antecedens: *Visione immediata, & intuitiva potentia ad obiectum.* Nego antecedens: *Visione imaginaria quomodolibet notificativa gloriæ correspondentis, animæ Sancti Joannis.* Concedo antecedens: & sic de multis viatoribus visa est etiam gloria correspondens in Cœlis, sicuti, & de alijs fortè etiam visus est contrariò locus supplicij.

II Obijcies 6. Sententia contraria persuadetur à natura, publicatur ab Ecclesia, & plus à Patribus, & Doctoribus adoptatur: ergo est præferenda. Antecedens patet; quia à natura omnes moriuntur, nisi ex revelatione aliter constet: *Ab Ecclesia;* quia Breviarium totius Ecclesiæ Joannem publicant mortuum: *A Patribus;* quia omnes quatuor Doctores Ecclesiæ nobis reffragantur cum manu electissimæ cæterorum: ergo, &c. Ad hoc argumentum. Respondetur negando antecedens: vel distinguendo antecedens: *Et revelatio corrigit naturam, & autoritate autoritas compensatur.* Concedo antecedens: *Aliter.* Nego antecedens, & consequentiam. Quia revelatio Scripturarum in textibus supra explicatis nos trahit ad id sentiendum: fortiores enim sunt, quam illi textus, ubi dicitur de Enoch: *Et non apparuit, quia tulit eum Dominus,* Genes. cap. 5. & de Elia: *Ascendit Elias per turbinem in Cœlum, & non vidit eum amplius.* 4. Regum 2. II. Quoad Breviarium autem iam diximus sufficere ad

ad id, quod sententia sit probabilis, imò, & probabilior, vt præmissimus in notabilibus non secùs ac Breviarium solum ponit vnicam Magdalenam; probabile est, fuisse duas, vel plures. Quamquam ergo Ecclesia alteram sententiam adoptet, alteram statim non damnat. Ad Patres dico:

quod in Patribus, in Historicis, in traditione de Procoro Diacono desumpta, & in copia piorum Doctorum satis plura dedimus, vt sententia nostra oppositam semper re verita, possit probabiliter sustineri.

()

QUÆSTIO QUINTA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

OMNES QUIDEM RESURGEMUS IN MOMENTO, in ictu oculi in novissima tuba.

1. ad Corinth. 15. vers. 52.

A R T I C U L U S.

VTRUM OMNES HOMINES IN EODEM TEMPORIS MOMENTO sint suscitandi?

NOTABILIA.

NOTO primò: Omnes homines, nullo excepto, esse in fine mundi resurrecturos, vt à Domino iudicentur, & vnusquisque referat præmium, vel supplicium secundum opera sua, prout vnusquisque gessit in corpore, siuè bonum, siuè malum. Statutaque hac veritate instar dogmatis, altera nunc quæstio subsequitur differens de ordine resurgendi, & tempore resurrectionis. Dubitamus ergo, & inquirimus in presenti, an in tanta

Dec. IV.

hominum resurrectione, quod vnusquisque suum corpus vbicumque, & quomodocumque sit, est reassumpturus aliqua temporis intercapedo sit transitura, an autem momentanea, & instantanea cunctorum futura sit resurrectio?

2. Noto 2. Ex dictis, quod hæc quæstio separata, & separabilis est ab illa, in qua disputatur: vtrum omnes sint resurrecturi, nec ne? Quamquam vna, & altera quæstio se satis concernant propter textus, qui in eis circumferuntur, & cognationem, ac proximitatem puncti, quod controvertitur. Oportet ergo prius dirimi primam quæstionem, quod, scilicet, cuncti

lii

mo.

morianur, ut postmodum disquiratur, quo sint ordine resurrecturi? Et sic præstitimus, quæst. 3. huius Decadis.

3. Noto 3. Ordinem resurrectionis inter mortuos resurrecturos, posse diversimodè considerari, scilicet, vel quoad tempus, & præcedentiam temporalem, seu præventionem aliorum ad alios in tempore resurgendi. Vel quoad dignitatem, quatenus vel ut insinuat Paulus, omnes resurgent *in ordine suo*, id est, cum illa præcedentia dignitatum, quæ Hierarchias Sacras Ecclesiæ conservet: vel quia beneficium resurrectionis dignioribus titulis ad alios, quam ad alios spectare videatur. Rursus hæc præcedentia aliorum ad alios in resurgendo, potest sumi positivè, quatenus revera intercedat aliqua prioritas aliorum ad alios; vel negativè, quatenus, scilicet, nulla intersit posterioritas utrorumque, sed omnes simul vna, & instantanea resurrectione confluant.

4. Noto 4. Rationem dubitandi fundari in duplici textu Divi Pauli, quorum alter sic se habet in Epist. 1. ad Corinth. cap. 15. & ait sic: *Omnes quidem resurgemus in momento in ictu oculi.* Et alter habetur, Epist. 1. ad Thes. cap. 4. ubi dicitur: *Et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi.* Si ergo aliqui resurgent primi, aliqui resurgent secundi, & non omnes simul. Si autem non omnes simul, quomodo omnes in momento, in ictu oculi resurgemus? Id ergo modo disquirimus, & disputamus.

5. Triplex hic versatur sententia. 1. tenet, prius suscitandos esse omnes iustos, deinde omnes reprobos. Hanc sententiam tenet super primam Epistolam ad Thes. Primasius, Theophylactus, Æcumenius, Theodoretus, & citatur etiam Div. Chrysostom. 2. sententia ponit ordinem resurgendi inter ipsos iustos. Et hanc videntur amplecti

August. Anselm. Scotus, Durandus, & Ricardus, quorum loca requiri poterunt apud Suarium infra citandum. 3. sententia asserit: omnes homines tam iustos, quam reprobos esse eodem momento temporis resurrecturos. Hanc sententiam tenent Hypolitus, Methodius, Gennadius, & in eam inclinare videntur Cyrillus, Chrysostom. Rupertus, & Euthimius; est enim communis inter Theologos Scholasticos in 4. dist. 43. cum Div. Thoma, Soto, Paludano, Suarez de Vita Christi, disp. 50. sect. 9. apud quem requiri poterunt reliqui supra citati.

6. Nostra conclusio sit cum 3. sententia asserens: omnes vnicò temporis momento fore resuscitandos. Probat. 1. Authoritate Scripturæ: tum ex illo textu Pauli nuper relato: *Omnes quidem resurgemus in momento in ictu oculi in novissima tuba.* Tum ex Evang. Joan. cap. 5. ubi de Ore Christi hæc prodeunt verba: *Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & procedent; qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii.* Ergo ex utroque textu se collustrante, constat, quod omnes tam reprobi, quam electi sunt resurrecturi, & quod simul vna hora, & quod hæc hora non Mathematicè pro tali mensura temporis, sed pro momento, & ictu oculi sit usurpanda.

7. Probat. 2. Ex Patribus: 1. ex Euthimio: *Simul omnes repente virtute arcana, coaptabit, animabit, & excitabit voce sua, sive iussu.* 2. Ex Genadio aiente in cap. 6. de Ecclesiasticis dogmatibus: *Erit resurrectio mortuorum omnium hominum; sed vna simul, & semel, non 1. iustorum, & 2. peccatorum.* 3. Ex Div. Thom. in 4. dist. 43. quæst. 1. art. 3. ad tertium, ubi ait: *Resurrectionem generalem futuram esse in illo instanti ultimo, in quo consummabitur vox, sive sonus tubæ, quemadmodum explicari solet Scholasticè, quando*

quando compleatur effectus Sacramenti : ergo ex Patribus satis fulcitur , quod omnes homines tam iusti , quam reprobi , simul in vno instanti , & momento temporis suscitentur.

8 Probatur 3. à ratione : Non est , cur adstruatur talis successio resurrectionis : ergo fatenda est instantanea. Probatur anteced. Talis successio in resurgendo non requiritur ex parte virtutis : promptissima enim erit virtus omnipotentis. Non ex parte actionis : quia ad actionem cuilibet imaginabilis efficacitatis , & effectus vnum instans est mora respectu Dei. Non denique ex parte suscitandorum , & probabo : ergo nullum est caput , cur adstruatur talis successio resurrectionis. Probo ultimam partem , quam probare promissi : in primis omnes iusti de simultanea omnium resurrectione iustorum plus congaudebunt. Sed insuper nihil vrget , tum vt iusti resurgant prius tempore , quam reprobi : tum vt iusti , qui dormierunt in Christo , resurgant prius , quam illi , qui sunt residui in adventum Domini , & rapiuntur obviam Christo in aera : ergo nihil est etiam ex parte suscitandorum. Maior constat , tum ex communi apprehensione , & mutua charitate resurgentium : tum ex illo Pauli ad Hebræos 11. vbi dicitur : *Deo pro nobis melius aliquid providente , vt non consummarentur sine nobis*. Quæ verba probabilissimè intelliguntur à Patribus , & Interpretibus , de eo , quod omnes iusti tam Legis Veteris , quam Legis Gratiae in resurrectione corporum simul essent consummandi , & futuri consortes. Minor autem ex argumentorum solutione brevius , & forsàn patefiet clarius.

9 Obijcies 1. Verba illa Div. Pauli 1. ad Thesalon. cap. 4. vbi dicit : *Et mortui , qui in Christo sunt , resurgent primi : deinde nos , qui vivimus , simul rapiemur cum illis obviam Christo in aera*. Ex Dec. IV.

quibus verbis sic argumentor : Aliqua prioritas in resurgendo , erit mortuis saltè respectu illorum , qui sunt in fine mundi victuri : ergo non omnes resurgent simul , & in eodem momento. Respond. 1. ad hoc argum. Negando anteced. Iuxta sententiam illorum , qui dicunt , non omnes esse resurrecturos , vt sunt Justinus , & etiam aliquando August. Caietanus , & alij apud Cornel. hic , qui sustinent , homines in fine mundi superstites , vivos esse rapiendos , & iudicandos , quin gustaverint mortem. Ratio ergo negandi anteced. est , quia tunc illi , qui resurgerent , non resurgerent primi respectu tunc temporis viventium , quandoquidem hi non essent secundi resurgentes , vt potè , qui absolute non resurgerent , quia mortui non fuissent. Itaque ly *primi* , seu *primum* , prout habet Græcum exemplar , solum denotat , primum esse resurgere mortuos , & postea rapiendos esse vivos. Iuxta hanc ergo sententiam intelligentia textus non est admodum lubrica , & laboriosa. Sed quia supponimus , & etiam est nostra sententia , omnes homines , nullo dempto , esse morituros , & suscitandos. Respond. 2. distinguendo illa verba textus : Resurgent primi , seu primum , prout habet exemplar Græcum per verbum *Protòn*. Disting. inquam : Ly *primum* primitate resurrectionis ad resurrectionem. Nego : Resurrectionis ad raptum. Conced. Nam vt sentiunt Div. Thom. Div. Anselm. & Cornel. hic : *Omnes tunc viventes prius morientur in ruina totius universi , deinde omnes resurgent in momento , ac postea omnes rapiuntur simul in nubibus obviam Christo in aera*. Posuit autem Paulus resurrectionem ex parte mortuorum priorem , & raptum de tunc viventibus posteriorem ; ne hos putaremus prius esse victuros , seu resurrecturos , iuxta illud : *Qui residui sumus , non praeveniemus eos , qui dormierunt*. Vnde ly : Resurgent primi

de primitate negativa intelligendum est, quasi diceret: *Non resurgent postremi*. Replicabis 1. Paulus solum ponit raptum contradistinguendo vivos à defunctis: ergo hæc solutio nequit stare cum eo quod supponimus, scilicet, omnes esse morituros. Respond. negand. anteced. Quia etiam dicit, vivos rapiendos esse cum resurgentibus: ergo, & omnibus potuit mors contingere, & raptus. Insistes; cur ergo ita repetit: *Nos, qui vivimus, qui relinquimur, qui residui sumus, non præveniemus eos, qui dormierunt*: Ergo aliqua distinctio innuitur in viventibus respectu dormientium, quoad statum, licet non quoad occursum? Respond. Ideò id fuisse, quia cum in vivis magis daretur intelligi promptitudo talis occursum, & raptus, ideò in illis exemplificatio potius appositæ est. Quod si aliqua differentia desideratur, audi Div. Thomam in hunc locum: *Est autem hæc differentia inter bonos, & malos: quia mali remanebunt in terra, quam diluxerunt, & boni rapiuntur ad Christum, quem quæsierunt*. Replicabis 2. hic solum agitur de resurrectione iustorum euntium obviam Christo in aera: ergo reprobi non resurgent. Respond. disting. anteced. *Ly solum* cadente supra narrationem. Conced. anteced. Supra resurrectionem. Neg. anteced. Nam intentum Divi Pauli erat, ibi dumtaxat iustos spe resurrectionis reficere, & consolari, non verò declarare articulum universalis resurrectionis, quem in Epistol. 1. ad Corinth. cap. 15. iam exposuerat.

10. Verumtamen cum hic textus de Epist. 1. ad Thes. multum divexet nostram sententiam pariter cum suppositione, quam facimus, de omnibus, nemine dempto, morituris, provt in quæstione huic annexa defendimus, non grabavor, attento toto contextu, verba ad nostram, & communem sententiam interpretari. Textus ergo ait sic: *Hoc enim vobis dicimus in verbo Domi-*

ni, quia nos, qui vivimus, qui residui sumus, in adventum Domini non præveniemus eos, qui dormierunt. Quoniam ipse Dominus in iussu, & voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de Cælo, & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus. Itaque consolamini invicem in verbis istis. Intendebat ergo Paulus Thesalonicenses spe resurrectionis animare, & consolari, & ut magis ad vivum resurrectionem exprimat illorum, qui iam erant defuncti, apponit exemplum in se ipso, & Socijs viventibus, quali veniente Christo, ferè promptiores ad gloriam diceret futuros esse mortuos, quam vivos, nihil tamen interea resolvens de cunctorum morte subeunda. Vnde hanc Paraphrasim facio, & textus intelligentiam adhibeo: Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos, qui modo adhuc residui sumus, & vivimus, non erimus promptiores, quam hi, qui dormierunt, ut adventum Domini præveniamus. Quoniam ipse Dominus in iussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de Cælo, & excitabit omnes, & qui primi in Christo mortui sunt, resurgent; deinde resurgemus nos, qui adhuc vivimus, & relinquimur, & simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus. Itaque consolamini invicem in verbis istis. Ecce in hac paraphrasi congruentias plures. 1. Intentum Pauli consolandi Thesalonicenses. 2. Medium consolationis clarè utile, & constans verbis naturali coordinatione digestis. 3. Ferè nulla immutatio verborum, sed mira grammaticalis constructio, & collocatio penè eorundem verborum: siquidem in versionibus nonnulla solet propter situm diversum terminorum obscuritas procreari. 4. naturalissima consideratio de eo, quod Div. Paulus exemplificaret in vivis id, quod ad vivum volebat intel-

telligi, quin propterea diceret, se cum alijs semper vivos esse remanuros, alio, qui falsum dixisset, siquidem ille mortuus est ante talem adventum Domini, neque sincere unquam potuisset asserere: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo.*

5. Quia planè ibi datur intelligi, omnes esse morituros, ac resurrecturos, & solis iustis occursum Domini reservari. 6. Quod planus sit etiam ille, qui apparebat ordo resurrectionis dicendo: *Resurgent primi*, quia Paulus tanto conatu volebat resurrectionem de dormientibus persuadere, ut indicaret, privilegium resurgendi prius, non prioritatem temporis quoad actionem resurgendi, sed prioritatem temporis iuxta personas resurrecturas, attinere ad illos, qui dormierunt, & ideò pro intelligentia, & tollenda æquivocatione, sic sunt verba transposita: *Et qui primi in Christo mortui sunt, resurgent.* Ex hac interpretatione plura (ni fallor) offendicula complanantur, & plura è prædictis verbis resurgentia iacula retunduntur.

II Post hæc scripta cum animus versaret obiectionem hanc, cuius textum perdifficilem toto nisu volvimus, & diluimus; occurrit alia, vel potius eadem Interpretatio planiori via ex Originali Græco tradita, atque composita. Porro diximus talem textum intelligi posse faciendo sensum absolutum illa verba: *Nos, qui vivimus, qui relinquamur, qui residui sumus.* Nunc autem dicimus stando eidem conceptui, & solutioni iam traditæ, nobis videri litteraliter, si talia verba faciant sensum conditionatum, quasi dicendo: *Quia si nos vel etsi nos vivi, & residui essemus in adventum Domini, non præveniemus, &c.* Ratio est, quia cum ibi totus contextus sit de mera consolatione resurrectionis mortuorum, ut constat in ipsis verbis anterioribus, vers. 13. *Si enim credimus, quod Jesus mortuus*

est, & resurrexit, ita, & Deus eos, qui dormierunt per Jesum adducet cum eo; oportet totum Textum sic planum facere, & explicare videlicet: Ne contristemini pro mortuis, quia etsi nos vivi remaneremus usque ad adventum Domini, non essemus priores, quam illi. Hanc viam interpretandi confirmant Originalia Græca, ubi sic legitur: „Hoc enim vobis dicimus in Verbo „Domini, quia nos viventes relictii „non præveniemus dormientes. Quo- „niam ipse Dominus in iussu in vo- „ce Archangeli, & in tuba Dei descendet de Coelo, & mortui in „Christo resurgent primum. Dein- „de nos, viventes relictii simul cum „illis rapiemur in nubibus in occursum Domini in aera, & sic semper cum Domino erimus. Itaque „consolamini alij alios in verbis istis. Quasi diceret: Dormientes in „Christo non erunt tardiores, quam „nos viventes relictii, seu si nos Deus „relinqueret vivos. Nam dormientes in Christo tunc resurgent primum, antequam fiat raptus omnium „in Coelum. Deinde nos cum vita relictii, (si ita relinqueremur ad illum „diem) rapiemur simul cum illis. Ad quam intelligentiam conditionatam iuvant duo. Primum, quia illa participia *viventes relictii*, quam optimè, & elegantèr excipiunt illam explanationem conditionatam tum grammaticaliter, ut de se est manifestum, & cognoscitur in translatione Hispana: v. gr. *Porque nosotros, dexandonos vivos para el dia del Señor, &c.* tum quia sub hac interpretatione servatur Energia Paulinæ Consolationis, quæ tota sita est in eo, quod dormientes tam prompti erunt in adventum Domini, ac si viverent. Secundum, quia Div. Paulus non potest intelligi in sensu absoluto superstes in adventum Domini, cum decollatus fuerit iam, & occisus. Quæ- qui-

quidem intelligentia confirmatur ex eo, quod quando loquitur Paulus de raptu faciendo, etiam repetit illa participia *viventes relictī*, dicens: *Deinde nos viventes relictī rapiemur*: quasi diceret: *Luego nosotros una vez que nos quedásemos, seremos arrebatados*, id est, postea nos (si viventes relinqueremur in adventum Domini) rapiemur simul cum illis, &c.

12. Obijcies 2. Iuxta textum in Epistol. 1. ad Corinth. cap. 15. *Vnusquisque vivificabitur in ordine suo*. Sed ordo dicit essentialiter prius, & posterius: ergo non poterunt omnes resurgere simul. Ad hoc argument. Respond. 1. distinguendo maiorem: *Ordine dignitatis, aut meritorum*. Concedo maiorem: *Ordine temporis*. Nego maiorem, & concessa minori. Nego consequentiam. Licet enim omnes resurgerent simul tempore, non tamen sine eo ordine dignitatis, & excellentiæ, ad quem unusquisque ratione status, & meritorum attineret. Ita Div. Thom. & Anselm. scilicet, Virginem resurrectionem esse in ordine Virginum, & Martyrem cum Martyribus. Eadem habet Tertullianus de Resurrectione Carnis, cap. 48. per hæc verba: *Vnusquisque in suo ordine, scilicet, quia in suo corpore: ordo enim non aliud, quam meritorum dispositor*. Respond. 2. distinguendo maiorem: *In ordine suo: Quoad ius*. Concedo maiorem: *Quoad factum*. Nego maiorem, & concessa minori. Nego consequentiam. Quæ solutio satis clarescit cum verbis immediate sequentibus: nam textus ita dicit: *Vnusquisque vivificabitur in ordine suo, primitiæ Christus: deinde, qui sunt Christi*. Loquebatur enim Paulus secundum Expolitores pro resurrectione argumentans: & quia omnes in Adam moriuntur; volebat omnes in Christo, hoc est, in Jure Christi, resurrekturos; sed cum suo ordine in hoc ipso iure. Nam primitiæ to-

tius Juris in Christo erant: deinde in ijs, qui sunt Christi, & crediderunt in adventum eius: hi enim præstantius ius habebant ad resurgendum, quale est ius ad vitam æternam, & ius meritorum; reprobi vero ius carnis, & criminis, & poenæ nimirum, ut referret unusquisque, pro ut gessit in corpore. Vnde dicit ibi Paulus: *Quod postea est finis, cum fiat Deo traditio Regni, & evacuetur omnis principatus, & novissimè inimica destruaturs mors*. Respond. 3. Et magis ad contextum, ibi nullum alium ordinem significari, nisi inter Christum, qui est primitiæ, & eos, qui sunt Christi, unde Christi resurrectio fuit prior. Accipe seriem textus hæc proclamantem: *Nunc autem Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium: quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum: & sicut in Adam omnes moriuntur: ita in Christo omnes homines vivificabuntur: unusquisque autem in suo ordine primitiæ Christus, deinde hi, qui sunt Christi*.

13. Obijcies 3. Alia levissima. 1. Ergo tempore eundi obviam Christo in aera reprobi ad terram depressi expectabunt iudicium. Respond. concedo consequentiam: Et quid incommodi, cum eorum poena iam inchoasset? Secundo voci iubenti, & tubæ sonanti promptiores obedirent iusti, quam reprobi: ergo non simul. Respond. negando anteced. Resurgere enim, ac reanimari, non est actus arbitrij, sed naturæ, quæ prompte in vtrisque auscultabit omnipotenti. Tertio, Deus propensior est ad miserendum, quam ad puniendum: ergo prius suscitabit iustos, quos proemiet, quam malos, quos puniat. Aiunt enim Sancti Patres, Deum homines mittere ad Gehennam quasi invitum. Respond. disting. anteced. *Attenta natura attri-*

butorum. Nego antecedens : Attentis effectibus. Quos videmus ad extra. Subdisting. Tempore via , ut misericordia Dei ad pœnitentiam nos ducat. Concedo anteced. Extra viam in iudicio finali. Neg. anteced. & consequentiam. Replicabis : Adhuc in ea die Deus puniet citra condignum : ergo tempore iudicij prior erit etiam admiserendum. Respond. permissio an-

teced. disting. consequens : ad miserendum : Disimulando de examine , aut decurtando de crimine. Nego consequentiam ; id enim attinet ad plenam integritatem iudicij ; ad miserendum : De pœna remittenda. Permitto consequens : quia si verum fuerit antec. in hoc eodem sensu ; verum erit , & consequens.

QUÆSTIO SEXTA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

DE INDE VISUS EST JACOBO.

1. ad Corinth. cap. 15. vers. 7.

ARTICULUS.

VTRUM APPARITIO CHRISTI DOMINI RESURGENTIS facta fuerit Jacobo Minori, an Maiori?

NOTABILIA.

1. OTO primò: Quod licet nonnulli tres ponant extitisse Jacobos in Apostolorum numero recensendos, vndè supra duodecim numerus Apostolorum excreveret, prout tradidit Hieronym. ex aliena sententia, & nos in hoc opere commemoramus; nihilominus probabilius esse duximus duos fuisse dumtaxat Apostolorum numero computandos; sustinimus enim

cundem prorsus, & vnicum fuisse Jacobum illum, qui Jacobus Alphæi, Jacobus Minor, Jacobus Iustus, & frater Domini, atque Hierosolymorum Episcopus fuit solitus nuncupari: quam assertionem in præsentî nostro opere Decad. 5. quæst. 3. ab obiectionibus vindicamus.

2. Noto 2. Duos proinde Jacobos Apostolos remanere: quorum alter fuit Jacobus Minor, seu Jacobus Alphæi; qui propter iustitiam suam erat Hierosolymis commendabilis, & factus Hierosolymorum Episcopus, quousque tan-

tandem de pinaculo eiectus, percussus fuisse Fullonis, vitam finivit. Alter vero fuit Jacobus Maior filius Zebedei, & qui per Herodem capite truncatus fuit. Vtri autem horum Christus Dominus apparuerit, prout mentio fit in Epistol. 1. ad Corinth. cap. 15. vers. 7. ad illa verba: *Deinde visus est Jacobo*, disputabile est in præsentī; licet enim pro Jacobo Minori, stare videatur torrens Authorum, & sententiarum; nihilominus pro Jacobo Maiori nonnulla sunt quæ præbebunt materiam disputationis.

3 Suppono 3. In hac lite, in qua venit in disputationem huius apparitionis gloriose vterque Jacobus Minor, scilicet, & maior, qui Patronus est Hispaniarum, decere omnino virum Hispanum, dum de eadem re scribit; pro suo Patrono, non nisi quantum fas sit, & vires dederint, militare; ita tamen graviter, & modestè, ut quæstionis resolutio germana non ex privato amore Patriæ taxanda sit, sed ex soliditate doctrinæ. Ego enim quamvis in venerabili meo Prædecessore Complutensi Patre Gaspare Sanchez sapientiam emulari non possum; synceritatem tamen eius, moderationem atque gravitatem imitari certè percuperem. Ille ergo 3. Reg. 9. vers. 28. differens de Regione Ophir quam Peruanum esse Regnum aliqui scriptitaverant, sic est „ loquutus: Neque credo illorum „ aliquos tam explorandæ veritatis „ studio, quàm ornandæ Patriæ de- „ siderio asservisse plurima, quæ ne- „ que cogitassent quidem, nisi acres „ ingeniorum pulsus ardens in Pa- „ triam amor accessisset. Ego in illo „ qui Interpretis partes explere vult, „ & bona fide suo sibi muneri, & „ Lectoris utilitati servire, nihil magis desidero, aut laudo quàm veritatis amorem, & eius indagandæ primum, & maximum studium; „ præsertim dum in re Sacra atque

„ omni Religione venerabili commentatio laborat. Quem Authorem pariter venerabilem ipse sequutus, id tantum ornandæ Patriæ causa simul cum seria rei indagine copulabo; ut diligenter, cuncta lustrem ad disputandum; sed solidiora secter ad resolvendum.

4 Noto 4. Hanc controversiam propter modo dicta decidendam non esse ex quibusdam libris de quorum fide, & auctoritate etiam inter Hispanos homines à sæculo superiori magna est contentio, scilicet Flavij Dextrī, Luithprandi, & aliorum; tum quia huic rei non nisi inconcussa auctoritas adstipulari debebit; tum quia à simili controversia impræsentiarum ego malim expeditus incedere. Video enim una ex parte viros etiam ipsius Hispaniæ planè eruditos nedum eiusmodi Chronicis refragari; sed de ipsis quasi confictis miscere sermones: & huiusmodi sunt Enim. Cardinalis Aguirre, vir multæ eruditionis. Marchio Mondexarensis ipsi in ea non impar; Doct. D. Joannes Ferreras Archibibliotecarius Regius. Dom. Nicolaus Antonius in sua Bibliotheca Hispana: qui cum sint proculdubio in Historia homines versatissimi; non possunt sibi maximam fidem non adrogare. Video autem etiam altera ex parte quatuor alios Hispaniæ viros doctissimos qui recentius scripsere, non ita opinatos: Primus enim est nuper vita functus Emeritissimus Doct. Fr. Bernard. de Cartes Cisterc. ferè ad quadraginta annos Cathedralicus, & primarius Theologus Complutensis, vir nedum in Theologia Scholastica primus, sed & in expositiva, Historia, & litteris humanioribus apprimè singularis. Hic ergo in Historia imaginis Deiparæ de Monte Salutis, lib. 1. cap. 6. num. 36. post maturum iudicium, & triginta quinque Scriptores graves pro Chronicis Militantes; addit, apud Canonicos Regulares Sanct. Crucis membra-

nam

nam oppidò pervetustam reperiri, quæ cum Dextri Chronico planè concordat. Secundus est Doct. D. Michael de la Portilla Doct. Theologus, & hodie Canonicus Complutensis Professor Linguae Graecæ, Author voluminum de Theologia expositiva, & Historia: qui in sua Historia Complutensi nuper edita, p. 1. §. 44. fin. Dextrum, Collegasque consecratur. Tertius & quartus sunt viri in Hispania superstites, & nedum in Historia benè versati, sed iustorum voluminum de re Historica Authores præclari, ut sunt D. D. Ludovicus de Salazar Eques Jacobæus, & Commendatarius de Regio Senatu Ordinum Militarium in Epist. ad D. Doct. Portilla Typis data; qui in talibus Chronicis fictionem negat, vitium non diffitetur, inquiens necdum Commentarijs Vivarij satisfactum esse à quoquam, & Doct. Nicasius Sevillanus nunc pro Primatu Ecclesiæ Toletanæ præclarus Apologista. Qui p. 2. c. 1. n. 12. de eis loquitur honorificè, & affert Emin. Card. Belluga qui Romæ in Allegatione Officij S. Fulgentij reprehendit criticos, & vindicat Chronica à num. 19. Item Illustrissimus Siuri tom. 1. num. 34. tum cap. 7. num. 72. tum cap. 8. num. 101. Hæc ergo cum viderim inter viros ita graves etiam Hispanos; neque volo eam auctoritatem advocare quæ me in densius certamen immergat; neque eam respuere, dum simul noverim Patrem Pagi Franciscanum, & alios qui in Baronio Historica plurima correxere, suam ei propterea auctoritatem non ademisse. Vndè cum insuper Societatis ipse sim; videamque, quod P. Philippus Alegambe in sua Bibliotheca dicat de Patre Hieronymo Roman de la Higuera, qui id Chronicum notum fecit, nedum iam Sacerdotem publicumque Philosophiæ Professore, & Theologica Laurea donatum Societati nomen dedisse; sed ulte-

Dec. IV.

rius de eo pronunciet: *Quod sit vir de Ecclesiastica antiquitate benemeritus, & dignus eruditissimis nostri sæculi accenseri.* Non possum cuilibet, hunc virum defensione postulanti, vllatenus connivere: cum fortè verum sit criticos in traditionibus pijs debilitandis, non esse nimis audiendos; sive quia olim de critica non rarò subortus est error, & quidem tenax qui hæresim pareret, sive quia superioris sæculi critica aliquantulum excessit modum, ita ut cordati homines de usu, & abusu critices conscribere cogerentur. De quo satis.

5 His positis duplex in hac re versatur opposita sententia 1. asserit: Jacobum cui facta fuit talis apparitio fuisse Jacobum Minorem, qui appellabatur iustus, & fuit Hierosolymorum Episcopus, dictusque frater Domini, & Jacobus Alphæi. Hanc sentent. quæ communior est atque receptissima tenent D. Hieron. de Scriptoribus Ecclesiasticis in Jacobo. Div. Thom. Div. Anselm. Div. Chrysostom. P. Salmer. Cornel. Bened. Justin. omnes in Epist. 1. ad Corinth. Abulens. Matth. 10. q. 38. Suarez de Vita Christi, disp. 49. sect. 5. Alijque permulti. 2. sententia affirmat, probabile esse hanc apparitionem factam fuisse Jacobo Maiori seu filio Zebedæi. Ita Bercorius Episcop. Pictaviensis in Dictionario Morali verbo Jacobus. Doct. D. Antonius Calderon Canonicus Toletan. & Præceptor Serenissimæ Principis Theresiæ Austriacæ in suo opere de excellentijs B. Jacobi part. 2. lib. 2. cap. 10. Jullian. Archipresbyter S. Justæ Paroeciæ Toletanæ in Adversarijs, num. 40. qui allegat Præsules Jullianum, Eugenium Leand. Isidor. Fulgent. & alios Hispaniarum Antistites. Quibus suppositis.

6 Sit mea conclusio cum 1. gravissimæque sententia quam Prob. 1. Ab auctoritate Div. Chrysostom. vbi su-

pra aientis : *Deinde visus è Jacobo : mihi videtur Jacobo fratri suo , quem quidam ab ipso Hierosolymis Episcopum primo constitutum volunt. Confirmaturque. Ex verbis eius antecedentibus ibi nomine Pauli sic : Tametsi rem iam dudum gestam narro ; tamen testes , inquit , vivos adhuc proferre possum : quidam verò dormierunt. Atqui dum hæc narrat Paulus dormierat Jacobus Maior , & solum erat superstes Jacobus Minor : ergo , &c. Minor constat , quia Jacobus Mai. occisus est priusquam Paulus cum Barnaba segregati fuissent per Spiritum Sanctum ad opus ad quod illos assumpserat Actor. 12. & 13. & tamen postea Paulus vidit Jacobum Alphæi, seu Minorem ut constat ad Galat. 1. ergo hic solus erat superstes. Deinde probatur auctoritate Div. Anselmi ubi supra , ibi : *Deinde visus est Jacobo fratri Domini propria manifestatione singulariter. Sed in Evangelio quod appellatur secundum Hebræos , quod in auctoritate fuit apud antiquos narratur, post resurrectionem. Quia Dominus venit ad Jacobum iustum , & apparuit ei. Postremo auctoritate Div. Thomæ in eundem locum ad Corinth. ibi : Deinde , idest , post visus est Jacobo scilicet Alphæi. Ergo de primo ad ultimum apparitio fuit facta Jacobo Minori.**

7 Probatur 2. conclusio ex Div. Hieronym. de Scriptoribus Ecclesiasticis ubi refert Historiam de Jacobo Minori , quam sic narrat Anselmus : *Ju-
,, raverat enim Jacobus se non comes-
,, turum panem ab illa hora qua biberat
,, Calicem Domini, donec videret eum
,, resurgentem à mortuis. Rursumque
,, post paululum. Affer , ait Dominus
,, mensam , & panem ; statimque addi-
,, tur. Tulit panem , & benedixit , &
,, dedit Jacobo iusto : & dixit ei : frater
,, mi, comede panem tuum, quia surre-
,, xit filius hominis à dormientibus. Vn-
,, de arguitur sic Evangelium secundum
Hebræos hæc narrans auctoritate gau-
debat apud antiquos ut constat ex Div.*

Anselm. Sed in eo fit expressa , & individua manifestatio totius apparitionis quoad causam , & personam Jacobi iusti Minoris : ergo huic facta fuit apparitio.

8 Probatur 3. In re pertinente ad traditiones Apostolicas instar piaculi est aliquid longis sæculis prævalens infirmare , & à trita PP. & Expositorum via deflectere ; sed res de qua agimus proculdubio spectat ad Apostolicas traditiones , ut ex terminis patet ; & deinde tùm PP. tùm Expositorum in Libris , & Theatris ea solummodo opinio, vel potius sententia recepta est, nimirum, fuisse Jacobum Minorem, cui facta fuerat prædicta apparitio : ergo huic sententia refragari non licet.

9 Obijcies 1. Vetustam illam traditionem , & instrumentum Ecclesiæ Toletanæ Archipresbyteri Julliani ad-
,, vers. 40. n. sic ibi loquentis. Legi
,, etiam in membranis S. Iustæ Tole-
,, tanæ Characteribus Gotticis scrip-
,, tis locum illum Pauli ad Corinth. 15.
,, deinde Jacobo intelligendum esse de
,, Jacobo Zebedæi filio , Hispaniarum
,, Apostolo , quem Dominus paulò
,, priusquam ad Coelum ascenderet al-
,, loquutus est : & ei sigillatim apparens
,, consolatus est dicens , ut iret statim
,, post prædicationem Evangelij, in Je-
,, rusalem , Judeam , Samariam , &
,, Galilæam : quem locum sic fuisse in-
,, terpretatum in Hispania B. Marcum
,, Marcellum, Eugen. Honoratum, Pe-
,, lagium , & cæteros SS. Archiepisco-
,, pos Toletanos ad hæc usque tem-
,, pora ut Leandrum , Isidorum, Fulg.
,, Primum Carthaginensem in Hispa-
,, nia, deinde Astigitanum Episcopum,
,, & cæteros Hispaniæ sedium PP. Ex
quibus verbis multipliciter instituitur
argumentum 1. Hæc traditio in se ipsa
nihil habet in verisimile , & apocri-
phum ; sed potius narrationem Scriptu-
ris valde conformem. Sed insuper per
legitimas , & credibiles vias deducta

ve-

venit, & SS. PP. Præfulum, & Doctorum multo numero sulta: ergo tenenda est, & ex ea talis apparitio Jacobo Maiori debet adscribi. Mai. patet, quia res est testatissima in Scripturis, Jacobum Maiorem ivisse in Judæam, & Hierosolymam ad prædicandum Evangelium. Min. etiam constat, quia traducta est, & refertur hæc traditio per Jacobi Maioris Discipulos, & quidem in Regione, ubi ipse quoque Jacobus Maior Apostolatum gessit. Sed quoad personas locum, & tempus non potest ire traditio connaturalior: ergo, &c. 2. Quia eatenus hæc traditio foret infirma, quatenus ex privato amore Patriæ fabricata fuisse appareret; sed id est valde procul: ergo, &c. Probo. min. Si non fuisset sincerissimè recensita, dum venit ad terminos Regionam, in quas Jacobi Maioris prædicatio pervasit; non omisisset Regionem Hispaniæ inquam venisse Jacobum tanto ardore Hispani semper propugnant; sed nihil minus: ergo, &c. Mai. patet, quia alioquin gratis ipsi qui fingerent, darent locum, vnde contra seipsos argumentum cuderent Adversarij. 3. Quia ex eo capite hæc traditio fidem non faceret, quatenus non nisi emendicata fuisset de Chronicis illis supratactis, quorum authoritas sub lite est; sed id quoque est aperte falsum: ergo, &c. Min. probatur: Quia ut ibi constat reperta est hæc traditio in membranis scriptis Characteribus Gotticis; sed, & membranarum usus, & Gottici Characteres longè vetustiores sunt quam Chronicorum evulgatio, & inventio: ergo nisi temere Archipresbyter Toletanus, qui se legisse testatur, & ea instrumenta mendacio perniciosissimo respergantur; hæc traditio retinenda est.

Ad hoc argument. Respond. disting. maior. *Et est satis authentica.* Atque recepta, ut prævalere possit Patribus, & tot Authoribus Classicis contra sententibus.

Neg. maior. *Et non est.* Conced. maior. & concess. minor. Neg. conseq. Itaque aliud est, dictam traditionem, & instrumentum non esse infidele; aliud verò est esse satis authenticum, ut in eo tanquam in quodam cardine innitatur sententia quæ multis PP. & AA. contradicat. De 1. nos nihil agimus cum operosum esset, eam indaginem suscipere; & satis sit ad fidelitatem non denegandam quod Doct. Calderon Canonicus Toletanus, & Præceptor Theresiæ Austriacæ Typis dare non dubitaverit loco supra relato. 2. Verò negamus, quandiu enim aliqua opinio, & sententia præsertim in re graviore, & contra argum. SS. atque Doctorum non ita palam ab alijs fovetur, suscipitur, propugnatur in Theatris, & datur Typis frequentibus; sed manet quasi in obscuro, vel quasi in secreto; non debet viris Theologis amplexari; sed ipsa est lapsuris temporibus, & Doctoribus relinquenda.

10 Ad secundam. Resp. Id ad summum posse probare eam fidelem fuisse, non in commentiam: quod nos permittere non gravabimur siquidem nostra sententia, & conclusio manet illæsa. Ad tertiam similiter est respondendum, iubendo totam illam argumentationem transire: siquidem nos eam traditionem non tam ex capite infidelitatis, quam ex capite authoritatis debilitamus atque respuimus, neque vnde sumpta sit indagare contendimus, & in Chronicorum prælia nos rursus immergere, quæ supra tetigimus; sed permissa arguenti ponderatione sit facta, constantissimè sustineamus, in ea qualicumque traditione (quæ & nupera videtur esse respectu traditionis antiquæ, & Hebraicæ, de Jacobo Minori) nondum eas vires adolevisse, quæ vetustæ traditioni Patribus, & Doctoribus prævalere, imò & resistere possint. Si autem dicas: tra-

ditionem esse nuper detectam; in re verò pervetusta, quia occupatio Saracenica per longa secula plura Hispanica detinuit in tenebris. Respondeo. Quidquid de hoc sit semper prevalere debet traditio illa quæ nunquam fuit obscurata, & in Ecclesia Universalis semper invaluit, ac demùm inter lumina Ecclesiæ, quæ sunt PP. & Expositores, semper intermicat.

11 Obijcies 2. Non est contra Torrentem Patrum Expositorum illa sententia, quæ primo, affert pro se plures, & SS. PP. Secundo quæ non est sine modernis honorificisque defensoribus. Tertio quæ à pluribus alijs PP. & Expositoribus, imò ab Ecclesia, habita occasione loquendi, missa fit, & intacta relinquitur; & quarto quæ habet aliquos ex Adversarijs non multum firmos. Sed ita se habet sententia de Jacobo Maiore: ergo, &c. Min. quoad omnes partes probatur simul. Et quidem quoad primam, & secundam quia citantur ex PP. Eugen. Julian. B. Marcus Marcel. Leandr. Isidor. Fulgent. & ex Authoribus Episcop. Pictaviens. Author satis notus Doct. Calderon, & Julian. Archi-Presbyter Ecclesiæ. S. Iustæ ambo in dignitate constituti. Quoad tertiam, quia Glossa ordinaria August. lib. 3. de Consensu Evangelistarum, cap. 25. Ambros. Beda Primas. Hugo Victor. Item de Expositoribus Gagneus Arias-Montan. in Epistolas Pauli Sà Tolet. Joan. 21. Salian. tom. 6. anno 34. Christi, num. 75. in hac re altum silentium habent; imò & Ecclesia, quæ in officio S. Jacobi Minoris hanc apparitionem non refert licet alia minutiora non prætermittat: ergo. Probatur quoad quartam, quia Chrysostom. solum dicit *videtur*. Caiet. vero solum dicit *creditur*, & traditio Hebraica de Jacobo Minori à multis censetur apocripha: ergo, &c. Confirmatur. Interdum aliqua traditio in Ecclesia latuit quousque diligentius

fuit restituta: ergo hæc de Jacobo Maiori poterit esse huiusmodi. Probatur antecedens. In traditione de præsentatione Deiparæ quæ quodammodo latuit quousque opera Pat. Francisci Turriani fuit restituta.

12 Ad hoc argumentum. Resp. maior. conced. Neg. minor. & percurro singulas probationes. Et ad primam disting. sic citantur plures PP. *Palam, & authenticè*. Neg. anteced. *Privatim, & quasi in secreto*. Conced. antecedens: & exinde responsio est ad Authores: siquidem solus est unus, vel alter, & quidem Pictaviensis non nisi perfuntoriè: Julianus, non nisi in manuscriptis adhuc delitescens; Calderon verò ibi ubi totus est in asserendis excellentijs Jacobi maioris. Patet ergo necdum constare tùm PP. tùm AA. bonam manum huius sententiæ esse fautricem. Ad tertiam probationem in primis statim se prodit instantia: quia si de Jacobo Minori est magnum silentium; multò maius est de Maiori. Deinde argumentum est negativum cum hoc discrimine quod contra sententiam de Jacobo Maiori est fortius, quia universalis; contra eam verò, quæ est de Jacobo Minori est debilius, quia si viginti tacent, triginta pro eo loquuntur. Ad quartam probationem similiter. Respondeo quod AA. dum loquuntur ex traditione præsertim de re prisca, & gravissima, eiusmodi loquutiones usurpant ne suo sibi potius iudicio adhærere videantur. Quin imò iusto æstimatori plus erit, invenire in Authoribus (præter faventes expressè) alias expressiones faventes formidolosè aut reverenter; quam nullas. Ad confirmationem. Respond. conced. antec. disting. consequens: *Si requisitum pondus probationum, & authoritatis accedat*. Conc. consequ. *Quandiu adhuc deest*. Neg. consequentiam.

13 Obijcies 3. Fundamentum nostræ sententiæ est apocriphum, nullaque gau;

gaudens autoritate : ergo hæc sententia non constat. Probatur antec. Fundamentum desumitur vt passim in PP. & AA. invenitur ex illo Evangelio Hebræo, Abdiæque Babylonico, vbi narratur Historia supra relata de voto Jacobi Minoris : sed hæc sunt apocripha ; & fabulosa videntur : ergo, &c. Minor probatur : tum quia Abdias Babylonicus, & illud Evangelium Hebræum ex Gelasio Papa in capite *Romana Ecclesia* D. 15. habentur apocriphas vt notavit Serarius in Opusc. de Jacobo Alphæi Cornel. 1. ad Chorint. 15. Torniel. anno mundi 4084. Tum quia ipsa res præfert aliquid fabulosum, & nutans : siquidem ex vna parte per tale votum denotatur, fidem resurrectionis in Apostolis esse firmissimam, cum tamen ita non esset vt observavit Cornel. & ex alia parte ibi narratur, Christum Dominum post resurrectionem dedisse cuidam Sacerdoti sindonem qua fuerat tumulatus cum tamen Lucæ 24. vers. 12. constet quod Petrus cucurrit ad monumentum, & vidit ibi linteamina sola posita. Ad hoc argumentum. Respond. neg. anteced. Ad cuius probationem dico : fundamentum Cardinale prædictæ traditionis non consistere in prædicto Evangelio secundum Hebræos, quod tamen cum antiquum sit, & eidem traditioni subserviat à PP. & AA. circumfertur potius vt rem ornet atque collustret, quam vt fundamentaliter fulciat ; quicquidem sæpius indicant, inibi fortè vel fabulosum quidpiam, vel saltem quid apocrifum contineri. Igitur, præterquamquod dum aliqua traditio est per vetusta, non indiget, fundamenta quibus primitus innixa est aperire : ea enim est vis, & autoritas traditionis contrapositè ad sententias, & opiniones ; nihilominus non obscurum est fundamentum cui traditio Patrum, & Expositorum insistit, & quod tetigit Chrysostom. supra, scilicet, Div. Pau-

lum loquutum fuisse de illo Jacobo, qui adhuc erat vivus, & poterat esse testis resurrectionis, & de quo ipse rursus loquitur ad Galat. 1. & 2. dicendo se neminem vidisse Apostolorum præter Jacobum Alphæi, illumque recensendo inter columnas Ecclesiæ cum Petro, & Joanne : licet enim cum his duobus iure merito tertia columna fuerit Jacobus Maior quoad vixit ; id non officit quominus veluti columna relictus sit Jacobus Minor Hierosolymorum Episcopus ; factus inde, vt observavit supra Serarius forma, & anima omnium Ecclesiarum. Atque hinc fundamentum ultra fulcitur congruentia non contemnenda : siquidem præter alias leviores hæc ratio erat, vt Christus non Jacobo Maiori statim morituro, sed Minori totam Ecclesiam quasi fundaturo appareret vt eum instrueret. Dictus autem fuit Jacobus *Maior* ex Abulens. Matth. 10. q. 38. 1. Quia prius vocatus. 2. Quia familiaris, & ad secretiora assumptus. 3. Denique ratione martyrij, quod prior subiit. Vide ergo quomodo sine prædicta Historia atque narratione traditio PP. perstat, & constat.

14 Obijcies 4. Ex Div. Clement. Roman. in hunc modum: Hic Author, specialissimè cum esset eiusdem temporis Apostolici, non videbatur quid tale omisurus, præsertim scribens suas recognitiones ad Jacobum fratrem Domini ; & loquens, cap. 20. Constitutionum Apostolicarum : *De pernoctatione magni sabbati, & de die resurrectionis* ; sed planè omisit : ergo non fuit facta Jacobo Minori : videtur enim argumentum licet negativum efficax tamen ex circumstantijs. *Confirmatur.* Lambertus Gruterus qui opera Divi Clementis Colonia Aggripinæ excusa anno 1569. Apologetice illustravit ad finem primi libri Recognitionum dum Jacobos inter se discriminare contendit, nihil de tali Historia recenset ; sed

sed potius concludit dicens : *Magnus est de Jacobis error etiam Doctorum hominum* : ergo , &c. Ad hoc argumentum. Respond. Quod præterquam quod opera Div. Clementis Romani (si consulitur Bellarmin. de Scripto-ribus Ecclesiasticis) sunt valde apocripha. Neg. maiorem. Nam licet argumentum esset efficax , nisi textus Pauli prævalerent ; ipsis tamen positus pro fundamento positivo ut supra , non est cur talis negativa argumentatio prævaleat. Ad confirmationem. Respond. Similitèr, & dico, magnam esse controversiam apud aliquos Authores veteres, alijs ponentibus tres Jacobos , ubi locus esse potest errori etiam Doctorum ; alijs ponentibus binos quibus adhæremus cum Serario in Opusculo de Jacobo Alphæi , & cum Hieronymo in nostra quæstione de eodem Jacobo Alphæi.

15 Obijcies 5. Jacobus in Novo Testamento solitariè sic nominatus anonomasticè stat pro maiori : ergo ita in hac quoque apparitione est sub-
tinendum. Probat. anteced. Quoties nominatur Jacobus Maior nominatur sic solitariè *Jacobus* ; & quoties nominatur Minor , fit cum addito distinguente ; sed in Scripturis hic usus , & frequentia maximè est observanda : ergo , &c. Prob. mai. Quoad primam partem sic 1. ex textu Marci 1. vers. 29. ubi loquens de curatione socrus Petri ait : *Venerunt in domum Simonis , & Andrea cum Jacobo , & Joanne*. 2. Marci 9. vers. 1. *Assumpsit Petrum , & Jacobum , & Joannem*. 3. Ex textu Marcis 13. vers. 3. ubi loquens de secreta interrogatione ait : *Fuerunt Petrus , & Jacobus , & Joannes , & Andreas*. 4. Marci 14. vers. 33. de Oratione in Horto , ibi : *Petrum , & Jacobum , & Joannem*. 5. Lucæ

9. vers. 28. de Transfiguratione , ibi : *Assumpsit Jesus Petrum , & Jacobum , & Joannem*. 6. Luc. 8. vers. 51. *Non permisit intrare secum quemquam , nisi Petrum , & Jacobum , & Joannem*. 7. Et ultimo ex textu D. Lucæ cap. 6. 14. qui ambos Jacobos contradistinguit , & Maiorem nominat solitariè, Minorem verò cum addito , ibi : *Simonem , & Andream fratrem eius , Jacobum , & Joannem Philippum , &c. Et Jacobum Alphæi*. Probo quoad secundam partem colligendo textus ei suffragantes. Primo Marci 3. 18. Matth. 1. 3. Luc. 6. 14. ubi Jacobus Minor distinguitur cum addito Alphæi. Secundo Matth. 13. 55. ubi nomen Jacobi Minoris ex fratribus distinguitur ibi : *Nonne Mater eius dicitur Maria , & fratres eius Jacobus , & Joseph , Simon , & Judas* ? Tertio Matth. 27. 56. ubi Jacobus Minor distinguitur per fratrem Joseph , & per Matrem eius. Quarto Marci 5. vers. 40. ubi dicitur Minor ibi : *Maria Jacobi Minoris*. Quinto Marci 16. & Lucæ 24. ubi distinguitur per nomen Matris eius *Maria* : Quia Mater Jacobi Maioris non fuit Maria , sed Salome , ut accurati Expositores expendunt. Ad hoc argum. Magis speciosum facilius responderetur. Negando assumptum , & infirmando probationis utramque partem , nam Jacobus Maior in Evangelio sæpè ponitur cum addito , scilicet , *filius Zebedæi , & Actor*. 12. ubi occisus est dicitur : *Frater Joannis*. E contra verò Jacobus Min. tam in Actis Apostolorum post maioris mortem quam ad Galat. 1. & 2. sæpè ponitur *Jacobus* solitariè. Vnde potius evincitur quod hæc discernicula solùm apponebantur , ut condistinguerentur quando convivebant.

QUÆSTIO SEPTIMA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

ET MULTA CORPORA SANCTORUM, QUI
dormierant, surrexerunt. *Matth. 27. 52.*

ARTICULUS.

*VTRUM HI, QUI CUM DOMINO SURREXERUNT
ad mortalem; an gloriosam vitam fuerint revocati?*

NOTABILIA.

IOTO primò: Hanc resurrectionem de qua est sermo in hoc textu non fuisse mere similitudinariam, vel metaphoricam aut phantasticam resurrectionem; sed realem & veram consistentem in vera reunionem animæ ad corpus. Ratio est, ut ait Suarez, quia cum id tam sine modificatione affirmet Evangelista Matthæus, & verba Sacræ Scripturæ in omni proprio sensu intelligenda sint semper ac possint, sine ullo inconvenienti, quod hic non agnoscitur; debemus credere vere resurrexisse illos, qui cum Christo Domino surrexerunt. Accedit ad hæc quod omnes Patres ita senserint, & hunc locum acceperint ut testatur Suarez: in quibus præsertim Justinus Martyr quæst. 85. inquit talem Resurrectionem fuisse perfectam quoad substantiam; licet quoad sta-

tum in quo surrexerunt hæc inter Doctores manserit dubitatio: Num videlicet ita surrexerint; ut ad vitam dumtaxat mortalem corpus, & anima reunita fuerint; num verò ad vitam immortalem atque gloriosam?

2 Noto 2. Rationem dubitandi in hac quæstione oriri ex eo, quod ex vna parte videtur non nisi ad immortalem vitam eos tunc fuisse resurrecturos: resurgente enim Domino, qui erat primitiæ resurgentium; & quidem non nisi ad plenitudinem gloriæ suæ occupandam; difficile creditu apparet fratres, & amicos suos verè iam virtute Dominica suis corporibus restitutos non sub eadem gloria, & dotibus eius resurrexisse; sed in illa die quam fecit Dominus ut exultaremus, & lætaremur in ea, ipsos adhuc mortalis huius vitæ ergastulis esse detinendos; neque ita visuros fuisse Dominum in gloria ut ab ipso protinus bearentur. Ex alia parte si textus attenditur; à contrario videtur hanc resurrectionem con-

contigisse, prout narrat Evangelista, priusquam Dominus resurrexerit. Si ergo ita accidit quis poterit affirmare, quempiam ante Christum Dominum gloriola resurrectione fuisse potitum? Hec ergo, & alia reddunt satis dignum disputatione hunc articulum.

3 In quo quidem duplex gravissimorum Patrum, & Authorum datur sententia. Prima asserit illos, qui resurgente Domino surrexerunt, ad vitam dumtaxat mortalem resurrexisse. Ita sentit fusè Div. Augustinus Epist. 99. ad Evodium, Hieronym. Matth. 27. & Epist. 150. ad Hedibiam. Chrysostom. hom. 89. in Mattheum, Theophylactus. Euthymius, cap. 67. in Matth. & videtur insinuare D. Prosper de Promissionibus, & Prædictionibus Dei, p. 3. c. 29. Div. Thomas videtur esse anceps: nam licet id videatur sustinere 3. part. quæst. 53. art. 3. nihilominus, Matth. 27. & num. 4. dist. 43. quæst. 1. art. 3. oppositum videtur asserere. Tenet eam Sotus in 4. dist. 43. quæst. 2. art. 1. Secunda sententia ait eos ad vitam immortalem resurrexisse. Quam tenent Origenes libr. 1. ad Roman. Epiphanius Heresi 75. Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum ante medium. Justinus Martyr quæst. 85. prout eum explicat Suarez. Athanasius Matth. 27. Ambrosius lib. 4. de Fide, cap. 1. Hieron. seu potius Sophronius in serm. de Assumptione, Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus in 6. Synodo, Act. 11. Eusebius lib. 4. Demonstrat. Evangel. cap. 12. Nissenus de Cognitione Dei, cap. de Christi Resurrectione. Cyprianus, seu potius Rufinus in Expositione Symboli. Remigius in Catena, Div. Thomæ, Matth. 27. & Beda, & Anselmus, Matth. 27. ubi etiam Div. Thomas, ut supra insinuavi, & in 4. dist. 43. art. 3. quæst. 1. & cum eo nonnulli Theologi, & in 3. dist. 22.

Carthusianus quæst. 6. Caietan. in 3. part. quæst. 53. art. 3. & in Mattheum 27. Jansenius cap. 143. & alij Recentiores cum quibus etiam Suarez tom. 2. in 3. part. quæst. 53. art. 3. in Commentarijs.

4 Sit ergo mea conclusio cum hac copia Doctorum, & secunda sententia. Dico ergo eos, qui tempore mortis, & resurrectionis Christi Domini surrexisse narrantur, non quidem ad mortalem, sed ad immortalem, & gloriosam vitam resurrexisse. Probat 1. auctoritate. Ex Div. Ambros. enarratione in Psalmum 1. ibi. Sunt qui resurrexerunt in Passione Christi, & ipsi planè beati: quia acceperunt gratiam Christi, & audierunt vocem eius, de qua scriptum est. Veniet hora quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint, vivent. Et ingressi sunt in Sanctam Civitatem: puto quod magis significat illam supernam; quam istam Jerusalem. Ex Div. Remigio in Catena, aurea Div. Thomæ, Matth. 27. Incunctanter ergo credere debemus, quia qui surgente à mortuis Domino surrexerunt; ascendente eo ad Coelos, pariter ascenderunt. Ex Anselmo Matthæi 27. Neque vlla ratione illorum temeritati fides accommodanda est, qui illos postea reverbos in cineres dicunt. Ex Eusebio Casariensi lib. 4. de Demonstratione Evangel. cap. 12. Ipsius corpus mortuum excitatum est, & multa corpora eorum, qui dormierant Sanctorum surrexerunt, vnaque cum ipso in Sanctam verique Coelestem Civitatem ingressa sunt. Ergo ex satis clara, & aperta Sanctorum Patrum sententia prædicti Sancti, qui tempore Passionis, & Resurrectionis Domini surrexerunt, ad vitam gloriosam, & immortalem surrexerunt.

5 Probat 2. A ratione multipliciter 1. Illi, qui resurgente Christo

Do-

Domino surrexerunt sub eodem statu surrexerunt ac Christus Dominus. Sed Christus Dominus gloriosus surrexit : ergo , &c. *Probat*ur mai. Christus Dominus verè dicitur fuisse *Primitiæ* resurgentium , *Primogenitusque* mortuorum. Sed ita non esset , nisi fratres suos sub eodem statu faceret resurgentes : ergo sub eodem statu surrexerunt ac Christus D. *Probat*ur min. Christum D. esse primitias resurgentium est , ipsum esse à se virtutem resuscitandi tam pro se , quam pro alijs ; & esse primogenitum mortuorum est , esse primum in prodeundo de obscura vulva mortuorum. Sed non esset prima virtus suscitandi se , & alios , educendique de obscura vulva mortuorum ; nisi sub eodem statu ac se , suos quoque fratres resuscitaret : ergo non esset *Primitiæ* resurgentium , & *Primogenitus* mortuorum , nisi fratres suos sub eodem statu faceret resurgentes. *Probo* min. Non esset prima virtus sic suscitandi pro se , & suis fratribus , si virtus suscitandi gloriosè sibi solum reservaretur , & fratres suos in alio ærumnoso statu resuscitaret : ergo , &c. *Anteced. patet*. Quia ita non esset primus in ordine , statuque resurgendi , sed vnicus : nam *primus secundus , tertius* intra eundem ordinem dicuntur : & ideò numeri ordinales appellantur. Debuerunt ergo omnes intra eundem ordinem statumque gloriosum resurgere , vt Christus propterea diceretur *Primitiæ* resurgentium , *Primogenitusque* mortuorum. *Vergetur*. Dedecebat profectò , Christum Dominum tanto amoris pondere ad ima descendentem propter homines beandos , & iam de agone laboriosissimo resurgentem , homines qui iam de statu viatorum excesserant , ad caducam iterum dumtaxat vitam revocare ; & ipsum solitariè vias mortis calcare , & vias nubium conscendere. Neque possunt non esse in eodem ordine *Primitiæ* , & fructus , *Primogenitus* , & fratres.

Dec. IV.

6 *Probat*ur 3. conclusio , & secundo à ratione ex ipso contextu deducta. De his resurgentibus ait Sacer textus , quod *apparuerunt multis* : sed hoc denotat eos gloriosos resurrexisse : ergo ad vitam immortalem resurrexerunt. *Probo* min. 1. Illa vox *apparuerunt* denotat , eos iam in statu quodam ultra statum viæ versari. Sed non in alio quam in glorioso : ergo , &c. *Probo* mai. (nam minor est certa : sancti enim non poterant statum damnationis incurrere : neque etiam in Purgatorio , quem vel non attigerant , vel evaserant , poterant resurgente Christo versari.) Hæc vox apparitio significat visionem alicuius rei insolitæ videri in hoc mundo , vel cuiuspiam defuncti iterum ad hanc auram redeuntis : vt constat ex P. Petro Tyræo de Apparitionibus. Sed id viatoribus in hac vita non competit : qui enim alij alijs obviam sunt , & videntur ; *apparere* nequaquam dicuntur : ergo talis vox apparitio pertinet ad statum ultra viam. *Probat*ur 2. Illa min. Ex illo verbo *multis*. Si in mortali corpore surrexissent ; non multis tantum , sed etiam omnibus apparuissent : ergo quia in glorioso corpore surrexerunt. *Probat*ur antecedens : Quia Lazarus , qui per virtutem Domini redux fuit in hanc vitam , & iterum mortali corpori restitutus , ab omnibus videbatur : & ipsa ratio id persuadet : tunc enim illud corpus nulla speciali dote coruscans sub sensus cadit , non secus ac antea.

7 *Probat*ur à ratione 3. Animæ eorum gloriosè resurgebant : ergo ad vitam gloriosam , & immortalem in corpore glorioso. *Antecedens patet* , quia animæ sanctorum viderunt in Christo Domino gloriam Divinitatis. Sed visio divinitatis gloria , & beatitudo nostræ animæ est : ergo , &c. *Probo* conseq. Resurrectio tam gratiosa , & sollemnis non poterat esse violenta. Sed animæ

LII

glo-

gloriosæ connaturale est vniri corpori glorioso, & ideò non nisi dispensatione divina erat in Christo cum anima beata corpus patens ærumnis: ergo si animæ gloriosæ resurrexerunt; ad corpora gloriosa resurrexerunt. *Confirmatur.* Si illi qui cum Christo surrexerunt præcise ad mortalem vitam resurrexissent; peioris extitissent conditionis, quàm illi, qui non surrexerunt. Sed hoc videtur dici non posse: ergo quia ad vitam verè gloriosam resurrexerunt. Probo mai. Qui ita resurgerent, in vitam ærumnosam, & turbulentam rursus immersi in discrimen salutis adducebantur. Et si dixeris non nisi in gratia confirmatos eos resurgere, (quod est verisimile) saltem sine dote gloriæ non poterant ab ærumnis huius vitæ, verè talis, esse immunes. Sed qui non surrexerant à cunctis liberarentur: ergo melioris conditionis extitissent hi, quàm illi.

8 Obijcies 1. Hi sancti quorum resurrectio in Sacro Textu narratur ante resurrectionem Dominicam surrexerunt. Sed si surrexissent in gloria Christus non esset Primitiæ resurgentium: ergo ad vitam dumtaxat mortalem resurrexerunt. Maior probatur ex Evangelio Div. Matthæi: nam, cap. 27. habetur hæc resurrectio Sanctorum per hæc verba: *Et monumenta, aperta sunt, & multa corpora sanctorum, qui dormierant surrexerunt.* Sed postea in cap. 28. eiusdem Evangelistæ narratur Dominica resurrectio: ergo ante hanc contigit illa. Respond. ad hoc argument. Nego mai. & ad probationem concess. mai. & min. neg. consequentiam, quæ non sequitur; sed hæc: *Ergo ante hanc narratur illa: quam concedimus.* Est enim frequentissimum in Sacris Historijs plura per anticipationem præmittere in narrationibus, si fortè ipsa opportunitas illa præinscranda poposcerit; vel quia ijs expeditis magis fluat narratio; vel quia quæ posterius narranda sunt

priorem valdè opportune occupent locum, vt cum alijs eodem respicientibus annectantur. Et ita est in præsentibus cum enim moriente Domino enarrari deberent portenta, quæ acciderant, vt mors Divini hominis mundo innotesceret; & inter hæc non parvi momenti essent quæ diebus succedentibus contingebant *vt resurrectio sanctorum*; ideò propè mortem Christi Domini referuntur, licet talis resurrectio post resurrectionem Christi contingerit. Quod licet valdè fundatè iuxta morem Sacræ Scripturæ à nobis dictum sit; nihilominus ab ipso etiam textu talis figura anticipationis in hoc casu evidentissimè, & expresse pronuntiatur: ait enim sic Sacer Textus: *Et multa corpora sanctorum, qui dormierant surrexerunt: & exeuntes de monumentis post resurrectionem eius* (nota ly post resurrectionem eius) *venerunt in Sanctam Civitatem, & apparuerunt multis.* Non ergo ante, sed post resurrectionem Domini surrexerunt, ac proinde gloriosi.

9 Obijcies 2. Si aliqui viderentur in illo tempore surrecturi maximè David, & Job, & similes. Sed hi gloriosi non surrexerunt: ergo neque cæteri. Maior constat: Quia prima gratia resurrectionis videbatur primis amicis Dei fuisse concedenda. Minor probatur 1. De David: si enim hic tunc surrexisset; quænam potuisset esse argumentatio Div. Petri qua Act. 2. arguebat ex eo quod, & memoria, & ipsum sepulchrum temporibus Apostolorum permanebat? Ergo David non surrexit. Patet antecedens: nam Div. Petrus ex verbis David: *Et caro mea requiescet in spe... & non dabis sanctum tuum videre corruptionem* argumentatur hæc Prophetice de Christo dicta esse: nam David mortuus, & sepultus fuerat: & sepulchrum eius vsque in illam diem permanebat: quasi ita argumentaretur: *David adhuc hodie in sepulchro iacet: ergo hæc Prophetice dicta fuerunt de Chris-*

to, de quotanta Prophetavit David. Ergo si David surrexisset tunc nulla esset argumentatio Div. Petri. Anteced. patet ex verbis Actuum Apostol. cap. 2. ubi postquam Div. Petrus arguens Judæos de Christi resurrectione verba superiora Psalmi recensuit, ait: *Viri fratres liceat ad vos audenter dicere de Patriarcha David, quoniam defunctus est, & sepultus, & sepulchrum eius est apud nos usque in hodiernum diem. Propheta igitur cum esset, & sciret, quia iureiurando iurasset illi Deus de fructu lumbi eius sedere super sedem eius; providens loquutus est de resurrectione Christi: quia neque derelictus est in inferno nec caro eius vidit corruptionem.* Probo 2. minorem de Job. Quia ipse de se dixit: *Et in novissimo die de terra resurrecturus sum.* Sed si gloriosus cum Christo surrexisset; non posset in novissimo die de terra surgere: iam enim cum Christo Coelum possidet: ergo Job ad immortalem vitam cum Domino non surrexit. Respond. 1. ad hoc argumentum. Negand. mai. nemo enim potest indagare speciales ut rationes divini beneplaciti, hi potius quam illi resurgerent. Potuit enim Deus velle secum resurgere illos Prophetas, qui morte violenta Dominum præsignarunt: vel virgines, utpote quos veluti Angelos terra non caperet, & quibus in Apocalypsi legitur stipatus: vel diutius in carcere illo detentos: vel (quod magis arridet) illos, qui recentius mortui fuerant, atque à tunc viventibus cogniti: unde aptiores essent ad testificandum de Christo, & fidem faciendam ijs quibus noti fuerant. Quapropter ratio desumpta pro primis amicis Dei nullius est roboris: & quidem ad negandum in particulari hos supra relatos tunc gloriosos surrexisse satis sunt probationes ibi adductæ, ut per eas solutio quoque fulciatur. Resp. 2. per instantiam ad argum. de David. Nam tale argumentum si retorquetur probat nimis, scilicet

Dec. IV.

cæt nullatenus surrexisse aliquos; quod negari non potest. Judæi enim omnem resurrectionem negabant præsertim qui erant de secta Saducæorum. Si ergo David surrexisset adhuc ad vitam mortalem; verificationem in se ipso habebant verba Davidis; ne per ea Judæi arguerentur. Dicendum ergo est Div. Petrum argumentum sumpsisse de resurrectione Davidis ante Christum, testando nimirum usque ad id tempus non accidisse: quod autem cum Christo, & in virtute Christi surrexisset potius probat pro Divi Petri argumentatione. Ad probationem de Job: Dico quod novissimus dies in phrasi Scripturæ significat quodlibet tempus valde à parte post futurum: hoc est, v. g. in temporibus Messiae, qui est Primitiæ resurgentium: unde talis textus Job verificatur si post tot sæcula defunctionis suæ cum Christo Domino surrexisset.

10 Obijcies 3. Si prædicti Sancti cum Domino ad vitam immortalem, & gloriam surrexissent; ascendente Domino cum eo pariter ascendissent. Sed id non videtur accidisse: ergo neque quod prædicti Sancti ad vitam surrexerunt immortalem. Probatur min. Si id accidisset; non est verisimile, quod ita in narratione Evangelica præteriretur, ut id nemo Evangelistarum commemorasset. Sed commemoravit nemo: ergo signum est ita non evenisse. Ad hoc argumentum. Respond. In primis instando in Angelis, quos turmatim in Ascensione suam Dominum, stipasse quis inficiabitur? Et tamen nulla de hac re in Evangelistis est facta commemoratio: fortassis ideò, quia Historiæ quæ (adhuc humanitùs) de personis gravibus attexuntur talium personarum itinera, gesta, & eventus de ipsis quasi solitariè sumptis referunt; quin de toto famulatu, & comitatu, quem ferunt mentionem faciant; eo quod id cum talibus perso-

nis spontè sua detur intelligi. Potius è contra solet commemorari si quis talium personarum alicubi non ita incedat : quemadmodum notavit Sacra Scriptura de David quando venit in Nobe ad Achimelech Sacerdotem : dicitur enim 1. Reg. 21. vers. 1. *Venit autem David in Nobe ad Achimelech Sacerdotem, & obstupuit Achimelech eo quod venisset David. Et dixit ei : quare tu solus, & nullus est tecum ?* Comitatus ergo tam Angelorum, quàm Sanctorum gloriose resurgentium spontè sua ita datur intelligi in triumpho, quem ascendens in Cœlum Dominus reportavit, ut nulla commemoratione indigeret. Igitur deinde ad formam argumenti. Respond. concessa maior. negando minor. Cuius contradictoria est expressa S. Remigij ubi supra : *Incunctanter credere debemus quia qui surgente à mortuis Domino surrexerunt ; ascendente eo ad Cœlos pariter ascenderunt.* Ad probationem minoris vel neganda est absolutè maior propter superiora ; vel distinguenda, videlicet : *Sic ut nemo commemorasset saltem in confuso.* Conced. maior. Expressè. Neg. maior. & distincta minori per eosdem terminos respectivè. Nego consequentiam. Nam de Supremo Rege Christo Domino, eiusque vita, & gestis erat totus sermo Evangelistarum : cumque iam dixissent ; quomodo Ministri erant Angeli ; & quod Sancti quoque cum Domino surrexerunt ; non opus erat adijcere eos Dominum suum in Ascensione comitatos fuisse ; licet id quodammodo innuerint per illa verba. *Et nubes suscepit eum ab oculis eorum :* Cum enim comitatus ille foret planè Cœlestis atque gloriosus ; cum nube, & à nube sursum exhiberi debebat ; occupatis antea intuentium oculis in Dominum se virtute propria elevantem.

11 Obijcies 4. Illa verba Divi Pauli ad Hebræos 11. vers. 40. *Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.* Ex hoc textu sic

arguitur. Fideles Veteris Testamenti unà cum fidelibus novæ legis debuerunt accipere consummationem repromissionis divinæ. Sed si aliqui cum Domino gloriosi surrexissent, talis repromissio unà ab utrisque non reciperetur : ergo cum Domino non surrexerunt gloriosi. Probatur minor. Consummatio repromissionis est glorificatio, in qua consummantur promissa divina : & quidem glorificatio corporum. Sed si aliqui cum Christo in corpore glorioso surrexissent corporis glorificatio non simul contingeret fidelibus Veteris testamenti, & novi : ergo, &c. Minor patet : quia illi qui cum Domino surrexerunt tunc fuerunt corpore glorificati ; cum tamen cæteri Sancti in die Iudicij extremi sint corpore glorificandi. Maior quoad primam partem patet etiam : quia idest consummatio repromissionis in quo promissum ultimum adimpletur, quod in salvatione, & glorificatione contingit. Quoad secundam partem probatur. Consummatio consistens in glorificatione animarum non potest fidelibus utriusque testamenti simul contingere ; cum Sancti Patres de lege veteri iam sint post Christi Ascensionem cum Domino in gloria animarum ; & id successivè Sanctis Novi Testamenti concedatur. Sed glorificatio corporea vel corporum omnium electorum simultanea erit in die iudicij : ergo consummatio repromissionis, de qua loquitur Divus Paulus est glorificatio corporis. Et ita, ni fallor, sentiunt Interpretes.

12 Ad hoc argumentum. Resp. 1. Neg. min. ad cuius probationem. Neg. min. Cum inserta, aut subiuncta probatione. Adhuc enim permessa interpretatione, qua nititur argumentum ; quod scilicet : *Confirmatio repromissionis sit corporum glorificatio ;* duplici ex capite posset sustineri, simul ab utrisque fidelibus tam Novi, quàm Veteris Testamenti, talem glorificationem esse suscipiendam.

dam. 1. Quia nimirum in tali resurrectione cum Christo ad vitam immortalē, & in glorioso corpore nedum aliqui Patres de lege veteri surrexerint; sed etiam alij qui ad legem novam pertinerent; v.gr. S. Josephus, & Baptista si velis, necnon plures ex cognatis, & Discipulis Christi qui tempore prædicationis exceſſerant à vita. Vnde semper verificabatur quod fides veterum Patrum non acciperet consummationem sine fidelibus Legis Gratia, prout dicebat S. Paulus; licet non de omnibus verificaretur: quia de omnibus loquebatur propositio, quæ neque universalis est neque doctrinalis cum sit propositio facti, & non iuris, & quidem facti, ut facti, si nimirum de tali glorificatione corporis intelligitur. Imò etiam loquendo de gloria animarum negari posset quod veteres PP. sine nobis eam obtinuissent propter bonum latronem, & alios, quos Christus ipse converterat. 2. Quia etiam propter eandem rationem talis propositio Div. Pauli verificaretur etiam loquendo de glorificatione extrema corporum eventura in die iudicii: tunc enim, licet aliqui, qui cum Domino surrexerunt, gloria corporum fuissent donati; numerus infinitus omnium electorum tam Veteris, quam Novi Testamenti, illis exceptis, tunc est corpore glorificandus. Cassatur ergo penitus argumentum etiam si sub prædicta interpretatione vela tetenderit ad arguendum. Quæquidem solutio ut robur accipiat; firmumque sit, talem propositionem universaliter non esse intelligendam; glorificatio Corporis Beatissimæ V. Mariæ, & per alios S. Joannis Evangelistæ, & S. Josephi iam evenerunt, cum animo, & corpore versentur in Cœlis ex speciali privilegio. Hoc autem privilegium si aliquando concedendum esse videbatur; maxime ijs, qui cum Christo Domino surrexerunt, ut essent testes resurrectio-

nis, & quidem resurrectionis gloriosæ; æquum enim est, ut si Christi deliciae sunt esse cum filiis hominum; eos quoque secum resurgentes immortalitatis sorte donaret.

13 Respond. 2. Negando minor. & ad huius probationem. Disting. mai. in qua divina promissa consummantur: *Consummatione ultimata glorificationis.* Nego maior. *Consummatione mediatrix Redemptionis.* Conced. maior. & transmissa minor. neg. consequent. Itaque illa consummatio de qua loquitur Div. Paulus non est consummatio glorificationis; sed Redemptionis, ut patet ex verbis antecedentibus ad superiora: ait enim textus, postquam retulit Sanctos Patres veteris legis, sic: *Et hi omnes testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.* Consummatio ergo debebat esse de repromissis; repromissa autem, de quibus ibi, non erant immediata glorificatio: quomodo enim si hoc ita esset Div. Paulus qui paulò superius posuerat beatos in gloria Patres veteris legis postea dixisset: *Non acceperunt repromissionem;* cum in repromissione glorificationis gloria animæ potius supponere deberet? Igitur intelligenda est de consummatione Redemptionis in qua Christus Dominus dixit: *Consummatum est:* Et de qua Div. Paulus ait: *Ut una oblatione consummaret sanctificatos: in ea enim delens quod adversus nos erat Chyrogaphum decreti mortis, & inferni portas Salvator noster dirupit.* Ita Pat. Cornelius, qui in hunc locum sentit nobiscum, & ait: *Hunc esse sensum patet: quia totus Epistolæ scopus est docere salutem, & beatitudinem nemini per legem, & vetus Testamentum; sed omnibus per Evangelium, & Novum Testamentum, putà per Christum, obtingere.* Quod autem consummatio repromissionis intelligenda non sit de consummatione exequutiva ultimatae glorificationis.

ificationis in facto ; sed de perfecta acquisitione iuris ad hanc glorificationem acquisiti quidem in perfecta Redemptione ; poterit declarari quodam exemplo. Si enim Redemptor Religiosus de Sacra Familia vel Trinitaria, vel Mercedaria, traditis pecunijs Principi Mahometano contractum Redemptionis absolveret ; & ius plenum, & planum ad abeundum cum Redemptis impetraret ; consummata quidem redemptio posset iam dici : & , si talis Redemptio fuisset promissa , posset appellari : *Consummatio repromissionis* ; licet postea iustis de causis horum , vel illorum liberatio differretur. Sic ad nostrum casum. Consummatio Redemptionis , vel repromissionis potuit vocari consummata Christi Redemptio, in qua cunctis salutis æternæ fuit ius adquisitum ; etsi respectu plurium executiva salvatio , & glorificatio adhuc penderet. Fovet hanc interpretationem ipsum verbum Græcum *Teleiothosi* per quod talis consummatio significatur : nam tale verbum in rigore significat *dedicari* , *inaugurari* quasi nimirum talis consummatio ibi significata non ideò desineret esse initiatio , & inauguratio ad gloriam.

14. Obijcies 5. Ad idem assumptum de gloria corporis illa verba Apocalyps. cap. 6. *Et dictum est illis ut requiescerent modicum tempus , donec compleantur conserui eorum , & fratres eorum.* In quibus verbis videtur significari iuxta expositionem Doctorum , in ordine ad accipiendum præmium gloriæ corporis complendum esse prius omnem numerum electorum. Ex quo sic: hoc complementum solum erit in die iudicii. Sed si aliqui gloriam corporis in Resurrectione Domini accepissent ; falsa essent talia verba de tali expectatione , & complemento conseruorum ad accipiendum tale præmium: ergo prædicti Sancti non surrexerunt gloriosi. Ad hoc argumentum. Respond. dist.

maior. *Hoc complementum ritè , & rectè in talibus verbis accommodatum , & intellectum.* Neg. maior. *Hoc complementum non ritè in talibus verbis intellectum.* Conc. maior. & disting. minor. *Falsa essent talia verba ritè intellecta.* Neg. minor. *Perperam intellecta.* Conced. minor. & neg. consequent. Talia ergo verba cum erudito Patre Ludovico Alcazar in Apocalyps. ita intelligenda sunt quatenus illis, quibus dicebantur, solum dictum esset ut quiescerent à vindicta Judæorum , quousque hi complerent sua cæcitate numerum Martyrum : ita enim se Deus explicabat , ut & testaretur desertionem Judæorum, & amorem Martyrum. Quæ expositio aperta fiet ipso contextu attente perlecto à versic. 9. „ vbi ita dicitur. Et cum aperuisset „ sigillum quintum vidi subtus altare „ animas interfectorum propter verbum Dei , & propter testimonium, „ quod habebant , & clamabant voce magna dicentes. Usquequo Domine (Sanctus , & verax) non iudicas , & non vindicas sanguinem „ nostrum de ijs , qui habitant in terra. Et datæ sunt illis singulæ stolæ „ albæ: Et dictum est illis ut requiescerent modicum tempus adhuc donec „ nec complerentur conserui eorum, „ & fratres eorum , qui interficienti sunt , sicut & illi. Data ergo hac expositione , quæ videtur litteralissima complanatur protinus argumentum.

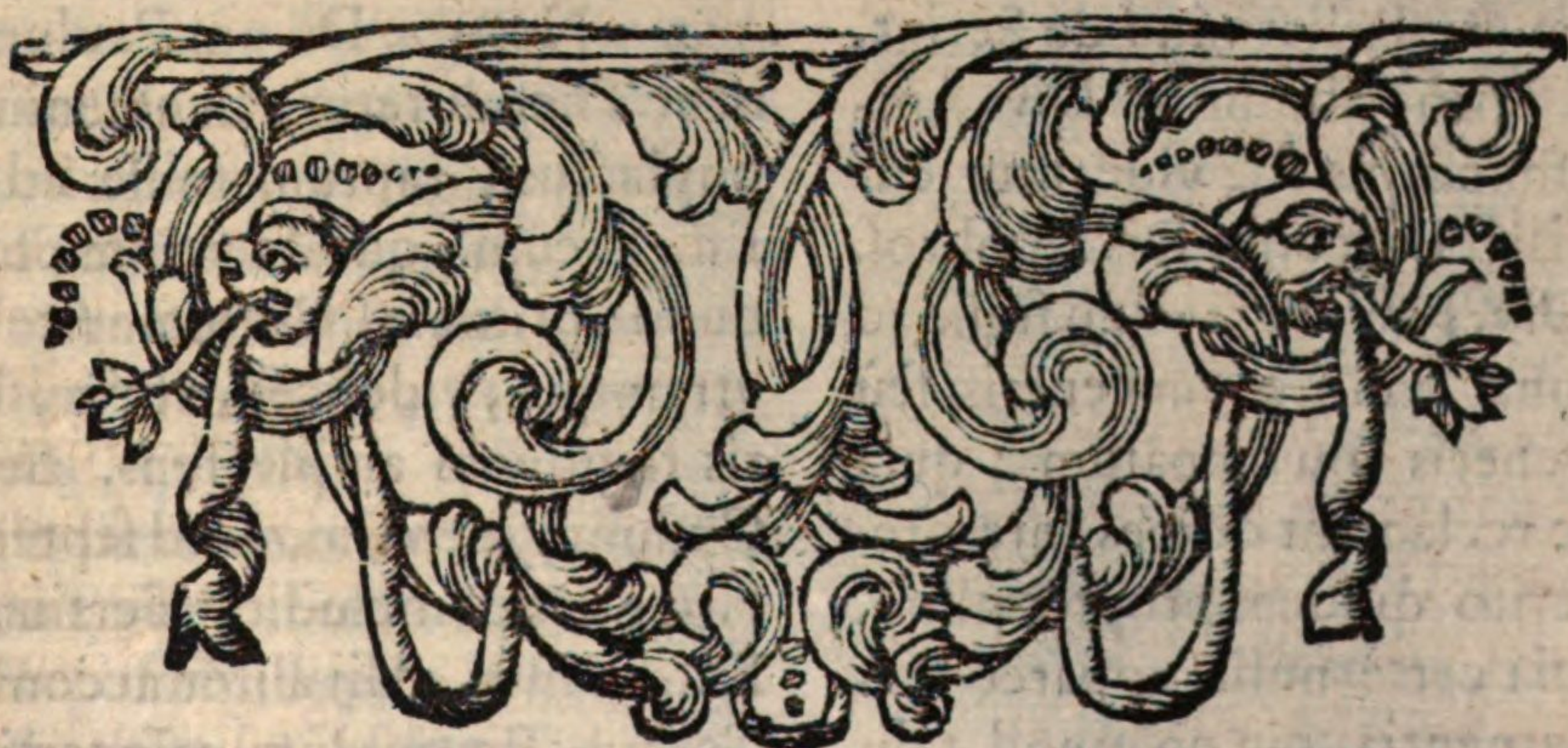
15. Obijcies 6. Christus Dominus est Primitiæ resurgentium. Sed si plures Sanctorum cum Christo ad vitam immortalem , & gloriosam surrexissent ; Christus non esset Primitiæ resurgentium : ergo prædicti Sancti cum Christo non surrexerunt ad gloriam, & immortalem vitam. Probatur min. Esse Primitias resurgentium denotant aliquem primatum , & prioritatem in resurgendo. Sed si Sancti in eodem ordine gloriæ, & in eodem tempore cum Christ-

Christo surrexerunt ; nullum primatum aut prioritatem habuit Christus D. in resurgendo : ergo si dicti Sancti surrexerunt gloriosi ; Christus non esset Primitiæ resurgentium. Ad hoc argumentum respondeo negando min. & ad eius probationem rursus negando min. Quamquam enim Sancti , de quibus est quæstio, simul tempore cum Christo surrexissent , & etiam intra eundem ordinem gloriæ ; locus manebat ut Christus Dominus primatu dignitatis , potestatis , & prioritatis in resurgendo gauderet : quia Christus prior in potestate surrexit eo quod ipse in virtute sua ; & cæteri in eius virtute surrexerint : unde , etiamsi simul intra idem instans Christi, & Sanctorum facta fuerit resurrectio ; nihilominus semper Christus prior natura resurgeret utpotè cuius suscitatio esset causa suscitationis cæterorum. Habebat insuper primatum dignitatis in resurgendo : quia Christus Dominus propter divinitatem collocabatur in altiori ordine gloriæ scilicet essentiali ; & non participato : gloria enim Divinitatis iam supra totum suppositum divinitus redundabat : Sancti autem semper intra ordinem gloriæ participatæ resurgerent. Vel si ordo gloriæ sit vnicus ; Christus in elevatissimo gradu resurgeret gloriæ respectu Sanctorum , quo sibi ius

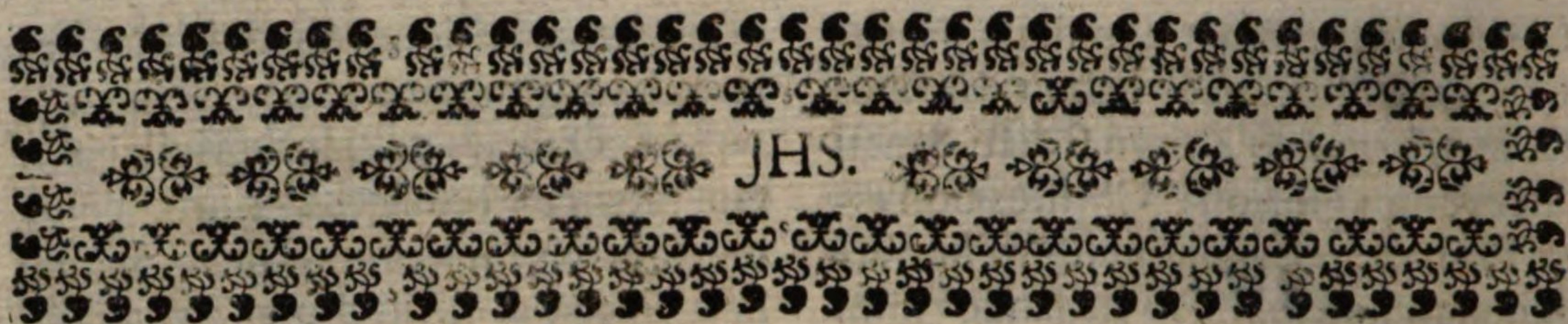
primitiarum ratione dignitatis in resurgendo adrogaret.

16 Obijcies 7. Hoc privilegium tam singulare resurgendi præter communem legem ante Diem Judicii non videbatur silentio prætereundum esse ab Scripturis , Ecclesia , & Patribus. Sed ab Scriptura , & Ecclesia non traditur , & à Patribus pluribus negatur : ergo non fuit. Respond. In primis insto argumentum , in Joanne Evangelista , & Div. Josepho quos in Coelo ferunt corpore glorioso versari. Deinde respondeo : & dist. mai. *Omnino , & tam confusè , quàm clarè. Conced. mai. Quoad expressam narrationem præcisè. Neg. mai. & distincta respectivè min. neg. conseq.* Quia sicut celeberrimum privilegium immunitatis Beatissimæ Virginis Mariæ non omnino expressè in Scripturis quoad particularem narrationem traditum invenitur ; & nihilominus ita est ; & illud Ecclesia , & Patres ex Scripturis Colligunt : sic similiter in nostro casu ; etsi in hoc Sanct. Mater Ecclesia sinat currere opiniones doctorum. Et quidem Sacra Pagina dum dicit : *Multa corpora Sanctorum* post resurrectionem Domini surrexisse , satis rem indicat ut supra nos sumus argumentati.

(s)

QUÆS-

QUÆSTIO OCTAVA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

ET SCIO HUIUSMODI HOMINEM SIVE IN corpore , sive extra corpus nescio , quoniam raptus est in Paradysum. 2. ad Corinth.

cap. 12. vers. 3.

A R T I C U L U S.

AN VNICUS , AN DUPLEX FVERIT RAPTVS
Div. Pauli in Cœlum , & Paradysum?

NOTABILIA.

1

OTO primò : Tertium Cœlum non ita ad sonum verborum , & rigorem sumendum esse in hoc casu , quemadmodum sumpsisse videtur Author quidem commentariorum quæ ex Bellarmino de Script. Ecclesiast. falsò tribuuntur Div. Ambrosio ; cum potius esse videantur cuiusdam Hilarij Diaconi , Div. Ambros. asserens , Div. Paulum raptum fuisse ad Cœlum Lunæ , vel Cœlum veneris , seu nomine veneris nuncupatum ; quia contra hoc reclamant omnes Interpretes , & meritò quidem propter plura. Primo , quia certè nulla apparet specialis congruentia , in eo quod talis raptus ita Mathematicè accipiatur , ut fuerit ad Cœlum huius Planetæ potius , quam alterius. Secundo , quia de nu-

mero Cœlorum satis est ambigua sententia tam inter antiquos , quàm inter modernos , ut satis monstratum est in primo tomo huius nostræ Palæstræ quæstione de firmamento. Tertio , quia si invenitur aptior congruentia , ut Cœlum Empyreum vocetur tertium Cœlum , planior intelligentia resultat , inde.

2 Noto 2. Divum Paulum , ut tenent Theodoretus , Æcumenius , Theophylactus , raptum fuisse ad Cœlum Empyreum , quod tertium putant , eo quod primum Cœlum sit aereum , utramque , videlicet , aeris , & ætheris regionem amplectens. Secundum Cœlum Sydereum , quod septem Planetarum sedes includit. Tertium autem Empyreum. Alij aliter accommodant Cœlum Empyreum esse tertium Cœlum , & si numerus Cœlorum sit amplior. Mihi autem in hac re placet noster Cornelius , qui dicit , Cœlum

Em-

Empyreum appellari tertium per Hebraismum : cuius in Idiomate numerus tertius complementum significat : quare illa verba : *Raptus est usque ad tertium Caelum* ; sic ducit interpretanda : *Raptus est usque ad summum Caelum*. Cui addo ego quod hæc acceptio ad alia Idiomatica etiam se extendit ut videre est in Græco : dicimus enim Trismegistros, id est, *ter maximus* : in latina *ter beatus* dici solet beatissimus : in Gallico *tres bonne*, est idem, ac *optimus*. Nec non illæ Phrasæ Hispanæ : *Requerido por tres vezes* ; à *tres vâ la vencida*. Innunt in tertio numero rei terminum ab hominibus esse præfixum mutuaë explicationis gratia. Non secus ac Philosophi, ut inter se disputent de qualitatibus, secum conveniunt de intelligenda intensione in gradu octavo, licet qualitas intensa crescat ad mille. Itaque omnem vim suæ ponderationis humanæ homines ad tres omninò gradus pertrinxerunt, scilicet, positivum, comparativum, & superlativum. Trinitas enim est omnia.

3 Noto 3. quando dicitur : Div. Paulum raptum fuisse in Paradysum, non debere intelligi de Paradysio illo, in quem post creationem translatus fuit Adam : tum quia talis Paradysus modo iam non existerat, seu non existerat, ut probabiliter defendimus in quæstione de Paradysio : tum quia in tali textu sumitur Paradysus metaphorice pro suavitate, & omnium sensuum fruitione dulcissima, quam in tali raptu fuit Paulus expertus : tum quia ad quid opus erat Paulo tali itinere in Paradysum Terrestrem, ut audiret arcana verba, quæ Deus ubique ibi in corpore existenti poterat, anima sursum elevata, ei communicare, & infundere?

4 His positis, duplex in hoc puncto potest recenseri sententia. Prima tenet, unicum, & eundem fuisse raptum, quo Div. Paulus tum ad tertium Caelum, tum ad Paradysum raptus est. Dec. IV.

se narratur. Quam sententiam tenere videntur Theodoretus in hunc locum. August. 12. de Genes. ad litteram, cap. 28. & Div. Thom. expressè, 2. 2. quæst. 175. art. 3. ad 4. Justinianus in Epist. Pauli in hunc locum. Secunda sententia defendit, fuisse duplicem raptum. Hanc tenet Epiphanius Hæres. 64. Gregor. Nisenus de Opificio sex dierum, Æcumenius, & Theophylactus in hunc locum. Elias Cretensis ad orationem secundam de Theologia. Cyprianus de Exhortatione Martyrij. Gregor. lib. 18. Moral. cap. 5. Anselm. & Author Commentariorum, quæ tribuuntur Hieronymo, Haymo, Ambros. & Primasius in hunc locum : Salmeron, & alij apud ipsum. De utraque verò sententia sic fatur Justinianus in hunc locum : *Habet utraque sententia ex RR. Sectatores suos, nec facile defini-ri potest, utra sit preferenda, nisi quod prior (quæ nostra est) Authorum multitudine, ac antiquitate potior; posterior rationis subtilitate firmior videtur.*

5 Sit nostra conclusio cum 2. sententia, qua dicimus : duplicem raptum fuisse : alterum in tertium Caelum, alterum in Paradysum. Probatur 1. autoritate Patrum : 1. Epiphaniij, ubi „ supra sic aientis : Duas revelationes „ magnas se vidisse indicat, cum bis „ assumptus sit evidenter : semel qui- „ dem usque ad tertium Caelum ; se- „ mel verò in Paradysum. Secundo Pri- „ masij ita dicentis : Quod iterum re- „ petit, sive in corpore, sive extra „ corpus nescio, ostendit alteram fuisse „ visionem. Tertio Haymonis in eadem „ verba : Bis raptum se dicit Aposto- „ lus : primum ad tertium Caelum ; „ postea in Paradysum : non illum „ Paradysum Terrenum, ubi quon- „ dam fuit Protoplastus, sed in „ Coelestem Paradysum. Quarto deni- „ que Æcumenij sic loquentis : Dictum il- „ lud sive in corpore, sive extra corpus „ nescio, secundo repetit, non ita, ut „ quis

„ quis putare posset battologum esse,
 „ & superflue de eodem raptu utrum-
 „ que dicere; sed illud quidem de rap-
 „ tu ad Cœlos, hoc autem rursus de
 „ raptu inde in Paradysum. Ergo iux-
 ta Patres raptus Div. Pauli non fuit
 unicus, sed saltem duplex.

6 Probatur 2. Ratione multipli-
 citer deducta super textum Pauli, cu-
 ius hæc sunt verba: *Veniam autem ad vi-
 siones, seu revelationes... scio hominem in
 Christo ante annos quatuordecim (sive in
 corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit)*
raptum huiusmodi usque ad tertium Cœlum,
& scio huiusmodi hominem, sive in corpore,
sive extra corpus nescio, Deus scit, quoniam
raptus est in Paradysum. Ex quibus ver-
 bis sic argumentor 1. Paulus dixit, se
 venisse ad visiones, & revelationes: er-
 go non fuit unica, sed saltem duplex.
 2. Paulus facit duplicem Commemo-
 rationem articulatè, & clarè distinc-
 tam, vnam post aliam, ibi: *Scio homi-
 nem rursusque, & scio huiusmodi hominem.*
 Sed si non fuisset duplex factum; re-
 dundans vitiosè fuisset Paulus in com-
 memorando idem per idem, ut dicitur,
 & immediatè vnum post aliud: ergo
 duplex fuit raptus. 3. Quia illa verba:
Sive in corpore, sive extra corpus nescio, &c.
 Simul cum alijs certè tam crassè re-
 dundarent, & vitiosè repeterentur, nisi
 casus esset duplex; ut vix id homini
 rusticissimo tolerabile fuisset; quantò
 minus usurpabile à disertissimo Paulo:
 ergo, &c. 4. Denique quia suaptè na-
 tura ipsamet distinctio verborum ex se
 fert distinctionem conceptuum. Sed
 Div. Paulus in primo raptu ponit pro
 termino tertium Cœlum, & in secun-
 do ponit pro termino Paradysum: er-
 go quia voluit duplicem raptum dis-
 tingui, & vnam ab altera visione satis
 discerni.

7 Obijcies 1. Si duplex in eo tex-
 tu raptus significaretur, duplex quo-
 que temporis commemoratio erat fa-
 cienda; sed unica fuit temporis desig-

natio facta in tali narratione: ergo
 unicus fuit raptus. Probatur maior:
 tum quia Div. Paulus fecit commemo-
 rationem temporis, & non videbatur
 maior esse ratio, ut assignaretur tem-
 pus primi, quam secundi raptus. Tum
 quia re vera, si fuit duplex raptus, in
 eodem tempore esse non potuit. Ad
 hoc argument. Resp. 1. disting. maior.
 Si fuisset duplex raptus eveniens *annis
 diversis.* Permitto mai. Eodem anno. Neg.
 mai. & disting. min. Fuit unica com-
 memoratio, vel designatio temporis:
*Claudentis utrumque raptum ibi eodem filo
 narrationis comprehensum.* Concedo mi-
 norem: *Designantis unicum raptum.* Ne-
 go minor. & conseq. Cum enim, ut
 nos opinamur Div. Paulus raptus fue-
 rit eodem anno semel, & iterum: (vnus
 enim Dei raptus disponit ad alium) est
 admodum verisimile, quod Paulus ac-
 cedens ad commemorandos raptus, at-
 que visiones, duplicem illum sibi tam
 proximum unica temporis, sed lata cir-
 cumscriptione concluderet, dicens: *An-
 te annos quatuordecim, &c.* Respond. 2.
 disting. maior. Si titulus commemorandi
 contentus erat unica commemoratione. Ne-
 go maior. Si secus. Permitto, & dis-
 tincta minori respectivè. Neg. conseq.
 Titulus enim, seu motivum talis com-
 memorationis cum unica temporis de-
 signatione videbatur esse contentus:
 siquidem animus Pauli videtur fuisse
 signare annum, quo coepit esse Cœles-
 tis, largiente Domino. Hic autem an-
 nus iuxta Cornelium fuit nonus suæ
 conversionis, à Nativitate Christi 44.
 & Claudij Imperatoris secundo: in quo,
 iubente Spiritu Sancto, ordinatus est
 cum Barnaba Apostolus, & Doctor
 gentium. Signato ergo hoc tempore,
 & exordio immissionum Cœlestium,
 saltem celebriorum; deinceps specia-
 lius designare tempus, necessarium non
 erat. Vel aliter cum Salmerom: ani-
 mus Pauli erat, ostendere, se non esse
 novitium in Cœlestibus; & quantus
 esset

esset impræsentiarum coram Deo, ut ipsi fidem haberent. Ad hoc autem unica temporis indicatio serviebat, & erat satis.

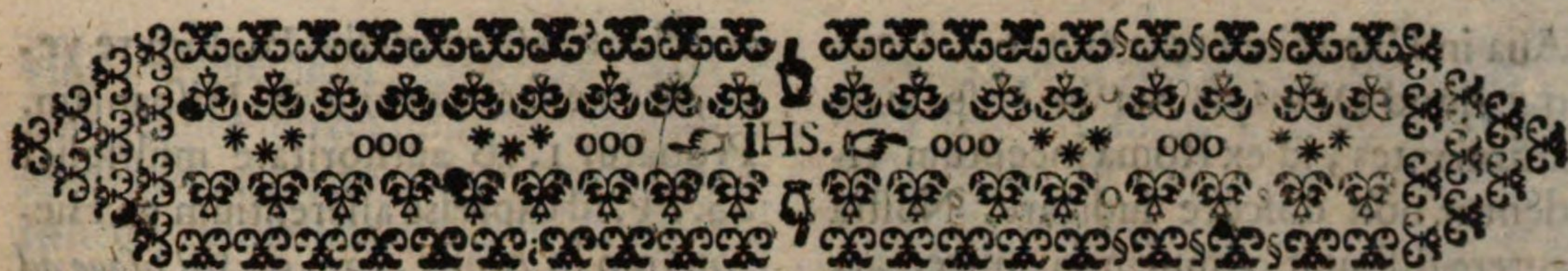
8 Obijcies 2. Non est credibile, Div. Paulum narrasse duplicem raptum suum, & quod de altero narraret, se aliquid vidisse, & audisse; de altero verò penitus conticeret. Sed solum de secundo raptu in Paradysum narrat, se vidisse, & audisse arcana verba, quæ non licet homini loqui: ergo quia licet raptus duplex sit quoad speciem, tamen revera fuit vnicus. Maior constat: ut quid enim narrandus erat raptus, nisi propter indicandam visionem, aut revelationem in ipso perceptam? Ad hoc argumentum. Respond. distinguendo minorem: Et narrat quæ viderat, & audiverat solum de raptu 2. Nego minorem: Simul de 2. & 1. Concedo minorem, & nego consequens. Cum enim ambo raptus quoad mirabilia, quæ viderat, & audiverat, atque utriusque narrationem fuissent pares sub eadem narratione comprehendit utrumque. Cuius argumentum est clarum; quia ex omnium sententia rectè se explicuisset Div. Paulus, si in hunc modum fuisset locutus: *Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim primò raptum huiusmodi usque in tertium Cælum, & scio, huiusmodi hominem, quoniam secundo raptus est in Paradysum; & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Ecce in his verbis expressa numeratione distinguit duplicem raptum, & semel exponit, se audivisse: *Arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Quis tamen interrogo, hæc verba audita ad utrumque raptum non retulisset, eo quod super utrumque pariter cadere videretur talis auditio arcanorum? Similiter ergo licet per voces manifestas uterque raptus non sit distinctus: nihilominus ea, quæ audita referuntur, super utrumque indiscriminatim cadere censendum est: præsertim cum utrique suapte natura possint accommodari.

9 Obijcies 3. Eatenus talis textus de duplici raptu esset exponendus, quatenus alioqui Apostolus vitiosa, & superflua recantatione quadam eundem raptum repetivisset, si fuisset vnicus. Sed licet fuisset vnicus, in verbis Pauli nulla superfluitas vitiosa apprehenditur, sed potius commoda, & rite partita distributio verborum: ergo nullum est fundamentum ad asserendum duplicem raptum. Probo minor. verba Div. Pauli ita sunt distributa, ut ita se explicet, 1. generatim dicendo: *Se raptum ad tertium Cælum:* & postea speciatim dicit: *Raptum esse in Paradysum,* significando per Methaphoram Paradyli, quanta fuerit omnium sensuum in eo raptu suavitate perfruitus. Sed explicare se primo in genere sursum raptum ad Deum, & deinceps speciatim exponere, quid in ea elevatione perceperit, est ordinatissimus modus se explicandi, etiam si taxaretur ad rigorem oratoriæ, & Dialecticæ: ergo Div. Paulus in suis verbis accommoda verborum, & non superflua distributione se explicuit. *Confirmatur:* si aliquid vitiosè repeteretur, maximè illa verba: *Sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit;* sed adhuc illa cum vitio superfluitatis non repetuntur: ergo tale vitium non invenitur. Probatur minor. Sæpè Personæ Mysticæ cum sese explicant de divinis immissionibus, passim veluti importunè, interferunt: *Deus scit: oculis, an mente nescio, &c.* Quia modus communicationis est nimis altus: ergo eadem reverentiali dubitatione, & Sancta geminatione verborum uti potuit Div. Paulus, sine vitio superfluitatis. Ad hoc argumentum. Respond. permissa maiori, negando minorem: ad cuius probationem. Respond. negando assumptum, & expositionem penitus voluntariam, & licet subtilem, tamen inductam ad sustinendum vnicum fuisse raptum contra textum, & contra veri-

similitudinem eventus. Dixit enim D. Paulus in verbis proximè antecedentibus : *Veniam autem ad visiones, & revelationes Domini.* In quo exordio pluralitas visionum, & revelationum explicanda promittitur. Cur ergo adhuc quando expressè ipsas repetit Paulus, nos illas coarctabimus ducti levi fundamento, quod, nimirum, quasi Synonoma sit utriusque narratio : præterquamquod enim pro excelso Spiritu Pauli debet stare possessio, seu præsumptio de eo, quod non semel sursum à Domino raperetur, cum fuisset vas electionis, ut nomen suum coram gentibus deportaret; etiam debemus non ignorare in personis contemplationi deditis sæpè sæpius raptus simillimos inveniri, & ferè non, nisi Synonimis vocibus explicabiles, quin propterea ex loco, & tempore, & repetitione ipsa manifestè convincantur esse distincti. Et quamquam non inficiet illam vocem *Paradysum* sumendam esse Methaphoricè; sed revera adhuc retenta ipsa Methaphora, sumenda est pro delicijs loci, & non pro delicijs personæ: neque satis se explicaret in specie D. Paulus postquam se explicuit raptum in genere; nisi ulterius aliquid de mira illa sensuum suavitæ tetigisset, priusquam ad arcana verba commemoranda pervenisset. Propter quæ omnia fundatius credendum est, textum exponi debere de raptu duplici; quorum in altero nominatur *Cælum* propria voce, quo ascendit

Paulus; & in altero locus, quo ascendit voce variante per Methaphoram, distinctionis causa nominatus est *Paradysus*. Ad confirmationem. Resp. concess. mai. neg. minor. & concessio anteced. (etsi sæpè cum aliquo vitio superfluitatis propter excessum timiditatis.) Nego consequ. Debemus enim valdè distinguere timidam foeminam exponentem suam visionem coram confessario cum maxima anxietate, & timiditate muliebri; & animosum excelsumque virum D. Paulum suam revelationem exponentem, tamquam Doctorem, & quasi quid Canonicum Corinthijs eam intimantem: nam in simili foemina, vel persona spiritali sui sollicitudine intimidata vitio superfluitatis non vertitur, quod utcumque se explicet, & his, vel illis devotis verbulis suam narratiunculam interpellat: debetur enim tum sexui, tum anxietati præsentis largior indulgentia verborum. At in spiritu Div. Pauli præexcelso, Spiritu Sancto plenissimo, & instar Magistri Ecclesiarum rem proponente, non posset non esse vitiosum in unica visione narranda, & rem ipsam repetere, & dubitativa illa verba intra quatuor lineas bis repetere, & pronunciare. Ne ergo id tanto Doctori adscribamus; & ipsum de Coelestibus raptibus locupletem esse testemur, duos malumus raptus, quam unicum in tali textu exponere, & defensare.

QUÆSTIO NONA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

CUM IN HISPANIAM PROFICISCI CÆPERO.

Paulus ad Roman. 15. versic. 24.

ARTICULUS.

UTRUM PAULUS APOSTOLUS VENERIT
in Hispaniam?

NOTABILIA.

IOTO primò: Certum esse Apostolum Paulum non ivisse in Hispaniam in eo tempore, in quo videbatur tale iter constitui: volebat enim postquam Hierosolymis Eleemosinas ex Achaia, & Macedonia redactas distribuisset, ire Romam statim, & inde in Hispaniam proficisci. Res autem illi præter cogitationem evenit, quippè cum Hierosolymam pervenisset, à Judæis captus, & carceri mancipatus est, ubi per bienium vno milite custodiente, detentus aliò proficisci non potuit, quousque tandem quinto Neronis anno vinculis ex solutus liberam quocumque mallet adeundi facultatem obtinuit: Transierunt autem exinde usque ad tempus martyrij omninò novem anni, in quorum spatio disquiritur, num venerit in Hispaniam, quemadmodum ante vincula huc venire decreverat?

2. Noto 2. Pro hac nostra disputatione dirimenda, non esse necessarium scire, an statim ac vinculis liberatus est, immmediatè in Hispaniam venerit, quin prior aliam regionem invisisset? Vtriusque partis non deest aliquod fundamentum: Sunt enim aliqui textus ex Epistolis eius, in quibus apparet profecto, eum priusquam in Hispaniam, alio se contulisse, ut sunt illa verba ad Philippenses scripta ex vinculis suis: *Confido in Domino, quoniam ipse veniam ad vos cito.* Et ad Philemonem: *Para mihi hospitium, nam spero per orationes vestras donari me vobis.* Ac tandem cum esset in Italia iam à vinculis absolutus, scripsit ita ad Hebræos: *Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum, cumque si celerius venerit, videbo vos.* Ex quibus omnibus in eas partes Paulus videtur profecto profectus: Ex altera autem parte congruentia est. 1. Animus resolutus veniendi in Hispaniam, & nulla ratio differendi hoc consilium. 2. Quod ex Roma citius fortè quam ex Græcia, vel Asia

Asia in Hispaniam perveniret. 3. Denique quod DD. ipsi iter in Hispaniam affirmantes, id ex Roma inceptum videntur non obscure iudicare. Nostra autem disputatio hunc non miscet articulum; sed dumtaxat disputat: *An re ipsa Paulus venerit in Hispaniam, necne; si vè alias prius regiones inviserit, si vè secus?*

3 In hac quæstione duplex extreme opposita memoratur sententia, quarum prima tenet Divum Paulum, esto venire in Hispaniam decrevisset, nihilominus occupationibus, vel Dei monitu detentum, id in re non perfecisse: Ita probabilius censet Angelicus Doctor Sanctus Thomas in Epist. ad Rom. Dominicus Sotus in eandem Epistolam, atque pro ea videntur stare Gelasius Papa in Decreto, cap. 22. quæst. 11. Item Innocentius Papa in Epist. ad Decretum. Secunda verò sententia per oppositum asserit, Div. Paulum venisse in Hispaniam. Hanc tenent plures Sancti PP. Hieronymus in cap. 5. Prophetiæ Amos, & in cap. 11. Isaia, Hippolytus Martyr in Libello de 72. Discipulis, Atanas. ad Dracontium, Cyrillus Hierosolymitanus Cathechesi 17. Epiphanius Hæres. 27. Chrysost. hom. 7. de Laudibus Pauli, Theodoretus in cap. ultim. Epistol. 2. ad Timotheum, Sophronius, Episcopus Hierosolymit. in Serm. de Natali Apostolorum, Sanctus Gregorius lib. 31. Moralium, cap. 32. Beda in Martyrologio, & super caput ultimum Actuum Apostolorum, Anselmus in Epist. ad Rom. Martyrologia tam Græca, quam Latina, ubi agunt de Paulo Episcopo Narbonensi, Baronius in Martyrologio 22. Martij, & in Annalibus anno 61. Pererius in Epist. ad Rom. cap. 15. Tostatus in Genesim, cap. 33. citans insuper Isidorum, Lucam Tudensem in Chronicis, & Joannem Ægidium Zamorenses.

4 Cum quibus omnibus est nostra

conclusio, asserens Div. Paulum re vera, & in effectu venisse in Hispaniam. Probatur 1. ab autoritate multiplici SS. PP. id expressè asserentium ex Hieronymo in Amos, cap. 5. *Sed usque ad Hispanias tetenderit.* Et in Isaia 11. *In Hispaniam portatus est navibus.* Cyrillus Hierosolym. Cathechesi. 17. *Qui regiam usque urbem instituebat, & in Hispaniam usque promptitudinem predicationis extendit.* Epiphanius Hæres. 25. ait paucis verbis: *Paulus in Hispaniam profectus est.* Theodoretus in 2. ad Timoth. cap. ultim. *Fuit Paulus absolutus, & in Hispaniam profectus est.* Chrysostom. hom. 7. de Laudibus Pauli id dicit, & repetit hom. 76. in Matthæum per hæc verba: *Videas enim ab Hierosolymis ad Hispaniam usque currentem: nam cum Roma biennium exegisset in vinculis, tandem dimissus est, deinde in Hispaniam profectus in visit illic Judæos quoque.* Idem Gregorius, Beda, Anselmus: ergo ex autoritate Sanctorum Patrum luculenter evincitur, Div. Paulum in Hispaniam re ipsa advenisse.

5 Prob. 2. à ratione: Quia notissima erant vota Div. Pauli adeundi in Hispaniam; sed in Peregrino Apostolico incredibile est talia, & tam Sancta Vota non explevisse: ergo re vera complevit, & venit. Maior constat: Tum ex verbis Epist. ad Rom. 15. vers. 24. *Cum in Hispaniam proficisci cœpero.* Tum ex Occumenio in hunc locum aiente, Paulum sæpè inculcare nomen Hispaniæ, ut ostenderet vehementem amorem suum erga Hispanos. Prob. min. Eatenus talia vota non explevisset, quatenus post vincula, vel fuisset occupationibus, vel Dei monitu retardatus, vel tempus illi non superfuisset ad tale iter adornandum, & perficiendum; sed in primis habuit tempus novem annorum, ut bona Chronologia tradit, & nos in notabilibus non disputamus, sed supponimus; & insuper neque constat de prohibitione Di-

vina, neque de occupationibus tot, & tantis, quæ novennium illud penitus absorberent: ergo in Peregrino Apostolico, cuiusmodi erat Paulus, & iter cupiente in Hispaniam, admodum, incredibile est, talia, & tam Sancta Vota non explevisse.

6 Obijcies 1. Gelasium Papam in Decretis, cap. 22. quest. 11. his verbis: Beatus Paulus non ideò fefellisse, credendus est, aut sibi contrarius extitisse, quod cum ad Hispaniam iterum se promississet, dispositione Divina maioribus occupatus causis, implere non potuit, quod promisit, quantum enim ipsius voluntatis, interfuit hoc pronunciavit, quod re vera voluisset efficere, quantum vero ad divini decreta consilij, quæ ut homo non potuit, licet Spiritu Dei plenus, agnoscere; superna prætermisit dispositione præventus, licet enim Propheticum spiritum haberet; Prophetis tamen non omnia revelantur, ut patet ex 4. Reg. cap. 4. dicente Eliseo anima eius in amaritudine est, & Dominus celavit à me, & non indicavit mihi. Ex quibus verbis manifestè inferitur B. Paulum non venisse in Hispaniam: ergo conclusio falsa est. Ad hoc argument. Respond. disting. anteced. Non venisse tunc, cum promisit. Conc. antec. Nunquam venisse. Neg. antec. & conseq. Est igitur certum, ut Gelasius memorat, quod Paulus iustis de causis occupatus fuit, ne veniret in Hispaniam illo tempore, quo decreverat, quemadmodum in notabili primo prædiximus. Intentum autem Gelasij, ut constat ex materia ibi tractata, erat, dicere non esse fallacem promissorem illum, qui ex animo rem promittit, quamquam postea iustis de causis rem, quam promiserat, non adimpleat, & pro hac doctrina fulcenda affert exemplum Pauli; sed in hoc dicto Gelas. alterum declarat ut certum & alterum solum accepit ut dubium.

Declaratur ut certum, quod qui verè ex animo promittit, quamquam postea iustis de causis cogatur non adimplere, non est illusor in promissione. Pro hac autem doctrina explicanda adducitur exemplum, opinabile, & in sua probabilitate relictum iuxta sentiam contrariam, tenentem, quod Paulus post vincula impeditus fuit, ne in Hispaniam usque adveniret. Quare licet esset opinabile quoad factum; non tamen quod ius, & doctrinam: quia apud utrosque DD. certum est quod si Paulus non venit alioqui impeditus; suæ promissionis reus non extitit. Respond. 2. Gelasium ibi ut Papam, & ex Cathedra non fuisse loquutum, sed ut particularem Doctorem, unde argumentum facit solum probabile, & est solutio Pererij.

7 Obijcies 2. Verba Div. Thom. in Epistol. ad Roman. *Videtur Apostolus in hoc loco falsum dixisse, nunquam enim in Hispaniam ivisse legitur, quippe in Jerusalem captus fuit, & inde Romam in vinculis perlatus est, ut habetur act. ultimo, & ibi est occisus simul cum Petro.* Ex quibus verbis constat D. Thom. opinari Paulum non venisse in Hispaniam: ergo non tenet conclusio. Ad hoc argument. Respond. 1. Autoritati Div. Thomæ reponendo plurimos Patres, & Doctores Ecclesiæ in contrarium sentientes, & supra exhibitos. Respondeo 2. Ex eadem doctrina, quam dedimus ad Gelasium, quem secutus esse Doctor Angel. videtur, & eandem constabilire doctrinam siquidem dicit: *Potest melius dici, quod Apostolus falsum non dixit, quia tunc volebat, & statuebat facturum se quod dicebat. Verba itaque eius declarant voluntatem, & propositum, quod tunc habebat; non autem futurum eventum, qui incertus erat ipsi, & sic etiam se excusat apud Corinthios de eo quod non iuverat ad ipsos sicut promississet: Sic enim scribit 2. ad Corinthios 1. Cum ergo volui numquid levitate usus sum? Aut quæ cogito secundum carnem cogito, ut sit apud me est, & non?*

Huc.

Hucusque Div. Thom. qui eandem doctrinam cum Gelasio fundat usurpans exemplum Div. Pauli ; sed cum merè referendo usurpet , & non probando , ad summum ea sententia sibi probabilis relinquetur , & nobis etiam propter placitum Div. Thom. ei adhe- rentis ; sed nihil contra nos eruitur, quod possit fundamenta assertionis nostræ labefactare.

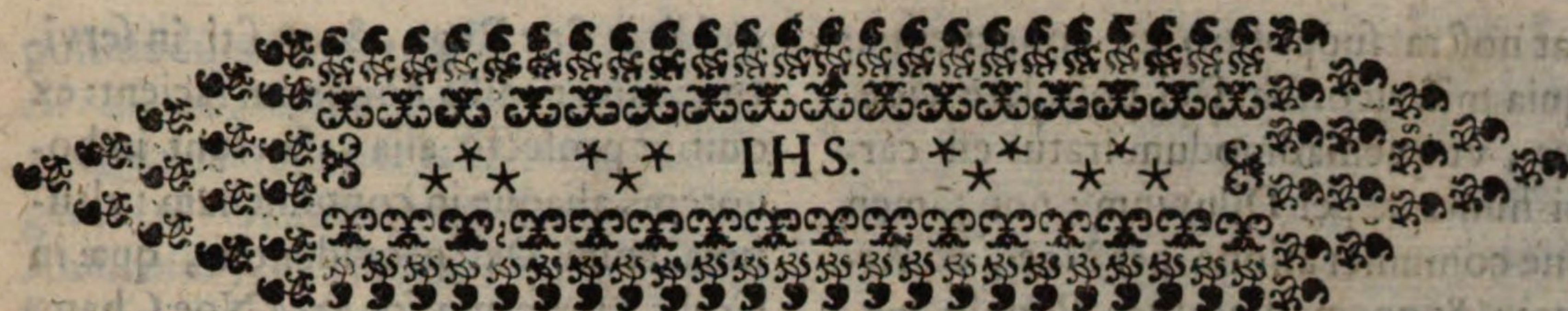
8 Obijcies 3. Div. Paulus finito biennio suæ incarcerationis fuit statim occisus , ut ait Dominicus Soto : ergo tempus ei nullum superfuit , quo in Hispaniam potuerit advenire. Ad hoc argumentum. Respondeo brevissime negando antecedens : Fallitur enim Soto fortassis ex eo, quod in capite ultimo Actuum Apostolorum videt Paulum vinculis mancipatum , & credit paulò post occisum ; at iuxta Historias, & Chronologias Div. Paulus absolutus fuit anno quarto Neronis , & occisus ad decimum quartum annum eiusdem Neronis. Quare novem anni plus, minusvè fluxerunt à liberatione carceris usque ad martyrium.

9 Obijcies 4. Si D. Paulus in Hispaniam venisset , S. Lucas in Actibus Apostolorum rem tam memorabilem non occultasset ; sed de ea filet : ergo non fuit. Ad hoc argumentum. Responderi potest 1. Neg. maior. Non enim S. Lucas omnia omninò itinera Pauli recenset , & licèt nobis Hispanijs dignum, id atque memorabile fuisset, attamen pro universitate totius Orbis iter in Hispaniam non erat tanti momenti, ac aliæ res dogmaticæ , & doctrinales. Respondeo tandem 2. solidius. Distinguendo maiorem : Si narratio Div. Lucæ se extendisset , seu pervenisset ad tempora in quibus Paulus potuerat advenire. Conced. maior. Si ad id tempus non se extendebat. Neg. maior. concessa minori, neg. consequent. Nam finito biennio incarcera-

tionis , & absoluto Paulo à vinculis, absolvit Lucas suam narrationem in Actibus Apostolorum , & relinquit in sua Historia Paulum vivum , qui ut supra diximus supervixit novem annis.

10 Obijcies 5. Si Paulus venisset in Hispaniam , alij Scriptores id non tacuissent , sicuti non tacuerunt de adventu Jacobi in Hispaniam : Atque de adventu Pauli nil dicunt : ergo , &c. Respond. disting. maior. *Ly sicuti proportionalitèr comparante.* Concedo maior. Omninò comparante. Nego maior. & disting. minor. *In comparatione adventus Jacobi.* Concedo minor. *Ab-solutè.* Nego minor. & consequentiam. Quia de adventu S. Jacobi multi tacuerunt , & ideò quæstio fuit satis implexa , sed tamen de illo locuti sunt plures , quam de adventu Pauli. Undè ad summum sequetur , quod adventus Jacobi fuit notior ; quin tamen ignotus maneat adventus Pauli : Quomodo enim ignotus erit adventus , quem post tot celebres Patres testantur clari Historiographi supra relati , inter quos celebris Baronius?

11 Obijcies 6. Innocentius Papa in Epistol. ad Recentium ait : *Neminem Apostolorum excepto Petro Hispaniam, & alias Provincias occidentales docuisse.* Ergo D. Paulus in Hispaniam non venit. Ad hoc argum. Resp. disting. locum, vel authoritatem *docuisse in persona.* Neg. antec. Non enim ait D. Petrum personalitèr venisse in Hispaniam. *Docuisse in præceptis, & vitæ institutione.* Conced. antec. Et hoc modo etiam nos docuit Paulus, teste ipso Innocentio, dum dixit: *Oportet eos id sequi, quod Romana Ecclesia custodit.* Paulus enim præcepta, & institutionem Ecclesiæ Romanæ dictabat. Quare in eodem sensu , in quo excipitur Petrus , Paulus excipitur ut in Hispaniam venire potuisset.

QUÆSTIO DECIMA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

ET AUDIVI NUMERUM SIGNATORUM CEN-

tum quadraginta quatuor millia signati.

Apocalyps. 7. vers. 4.

ARTICULUS.

VTRUM HIC PRÆCISUS SIT NUMERUS IUDÆO-
rum, qui in fine mundi sunt convertendi?

NOTABILIA.

1

OTO primò: In fine
mundi futuram esse
quandam specialis-
simam conversio-
nem Iudæorum ad

Christum, & legem Evangelicam com-
plectendam. Quod quidem constat
Scripturis, Patrum traditione, & con-
gruentia. 1. Ex Sacra Scriptura: tum
„ Oseæ 3. ubi dicitur: Quia dies mul-
„ tos sedebunt filij Israel sine Rege,
„ sine Principe, sine Sacrificio, sine
„ Altari, & sine Ephod, & sine
„ Theraphim, & post hæc reverten-
„ tur filij Israel, & quærent Domi-
„ num Deum suum, & David Re-
„ gem suum, & pavebunt ad Domi-
„ num, & ad bonum eius in novis-
„ simo dierum. Tum *Malachia 4.* Ecce
„ ego mittam vobis Eliam, antequam
„ veniat dies magnus, & horribilis,
„ & convertet cor Patrum ad filios,
Dec. IV.

„ & con filiorum ad Patrem eorum.
„ Tum ex *Paulo ad Roman. 11.* Nolo
„ vos ignorare, fratres, mysterium
„ hoc, ut non sitis vobis Sapientes:
„ quia cecitas ex parte contigit in
„ Israel, donec plenitudo gentium
„ intraret: Et sic omnis Israel salvus
„ fieret, sicut scriptum est, veniet
„ ex Sion, qui eripiat, & averrat
„ impietatem à Jacob, & hoc illis à
„ me Testamentum, cum abstulero
„ peccata eorum. Tum *Matth. 17.* Elias
„ quidem venturus est, & restituet
„ omnia. Constat 2. nostra suppositio
ex Patribus supra loca citata, & Chry-
sostomo Serm. 19. Ambrosio tom. 5.
Prospero de Vocatione Gentium, cap.
3. Theophylacto, Anselmo, & Theo-
doreto. 3. Constat ex Augustino lib.
20. de Civitate Dei, cap. 29. Qui de
traditione testatur in illis verbis: *Per*
Eliam ultimo tempore ante iudicium Iudæos
in Christum esse credituros celeberrimum est
in sermonibus, cordibusque fidelium. 4. Con-
Non tat

tat nostra suppositio ex congruentia: quia misericordia Dei postulare videtur, ut quemadmodum iratus est carni humanæ per Diluvium; non tamen sine commiseratione per Noe, & Arcam; & quemadmodum Populo Hebræo olim Deus ita irascebatur, ut quandoque per Aaron, & Moysem non desineret misereri; sic Populi ipsius olim charissimi, & iam longa cæcitate, miseraque abiectione, ac desertione puniti, non obliviscatur in finem.

2 Noto 2. Contra Cornelium hic, scilicet, Apocalypf. 7. non omnes filios Israel in fine mundi esse convertendos: Sic Hilarius cap. 26. in Matth. *Sicut pars Judæorum per Apostolos credidit, ita est creditura per Eliam.* Æcumenius ad Roman. 11. *plures avertentur à peccatis, & convertentur ad ipsum.* Pererius in Daniele 11. citans Theodoretum. Item Div. Gregorius, & Suarius postea citandi. Rivera Apocalypf. 7. Salmeron ad Roman. 11. citans Origenem, & Clementem Alexandrinum. Ratio item accedit: 1. Propter eandem miseram conditionem creaturæ humanæ, eiusque indifferentem libertatem, quia alij prædicationibus, auxilijsque respondebunt; alij resistent. 2. Quia in qualibet gentium classe reprobi cum electis admixti erunt, ut Christus Dominus de cunctis gentibus prædicavit: v. gr. in Parabolis de Virginibus, de Zizanijs, de talentis, de nuptijs, de sagena, &c. Et ideò dicitur de fine sæculi: *Separabunt Angeli malos de medio iustorum*: ergo non integer Populus Israeliticus erit salvus: quippè licet tunc temporis plusquam modò Judæi sint futuri dispersi; nihilominus hæc dispersio non obstabit, quominus aliqui ex Judæis etiam tunc temporis in sua cæcitate perdurent, atque perdantur; remanebunt enim tunc temporis aliqui Judæorum familiæ plurimæ congregatæ, ut modo Romæ, & Liornæ,

qui licet sine Rege, & positi in servitute; tamen milia hominum facient: ex quibus profecto alia vasa erunt in honorem, aliaque in contumeliam: altissima enim Dei providentia, quæ in Coelis Luciferum in Arca Noe Cham, in Apostolis Judam: in Diaconibus Nicolaum iniquos esse permisit, fundamentum est, ut in hominum Judæorum Myriadibus, & Centurijs plura vasa contumeliæ futura esse putemus.

3 Noto 3. Verba textus Apoc. 7. vers. 4. *Et audiivi numerum signatorum centum quadraginta quatuor millia signati ex omni Tribu filiorum Israel* solum loqui de Judæis in fine mundi convertendis. Ita Pererius, & Rivera, Apoc. 7. & Andreas Cæsariensis, apud Riveram, Irenæus lib. 5. Advers. Heræf. Et quidem satis ibi videtur expressum in illis verbis: *Ex omni Tribu filiorum Israel.* Quamquàm in sua probabilitate relinquimus sententiam oppositam, quam tuetur Alcazar, Apoc. 7. citans pro se Primasium, Ambrosium, Anselmum, Bedam, Haymonem, Richardum, Anbertum, item Lyra. Suppositio fulcitur, & explicatur ex ipsa narratione Div. Joannis, qui prius recenset numerum salvandorum ex omni Tribu filiorum Israel, per illa verba: *Centum quadraginta millia, &c.* Et postea recenset innumeros esse salvandos ex omnibus gentibus, & Tribubus, & Populis, & linguis. Ex quibus sic arguo, in primis contra Aureolum, ibi non loquitur Div. Joannes de iam pridem conversis tempore Constantini, sed de convertendis in fine mundi; loquitur enim de illis, quibus nocere possent Angeli, quibus datum est nocere terræ, & mari, & hi Angeli erunt in fine mundi. Sed insuper ibi non loquitur de Gentilibus: ergo loquitur de Judæis convertendis. Probatur minor. 1. Quia ipse Div. Joannes satis contradistinguit salvationem Gentilium in illis verbis post-

postmodum subsequitis: *Post hac vidi turbam magnam ex omnibus gentibus, &c.*

2. Quia eatenus per talia verba intelligerentur Gentiles, quatenus ex Div. Ambrosio, & Primasio per filios Israel figurativè intelligerentur electi. Sed hæc interpretatio non subsistit: ergo, &c. Minor patet. 1. Quia non videtur mos in Scripturis præloqui figurativè id, quod statim in verbis sequentibus ponitur palam. 2. Quia ut quid limitatio figurativa illius numeri *centum quadraginta quatuor millia*, si statim omnis omnino numerabilitas circa Gentiles reiicitur per illa verba: *Quam dinumerare nemo poterat*. 3. Quia impertinens, & ociosa erat Tribuum distinctio, si de solis Judæis non esset ille Textus intelligendus.

4. His positis, duplex est sententia quarum prima asserit, ea verba non signare præcisum numerum eorum Judæorum, qui in fine mundi salvi fient. Ita sentiunt Pater Cornelius, & Pater Pererius, Apoc. 7. & Pater Castro in Malachiam 4. & citari poterunt qui supra in præiactis suppositionibus, quippè qui in illis tenent partes contrarias, hic quoque teneant, necesse est. 2. Sententia tenet ex Judæis viventibus in fine mundi solum hæc centum quadraginta quatuor millia fore salvanda. Hanc fusè tractat, atque defendit noster Rivera, Apoc. 7. & eam videtur amplecti apud ipsum Andreas Cæsariensis, & Hieronymus lib. 1. Adversus Jovinianum. Item videtur favere Suarez de Vita Christi, quæst. 59. art. 6. & Mello Augustinianus, Apoc. 7. estque sententia publicè defensata Matriti, & Compluti. Vide insuper si lubet de hac re Maluendam de Anti-Christo, & Josephum Maria de Turre tom. 4. pag. 158.

5. Sit mea conclusio cum secunda sententia, cum qua dico: probabile esse illa sola de Judæis in fine mundi centum quadraginta quatuor millia fore.

Dec. IV.

re salvanda. Probatur conclusio sic: Talis numerus intellectus de Judæis, ut supra præmisimus, potest sine inconvenienti sumi ad litteram, & Mathematicè. Sed aliunde non sine difficultate, & cum inconvenienti sumitur mysticè: ergo sumendus est Mathematicè de Judæis salvandis. Maior constabit: Tum ex Scripturis, & PP. in primo notabili: tum ex argumentorum solutione; minor tamen multipliciter declaratur: 1. Quia insolitum, & absolum esse videtur, quod locutio mystica determinet numerum, & rem numeratam, & verbis post subsequentibus ampliet rem numeratam sine termino dicens: Ex Tribubus, quas *dinumerare nemo poterat*. 2. Quia non supponit pro mystico numerus, qui alioqui mysticè soleat intelligi, si non existit, & ponitur per se, sed in cumulo non mystico; atqui numerus *centum quadraginta & quatuor millia* non est solitus accipi pro mystico in alijs locis: ergo licet componatur ex duodenarijs numeris, qui alioqui sunt mystici; tamen illi duodenarij intra talem numerum mysticè non supponunt. Maior patet: Nam alias multæ numerationes Scripturarum eluderentur recurrendo ad sensum mysticum, quia ibi vel septenarius, vel duodenarius, vel alius quispiam numerus mysticus clauderetur. Confirmatur: quia datur numerus in tres septenarios adequatè partibilis, qui non est mysticus. Sed septenarius mysticus est: ergo idem, quod prius. Maior constat ex textu Danielis 10. vers. 13. ubi dicitur: *Resistit mihi viginti, & vno diebus*. Quiquidem numerus non sumitur mysticè ab interpretibus, & tamen de Tribus septenarijs resultat. 3. Quia Tribuum minutissima numeratio, aut relatio impertinens erat ad designationem mysticam, quæ in duodecim Tribubus Israel collectivè, vel genericè sumptis, satis poterat designari: ergo de primo ad ultimum

Nnn 2

mum

num intelligendus est talis numerus Mathematicè de Judæis salvandis.

6 Obijcies 1. Illa verba Pauli ad Roman. 11. *Donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel salvus fiet.* Ergo non solum ille numerus Mathematicus, sed omnis multitudo Israel in fine mundi salvabitur. Ad hoc argument. Respond. 1. disting. anteced. Sumpto ly *omnis Israel* pro generum singulis, seù pro singulis generum. Neg. anteced. Pro generibus singulorum. Conced. anteced. Vel permitto propter Tribum Dan, quam alij omnino repellunt, idest: *Ex omni Tribu filiorum Israel salvi fient: non verò omnes de singulis Tribubus.* Sed vt postea indicat Joannes ij erunt centum quadraginta quatuor millia ex omni Tribu filiorum Israel: Vnde ly *omnis Israel*, quod ait Paulus, explicat Joannes per illam prepositionem adiunctam *ex omni Tribu filiorum Israel* indicans, quod licet de illis salventur plures; non tamen omnes. Respond. 2. disting. anteced. *Omnis Israel*, id est, *penè omnis.* Conced. anteced. *Omnis omnino.* Neg. antec. Vnde, & ipse Pater Cornelius, qui in hunc locum Apoc. tuetur, omnes Judæos salvandos; loquens tamen super Malachiam 4. ait: *Penè omnes.* Eo quod pauci dempti, universalitatem non tollant: quare Salmeron hic ad Roman. 11. ait: Videtur loqui de universalis Judæorum conversione, cui tamen non repugnat, paucos aliquos eiusmodi vocationi resistere, vt annotavit Origenes, & Scholia Græcorum ex Clemente Alexandrino: sicut cum dicitur *plenitudinem gentium intrasse*, non repugnat cum eo, quod aliquæ nationes Paganorum adhuc nunquam sint conversæ. Si ergo non convincitur quod totus Israel salvus fiet; vnde contra nos probatur, plures esse aut pauciores, quam quos retulimus? Respond. 3. Cum Rivera, & Suarez. Disting. anteced. *Omnis Israel absolute.* Ne-

go anteced. *Omnis Israel, qui filius est promissionis.* Concedo anteced. Iuxta sensum illorum verborum, quæ habentur in Epistola ad Roman. 9. *Non omnes, qui ex Israele sunt, sunt Israelitæ... sed filij promissionis æstimantur in semine.* Vnde Eximius Doct. Pater Suarez ait: *Non cogimur autem dicere, cunctos omnino Judæos esse convertendos, sed solum illos, qui ad vitam æternam fuerunt præordinati, iuxta illud Dan. 11. in tempore illo salvabitur Populus tuus, qui fuerit inventus scriptus in libro vite.* Replicabis cum Pereyra: certum est, prædestinatos ex illis esse salvandos. Quid ergo Joannes revelat? Respond. Disting. antec. *Certitudine universali, & indefinita.* Concedo anteced. *Contracta ad determinatum numerum, & distributionem Tribuum.* Nego anteced. Et hoc est, quod D. Joannes revelavit. Quæquidem triplex solutio ita in vnum trahenda est, & collimare debet vt nimirum neque soli nonnulli de generibus singulorum neque ita illi de Judæis prædestinati; vt hi respectu cumuli totius sint pauciores, vt illæsa semper maneat illa specialis conversio Judæorum, quæ in notabilibus præmissa est.

7 Obijcies 2. Illa verba Christi Domini Matth. 17. vbi dicitur: *Elias venturus est, & restituet omnia.* Sed non restituet omnia, si aliquas animas Judæorum reliquerit in manu Diaboli, qui est fur, qui venit ad perdendum, & mactandum, & occidendum: ergo non solum salvabuntur illa centum quadraginta quatuor millia, sed omnis Israel. Ad hoc argument. Resp. 1. (sicut, & præcedenti responderi etiam potest) concessa maiori, & minori; negando suppositum consequentis, vbi supponitur, Populum Israeliticum excessurum esse in fine mundi talem numerum signatorum: quod difficile admodum probabitur: quippè in illa extrema dispersione, & quasi interitu Israel, ad quam deveniet in ultimis sæ-

saeculis, satis est, si pro toto Univerſo centum, & quadraginta quatuor mille animas Iſraeliticas ſuperſtites concedamus, præſertim in illo extremo articulo temporis, quando Angeli iam incipiant nocere. Reſpond. 2. diſting. maiorem: *Reſtituet omnia*, ideſt, *pacem inter Deum, & Iſraelitas*. Concedo maiorem: *Omnia*, ideſt, *ſalutem æternam omnium individuorum*. Nego maiorem. Nam Eliſ ſatis cuncta præſtabit, ſi fecerit, ut Deus oblitus cæcitatſ Iſrael, eos iterum complectatur, & fluentia ſuæ gratiæ, quæ modo ſuſpenſa ſunt elargiatur. Pro qua ſolutione roboranda, aptiſſima ſunt illa verba Eccleſiaſtici, cap. 48. ubi dicitur de Eliſ: *Inſcriptus eſt in iudicijs temporum lenire iracundiam Dei: conciliare cor Patris ad filium: & reſtituere Tribus Jacob*. Non autem dicitur, Eliſ omnia reſtituturus, quia nemo futurus ſit Judæus, qui Dei vocationem reſpuat.

8 Obijcies 3. In fine mundi omnes Judæi ſub Chriſto Paſtore Salvabuntur. Sed erunt plures, quam talis numerus ſignatorum: ergo non ſolus ille erit numerus Salvandorum. Minor patet: Quia talis numerus ad Summum poſſet efformare duas Civitates ex illis, quæ in Europa ſunt mediocriter Populoſæ, complectente, videlicet, quinque Capita quolibet incola. Sed natio vetuſtiſſima, diſfuſiſſima temporalibus divitijs vacans, & creſcens, non poteſt tam brevem numerum facere, & ſi ad reliquas minutiſſimas conteratur: ergo, &c. Maior probatur ex Joanne cap. 10. dicente: *Alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili, & oportet eas me adducere, & fiet vnum ovile, & vnus paſtor*; ergo, &c. Ad hoc argument. (præter reſponſionem ſupra attactam, qua poſſet permitti maior, & negari minor) Nego maiorem, & ad verba probationis diſ-

ting. anteced. Et fiet vnum ovile, & vnus paſtor: *Quatenus reſultabit ex Judæis, & gentibus*. Conced. anteced. *Quatenus nemo erit reprobus*. Nego antecedens, & conſequent. Equidem fateor, hæc verba intelligi de finibus ſæculorum; ſed quicumque per ea intelligant ſignificari, quod omnes omnino tunc temporis viventes Chriſto Domino auſcultabunt, & ſalvabuntur, perperam intelligunt. De quo vide Maldonatum, & Toletum Joannis 10. & Interpretes eorum verborum: unde quemadmodum erunt plures de Gentilibus, qui ſalutem æternam non conſequantur eo quod Idolis, vel vitijs dediti, poſt Chriſtum non eant: ſic erit de Judæis, qui obſtinationi ſuæ nimis ſe addicant. Erit ergo vnum ovile, & vnus Paſtor: quia quemadmodum in omnem terram exivit ſonus prædicationis Apoſtolorum; ſic erit turba magna, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, & Tribubus, & Populis; & ex omnibus parabitur Chriſto Domino plebs ſancta, & perfectæ.

9 Obijcies 4. Illa designatio præſcripta per talem numerum, facit exactiſſimam equalitatem ſalvandorum in Tribubus, ita ut neque vnus magis ſalvetur ex vna, quam ex altera. Sed ſanè incredibile apparet tam exacta æqualitas ſalvandorum: ergo ille numerus non ſignat Mathematicè ſalutem æternam Iſraelitarum ſuperſtitum in fine mundi. Minor videtur patere: Quia de Tribu Juda, tam electa cur totidem ſalvabuntur, quàm de Tribu alia? Ad hoc argument. Reſpond. negando minorem: Neque enim iudicia noſtra Dei altitudinem penetrant; atque cum ſciamus Deum omnia facere in numero, pondere, & menſura, atque prædeſtinatos repleturos eſſe, ut aiunt Theologi, illas ſedes, quas miſeri

Doe.

Demones reliquere; quis cum videat Joannem expressum nobis numerum hic recensentem, merè propter æqualitatem exactam salvandorum tali numerationi diffidat? Insuper ait Paulus ad Rom. 11. de Judæis: *Secundum Evangelium autem inimici propter vos: secundum electionem autem Charissimi propter Patres*, idest, Patriarchas. Si ergo Charissimi fuere duodecim Patriarche ipsi Deo, & fuerunt determinati duodecim, sicut, & duodecim fuerunt determinatè Apostoli; quis, quæso, limitet vias Domini, ne de salvandis Judæis in fine mundi, pro singulis determinatis Patriarchis, duodecim quoque salvandorum milliaria decreverit? Quod si velimus, & oporteat ex probatione subiuncta de aliqua Tribu plures, quam de alia salvari, non inficiabimur; sed antea acta versus tempora revertemur; & licet in fine mundi totidem de Tribu Juda, quam de Tribu Dan sint salvandi, potuit quidem per retrò acta sæcula usque ad primum Patriarcham Tribus Juda præ Tribu Dan plures prædestinatorum manipulos inclusisse. Circa determinatum verò numerum plures in Scripturis rationes suppetunt, & exempla. Itemque favet ille Doctorum sensus, quo multi tenent, homines fuisse prædestinatos pro implendis sedibus Angelorum, quæ proculdubio fuerint determinatæ.

10 Obijcies 5. Evangelium Joannis in talibus verbis non recenset Tribum Dan. Sed videtur dici non posse, quod in fine sæculi nullus ex Tribu Dan sit salvandus: ergo videtur ibi non esse sermo de numero salvandorum. Ad hoc argument. Respond. 1. disting. maior. *Non recenset in se, vel in æquivalenti. Nego maiorem: Precise in se.* Conced. maiorem, & permissa minor. neg. consequ. Ait ergo D. Hieronymus lib. 1. contra Jovinianum pro Tribu Dan reponi Tribum Levi; & quidem Le-

vi non habebat Tribum particularem, ut constat ex Josue in sortitione Tribuum: ergo salvandi de Tribu Dan mixti fuissent cum Levitis; vel Levitæ etiam cum reliquis. Ratio autem quare Tribus Dan ex concordi Interpretum voto fuerit prætermissa sub expresso nomine, est quia in odium Anti-Christi, qui de ipsa futurus erat, non memoratur, ubi de sectatoribus Christi fit sermo. Respond. 2. Neg. minorem cum Rivera, de quo ait Div. Theresia accepisse per revelationem à Deo, esse optimum Interpretem Scripturarum. Ad idque suppono, celeberrimam traditionem de eo, quod Anti-Christus futurus sit de Tribu Dan, quam tradidit Irenæus lib. 5. Advers. Hæres. Hypolitus de Consummatione Sæculi. Ambros. Augustin. Prosperus, Theodoretus, apud Pererium loco citato. Et hoc posito, aio, verisimile esse, partem Tribus Dan in fine mundi superstitem secuturam esse Anti-Christum, atque damnatum iri, si verò aliqui resisterint, & salventur, cum fuissent per Anti-Christum ante tempus ultimum interfecti, ibi non memorantur.

11 Obijcies 6. Talis numerus salvandorum, habito respectu ad multiplices, & innumeras Judæorum turbas, per exiguus est: ergo inverisimilis. Antecedens videtur patere ex multiplicatione huius Nationis, & observatione Geographica: quia huiusmodi homines ubique gentium scatent, atque locorum, ita ut inter remotissimos Synas nuper deprehensi fuerint Judæi, qui neque verbum de Christo in audierant, ut videre est apud libellos Gallicos inscriptos *litteræ Edificantes*, tom. 4. (ni fallor) aut 7. Ad hoc argum. Resp. disting. antecedens: *Facta comparatione de numero ad integram summam. Permitto antec. Facta ad circumstantias.* Nego antecedens, & consequentiam. Licet enim Judæi sint velut arena,

na, quæ est in littore maris, in fine mundi plurimi obvijs vlnis Anti-Christum sequentur, velut Messiam. Ita Interpretatur Irenæus lib. 5. contra Hæreses, cap. 25. illud Joannis: *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepistis me. Si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.* Item Paulus 2. ad Thesalonicensis cap. 2. *Ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendatio, ut iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati.* Vndè quemadmodum ex tanto numero Hebræorum de Ægypto prodeuntium, tam pauci ad terram promissionis pervenerunt; sic in finibus sæculorum plures Judæi cæcitate iam occupati potius Anti-Christum, quam Christum Dominum sectabuntur. Si inquiras: quomodo ergo verum erit: *Omnis Israel tunc salvus fiet?* Respondeo: Id de restantibus post occisionem Anti-Christi salvari: Quia verè converteretur maior pars Israel ad extrema sæculi relicta, & sic fortè de salvatione reliquiarum Israel venit similiter interpretandum. Iuxta Isai. 11. *Et erit in die illa, & adijciat Dominus secundò manum suam ad possidendum residuum Populi sui.* Quia conversio erit celebris, eo quod sit per modum vniuersi Populi, & ex omni Tribu.

12. Obijcies 7. Illa centum quadraginta quatuor millia memorata in Apocalypsi. cap. 7. postmodum repetuntur, cap. 14. Et Virgines appellantur. Sed impersuadibile est, omnes omninò Judæos in fine mundi salvandos futuros esse Virgines, ita ut vel nemo eorum sit coniugatus, vel coniugatus nemo salvetur: ergo alibi non signatur Mathematicè numerus salvandorum. Ad hoc argum. Respond. 1. Neg. maior. quia Andreas Cæsariensis apud Riveram super hunc locum asserit, illa centum quadraginta quatuor millia memorata, cap. 7. non esse eadem cum illis,

quæ cap. 14. referuntur, & Virgines appellantur. Respond. 2. Disting. maior. dicuntur Virgines: *In sensu omninò literalì, & riguroso.* Neg. maior. *In sensu Tropologico atque Morali.* Concedo maiorem, & distincta minori respectivè. Nego consequent. Cum nostro Ludovico Alcazar præclaro quidem Interprete in Apocalypsi. cap. 14. ubi dicit: *Existimo ergo Virgines in hoc loco appellari eos omnes, qui rerum creatarum in ordinata affectione se non contaminant.* Et loquens postea de Interpretatione rigurosa Virginitatis subdit: *Enim verò, ni me animus fallit, non solum Apocalypseos series, & consequentia, sed etiam hic ipsemet textus præsens, diversam Interpretationem deposcit.* Hucusque Alcazar, & ego cum ipso perquamlibenter. Vndè tota argumenti difficultas statim procumbit. Ad quod magis roborandum accedit etiam, quod multi convertentur, & postea pervertentur, iuxta illud Div. Gregorij hom. 12. in Ezechielem: erunt enim tunc multi ex Judæis infidelibus, qui, & eosdem ipsos, qui ex Judæis crediderint, persequentur. Quare si rancore pleni, & odio eos occident; etiam crescet profectò numerus salvandorum in illo ultimo tempore, præter numerum supradictum, quot fuerint illi iusti, qui gladio, & odio fraterno fuerint martyrio affecti; & in Cælum ante præmissi. Nisi, & hos quoque cum illis reputes, fac, ut velis. Hæc in hac obiectione tacta sunt ad minuendum absurdum, de eo, quod nullus, nisi virgo salvetur in fine mundi de gente Judaica: nam si omnes sunt Virgines, qui salvabuntur, vix nisi sub interpretatione data potest componi. Video autem hæc argumento sexto præcedenti potius aptari.

13. Obijcies 8. Div. Paulus ait ubi supra, quod tempore Christi *Cæcitas ex parte contigit in Israel*, & quod in fine mun-

mundi omnis Israel salvus fiet: ex quo argumentor supponens: aliquos Judæos in fine mundi fore damnandos. Cæcitas dicitur *ex parte tantum*, quando videlicet penè totus Israel erat cæcus: ergo dum ibi dicit Div. Paulus, quod *omnis Israel salvus fiet*, vel nullus, vel pauci Israelitæ sunt excipiendi. Sed ex supra dictis constat plures damnatos iri: ergo interpretatio nostra non omnia componit. Resp. concess. antec. neg. conseq. quia cæcitas verè erat *ex parte*, licèt maxima, in temporibus Christi: negatur autem consequentia; quia propositiones universales Scripturæ temperandæ sunt iuxta rationem, & circumstantias. Vndè de paucis Christum sequentibus respectu eorum, qui non sequebantur, dicitur: *Ecce totus mundus ubi est post eum*. Item dicitur: *Omnis homo mendax: omnes in Adam peccaverunt: omne animal introivit in Arca Noe*. Quæ congruenter veniunt interpretanda. Potuit ergo Div. Paulus dicere: *Cæcitas contigit in omni Israel*; sed non dixit, quia loquebatur ad multos Israelitas, qui non erant cæci, eo quod Christum Dominum sequerentur. Dixit autem de fine mundi: *Omnis Israel salvus fiet*, idest, ex omni Tribu filiorum Israel loquendo de electis, & quasi mente non memorans reprobos de Judæis; qui tamen in fine sæculorum erant futuri. Quod exemplo explico: veluti si rebellante ferè integra aliqua Civitate aliquis cum paucis bonis Civibus sic loqueretur: *Cæcitas ex parte contigit in hac nostra Urbe*, donec aliæ Provinciæ rebelles se subiugarent: & sic omnis urbs fidelis fiat: Ecce in hoc casu licèt tandem aliqui manerent rebelles; salvaretur hoc dictum: *Tota urbs fidelis fiet*: Et illud dictum: *Cæcitas ex*

parte contigit in hac Urbe, etiam salvaretur, licèt non modica pars, sed penè tota Civitas cæca esset. Ratio à priori consistit in favore, & privilegio, quod habet in communi modo loquendi propositio universalis de re bona respectivè ad propositionem universalem de re mala. Vndè non debet dici: *Omnis hæc Civitas est pessimis moribus*, si habeat aliquos, licèt paucos, moribus integros; potest autem, dici: *Omnis hæc Civitas est optimis moribus*, licèt habeat paucos vitiosis moribus deturpato.

14 Obijcies tandem. Apocalyps. 21. ponitur numerus 144. Et ponitur mysticè, ut constat ex interpretibus, & ipso Rivera in ea verba 144. *Cubitorum*, &c. Ergo similiter. Resp. concess. antec. neg. conseq. Quia ibi est planè mysticum argumentum in toto capite de Civitate Nova Jerusalem descendente de Coelo, & multis duodenarijs persarum, fundamentorum, stadiorum, &c. In nostro ultimo capite potius stat pro signata, & expressa conversione Judæorum in fine sæculi.

15 Obijcies 9. Plures salvandi sunt Judæi, quam ille numerus: ergo non ita Mathematicè accipiendus est. Probo antec. Textus dicit: *Post hæc videtur urbem magnam ex omnibus Tribubus*. Sed Tribus est pro gente Judaica: ergo, &c. Resp. Neg. antec. Ad cuius probationem. Neg. min. *Precisè loquendo*: quia Tribus à Romanis dicta est, eo quod eius Populus, & ager Romanus in tres partes divideretur, & tempore Ciceronis divisa erat Roma in 35. Tribus, quas recenset Ambrosius Calepinus verbo

Tribus.

DECAS V.

QUÆSTIO PRIMA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

STABANT AUTEM IUXTA CRUCEM JESU
Mater eius, & Soror Matris eius Maria Cleophæ.

Joan. 19. vers. 25.

ARTICULUS.

VTRUM BEATISSIMA VIRGO MARIA SOROREM
*habuerit, & Beata Anna ad secundas nuptias
transierit?*

NOTABILIA.

NOTO primò : In hac
quæstione satis esse
obvium articulum
disputandum : ita-
que nulla alia ratio-
ne dubitandi indiget, vt statim devo-
ta mente duo dubia nos pulsant ; quo-
rum quodlibet resolutionem desideret,
& expectet : *An scilicet illa excelsa proles
Beatissima inquam Virgo Maria, ita fuerit
unigenita Matris suæ, vt hac nec ante, nec post
illam aliam sobolem procreaverit? Item: An
celeberrima Mater eius S. Anna unicam dum-
taxat nuptias contraxerit? An verò ad secun-
das etiam transierit?* Qui ambo articuli
ita mutuo se nectunt, atque connec-
tunt ad disputandum, vt quemadmo-
dum non nisi truncatim, seorsim quod-

libet tractaretur ; sic è contrario vter-
que facilius vnica disputatione expe-
diatur. Vt ergo ad disputationem ter-
mini disponanter.

2 Noto 2. Hoc nomen *frater* quod
sæpè sæpius in Sacra Pagina reperitur,
multiplici scatere acceptione, quæ lo-
ca non pauca solet reddere difficilia,
ideoque à nobis pro re præsentì illæ
variæ acceptiones, quas observavi-
mus, præmittuntur : Solet igitur hæc
vox *frater* significare frequentius fra-
tres naturales, & hoc sive sint ex pa-
tre, sive ex matre tantum, sive fratres
integros, ex utroque parente, qui etiam
germani fratres dici consuescunt, sive
gemellos, idest vno, & eodem partu
natos. 2. Fratres dici solent, qui mu-
tuo affectu, & amore iunguntur ; vn-
dè ortum duxit, quod in Religioni-

Ooo

bus,

bus, & confraternitatibus, quas iunxit amor, & pietas, sodales, ac Religiosi sese fraternitatis voce passim appellitent. Et in hac acceptione Christus Dominus Joann. 20. vocat Apostolos fratres. 3. Fratres vocari solent illi, qui de eadem natione sunt, ut ab alienigenis distinguantur, & in hoc sensu Deuteronomij 17. Israelitæ fratres dicuntur. 4. Denique magis ad rem nostram appropinquantes, dici solent fratres illi, qui inter se gaudent aliqua cognatione non valde remota, ut Abraham, & Lot Genesis 13. Et Laban, & Jacob Genesis 29. Circa quam acceptionem, licet restent aliæ, nobis fortè non servituræ, aliquid de Græcis fontibus subnotare placet, ut solidior detur interpretatio.

3 Noto 3. Hanc vocem *Fratres* ex duplici verbo Græco posse vel suam Ethymologiam, vel interpretationem nancisci. Alterum vocabulum Græcum est *Adelphos* qui fratrem significat, unde *Adelphixies* efformatur, quæ ab Hipoc. recepto vocabulo vertitur *affinitas*, *communicatio*, *conspiratio partium inter se*. Alterum verò vocabulum est *Frateras* idest fratres, prout in Ambrosio Calepino adinvenies, & significat idem, ac *coniunctos*, sicuti, & hæc vox *Fratriam* significat *Contubernium*. Ex quibus fontibus observatis statim constat, quàm debile argumentum sumatur ex eo quòd in Scriptura aliqui vocentur *Fratres*, ut inde inferatur, illos in rigore fratres fuisse verè germanos, & naturales. Constat enim quemvis convictum, communicationem, affinitatem, & cognationem satis esse ad tale verbum *Adelphos*, seu *Frater* cum legitima proprietate usurpandum. Et idem dicendum est de hac voce *Soror* cui similiter correspondet in Græco hæc vox *Adelpha*.

4 In hac controversia prima sententia utrumque articulum disputa-

tum vnica resolutione complectitur; & ait, Beatam Annam neque vnica nuptias habuisse, neque vnica filiam; sed mortuo Joachimo, ex quo tantam filiam suscepit, nupsisse alteri viro, qui Cleophas nominabatur, ex illoque habuisse Mariam Cleophæ Matrem Jacobi, & aliorum, qui vocati sunt *fratres Domini*, eo quod in hac sententia eius evaderent consobrini. Hanc sententiam defendit Glossa Ordinaria cap. 1. Epist. ad Galatas. Hugo de Sanct. Victore ibidem quæst. 5. Echius Serm. de Festivitate Sanctæ Annæ. Beda Aët. 1. loquens de Maria Jacobi, quæ est eadem. Glossa Interlinealis, Hieronymus contra Helvidium, & Matthæi 12. & 27. & de Scriptoribus Ecclesiasticis in Jacobo. Isidorus de Vita, & Morte Sanctorum Patrum. Secunda sententia utrumque negat, scilicet quod Sancta Anna habuisset secundas nuptias, & secundam prolem. Hanc sententiam defendunt Euthymius, & Theophylactus, Joannis 19. Div. Thom. lect. 5. ad Galatas 1. Jansenius cap. 143. Concordiæ, Canisius lib. 1. de Beata Maria, cap. 4. & insinuare videtur Canus lib. 11. de Locis, cap. 5. ad 2. Denique eam defendit Eximius Doctor, Pater Franciscus Suarez tom. 2. in 3. part. disp. 5. sect. 4. Quibus adheret Illust. Siurius tom. 1. tract. 6. citans Barrad. Vegam in Theolog. Marian. Vrrutigoyti, Riccio-
lium, & alios.

5 Sit mea conclusio cum hac secunda sententia. Dicoque Beatam Virginem Mariam fuisse vnigenitam Matris suæ; & hanc ad secundas nuptias non transivisse. Probo primam partem, postea probaturus secundam. 1. Quia est sententia Sanctorum Patrum, quod patet ex Suarez vbi supra sic aiente: *Fe-
rè omnes antiqui Patres explicantes primum
caput Matthæi, & Genealogiam Christi do-
cent, vel supponunt Beatam Virginem fuis-
se vnigenitam.* Sed aliunde nulla certa

Hif.

Historia tradit oppositum: ergo tenenda est hæc Sanctorum Patrum opinio.

2. Quia adsunt congruentiæ non contemnendæ: *Prima*, quia insolitum erat duas filias esse eodem nomine compellatas, v. gr. ambas Marias, & id ratio suadet, ne videlicet confunderentur; sed si esset vera Historia, quam tradunt adversarij, Sancta Anna habuisset duas filias vocatas Marias, alteram ex Joachimo, alteram ex Cleopha: ergo talis Historia falsa est. *Secunda* congruentia, quia dignitas Matris Dei adeò singularissima postulabat, ut sibi convenientissimam gloriam vnigenitæ, quæ data fuit Baptistæ, & Isaac, non negaremus. *Tertia*, quia omninò decebat, ut in illo vtero in quo concepta fuit gratia plena B. V. Maria, nulla alia creatura cum labe originali conciperetur: ergo attentis omnibus Beata Virgo Maria vnigenita fuit Matris suæ.

6 Probo iam secundam partem conclusionis; scilicet Beatam Annam ad secundas nuptias non transivisse. 1. *Authoritate* ex Cardinali Baronio in apparatu ad annales sic aiente: *Univiram fuisse Annam, nec post obduratam sterilitatem ex voto conceptam, repromissione obtentam susceptamque in senectute filiam alios novisse partus, tam veteres, quam recentiores Orthodoxi professi sunt.* Ergo ex Sanctis Patribus hæc sententia tenenda est, 2. *à ratione*: Quia nullum firmum argumentum est in oppositum; sed pro nobis adest, & fundata conjectura, & verisimilis congruentia: ergo nostra sententia vera est. Probo anteced. quoad primam partem: In Matrona adeò Sancta valde fundatè conijci potest, quod, post prolem totius mundi singularissimam, cum deventa iam etate orbata esset viro, non transisset ad secundas nuptias, & multo minus ad tertias; sed Beata Anna in ætate iam declinante, quinquagenariaque virum perdidit, & facta est vidua: ergo non transijt ad secundas
Dec. V.

nuptias. Maior patet: Quia in alijs foeminis longè inferioris gratiæ, & maturitatis talis moderatio, temperantiaque conspicitur. Minor prob. Nam Beata Anna vicennis, seu viginti erat annorum, cum transijt ad nuptias, sic enim ferebat mox Hebræorum: Deinde ut constat ex Breviario Romano per totos viginti annos in matrimonio sterilis fuit, denique ex Historia Cedreni duodecim annos supervixit Joachimus ad nativitatem Beatæ Mariæ Virginis; sed summa horum annorum facit quinquaginta duos: ergo Sancta Anna quinquagenaria erat, quando mortuus est coniux. Probo iam secundam partem de congruentijs. 1. Quia congruum videbatur ut quæ peperit exemplar virginitatis foret exemplar continentiæ, neque quæreretur filiam secundam post illam, quæ nec similem visa est, nec habere sequentem, ut ait Bernardus. 2. Quia decebat ut cum Anna Phannuelis filia, & cum Judith comparata, non minori viduitatis honestate commendaretur: ergo de primo ad ultimum, & auctoritas Patrum, & fundamentum conjecturæ, & verisimilitudo congruentiæ tales secundas nuptias penitus inficiatur.

7 Probo 2. conclusionem quoad utramque partem unica probatione desumpta ab everfione fundamenti contrarij sub hac forma. Eatenus Sancta Anna secundas habuisset nuptias, & etiam secundam prolem, quatenus B. Anna iuxta veritatem Historiæ habuisset alias duas filias, quarum altera esset Maria Cleopha, mater videlicet Simonis, & Jacobi Minoris, qui omnes inter se, & cum Christo consobrini essent; sed hæc omnia in legitima Historia Ecclesiastica sustineri non possunt: ergo Sancta Anna neque habuit tales filias, neque secundas nuptias ad illas procreandas. Probo min. B. V. M. debet salvari ætate maior, quam talis

Maria Cleophæ, & Salome; & Christus D. ætate maior suis omnibus consobrinis; sed id in legitima Historia non componitur: ergo neque tales nuptiæ, neque tales filiæ Sanct. Annæ. Maior est certa. Quia B. V. M. fuit primo genita, & filia primi Mariti; deinde, statim ac nubilis fuit, nupsit Josepho, & statim concepit de Spiritu Sancto Christum D. Minor autem prob. Talia non componit Historia legitima, si ex ætate, quam tales consobrini Christi D. habent ex Historia legitima, sequitur, quod B. V. M. evadat ætate minor, quam illæ aliæ filiæ Sanct. Annæ Maria Cleophæ, & Salome; sed ex legitima Historia id sequitur: ergo in ea superiora non constant. Prob. min. Si ex legitima Historia constat tales consobrinos excedere in ætate Christum D. etiam Maria Cleophæ, & Salome excederent in ætate B. V. M. sed iuxta legitimam Historiam filij Mariæ Cleophæ, & Salome excedunt ætate Christum D. ergo ex legitima Historia sequitur, quod B. V. M. foret etiam minor ætate, quam Maria Cleophæ, & Salome eius Sorores. Prob. min. 1. De Simone, & Jacobo Minori filijs Mariæ Cleophæ. Nam Simon iuxta Eusebium lib. 3. Historiæ, cap. 10. & 26. obiit, habens centum & viginti annos in anno decimo Imperatoris Traiani, qui erat centessimus quintus à nativitate Christi: ergo Simon quindecim annis Christum D. debebat excedere, *De Jacobo Minore*. Quia hic ex Epiphanio Heres. 78. martyrium subiit, annum agens nonagesimum sextum in septimo anno Neronis, qui erat sexagesimus tertius à Christi Nativitate: ergo triginta tres annos Christum D. superabat. 2. In Sancto Joanne Evangelista non componitur ex legitima Historia ætas legitima, si Salome filius fuisset: ergo, &c. Prob. anteced. Quia talis Sanctus habitus, seu genitus ut aiunt ex Salome, (quam dicunt

ex tertijs nuptijs B. Annæ fuisse procreatam) aliquot annis minor esse debebat Christo, qui fuit primus, & promptissimus filius Virginis Mariæ primogenitæ Matris suæ, & promptissimè quoque in matrimonium copulatæ, (presertim cum Joachimus duodecim annis vixisset post Nativitatem Virginis Mariæ) sed iuxta legitimam Historiam Christus D. unico dumtaxat anno Joanne maior evadit: ergo ex legitima Historia non depromitur ætas legitima S. Joannis Evangelistæ, si fuit filius Salome. Min. patet: Quia in opinione eorum, qui dicunt B. Joannem mortuum fuisse, fuit obitus ipsius anno centesimo à Nativitate Christi, obiitque cum nonaginta novem esset annorum.

8 Obijcies 1. contra primam partem conclusionis. Non est filia Unigenita Matris suæ, quæ habet Sororem; sed B. Virgo Maria habuit Sororem: ergo non fuit Unigenita Matris suæ. Min. probatur ex Sacro Textu Div. Joannis 19. 25. sic aiente: *Stabant autem iuxta Crucem Jesu Mater eius, & Soror Matris eius Maria Cleophæ*. Ad hoc argum. Respond. disting. maior. Non est Unigenita, quæ habet Sororem Germanam, sive Sororem sumptam in coniunctissima significatione. Conced. maior. *Quæ habet Sororem verè utcumque sic appellabilem*. Nego maior. & disting. minor. Et similiter textum, habuit Sororem Germanam, sive sumptam in coniunctissima significatione. Nego min. *Sororem verè sic appellabilem*. Concedo minor. & nego consequent. Itaque illa vox *Soror*, quemadmodum vox *Frater* habet latitudinem in suo significato; ne videlicet Sororem Germanam cogatur semper significare: id constat ex Marci 6. vbi dicitur de Christo Domino: *Nonne, & Sorores eius hic nobiscum sunt?* Quæ autem sunt Sorores Germanæ Christi? Tum ex Tobia cap. 8. vbi dicitur: *Tu scis quia non luxuriæ causa accipio*

capio Sororem meam coniugem. Tùm ex illa voce Græca *Adelpha*, quæ ita ample significat iuxta Lexicon Joannis Autongi, scilicet *Sororia*, *similia*, *communis*, quasi Sorores verè dici possint illæ, quæ aliqua similitudine, aut communicatione iunguntur. Vndè in officio S. Eulaliæ Emeritensis ait Ecclesia: *Convirginali suæ Filiæ dixit. Notum sit tibi Domina Soror.* Et tamen non fuit Soror Germana, sed collega martyrij. Tùm denique, quia eodem rigore significant *Soror*, & *Frater* de foemina, & mare; & *frater* non significat fratrem Germanum, tùm propter ea, quæ in notabilibus diximus: tùm quia Matth. 12. dicitur Christum Dominum habuisse fratres per hæc verba: *Mater eius, & fratres stabant foris querentes loqui ei.* Et nihilominus dici non potest, Christum Dominum habuisse fratrem Germanum: Igitur Maria Cleophe verè Soror Matris Domini appellabatur, quia videlicet aliqua consuetudine, communicatione, cognationevè gauderet cum ipsa.

9 Obijcies 2. Illa verba Marci 6. *Nonne hic est filius Maria, frater Jacobi, & Joseph, & Judæ, & Simonis?* Ex quibus sic arguitur: ut hic textus verè salvetur, debent saltem esse consobrini Christi Domini, qui ibi nominantur, etsi Germani fratres esse non possint; sed non potuissent esse verè consobrini Christi Domini nisi quatenus B. Virgo M. habuisset aliquam Sororem verè Germanam, quæquidem per secundas nuptias advenèrit Matri suæ: ergo ex Sacro textu infertur, quod B. Anna habuerit secundas nuptias, & secundam prolem. Minor videtur constare ex tenore Historiæ, quam tradunt adversarij. Maior prob. Quia ad salvandum cognationem vocabulo *fratris* significatam, debet intelligi ille maior gradus, qui infra rationem Germani fratris possit concedi; sed is datur in consobrinis: ergo illi, quos textus no-

minat, saltem pro consobrinis Christi sunt accipiendi. Ad hoc argum. Respond. disting. maior. consobrini: *Ex parte Matris Christi Domini.* Nego maior. *Consobrini ex parte S. Josephi Patris putativi Christi Domini.* Subdistinguo: *Consobrini putativi, vel reales.* Conced. maior. *Præcisè veri, & reales.* Nego maior. & disting. minor. *Consobrini ex parte Matris.* Concedo minor. *Consobrini reales, vel putativi ex parte Patris.* Nego minor. & consequent. Itaque verum est eos, qui nominantur, non esse fratres Germanos Christi, licet vox illa *frater* in significatione propria sumatur; quia ut diximus in notabilibus per *frater* in rigore Græco potius significatur: *Affinitas, communicatio, & conspiratio partium inter se.* Quapropter hoc tantum adhuc in rigore loquendo est quod salvari debet ad verificandum talem textum: cumque ut illi, qui ibi nominantur sint Christi affines, & communicent, vel conspirent cum Christo, tamquam membra cum capite, nulla sit necessaria cognatio consobrinitalis; ideò eam ex parte Matris statim repellimus, & argumentum succumbit. Sed quia ex Historia legitima adhuc potest cognatio consobrinitalis concedi sufficiens ad verificandum talem textum; ideò dicimus, eos ibi commemoratos fuisse quidem consobrinos Christi ex parte S. Josephi, non quidem veros, & reales; sed *existimatos, & putativos*, quemadmodum, & ipse S. Josephus fuit Pater Christi: fuerunt enim illi filij Cleophe fratris Div. Josephi: Quare huic erant nepotes ex fratre, sive Sobrini. Ita tradunt Eusebius Cæsariensis lib. 3. Historiæ, Egesippus, Nicephorus lib. 1. cap. 33. cum alijs. Quod autem in vi huius consobrinitalis putativæ, & existimatæ verè dicantur ij fratres Christi, patet; tùm quia hæc consobrinitalis putativa veram communicationem, & eorundem cum Christo consuetudinem inducebant; tùm quia frequentis-

lima

fima regula est, quòd multa in Scripturis Sanctis narrari solent secundum opinionem rei, potiùs quam secundum rem ipsam. Ita habetur in regulis Scripturarum apud Ruizium Benedictinum, & Martinum Martinez in libris Hypotiposion Theologicarum, & etiam apud nos in nostra Palæstra Biblica. Ita Hieronymus Jeremię 28.

10 Obijcies 3. cum replica. Joannes Evangelista erat Christi consanguineus valdè proximus; sed melius hoc salvatur, si sit filius alicuius Sororis Germanæ Beatæ Virginis, quam si sit consobrinus putativus, ut fuerunt alij, de quibus id pronuntiavimus: ergo potiùs dicendum videtur, quod B. Virgo M. habuit Sororem verè Germanam. Probo maior. 1. Quia Christus Dominus ipsi Joanni, quantumvis Juveni Matrem suam commendavit; sed non est verisimile, quod eam commendavisset nisi consanguineo proximiori inter Discipulos eius: ergo, &c. 2. Quia proculdubio Mater eius, quæ fuit vxor Zebedei, ea consanguinitate freta, petijt sedes à Domino pro filiis suis vnam ad dexteram, & alteram ad sinistram in Regno suo; sed proximitas sedium futura videbatur iuxta proximitatem consanguinitatis: ergo consanguineus Christi valdè proximus fuit. Ad hoc argument. Respond. 1. Neg. minor. Iuxta intentum argumenti, & ad primam probationem. Disting. maior. Matrem Virginem Virgini commendavit: *Propter Virginitatem eius.* Concedo maior. *Propter consanguinitatem eius.* Nego maior. & minor. & consequent. Non enim est inverisimile, quod propter prærogativam Virginitatis Christus Dominus Joanni Virgini voluisset Matrem Virginem Virgini commendare, ut nimirum intemeratæ Virgini socius adhiberetur intemeratus, inter quos Virgines non erat ti-

mendum pudori, licèt Joannes esset alienus, ut se explicuit Div. Epiphanius, dum dixit: *In sua recessisset, & non ad alienum, id est ad Joannem.* Ad secundam probationem dico non fuisse motivum petitionis consanguinitatem; sed dilectionem, qua Christus amabat filios Zebedei. Respond. 2. Joannem fuisse valdè proximum, id est consobrinum ex parte Patris putativi, propter quod, & Virginitatem simul talia promeruit. Vidè in hac quæstion. Samaniegum in notis V. M. de Agreda.

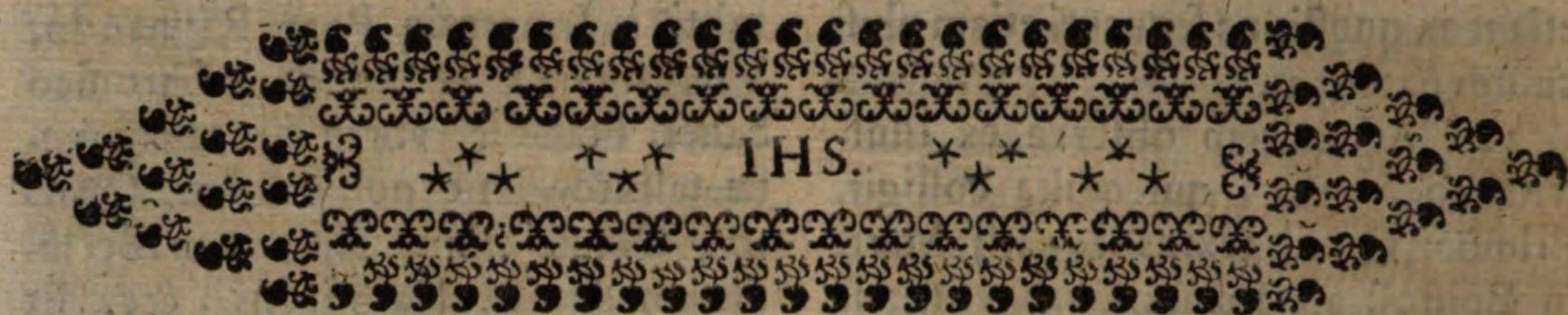
11 Observa, quod de S. Joanne Evangelista, & Jacobo Zebedei non cogimur in hac quæstione responsiones dare eo quod ipsi in Sacro Textu fratres Domini non appellentur, neque de ijs nos consobritatem putativam explicemus; cum ipsi fuerint filij Salomè; non Marię Cleophe. Item de hac Maria observandum est, ne equivocatio subrepat, quod alij dicunt, & ponunt eam nuptam vni viro, & vocato *Alpheo, & Cleopha*: Et si ita est, omnes quatuor supra relati Jacobus, Judas, Symon, & Josephus erunt filij naturales Cleophe, & consobrini putativi Christi Domini iuxta superiora. Alij verò ponunt hanc Mariam priùs nupsisse Alpheo, ex quo suscepit Jacobum, & Josephum; & postea Cleophe fratri Germano S. Josephi, de quo suscepit Simonem, & Judam. In qua positione notandum est, quod cum illi duo primi non essent filij naturales Cleopha, sed privigni, & filij Civiles, vel politici; adhuc laxiori titulo quam Simon, & Judas putari poterant consobrini Christi Domini: quòd adhuc respectu Cleophae fratris Germani Sanct. Josephi non erant rigorosè, & naturalitèr filij; sed solum politicè; satis verò iuxta superiora, ut absolutè fratres nuncuparentur. Hec etiam

etiam ex questione sequenti etiam plusculum patefient.

12 Ad calcem observa ex Illustrissimo Siurio, qui multa colligit. Primò: Quod textus Ignatij Marr. in Epistol. ad Joann. Evangelist. de Salome, quasi filia Annæ, est corruptus ex Salmeron; vel est de Salome diversa: Itemque Epistola Apocripha ex Baron. & Bellarmin. Secundò, Prisca quædam carmina pro adversa sententia Gersonis, & alterius Authoris, nonnullaque pronuntiata, ut de Maria Cleophæ Christi Matertera, ortum habuisse de Patribus, & Authoribus sententiæ contrariæ quos ad sexaginta usque refert Natalis Beda Parisiens. Tertiò, Locum Sanct. Clementis Romani. 3. Constitut. Apostol. non esse autenticum ex Bellarmin. & alijs: Itemque revelationem Sanct. Colettæ non ad-

mitti à Laurentio Port. Raynaudo, Valderrama, & antiquo Chronico Sanct. Francisc. ubi in vita talis Sanctæ talis revelatio non habetur. Quartò, Officia aliqua aliquarum Ecclesiarum Arelat. Narbonens; &c. Et dictum Sanct. Paschalis Bayl. (Cartusiano adherentis) non plus probare quam diu invaluisse sententiam contrariam; postea tamen, ut observat Siuri tom. 1. tract. 6. cap. 2. num. 32. re diligenter discussa, nostram sententiam victoriam reportasse ut multi Authores nobiles inibi tradunt. Quintò, S. Annam ex Menochio, & Tyrino apud Siuri non ligari lege Deuteronom. 25. 5. De suscitando semine defuncti, quia filia pro liberis censebatur. Quæ omnia maioris eruditionis causa in hac re ex gravissimo Authore congestissimus.

QUÆSTIO SECUNDA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

ECCE MATER TUA, ET FRATRES TUI.

Marc. 3. vers. 32.

A R T I C U L U S.

QUI, ET QUOMODO SINT FRATRES CHRISTI

Domini nuncupandi?

NOTABILIA.

NOTO primo: Illos, de quibus modo infertur controversia, non posse dici fratres Domini, quia verè fuerint filij B. V. Marię, cum hos habere non potuisset sine lęsione virginitatis: quippè parere cum integritate virginea, solum convenire poterat ei respectu illius qui sine opera viri conceptus fuerat: & ideo sequeretur aliquid contra perpetuam virginitatem Deiparę, quę est de fide in sexta Synodo, Actu 11. per hæc verba: *Marię virginitas ante partum, in partu, & post partum intemerabilis. Et sic etiam in nostro Cathecismo vernaculo profite-mur. Alio ergo sensu appellari fratres oportet.*

2 Noto 2. Quod licet B. V. Maria non fuerit Mater Iacobi, vt ex supradictis constat, attamen certum videtur Matrem Iacobi, & B. V. Mariam simul corpore convixisse: vt

enim constat ex Evangelio, refertur Mater Iacobi, & Ioseph, atque de ea fit Sermo tempore B. V. Marię.

3 Noto 3. Neque eos fratres dici posse, eo quod filij fuerint alicuius sororis germanę B. V. Marię: quippè hæc vnigenita filia fuit Matri suę, vt in quæstione de hac re singulari disputamus, & sustinemus.

4 Noto 4. Hanc vocem *frater*, vt tradidi in alia quæstione consimili, multiplicem subire acceptionem. Aliqui enim sunt, fratres natura, vt Iacob, & Esau. 2. Alij affectu, vt Ioann. 20. Apostoli dicuntur fratres. 3. Natione, vt Israelitę Deuteronomij 17. Seù cognatione, vt Loth, & Abraham Genes. 13. Necnon hanc vocem *frater*, si Originalia Gręca consuluntur, non significare precisè, vel germanitatem, vel strictam cognationem; sed indefinitè significare germanitatem, cognationem, sodalitatem, seù communionem quandam, quę multis nullo sanguine iunctis solet contingere.

His

5. His positis, duplex potest discriminari sententia. 1. Afferens, eos dici fratres Christi, quatenus fuissent confobrini, & filij Sancti Josephi. Sic opinantur Epiphanius Heres. 51. 58. & in Anchorato. Theophylactus Matth. 23. & 27. & Joann. 19. Euthym. Matth. 12. & 27. & Joann. 19. Æcum. initio Actuum Apostolorum. Euseb. lib. 2. Historiæ, cap. 1. Nizephorus lib. 1. cap. 7. & lib. 2. cap. 3. ubi refert Hypolitum Portuensem. Insuper Hilarius, & Ambrosius. 2. Sententia asserit, eos non esse filios Sancti Josephi, sed latiori usurpatione, vel cognatione putativa fratres dici. Sic Beda Joan. 2. Marc. 6. & Luc. 8. Theodoretus ad Galat. 1. Anselm. Matth. 12. Hieron. & August. serm. 14. de Nativitate, dum ponunt Josephum Virginem permansisse. Rupert. lib. 1. de Gloria, & Honore filij hominis. Div. Thom. lect. 5. ad Galat. Bern. serm. 2. super missus est circa finem. Hugo Victorinus, Petrus Damianus, Gerson. Lippomanus, Paludanus, & Maior apud, & cum Suarez de Vita Christi, quest. 28. lect. 4.

6. Sit nostra conclusio cum Authoribus secundæ sententiæ: Illos, de quibus textus loquitur Marc. 3. non dici fratres Domini, quia filij naturales fuerint Sancti Josephi. Probatur 1. Ab Autoritate illorum Patrum, qui dicunt: Beatum Josephum virginem fuisse, ut sunt Div. Hieronym. inquitens: Relinquitur virginem permansisse cum Maria, quia mater Domini meruit appellari. Et Augustinus serm. 14. de Nativitate dicens: Per meritum virginitatis ita separatus es à concubitu uxoris, ut Pater dicaris salvatoris. Sed si fuit Sanctus Josephus semper virgo, tales filios habere non potuit: ergo illi, de quibus quæstio procedit, non potuerunt dici fratres Domini, quatenus filij naturales essent. Item probari potest ex Beda, Theodoreto, Anselmo, Bern. Pe-
Dec. V.

tro Damiano, Ruperto, & Div. Thom. locis supra citatis.

7. Probatur 2. à ratione: Eatenus illi, de quibus disputamus, dicerentur fratres Domini ex eo, quod fuerint filij naturales Sancti Josephi: quatenus hic habuisset uxorem præter B. V. Mariam, illam Mariam, quæ dicebatur, & fuit Mater Jacobi, & Joseph; sed talem uxorem non habuit: ergo ex eo capite fratres Domini appellari non possent. Probo min. Si eam fuisset habiturus uxorem, debuisset esse ante B. V. M. vel simul cum ea; sed neutro modo illam habuit: ergo habuit neutquam. Maior patet, quia Sanctus Josephus defunctus fuit ante transitum B. V. Mariæ suæ Sponsæ. Minor quoad primam partem patet: nam si duxisset uxorem (ante B. V. M.) illam Mariam Jacobi, non transisset ad secundas nuptias cum B. V. ut clarum est, nisi prius mortua Maria Jacobi; sed hæc Maria Jacobi, ut constat ex notabili. 2. Ex textu D. Luc. cap. 24. convixit B. V. M. etiam mortuo iam suo Sponso Sancto Josepho: ergo non habuit uxorem talem Mariam Jacobi, antequam B. V. Mariam. Probo 2. partem, quod scilicet simul non habuisset uxorem utramque Mariam: Primo, quia non constat licuisse habere duas uxores tunc temporis: immò contrarium est verius: Secundo, propter indecentiam inde secutam ad nuptias tam singulares: cuiusmodi sunt, quales cum B. V. celebravit Josephus: Tercio, quia oportebat esse expeditum, ut tantæ Matri, tantoque filio abundè, & omninò suum impenderet ministerium: Quarto, quia tenuis Faber non poterat alere duplicem familiam: Et denique quinto, quia Matth. 2. satis clarè significatur, fuisse unicam coniugem; dum dicitur Beato Josepho: *Noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* Ergo de primo ad ultimum Sanctus Josephus non duxit uxorem Mariam Jacobi,
Ppp cob,

cobi, neque ex ea tales filios suscepit, qui fratres Domini vocarentur.

8 Probatur 3. à ratione: Jacobus frater Domini non erat filius Iosephi Sponsi Beatę Virginis: ergo hic saltem ex eo cap. Frater Domini non poterat nuncupari. Probo anteced. Erat filius Alphęi: ergo non Sancti Iosephi: quis enim hucusque Sponsum B. V. M. etiam alio nomine vocavit Alphæum? Probo antecedens. In pluribus locis Evangelistarum, ubi dicitur Jacobus Maior, Jacobus Zebedæi; Jacobus Minor dicitur Jacobus Alphęi; sed Jacobus Maior filius naturalis erat Zebedæi: ergo Jacobus Minor etiam datur intelligi filius naturalis Alphęi. Maior constat Matth. 10. Marc. 3. Luc. 6. & Actuum Apostolorum 1. Confirmatur, quia huiusmodi intelligentia est, quam secum fert Phrasis Scripturę, & modus loquendi: ergo in hoc loco sic debemus interpretari. Anteced. patet ex lib. 1. Machabæorum cap. 1. ubi Alexander Magnus nominatur Alexander Philippi: eo quod filius esset Philippi naturalis: & passim de alijs: ergo, &c.

9 Obijcies 1. Ingens pondus auctoritatis de Sanctis, & priscis Patribus argumentum efformans, ut sunt Hypolitus Portuensis, Epiphanius, Theophylactus, Hilarius, & Ambrosius cum alijs dicentibus: *Tales fratres Domini filios naturales fuisse Sancti Iosephi.* Ergo tanta auctoritas deferenda non est. Ad hoc argumentum. Respond. negando suppositum antecedentis, nimirum, quod tanta importetur auctoritas: ea enim Authorum placita apocripha sunt, immò, & suspecto fundamento subnixa. Refert enim Origenes Matth. 13. hanc opinionem desumptam fuisse ex quodam Evangelio Hebraico, quod Div. Petro, aut Jacobo attribuitur; sed Innocent. 1. Epist. 3. ad Exuperium, cap. 7. & August. lib. de Fide contra Manichæos testantur, talem opinionem à Seleucio quo-

dam hæretico fuisse conscriptam. Offendem egregiam!

10 Obijcies 2. Sanctus Iosephus duxit B. M. V. iam senex; sed inverisimile est, quod tunc temporis permansisset senex, & cælebs: ergo prius aliam habuerat uxorem, & ex ea filios, qui fratres Domini nuncupentur. Maior videtur constare, tum ex picturis, & imaginibus Sancti Iosephi: tum ex traditione, & apprehensione communi, tum ex celeri morte ipsius post nuptias cum B. V. M. Minor probatur in lege veteri sterilitas erat opprobrium, & continentia non erat æstimationi: ergo inverisimile est, quod Sanctus Iosephus cælebs, & senex permansisset. Conseq. probatur in communi omnium hominum fugiente opprobrium, & sui posteritatem semper amante. Ad hoc argument. Resp. 1. negand. maior. Ex quæstione, quam in primo tomo Palæstræ Biblicæ propugnamus, ubi dicimus, Div. Iosephum, non senem, sed competenti ætate duxisse Sponsam B. V. Mariam. Respond. 2. permilla maiori, negando minorem; & ad probationem disting. antec. Continentia non erat æstimationi: *Regulariter loquendo.* Concedo minorem, vel permitto: *Ex speciali Dei motione, & instinctu.* Neg. anteced. & conseq. Quare sicuti Deus maturans plenitudinem temporis secretum virginitatis manifestavit ipse consilium putillimæ Virgini Mariæ; cur simili modo, & affectu non traheret ad virginitatem cor Sancti Iosephi, quem tantæ Virginis Sponsum, & comitem destinaverat?

11 Obijcies 3. Si fratres Domini non fuerunt filij Iosephi, non salvatur quomodo Jacobus, & Ioseph, verè fratres Domini nuncupentur: ergo fuerunt filij Iosephi. Antec. patet: Quia si neque fuerunt filij B. V. M. neque filij alicuius Sororis eius, neque filij Sancti Iosephi ex altero matrimonio: ergo non relinquitur via, ut fratres Domini

non-

nuncupentur. Ad hoc argument. Resp. disting. antec. Si non fuerint *filij naturales* Sancti Iosephi. Neg. antecedens: *Filij in aliqua usurpatione satis frequenti.* Permitto antec. & nego conseq. Licet enim filij non fuerint naturales Sancti Iosephi ex altero matrimonio, relinquatur tamen hos fratres Domini appellatos esse propter aliquam cognationem aut veram, aut existimatam. Quæ sententia est Div. Hieronymi contra Elvidium, Augustini contra Faustum, lib. 22. cap. 35. & tract. 10. & 28. in Joannem, & Bedæ lib. 2. in Marcum cap. 6. Vndè iuxta ea, quæ diximus in quæstione inquirente: *Verum B. V. M. fuerit unigenita matri suæ?* modo etiam dicimus cum Eusebio, Egesippo, & Nizephoro ibi citatis, Jacobum, & Iosephum fuisse filios (vel naturales, vel privignos) Cleophæ; ideòque eorum mater dicebatur Maria Cleophæ: Cleophas autem erat frater Sancti Iosephi: vndè à quibus credebatur Christus, & putabatur filius Sancti Iosephi, putabantur etiam filij Cleophæ fratres Domini. Præterquamquod cum iuxta ea, quæ diximus in notabilibus ad verum significatum fraternitatis quævis

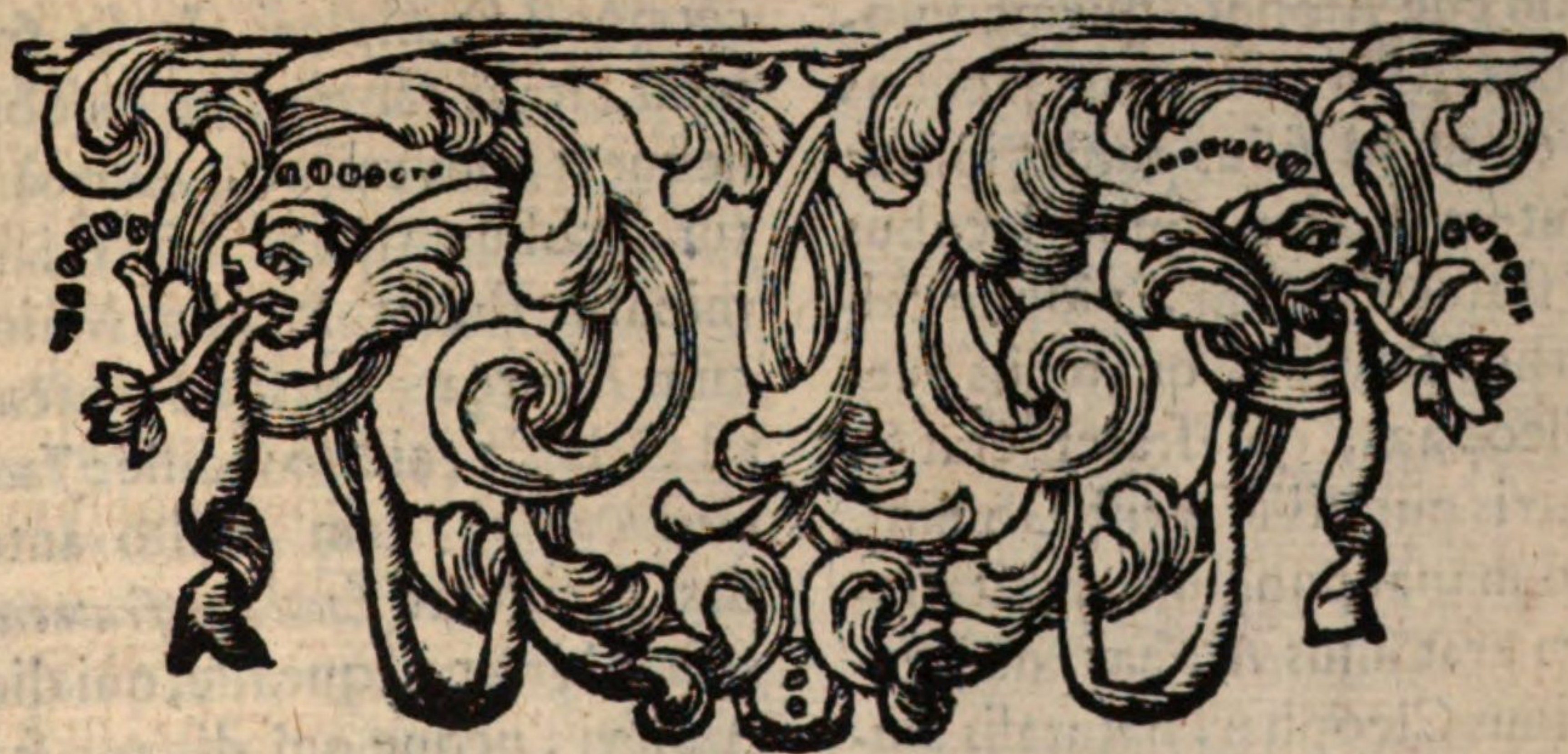
cognatio, affinitas, vel communicatio sufficiat, ne dum fratres putativi, sed verè tales in textu nuncupari potuerunt.

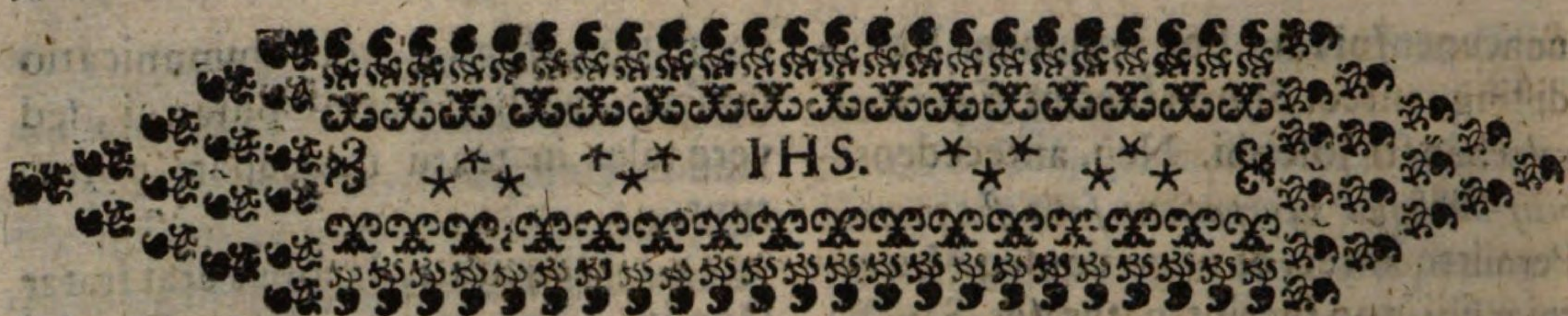
12 Obijcies 4. Jacobus erat frater Domini; sed Jacobus frater Domini non est idem cum Jacobo filio Alphæi: ergo Jacobus frater Domini fuit filius Sancti Iosephi. Constat illatio: Quia ut talis Jacobus frater Domini salvaretur filius Cleophæ, debebat salvari filius Alphæi, eo quod vel Cleophas fuisset binomius, vel secundus maritus illius, quæ vocabatur Maria Jacobi. Ad hoc argumentum, quod meretur, & habet apud nos integram quæstionem in hoc volumine disputatam, respondemus ex ibi dictis, atque hic relegendis, talem Jacobum fratrem Domini eundem fuisse cum Jacobo filio Alphæi: vndè vel fuit filius naturalis Alphæi, & Cleophæ, cui hoc erat duplex nomen unius personæ: vel filius naturalis Alphæi, & privignus Cleophæ, cui in secundis nuptiis copulata est Maria

Jacobi. Et ita totum concidit argumentum.

tum.

((

QUÆSTIO TERTIA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

VBI MANEBANT PETRUS, ET JOANNES JACOBUS Alphæi. *Actor. 1. vers. 12.*

ARTICULUS.

VTRUM JACOBUS JUSTUS, SEU FRATER DOMINI, & Episcopus Hierosolymorum fuerit idem cum Jacobo Alphæi?

NOTABILIA.

NOTO primò: Rationem dubitandi in hac quæstione oriri ex eo quod Jacobus Minor dicitur in Evangelio Jacobus Alphæi, significando filium esse Alphæi; quemadmodum Jacobus Maior dicitur Jacobus Zebedei, eo quod filius fuisset ipsius: Quando autem dicitur, quod Jacobus Minor sit frater Domini, videtur salvari ab autoritatibus, quatenus fuerit filius Cleophæ, qui frater erat S. Josephi Patris putativi Christi Domini. Vndè illico manat punctum dubitationis; si enim erat filius Alphæi, non poterat esse filius Cleophæ, naturalis amborum, & è contra, si filius fuit naturalis Cleophæ, non erat naturalis Alphæi: cum ergo veritas danda sit Evangelio, & non sit deneganda Historiæ, quam docti, & veteres tradiderunt, as-

serendum videtur, alterum fuisse Jacobum filium Alphæi, alterum autem filium Cleophæ. Ex alia vero parte Ecclesia Catholica duos tantum Jacobos Apostolos memorat, quorum alter est Jacobus Maior, de quo nulla hic potest incidere disputatio; quando enim talia de Jacobo dicuntur, scilicet quod sit Alphæi, & sit frater Domini, ita dicuntur, ut Jacobo Maiori nequeat convenire; quia quando dicitur Jacobus Alphæi Act. 1. iam prenomminatus fuerat Jacobus Maior, simul cum Andream. Quando autem Paulus ad Galat. 1. ait, se vidisse: *Jacobum fratrem Domini*, iam multo ante Herodes occiderat *Jacobum fratrem Joannis gladio*. Igitur neque ille, qui dicitur esse Alphæi, neque qui dicitur frater Domini potest esse Jacobus Maior. Nunc sic: Jacobus Minor, qui restat, si est frater Domini est filius Cleophæ; alium, de est filius Alphæi, ut dici videtur, Actor. 1. ergo non videtur esse unus, &

& idem Jacobus Alphæi cum Jacobo fratre Domini, & qui fuit Hierosolymorum Episcopus.

2 Noto 2. Ex Div. Hieronymo regulam, qua sic explicat morem Scripturarum: *Disce inquit consuetudinem Scripturarum esse, eundem hominem diversis nominibus nuncupari. Raguel, & Ietro, Gedeon, & Feroboal, Ozias, & Azarias, Petrus, & Zephas, Judas, & Tadaus.* Atque magis sigillatim accedens ad nostra nomina Alphæum, & Cleopham inquit, posse eidem Jacobo de duplici idiomate tale duplex nomen accommodari de Gentilico *Cleopham*, de Hebraico autem *Alphæum*. Et quidem ad hunc tenorem est mihi creditu per quam facile in toto tractatu Sacræ Historiæ Bibliorum varios reperiri binomios, quia ut me dixisse, iam memini, vel regionum, vel temporum mutatione, vel idiomaticum transmutatione, & æquivalentia plura vocabula sono syllabarum diversa eidem homini nominando deservient: v. gr. Iago, Diego, Jaques, Jacome, James, &c.

3 Noto 3. Privignos in satis frequenti forma loquendi filios appellari solere eorum, qui sibi Patres non sunt; sed cum Matre sua secundas nuptias celebrarunt; & quidem his temporibus ita hic usus invaluit, ut vel officij, vel urbanitatis causa privigni sive Matrem, sive Patrem appellitent eam, vel eum, qui se non genuerunt. Hinc oritur, quod explicatio illa *Jacobus Alphæi*, & aliæ similes, in quibus ille, qui in genitivo ponitur, creditur esse Pater eius, qui ponitur in nominativo, v. gr. *Simon, Joannis, Jacobus Zebedæi* per se præcisè non facere argumentum necessarium de eo, quod ille, qui in nominativo est, filius sit eius, qui in genitivo ponitur, propter plura. 1. Quia privigni, ut modo diximus, ita solent significari. 2. Et est ratio à priori. Quia illa accommodatio recti, & obliqui; v. gr. *Simon Joannis, Jacobus Alphæi, Cornelius Cornelij.* Et simi-

les solum significant id, quod ponitur in casu recto, esse quid possessum ab eo, qui ponitur in genitivo possessionis: & hoc non solum verificatur de filiis naturalibus; sed de privignis, & de ipsa etiam vxore, quando dicitur: *Maria Cleophæ*, & ideo in illa exacta commemoratione progenitorum Christi, quam texit Div. Lucas vsque ad Adam, ubi ex sententia Interpretum varij recensentur, qui non fuerunt Patres naturales, explicuit se S. Evangelista per formulam loquendi genitivo possessionis correspondentem, dicendo: v. gr. *Qui fuit Heli, qui fuit Matthat, &c.* Atque in nostra Hispania nedum usu venit ita loqui: *Juan de Diego, Juan de Juana*, idest, Joannes Jacobi, Joannes Joannæ, si nimirum instar filiorum habeantur; sed etiam olim servi cognomina Dominorum suorum usurpabant: ergo.

4 His positis. In hac gravi questione duplex utrinque satis fulta occurrit sententia; quarum prima asserit, tres quidem fuisse Jacobos, quorum duo fuerunt Apostoli, scilicet Jacobus Zebedæi, & Jacobus Alphæi, tertium verò Jacobum cognominatum iustum, & fratrem Domini non fuisse Apostolum. Hæc sententia in primis tribuitur Div. Clementi Romano varijs in locis, scilicet in libris Recognitionum, qui tamen apocriphi esse censentur, & in constitutionibus Apostolicis lib. 2. cap. 59. & lib. 6. cap. 12. & 54. Hanc sententiam sequutus est Epiphanius heresi 76. & Dorotheus in Sinopsi, Nicephorus lib. 2. Historiæ, cap. 44. & insinuat Cyrillus Hierosolymitanus Cathedesi 14. & in eam inclinat Hieronymus Isaia 17. ad Galat. 1. licet contrariam præferat, ut post videbimus. Necnon videntur inclinare in eam omnes, qui dicunt Jacobum Minorem fuisse filium Alphæi, & Jacobum fratrem Domini filium Josephi, & Cleophæ, & hi sunt Chrysostomus, Theo-

Theodoretus, & Theophylactus. Tandem pro ea sententia videntur esse Anacletus Papa in Epist. 2. Decretali, & Nicolaus Papa primus ad rescripta Vulgarorum, cap. 92. apud P. Franciscum Turriarum doctissimum virum nostræ Societatis in Scholijs ad Clementem. Reg. lib. 6. cap. 12. pag. 81.

5 Secunda sententia duos tantum ponit Apostolos Jacobos, censetque eundem fuisse Jacobum Minorem, sive Alphæi cum illo, qui cognominabatur Justus, & frater Domini. Huic sententiæ, tanquam veriori, & solidiori adheret Sanctus Hieronymus, & latè eam probat contra Helvidium, & eam tenet Eusebius Cæsariensis lib. 2. Historiæ, cap. 1. Clemens Alexandr. lib. 6. Stromatum, Isidorus libro de Vita, & obitu Sanctorum PP. & ita sentire videtur Chrysostomus hom. 47. in Joannem, ubi dicit: *Jacobum fratrem Domini fuisse Apostolum*: Et hom. 42. in Mattheum, ubi dicit: *Jacobum Alphæi fuisse lapidatum à Judæis*: Et hom. 33. dicit: *Jacobum Alphæi, & Judam Taddæum fuisse fratres*. Suarez tom. 2. in 3. part. disput. 5. sect. 4. Illustris. Siurius tom. 1. tract. 34. num. 83. citans Baronium, Bellarmin. Salmeronem, & alios plures.

6 Nostra sententia est, eundem fuisse Jacobum Alphæi cum Jacobo fratre Domini, seu Jacobo Minori Hierosolymorum Episcopo. Prob. 1. Auctoritate. 1. Sancti Hieronymi contra Helvidium ita loquentis: *Nulli dubium est, duos fuisse Apostolos Jacobi vocabulo nuncupatos Jacobum Zebedæi, & Jacobum Alphæi: Istum nescio quem Jacobum Minorem, quem Maria filium, nec tamen Matris Domini Scriptura commemorat, Apostolum vis esse, aut non? Si Apostolus est, Alphæi filius erit... Si non est Apostolus, sed tertius, nescio quis Jacobus, quomodo est frater Domini putandus, & quomodo tertius ad distinctionem maioris appellabitur minor; cum maior,*

& minor non inter tres; sed inter duos soleant præbere distantiam? Hucusque Hieronymus, qui in favorem nostrum ultra prosequitur. 2. Ex Clemente Alexandr. apud Nicephorum lib. 2. cap. 1. ubi sic dicitur: *Duo autem fuerunt Jacobo, alter iustus, qui ex Templi Pinnaculo deiectus, & à fullone fuste ad mortem usque casus est; alter autem qui capite est ab Herode plexus. Iusti porro istius, & Paulus mentionem fecit scribens. Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini*. Ecce ergo idem Jacobus est, qui iustus dicitur, qui frater Domini dicitur, qui Apostolus dicitur, qui Jacobus Minor, & Jacobus Alphæi etiam dicitur, & qui etiam fuit Hierosolymorum Episcopus, quippè ipse fuit de pinnaculo eiectus, & fullone fuste percussus.

2 Probatur 2. A ratione multipliciter super Sacrum Textum ratiocinando. 1. Sic: Sancta Mater Ecclesia iugi, & firma traditione, & ritu duos tantum Apostolos nominat Jacobos, colit, & celebrat; sed si Jacobus Alphæi distinctus esset à Jacobo Minore, & fratre Domini, evaderent tres Apostoli: ergo non fuit distinctus. Probo min. In primis Jacobus Zebedæi, & Jacobus Alphæi sunt Apostoli; sed insuper Jacobus Minor, & frater Domini, primusque Hierosolymorum Episcopus esset Apostolus: ergo tres Apostoli evaderent. Minor prob. Multipliciter, ut insinuavi. 1. Quia Div. Paulus ad Galat. 1. postquam refert Petrum à se visum fuisse, ait: *Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum, fratrem Domini*. Ergo Jacobus frater Domini Apostolus fuit; illa enim particula *nisi* id aperte fatetur. 2. Paulus veniebat Hierosolymam ad Jacobum Episcopum Hierosolymorum: ergo hic Apostolus fuit. Conseq. patet. Quia Apostolus Paulus solebat Apostolos adire super rebus Evangelij, ut ex Actibus Apostolorum, & Epistolis eius videri po-

potest. Anteced. probat. Illis verbis in Actibus Apostolorum, cap. 21. ubi dicitur: *Cum venissemus Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres: sequenti autem die introibat Paulus ad Jacobum; omnesque collecti sunt seniores.* Quia cum constet Jacobum fuisse Episcopum Hierosolymorum; si ad Jacobum adibat Paulus, & quidem Hierosolymis, & quidem ibi cogebantur seniores: ergo hic Jacobus, ad quem veniebat Paulus, Episcopus Hierosolymorum erat. 3. Quia Jacobus, qui passim memoratur in Act. Apost. fuit ille Hierosolymorum Episcopus, & frater Domini; sed hic fuit Apostolus: ergo, &c. Minor patet, Act. 15. ubi coacto Concilio, Jacobus fuit, qui primus sententiam dixit circa Evangelium evulgandum in Gentes; sed id inter ceteros Apostolos primus non videbatur facturum esse; nisi dignitate quoque Apostolica fungeretur: ergo Apostolus fuit. 4. Quia Jacobus frater Domini est ille, de quo loquitur Div. Paulus ad Galat. 1. cap. 2. Sed hic erat Apostolus: ergo, & Jacobus frater Domini Apostolus erat. Prob. minor. Ex verbis talis capitis 2. ubi dicitur: *Jacobus, & Cephas, & Joannes, qui videbantur esse columna;* sed columna Evangelij cum alijs primis Apostolis perperam vocaretur qui non foret Apostolus: ergo Apostolus erat.

8 Confirmatur 1. Quia primo per S. Clementem Romanum tribuuntur Jacobo Episcopo Hierosolymitano tituli tam honorifici, qui non videntur sine Apostolica dignitate posse componi, ut constat ex Epistolis Div. Clementis ad S. Jacobum. 2. Verisimile est, quod discedentibus Apostolis reliquis, unum de primis præficerent Hierosolymis; & quidem non alium, quam eum, qui vocabatur Iustus, & cuius eximia virtus Hierosolymis erat notissima. 3. Quia Lucæ 6. dicitur de Juda, quod vocabatur Judas Jacobi, quasi à celebriore fratre indicationem

acciperet; sed non poterat esse celebrior, quam S. Apostolus Iudas, frater eius Jacobus, nisi Apostolus esset: ergo erat Apostolus, ac per consequens plura Jacobi Episcopi Apostolatum suadent, & explicant.

9 Obijcies 1. In rebus, quæ concernunt Apostolos, nulli alij magis standum esse videtur, quam S. Clementi Romano; sed hic in lib. 6. Constitutionum Apostolicarum planè distinguit Jacobum Alphæi, & Jacobum fratrem Domini: ergo non sunt idem, & unus Jacobus. Maior constat. Quia S. Clemens Romanus convixit Apostolis, & de rebus Apostolicis expressè scripsit, atque differuit. Min. etiam constat. Quia in prædicto loco, postquam recensuit duodecim Apostolos, in quibus numeraverat Jacobum Alphæi, subiungit Jacobum fratrem Domini, & Paulum. Ad hoc argum. Respond. disting. maior. Potius standum est *authoritati indubitatae S. Clement.* Permitto maior. *dubitata.* Nego maior. & disting. minor. Sanctus Clemens in suis operibus *verè germanis.* Nego minor. In operibus *valde dubijs, sive corruptis.* Concedo minor. & nego consequent. Non enim disitemur propter rationem allatam in argumento, quod si opera Div. Clementis nunc extarent pura prorsus, & certa, peculiarem sibi fidem essent promeritura; sed præterquamquod libri Recognitionum ipsius Clementis putantur apocriphi, insuper Sancta Synodus Sexta Generalis, opera ipsius Clementis corrupta, atque vitata esse credidit; unde non tam firma potest ipsis autoritas remanere; præsertim cum eis refragari videantur alij veteres, & Sancti PP. ut sunt Clemens Alexandr. Eusebius, Hieronymus, & Theodoretus, qui iuxta nostrum Salmeronem magis rem indagarunt: quapropter permissi maiorem. Potest enim accidere, quod Scriptor aliquis etsi tempore, & loco sit ipse distantior, nihil.

hilominus in re singulari propter indaginem diligentiorē reportet certiores notitias.

10 Obijcies 2. Div. Paulus Epist. 1. ad Corinthios, & similiter Cyrillus Hierosolymitanus Cathedesi 14. aiunt Christum D. post resurrectionem apparuisse omnibus Apostolis & postea Jacobo: ergo Div. Jacobus non fuit Apostolus. Anteced. patet ex ipsis verbis Pauli 1. ad Corinthios 15. *Visus est Cepha, & post hoc undecim: deinde plusquam quingentis fratribus: deinde visus est Jacobo, deinde Apostolis omnibus: deinde tanquam abortivo, visus est, & mihi.* Conseq. patet. Quia si talis Jacobus esset Apostolus, dicendo Christum apparuisse omnibus Apostolis, de ipso quoque Jacobo iam dictum fuisset. Resp. disting. antec. Et postea Jacobo apparitione ipsi singulari, & secunda. Conc. antec. Apparitione ipsi prima. Neg. antec. & conseq. Narrat enim S. Paulus apparitiones Christi Domini resurgentis factas in communi, & in singulari; in communi scilicet quando dicit visum esse Dominum undecim Apostolis, & plusquam quingentis fratribus, & rursus omnibus Apostolis; in particulari quando dicit, quod visus est Cepha, & Jacobo, & sibi, unde nihil obstat, quod aliqui ex ipsis duplici fruerentur apparitione, altera in communi cum reliquis, & altera in singulari: sic eum in singulari vidit Cephas; & postea eum vidit simul cum reliquis: & sic nos quoque dicimus apparuisse Jacobo cum reliquis; & etiam seorsim ipsi apparuisse. Quod tanto verisimilius fiet pro Jacobo, quanto certius sit illud ieiunium, quod dicitur apud Hieronymum de Scriptoris Ecclesiasticis iurasse Div. Jacobum, quousque videret Dominum resurgentem. Ad Cyrillum Hierosolymitanum eadem respondemus, ac textui Div. Pauli, unde ipse sumpsit.

11 Obijcies 3. Div. Hieronymus

in Epist. 1. ad Galat. in cap. 17. Isaia manifestè ponit, tres fuisse Jacobos, & Apostolos fuisse quatuordecim: ergo licet Jacobus frater Domini Apostolus fuisset, distinctus erat à Jacobo Alphæi. Conseq. patet: Quia supra duodecim Apostolos, in quibus est Alphæus, adiunguntur Jacobus frater Domini, & Paulus, ut recensabat Clemens Romanus, & fient quatuordecim. Resp. dist. antec. Ponit tres Jacobos ex propria sententia. Neg. antec. Ex aliena sententia. Conced. antec. Et nego conseq. Itaque Div. Hieronymus in prædictis locis loquitur, ut sæpè loqui solent Sancti Patres ex aliena sententia non sibi adoptata; sed mere relata: Cuius inditium est id quod ibi ipse per hæc verba subiunxit, dicens de tali sententia: *Pia quidem voluntas interpretantium; sed non servant ordinem Historiæ.* Sententia ergo propria Div. Hieronymi supra iam constitit, dum à nobis probata est conclusio; ponit enim ille duos tantum Jacobos Apostolos; & Jacobum Minorem, sive fratrem Domini putat Apostolum esse, & Jacobum Alphæi, ibi: *Si Apostolus est, Alphæi filius erit.*

12 Obijcies 4. Anacletus in Epistol. 2. decretali ait, Jacobum fratrem Domini fuisse Episcopum ordinatum ab Apostolis: sed iuxta communem sententiam omnes Apostoli fuerunt immediatè ordinati Episcopi à Christo D. ergo Jacobus frater Domini non fuit de numero Apostolorum. Respond. disting. mai. Ait fuisse Episcopum

ordinatum quoad potestatem ordinis. Nego mai. Quoad extensionem iurisdictionis, & potestatem proximam iurisdictionis. Conced. mai. & concessa min. neg. conseq. Sentio igitur cum communi, quod omnes Apostoli, & in ipsis Jacobus frater Domini, fuerunt ordinati Episcopi à Christo D. sed in Episcopo observanda est illa distinctio, quam faciunt Theologi, & iurisperiti; distin-

distinguendo videlicet potestatem ordinis, & potestatem iurisdictionis: prima est illa potestas, quam secum fert ipse character. Vnde sicut hic est indelebilis, ita & illa est inauferibilis quoad ordinandum, consecrandum, &c. Potestas verò iurisdictionis, etsi radicaliter sumpta in potestate ordinis sit tamen proximè sumpta, sumitur pro certa designatione, & extensione locorum, & personarum, in quibus ius Episcopale se explicet, quæquidem potestas proxima iurisdictionis penès Ecclesiam tota est, ad eiusque nutum est impartibilis, & revocabilis. Dicit ergo nostra solutio, quod Iacobus cum reliquis Apostolis ordinatus est Episcopus à Christo, à quo accepit potestatem ordinis, & radicalem iurisdictionis; ab Apostolis verò accepit illam designationem locorum, & personarum, seu potestatem proximam iurisdictionis ab obeundum munus Episcopale: Quæ solutio traditur à Div. Joanne Chrysostomo homil. 87. in Joannem.

13 Obijcies 5. Ecclesia Orientalis celebrat tres Iacobos: ergo Iacobus Alphæi, & frater Domini distinguuntur. Conseq. patet. Quia testimonium positivum in cultu Ecclesiæ vetustissimæ grave debet censi. Respondeo 1. Distinguendo anteced. Celebrat tres Iacobos: *Et est tam benè instituta in ritibus, quàm Ecclesia Latina.* Nego anteced. *Minus ritè instituta.* Concedo anteced. & nego conseq. Nam Ecclesia Orientalis, quamquam ita vetustissima sit, nihilominus postquam in Patriarchatibus suis vulnus accepit schismatis magna ex parte in errore versatur quandiu Ecclesiæ Latinæ, ut par est, vniri detrectat: Ex alia verò parte quamquam pertinacia non adsit, adest tamen ex proxima peste totiùs Orientis plurima confusio, & infectio;
Dec. V.

quare non nostri ritus, ex ipsis, sed ipsi ex nostris sunt repurgandi: Ecclesia enim Latina Spiritu Sancto plenissima diligentior, illuminatior, & sollicitior est in eius donis excolendis, & conservandis. Respondeo 2. Disting. anteced. Celebrat tres Iacobos: *Inmixta opinioni probabili.* Concedo anteced. *certaine doctrinæ.* Nego anteced. & conseq. Nos enim non adimimus probabilitatem sententiæ contrariæ, quæ priscis Patronis, & gravibus decoratur, cum quibus potuit Orientalis Ecclesia discernere talem cultum triplicis Iacobi: vnde nil posset manare absurdi plusquam quod idem Iacobus bis coleretur, si idem esset Iacobus Alphæi, & Iacobus frater Domini, ut nos sustinemus: cum licet nequeat error cultus admitti neque in substantia, neque in circumstantiis quasi de adorando non Sanctum pro Sancto; nullum sit absurdum in eo quod ille qui verè Sanctus est, sub vno vel duplici nomine colatur, & adoretur.

14 Obijcies 6. Eatenus esset Iacobus frater Domini de numero duodecim Apostolorum, quatenus eum sic appellat Div. Paulus ad Galat. 1. Sed hoc fundamentum est nullum: ergo, &c. Probo minor. Div. Paulus semel, & iterum vocat Apostolos illos, qui solum erant Discipuli, & non de duodecim: ergo fundamentum est nullum. Probo anteced. Tum ex Epistola ad Philippenses cap. 2. ubi dicit de Epafrodito: *Fratrem, & cooperatorem, & commilitonem meum; vestrum autem Apostolum.* Tum 2. ad Corinth. ubi dicitur: *Sivè fratres nostri Apostoli Ecclesiarum gloria Christi.* Ad hoc argum. Respondeo neg. minor. Ad cuius probationem. Distinguo anteced. Divus Paulus vocat Apostolos: *Antonomastice, & in abstracto illos, qui solum sunt Discipuli.* Nego anteced. *Apostolos accommodative, & imitative, vel adiective,*

vè, & in concreto. Concedo anteced. & neg. consequent. Quod argumentum æque poterit impugnare cæterorum Apostolatum; ideò enim cæteros Apostolos credimus, & confitemur, quia Scriptura Sacra ita illos appellat: Est igitur distinguendum inter modum, & modum Apostolos nominandi; si enim dicitur: *Apostolus Antonomastice*, & in abstracto, atque universalitèr; de duodenario numero censendi sunt; si autem in concreto, & particulari respectu habito ad aliquas personas, vel Ecclesias, tùm solum *accommodativè*, & *imitativè* Apostoli nuncupantur, quia nimirum Apostolos imitantur, & sic à primitiva Ecclesia hucusque aliqui respectivè ad Ecclesias, vel Provincias Apostoli sunt appellati: v. gr. Sanctus Franciscus Xaverius *Indianum Apostolus*. Quod si nos in pijsima Lusitania cognomen Apostolorum accepimus id, & eius pietati debetur, & nostræ professioni respondet. Quando ergo Div. Paulus vocat Apostolum Jacobum, est Antonomastice; Tùm propter Græcum articulum *Ton Apostolon* idest illorum Apostolorum præter Petrum vidi neminem, tùm quia cum loquatur simul de Apostolatu Jacobi Cleophae, & Joannis, in eandem classem Apostolatus sunt referendi. Et ita loquutus fuit D. Paulus ad Galat. 2. *Obijcies 7. Jacobus Alphæi erat eius filius; sed Jacobus frater Domini erat filius Cleophae; ergo non sunt idem Jacobus.* Anteced. constat quoad utramque partem, vt videtur constare ex Cæsare Baronio, & alijs, quod Jacobus Alphæi fuerit filius eius, & ex Chrysostomo, Theodoro, & Theophylacto ad Galatas 1. dicentibus, Iacobum filium fuisse Cleophae. Ad hoc argument. Respond. 1. concess. anteced. negand. consequ. Quia

vt constat ex Notabilibus, plures in Scriptura reperiuntur binomij: vnde Alphæus iuxta Div. Hieronymum, vel secundo nomine fungebatur, & Cleophas dictus est; vel nomen ei fuit Alphæus, & Cleophas fuit cognomen de gentilitate, & familia: cui suffragari videntur Chrysostomus, Theodoretus, & Theophylactus. Et super his consule notabilia, vt plus collustrentur. Respond. 2. distinguendo maior. *Filius naturalis.* Conced. mai. *Filius privignus.* Neg. mai. & disting. min. Fuit filius Cleophae *privignus.* Conced. min. *Filius naturalis.* Neg. min. & consequ. Traditur enim illam Mariam, quæ vocata est Maria Cleophae prius nupsisse Alphæo, ex quo genuit Iacobum, & Iosephum; mortuo verò Alphæo nupsisse Cleophae, & ex eo habuisse Simonem, & Iudam: Quare idem ipse Iacobus, qui fuit filius naturalis Alphæi, fuit privignus; seu filius civilis Cleophae cum titulo sufficienti, vt filius Cleophae apud Scriptores nominaretur. De qua via solvendi ait Suarez: *Qui modus dicendi non displicet Div. Thomæ ad Galatas 1. lect. 5. & est probabilis, quamvis incertus. Vtcumque tamen in hoc dicatur, non refert ad præcipuam intentionem nostram, quia quomodo cumque in hoc sentiat, dicendum est, hos fratres Domini non fuisse filios neque Mariae, neque Ioseph; sed solum consanguineos Christi, aut veros, aut existimatos.*

Obijcies 8. Sanctus Iacobus frater Domini non fuit Apostolus: ergo non fuit Iacobus filius Alphæi. Probo anteced. Tùm ex Div. Hypolito de duodecim Apostolis, & 72. Discipulis, tùm ex Dorotheo in Synopsi dicentibus, aut referentibus Iacobum fratrem Domini inter Discipulos Domini, secus inter Apostolos: ergo Discipulus; sed non Apostolus fuit. Respond. negand. anteced. Ad cuius prob.

prob. dico ; vtrumque citatum Authorem non facere argumentum necessarium ; sed dumtaxat dubium , eo quod opera ipsorum dubie sint auctoritatis apud probatos Authores. De quibus legi poterunt Hieronymus , & Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis , & Possevinus in apparatu.

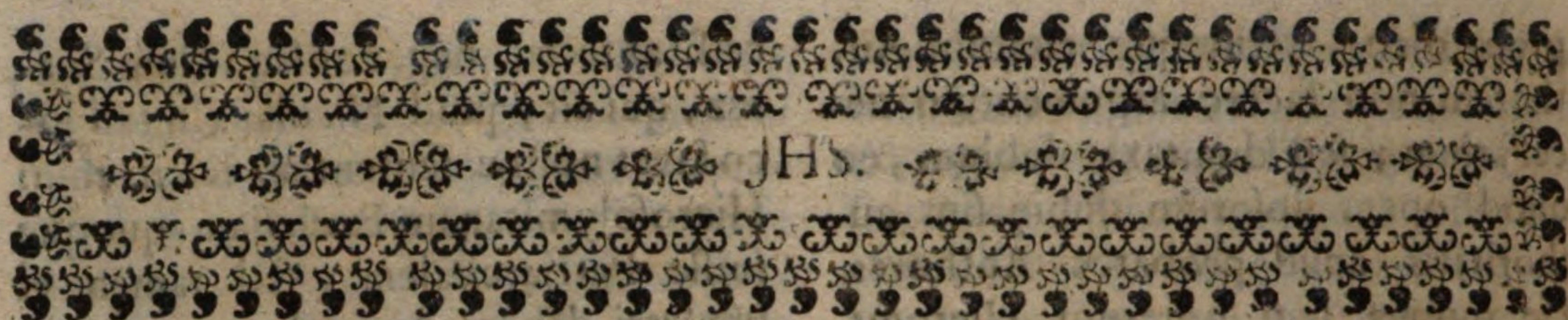
17 Obijcies 9. Nicolaum Papam 1. qui apud Turrianum in Scholijs ad Clementem Rom. lib. 6. cap. 12. pag. 81. ait : Eas Ecclesias habendas esse Patriarchales , in quibus Apostolos sedisse constat , scilicet Romanam Alexand. & Antiochenam : & infra dicit Hierosolymitanam Ecclesiam etiam esse habendam in honore : ergo Iacobus Hierosolymorum Episcopus non fuit Apostolus. Patet conseq. Quia videtur Hierosolymitana Ecclesia à Patriarchalibus distingui. Respond. 1. con-

cess. anteced. neg. conseq. Cum Suarez , qui ait , quod Nicolaus in tali loco favet nostræ sententiæ. Dicit enim Hierosolymitanam Ecclesiam quoque fuisse Patriarchalem ; sed tamen ei præferri debere Antiochenam , propterea quod Petrus in hac sedisset. Respond. 2. Concess. anteced. neg. conseq. Quæ non infertur , sed precisè , quod non constet in Hierosolymitana Apostolum sedisse , sed id sit dubium ; cumque nos propugnantes nostram sententiam , rem adhuc sub dubio , & disputatione relinquamus , nobis non officit Nicolaus : licet enim Apostolum Hierosolymis consedis-
se , non ita sit certum , ac de Romana , Antiochena , atque Alexandrina Eccle-

sia , nos tamen id ita fuisse ,

& textibus , & ratiocinationibus promovimus.

QUÆSTIO QUARTA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

MANSIT AUTEM MARIA CUM ILLA QUASI
tribus mensibus. *Luca 1. vers. 56.*

A R T I C U L U S.

VTRUM B. V. M. INTERFVERIT ELYSABETHÆ
parturienti, & Nativitati Baptistæ?

NOTABILIA.

IOTO primo : Id, quod in Historia Evangelica Div. Lucae narratur, cap. 1. scilicet, Beatissimam Virginem Mariam, statim, ac Ange'o annunciante, mansit obumbratione altissimi gravidata, & exemplo cognatæ suæ Elyfabeth de prodigiola conceptione Baptistæ notificata, exurgens Maria abiit in montana cum festinatione, & in Civitatem Juda, & intravit in domum Zachariæ, & salutavit Elyfabeth. Vbi postquam ambo illa organa Spiritus Sancti multis concentibus resonaverunt, altera canente : *Benedicta tu in mulieribus* : altera verò, per *Canticum Magnificat*, Deum laudante; refert Sacer Textus, Mariam quasi Tribus mensibus, apud Domum Elyfabeth permansisse.

2 Noto 2. Rationem dubitandi in hac quæstione, oriri ex eo, quod ex

vna parte cum Mariæ annunciata fuerit incarnatio in sexto mense post conceptionem Elyfabeth iuxta illa verba: *Et hic mensis sextus est illi.* Videtur partui Elyfabeth adstitisse Maria : siquidem remanens post tres menses, postquam sextus excurrerat, attingebat Maria nonum mensem conceptionis suæ cognatæ, & incongruum videbatur, quod Elyfabeth iam iam paritura, à Maria fidelissima cognata sua desereretur. Ex altera verò parte. Sanctus Evangelista narrat prius in Sacro Textu discessum Mariæ de domo Elyfabeth, & statim huius partum exponit, dicens: Mansit autem Maria cum illa, quasi mensibus tribus, & reversa est in domum suam. Elyfabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium. Manet ergo dubium: num Beata Virgo partui Elyfabeth interfuerit?

3 Noto 3. Partum semper à nobis salvari debere, fuisse perfectum; cæterum, pro hac re sciendum est id, quod ex peritis Medicis affert loco infra

frā citando illustris. Siuri, scilicet, intra totum mense nonum currentem partum perfectum esse; ita ut de foetu eo tempore edito, quasi de eo loqui quis possit, qui in omnem perfectionem naturæ venit, ut ederetur.

4. Noto 4. Particulam *quasi* afficientem aliquem numerum, non precise infra numerum talem significare, sed etiam plusculum ultra talem numerum significare quandoque. Tum, quia valet idem, *ac circum circa, circiter, aut ferè, seu plus, minus* &c iuxta observationem elegantissimi Horatii Tursellini nostræ Societatis, qui diligentissimus fuit observator omnium particularum Latini Sermonis, ita ut perelegantem libellum de hac re composuerit. Tum, quia, ut notavit noster Maldonatus, solent Evangelistæ uti particula *quasi* numerum afficiente, et si numerus non sit Minor, sed Maior. Marc. enim 8. vers. 9. dicitur: *Homines saturatos fuisse quasi quatuor millia.* Et tamen Matth. 15. vers. 18. scribitur: *Fuisse quatuor millia, exceptis mulieribus, & parvulis talem numerum superantibus.* Unde licet Div. Lucas dixerit: *Mansit quasi tribus mensibus;* relinquitur nobis latitudo ad intelligendum, vel infra, vel plusculum ultra.

5. His positis, duplex in hac re versatur opposita sententia. Prima asserit, Beatam Virginem Mariam discesse de domo Elyzabeth, priusquam hæc pareret Joannem. Quæ sententia communior est, & ei suffragantur Theophylactus, Euthymius, & Author Græcus citatus in catena D. Thomæ, & Nizephorus Calixtus lib. 1. suæ Historiæ, cap. 8. Secunda sententia defendit, Beatam Virginem Mariam partui suæ cognatæ Elyzabeth interfuisse. Hanc tenet Orig. hom. 9. in Lucam, Ambros. in Commentarijs, Beda, Strabo, Lyra, Petrus Comestor, & Joannes Maldonatus in suis Commentarijs in Lucam, P. Joannes Bapt.

Ricciolius in sua Chronolog. Reform. Illustris. Siuri tom. 1. tract. 13. num. 36. plurimis alijs prius citatis.

6. Sit mea conclusio cum secunda sententia, cum qua dico: *Mariam non discesse de domo Elyzabeth, quousque hæc iam pepererat Joannem.* Probatur 1. Authoritate Venerabilis Bedæ in Lucam sic aientis: *Tandiu mansit Maria, donec Elyzabeth partus tempore completo Præcursoris Domini sui, propter quem maxime venerat, Nativitatem videret.* Probatur 2. Authoritate Ecclesiæ, quæ post Incarnationem Christi, tertio mense celebrat Nativitatem Joannis sub id tempus, quo adhuc videbatur permansura Maria in domo Elyzabeth, ut amplius declarabitur, & roborabitur ratione subsequente.

7. Probatur 3. ratione: Beata Virgo Maria discesit ab Elyzabetha, vel proximè ante partum ipsius, vel post partum; sed primum est incredibile, & dissonum: secundum autem est congruentissimum Evangelio, & rationi: ergo B. V. M. interfuit partui Elyzabeth. Maior huius discursus patet; quia tempore Conceptionis Christi iam Elyzabeth sextum mensem agebat à Conceptione Baptistæ; sed B. V. M. post Conceptionem Christi, & iter ad montana, tres menses, vel *quasi*, fuit apud Elyzabetham: ergo hæc, quæ tunc erat novem mensibus gravida: vel peperit antequam abiret Maria, vel partui erat proxima. Probo minorem quoad primam partem: Incredible est de foemina etiam rustica, & in urbana, multoque minùs de foemina in charitate officiosa, quod in partus discrimine desereret non solum cognatam suam, sed benefactricem, in cuius domo per quasi tres menses erat diversata: ergo incredibile est de Deipara summo apice Sanctitatis, & perfectionis, quod desereret Elyzabetham iam iam de proximo parituram. Prob. iam secundam minoris partem: & primo, quoad pri-

primum membrum, scilicet, quod sit congruentissimum Evangelio. Iuxta Evangelium discessit Maria, nonum mensem agente Elyzabetha, etsi demus non fuisse completum. Constat enim ex illis verbis: *Et hic mensis sextus est illi*. Atque ex illis alijs: *Mansit, quasi mensibus tribus*. Sed tempore noni mensis etiam nondum completi, sæpè sæpius natura dat prolem, ut parientium nos admonet observatio: ergo congruentissimum est Evangelio, quod Maria post partum Elyzabethæ reverteretur. Probo secundum membrum, scilicet, esse consentaneum rationi, Mariam discessisse post partum; tum propter supra attracta, vel quia, scilicet, esset inurbanitas, vel ingratitude, cognatam, & benefactricem in eo discrimine non comitari. Tum, quia motivum adeundi Elyzabetham, erat congratulatio de Conceptione Baptistæ; sed quæ venerat gratulabunda de tali Conceptione, non erat reversura ante partum, quando, nimirum, tanta natiuitas, & tantum gaudium iam imminabant: ergo reversa est post partum.

8 Obijciēs 1. Maria discessit, dum Elyzabeth nonum mensem nondum habebat à sua ingravidatione transactum: ergo ante partum. Consequentia patet, quia nonus mensis solet esse tempus solitum edendi foetum in foeminis. Probatur antecedens: Quia ex illis verbis: *Hic mensis sextus est illi*. Denotatur mensis inceptus, & currens; deinde illa verba: *Quasi tribus mensibus*, denotant per particulam *quasi* diminutivam, duos menses completos, & aliquot dies. Ex quibus sic probatio conficitur. Ex primis, & ultimis verbis tantum resultant septem menses completi, & aliquot dies de utroque mense facto; sed hæc ad summum possunt facere octo menses completos: ergo quando Maria reversa est in domum suam, non habebat nonum mensem

suæ ingravidationis. Ad hoc argumentum. Respondeo 1. distinguendo antecedens: Non habebat completum, & exactè transactum. Concedo antecedens: Inceptum, transeuntem, sive currentem. Nego antecedens, & consequentiam: Ad cuius probationem dico: quod licet demus, particulam *quasi* non posse esse nisi diminutivam illius numeri, cui adiungitur; componi tamen mensem nonum currentem iam resultare: siquidem aliquot dies, v. gr. decem, qui excurrissent de mense sexto, dum dixit Angelus: *Hic mensis sextus est illi*, item alij decem vel fere usque ad protectionem; item 4. itineris, simul cum viginti quatuor v. gr. de mense, *quasi tertio*, quo mansit Maria apud Elyzabeth faciunt 48. dies, qui supra septem menses completos componunt mensem octavum, & nonum currentem, in quo soliti sunt foetus prodire: & ita ut etiam circumcisio potuisset præcedere. Resp. 2. Negand. antecedens, & ad eius probationem dicendo, Particulam *quasi* ex rigorosa observatione Latini Sermonis præcisè significare pauculam latitudinem infra, vel supra numerum, cui adiungitur unde Pater Turselinus illa verba Cicero-
nis *quasi decem*, sic vertit Italice: *Intorno diezi*, quod Hispanicè valet, *a el rededor de diez*: quod nos solemus per plus, minusvè significare. Unde cum Evangelistæ illud *quasi* per plus etiam usurpent, ut visum est tertio notabili, & videri etiam potest aliud simile exemplum desumptum ex verbis Joannis 7. *Quasi quinque mille*. Et Matth. 14. dicentis, vel adijcientis: *Exceptis parvulis, & mulieribus*. Concludimus non nisi debile de tali particula posse sumi argumentum.

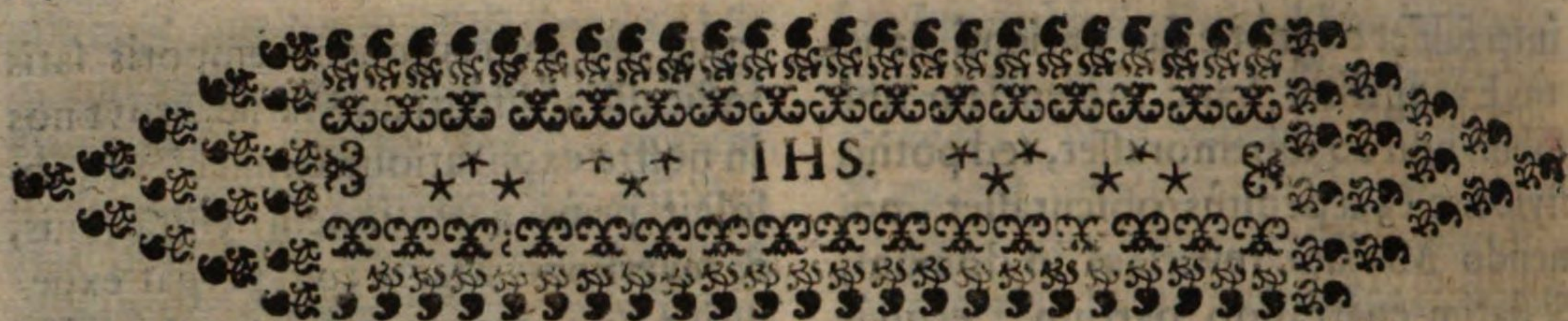
9 Obijciēs 2. Sanctus Lucas, ut supra iam constitit, narrat partum Elyzabethæ post reversionem Beatæ Mariæ: ergo ita evenit. Probo consequentiam: non est credibile, quod si Maria inter-

interfuisset cognatæ suæ parienti, Sanctus Evangelista hanc presentiam non solum non commemorasset, sed potius stylo suo eam penitus obscurasset, ponendo Mariam reversam in domum, & statim enarrando partum: ergo si ita enarratur ab Evangelista, est, quia in re ita evenit. Ad hoc argum. Resp. disting. anteced. Narravit vsus anticipatione. Conc. anteced. Sine tali anticipatione. Nego anteced. & consequ. Est enim vsitatissimum in Historiographis, etiam Sacris, uti anticipatione in enarrando: cum enim plura per narrationem percurrenda sunt, quæ tamen, mixto inter se tramite, contigerunt, solent Scriptores vnus rei filum persequi, & absolvere prius, quam aliud arripiant, ut sic res in narratione se expediant. Indè tamen vitari non potest, quod alia ante alia narrentur, quamvis in re post illa alia contigerint. Sic plures Authores putant per anticipationem fuisse narratam, Genes. 11. mortem Thare: sic etiam, Luc. cap. 22. prius narratur apparitio Angeli Christum confortantis in horto, quam monitoria increpatio Christi ad Discipulos, ut orarent: cum tamen hæc monitio fuerit prior: & demùm his scatent exemplis omnes Scripturarum Expositores. Quare similiter in nostro casu Lucam processisse arbitramur: videns

enim per indicationem temporis satis indicasse assistentiam Mariæ, prout nos in nostra explicatione explicuimus, absoluit prius narrationem visitationis, & reversionis Mariæ, ut pergat expeditior ad narranda natalitia Baptistæ, in quibus magna, & mira narranda concurrerant.

10 Obijcies 3. Non decet Virgines partibus interesse, ut tenent etiam antiquitus Theophylactus, & Euthymius cum Nizephoro; sed supra omnes Virgines B. V. longè decentior est: ergo partui non adfuit. Ad hoc argumentum. Respond. 1. Negando maior. Cum Maldonato negante: talem consuetudinem, de eo, quod Virgines discederent à parientibus: siquidem inibi terrarum, ubi versabatur inter honestas foeminas, talem consuetudinem non vidit. Respond. 2. Etiam ex ipso distinguendo maior. Virgines matres, vel Virginem matrem (quia in hoc nec similem visa est, neque habere sequentem) nego maiorem: alias Virgines. Permitto maiorem: & distincta respectivè minori, nego consequentiam. Cum enim B. V. M. esset desponsata, & ab Spiritu Sancto iam gravidata, poterat hæc materna officia non aspernari. Undè quæ paritura erat redemptorem, benè poterat assistere parienti Precursorem.

QUÆSTIO QUINTA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

ET FACTUS EST SUDOR EIUS SICUT GUTTÆ

sanguinis decurrentis in terram. *Lucæ 22. vers. 44.*

ARTICULUS.

*VTRUM SUDOR CHRISTI DOMINI FUERIT NATU-
ralis vel quoad substantiam, vel saltē quoad
modum?*

NOTABILIA.

1 Noto primò: Christum Dominum, qui actus sua misericordia incomprehensibili oblatus est pro hominibus, quia ipse voluit, horrore mortis, & tormentorum iam propinquante, in hortum, orandi causa, se recepisse, quousque agonia supra modum invalescente, factus est sudor eius (ut ait Div. Lucas) *Sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.* In quo quidem textu cum expressa verba non tradant Christum Dominum sanguinem ex sudasse, locus dubitationi relinquitur, ut disputetur, quonam pacto id potuisset accidere, naturalitèr ne, an supernaturalitèr? Et quomodo?

2 Noto 2. Rationem dubitandi ex multis hic posse contexti; nam cum in Sacratissima Historia Passionis Christi, & redemptionis nostræ tot mira, &

stupenda concurrerent, ut plura non videantur, nisi de supernaturali ordine proficisci; non erat incongruum, ut miraculosa quadam potentia quædam præirent, quæ cruorem postea fundendum affatim testarentur. Ex alia verò parte cum verba videantur non tam significare sudorem sanguineum, quàm liquorem instar sanguinis decurrentem; quod, referendo similitudinem sanguinis, salvari posset; atque insuper ex Medicis, & Philosophis, atque Historicis, nonnulla consent, in quibus sudor sanguineus appareat esse posse ex sola naturali virtute profectus; idcirco res apta fit, ut in disputationem veniat: quamquam nos sudorem verè sanguineum planè admittentes de causa eius effectrice, & de modo eum causandi, quæstionem instituemus.

3 Noto 3. Christum Dominum nullo modo infectum sanguinem sudasse: quippè sanctissimus fuit, qui sanare

totum mundum advenerat. Quod ideo notatum est, quia nonnullæ circumferuntur Historiæ, in quibus id infirmitati, vel virtuti naturali tribuitur. Fertur enim de serpente quodam, qui vocatur Hemorroos, eos, quos ipse momorderit, sanguineo sudore diffluere. Insuper de muliere quadam, quæ, deficientibus lachrymis, post largum fletum dicitur sanguinem exsudasse. De quibus omnibus in hac re consule (si placet) Ludovicum Thenam in Isagoge Scripturarum, dum ego cum Div. Hilario de Christo loquens, dico: *Sudorem verò nemo infirmitati audebit deputare.* His positis, duplex in hac re reperitur sententia: quarum prima asserit, Christum Dominum sanguinem sudasse, sine speciali miraculo ex vi internæ afflictionis, & agonæ. Hanc sententiam tenet Exim. Doct. Pater Franciscus Suarez tom. 2. in 3. part. dis. 34. sect. 2. Caietanus Lucæ 22. & citatur Jansenius in Concordia, cap. 137. Maldonatus Matth. 28. & videtur suffragari Aristot. lib. 3. de Historia Animal. cap. 19. Secunda sententia ait: talem sudorem sanguinis naturalem fuisse quoad substantiam; cæterum quoad modum, fuisse miraculosum. Hanc tenet Div. Hilarius lib. 10. de Trinitate, & Ludovicus Thena in Isagoge, disp. 7. citans alios plures, ut Salmeronem, Simonem de Casia, Dionysium Cartusianum, & Estellam, atque Gersonem.

4 Cum quibus etiam est mea sententia, & dico: Sudorem Christi sanguineum quoad substantiam fuisse naturalem, quoad modum verò miraculosum. Probo primam partem conclusionis, postea secundam probaturus. 1. Ex Autoritate Aristotelis loco citato, ubi de sanguine locutus, ait: *Adeo fervescit, ut iam nonnulli sudore cruento exsudaverint.* Sed quotiescumque sanguineus sudor eventu merè naturali comprobatur, naturalis est quoad substan-

Dec. V.

tiam, etsi forsan circumstantiæ miraculose interveniant: ergo talis sudor naturalis fuit quoad substantiam. 2. Quia præter Historias in notabilibus præmissas de sudantibus sanguinem præ morfu serpentis; & muliere eum quoque sudante pro lachrymis, refert Joannes Maldonatus Matth. 26. Casum nostrum similem de quodam, videlicet, homine, qui audita capitali sententia, ita inhorruit, ut sanguinem exsudaverit. Ex quibus sic argumentor: motus sanguinis de centro ad circumferentiam per poros circumquaque se se transpirans solitus est non semel ex causis dumtaxat naturalibus evenire. Sed quoties in Christo Domino videmus causam proportionatam, & quæ alioqui habet eventum naturalem non absimilem, debemus ex bona Philosophia, & Theologia miraculum recusare, & viribus naturalibus causam effectricem talis effectus adscribere: ergo talis sudor quoad substantiam fuit naturalis, etsi circumstantiæ, & modus fuissent miraculosi.

5 Probo secundam partem nostræ assertionis multiplici discursu. Primo sic. Talem sudorem sanguineum fuisse miraculosum quoad modum, & circumstantias, stat in eo, quod quamvis talis effectus sanguinis posset fieri naturaliter; tamen vel modus, vel circumstantiæ effusionis supra naturam extitissent. Sed ita accidit in sudore Christi: ergo fuit miraculosus quoad modum. Minor qua parte asserit, vel supponit viribus dumtaxat naturæ posse sanguineum sudorem evenire, patet ex priorè parte probationis, & ex maiori explicatione morbi illius, quem loco citato commemorat Aristotel. dicens: *Si sanguis humescit, morbus infestat: Sic enim in speciem saniei diluitur, & ita effervescit, ut iam nonnulli sudore cruento exsudaverint.* Qua verò parte asserit, circumstantias, & modum fuisse supra naturam, probatur reflexione multipli-

Rrr

ci.

ci. 1. Quia naturale est iuxta Medicos, sanguinem in angustia, & mœrore non foras erumpere, sed ad cor intra confugere, ut vitam servet. Sed in profundo mœrore Christus Dominus suum sanguinem foras emisit: ergo modo miraculoso id contigisse credendum est. 2. Quia ex hac aliquantula laxatione pororum, vix nonnullæ guttulæ poterant distillari; sed copiosus cruor ad terram usque decurrens circumquaque defluxit: ergo supra naturam id accidit. 3. Quia de tali pororum laxatione, si sudor prorsus naturaliter eveniret, natura non nisi subtilissimas sanguinis particulas emisisset, ut per poros transpirarentur. Sed sanguis, quem Christus Dominus in tali sudore profudit, spissus erat, & crassus: ergo profusus fuit ultra omnem naturæ impulsum. Minor probatur ex lectione Syriaca, & Græca, ubi legitur: *Sicut grumi sanguinis loco illorum verborum: Sicut guttæ sanguinis.* Sed grumi sanguinis crassi sunt, utpotè de sanguine coagulati: ergo sanguis effusus fuit crassus. 4. Quia talis sudor non nisi supernaturaliter evenit. Sed non quoad substantiam: ergo quoad modum. Minor patet ex probatione primæ partis. Probatur maior: factum illud, quod non nisi mediante aliqua Coelesti virtute, peragitur, quodammodo super naturale est. Sed in sudore sanguineo, vel intervenit operatio divinitatis, qua iuxta Salmeronem Christus Dominus ad augendam passionem modo insolito, suum sanguinem præsudavit. Vel intervenit virtus Angelica, de qua ipse textus sudorem prævenisse testatur, dum dicit: *Apparuit Angelus confortans eum.* Ergo tale factum fuit quodammodo verè supernaturale.

6 Obijcies 1. ex immediatè dictis contra primam partem conclusionis. Talis sudor vel provenit à virtute divi-

niratis quodam modo se ibi manifestante: vel provenit à virtute Angelica desuper missa: ergo talis sudor supernaturalis fuit etiam quoad substantiam. Probatur consequ. Supernaturale est quoad substantiam illud, cuius virtus efficiens, vel divina est immediatè, vel mediatè per Angelum immissa: ergo si talis sudor, vel Angelica, vel divina autoritate processit, supernaturalis fuit quoad substantiam. Ad hoc argument. Respond. disting. anteced. *Ut à virtute, ut præcontentiva illius effectus quoad substantiam sudandi sanguinem.* Neg. anteced. *Ut disponente modum, & circumstantias talis sudoris.* Conced. anteced. & neg. consequ. Aliud enim est, non dari virtutem in tota natura ad sudandum sanguinem, & id est falsum propter casus, & rationes supra allegatas: requirebatur autem ut sudor esset supernaturalis quoad substantiam, quod intra vires solius naturæ pro nullo casu contineretur. Aliud verò est, sudorem sanguinis in circumstantiis personæ alto mœrore concussæ, & nulla intemperie sanguinis morbifica laborantis, sudor guttatim foras erumperet, sed non respersim, sed fluitatim largo imbri decurreret, neque tenuissimis particulis, sed crassioribus etiam manaret: ad quod cum in natura sola nullum prosteret exemplum, opus est, ad supernaturalia confugere: unde modus quidem, non verò substantia rei, supernaturalis evaderet. Replacabis: si crassus erat sanguis qui exivit, quomodo poterat ad terram usque fluitare? Resp. Quia nos non dicimus non exivisse sanguinem tenuem, qui posset profluere, sed exivisse etiam sanguinem crassum, qui tamen attento naturali modo sudandi, deberet circum venarum, vel intra, receptacula residere, ut focum vitæ servaret.

7 Obijcies 2. Ex Beda, & Div. Hilario contra eandem partem. Aiunt enim, *sudare sanguinem, contra naturam est.*

est. Sed id intelligi debet de eo, quod sudor sanguinis intra vires naturæ non continetur: ergo fuit supernaturalis quoad substantiam. Minor patet ex verbis Div. Hilarij lib. 10. de Trinitate aientis: *Sudorem verò nemo infirmitati audebit deputare; quia dum, & contra naturam est, sudare sanguinem; neque infirmitas est, quod potestas non secundum naturæ consuetudinem gessit.* Ergo quia arbitratus est Sanctus Doctor, sudorem sanguinis fuisse supra naturam. Ad hoc argum. Respond. 1. *Contra naturam, id est, supra naturam quoadmodum; sub quo accidit.* Conced. maior. *Supra naturam quoad substantiam.* Neg. maior. & distincta minori sub eisdem terminis. Neg. conseq. Nam Div. Hilarius potius pro nobis stare videtur: licet enim dicat esse contra naturam; tamen intelligit supra naturam, ut inferiora verba declarant, cum dicit: *Potestas non secundum naturæ consuetudinem gessit.* Vbi per *ly consuetudinem* satis declarat etiam non supra naturam quoad substantiam, sed solum supra modum fuisse; alioqui dixisset, *non secundum naturæ vires gessit.* Respond. 2. Disting. maior. *Contra naturam omnium rerum.* Neg. maior. *Contra naturam alicuius viventis, ut talis.* Conced. maior. & permiss. minor. Nego conseq. Quia licet verum sit, quod natura viventis, ut talis, præsertim hominis, cuius vita in sanguine est, tendat ad interitum, si sanguinem pellit, & ideò sudare sanguinem, contra naturam viventem sit; at ut esset miraculosus quoad substantiam, debebat intervenire miraculum consistens in eo, quod talis sudor esset supra omnem rerum naturam, scilicet, quod in toto rerum naturalium cursu, & combinatione causarum nullus sanguineus sudor reperiretur; reperitur autem ex serpente, & morbo, ut retulimus. Ratio autem, quare in Christo Domino creditur à nobis, quoadmodum fuisse miraculosus, est; quia deficiente in

Dec. V.

Christo Domino tam morbo, quam morfu illius serpentis: videtur non, nisi præter, vel supra cursum omnem naturalem sanguinis, maximè in circumstantijs, in quibus deberet sanguis ad interiora recurrere.

8 Obijcies 3. contra secundam partem conclusionis: Ille sudor sanguinis fuit, ad significandum verum corpus humanum esse, quod dabatur in Christo Domino. Sed ad id non debebat esse talis sudor miraculosus: ergo reapse non fuit. Anteced. videtur constare ex Patribus Justino, & Irenæo: Primo in Dialogo cum Triphone, & secundo lib. 4. Adversus Hæreses, cap. 32. ubi contra negantes veritatem Carnis Christi, talis sudor obijcitur: Minor constat, quia interveniente miraculo, non verè convincitur, aliquid esse mere naturale. Ad hoc argument. Resp. disting. minor. Fuit non miraculosus, quoad substantiam sudandi sanguinem. Conced. minor. *Quoad extraordinarium modum, & circumstantias illum sudandi.* Nego minorem, & consequentiam: Nam per hoc, quod talis modus, & circumstantiæ essent miraculosæ, non impediabatur, quominus vera esset expulsio, & verus sanguis, & verum proinde corpus, unde manabat: sicuti licet emissio sanguinis simul cum aqua de latere Christi Domini fuisset quoadmodum miraculosa; non tamen abstulit, quominus verum fuisset corpus Christi, verusque eius sanguis, qui de latere disciso profluxit.

9 Obijcies 4. Sanguis talis sudoris erupit, ut argumentum, & index tristitiæ, qua Christus Dominus laborabat. Sed si fuisset etiam quoadmodum expulsus miraculosè non potuisset esse index afflictionis, & angoris: ergo neque quoadmodum, miraculum intervenit. Probo minorem: Nam sanguis sine afflictione interveniente, potest per sudorem expelli: ergo expulsus miraculosè per sudorem non est si-

delis index angoris, & afflictionis. Ad hoc argument. Respond. distinguend. minor. Non est index afflictionis *per se præcisè*. Conced. minor. *In illis circumstantijs*. Neg. minor. Quia imminente morte, & passione, crescenteque interiori procella, miraculum in eo extitit, ut sanguis ille, qui internas partes refocillandas adire debuisset; virtute divina mandante, foras eruperit. Aiente Div. Hilario: *Potestas non secundum naturæ consuetudinem gessit.*

10 Obijcies 5. Christus Dominus naturaliter omninò sudavit sanguinem: ergo non miraculosè vllò modo. Probo anteced. Naturale fuit, humorem aqueum, angustia invalescente, exhauriri, & loco eius sanguinem fundi: ergo adhuc in illis circumstantijs sudor sanguinis fuit naturalis. Probo antec. Naturale est, deficiente semine, & lacte, succedere sanguinem ad impulsu naturæ: ut testantur Medici: itemque constat de muliere, quæquidem, deficientibus lachrymis, per canales oculorum illachrymata est cum sanguine. Sed non minus naturale est, ut impellente natura intrinsecus, & deficiente humore sudoris, sanguis accurrat: ergo naturale est, deficiente humore aqueo, sanguinem exsudare, si non desistat impulsus naturæ. Ad hoc argument. Respond. negando duplex primum anteced. & ad ultimi probationem negando minorem cum celebri Proto-Medico Bolserio, seu Joanne Minandoo nobiscum sentiente contra Paniguerolam apud Ludovicum Thenna in Isagogè. Ratio disparitatis est; quia in semine, & lacte datur convenientia in natura cum sanguine: secus verò in sudore, ut tractant Medici. In muliere autem plorante, non ideò successit sanguis; quia de nativa vi ad supplendum pro lachrymis accurrisset. Sed quia exhausta vi lachrymarum, ipse conatus flendi, & lachrymandi convulsio, externaque confricatio proxi-

miores pupillæ venulas contorquebat: & sanguis inde non naturaliter, sed violentè exiliens per lachrymales meatus effundebatur.

11 Obijcies 6. Naturale est homini ex horrore mortis sudare sanguinem. Sed Christus Dominus, dum sudavit sanguinem in horto, magno mortis horrore concutiebatur: ergo sudor sanguineus naturalis fuit. Minor constat ex textu, ubi dicitur: *Et cœpit pavere, & tædere, & contristari, & mœstus esse.* Item: *Pater, si possibile est, transeat à me Calix iste.* Probo maiorem ex Historia, quam Matth. 26. affert Maldonatus referens, quendam hominem, audita capitali sententia, sanguinem sudavisse: ergo naturale est, homini, horrore mortis perculso, sanguinem sudare. Ad hoc argument. Respond. negand. maior. Ad cuius probationem disting. anteced. Sanguinem sudasse quomodocumque, & modo sufficienti, ad id asserendum. Conc. antec. *Sudore sanguineo omninò riguroso, & tali, qualem passus est Christus Dominus.* Neg. anteced. & conseq. Quia in hisce rebus magnam diversitatem pati, solet historia, ita ut similia interdum pro veris, & quæ sunt rei proxima, pro rebus proximis usurpentur. Quare potuit quidem ille homo dici, sanguinem sudavisse, eo quod capitis repente damnatus spiritus totius sanguinis immodicè subsultantes, & agitati venas rumperent, & per aliquas partes corporis sibi exitum aperirent: quemadmodum si de hydropico diceretur sudavisse, eo quod aqua intercus inopinato motu rumperet scissuras, vnde manaret: quod re ipsa, sudare non esset: & hoc modo fuderunt sanguinem multi, dum vires suas exere laborarent. Vel potuit commotione tam insolita portio sanguinis extravasa discurrens ex parte commisceri quædam guttulis aqueis, quibus ille sudor horrificus, & diaphoreticus agebatur: vnde vel non sudasset, nisi rubi-

bicundam aquam, vel de sanguine ita diluto pauculum, quod non sufficeret, ut sudor sanguineus decurrisset in terram, fuissetque similis illi, quem passus est Dominus, de quo supponimus duo rigori verborum adherentes. Alterum, quod Christus Dominus non sanguinem, ut cumque fuderit, sed per sudorem, qui contingit, dum pori corporis totius aperiuntur, & subtilissime particule, quæ distillantem guttulam efformant, per ipsos emanant. Alterum est, verum fuisse sanguinem, quem sudavit Dominus, non aquam (ut quidam volunt) tùm, quia Athanasius lib. 6. his dicit Anathema, & Suarez ait esse contra omnem existimationem, & traditionem Apostolicam: tùm, quia illa particula *sicut* non facit, ne sit verus sanguis: veluti apud Joannem illa particula *quasi unigeniti à Patre*, non facit, ne sit unigenitus. Tùm, quia dicit Hilarius: *Neque ad heresim infirmitatis pertinet, quod adversus heresim phantasma mentientem proficiat per sudorem sanguinis ad corporis veritatem, quasi dixisset: non incidit in heresim, tribuendo infirmitatem Christo, qui per verum sudorem sanguinis probat, non fuisse phantasma.* Tùm, denique ex Gudolpho Cartusiano clarissimè in hac re nobiscum loquente, dum dicit: *Isse sanguis fuit verus, & naturalis quantum ad veritatem suæ existentie, & de purissima Carne Christi. Sed miraculosus, & non naturalis, quia secundum Bedam, contra naturam est sudare sanguinem.* Ecce iuxta hunc Authorem, quomodo illud dictum Bedæ, & Hilarii *contra naturam est, sudare sanguinem*; contentum est cum sola supernaturalitate quoadmodum consistente in illis omnibus reflexionibus, quas conclusionem probantes adhibuimus, & quas in alio sanguinis sudore nulla etiam profana historia testatur. Sunt ergo illæ reflexiones summatim tactæ Angeli confortatio, decursus sudoris tam copiosi usque in terram spissi-

tudo sanguinis per vocem *Thrombos* significata, & circumstantia profundi angoris, atque moestitiæ, & complexio delicatissima Christi Domini.

12 Obijcies 7. Principalis circumstantia probans, talem sudorem supernaturalem fuisse quoadmodum, est, quod sanguis in tanta cordis angustia non foras erumpere, sed ad cor statim debuisset accurrere. Sed hæc circumstantia penitus deest: ergo ex parte ipsius claudicat nostra conclusio. Prob. minor. Christus Dominus sanguinem sudavit, non ex tristitia, & mœrore, sed ex fortitudine: ergo circumstantia illa deest. Probo anteced. Christus Dominus sudavit (ut narrat textus) postquam ei apparuit Angelus confortans eum: ergo sudavit ex fortitudine. Ad hoc argument. Respond. negand. minor. Ad cuius probationem disting. anteced. Sudavit ex fortitudine *victrice in agonia, quam gesserat cum timore.* Conc. antec. *Sine tali certamine, & agonia.* Neg. antec. & conseq. Non enim negamus, Christum sudasse ex fortitudine miraculosè superante timorem, & in hoc intercessit miraculū illud quoadmodum nam tantum mare angustiarum, passionis, & mortis Christi Domini, & peccatorum nostrorum non nisi miraculosa fortitudine superari valuit, aut voluit à Christo Domino, ut constat in ipso Angelo ipsum confortante: si enim sanguis suo motu naturaliter processisset, ad cor protinus confugisset; habere autem fortitudinem tunc temporis in angore tam incomparabili, & persona tam delicata ad sanguinem exsudandum, non, nisi supernaturale esse potuit: quare licet iuxta communem apprehensionem sanguineus ille sudor habeatur index angustie, ita debet intelligi, ut indicet angustiam non dominantem, sed fortitudine superatam.

QUÆS:

QUÆSTIO SEXTA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

ET MULIER, QUÆ ERAT IN CIVITATE PECCATRIX, ut cognovit, quod accubuiſſet in domo Phariſæi, attulit Alabaſtrum vnguenti.

Luca 7. verſ. 37.

ARTICULUS.

UTRUM EADEM VNCTIO SIT, QUÆ FACTA

Chriſto Domino memoratur, Joann. 11. per Mariam:

& Luca 7. per Mulierem Peccatricem?

NOTABILIA.

1 OTO primò: Varias quæſtiones diſcuti ſolere circa Mariam Magdalenam: *An, ſcilicet, fuerit unica, an plures? An illa, quæ fuerat in Civitate peccatrix; eadem ſit cum Sorore Lazari? An hæc eadem, quæ Joann. 12. Vnxit Dominum, eadem ſit cum ea, quæ Matth. 26. & Marci 14. Dominum unxiſſe refertur? Et an illa fuerit eadem, quæ peccatrix, & de qua Dominus ſeptem Dæmonia eiecit, vel quæ Soror Lazari nuncupata eſt? Quæ omnia fuſſe, & erudite partitur Pereyra in plures diſputationes ſupra caput 11. Joann. de quibus ne multum faciamus rem prolixam, atque confuſam, neque plures diſputationis Articulos permiſcebimus, ne alij alijs offundant caligi-*

nem; neque tamen rem, quam diſſam tradere oportet, vnico, & indigeſto diſputationis articulo complectemur; ſed pro virili parte noſtra rem totam triplici quæſtione abſolvemus, in qua, quæ ſcitu digna ſunt, diſcreto nexu tractabimus.

2 Noto 2. quinquies legi apud Evangeliſtas mulierem unxiſſe Chriſtum Dominum, ſcilicet, Matth. 26. „verſ. 7. Cum autem Jeſus eſſet in Bethania in domo Simonis leproſi, acceſſit ad eum mulier habens alabaſtrum vnguenti pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis. Marc. „14. Et cum eſſet Bethaniæ in domo Simonis leproſi, & recumberet, venit mulier habens alabaſtrum vnguenti nardi ſpicati pretioſi, & fracto alabaſtro effudit ſuper caput eius. „Luca 7. verſ. 36. Et ingreſſus domum „Pha-

„Pharisei discubuit : & ecce mulier,
 „quæ erat in Civitate peccatrix, attu-
 „lit alabastrum vnguenti, & stans retrò
 „secus pedes eius lachrymis cœpit ri-
 „gare pedes eius, & capillis capitis sui
 „tergebat, & osculabatur pedes eius,
 „& vnguento vngebat. *Foann. 11.*
 „*vers. 1.* Erat autem quidam languens
 „Lazarus à Bethania de Castello Ma-
 „riæ, & Marthæ Sororis eius (Maria
 „autem erat, quæ vnxit Dominum vn-
 „guento, & extersit pedes eius ca-
 „pillis suis, cuius frater Lazarus infir-
 „mabatur) &c. *Tandem Joan. 12. vers.*
 „*1.* Jesus ergo ante sex dies Paschæ
 „venit Bethaniam, vbi Lazarus fuerat
 „mortuus, quem suscitavit Jesus. Fe-
 „cerunt autem ei Coenam ibi: & Mar-
 „tha ministrabat: Lazarus verò vnus
 „erat ex discumbentibus cum eo. Ma-
 „ria ergo accepit libram vnguenti
 „nardi pistici pretiosi, & vnxit pedes
 „Jesu, & extersit pedes eius capilli,
 „suis, & domus impleta est ex odore
 „vnguenti.

3. Noto 3. Potuisse esse diversa
 facta vngendi, & nihilominus esse
 eandem prorsus mulierem, quæ id
 prestitisset, si nimirum, non semel, sed
 diversis, atque iteratis vicibus factitat-
 set. Quapropter priusquam dispute-
 mus an vnica, an multiplex fuerit Mag-
 dalena, seu mulier, quæ Dominum vn-
 xit, ipsa facta vngendi inter se compa-
 rabimus ad scrutandum prius, vnicum
 ne factum fuerit, an multiplex: si enim
 fuerit vnicum, ex illis non, nisi mu-
 lier vnica colligetur. Si autem fuerit
 multiplex, non ideò statim mulier fuis-
 se quoque multiplex, infertur. Cum
 ergo in recensitis locis videamus, fuis-
 se narratam iam vnctionem capitis, iam
 vnctionem pedem, vt cum methodo
 procedamus, prius disquiremus; *An*
vnctio pedum memorata, Lucæ 7. & Joan.
11. Sit prorsus eadem? 2. Disquiremus
 in secunda quæstione: *An vnctio pedum*
dicta distincta sit ab vnctione capitis, quam

Matthæus, & Marcus commemorarunt?
 3. Demum disputabimus: *An vna, vel*
multiplex fuerit Magdalena. Atque si
 aliquis velit in litterario certamine ali-
 quem de his articulis seorsim ab alijs
 disputare; ideò triplicem damus quæ-
 tionem suis notabilibus, & omni dis-
 tinctione seiunctam; ita vt solum in-
 digeat, qui de ea in Palæstra legerit,
 adnotare, se tunc temporis de duobus
 alijs articulis non velle disputare, vt
 ille, quem elegit, precioribus termi-
 nis pertractetur. Igitur disquiro pri-
 mum: an illa vnctio pedum, quæ me-
 moratur, Luc. 7. & Joan. 11. Sit pror-
 sus eadem, proindeque eadem sit mu-
 lier, quæ erat in Civitate peccatrix; &
 quæ Maria Soror Lazari nuncupatur?
 Circa sententis in hoc articulo, præ-
 mitto verba Maldonati dicentis Matth.
 cap. 26. *Quærebatur ante an idem fuerit*
factum. Qui plures dicunt fuisse mulieres,
plura quoque facta fuisse dicant, necesse
est, qui vnā, vnum fuisse dicant, ne-
cesse non est, sed plerique tamen dicunt.
 Ex quibus patet, plerosque ex affir-
 mantibus vnā fuisse Magdalenam, &
 mulierem, quæ vnxit Dominum, pu-
 tare vnicum fuisse factum vngendi; vn-
 de plerique eorum, qui expresso no-
 mine, & citatione postea sunt dandi in
 quæstione de vnica Magdalena, viden-
 tur esse pro affirmativa sententia, in
 casu nimirum, quod eadem vnctio fue-
 rit, quæ recensetur, Lucæ 7. & Joann.
 11. Cui suffragatur Pererius disp. 4.
 super 11. Joann. & novissimè Illustris.
 Siurius tom. 2. tract. 1. Secunda sen-
 tentia negans in hoc puncto quod fue-
 rit eadem vnctio, quæ facta est, Lucæ
 7. & Joann. 11. est Maldonati Matth.
 26. vbi pro se citat Ambrosium Luc. 7.
 August. lib. 2. de Consensu Evange-
 listarum, cap. 79. & Bedam Matth.
 26. Quoad punctum verò: Num eadem
 fuerit peccatrix cum Sorore Lazari, affirmat
 Ambros. & August. locis citatis cum Mal-
 donato, & Pererio. Negare autem vi-
 de-

detur Hieron. Matth. 26. & alij de pluribus, qui eas, quæ vnixerunt Dominum, diversas mulieres fuisse arbitrantur.

4 Dico igitur: Vnicam fuisse mulierem illam, quæ erat in Civitate peccatrix, & Mariam Sororem Lazari, vnumque, & idem factum vngendi, Lucæ 7. & Joanne 11. memoratum. Probo tertiam partem conclusionis. 1. Ex gravissima Patrum, & Authorum sententia, pervetustaque traditione, de eo, quod fuerit vnica Magdalena, de quo postea est vberius tractandum in questione ad id destinata. Probatur 2. Particulariter quoad nostrum questum ex duplici traditione. 1. totius Ecclesiæ: quia nimirum Sanctissima Mater Ecclesia Romana, dum vnicam celebrat Mariam Magdalenam, iam ipsam facit Sororem Lazari, dum dicit in oratione: *Cuius precibus exoratus, quatrduanum fratrem Lazarum vivum ab inferis resuscitasti*, iam ipsam facit in Antiphonis peccatricem, dicens: *Mulier, quæ erat in Civitate peccatrix, ut cognovit, &c.* Ergo ex traditione totius Ecclesiæ constat, mulierem peccatricem, & Sororem Lazari fuisse prorsus eandem. 2. Traditio est Ecclesiæ Mafsiliensium, vbi traditio, fama, & cultus asserunt, Mariam Magdalenam Marthæ, & Lazari sororem, ibi requievissæ, & eandem illam esse cum muliere illa peccatrice, cuius meminit Evangelium. Prob. 3. Quia Div. Joannes in eo facto commemorato, cap. 11. volebat Mariam Sororem Lazari ex tali facto eam significare famosam. Sed tale factum non esset ad id nota sufficiens, si mulier distincta ab ipsa fuisset, quæ in domo Pharisei Christi Domini pedes extersit: ergo Maria Soror Lazari fuit etiam illa peccatrix, quæ in domo Pharisei Dominum vnxit.

5 Probo iam secundam partem assertionis, scilicet, quod idem factum fuerit, quod vtroque commemoratur. Probatur 1. Ex identitate perso-

næ: nam vt supra constitit, personam vtriusque facti fuit eadem: ergo, & factum ipsum vngendi. Probatur consequ. Quia nulla est ratio distinguendi, sed potius identificandi: eo quod Div. Joannes novam vñctionem non referat, sed repetat, & commemoret illam priorem, quam retulit Div. Lucas. Probatur 2. Ex Div. Augustino in lib. 2. de Consensu Evangelistarum, vbi supra nedum id sentiente, sed iudicante, alios id etiam sentire oportere. Fundamentum ipsius est huiusmodi. Hæc vñctio, Joann. 11. memorata, facta fuit ante mortem Lazari, vt ex ipso textu constat. Sed nulla vñctio præter eam, quam fecit mulier, quæ fuerat in Civitate peccatrix, Lucæ 7. facta fuit ante mortem Lazari: ergo eadem prorsus fuit, vtroque vñctio, commemorata. Minor probatur: quia reliquæ vñctiones in notabilibus memoratæ, omnes post mortem Lazari acciderunt, præter eas, quæ Lucæ 7. & Joannis 11. memoratur: ergo præter vñctionem, Joannis sola vñctio, Lucæ 7. fuit facta ante mortem Lazari.

6 Obijcies 1. immediatè contra rationem superiorem. Vñctio relata à Div. Joanne cap. 11. facta non fuit ante mortem Lazari. Sed id videtur esse fundamentum præcipuum ad asserendum esse eandem cum vñctione relata Lucæ cap. 7. ergo non fuit eadem. Probo maiorem: Talis vñctio potius fuit eadem cum ea, quæ refertur immediatè post à Div. Joanne cap. 12. Sed quæ refertur, cap. 12. Div. Joannis facta non fuit ante mortem Lazari: ergo neque illa, quæ refertur, cap. 11. Probo maiorem: In tam immediata repetitione Sermonis de Vñctione Christi Domini, provt habetur in illo duplici, cap. Div. Joannis, maius fundamentum adest, vt dicamus fuisse eandem, quam vt dicamus fuisse diversam: ergo eadem fuit. Probo

antecedens : ipsa immediatissima repetitio sermonis in vno cap. post aliud, & vsus frequentissimus Scripturarum loquendi per anticipationem nonnulla, quæ non acciderunt sub eo ordine, quo narrantur, sed posteriori, fundamentum sunt satis probabile, vt dicatur, vnctionem relatam, cap. 11. fuisse eandem cum ea, quæ narratur, 12. licet in vndecimo fuerit per anticipationem dicta : atqui ad dicendum fuisse diversam, fundamentum est nullum : quia per figuram anticipationis salvatur, quod prior narrata fuerit, quasi ante mortem Lazari, licet fuerit postea : ergo maius fundamentum est, ad asserendum esse eandem, quam esse diversam. Ad hoc argum. Respond. Negando maiorem : Ad cuius probationem. Nego maiorem ; & ad probationem huius. Nego antecedens, & distinguo maiorem probationis : *Vsus loquendi per anticipationem in alijs Scripturis Canonici.* Conc. mai. In D. Joan. Evangelista. Neg. maior. & neg. minor. cum inserta probatione. Nam (vt tradit Pererius asserens, id à viris doctis etiam ante se observatum, & proditum esse) hic Sacer Evangelista Joannes in eo inter cæteros Scriptores eminet, & est singularis, vt nullam in serie narrandi anticipationem usurpet, sed præsentia, vt præsentia narret, futura verò, vt futura : præterquamquod si talis vsus accurate introspectitur, tum solum dari videtur licentia anticipationis, dum rei postea narrandæ locus non restat, vel alia incidens oportunitas id postulare videtur. Ex quibus deest motivum primum, quia postea, vt patet, locus restabat ad narrandum, vt re ipsa factum est cap. 12. Deest etiam motivum secundum, quia quid urgere poterat ad hæc anticipanda ? Vnde manat illa observatio in hac re non contemnenda Professoribus Scripturæ circa usum anticipationis, qua quidem crebro vtuntur Interpretes, quando nimirum res,

Dec. V.

vbi narranda erat, desideratur ; quando autem in re narratur sub illo ordine, & tempore, quo re ipsa evenit, præsertim ab eodem Scriptore, non est ita creditu facilis vsus anticipationis in loco anteriori. Quod vt explicem, in alijs capitibus 11. & 12. Scriptoris Canonici exemplum appono, scilicet, in Gen. nam in fine capitis 11. intelligitur à pluribus Interpretibus per anticipationem narrata mors Thare, licet postea accidisset : dum autem postea in cap. 12. posset opportunè narrari ; tamen ibi prætermittitur : & sic verosimilior fit anticipatio illa narrandi mortem cap. 11. In nostro verò casu cum in cap. 12. Joannis, provt postulabat ipse ordo rerum, nimirum, post mortem Lazari vnctio narretur, non sit ita verisimile, quod in capite antecedenti fuerit per anticipationem talis vnctio narrata ; sed potius sit suadibile, quod narrata fuerit vnctio diversa.

7 Obijcies 2. Ex Cornelio Janfenio. Vnctio relata Joannis 11. eadem est cum ea, quæ refertur, cap. 12. eiusdem Joannis : ergo non est eadem cum ea, quæ refertur Luc. 7. Conseq. patet : Quia hæc facta est ante mortem Lazari, & illa post. Prob. anteced. Divus Joannes in cap. 11. dixit vt præteritam talem vnctionem, & quasi ante mortem Lazari, eo quod quando ipse scribebat illa, quæ ante mortem Lazari acciderant, re ipsa talis vnctio præterita fuerat, quamvis attento ordine, & situ eorum, quæ referebantur, illa nedum præterivisset ; sed fundamentum ad diversificandas illas duas vnctiones, vnicè consistit, in eo, quod vna ante mortem Lazari, alia post narretur : ergo nullum est fundamentum, vt distinguantur. Maior probatur ex vsu Evangelistarum Matth. 9. Marc. 3. Lucæ 6. qui narrantes electionem Apostolorum, proindeque etiam Judæ, subdunt hæc verba : *Qui, & tradidit eum.* Loquentes de præterito, eo quod talis

Sff

tra-

traditio peracta fuerit ante quam Evangelistæ scriberent ; cum tamen tempore electionis Apostolorum nondum fuisset traditor Judas : ergo sic similiter : quia vnctio facta post mortem Lazari antecessit tempus , in quo scripsit Joannes ; ideò quando eam attingit cap. 11. ante quam narret mortem Lazari , eam tradit vt præteritam. Ad hoc argumentum. Respond. negand. anteced. Ad cuius probationem nego maiorem : & ad probationem eius. Concesso antecedenti de dictis Evangelistis. Nego consequentiam , in Evangelista Joanne propter disparitatem superiori argumento tactam , & nunc refricandam. Verum enim est , quod reliqui Evangelistæ præter Joannem , ita veritatem factorum , quæ acciderant , enarrarunt , vt aliquando non vt futura , quæ alioqui vt futura referenda erant , enarravissent , prout benè probant exempla : attamen Div. Joannes Evangelista , prout observatus est , nedum veritatem factorum , sed etiam in sua explicatione correspondentias , atque mensuras temporis exactè retinuit , ita vt licet alicubi rem tangeret , eam quidem tangeret vt suo tempori respondentem : & ideò in textu allegato non dicit de Juda : *Qui , & tradidit eum* , sed *qui erat traditurus eum*. Similiter loquens , cap. 7. de Spiritu Sancto , ait : *Quem accepturi erant* ; cum tamen in eo tempore , quo scribebat , iam accepissent.

8 Obijcies 3. Contra identitatem mulieris peccatricis cum Maria Sorore Lazari. Maria Soror Lazari est , quæ effudit vnguentum super caput Domini. Sed quæ effudit vnguentum super caput Domini , distincta est à muliere illa peccatrice : ergo mulier illa peccatrix , & Maria Soror Lazari non est eadem maior est nostra , & omnium eorum , qui unicam Magdalenam defendunt. Probo minorem ex verbis Hieronymi Matth. 26. ita loquentis : Ne-

mo putet eandem fuisse mulierem , quæ vnxit caput Domini , & quæ vnxit pedes eius : hæc enim , & lachrymis lavit , & crine suo terxit pedes Domini , & manifestè meretrix appellatur : de hac verò nihil tale scriptum est. Ergo , &c. Ad hoc argum. Resp. permilla maiori , disting. minor. Non fuit eadem , quoad personam. Neg. minor. Quoad statum. Conc. min. & neg. consequ. Nam eadem mulier habuit duplicem statum , scilicet , peccatricis : & tunc ex poenitentia prona accedebat ad pedes ; & charitate flagrantis , & tunc iam perveniebat ad vnguendum caput , iuxta illud : *Et mutaveris in virum alium*. Item : *Virgo ego , iam non ego*. Iuxta quos textus intelligitur quod esset , vel quasi esset duplex persona illa , quæ modo quasi peccatricis statum tenet , & postea iustitiæ. Et id volunt dicere ipsa verba Hieronymi , vt ipse se explicat verbis post subsequentibus , dicens : *Neque enim poterat mulier , quæ fuerat meretrix , statim Domini capite digna fieri*. Quam solutionem usurpat Pereyra , & videtur esse expressa Div. Ambrosij Luc. 7. aientis : *Poterat questio hæc meriti , & temporis diversitate dissolvi , & mulier adhuc peccatrix Domini tantum pedes vnxit , eademque cum vnxit caput Domini , fuerit perfectior*. Vel dic vnxisse simul caput , & pedes , licet alterum narretur ab altero : iuxta Toletum Joann. 12.

9 Obijcies 4. Maria Soror Lazari erat genere illustris dives , & in morte fratris à multis nobilibus Hierosolymorum humanas consolationis urbanitates accepit. Sed hæc non videntur cohærere cum muliere peccatrice , & infami meretricis officio : ergo Maria Soror Lazari non fuit mulier illa peccatrix. Probatur maior ex ipso textu , vbi prædicta satis constant. Ad hoc argum. Resp. disting. minor. Quæ talis sit de scorto publico , & prostitutione impudica , meretricioque commertio. Conced. minor. De aliquo lapsu gravi , & famoso. Nego minor. & consequ. Itaque nec di-

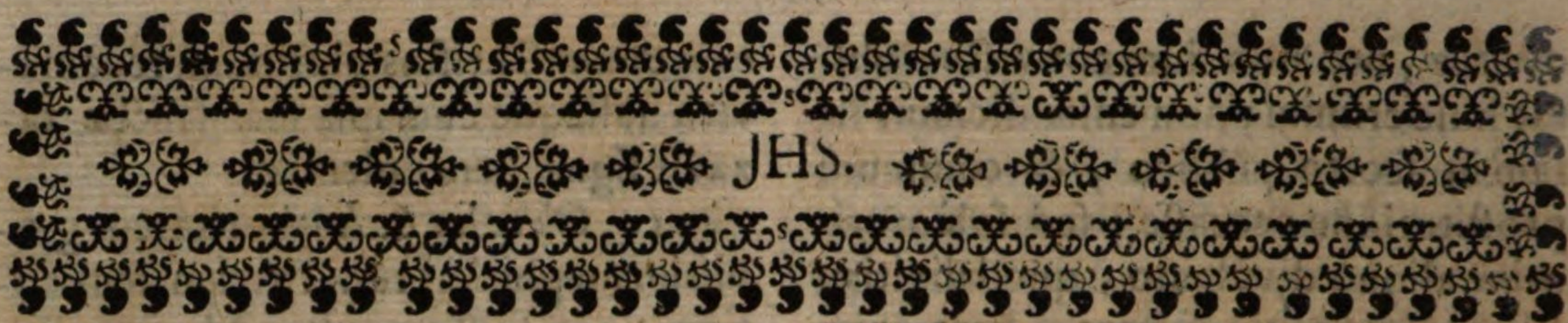
divitiæ, nec nobilium convictus obstat huic crimini; non enim dicimus illam in scorto publico, & communi prostitutione peccasse; sed solum crimine aliquo divulgato, quod divitiæ, & nobilitas potius foveant, licet enim stirpis claritas paululum remoretur; tamen omnino non liberat: sic duas Julias Imperatoris Augusti filiam, & neptem, huiusmodi criminibus legitimus conculcatas; item, & Mesalinam Claudij coniugem; ac priscam Semiramidem ad bestialitatem etiam indignissimè abiectam. Nobilium autem foeminarum, quæ in hac re sint etiam lapsæ turpiter, & famosè, utinam tot exempla non suppeterent.

10 Obijcies 5. cum replica: Christus Dominus summo opere dilexit Mariam Sororem Lazari, & cum ea valdè familiaritèr fuit conversatus. Sed cum foemina ita turpiter lapsa non videtur futurus esse Dominus familiaris, nec eam tantopere dilecturus: ergo mulier in Civitate peccatrix non fuit eadem cum Maria Sorore Lazari. Ad hoc argum. concess. maior. Resp. disting. minor. *Post insignem criminis pœnitentiam, & vitæ commutationem.* Neg. minor. *Ante illam.* Subdisting. *Non conversatus fuisset, utcumque.* Conc. minor. *Ad eam in meliorem frugem revocandam.* Neg. minor. & conseq. In hac enim muliere impletum est illud: *Vbi abundavit delictum, superabundavit, & gratia.* Undè Christus Jesus, qui venit vocare, & convertere peccatores, cum hac muliere primitias suæ dignationis, & misericordiæ impendere non recusabat. Priusquam ergo converteretur, cum ea egit ad conversionem, quemadmodum egit etiam cum muliere adultera, & cum Samaritana: postquam autem tam stupendum ipsa dedit suæ conversionis indicium, amorisque sui argumentum; quoniam ipsa dilexit multum;

eam etiam Christus plurimum redamavit, nullaque cum ipsa suæ sanctæ taxavit signa benevolentiae.

11 Obijcies 6. Authoritatem gravissimam plurimorum Patrum sententium, non fuisse eandem Mariam Sororem Lazari cum muliere peccatrice, ut sunt Origenes in Lucam, Chrysost. Theophylactus, Euthym. Photius, Eusebius, Macharius, Ægyptius, Hieronymus, quibus cum Faber, Clytovæus apud Peterium Joann. 11. Sed à tanta authoritate vix recedere licet: ergo non fuit eadem. Ad hoc argum. Resp. disting. min. *Nisi authoritatis habeamus plus, vel tantumdem.* Conc. minor. *Habentes.* Neg. minor. Nam pro nostra sententia stant Gregor. hom. 25. & 33. & Epist. 22. Bed. Alcuinus, Rabbanus, Albert. in cap. 7. Lucæ, Ambros. ibid. Rupert. Lyra, Caietan. in Joann. 11. & 12. citatum etiam Hieron. in Proœm. ad Oseam, Toletus, Beda natalis in suo lib. Speciali edito de hac re, Joannes Arboræus Theosophiæ, lib. 11. cap. 21. Jansenius cap. 48. & 55. concordie: & denique Beatus Martyr Rophensis, qui integros tres libros composuit adversus Fabrum, & Clytovæum, qui omnes, qui unicam Magdalenam sustinent defendendam, à fortiori nostram sustinent conclusionem quoad primam partem ut constat, num. 4. Licet non omnes sustinentes, Mariam Sororem Lazari, & mulierem peccatricem fuisse eandem, à fortiori sustineant, & sint defensori unicam Magdalenam, ut patet in Div. Ambrosio, qui Magdalenas defendit duas: unicam autem dicit esse Sororem Lazari,

& peccatricem; & præter hanc ponit aliam Magdalenam scilicet illam, quæ fuit Doemoniaca.
)o(

QUÆSTIO SEPTIMA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

ACCEPIT LIBRAM VNGUENTI NARDI

Pistici pretiosi, & unxit pedes Jesu.

Joann. 12. vers. 3.

A R T I C U L U S.

VTRUM VNCTIO MEMORATA, LUCÆ 7. ET JOANN. 11.

Distincta sit ab illa, quæ Matth. 26. & Marc. 14.

Commemoratur?

NOTABILIA.

IOTO primò: De illis quinque casibus, seu potius narrationibus vnctionis illius, qua Christus Dominus vnctus fuit à muliere quoad pedes, & caput, iam constitisse, & modo hic supponi, quod illa vnctio, Lucæ 7. & Joann. 11. fuit prorsus eadem quoad factum, atque personam, quæ fuit mulier in Civitate peccatrix, sive Lazari illa Soror Maria. Relinquitur verò disputandum modo in præsentia de prædicta vnctione comparative ad eam, quæ post mortem Lazari proximè ante Passionem Domini memoratur, Matth. 26. Marc. 14. & Joann. 12. Circa quod inquirimus: num hæc vnctio tribus hisce locis commemorata, diversa vnctio ab illa sit, quæ duobus illis superioribus locis, Lucæ, & Joannis probata fuit eadem?

2 Noto 2. Ex Patribus Benedicto Pererio, & Gaspare Sanchez, Sacros Evangelistas, verba, & facta Christi Domini, necnon totam Historiam Evangelicam ita texuisse, atque inter se partitos esse, Spiritu Sancto desuper inspirante, ut alicubi, dum partem facti Evangelista vnus omittit, eam alius recenseat, ut omnia circumquaque constent, & ad invicem collustrentur: ex quibus constat, quam aptè nonnulli suis Commentarijs Evangelicis hunc titulum *Harmonia Evangelica* maluissent inscribere; omnia enim consonant, & si benè perpendantur, miro concentu cuncta resultant.

3 Noto 3. Ex Interpretibus Scripturarum, & ipsarum regulis frequentem esse in Sacra Pagina usum recapitulationis consistentis in eo, quod quando aliquid iam præteritum, & narratum sub oportunitatem venit, ut iterum refricetur; tunc recapitulatione, & qua-

quadam Anacephalæosi geminatur, ut nimirum, si ea, quæ locis dissitis referuntur, nexu tractu iungantur, de summa rei clariorem referant intellectum.

4 His positis, duplex potest censeri sententia. Quarum prima asserit, tales vñctiones fuisse diversas. Hanc tenet Origen. tract. 35. in Matth. qua parte asserit, vñctionem Lucæ relatam non esse eandem cum ea, quæ à Matth. & Marco refertur; licet tertiam quoque mulierem, & vñctionem opinetur, quæ Joann. 11. & 12. memoratur. Cui suffragantur Theoph. Lucæ 7. Euth. Matth. 26. Photius Patriarcha Constantinopolitanus allegans etiam Eusebium. Item Jacobus Faber, & Iodocus Clytovæus, qui vñctionem, Lucæ 7. relatam, atque mulierem putant diversam ab ea, quæ memoratur apud Matth. Marc. & Joannem. Secunda sententia asserit in hoc puncto vnicam fuisse mulierem, vnicamque etiam vñctionem. Pro qua stant iuxta Maldonatum plerique de Doctoribus asserentibus vnicam mulierem, quæ Christum Dominum vnxisse narratur quinquies. Quoad comparisonem verò vñctionis relatæ à Joanne, cap. 12. respectu vñctionis relatæ à Marco, & Matth. sententiarum dissidium est; nam prima asserit fuisse diversas: & huic favet Origenes tract. 35. in Matth. & etiam Chrysostomus homil. 81. in Matth. & 61. in Joannem. Huic etiam favent Euthym. & Theophyl. Lucæ 7. & Illustris. Siuri tom. 2. tract. 1. Secunda verò vnam, & eandem fuisse vñctionem autumant. Pro qua stant Faber, & Clytovæus supra relati, necnon Pererius in Joannem cap. 11. disput. 10.

5 Sit nostra conclusio bimembris, ut in re tam implexa liquidius posset excerpi. Dico igitur: *Vñctio relatæ, Lucæ 7. & Joannis 11. distincta est ab vñctione, quæ refertur Joann. 12. Hac verò ea-*

*dem est cum ea, quæ refertur, Matth. 26. & Marci 14. Ergo, &c. Probo iam primam partem conclusionis. Vñctio illa, cuius meminit Div. Lucas cap. 7. cum Joanne cap. 11. facta fuit ante mortem Lazari. Sed vñctio relatæ à Joann. cap. 12. & Matth. & Marco, manifestè contigit post mortem Lazari proximè ante Passionem Domini: ergo fuerunt diversæ. Maior Probatur ex verbis textus, Lucæ 7. ubi constat, talem vñctionem fuisse peractam, quando primum Maria Magdalena poenitens venit ad Dominum, ut ex ipso textu, & notabilibus præcedentis quæstionis constat. Sed mors Lazari multò post evenit: ergo, &c. Minor etiam patet ex verbis Evangelistarum in superiori quæstione relatis; & expressissimè Joannis à versiculo primo, ubi dicitur: *Fesus ergo ante sex dies Paschæ venit in Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitavit Fesus. Fecerunt autem ei Cœnam ibi, & Martha ministrabat. Lazarus verò unus erat ex discumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram unguenti Nardi pistici pretiosi, & unxit pedes Fesu, & extersit capillis suis, & domus impleta est ex odore unguenti.**

6 Probatur 2. pars conclusionis: Quatenus asserit, vñctionem relatam Joannis 12. esse eandem cum ea, quæ refertur Matth. 26. & Marc. 14. In ferè omnibus conveniunt, vñctio relatæ à Joanne cap. 12. & à Matth. & Marco locis citatis: ergo est eadem. Probo antec. Conveniunt 1. Tempore, & loco, quia, nimirum, utraque facta est in Bethania, instanteque passione Domini, & Paschate. 2. Eadem species est, quæ nominatur unguenti, scilicet Nardi pistici pretiosi. 3. Conveniunt in pretio, scilicet, tercentorum denariorum. 4. Conveniunt in murmuratione Discipulorum, aut Judæ, & vindicatione Christi Domini pro muliere ungente: ergo ferè in omnibus convenit utraque vñctio. Probatur 2. Ea-

Eadem pars conclusionis ab absurdo: quia si vñctiones fuissent diversæ, Discipuli quatuor ante diebus à Christo reprehensi super hac re; iterum murmurassent. Sed id non est credibile in Discipulis toto corde Christum sequentibus: ergo non fuerunt vñctiones diversæ. Probo maiorem: Joan. 12. dicitur, vñctionem accidisse *Sexto die* ante Pascha, & in ea fuisse murmur Discipulorum. Sed iuxta Marcum, & Matth. vñctio accidit *biduo* ante Pascha, & ibi etiam murmur adfuit Discipulorum: ergo sequeretur, Discipulos paulò ante reprehensos in eodem facto iterum murmurasse. Probatur 3. Nam hæc vñctio relata, Joannis 12. est illa, propter quam Maria Magdalena Soror Lazari in toto mundo, totaque Ecclesia celebratur. Sed Matth. & Marc. referunt eam propter vñctionem ab ipsis relata[m] toto Orbe celebrandam esse: ergo illa cum hac apprimè respondet, proindeque est eadem cum illa. Probatur anteced. Nam ibi Magdalena celebratur, eo quod vnxit Dominum ad sepulturam. Sed illa vñctio qua ad sepulturam vñctus fuit Christus Dominus, est, qua celebratur in universo mundo: ergo, &c.

7 Obijcies 1. Joannis 12. dicitur, vñctum fuisse Christum Dominum die sexto ante Pascha. Sed Matth. & Marc. biduo ante Pascha id contigisse narraunt: ergo non fuit eadem vñctio. Ad hoc argum. Respond. Disting. minor. *Loquentes per recapitulationem rei præteritæ.* Concedo minorem: *Mathematicè signantes diem vñctionis.* Nego minor. & consequ. Hi enim Evangelistæ narrant consilium Sacerdotum perdendi Christum, quærentium videlicet quomodo eum dolo tenerent, & occiderent. Cumque Judas proditor indignatus de profusione vnguenti quatuor ante diebus facta, ad Sacerdotes abiisset, ut Dominum Jesum traderet; statim hæc occasio tra-

ditionis ab Evangelista per recapitulationem inferitur, licet præterita iam fuisset. Ideò non dicit Evangelista Matth. *Tunc: post hæc*, vel alias immeditationes facti. Sed solum dicit indefinite quoad tempus: *Cum autem Jesus esset in Bethania.* Vnde mediante hac recapitulatione Evangelistæ satis concordant.

8 Obijcies 2. Aliqua referuntur in altera vñctione, quæ cum altera videntur non posse coherere: ergo non fuit eadem vñctio. Probo anteced. 1. Apud Joannem dicitur, mulierem vnxisse pedes: Apud Matth. verò, & Marcum refertur vnxisse caput. 2. Joannes nominavit illam mulierem, & appellavit Mariam; aliæ Evangelistæ nomen prætermiserunt: ergo quoad aliqua differunt, & non coherent. Ad hoc argum. Respond. negando antec. Et ad eius probationem. Disting. primam partem: *Vnxisset caput tamquam partem præcipuam.* Conced. anteced. *Tamquam unicam, quæ vñcta fuit.* Neg. antec. Vnxit enim illa mulier, & pedes, & caput: sed quia capitis vñctio erat de more solemnior, atque profusior, utpotè ubi vasculum confractum effuderat, ideò ab Evangelistis Marco, & Matth. quasi sola commemoratur. Joannes verò, quæ ibi deerant, referens explicatius, nolensque ommittere humilitatem vngendi, quæ in muliere poenitenti visa est oportuna narratu; retulit quoque pedum vñctionem. Vñctum enim est, uti prænotavimus, inter duos Sacros Scriptores factum integrum recenseri: altero vnam, altero verò partem alteram referente. Ad secundam partem probationis. Distinguo etiam anteced. Dixit Joannes nomen mulieris: *Cæteris contradicens.* Nego antec. *Explicans personam, quam cæteri non explicarunt.* Concedo antecedens, & nego consequent. Non enim est insolitum in Scriptura aliorum Scriptorem loqui de aliquo sub-

nomine implicito, & alterum sub expresso, ut accidit in James, & Mambre Magis Pharaonis, de quibus Moyses, suppresso nomine, egit, & posterior alter Scriptor Canonicus sub expresso.

9 Obijcies 3. Joannes solum retulit, Judam murmurasse. Sed Matth. & Marcus dicunt Discipulos murmurasse: ergo non fuit idem factum relatum ab utrisque. Ad hoc argument. Respond. disting. minor. Referunt per *Synecdochem*, quæ usurpat numerum plurale pro singulari. Concedo minorem: Referunt *expressione omnino rigorosa*. Nego minorem, & consequentiam. Vsuvenit enim sæpè numero nedum in Sacris Codicibus, verum in qualibet locutione historica, & familiari, numerum usurpari pro numero, v. gr. pluralem pro singulari, vel singularem pro plurali: & in Veteri Testamento non raro huiusmodi Hebraismus notatur apud Interpretes. Verum is Tropus peregrina Idiomata non cogit nos quærere, sed in quolibet accidit: immò dum hæc scribimus, *Synecdochem* facimus: qui cum vnus sim miser homunculus, per pluralem me explico; quia id non repugnat stylo. Respond. 2. disting. maiorem: Solum retulit Judam murmurantem *unicè*. Neg. maior. *Murmurantem in capite*. Conced. maior. & permiss. minor. Neg. conseq. Nam credibile esse non definit inter turbas, quæ Christum comitabantur, etiamque inter illos, qui magis Domino propinquabant, Juda inchoante murmurationem, alios fuisse eam protinus amplexos, ac persecutores.

10 Obijcies 5. Marcus refert, coenam factam fuisse in domo Simonis leprosi. Sed Joannes docet, vel refert, eam in domo Lazari contigisse: ergo saltem hi duo Evangelistæ non cohærent. Minor constat ex illis verbis: *Fe-*

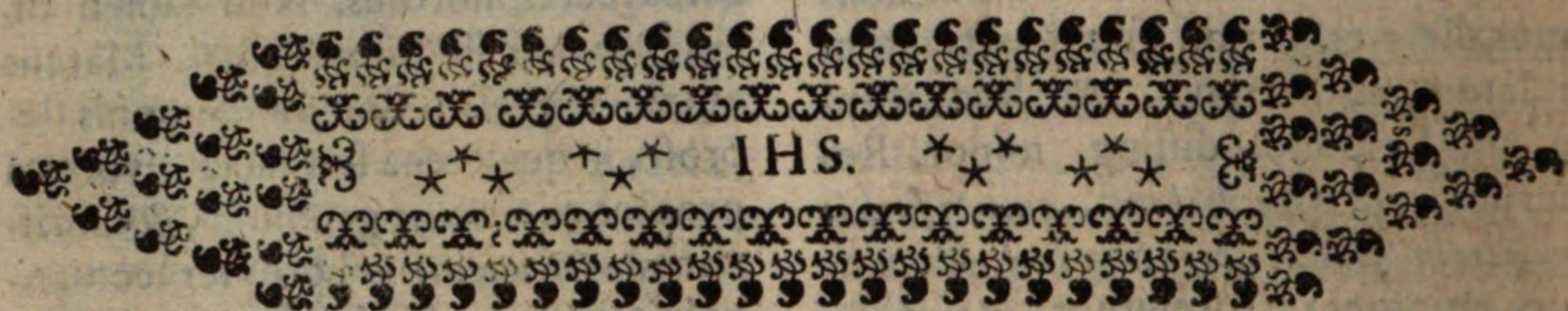
cerunt ei cœnam ibi. Et maior constat ex illis: *Et cum esset Bethania in domo Simonis leprosi, & recumberet, &c.* Ad hoc argument. Respond. negand. minor. & ad eius probationem dico, illa verba non debere intelligi de domo Lazari, sed de Bethania: licet enim Joannes dicat Jesum venisse ad Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus. Non tamen dicit, coenasse in domo Lazari. Marcus autem expressit domum Simonis leprosi, in qua coena fuit facta, ubi vel propter commune gaudium, & Christianam vnionem: vel propter consanguinitatis iura, & viciniam fortè Martha ministrabat, & Lazarus accumbebat. *Replicabis*: ergo Maria Soror Lazari bis vnxit Dominum. Respond. disting. conseq. Iuxta nostram sententiam de eo, quod mulier illa peccatrix fuit eadem cum Sorore Lazari. Conc. conseq. Nam illa vnxit semel ante mortem Lazari, & semel post illam. Iuxta sententiam verò distinguentem mulierem peccatricem à Sorore Lazari. Nego conseq. Nam hæc vnctio sola, quæ apud Matth. & Marcum refertur per Sororem Lazari, facta est: non verò illa, quæ apud Lucam.

11 Obijcies 6. Vnctio relata apud Joann. 12. eadem est cum illa Joann. 11. relata. Sed quæ refertur Joann. 11. distincta est ab ea, quæ refertur per Marc. & Matth. ergo hæc distinguitur ab ea, quæ refertur Joann. 12. Maior probatur ex consuetudine Scripturarum loquendi per anticipationem illa, quæ posterius acta creduntur, tum ex consuetudine Evangelistarum loquendi respectivè ad tempus, in quo scribunt circa nonnulla, & non respectivè ad illud tempus, sub quo decurrit enarratio: ergo fuit eadem. Conseq. pater: Quia unicum fundamentum negandi identitatem, erat quia vnctio Joann. 11. relata, videtur fuisse ante mortem Lazari; quæ verò refertur Joann. 12. fuit planè post illam. Pro hoc argumen-

to, quod ideò vnicè hic refricatum est; ut hæc nostra quæstio omni ex parte possit esse defensa, & nihil celetur de his, quæ possunt huc advocari; Consule præcedentem quæstionem, in qua abunde satisfacimus utrique viæ, qua tentatur tum apud Jacobum Fabrum, tum apud Jodocum Clitovæum proba-

ri eandem fuisse vñctionem, quæ Joannis 11. & 12. cap. narrata est. Et scito interea, Div. Joannem anticipatione non uti, ut Pererius norat; sed exactè servasse gestorum correspondentias ad tempora.

(9)

QUÆSTIO OCTAVA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

VENIT MARIA MAGDALENA, ET ALTERA MARIA
videre sepulchrum. *Matth. 28. vers. 1.*

A R T I C U L U S.

VTRUM VNICA, AN MULTIPLEX FUERIT
Magdalena?

NOTABILIA.

IOTO primò: Circa quæstionem, in qua inquirimus, an fuerit vnica Magdalena, nec ne, diversimodè inferendum esse de identitate, & distinctione factorum vngendi Christum Dominum, quæ vñctio quinquies narratur ab Evangelistis, ut in quæstione proximè tractata narravimus, ad identitatem, sivè distinctionem personæ. Nam si quintuplex illa vñctio, seu potius narratio vñctionis revera non

fuit, nisi vnicum factum, & vnica vñctio, statim inferatur in vi illius non, nisi vnicam fuisse personam, Magdalenam, videlicet, cui id factum tribuitur. Si autem de illis narrationibus inferatur, vel duas, vel plures intervenisse vñctiones diversas, non statim argumentum fit, diversas fuisse personas: cum potuisset vna, eademque persona plures vñctiones adhibere. Quare licet in quæstionibus præcedentibus diversas vñctiones fuisse defenderimus, adhuc remanet disputabile, an illa mulier, seu Magdalena, cui attribuitur ministerium talis vñctionis, vnica fuerit, vel fuerint plures? Noto

2 Noto 2. Vnicum extitisse Simonem, quem iam Lucas nominat Phariseum, iam Matth. vocat Leprosum: & Marcus, & Joannes non nominarunt. Quæ sententia est Chrysostomi homil. 81. in Matth. & Ambrosij lib. 6. in caput 7. Div. Lucæ; licet non ignorem in contrarias partes ire Augustinum lib. 2. de Consensu Evangelistarum, cap. 69. & Bedam Lucæ 7. atque Euthymium, Matth. 26. ductos 1. quod Lucas in Gallilæa, Matth. in Bethania factum narrent. 2. Quod ille Phariseus, hic leprosus nominetur. 3. Ex Maldonato, quia Simon, de quo Mathæus, Phariseus esse non poterat, cum circa mortem Christi huic esset tota gens Pharisaica multum infensa. Sed ne plures in vna disputatione articulos permisceamus, malumus in hac parte alterutri opinioni adherescere de Simone vnico, quam putat Maldonatus probabilior. Tūm propter nominis identitatem, & quod utrobique, vt probabitur, eadem fuerit mulier, quæ vnxisse dicitur: Tūm quia ad motiva partis adversæ clara est responsio. Ad primum, quod Lucas non dicit clarè, id fuisse in Gallilæa, quare pro Bethania stare debemus. Ad secundum verò, & tertium dicitur, Simonem 1. Phariseum, & fortè leprosum, dominum excipiendo convivam, ita ei adhæsisse, vt ei postmodum familiaris iterata convivia præparasset: quare, & salvatur, quod fuerit Phariseus, & quod circa mortem Domini iam ei adhæsisset. Maneat ergo modo disputabile tantum vnica ne, an plures extiterint Magdalenæ.

3 Noto 3. Rationem dubitandi in hac questione habere gravissimum fundamentum in Scriptura, in Patribus, & in Authoribus. In Scriptura, quippè ex vna parte videtur, Magdalenam fuisse Gallilæam. Ex Matth. 27. *Erant ibi mulieres multe quæ secutæ fuerant Iesum à Gallilæa, & ministrabant ei, inter quas*

Dec. V.

*erat Maria Magdalena: Et etiam Lucæ 8. Ex alia verò parte videbatur esse Judæa ex Castello Bethaniæ, quod in Judæa erat: vt dicitur Joann. 11. Lazarum fuisse ex Bethania Castello Marthe, & Mariæ. Item ex textu Div. Lucæ 7. simul cum traditione Ecclesiæ, Magdalena fuit illa mulier, quæ erat in Civitate peccatrix; cum tamen Maria Soror Lazari, ita fuisset Domino familiaris, ac prædilecta. Item, quia Maria Magdalena, de qua Christus eiecit septem Doemonia, videbatur colere vitam activam; qua iuxta Div. Lucam cap. 8. Domino ministrabat; Maria autem Soror Lazari videbatur soli contemplationi insistere ex illa prælatione, quam fecit Christus Lucæ 10. dicens: *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*: Resultant, ergo plures Magdalene: nimirum, Magdalena peccatrix; Magdalena, de qua Christus eiecit septem Doemonia; Magdalena Soror Lazari; Magdalena Gallilæa, & Judæa; Magdalena activa, & contemplativa. Quomodo ergo tanta in vnica Magdalena? *Est ratio dubitandi ex Patribus*, quia in hac re sententia Patrum est multum divisa: *Est itidemque ratio dubitandi*, ex Authoribus, quia non utcumque dividuntur Authores, sed pro hac re sola utrinque conscripti sunt libri, & tam densa crevit sylva disputationis, vt qua emergendum sit, vix appareat, vt videre est in eruditissimo nostro Pererio, qui pro hac re manipulum textit disputationum.*

4 Multiplices igitur possumus recensere sententias. Alia enim asserit tres fuisse Magdalenas: vnā, de qua Lucas, alteram, de qua Matth. alteram vero, de qua Joannes, scripserunt. Cuius opinionis est Origenes tract. 36. in Matth. Theophyl. Lucæ 7. & Euth. Matth. 26. Alia putat, duas fuisse Magdalenas. Pro qua stant apud Maldonatum Hieronymus Matth. 26. & Bernardus Sermone de Maria Magdalena.

Tit

Ja-

Jacobus Faber, & Jodoccus Clytovæus in libris, quos de hac re peculiaritèr scripserunt. Div. Ambros. cap. 24. D. Lucæ. Tertia denique sententia unicam dumtaxat Magdalenam fuisse defendit. pro qua stat Augustinus de consensu Evangelistarum, cap. 79. vel 69. Gregor. homil. 35. in Evangelia. Beda Matth. 26. & Lucæ 7. Et indicant Ammonius, & Eusebius in Canonibus harmoniæ Evangelicæ. Alcuinus, Rabbanus, & Albertus Lucæ 7. cum Ruperto, Lyra, & Caietano Joann. 11. & 12. ac Nicolao Papa. Item Joannes Arboreus in Theosophia, lib. 11. cap. 21. Jansenius in concordia, cap. 48. & 55. Pererius in Joannem cap. 11. Maldonatus Matth. 26. Illustris. Siuritom. 2. tract. 1. Item P. Lamy de Oratorio N. S. in sua Harmonia Evangelica dissertatione ad finem. Ad denique Natalis Beda; & beatus Rophensis Martyr in specialibus libris pro unica Magdalena compositis contra Fabrum, & Clytovæum pro adversis partibus militantes.

5 Sit nostra conclusio. Unicam dumtaxat fuisse Magdalenam. Quam conclusionem sic probō: Pro Unica Magdalena clamat Historia Evangelica, tam in his, quæ acciderunt ante Christi mortem, quàm in ijs, quæ post mortem Domini contigerunt: ergo unica fuit. Probo antecedens quoad primam partem, postea probaturus quoad secundam. 1. Quoad textus, in quibus sermo est de Magdalena ante mortem, in quibus fertur apud Evangelistas mulierem unxisse Dominum. Sed in his omnibus unica fuit Magdalena: ergo. Minor patet. 1. Ex perpetua Ecclesiæ traditione, qua non, nisi unica celebratur. 2. Quia eatenus non foret unica; quatenus plures unxissent Dominum. Sed id est falsum: ergo, &c. Minor probatur ex Joann. cap. 11. ubi volens designare Mariam Sororem La-

zari, ait: *Maria autem erat, quæ unxit Dominum unguento, & extersit capillis suis pedes eius.* Sed hoc signum ad internoscendam Mariam, nullum esset, si plures Dominum unxissent: ergo unica fuit, quæ unxit Dominum. Probo iam 2. eadem primam partem. Ultra textus, in quibus de Maria Magdalena ungente Dominum sermo est, ante mortem Domini narratur Lucæ 8. Marc. 16. quod de Maria Magdalena Christus eiecit septem Dæmonia. Sed hæc unica etiam fuit cum Maria Sorore Lazari: ergo semper resultat unica Magdalena. Probatur minor. 1. Quæ claritatis maioris gratia in re tam confusa reducitur ad dicendum; & tenendum eandem fuisse Mariam Sororem Lazari, & eam, à qua Christus eiecit septem Dæmonia. Maria Soror Lazari vocatur etiam Magdalena, non secus, ac illa, de qua Christus eiecit septem Dæmonia, ut fatetur ipse Faber nobis contrarius. Sed Magdalena esse non poterat, nisi ea, de qua Christus septem Dæmonia eiecit: ergo utraque fuit eadem. Probo minorem: Magdalena dicebatur à Castillo Gallilææ in littore Maris Gallilææ sito inter Bethsaydam, & Mare Tyberiadis iuxta Bocardum in descriptione Terræ Sanctæ. Sed Gallilæa erat mulier Maria Magdalena, de qua Christus septem Dæmonia eiecerat: ergo, &c. Minor prob. ex illis verbis, Matth. 27. *Erant ibi mulieres multe, quæ secutæ fuerant Jesum à Gallilæa, inter quas erat Maria Magdalena.* Sed in Gallilæa dicitur plures fuisse à Domino liberatos à Dæmonibus, ut scribitur Lucæ cap. 6. ergo, &c. Prob. minor. 2. Quia iuxta antiquas traditiones Magdalum Castellum Gallilææ ad possessionem Mariæ Sororis Lazari pertinuit: ergo quia eadem Gallilæa, de qua Christus septem Dæmonia eiecit, fuit Maria Soror Lazari. Antecedens constat: ex duplici traditione apud Pererium. Altera, quod mortuis Pa-

Parentibus, Lazaro plura bona Hierosolymis, Martha Castellum Bethanię: Marię verò Castellum Magdalę contigerunt. Altera autem, quod Maria nupserit viro Gallilęo Domino talis Castelli, quo defuncto, ipsa potita est.

6 Probatur iam secunda pars, quam promisi probare, scilicet, quod eadem fuit mulier Magdalena, quę in Domini morte, & resurrectione memoratur. De Maria Magdalena in morte, & Resurrectione Domini hæc narrata comperimus: primò quod steterit iuxta Crucem, etiamque cum alijs mulieribus à longè Crucem adspexerit, sepulchrumque observaverit. 2. Quod cum alijs mulieribus iverit ad sepulchrum Matth. 28. 3. Quod Christus resurgens primo apparuit ei. 4. Quod manserit plorans apud Sepulchrum Domini, vbi Joannis 20. refertur. Sed his omnibus casibus non, nisi vnica Maria resultat: ergo vnica fuit, quę de Historia Mortis, & Resurrectionis Christi colligitur. Minor prob. 1. Quia nullum exinde resultat fundamentum sufficiens ad plurificandum, & diversificandum, vt ex argumentorum solutione constabit: ergo fuit vnica. 2. Quia illa omnia relata Marię, & Sorori Lazari adaptantur, & quadrant: ergo ea fuit sola Maria Magdalena. Antecedens probatur per partes: Magdalena, quę fuit iuxta Crucem, fuit Soror Lazari; & quę à longè aspexit Crucem, & visitavit sepulchrum cum alijs mulieribus, fuit etiam Soror Lazari. Sed cui primo apparuit Christus resurgens Marc. 16. Et quę sola mansit ad sepulchrum plorans, fuit etiam Maria Soror Lazari: ergo in hanc vnam Mariam Magdalenam Sororem Lazari cuncta conspirant. Maior quoad primam partem patet ex dictis in prima probationis parte: quia Magdalena, quę stetit iuxta Crucem, fuit illa peccatrix, quę semper illachrymans, &

Dec. V.

verè poenitens à pedibus Domini usque ad extremum spiritum nunquam discessit. Sed vt supra modo dixi, iam probatum est mulierem peccatricem, & Sororem Lazari fuisse prorsus eandem: ergo eadem fuit. Quoad secundam verò partem probatur sic. Ex Historia Matth. 27. & 28. & Marc. 15. & 16. attentè perspecta prorsus apparet, Magdalenam à longè cum alijs spectatricem Crucis, & observatricem sepulchri, ac demùm eiusdem sepulchri postea visitatricem, fuisse prorsus eandem. Sed quę visitavit sepulchrum, fuit Maria Magdalena Soror Lazari, & Martha: ergo etiam hæc fuit, quę de longè adspexit Crucem, & observavit sepulchrum. Minor constat primò: quia id ipse Faber nobis adversarius concedit. Secundo: quia quę visitavit sepulchrum, erat Gallilęa. Sed ipsa Maria Soror Lazari Gallilęa fuit (& propterea ea, de qua eiecta sunt septem Dæmonia:) ergo, &c. Maior constat ex Matth. cap. 12. Marc. cap. 16. & Luc. cap. 24. qui de Magdalena cum alijs aiunt, secutas Christum in Gallilęa, eique ministrantes, eum fuisse postmodum usque ad Judęam comitatas. Minor constat, tùm ex prima parte nostrę conclusionis, vbi probavimus, Magdalenam Sororem Lazari fuisse illam Magdalenam Gallilęam, de qua septem Dæmonia eiecta sunt: tùm, quia quę visitavit sepulchrum, fuit illa, quę habebat sociam, & comitem Joannam, vt constat Luc. 24. Sed Luc. 8. apponitur eadem socia Joanna Marię Magdalenę à Dæmonibus liberatę: ergo quę visitavit sepulchrum, & Soror Lazari fuit, & Dæmoniaca, & Gallilęa. Tùm, quia Div. Lucas Gallilęam, & Dæmoniacam eodem prorsus modo nominat, cap. 8. *Mariam Magdalenam*, ac nominat *Mariam Magdalenam*, cap. 24. illam, quę erat Soror Lazari, &

ivit ad sepulchrum : ergo quia fuit eadem.

7 Probo iam minorem , quæ refertur , scilicet : *Quod Maria , cui primo apparuit Dominus , fuit Soror Lazari , & quæ apud Joannem quasi solitaria ploravit ad sepulchrum fuit eadem Soror Lazari.* Probo primum : Illa , cui primo apparuit Dominus , fuit illa , de qua Christus septem Dæmonia eiicerat , ut expresse dicit Marc. cap. 11. Sed tùm in probatione primæ partis : tùm in ijs , quæ nuper sunt dicta , constitit , Magdalenam , de qua eiecta sunt septem Dæmonia , fuisse Sororem Lazari : ergo cui primo apparuit Dominus , fuit Soror Lazari. Probo secundum multipliciter 1. Quia illa mulier plorans ad sepulchrum ardentissimi amoris in Christum ex toto contextu convincitur. Sed de Maria Sorore Marthæ hic amor est constans Lucæ 10. Joann. 11. 12. & 19. ergo , &c. Secundo , quia Jesus hic Mariam nominavit , & solum proprio nomine *Sorores Martham , & Mariam* in tota Historia Evangelica de mulieribus nominaverat : ergo , &c. Tertio , quia hæc Maria cognoscens Dominum , vocavit Magistrum : quo nomine Martha , & Maria eum appellare consueverant : sicuti , & consueverant Dominum compellare : v. gr. *Domine non est tibi cura , quod Soror mea , &c. Domine , si fuisses hic , &c.* Hæc autem Maria plorans dixit Angelis : *Tulerunt Dominum meum.* Quarto , quia Div. Joannes diligens in discernendo personas suæ historiæ , non facit ullam distinctionem de Maria Magdalena , cap. 20. manente ad sepulchrum , & de Maria Magdalena in cap. 19. refert , extitisse iuxta crucem : hæc autem tùm ex Fabro adversario : tùm ex supra dictis , planè fuit Soror Lazari. Quinto denique , quia ex toto contextu Joann. 20. manifestum est , illam Magdalenam primam omnium vidisse Dominum resurgentem. Sed cui primo apparuit

Dominus , iam probata est Soror Lazari : ergo de primo ad ultimum Maria Magdalena Soror Lazari , & fuit illa peccatrix , quæ in domo Pharisei vixit Dominum ; & fuit illa Gallilæa dicta de Magdalo Magdalena , de qua Christus eiecit septem Dæmonia ; & fuit , quæ instante morte Christi , vixit Dominum in Bethania ; & fuit , quæ stetit iuxta crucem ; & fuit , quæ cum alijs mulieribus à longè crucem adspexit , observavit sepulchrum , & ipsum quoque cum mulieribus visitavit ; & fuit , cui Dominus apparuit primo , & tandem fuit , quæ refertur à Joanne , quasi solitarie plorans ad monumentum. Quæ quidem consequentia de dictis hætenus subillata , quamquam videatur esse proluxa , fortè rem totam maiori claritate circumligat , in qua Pererius non minus , quam septemdecim disputationes infumit : atque ad huius consequentiæ , & totius doctrinæ capitalem probationem hæc ratiocinatio subternitur , quæ cuncta suffulciat : In tota Historia Evangelistarum , & multiplici narratione de Maria Magdalena in tot casibus recurrente , non possunt combinari duo casus , qui cogant diversificare personam ; cum tamen pro identitate personæ plura in tota Historia sibi respondeant : ergo unica dumtaxat fuit Magdalena. Antecedens quoad primam partem ex argumentorum solutione constabit : quoad secundam , verò satis ex locis collustratis hætenus constitit. Quibus positis , & probatis , priusquam ad diluendas obiectiones descendam , duo notare placet. Alterum est , quod non militet contra hanc nostram conclusionem argumentum , quodcumque illud sit , quo dumtaxat probetur vñctiones , aliave facta Magdalenæ recensita fuisse diversa , nisi simul evertant identitatem personæ : potuit enim vna , eademque persona pro diverso loco , & tempore adhibere

re facta diversa. Alterum est e contrario, quod, nimirum, quomodocumque combinetur, vnam mulierem non esse aliam, v. gr. peccatricem, non esse Sororem Lazari: peccatricem non fuisse Doemoniacam; Doemoniacam, non fuisse Sororem Lazari; Sororem Lazari, non fuisse, eam quæ stetit plorans ad monumentum; & quæ stetit iuxta crucem, non fuisse illam, quæ de longè crucem aspexit; fit proprium; & efficax argumentum. Vnde si aliqua facta ita pugnant, vt non possint in vnam, & eandem personam coire, ex eis rectè deducitur argumentum. His prænotatis.

8 Obijcies 1. Maria Soror Lazari fuit foemina genere clara, honorata apud Iudeos, & Domino familiaris. Sed non est credibile mulierem publicè peccatricem tantæ stirpis esse, tantoque in honore haberi apud Iudæos, & tanta familliaritate apud Christum Dominum: ergo peccatrix, & Soror Lazari non fuit eadem. Ad hoc argumentum fusiùs responsum est in quæstione antecedenti, de cuius doctrina hic resumitur, non fuisse Magdalenam publicâ prostitutione criminiosam, & de abiectio, vilique commercio corporis sui victitantem, sed crimine quodam fortè publico notatam, quod multis quandoque foeminis nobilibus contigit: cum qua post resipiscentiam potuissent agere Iudæi, & Christus, qui & ante ipsam cum ea poterat conversari, vt eam traheret ad resipiscendum. Addo insuper hic ex Hymno Ecclesiæ in Breviario anni 1602. illa verba: *Amore currit saucia pedes beatos ungere, lavare fletu, tergere comis, & ore lambere. Adstare non timet cruci, sepulchro inheret anxia, truces nec horret milites.* In quibus non solum identitas peccatricis, & Sororis Lazari, sed etiam adstantis cruci, & euntis ad sepulchrum vna persona convincitur. Atque ex Antiphona, ad Magnificat, & oratione,

quam vsurpat Ecclesia, Soror Lazari, & Magdalena peccatrix persona est vnica.

9 Obijcies 2. ex Fabro. Magdalena, de qua Lucas cap. 8. exercebat vitam activam. Sed Soror Lazari exercebat vitam contemplativam: ergo non est eadem. Minor patet: Quia Lucas commemorans mulieres de Gallilæa Domino ministrantes nominat Magdalenam. Minor etiam patet ex illis verbis: *Martha, Martha sollicita es, & turbaris erga plurima: porro unum est necessarium: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea ex cap. 10. Lucæ.* Ad hoc argumentum. Respond. disting. maiorem: *Mixtam contemplativæ.* Conced. maiorem: *Solum activam.* Nego maiorem, & concessa minori, vel respectivè distincta. Nego consequentiam. Notum enim est, Mariam Magdalenam coluisse vitam utramque: contemplativam, quia sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius: & activam, tum, quia vñctiones Domino exhibuit, & ad sepulchrum aromata comparavit, quæ ad activam erga proximum vitam spectant: tum, quia Martha conquæsta ad Dominum aliquando de non ministrante Maria, satis ostendit Mariam solitam sæpè Domino ministrare.

10 Obijcies 3. Maria Magdalena Soror Lazari non fuit Doemoniaca: ergo non fuit vnica Magdalena. Probo anteced: Soror Lazari fuit de Iudæa. Sed quæ fuit Doemoniaca, fuit Gallilæa: ergo, &c. Maior constat Joann. 11. vbi dicitur, Mariam Magdalenam fuisse ex Castello Bethaniæ sito in Iudæa. Minor etiam probatur multipliciter ex Luca cap. 10. Primo, quia Lucæ 8. refertur inter mulieres de Gallilæa Dominum sectantes. Secundo, Matth. 27. dicitur, secuta Jesum à Gallilæa. Tertio, quia Luc. 6. & Matth. 8. dicitur de Gallilæa multos fuisse à Doemonibus liberatos. Et quarto, quia

Caf.

Castellum Magdalum, vnde nomen sortita est, reperitur in Gallilæa. Ad hoc argument. Respond. negand. anteced. ad cuius probationem distinguo maiorem: *Ortu, vel habitatione*. Concedo maiorem: *Attento omni respectu*. Nego maiorem, & disting. minor. fuit *Gallilæa ortu*. Nego minor. Habitatione, vel quoad virum, aut rem familiarem. Conced. minor. & consequ. Itaque, vt benè solvit Pererius, quemadmodum Christus Dominus appellatus est Nazarenus, & Gallilæus propter educationem in Nazareth, & mansionem in Gallilæa, quamquam Judæus esset ortus in Bethlehem Civitate Juda: sic Magdalena fuit quidem Judæa ortu, & habitatione; sed fuit etiam Gallilæa, vel quia ibi habuit patrimonium, & virum, vel quia ibi habitaverit, aut iverit in Gallilæam, vt eam Jesus à Dæmonibus liberaret: sicuti Lucæ 6. multi hac de causa ex Judæa in Gallilæam ivisse narrantur. Vnde ad probationes illas subiunctas facile conceduntur: licet circa ultimam notem, Castellum Magdalum in Gallilæa reperiri apud Cosmographos, & Josephum Hebræum in libro, quem scripsit de Vita Magdalene; non verò Castellum Magdalum in Judæa, quod Faber pro sua sententia vallanda, visus est credidisse.

11 Obijcies 4. Mulier illa peccatrix, & Dæmoniaca non fuit eadem: ergo saltem Magdalena fuit duplex. Probatur antecedens: Nam Lucas cap. 7. peccatricis illius proprium nomen tacuit, & cap. 8. nomen, cognomen, statum energumene, & Christi discipulatum exactè recenset. Sed si de eadem loqueretur, deberet, vt bonus historicus, quando primus sermo habebatur de illa, clariora signa exhibere: ergo non fuit eadem. Ad hoc argumentum. Respond. negando antecedens: Ad cuius probationem, concessa maiori, primo distinguo mino-

rem ex Beda Lucæ 8. *Cum factum retulit criminofum*. Neg. minor. Si referret egregium facinus, vel indifferens. Conc. minor. & neg. consequent. Nam vbi scribit de ea (inquit Beda) quod sequebatur Dominum, & ministrabat ei de suis facultatibus, proprio eam nomine manifestavit appellans Mariam Magdalenam: vbi verò eam describit per peccatricem, atque poenitentem, modestè profecto, & reverenter eius nomen tacet, & generalitèr tantum vocat mulierem, ne videlicet tantæ nomen fœminæ, quæ per vniversas hodie colitur, & celebratur Ecclesias, aliqua prisca erroris nota offuscaret. Resp. 2. Pererius per instantiam de Malcho nominato apud Joannem, & non apud tres Evangelistas; puto autem non prodesse instantiam, nisi in eodem scriptore fieret. Vnde respond. negato anteced. disting. minor. probationis 2. exercita, vel signata. Conced. minor. determinatè signata. Nego minorem, & consequent. Sciendum enim est, quod Div. Lucas in cap. 7. valdè fuisse loquitur de Maria Magdalena, cuius suppressit nomen *Maria Magdalena*, quod erat proprium, & posuit appellativum *peccatrix*, quod tunc postulabat historia: volebat enim Christus cum poenitentia Magdalene, & profusis lachrymis, atque vnguento profusso, admonere Pharisæum, & explicare doctrinam de valore contritionis, & amoris Dei pro dimittendis peccatis: vnde veluti potest in textu observari, non qualiscumque sermo habetur de illa muliere, sed satis signatus, & amplificatus à Christo, prout oportunitas postulabat; in cap. vero 8. in primis Lucas notat interruptionem per illa verba: *Et factum est deinceps*. Et cursim, ac generatim loquens de itinere, & de mulieribus, ne illa verè insignis pretereatur incognita, nomen apposuit, & ad Parabolam Simonis statim procurrit. Colligitur ergo, quod Div. Lucas;

ut bonus Historicus, utrobique tetigit prout oportebat.

12 Obijcies 5. Si peccatrix, & Doemoniaca fuit eadem; vel energumena fuit ante peccatum, vel post illud? Vel simul? Sed nullo modo: ergo fuit mulier diversa. Probatur minor: Non ante peccatum; quia quomodo talem vexationem experta, se vitijs, iterum mancipasset? Non secundum, seu post peccatum: quia quomodo tam solemnitè absolutam, & luculentè laudatam Christus Doemonibus tradidisset? Non simul: tùm, quia quis mulierem energumenam non potius averfaret, quam adamaret, ut in crimen coiret? Tùm quia, quomodo Doemon tam poenitens, & tam pronus ad Christum, in quem tam sæpè fervebat, & despumabat. Ad hoc argumentum. Respond. negando minorem: & quoad probationem dico, liberatam fuisse à Doemonibus, itemque à peccatis, antequam venisset in domum Pharisei: quia nimirum, ipsa inter plures, quos narrat Lucas 6. perrexit de Judæa in Gallilæam, ut liberaretur ab spiritibus immundis, quos tanquam reliquias peccati sui, pessimos sibi incolas colligarat; perveniens autem ad Christum, & de peccatis, & de spiritibus immundis liberationem impetravit, quin propterea dicamus, passionem libidinis, & passionem energumenam fuisse in ea consociatam; sed in poenam criminum Doemones contraxisse. Quando igitur in domo Pharisei tam profusè lachrymabatur, ungebat, & remissionem peccatorum Dominus recitabat, non est, quia non antea facta fuisset remissio; sed quia ut sæpè solet gaudium, & gratitudo humiliter poenitentis recens absoluti in largiores imbres se fundit, & signa maiora, quam quæ dolore percitus factitabat: voluitque Christus publicè poenitenti remissionem solemnitè recitare, ut nota esset cunctis absolutio, quæ Phariseo, ut-

potè recens facta necdum innotuerat, dum dixit hæc verba: *Hic, si esset Propheta, sciret utique quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum.*

13 Obijcies 6. Joannes cap. 19. ait, Magdalenam stare iuxta crucem. Matth. & Marc. 15. dicunt, tempore passionis Mariam esse de longè adspicientem. Sed Evangelistarum nemo errat: ergo non fuit eadem. Minor constat ex illis verbis: *Erant mulieres multe adspicientes à longè, inter quas erat Maria Magdalena.* Ad hoc argum. Respondeo, concessa maiori, & minori. Neg. conseq. Atque licet in vnico Evangelista vtrumque referente, magis vrgeret, nihilominus parum concludit: siquidem neque vllus Evangelista errat; neque Magdalena fuit duplex, sed vnica, quæ prius, quoad vixit Christus, iuxta crucem adstitit, ut cum eo vsque ad vltimum anhelitum respiraret; eo verò iam defuncto, credibile est, eam cum Matre Domini, & cæteris recessisse; ita tamen ut à conspectu tam chari pignoris longè removeri non possent.

14 Obijcies 7. In historia resurrectionis duplex saltem convincitur Magdalena: ergo duplex admittenda est. Probatur anteced. Altera Magdalena cum alijs mulieribus ivit ad sepulchrum, vidit, & Dominum adoravit: ut constat Matth. 28. Marci 16. & Lucæ 24. Sed Magdalena, de qua agit Joann. cap. 20. sola ivit ad sepulchrum, & ibi plorans Dominum tangere permissa non est: ergo duplex Magdalena intervenit in historia resurrectionis. Confirmatur verbis Div. Ambrosij Lucæ 24. Scit Maria Magdalena secundum Matth. nescit Maria Magdalena secundum Joann. nec potuit eadem mulier scire antea, & postea nescire: ergo si plures Mariæ, plures etiam fortasè Magdalene, cum illud personæ nomen hoc sit locorum. Denique istas Magdalenas diversas mulieres, licet

„lires fuisse cognosce : illa secundum
 „Matth. cum ad sepulchrum ivit, An-
 „gelum videre meruit; hæc secundum
 „Joann. cum primo ivit ad sepul-
 „chrum, neminem vidit; illa disci-
 „pulis hominem resurrexisse nuntia-
 „vit; hæc raptum fuisse eius corpus
 „illis significavit; illa gaudet, &
 „plorat: illi iam in gloria sua Chris-
 „tus occurrit: hæc adhuc mortuum
 „ipsum quærit. Illa Dominum vidit,
 „& agnovit: hæc non potuit ag-
 „noscere, cum eum videret. Illa pe-
 „des Domini tenere permittitur: hæc
 „Dominum tangere prohibetur. Er-
 „go diversæ fuerunt mulieres. Ad hoc
 „argum. Respond. negand. anteced. Ad
 „cuius probationem, concessa maiori,
 „nego minorem. Magdalena enim non
 „ivit sola ad sepulchrum, licet fortè
 „amore per urgente, sola ibi reman-
 „ferit plorans, ubi Dominum suum non
 „inveniebat. Quare ex Pererio cum
 „doctrina maximi Doctoris Hieronymi
 „res tota benè componitur, si Mag-
 „dalena cum mulieribus non semel ive-
 „rit ad sepulchrum, sed præ solici-
 „tudine id crebrò repeteret. Primo
 „igitur Magdalena cum alijs mulieri-
 „bus iuxta quatuor Evangelistas, ad
 „sepulchrum ivit portans aromata ad
 „ungendum Corpus Domini: quo non
 „invento, & Angelo admonente, ut
 „discipulis mulieres id renuntiarent,
 „iverunt ad illos, atque illos ad se-
 „pulchrum sunt iterum comitate: ab-
 „euntibus verò cunctis, sola Magda-
 „lena ad sepulchrum remansit plorans,
 „& cum perseveraret, ut quæreret,
 „factum fuit, ut Dominum inveni-
 „ret: qui ei primum apparetis instar
 „hortulani, manifestavit personam,
 „sed contactum inhibuit, quousque
 „Magdalena tota gaudio plenissima
 „properavit, & cæteris mulieribus Do-
 „minum resurrexisse renuntiavit, eisque
 „omnibus in via Christus apparuit, at-
 „que cunctis pedes suos adorare, atque

tenere permisit. Vnde constat, eam-
 dem Magdalenam mulierem aliquando
 plorasse, & aliquando gavisam esse:
 aliquando non agnovisse Dominum, &
 aliquando cognovisse: aliquando so-
 lam vidisse Dominum; & aliquando
 vidisse eum in comitatu aliarum mulie-
 rum: aliquando non potuisse Domi-
 num tangere, & aliquando pedes eius
 tenuisse. Ad confirmationem opponi-
 mus non minorem Beati Hieronymi
 auctoritatem apertis verbis sententiam
 nostram comprobantis. In Epistola,
 quam Hieronymus scripsit ad Hedi-
 viam respondens quartæ eius quæstio-
 „ni ad hanc sententiam scribit: Sin-
 „tem autem obijcitur, quomodo eadem
 „Magdalena, & Christum resurgen-
 „tem viderit, & ea tamen ad sepul-
 „chrum eius flere referatur: respon-
 „dendum est, Magdalenam memorem
 „beneficiorum, quæ à Domino acce-
 „perat, frequenter ad Domini sepul-
 „chrum ivisse, nunc quidem solam-
 „nunc verò cum alijs mulieribus: &
 „nunc flevisse, quem non invenerat:
 „nunc autem adorasse, quem quæsie-
 „rat. Scio quosdam putasse duas fuisse
 „mulieres Magdalenas, aliosque ali-
 „tèr hunc nodum solvere conatos: no-
 „bis autem simplex videtur, & aperta
 „responsio, Sanctas illas foeminas Do-
 „mini absentiam non ferentes per to-
 „tam illam noctem non semel, aut
 „bis, sed crebro ad sepulchrum eius
 „venisse. Præsertim verò cum, & fac-
 „tus terremotus, & saxa disrupta, &
 „Sol obscuratus, & natura turbata,
 „& quod ijs maius est, desiderium
 „Salvatoris somnum ruperit foemina-
 „rum. Hactenus Div. Hieronymus,
 „ex cuius doctrina semper salvatur,
 „quod in resurrectione unica fuerit
 „Magdalena, licet iam cum alijs, iam
 „fortè sola sepè iverit ad sepulchrum.

15 Obijcies 8. Marcus Mathæum
 secutus narrat, fuisse iter Magdalene
 cum alijs ad sepulchrum: & subdens
 Ap-

Apparitionem Domini ad Magdalenam notat illud : *De qua eiecerat septem Daemonia*. Sed nota illa solum erat, ne quis putaret, eandem esse Magdalenam cum prima : ergo quia fuit diversa. Minor patet : quippè nulla alia ratio militare videbatur ad ponendum eiusmodi adiectum. Ad hoc argum. Respond. negando minorem cum subiuncta probatione : Marcus enim ideò subtexuit illam notam : *De qua eiecerat septem Daemonia*, ut constaret, mulieri peccatrici, & energumena primam suae manifestationis dignationem Dominum indolissee, ut constaret, tum, quod maius gaudium fuit supra vno peccatore poenitentiam agente, quam supra nonaginta, & novem iustis, qui non egent poenitentia: tum, quod Regnum Sathanæ eversum fuerat; & ideò primo venit Dominus ad illam, quæ domus erat Daemoniorum. Respond. 2. Rationem talis adiecti fuisse ad indicandum, quænam mulier Discipulis talia mira nuntiaret : siquidem alias, ut inquit textus, invaserat tremor, & pavor : *Et nemini quidquam dixerunt ; timebant enim*. Vnde statim subditur : *Surgens autem mane prima Sabbati apparuit I. Maria Magdalene, de qua eiecerat septem Daemonia : illa vadens nuntiavit his, &c.* Respond. 3. Ex Pererio : Marcum licet abbreviatorem Matthæi nonnulla re sibi visa adiecisse : vnde, & adiecit duo de eadem persona, quæ putavit digna narratu, & Matth. omiserat : scilicet, & fuisse mulierem, cui I. apparuit Dominus, & fuisse illam, de qua eiecerat septem Daemonia. *Replicabis I.* Quomodo si vna fuit Magdalena, tangere prohibita est pedes Domini, & postea permessa? Respond. Ex Hieronymo ad Marcellam Epistola 148. quia prima occasione humano quodam affectu, & sub imperfecta adhuc fide tangere cupiebat : postea verò iam fidelior, & reverentior est facta. Vel dicito : tactum iam esse quamdam com-

Dec. V.

probationem resurrectionis: quæ comprobatio ipsi soli non erat argumentum; erat autem coram pluribus testibus, mulieribus, scilicet; à quibus passus est tangi : vel ne distineretur affectibus; sed cito nuntiaret discipulis. *Replicabis 2.* Cur item apud Joann. & ex Hieronymo ivit sola ad sepulchrum, & ivit cum alijs? Respond. vel quia non semel ivit, sed aliquando sola, & aliquando cum cæteris. Vel quia quod ab vno factum est, vñtatum est in Scriptura pluribus tribui : v. gr. de Juda murmurante, dicitur murmurasse Discipulos: de vno latrone blasphemante, scribitur, blasphemasse latrones. Et Lucas 24. solum narrat Petrum ad sepulchrum euntem; cum tamen Joannes cap. 20. etiam ivisse, referat Joannem.

16 Atque ut in re verè implexa offendicula complanentur, subdo ex Janzenio catenatam Historiam quatuor Evangelistarum, prout in eo fusius lustrari poterit, qui cuncta componens ex illa trita regula, quod nimirum, alij Evangelistæ narrant; & suppleant, quæ alij prætermisere, rem in summa sic digerit, quamquam omnes Textus Evangelistarum ad litteram consuât. Igitur improbens multos itus, & reditus, quos alij comminiscuntur, ait: Magdalenam cum cæteris mulieribus commemoratis, primum ad sepulchrum ivisse, ibique vidisse Angelum, vel Juvenem qui re- voluit lapidem de sepulchro, & custodibus terrefactis, eis dixerat, Christum resurrexisse : in qua quidem inquisitione Sepulchri cum consternarentur; apparuisse secus illas duos viros in veste fulgenti, qui eas de Resurrectione Domini ante sibi prædicta commonefecerunt. Cuius quidem prædictionis cum meminissent, exierunt de monumento, ut nuntiarent Discipulis, prout Angelus primò apparens illis id intimave-

Vvv

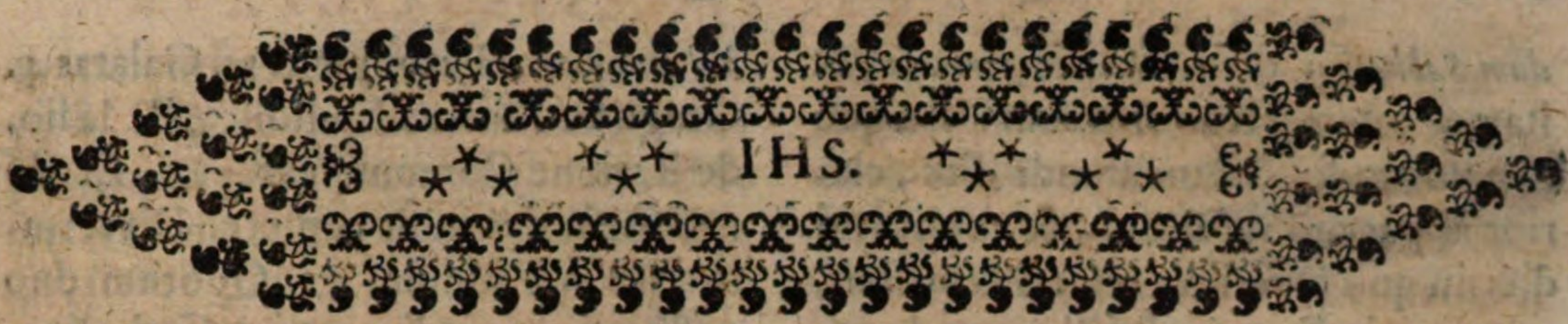
,, rat:

„rat : abeuntibus ergo ad Discipu-
 „los , accessit Magdalena ad Petrum,
 „ & Joannem , dicens : *Tulerunt Domi-*
 „ *num meum , & nescio ubi posuerunt eum.*
 „ Quanquam enim (vt ait Jansenius)
 „ mulieres dixerint Discipulis omnia,
 „ quæ viderant , & quæ ipsi , tanquam
 „ deliramentum reputabant ; nihilo-
 „ minus ijs , quæ acciderant , necdum
 „ fides plena habebatur : vnde , & for-
 „ tē iudicium de Domino sublato
 „ prævalebat. Quo præoccupati Petrus,
 „ & Joannes celerius , quam ceteri
 „ Discipuli , & mulieres , ad sepul-
 „ chrum cucurrerunt , atque in illud
 „ ingressi sublato Dominum credi-
 „ derunt, nondum enim sciebant Scrip-
 „ turas Discipuli ita plenē , vt de re-
 „ surrectione manerent persuasi. Igi-
 „ tur , & abierunt Discipuli ad semet-
 „ ipsos, & abierunt mulieres, sola Mag-
 „ dalena ad sepulchrum cum amore, &
 „ lachrymis remanente. Quæ cum pau-
 „ lulum inclinata in monumentum,
 „ duos Angelos vidisset, & cum eis de
 „ sublato Domino quereretur , vidit
 „ retrō Jesum stantem , quem prius
 „ hortulanum credidit , & tandem ag-
 „ novit, tangereque prohibita, & iussa
 „ id fratribus renunciare, prompta per-
 „ rexit , atque alias mulieres , prius as-
 „ secuta , cum eis de sua apparitione
 „ miscuit sermonem : quibus vna con-
 „ fabulantibus dignatus est iterum Do-
 „ minus apparere , dicens : *Avete. Illæ*
 „ *autem accesserunt , & tenuerunt pe-*
 „ *des eius , & adoraverunt eum. Tunc*
 „ *ait illis Jesus : Nolite timere , ite nuntiate*
 „ *fratribus meis , vt eant in Gallilæam, ibi me*
 „ *videbunt.* Quibus nuncijs de resur-
 „ rectione adhuc increduli persevera-
 „ bant, quousque tandem ipsismet Do-
 „ minus ipse dignatus fuit apparere. Et
 „ hæc de summa huius historiæ , quæ vis-
 „ sa est mihi solida , & expedita in tam
 „ difficili Labyrintho. Sed rogabis pri-
 „ mo : Quomodo mulieres nemini quid-
 „ quam dicunt , si narrant Discipulis , &

quid , & cur timent ? Respond. crede-
 bant Dominum sublato , & si id pa-
 tefacerent cuiquam præter Discipulos;
 poterant raptores occulti nocere mu-
 lieribus , ne eorum facinus revelarent.
 Rogabis secundo : Quid sibi vult *noli*
me tangere , nondum enim ascendi ad Patrem
meum ? Respondet pulchrè , & solidè
 Maldonatus : Id est , *de sine modo ample-*
xus , cum enim nondum ascenderim ad Pa-
trē meum , tempus tibi restat amplexus ; sed
modo vade cito , & nuntia fratribus meis.

Ad calcem observa ex Illustrissimo
 Siurio 1. nonnullas traditiones circum-
 ferri solitas Cedreni, Gregorij Turo-
 nensis , & aliorum , quæ Mariam So-
 rorem Lazari à Magdalena peccatrice
 distinguunt ; reiiciendas esse vt apocri-
 phas tam ex perpetua Maffiliensium
 traditione , quam ex Historijs receptis-
 simis Laurentij Suriij tom. 4. die 22. Ju-
 lii ; & præsertim ex Martyrologio Ro-
 mano eis adhærente. 2. Mariam So-
 rorem Lazari non versari in Castello
 Bethaniæ dum Gallilæam Dominus per-
 agraret ; sed potiùs ipsa quoque cum
 Domino cui adhæserat , peragrabat,
 quousque vel cum Domino in Betha-
 niam venit , vel paulò , cum vt excipe-
 ret , antegressa illhuc se recepit cum
 Martha Sorore ibi existente. 3. Ex Ber-
 nardo Lamy dici potuisse Magdalenam
 peccatricem non tam propter carnales
 noxas ; quàm propter immunditias le-
 gales , & transgressiones. Quod tamen
 Siuri , vtpotè de Thalmudicis codi-
 cibus acceptum , non probat. Ego au-
 tem probo Illustr. Siurium ubique pium,
 doctum , & vberem. Cumque hic Au-
 thor pro amplitudine doctissimorum
 suorum tractatum possit liberius in
 omne genus disputationis excurrere;
 nos verò tùm præ curta suppellectili;
 cum propter pressuras scribendi ad Pa-
 læstras, vivaque certamina , non pos-
 simus cuncta persequi; hunc Authorem
 lectoribus vbi per otium malint, consu-
 limus non sine foenore consulendum.

QUÆS.

QUÆSTIO NONA.

TEXTUS

AD ILLA VERBA.

VESPERE AUTEM SABBATI, QUÆ LUCESCIT
in prima Sabbati. *Matth. 28. vers. 1.*

ARTICULUS.

QUO TEMPORE SCILICET, QUO DIE, ET HORA
Dominus resurrexit?

NOTABILIA.

I **OTO** primò : Hanc vocem *mane* diversimodè posse vsurpārī, si enim in primævo suo significato fuscipitur, diem integrum, totamque diei claritatem significat; & hoc sensu disputantes primo tomo nostræ Palæstræ Biblicæ: *Quomodo in primo die mundi facienda esset distributio lucis, & tenebrarum*; diximus, quod in illo textu: *Factumque est vespere, & mane dies unus.* Ly *mane* totam diei claritatem, vel diem, vt vocant, artificialem significare, quam quidem acceptionem ibi constabilire, & fundare conati sumus. Alio verò sensu, qui iam invaluit, sumi solet ly *mane* pro sola claritate matutina ad meridiem vsque ascendente. Cum enim teste Nonio, *manum* veteres *clarum* dixerint; & quidem tunc potiùs claritas discernatur, quando surgit è tenebris; inde vsurpatione receptum est, vt *ma-*
Dec. V.

ne significaret totum illud tempus, quo claritas semper surgit, & recedit à tenebris: *Vespere* autem significet iam lucis declinationem, cum incipit sol vergere iam ad occasum. Licet ergo pro disputatione circa mundi exordium *mane*, & *vespere* in suo primævo significato sint accipienda; non ita pro quæstione nostra, in qua prædictæ voces tractu, & vsurpatione sæculorum ad secundam acceptionem deflexere, & in ea nostræ disputationis articulus discutietur.

2 Noto 2. Quod quemadmodum nos solemus dies totius Hebdomadæ per ferias nominare, & distinguere, vocando videlicet diem Lunæ feriam secundam, diem Martis feriam tertiam, atque ita deinceps; solebant Judæi per Sabbatum suum, qui apud ipsos dies erat insignis, totam Hebdomadam distinguere, & nominare, vocando videlicet diem, quæ modo est Dominica: *Primam Sabbati*, idest, *primam post Sabbatum*, & diem Lunæ *secundam*
Vvv 2 dam

dam Sabbati, diem Martis *tertiam*, & ita per totam Hebdomadam: Ex quo ritu vocandi, & numerandi dies, clarior apparebit resolutio, & explicatio diei, in quo Dominus resurrexerit. Fuit, ut textus indicat, in die illa, quæ luceſcit in prima Sabbati.

3 Noto 3. Rationem dubitandi in hac quæſtione oriri ex eo, quod in textu supra relato videtur fuiſſe dies Dominica, in qua Dominus resurrexit. Ex alia verò parte videtur fuiſſe dies Sabbati, quia dies reſurrectionis fuit eadem cum die Pentecoſtes, & hæc in Sabbatum incidiffe videtur ex Levitico 23. & Actor. 2. Quoad ſecundam partem diſputationis dubium ſtat, quia videtur, quod luſcente die Chriſtus ſurrexit. Et ſi ita fuit, non benè componitur, quod Chriſtus Dominus tribus diebus, & tribus noctibus fuerit in corde terræ, quare propter hæc duo dubia exponenda præſens quæſtio eſt format.

4 In hac ergo quæſtione, quæ bimebris eſt, duplicem faciemus ſententiarum claſſes, ut maiori cum perficitate procedamus: circa primum punctum præter errorem Armenorum, cuius meminit Caſtrus, & Prateolus, opinantium Chriſtum Sabbato ſurrexiſſe, duplex datur ſententia, altera aſſerens, Chriſtum ſurrexiſſe die Lunæ, vel initio Martis, ut tres dies, & tres noctes ſepulchri verificentur. Hanc tenet Alcuinus libro de Divinis Officijs, cap. de Cœna Domini. Paulus Foroſempronienſis in ſecunda parte Paulinæ lib. 1. & 2. Marcellus lib. de Horis Canonicis cap. 5. Secunda ſententia aſſerit, Chriſtum reſurrexiſſe die Dominica. Ita Auguſt. ſerm. 251. de Tempore. Leo Papa Epistol. 81. ad Dioſcorum cap. 1. Clemens Romanus lib. 7. Conſtitutionum cap. 31. & 36. Juſtinus Apologia 2. in fine. Ignatius Martyr Epistol. 5. ad Trallianos. Athanaſius Orat. *ſuper omnia mihi tradita ſunt*

à Patre meo. Hieronymus ad Galatas 4. Gregorius lib. 11. Epistol. 3. Beda lib. de Ratione Computi cap. 17. Et de ratione temporum cap. 45. Div. Ambroſius in Pſalmum 47. Quorum duo poſtremi negant licere viro Catholico, id dubitare. Accedunt Vvaldenſis de Sacramentalibus cap. 40. Suarez tom. 2. in 3. part. diſp. 46. ſect. 1. & cum eo plurimi Recentiores.

5 Circa ſecundum punctum tres ſunt celebres ſententiæ, quarum prima procedit more Philoſophorum Academicorum nil reſolvendo; ſed dumtaxat rei incertitudinem declarando. Huius opinionis ſunt Dionyſius Alexand. in Epistol. ad Baſilidem Cano. 1. Hieronymus Epistol. 150. ad Hediviam quæſt. 6. Theophylaſtus in Marc. cap. ultimo. Secunda ſententia aſſerit, reſurrectionem fuiſſe poſt mediam noctem hora prima. Sic Athanaſ. lib. de Virginitate, ſeu de meditatione in fine. Niſſenus Orat. 1. & 2. de Reſurrectione. Cyrillus Alexand. lib. 12. in Joan. cap. 44. Viſtor Antiochenus cap. 16. Marci. Euthymius cap. 68. in Matth. Nicephorus lib. 1. Hiſtoriæ cap. 31. Ambroſius lib. 10. in Lucam. Rupertus lib. 1. de Divinis Officijs cap. 8. Tertia ſententia tenet ſub Auroram Dominum ſurrexiſſe. Ita Ignatius Martyr Epistol. 5. ad Trallianos. Eusebius lib. 10. de Demonſtratione cap. ultimo. Cyrillus Hieroſolymitan. Cathecheſi 14. Hilarius Canone 33. in Matthæum. Auguſtinus lib. 4. de Trinit. cap. 6. Cyprianus in expoſitione Orationis Dominiç. Beda, Marci, & Lucæ ultimo. Eusebius Emiſſenus homil. 8. de Paſchate. Anſelmus, Alcuinus, & Durantus in lib. de Divinis Officijs. Sedulius, Prudentius, & Proſperus in Carminibus apud Suarez, apud quem Hieronymus, & Ambroſius variare videntur. Præterea eam tenent D. Thom. 3. part. quæſt. 51. artic. 4. ad tertium. & in tertium diſtinct. 21. quæſt. 2. art.

2. cum Scholasticis Bonaventura, Ricardo, Durando, Paludano. Antonino prima parte Historię titul. 5. cap. 6. & Suarez tom. 2. in tertiam partem disp. 46. sect. 2.

6 Nos verò, cum vtraque disputatio tempus resurrectionis Christi concernat, scilicet diem, & horam, ideo ambas sub vno tractu disputationis absolvimus, licet bimembris sit resolutio. Dico ergo Christum Dominum surrexisse die Dominica, & sub auroram talis diei. Prima pars prob. 1. Ex Scriptura. 2. Ex traditione, & Patribus. 3. à ratione. Ex Scriptura: Tùm, quia ex textu Div. Matthæi 28. Christus surrexit in die prima Sabbati; sed iuxta morem, quo Judæi hebdomadam supputabant, prima Sabbati est Dominica dies, quia est prima dies, quæ consequitur Sabbatum: ergo Christus surrexit die Dominica. Tùm ex textu Marci ultim. vbi dicitur: *Et cum transisset Sabbatum Maria Magdalena, &c.* Vbi factum resurrectionis narratur transacto Sabbato contigisse; sed intelligi debet de Sabbato proximè ante transacto; nam alioqui talis dies non benè explicaretur semel ac explicandus suscipitur, & indicandus: ergo resurrectio contigit Sabbato proximè ante transacto: ergo die Dominica, quæ proxima est Sabbato.

7 2. Ex traditione, quæ reperitur apud Div. Clementem Romanum, & Div. Justinum Martyrem asserentem, ideò Christianos solitos esse in die Solis, quæ dies Dominica est, coetus facere, & congregari, quia in ea Christus Dominus surrexisset. Ex Patribus. 1. Augustini Serm. 251. de Tempore, ibi: *Dominicum diem Apostoli, & Apostolici viri ideò religiosa solemnitate habendum sumpserunt, quia in eodem Redemptor noster à mortuis surrexit.* 2. Ex Div. Leone Papa Epist. 81. ad Dioscorum, ibi: *In hac die (Dominica) mundus sumpsit exordium, in hac per resurrectionem Christi, & mors*

interitum, & vita accepit initium. 3. Ex Beda de Resurrectione explicante, primam Sabbati, & dicente: *Prima Sabbati facta, qui iam dies Dominicus dicitur.* Ergo, & traditione, & ex Sanctis Patribus constat, Christum Dominum in die Dominica surrexisse. Prob. 3. Talis prima pars conclusionis nostræ à ratione. Christus Dominus ut est omnium recepta sententia, mortuus est feria sexta, seu die Veneris: ergo surrexit die Dominica. Prob. conseq. Verificari debet Christum Dominum fuisse in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus, saltè inchoatis; sed ut hi tres dies verificentur, debet Christus die Dominica surrexisse, quia hæc tertia est à diè Veneris: ergo si tale triduum verificandum est, Christus die Dominica surrexit.

8 Prob. 2. partem conclusionis, quod scilicet Christus Dominus sub auroram surrexerit. 1. Ex Scriptura. 2. Ex Patribus. 3. à ratione. Ex Scriptura; quia dicitur Marci ultimo: *Surgens autem Jesus mane prima Sabbati apparuit primo Mariae Magdalene.* Ex quo sic: Christus Dominus mane surrexit; sed mane usurpatur pro aurora: ergo sub auroram surrexit. Min. constat. Tùm ex notabilibus, tùm ex Ambrosio Calepino, qui dicit, *mane* esse diei principium, cum dies clarus est, & Macrobio 1. Saturnal. putante, *mane* dictum esse à *manibus*, eo quod exordium lucis ab inferioribus partibus emergat. Secundo ex Patribus. 1. Ignatio Mart. Epist. 5. ad Trallianos, ibi: *Illucescente Dominico die, surrexit ex mortuis.* 2. Ex Div. Hilario Can. 33. in Matth. ibi: *Motus terræ tempore matutino diei accidit, resurgente videlicet virtutum Cœlestium Domino.* 3. Ex Div. Ambrosio in Psalm. 15. *Vespere passus est Christus; mane surrexit.* 4. Ex Div. Prosper in libro Sententiarum: *Vespere Dominus in Cruce, mane in resurrectione, meridie in ascensione.* 5. Ex Hymno Ecclesiæ: *Aurora lucis rutilat,*
cum

cum ille Rex fortissimus victor surgit de mortuis. Probatur 3. secunda pars nostra à ratione, sicut præcedens: Illa verba, & erit in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus, debent verificari saltem de triplici die artificiali inchoato, sicut, & de triplici artificiali nocte inchoata; sed ad hoc debebat saltem prima claritas dici Dominicæ attingi, quæ prima claritas aurora est: ergo Christus Dominus sub aurora surrexit, si benè ratiocinamur. Itaque S. Leo libr. 1. de Resurrectione eleganter, ait: Vnde ne turbatos Discipulorum animos longa mœstitudo cruciaret, denuntiata tridui moram tam mira celeritate brevavit, ut dum ad integrum secundum diem pars primi novissima, & pars tertij prima concurrir, & aliquantulo temporis spatio decideret, ut nihil dierum numero deperiret, Christus resurrexit.

9 Obijcies 1. contra primam partem nostræ conclusionis. Dies resurrectionis Domini nostri Jesu-Christi fuit eadem cum die Pentecostes; sed dies Pentecostes fuit dies Sabbati: ergo Christus Dominus resurrexit die Sabbati, & non die Dominica. Maior patet: Quia dies Pentecostes est quinquagesimus à die resurrectionis, & supputando per septem incidit vltima dies quinquagesima in eandem, quæ fuit prima. Prob. minor. Dies Pentecostes incidit in diem, qua celebratur festum hebdomadarum iuxta illum textum Act. 2. ubi dicitur: *Cum complerentur dies Pentecostes, &c.* Sed festum hebdomadarum illo anno incidit Sabbatum: ergo, & Pentecostes. Prob. minor. Ex Levitici 23. Secunda die Azymorum offerebatur manipulus spicarum, seu primitiarum, & intra quinquaginta dies festum hebdomadarum; sed secunda dies Azymorum illo anno fuit Sabbatum: ergo dies quinquagesima festi hebdomadarum quoque fuit Sabbatum. Minor patet: Quia Christus Dominus mortuus est prima die Azymorum, quæ

fuit dies Veneris. Ad hoc argum. Responderi potest duplici via: Prima sustinendo diem Pentecostes fuisse Dominicam: secunda præscindendo ab hac disputatione, ne implicetur cum ea, quam modo tractamus de die resurrectionis. Per primam ergo. Respondeo primo. Nego min. Ad cuius prob. disting. textum maioris ly *cum complerentur* sumpto pro die proxima ad quinquagesimam. Conced. mai. Pro ipsa quinquagesima intrinsecè complente talem numerum. Neg. mai. & permissa min. nego conseq. Itaque licet dicat textus: *Cum complerentur dies Pentecostes.* Non est intelligendum tam Mathematicè illud complementum, ut præcisè loquatur de die quinquagesima; nam si ita esset præcisum rem explicaret in singulari, dicens: *Cum compleretur Pentecostes.* Dicere ergo latius, cum complerentur, id est (cumpliendose) dat fundamentum solidæ interpretationi, qua dicimus, quod dies Pentecostes in lege gratiæ fuit in die sequenti ad Veterem Pentecostem, seu festum hebdomadarum, quod cum in Sabbato proximo antecessisset ad adventum Spiritus Sancti in die Dominica, rectè se explicuit Div. Luca dicens, cum complerentur: Quæ interpretatio est iuxta traditionem Ecclesiæ, iuxta August. Epist. 119. & alios Patres apud Suarez ubi supra, pro quibus interim accipe Chrysostomum ita loquentem: *Circiter Pentecostes, nam oportebat festi tempore rursus hæc fieri; ut qui cruci affuerant Christi, iidem hæc quoque spectarent.* Secunda via potius est fuga, quam solutio; sed si eam fortè velis capere, distingue maiorem argumenti in hunc modum, dies resurrectionis fuit eadem cum die Pentecostes: Si hæc fuit dies Dominica. Concedo maior. Si secus. Nego maior. & omitta min. Nego conseq. Quæ via fugiendi sine dedecore capi potest, quoties obiectio tacta miscet articulum maioris difficultatis, & controversiæ,

fiat, quam est ille, qui substinetur: si enim in re Biblica quæstiones sese ultro miscentes non benè discriminantur, ac secernuntur; aliæ obruent alias, & discriminabitur nihil. Hæc sanè dici possunt; sed tu tene priora, in quibus expeditiorem solutionem dedimus cum Suario de tribus quas ille solita eruditione tractat, & discutit, atque concludit ita: *Et idèd secunda responsio solidior est.*

10 Obijcies 2. Contra secundam partem nostræ conclusionis. Christus Dominus futurus erat in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus; sed si surrexisset sub Auroram diei Domini, non fuisset sepulchrum tribus diebus, & tribus noctibus: ergo tali hora non surrexit. Mai. constat ex ipsa Sacra Pagina. Probatur minor. Nam licet tempus sepulturæ clausisset tres dies Veneris, Sabbati, & Dominicæ, dumtaxat clauderet duas noctes; alteram Veneris, & alteram Sabbati. Respond. Ad hoc argument. Disting. maior. Tribus diebus, & tribus noctibus: *Integris, & completis.* Nego maior. *Inceptis.* Concedo maiorem, & distincta respectivè minor. nego conseq. Verum ergo est, tres dies integros, & noctes integras Christum in corde terræ non fuisse; fuit tamen tribus diebus inceptis, ut fatetur obiectio, & insuper tribus noctibus etiam inceptis: nam usque ad duodecimam horam noctis fuit media nox Veneris; exinde usque mane iam fuit media nox Sabbati; deinde in ipsa nocte Sabbati cadente ab hora verò duodecima usque ad Auroram Domini fuit media nox diei Domini: unde tribus noctibus, etsi non integris fuit Christus in corde terræ, & id est quod eleganter dixerat Leo Papa, scilicet ut *dum ad secundum integrum diem pars primi novissima, & pars tertij prima concurrat, & aliquantulo temporis spatium decideret, ut nihil dierum numero deperiret; Christus surrexit.* Quod autem

incepti dies, veluti completi usurpentur in Scriptura passim est pervium, v. gr. in transfiguratione Lucæ 9. dicitur: *Post dies octo.* Et Matth. 17. dicitur: *Post dies sex.* Quia scilicet hic omittit inceptos dies, quos ille recenset.

11 Obijcies 3. Christus Dominus surrexit media nocte: ergo non sub Auroram. Probatur anteced. Ex verbis Euthymij cap. 68. in Matth. ubi ait, loquens de hora resurrectionis Domini: *Et idèd post sextam noctis horam virtutis sectatores soluto ieiunio lætitiæ auspicantur.* Ex quibus sic: ex recepta traditione Patrum solvebatur ieiunium Paschale ad solemnitè commemorandam horam, & tempus resurrectionis D. sed solvebatur media nocte: ergo media nocte surrexit. Min. patet: Quia sexta noctis hora media nox est, quæ sibi vendicat duodecim horas, sicut, & dies horas totidem. Probatur 2. Ex M. Ecclesia canente in Sabbato Sancto: *O verè beata nox, quæ sola novit tempus, & horam, in qua Christus ab inferis surrexit victor ascendit.* Ergo vel media nocte, vel densa nocte Christus Dominus surrexit. Ad hoc argum. Resp. neg. anteced. & ad primam probationem ex verbis Euthymij. Disting. maior. Solvebatur ieiunium ad solemnitè commemorandam horam resurrectionis cum Mathematica proportionem, & correspondentiam. Neg. maior. Cum proportionem, & correspondentiam anticipationem lætitiæ. Conced. maior. & permissa minori neg. conseq. Itaque tam longè abest, ut prædicta verba Euthymij nobis incommodent, quin potius nostram conclusionem luculenter probant, & fulciunt. Verba enim integre recitata sic dicunt: *Omnes unanimiter SS. PP. & Doctores tempus resurrectionis eius fuisse dicunt circa primum Gallicinium, qui iam Domini diei lucem præferebat: Ideo quoque post sextam noctis horam virtutis sectatores soluto ieiunio lætitiæ auspicantur.* Quare

re traditio Patrum est, Christum surrexisse sub Auroram; Nam dixit *circa primum Gallicinium*, qui Dominica diei lucem præferbat. Gallicinium autem, quod media nocte solet audiri, in primis fortè non est tam universale, & firmum, sicut in Aurora; deinde est æquicocum ad diem prætereuntem, & advenientem; verba autem determinatè loquuntur de primo galli cantu, lucem diei Dominici præferente. Et propterea *primum* dicitur, id est *primum diei*. Quod autem à media nocte solveretur ieiunium in memoriam resurrectionis ipsa verba declarant, quomodo fuerit, scilicet *lætitiā auspicando*. Lætitiā auspicari, est inchoare, urdiri, ac prævenire lètitiā: solent enim læta, quæ veniunt, quamdam in nobis anticipationem vindicare propter insitam nobis inclinationem ad sectandum, & extendendum iucunda; averfandum verò, & decurtandum tristitia, & odiosa. Cum ergo tempus Dominicæ resurrectionis, aurora sequutura, iam esset propinquum, lætitiā per licentiam solemnitatis præcurrebat, & solvebatur ieiunium ante horam. Quemadmodum licet traditio natalitij Domini Jesu Christi ad mediam noctem celebret; nihilominus lètitiā præveniens solvit collatiunculam præcedentis ieiunij. Quod autem magis appropinquabat ad signandam horam, ut est Missa Paschalis, & cantica lètitiæ non nisi diluculo, vel propè celebrantur. Et adhuc in ieiunio tradit Dionysius Alexandr. non ita fuisse universale illudolvere; quin multi usque ad quartam vigiliam noctis in eo perseverarent. Et quidem solutio ieiunij videtur sumenda esse pro comestione; non verò pro stricta solutione ieiunij, quod tunc videbatur servandum non esse: Nam à media nocte deinceps iam erat dies Dominicus, & sollemnis in quo ieiunandum non erat:

dicitur ergo solvi ieiunium, quia eo usque duraverat, & comestio præter morem anticipabatur, ut solent anticipare carniū comestionem ieiunantes in quadragesima, vix enim elapsa hora duodecima noctis Dominicæ resurrectionis est, cum aliqui ad carnes properant devorandas. Ad secundam probationem. Concesso anteced. Neg. conseq. Licet enim possit dici, quod Christus surrexit in nocte eo quod Dens tenebras vocavit noctem, & Aurora adhuc tenebræ miscantur, atque illud crepusculum lucis matutinæ nox iure vocetur, ut ait Div. Thom. 3. part. quæst. 51. art. 4. non potest dici, quod Christus in nocte profunda, densaque surrexit propter nostras probationes, præsertim cum, & ipse cantus Ecclesiæ relinquat horam incertam (*quæ sola novit tempus, & horam.*)

12 Obijcies 4. cum replica. Sanct. Mater Ecclesia cum Div. Hieronymo, & Sanctis Patribus dicunt horam resurrectionis nulli mortalium cognitam esse: ergo non nisi temere à nobis dicitur, sub Auroram accidisse. Respond. ad hoc argum. disting. anteced. Horam nulli cognitam fuisse, articulatim sumptam, & quoad Mathematicum quadrantem, seu minuta, quæ horas formant. Conced. anteced. Quia tali resurrectioni non nisi unico instanti opus erat, & nescimus quod fuit. Cum aliqua latitudine, quod vulgò dicimus: (*à estas horas*) Nego anteced. & conseq. Nos enim determinamus sub qua diei statione Dominus surrexerit; non verò determinatam horam, seu minutum dicimus.

13 Obijcies 5. Div. Matthæus capite ultimo dicit, quod Christus surrexit vespera Sabbati, quæ lucebat in prima Sabbati; sed vespera Sabbati non potest dici aurora diei Dominicæ: ergo Christus Dominus non surrexit tempore talis auroræ. Ad hoc argum.

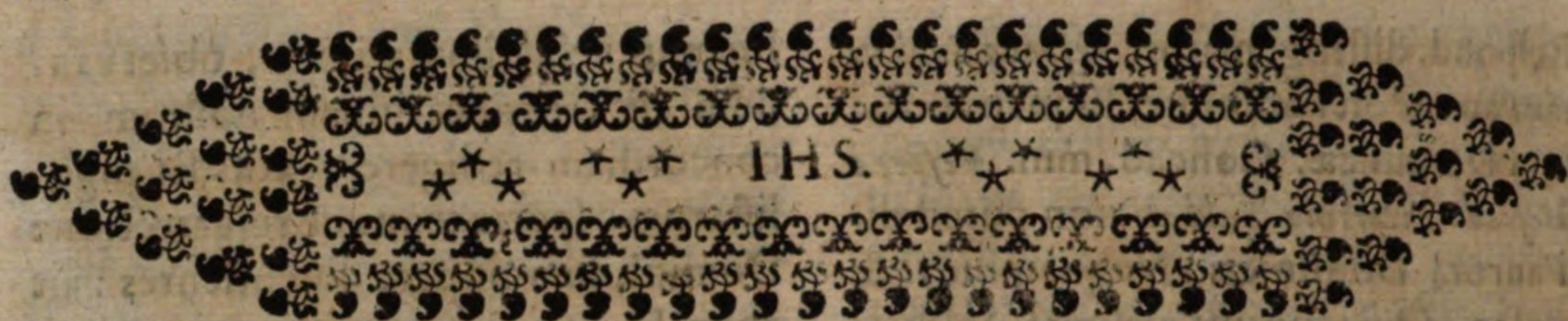
Ref.

Respond. disting. maior. *Vespera Sabbati* non potest dici absolutè loquendo aurora Dominicæ. Conced. min. *Vespera lucescens in prima Sabbati* non potest dici aurora Dominicæ. Nego minor. & conseq. Quia potius *vespera Sabbati* lucescens in prima Sabbati est ipsamet aurora Dominicæ, vt colligi potest ex explicatione hætenus data. Pro qua ulterius sciendum est, quod *vespera Sabbati* iuxta Exim. Doct. incipiebat à claritate Sabbati desinente vsque ad incipientem claritatem Dominicam, totam noctem claudendo, quia licet in ipsa claritate diei vsus invaluisse vocandi mane lucis ascensum, & *vespere* descensum lucis, nihilominus semper retinebatur in *vespera* vis significativa, qua totam noctem clauderet, vt noscitur in ipso textu dicente de *vespera*, quod *lucescat*. Constat id insuper, tum ex Gen. 29. *Vespere* si iam suam introduxit ad eum. Tum ex Job 7. *Si dormiero, dicam quando consurgam, & rursus expectabo vesperam*. In quibus patet, *vesperam* significare tempus somno præscriptum, scilicet tempus noctis; idque est quod abundè fundavimus tom. 1. Palæstræ Biblicæ disputantes de distributione lucis, & tenebrarum in mundi Exordio. Iuxta hæc ergo *vespera lucescens* nil aliud est, nisi nox, quæ adveniente sole iam desinit, proindeque ipsissimum tempus Auroræ, in quo Sol ad suum Orizontem iam appropinquans, prænuntios mittit lucis radios, de quibus efformetur aurora. Vnde textus nobis obiectus potius conclusionem firmat, quam labefactat.

14 Atque vt hic oportune explicatio nostra dilucidetur, & totius col-

ligamus vela disputationis, observandum est, explicationem nostram in concordiam redigere textus Evangelistarum, specie tenus de resurrectione Domini, summo opere dissentientes: ait enim Joannes cap. 20. *Vna autem Sabbati venit mane, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum*. Marcus dicit: *Orto iam solo venisse Mariam*. Lucas verò cap. 24. dicit: *Valdè diluculo*. Si enim erat valdè diluculo, non orto iam sole; si autem erat orto iam sole, non erat cum tenebræ essent. Quomodo ergo cohærebunt hæc cum quarto Evangelista Matth. sic pronuntiante: *Vespera autem Sabbati, quæ lucescit in prima Sabbati*? Respond. Coherent sic. 1. *Joannes*, quia idem est *vna Sabbati*, ac *prima Sabbati*, & idem est *vespera*, vel *nox lucescens*, quam *mane* quodammodo tenebrescens: sub Auroram enim necdum ex toto tenebræ depelluntur. 2. *Marcus* cohæret, dum dixit: *Orto iam sole*, vel quia, licet mulieres summo mane exivissent, tamen non nisi orto, iam sole ad monumentum pervenerunt: & ita exponit Dionysius Alexan. Vel quia per ortum solis etiam intelligitur aurora, & crepusculum lucis licet Planeta ipse necdum superaverit Orizontem. Et ita exponunt August. Theophyl. & Euthymius. 3. Denique cohæret Lucas, qui dum dixit: *Valdè diluculo* ad superius dicta ritè se accommodavit. Itaque vel valdè diluculo exierunt mulieres, vel valdè diluculo accipitur pro ortu solis in prima diffusionem lucis, necdum viso Planeta; & talis ortus lucis cum quadam mixture compositione componitur tenebrarum.

QUÆSTIO DECIMA.

T E X T U S

AD ILLA VERBA.

SURGENS AUTEM MANE, PRIMA SABBATI,
apparuit primo Mariæ, &c. *Marc. 16. vers. 9.*

A R T I C U L U S.

*VTRUM CHRISTUS DOMINUS EXURGENS DE
inferioribus terræ primo, licet in occulto, Matri suæ
apparuerit?*

NOTABILIA.

1

OTO primò : Plures
fuisse apparitiones
Christi Domini re-
surgentis, quæ ex
tota Evangelica His-
toria colligi possunt, in quibus, ut alias
dicit Scriptura, præbuit se ipsum vi-
vum in multis argumentis loquendo
de Regno Dei, quas omnes apparitio-
nes diligenter observavit Suarius im-
mensa sua lectione, & studio, atque
ingenti eruditione discussit, tractavit,
atque in concordiam redegit in suo to-
mo doctissimo, qui nuncupari solet
de Vita Christi, & est secundus in ter-
tiam partem. Cum autem inibi hic
Doctor verè pius, & multum Maria-
nus inter has apparitiones in Historia
Sacra expressas, apparitionem, qua
Christus B. V. apparuisset, desideraret,
eam, discutiendam proposuit disp. 49.
sect. 1. credens tantum filium non po-

tuisse tantæ Matri hoc solatium ante
omnes sibi debitum denegare. Nos
quoque huius Magistri inhærendo ves-
tigijs, hunc modo articulum disputa-
bimus.

2 Noto 2. Rationem dubitandi
certè esse validissimam, nam ex vna
parte non solum militat argumen-
tum negativum, & valdè efficax consis-
tens in eo, quod Sacra Pagina refe-
rens cæteras apparitiones Christi Do-
mini resurgentis factas Discipulis, hanc,
si facta fuisset Matri, nullatenus præ-
termisisset, siquidem videbatur nil
ita principalius commemorandum tam
ex iure Matris, quàm ad ampliorem
contestationem resurrectionis, ne for-
tè minùs rectè alijs viderentur impensi
favores, qui non erant Matri; sed
etiam urgentius ex argumentatione
positiva fundata in textu Marci 16. ubi
dicitur expresse, Christum primò appa-
ruisse Mariæ Magdalene: Cumque si
Deiparæ fuisset appariturus profecto
ipsi

ipsi antequam reliquis cunctis præstiturus id fuisse videretur. Inde est, quod nullatenus Matri suæ apparuisse concluditur. Ex altera verò parte huic assertioni repugnant amplissima, & cellissima iura Maternitatis, & præsentissima afflictio, quæ B. V. cor passionis gladio transfixum, poscere videbatur, ut quemadmodum in nullo alio fuerat dolor, sicut dolor eius, in neminem prius resurrectionis gaudij fluentia descenderent. Vnde res est disputatione dignissima: *Num Christus statim postquam surrexit Matri suæ apparuisset?*

3. Noto 3. Quod in favoribus tantæ Matri concessis à filio tanto non est nobis, nec nostrum invenire modum, atque mensuram: cum enim metiri nequeamus dantis potentiam, & accipientis peramplos sinus, & iura; nil certius mens nostra poterit stabilire, quam si favores usquequaque multiplicet. Ait enim Suarius tom. 2. in tertiam partem, disputatione 9. sect. 5. in hunc modum: *Ex quibus veluti inductione concluditur, mysteria gratiæ, quæ Deus in Virgine operatus est, non esse ordinarijs legibus metienda; sed Divina Omnipotentia, supposita rei decentia, absque ulla Scripturarum contradictione, aut repugnantia.* Vnde si in ipsis gratiæ mysterijs, in quibus bona Theologia parcior esse debet, dum pervenit ad Mariam, largiores effundit imbres sine mensura, quidni in gratijs gratis datis, & potiori iure in gratijs extrinsecis vberius, & largius mens pietate imbuta non fluat? Per hanc ergo mensuram coagitatam, & superfluentem hunc articulum non incongruè poterimus disputare.

4. In hac quæstione vix possunt sententiæ dividi, nisi quatenus numerentur heterodoxi, quæ pro suo innato odio in Deiparam, quam vi-

dent fulcrum esse totiùs pietatis, & Religionis, eam humano cerebro demetientes, quibusvis donis, quæ possint spoliari contendunt; præsertim si in ipsa littera inveniant vnde se contegant, ut videantur potius amore veritatis, quam impietatis studio similia negare. Pro parte ergo negativa, quod scilicet alijs priusquam Mariæ Dominus apparuisset, ita ut ipsa prima non fuerit, vix ullus Catholicus citari potest absolute. Secunda sententia scilicet, quæ affirmat Christum Dominum resurgentem primo Matri suæ apparuisse, est sententia, ut ait Suarez: *Ut ex ipsis terminis adeò sit per se credibilis, ut ferè sine controversia omnium fidelium, & DD. animis infederit, atque ita docent omnes Scriptores Catholici, qui hanc quæstionem attigerunt.* Quapropter in hac quæstione non videtur disquirendum; an res sit, vel non sit? Sed quomodo sit? Et cum Historia Evangelica coherere videatur. Pro hac ergo parte citari possunt Ambros. lib. 3. de Virginitate aliquantulum à principio. Gregor. Nazianzen. Oratione 42. & in Traged. de Christo. Gregor. Nissen. orat. 3. de Resurrectione. Sedulius libr. 5. Carminum Paschaliū. Anselm. de Excellentia Virginis, cap. 6. Bonavent. in Meditationibus Vitæ Christi, cap. 87. Rupertus libr. 7. de Divinis Officijs, cap. 25. Et Suarius hos referens tom. 2. in tertiam partem disp. 49. sect. 1.

5. Nostra conclusio est cum omnibus, quod scilicet Christus Dominus: *Primò apparuit post resurrectionem suæ Matri, quam ceteris, quos Evangelium memorat. Probo 1. Ab auctoritate. Primò Div. Ambrosij libr. 3. de Virg. Vidit ergo Maria resurrectionem Domini, & prima vidit, & credidit, vidit, & Maria Magdalena, quamvis adhuc ista nutaret. 2. Sedulij libr. 5. Carminis ita canentis: Huius se visibus*

adstans luce palam Dominus prius obtulit. 3. Anselm. cap. 6. de Excellentia Virginis : quatenus dicit talem filij sui apparitionem , & eius gaudij immensitatem Angelis admirandam , & hominibus inenarrabilem prædicat : & reddit rationem quare Evangelistæ non ipsam retulerint , ut postea dicemus. 4. Ruperti lib. 7. de Divinis Officijs cap. 25. ubi laudans traditionem antiquam de prima statione fieri solita ad B. V. Mariam in processione Dominicæ resurrectionis , ait : *Gessit enim Christiana devotio perpendere quantus torrens gaudij repente inundans animam eius ferro doloris confosam inebriarit , cum redivivus filius illi ante omnes fortasse mortales , materno Virginem non defraudans honore victoriam suam annuntiavit :* Ergo stando Patrum auctoritati , Christus post resurrectionem , priusquam cæteris , suæ Matri Mariæ Virgini apparuit.

6. Prob. 2. à ratione. Quoties salva fide , & Scripturis sustineri potest Theologicè aliquis decor B. Mariæ V. & nota amoris , & honoris maximi filij sui erga ipsam sustineri debet , si scilicet fieri possit cum convenienti auctoritate , & sine inconvenienti ratione ; sed salva fide , & Scripturis nostra conclusio potest Theologicè sustineri cum congruenti Auctoritate Sanctorum , & sine vlla inconvenienti ratione : ergo tenenda est. Probatio est reflexa , discursus legitimus , maior clarissima cum ad hoc deserviat Theologia , & recta eius ratiocinatio , ut , & dogmata teneat , & inde congruentes conclusiones pro celsitudine gratiæ , & debita elevatione Sanctorum eliciat. Minor quoad primam partem supra iam constitit quoad 2. autem infra constabit , dum obiectiones abundè diluamus. *Confirmatur.* Hæc apparitio erat decens , congruens , imò , & debita videbatur : ergo ita tenenda est. Patet anteced.

Quia decentissimum erat , ut nemini , priusquam Matri honor aliquis à Christo Domino deferretur ; congruentissimum erat , ut nullius cordis , priusquam Materni Christus Dominus conceptam de passionis suæ mæstitudinem depulisset : ac demum prorsus debitum erat id obsequij , & solatij ex tota illimitata dignitate Matris , pro qua stat densum agmen Sanctorum PP. & Theolog.

7. Prob. 3. ab everfione fundamenti contrarij. Eatenus Christus Dominus priusquam cæteris Dei genitrici non apparuisset , quatenus id Evangelistæ non enarrarunt ; sed hoc fundamentum est nullum : ergo sententia nostra vera est. Maior est certa : Quia rem adeò memorabilem non videbantur Evangelistæ prætermitturi. Min. prob. Auctoritate Ruperti loco supra citato his verbis : „ Quod si id circò verum non videretur , quia nullus Evangelistarum „ scriptis hoc attestatur , consequens „ est quod nunquam post resurrectionem „ suam visus sit Matri , quia „ quando , vel ubi , apparuerit illi , „ nullus eorum dixit , sed absit hoc , „ Non sic Apostolica Sanctæ Romanæ Ecclesiæ sentit veritas , quæ „ hanc Beatam Jerusalem in principio „ letitiæ suæ posuit.

8. Obijcies 1. Apparitio facta B. M. V. ante omnes res erat valde digna narratu , imò , & narrari debebat in Historia Evangelistarum , si verè accidisset ; atqui nulla de ea fit mentio : ergo quia verè non accidit. Prob. maior. Dignæ fuerunt , ut narrarentur , imò , & debita ad testimonium resurrectionis ceteræ apparitiones mulieribus , & Discipulis factæ , sed apparitio B. Virgini facta dignior erat ratione personæ , & aliundè , ceteris inferioribus enarratis , enarrari deberet : ergo fuit non solum digna narratu , sed debita. Ad hoc

hoc argument. Neg. maior. quoad secundam partem, scilicet quod narrari debuisset, & similiter ad eius probationem. Nego anteced. Quoad secundam partem, scilicet quod enarratis apparitionibus factis inferioribus personis narrari etiam debuisset, quæ facta fuit B. V. Nam in his militabat motivum enarrationis, quod in B. V. deerat; voluit enim Deus hominibus testificari in hoc casu quanto amore prosequeretur Apostolos, quibus apparuit, & mulieres, sigillatimque Simonem, & Jacobum, &c. Cumque superfluum esset testari hunc amorem in Deiparam, tunc ex electione ab æterno in Matrem, tunc ex ipsa incarnatione in tempore, & totius vitæ educatione, & comitatu; inde est fore supervacaneum id, quemadmodum de cæteris, recensuisse. Quare ad hæc optimè respondens Anselmus ubi supra emphatica interrogatione respondit, dicens: *Spiritus eius, scilicet Christi in illa plenè, ac perfectè quiescebat, qui sibi, & esse illius, & facta eius omnia luce clarius revelabat, & Evangelistæ scriberent tunc, vel tunc talem semetipsi exhibuisse?* In qua emphasi apertè innuitur opus non esse; sed potius superfluum Evangelistis referre Christi ad Matrem apparitiones, & revelationes, cum totus ipse, quantus esset plenè in illa requiesceret. Insuper quia si referebantur in testimonium resurrectionis, Mater non erat tam apta ad testificandum; erantque magis innegabiles testes, quanto minus propinqui.

9 Obijcies 2. verba Marc. 16. ubi planè dicitur, Christum D. resurgentem primo apparuisse Mariæ Magdalænæ: ergo non Dei genitrici Mariæ. Ad hoc arg. Respond. dupliciter: Primò disting. anteced. *Apparitione testificativa, & confirmativa fidei resurrectionis.* Concedo anteced. *Apparitione privata, & iuxta*

legem gratiæ, & naturæ. Nego anteced. & consequent. Itaque, ut observavit Rupertus, Sanctæ Evangelistæ enarrarunt illas apparitiones, quæ essent confirmativæ, & testificativæ resurrectionis. Eo enim tendebant, ut hanc fidei veritatem in Ecclesia plantarent: unde ipsas retulerunt ex ijs, quas finis oportuniores esse censuerunt, communicatas videlicet testibus præordinatis à Deo, ut ait Apostolus. Non tamen suum erat, expendere apparitiones illas privadas, & ex lege gratiæ, & naturæ quodammodo debitas quibus Christus cominus eos, quos mallet, dignari, atque honorare voluisset. Inter hos prima erat profectò Mater eius, quam ex lege gratiæ, & naturæ talis apparitio decebat; non autem apparitio confirmativa, & testificativa resurrectionis: *Non confirmativa*, quippè ipsa non nutabat in fide: *Non testificativa*, quippè neque electa erat in testem, ne homines affectui materno testimonium resurrectionis adscriberent. Respond. 2. Disting. anteced. Apparuit primò apparitione solenni, & publica Mariæ Magdalænæ. Concedo anteced. *Occulta.* Nego anteced. & consequent. Nam B. Virg. Maria omnia filij sui mysteria altissimo suo corde servabat, ideo opportunè sic se explicuit Rupertus per hæc verba: *Verissimè igitur matri filius apparuit resurgens, sed illa, ut ab initio cæperat, ita, & nunc conservabat omnia verba hæc confrens in corde suo.* Unde apparitio Magdalænæ personuit, & publica facta est; apparitio autem Deiparæ intra cancellos cordis sui tota huius gaudij fluentia repressit.

10 Obijcies 3. Plus est videre Divinam essentiam, quam videre gloriam Christi resurgentis; sed in videndo Divinam essentiam B. V. Maria priorem habuit: ergo, & in videndo gloriam resurrectionis. Prob. mi-

minor. Ex Augustin. & Thom. opinantibus, Moysen prius vidisse Divinam Essentiam, quam B. V. Maria. Ad hoc argument. Respond. 1. disting. maior. *Plus doni* est videre Divinam Essentiam, quam gloriam Christi resurgentis. Permitto maior. (quia in gloria resurgentis etiam divinitas refulgebat.) *Plus debiti* in illis circumstantijs resurrectionis. Neg. maior. & permissa minor. Nego consequent. Quia licet concedamus, Moysen prius gavisum fuisse visione Divinæ Essentiæ, quam B. V. Maria, quæ post tot sæcula non nisi alta providentia orta fuit; nihilominus in casu, & circumstantijs resurrectionis Christi Domini non poterat, nisi illi Christus priusquam cæteris apparere, tum propter se ipsum, tum propter solatium afflictæ Matris, tum propter honorem ipsi debitum, ut supra dicebamus. Respond. 2. Neg. minor. Quia ut alibi sustinemus, Moyses in hac vita numquam vidit Essentiam Divinam, illæ enim omnes visiones, quæ sive de Moyse, sive de Paulo circumferuntur, non fuerunt immediate, & intuitive Divinæ Essentiæ; sed habitæ per ministerium Angelorum; dum autem dicimus cum pluribus supra relatis B. V. in hac vita fuisse, licet transeunter hac visione perfruitam, loquimur de visione intuitiva, quia quemadmodum omnes leges communes, ut optimè observavit P. Joannes Marin tom. 2. de Incarnatione in disputatione Dedicatoria, cum B. Virgine non loquantur, inde est, quod neque communis doctrina Patrum de visione per Angelos ipsam obstringat, quin potius tota quanta sit probabilitas de visione intuitiva Dei in terris facta pro Deipara iure potissimo militabit, eritque ipsa iuxta nos prior; imò, & unica, quæ dum viveret, intuitivè vidisset Essentiam Divinam, an-

tecesseritque in hac visione Animas Patrum, quæ Christo resurgente fuerunt glorificate.

II Obijcies 4. Melius salvaretur altitudo Sanctitatis B. M. V. sine visione corporali Christi Domini resurgentis, quam cum ipsa: ergo iura ipsius talem apparitionem non postulant. Prob. anteced. Iuxta illud Christi Domini: *Beati qui non viderunt, & crediderunt*. Plurimum augeretur sanctitas, & meritum B. M. V. si non vidisset resurrectionem, & credidisset: ergo altitudo sanctitatis ipsius melius salvatur sine tali apparitione Christi Domini resurgentis. Ad hoc argument. Respond. Melius salvaretur altitudo sanctitatis quoad substantiam. Permit. anteced. Quoad decorem, ornatum, & gloriam ipsi, & filio eius correspondentes. Nego anteced. & consequ. Quidquid enim esset de merito B. V. si non vidisset resurrectionem, sed credidisset; tamen non omnia iura gratiarum Deiparæ salvarentur; inter quas recenseri debent, præter gratiam iustificantem, & auxiliantem, illæ gratiæ gratis datæ, & gratiæ extrinsecæ, seu favores, qui essent oportunæ, & initia gloriæ, decor, & ornatus spiritualis intrinsecus, & extrinsecus tantæ Matri correspondens, & debitus à tanto filio præstari. Præterquamquod non est cur non dicamus B. V. Mariam in tali apparitione sibi facta elevatiori gratiæ meritò tunc excelluisse, quam si mysterium tantum credidisset; licet enim credendo, meritum fidei proculdubio augeretur, (& hoc est, quod dicit Christus de non videntibus illum in hac vita, & credentibus:) Ceterum in tali apparitione meritum charitatis longè excellisset, quippè Anima Mariæ tanto haustu gloriæ ita sursum raperetur amore; eosque apices inaccessibiles proderet charitatis,

ut propter eorum altitudinem, & elevationem apposite satis dixerit Anselm. *Eiusmodi gaudia Angelis mirabilia, hominibus autem inenarrabilia esse futura.*

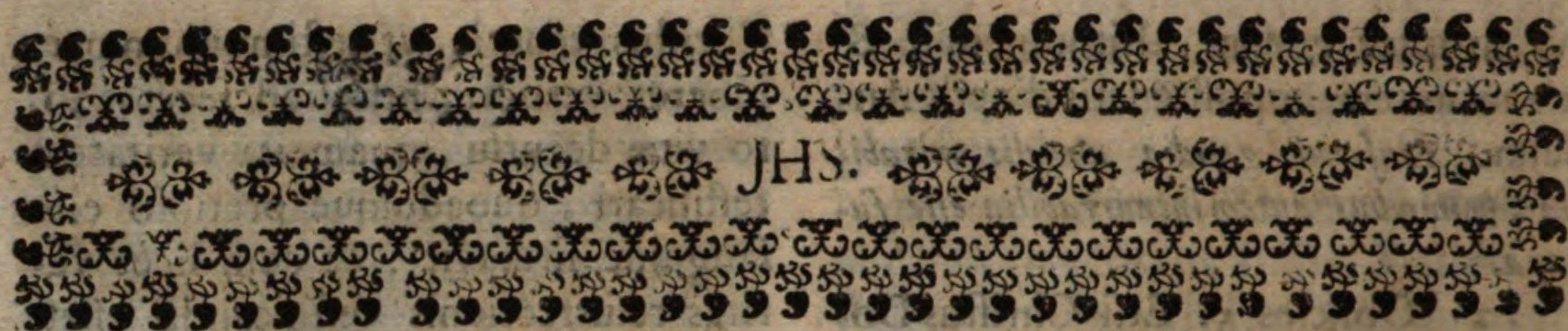
12 Obijcies 5. Etsi Christus Dominus Matri suę apparuisset propter decorem, & consolationem; tamen non est cur primò apparuisset: ergo saltem non omninò tenet conclusio. Anteced. patet: Quia decori, & solatio fiebat satis, etsi postea appareret, postquam nimirum se se testibus resurrectionis suę exhibuisset, cum ad hoc precipuè in Mundum venerit, ut *testimonium perhiberet veritati.* Ad hoc argument. Respond. negand. anteced. Et probationem ipsius. Quia eadem probatio probans apparitionem, probat hanc fuisse primam, siquidem eam probant ex iure Maternitatis, quod quidem ius Maternitatis erat ius primum respectu eorum omnium, quibus apparuit: licet enim

Christus venerit, ut testimonium perhiberet veritati, nil aliud fecerat toto vitę decursu, quam ita veritatem testificari, quoadusque pretioso eius sanguine firmavit: & cum licet veritas resurrectionis testificanda esset, ut pars veritatis; etiam pars esset veritatis suę doctrinæ Matrem revereri, & ipsi, in quibus oportebat consulere; idcirco neque in Cruce pendens in medio agone Matrem oblivisci poterat, quam Joanni fidelissimo commendavit, neque resurgens poterat non ipsi primitus presentari ipsa veritas dum in testimonio sui exhibendo nullam, ut videre est, nec levem morulam patiebatur: siquidem quando mulieres ad sepulchrum diluculo perrexerunt, iam ipse surrexerat, officiaque filij humani potuisset impendere, qui officia filij divini tam abundè perfecterat.

Hucusque dicta (quę ex imo corde subijcio Correctioni Sanctę Romanę Ecclesię, & Sapientum etiam Virorum) cedant in maiorem Dei gloriam, & honorem B. V. Marię sine labe peccati originalis conceptę, & SS. P. N. Ignatij, Michaelis, & Angeli Custodis. AMEN.

IN-

INDEX LOCORUM SACRÆ SCRIPTURÆ PRÆMONITIO.

EA, QUÆ CIRCA INDICEM LOCORUM SACRÆ Scripturæ non inutilitèr præmonenda sunt, in priori Tomo satis sunt indicata, in hoc verò id vnicè repetito quod, nimirum, si disputatorio transcurso nonnulla loca non tam omninò ad verba, & syllabas attenta sunt; hic omni, qua potuit, diligentia sunt restituta.

EX GENESI.

CAP. 1. Vers. 5. Factumque est vesper, & manè dies unus. Dec. 3. q. 9. n. 1.

Cap. 1. Vers. 27. Masculum, & fœminam creavit eos. Decad. 3. quæst. 2. pag. 351.

Cap. 1. Vers. 29. Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & universa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam. Decad. 3. quæst. 2. pag. 331.

Cap. 1. Vers. 29. Ut sint vobis in escam, & cunctis animantibus terræ omniue volucris Cæli, & universis, quæ moventur in terra, & in quibus est anima vivens. pag. 241. & seq.

Cap. 2. Vers. 8. Plantaverat Dominus Deus Paradysum voluptatis. Dec. 3. quæst. 1. pag. 324.

Cap. 2. V. 9. Omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave. pag. 156.

Cap. 2. Vers. 10. 11. 12. 13. & 14. Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradysum, qui inde dividitur in quatuor capita. Nomen uni Phyz-

son, ipse est, qui circuit omnem terram Hevilat, ubi nascitur aurum, & aurum illius terræ optimum est, ibi invenitur Bdelium, & lapis Onychinus. Et nomen fluvij secundi Gehon, ipse est, qui circumit omnem terram Ætiopiæ. Nomen verò fluminis tertij Tygris, ipse vadit contra Assyrios. Fluvius autem quartus ipse est Euphrates. Dec. 3. q. 10. p. 321.

Cap. 2. Vers. 15. Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in Paradyso. Dec. 3. q. 2. p. 329.

Cap. 2. Vers. 15. Ex omni ligno Paradysi comede, de ligno autem scientiæ boni, & mali, ne comedas. Dec. 3. q. 2. pag. 329. Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in Paradyso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum. Dec. 3. q. 2. p. 329.

Cap. 2. Vers. 17. In quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris. Dec. 4. q. 3. n. 1.

Cap. 2. Vers. 19. De ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas. Dec. 3. q. 2. pag. 329.

Cap. 2. Vers. 22. Et edificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem. Dec. 3. q. 2. p. 329.

Cap.

SACRÆ SCRIPTURÆ.

- Cap. 3. Vers. 3. *Præcepit nobis Deus, ne comederemus.* Dec. 3. quæst. 2. pag. 330.
- Cap. 3. Vers. 5. *Eritis sicut Dij scientes bonum, & malum.* Dec. 3. q. 2. pag. 330.
- Cap. 3. Vers. 16. *Mulierique quoque dixit, multiplicabo æumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & sub viri potestate eris: & ipse dominabitur tui.* Dec. 3. q. 2. p. 328.
- Cap. 3. Vers. 19. *Pulvis es, & in pulverem reverteris.* Dec. 4. quæst. 3. numer. 5.
- Cap. 5. Vers. 24. *Et non apparuit: quia tulit eum Deus.* Dec. 4. q. 4.
- Cap. 6. Vers. 21. *Tolles igitur tecum ex omnibus escis, quæ mandari possunt.* pag. 243.
- Cap. 7. Vers. 19. *Et aquæ prævaluerunt nimis super terram, operique sunt omnes montes excelsi sub universo Cælo.* Dec. 3. q. 10. p. 321.
- Cap. 9. Vers. 3. *Omne, quod movetur, & vivit erit vobis in cibum, sicut olæra virentia tradidi vobis.* pag. 156. & 244.
- Cap. 11. Vers. 26. *Vixitque Thare septuaginta annis, & genuit Abraham, & Nachor, & Aram.* pag. 159. & sequent.
- Cap. 11. Vers. 31. *Et Sarai Nûrum suam, uxorem Abram filij sui,* p. 169.
- Cap. 11. Vers. 32. *Et facti sunt dies vitæ Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus est.* pagin. 162.
- Cap. 12. Vers. 1. *Egredere de terra tua, & de cognatione tua.* p. 165.
- Cap. 12. Vers. 13. *Dic obsecro, quod soror mea sis.* p. 168.
- Cap. 12. Vers. 19. *Quam ob causam dixisti esse sororem.* Dec. 5. q. 1.
- Cap. 15. Vers. 13. *Scito prænoscent, quod peregrinam semen tuum futurum sit in terra non sua, & subijcient eos servituti, & affligent quadringentis annis.* pag. 228.
- Cap. 15. Vers. 16. *Generatione autem quarta revertentur huc.* p. 239.
- Cap. 17. Vers. 15. *Putas ne centenarius nascetur filius?* p. 164.
- Cap. 20. Vers. 12. *Aliàs & verè soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ.* p. 163.
- Cap. 21. Vers. 12. *In Isaac vocabitur sibi semen.* p. 229.
- Cap. 21. Vers. 21. *Pactum verò meum statuam ad Isaac, quem pariet tibi Sara.* p. 229.
- Cap. 27. Vers. 36. *Iussu vocatum est nomen eius Iacob.* Dec. 5. q. 3.
- Cap. 29. Vers. 23. *Et vespere Lyam filiam suam introduxit ad eum.* Dec. 5. q. 9. n. 13.
- Cap. 30. Vers. 32. *Cyra omnes greges tuos, & separa cunctas oves varias, & sparsò vellere.* Dec. 3. q. 3. p. 333.
- Cap. 30. Vers. 43. *Ditatusque est homo ultra modum, & habuit greges multos ancillas, & servos, camellos, & asinos.* Dec. 3. q. 3. p. 336.
- Cap. 31. Vers. 7. *Sed, & Pater vester circumvenit me, & mutavit mercedem meam decem vicibus.* Dec. 3. q. 2. p. 330.
- Cap. 31. Vers. 9. *Tulitque Deus substantiam Patris vestri, & dedit mihi.* Dec. 3. q. 2. p. 330.
- Cap. 31. Vers. 11. 12. & 13. *Dixitque Angelus Dei ad me in somnis: Iacob? Et ego respondi, adsum. Qui ait, leva oculos tuos, & vide universos masculos ascendentes super fœminas, varios maculosos, atque respersos. Vidi enim omnia, quæ fecit tibi Laban. Ego sum Deus Bethel, ubi unxisti lapidem, & votum vovisti mihi. Nunc ergo surge, & egredere de terra hac, revertens in terram nativitatis tuæ.* Dec. 3. q. 3. p. 334.
- Cap. 31. Vers. 14. *Nunquid habemus residui quidquam in facultatibus, & hereditate domus Patris nostri?* p. 336.
- Cap. 31. Vers. 15. *Nonne quasi alienas reputavit nos, & vendidit comeditque pretium nostrum?* p. 336.
- Cap. 31. Vers. 16. *Sed Deus tulit opes Patris nostri, & eas tradidit nobis, ac filiis nostris, unde omnia, quæ præcepit tibi Deus fac.* Dec. 3. q. 3. p. 336.
- Cap. 32. Vers. 10. *In baculo meo transivi Iordanem.* Dec. 3. q. 4. p. 338.
- Cap. 32. Vers. 20. *Vidi Deum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.* pag. 253.
- Cap. 46. Vers. 27. *Omnes animæ Domus Iacob, quæ ingressæ sunt in Egyptum, fuerunt septuaginta.* p. 173. & 182.
- Cap. 47. Vers. 9. *Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum sunt parvi, & mali, & non pervenerunt usque ad dies*

INDEX LOCORUM

- Patrum meorum, quibus peregrinati sunt.*
pag. 237.
- Cap. 48. Vers. 16. *Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis.*
pag. 258.
- Cap. 49. Vers. 1. *Vocavit autem Iacob filios suos, & ait eis: congregamini, ut annuntiem, quæ ventura sunt vobis in diebus novissimis. Decad. 3. q. 6. pag. 351.*
- Cap. 49. Vers. 8. *Iuda, te laudabunt fratres tui, manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filij Patris tui.*
- Vers. 9. *Catulus Leonis Iudà: ad prædam fili mi ascendisti: requiescens acubuiisti, ut Leo, & quasi Leona, quis suscitabit eum?*
- Vers. 10. *Non auferetur sceptrum de Iudà, & Dux de fœmore eius, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.*
- Vers. 11. *Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, d fili mi, afinam suam. Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine vva pallium suum.*
- Vers. 12. *Pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores. Dec. 3. q. 6. d. 351.*
- Cap. 49. Vers. 10. *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de fœmore eius, donec veniat, qui mittendus est. Dec. 3. q. 6. pag. 351.*
- Cap. 49. Vers. 17. *Beniamin lupus rapax, manè comedet prædam, & vespere dividet spolia. Dec. 4. q. 9.*
- Cap. 49. Vers. 28. *Hæc loquutus est eis Pater suus, benedixitque singulis benedictionibus proprijs. Dec. 3. quæst. 6. pag. 356.*

EX EXODO.

- C**AP. 1. Vers. 5. *Erant omnes anima eorum, qui ingressi sunt de fœmore Jacob septuaginta. pag. 175. & sequent.*
- Vers. 15. & seq. *Dixit autem Rex Egypti obstetricibus Hebræorum, quarum una vocabatur Zephora, altera Phua præcipiens eis. Quando obstetricabitis Hebræas, & partus tempus advenerit, si masculus fuerit, interficite eum, si fœmina servate. Timuerunt autem obstetrices Deum, & non fecerant iux-*

- tà præceptum Regis Egypti; sed conservabant mares. Quibus ad se accersitis, Rex ait: Quidnam est hoc, quod facere voluistis, ut pueros reservaretis? Quæ responderunt: non sunt Hebrææ, sicut Egyptiæ mulieres, ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, & priusquam veniamus ad eas, pariunt. Benè ergo fecit Deus obstetricibus, & crevit Populus, confortatusque est nimis. Et quia timuerunt obstetrices Deum, adificavit eis domos. pag. 184.*
- Cap. 1. Vers. 8. *Surrexit interea Rex novus super Egyptum, qui ignorabat Joseph. pag. 233.*
- Cap. 1. Vers. 9. &c. *Ecce Populus filiorum Israel multus, fortior nobis est. Venite, sapienter opprimamus eum....*
- Vers. 11. *Imposuit itaque eis Magistros operum, ut affligerent eos oneribus, ædificaveruntque vides tabernaculorum Pharaoni, Phiton, & Rameses, quanteque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur, & crescebant: oderantque filios Israel Egyptij; & affligebant illudentes eis, atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti, & lateris, omnique famulatu, quo in terræ operibus premebantur. pag. 195. & 263. & 264.*
- Cap. 2. Vers. 12. *Percusum Egyptium abscondit Sabulo. pag. 260. & sequent.*
- Cap. 2. Vers. 14. *Quis te constituit iudicem super nos. pag. 263.*
- Cap. 2. Vers. 23. 24. & 25. *Post multum verò temporis mortuus est Rex Egypti, & ingemiscientes filij Israel, propter opera vociferati sunt; ascenditque clamor eorum ad Deam ab operibus. Et audivit gemitum eorum, & recordatus est fœderis, quod pepigit cum Abraham, Isaac, & Jacob, & respexit Dominus filios Israel, & cognovit eos. pag. 263.*
- Cap. 4. Vers. 22. *Filius meus Primogenitus Israel. Dixi tibi, dimitte filium meum, ut serviat mihi, & noluiti dimittere eum. Ecce ego interficiam filium tuum Primogenitum. pag. 209.*
- Cap. 6. Vers. 18. pag. 232.
- Cap. 7. Vers. 7. pag. 232.

Cap. 7.

SACRÆ SCRIPTURÆ.

Cap. 7. Vers. 12. Proiecerunt singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones; sed devoravit virga Aaron virgas eorum. pag. 266.

Cap. 11. Vers. 1. Et dixit Dominus ad Moysen adhuc una plaga tangam Pharaonem, & dimittet vos, & exire compellet. Dices ergo, &c. pag. 194.

Cap. 11. Vers. 2. Dices ergo omni plebi, ut postulet vir ab amico suo, & mulier à vicina sua vasa argentea, & aurea. pag. 193.

Cap. 11. Vers. 6. Eritque clamor magnus in universa terra Ægypti, qualis nec antea fuit, nec postea futurus est. pag. 209.

Cap. 12. Vers. 29. Factum est autem in noctis medio percussit Dominus omne Primogenitum in terra Ægypti. pag. 208.

Cap. 12. Vers. 30. Neque enim erat Domus, in qua non iaceret mortuus. pag. 210. & 211.

Cap. 12. Vers. 35. Feceruntque filij Israel, sicut praeceperat Moyses, & petierunt ab Ægyptijs vasa argentea, & aurea; vestemque plurimam. Dominus autem dedit gratiam Populo coram Ægyptijs, ut commoarent eis, & spoliaverunt Ægyptios. pag. 194.

Cap. 12. Vers. 40. Habitatio filiorum Israel, qua manserunt in Ægypto fuit quadringentorum triginta annorum. pag. 218.

Cap. 13. Vers. 14. Cumque interrogaverit te filius tuus cras dicens, quid est hoc? Respondebis eis, in manu forti eduxit nos Dominus de terra Ægypti de domo servitutis. Nam cum induratus esset Pharaon, & nollet nos dimittere, occidit Dominus omne Primogenitum in terra Ægypti à Primogenito hominis usque ad Primogenitum iumentorum. Idcirco immolo Domino omne, quod aperit vulvam masculini sexus, & omnia Primogenita filiorum meorum redimo. Erit igitur quasi signum in manu sua, & quasi appensum, quid est recordationem inter oculos tuos, eo quod in manu forti eduxit nos Dominus de Ægypto. pag. 212.

Cap. 13. Vers. 21. Per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis. pag. 248.

Cap. 14. Vers. 4. Scientque Ægyptij, quia ego sum Dominus. pag. 193.

Cap. 14. Vers. 5. Immutatumque est cor

Pharaonis, & servorum eius super Populo, & dixerunt: quid volumus facere, ut dimiteremus Israel, ne serviret nobis. pag. 198.

Cap. 14. Vers. 19. & 20. Tollensque se Angelus Dei, qui praecebat castra Israel, abiit post eos, & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens post tergum, stetit inter castra Ægyptiorum, & castra Israel. Dec. 4. q. 1. num. 9. & pag. 249.

Cap. 14. Vers. 20. Et erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem. pag. 248. & 249.

Cap. 16. Vers. 34. Posuitque illud Aaron in Tabernaculo reservandum. Dec. 3. q. 4. pag. 340.

Cap. 33. Vers. 20. Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet, & iterum, ecce inquit, est locus apud me, & stabis supra petram, cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine Petrae, & protegam dextera mea donec transeam: tollamque manum meam, & videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris. pag. 252.

Quid quæris nomen meum, quod est mirabile. Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob. pag. 256.

Cap. 34. Vers. 12. Cave ne unquam iungas amicitias cum habitatoribus terra illius. pag. 200.

Cap. 34. Vers. 15. Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum. pag. 200.

Cap. 34. Vers. 15. Quæ sint tibi in ruinam: ne cum fornicati fuerint cum Dijs suis. pag. 203.

EX LEVITICO.

CAP. 19. Vers. 31. Ne declinetis ad Magos; nec ab Ariolis aliquid suscitemini. Decad. 3. quæst. 5. pag. 344.

Cap. 20. Vers. 27. Vir, sive mulier, in quibus Pythonicus, vel divinationis fuerit spiritus, morte moriantur. Decad. 3. q. 5. pag. 345.

Cap. 25. Vers. 8. Numerabis tibi septem Hebdomadas annorum. Dec. 3. quæst. 7. pag. 359.

INDEX LOCORUM

EX NUMERIS.

- C**AP. 9. Vers. 21. Si fuerit nubes à Vespera usque ad mane, & statim diluculo Tabernaculum reliquisset, proficiscebantur; et si post diem, & noctem recessisset, dissipabant tentoria; si autem biduo, aut vno mense, vel longiori tempore fuisset super Tabernaculum, manebant filij Israel. pag. 247.
- Cap. 12. Vers. 7. At non talis servus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est: ore enim ad os loquor ei, & palam, & non per enigmata, & figuras Dominum videt. pag. 253.
- Cap. 14. Vers. 14. Et in columna ignis per noctem. pag. 246.
- Cap. 17. Vers. 10. Dixitque Dominus ad Moysen, refer virgam Aaron in Tabernaculum testimonij; ut servetur ibi in signum. Dec. 3. q. 4. pag. 340.
- Cap. 22. Vers. 5. Misit ergo nuntios ad Balaam filium Beor Ariolum. Dec. 3. q. 5. pag. 443.
- Cap. 22. Vers. 6. Novi enim, quod benedictus sit cui benedixeris, & maledictus in quem maledicta congesseris. Dec. 3. q. 5. pag. 347.
- Cap. 22. Vers. 7. Perrexerunt seniores Moab, & maiores natu Madian, habentes pretium divinationis in manibus. Dec. 3. q. 5. pag. 345.
- Cap. 22. Vers. 32. Ego veni, ut adversarer tibi: quia perversa est via tua, mihi que contraria. Dec. 3. quæst. 5. pag. 346.
- Cap. 22. Vers. 33. Et nisi asina declinasset de via dans locum resistenti; te occidisset, & illa viveret. Dixit Balaam peccavi nesciens, quod tu stares contra me: & nunc si displicet tibi, ut vadam; revertar. Dec. 3. q. 5. pag. 347.
- Cap. 22. Vers. 35. Ait Angelus: vade cum istis, & cave ne aliud, quam præcepero tibi loquaris. Dec. 3. quæst. 5. pag. 345. & 348.
- Cap. 23. Vers. 3. Sta paulisper iuxta holocaustum suum, donec vadam, si forte occurrat mihi Dominus. Dec. 3. quæst. 5. pag. 345.
- Cap. 23. Vers. 12. Quid est quod agis? Ut malediceres inimicis meis, vocavi te; & tu è contrario benedicis eis; cui respondit, nùm aliud possum loqui, nisi quod iusserit Dominus. Decad. 3. quæst. 5. pag. 348.

Cap. 23. Vers. 16. Cui cum Dominus occurrisset, posuissetque verbum in ore eius, ait. Dec. 3. q. 5. pag. 348.

Cap. 24. Vers. 1. Cumque vidisset Balaam, quod placeret Domino, ut benediceret Israeli; nequaquam abiit, ut ante perrexerat, ut augurium quæreretur. Dec. 3. q. 5. pag. 345.

Cap. 24. Vers. 13. Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti, & auri, non potero præterire sermonem Domini Dei mei, ut vel boni quid, vel mali proferam ex corde meo; sed quidquid Dominus dixerit, hoc loquar. Dec. 3. q. 5. pag. 348.

Cap. 24. Vers. 14. Verumtamen pergens ad Populum meum, dabo consilium, quod Populus tuus Populo huic faciat extremo tempore. Dec. 3. q. 5. pag. 348.

Cap. 24. Vers. 17. Orietur Stella ex Jacob. Dec. 4. quæst. 1. & 2. num. 5. & Dec. 3. quæst. 5. pag. 344.

Cap. 31. Vers. 16. Nonne ista sunt, quæ deceperunt filios Israel ad suggestionem Balaam, & prævaricari vos fecerunt in Domino super peccato Phogor, unde, & percussus est Populus? Dec. 3. quæst. 5. pag. 348.

Cap. 33. Vers. 7. Castrametati sunt ante Magdalum. Dec. 5. q. 8.

EX DEUTERONOMIO.

CAP. 10. Vers. 22. In septuaginta annis mabus descenderunt Patres tui in Ægyptum, & ecce nunc multiplicavit te Dominus sicut Astra Cœli. pag. 175.

Cap. 13. Vers. 1. Si surrexerit in medio, tui Propheta... & prædixerit signum atque portentum, & evenerit. pag. 267.

Cap. 20. Vers. 10. Si quando acceperis ad expugnandam Civitatem; offeres primum pacem, si receperit, & aperuerit tibi portam, cunctus Populus, qui in ea est, salvabitur, & serviet tibi sub tributo; sin autem fœdus inire noluerit, & ceperit contra te bellum, oppugnabis eam, cumque tradiderit Dominus tuus eam in manu tua, percuties omne, quod in ea generis masculini est, in ore gladij, absque mulieribus, & infantibus, & iumentis, & cæteris, quæ in Civitate sunt... Sic facies cunctis Civitatibus, quæ à te procùl sunt valde, & non sunt de illis urbibus, quas in possessionem accepturus es. De his verò Civitatibus, quæ debentur

SACRÆ SCRIPTURÆ.

tur tibi, nullum omnino permittes vivere.

pag. 204.

Ne fortè doceant vos facere cunctas abominaciones, quas ipsi operati sunt Dijs suis, & peccetis in Deum vestrum. pag. 205.

EX JOSUE.

CAP. 2. Vers. 13. Ut salvetis Patrem meum, & Matrem, fratres, & sorores meas. pag. 282.

Cap. 9. Vers. 19. Iuravimus eis in nomine Domini, & idcirco non poterimus eos contingere. pag. 200. & sequentibus.

EX JUDICIBUS.

CAP. 8. Vers. 22. Dominare nostri tu, & filius tuus, & filius filij tui. Dec. 2. q. 8. pag. 303.

Cap. 11. Vers. 29. Factus est ergo super Jephthe spiritus Domini, & circuiens Galaad, & Manasse, Maspha quoque Galaad, & inde transiens ad filios Amon, votum vovit Domino, dicens, si tradideris filios Ammon. pag. 276.

Cap. 11. Vers. 30. Votum vovit Domino dicens, si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus egressus fuerit de foribus domus mee, mihi que occurrerit revertenti cum pace à filijs Ammon eum holocaustum offeram Domino. pag. 274.

Cap. 11. Vers. 35. Aperui os meum ad Dominum, & aliud facere non potero. pag. 274.

Cap. 11. Vers. 39. Fecit ei sicut voverat. pag. 274.

EX RUTH.

CAP. 1. Vers. 4. Qui acceperunt Vxo- res Moabitidas, &c. pag. 203.

Cap. 5. Vers. 10. Et Ruth Moabitidem Vxorem Maalon in coniugium sumpserim, &c. pag. 203.

EX PRIMO REGUM.

CAP. 10. Vers. 6. Et mutaberis in Virum alium. Dec. 5. quæst. 6. num. 8.

Cap. 20. Vers. 8. Si autem est aliqua iniquitas in me, interfice me, & ad Patrem tuum ne introducas me. pag. 277.

Cap. 20. Vers. 29. Videbo fratres meos. Dec. 5. q. 2.

Cap. 21. Vers. 1. Venit autem David in Nobe ad Achimelech Sacerdotem, & obtupuit Achimelech, eo quod venisset David. Et dixit ei: quare tu solus, & nullus est tecum. Dec. 4. q. 7. n. 10.

EX SECUNDO REGUM.

CAP. 12. Vers. 2. Vidit mulierem se lavantem ex adverso super Solarium suum. Dec. 4. q. 2. n. 8.

Cap. 13. Vers. 13. Loquere ad Regem, & non negabit me tibi. pag. 167.

Cap. 14. Vers. 14. Omnes morimur. Dec. 4. q. 3. n. 4.

Cap. 21. Vers. 1. Facta quoque est fames in diebus David tribus annis iugiter, & consuluit David Oraculum Domini: Dixitque Dominus: propter Saul, & Domum eius sanguinum, quia occidit Gabaonitas. pag. 202.

Cap. 23. Vers. 1. Hæc autem sunt verba David novissima. Dixit David filius Isai. Dixit vir, cui constitutum est de Christo Dei Jacob egregius Psalter Israel. Spiritus Domini loquutus est per me, & sermo eius per linguam meam. pag. 285.

Cap. 23. Vers. 2. Egregius Psalter Israel. pag. 127.

EX TERTIO REGUM.

CAP. 8. Vers. 9. In Arca autem non erat aliud, nisi due tabula lapidea. Dec. 3. q. 4. pag. 338.

Cap. 11. Vers. 31. Tolle tibi decem scissuras: hæc enim dicit Dominus Deus Israel:

Ecce

INDEX LOCORUM

Ecce ego sciendam Regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem Tribus: Porro una Tribus remanebit ei propter servum meum David. pag. 288.

Cap. 21. Vers. 25. *Non fecit alter talis sicut Achab, qui venundatus est, ut faceret malum in conspectu Domini.* Dec. 2. quæst. 10. pag. 315.

Cap. 21. Vers. 27. *Cum audisset Achab Sermones istos scidit vestimenta sua.* Dec. 2. quæst. 10. pag. 315.

Cap. 21. Vers. 29. *Quia ergo humiliatus est mei causa; non inducam malum in diebus eius.* Dec. 2. quæst. 10. pag. 316.

Cap. 21. Vers. 29. *Nonne vidisti humilitatem Achab coram me?* Dec. 2. quæst. 10. pag. 315. & pag. 316.

EX QUARTO REGUM.

Cap. 2. Vers. 11. *Ascendit Elias per turbinem in Cælum, & non vidit eum amplius.* Dec. 4. quæst. 4. num. 11.

Cap. 4. Vers. 27. *Anima eius in amaritudine est, & Dominus celavit à me, & non indicavit mihi.* Dec. 4. quæst. 9. num. 6.

Cap. 22. *Colligam te apud Patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace nè videant oculi tui mala, quæ introducturus sum super locum istum.* pag. 294.

Cap. 35. Vers. 8. *Venit Nabuzardan Princeps Exercitus servus Regis Babylonis, in Jerusalem, & succendit Domum Domini, & Domum Regis, & Domos Jerusalem, omnemque Domum combussit igni, & Muros Jerusalem in circuitu destruxit.* Dec. 2. quæst. 8. pag. 289.

EX PRIMO PARALYPOMEN.

Cap. 4. Vers. 24. *Filij Simeon Namuel, & Famin, & Farib, Zara, Saul.* pag. 174.

Cap. 15. Vers. 16. *Ut constituerent de fra-*

tribus suis Cantores in Organis Musicorum. Vid. pag. 818.

EX SECUNDO PARALYPOMEN.

Cap. 3. Vers. 7. *Porro aurumerat probatissimum, de cuius laminis textit Domum, & trabes eius, & postes, & parietes, & ostia... & clavos fecit aureos, ita ut singuli clavi siclos quingentos appenderent.* pag. 224. & 289.

Cap. 7. Vers. 6. *Cantores, & Levitæ in Organis Carminum Domini, quæ fecit David Rex ad laudandum Dominum, ordinatos, ut canerent Psalmos, quos fecit David.* pag. 216.

Cap. 16. Vers. 14. *Posueruntque eum super lectum suum plenum aromatibus, & unguentum meretricijs.* Dec. 5. quæst. 6.

Cap. 17. Vers. 9. *Docebantque Populum in Juda habentes librum legis Domini.* pag. 2.

Cap. 29. Vers. 30. *Præcepit Ezechias, & Principes, Levitis, ut Laudarent Dominum Sermonibus David, & Asaph.* pag. 217. & 220.

Cap. 36. Vers. 20. *Si quis evaserat gladium ductus in Babylonem, servivit Regi, & filijs eius, donec Imperaret Rex Persarum, & compleretur Sermo Domini ex ore Hieremiæ, & celebraret terra Sabbata sua: cunctis enim diebus desolationis egit Sabbatum usque dum complerentur septuaginta anni. Anno autem primo Cyri Regis Persarum ad explendum Sermonem Domini, quem loquutus fuerat per os Hieremiæ suscitavit Dominus spiritum Cyri Regis Persarum, qui iussit prædicari in universo Regno suo, etiam per Scripturam dicens: Hæc dicit Cyrus Rex Persarum: omnia Regna terræ dedit mihi Dominus Deus Cæli, & ipse præcepit mihi, ut edificarem ei Domum in Hierusalem, quæ est in Judæa.* Dec. 2. quæst. 8. pag. 290.

SACRÆ SCRIPTURÆ.

EX PRIMO ESDRÆ.

CAP. 7. Vers. 18. *Sed etsi quid tibi, & fratribus tuis placuerit de reliquo argento, & auro, ut faciatis iuxta voluntatem Dei vestri, facite.* Dec. 3. q. 7. pag. 368.

TOBIÆ.

CAP. 8. Vers. 9. *Tu scis, quia non luxuriæ causa accipio sororem meam coniugem.* Dec. 5. q. 1. n. 8.

JUDITH.

CAP. 5. *Et fugerunt in Mesopotamiam, & habitarunt ibi multos dies.* p. 230.
Cap. 5. Vers. 9. *Descenderunt in Ægyptum, illicque per quadringentos annos sic multiplicati sunt, ut dinumerari eorum non possit exercitus.* pag. 235.

ESTHER.

CAP. 2. Vers. 6. *Erat vir Judeus in Susa Civitate vocabulo Mardocheus filius Jair filij Semei, filij Cis de Stirpe femini, qui translatus fuerat de Hierusalem eo tempore, quo Fethoniam Regem Juda Nabuchodonosor Rex Babylonis transtulerat, qui fuit nutritius filie fratris sui Edisse, quæ altero nomine vocabatur Esther.* pag. 307.
Cap. 8. Vers. 15. *Mardocheus autem de Palatio, & de conspectu Regis egrediens fulgebat vestibibus Regijs Hyacinthinis, videlicet, & aereis, coronam auream portans in Capite, & amictus serico pallio, atque purpureo.*

EX JOB.

CAP. 1. Vers. 21. *Dominus dedit Dominus abstulit.* pag. 193.
Cap. 7. Vers. 4. *Si dormiero dicam quando consurgam, & rursum spectabo vestram.* Dec. 5. q. 9. n. 13.

Cap. 14. Vers. 1. *Homō natus de muliere brevi vivens tempore.*

Cap. 19. Vers. 25. *Et in novissimo die de terra surrecturus sum.* Dec. 4. q. 7.

Cap. 38. Vers. 7. *Cum me laudarent simul astra matutina?* pag. 218.

EX PSALMIS.

PSALM. 2. Vers. 1. *Fremuerunt gentes.* pag. 216.

Psal. 2. V. 6. *Ego autem constitutus sum Rex.* Dec. 2. q. 9. pag. 311.

Psal. 2. Vers. 7. *Ego hodie genui te.* Dec. 2. quæst. 9. pag. 311.

Psal. 2. V. 11. *Exultate ei cum tremore.* Dec. 3. q. 4. pag. 338.

Psal. 5. Vers. 8. *Adorabo ad Templum Sanctum tuum.* pag. 218.

Psal. 17. Vers. 7. *Et exaudivit de Templo Sancto suo.* pag. 10. 26. 27. 28. 44. 47. 61. & 67.

Psal. 18. Vers. 5. *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum.* Dec. 3. quæst. 7. pag. 363.

Psal. 24. Vers. 16. *Respice in me, & miserere mei.* pag. 140.

Psal. 71. *Defecerunt laudes David.* pag. 125. & 215.

Psal. 74. Vers. 9. *Hunc humiliat, & hunc exaltat, quia calix in manu Domini vivi meri plenus mixto.* Dec. 5. quæst. 5.

Psal. 77. *Et percussit omne inimicum in terra Ægypti primitias omnis laboris eorum.* pag. 210.

Psal. 77. Vers. 5. *Et suscitavit Testimonium in Jacob.* Dec. 4. q. 6.

Psal. 78. *Deus venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt Templum Sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in portionem custodiam.* pag. 218.

Psal. 88. Vers. 49. *Quis est homo, qui vivet, & non videbit mortem?* Dec. 4. q. 3. n. 5.

Psal. 94. Vers. 1. *Venite exultemus.* pag. 216.

Psal.

INDEX LOCORUM

Psalm. 104. Vers. 37. *Et eduxit eos cum argento, & auro.* pag. 131.

Psalm. 109. Vers. 1. *Dixit Dominus Domino meo.* pag. 127.

Psalm. 115. Vers. 11. *Omnis homo mendax.* Dec. 4. q. 10. n. 13.

Psalm. 118. *Lex tua veritas.* pag. 186.

Psalm. 138. Vers. 12. *Et nox, sicut dies illuminabitur.* Dec. 5. q. 10.

Vers. 15. *Non est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto, & substantia mea in inferioribus terra.* Ibidem.

Vers. 18. *Exurrexi, & adhuc sum tecum.* Ibidem.

Psalm. 140. *Expandit protectionem eorum, & ignem, ut luceret eis per noctem, &c.* pag. 278.

Psalm. 145. Vers. 8. *Dominus solvit compeditos.* pag. 140.

EX PROVERBIJS.

CAP. 8. Vers. 22. *Dominus possedit me in initio viarum suarum.* Dec. 3. quæst. 10. pag. 400.

Cap. 8. Vers. 30. *Cum eo eram cuncta componens.* Dec. 3. q. 9. pag. 393.

Cap. 16. Vers. 10. *Divinatio in labijs Regis, in iudicio non errabit os eius.* Dec. 3. q. 7. pag. 349.

Cap. 25. Vers. 15. *Pacientia lenietur Princeps.* pag. 69.

Cap. 30. Vers. 33. *Qui vehementer emungit, elicit sanguinem.* pag. 182.

EX SAPIENTIA.

CAP. 8. Vers. 3. *Ignis ardentem columnam Ducem habuerunt ignota via, & solem sine lesura boni hospicij prestitisti.* pag. 247.

Cap. 16. Vers. 4. *Univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.* p. 193.

Cap. 18. Vers. 10. *Reſonabat autem inconveniẽs inimicorum vox, & flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium.* pag. 212.

Cap. 18. Vers. 12. *Neque enim ad ſe-*

peſcendum vivi ſufficiebant. pag. 212.

Cap. 18. Vers. 12. *Quoniam in momento, quæ erat præclarior natio illorum ex-terminata eſt.* pag. 211.

EX ECCLESIASTICO.

CAP. 44. Vers. 16. *Enoch placuit Deo, & translatus eſt in Paradysum, ut det gentibus poenitentiam.* Dec. 3. quæst. 1. pag. 322.

Cap. 48. Vers. 10. *Scriptus eſt in iudicijs temporum lenire iracundiam Dei: conciliare cor Patris ad filium: & reſtituere Tribus Jacob.* Dec. 4. quæst. 10. num. 7.

Cap. 50. Vers. 1. *Simon Onia filius, Sacerdos Magnus, qui in vita ſua ſuffulſit domum.* Ibidem.

Vers. 2. *Templi etiam altitudo ab ipſo fundata eſt duplex adifficatio, & excelsi parietes Templi.* pag. 223.

EX CANTICIS.

CAP. 1. Vers. 4. *Curremus in odorẽ rem unguentorum tuorum.* Dec. 5. q. 7.

Cap. 4. Vers. 13. *Emiſſiones tuæ Paradysus.* Dec. 3. q. 1. pag. 320.

EX ISAIA.

CAP. 3. Vers. 1. *Ecce enim Dominator Dominus exercituum auferet à Hieruſalem; & à Juda... Senem, & Ariolum.* Dec. 3. q. 5. pag. 349.

Cap. 14. Vers. 5. *Baculum impiorum, virgam Dominantium.* Dec. 2. quæst. 9. pag. 313.

Cap. 14. Vers. 9. *Infernus ſubter te conturbatus eſt in occurſum adventus tui.*

Vers. 11. *Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua.* Dec. 2. q. 9. pag. 310.

Cap. 14. Vers. 12. *Quomodo cecidiſti de Cælo Lucifer?*

Cap. 14. Vers. 13. *Super Aſtra Dei exaltabo Solium meum.*

Cap.

SACRÆ SCRIPTURÆ.

Cap. 14. Vers. 14. *Ascendam super altitudinem nubium. Similis ero Altissimo; verumtamen ad infernum detraberis, in profundum laci.* Dec. 2. quæstion. 9. pagin. 310. & pagin. 312.

Cap. 18. Vers. 14. *De Ægyptijs.* pag. 131.

Cap. 44. Vers. 28. *Qui dico Cyro: Pastor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Hierusalem, ædificaveris, & Templo: Fundaveris.* Dec. 2. quæst. 8. pag. 290.

Cap. 45. Vers. 1. *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, ut subijciam ante faciem eius gentes, & dorsa Regum vertam, & aperiam coram eo ianuas, & portæ non cludentur. Ego ante te ibo, & gloriosos terræ humiliabo.* Dec. 2. q. 8. pag. 290.

Cap. 45. Vers. 13. *Ego suscitavi eum ad iustitiam, & omnes vias eius dirigam: ipse ædificavit Civitatem meam. & captivitatem meam dimittet, non in pretio, neque in muneribus dicit Dominus Deus exercituum.* Dec. 2. quæst. 8. pag. 290.

Cap. 49. Vers. 6. *Vt sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, & fœces Israel convertendas.* Dec. 4. quæst. 10.

EX HIEREMIA.

CAP. 1. Vers. 2. *Factum est verbum Domini ad eum in diebus Josia filij Amon Regis Judæ in tertio decimo anno Regni eius, & factum est in diebus Joachin filij Josia Regis Judæ usque ad consummationem undecimi anni Sedecia filij Josia Regis Judæ usque ad transmigrationem Hierusalem mense quinto.* pag. 294.

Cap. 22. Vers. 30. *Scribe virum istum sterilem :::: nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium David.* Dec. 3. q. 6. pag. 252.

Cap. 25. Vers. 1. *Verbum, quod factum est ad Hieremiam de omni Populo Judæ in anno quarto Joachin:::*

Vers. 9. *Ecce ego mittam, & assumam universas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonosor Regem*

Babylonis servum meum, & adducam eos super terram istam. Dec. 2. q. 8. pag. 295.

Cap. 25. Vers. 11. *Et servient omnes gentes istæ Regi Babylonis septuaginta annis.* pag. 288.

Cap. 25. Vers. 11. *Et erit universa terra hæc in solitudinem, & in stuporem, & servient omnes gentes istæ Regi Babylonis septuaginta annis, cumque impleti fuerint septuaginta anni visitabo super Regem Babylonis, & super gentem illam dicit Dominus, iniquitatem eorum, & super terram Chaldaeorum, & ponam illam in solitudines sempiternas.* Dec. 2. quæst. 8. pag. 290.

Cap. 27. Vers. 6. *Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosoris Regis Babylonis servi mei: insuper, & bestias agri dedi ei, ut serviant illi, & servient ei omnes gentes, & filio eius, & filio filij eius,* pag. 283.

Cap. 27. Vers. 7. *Et servient ei omnes gentes, & filio eius, & filio filij eius, donec veniat tempus terræ eius.* Dec. 2. q. 8. pag. 302.

Cap. 29. Vers. 10. *Quia hæc dicit Dominus cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos, & suscitabo super vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum istum.* Dec. 2. quæst. 8. pag. 290.

EX BARUCH.

CAP. 1. Vers. 11. *Orate pro vita Nabuchodonosoris Regis Babylonis, & pro vita Balthasaris filij eius, ut sint dies eorum, sicut dies Cœli super terram.* pag. 285.

Cap. 6. Vers. 2. *Eritis Babylone annis plurimis, & temporibus longis, usque ad generationes septem, post hoc autem, educam vos inde cum pace.* Dec. 2. quæst. 8. pag. 290.

EX EZECHIELE.

CAP. 20. Vers. 25. *Ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non vivent.* pag. 83.

Zzz

Cap.

INDEX LOCORUM

Cap. 28. Vers. 13. *In delicijs Paradysi Dei fuisti. Dec. 4. quæst. 8.*

EX DANIELE.

CAP. 3. Vers. 17. *Ecce Deus noster, quem colimus, potest nos eripere de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, o Rex, liberare. pagin. 278.*

Vers. 18. *Quod si noluerit, notum sit tibi, Rex, quia Deos tuos non colimus. Ibidem.*

Cap. 4. Vers. 31. *Igitur post finem dierum ego Nabuchodonosor oculos meos ad Cælum levavi, & sensus meus reditus est mihi. Dec. 2. quæst. 9. pag. 310.*

Vers. 34. *Et magnifico, & glorifico Regem Cæli, quia omnia opera eius vera, & via eius iudicia, & gradientes in superbia potest humiliare. Ibidem.*

Cap. 4. Vers. 34. *Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo, & magnifico, & glorifico Regem Cæli. Dec. 2. quæst. 9. pag. 310.*

Cap. 5. Vers. 11. *Rex Nabuchodonosor Pater tuus. pag. 281.*

Cap. 7. Vers. 25. *Tempus tempora, & dimidium temporis. pag. 373.*

Cap. 9. Vers. 1. & Vers. 2. *In anno primo Darij filij Asueri de semine Medorum, qui imperavit super Regnum Chaldaorum. Anno vno Regni eius ego Daniel intellexi in libris numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Jeremiam Prophetam, ut complerentur desolationis Hierusalem septuaginta anni. Dec. 2. quæst. 8. pag. 290.*

Cap. 9. Vers. 23. *Ab exordio precum tuarum egressus est sermo. Ego autem veni, ut indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu ergo animadverte sermonem, & intellige visionem. Dec. 3. q. 7. pag. 358.*

Cap. 9. Vers. 24. *Septuaginta Hebdomades abbreviata sunt. Dec. 3. quæst. 7. pag. 358.*

Vers. 24. *Septuaginta Hebdomades abbreviata sunt super Populum tuum, & super Urbem Sanctam tuam, ut consumetur pravaricatio, & finem acci-*

piat peccatum; & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio, & Prophecia, & ungatur Sanctus Sanctorum. Ibidem.

Vers. 25. *Scito ergo, & animadverte: ab exitu sermonis, ut iterum edificetur Ierusalem usque ad Christum Ducem, Hebdomades septem, & Hebdomades sexaginta duæ erunt: & rursus edificabitur platea, & muri in angustia temporum. Ibidem.*

Vers. 26. *Et post Hebdomades sexaginta duas occidetur Christus: & non erit eius Populus, qui eum negaturus est, & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Ibidem.*

Vers. 27. *Confirmabit autem pactum multis Hebdomada una, & in dimidio Hebdomadis deficiet hostia, & Sacrificium, & erit in Templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem, & finem perseverabit desolatio. Dec. 3. quæst. 7. pag. 359.*

Cap. 10. Vers. 13. *Restitit mihi viginti, & vno diebus. Dec. 4. quæst. 10. num. 5.*

Cap. 12. Vers. 1. *Intempore illo salvabitur Populus tuus, qui fuerit inventus scriptus in libro vite. Dec. 4. quæst. 10. num. 6.*

Cap. 12. Vers. 8. & seq. *Ego audiivi (inquit) & non intellexi: Et dixi: Domine mi, quid erit post hac? Et ait: vade Daniel, quia clausi sunt, signatique sermones, usque ad præfinitum tempus. Eligentur, & dealbuntur, & quasi ignis probabuntur multi: & impiè agent impij, porro docti intelligent. Et à tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, &c. Dec. 3. quæst. 7. pag. 377.*

EX OSEA.

CAP. 3. Vers. 4. *Dies multos sedebunt filij Israel sine Rege, sine Principe, sine Sacrificio, sine Altari, & sine Ephod, & sine Theraphim, & post hac revertentur filij Israel, & quærent Dominum Deum suum, & David Regem suum, & pave-*
bunt

SACRÆ SCRIPTURÆ.

bunt ad Dominum, & ad bonum eius in novissimo dierum. Dec. 4. q. 10. num. 1.

Cap. 11. Vers. 1. *Ex Aegypto vocavi filium meum. pag. 50.*

EX AMOS.

CAP. 9. Vers. 7. *Numquid non ut filij Ætiopum vos estis mihi filij Israel, ait Dominus? pag. 140.*

EX JONA.

CAP. 2. Vers. 1. *Et erat Jonas in ventre piscis tribus diebus, & tribus noctibus. Dec. 5. q. 9.*

EX MICHÆA.

CAP. 5. V. 2. & V. 3. *Ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, & egressio eius ab initio à diebus æternitatis. Propter hoc dabit eos usque ad tempus, in quo parturiens pariet. Dec. 5. q. 4.*

Cap. 5. Vers. 14. *Et faciam in furore, & indignatione ultionem in omnibus gentibus, quæ non audierunt. pag. 140.*

EX ABACUCH.

CAP. 3. Vers. 5. *Ante faciem eius ibit mors. pag. 135.*

Vers. 1. *Domine opus tuum in medio annorum vivifica illud. Ibidem.*

Oratio Abacuch pro ignorantibus. Ibidem.

Vers. 3. *Deus ab austro veniet, & Sanctus de Monte Pharan. Ibidem.*

Vers. 3. *Operuit Cælos gloria eius. Ibidem.*

Vers. 4. *Splendor eius, ut luxerit cornua in manibus eius. Ibidem.*

Vers. 5. *Egredietur Diabolus ante pedes eius.*

Vers. 6. *Stetit, & mensus est terram.*

Vers. 7. *Aspexit, & dissolvit gentes, & contriti sunt montes seculi, quia incurbati sunt colles mundi ab itineribus æternitatis eius. pag. 139.*

Vers. 13. *Egressus est in salutem Populus. pag. 135. & seqq.*

EX SOPHONIA.

CAP. 3. Vers. 8. *Quapropter expecta me (dicit Dominus) in die resurrectionis meæ in futurum. Dec. 4. q. 5.*

EX ZACHARIA.

CAP. 1. Vers. 1. *In mense octavo, in anno secundo Darij Regis, factum est verbum Domini ad Zachariam filium Barachie filij Addo, Prophetam dicens: Iratus est Dominus super vestros iracundia.*

Cap. 1. Vers. 9. *Ecce Rex tuus iustus, & Salvator venit. Dec. 3. quæst. 8. pag. 380.*

Cap. 1. Vers. 12. *Et respondit Angelus Domini, & dixit: Domine Exercituum, usque quo tu non misereberis Hierusalem, & urbem Juda, quibus iratus es? Iste iam septuagesimus annus est. Et respondit Dominus Angelo, qui loquebatur in me verba bona, verba consolatoria::: adhuc affluent Civitates meæ bonis: & consolabitur adhuc Dominus Sion, & eliget adhuc Hierusalem. Dec. 2. q. 8. pag. 290.*

Cap. 3. Vers. 1. *Et ostendit mihi Dominus Jesum Sacerdotem magnum stantem coram Angelo Domini. Dec. 2. q. 8. pag. 298.*

Cap. 6. Vers. 10. *Et venies tu in die illa, & intrabis domum Josie, filij Sophonie, qui venerunt de Babylone: & sumes aurum, & argentum, & facies coronas, & pones in capite Jesu filij Josedeæ. Dec. 2. q. 8. pag. 298.*

Cap. 7. Vers. 5. *Cum ieiunaveritis,*

INDEX LOCORUM

*in mense per hos septuaginta annos num-
quid ieiunio, ieiunastis mihi? Dec. 2. q.
8. pag. 299.*

Cap. 8. Vers. 11. *Nunc autem non iuxta
dies priores ego faciam reliquijs Populi
huius. Dec. 2. q. 8. pag. 299.*

Cap. 9. Vers. 9. *Ecce Rex tuus iustus, &
Salvator venit ipse pauper sedens super
asinum. Dec. 3. q. 8. pag. 388.*

Cap. 12. Vers. 10. *Plangent, quasi su-
per Unigenitum, & dolebunt super eum
sicut in morte Primogeniti. pag. 210.*

EX AGGÆO.

CAP. 2. Vers. 4. *Quis in vobis est
derelictus, qui vidit domum istam
in gloria sua prima? Et quid vos vi-
detis hanc nunc? Numquid non ita
est, quasi non sit in oculis vestris. pag.
226.*

Cap. 2. Vers. 8. *Veniet desideratus cunc-
tis gentibus. pag. 220.*

Cap. 2. Vers. 8. *Meum est aurum. pag.
118.*

Cap. 2. Vers. 10. *Magna erit gloria do-
mus istius novissimæ, plusquam primæ.
pag. 220.*

EX MALACHIA.

CAP. 2. Vers. 7. *Labia enim Sacer-
dotis custodiunt scientiam, & legem
requirunt ex ore eius. pag. 2.*

Cap. 3. Vers. 1. *Et statim veniet ad
Templum suum Dominator, quem vos
queritis, & Angelus Testamenti, quem
vos vultis. pag. 222.*

Cap. 4. Vers. 5. *Ecce ego mittam vobis
Eliam, antequam veniat dies Domini
magnus, & horribilis, & convertet cor
Patrum ad filios, & cor filiorum ad
Patres eorum. Dec. 4. quæst. 10. nu-
mer. 1.*

EX MATHÆO.

CAP. 1. Vers. 11. *Josias autem ge-
nuit Jechoniam, & fratres eius in
transmigratione Babylonis, & post trans-
migrationem Babylonis Jechonias genuit
Salatiel. Dec. 2. quæst. 8. pag.
301.*

Cap. 1. Vers. 20. *Noli timere accipere
Mariam coniugem tuam. Dec. 5. q. 2.
num. 8.*

Cap. 2. Vers. 2. *Vidimus enim stellam
eius in Oriente. Dec. 4. q. 1. num. 1. &
q. 2. n. 1.*

Vers. 1. *Ecce Magi ab Oriente venerunt.
Dec. 4. q. 2. num. 4.*

Vers. 2. *Vbi est, qui natus est Rex Judæo-
rum? Dec. 4. q. 2. num. 1.*

Cap. 2. Vers. 6. *Ex te enim exiet Dux, qui
regat Populum meum Israel. Dec. 3. q.
7. pag. 365.*

Vers. 7. *Herodes clam, vocatis Magis di-
ligenter didicit ab eis tempus stellæ. Dec.
4. q. 2. n. 7.*

Vers. 9. *Et ecce stella, quam Magi vi-
derant in Oriente, antecedebat eos. Dec.
4. quæst. 2.*

Cap. 5. Vers. 43. *Dictum est antiquis: odio
habebis inimicum tuum; ego autem dico
vobis diligite inimicos vestros scrutamini
scripturas. pag. 117.*

Cap. 7. Vers. 16. *A fructibus eorum
cognoscetis eos. Dec. 3. quæst. 5. pag.
349.*

Cap. 10. Vers. 28. *Nolite timere eos, qui
occidunt corpus, animam autem non pos-
sunt occidere; sed potius timeate eum, qui
potest, & animam, & corpus perdere in
gehennam. Nonne duo passeret ase ve-
neunt: & unus eorum non cadit in terram
sine Patre vestro? Vestri autem capilli
capitis omnes numerati sunt... multis pas-
seribus meliores estis vos. Omnis ergo,
qui constabitur me coram hominibus, con-
fitebor, & ego eum coram Patre meo, qui
in Cælis est. pag. 66.*

Cap. 11. Vers. 22. *Omnia mihi tradita
sunt.*

SACRÆ SCRIPTURÆ.

sunt à Patre meo. Dec. 3. quæst. 8. pag. 382.

Cap. 12. Vers. 46. *Mater eius, & fratres stabant foris quærentes loqui ei. Dec. 5. q. 1. num. 8.*

Cap. 13. Vers. 49. *Et separabunt malos de medio iustorum. Dec. 4. quæst. 10. num. 2.*

Cap. 14. Vers. 21. *Exceptis parvulis, & mulieribus. Dec. 5. q. 4. n. 8.*

Cap. 16. Vers. 27. *Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis, & tunc redet unicuique secundum opera eius. Dec. 4. quæst. 4. num. 5.*

Cap. 16. Vers. 28. *Sunt quidam de his adstantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in Regno suo. Dec. 4. quæst. 4. num. 5.*

Cap. 17. Vers. 1. *Post dies sex. Dec. 5. q. 1. pag. 349.*

Cap. 17. Vers. 11. *Elias quidem venturus est, & restituet omnia. Dec. 4. quæst. 10. num. 1.*

Cap. 19. Vers. 12. *Et sunt Eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter Regnum Cælorum. pag. 64.*

Cap. 20. Vers. 23. *Calicem quidem meum bibetis. Dec. 4. q. 4. num. 4.*

Cap. 23. Vers. 35. *A sanguine Abel iusti usque ad sanguinem Zacharia. Dec. 2. q. 8. pag. 226.*

Cap. 24. Vers. 24. *Surgent Pseudo Christi, & Pseudo Prophetæ, & dabunt signa magna. pag. 267.*

Cap. 26. Vers. 6. *Cum autem Jesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi, accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti preciosi, & effudit super caput ipsius recumbentis. Dec. 5. quæst. 6. num. 2.*

Cap. 26. Vers. 75. *Respexit Petrum, & egressus foras, flevit amare. pag. 140.*

Cap. 27. Vers. 55. *Erant ibi mulieres multe à longè, quæ sequentæ erant Jesum à Gallilæa ministrantes ei, inter quas erat Maria Magdalena. Dec. 5. q. 8. n. 2.*

Cap. 28. Vers. 1. *Vespere autem Sabbati, quæ lucebat in prima Sabbati, venit Maria Magdalena, & altera Maria videre sepulchrum. Dec. 5. quæst. 8. & 9.*

EX MARCO.

CAP. 1. Vers. 29. *Venerunt in domum Simonis, & Andrea cum Jacobo, & Joanne. Dec. 4. quæst. 6. numer. 15.*

Cap. 3. Vers. 31. *Ecce Mater tua, & fratres tui foris quærent te. Dec. 5. q. 2.*

Cap. 6. Vers. 3. *Nonne, & Sorores eius hic nobiscum sunt? Dec. 5. quæst. 1. num. 8.*

Cap. 6. Vers. 3. *Nonne hic est filius Mariae frater Jacobi, & Joseph, & Juda, & Simonis? Dec. 5. q. 1. num. 9.*

Cap. 9. Vers. 1. *Assumpsit Petrum, & Jacobum, & Joannem. Dec. 4. q. 6. num. 15.*

Cap. 13. Vers. 3. *Interrogabant Petrus, & Jacobus, & Joannes, & Andreas. Dec. 4. q. 6. num. 15.*

Cap. 14. Vers. 3. *Et cum esset Bethania in domo Simonis leprosi, & recumberet: venit mulier habens alabastrum unguenti Nardi spicati pretiosi, & fracto alabastro, effudit super caput eius. Dec. 5. q. 6. num. 2. & q. 7. num. 10.*

Cap. 14. Vers. 33. *Petrum, & Jacobum, & Joannem. Dec. 4. quæst. 6. numer. 15.*

Cap. 16. Vers. 1. *Et cum transisset Sabbatum, Maria Magdalena. Dec. 5. q. 9. num. 6.*

Cap. 16. Vers. 9. *Surgens autem Jesus manè prima Sabbati, apparuit primò Mariæ Magdalene. Dec. 5. quæst. 9. num. 8.*

Cap. 16. Vers. 9. & 10. *Surgens autem manè prima Sabbati, apparuit primò Mariæ Magdalene, de qua eiecerat septem Dæmonia: illa vadens nuntiavit his. Dec. 5. q. 8. num. 15.*

EX LUCA.

CAP. 1. Vers. 36. *Hic mensis sextus est illi.*

Cap. 1. Vers. 56. *Manfit autem Maria cum illa quasi tribus mensibus. Dec. 5. quæst. 4.*

Cap. 3. Vers. 5. *Omnis mens, & colis humiliabitur. pag. 140.*

Cap. 4. Vers. 14. *Et fama exijt per universam regionem de illo. Dec. 3. quæst. 7. pag. 363.*

Cap. 6. Vers. 14. *Simonem, & Andream fra-*

INDEX LOCORUM

- fratrem eius, Jacobum, & Joannem, &c. Et Jacobum Alphaï. Dec. 4. q. 6. num. 15.*
- Cap. 7. Vers. 17. *Et exijt hic sermo in universam Judæam. Dec. 3. quæst. 7. pag. 363.*
- Cap. 7. Vers. 36. & seq. *Et ingressus Domum Pharisei, discubuit; & ecce mulier, quæ erat in Civitate peccatrix, & cognovit, quod accubisset in domo Pharisei, attulit alabastrum unguenti, stans retrò secus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes, & capillis capitis sui tergebat: & osculabatur pedes eius, & unguento ungebat. Dec. 5. quæst. 6. num. 2.*
- Cap. 7. Vers. 39. *Hic si esset Propheta, sciret utique, quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum. Dec. 5. quæst. 8. num. 12.*
- Cap. 8. Vers. 1. *Et factum est deinceps. Dec. 5. q. 8. n. 11.*
- Cap. 8. Vers. 51. *Non permittit intrare secum quemquam, nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem. Dec. 4. quæst. 6. num. 15.*
- Cap. 9. Vers. 28. *Assumpsit Jesus Petrum, & Jacobum, & Joannem. Dec. 4. q. 6. num. 15.*
- Cap. 9. Vers. 28. *Post dies octo. Dec. 5. q. 9. n. 10.*
- Cap. 9. Vers. 35. *Hic est filius meus dilectus. Dec. 3. quæst. 7. pag. 300.*
- Cap. 10. Vers. 22. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Dec. 5. quæst. 9. num. 4.*
- Cap. 10. Vers. 40. *Domine, non est tibi curæ, quod Soror mea, &c. Dec. 5. q. 8. num. 7.*
- Cap. 10. Vers. 41. *Martha, Martha sollicita es, & turbaris ergà plurima. Porro unum est necessarium. Dec. 5. quæst. 8. num. 9.*
- Cap. 10. Vers. 42. *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Dec. 5. q. 8. n. 3.*
- Cap. 12. Vers. 14. *Quis me constituit iudicem, aut divisorem super vos? Dec. 3. q. 8. pag. 385.*
- Cap. 22. Vers. 44. *Et factus est sudor eius, sicut gutta sanguinis decurrentis in terram. Dec. 5. quæst. 5. numer. 1.*
- Cap. 22. Vers. 53. *Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Dec. 3. quæst. 8. pag. 384.*

Cap. 23. Vers. 43. *Hodie mecum eris in Paradiso. Dec. 3. quæst. 1. pag. 324.*

EX JOANNE.

- C**AP. 1. Vers. 18. *Deum nemo vidit unquam. Dec. 4. q. 4. n. 10.*
- Cap. 5. Vers. 28. & seqq. *Nolite mirari hoc, quia venit hora eius, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij. Dec. 4. q. 5. n. 6.*
- Cap. 5. Vers. 39. *Scrutamini Scripturas, quia illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me.*
- Cap. 7. Vers. 39. *Quem accepturi erant. Dec. 5. q. 6. n. 7.*
- Cap. 10. Vers. 16. *Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, & oportet eas me adducere, vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus Pastor. Dec. 4. q. 10. n. 8.*
- Cap. 10. Vers. 38. *Si mihi non vultis credere, operibus credite. Dec. 3. quæst. 9. pag. 398.*
- Cap. 11. Vers. 1. *Erat autem quidam languens Lazarus à Bethania de Castello Mariæ, & Marthæ Sororis eius (Maria autem erat, quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes eius capillis suis, cuius frater Lazarus infirmabatur. Dec. 5. quæst. 6. num. 2. & quæst. 8. num. 5.*
- Cap. 11. Vers. 1. *Lazarum fuisse ex Bethania Castello Marthæ, & Mariæ. Dec. 5. q. 8. n. 3.*
- Cap. 11. Vers. 32. *Domine, si fuisses hic. Dec. 5. q. 8. n. 7.*
- Cap. 12. Vers. 1. *Jesus ergo antè sex dies Paschæ venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitavit Jesus. Fecerunt autem ei Cœnam ibi, & Martha ministrabat: Lazarus verò unus erat ex discumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram unguenti Nardi pretiosi, & unxit pedes Jesu, & extersit pedes eius capillis suis, & domus impleta est ex odore unguenti. Dec. 5. quæst. 6. num. 2. & quæst. 7. num. 5.*
- Cap. 12. Vers. 19. *Ecce mundus totus post eum abiit. Dec. 4. quæst. 1. num. 13.*

Cap!

SACRÆ SCRIPTURÆ.

Cap. 19. Vers. 13. Si hunc dimittis, non es amicus Casaris. Dec. 3. q. 6. pag. 357.

Cap. 19. Vers. 25. Stabant autem iuxta Crucem Jesu Mater eius, & soror Matris eius Maria Cleopha. Dec. 5. quæst. 1. num. 8.

Cap. 19. Vers. 30. Dixit, consummatum est. Dec. 4. quæst. 9. num. 10.

Cap. 20. Vers. 1. Vna autem Sabbati venit manè, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum. Dec. 5. q. 9. num. 14.

Cap. 20. Vers. 13. Tulerunt Dominum meum. Dec. 5. q. 8. num. 7.

Cap. 20. Vers. 17. Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum. Dec. 5. q. 8. n. 16.

Cap. 20. Vers. 29. Beati, qui non viderunt, & crediderunt. Dec. 5. quæst. 10. num. 11.

Cap. 21. Vers. 22. Sic eum volo manere, donec veniam. Dec. 4. quæst. 4. num. 1. & n. 3.

Cap. 12. Vers. 23. Exiit ergo sermo iste inter fratres, quibus Discipulus ille non moritur. Dec. 3. quæst. 7. pag. 363.

Cap. 21. Vers. 25. Multa alia fecit Deus, quæ si scriberentur, nec ipsum arbitror, mundum capere posse, eos qui scribendi sunt libros. pag. 208.

EX ACTIBUS APOSTOLOR.

CAP. 1. Vers. 9. Et nubes suscepit eum ab oculis eorum. Dec. 4. q. 7. n. 10.

Cap. 1. Vers. 13. Vbi manebant Petrus, & Joannes, Jacobus. Dec. 5. q. 3.

Cap. 1. Vers. 16. Oportet impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus Sanctus per os David de Juda. pag. 215.

Cap. 2. Vers. 1. Cum complerentur dies Pentecostes. Dec. 5. q. 9. n. 9.

Cap. 5. Vers. 29. 30. & 31. Viri fratres, liceat ad vos audenter dicere de

Patriarcha David, quoniam defunctus est, & sepultus, & sepulchrum eius est apud nos usque in hodiernum diem. Propheta igitur, cum esset, & sciret, quia iureiurando iurasset illi Deus de fructu lumbi eius sedere super sedem eius, providens loquutus est de resurrectione Christi: quia neque relictus est in Inferno; nec caro eius vidit corruptionem. Dec. 4. quæst. 7. num. 9.

Cap. 7. Vers. 2. Viri fratres, & Patres audite: Deus gloriæ apparuit Patri nostro Abraham, cum esset in Mesopotamia, priusquam moraretur in Chanaam, & dixit ad illum. pag. 172.

Cap. 7. Vers. 6. & Vers. 7. Loquutus est Abraham Dominus, quia erit semen eius accola in terra aliena, & servituti eos subiicient, & male tractabunt eos annis quadringentis triginta, & gentes, cui servierint ego iudicabo. pag. 238.

Cap. 7. V. 4. & 5. Et inde postquam mortuus est Pater eius, transtulit illum in terram istam, in qua nunc vos habitatis, & non dedit illi hereditatem in ea, nec passum pedis, sed repromissit dare illi eam in possessionem, & semini eius post ipsum, cum non haberet filium. pag. 170.

Cap. 7. Vers. 8. Et dedit illi Testamentum circumcisionis, & sic genuit Isaac, & circumcidit eum die octavo, & Isaac, Jacob: & Jacob duodecim Patriarchas. pag. 171.

Cap. 7. Vers. 14. Mittens Joseph, accersivit Jacob Patrem suum, & omnem cognationem suam in animabus septuaginta quinque. pag. 175.

Cap. 7. Vers. 17. Cum autem appropinquasset tempus promissionis, quam confessus fuerat Deus Abraham, crevit Populus, & multiplicatus est. pag. 171.

Cap. 7. Vers. 29. Fugit autem Moyses in verbo isto, & factus est advena in terra Madian, ubi generavit duos filios. pag. 264.

Cap.

INDEX LOCORUM

Cap. 7. Vers. 30. Et expletis annis quadraginta apparuit illi in deserto Montis Sinà Angelus in igne flammæ rubi. pag. 253.

Cap. 7. Vers. 38. Hic est, qui fuit in Ecclesia in solitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in Monte Sinà, & accepit verba vitæ dare nobis. pag. 253.

Cap. 7. Vers. 45. Quod Tabernaculum testimonij induxerunt suscipientes Patres nostri cum Jesu in possessionem gentium. pag. 172.

Cap. 10. Vers. 36. Anuntians pacem per Jesum Christum (hic est omnium Dominus.) Dec. 3. q. 8. pag. 282.

Cap. 21. Vers. 17. & Vers. 18. Cum venissemus Hierosolymam libenter exceperunt nos fratres: sequenti autem die introibat Paulus ad Jacobum, omnesque collecti sunt Seniores. Dec. 5. q. 3. num. 7.

EX EPISTOL. AD ROMAN.

CAP. 4. Vers. 11. Pater credentium. pag. 282.

Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis. pag. 282.

Cap. 5. Vers. 12. In quo omnes peccaverunt. Dec. 4. q. 10. num. 13.

Cap. 5. Vers. 12. Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, ita, & in omnes homines mors pertransijt. Dec. 4. q. 3. num. 5.

Cap. 5. Vers. 20. Vbi autem abundavit delictum, superabundabit gratia. Dec. 5. q. 6. n. 10.

Cap. 9. Vers. 6. & seqq. Non omnes, qui ex Israel sunt, hi sunt Israelitæ... sed qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine. Dec. 4. q. 10. n. 6.

Cap. 11. Vers. 25. Cæcitas ex parte contingit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel salvus fieret.

Omnes sunt administratores spiritus propter eos, qui hereditatem capiunt salutis. pag. 257.

Minister Dei in iram non sine causa gladium portat. pag. 261.

Cap. 11. Vers. 25. & seqq. Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc, ut non sitis vobis ipsis sapientes: quia cæcitas ex parte contingit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel salvus fieret: sicut scriptum est, veniet ex Sion, qui eripiat, & avertat impietatem à Jacob, & hoc illis à me Testamentum cum abstulero peccata eorum. Dec. 4. quæst. 10. num. 1. & 6.

Cap. 11. Vers. 28. Secundum Evangelium quidem inimici propter vos: secundum electionem autem, charissimi propter Patres. Dec. 4. quæst. 10. num. 9.

Cap. 11. Vers. 33. Quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & investigabiles viæ eius. pag. 49.

Cap. 15. Vers. 4. Quæcumque enim scripta sunt ad nostram doctrinam, scripta sunt, ut per patientiam, & consolationem Scripturarum spem habeamus. pag. 64.

Cap. 15. Vers. 24. Cum in Hispaniam proficisci cœpero. Dec. 4. quæst. 9. num. 5.

EX PRIMO AD CORINTH.

CAP. 13. Vers. 12. Nunc autem per speculum, & in enigmate, tunc autem facie ad faciem. pag. 255.

Cap. 15. Vers. 6. Ex quibus multi manent usque adhuc. Dec. 4. quæst. 4. num. 5.

Vers. 6. Visus est Cephe, & post hoc undecim: deinde postquam quingentis fratribus, deinde visus est Jacobo: deinde Apostolis omnibus: deinde tamquam abortivo visus est, & mihi. Dec. 5. q. 3. num. 10.

Vers. 7. Deinde visus est Jacobo. Dec. 4. q. 6. num. 2.

Vers. 13. Si enim credimus quod Jesus mortuus est, & resurrexit, ita, & Deus,

SACRÆ SCRIPTURÆ.

Deus; eos, qui dormierunt; per Jesum adducet cum eo. Dec. 4. quæst. 5. num. 11.

Vers. 20. Nunc autem Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium; quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum: & sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes homines vivificabuntur, unusquisque autem in suo ordine, deinde ij, qui sunt Christi, qui in adventu Christi crediderunt. Dec. 4. quæst. 5. num. 12.

Vers. 22. In Christo omnes vivificabuntur. Dec. 4. q. 3. n. 5.

Vers. 23. Unusquisque in ordine suo, &c. Dec. 4. q. 5. n. 12.

Vers. 25. Deinde filius cum tradiderit Deo Patri Regnum cum evacuaverit omnem principatum, & potestatem, ac virtutem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. Novissima autem inimica destruetur mors, omnia enim subiecit sub pedibus eius. Dec. 3. quæst. 8. pag. 382.

Vers. 26. Postea est finis, cum fiat Deo traditio Regni, & evacuetur omnis principatus, & novissimè inimica destruetur mors. Dec. 5. quæst. 5. numer. 12.

Vers. 51. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. Dec. 4. q. 3. num. 5.

Vers. 52. Omnes quidem resurgemus in momento in ictu oculi. Dec. 4. quæst. 5. num. 4.

EX 2. AD CORINTHIOS.

CAP. 7. Vers. 9. Nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Dec. 3. quæst. 10. pag. 316.

Cap. 12. Vers. 1. & seqq. Veniam autem ad visiones, & revelationes... scio hominem in Christo ante annos quatuordecim (sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit) raptum huiusmodi usque ad tertium Cælum. Et scio huiusmodi hominem, sive in corpore, sive extra corpus nescio (Deus scit quoniam raptus est in Paradysum. Dec. 4. q. 8. num. 6. & Dec. 3. quæst. 1. pag. 325.

Sive fratres nostri Apostoli Ecclesiarum, gloria Christi. Dec. 5. quæst. 3. numer. 14.

Cap. 12. Vers. 2. Raptum huiusmodi usque ad tertium Cælum. Dec. 4. quæst. 8. num. 2.

Cap. 12. Vers. 7. Stimulus carnis meae: pag. 217.

EX EPISTOLA AD GALATAS.

CAP. 1. Vers. 19. Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini. Dec. 5. quæst. 3. num. 7.

Cap. 2. Vers. 20. Vivo autem, iam non ego. Dec. 4. q. 6. n. 8.

Cap. 3. Vers. 16. Abraham dictæ sunt promissiones, & semini eius: non dixit in seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno, & semine tuo, qui est Christus. pag. 331.

Cap. 3. Vers. 17. Hoc autem dico, testamentum confirmatum à Deo, quæ post quadringentos, & triginta annos facta est lex, non irritum facit ad evacuantdam promissionem. pag. 231. & 228.

EX 1. AD THESSALONICENSES.

CAP. 4. Vers. 14. & seqq. Nos, qui vivimus, qui residui sumus, in adventum Domini non præveniemus eos, qui dormierunt. Quoniam mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis obviam Christo in aera. Dec. 4. quæst. 3. num. 2. & quæst. 5. num. 9. & 10.

Vers. 12. Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini sicuti Ceteri, qui spem non habent. Dec. 4. q. 3. n. 7.

Vers. 15. Et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. Dec. 4. q. 5. n. 4.

EX 2. AD THESSALONICENSES.

CAP. 2. Vers. 11. Idè mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio; ut iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati. Dec. 4. quæst. 10. num. 11.

INDEX LOCORUM

EX 2. AD TIMOTHEUM.

CAP. 3. Vers. 14. Tu verò permane in his, quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris: & quia ab infantia Sacras Litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Jesu. Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia: ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. pagin. 64.

AD PHILIPPENSES.

CAP. 1. Vers. 23. Desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo. Dec. 4. quæst. 5. num. 1.
 Cap. 2. Vers. 7. Formam servi accipiens. Dec. 3. quæst. 8. pag. 389.
 Vers. 10. Ut in nomine Jesu omne genuflectatur Cœlestium, terrestrium, & infernorum. Dec. 3. quæst. 8. pag. 383.
 Vers. 25. Fratrem, & cooperatorem, & commilitonem meum; vestrum autem Apostolum. Dec. 5. quæst. 3. num. 14.

EX EPIST. AD PHILEMONEM.

CAP. 1. Vers. 22. Para mihi hospitium, nam spero per orationes vestras donari me vobis. Dec. 4. quæst. 9. num. 2.

EX EPISTOLA AD HEBRÆOS.

CAP. 1. Vers. 2. Loquutus est nobis in filio, quem constituit heredem universorum. Dec. 3. quæst. 8. pag. 382.
 Cap. 9. Vers. 4. In qua urna aurea habens Manna, & virga Aaron, quæ fronduerat, & tabula Testamenti. Dec. 3. quæst. 8. pag. 338.
 Cap. 9. Vers. 6. 7. & 8. In priori quidem Tabernaculo semper introibant Sacerdotes, Sacrificiorum officia consumantes: in secundo autem semel in anno solus Pontifex non sine sangui-

ne, quem offert pro sua, & Populi ignorantia: hoc significante Spiritu Sancto, nondum propalatum esse Sanctorum viam adhuc priore Tabernaculo habente statum. Dec. 3. quæst. 10. pag. 400.

Vers. 27. Statutum est hominibus semel mori. Dec. 4. q. 3. n. 1.

Cap. 10. Vers. 36. Patientia enim vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissiones. pag. 69.

Cap. 11. Vers. 1. Fides est sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium. Ibidem.

Vers. 9. Fide demoratus est Abraham in terra promissionis, tamquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac, & Jacob cohæredibus repromissionis eiusdem. pag. 237. & pag. 277.

Vers. 40. Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non consummarentur sine nobis. Dec. 4. quæst. 5. num. 8. & quæst. 7. num. 11.

EX 2. PETRI.

CAP. 2. Vers. 15. Derelinquentes rectam viam, erraverunt, sequenti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit. Dec. 3. q. 5. pag. 345.

EX 1. JOANNIS.

CAP. 2. Vers. 21. Omne mendacium ex veritate non est. pag. 186.

EX EPISTOLA JUDÆ.

Vers. 11. Va illis, qui in via Cain abierunt, & errore Balaam mercede effusi sunt. Dec. 3. quæst. 5. pag. 345.

EX APOCALYPSI.

CAP. 1. Vers. 4. Gratia vobis, & pax à septem spiritibus, qui in conspectu throni sunt. pag. 258.

Cap. 1. Vers. 20. Stellæ septem Ecclesiarum sunt septem Angeli. Dec. 4. q. 1. num. 6.

Cap.

SACRÆ SCRIPTURÆ.

Cap. 6. Vers. 9. *Ei cum apperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſubius altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter teſtimonium, quod habebant, & clamabant voce magna dicentes, uſque quo Domine (Sanctus, & verus) non iudicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de ijs, qui habitant in terra? Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albe, & dictum eſt illis: ut requieſcerent adhuc modicum tempus, donec complerentur conſervi eorum, & fratres eorum, qui interficiendi ſunt, ſicut, & illi.* Dec. 4. q. 7. num. 14.

Cap. 7. Vers. 4. *Et audiui numeram ſignatorum centum quadraginta quatuor*

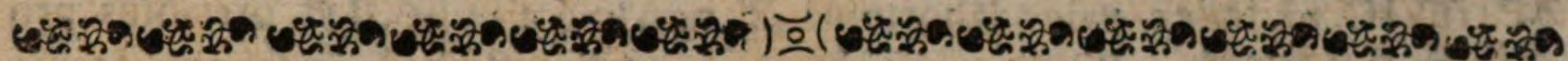
millia ſignati ex omni tribu filiorum Iſrael. Dec. 4. q. 10. n. 3.

Vers. 9. *Post hæc vidi turbam magnam ex omnibus gentibus, quam dinumerare non poterat.* Dec. 4. quæſt. 10. num. 3.

Cap. 10. Vers. 11. *Oportet te iterum prophetare gentibus, & Populis, & linguis, & Regibus multis.* Dec. 4. q. 4. num. 5.

Cap. 11. Vers. 3. *Dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis.* Dec. 4. q. 5. num. 8.

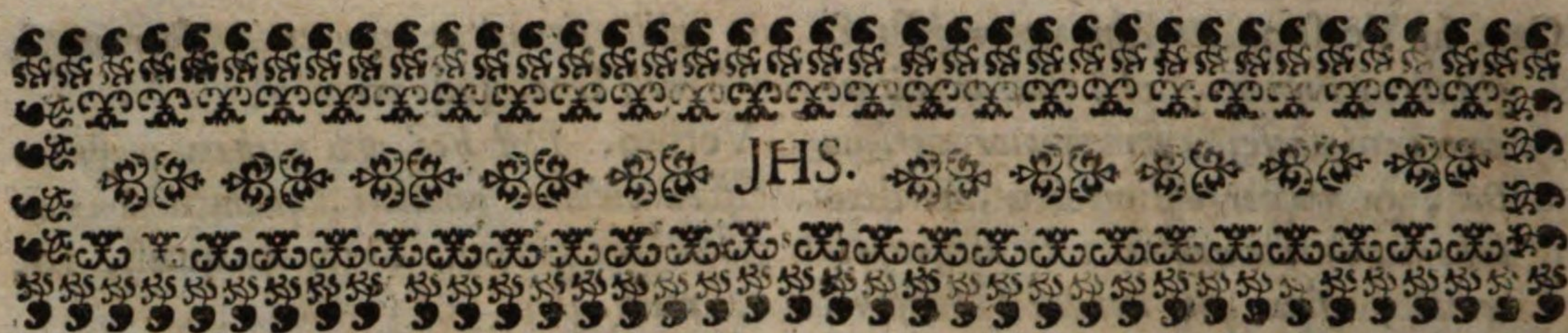
Cap. 19. Vers. 16. *Et habet in veſtimento, & in ſcæmore ſuo ſcriptum Rex Regum, & Dominus dominantium.*

AD CALCEM HUIUS INDICIS HÆC ERRATA FIDELITER
corrigena ſubijcio.

E Xod. 1. *Ingreſſi*, leg. *egreſſi*. Primo Paralyp. cap. 15. pag. 818. leg. 218. II. Paralyp. cap. 16. *unguentium*, leg. *unguentis*. Pfalm. 17. pag. 10. &c. leg. 218. Iſaiæ 44. *adificaveris*, leg. *ædificaberis*. Iſaiæ 45. *adificavit*, leg. *ædificabit*. Zachariæ 1. *veſtres*, leg. *filios veſtros*. Zachar. 6. *Jofedea*, leg. *Jofedec*. Matth. cap. 5. *Scrutamini Scripturas*, delendum eſt. Matth. 10. *aſe veneunt*, leg. *Aſſe vaneunt*. Joann. 12. *Quibus*, leg. *quod*. Joann. cap. 21. *Deus*, leg. *Jeſus*. 1. ad Corinth. cap. 15. verſ. 6. *Postquam*, leg. *plusquam*.

INDEX

EXCITATORIUS QUÆSTIONUM
AD PRÆLEGENDUM.

PRÆFATIO.

HIC est Index valdè laboriosus, & non solum utilis, sed pretiosus pro lectionibus Biblicis ex tempore peragendis: quippè in quo omnia omninò capita Sanctorum Bibliorum percurruntur, & in vnoquoque ipsorum vna, vel plures Quæstiones assignantur suis versiculis correspondentes de ijs, videlicèt, quæ in toto nostro opere methodo Scholastica pertrantantur: vndè nullibi Scripturarum poterit sortitio punctorum contingere, vbi non sit per hunc Indicem vna, vel plurimæ præparatæ Quæstiones. Sed pro usu, & intelligentia nonnulla præmoneo. Primò, quod licet in Sanctis Ecclesijs Cathedralibus moris non sit in omnibus libris Sacræ Scripturæ puncta pro lectione donare (quamquam id moris est in Placentina, vt ferunt) tamen in omnibus libris, & capitibus excitationem exhibemus; tùm ne vlli labori parceremus: tùm, vt si alibi in alijs libris, alibi verò in alijs puncta donentur; nullibi Quæstio excitata pro lectione desideretur; tùm quia fortè deinceps posset in Ecclesijs placere, libros quoque Scripturæ impræsentiarum omisos, ad legendum itidem destinare. Secundò observandum est, quod si in titulis nostrarum Quæstionum varietas aliqua animadvertitur; idè est, vt frons tituli melius præseferat nexum, & correlationem, quam habet cum textu, & cum versiculo ad excitandum talem Quæstionem. Tertio, pro excitatione, & methodo, quam sequimur ad excitandum relegendus est Prologus secundi Tomi nostræ Palæstræ Biblicæ, aut apparatus in parte quarta, in quo satis de via excitandi differimus; & insuper notandum hic est ex ibi dictis, aliud esse Commentarium Textus, & aliud excitatorium ad disputandum: primum postulat, quod solum illa Historia individua, vel ille casus; vel illa individua sententia, quæ ibi occurrit, discutiatur, ac pertractetur: excitatorium autem solum postulat naturalem quandam excitationem, & quasi speciem reclamatoriam alicuius controversiæ, quæ in re Biblica tractatu, & disputatione digna censeatur; licet alioqui nativus locus illius historiæ, aut sententiæ alibi situs sit; dummodo tamen inibi satis textus provocet ad differendum: non secus ac Concionatores ad Populum Verba facturi, quantumvis ad tractum aliquem Evangelicum adligentur; nihilominus non coguntur eas solam sententias illius Evangelij tractare; sed

li-

liberrimè possunt quaquaversum hac, & illac excurrere ubi ex cognatione, & quasi provocatione, aut excitatione illius Evangelij aliquid occurrerit enodandum, vel disputandum. Quartò observandum est propterea, quod quamquam ut plurimum sensum litteralem persequimur ad excitandum, ut curioso scrutatori patebit; nihilominus quando occurrit aliquis textus, qui quasi solemnitè, & universalitè usurpatus est, vel allegoricè, vel moralitè, vel accomodatitiè; illum ad excitandum sanè probatum, & aptissimum iudicamus. Quintò notandum est, quod in libris sapientialibus, & doctrinalibus, ubi plus viget sententia, quam Historia, oportuit excitationem formare ab aliqua sententia, quæ ad articulum disputatum quodammodo reclamaret, diceretque quandam relationem, & nexum, sive ex parte materiæ, sive personarum: in libris verò Historialibus cum unus casus Historiæ sæpè dicat aliquam analogiam, & proportionem ad alium, duci potest excitatio non importuna ab ipsa similitudine casus. Sextò observandum est, quod etsi aliquando collatis versiculo textus, & quæstione, statim non appareat cohærentia, & nexus excitationis; nihilominus si quæstio benè introspicitur, invenietur vel in probatione aliqua, vel aliqua in obiectione ratio, & titulus sufficiens, ut tale quæsitum ad talem versiculum adaptari queat. Septimò observandum est ex nuper dictis, quod oportebit, quotiescumque quæstio, & versiculus prima fronte non sibi conclament, & coexcitentur; disponere primum notabile quæstionis disputandæ ita ut lenitè, & levitè manuducat textum ipsum, atque versiculum ad quæstionem iam excitatam, ut ostendatur facilè, qua ex parte sibi collidant: quod non difficilè præstabitur, si fiat aliqua Paraphrasis, vel circumlocutio verborum, quibus talis versiculus amplius declaretur, & patefiat, quo sibi melius talem possit quæstionem asciscere. Octavo observandum est, quòd interdum oportebit ratione cognitionis Historiæ totum caput summam attingere, atque præstringere, ut liquidò eruatur sensus versiculi, de quo Quæstio sit manatura: interdum verò aliquid de antecedenti, vel de subsequenti capite gustare oportuerit, ad capeffendam fibulam excitandi; id autem erit rarò, vel numquam. Quibus positis, (lector optimè) indice, & labore nostro utere, & frui, & Deo nos enixè commenda.

GENESIS.

CAP. I. Vers. 1. de Cælo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 2. de Natura primi diei, t. 1. p. 129. Vers. 3. de Luce, t. 1. p. 206. Vers. 6. de Firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 6. de Aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Vers. 25. de Animalibus Carnivoris, t. 2. p. 244. Cap. II. Vers. 8. de Paradiso, t. 2. p. 319. Vers. 9. de Arbore Scientiæ boni, & mali, t. 2. p. 328. Cap. III. Vers. 3. de Præcepto non comedendi, t. 2. p. 154. Cap. IV. Vers. 4. de Licentia æssus carniū ante Diluvium, t. 1. p. 166. Cap. V. Vers. 29. de Diluvio, t. 1. p. 176. Cap. VI. Vers. 13. de

Diluvio, t. 1. p. 176. Cap. VII. Vers. 21. de Diluvio, t. 1. p. 176. Cap. VIII. Vers. 6. de Diluvio, t. 1. p. 176. Vers. 21. de Iride, t. 1. p. 190. Cap. IX. Vers. 3. de Licentia æssus carniū, t. 1. p. 166. Vers. 4. de Coactione Gentilium ad Legalia, t. 1. p. 517. Vers. 13. de Iride, t. 1. p. 190. Cap. X. Vers. 24. de Secundo Cainan, t. 1. p. 195. Cap. XI. Vers. 13. de Secundo Cainan. Ibid. Vers. 24. de Annis Thare, t. 2. p. 159. Vers. 27. de Nativitate, & Primogenitura Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 32. de Nativitate, & Primogenitura Abraham. Ibidem. Cap. XII. Vers. 13. de Primogenitura Abraham. Ibid. Cap. XIII. Vers. 10. de Paradiso, t. 2. p. 319. Cap. XIV. Vers. 22. de Ido-

la-

INDEX QUÆSTIONUM

latria Abrahami, t. 1. p. 317. Cap. XV. Vers. 13. de Annis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. XVI. Vers. 14. de Visione Essentiæ Divinæ, t. 2. p. 250. Cap. XVII. Vers. 1. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 10. de Circuncisione, t. 1. p. 447. Cap. XVIII. Vers. 1. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 11. de Primogenitura, & Uxore Abraham, t. 2. p. 159. Cap. XIX. Vers. 23. de Sole, & Luna, t. 1. p. 256. Vers. 27. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Cap. XX. Vers. 2. de Primogenitura, & uxore Abrahami, t. 2. p. 159. Vers. 12. de Primogenitura, & Uxore Abrahami, t. 1. p. 317. Cap. XXI. Vers. 4. de Circuncisione, t. 1. p. 447. Vers. 10. de Abrogatione Legis Veteris, t. 1. p. 437. Cap. XXII. Vers. 9. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 17. de Annis servitutis, & habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 20. de Annis Thare quando genuit Abraham, t. 2. p. 159. Cap. XXIII. Vers. 4. de Annis Thare quando genuit Abraham, & de peregrinatione eius, t. 2. p. 159. Vers. 17. de Primogenitura, & uxore Abraham, t. 2. p. 159. Cap. XXIV. Vers. 27. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Cap. XXV. Vers. 7. de Quoto anno Thare mortuus fuerit Abraham, t. 2. p. 159. Cap. XXVI. Vers. 5. de Abrogatione Præceptorum Moralium, t. 1. p. 437. Cap. XXVII. Vers. 28. de Artificio Jacob, t. 2. p. 333. Cap. XXVIII. Vers. 13. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Cap. XXIX. Vers. 7. de Artificio Jacob, t. 1. p. 333. Cap. XXX. Vers. 32. de Artificio Jacob, t. 2. p. 333. Cap. XXXI. Vers. 12. de Artificio Jacob. Ibid. Cap. XXXII. Vers. 30. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Cap. XXXIII. Vers. 1. de Artificio Jacob, t. 2. p. 333. Vers. 20. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Cap. XXXIV. Vers. 15. de Circuncisione, t. 1. p. 447. Cap. XXXV. Vers. 1. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Vers. 11. de Genealogia Christi Domini, t. 1. p. 356. Vers. 17. de Obstetricibus, t. 2. p. 184. Cap. XXXVI. Vers. 7. de Artificio Jacob, t. 2. p. 333. Cap. XXXVII. Vers. 28. De Annis habitationis in Ægypto, t. 2. p. 228. Vers. 36. de Annis Servitutis, & habitationis Ægypti. Ibidem. Cap. XXXVIII. Vers. 1. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 11. de Genealogia

Christi Domini, t. 1. p. 356. Vers. 27. de Obstetricibus, t. 2. p. 184. Cap. XXXIX. Vers. 1. de Annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 4. de Gratia S. Josephi, t. 1. p. 387. Vers. 23. de Gratia S. Josephi. Ibidem. Cap. XL. Vers. 15. de Annis captivitatis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. XLI. Vers. 41. de Annis habitationis Ægypti. Ibidem. Vers. 45. de Regno Temporalis Christi, t. 2. p. 380. Cap. XLII. Vers. 3. de Annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 11. de Dolo Gabaonitarum. Ab identitate casus, t. 2. p. 200. Cap. XLIII. Vers. 3. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 15. de Tempore habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. XLIV. Vers. 14. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 15. de Augurio Balaam, t. 2. p. 343. Vers. 34. de Annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. XLV. Vers. 6. de Annis habitationis Ægypti. Ibid. Cap. XLVI. Vers. 8. de Annis habitationis Ægypti. Ibidem. Vers. 27. de Septuaginta animabus, t. 2. p. 173. Vers. 12. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Cap. XLVII. Vers. 5. de Annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 22. de Unctione Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Vers. 26. de Unctione Regum, & Sacerdotum. Ibid. Cap. XLVIII. Vers. 5. de Septuaginta animabus ingressis Ægyptum, t. 2. p. 173. Vers. 16. de Archangelis septem, t. 1. p. 308. Cap. XLIX. Vers. 10. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 27. de Adventu Div. Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 465. Cap. L. Vers. 22. de Annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 12. de septuaginta animabus, t. 2. p. 173.

DE LIBRO EXODI.

CAP. I. de Septuaginta animabus, t. 2. p. 173. Vers. 15. de Obstetricibus, t. 2. p. 184. Cap. II. Vers. 11. de Tempore Afflictionis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 12. de Occisione Ægyptij, t. 2. p. 260. Cap. III. Vers. 3. de Visione Essentiæ Divinæ, t. 2. p. 250. Vers. 11. de Tergiversatione Moyfis, t. 1. p. 231. Vers. 22. de Spoliatione Ægyptiorum, t. 2. p. 193. Cap. IV. Vers. 3. de Virgis Magorum, t. 2. p. 266. Vers. 13. de Tergiversatione Moyfis, t. 1. p. 231. Vers.

EXCITATORIVS AD PRÆLEGENDVM:

Vers. 26. de Circumcisione, t. 1. p. 447.
 Cap. V. Vers. 9. de Tempore afflictionis
 Ægypti, tom. 2. pag. 228. Vers. 23. de
 Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250.
 Cap. VI. Vers. 3. de Visione Divinæ Es-
 sentiæ. Ibid. Vers. 9. de Tempore afflic-
 tionis Ægypti, tom. 2. pag. 228. Cap.
 VII. Vers. 9. de Virgis Magorum, t. 2. p.
 266. Vers. 14. de Tempore habitatio-
 nis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. VIII. Vers.
 7. de Virgis Magorum, t. 2. p. 266. Vers.
 15. de Tempore habitationis Ægypti, t.
 2. p. 228. Cap. IX. Vers. 13. de Tempo-
 re afflictionis Ægypti. Ibid. Vers. 23. de
 Virgis Magorum, t. 2. p. 266. Cap. X.
 Vers. 3. de Tempore afflictionis Ægypti,
 t. 2. p. 228. Vers. 13. de Virgis Magorum,
 t. 2. p. 266. Cap. XI. Vers. 2. de Spolia-
 tione Ægyptiorum, t. 2. p. 193. Vers. 4.
 de Occisione Primogenitorum, t. 2. p.
 200. Cap. XII. Vers. 6. de Tempore de
 obligationis Legis Veteris, t. 1. p. 453.
 Vers. 11. de Simulatione Cœremonia-
 rum, t. 1. p. 480. Vers. 26. de Coactio-
 ne Gentilium ad Cœremonias Veteres,
 t. 1. p. 517. Vers. 29. de Occisione Pri-
 mogenitorum, t. 2. p. 260. Vers. 35. de
 Spoliatione Ægyptiorum, t. 2. p. 193.
 Vers. 40. de Tempore habitationis Ægyp-
 ti, t. 2. p. 228. Cap. XIII. Vers. 15. de
 Occisione Primogenitorum, t. 2. p. 260.
 Vers. 21. de Columna nobis, t. 2. p. 246.
 Cap. XIV. Vers. 2. de Unica Magdale-
 na, t. 2. p. 512. Vers. 16. de Virgis Ma-
 gorum, t. 2. p. 266. Vers. 19. de Colum-
 na nobis, t. 2. p. 246. Cap. XV. Vers.
 18. de Regno temporali Christi, t. 2. p.
 380. Vers. 25. de Iustificatione Veteris
 Legis, t. 1. p. 428. Cap. XVI. Vers. 15. de
 Mannâ in Arca Testamenti, t. 2. p. 338.
 Vers. 26. de Mundo creato septem die-
 bus, t. 1. p. 138. Vers. 28. de Cessatio-
 ne Legis Veteris, t. 1. p. 453. Cap.
 XVII. Vers. 9. de Virgis Magorum, t. 2.
 p. 266. Vers. 14. de Visione Divinæ Es-
 sentiæ, t. 2. p. 250. Cap. XVIII. Vers.
 10. de Tempore habitationis, & afflic-
 tionis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 20. de
 Effectibus irritandi, & dispensandi Ve-
 teris Legis, t. 1. p. 503. Cap. XIX. Vers.
 3. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p.
 250. Vers. 3. de Visione Divinæ Essen-
 tiæ. Ibidem. Cap. XX. Vers. 2. de Tem-
 pore habitationis Ægypti, t. 2. p. 228.
 Vers. 5. de Circumcisione in remedium

originalis, t. 1. p. 212. Cap. XXI. Vers.
 12. de Percussione Ægypti, t. 2. p. 260.
 Vers. 14. de Pœnitentia Achab, t. 2. p.
 315. Cap. XXII. Vers. 7. de Spoliatione
 Ægyptiorum, t. 2. p. 193. Vers. 20. de
 Propheta Balaam, t. 2. p. 343. Cap.
 XXIII. Vers. 7. de Mendacio obstetri-
 cum, t. 2. p. 184. Vers. 9. de Habitatione
 Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 20. de Resistencia
 Angeli Persarum, t. 1. p. 345. Vers. 32. de
 Iuramento prestito Gabaonitis, t. 2. p. 200.
 Cap. XXIV. Vers. 8. de Lege mortua
 priusquam mortifera, t. 1. p. 462. Vers.
 11. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p.
 250. Cap. XXV. Vers. 6. de Vnctione
 Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227.
 Vers. 10. de Arca Testamenti, t. 2. p.
 338. Cap. XXVI. Vers. 30. de Templo,
 t. 2. p. 220. Vers. 34. de Arca, t. 2. p. 338.
 Cap. XXVII. Vers. 20. de Oleo Vnctio-
 nis Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227.
 Cap. XXVIII. Vers. 12. de Judæis salvan-
 dis in fine ex Tribubus, t. 2. p. 465. Vers.
 38. de Iustificatione Veteris Legis, t. 1.
 p. 428. Cap. XXIX. Vers. 7. de Vnctio-
 ne Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227.
 Vers. 36. de Iustificatione Legis Veteris,
 t. 1. p. 428. Vers. 46. de Tempore habi-
 tationis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. XXX.
 Vers. 25. de Vnctione Regum, & Sacer-
 dotum, t. 1. p. 227. Vers. 26. de Arca
 Testamenti, t. 2. p. 338. Cap. XXXI.
 Vers. 6. de Tribubus in fine salvandis, t.
 2. p. 465. Vers. 17. de Cessatione Legis
 Veteris, t. 1. p. 453. Cap. XXXII. Vers.
 9. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250.
 Vers. 15. de Arca Claudente Tabulas Tes-
 timonii, t. 2. p. 338. Cap. XXXIII. Vers.
 1. de Tempore habitationis Ægypti, t.
 2. p. 228. Vers. 18. de Visione Divinæ
 Essentiæ, t. 2. p. 250. Cap. XXXIV.
 Vers. 4. de Arca Testamenti Claudente
 Tabulas, t. 2. p. 338. Vers. 9. de Justi-
 ficatione Legis Veteris, t. 1. p. 428. Vers.
 12. de Iuramento prestito Gabaonitis,
 t. 2. p. 200. Vers. 15. de Samsone cum
 alienigenis, t. 1. p. 266. Vers. 18. de
 Statione Temporis, qua creatus est
 mundus, t. 1. p. 159. Cap. XXXV. Vers.
 8. de Oleo Vnctionis Regum, & Sacer-
 dotum, t. 1. p. 227. Vers. 12. de Arca
 Testamenti, t. 2. p. 338. Vers. 30. de
 Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 34. de
 Tribubus in fine salvandis, t. 2. p. 465.
 Cap. XXXVI. Vers. 1. de Templo Zo-

INDEX QUESTIONUM

robabelis, t. 2. p. 225. Vers. 4. de Voto Jephthe, t. 2. p. 274. Cap. XXXVII. Vers. 1. de Arca Testamenti, t. 2. p. 338. Vers. 6. de Juramento Gabaonitarum, t. 2. p. 200. Vers. 29. de Oleo Vnctionis Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Cap. XXXVIII. Vers. 22. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 23. de Tribus in fine salvandis, t. 2. p. 465. Cap. XXXIX. Vers. 14. de Tribubus in fine salvandis, t. 1. p. 455. Vers. 34. de Arca Testamenti, t. 2. p. 338. Cap. XL. Vers. 2. de Arca Testamenti, ibidem. Vers. 11. de Oleo Vnctionis Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Vers. 34. de Columna nubis, t. 2. p. 246.

DE LIBRO LEVITICI.

CAP. I. Vers. 1. De Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Vers. 12. de Jecore Piscis Tobiae, t. 1. p. 296. Cap. II. Vers. 1. de Cessatione Legis Veteris, t. 1. p. 453. Vers. 15. de Oleo Vnctionis, t. 1. p. 227. Cap. III. Vers. 1. de Cessatione Veteris Legis, t. 1. p. 453. Vers. 17. de Coactione Gentilium ad Legalia, t. 1. p. 517. Cap. IV. Vers. 3. de Oleo Vnctionis Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Vers. 35. de Justificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Cap. V. Vers. 4. de Juramento præstito Gabaonitis, t. 2. p. 200. Vers. 18. de Justificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Cap. VI. Vers. 6. de Justificatione Veteris Legis. Ibidem. Vers. 20. de Vnctione Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Cap. VII. Vers. 1. de Justificatione Veteris Legis, t. 1. p. 453. Vers. 16. de Voto Jephthe, t. 2. p. 274. Cap. VIII. Vers. 10. de Oleo Vnctionis Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Vers. 31. de Esu Carnium ante Diluvium, t. 1. p. 166. Cap. IX. Vers. 8. de Justificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 23. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Cap. X. Vers. 7. de Oleo Vnctionis Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Vers. 9. de Lege mortua, priusquam mortificata, t. 1. p. 462. Vers. 19. de Justificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Cap. XI. Vers. 9. de Pisce Tobiae, t. 1. p. 296. Vers. 46. de Animalibus Carnivoris, t. 1. p. 221. Cap. XII. Vers. 3. de Fine

Circumcisionis, t. 1. p. 212. Vers. 6. de Voto Castitatis, & Virginitate B. M. Virginis, t. 1. p. 409. Cap. XIII. Vers. 1. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Vers. 59. de Cessatione Veteris Legis, t. 1. p. 453. Cap. XIV. Vers. 12. de Justificatione Legis Veteris, t. 1. p. 428. Vers. 29. de Simulatione Cœremoniarum ab Apostolis, t. 1. p. 480. Cap. XV. Vers. 15. de Justificatione Legis Veteris, t. 1. p. 428. Vers. 32. de Cessatione Veteris Legis, t. 1. p. 453. Cap. XVI. Vers. 2. de Arca Testamenti, t. 2. p. 338. Vers. 22. de Justificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Cap. XVII. Vers. 7. de Balaam Propheta falso, t. 2. p. 343. Vers. 14. de Coactione Gentilium ad Legalia, t. 1. p. 517. Cap. XVIII. Vers. 3. de Annis Habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 4. de Tempore obligationis Legis Veteris, t. 1. p. 453. Cap. XIX. Vers. 4. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 31. de Propheta Balaam, t. 2. p. 443. Cap. XX. Vers. 6. de Propheta Balaam, ibidem. Vers. 27. de Pythonisa suscitante Samuelem, t. 1. p. 271. Cap. XXI. Vers. 3. de Beata Virgine unica Matri suæ, t. 2. p. 473. Vers. 14. de Libello Repudij, t. 1. p. 237. Vers. 20. de felle Piscis Tobiae, t. 1. p. 296. Cap. XXII. Vers. 13. de Libello Repudij, t. 1. p. 237. Vers. 21. de Voto Jephthe, t. 2. p. 274. Cap. XXIII. Vers. 15. de die, & hora Resurrectionis Christi, t. 2. p. 523. Vers. 43. de Tempore habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. XXIV. Vers. 2. de Oleo Vnctionis Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Cap. XXV. Vers. 8. de Septuaginta Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Vers. 55. de Annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. XXVI. Vers. 13. de Annis Servitutis Ægypti, ibidem. Vers. 15. de Cessatione Veteris Legis, t. 1. p. 453. Cap. XXVII. Vers. 2. de Voto Jephthe, t. 2. p. 274. Vers. 28. de Voto Jephthe, t. 2. pag. 274.

LIBER NUMERORUM.

CAP. I. Vers. 1. de Annis captivitatis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 5. de Numero Judæorum ex omni tribu, qui salvandi sunt in fine mundi, t. 2. p. 465. Cap.

EXCITATORIVS AD PRÆLEGENDVM.

Cap. II. Vers. 3. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 32. de Numero Judæorum salvandorum in fine, t. 2. p. 465. Cap. III. Vers. 13. &c. de occisione primogenitorum, t. 2. p. 208. Cap. IV. Vers. 16. de Oleo Vnctionis Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Cap. V. Vers. 14. de Zelotypia Sancti Josephi, t. 1. p. 399. Cap. VI. Vers. 2. de Voto Jephthe, t. 2. p. 274. Vers. 21. &c. de iustificatione veteris legis, tom. 1. p. 428. Cap. VII. Vers. 87. de iustificatione veteris legis, ibidem, Vers. 89. de Arca Testimonij, t. 2. p. 338. Cap. VIII. Vers. 17. de Occisione Primogenitorum, t. 2. p. 208. Vers. 22. de iustificatione veteris legis, tom. 1. p. 428. Vers. 24. de Tempore obligationis veteris legis, tom. 1. p. 453. Cap. IX. Vers. 1. de annis captivitatis Egypti, t. 2. pag. 228. Vers. 15. de Columna nubis, & ignis, tom. 2. p. 246. Cap. X. Vers. 9. de insidijs in bello, t. 1. pag. 243. Vers. 11. de Columna nubis, t. 2. p. 246. Vers. 33. de Arca Testamenti, tom. 2. p. 338. Cap. XI. Vers. 7. de Mannâ in Arca Testamenti, ibidem. Vers. 11. de Tergiversatione Moysis, t. 1. pag. 231. Cap. XII. Vers. 8. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Vers. 10. de Columna nubis, t. 2. pag. 246. Cap. XIII. Vers. 5. de Numero salvandorum ex omni tribu filiorum Israel, t. 2. p. 465. Cap. XIV. Vers. 13. de Annis captivitatis Egypti, t. 2. pag. 228. Vers. 14. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. pag. 250. Vers. 14. de Columna nubis, t. 2. p. 246. Vers. 44. de Arca Testamenti, tom. 2. pag. 338. Cap. XV. Vers. 3. de Voto Jephthe, t. 2. p. 274. Vers. 24. de Simulatione cœremoniæ ab Apostolis, t. 1. p. 480. Cap. XVI. Vers. 43. de Columna nubis, t. 2. pag. 246. Cap. XVII. Vers. 10. de Virga Aaron in Arca Testamenti, tom. 2. p. 338. Cap. XVIII. Vers. 4. de coactione Gentilium ad Cœremonias legales, t. 1. pag. 517. Vers. 9. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. pag. 428. Vers. 15. de Occisione Primogenitorum, tom. 2. p. 260. Cap. XIX. Vers. 9. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. pag. 428. Cap. XX.

Vers. 15. de Annis habitationis Egypti, t. 2. p. 228. Cap. XXI. Vers. 2. de Voto Jephthe, t. 2. p. 274. Vers. 9. de Circumcisione usque ad mortem Christi durante, t. 1. pag. 447. Cap. XXII. Vers. 5. de Propheta Balaam, t. 2. pag. 343. Cap. XXIII. Vers. 1. &c. de Propheta Balaam, ibid. Vers. 23. de Pythonisa suscitante Samuelem, tom. 1. p. 271. Cap. XXIV. Vers. 1. de Balaam Propheta, tom. 2. p. 343. Cap. XXV. Vers. 2. de Samsonem cum alienigenis vxoribus, t. 1. pag. 266. Vers. 18. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Cap. XXVI. Vers. 19. de Sceptro Judæ, tom. 2. p. 351. Vers. 19. de Septuaginta animabus ingressis Egyptum, t. 2. pag. 173. Cap. XXVII. Vers. 11. de Effectibus Veteris Legis, tom. 1. p. 503. Vers. 14. de Tergiversatione Moysis, t. 1. p. 231. Cap. XXVIII. Vers. 15. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 24. de extinctione fomitis in B. M. V. t. 1. p. 400. Vers. 26. de Tempore Resurrectionis Christi, t. 2. pag. 523. Cap. XXIX. Vers. 7. de Lege prius mortua quam mortifera, t. 1. p. 462. Cap. XXX. Vers. 3. de Voto Jephthe, t. 2. pag. 274. Vers. 10. de Libello Repudij, t. 1. p. 237. Cap. XXXI. Vers. 8. de Propheta Balaam, t. 2. p. 343. Vers. 16. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Cap. XXXII. Vers. 17. de insidijs in bello, ibidem. Cap. XXXIII. Vers. 4. de Occisione Primogenitorum, t. 2. pag. 208. Vers. 38. de Annis habitationis Egypti, tom. 2. p. 228. Cap. XXXIV. Vers. 13. & 14. de Judæis salvandis de omnibus Tribubus, t. 2. pag. 465. Vers. 19. de Sceptro Judæ, tom. 2. p. 351. Cap. XXXV. Vers. 16. de Occisione Egypti, t. 2. pag. 260. Vers. 25. de Oleo Sanctæ Vnctionis, tom. 1. p. 227. Cap. XXXVI. Vers. 8. de Genealogia Sanctæ Virginis Mariæ, & Sancti Josephi, tom. 1. pag. 356. Vers. 8. de Matrimonio inter ambo, t. 1. p. 365.

(SS)
(SS)

Bbbb

LI.

LIBER DEUTERONOMIJ.

CAP. I. Vers. 6. de Visione Divinæ Essentiæ per Moysen, t. 2. p. 250. Vers. 10. de Casu Stellarum, t. 1. p. 313. Cap. II. Vers. 25. de Cœlis, & firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 33. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Vers. 34. de iuramento servandi Civitates Gabaonitarum, t. 2. p. 200. Cap. III. Vers. 4. de iuramento Josue servandi Civitates Gabaonitarum, ibid. Vers. 24. de Natura Cœli Empyreï, t. 1. p. 121. Cap. IV. Vers. 10. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Vers. 13. de Abrogatione Legis quoad moralia, t. 1. p. 437. Vers. 19. de Statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Cap. V. Vers. 4. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Vers. 6. de Tempore servitutis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 8. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 13. de productione mundi successiva, t. 1. p. 153. Cap. VI. Vers. 21. de Annis servitutis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 25. de Tempore de obligationis Legis Veteris, t. 1. p. 453. Cap. VII. Vers. 1. de iuramento Josue servandi Civitates Gabaon. t. 2. p. 200. Vers. 3. de Samson cum alienigenis, t. 1. p. 266. Vers. 8. de servitute Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. VIII. Vers. 3. de Mannâ in Arca Testamenti, t. 2. p. 338. Vers. 15. de Annis servitutis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. IX. Vers. 9. de Abrogatione Legis quoad moralia, t. 1. p. 437. Vers. 16. de Annis Ægypti, t. 1. p. 228. Cap. X. Vers. 3. de Arca Testamenti, t. 2. p. 338. Vers. 14. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 16. de Circumcisione, t. 1. p. 212. & t. 1. p. 510. Vers. 22. de Septuaginta animabus, t. 2. p. 173. Cap. XI. Vers. 1. de Lege prius mortua, quam mortifera, t. 1. p. 462. Vers. 2. de servitutis Ægypti tempore, t. 2. p. 228. Cap. XII. Vers. 11. de Templo Zorobabelis, t. 2. p. 220. Vers. 15. de Licentia esus carniū ante Diluvium, t. 1. p. 166. Vers. 31. de Filia Jephthæ, t. 2. p. 274. Cap. XIII. Vers. 1. de Propheta Balaam, t. 2. p. 343. Vers. 6. de Idolatria Abraham, t. 1.

p. 317. Cap. XIV. Vers. 9. de Pisce Tobia, t. 1. p. 296. Vers. 23. de Templo Veteri, t. 2. p. 220. Cap. XV. Vers. 15. de Annis servitutis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 23. de Coactione Gentilium ad Legalia, t. 1. p. 517. Cap. XVI. Vers. 1. de Mundi creatione tempore verno, t. 1. p. 159. Vers. 5. de Tempore afflictionis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 6. de Templo Veteri, t. 2. p. 220. Cap. XVII. Vers. 3. de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 3. de Statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 156. Cap. XVIII. Vers. 9. de Propheta Balaam, t. 2. p. 243. Vers. 10. de Pithonisa Samuelis, t. 1. p. 171. Vers. 15. de Sceptro Judæ, t. 2. pag. 351. Vers. 15. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Cap. XIX. Vers. 4. de Occisione Ægyptij, t. 2. p. 260. Vers. 11. de Pœnitentia Achab, t. 2. pag. 315. Cap. XX. Vers. 2. de Annis captivitatis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 10. de iuramento Josue præstito Gabaonitis, t. 2. p. 200. Cap. XXI. Vers. 7. de Occisione Ægyptij, t. 2. p. 260. Vers. 14. de Libello repudij, t. 1. p. 237. Cap. XXII. Vers. 14. de Libello repudij, ibidem. Cap. XXIII. Vers. 4. de Propheta Balaam, t. 2. pag. 343. Vers. 21. de Voto Jephthæ, t. 2. p. 274. Vers. 23. Juramento præstito Gabaonitis, t. 2. p. 200. Cap. XXIV. Vers. 1. de Libello repudij, t. 1. p. 237. Vers. 22. de Servitute Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. XXV. Vers. 5. de Genealogia V. M. & Sancti Josephi, t. 1. p. 356. Cap. XXVI. Vers. 5. de Septuaginta animabus, t. 2. p. 173. Vers. 6. de Servitute Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 15. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Cap. XXVII. Vers. 24. de Occisione Ægyptij, t. 2. p. 260. Vers. 26. de Tempore de obligationis Legis Veteris, t. 1. p. 453. Cap. XXVIII. Vers. 4. de Partu Elyzabethæ, t. 2. p. 492. Vers. 4. de Puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Vers. 28. 29. de Nabucho in Bestiam, t. 1. p. 319. Cap. XXIX. Vers. 2. de annis servitutis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 29. de Lege prius mortua quam mortifera, t. 1. p. 462. Vers. 29. de Lege mortua quoad institutionem, & mortifera, t. 1. p. 473. Cap. XXX. Vers.

EXCITATORIVS AD PRÆLEGENDVM

Vers. 1. 2. de Pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 1. 2. 3. de Salute Nabuchi, t. 2. p. 310. Vers. 6. de Circumcisione, t. 1. p. 212. Vers. 18. de Salute Salomonis, t. 1. p. 186. Cap. XXXI. Vers. 9. de Arca Fœderis, t. 2. p. 338. Vers. 11. de Templo, tom. 2. p. 220. Cap. XXXII. Vers. 1. de Cœlis, & firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 2. de Aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Vers. 42. de Babylonica captivitate, t. 2. p. 288. Cap. XXXIII. Vers. 2. de Resurrectione Sanctorum in morte Christi, t. 2. p. 447. Vers. 7. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 16. de Sanctitate Sancti Josephi, t. 1. p. 387. Cap. XXXIV. Vers. 10. de Visione Essentiae Divinae per Moysen, t. 2. p. 250. Vers. 11. de Virgine, & prodigijs Magorum, tom. 2. pag. 266.

LIBER JOSUE.

CAP. I. Vers. 8. de Tempore obligationis Legis Veteris, t. 1. p. 453. Cap. II. Vers. 1. de Insidijs in bello, t. 1. p. 243. Vers. 10. de Annis servitutis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. III. Vers. 3. de Arca Testamenti, t. 1. p. 338. Vers. 5. de Iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 13. de Aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Cap. IV. Vers. 4. de Numero salvandorum de Tribubus Israel, t. 2. p. 465. Vers. 5. de Arca Testamenti, t. 2. p. 338. Cap. V. Vers. 3. de Circumcisione in remedium originalis, t. 1. p. 212. Vers. 12. de Mannâ in Arca Testamenti, t. 2. p. 338. Vers. 13. de Archangelis septem, t. 1. p. 308. Vers. 14. de Resistentia Angeli Persarum, t. 1. p. 245. Cap. VI. Vers. 4. de Arca Fœderis, t. 2. p. 338. Vers. 5. de Insidijs in bello, t. 1. p. 243. Cap. VII. Vers. 13. de Iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 14. de Judæis in fine salvandis de omnibus Tribubus, t. 2. p. 465. Cap. VIII. Vers. 3. de Insidijs in bello, t. 1. p. 243. Vers. 33. de Arca Fœderis, t. 2. p. 338. Cap. IX. Vers. 3. de Juramento Josue præstito Gabaonitis, t. 2. p. 200. Cap. X. Vers. 1. de dolo Gabaonitarum, & iuramento Josue, t. 2. p. 200. Vers. 15. de Statione Solis,

& Lunæ, t. 1. p. 256. Cap. XI. Vers. 14. de Spoliatione Ægypti, t. 2. p. 193. Vers. 19. de Dolo Gabaonitarum, t. 2. p. 200. Cap. XII. Vers. 6. de Visione Divinae Essentiae per Moysen, t. 2. p. 250. Vers. 6. de Tergiversatione Moysis, t. 1. p. 231. Cap. XIII. Vers. 22. de Balaam, t. 2. p. 343. Cap. XIV. Vers. 2. de Judæis de omni Tribu salvandis in fine, t. 2. p. 465. Vers. 6. de Visione Dei per Moysen, t. 2. p. 250. Cap. XV. Vers. 20. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 56. de Pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Cap. XVI. Vers. 1. de Sorte gratiæ, & sanctitatis Sancti Josephi, t. 1. p. 387. Vers. 4. de Numero, & personis septuaginta animarum ingredientium Ægyptum, t. 2. p. 173. Cap. XVII. Vers. 4. de Juramento Eleazari, Josue, & Principum ad Gabaonitas, t. 2. p. 200. Vers. 17. de Annis servitutis, & multiplicatione Joseph in Ægypto, t. 2. p. 228. Cap. XVIII. Vers. 5. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 25. de Gabaonitis à Josue extorquentibus iuramentum, t. 2. pag. 200. Cap. XIX. Vers. 48. De Judæis salvandis in fine de Tribubus Israel, t. 2. p. 465. Vers. 51. de Arca Testimonij, t. 2. p. 338. Cap. XX. Vers. 8. de Propheta Balaam ex Bosor, tom. 2. p. 343. Cap. XXI. Vers. 18. de Gabaonitis Josue decipientibus, t. 2. p. 200. Vers. 36. de Balaam ex Bosor, t. 2. p. 343. Cap. XXII. Vers. 8. de Spoliatione Ægyptiorum, t. 2. p. 193. Vers. 29. de Arca Fœderis, t. 2. p. 338. Cap. XXIII. Vers. 6. de Tempore Legis Veteris quoad obligandum, t. 1. p. 453. Vers. 12. 13. de Samson cum alienigenis, t. 1. p. 266. Cap. XXIV. Vers. 2. Quo anno Thare sit natus Abraham? t. 2. p. 159. Vers. 2. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 217. Vers. 4. de Septuaginta animabus ingressis Ægyptum, t. 2. p. 173. Vers. 5. de Plaga Primogenitorum, t. 2. p. 208. Vers. 6. de Annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 9. de Balaam Propheta, t. 2. pag. 343.

* * *

* * *

INDEX QUÆSTIONUM.

LIBER JUDICUM.

CAP. I. Vers. 2. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 19. de Partu Elysa-
bethæ, t. 2. p. 492. Cap. II. Vers. 1. de
Annis servitutis Egypti, t. 2. p. 228.
Vers. 2. de Iuramento Josue præstito Ga-
baonitis, t. 2. p. 200. Cap. III. Vers. 6.
de Sansone cum Uxoribus alienigenis, t.
1. p. 266. Cap. IV. Vers. 9. de Imperio
Temporalis B. V. Mariæ, t. 2. p. 393.
Vers. 20. de Insidijs in bello, t. 1. p. 243.
Cap. V. Vers. 4. de Aquis super Cœles-
tibus, t. 1. p. 146. Vers. 11. de Princi-
patu Gedeonis, t. 1. p. 260. Vers. 20. de
Firmamento, t. 1. p. 138. Cap. VI. Vers.
9. de Annis servitutis Egypti, t. 2. p.
228. Vers. 22. de Visione Divinæ Essen-
tiæ, t. 2. p. 250. Vers. 37. de Voto cas-
tatis B. V. M. t. 1. p. 409. Vers. 39.
de Carentia fomitis in B. M. V. t. 1. p.
420. Cap. VII. Vers. 7. de Principatu
Gedeon, t. 1. p. 260. Vers. 16. de Insi-
dijs in bello, t. 1. p. 243. Cap. VIII. Vers.
22. de Principatu Gedeonis, t. 1. p. 360.
Vers. 30. de Septuaginta animabus de
fremore Jacob, t. 2. p. 173. Cap. IX.
Vers. 2. de Principatu Gedeonis, seu
Jerobaal, t. 1. p. 260. Vers. 25. de Insi-
dijs in bello, t. 1. p. 243. Cap. X. Vers.
28. de Jephthe, & voto eius, t. 2. p. 274.
Cap. XI. Vers. 16. de Annis servitutis
Egypti, t. 2. p. 228. Vers. 29. de Voto
Jephthe, t. 2. p. 274. Cap. XII. Vers. 1.
de Voto Jephthe, ibidem. Vers. 6. de In-
sidijs belli, t. 1. p. 243. Cap. XIII. Vers.
2. de Numero, & Tribubus Judæorum
salvandorum in fine, t. 2. p. 465. Vers.
22. de Visione Essentiæ Dei, t. 2. p. 250.
Vers. 24. de Sansone, t. 1. p. 266. Cap.
XIV. Vers. 1. de Sansone cum alieni-
genis, ibidem. Cap. XV. Vers. 1. de Sam-
sone cum Alienigena, ibidem. Vers. 19.
de Circumcisione in remedium origina-
lis, t. 1. p. 212. Cap. XVI. Vers. 4. de
Sansone cum alienigena, t. 1. p. 266.
Vers. 17. de Sanctificatione Hieremiæ in
utero, t. 1. p. 315. Cap. XVII. Vers. 6.
de Regno Israel, & Imperio Tempo-
rali totius Orbis in Christo Domino,
t. 2. p. 380. Vers. 7. de Sceptro Judæ,
t. 2. p. 351. Cap. XVIII. Vers. 1. de
Numero Judæorum salvandorum in fi-
ne mundi, & Tribu Dan. t. 2. p. 465.

Vers. 30. de Numero salvandorum in
fine mundi, & Tribu Dan. ibid. Cap.
XIX. Vers. 11. de Natura primi diei,
t. 1. p. 129. Vers. 24. de Pereuntibus Di-
ludio, t. 1. p. 146. Cap. XX. Vers. 28.
de Arca Testamenti, t. 2. p. 338. Vers.
29. de Insidijs belli, t. 1. p. 243. Cap.
XXI. Vers. 2. de Templo Veteri, t. 2.
p. 338. Vers. 18. de Vinculo Juramen-
ti in Israel cum Gabaon. t. 2. p. 200.

LIBER RUTH.

CAP. I. Vers. 4. de Licitudine Du-
cendi alienigenas in Sansone, t.
1. p. 266. Vers. 4. de Genealogia Chris-
ti, & Mariæ ac Sanct. Josephi, t. 1. p.
356. Cap. II. Vers. 8. de Genealogia
Christi B. M. V. & Sanct. Josephi, ibid.
Cap. III. Vers. 2. de Genealogia Salva-
toris, ibidem. Cap. IV. Vers. 12. de Scep-
tro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 18. de Da-
vid Authore Psalmorum, t. 2. p. 215.
Vers. 19. de Genealogia Salvatoris,
tom. 1. pag. 356.

LIBER PRIMUS REGUM.

CAP. I. Vers. 2. de B. V. M. unica
filia S. Annæ, t. 1. p. 356. Vers. 3.
de Arca Fœderis, t. 2. p. 338. Cap. II.
Vers. 5. de Sanct. Anna, & unica filia
eius B. V. M. t. 1. p. 356. Vers. 10. de
Imperio Temporalis Christi, t. 2. p. 380.
Vers. 32. de Templo Veteri, t. 2. p. 220.
Cap. III. Vers. 2. de Visione Essentiæ
Dei, t. 2. p. 250. Vers. 10. de Pithoni-
sa suscitante Samuelem, t. 1. p. 271. Cap.
IV. Vers. 3. de Arca Fœderis, t. 2. p.
338. Vers. 8. de Annis habitationis Ægyp-
ti, t. 2. p. 228. Vers. 22. de Lege mor-
tua quoad institutionem, & mortifera,
t. 1. p. 473. Cap. V. Vers. 1. de Arca
testamenti, t. 2. p. 338. Vers. 12. de
Pereuntibus Diludio, t. 1. p. 146. Cap.
VI. Vers. 6. de Annis Egypti, t. 2. p.
228. Vers. 8. de Arca Testamenti, t. 2.
p. 338. Cap. VII. Vers. 1. de Arca Fœ-
deris, ibidem. Vers. 1. de Iustifica-
tione Legis Veteris, tom. 1. p. 428.
Cap. VIII. Vers. 8. de Annis Servitutis
Egypti, t. 2. p. 228. Vers. 14. de Pœni-
tentia Achab, t. 2. p. 315. Cap. IX.
Vers.

EXCITATORIVS AD PRÆLEGENDVM

Vers. 14. de Apparitione Samuelis, t. 1. p. 271. Vers. 16. de Vnctione Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Cap. X. Vers. 1. de Oleo Vnctionis Regum, & Sacerdotum. Ibid. Vers. 18. de Annis Servitutis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. XI. Vers. 7. de Apparitione Samuelis ad Saul, t. 1. p. 271. Vers. 11. de Natura primi diei, t. 1. p. 129. Cap. XII. Vers. 8. de Septuaginta animabus Jacob, t. 2. p. 173. Vers. 11. de Principatu Gedeonis seu Jerobaalis, t. 1. p. 260. Vers. 11. de Voto Jephthe, t. 2. p. 274. Cap. XIII. Vers. 10. de Samuele apparente Sauli per Pythonissam, t. 1. p. 271. Vers. 9. de Insidijs in Bello, t. 1. p. 243. Cap. XIV. Vers. 6. de Circumcisione, t. 1. p. 212. Vers. 18. de Arca Domini, t. 2. p. 338. Vers. 41. de Justificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Cap. XV. Vers. 2. de Annis Servitutis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 5. de Insidijs in Bello, t. 1. p. 243. Vers. 22. de Tergiversatione Moysis, t. 1. p. 231. Cap. XVI. Vers. 1. de Oleo Vnctionis Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Vers. 5. de Justificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 23. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XVII. Vers. 12. de Genealogia Salvatoris per David, t. 1. p. 356. Vers. 12. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 15. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XVIII. Vers. 10. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 18. de Genealogia Salvatoris ex David, t. 1. p. 356. Vers. 25. de Circumcisione, t. 1. p. 212. Cap. XIX. Vers. 10. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 20. de Suscitatione Samuelis, t. 1. p. 271. Cap. XX. Vers. 1. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 26. de Sanctificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Cap. XXI. Vers. 4. de Justificatione Veteris Legis. Ibid. Vers. 11. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XXII. Vers. 5. de David Authore Psalmorum. Ibid. Vers. 17. de Oleo Vnctionis Sacerdotum, t. 1. p. 227. Cap. XXIII. Vers. 9. de Insidijs in bello, t. 1. p. 243. Vers. 10. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 10. de Arca Fœderis, t. 2. p. 338. Cap. XXIV. Vers. 8. de Vnctione Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Vers. 21. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Cap.

XXV. Vers. 1. de Suscitatione Samuelis, t. 1. p. 271. Vers. 31. de Ascensu in Cælum B. M. V. t. 2. p. 400. Vers. 32. de Partu Elysabeth, t. 2. p. 492. Cap. XXVI. Vers. 11. de Oleo Vnctionis Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Vers. 25. de Genealogia Christi D. & B. V. M. ex David, t. 1. p. 356. Cap. XVII. Vers. 10. de Samfone cum alienigenis, t. 1. p. 266. Vers. 11. de Insidijs belli, t. 1. p. 243. Cap. XXVIII. Vers. 7. de Pythonissa suscitante Samuelem, t. 1. p. 271. Cap. XXIX. Vers. 5. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 4. de Insidijs belli, t. 1. p. 243. Cap. XXX. Vers. 7. & 8. de Vnctione Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Vers. 26. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Cap. XXXI. Vers. 4. de fine Circumcisionis pro Originali, t. 1. p. 212.

LIBER SECUNDVS REGVM.

CAP. I. Vers. 17. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. II. Vers. 4. de Vnctione Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Vers. 11. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Cap. III. Vers. 32. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 39. de Vnctione Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Cap. IV. Vers. 6. de Insidijs in bello, t. 1. p. 243. Vers. 8. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. V. Vers. 3. de Vnctione Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Vers. 14. de Genealogia Christi ex David per Nathan, vel Salomonem, t. 1. p. 356. Cap. VI. Vers. 2. de Arca Fœderis, t. 2. p. 338. Vers. 5. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. VII. Vers. 15. de Salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 18. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. VIII. Vers. 18. de Salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 18. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. IX. Vers. 1. de David Authore Psalmorum, ibidem. Cap. X. Vers. 3. de Insidijs in bello, t. 1. p. 243. Cap. XI. Vers. 1. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 11. de Arca Fœderis, t. 2. p. 338. Cap. XII. Vers. 24. de Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 25. de Genealogia Christi ex David per Nathan, vel Salomonem, t. 1. p. 356. Cap.

Cap. XIII. Vers. 37. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XIV. Vers. 14. de Omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Cap. XV. Vers. 24. de Arca Fœderis, t. 2. p. 338. Vers. 34. de Infidijs belli, t. 1. p. 243. Cap. XVI. Vers. 18. de Infidijs belli, t. 1. p. 243. Cap. XVII. Vers. 9. de Infidijs belli, t. 1. p. 243. Vers. 18. de Infidijs belli, ibid. Cap. XVIII. Vers. 1. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XIX. Vers. 10. de Vnctione Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Vers. 42. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Cap. XX. Vers. 8. de Gabaonitarum dolo, & iuramento Josue, t. 2. p. 200. Cap. XXI. Vers. 2. de Juramento præstito Gabaonitis per Josue, ibid. Cap. XXII. Vers. 1. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 12. de Aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Vers. 51. de Vnctione Regum, & Sacerdotum, t. 2. p. 227. Cap. XXIII. Vers. 2. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 4. de Natura primi dici, t. 1. p. 129. Vers. 4. de Luce, t. 1. p. 206. Vers. 11. de Occisione Ægyptij per Moysen, t. 2. p. 260. Cap. XXIV. Vers. 10. de Davide Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 14. de Salute Nabuchodonosoris, t. 2. p. 310.

LIBER TERTIUS REGUM.

CAP. I. Vers. 4. de Matrimonio rato inter B. Virginem, & S. Josephum, t. 1. p. 365. Vers. 4. de Voto Castitatis B. M. V. t. 1. p. 409. Vers. 37. de Salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 39. de Oleo Vnctionis, t. 2. p. 502. Vers. 44. de Genealogia Christi ex David per Nathan, vel Salomonem, t. 1. p. 356. Cap. II. Vers. 2. de Omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Vers. 12. de Salute Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. III. Vers. 3. de Salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 4. de Juramento præstito Gabaonitis, t. 2. p. 200. Vers. 15. de Arca Fœderis, t. 2. p. 388. Cap. IV. Vers. 23. de Licentia esus carniū ante Diluvium, t. 1. p. 166. Vers. 30. de Salute Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. V. Vers. 5. de Templo Veteri, t. 2. p. 220. Cap. VI. Vers. 1. de Annis Habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 2. de Templo Legis

Veteris, t. 2. p. 220. Cap. VII. Vers. 8. de Salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 51. de Templo Zorobabelis, t. 2. p. 220. Cap. VIII. Vers. 9. de Arca, & Tabulis Legis, t. 2. p. 338. Vers. 11. de Templo Zorobabelis, t. 2. p. 220. Vers. 22. de Salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 41. de Casu, & iuramento Gabaonitarum, t. 2. p. 200. Vers. 46. de Carentia fœmitis in B. Virgine, t. 1. p. 420. Cap. IX. Vers. 1. de Templo Zorobabelis, t. 2. p. 220. Vers. 6. de Salute Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. X. Vers. 23. de Salute Salomonis, ibid. Cap. XI. Vers. 4. de Salute, & pœnitentia Salomonis, ibid. Vers. 38. de Justificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Cap. XII. Vers. 2. de Pœnitentia, & salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 16. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 17. de Templo Zorobabelis, t. 2. p. 220. Cap. XIII. Vers. 1. & 2. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 26. de Ter-giversatione Moyſis, t. 1. p. 231. Cap. XIV. Vers. 8. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 21. de Pœnitentia, & salute Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. XV. Vers. 4. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 18. de Templo Zorobabelis, t. 2. p. 220. Vers. 27. de Infidijs in bello, t. 1. p. 243. Cap. XVI. Vers. 20. de Infidijs in bello, t. 1. p. 243. Vers. 20. de Pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Cap. XVII. Vers. 1. de Pœnitentia Achab, ibid. Vers. 23. de Resurrectione simultanea mortuorum, t. 2. p. 433. Cap. XVIII. Vers. 18. de Pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 22. de Balaam Propheta, t. 2. p. 343. Vers. 36. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Cap. XIX. Vers. 1. de Pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 11. & de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Vers. 15. de Vnctione Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Cap. XX. Vers. 2. de Pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 12. de Pœnitentia Achab, ibid. Cap. XXI. Vers. 2. de Pœnitentia Achab, ibid. Vers. 27. & c. de Pœnitentia Achab, ibid. Cap. XXII. Vers. 20. de Pœnitentia Achab, ibid.

(o) (X) (o)

EXCITATORIVS AD PRÆLEGENDVM.

LIBER QUARTVS REGVM.

CAP. I. Vers. 1. de Pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 15. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Cap. II. Vers. 1. de Sancto Joanne Evangelista adhuc vivente, t. 1. p. 351. Cap. III. Vers. 5. de Pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 15. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 22. de Natura primi diei, t. 1. p. 129. Vers. 22. de Virgis Magorum, t. 2. p. 266. Cap. IV. Vers. 6. de Sancta Ana, & Beata Virgine unica eius filia, t. 2. p. 473. Vers. 34. de suscitatione Samuelis per mulierem Pythonisam, t. 1. p. 271. Cap. V. Vers. 12. de Sanitate Tobiae acquisita per piscem, t. 1. p. 296. Cap. VI. Vers. 8. & 9. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Vers. 16. de resistantia Angeli Persarum, t. 1. p. 491. Cap. VII. Vers. 2. de Aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Vers. 12. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Cap. XIII. Vers. 18. de Pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 27. de Pœnitentia Achab, ibid. Cap. IX. Vers. 6. de Oleo Vnctionis Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Vers. 8. de Pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 25. de Pœnitentia Achab, ibid. Cap. X. Vers. 1. de Pœnitentia Achab, ibid. Vers. 16. de Occisione Ægyptij facta per Moysen, t. 2. p. 260. Vers. 18. de Pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Cap. XI. Vers. 6. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Vers. 12. de Oleo Vnctionis Regum, t. 1. p. 227. Vers. 15. de Templo Domini per Zorobabelem, t. 2. p. 220. Cap. XII. Vers. 5. de secundo Templo restaurato per Zorobabelem, t. 2. p. 220. Cap. XIII. Vers. 21. de suscitatione Samuelis per Pythonisam, t. 1. p. 271. Vers. 23. de vera fide Abraham, t. 1. p. 317. Cap. XIV. Vers. 14. de Templo Domini secundo, t. 2. p. 220. Vers. 25. de die, & hora resurrectionis Domini, t. 2. p. 523. Cap. XV. Vers. 15. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Vers. 35. de salute Salomonis, t. 1. p. 266. Cap. XVI. Vers. 3. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 14. de Templo Zorobabelis, t. 2. p. 220. Cap. XVII. Vers. 7. de annis servitutis in Ægypto, t. 2. p. 228. Vers.

37. de Tempore deobligationis Veteris Legis, t. 1. p. 453. Cap. XVIII. Vers. 3. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 16. de Templo Domini secundo, t. 2. p. 220. Cap. XIX. Vers. 28. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Vers. 31. de Reliquijs Judæorum in fine mundi salvandis, t. 2. p. 465. Cap. XX. Vers. 7. de salute Tobiae acquisita per piscem, t. 1. p. 296. Vers. 9. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Vers. 17. de Captivitate Babylonica, t. 1. p. 288. Cap. XXI. Vers. 3. de Pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 6. de Pythonisa suscitante Samuelem, t. 1. p. 271. Vers. 7. de Templo Domini in Lege Veteri, t. 2. p. 220. Cap. XXII. Vers. 4. Et de Templo instaurato per Zorobabelem, ibid. Vers. 8. de Lege Veteri, & eius vi per plures quæstiones, t. 1. p. 418. Vers. 20. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XXIII. Vers. 2. de Templo Domini, & de lege eius, quæstiones variae, t. 2. p. 220. & t. 1. à p. 212. Vers. 5. de Balaam Propheta, t. 2. p. 343. Vers. 13. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 24. de Pythonisa suscitante Samuelem, t. 1. p. 271. Vers. 30. de Vnctione Regum, t. 1. p. 227. Cap. XXIV. Vers. 10. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XXV. Vers. 1. de Captivitate Babylonica, ibidem. Vers. 13. de Templo Domini, t. 2. p. 220.

LIBRO PRIMO PARALYPOM.

CAP. I. Vers. 17. de secundo Cainam, t. 1. p. 195. Vers. 26. de Primogenitura, & anno nativitatis Abraham, t. 2. p. 159. Cap. II. Vers. 1. de Duodecim Tribubus in fine mundi salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 3. de septuaginta animabus ingressis Ægyptum, t. 2. p. 173. Cap. III. Vers. 1. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 5. de Genealogia Christi ex David per Natham, & Salomonem, t. 1. p. 356. Vers. 1. de septuaginta animabus ingressis Ægyptum, t. 2. p. 173. Vers. 22. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Cap. V. Vers. 1. de septuaginta animabus ingressis Ægyptum, t. 2. p. 173. Cap. 6. Vers. 3. de Occisione

ne

ne Ægyptij per Moysem, t. 2. p. 260. Vers. 3. de Tergiversatione Moyfis, t. 1. p. 231. Vers. 15. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 31. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 31. de Arca Foederis, t. 2. p. 338. Vers. 32. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 32. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. VII. Vers. 2. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 17. de septuaginta animabus ingressis Ægyptum, t. 2. p. 173. Vers. 27. de iuramento Josue cum Gabaonitis, t. 2. p. 200. Cap. VIII. Vers. 29. de iuramento cum Gabaonitis, ibid. Cap. IX. Vers. 1. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 19. de Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 23. de suscitatione Samuelis, t. 1. p. 271. Vers. 35. de iuramento cum Gabaonitis, t. 2. p. 200. Cap. X. Vers. 13. de Pythonisa suscitante Samuelem, t. 1. p. 271. Vers. 14. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XI. Vers. 3. de Vnctione Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Vers. 4. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XII. Vers. 17. de David Authore Psalmorum, ibid. Vers. 17. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Vers. 25. usque ad finem, de Tribubus, in fine mundi salvandis, t. 2. p. 465. Cap. XIII. Vers. 6. de Arca Domini, t. 2. p. 338. Vers. 8. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XIV. Vers. 4. de Genealogia Christi ex David per Natham, vel Salomonem, t. 1. p. 356. Vers. 8. de Vnctione Regum, t. 1. p. 227. Cap. XV. Vers. 2. de Arca Testamenti, t. 2. p. 338. Vers. 14. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 16. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XVI. Vers. 1. de Arca Testamenti, t. 2. p. 338. Vers. 7. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 16. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 26. de firmamento, t. 1. p. 138. Cap. XVII. Vers. 12. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 13. de salute, & poenitentia Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 2. de annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. XVIII. Vers. 8. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 11. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XIX. Vers. 2. de David Authore Psalmorum, ibid. Cap. XX. Vers. 1. de David Au-

thore Psalmorum, ibid. Vers. 4. de insidijs in Bello, t. 1. p. 243. Cap. XXI. Vers. 8. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 29. de iuramento Josue cum Gabaonitis, t. 2. p. 200. Cap. XXII. Vers. 5. & 6. &c. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 10. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 19. de Arca Foederis, t. 2. p. 338. Cap. XXIII. Vers. 1. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 5. de Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 28. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 32. de Lege Veteri quaestiones variae, t. 1. p. 453. Cap. XXIV. Vers. 2. de Oleo Vnctionis Sacerdotum, t. 1. p. 227. Vers. 31. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XXV. Vers. 1. de David Authore Psalmorum, ibid. Vers. 6. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Cap. XXVI. Vers. 1. de Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 28. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 28. de suscitatione Samuelis, t. 1. p. 271. Cap. XXVII. Vers. 23. de firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 31. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XXVIII. Vers. 2. de Arca Foederis, t. 2. p. 338. Vers. 5. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 6. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Cap. XXIX. Vers. 1. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 2. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 9. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 19. de Lege Veteri quaestiones variae, t. 1. p. 428. & seq. Vers. 22. de Oleo Vnctionis Regum, & Sacerdotum, t. 1. pag. 227.

LIBER SECUNDUS PARALYP.

CAP. I. Vers. 1. de Salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 4. de Arca Foederis, t. 2. p. 338. Cap. II. Vers. 1. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 12. de Coelo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 12. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. III. Vers. 1. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 3. de salute, & poenitentia Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. IV. Vers. 8. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 6. de Sanctificatione legis antiquae, t. 1. p. 428. Vers. 22. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. V. Vers. 6. de Salute Salomonis, ibid. Vers. 7. de Arca Foederis, t. 2. p. 338.

EXCITATORIUS AD PRÆLEGENDUM

Fœderis, t. 2. p. 338. Vers. 10. de Arca Fœderis, ibid. Vers. 11. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 12. de Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 14. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Cap. VI. Vers. 5. de annis servitutis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 10. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 11. de Arca Fœderis, t. 2. p. 338. Vers. 16. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 18. de Cœlo Empyreo, & de Firmamento, t. 1. p. 121. Vers. 28. de Aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Vers. 33. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 36. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. VII. Vers. 2. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 6. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 19. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. VIII. Vers. 1. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 12. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 14. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. IX. Vers. 4. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 29. de salute, & pœnitentia Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. X. Vers. 6. de pœnitentia Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 16. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XI. Vers. 3. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. XII. Vers. 8. de annis servitutis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 9. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. XIII. Vers. 5. de Regno Christi, t. 2. p. 380. Vers. 13. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Vers. 18. de sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Cap. XV. Vers. 1. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 7. de sceptro Judæ, t. 1. p. 351. Vers. 11. de principatu Gedeonis, t. 1. p. 260. Cap. XV. Vers. 3. de lege mortua priusquam mortifera, t. 1. p. 462. Vers. 18. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Cap. XVI. Vers. 2. de Templo Domini, ibid. Vers. 9. de divulgatione Evangelij per totum Orbem, t. 1. p. 351. Vers. 14. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XVII. Vers. 9. de Lege Veteri quæstiones variae, t. 1. p. 453. & 428. Cap. XVIII. Vers. 1. de pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 18. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 18. de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 29. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Cap. XIX. Vers. 6. de resistentia Pauli, & reprehensibilitate Petri, t. 1. p. 491. Vers.

10. de tempore obligationis Legis Veteris, & de coactione Gentilium ad legalia, & alia quæstiones de lege, t. 1. p. 453. & p. 57. Cap. XX. Vers. 6. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 7. de Idolatria Abraham, t. 1. pag. 317. Vers. 9. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 10. de annis servitutis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 19. & 21. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 22. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Cap. XXI. Vers. 6. de pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 12. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XXII. Vers. 3. de pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 12. de Templo Domini, t. 2. pag. 220. Cap. XXIII. Vers. 6. de Templo Domini, ibid. Vers. 6. de iustificatione Legis Veteris, t. 1. p. 428. Vers. 11. de Unctione Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Cap. XXIV. Vers. 4. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 25. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XXV. Vers. 4. de lege variae quæstiones, t. 1. p. 453. 428. &c. Vers. 24. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Cap. XXVI. Vers. 16. de Templo Domini, ibid. Cap. XXVII. Vers. 3. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 9. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XXVIII. Vers. 1. de David Authore Psalmorum, ibid. Vers. 24. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Cap. XXIX. Vers. 2. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 13. de Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 16. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 23. & 25. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 26. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XXX. Vers. 1. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 6. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 8. de Sanctificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 2. de sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 25. de coactione Gentilium ad Legalia, t. 1. p. 517. Cap. XXXI. Vers. 3. de natura primidiei, t. 1. p. 129. Vers. 4. de tempore obligationis Veteris Legis, & alia de lege, t. 1. p. 453. Cap. XXXII. Vers. 30. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 31. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 228. Cap. XXXIII. Vers. 3. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Vers. 6. de Balaam falso Propheta, t. 2.

INDEX QUÆSTIONUM.

p. 343. Vers. 7. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 13. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Cap. XXXIV. Vers. 8. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 14. & 15. de Lege Veteri quæstiones variae, t. 1. p. 453. & sequentibus. Cap. XXXV. Vers. 3. de Arca Domini, t. 2. p. 338. Vers. 3. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 3. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 15. de Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XXXVI. Vers. 6. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 18. de Captivitate Babylonica, ibid.

LIBER PRIMUS ESDRÆ.

CAP. I. Vers. 3. de Templo Hierusalem, t. 2. p. 220. Vers. 7. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. II. Vers. 1. de Captivitate Babylonica, ibid. Vers. 41. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 68. de Templo Hierusalem, t. 2. p. 220. Cap. III. Vers. 10. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 225. Vers. 12. de Templo Zorobabelis, t. 2. p. 220. Cap. IV. Vers. 1. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 1. de Templo Zorobabelis, t. 2. p. 220. Cap. V. Vers. 2. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 13. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Cap. VI. Vers. 1. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 3. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 3. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Vers. 14. de initio Hebdomadam Danielis, ibid. Cap. VII. Vers. 6. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 10. de Lege Veteri quæstiones variae, t. 1. p. 453. Vers. 17. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Vers. 16. de Templo Zorobabelis, t. 2. p. 220. Cap. VIII. Vers. 1. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 2. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Vers. 17. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 20. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. IX. Vers. 4. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 9. de Templo Zorobabelis, t. 2. p. 220. Vers. 12. de Samsone cum alienigenis, t. 1. p. 266. Cap. X. Vers. 1. de Templo Zorobabelis, t. 2. p. 220. Vers. 2. de Samso-

ne cum alienigenis, t. 1. p. 266. Vers. 7. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288.

LIBER SECUNDUS ESDRÆ.

CAP. I. Vers. 1. de Captivitate Babylonica, ibid. t. 2. pag. 288. Vers. 7. de Lege Veteri quæstiones variae, t. 1. p. 453. Cap. II. Vers. 1. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Vers. 2. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Cap. III. Vers. 7. de iuramento Josue cum Gabaonitis, t. 2. p. 220. Vers. 15. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 27. de Templo Zorobabelis, t. 2. p. 220. Cap. IV. Vers. 4. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 8. de insidijs in bello, t. 2. p. 243. Cap. V. Vers. 14. de sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 14. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Cap. VI. Vers. 7. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 10. de Templo Hierosolymitano, ibid. Cap. VII. Vers. 1. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 6. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 7. de Templo Zorobabelis, t. 2. p. 220. Cap. VIII. Vers. 1. &c. de observatione Veteris Legis quæstiones variae, t. 1. p. 453. Vers. 17. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. IX. Vers. 1. &c. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 6. de Cælo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 6. de Firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 7. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 9. de annis servitutis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 10. de occisione Primogenitorum, t. 2. p. 260. Vers. 11. de spoliatione Ægyptiorum, t. 1. p. 193. Vers. 12. de columna ignis, & nubis, t. 2. p. 246. Vers. 13. &c. de Tabulis Legis, & Manaâ in Arca Fœderis, t. 1. p. 338. Vers. 29. de Lege Veteri quæstiones variae, t. 1. p. 453. Vers. 36. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. X. Vers. 28. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 29. de Lege Veteri quæstiones variae, t. 1. p. 453. & seqq. Vers. 30. de Samsone cum alienigenis, t. 1. p. 266. Vers. 31. de Templo Hierusalem, t. 1. p. 220. Cap. XI. Vers. 1. de Templo Hierusalem, ibid. Vers. 3. de salute Sa-

EXCITATORIUS AD PRÆLEGENDUM

Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 17. de Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XII. Vers. 1. de Templo Zorobabelis, t. 2. p. 220. Vers. 24. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 45. de David Authore Psalmorum, ibid. Cap. XIII. Vers. 1. de Lege Moysis quæstiones variæ, t. 1. p. 453. Vers. 2. de Balaam Propheta, t. 2. p. 343. Vers. 3. de Samione cum alienigenis, t. 1. p. 266. Vers. 6. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 6. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Vers. 11. de Templo Hierusalem, t. 2. p. 220. Vers. 26. de salute Salomonis, t. 1. pag. 286.

LIBER TOBIÆ.

CAP. I. Vers. 1. de sanitate Tobia, per medicamenta piscis, t. 1. p. 290. Vers. 6. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Cap. II. Vers. 1. de pisce Tobia, t. 1. p. 296. Cap. III. Vers. 1. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 8. de expulsiōe Dæmonis per piscem Tobia, t. 1. p. 296. Vers. 21. de raptibus D. Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 21. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Vers. 25. de Archangelis septem, t. 1. p. 308. Cap. IV. Vers. 1. de pisce Tobia, t. 1. p. 296. Vers. 6. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Cap. V. Vers. 6. de septem Archangelis, t. 1. p. 308. Vers. 20. de sanitate Tobia, t. 1. p. 296. Cap. VI. Vers. 2. de pisce Tobia, ibid. Vers. 16. de septem Archangelis, t. 1. p. 308. Cap. VII. Vers. 4. de sanitate Tobia, t. 1. p. 296. Vers. 12. de septem Archangelis, t. 1. p. 308. Vers. 15. de idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Cap. VIII. Vers. 3. de virtute piscis Tobia ad fugandos Dæmones, t. 1. p. 296. Vers. 3. de septem Archangelis, t. 1. p. 308. Cap. IX. Vers. 6. de septem Archangelis, ibid. Vers. 7. de sanitate Tobia virtute piscis, t. 1. p. 296. Cap. X. Vers. 1. de sanitate Tobia, ibid. Vers. 11. de septem Archangelis, t. 1. p. 308. Vers. 4. de felle piscis Tobia, t. 1. p. 296. Vers. 7. de septem Archangelis, t. 1. p. 308. Cap. XI. Vers. 3. de virtutibus piscis Tobia, t. 1. p. 296. Vers. 15. de septem Ar-

angelis, t. 1. p. 308. Cap. XII. Vers. 1. de Regno Temporalī Christi, t. 2. p. 380. Vers. 12. de Templo Hierusalem, t. 2. p. 220. Vers. 19. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XIII. Vers. 1. de sanitate Tobia, t. 1. p. 296. Vers. 7. de Templo Hierusalem, t. 2. pag. 220.

LIBER JUDITH.

CAP. I. Vers. 7. de Nabucho Rege Babylonis mutato in bestiam propter superbiam suam, t. 1. p. 339. Vers. 14. de Abrahamo, qui fuit in conuale mambre, an fuerit idolatra, t. 1. p. 317. Cap. II. Vers. 13. de superbia Nabuchodonosoris, & conversione in bestiam, t. 1. p. 339. Vers. 15. de iuramento Josue servandi Gabonitas, t. 2. p. 200. Cap. III. Vers. 2. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 10. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Cap. IV. Vers. 6. &c. de idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 9. de annis servitutis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 10. de Virgis Magorum, t. 2. p. 266. Vers. 22. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. V. Vers. 13. de Cælo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 15. de subcessiva mundi productione, t. 1. p. 153. Vers. 45. de Firmamento, t. 1. p. 138. Cap. VI. Vers. 29. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Cap. VII. Vers. 1. de principatu Gedeonis, t. 1. p. 260. Vers. 14. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 17. & &c. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Vers. 22. de idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 29. de carentia fomitis in Beata Virgine, t. 1. p. 420. Cap. VIII. Vers. 7. de columna nubis tenebrose, & illuminantis, t. 2. p. 246. Vers. 11. de Templo Hierusalem, t. 2. p. 220. Vers. 17. de Cælo Empyreo & de Firmamento, & de Aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 121. 138. & 146. Cap. IX. Vers. 4. de Voto Castitatis Beatæ Mariæ Virginis, t. 1. p. 409. Vers. 8. de Ascensu Beatæ Virginis Mariæ in Cælum, t. 2. p. 400. Cap. X. Vers. 4. de puncto, & hora Incarnationis Dominicæ, t. 1. p. 381. Vers. 19. de Regno Temporalī Bea-

INDEX QUESTIONUM.

ræ Mariæ Virginis, t. 2. p. 393. Cap. XII. Vers. 7. &c. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 17. de Voto Castitatis Beatæ Mariæ Virginis, t. 1. p. 409. Cap. XIII. Vers. 7. de puncto, & hora Incarnationis Dominicæ propter illa verba Ecclesiæ Beata est quæ credidisti quia perficientur in te, &c. t. 1. p. 484. Vers. 13. de puncto, & hora Incarnationis, ibid. Vers. 13. de Ascensu in Cœlum Beatæ Virginis Mariæ post mortem, t. 2. p. 400. Vers. 18. de Incarnatione Domini, t. 1. p. 381. Vers. 10. de Voto Castitatis Beatæ Mariæ Virginis, t. 1. p. 409. Vers. 23. de Regno Temporali Beatæ Mariæ Virginis, t. 2. p. 393. Vers. 32. de Beata Virgine unica filia Matris suæ, t. 2. p. 473. Cap. XIV. Vers. 6. de Circumcisione in remedium originalis. Vers. 16. de Imperio Temporali Beatæ Mariæ Virginis, t. 2. p. 393. Cap. XV. Vers. 10. de Imperio Temporali Beatæ Mariæ Virginis, ibid. Vers. 11. de Voto Castitatis Beatæ Mariæ Virginis, t. 1. p. 409. Cap. XVI. Vers. 22. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 210. Vers. 22. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 26. de Voto Castitatis Beatæ Mariæ Virginis, t. 1. p. 409.

LIBER ESTHER.

CAP. I. Vers. 10. de Matrimonio Rato inter B. V. Mariam, & S. Iosephum, t. 1. p. 365. Cap. II. Vers. 5. &c. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 17. de Imperio Temporali B. M. Virginis, t. 2. p. 393. Cap. III. Vers. 8. de simulatione cæremoniarum per Apostolos, t. 1. p. 480. Vers. 8. de Lege Veteri quæstiones variæ, t. 1. p. 453. Cap. IV. Vers. 8. de Imperio Temporali B. M. V. t. 2. p. 393. Vers. 2. de puncto atque hora Incarnationis Dominicæ, t. 1. p. 381. Cap. V. Vers. 3. de Imperio Temporali B. M. Virginis, t. 2. p. 393. Cap. VI. Vers. 2. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Vers. 13. de sceptro Judæ, t. 2. p. 391. Cap. VII. Vers. 7. de Imperio Temporali B. Mariæ, t. 2. p. 393. Cap. VIII. Vers. 11. de Judæis in fine salvandis,

t. 1. p. 465. Vers. 17. de fine Circumcisionis, t. 1. p. 50. Cap. IX. Vers. 28. de Circumcisione, t. 1. p. 447. & 50. Vers. 28. de Lege Quæstiones variæ, t. 1. p. 453. Vers. 29. de Imperio Temporali B. Mariæ V. t. 2. p. 393. Cap. VI. de prima luce, an fuerit solis, t. 1. p. 206. Vers. de Imperio Temporali B. Mariæ Virginis, t. 2. p. 393. Cap. XI. Vers. 4. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 11. de luce prima an ex ea factus sit Sol, t. 2. p. 206. Cap. XII. Vers. 2. de Hebdomadis Danielis finitis in Artaxerxe, t. 2. p. 388. Cap. XIII. Vers. 10. de Cœlo Empyreo, & de firmamento, t. 1. p. 121. & p. 138. Vers. 15. de Idolatria Abraham an fuerit, t. 1. p. 317. Vers. 16. de annis servitutis Ægypti, t. 1. p. 228. Cap. XIV. Vers. 1. de Imperio Temporali B. Mariæ Virginis, t. 2. p. 393. Vers. 11. de sceptro Judæ, t. 1. p. 351. Cap. XV. Vers. 5. &c. de B. V. Maria Domina Temporalis totius mundi, t. 2. p. 473. & 393. Cap. XVI. Vers. 13. de Imperio Temporalis B. M. Virginis, t. 2. p. 393.

LIBER JOB.

CAP. I. Vers. 5. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 16. de casu Stellarum, t. 1. p. 333. Cap. II. Vers. 3. de Sanctificatione Hieremie in utero, t. 1. p. 325. Vers. 12. de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 338. Cap. III. Vers. 4. de natura primi diei, t. 1. p. 129. Vers. 9. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Cap. IV. Vers. 18. de resistentia Angeli Persarum, t. 1. p. 345. Vers. 20. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Cap. V. Vers. 9. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 17. de resistentia Pauli in Petrum, & huius reprehensibilitate, t. 1. p. 491. Cap. VI. Vers. 4. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Cap. VII. Vers. 14. de Pythonisa suscitante Samuelem, t. 1. p. 271. Vers. 21. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 465. Cap. VIII. Vers. 8. de Genealogia Christi, & B. M. Virginis, t. 1. p. 386. Vers. 16. de luce Solis, seu prima luce mundi, t. 1. p. 206. Cap. IX. Vers. 7. de Casu Stellarum, t.

EXCITATORIVS AD PRÆLEGENDVM.

1. p. 313. Vers. 8. de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 13. de successiva productione mundi, t. 1. p. 153. Vers. 28. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Cap. X. Vers. 12. & 16. de Nabucho in bestiam converso, ibidem. Vers. 18. de Sanctificatione Jeremiæ in vtero, t. 1. p. 325. Vers. 21. de Omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Cap. XI. Vers. 8. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 12. Et reliquis de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Vers. 18. de Salute Nabuchi, t. 2. p. 310. Cap. XII. Vers. 7. de Balaam Propheta, t. 2. p. 343. Vers. 10. de pereuntibus in Diluvio, t. 1. p. 176. Vers. 15. de Aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Vers. 24. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Cap. XIII. Vers. 7. de Obstetricibus, an mentitæ sint? t. 2. p. 184. Vers. 15. de Resurrectione simultanea omnium, t. 2. p. 433. Cap. XIV. Vers. 1. de Omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Vers. 4. de Circumcisione in remedium originalis, t. 1. p. 212. Vers. 12. de Resurrectione omnium, t. 2. p. 433. Cap. XV. Vers. 12. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Vers. 15. de Resurrectione Sanctorum, & morte Christi, t. 1. p. 447. Vers. 9. de Falso Balaam benedicente loco maledictionis, t. 2. p. 343. Vers. 16. de Pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Cap. XVII. Vers. 1. & 2. de Sudore sanguineo, t. 2. p. 496. Vers. 12. de Resurrectione omnium, t. 2. p. 433. Cap. XVIII. Vers. 3. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Vers. 18. de Natura primi diei pro divisione lucis, & tenebrarum, t. 1. p. 129. Cap. XIX. Vers. 9. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Vers. 15. de Resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Vers. 27. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Cap. XX. Vers. 6. de Salute Nabuchi, t. 2. p. 310. Vers. 26. de Casu Stellarum, t. 1. p. 313. Cap. XXI. Vers. 19. de Pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 25. de Omnibus morituris, t. 2. p. 422. Cap. XXII. Vers. 2. de salute, & pœnitentia Salomonis, t. 1. p. 289. Vers. 12. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Vers. 14. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 15. de annis captivitatis Babylonicæ, t. 2. p. 288. Cap. XXIII. Vers. 9. de visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Vers. 10. de

Tobia sanato fele piscis, t. 1. p. 296. Vers. 16. de salute Nabuchi, t. 2. p. 310. Cap. XXIV. Vers. 1. de annis servitutis Egypti, t. 2. p. 228. Vers. 1. de annis captivitatis Babylonicæ, t. 2. pag. 288. Vers. 1. de annis Hebdomadarum Danielis, t. 1. p. 358. Vers. 23. de Pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Cap. XXV. Vers. 4. de Circumcisione in remedium originalis, t. 1. p. 212. Vers. 5. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Cap. XXVI. Vers. 8. de aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Vers. 10. de natura primi diei, & partitione lucis, & tenebrarum, t. 1. p. 129. & 206. Vers. 11. de Cœlo Empyreo, tom. 1. p. 121. Vers. 13. de Cœlis, & Firmamento, t. 1. pag. 138. Cap. XXVII. Vers. 6. de Sancto Tobia per ministerium Angeli, & piscis sanato, t. 1. p. 296. Vers. 8. de pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Cap. XXVIII. Vers. 11. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 25. de Aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Vers. 26. de pereuntibus in Diluvio, t. 1. p. 146. Vers. 28. de Sanctitate S. Josephi supra reliquos, t. 1. p. 387. Cap. XXIX. Vers. 7. Et reliquis de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 18. de B. V. Maria ascensura in Cœlum, t. 2. p. 400. Cap. XXX. Vers. 33. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Vers. 24. & 25. de Sancto Tobia per medicinam piscis sanato, t. 1. p. 296. Cap. XXXI. Vers. 1. de Voto Castitatis B. M. Virginis, t. 1. p. 409. Vers. 26. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Cap. XXXII. Vers. 21. de Resistentia Pauli in Petrum, t. 1. p. 491. Vers. 22. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Cap. XXXIII. Vers. 15. de Pythonia suscitante Samuelem, t. 1. p. 271. Vers. 26. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Vers. 26. de Raptibus Pauli, t. 2. p. 355. Cap. XXXIV. Vers. 15. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Vers. 15. de Sancto Joanne Evangelista adhuc vivente, t. 1. p. 351. Cap. XXXV. Vers. 5. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 15. de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 138. Cap. XXXVI. Vers. 4. de mendacio obstetricum Pharaonis, t. 2. p. 84. Vers. 24. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Vers. 7. de Aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Vers. 32. de luce primi, & quinti diei, t. 1. p. 129.

Cad.

INDEX QUÆSTIONUM

Cap. XXXVII. Vers. 3. de Firmamento Cœlorum, t. 1. p. 138. Vers. 15. de aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Vers. 18. de Fabrica firmamenti, t. 1. p. 138. Cap. XXXVIII. Vers. 4. de Tempore, quo creatus fuit mundus, t. 1. p. 159. Vers. 5. de successiva productione mundi, t. 1. p. 153. Vers. 12. de luce primi diei, t. 1. p. 129. & 206. Vers. 19. de natura primi diei, & divisione lucis, & tenebrarum, t. 1. p. 129. & 206. Vers. 28. de Aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Vers. 31. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Vers. 37. de Fabrica Cœlorum, & Firmamento, t. 1. p. 138. Cap. XXXIX. Vers. 10. de animalibus carnivoris, t. 2. p. 241. Vers. 3. de animalibus carnivoris, ibid. Cap. XL. Vers. 4. Et reliquis de Imperio Temporalis B. Mariæ Virginis, t. 2. p. 393. Vers. 4. Et reliquis de ascensu B. M. Virginis in Cœlum, t. 2. p. 400. Vers. 15. de animalibus carnivoris, t. 2. p. 241. Cap. XLI. Vers. 2. de licentia esus carnum ante Dilluvium, t. 1. p. 106. Vers. 15. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Vers. 24. & 25. de salute Nabuchi, ibid. Cap. XLII. Vers. 6. de pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 6. de pœnitentia Salomonis, t. 1. p. 286.

LIBER PSALMORUM.

N O T A.

IN HOC LIBRO SEMPER EX-
excitabilis è ad quevis Psalmum quæ-
tio nostra de Davide Authore Psal-
morum; sed insuper varietatis cau-
sa aliàs quæstiones appingemus, & in-
terdum illam ipsam de Davide adscri-
bemus ut quærantibus in promptu
addesse non desinat.

P Salm. I. Vers. 2. de Lege Veteri
Quæstiones variae, t. 1. p. 453. &c.
Vers. 5. de Resurrectione simultanea
omnium, t. 2. p. 433. Psalm. II. Vers.
4. de Cœlis, & Firmamento, t. 1. pag.
158. Vers. 6. de Regno Temporalis Chris-
ti, t. 2. p. 380. Psalm. III. Vers. 1. de
David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215.
Vers. 6. de Resurrectione simultanea om-
nium, t. 2. p. 433. Psalm. IV. Vers. 5.

de resistantia Pauli in Petrum, t. 1. p.
491. Vers. 6. & 7. de Apparitione Chris-
ti resurgentis B. M. Virginis, t. 2. p. 530.
Psalm. V. Vers. 8. de occisione Ægyptij
per Moysem, t. 2. p. 260. Vers. 8. de
Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 9.
de iuramento Josue cum Gabaonitis, t.
2. p. 200. Psalm. VI. Vers. 4. de Sudore
sanguineo, t. 2. p. 495. Vers. 7. de Pœ-
nitentia Salomonis, t. 1. p. 286. Psalm.
VII. Vers. 1. de David Authore Psalmo-
rum, t. 2. p. 215. Vers. 8. de Resurrectio-
ne simultanea omnium, t. 2. p. 433. Vers.
8. de Christo resurgente cum Sanctis, t.
2. p. 447. Psalm. VIII. Vers. 2. & 3. de
Cœlis, & firmamento, t. 1. p. 138. Vers.
4. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Psalm.
IX. Vers. 21. de Regno Temporalis Chris-
ti, t. 2. p. 380. Psalm. X. Vers. 5. de Cœ-
lo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 7. de casu
Stellarum, t. 1. p. 313. Psalm. XI. Vers.
1. de David Authore Psalmorum, t. 2.
p. 215. Vers. 2. de Balaam Propheta fal-
so, t. 2. p. 243. Psalm. XII. Vers. 1. & 2.
de salute Nabuchi, t. 2. p. 30. Psalm.
XIII. Vers. 3. de Cœlo Empyreo, t. 1. p.
121. Vers. 7. de Captivitate Babylonica,
t. 2. p. 288. Psalm. XIV. Vers. 1. de Cœ-
lo Empyreo, t. 1. pag. 121. Vers. 4. de
Obstetricibus à Deo præmiatis propter
timorem, t. 2. p. 184. Psalm. XV.
Vers. 9. & 10. de Resurrectione omnium,
t. 2. p. 433. Vers. 10. de Resurrectione
Christi, t. 2. p. 447. Psalm. XVI. Vers.
4. & 5. de Adventu Divi Pauli in Hispa-
niam, t. 2. p. 465. Vers. 15. de Rapti-
bus Div. Pauli, t. 2. p. 356. Psalm. XVII.
Vers. 7. de Templo Veteri, vel de Cœ-
lo Empyreo, t. 2. p. 220. & t. 1. p. 121.
Vers. 10. de puncto Incarnationis, t. 1. p.
40. Vers. 15. de casu Stellarum, t. 1. p.
313. Psalm. XVIII. Vers. 2. de Firma-
mento, t. 1. p. 138. Vers. 6. de Luce So-
lis quænam fuerit? t. 1. p. 256. Vers. 8.
de Lege Veteri quæstiones variae, t. 1. p.
453. &c. Psalm. XIX. Vers. 7. de Scep-
tro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 7. de Hebdo-
madis Danielis, t. 2. p. 358. Vers. 8. de
Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Psalm. XX.
Vers. 1. de Regno Temporalis Christi, t.
2. p. 380. Vers. 6. de Sanctitate S. Jose-
phi supra reliquos, t. 1. p. 387. Psalm.
XXI. Vers. 2. de Sudore sanguineo, t. 2.
p. 496. Vers. 11. de Sanctificatione Jere-
miæ in utero, t. 1. p. 325. Vers. 28. de
Reg-

EXCITATORIVS AD PRÆLEGENDVM.

Regno Temporalis Christi, t. 2. p. 380. Psalm. XXII. Vers. 4. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 6. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Psalm. XXIII. Vers. 1. de Davide Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 7. de Ascensu B. V. M. ante mortem Christi, t. 2. pag. 400. Psalm. XXIV. Vers. 10. & 11. de Pœnitentia Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 18. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Psalm. XXV. Vers. 2. de Voto Castitatis B. M. Virginis, t. 1. p. 409. Vers. 8. de Templo Legis Veteris, t. 2. p. 220. Psalm. XXVI. Vers. 4. de Templo Hierosolymitano, ibidem. Vers. 13. de Resurrectione simultanea omnium, t. 2. p. 433. Psalm. XXVII. Vers. 7. de Resurrectione omnium, ibidem. Vers. 9. de Regno Christi, tom. 2. p. 380. Psalm. XXVIII. Vers. 3. de aquis super Cœlestibus, tom. 1. p. 146. Vers. 10. de perentibus in Diluvio, t. 1. p. 176. Psalm. XXIX. Vers. 4. & 5. de Christo resurgente cum SS. suis, t. 2. p. 447. Vers. 10. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 442. Psalm. XXX. Vers. 7. de Balaam Propheta falso, t. 2. p. 343. Vers. 12. & 13. de amputatione auriculæ Malchi, tom. 1. p. 280. Psalm. XXXI. Vers. 1. de iustificatione veteris legis, t. 1. p. 428. Vers. 9. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. pag. 339. Psalm. XXXII. Vers. 1. de Sancto Josepho supra reliquos, t. 1. pag. 387. Vers. 6. de Cœlis, & firmamento, tom. 1. p. 138. Vers. 13. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Psalm. XXXIII. Vers. 8. de Angelo Persarum, t. 1. p. 345. Vers. 9. de Tobia sanato per piscem, t. 1. p. 296. Psalm. XXXIV. Vers. 5. de Angelo Persarum, t. 1. p. 345. Vers. 9. de carentia fomitis in B. V. Maria, t. 1. p. 420. Psalm. XXXV. Vers. 6. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 21. Vers. 10. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Psalm. XXXVI. Vers. 7. de salute Nabuchi, t. 2. p. 310. Vers. 26. de Tobia sanato per piscem, t. 1. p. 296. Vers. 31. de Lege Veteri quæstiones variae, t. 2. p. 453. &c. Psalm. XXXVII. Vers. 7. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Vers. 8. de Zelotypia S. Josephi, t. 1. p. 399. Psalm. XXXVIII. Vers. 10. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Vers. 14. de B. Virgine ascensura in Cœ-

lum si moreretur ante Christum, t. 1. p. 420. Psalm. XXXIX. Vers. 8. de puncto Incarnationis, ibidem. Vers. 11. de Jacobo fratre Domini, t. 2. p. 491. Psalm. XL. Vers. 10. de salute Salomonis, t. 1. pag. 286. Vers. 14. de Hebdomadis Danielis, tom. 2. pag. 358. Psalm. XLI. Vers. 3. de visione Divinæ Essentiæ, & de raptibus Pauli, t. 2. p. 250. & 356. Vers. 4. de Unica Magdalena, t. 2. pag. 512. Vers. 8. de aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Psalm. XLII. Vers. 1. de David Authore Psalmorum, tom. 2. p. 215. Vers. 3. de Stella apparente in Natalitio Domini, t. 2. p. 406. & t. 2. p. 414. Psalm. XLIII. Vers. 2. de Hebdomadis Danielis, tom. 2. pag. 358. Vers. 5. de septuaginta animabus ingressis Ægyptum, t. 2. p. 171. Psalm. XLIV. Vers. 7. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 21. Vers. 7. de Regno Temporalis Christi, t. 2. p. 380. Vers. 8. & 9. de Vnctionibus Domini, t. 2. p. 501. & 508. Vers. 10. de Imperio Temporalis B. Virginis, t. 2. p. 393. Vers. 14. de Voto Castitatis B. M. Virginis, t. 1. pag. 409. Psalm. XLV. Vers. 5. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Psalm. XLVI. Vers. 3. de Regno Christi, t. 2. p. 380. Vers. 9. Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Psalm. XLVII. Vers. 10. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 15. de Regno Christi, t. 2. p. 380. Psalm. XLVIII. Vers. 8. de fratribus Domini, t. 2. p. 480. Vers. 21. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Psalm. XLIX. Vers. 2. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 3. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Vers. 3. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Vers. 10. de animalibus carnivoris, t. 2. p. 241. Psalm. L. Vers. 3. de pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 7. de Circumcisione in remedium originalis, t. 1. p. 212. Vers. 12. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Psalm. LI. Vers. 3. de Nabucho in bestiam converso, ibid. Vers. 10. de S. Joanne adhuc vivente, t. 2. p. 427. Psalm. LII. Vers. 3. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 7. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Psalm. LIII. Vers. 1. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 8. de Voto Castitatis Beatæ Mariæ Virginis, t. 1. p. 409. Vers. 9. de Voto Jephthe, t. 2. p. 274. Psalm. LIV. Vers. 18. de natura primi diei, t. 1. p. 129. Vers.

Vers. 5. de Nabucho in bestiam con-
 verso, t. 1. p. 339. Psalm. LV. Vers.
 10. de pœnitentia Achab, t. 2. p. 315.
 Vers. 12. de Voto Castitatis B. M. Vir-
 ginis, t. 1. p. 409. Psalm. LVI. Vers. 4.
 de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 6.
 de Cœlis, & firmamento, t. 1. p. 138.
 Psalm. LVII. Vers. 4. de Sanctificatione
 Jeremiæ in utero, t. 1. p. 325. Vers. 11.
 de occisione primogenitorum, t. 2. pag.
 260. Psalm. LVIII. Vers. 1. de David
 Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers.
 14. de mendacio obstetricum, & libe-
 ratione seminis Jacob, t. 2. p. 184. Psalm.
 LIX. Vers. 13. Et reliquis de pereuntibus
 in Diluvio, t. 1. pag. 176. Vers. 10. de
 Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Psalm. LX.
 Vers. 5. Et reliquis de B. Virgine ascen-
 sura in Cœlum si moreretur ante Chris-
 tum, t. 2. p. 400. Vers. 9. de Voto Cas-
 titatis Deiparæ, tom. 1. p. 409. Psalm.
 LXI. Vers. 2. de carentia fomitis in B.
 Virgine, t. 1. p. 420. Vers. 13. de Re-
 surrectione simultanea omnium, t. 2. p.
 433. Psalm. LXII. Vers. 1. de David
 Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers.
 4. de salute Nabuchi, t. 2. p. 310. Psalm.
 LXIII. Vers. 6. de iuramento Josue cum
 Gabaonitis, t. 2. p. 220. Vers. 10. de suc-
 cessiva mundi productione, t. 1. p. 153.
 Psalm. LXIV. Vers. 2. de voto Jephthe,
 t. 2. p. 274. Psalm. LXV. Vers. 10. de
 Tobia per piscem sanato, t. 2. p. 296.
 Vers. 14. de voto Jephthe, t. 2. p. 274.
 Psalm. LXVI. Vers. 3. de Hebdomadis
 Danielis, tom. 2. pag. 358. Psalm.
 LXVII. Vers. 9. de aquis super Cœlesti-
 bus, t. 1. p. 146. Vers. 12. de Divulga-
 tione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 30.
 de Templi Hierosolymitano, t. 2. pag.
 220. Vers. 36. de Sanctitate Sancti Jo-
 sephi supra reliquos, t. 1. p. 387. Psalm.
 LXVIII. Vers. 3. de sudore sanguineo,
 t. 2. p. 496. Vers. 10. de resistantia Pau-
 li in Petrum, t. 1. p. 491. Vers. 22. de
 Circumcisione vsque ad mortem Chris-
 ti durante, t. 1. p. 447. Psalm. LXIX.
 Vers. 1. de David Authore Psalmorum,
 t. 2. p. 215. Vers. 4. de amputatione au-
 riculæ Maichi, t. 1. p. 280. Psalm. LXX.
 Vers. 6. de Sanctificatione Hieremiæ,
 in utero, t. 1. p. 325. Vers. 18. de ata-
 te Sancti Josephi in nuptijs, t. 1. p. 377.
 Psalm. LXXI. Vers. 1. de salute Salo-
 monis, t. 2. p. 286. Vers. 5. de Statione

Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Vers. 20. de
 David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215.
 Psalm. LXXII. Vers. 1. de Artificio Ja-
 cob, t. 2. p. 333. Vers. 9. de Nabucho
 in bestiam converso, t. 1. p. 339. Vers.
 28. de Unica Magdalena, t. 2. p. 512.
 Psalm. LXXIII. Vers. 7. de captivitate
 Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 12. de
 Circumcisione vsque ad mortem Chris-
 ti durante, t. 1. p. 447. Vers. 16. de na-
 tura primi diei, tom. 1. p. 129. Psalm.
 LXXIV. Vers. 3. de pereuntibus Dilu-
 vio, t. 1. p. 176. Psalm. LXXV. Vers.
 9. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers.
 10. de Resurrectione omnium simul.
 t. 2. p. 433. Vers. 12. de voto Jephthe,
 t. 2. p. 274. Psalm. LXXVI. Vers. 11. de
 Nabucho in bestiam converso, t. 1. p.
 339. Vers. 16. de annis servitutis Ægyp-
 ti, t. 2. p. 228. Vers. 26. de septuagin-
 ta animabus ingressis Ægyptum, t. 2.
 p. 173. Vers. 17. de aquis super Cœles-
 tibus, t. 1. p. 146. Psalm. LXXVII. Vers.
 1. de Lege veteri quæstiones variae, t.
 1. p. 453. &c. Vers. 12. de annis Ægyp-
 ti, t. 2. p. 228. Vers. 14. de Columna
 nubis, t. 2. p. 246. Vers. 24. de Mannâ
 in Arca Fœderis, t. 2. p. 338. Vers. 43.
 de Virgis Magorum, t. 2. p. 266. Vers.
 51. de occisione primogenitorum, t. 2.
 p. 260. Vers. 68. de Sceptro Judæ, t. 2.
 pag. 351. Psalm. LXXVIII. Vers. 1. de
 captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers.
 13. de Genealogia Christi, t. 1. p. 356.
 Psalm. LXXIX. Vers. 3. de puncto In-
 carnationis, t. 1. p. 381. Vers. 14. de
 animalibus carnivoris, t. 2. p. 241. Vers.
 15. de Judæis in fine salvandis, t. 2.
 p. 465. Psalm. LXXX. Vers. 6. de an-
 nis servitutibus Ægypti, t. 2. p. 228.
 Psalm. LXXXI. Vers. 1. de Authore
 Psalmorum, t. 2. pag. 215. Vers. 7. de
 omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422.
 Vers. 7. de Joanne adhuc vivente, t. 2.
 p. 427. Psalm. LXXXII. Vers. 5. de re-
 sistentia Angeli Persarum, t. 1. p. 345.
 Psalm. LXXXIII. Vers. 2. de raptibus
 Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 5. de Templo
 Hierosolymitano, t. 2. p. 210. Psalm.
 LXXXIV. Vers. 2. de Annis servitu-
 tis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 10. de
 Partu Elysabæthæ, t. 2. p. 492. Psalm.
 LXXXV. Vers. 11. de Adventu Pau-
 li in Hispaniam, t. 2. p. 465. Vers. 16.
 de Imperio temporali Christi Domini,
 tom.

EXCITATORIVS AD PRÆLEGENDVM.

t. 2. p. 380. Psalm. LXXXVI. Vers. 1. de Beata Virgine ingressura in Cœlum ante mortem Christi, t. 2. p. 400. Vers. 4. de captivitate Babylonica, t. 2. pag. 288. Psalm. LXXXVII. Vers. 11. de Pythonia suscitante Samuelem, t. 1. p. 271. Vers. 12. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Psalm. LXXXVIII. Vers. 12. de Cœlis, & firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 21. de Vnctione Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Vers. 28. de Regno Christi, t. 2. p. 380. Vers. 38. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Vers. 46. de Hebdomadis Danielis, abbreviatis, tom. 2. pag. 358. Vers. 49. de Sanct. Joanne Evangelista adhuc vivente, t. 2. p. 427. Psalm. LXXXIX. Vers. 1. de Genealogia Christi, t. 1. p. 356. Vers. 2. de tempore, quo creatus fuit mundus, & de successiva productione eius, t. 1. p. 159. & 153. Psalm. LXXXX. Vers. 11. de septem Archangelis, t. 1. p. 308. Vers. 16. de Joanne adhuc vivente, tom. 2. p. 427. Psalm. LXXXI. Vers. 11. de ætate Sanct. Josephi in nuptijs, t. 1. p. 377. Vers. 13. de Sanctitate Sanct. Josephi, t. 1. p. 387. Psalm. LXXXII. Vers. 1. de successiva productione mundi, t. 2. p. 153. Vers. 2. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Psalm. LXXXIII. Vers. 1. de occisione primogenitorum, t. 2. p. 260. Vers. 15. de spoliatione Ægyptiorum, t. 2. pag. 193. Psalm. LXXXIV. Vers. 5. de successiva productione mundi, t. 1. p. 153. Vers. 8. de tergiversatione Moylis, t. 2. p. 231. Psalm. LXXXV. Vers. 11. de Cœlis, & firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 13. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Psalm. LXXXVI. Vers. 4. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Vers. 8. de septem Archangelis, t. 1. p. 308. Vers. 8. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 11. de Stella Nativitatis Domini, t. 2. p. 406. Psalm. LXXXVII. Vers. 1. de Christo resurgente cum Sanctis suis, t. 2. p. 447. Vers. 2. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Vers. 6. de tergiversatione Moylis, t. 2. p. 231. Vers. 7. de Columna nobis, t. 2. p. 246. Vers. 7. de lege quæstiones variae, t. 1. p. 453. &c. Psalm. LXXXIX. Vers. 1. de Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 2. de raptibus Pauli, & de visione Divinæ Essentiae, t. 2. p. 356. & 250. Psalm. C. Vers. 2. de Voto Castitatis Beatæ Mariæ

Virginis, t. 1. p. 409. Vers. 6. de carentia totius in B. Virgine, t. 1. p. 420. Psalm. CI. Vers. 10. de poenitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 17. de Templo Zorobabelis, t. 2. p. 220. Vers. 20. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Psalm. CII. Vers. 7. de visione Divinæ Essentiae per Moysem, & de tergiversatione ipsius, t. 2. p. 250. & 231. Vers. 9. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 19. de Cœlo Empyreo, t. 1. pag. 121. Vers. 20. de septem Archangelis, t. 1. p. 308. Psalm. CIII. Vers. 3. de firmamento Cœlorum, t. 1. p. 138. Vers. 4. de septem Archangelis, tom. 1. p. 308. Vers. 6. de aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Vers. 19. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Vers. 20. de natura primi diei lucis, & tenebrarum, t. 1. p. 129. Vers. 21. de animalibus carnivoris, t. 2. p. 241. Psalm. CIV. Vers. 6. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 23. de septuaginta animabus ingressis Ægyptum, t. 2. p. 173. Vers. 26. de tergiversatione Moylis, t. 1. p. 231. Vers. 27. de Virgis Magorum, t. 2. p. 166. Vers. 36. de occisione primogenitorum, t. 2. p. 260. Vers. 38. de spoliatione Ægyptiorum, t. 2. p. 193. Psalm. CV. Vers. 7. de annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 16. de Moyse vidente Dominum, t. 2. p. 250. Psalm. CVI. Vers. 3. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Vers. 26. de Cœlis, & firmamento, t. 1. pag. 137. Psalm. CVII. Vers. 3. de Resurrectione Christi cum Sanctis suis, t. 2. p. 447. Vers. 10. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Psalm. CVIII. Vers. 4. de Moyse vidente Divinam Essentiam, t. 2. p. 250. Vers. 24. de Vnctionibus Domini, t. 2. p. 501. & 508. Psalm. CIX. Vers. 1. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 3. de Resurrectione Christi cum Sanctis suis, t. 2. p. 447. Psalm. CX. Vers. 4. de esu carniū ante Diluvium, t. 1. p. 166. Vers. 8. de Lege Veteri quæstiones variae, t. 1. p. 453. &c. Psalm. CXI. Vers. 3. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 4. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Psalm. CXII. Vers. 3. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Vers. 6. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Psalm. CXIII. Vers. 1. de tempore habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 16. de de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Psalm. CXIV. Vers. 8.

INDEX QUESTIONUM

de vnica Magdalena, t. 2. pag. 512. Vers. 9. de Joanne adhuc super vite, t. 2. p. 427. Psalm. CXV. Vers. 2. de rap-
tibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 8. de Vo-
to Castitatis Deiparæ, t. 1. p. 409. Psalm.
CXVI. Vers. 2. de abrogatione Præcep-
torum Moralium, t. 1. p. 437. Psalm.
CXVII. Vers. 17. de Joanne adhuc vi-
vente, t. 2. p. 427. Vers. 19. de Deipa-
ra ad Cælum ascendente, t. 2. p. 400.
Vers. 34. de Resurrectione Christi, t. 2.
p. 447. Psalm. CXVIII. Per totum Vers.
1. de Lege Domini quæstiones variæ, t.
1. p. 453, &c. Psalm. CXIX. Vers. 5.
de annis habitationis Ægypti, t. 2. p.
228. Psalm. CXX. Vers. 6. de statione
Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Psalm.
CXXI. Vers. 3. de Templo Hierosoly-
mitano, t. 2. p. 220. Psalm. CXXII.
Vers. 1. de Cælo Empyreo, & de Cœ-
lis, & firmamento, t. 1. p. 121. & p.
138. Psalm. CXXIII. Vers. 8. de Cælo
Empyreo, & de firmamento, & pro-
ductione mundi, t. 1. p. 121. & 138.
Psalm. CXXIV. Vers. 3. de annis habi-
tationis Ægypti, t. 2. p. 228. Psalm.
CXXV. Vers. 4. de captivitate Babylo-
nica, t. 2. p. 288. Psalm. CXXVI. Vers.
1. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p.
220. Psalm. CXXVII. Vers. 2. de Arti-
ficio Jacob, t. 2. p. 333. Psalm. CXXVIII.
Vers. 4. de Nabucho in bestiam conver-
so, t. 1. p. 339. Psalm. CXXIX. Vers.
1. de poenitentia Achab, t. 2. p. 315.
Psalm. CXXX. Vers. 3. de anno nati-
vitatibus Abraham, t. 1. p. 159. Psalm.
CXXXI. Vers. 1. de David Authore
Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 5. de Tem-
plo Hierusalem, t. 2. p. 220. Psalm. CXXXII.
Vers. 2. de Vnctionibus Domini, t. 2.
p. 501. & 508. Psalm. CXXXIII. Vers.
1. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Psalm.
CXXXIV. Vers. 4. de animabus Jacob
ingressis Ægyptum, t. 2. p. 173. Vers. 8.
de occisione primogenitorum, t. 2. p.
260. Psalm. CXXXV. Vers. 7. de sta-
tione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Vers.
10. de occisione primogenitorum, t. 1.
p. 260. Psalm. CXXXVI. Vers. 1. de
captivitate Babylonica, t. 1. p. 288. Psalm.
CXXXVII. Vers. 1. de septem Archan-
gelis, t. 1. p. 308. Psalm. CXXXVIII.
Vers. 8. de Cælo Empyreo, t. 1. p. 121.
Vers. 12. de natura primi diei lucis,
& tenebrarum, t. 1. p. 129. Psalm.

CXXXIX. Vers. 1. de David Authore
Psalmorum, t. 2. p. 215. Psalm. CXL.
Vers. 1. de poenitentia Achab, t. 2. p.
315. Psalm. CXLI. Vers. 8. de Joanne
evangelista adhuc vivente, t. 2. p. 427.
Psalm. CXLII. Vers. 2. de iustificatio-
ne Veteris Legis, t. 1. p. 428. Psalm.
CXLIII. Vers. 5. de puncto Incarnatio-
nis, t. 1. p. 410. Psalm. CXLIV. Vers.
4. de Genealogia Christi, t. 1. p. 356.
Vers. 13. de Regno temporali Christi
Domini, t. 2. p. 380. Psalm. CXLV.
Vers. 6. de Cælo Empyreo, & de Cœ-
lis, & firmamento, t. 1. p. 121. & 138.
Psalm. CXLVI. Vers. 4. de casu Stella-
rum, t. 1. p. 313. Psalm. CXLVII. Vers.
1. de Templo Hierosolymitano, t. 2.
p. 220. Psalm. CXLVIII. Vers. 2. de
septem Archangelis, t. 1. p. 308. Vers.
3. de statione Solis, & Lunæ, & de ca-
su stellarum, t. 1. p. 256. & 313. Vers.
4. de firmamento, & de aquis super Cœ-
lestibus, t. 1. p. 138. & 146. Psalm. CXLIX.
Vers. 5. de Sanctis cum Christo resur-
gentibus, t. 2. p. 447. Psalm. CL. Vers.
1. de Sancto Josepho supra reliquos Sanc-
tos, t. 1. p. 387.

LIBER PROVERBIORUM.

CAP. I. Vers. 1. de poenitentia, &
salute Salomonis, & de David Au-
thore Psalmorum, t. 1. p. 286. & t. 2.
p. 215. Vers. 13. de spoliatione Ægyp-
tiorum, t. 2. p. 193. Cap. II. Vers. 1.
de Lege Veteri quæstiones variæ, t. 1.
p. 453. &c. Vers. 16. de Samsone cum
alienigenis, t. 1. p. 266. Vers. 22. de
poenitentia Achab, t. 2. p. 315. Cap.
III. Vers. 1. de Lege Veteri quæstio-
nes variæ, t. 1. p. 453. &c. Vers. 8. de
sudore sanguineo, t. 2. p. 496. Vers.
11. &c. de poenitentia, & salute Salo-
monis, tom. 1. p. 286. Cap. IV. Vers.
4. de Lege Veteri quæstiones variæ, t.
1. pag. 453. &c. Vers. 18. de Stella
apparente in natalitio Domini, t. 2. p.
406. & 414. Cap. V. Vers. 20. de
Samsone cum alienigenis, tom. 1. p.
266. Vers. 22. de Nabucho in bes-
tiam converso, tom. 1. p. 339. Cap.
VI. Vers. 19. de obstetricibus in Ægyp-
to, t. 2. p. 184. Vers. 20. de Lege Vete-
ri quæstiones variæ, t. 1. p. 453. &c.
Cap.

EXCITATORIUM AD PRÆLEGENDUM.

Cap. VII. Vers. 1. de lege veteri quæstiones variæ, ibidem Vers. 21. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Cap. VIII. Vers. 15. de Regno temporali Christi Domini, & B. M. Virginis, t. 2. p. 380. Vers. 24. de B. Virgine filia vnica Matris suæ, t. 2. p. 473. Vers. 27. de Cœlis, & firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 28. de aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Cap. IX. Vers. 1. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 8. de pœnitentia Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. X. Vers. 3. de Artificio Jacob, & Vers. 22. t. 2. p. 333. Vers. 4. de obstetricibus Ægypti, t. 2. p. 184. Cap. XI. Vers. 8. de occisione Ægyptij per Moysem, t. 2. p. 260. Vers. 16. de ascensione Beatæ Mariæ Virginis in gloriam ante mortem filij, t. 2. p. 400. Cap. XII. Vers. 8. de resistentia Pauli in Petrum super doctrina, t. 1. p. 491. Vers. 27. de artificio Jacob, t. 2. p. 333. Cap. XIII. Vers. 12. de Hebdomadis Danielis vel captivitate Ægypti, vel Babylonica, t. 2. p. 358. 228. 288. Vers. 16. de Artificio Jacob, t. 2. p. 333. Cap. XIV. Vers. 10. de pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 12. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. XV. Vers. 11. de salute Nabuchi, t. 2. p. 310. Vers. 24. de salute Salomonis, tom. 1. p. 286. Cap. XVI. Vers. 10. de Propheta Balaam, t. 2. p. 343. Vers. 18. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Cap. XVII. Vers. 8. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Vers. 8. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Cap. XVIII. Vers. 12. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Vers. 13. de pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Cap. XIX. Vers. 5. de mendacio obstetricum, t. 2. pag. 184. Vers. 11. de adventu, & prædicatione Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 465. Cap. XX. Vers. 8. de Regno Christi, t. 2. p. 380. Vers. 18. de insidijs in bello, t. 1. pag. 243. Cap. XXI. Vers. 1. de aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Vers. 20. de Vnctionibus Domini, t. 2. p. 502. & 508. Cap. XXII. Vers. 4. de Matrimonio rato inter Deiparam, & Sanct. Josephum, t. 1. pag. 365. Vers. 11. de voto castitatis Deiparæ, t. 1. p. 409. Cap. XXIII. Vers. 23. de Balthasare filio Nabuchi, t. 2. p. 281. Vers. 27. de Samfone cum alienigenis, t. 1.

p. 266. Cap. XXIV. Vers. 5. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 465. Vers. 32. de pœnitentia Salomonis, t. 1. pag. 286. Cap. XXV. Vers. 1. de salute Salomonis, ibidem. Vers. 3. de Cœlo Empyreo, tom. 1. p. 121. Cap. XXVI. Vers. 3. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Vers. 28. de mendacio obstetricum, t. 2. p. 184. Cap. XXVII. Vers. 9. de Vnctionibus Domini, t. 2. p. 502. & 508. Vers. 20. de salute Nabuchi, & Salomonis, t. 2. p. 310. Cap. XXVIII. Vers. 7. de Balthasare filio Nabuchi, t. 2. p. 281. Vers. 12. de Christo resurgente cum Sanctis suis, t. 2. p. 447. Cap. XXIX. Vers. 2. de tergiversatione Moyfis, t. 1. p. 231. Vers. 18. de Balaam Propheta falso, t. 2. p. 343. Cap. XXX. Vers. 1. de visione Essentiæ Divinæ, t. 2. p. 250. Vers. 2. de pœnitentia Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. XXXI. Vers. 10. de vnica Magdalena, t. 2. p. 512. Vers. 25. de Beata Maria Virgine ascensura in gloriam ante mortem filij, t. 2. p. 400.

LIBER ECCLESIASTES.

CAP. I. Vers. 1. de David Authore Plalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 5. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Vers. 13. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. II. Per totum de pœnitentia, & salute Salomonis, t. 1. pag. 286. Cap. III. Vers. 1. de Cœlis, & firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 14. de successiva productione mundi, t. 1. p. 153. Cap. IV. Vers. 2. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Vers. 14. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Cap. V. Vers. 1. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 3. de voto Jephthe, t. 2. p. 274. Cap. VI. Vers. 4. de natura primi diei lucis, & tenebrarum, t. 1. p. 129. Vers. 5. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Cap. VII. Vers. 2. de Vnctionibus Domini, & de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 502. & 508. & 422. Vers. 21. de carentia fornicis in B. V. Maria, t. 1. p. 420. Cap. VIII. Vers. 2. de iuramento Josue cum Gabaonitis, t. 2. p. 200. Vers. 10. de pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Cap. IX. Vers.

INDEX QUESTIONUM

Verf. 1. de Sanctitate S. Iosephi super reliquos, t. 1. p. 387. Verf. 4. de Joanne adhuc superstite, t. 2. p. 427. Verf. 5. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Verf. 8. de Vnctionibus Domini, t. 2. p. 502. & 508. Cap. X. Verf. 1. de Vnctionibus Domini, ibidem. Verf. 4. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Cap. XI. Verf. 3. de aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Verf. 7. de statione Solis, t. 1. p. 256. Cap. XII. Verf. 2. de statione Solis, & Lunæ, ibidem. Verf. 2. de casu Stellarum, tom. 1. pag. 313.

CANTICA CANTICORUM.

CAP. I. Verf. 2. de Vnctionibus Domini, t. 2. p. 502. & 508. Verf. 7. de Genealogia B. M. Virginis, t. 1. p. 356. Cap. II. Verf. 2. de voto castitatis B. M. Virginis, t. 1. p. 409. Verf. 8. & seqq. de Christo resurgente, & primò apparente B. Virgini, t. 2. p. 530. Cap. III. Verf. 6. de B. Virgine ascensura in Cœlum ante mortem filij, t. 2. p. 400. Verf. 11. de salute Salomonis, t. 1. pag. 286. Cap. IV. Verf. 6. de natura primi diei, seu divisione lucis, & tenebrarum, t. 1. p. 129. Verf. 7. de carentia fomitis in B. Virgine, t. 1. p. 420. Verf. 8. de Virgine ascensura in Cœlum ante mortem filij, t. 2. p. 400. Verf. 13. de Paradyso, t. 2. p. 319. Verf. 8. de Imperio temporali B. M. Virginis, t. 2. p. 393. Verf. 12. de voto castitatis Deiparæ, t. 1. p. 409. Cap. V. Verf. 2. de voto castitatis Deiparæ, ibidem. Verf. 10. de puncto Incarnationis, vel de Christo resurgente cum Sanctis, t. 1. p. 420. & t. 2. p. 447. Cap. VI. Verf. 3. de B. Virgine ascensura in Cœlum, t. 2. p. 400. Verf. 8. de B. Virgine unica Matris suæ, t. 2. pag. 473. Cap. VII. Verf. 6. de voto castitatis B. M. Virginis, tom. 1. p. 409. Verf. 6. de carentia fomitis in B. M. Virgine, t. 1. pag. 420. Cap. VIII. Verf. 5. de B. Virgine ascensura in Cœlum ante mortem filij, t. 2. p. 400. Verf. 8. de B. Virgine filia unica Matris suæ, t. 2. p. 473.

LIBER SAPIENTIÆ.

CAP. I. Verf. 2. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Verf. 14. de successiva productione mundi, t. 1. p. 153. Cap. II. Verf. 1. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Verf. 11. de Circumcisione in remedium originalis, & aliæ quæstiones de lege veteri, t. 1. p. 212. Cap. III. Verf. 6. de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Verf. 8. de Regno temporali Christi, t. 2. p. 380. Cap. IV. Verf. 1. de voto castitatis B. M. Virginis, t. 1. p. 409. Verf. 8. de ætate S. Iosephi in nuptijs, t. 1. p. 377. Verf. 15. de gratia S. Iosephi supra reliquos, t. 1. p. 387. Cap. V. Verf. 1. & reliquis de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Verf. 22. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Cap. VI. Verf. 1. de Samsonе cum alienigenis, t. 1. p. 266. Verf. 21. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. VII. Verf. 7. de salute Salomonis, ibidem. Verf. 18. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Cap. VIII. Verf. 2. de Matrimonio rato inter Deiparam, & Sanct. Iosephum, t. 1. p. 365. Verf. 21. de pœnitentia, & salute Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. IX. Verf. 4. de salute Salomonis, ibid. Verf. 9. de successiva productione mundi, t. 2. p. 153. Verf. 17. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Cap. X. Verf. 2. de arbore scientiæ boni, & mali, & de præcepto non comedendi, t. 1. p. 166. Verf. 4. de pereuntibus Diluvio, t. 1. p. 166. Verf. 19. de spoliatione Ægyptiorum, t. 2. p. 193. Verf. 16. de Virgis Magorum, t. 2. p. 266. Verf. 17. de Columna ignis, & nubis, t. 2. p. 246. Cap. XI. Verf. 18. de productione successiva mundi, t. 1. p. 153. Verf. 21. de tempore, quo creatus fuit mundus, t. 1. p. 159. Cap. XII. Verf. 10. de pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Verf. 23. de salute Nabuchi, & conversione in bestiam, t. 1. p. 339. Cap. XIII. Verf. 2. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Verf. 2. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Verf. 18. de Pythonisa suscitante Samuelem, t. 1. p. 271. Cap. XIV. Verf. 6. de pereuntibus Diluvio, t. 1. p. 176. Verf. 13. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Cap. XV. Verf. 6. de Idolatria Abraham, ibidem. Verf. 3. de visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Cap. XVI.

EXCITATORIVS AD PRÆLEGENDVM.

XVI. Vers. 7. de Circumcisione usque ad mortem Christi durante, t. 1. p. 447. Vers. 13. & reliquis de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Vers. 20. de Manna an fuerit in Arca, t. 2. p. 338. **Cap. XVII.** Vers. 5. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Vers. 7. de Pythonisa succubante Samuelem, t. 1. p. 271. **Cap. XVIII.** Vers. 3. de columna ignis, & nubis, t. 2. p. 246. Vers. 5. de mendacio obstetricum, t. 2. p. 184. Vers. 10. & reliquis de occisione Primogenitorum, t. 2. p. 260. **Cap. XIX.** Vers. 6. de columna ignis, & nubis, t. 2. p. 246. Vers. 2. de spoliatione Ægyptiorum, t. 2. p. 193.

LIBER ECCLESIASTICI.

CAP. I. Vers. 2. de Aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Vers. 2. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 15. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. **Cap. II.** Vers. 20. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 21. de Lege Veteri, & eius terminatione quæstiones variae, t. 1. p. 453. &c. Vers. 22. de pœnitentia Achab, & Salomonis, t. 2. p. 315. & t. 1. p. 286. **Cap. III.** Vers. 3. de B. Virgine filia unica Matris suæ, t. 2. p. 473. Vers. 22. & 23. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. **Cap. IV.** Vers. 9. de Occisione Ægyptij, t. 2. p. 260. Vers. 28. de adventu, & prædicatione Pauli in Hispania, t. 2. p. 465. **Cap. V.** Vers. 8. de pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 12. de pœnitentia Salomonis, t. 1. p. 286. **Cap. VI.** Vers. 2. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Vers. 23. de Samson cum alienigenis, t. 1. p. 266. **Cap. VII.** Vers. 13. de mendacio obstetricum, t. 2. p. 184. Vers. 35. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. **Cap. VIII.** Vers. 11. de Jacobo Zebedæo, t. 2. p. 492. Vers. 21. & 22. de Samson cum alienigenis, t. 2. p. 266. **Cap. IX.** Vers. 2. de Samson cum alienigenis, ibid. Vers. 23. de abrogatione præceptorum moralium, t. 1. p. 437. **Cap. X.** Vers. 4. de principatu Gedeonis, t. 1. p. 260. Vers. 13. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. **Cap. XI.** Vers. 12. & 13. de gratia S. Josephi supra reliquos. Vers. 36. de Samson cum alienigenis, t. 1. p. 387. **Cap. XII.** Vers. 3. de pœnitentia Achab, t. 2. p. 315.

Vers. 10. de iuramento Josue cum Gabaonitis, t. 2. p. 200. **Cap. XIII.** Vers. 7. de Samson cum alienigenis, t. 1. p. 387. Vers. 31. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. **Cap. XIV.** Vers. 12. de Joanne Evangelista adhuc superstite, t. 2. p. 427. Vers. 18. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. **Cap. XV.** Vers. 2. de Beata Virgine castitatem vovente, t. 1. p. 409. Vers. 15. de Lege Veteri quæstiones variae, t. 1. p. 453. &c. **Cap. XVI.** Vers. 3. de Sancto Tobia sanato per piscem, t. 1. p. 296. Vers. 18. de Cœlo Empyreo, & de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 121. & 138. **Cap. XVII.** Vers. 10. de Lege Veteri quæstiones variae, t. 1. p. 453. &c. Vers. 21. de pœnitentia Achab, & Salomonis, t. 2. p. 315. & t. 1. p. 286. Vers. 30. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. **Cap. XVIII.** Vers. 1. de productione mundi successiva, t. 1. p. 153. Vers. 12. de pereuntibus Diluvio, t. 1. p. 76. Vers. 16. de natura primi diei, & divisione lucis, & tenebrarum, t. 1. p. 129. **Cap. XIX.** Vers. 2. de Samson cum alienigenis, t. 1. p. 266. Vers. 18. de reprehensione Pauli in Petrum, t. 1. p. 491. **Cap. XX.** Vers. 4. de resistentia Pauli in Petrum, ibid. Vers. 11. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. **Cap. XXI.** Vers. 1. de pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 5. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. **Cap. XXII.** Vers. 24. de salute Nabuchi, t. 2. p. 310. **Cap. XXIII.** Vers. 9. de iuramento Josue cum Gabaonitis, t. 2. p. 200. Vers. 29. quo tempore creatus sit mundus, t. 1. p. 152. **Cap. XXIV.** Vers. 5. de Beata Virgine Unigenita Matris suæ, t. 2. p. 473. Vers. 8. de Beata Virgine ascensura in Cœlum ante filij, t. 2. p. 400. Vers. 10. & 11. de Imperio temporali Deiparæ, t. 2. p. 393. Vers. 12. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 420. Vers. 21. de carentia fomitis in Deipara, ibid. Vers. 23. de Voto Castitatis Deiparæ, t. 1. p. 409. **Cap. XXV.** Vers. 6. de ætate S. Josephi in nuptijs, t. 1. p. 377. Vers. 11. de Matrimonio rato inter Deiparam, & S. Josephum, t. 1. p. 365. **Cap. XXVI.** Vers. 1. de Matrimonio rato inter S. Mariam, & Josephum, ibid. Vers. 9. de Zelotypia S. Josephi, t. 1. p. 399. Vers. 19. de Voto Castitatis Deiparæ, t. 1. p. 409. **Cap. XXVII.** Vers. 12. de statione Solis, & Lu-

INDEX QUÆSTIONUM

Lunæ, t. 1. p. 256. Vers. 15. de iuramento Josue, t. 2. p. 200. Cap. XXVIII. Vers. 9. de Testamento Veteri, & lege quæstiones variaz, t. 1. p. 453. &c. Cap. XXIX. Vers. 14. de Lege Veteri quæstiones variaz, ibid. Vers. 20. de Tobia sanato per piscem, & per Raphaelem provisum, t. 1. p. 296. Cap. XXX. Vers. 15. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 19. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Cap. XXXI. Vers. 2. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 239. Cap. XXXII. Vers. 14. de Voto Castitatis Deiparæ, t. 1. p. 409. Vers. 27. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Cap. XXXIII. Vers. 3. de Lege Veteri quæstiones variaz, t. 1. p. 453. Vers. 7. de natura primi diei, t. 1. p. 129. Vers. 17. de nativitate, & primogenitura Abraham, t. 1. p. 317. Cap. XXXIV. Vers. 3. de Pythonisa suscitante Samuelem, t. 1. p. 271. Vers. 4. de Propheta Balaam, t. 2. p. 343. Cap. XXXV. Vers. 1. & 2. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 6. & 7. de Lege Veteri quæstiones variaz, t. 1. p. 453. &c. Cap. XXXVI. Vers. 13. de Tribubus Jacob in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 17. de Joanne Evangelista adhuc vivente ad prædicandum, t. 2. p. 427. Cap. XXXVII. Vers. 15. de Sancto Tobia sanato per piscem, & per medium Raphaelis, t. 1. p. 296. Vers. 21. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Cap. XXXVIII. Vers. 7. de Vnctionibus Domini, t. 2. p. 502. & 508. Vers. 23. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Cap. XXXIX. Vers. 2. de Jacobo Zebedæo, t. 2. p. 492. Vers. 5. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 465. Vers. 19. de Voto Castitatis Deiparæ, t. 1. p. 409. Vers. 8. de pereuntibus diluvio, t. 1. p. 176. Cap. XL. Vers. 2. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Vers. 10. de pereuntibus diluvio, t. 1. p. 176. Vers. 15. de Balthasare filio Nabuchi, t. 2. p. 310. Vers. 19. de Voto Castitatis Deiparæ, t. 1. p. 409. Cap. XLI. Vers. 1. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Vers. 10. de Balthasare filio Nabuchi, t. 2. p. 281. Cap. XLII. Vers. 2. de Lege, & Testamento Veteri quæstiones variaz, t. 1. p. 453. &c. Vers. 17. de sanctitate S. Josephi supra reliquos, t. 1. p. 387. Cap. XLIII. Vers. 1. de Firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 2. &c. de

statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Vers. 10. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Vers. 12. de Arcu Iride, t. 1. p. 190. Vers. 22. de Aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Cap. XLIV. Vers. 6. de permanentia Paradysi, t. 2. p. 319. Vers. 19. de pereuntibus diluvio, t. 1. p. 176. Vers. 20. de Anno Nativitatis, & Primogenitura Abraham, & de Idolatria eiusdem, t. 1. p. 317. t. 2. p. 159. Vers. 21. de Circumcisione, t. 1. p. 212. & 447. Cap. XLV. Vers. 1. de tergiversatione Moyfis, t. 1. p. 231. Vers. 5. de Visione Divinæ Essentia per Moysen, t. 2. p. 250. Vers. 18. de Oleo Vnctionis Regum, t. 1. p. 227. Vers. 31. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XLVI. Vers. 4. de iuramento Josue cum Gabaonitis, t. 2. p. 200. Vers. 5. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Vers. 3. de Pythonisa suscitante Samuelem, t. 1. p. 271. Cap. XLVII. Vers. 11. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 20. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. XLVIII. Vers. 1. de Joanne Evangelista in fine mundi venturo, t. 2. p. 417. Vers. 5. de Pythonisa suscitante Samuelem, t. 1. p. 271. Vers. 8. de Vnctione Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Vers. 10. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 14. de Pythonisa suscitante Samuelem, t. 1. p. 271. Vers. 26. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Cap. XLIX. Vers. 6. de poenitentia Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 9. de Sanctificatione Hieremiæ in utero, t. 1. p. 325. Vers. 14. de Templo Zorobabelis, t. 2. p. 210. Vers. 18. de Samuele suscitato per Pythonisam, t. 1. p. 271. Cap. L. Vers. 1. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 6. de Stella apparente in Nativitate Domini, t. 2. p. 406. Vers. 20. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. LI. Vers. 19. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 6. de Idolatria Abraham, t. 1. pag. 317.

LIBER ISAIAE.

CAP. I. Vers. 3. de Stella apparente in Nativitate Domini, t. 2. p. 406. Vers. 6. de Circumcisione usque ad mortem Christi durante, t. 1. p. 447. Vers. 9. de Genealogia Christi, t. 1. p. 356. Cap.

EXCITATORIVS AD PRÆLEGENDVM.

Cap. II. Vers. 3. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 6. de Balaam Propheta, t. 2. p. 343. Cap. III. Vers. 2. de Balaam Propheta, ibid. Vers. 8. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. IV. Vers. 2. & 3. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 5. de columna ignis, & nubis, t. 2. p. 246. Cap. V. Vers. 7. de sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 13. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 24. de Lege Veteri quæstiones variae, t. 1. p. 453. &c. Cap. VI. Vers. 1. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 8. de prædicatione, & adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Cap. VII. Vers. 2. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 14. de Voto Castitatis Deiparæ, t. 1. p. 409. Vers. 14. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 420. Cap. VIII. Vers. 1. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 2. de partu Elisabeth, t. 2. p. 492. Vers. 14. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 19. de Pythonisa suscitante Samuelem, t. 1. p. 271. Cap. IX. Vers. 1. & 2. de Stella apparente in Nativitate Domini, t. 2. p. 406. Vers. 6. de puncto Incarnationis, & de Matrimonio rato inter Deiparam, & S. Josephum, t. 1. p. 365. Vers. 6. de Imperio Temporalis Christi Domini, t. 2. p. 380. Cap. X. Vers. 11. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 20. & 21. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Cap. XI. Vers. 1. de Beata Virgine Unigenita Matris suæ, t. 2. p. 473. Vers. 1. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 420. Vers. 10. de Resurrectione Christi cum sanctis suis, & de die, & hora resurrectionis, t. 2. p. 447. & 523. Vers. 12. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Cap. XII. Vers. 3. de Resurrectione Christi cum sanctis suis, t. 2. p. 447. Vers. 6. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 420. Cap. XIII. Vers. 9. de Judæis in fine mundi salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 10. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Vers. 19. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XIV. Vers. 1. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Vers. 12. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Vers. 22. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 2. de Samson cum alienigenis, t. 1. p. 266. Vers. 6. de animalibus carnivoris an olim herbis solummodo

do vescerentur? t. 2. p. 241. Cap. XVI. Vers. 1. de puncto incarnationis, t. 1. p. 420. Vers. 5. de Imperio Temporalis Christi Domini, t. 2. p. 380. Cap. XVII. Vers. 7. de penitentia Achab, & salute Nabuchi, & Salomonis, t. 2. p. 315. & 286. Vers. 14. de natura primi diei lucis, & tenebrarum, t. 1. p. 129. Cap. XVIII. Vers. 2. de prædicatione, & adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 4. de luce prima, an fuerit eadem cum luce Solis? t. 1. p. 206. Cap. XIX. Vers. 3. de annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 3. de Pythonisa suscitante Samuelem, t. 1. p. 271. Vers. 11. de Genealogia Christi, t. 1. p. 356. Cap. XX. Vers. 3. de annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. XXI. Vers. 4. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 11. & 12. de Resurrectione Christi cum sanctis, & de die, & hora resurrectionis, t. 2. p. 447. & 523. Cap. XXII. Vers. 15. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 5. de Imperio Christi, t. 2. p. 380. Cap. XXIII. Vers. 13. & reliquis de septuaginta annis captivitatis Babylonice, t. 2. p. 288. Cap. XXIV. Vers. 15. de adventu, & prædicatione Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 16. de Samione cum alienigenis, t. 1. p. 266. Vers. 18. de Aquis super Coelestibus, t. 1. p. 146. Vers. 23. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Cap. XXV. Vers. 8. de Resurrectione Christi cum sanctis suis, t. 2. p. 447. Vers. 9. de hora, & die resurrectionis, t. 2. p. 523. Cap. XXVI. Vers. 4. de sceptro Judæ, & Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 351. & 358. Vers. 9. de prima apparitione Christi resurgentis ad Matrem suam, t. 2. p. 530. Vers. 19. de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Cap. XXVII. Vers. 10. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 13. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Cap. XXVIII. Vers. 5. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 15. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Vers. 18. de Christo resurgente cum sanctis suis, t. 1. p. 447. Cap. XXIX. Vers. 1. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 6. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Vers. 11. & reliquis de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Cap. XXX. Vers. 2. de iuramento Josue, qui os Domini interrogavit, t. 2. p.

INDEX QUESTIONUM

200. Vers. 20. de lege mortua quoad institutionem, & mortifera, t. 1. p. 473. Vers. 26. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Vers. 29. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Cap. XXXI. Vers. 1. de septuaginta animabus ingressis Ægyptum, t. 2. p. 173. Vers. 5. de Templo Hierosolymitano, & annis captivitatis Babylonicæ, t. 2. p. 220. & 288. Cap. XXXII. Vers. 1. de Regno Christi, t. 2. p. 380. Vers. 17. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 311. Cap. XXXIII. Vers. 3. de resistantia Angeli Persarum, t. 1. p. 345. Vers. 7. de septem Archangelis, t. 1. p. 308. Vers. 20 & 21. de Gloria Templo Hierosolymitani, t. 2. p. 220. Cap. XXXIV. Vers. 2. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Vers. 4. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Cap. XXXV. Vers. 2. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Vers. 5. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Cap. XXXVI. Vers. 3. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 6. de annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. XXXVII. Vers. 14. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 20. de Regno Christi super omnia regna, t. 2. p. 380. Vers. 32. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 36. de Angelo Persarum, t. 1. p. 345. Cap. XXXVIII. Vers. 8. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Vers. 18. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Cap. XXXIX. Vers. 6. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XL. Vers. 3. de partu Elisabeth, t. 2. p. 492. Vers. 10. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Vers. 22. de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 138. Cap. XLI. Vers. 2. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Vers. 4. de Genealogia Christi, t. 1. p. 356. Vers. 8. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 14. de Tribubus Jacob in fine salvandis, t. 2. p. 465. Cap. XLII. Vers. 5. de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 12. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 21. de lege quæstiones variæ, t. 1. p. 453. Cap. XLIII. Vers. 3. de annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 9. de Tribubus in fine servandis, t. 2. p. 465. Vers. 14. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XLIV. Vers. 2. de Sanctificatione Hieremiæ in utero, t. 1. p. 325. Vers. 24. de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 28. de Captivitate Ba-

bylonica, t. 2. p. 288. Cap. XLV. Vers. 1. de Captivitate Babylonica, ibidem. Vers. 8. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Vers. 15. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Vers. 8. de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 138. Cap. XLVI. Vers. 3. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 13. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Cap. XLVII. Vers. 6. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 12. de Balaam Propheta falso, vel Pythonisa fuscitante Samuelem, t. 2. p. 343. vel t. 1. p. 271. Cap. XLVIII. Vers. 2. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 13. de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 20. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XLIX. Vers. 1. de partu Elisabeth, & Nativitate Baptistæ, t. 2. p. 492. Vers. 5. de Sanctificatione Hieremiæ in utero, t. 1. p. 325. Vers. 25. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. L. Vers. 1. de libello repudij, t. 1. p. 237. Vers. 3. de Cœlis, & Firmamento, & de casu Stellarum, t. 1. p. 138. & 313. Vers. 6. de duratione Circumcisionis usque ad Passionem, & Mortem Christi, t. 1. p. 447. Cap. LI. Vers. 2. de Idolatria Abraham, & Primogenitura ipsius, t. 1. p. 317. & t. 2. p. 159. Vers. 5. de sceptro Judæ, & Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 351. & 358. Cap. LII. Vers. 1. de Circumcisione in remedium originalis, t. 1. p. 212. Vers. 4. de annis captivitatis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 4. de septuaginta animabus ingressis Ægyptum, t. 2. p. 173. Vers. 6. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Vers. 7. de prædicatione, & adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Cap. LIII. Vers. 1. & reliquis de Circumcisione durante usque ad Passionem, & Mortem Christi, t. 1. p. 447. Vers. 8. de Genealogia Christi, t. 1. p. 356. Cap. LIV. Vers. 5. de Imperio Christi, t. 2. p. 380. Vers. 9. de pereuntibus Diluvio, t. 1. p. 176. Vers. 10. de Arcu Iride, t. 1. p. 190. Cap. LV. Vers. 3. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 7. de poenitentia Achab Nabuchi, & Salomonis, t. 2. p. 315. & t. 1. p. 286. Vers. 13. de Resurrectione Christi cum Sanctis suis, t. 2. p. 447. Cap. LVI. Vers. 1. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Vers. 4. de Voto Castitatis Deiparæ, t. 1. p. 109. Cap. LVII. Vers. 9. de Vnctionibus Domini, t. 2. p. 502. Vers. 15. de

EXCITATORIUS AD PRÆLEGENDUM.

de Nabucho in bestiam converso, & de salute ipsius, t. 1. p. 339. Cap. LVIII. Vers. 1. de Prædicatione Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 9. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Cap. LIX. Vers. 1. de poenitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 20. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Cap. LX. Vers. 2. de puncto Incarnationis, ibid. Vers. 6. de Stella ducente Magos ad præsepe, t. 2. p. 406. Vers. 9. de prædicatione, & adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Cap. LXI. Vers. 1. de Vnctionibus Domini, t. 2. p. 502. & 508. Vers. 1. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 10. de carentia fomitibus in B. Virgine, & Imperio temporali ipsius, t. 1. p. 420. & 393. Cap. LXII. Vers. 1. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Vers. 3. de Regno Christi, t. 2. p. 380. Vers. 5. de Matrimonio rato inter Deiparam, & S. Josephum, t. 1. p. 365. Vers. 11. de B. Virgine ascensura in Cœlum ante mortem filij, t. 2. p. 400. Cap. LXIII. Vers. 1. de Resurrectione Christi cum Sanctis suis, t. 2. p. 447. Vers. 11. de tergiversatione Moïsis, t. 1. p. 231. Vers. 15. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 16. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Cap. LXIV. Vers. 1. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Vers. 4. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 10. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. LXV. Vers. 1. de coactione Gentilium ad Legalia, t. 1. p. 517. Vers. 7. de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 138. Cap. LXVI. Vers. 1. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 6. de Templo Hierusalem, t. 2. p. 220. Vers. 15. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Vers. 18. de Judæis in fine salvandis, tom. 2. pag. 465. Vers. 19. de adventu, & prædicatione Pauli in Hispaniam, tom. 2. pag. 461.

LIBER HIEREMIÆ.

CAP. I. Vers. 3. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 5. de Sanctificatione Hieremiæ in utero, t. 1. p. 325. Cap. II. Vers. 4. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 6. de annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 8. de Propheta Balaam, t. 2. p. 343. Cap. III. Vers. 1. de libello repudij, t. 1. p. 237. Vers. 4. de Voto Castitatis Deiparæ, t. 1. p. 409.

Vers. 1. de Arca Testamenti, t. 2. p. 338. Vers. 17. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Cap. IV. Vers. 4. de Circumcisione in remedium originalis, t. 1. p. 212. Vers. 23. de Firmamento Cœlorum, & de prima luce, t. 1. p. 138. & 206. Cap. V. Vers. 20. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 30. de Propheta Balaam, t. 2. p. 343. Cap. VI. Vers. 4. de natura primi diei, t. 1. p. 119. Vers. 7. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. VII. Vers. 1. de Sanctificatione Hieremiæ in utero, t. 1. p. 325. Vers. 5. de Templo Hierusalem, t. 2. p. 220. Vers. 22. de annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. VIII. Vers. 2. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Vers. 4. de resurrectione simultanea omnium, t. 2. p. 433. Cap. IX. Vers. 1. de poenitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 6. de iuramento Josue cum Gabaonitis, t. 1. p. 200. Vers. 19. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. X. Vers. 2. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Vers. 11. de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 13. de Aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 46. Vers. 24. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Cap. XI. Vers. 5. de iuramento Josue cum Gabaonitis, t. 2. p. 200. Vers. 7. de annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 19. de Circumcisione usque ad Mortem Christi durante, t. 1. p. 447. Cap. XII. Vers. 14. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 16. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Vers. 19. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XIV. Vers. 1. de Hieremiæ Sanctificatione in utero, t. 1. p. 325. Vers. 8. de sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 14. de Propheta Balaam falso, t. 2. p. 343. Cap. XV. Vers. 1. de tergiversatione Moïsis, & Visione Essentiæ Divinæ, t. 1. p. 231. Vers. 2. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XVI. Vers. 14. de annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 16. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Cap. XVII. Vers. 15. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 27. de iustificatione Veteris Legis, & de abrogatione ipsius, t. 1. p. 428. Cap. XVIII. Vers. 2. de Sanctificatione Hieremiæ in utero, t. 1. p. 325. Vers. 18. de tempore deobligationis Veteris Legis, t. 1. p. 453. Cap. XIX. Vers. 8. de Captivitate Babylonica, t.

INDEX QUÆSTIONUM

2. p. 288. Vers. 14. de Sanctificatione Hieremix, t. 1. p. 325. Cap. XX. Vers. 3. de Sanctificatione Hieremix, ibid. Vers. 4. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XXI. Vers. 1. de Sanctificatione Hieremix, t. 1. p. 325. Vers. 7. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XXII. Vers. 8. de Captivitate Babylonica, ibid. Vers. 30. de sceptro Judæ, & de Genealogia Christi ex David, t. 2. p. 351. & t. 1. p. 356. Cap. XXIII. Vers. 5. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356. Vers. 6. de sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 7. de annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 21. de Propheta Balaam, t. 2. p. 343. Cap. XXIV. Vers. 1. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 3. de Sanctificatione Hieremix, t. 1. p. 325. Cap. XXV. Vers. 1. de Sanctificatione Hieremix, ibid. Vers. 9. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 30. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Cap. XXVI. Vers. 8. de Sanctificatione Hieremix, t. 1. p. 325. Vers. 18. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XXVII. Vers. 6. de Captivitate Babylonica, ibid. Vers. 7. de Balthasare filio Nabuchi, t. 2. p. 281. Cap. XXVIII. Vers. 5. de Sanctificatione Hieremix, t. 1. p. 325. Vers. 13. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XXIX. Vers. 1. de Sanctificatione Hieremix, t. 1. p. 325. Vers. 21. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XXX. Vers. 3. de Captivitate Babylonica, ibid. Vers. 11. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Cap. XXXI. Vers. 4. de termino Captivitatis Babylonice, t. 2. p. 288. Vers. 19. de pœnitentia Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 22. de puncto incarnationis, t. 1. p. 381. Vers. 32. de annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 288. Cap. XXXII. Vers. 1. de Sanctificatione Hieremix in utero, t. 1. p. 325. Vers. 3. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 17. de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 21. de Virgibus Magorum, t. 2. p. 206. Cap. XXXIII. Vers. 1. de Sanctificatione Hieremix in utero, t. 1. p. 325. Vers. 15. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356. Vers. 20. de natura primi diei, t. 1. p. 179. Vers. 22. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Cap. 34. Vers. 1. de Captivitate Babylonica, t. 2.

p. 288. Vers. 13. de annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. XXXV. Vers. 1. de Sanctificatione Hieremix in utero, t. 1. p. 325. Vers. 17. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XXXVI. Vers. 1. de Sanctificatione Hieremix, t. 1. p. 325. Vers. 4. de Lege Veteri quæstiones varix, t. 1. p. 453. Vers. 29. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XXXVII. Vers. 1. de Captivitate Babylonica, ibid. Vers. 15. de Sanctificatione Hieremix, t. 1. p. 325. Cap. XXXVIII. Vers. 1. de Hieremix Sanctificatione, ibid. Vers. 3. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XXXIX. Vers. 1. & 2. de Captivitate Babylonica, ibidem. Vers. 11. de Sanctificatione Hieremix, t. 1. p. 325. Cap. XL. Vers. 1. de Sanctificatione Hieremix, ibid. Vers. 7. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XLI. Vers. 2. de Captivitate Babylonica, ibid. Vers. 12. de Gabaonitis, & iuramento Josue cum ipsis, t. 2. p. 200. Cap. XLII. Vers. 2. de Hieremix Sanctificatione, t. 1. p. 325. Vers. 7. de septuaginta animabus ingressis Ægyptum, t. 2. p. 173. Cap. XLIII. Vers. 2. de Sanctificatione Hieremix, t. 1. p. 325. Vers. 10. & 11. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XLIV. Vers. 1. de Sanctificatione Hieremix Prophetæ, t. 1. p. 315. Vers. 1. de unica Magdalena, t. 2. p. 512. Vers. 6. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 19. de B. Virgine Regina temporali Cœli, & Terræ, t. 2. p. 393. Cap. XLV. Vers. 1. de Sanctificatione Hieremix in utero, t. 1. p. 325. Vers. 4. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XLVI. Vers. 1. de Sanctificatione Hieremix, t. 1. p. 325. Vers. 2. de Captivitate Babylonis, t. 2. p. 288. Vers. 14. de unica Magdalena, t. 2. p. 512. Cap. XLVII. Vers. 1. de Sanctificatione Hieremix, t. 1. p. 325. Cap. XLVIII. Vers. 37. de Samsonem sine viribus propter alienigenam, t. 1. p. 66. C. XLIX. Vers. 16. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Vers. 28. de captivitate Babylonica per Nabuchodonosorem, t. 2. p. 288. Vers. 34. de Sanctificatione Hieremix, t. 1. p. 315. Cap. L. Vers. 1. de Sanctificatione Hieremix Prophetæ, ibid. Vers. 2. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 46. de captivitate Babylonica, & liberatione Israel, ibidem. Cap. LI. Vers. 5. & 6. de Captivitate Babylonica, &

EXCITATORIUS AD PRÆLEGENDUM.

& liberatione Israelis, ibid. Vers. 48. de Coelis, & Firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 59. & 60. de Sanctificatione Hieremiæ, t. 1. p. 325. Cap. III. Vers. 1. & reliquis de Captivitate Babylonica, ibid.

LAMENTATIONES HIEREMIÆ.

CAP. I. Vers. 1. & reliquis de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. II. Vers. 5. de captivitate Babylonica, ibid. Vers. 6. de Templo Veteri, t. 2. p. 220. Cap. III. Vers. 23. & 24. de Sanctificatione Hieremiæ in utero, t. 1. p. 325. Vers. 50. de Coelis, & Firmamento, t. 1. p. 138. Cap. IV. Vers. 11. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 20. de Morte Christi termino Circumcisionis Veteris, & de Regno Christi super Orbem Terrarum, t. 1. p. 447. & t. 2. p. 380. Cap. V. Vers. 2. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 19. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356.

PROPHETIA BARUCH.

CAP. I. Vers. 9. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 11. de Balthasare filio Nabuchi, t. 2. p. 281. Vers. 19. de annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. II. Vers. 2. de visione Divinæ Essentiæ per Moysen quando Legem accepit, t. 2. p. 250. Vers. 11. de annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 21. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 26. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Cap. III. Vers. 8. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 24. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 34. de casu Stellarum, t. 2. p. 313. Vers. 38. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 420. Cap. IV. Vers. 1. de tempore obligationis Legis Veteris, t. 1. p. 453. Vers. 10. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 24. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. 36. de apparitione Stellæ in Oriente tempore Nativitatis Domini, t. 2. p. 406. Cap. V. Vers. 3. de apparitione Stellæ in Nativitate Domini, ibidem. Vers. 4. de Regno temporali Christi Domini, t. 2. p. 380. Cap. VI. Vers. 1. de Sanctificatione Hieremiæ, t. 1. p. 325. Vers. 1. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 6.

Angelo Persarum, t. 1. p. 345. Vers. 59. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Vers. 64. de casu Stellarum, t. 1. p. 313.

LIBER EZECHIELIS Prophetæ.

CAP. I. Vers. 1. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 1. de Coelis, & Firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 1. de Visione Divinæ Essentiæ, & de raptibus Pauli, t. 2. p. 350. & 356. Vers. 10. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 28. de Arcu Iræ, t. 1. p. 190. Cap. II. Vers. 1. de visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Vers. 9. de Libro veteris legis quæstiones variae, t. 1. p. 453. Cap. III. Vers. 3. de volumine veteris legis quæstiones variae, ibid. Vers. 11. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. IV. Vers. 7. de captivitate Babylonica, ibid. Vers. 14. de lege mortua quoad institutionem, & mortifera, & de lege mortua priusquam mortifera, t. 1. p. 473. & 462. Cap. V. Vers. 6. de iustificatione legis veteris, & aliæ quæstiones de ipsa, t. 1. p. 453. & c. Cap. VI. Vers. 7. de occisione primogenitorum, t. 2. p. 260. Vers. 9. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. VII. Vers. 2. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Vers. 27. de poenitentia Achab, & Salomonis, t. 2. p. 315. & t. 1. p. 286. C. VIII. V. 3. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. V. 4. de visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Cap. IX. Vers. 2. de septem Archangelis, t. 1. p. 308. Vers. 4. de salute Nabuchi, & Salomonis, t. 2. p. 310. & t. 1. p. 286. C. X. V. 1. de firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 14. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 18. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Cap. XI. Vers. 1. de raptibus Pauli, t. 1. p. 356. Vers. 16. de sanctificatione veteris legis, t. 1. p. 448. Vers. 17. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 24. de Captivitate Babylonica, t. 1. p. 288. Cap. XII. Vers. 3. de Captivitate Babylonica, ibid. Vers. 6. de Raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Cap. XIII. Vers. 3. de Propheta Balaam, t. 2. p. 343. Vers. 13. de pereuntibus diluvio, t. 1. p. 176. Cap. XIV. Vers. 7. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 20. de pereuntibus diluvio tempore Noe, tom. 1. pag. 176. Vers. 20. de Hebdomadis Danielis,

INDEX QUÆSTIONUM

e. 2. p. 358. Cap. XV. Vers. 8. de Captivitate
 Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. XVI. Vers.
 4. de Sanctificatione Veteris Legis, t. 1.
 p. 428. Cap. XVII. Vers. 12. de Captivitate
 Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 19. de iura-
 mento Josue cum Gabaonitis, t. 2. p. 200.
 Cap. XVIII. Vers. 19. de Circumcisione
 in remedium originalis, t. 1. p. 212. Vers.
 23. de poenitentia Nabuchi, & Salomo-
 nis, t. 2. p. 310 & t. 1. p. 286. Cap. XIX. Vers.
 9. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288.
 Cap. XX. Vers. 6. de annis Ægypti, t. 1. p.
 228. Vers. 11. de Lege Veteri quæstio-
 nes variae, t. 1. p. 453. & c. Cap. XXI. Vers.
 4. de pereuntibus Diluvio, t. 1. p. 176.
 Vers. 19. de Captivitate Babylonica, t. 2.
 p. 288. Vers. 27. de Hebdomadibus Da-
 nielis, t. 2. p. 358. Cap. XXII. Vers. 4.
 de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288.
 Vers. 26. de Lege Veteri quæstiones va-
 riæ, t. 1. p. 453. Cap. XXIII. Vers. 17.
 de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288.
 Vers. 41. de unguento Vnctionis Regum,
 & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Cap. XXIV.
 Vers. 2. de captivitate Babylonica, t. 2.
 p. 288. Cap. XXV. Vers. 3. de Captivitate
 Babylonica, ibidem. Cap. XXVI. Vers.
 7. de Captivitate Babylonica per Nabu-
 chodonosorem, ibid. Vers. 19. de aquis
 super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Cap. XXVII.
 Vers. 17. de Vnctionibus Domini, & de
 Oleo Vnctionis Regum, & Sacerdotum,
 t. 2. p. 502. & 508. & t. 1. p. 227. Cap.
 XXVIII. Vers. 2. de Nabucho in bestiam
 converso, t. 1. p. 339. Vers. 3. de Heb-
 domadis Danielis, t. 2. p. 358. Vers. 13. de
 perseverantia Paradysi, t. 2. p. 319. Vers.
 25. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465.
 Cap. XXIX. Vers. 3. de annis habitatio-
 nis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 18. & 19.
 de captivitate Babylonica per Nabucho-
 donosorem, t. 2. p. 288. Cap. XXX. Vers.
 19. de annis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 24.
 de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288.
 Cap. XXXI. Vers. 8. de permanentia
 Paradysi, t. 2. p. 319. Vers. 10. & reli-
 quis de Nabucho in bestiam converso,
 t. 1. p. 339. Cap. XXXII. Vers. 7. de
 Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 138.
 Vers. 7. de casu Stellarum, t. 1. p. 313.
 Vers. 7. de statione Solis, & Lunæ, t. 1.
 p. 256. Vers. 28. de Circumcisione, t. 1.
 p. 510. Cap. XXXIII. Vers. 11. de poeniten-
 tia Nabuchi, & Salomonis, t. 2. p. 310. & t.
 1. p. 286. Vers. 14. de poenitentia Achab, t.

2. p. 315. Vers. 24. de Nativitate Primoge-
 nitura Abraham, t. 1. p. 37. V. 28. de Cap-
 tivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap.
 XXXIV. Vers. 16. de coactione Gen-
 tilium ad Legalia, t. 1. p. 517. Vers. 23.
 de puncto Incarnationis, & Imperio
 Temporalis Christi Domini, t. 1. p. 381.
 & t. 2. p. 393. Cap. XXXV. Vers. 15.
 de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288.
 Cap. XXXVI. Vers. 3. de Captivitate
 Babylonica, ibid. Vers. 19. de Judæis
 in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 25.
 de tempore deobligationis Veteris Legis,
 & de coactione Gentilium baptizatorum
 ad Legalia, t. 1. p. 453. & 517. Cap.
 XXXVII. Vers. 7. de Pythonisa susci-
 tante Samuelem, t. 1. p. 271. Vers. 13.
 de resurrectione omnium simul, t. 2. p.
 433. Vers. 25. de David Authore Psal-
 morum, t. 2. p. 215. Cap. XXXVIII.
 Vers. 8. de Judæis in fine salvandis, t.
 p. 465. Vers. 13. de spoliatione Ægyp-
 tiorum, t. 2. p. 193. Cap. XXXIX. Vers.
 25. de Captivitate Babylonica, t. 2. p.
 288. Cap. XL. Vers. 2. de raptibus Pau-
 li, t. 2. p. 356. Vers. 28. de Templo
 Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Cap. XLI.
 Vers. 1. de Templo Hierosolymitano,
 ibid. Cap. XLII. Vers. 13. de Arca Do-
 mini, t. 2. p. 338. Vers. 13. de iustifica-
 tione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Cap.
 XLIII. Vers. 2. de Visione Divinæ Es-
 sentia, t. 1. p. 150. Vers. 4. de Templo
 Hierusalem, t. 1. p. 220. Vers. 5. de rap-
 tibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 19. de
 iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428.
 Cap. XLIV. Vers. 5. de simulatione cœ-
 remoniarum ab Apostolis, t. 1. p. 480.
 Vers. 9. de Circumcisione veteris legis, t.
 1. p. 447. Vers. 22. de libello repudii,
 t. 1. p. 237. Vers. 29. de iustificatione
 legis, t. 1. p. 428. Vers. 30. de Occisio-
 ne Primogenitorum, t. 2. p. 260. Cap.
 XLV. Vers. 17. de iustificatione Vete-
 ris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 21. de abro-
 gatione Veteris Legis, t. 1. p. 437. Cap.
 XLVI. Vers. 18. de poenitentia Achab
 pro vinea Nabot, t. 2. p. 315. Vers. 20.
 de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p.
 428. Cap. XLVII. Vers. 10. de pisce To-
 biæ, t. 1. p. 296. Vers. 13. de Tribubus
 Israel in fine salvandis, t. 2. p. 465. Cap.
 XLVIII. Vers. 22. & reliquis de Tribu-
 bus Israel in fine salvandis, ibid.

EXCITATORIVS AD PRÆLEGENDVM.

LIBER DANIELIS PROPHETÆ.

CAP. I. Vers. 1. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 12. & 13. de esu carniū ante dilluvium, t. 1. p. 166. Cap. II. Vers. 2. de Balaam vel de Pythonisa, t. 2. p. 343. vel t. 1. p. 271. Vers. 19. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Vers. 25. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. III. Vers. 1. de annis Captivitatis Babylonice, ibid. Vers. 35. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 38. de sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 53. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 56. de Firmamento Cœlorum, t. 1. p. 138. Vers. 60. de Aquis super Cœlestibus, t. 1. p. 146. Vers. 62. de statione Solis, & Lunæ, & de casu Stellarum, t. 1. p. 256. & 313. Vers. 71. de natura primi diei, t. 1. p. 129. Cap. IV. Vers. 5. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Vers. 22. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Vers. 33. de salute Nabuchi, t. 2. p. 310. Cap. V. Vers. 1. & 2. de Balthasare filio Nabuchi, t. 2. p. 281. Vers. 13. de Captivitate Babylonica, & Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 288. Vers. 21. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Cap. VI. Vers. 3. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Vers. 13. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. VII. Vers. 1. de Balthasare filio Nabuchi, t. 2. p. 281. Vers. 10. de septem Archangelis, t. 1. p. 308. Vers. 14. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 22. de Resurrectione Sanctorum cum Christo ad vitam immortalem, t. 2. p. 447. Cap. VIII. Vers. 1. de Balthasare filio Nabuchi, t. 2. p. 281. Vers. 15. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Vers. 16. de septem Archangelis, t. 2. p. 308. Cap. IX. Vers. 2. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 15. de annis captivitatis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 24. de septuaginta Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Cap. X. Vers. 13. de resistentia Angeli Persarum, t. 1. p. 345. Vers. 13. de septem Archangelis primis, t. 1. p. 308. Cap. XI. Vers. 33. de Adventu, & prædicatione D. Pauli in Hispaniam, & de divulgatione Evangelij, t. 2. p. 461. & t. 1. p. 351. Vers. 36. de Nabucho in

bestiam converso, t. 1. p. 331. Cap. XII. Vers. 1. de septem Archangelis, t. 1. p. 308. Vers. 2. de omnium resurrectione simul, t. 2. p. 423. Vers. 7. de septuaginta Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Cap. XIII. Vers. 1. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 23. de Voto Castitatis Deiparæ, t. 1. p. 409. Vers. 51. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Cap. XIV. Vers. 1. de Hebdomadis Danielis, ibid. Vers. 33. de Captivitate Babylonica, t. 2. p. 288.

LIBER OSEÆ PROPHETÆ.

CAP. I. Vers. 7. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Cap. II. Vers. 7. de libello repudij, t. 1. p. 217. Vers. 15. de annis servitutis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. III. Vers. 3. de Sceptro Judæ, & de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 351. & 358. Vers. 5. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Cap. IV. Vers. 5. de Balaam Propheta falso, t. 2. pag. 343. Vers. 15. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Cap. V. Vers. 14. de Sceptro Judæ, ibidem. Cap. VI. Vers. 3. de Resurrectione Christi cum Sanctis suis, t. 2. p. 447. Vers. 3. de die, & hora Resurrectionis Dominicæ, t. 2. p. 513. Vers. 11. de de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. VII. Vers. 7. & 9. de Sansone cum alienigenis, t. 1. p. 266. Vers. 16. de annis servitutis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. VIII. Vers. 5. de iustificatione Legis Veteris, t. 1. p. 428. Vers. 11. de Propheta Balaam, t. 2. p. 343. Cap. IX. Vers. 11. de Partu Elysaetheræ, t. 2. p. 492. Vers. 17. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. X. Vers. 12. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 11. de Artificio Jacob, t. 2. p. 333. Cap. XI. Vers. 1. de Matrimonio rato inter Deiparam, & Josephum, & de eorum cohabitatione, & nuptialibus ceremoniis, t. 1. p. 365. & 381. Vers. 12. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Cap. XII. Vers. 2. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 3. de visione immediata Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Vers. 12. de Artificio Jacob, t. 2. p. 333. Vers. 13. de tergiversatione Moylis, t. 1. p. 231. Cap. XIII. Vers. 4. de annis servitutis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 14. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 421. Cap.

INDEX QUÆSTIONUM

Cap. XIV. Vers. 2. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 6. de Voto Castitatis Deiparæ, tom. 1. p. 409. Vers. 6. de puncto Incarnationis, t. 1. pag. 381.

PROPHETIA JOEL.

CAP. I. Vers. 6. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 14. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Cap. II. Vers. 1. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Vers. 6. & 7. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 10. de statione Solis, & Lunæ, & de casu Stellarum, t. 1. p. 256. & 313. Vers. 22. de animalibus carnivoris, t. 2. p. 241. Vers. 28. & 29. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 31. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Cap. III. Vers. 1. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 2. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 12. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Vers. 15. de statione Solis, & Lunæ, & de casu Stellarum, t. 1. pag. 256. & 313.

PROPHETIA AMOS.

CAP. I. Vers. 2. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Vers. 8. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Cap. II. Vers. 5. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 10. de annis captivitatis Ægypti, t. 2. p. 228. Cap. III. Vers. 1. de annis servitutis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 13. de Judæis in fine salvandis, t. 2. pag. 465. Cap. IV. Vers. 5. de Voto Jephthæ, t. 2. p. 274. Vers. 10. de occisione primogenitorum, tom. 2. p. 260. Cap. V. Vers. 8. de natura primi diei, & divisione lucis, & tenebrarum, t. 1. pag. 129. Vers. 15. de septuaginta animabus ingressis Ægyptum, & de Judæis in fine salvandis, t. 2. pag. 173. & 455. Cap. VI. Vers. 5. de David Authore Psalmorum, tom. 2. p. 215. Vers. 7. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. VII. Vers. 2. de animabus Jacob ingressis Ægyptum, & de harum multiplicatione, t. 2. p. 173. Vers. 17. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 3. de Templo Domini, t. 2. p. 220.

Vers. 3. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Vers. 9. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Cap. VIII. Vers. 6. de Cælo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 7. de habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 8. de Tribubus in fine salvandis, tom. 2. pag. 465.

PROPHETIA ABDIÆ.

CAP. I. Vers. 10. de Artificio Jacobi contra vexationem Labaam, t. 2. p. 333. Vers. 17. de puncto Incarnationis Domini, t. 1. p. 381. Vers. 21. de Regno Christi, t. 2. p. 370.

PROPHETIA JONÆ.

CAP. I. Vers. 3. de tergiversatione Moyſis, t. 1. p. 231. Vers. 9. de Cælo Empyreo, t. 1. p. 121. Cap. II. Vers. 1. de Resurrectione Christi cum Sanctis suis, t. 2. p. 447. Vers. 1. de die, & hora Resurrectionis, t. 2. p. 523. Vers. 8. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Cap. III. Vers. 2. de Adventu, & prædicatione Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 6. de pœnitentia Achab, t. 2. p. 315. Cap. IV. Vers. 2. de tergiversatione Moyſis, t. 1. p. 231. Vers. 8. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256.

PROPHETIA MICHÆ.

CAP. I. Vers. 2. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 3. de Cælo Empyreo, & de puncto Incarnationis, t. 1. p. 121. & 381. Vers. 16. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. II. Vers. 4. de captivitate Babylonica, ibidem. Vers. 11. de Tribubus in fine salvandis, t. 2. p. 465. Cap. III. Vers. 6. de natura primi diei, seu divisione lucis, & tenebrarum, & de statione Solis, t. 1. p. 129. & 256. Vers. 12. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. IV. Vers. 2. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 10. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. V. Vers. 2. de puncto Incarnationis, & de Imperio Christi, t. 1. p. 381. & t. 2. p. 380. Vers. 3. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Cap. VI.

EXCITATORIUS AD PRÆLEGENDUM.

VI. Vers. 4. de annis servitutis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 5. de Balaam Prophe-
ta, t. 2. p. 343. Vers. 16. de pœnitentia
Achab, t. 2. p. 315. Cap. VII. Vers. 5.
de Samsonē cum alienigenis, t. 1. p. 266.
Vers. 13. de captivitate Babylonica, t.
2. p. 288. Vers. 25. de annis servitu-
tis Ægypti, t. 2. pag. 228. Vers. 18.
de Tribubus in fine salvandis, tom. 2.
pag. 465.

PROPHETIA NAHUM.

CAP. I. Vers. 8. de pereuntibus Di-
ludio, t. 1. p. 176. Vers. 15. de præ-
dicatione, & Adventu Pauli in Hispa-
niam, t. 2. p. 461. Cap. II. Vers. 6. de
Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220.
Vers. 7. de captivitate Babylonica, t. 2.
p. 288. Vers. 3. de omnibus in fine mo-
rituris, t. 2. p. 422. Vers. 10. de captivi-
tate Babylonica, t. 1. p. 288. Vers. 16.
de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Vers. 17.
de statione Solis, t. 1. p. 256.

PROPHETIA ABACUCH.

CAP. I. Vers. 4. de Lege Veteri quæ-
siones variae, t. 1. p. 453. Vers. 6.
de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288.
Cap. II. Vers. 1. & 2. de captibus Pauli,
t. 2. p. 356. Vers. 5. de omnibus in fine
morituris, t. 2. p. 422. Cap. III. Vers. 2.
& reliquis de puncto Incarnationis Do-
minicæ, t. 1. p. 381. Vers. 11. de statio-
ne Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Vers. 18.
& 19. de Resurrectione Christi cum
Sanctis suis, t. 2. p. 447.

PROPHETIA SOPHONIÆ.

CAP. I. Vers. 5. de casu Stellarum,
t. 1. p. 313. Vers. 15. de omni-
bus in fine morituris, t. 2. pag. 422.
Cap. II. Vers. 15. de captivitate Baby-
lonica, tom. 2. p. 288. Cap. III. Vers.
4. de Lege Veteri quæstiones variae,
t. 1. p. 453. Vers. 8. de Resurrectio-
ne omnium simul, t. 2. p. 447. Vers.
13. & 18. de Judæis in fine salvandis,
t. 2. p. 465.

* * *
* * *

PROPHETIA AGGÆI.

CAP. I. Vers. 1. de Templo Zoro-
babelis, t. 2. p. 220. Vers. 10. de
de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 138.
Cap. II. Vers. 6. de annis habitationis
Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 8. de puncto
Incarnationis, t. 1. p. 381. Vers. 8. de
Regno temporali Christi, t. 2. p. 380.
Vers. 10. de Templo Hierosolymita-
no reedificato per Zorobabelem, t.
2. pag. 220.

PROPHETIA ZACHARIÆ.

CAP. I. Vers. 6. de Lege Veteri quæ-
siones variae, t. 1. p. 453. Vers. 12.
de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288.
Cap. II. Vers. 3. de resistantia Angeli
Persarum, tom. 1. p. 345. Vers. 10. de
puncto Incarnationis Dominicæ, t. 1. p.
381. Vers. 12. de Sceptro Judæ, t. 2. p.
351. Cap. III. Vers. 8. de puncto Incar-
nationis Dominicæ, t. 1. p. 381. Vers.
8. de Stella in Oriente in Nativitate
Domini, t. 2. p. 406. Cap. IV. Vers. 1.
de Angelo Persarum, vel de septem Ar-
changelis, t. 1. p. 308. Vers. 9. de Tem-
plo Zorobabelis, t. 2. p. 220. Cap. V.
Vers. 5. de Angelis Persarum, vel de sep-
tem Archangelis, t. 1. p. 308. Vers. 9.
de Cœlo Empyreo, vel de Cœlis, & Fir-
mamento, t. 1. p. 121. Cap. VI. Vers.
10. de captivitate Babylonica t. 2. p. 288.
Vers. 12. de puncto Incarnationis, & de Ste-
lla Orientali, t. 1. p. 381. & t. 2. p. 406. Vers.
12. de Templo Domini, t. 2. pag. 220.
Cap. VII. Vers. 7. de captivitate Baby-
lonica, t. 2. p. 288. Vers. 3. de iustifi-
catione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Cap.
VIII. Vers. 3. de Templo Hierosolymi-
tano, t. 2. p. 220. Vers. 12. de puncto
Incarnationis, & Cœlis, & Firmamen-
to, t. 1. p. 381. & 138. Cap. IX. Vers.
7. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 9.
de Imperio temporali Christi Domini,
t. 2. p. 380. Cap. X. Vers. 6. de Scep-
tro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 6. de sep-
tuaginta animabus ingressis Ægyptum,
t. 2. p. 173. Cap. XI. Vers. 9. de omni-
bus in fine morituris, t. 2. p. 422. Vers.
12. de Circumcisione usque ad Passio-
nem, & Mortem Christi durante, t. 1.
p.

INDEX QUESTIONVM

p. 447. Cap. XII. Vers. 1. de Coelis, & Firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 10. de David Authore Psalmorum, & de Circumcisione vsque ad Mortem Christi durante, t. 2. p. 215. & t. 1. p. 447. Vers. 12. & 13. de Genealogia Christi ex David per Natham, & Salomonem, t. 1. p. 356. Cap. XIII. Vers. 1. de tempore deobligationis Legis Veteris, t. 1. p. 453. Vers. 6. & 7. de Circumcisione vsque ad mortem Christi durante, t. 1. p. 447. Cap. XIV. Vers. 1. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 7. de natura primi diei, & divisione lucis, & tenebrarum, t. 2. pag. 129. Vers. 9. de Regno temporali Christi, tom. 2. pag. 380.

PROPHETIA MALACHIAE.

CAP. I. Vers. 2. de Artificio Jacob, t. 2. p. 333. Vers. 11. de statione Solis, & Lunae, t. 1. p. 256. Cap. II. Vers. 7. de Lege Veteri quaestiones variae, t. 1. p. 429. & seqq. Vers. 9. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Cap. III. Vers. 1. de partu Elysaethae, t. 2. p. 492. Vers. 1. de puncto Incarnationis Domini, t. 1. p. 381. Cap. IV. Vers. 2. de puncto Incarnationis Domini, ibidem. Vers. 4. de visione Dei per Moysen, t. 2. p. 250. Vers. 4. de Lege Veteri quaestiones variae, t. 1. p. 453. Vers. 5. de Tribubus Israel in fine salvandis, tom. 2. pag. 465.

LIBER PRIMUS MACHABEORVM.

CAP. I. Vers. 23. de Templo Hierusalem, t. 2. p. 220. Vers. 29. de animabus Jacob ingressis Aegyptum, t. 2. p. 173. Vers. 51. de Circumcisione Legis Veteris, t. 1. p. 212. & 510. Vers. 60. de Lege Veteri quaestiones variae, t. 1. p. 429. & seqq. Cap. II. Vers. 11. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 31. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 37. de Caelo seu Firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 46. de Circumcisione Legis Veteris, t. 1. p. 212. Vers. 52. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 53. de animabus ingressis

Aegyptum, t. 2. p. 173. Vers. 56. de iuramento Josus cum Gabaonitis, t. 2. p. 200. Vers. 58. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 61. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Cap. III. Vers. 18. de Principatu Gedeonis, t. 1. p. 260. Vers. 48. de Lege Veteri quaestiones variae, t. 1. p. 429. & seqq. Cap. IV. Vers. 30. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 47. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 54. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. V. Vers. 2. de Artificio Jacob, t. 2. p. 333. Vers. 4. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Cap. VI. Vers. 4. de Tempore captivitatis Babylonicae, t. 2. p. 288. Vers. 7. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Cap. VII. Vers. 14. de Vnctione Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Vers. 30. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Vers. 36. de Templo Hierusalem, t. 2. p. 220. Cap. VIII. Vers. 3. de Adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 468. Cap. IX. Vers. 40. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Vers. 72. de captivitate Babylonica a similitudine, t. 2. p. 288. Cap. X. Vers. 14. de Lege Veteri quaestiones variae, t. 1. p. 429. & seqq. Vers. 43. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 68. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Cap. XI. Vers. 53. de insidijs in bello, ibidem. Vers. 69. de insidijs in bello, ibidem. Cap. XII. Vers. 9. de Lege Veteri quaestiones variae, t. 1. p. 429. & seqq. Vers. 21. de Nativitate, & primogenitura Abraham, & de Idolatria ipsius, t. 2. p. 159. & t. 1. p. 317. Vers. 46. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Cap. XIII. Vers. 17. de insidijs in bello, ibidem. Vers. 51. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. XIV. Vers. 15. de Templo Hierusalem, t. 2. pag. 220. Vers. 19. de Lege Veteri quaestiones variae, tom. 1. p. 429. & seqq. Cap. XV. Vers. 9. de Templo Hierusalem, tom. 2. p. 220. Vers. 21. de Lege Veteri quaestiones variae, tom. 1. p. 429. & seqq. Cap. XVI. Vers. 13. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Vers. 20. de Templo Hierusalem, t. 2. p. 220.

*** (SOS) ***
*** (X) ***

EXCITATORIVS AD PRÆLEGENDVM

LIBER SECUNDVS MACHABÆORVM.

CAP. I. Vers. 2. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 2. de Artificio Jacob, t. 1. p. 333. Vers. 10. de Vnctione Regum, & Sacerdotum, t. 1. pag. 217. Vers. 9. de tergiversatione Moylis, t. 1. p. 231. Cap. II. Vers. 1. de Sanctificatione Hieremias, t. 1. p. 325. Vers. 1. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 4. de Arca Læderis, t. 2. p. 338. Vers. 4. de visione Lei per Moysem, t. 2. p. 350. Vers. 12. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 13. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. III. Vers. 2. de Templo Hierusalem, tom. 2. pag. 220. Vers. 25. de Angelo Persarum, vel de septem Archangelis, t. 1. p. 345. & 508. Cap. IV. Vers. 14. de Templo Hierusalem, t. 2. pag. 220. Vers. 34. de insidijs in bello, t. 1. p. 243. Vers. 50. de insidijs in bello, ibidem. Cap. V. Vers. 7. de insidijs in bello, ibidem. Vers. 27. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Cap. VI. Vers. 10. de Circumcisione, t. 1. p. 212. & 510. Vers. 18. de vincitorum legalium, & totius legis veteris quæstiones variae, & de resistentia Pauli in Petrum, t. 1. p. 429. & 491. Vers. 25. de simulatione caeremoniarum ab Apostolis, t. 1. p. 480. Cap. VII. Vers. 1. de coactione Gentilium ad legalia, & aliarum quæstiones de lege veteri, t. 1. p. 517. & p. 419. Vers. 6. de Moyse an viderit Divinam Essentiam, t. 2. p. 250. Vers. 9. de Resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Cap. VIII. Vers. 2. de Templo Hierusalem, t. 2. p. 220. Vers. 10. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 3. de tempore obligationis legis veteris, t. 1. p. 453. Cap. IX. Vers. 11. de Nabucho in bestiam converso, t. 1. p. 339. Vers. 12. de salute Nabuchi, t. 2. p. 310. Cap. X. Vers. 1. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 1. de salute Salomonis sequentis aras alienigenarum, t. 1. p. 286. Cap. XI. Vers. 3. de Templo Hierusalem, t. 2. p. 220. Vers. 8. de Angelo Persarum, t. 1. p. 345. Vers. 31. de coactione Gentilium ad legalia,

lia, & tempore obligationis legis veteris, t. 1. p. 517. & 453. Cap. XII. Vers. 15. de iuramento Josue cum Gabaonitis, t. 2. p. 200. Vers. 38. de Paulo se purificante in Templo, & simulatione caeremoniarum ab Apostolis, t. 1. pag. 480. Vers. 44. de Resurrectione omnium simul, t. 2. pag. 433. Cap. XIII. Vers. 11. de Circumcisione, & lege veteri quæstiones variae, t. 1. p. 429. & seqq. Vers. 11. de Templo Hierusalem, tom. 2. p. 220. Cap. XIV. Vers. 4. de Templo Hierusalem, t. 2. p. 220. Vers. 37. de Voto Castitatis Deiparæ, t. 1. p. 409. Vers. 46. de Resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Cap. XV. Vers. 4. de Cælo Empyreo, tom. 1. p. 121. Vers. 9. de lege veteri quæstiones variae, t. 1. pag. 429. & seqq. Vers. 14. de Hieremias Sanctificatione, t. 1. p. 325. Vers. 18. de Templo Hierusalem, t. 2. pag. 220. Vers. 23. de Angelo Persarum congregiente cum Angelo Israel, t. 1. p. 345.

EVANGELIUM SECUNDUM Matthæum.

CAP. I. Vers. 1. de Genealogia Christi, t. 1. p. 356. Vers. 11. de captivitate Babylonica, t. 2. p. 288. Vers. 18. de Matrimonio rato Deiparæ cum Sancto Josepho, & de ætate huius, & de habitatione, & nuptialibus, t. 1. p. 365. & seqq. Vers. 19. de eximia gratia Sancti Josephi, t. 1. p. 387. Vers. 20. de Zelothypia Sancti Josephi, t. 1. p. 399. Cap. II. Vers. 2. de Stella apparente in Domini natalitio, t. 2. p. 406. Vers. 6. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Cap. III. Vers. 1. de partu Elysaetheræ, t. 2. p. 402. Vers. 6. de duratione legis veteris usque ad Joannem, t. 1. p. 447. Vers. 16. de Cælis, & Firmamento, tom. 1. pag. 138. Cap. IV. Vers. 5. de Templo Hierusalem, tom. 2. pag. 220. Vers. 10. de Imperio, & Regno Christi temporali, t. 2. pag. 380. Vers. 16. de Stella apparente in Nativitate Domini, tom. 2. pag. 406. Vers. 21. de Jacobo Zebedæo, tom. 2. pag. 419. Vers. 21. de Joanne Evangelista

INDEX QUÆSTIONUM

adhuc vivente, t. 2. p. 427. Cap. V. Vers. 17. de tempore deobligationis Veteris Legis, t. 1. p. 453. Vers. 31. de libello repudij, t. 1. p. 237. Cap. VI. Vers. 9. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 29. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. VII. Vers. 12. de Lege Veteri quæstiones variae, t. 1. p. 429. & seqq. Vers. 15. de Propheta Balaam an falsus fuerit, t. 2. p. 343. Cap. VIII. Vers. 11. de Abraham an fuerit idolatra, t. 1. p. 317. Vers. 11. de Jacob, & Artificio eius, t. 2. p. 333. Vers. 29. de puncto temporali Incarnationis Dominici, t. 1. p. 381. Cap. IX. Vers. 25. de Resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Vers. 27. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356. Vers. 38. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Cap. X. Vers. 3. de Jacobo Zebedæo, t. 2. p. 439. Vers. 3. de Joanne Evangelista adhuc vivente, t. 2. p. 427. Vers. 3. de Jacobo fratre Domini, t. 2. p. 484. Vers. 7. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Cap. XI. Vers. 2. de partu Elysbethæ, & de lege veteri durante usque ad Joannem, t. 2. p. 492. & t. 1. p. 447. Vers. 9. de Sanctificatione Hieremiæ in utero, t. 1. p. 325. Vers. 11. de gratia Sancti Josephi supra reliquos, t. 1. p. 387. Vers. 13. de duratione legis veteris usque ad Joannem, t. 1. p. 447. Vers. 27. de imperio temporali Christi Domini, t. 2. p. 180. Cap. XII. Vers. 6. de Templo Hierusalem, t. 2. p. 220. Vers. 23. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356. Vers. 40. de Resurrectione Christi cum Sanctis suis, t. 2. p. 447. Vers. 42. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 47. de fratribus Domini, t. 2. p. 480. Cap. XIII. Vers. 3. de Adventu, & prædicatione Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 41. de septem Archangelis, t. 1. p. 308. Vers. 55. de Sancto Josepho supra reliquos, t. 1. p. 387. Vers. 55. de fratribus Domini, & de Jacobo Alphæi, & de Voto Castitatis Deiparæ, t. 2. p. 480. & t. 1. p. 409. Cap. XIV. Vers. 2. de duratione legis veteris usque ad Joannem, t. 1. p. 447. Vers. 9. de iuramento Josue cum Gabaonitis, t. 2. p. 200. Vers. 32. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Cap. XV. Vers. 22. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356. Vers. 24. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Cap.

XVI. Vers. 1. & 2. &c. de Cœlo Empyreo, & de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 121. & p. 138. Vers. 4. de Resurrectione Domini, t. 2. p. 447. Vers. 14. de Sanctificatione Hieremiæ, t. 1. p. 325. Vers. 18. de Cepha veniente Antiochiam, t. 1. p. 486. Vers. 18. de resistantia Pauli in Petrum, t. 1. p. 491. Vers. 28. de Joanne Evangelista adhuc vivente, t. 2. p. 427. Cap. XVII. Vers. 3. de visione Dei per Moysen, t. 2. p. 250. Vers. 9. de Resurrectione Christi cum Sanctis suis, t. 2. p. 447. Vers. 11. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 22. de die, & hora Resurrectionis Domini, t. 2. p. 523. Cap. XVIII. Vers. 6. de coactione Gentilium ad legalia, & de resistantia Pauli in Petrum, t. 2. p. 517. & 491. Vers. 12. de poenitentia, & salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 14. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Cap. XIX. Vers. 3. de libello repudij, t. 1. p. 237. Vers. 5. & 12. de Matrimonio rato inter Josephum, & Deiparam, & de Voto Castitatis Deiparæ, t. 1. p. 365. & 505. Vers. 24. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 30. de tempore cessationis veteris legis, & inceptioe novæ legis, t. 1. p. 453. Cap. XX. Vers. 16. de cessatione veteris legis, & inceptioe novæ, & quando prima fuit mortua, & mortifera, t. 1. p. 462. Vers. 19. de Resurrectione Domini, t. 2. p. 447. Vers. 20. de Jacobo Zebedæo, t. 2. p. 439. Vers. 30. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356. Cap. XXI. Vers. 5. de Regno temporali Christi, t. 2. p. 180. Vers. 9. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356. Vers. 12. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 22. de ascensu B. Mariæ in Cœlum ante filij mortem propter suam fidem, & gratiam, t. 2. p. 400. Vers. 42. de lege mortua quoad institutionem, & mortifera, t. 1. p. 473. Cap. XXII. Vers. 2. de matrimonio rato inter Deiparam, & Sancti Josephum, & de habitatione, & nuptialibus cœremoniis, t. 1. p. 365. & 381. Vers. 17. de Regno Christi, t. 2. pag. 380. Vers. 30. & 31. de Resurrectione omnium simul, tom. 2. p. 433. Vers. 42. de Genealogia Christi ex David, t. 1. pag. 356. Cap. XXIII. Vers. 3. de simulatione cœremoniarum ab Apostolis, tom. 1. pag. 480. Vers.

EXCITATORIVS AD PRÆLEGENDVM.

Vers. 15. de Circumcisione ; & Lege
 quæstiones variæ , t. 1. p. 429. & seqq.
 Vers. 16. de Templo Hierosolymitano,
 t. 2. p. 220. Vers. 34. de Adventu in His-
 paniam Sancti Pauli scribæ in Lege doc-
 tissimi , t. 2. p. 461. Cap. XXIV. Vers.
 1. de Templo Hierusalem , t. 2. p. 220.
 Vers. 3. de omnibus in fine morituris, &
 de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 422.
 & 465. Vers. 14. de divulgatione Evan-
 gelij , t. 1. p. 351. Vers. 15. de Hebdo-
 madis Danielis , t. 2. p. 358. Vers. 29. de
 casu Stellarum , t. 1. p. 313. Vers. 35. de
 successiva productione mundi , t. 1. p.
 153. Vers. 39. de pereuntibus Diluvio,
 t. 1. p. 176. Cap. XXV. Vers. 10. de
 nuptijs castissimis seu matrimonio rato
 B. M. Virginis cum Sancto Josepho , t.
 1. p. 355. Vers. 31. de Judæis in fine
 salvandis, t. 2. p. 465. Cap. XXVI. Vers.
 6. de Vnctionibus Domini , t. 2. p. 502.
 & 508. Vers. 10. de Vnica Magdalena,
 t. 2. p. 512. Vers. 32. de Resurrectione
 Christi , t. 2. p. 447. Vers. 37. de sudore
 sanguineo , t. 2. p. 496. Vers. 37. de Ja-
 cobo Zebedæo , t. 2. p. 439. Vers. 51.
 de amputatione auriculæ Malchi , t. 1.
 p. 280. Vers. 61. de Templo Hieroso-
 lymitano , t. 2. p. 220. Cap. XXVII.
 Vers. 5. de Templo Hierusalem , ibid.
 Vers. 9. de Sanctificatione Hieremiæ
 in utero , t. 1. p. 325. Vers. 22. de Cir-
 cumcisione vsque ad Mortem Christi
 durante , t. 1. p. 447. Vers. 37. de Reg-
 no temporali Christi , t. 2. p. 380. Vers.
 52. de Resurrectione Christi cum Sanc-
 tis suis , t. 2. p. 447. Vers. 56. de Vni-
 ca Magdalena , & de Jacobo fratre Do-
 mini , t. 2. p. 512. & 484. Cap. XXVIII.
 Vers. 1. de Vnica Magdalena , t. 2. p.
 512. Vers. 1. de die , & hora Resurrec-
 tionis Dominicæ , t. 2. p. 523. Vers. 7.
 de Resurrectione Christi cum Sanctis
 suis , t. 2. p. 447. Vers. 18. de Regno tem-
 porali Christi , t. 2. p. 380.

EVANGELIUM SECUNDUM Marcum.

CAP. I. Vers. 1. de puncto Incarna-
 tionis Dominicæ , t. 1. p. 281. Vers.
 3. de partu Elyzabethæ , & de obliga-
 tione Veteris Legis vsque ad Joannem , t. 2.
 p. 491. & t. 1. p. 453. Vers. 19. de Jacobo Ze-

bedæo , t. 2. p. 439. Vers. 29. de Joanne
 Evangelista adhuc vivente , t. 2. p. 427.
 Vers. 44. de Lege mortua , & mortife-
 ra , t. 1. p. 473. Cap. II. Vers. 9. de iusti-
 ficatione Veteris Legis , t. 1. p. 428. Vers.
 25. de David Authore Psalmorum , t. 2.
 p. 215. Cap. III. Vers. 12. de puncto
 Incarnationis , t. 1. p. 281. Vers. 14. de
 divulgatione Evangelij , tom. 1. p. 351.
 Vers. 16. de Jacobo Zebedæo , t. 2. p.
 439. Vers. 18. de Jacobo Alphæi , t. 2.
 p. 484. Vers. 31. de fratribus Domini , t.
 2. p. 480. Cap. IV. Vers. 3. de Adventu,
 & prædicatione Pauli in Hispaniam , t.
 2. p. 461. Vers. 26. de Tempore de obli-
 gationis Veteris Legis , t. 1. p. 453. Cap.
 V. Vers. 7. de Genealogia Christi ex
 David , t. 1. p. 356. Vers. 37. de Petro re-
 prehenso à Paulo , & de Jacobo Zehe-
 dæo , & de Joanne super vivente , t. 1.
 p. 491. & t. 2. p. 439. & 427. Cap. VI.
 Vers. 3. de Fratribus Domini , & de Ja-
 cobo Alphæi , t. 2. p. 480. & 484. Vers.
 7. de divulgatione Evangelij , t. 1. p. 351.
 Vers. 24. de iuramento Josue cum Ga-
 baonitis , t. 2. p. 200. Cap. VII. Vers. 4.
 de Lege Veteri mortua , & mortifera , t.
 1. p. 473. Vers. 10. de Moyse vidente
 Divinam Essentiam , t. 2. p. 250. Cap.
 VIII. Vers. 11. de Coelis , & Firmamento,
 t. 1. p. 138. Vers. 28. de Lege Veteri vs-
 que ad Joannem duratura , t. 1. p. 453.
 Vers. 31. de Resurrectione Christi , t. 2. p.
 447. Vers. 33. de Petro reprehenso à
 Paulo , t. 1. p. 491. Vers. 39. de Joanne
 adhuc vivente , t. 2. p. 427. Cap. IX.
 Vers. 1. de Petro reprehenso à Paulo,
 vel de Jacobo Zebedæo , & de Joanne
 Evangelista adhuc vivente , t. 1. p. 491.
 t. 2. p. 427. & 439. Vers. 8. de Resurrec-
 tionem Christi , t. 2. p. 447. Vers. 11. de
 Judæis in fine salvandis , t. 2. p. 465. Vers.
 30. de die , & hora Resurrectionis , t. 2.
 p. 523. Vers. 41. de conatione Genti-
 lium ad legalia , & de Petro reprehenso à
 Paulo , t. 1. p. 517. & 491. Cap. X. Vers. 2. de
 libello repudij , t. 1. p. 237. Vers. 8. de Ma-
 trimonio rato inter Sancti Josephum , &
 Deiparam , t. 1. p. 365. Vers. 14. de lege
 mortua iam , & mortifera per adventum
 Baptismi , t. 1. p. 473. Vers. 27. de salute di-
 vitis Salomonis , t. 1. p. 286. Vers. 31. de ab-
 rogatione veteris legis , t. 1. p. 427. Vers. 31.
 de resurrectione Christi , t. 2. p. 447. Vers. 48.
 de Genealogia Christi ex David , t. 1. p. 356.

INDEX QUÆSTIONUM

Cap. XI. Vers. 2. de Dominio, & Regno temporali Christi Domini, t. 2. p. 380. Vers. 10. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356. Vers. 15. de Templo veteri, t. 2. p. 220. Cap. XII. Vers. 6. de puncto Incarnationis Dominicæ, t. 1. p. 381. Vers. 10. de Circumcisione vsque ad mortem Christi durante, t. 1. p. 447. Vers. 17. de Regno temporali Christi Domini, t. 2. p. 380. Vers. 35. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356. Cap. XIII. Vers. 1. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 10. de divulgatione Evangelij, tom. 1. p. 351. Vers. 14. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Vers. 25. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Vers. 27. de septem Archangelis, t. 1. p. 308. Cap. XIV. Vers. 3. de Vnica Magdalena, t. 2. p. 512. Vers. 3. de Vnctionibus Domini, t. 2. p. 502. & 508. Vers. 22. de lege mortua, & mortifera per adventum novæ legis, & Sacrificij, t. 1. p. 462. Vers. 29. de amputatione auriculæ Malchi, t. 1. p. 280. Vers. 36. de sudore sanguineo, t. 2. pag. 496. Vers. 9. & 58. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Cap. XV. Vers. 2. de Regno Temporali Christi, t. 2. p. 380. Vers. 29. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 40. de Vnica Magdalena, & de Jacobo fratre Domini, t. 2. p. 512. & 484. Cap. XVI. Vers. 1. de die, & hora Resurrectionis Dominicæ, t. 2. p. 523. Vers. 1. de Vnica Magdalena, t. 2. p. 512. Vers. 9. de prima apparitione Christi resurgentis facta Matri suæ, t. 2. p. 530. Vers. 15. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351.

EVANGELIUM SECUNDUM Lucam.

CAP. I. Vers. 9. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 15. de Sanctificatione Hieremiæ in utero, tom. 1. p. 325. Vers. 7. de Matrimonio rato, & de habitatione, & nuptialibus cœremonijs inter Deiparam, & Sanct. Josephum, t. 1. p. 305. & 381. Vers. 27. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356. Vers. 28. de puncto Incarnationis Dominicæ, t. 1. pag. 381. Vers. 34. de Voto Castitatis Deiparæ, & de carentia fomitibus, t. 1. p. 409. & 420. Vers. 56. de partu

Elyfabethæ, t. 2. p. 492. Vers. 80. de duratione Legis Veteris vsque ad Joannem, t. 1. p. 453. Cap. II. Vers. 4. de gratia Sanct. Josephi supra reliquos, t. 1. p. 387. Vers. 5. de Zelothypia Sanct. Josephi, t. 1. p. 399. Vers. 21. de Circumcisione Legis Veteris, t. 1. p. 212. & 510. Vers. 37. de Templo, t. 2. p. 220. Cap. III. Vers. 3. de Lege Veteri duratura vsque ad Joannem, t. 1. p. 453. Vers. 8. de Nativitate, & primogenitura Abraham, & an fuisset Idolatra, t. 2. p. 159. & t. 1. p. 317. Vers. 21. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 23. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356. Vers. 36. de secundo Cainam, t. 1. p. 195. Cap. IV. Vers. 5. de Regno Temporali Christi per totum Orbem, t. 2. p. 380. Vers. 9. de Templo, t. 2. p. 220. Vers. 22. de gratia Sanct. Josephi supra reliquos, t. 1. pag. 387. Cap. V. Vers. 8. de resistantia Pauli in Petrum, t. 1. p. 491. Vers. 10. de Jacobo Zebedæo, & de Joanne Evangelista adhuc vivente, t. 2. p. 439. & 427. Cap. VI. Vers. 4. de Templo Domini, t. 2. p. 220. Vers. 13. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 14. de Jacobo Zebedæo, & Joanne adhuc vivente, t. 2. p. 439. & 427. Vers. 15. de Jacobo Alphæi, & de fratribus Domini, t. 2. p. 484. & 480. Cap. VII. Vers. 16. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Vers. 19. de Lege Veteri duratura vsque ad Joannem, t. 1. p. 453. Vers. 28. de gratia Sanct. Josephi supra Baptistam, & reliquos Sanctos, t. 1. p. 387. Vers. 37. de Vnica Magdalena, t. 2. p. 512. Vers. 38. de Vnctionibus Domini, t. 2. p. 502. & 508. Cap. VIII. Vers. 2. de Vnica Magdalena, t. 2. p. 512. Vers. 5. de Adventu Pauli, & prædicatione in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 20. de fratribus Domini, t. 2. p. 480. Vers. 50. de Petro reprehenso à Paulo, & de Jacobo Zebedæo, & de Joanne adhuc vivente, t. 1. p. 491. & t. 2. p. 439. & 427. Cap. IX. Vers. 1. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 19. de Lege Veteri durante vsque ad Joannem, t. 1. p. 453. Vers. 22. de Resurrectione Christi cum Sanctis suis, & de die, & hora Resurrectionis Dominicæ, t. 2. p. 523. & seqq. Vers. 27. de Joanne adhuc vivente, t. 2. p. 427. Vers. 28. de Jacobo Zebedæo, t. 2. p. 439. Cap.

EXCITATORIVS AD PRÆLEGENDVM.

Cap. X. Vers. 1. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 21. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 39. de vnica Magdalena, t. 2. p. 512. Vers. 42. de Beata Virgine ascensura in Cœlum ante mortem Christi, t. 2. p. 400. Cap. XI. Vers. 1. de lege veteri duratura vsque ad Joannem, t. 1. p. 453. Vers. 29. de Resurrectione Christi tertia die, t. 2. p. 523. Vers. 31. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 50. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Cap. XII. Vers. 14. de Regno, & Dominio temporali Christi Domini, t. 2. p. 380. Vers. 27. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 35. de carentia fomitis in B. Virgine Maria, t. . p. 420. Vers. 40. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Cap. XIII. Vers. 5. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 16. de Abraham an fuerit Idolatra aliquando, t. 1. p. 317. Vers. 30. de Lege Veteri mortua, & mortifera adveniente Evangelio, t. 1. p. 473. Cap. XIV. Vers. 14. de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Vers. 24. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Cap. XV. Vers. 7. de poenitentia Salomonis, t. 2. p. 286. Vers. 32. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Cap. XVI. Vers. 16. de Lege Veteri duratura vsque ad Joannem, t. 1. p. 453. Vers. 17. de Lege Veteri quæstiones variae, t. 1. p. 429. & seqq. Vers. 18. de libello repudij, t. 1. p. 237. Vers. 31. de adventu, & prædicatione Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Cap. XVII. Vers. 3. de reprehensione Pauli in Petrum, t. 1. p. 491. Vers. 26. & 27. de pereuntibus diluvio, t. 1. p. 176. Vers. 29. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Cap. XVIII. Vers. 9. & 4. de justificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 25. de salute divitis Salomonis, t. . p. 286. Vers. 33. de Resurrectione Christi Domini, & de die, & hora Resurrectionis, t. 2. pag. 523. Vers. 38. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356. Cap. XIX. Vers. 9. de Nativitate primogenitura Abraham, t. 2. p. 159. Vers. 11. de divulgatione Evangelij, t. 1. pag. 351. Vers. 30. de Regno, & dominio temporali Christi Domini, t. 2. p. 380. Vers. 45. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Cap. XX. Vers. 1. de Templo, ibidem. Vers. 13. de puncto Incarnationis Domini, t. 1. p. 381. Vers. 17. de Christi Domini Resurrectione ad glo-

riam immortalem cum Sanctis suis, t. 2. p. 447. Vers. 25. de Regno temporali Christi Domini, t. 2. p. 380. Vers. 35. de Resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Vers. 41. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356. Cap. XXI. Vers. 5. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 25. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. 26. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Vers. 33. de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 138. Cap. XXII. Vers. 8. de Joanne adhuc vivente, t. 2. p. 427. Vers. 11. de Dominio temporali Christi Domini, t. 2. p. 380. Vers. 15. de lege mortua, & mortifera per adventum Legis Novæ, t. 1. p. 473. Vers. 31. de Petro reprehenso à Paulo, t. 1. p. 491. Vers. 44. de sudore sanguineo, t. . p. 496. Vers. 50. de amputatione auriculæ Maichi, t. 1. p. 280. Cap. XXIII. Vers. 2. de Regno temporali Christi, t. . p. 380. Vers. 43. de permanentia Paradysi, t. 2. p. 319. Vers. 44. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 55. de vnica Magdalena, t. 2. p. 512. Vers. 56. de Uctionibus Domini, t. 2. p. 502. & 508. Cap. XXIV. Vers. 1. de die, & hora Resurrectionis Dominicæ, t. 2. p. 523. Vers. 6. de Resurrectione Christi cum Sanctis suis, t. 2. p. 447. Vers. 10. de vnica Magdalena, t. 2. p. 512. Vers. 10. de Jacobo Alphæi, t. 2. p. 484. Vers. 47. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351.

LIBER SANCTI EVANGELIJ secundum Joannem.

CAP. I. Vers. 1. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Vers. 3. de successiva mundi productione, t. 1. p. 153. Vers. 6. de duratione Legis Veteris vsque ad Joannem, t. 1. p. 453. Vers. 14. de puncto incarnationis Dominicæ, t. 1. p. 381. Vers. 17. de lege quæstiones variae, t. 1. p. 429. & seqq. Vers. 7. de Visione Essentiæ Dei, t. 2. p. 250. Vers. 42. de Cepha veniente in Antiochiam, t. 1. p. 486. Vers. 49. de Regno Christi, t. 2. p. 380. Vers. 51. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Cap. II. Vers. 1. de Deipara Vnigenita Matri suæ, & de dominio temporali ipsius, t. 2. p. 473. & 501. Vers. 12. de fratribus Domini, t. 2. p. 480. Vers. 20. de Templo Hierusalem, & de termino Hebdomadum Danielis, t. 2. p. 220. & 358. Cap. III. Vers. 5. nem

INDEX QUÆSTIONUM

de lege mortua ; & mortifera usque ad prædicationem Baptismi, t. 1. p. 473. Vers. 13. de B. Virgine ascensura in Cœlum, antequam ascenderet filius, t. 2. p. 400. Vers. 25. de Apostolis simulantibus cœremonias, t. 1. p. 480. Vers. 29. de Matrimonio Rato inter Deiparam, & S. Josephum, t. 1. p. 365. Cap. IV. Vers. 5. de sacrificio Jacob, t. 2. p. 333. Vers. 20. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 20. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 25. de puncto Incarnationis Dominicæ, t. 1. p. 381. Cap. V. Vers. 10. de tempore deobligationis Veteris Legis, t. 1. p. 453. Vers. 10. de iustificatione Veteris Legis, & simulatione cœremoniarum ab Apostolis, t. 1. p. 412. & 428. Vers. 11. de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. V. 28. de omnibus in fine morituris, & de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 422. & 433. Vers. 33. de lege duratura usque ad Joannem, t. 1. p. 453. Vers. 39. de Lege Veteri quæstiones variae, t. 1. p. 429. & seqq. Cap. VI. Vers. 15. de Regno temporali Christi, t. 2. p. 380. Vers. 31. de Arca Testamenti, an incluse-rit Manâ, t. 2. p. 338. Vers. 39. de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Vers. 42. de gratia S. Josephi supra reliquos, t. 1. p. 387. Vers. 46. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Vers. 67. de resistantia Pauli in Petrum, t. 1. p. 491. Cap. VI. Vers. 5. de fratribus Domini, t. 2. p. 480. Vers. 6. de termino septuaginta Hebdomadum Danielis, t. 2. p. 358. Vers. 14. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 19. de Lege Veteri quæstiones variae, t. 1. p. 429. & seqq. Vers. 23. de Circumcisione, t. 1. p. 212. Vers. 35. de adventu, & prædicatione Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 42. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356. Cap. VIII. Vers. 1. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 11. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 21. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 28. de duratione Circumcisionis, & Legis Veteris usque ad mortem Christi, t. 1. p. 447. Vers. 37. de Nativitate Primogenitura Abraham, t. 1. p. 159. Vers. 40. de Abraham an fuerit Idolatra aliquando, t. 1. p. 317. Cap. IX. Vers. 22. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 29. de Moyse an viderit Divinam Essentiam,

t. 2. p. 250. Vers. 39. de Regno Temporalis Christi Domini, t. 2. p. 380. Cap. X. Vers. 16. de Tribubus in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 23. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 23. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. XI. Vers. 2. de Vnctionibus Domini, t. 2. p. 502. & 508. Vers. 2. de Vnica Magdalena, t. 2. p. 512. Vers. 22. de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Vers. 27. de puncto Incarnationis Dominicæ, t. 1. p. 381. Vers. 52. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 56. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Cap. XII. Vers. 3. de Vnctionibus Domini, t. 2. p. 502. & 508. Vers. 3. de unica Magdalena, t. 2. p. 512. Vers. 15. de Regno Temporalis Christi, t. 2. p. 380. Vers. 16. de Resurrectione Dominica, t. 2. p. 447. Cap. XIII. Vers. 10. de Petro reprehenso à Paulo, t. 1. p. 491. Vers. 23. de Joanne Evangelista adhuc vivente, t. 2. p. 427. Vers. 34. de abrogatione præceptorum moralium, t. 1. p. 437. Cap. XIV. Vers. 2. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 6. de Resurrectione Christi Domini ad gloriam immortalem cum Sanctis suis, t. 2. p. 447. Vers. 8. de Generatione Temporalis Christi Domini, & Genealogia ipsius ex David, t. 1. p. 356. & seqq. Vers. 16. de divulgatione Evangelij, & diffusionem Spiritus Sancti, t. 1. p. 351. Cap. XV. Vers. 16. de adventu, & prædicatione Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 26. de divulgatione Evangelij per prædicationem Apostolorum, t. 1. p. 351. Cap. XVI. Vers. 13. de divulgatione Evangelij, & communicatione Spiritus Sancti, ibid. Vers. 19. de Resurrectione Dominica, & eius die, & hora, t. 2. p. 447. & seqq. Vers. 22. de Resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Cap. XVII. Vers. 2. de Regno temporali Christi Domini, t. 2. p. 380. Vers. 3. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Vers. 18. de puncto Incarnationis Dominicæ, t. 1. p. 381. Vers. 24. de Resurrectione Christi cum Sanctis suis ad gloriam immortalem, t. 2. p. 447. Cap. XVIII. Vers. 10. de amputatione auriculæ Malchi, t. 1. p. 280. Vers. 20. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 33. & 36. de Regno temporali Christi, t. 2. p. 380. Cap. XIX. Vers. 3. de Regno Christi, ibid. Vers. 7. de Lege Veteri quæstiones va-

EXCITATORIVS AD PRÆLEGENDVM.

varia, t. 1. p. 429. & seqq. Vers. 23. de duratione Circumcisionis vsque ad mortem Christi, t. 1. p. 447. Vers. 25. de vnica Magdalena, t. 2. p. 512. Vers. 39. de Vnctionibus Domini, t. 2. p. 501. & 508. Cap. XX. Vers. 1. de die, & hora Resurrectionis Dominica, t. 2. p. 523. Vers. 1. de vnica Magdalena, t. 2. p. 512. Vers. 14. de apparitione Christi resurgentis primofacta B. M. Virgini, t. 2. p. 530. Cap. XXI. Vers. 1. de Jacobo Zebedæo, & de Joanne Evangelista adhuc vivente, t. 2. p. 439. & 427. Vers. 17. de Petro reprehenso à Paulo, t. 1. p. 491. Vers. 23. de Joanne Evangelista adhuc vivente, t. 2. p. 427.

LIBER ACTVVM APOSTOLORVM

CAP. I. Vers. 3. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Vers. 5. de Lege Veteri duranti vsque ad Joannem, t. 1. p. 447. Vers. 6. de Judæis in fine mundi salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 9. de Christo resurgente cum sanctis suis, t. 2. p. 447. Vers. 12. de Joanne adhuc vivente, & de Jacobo Zebedæo, & de Jacobo Alphæi, t. 2. p. 474. 439. & 484. Vers. 16. de sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 20. de Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Cap. II. Vers. 10. de statione Solis, & Lunæ, & de casu Stellarum, t. 1. p. 256. & 313. Vers. 24. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Vers. 25. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 40. de Lege Veteri mortua, & mortifera, t. 1. p. 473. Cap. III. Vers. 1. de Joanne adhuc vivente, t. 2. p. 427. Vers. 13. de Abraham an fuerit Idolatra, t. 1. p. 317. Vers. 15. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Vers. 22. de Moyse vidente Divinam Essentiam, t. 2. p. 250. Vers. 24. de suscitatione Samuelis, t. 1. p. 271. Cap. IV. Vers. 1. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 2. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Vers. 13. de Petro reprehenso à Paulo, t. 1. p. 491. Vers. 25. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 27. de Vnctione Regum, & Sacerdotum, t. 1. p. 227. Cap. V. Vers. 12. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 13. de salute Salomonis, t. 2. p. 286. Vers. 29. de Petro amputante

auriculam Malechi, t. 1. p. 280. Cap. VI. Vers. 5. de Tempore Nativitatis Abraham secundum verba Sancti Stephani in Actibus Apostolorum, t. 2. p. 159. Cap. VII. Vers. 14. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 14. de tempore obligationis Veteris Legis, t. 1. p. 453. Cap. VIII. Vers. 1. de Nativitate, & Primogenitura Abraham, t. 2. p. 159. Vers. 6. de servitute Ægypti, t. 2. p. 218. Vers. 8. de Circumcisione, t. 1. p. 212. & 510. Vers. 14. de septuaginta animabus, t. 2. p. 173. Vers. 24. de Occisione Ægypti facta per Moysem, t. 2. p. 260. Vers. 35. de tergiversatione Moyfis, t. 1. p. 231. Vers. 38. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Vers. 47. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 49. de Cælo Empyreo, t. 2. p. 121. Cap. IX. Vers. 11. de Balaam, & Pythonisa, t. 2. p. 343. & t. 1. p. 271. Vers. 14. de Joanne Evangelista adhuc vivente, t. 2. p. 427. Vers. 32. de Generatione Christi, t. 1. p. 356. Cap. X. Vers. 1. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 3. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 27. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Vers. 40. de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Cap. XI. Vers. 11. de lege mortua quoad institutionem, & mortifera, t. 1. p. 473. Vers. 28. de Samfone cum alienigenis, t. 1. p. 266. Vers. 37. de lege duratura vsque ad Joannem, t. 1. p. 447. Vers. 40. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Vers. 46. de Circumcisione, & de Petro reprehenso à Paulo, t. 1. p. 212. & 491. Cap. XII. Vers. 2. de Circumcisione, t. 1. p. 212. Vers. 9. de Lege Veteri mortua, & mortifera, t. 1. p. 473. Vers. 16. de lege duratura vsque ad Joannem, t. 1. p. 447. Vers. 15. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Cap. XIII. Vers. 2. de Jacobo Zebedæo, t. 2. p. 439. Vers. 17. de Jacobo Alphæi, t. 2. p. 484. Vers. 25. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Cap. XIV. Vers. 1. & 2. de adventu Pauli in Hispaniam, ibid. Vers. 9. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 15. de Lege Veteri quæstiones varia, t. 1. p. 429. & seqq. Vers. 17. de Annis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 24. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356. Vers. 26. de Nativitate Abraham, t. 2. p. 159. Vers. 30. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Vers.

INDEX QUESTIONUM

Vers. 34. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215. Vers. 39. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Cap. XV. Vers. 11. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 15. de successiva mundi productione, t. 1. p. 153. Cap. XVI. Vers. 1. de Circumcisione, & de coactione Gentilium ad Legalia, t. 1. p. 447. & 517. Vers. 12. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 16. de Judæis in fine mundi salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 28. de coactione Gentilium ad Legalia, t. 1. p. 517. Cap. XVII. Vers. 3. de simulatione caeremoniarum ab Apostolis, t. 1. p. 480. Vers. 10. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 16. de muliere Pythonisa, t. 1. p. 271. Cap. XVIII. Vers. 3. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Vers. 7. de Regno Christi, t. 2. p. 380. Vers. 14. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 24. de successiva productione mundi, t. 1. p. 153. Vers. 31. & 32. de Resurrectione Christi, & de Resurrectione omnium, t. 2. p. 447. & 433. Cap. XIX. Vers. 6. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 9. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 18. de simulatione caeremoniarum ab Apostolis, t. 1. p. 480. Cap. XX. Vers. 1. de adventu Divi Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 465. Vers. 21. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Cap. XXI. Vers. 2. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 21. de coactione Gentilium ad Legalia, t. 1. p. 517. Cap. XXII. Vers. 4. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 18. de Jacobo fratre Domini, t. 2. p. 492. Vers. 21. de coactione Gentilium ad Legalia, t. 1. p. 517. Vers. 26. de simulatione caeremoniarum ab Apostolis, t. 2. p. 480. Vers. 30. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Cap. XXIII. Vers. 6. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 15. & 21. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Cap. XXIV. Vers. 5. de simulatione caeremoniarum ab Apostolis, t. 1. p. 480. Vers. 6. de resurrectione omnium, t. 2. p. 433. Vers. 29. de Lege Veteri quaestiones variae, t. 1. p. 429. & seqq. Cap. XXV. Vers. 12. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 15. de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Vers. 18. de simulatione caeremoniarum ab Apostolis, t. 1. p. 480. Cap. XXVI. Vers. 8. de Templo Hierosoly-

mitano, t. 2. p. 220. Vers. 19. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Cap. XXVII. Vers. 3. de Lege Veteri quaestiones variae, t. 1. p. 429. & seqq. Vers. 7. de Judæis in fine mundi salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 8. de resurrectione omnium, t. 2. p. 433. Vers. 13. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 21. de Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220. Vers. 23. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Cap. XXVIII. Vers. 6. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 23. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Cap. XXIX. Vers. 23. de Lege Veteri quaestiones variae, t. 1. p. 429. & seqq. Vers. 28. de coactione Gentilium ad Legalia, t. 1. p. 517. Vers. 30. de adventu Pauli in Hispaniam, post Biennium Romæ, t. 2. pag. 461.

EPISTOLA PAULI AD Romanos.

CAP. I. Vers. 3. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356. Vers. 13. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 17. de Fide Abraham aut de Idolatria, t. 1. p. 317. Cap. II. Vers. 17. de Lege Veteri quaestiones variae, t. 1. p. 429. & seqq. Vers. 25. de utilitate Circumcisionis, & de Circumcisione in remedium originalis, t. 1. p. 510 & 212. Cap. III. Vers. 1. de utilitate Circumcisionis, t. 1. p. 510. Vers. 20. de Lege Veteris quaestiones variae, tom. 1. pag. 429. & seqq. Vers. 30. de Circumcisione in remedium originalis, t. 1. p. 212. Cap. IV. Vers. 3. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 6. de David Authore Psalmorum, t. 2. p. 220. Vers. 11. de Circumcisione, t. 1. p. 510. & seqq. Cap. V. Vers. 6. de Hebdomadis Danielis, t. 1. p. 358. Vers. 12. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Cap. VI. Vers. 5. de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Vers. 14. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 23. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Cap. VII. Vers. 4. de Circumcisione durante usque ad mortem Christi, t. 1. p. 447. Vers. 6. de Lege Veteri quaestiones variae, t. 1. p. 429 & seqq. Vers. 17. de carentia fontis in Beata Virgine, t. 1. p. 420. Cap. VIII. Vers. 4. de iustificatione

EXCITATORIVS AD PRÆLEGENDVM.

tione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 11. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Vers. 11. de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Cap. IX. Vers. 5. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356. Vers. 7. de numeratione annorum habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 18. de salute Nabuchi, t. 2. p. 315. Vers. 17. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Cap. X. Vers. 4. de Circumcisione vsque ad Mortem Christi durante, t. 1. p. 447. Vers. 5. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 7. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Vers. 18. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Cap. XI. Vers. 1. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 35. de Judæis in fine salvandis, t. 2. p. 465. Cap. XII. Vers. 1. de Voto Castitatis Deiparæ, t. 1. p. 409. Vers. 16. de conversione Nabuchi in bestiam, t. 1. p. 339. Cap. XIII. Vers. 2. de tergiversatione Moysis, t. 2. p. 231. Vers. 7. de Regno Christi temporali totius mundi, t. 2. p. 380. Cap. XIV. Vers. 2. de licentia esus carniū ante diluvium, t. 1. p. 166. Vers. 9. de Resurrectione Christi cum Sanctis suis, t. 1. p. 447. Vers. 20. de præcepto non comedendi, & de arbores scientiæ boni, malique, t. 2. p. 319. Cap. XV. Vers. 8. de Circumcisione, t. 1. p. 510. & seqq. Vers. 11. de Genealogia Christi ex David, t. 1. p. 356. Vers. 16. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 4. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Cap. XVI. Vers. 25. de adventu Pauli, & prædicatione in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 25. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 26. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351.

EPISTOLA PRIMA AD Corinthios.

CAP. I. Vers. 17. de prædicatione Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 27. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 30. de Circumcisione vsque ad mortem Christi durante, t. 1. p. 447. Cap. II. Vers. 1. de adventu, & prædicatione Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 9. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 14. de Voto Castitatis Deiparæ, & Matrimonio Rato cum Sancto Josepho, t. 1. p. 409. & 365. Cap. III. Vers. 9. de divul-

gatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 22. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 22. de Cepha veniente Antiochiam, t. 1. p. 486. Cap. IV. Vers. 1. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 7. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 9. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Cap. V. Vers. 7. de Circumcisione vsque ad Mortem Christi durante, t. 1. p. 447. Vers. 1. de pereuntibus diluvio, t. 1. p. 176. Cap. VI. Vers. 1. de Gedeone iudice an licite repulerit principatum, t. 1. p. 260. Vers. 10. de pereuntibus Diluvio, t. 1. p. 176. Vers. 16. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Cap. VII. Vers. 1. de Matrimonio Rato inter Deiparam, & Sanctum Josephum, t. 1. p. 365. Vers. 10. de habitatione, & Cœremenis Sanctorum coniugum, t. 1. p. 381. Vers. 11. de libello repudij, t. 1. p. 237. Vers. 14. de Samson cum alienigenis, t. 1. p. 266. Vers. 19. de Circumcisione, t. 1. p. 510. & seqq. Vers. 24. de Voto Castitatis Deiparæ, t. 1. p. 409. Cap. VIII. Vers. 1. de penitentia Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 12. de Petro reprehenso à Paulo, t. 1. p. 491. Cap. IX. Vers. 1. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 5. de Cepha veniente Antiochiam, t. 1. p. 486. Vers. 12. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Cap. X. Vers. 1. de columna nobis, t. 2. p. 246. Vers. 3. de Mannâ in Arca Testamenti, t. 2. p. 338. Vers. 25. de licentia esus carniū ante Diluvium, t. 2. p. 166. Cap. XI. Vers. 3. de Regno temporali Christi, t. 2. p. 380. Vers. 11. de libello repudij, t. 1. p. 237. Vers. 24. de tempore obligationis Veteris Legis, t. 1. p. 453. Cap. XII. Vers. 5. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 29. de Balaam Propheta, t. 2. p. 343. Cap. XIII. Vers. 2. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 10. de Visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Cap. XIV. Vers. 5. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 26. de Authore Psalmorum, t. 2. p. 220. Vers. 37. de Balaam Propheta, t. 2. p. 343. Cap. XV. Vers. 1. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 4. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Vers. 5. de Cepha veniente Antiochiam, t. 1. p. 486. Vers. 7. de Jacobo Zebedæo, t. 2. p. 439. Vers. 22. de resurrectione omnium simul, & de omnibus in fine morituris, t. 2. pag. 433. & 422. Vers. 24. de Regno Christi temporali, tom. 2. pag. 380.

4. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 22. de Fide Abraham, aut de idolatria, t. 1. p. 317. Vers. 28. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Cap. XII. Vers. 2. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 7. de carentia femitis in Beata Virgine, t. 1. p. 40. Vers. 16. de Artificio Jacob, & de obstetricibus Hebræorum, t. 2. p. 333. & 184. Vers. 21. de poenitentia Salomonis, t. 2. p. 286. Cap. XIII. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 4. de Resurrectione Christi, & de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 447. & 433.

EPISTOLA AD GALATAS.

CAP. I. Vers. 1. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Vers. 11. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 19. de Jacobo Alphæi, t. 2. p. 484. Cap. II. Vers. 2. de raptibus Pauli, t. 2. p. 396. Vers. 3. de simulatione cœremoniarum ab Apostolis, t. 1. p. 480. Vers. 8. de Circumcisione, t. 1. p. 510. & seqq. Vers. 11. de Cepha veniente Antiochiam, t. 1. p. 486. Vers. 11. de Petro reprehenso à Paulo, t. 1. p. 491. Cap. III. Vers. 6. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Vers. 12. de iustificatione Legis Veteris, t. 1. p. 426. Vers. 16. & 17. de annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 24. de Lege Veteri quæstiones variae, t. 1. p. 429. & seqq. Cap. IV. Vers. 9. de vtilitate Circumcisionis, t. 1. p. 510. Vers. 21. de Lege Veteri quæstiones variae, t. 1. p. 429. & seqq. Vers. 22. de Nativitate, & Primogenitura Abraham, t. 2. p. 159. Cap. V. Vers. 2. de vtilitate Circumcisionis, t. 1. p. 510. Vers. 11. de Circumcisione in remedium originalis, t. 2. p. 212. Vers. 14. de abrogatione præceptorum moralium, t. 1. p. 437. Cap. VI. Vers. 12. de Circumcisione in remedium originalis, t. 1. p. 212. Vers. 15. de vtilitate Circumcisionis, & de Circumcisione usque ad mortem durante, t. 1. p. 510. & 447.

EPIS.

EXCITATORIUS AD PRÆLEGENDUM.

EPISTOLA AD EPHESIOS.

CAP. I. Vers. 10. de Hebdomadis Danielis, t. 2. p. 358. Vers. 12. de sceptro Judæ, t. 2. p. 351. Vers. 20. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Cap. II. Vers. 5. de Resurrectione Christi cum Sanctis suis, ibid. Vers. 11. de Circumcisione, t. 1. p. 510. Vers. 15. de duratione, & abrogatione Legis Veteris, t. 1. p. 439. Cap. III. Vers. 3. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Vers. 8. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 8. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Cap. IV. Vers. 1. de adventu Pauli in Hispaniam, post vincula sua, t. 2. p. 461. Vers. 5. de tempore deobligationis Veteris Legis, t. 1. p. 453. Vers. 13. de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Cap. V. Vers. 5. de salute Salomonis, t. 1. p. 286. Vers. 31. de Matrimonio Rato inter Deiparam, & Sanctum Josephum, t. 1. p. 365. Vers. 33. de Zelotipia Sancti Josephi, t. 1. p. 399. Cap. VI. Vers. 2. de Samsonе cum alienigenis non obediente parentibus suis, t. 1. p. 266. Vers. 15. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 20. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461.

EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

CAP. I. Vers. 5. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 27. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Cap. II. Vers. 7. de puncto Incarnationis, t. 1. p. 381. Vers. 9. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Vers. 24. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Cap. III. Vers. 3. de Circumcisione, t. 1. p. 510. & seqq. Vers. 9. de iustificatione Veteris Legis, t. 1. p. 428. Vers. 10. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Vers. 11. de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Vers. 20. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Cap. IV. Vers. 3. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 15. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. pag. 461.

☞)()o(✕)o()☞

EPISTOLA AD COLOSSENSES.

CAP. I. Vers. 7. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 12. de Resurrectione Christi cum Sanctis suis, t. 2. p. 447. Vers. 23. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 25. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Cap. II. Vers. 1. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Vers. 12. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Vers. 13. de utilitate Circumcisionis, t. 1. p. 510. Vers. 16. de duratione, & abrogatione Legis Veteris, t. 1. p. 437. Cap. III. Vers. 1. de Resurrectione Christi cum Sanctis suis, t. 2. p. 447. Vers. 4. de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Vers. 11. de Circumcisione, t. 1. p. 510. & seqq. Vers. 16. de Authore Psalmorum, t. 2. p. 220. Cap. IV. Vers. 2. de Cælo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 3. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351.

EPISTOLA AD THESSALONICENSES.

CAP. I. Vers. 5. de divulgatione Evangelij, ibid. Vers. 10. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Cap. II. Vers. 8. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 18. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Cap. III. Vers. 2. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 6. de adventu Pauli in Hispaniam, t. 2. p. 461. Cap. IV. Vers. 13. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Vers. 13. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Vers. 15. de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Cap. V. Vers. 2. de resurrectione omnium simul, ibid. Vers. 10. de Sanctis cum Christo resurgentibus, t. 2. p. 447.

EPISTOLA SECUNDA AD Thessalonicenses.

CAP. I. Vers. 7. de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Vers. 8. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Cap. II. Vers. 2. de resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Vers. 9. de Virgis

Gggg 2

Ma

INDEX QUÆSTIONVM

Magorum , t. 2. p. 266. Vers. 13. de divulgatione Evangelij , t. 1. p. 351. Cap. III. Vers. 1. de divulgatione Evangelij , ibid.

EPISTOLA PRIMA ad Timotheum.

CAP. I. Vers. 11. de divulgatione Evangelij , t. 1. p. 351. Vers. 15. de puncto Incarnationis , t. 1. p. 381. Cap. II. Vers. 6. de Hebdomadis Danielis , t. 2. p. 358. Vers. 7. de adventu Pauli in Hispaniam , t. 2. p. 461. Vers. 13. de præcepto imposito Adamo , & Evæ , t. 2. p. 154. Cap. III. Vers. 11. de Voto Castitatis Deiparæ , t. 1. p. 409. Vers. 16. de puncto Incarnationis , t. 1. p. 381. Vers. 16. de divulgatione Evangelij , t. 1. p. 351. Cap. IV. Vers. 1. de omnibus in fine morituris , t. 2. p. 433. Vers. 4. de coactione Gentilium ad Legalia , t. 1. p. 517. Vers. 10. de resurrectione omnium simul , t. 2. p. 433. Cap. V. Vers. 3. de Sancta Anna , & Nuptijs eius , t. 1. p. 356. Vers. 14. de ætate Sancti Josephi in desponsatione , t. 1. p. 377. Cap. VI. Vers. 15. de resurrectione omnium simul , & de omnibus in fine morituris , t. 2. p. 433. & 422. Vers. 16. de Visione Divinæ Essentiæ.

EPISTOLA SECUNDA AD Timotheum.

CAP. I. Vers. 8. de divulgatione Evangelij , t. 1. p. 351. Vers. 11. de adventu Pauli in Hispaniam , t. 2. p. 461. Cap. II. Vers. 8. de Resurrectione Christi , t. 2. p. 447. Vers. 12. de resurrectione omnium , t. 2. p. 433. Vers. 15. de divulgatione Evangelij , t. 1. p. 351. Cap. III. Vers. 8. de Virgis Magorum , t. 2. p. 266. Vers. 14. de divulgatione Evangelij , t. 1. p. 351. Cap. IV. Vers. 1. de omnibus in fine morituris , t. 2. p. 422. Vers. 5. de divulgatione Evangelij , t. 1. p. 351. Vers. 17. de adventu Pauli in Hispaniam , t. 2. p. 461.

EPISTOLA AD TITUM.

CAP. I. Vers. 3. de Hebdomadis Danielis , t. 2. p. 358. Vers. 10. de Circumcisione , t. 1. p. 510. & seqq. Vers. 15. de coactione Gentilium ad Legalia , t. 1. p. 517. Cap. II. Vers. 3. de Sancta Anna , t. 1. p. 356. Vers. 8. de Petro reprehenso à Paulo , t. 1. p. 421. Vers. 11. de puncto Incarnationis Dominicæ , t. 1. p. 381. Cap. III. Vers. 4. de puncto Incarnationis Dominicæ , ibid. Vers. 5. de iustificatione Veteris Legis , t. 1. p. 428. Vers. 6. de tempore obligationis Veteris Legis vsque ad Novam , t. 1. p. 453.

EPISTOLA AD PHILE- monem.

CAP. I. Vers. 13. de divulgatione Evangelij , t. 1. p. 351. Vers. 22. de adventu Pauli in Hispaniam , t. 2. p. 461.

EPISTOLA AD HEBRÆOS.

CAP. I. Vers. 2. de Regno Christi , t. 1. p. 380. Vers. 7. de septem Archangelis , t. 1. p. 308. Vers. 9. de Vnctionibus Domini , t. 2. p. 502. & 508. Vers. 10. de Cœlis , & Firmamento , t. 1. p. 138. Cap. II. Vers. 12. de fratribus Domini , t. 2. p. 480. Vers. 16. de Idolatria Abraham , t. 1. p. 317. Cap. III. Vers. 2. de tergiversatione Moyſis , t. 2. p. 231. Vers. 16. de annis habitationis Egypti , t. 2. p. 228. Cap. IV. Vers. 1. de Judæis in fine salvandis , t. 1. p. 465. Vers. 7. de David Authore Psalmorum , t. 2. p. 220. Cap. V. Vers. 1. de iustificatione Veteris Legis , t. 1. p. 428. Vers. 7. de sudore sanguineo , t. 2. p. 496. Cap. VI. Vers. 2. de resurrectione omnium simul , t. 2. p. 433. Vers. 13. de initio annorum habitationis Egypti , t. 2. p. 228. Cap. VII. Vers. 1. de Idolatria Abraham , t. 1. p. 317. Vers. 12. de duratione , & abrogatione Legis Veteris , t. 1. p. 437. Vers. 14. de sceptro Judæ , t. 1. p. 351. Cap. VIII. Vers. 1. de Resurrectione Christi cum Sanctis suis , t. 2. p. 447. Vers. 5. de Moyſe vidente Essentiam Divinam , t. 2. p. 250. Vers.

EXCITATORIVS AD PRÆLEGENDVM.

Vers. 9. de annis habitationis Ægypti, t. 2. p. 228. Vers. 13. de lege veteri mortua, & mortifera, t. 1. p. 473. Cap. IX. Vers. 4. de rebus contentis in Arca Testamenti, t. 2. p. 338. Vers. 8. de B. Virgine ascensura in Cœlum ante filium suum, t. 2. p. 400. Vers. 8. de Circumcisione vsque ad mortem Christi durante, t. 1. p. 447. Vers. 9. de iustificatione veteris legis, & de lege veteri quæstiones variæ, t. 1. p. 428. & 429. Vers. 24. de Cœlo Empyreo, t. 1. p. 121. Cap. X. Vers. 1. & 9. de iustificatione veteris legis, t. 1. p. 428. Vers. 9. de puncto Incarnationis Dominicæ, t. 1. p. 381. Vers. 20. de Circumcisione vsque ad mortem Christi durante, t. 1. p. 447. Cap. II. Vers. 5. de Joanne Evangelista adhuc vivente, t. 2. p. 465. Vers. 7. de pereuntibus Diluvio, t. 1. p. 176. Vers. 8. de anno Nativitatis Abraham, & de Idolatria ipsius, t. 2. p. 159 & t. 1. p. 317. Vers. 20. de Artificio Jacob, t. 2. p. 333. Vers. 32. de Gedeon, Samson, Jephthæ, David, Samuel, t. 1. p. 260. & seqq. Cap. XII. Vers. 14. de visione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Vers. 21. de tergiversatione Moysis, t. 2. p. 231. Vers. 25. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Cap. XIII. Vers. 4. de Matrimonio rato inter Deiparam, & Sanctum Josephum, t. 1. p. 365. Vers. 9. de Adventu Christi per Hebdomadas Daniel significato, t. 2. p. 358. Vers. 20. de Resurrectione Christi, t. 2. pag. 447.

EPISTOLA JACOBI.

CAP. I. Vers. 11. de statione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Vers. 17. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Cap. II. Vers. 10. de lege veteri quæstiones variæ, t. 1. p. 429. & seqq. Vers. 21. de iustificatione veteris legis, t. 1. p. 428. Vers. 23. de Idolatria Abraham, t. 1. p. 317. Cap. III. Vers. 7. de animalibus carnivoris, t. 2. p. 241. Vers. 17. de simulatione cœremoniarum ab Apostolis, t. 1. p. 480. Cap. IV. Vers. 2. de poenitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 11. de lege veteri quæstiones variæ, t. 1. p. 429. & seqq. Cap. V. Vers. 10. de Tobia patiente sanato per piscem, t. 1. p. 296. Vers. 5. de de Balthasare, & de Jacobo fratre Do-

mini per totam Epistolam, tom. 2, pag. 286. & 492.

EPISTOLA PRIMA PETRI.

CAP. I. Vers. 3. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Vers. 10. de Hebdomadis Danielis, t. 2. pag. 358. Vers. 18. de duratione, & abrogatione legis veteris, t. 1. p. 437. Cap. II. Vers. 9. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers. 19. de poenitentia Achab, t. 2. p. 315. Cap. III. Vers. 4. de carentia fomitis, & Voto Castitatis Deiparæ, t. 1. p. 420. & 409. Vers. 5. de Matrimonio rato inter Deiparam, & Sanctum Josephum, t. 1. p. 365. Vers. 19. de pereuntibus Diluvio, t. 2. p. 176. Cap. IV. Vers. 5. de omnibus in fine morituris, t. 2. p. 422. Vers. 6. de divulgatione Evangelij, t. 1. pag. 351. Vers. 13. de Resurrectione Christi, t. 2. p. 447. Cap. V. Vers. 4. de Resurrectione omnium simul, t. 2. p. 433. Vers. 5. de conversione Nabuchi in bestiam, t. 1. p. 339.

EPISTOLA SECUNDA PETRI.

CAP. I. Vers. 4. de Resurrectione Christi cum Sanctis suis, t. 2. p. 447. Vers. 16. de raptibus Pauli, t. 2. p. 356. Cap. II. Vers. 1. de Propheta Balaam, t. 2. p. 343. Vers. 5. de pereuntibus Diluvio, t. 1. p. 176. Vers. 16. de Propheta Balaam, t. 2. p. 346. Cap. III. Vers. 6. de pereuntibus Diluvio, t. 1. p. 176. Vers. 7. de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p. 138. Vers. 15. de raptibus Pauli, t. 2. p. 358.

EPISTOLA PRIMA JOANNIS.

CAP. I. Vers. 2. de puncto Incarnationis Dominicæ, t. 1. p. 381. Vers. 5. de divulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Cap. II. Vers. 8. de duratione, & abrogatione veteris legis, per legem novam, t. 1. p. 473. Vers. 18. de casu Stellarum, t. 1. p. 313. Cap. III. Vers. 2. de visione Divinæ Essentiæ, t. 1. p. 250. Vers. 14. de Joanne Evangelista adhuc

INDEX QUÆSTIONVM

adhuc vivente, t. 2. p. 427. Vers. 21. de Petro reprehenso à Paulo, t. 1. p. 491. Cap. IV. Vers. 1. de poenitentia Achab, t. 2. p. 315. Vers. 1. de Prophe-
ra Balaam, t. 2. p. 343. Vers. 12. de vi-
sione Divinæ Essentiæ, t. 2. p. 250. Cap.
V. Vers. 3. de tempore deobligationis
veteris legis, t. 1. p. 453. Vers. 15. de sa-
lute Salomonis, t. 1. p. 286.

EPISTOLA SECUNDA JOANN.

CAP. I. Vers. 1. de Joanne Aposto-
lo adhuc vivente, t. 2. p. 427. Vers. 15. de tempore deobligationis ve-
teris legis, t. 1. p. 453.

EPISTOLA TERTIA JOANNIS.

CAP. I. Vers. 7. de Adventu Pauli
in Hispaniam, tom. 2. p. 461. Vers. 7. de divulgatione Evangelij,
tom. 2. pag. 351.

EPISTOLA JUDÆ.

CAP. I. Vers. 1. de Jacobo fratre
Domini, t. 2. p. 492. Vers. 9. de
septem Archangelis, t. 2. p. 308. Vers.
11. de Balaam Propheta, t. 2. p. 343.
Vers. 14. de Paradyso, in quo dicetur
servari Enoch, t. 2. p. 319.

LIBER APOCALYPSIS.

CAP. I. Vers. 2. de Joanne adhuc
vivente, t. 2. p. 427. Vers. 4. de
septem Archangelis, t. 1. p. 308. Vers.
5. de Regno Christi, t. 2. p. 380. Vers.
20. de Stella Magorum an fuerit Ange-
lus, t. 2. p. 406. Cap. II. Vers. 7. de Pa-
radyso, t. 2. p. 319. Vers. 14. de Balaam
Propheta, t. 2. p. 343. Vers. 20. de poe-
nitentia Achab de scelere Jezabel, t. 2.
p. 315. & seqq. Cap. III. Vers. 1. de sep-
tem Angelis, t. 1. p. 308. Vers. 7. de
David Authore Psalmorum, t. 2. p. 215.
Vers. 19. de poenitentia Nabuchi, & Sa-
lomonis, t. 2. p. 310. & seqq. & t. 1. p. 286.
Cap. IV. Vers. 2. de Cœlo Empyreo, t. 1. p.
121. Vers. 3. de Iride, t. 1. p. 190. Vers. 5.

de septem Archangelis, t. 1. p. 308. Cap.
V. Vers. 5. de Sceptro Judæ, t. 2. p. 351.
Vers. 5. de Genealogia Christi ex Da-
vid, t. 1. p. 356. Vers. 13. de Cœlo Em-
pyreo, & de Firmamento, t. 1. p. 121.
& 138. Cap. VI. Vers. 8. de omnibus
in fine morituris, t. 2. p. 422. Vers. 11.
de Resurrectione Sanctorum cum Chris-
to ad gloriam immortalem, t. 2. p. 447.
Vers. 13. de casu Stellarum, t. 1. p. 313.
Cap. VII. Vers. 4. de Judæis in fine
salvandis, t. 2. pag. 465. Vers. 15. de
Templo Hierosolymitano, t. 2. p. 220.
Cap. VIII. Vers. 2. de septem Archan-
gelis, t. 1. p. 308. Vers. 10. de casu
Stellarum, t. 1. p. 313. Vers. 12. de sta-
tione Solis, & Lunæ, t. 1. p. 256. Cap.
IX. Vers. 1. de casu Stellarum, t. 1. p.
313. Vers. 4. de Judæis in fine salvan-
dis, t. 2. p. 465. Vers. 6. de omnibus in
fine morituris, t. 2. p. 422. Vers. 20. de poe-
nitentia Achab, & Salomonis, t. 2. p. 315.
& t. 1. p. 286. Cap. X. Vers. 1. de Iride, t. 1.
p. 190. Vers. 6. de Cœlo Empyreo, t. 1.
p. 121. Vers. 11. de Joanne Evangelis-
ta adhuc vivente, t. 2. p. 427. Cap. XI.
Vers. 3. de Paradyso ubi servari dicun-
tur, Elias, & Enoch, t. 2. p. 319. Vers.
6. de Virgis Magorum, & prodigijs,
earum, t. 2. p. 266. Vers. 15. de Reg-
no Christi temporali, t. 2. p. 380. Vers.
18. de Resurrectione omnium simul,
t. 2. p. 433. Vers. 19. de Arca Testa-
menti, t. 2. p. 338. Cap. XII. Vers. 1.
de Regno temporali Deiparæ, & de
carentia fomitis, & umbræ peccati,
t. 2. p. 280. & t. 2. p. 420. Vers. 7. de
septem Angelis, t. 1. p. 308. Vers.
12. de Cœlis, & Firmamento, t. 1. p.
138. Vers. 14. de Hebdomadis Danie-
lis, t. 2. p. 358. Cap. XIII. Vers. 6. de Cœ-
lo Empyreo, t. 1. p. 121. Vers. 7. de sa-
lute Nabuchi, t. 2. p. 310. Vers. 11. de
captivitate Babylonica, t. 2. pag. 288.
Cap. XIV. Vers. 1. de Judæis in fine
salvandis, t. 2. p. 465. Vers. 6. de di-
vulgatione Evangelij, t. 1. p. 351. Vers.
13. de Resurrectione omnium simul,
t. 2. p. 433. Cap. XV. Vers. 1. de sep-
tem Archangelis, t. 1. p. 308. Vers. 3.
de visione Divinæ Essentiæ per Moy-
sem, t. 2. p. 250. Vers. 5. de Cœlo Em-
pyreo, t. 1. p. 121. Cap. XVI. Vers. 14.
de Virgis Magorum, t. 2. p. 266. Vers.
17. de Templo Hierusalem, t. 2. p. 220.
Cap.

EXCITATORIVS AD PRÆLEGENDVM.

Cap. XVII. Vers. 1. de septem Archan-
gelis, t. 1. p. 308. Vers. 14. de Reg-
no Christi, t. 2. p. 380. Cap. XVIII.
Vers. 1. de Cœlo Empyreo, t. 1. pag.
121. Vers. 2. de tempore captivitatis
Babylonicæ, t. 2. p. 288. Cap. XIX.
Vers. 6. de Regno temporali Christi,
t. 2. p. 380. Vers. 11. de Cœlo Em-
pyreo, tom. 1. p. 121. Vers. 16. de
Regno temporali Christi, t. 2. p. 380.
Cap. XX. Vers. 5. de Resurrectione
omnium simul, t. 2. pag. 433. Vers.

9. de casu Stellarum, tom. 1. p. 313.
Cap. XXI. Vers. 1. de Cœlo empy-
reo, t. 1. p. 121. Vers. 9. de septem
Archan-
gelis, t. 1. p. 308. Vers. 12.
de Tribubus Israel in fine salvandis,
tom. 2. p. 422. Cap. XXII. Vers. 2.
de Paradyso ubi erat lignum vitæ, t.
2. pag. 319. Vers. 8. de Joanne Evan-
gelista adhuc vivente, t. 2. pag. 427.
Vers. 16. de Genealogia Christi ex Da-
vid, t. 1. p. 356.

)(505)(

ERRATA ALIQUA HUIUS INDICIS.

NOTA, quòd in hoc Indice superiori in quæstione *de puncto Incarnationis* aliquoties pro pag. 381. fortè irrepsit 420. In quæstione *de lege duran-
te vsque ad Joannem* pro pag. 447. tom. 1. irrepsit 453. In quæstione
de Nativitate, & Primogenitura Abraham irrepsit 317. tom. 1. pro 159. tom. 2. In
quæstione *de Adventu Pauli in Hispaniam* pro pag. 461. irrepsit 465. In quæstione
de Jacobo Alpha irrepsit pag. 492. pro 484. Quæ quidem omnia non semper,
& constanter; sed aliquoties.

INDEX

JHS.

INDEX

RERUM, ET VERBORUM,

QUÆ IN HOC OPERE CONTINENTUR.

A

Abraham primogenitus fuit, natusque anno septuagesimo Thare Patris sui, pag. 159. & seqq. Eius ortus res est momenti pro Chronologia Scripturæ, p. 160. num. 3. Abraham non duplicem profectionem in Terram Canaam videtur habuisse, sed unicam, & postea in ea maiorem radiationem, & incolatum, p. 165. Abraham cur occultavit uxorem suam Sarâm sub nomine Sororis, pag. 168. num. 17. Ortus Abraham anno septuagesimo Patris sui firmus resultat, sive mortuus fuerit Thare ante, vel postquam profectus fuerit Abraham ad Terram Canaam, pag. 170. & seqq.

Accommodatitius sensus. Vide *sensus*.

Ahab peccavit propter vineam Naboth, sed verè poenituit, pag. 316. An fuissent super ipsum omnes minæ completæ, pag. 318.

Adversaria ad appingendum, & adnotandum, quo ordine conficienda, p. 9. & seqq.

Ægyptiorum spoliatio an, & quomodo fuerit licita? p. 192. & seqq. Etiam donatione potest salvari, p. 196. In ea quomodo licuerit commodatum sine animo reddendi? p. 197. Ægyptiorum Primogeniti occisi. Vide *Primogeniti*. Habitationis in Ægypto tem-

pus. Vide *Habitatio*. Servitutis Hebræorum in Ægypto tempus. Vide *Hebræi*. Peregrinatio Hebræorum in Ægypto. Vide *Hebræi*. Ægyptius an iuste fuisset per Moysen interemptus? pag. 261.

Allegoria, & Typus an, & quomodo differant? p. 57. Allegoriæ an, & quomodo temperandæ? p. 58. n. 28. & seqq. Vbi fusè de hac re pro Interpretibus. Allegoriæ moderationis vera Praxis, & norma, p. 61. n. 32. & seqq.

Angeli sunt, qui apparuerunt, quoties Deus se apparuisse testatur, p. 252. Angeli an possint benedictionem impartiri? p. 258.

Sancta Anna non transiit ad secundas nuptias, & unicam habuit filiam B. Virginem Mariam, Dec. 5. quæst. 14. num. 5. Officia aliquarum Ecclesiarum super hac re, item carmina aliqua prisca Gersonis expenduntur, ibidem, num. 11. Non tenebatur lege de semine suscitando, eò quod filiam habuerit, ibid. n. 11. Responderetur ad textum Sancti Ignatii Martyris, num. 11.

Annius Viterbiensis humaniter excipitur, p. 376.

Annotationes quod genus expositionis. Vide *expositio*.

Anticipatio in Sacris Litteris quomodo admittenda est, aut respuenda? pag. 331. Anticipationis usus frequens est in

ET VERBORUM.

- in Scripturis Sanctis, pag. 160. 161. & 162.
- Apparitiones Dei per Angelos quomodo intelligendæ? pag. 251.
- Arca Testamenti an contineret in se, & quomodo, aliquid præter Tabulas Legis, pag. 338. & seqq.
- Argumentatio Biblica quomodo instituenda, & in quibus cum iuridica consentire videatur? pag. 78. num. 1. & seqq. Eius methodus, & sedes argumentorum, ne non Authores tam in genere, quam in specie pro ea fabricanda indignantur. Argumentationis Biblicæ loca capitaliora cinguntur, & præfiniuntur, pag. 8. num. 6. Argumentationis Biblicæ loca per otium exposita, pag. 85. Eandem conficiendi modus practicus multiplex, pag. 85. num. 16. Argumentationis Biblicæ viæ variæ ad amussim exemplificatæ, pag. 91.
- Ariolus. Vide *Balaam*.
- Ars memoriæ. Vide *Libellus*.
- Artificium, quo Jacob suos greges multiplicavit, licitum fuit, pag. 334.
- Asaph an fuerit duplex? Et an Propheta? pag. 219.
- Augurium. Vide *Balaam*, *Divinatio*, & *Prophetia*.
- Aurifodina Patris Hieremiæ Drexelij traditur, & exponitur, pag. 9. Vide *Methodus*.
- Authoritas. Vide *Chronicon*. Author ne amore Patriæ præoccupatus incedat, Dec. 4. quæst. 6. num. 3.

B

- B**abylonica captivitas quoad Chronologiam quomodo computetur per solos Nabuchum, Evilmerodachum, & Balthasarem? pag. 287. Quænam fuerit, & quotuplex? pag. 288. & seqq. An habuerit duos numeros septuagenarios annorum? pag. 290. Eius finis incidit in annum primum Cyri Monarchæ Persarum, pag. 293. Eius initium computari debet à captivitate Sedeciæ ultimo anno Regni eius, pag. 293. Est illa, quæ fuit vastitas Regni Judæ, stupor, desertio, atque desolatio, pag. 294. Multiplex fuit, pag. 289. Pro ipsa eno-

- danda, & elucidanda textus oppositi, pag. 290. Babylonica captivitas; quomodo stare possit computatio cum textu Zachariæ. 1. Et quis hic fuerit? pag. 296. & seqq. Fusè, & singulariter explicatur eadem difficultas. Ibidem. Circa illam alicubi in idem recidunt, compleri, & incipere, pag. 299. Ea, quæ fuit sollemnior, distinguitur à transmigratione Babylonis memoratæ in Evangelio, pag. 301. Eiusdem septuaginta anni varie exactæque computantur, p. 302.
- Balaam. Vide *Stella*. Balaam fuit Prophetæ falsus, pag. 344. & seqq.
- Balthasar nepos fuit Nabuchodonosoris, pag. 281. & seqq. Quomodo ad computationem Babylonicam trahi debeat Balthasaris generatio mediata ne, an immediata ex Nabucho, pag. 307.
- Baruchi Balthasar an distinctus sit à Balthasare Danielis? pag. 285.
- Berosus, & Anius Viterbiensis humaniter excipiuntur, pag. 376.
- Berosus Chaldæus interponit inter Evilmerodachum, & Balthasarem duos Reges Niglifar, & Nabosardach, pag. 283. & 285.
- Breviarij Historia an claudat plusquam probabilitatem in suo tenore ab Ecclesia adoptatam, num. 2. & 6.
- Bibliotheca selecta P. Antonij Possevini clarissimum, & insigne opus promotione, & acquisitione disciplinarum, pag. 6. num. 8. Ipsius Analysis, & Epitome, pag. 7. num. 9. Est quedam Encyclopædia pretiosa, & tutissima, pag. 7. num. 9.
- Bottens Fulgentius duplicem septuagenarium numerum admittit in captivitate Babylonica, pag. 292.

C

- C**Aius Priscus cum septuaginta quinque animabus de sobole sua ingressus est cum pompa ad immolandum in Capitolio, pag. 182. num. 16.
- Captivitas Babylonica. Vide *Babylonica captivitas*.
- Carnivora animalia an ab initio ita fuerint? pag. 24. & seqq.
- Carnibus asuescere, quomodo inceperit? pag. 244. Eiusdem vesci, quomodo-
Hhhh mo-

INDEX RERUM,

modo appelletur ipsis naturale? pag. 245.
Catena, & *collectanea*, quod genus expositionis. Vide *expositio*.
 Chronologia nudè, & purè per textus expressos Sacrae Scripturae usque ad Christum, quomodo traducenda? pag. 234. Quo tenore accipienda? pag. 360. Chronologia multiplex convenit, & concordat in nostra opinione assignandi initium Hebdomadam, pag. 366.
 Chronologia Berosi, & Joannis Anij Viterbiensis, quomodo accipienda? pag. 375.
 CHRISTUS resurgens. Vide *Jacobus*. Et Resurrectio Christi. Christi cognatio quomodo explicanda, Dec. 5. quaest. 1. num. 6. Christi sudor. Vide *sudor*. Christi Unctio. Vide *Unctio*. Christus Dominus terminus est Hebdomadam Danielis, pag. 364. & seqq.
 Christus etiam in quantum homo, fuit Rex, & Dominus temporalis totius Mundi, pag. 380. & seqq.
 Chronicon Flavij dextri Luitprandi, & aliorum qua polleat autoritate? Dec. 4. q. 6. n. 4.
 Ciniphes cur facere non potuerunt Magi in Aegypto? pag. 273.
 Civitates expugnandae ab Israelitis tam proximae, quam remotae admittendae erant, si pacifice dederentur. Et quomodo circa hoc intelligenda est lex Deuter. 20 pag. 204.
 Clemens Romanus explicatur. Ibidem. Dec. 5. q. 1. n. 11.
 Clericus: Quot Classes Clericorum sunt distinguendae pro Sacro Studio? pag. 2. & 3. Forum messis propriè est Sacra Scriptura, pag. 3. Minus exculsi quomodo iuvandi? pag. 4. num. 5.
 Sanctae Coletae revelatio expenditur? Dec. 5. q. 1. n. 11.
 Columna ignis quomodo dirigebat Hebraeos, & quid ipsa fuerit, & eius officium, pag. 246. & seqq. & unica, pag. 247. Cur duplex columna erecta fuit in Templo Salomonis? pag. 249.
 Commentaria quodnam sit genus expositionis. Vide *expositio*. Quomodo ritè sunt conficienda? Vide *expositio*.

Conceptus, sive acumina contionantium. Vide *expositio*.
 Concilium sirimiense fuit Arianorum, pag. 257. Concilium Toletanum VIII. dum improbat votum, & factum Jephthae non procedit definitive, sed recitative ex Div. Ambrosio inde pergens ad viteriora, & generaliora dogmata stabilienda, pag. 380.
 Concionatoris breviscula monita ex Hieremia *Drexelio*, pag. 11. num. 13.
 Concionandi ars, & munus quanti momenti, pag. 29. Eius methodus quando tradenda, pag. 29. Eius monita plura utilia, & concisa, pag. 31. n. 27. & seqq. Eius consilia breviter instructiva, pag. 33. Concionandi praxis, & expositio per partes, pag. 34. num. 53.
 Concordantiarum genus multiplex per varios Authores, pag. 26. num. 38. Illarum usus qualis esse debeat? pag. 27. Concordantias Hebraicas elaboravit Fr. Marius de Calasio Minorata, pag. 27.
 Conditiones pro lectione certatoria. Vide *quaestio*, & *excitatio*. Consummatio, de qua Paulus ad Hebraeos 11. fusè, & sigillatim exponitur. Dec. 4. quaest. 7. à num. 11.
 Conversio stylo Historico, quae dicitur momentanea, & agilissima substitutio unius pro alio, pag. 272.
 Corruptio disciplinarum unde manavit, & à quo tractetur? pag. 3. De corruptela praedicationis notabile apotegma Patris Gasparis Sanciij refertur, & elucidatur. Concionandi facultas altissima est ex parte materiae, quasi expressio liquida ceterarum, pag. 30. Ipsius methodus, & libri oportuni, pag. 30. num. 46.
 Cyrus non est, unde exordium sumunt septem Hebdomades Danielis, pag. 377.

D

Daniel longævus fuit, & quando captivatus? pag. 308. Daniel valde acceptus Nabucho: & quare pro liberatione captivitatis non intervenit?

ET VERBORUM.

rit? pag. 314. Eius Hebdomadis. Vide *Hebdomadas*.
 Darius: alius de semine Medorum: alius Histaspis, pag. 291. p. 377.
 Dativus pro Genitivo in varijs linguis solitus vsurpari, pag. 217.
 David fuit vnicus Author Psalmorum; pag. 215. & seqq.
 Decades Regularum SS. PP. ex probatis Authoribus collectæ ad Sacras Litteras Interpretandas, pag. 144. Decades quodlibeticæ quæstionum, pag. 154.
 Discipulus Scripturæ etiam suum examen subire debebit, pag. 25. num. 36.
 Disciplinarum corruptio, & inordinatio quomodo contigerit? pag. 3. & 5. De illa scripsit Ludovicus Vives, pag. 3. & de methodo tradendi illas ipsæ, & Franciscus Verulam. Pro disciplinis aliquibus acquirendis generalior instructio, & designatio Authorum; pag. 5. num. 7. Disciplina Scholarium Iuniorum breviter attracta, pag. 8. num. 10.
 Divinatio multipliciter sumitur, p. 344. & 349.
 Disputatio Magistralis ex Div. Thoma quomodo potius rationi, quàm Authoritati sit nixa? pag. 88.
 Disputatio Biblica, alia purè Philosophica, siuè Dialectica ex locis Topicis. Alia Iuridica, & Antilogica. Alia Rhetorico-Theologica. Alia Dialectico-Theologica. pag. 90. Argumentationis Biblicæ exempla suis reflexionibus, & observationibus cinguntur, & coronantur, pag. 91. num. 23. & seqq.
 Docendi Sacras Litteras methodus, cap. 5. pag. 21.
 Doctor, & Magister Scripturarum quinam sint, & quodnam eius Officium? pag. 21. num. 18. Doctor Scripturarum non prætermittat claves Catharini, Scopum Biblicum Novi Campiani, & Annotationes Petri Beuter. pag. 21. num. 28. Doctoris, & Præceptoris Scripturarum quænam Persona, & quæ qualitates? pag. 22. num. 24. & seqq.
 Dominium iurisdictionis, & proprietatis circà omnia temporalia, fuit plenum in Christo Domino, pag. 382. Erat quoddam Dominium excellen-

tia distinctum à purè Divino; & purè humano, pag. 381. Cum summa Christi paupertate cohærebat, pag. 384. & 385. Nec tollebat Regna huius Mundi, pag. 387. Dominium quomodo penes duos? pag. 387. & 390. An ex meritis proprijs, pag. 391. An furta hoc Dominium læderent? pag. 391. Dominium Dei paræ super vniversum tam iurisdictionis, quàm proprietatis expenditur, & vindicatur, pag. 393.
 Domus Domini novissimè plusquam prima, vnde maior gloria sit desumenda? pag. 220. & seqq.
 Dracones, in quos versæ sunt Virgæ Magorum, veri fuerunt, & non phantastici, pag. 268. & seqq.

E

Eclesiæ ex Nicolao Papa, quales sint Patriarchales? Dec. 5. q. 3. n. 17.
 Ecloge, quod genus expositionis? Vide *expositio*.
 Enallage est temporis pro tempore commutatio, pag. 197.
 Enarratio, quod genus expositionis? Vide *expositio*.
 Episcopi est prædicatio Personalis, pag. 2. Ad Episcopatum quinam aptiores, Juristæ ne, an Theologi? pag. 3.
 Esdras, an fuerit vnus, an duplex? pag. 309. in libro 4. qui non est Canonicus, quo tenore meminit Babilonicæ captivitatis? pag. 309.
 Esther, an eius liber fuerit necne de Canone Hebræorum? pag. 309.
 Evangelista ita se habent in narratione, vt alius taceat, quod alius recenset ad maiorem fidem, & Evangelicam harmoniam, Dec. 5. quæst. 7. num. 2. In quo reliqui à Joann. discriminantur. Vide *Joann. Evang.*
 Evangelistarum concordia de hora Christi Domini resurgentis, Dec. 5. q. 9. n. 14.
 Evilmoradach quis fuerit, & quomodo regnaverit in Babylonia immediate post Nabuchum, pag. 281. & seqq.
 Examen Scripturæ an suo tempore etiam præstandum? pag. 27. num. 36.

INDEX RERUM,

Excitatio quæstionis ad prælegendum quomodo instituenda? pag. 115. & seqq.

Exemplum notabile cuiusdam iustò plus scrutantis Danielis Hebdomadas, p. 363.

Exitus sermonis memoratur in Daniele, quomodo intelligendus? p. 363.

Expositio Sacræ Scripturæ quomodo adeunda? p. 41. Expositionis Scripturarum multiplex modus, praxis, & methodus explicatur, p. 51. n. 15. Expositionis ritè obeundæ varia præludia, p. 52. n. 17. Ipsius manuductio, structura, & ordo traditur sigillatim, pag. 52. num. 18. In expositionis decursu an, & quomodo expediendæ quæstiones? pag. 54. num. 21. Vide *Quæstiones*.

Expositionis crisis, & regulæ, pag. 69. num. 49. & seqq. Non est præstanda per congeriem multigenæ eruditionis expositio: vel per longas excursionis morales, pag. 70. num. 51. Neque incumbere debet fulgores quosdam acuminis vulgò, *Conceptos*, pag. 71. num. 51. Neque intempestivè trahenda sunt ad libri expositionem ea, quæ omninò præter eam longè ante fuerant ad Populum dicta. Expositio. Vide *Regula*. Interpretandi.

Expositores. Eorum tam literalium, quam mysticorum, tam antiquorum, quam Recentium notitia, & Crisis non inmodesta, pag. 73. num. 55. & seqq.

F

Facie ad faciem, & os ad os loqui alicui quid sit? pag. 251.

Fames, & sitis, quo gradu admitti possunt in statu innocentie? pag. 157.

Fides, & ratio etiam circà credenda quomodo se habeant? pag. 87.

Figuræ, & figurato cum dicentur aliqua communia etiam dici solent, quæ soli figurato conveniunt.

Flavius Josephus eius fides Historica. Vide *Josephus*. Flavius Dexter. Vide *Chronicon*.

Fratres Domini quomodo intelligendi? Dec. 5. quæst. 1. num. 9. & Dec. 5. quæst. 2. per totam.

G

Gabaonitæ quomodo fesellerunt Josue, pag. 200.

Generatio in Germanis variè accipi potest, pag. 301.

Glossæ, & Glossemata, quod genus expositionis. Vide *expositio*.

Golius pro Arabicis dat locuplex dictionarium, pag. 5.

Granatenses laminæ quo Character inventæ sint, & vbinam hic repariatur? pag. 5.

H

Habitationis Hebræorum in Ægypto tempus quomodo est legitime computandum, dividendumque in tempus habitationis, & servitutis? pag. 128. & seqq. Computandum est etiam ab ipso Abraham peregrinante, pag. 129. & seqq. Huius habitationis tempus fuit circiter decem, aut quindecim annorum suprà ducentos, pag. 131.

Harmonia quod genus expositionis. Vide *expositio*.

Hebdomades Danielis quomodo abbreviatæ esse dicantur? pag. 359.

Cur tam partito, & præpostero modo numerentur? Cuius mensuræ sint, & an per annos Lunares, vel Solares? Ibidem. Quodnam sit earum initium, & quis terminus? Ibidem. Non de Joanne Hircano, sive Herode Agrippa intelligendæ sunt.

Hebræi carent tempore præterito plusquamperfecto pro quo perfectum usurpant, p. 157. Hebræorum habitatio in Ægypto. Vide *habitatio*. Hebræorum servitus in Ægypto fuit circiter decem supra centum annos ad summum, p. 233. Hebræorum multiplicatio in Ægypto quomodo expeditur, & demonstratur? pag. 234. Hebræorum peregrinatio in Ægypto per Synecdochem intelligenda, pag. 238.

Hæretici, quomodo premendi sunt in certamine? p. 107. n. 60. Torquendi sunt per vias Dialecticas, & etiam exsensu, quem vocant accommoda-

ET VERBORUM

titium iuxta plures, & graves Authores, pag. 108. Hæreticorum iacula quadruplicia vnde retundenda? pag. 109. Iphis nobis obijcientibus circum, quid respondendum? pag. 110. Hiperbaton ex Div. Augustino invenitur in Scripturis, pag. 237. Hiperbole in Scripturis non infrequens, pag. 208. Hispanorum elogium clarum, atque gloriosum pro ingenio, & cultura litterarum præstitum à Patre Antonio Possevino, pag. 6. Eorum eruditio vindicata, & asserta per Andream Scotum, Matamoros, & D. D. Nicolaum Antonium, pag. 7. num. 8. Histaspis Darius quo tempore fuerit? pag. 291. Homilia, quod genus expositionis. Vide *Expositio*. Hugo de Sanct. Victore Author locuples in re Didascalica, pag. 7.

I

IACOB filij, & nepotes Iacob ingredientes Ægyptum quot animas fecerint, & quomodo in ea reconciliantur Textus, atque versiones? pag. 173. & seqq.

Iacob pactum cum Socero suo, & multiplicatio Gregum, pag. 333. Videtur facta ope Angeli consulentis, tametsi hæc referatur post factum, pag. 333. Hoc tamen utcumque fuit licitum, pag. 334. & seqq. Eius pactum contra vim naturæ, & compensationis licitæ doctrina, pag. 335. & 336. An in ea multiplicatione miraculum intercesserit? pag. 337.

Iacobus an duplex, an verò triplex inter Apostolos sit recensendus? Dec. 4. q. 6. n. 1. Iacobo Minori facta fuit illa celebris apparitio Christi Domini resurgentis. Ibidem, num. 6. Iacobi Minoris traditio per vetusta de Resurrectione Domini, num. 7. Pro Iacobo Maiori quoad hanc apparitionem urgere non debet ea traditio, quæ circumfertur ex Iuliano Archi Presbytero Toletano, num. 9. & seqq. Traditio per vetusta pro Iacobo Minori exponitur, & firmatur, num. 13. & 14. Iaco-

bis Maibr. an sine addito constanter usurpetur? num. 15. Iacobus Minor quomodo frater Domini, Dec. 5. quæst. 2. num. 11. & 12. Iacobus Minor est, qui dicebatur *iustus*, & fuit Episcopus Hierosolymorum, Dec. 5. quæst. 3. num. 6. & fuit idem cum Iacobo Alphæi. Ibidem, & seqq. Expenditur circa hæc locus Sancti Clementis Romani. Ibidem, num. 9. Div. Hieronymus circa tres Iacobos expenditur, & quomodo eosdem tres celebret Orientalis Ecclesia. Ibid. num. 11. & 13.

Iechonia captivitas. Vide *Babylonica*.

Iephthè quis fuerit, & qua occasione assumptus in Iudicem, p. 274. Eius filia quo tenore Sacrificij fuerit oblata. Ibid. Votum emissum à Iephthè licitum fuit, & validum, ita ut neque votendo, neque reddendo, peccaverit, pag. 275. & seqq. Super Iephthè factus est Spiritus Domini non solum ad bellandum, sed ad votendum, pag. 276.

Iephthè filia immolata quodammodo aptior Typus Christi, vel aliqua ex parte accommodatior videtur, quam Isaac pag. 278.

Illusio non modo sub falsis, sed etiam sub veris factis solet contingere, pag. 267.

Index. Contexerunt Indices locopletes Interpretum in Sacras Litteras Bellarmin. Possevinus, Fabricius, Brit. Sixt. Senens. Angelus à Rocha Camerinus, & Joannes Georgius.

Ingressus in Ægyptum de septuaginta animabus Iacob non mathematicè, & scrupulosè, sed historico more sum-mendus est, pag. 174. Conciliatur, atque componitur iam admittendo Her, & Onam, iam excludendo illos de numero: & similiter circa Iacob, & Dinam in varietate supputandi hunc ingressum apud Interpretes nullo error admittendus est, pag. 176.

Utræque supputatio tam Vulgatâ, quam Septuaginta Interpretum Arithmeticè, simul, & Biblicè conficitur, & demonstratur, pag. 178. In huius ingressus declaratione, & concordia summa etiam laborant ingenia, pag. 168.

Initium Hebdomadum Danielis summen-

INDEX RERUM,

mendum est ab Olympiade septuagesima declinante, vel octuagesima prima ascendente, idest, intra spatium latitudinis trium, vel quatuor annorum, pag. 365.

Interpres Sanctæ Scripturæ. Vide *Doctor*, & *Sacra Scriptura*.

Interpretatio. Vide *expositio*. Interpretari. Vide *Regula*.

Ioachin captivitas. Vide *Babylonica*.

Ioannes Evangelista probabiliter defendi potest adhuc superstes. Dec. 4. quæst. 4. num. 5. & seqq. Quomodo intelligenda sit illa sententia: *Sic eum volo manere, donec veniam*, num. 7. Eius reliquæ quænam sint? num. 8. Eius solemnitas quomodo ab Ecclesia celebratur? num. 16. An sit de testibus ad finem mundi reservatis? num. 9. An fuisset Christi consanguineus? Dec. 5. quæst. 1. num. 10. Differt à reliquis Evangelistis in eo quod res narrat præteritas, ut præteritas, futuras, ut futuras: v. g. de Iuda, qui iam tradiderat Dominum, cum Ioannes scribebat, ait: *Qui eum traditurus est*. Dec. 5. quæst. 6. num. 7.

Iosephus Historicus Hebræus in multis, & à multis taxatur, & est deferendus, pag. 221. & seqq.

Iosue tempore an fuerit captivitas? pag. 294.

Iosue, & Principes Populi an fuissent negligentes in indagando dolo Gabaonitarum? pag. 204.

Iosippus Hebræus Iosepho posterior quomodo ex eo suam adornavit Historiam? pag. 221.

Iudæ sceptrum non auferendum, quomodo impletum fuit: pag. 352. & seqq. Hæc Prophetia multipliciter explicatur, pag. 352. Pro Iuda tota gens Iudaica accipienda est, pag. 353. & seqq. Quomodo approprietur hæc Prophetia Iudæ, potiusquam alijs ex fratribus, pag. 356.

Iudæi. Vnde, & quomodo revincendi? pag. 106. Iudæi videntes Psalmos Davidis Christum manifestare vocarunt in dubium Authorem fuisse Davidem, p. 215. Iudæorum salvandorum in fine mundi numerus probabiliter designatus in Apocalypsi. Dec. 4. q. 10. n. 5. Circà ipsorum salutem in

fine mundi adducuntur varij textus in ea re ponderandi, quomodo intelligatur illud Pauli: *Quod omnes Israel salvus fiet*, n. 6. Et quod *Elias restituet omnia*, n. 7. Quædam multitudo eorum in fine, n. 8. An aliqui de Tribu Dâm, n. 10. An numerus idem, cap. 14. Qui de Virginibus est, n. 12. Quomodo cæcitas ex parte in Israel, num. 13.

Iullius Bartolotius Cisterciensis Egregiam Bibliotecam Rabbinicam concinnavit, pag. 221.

Iuramentum præstitum à Iosue Gabaonitis licitum, & validum fuit, pag. 201. & seqq. Tale non fuit cum errore in substantia contractus, pag. 207.

Iuriste an apti ad insulas Episcopales? Vide *Episcopus*. Num debeant Scripturis Divinis operam dare? pag. 15. num. 20. Iuriste simul, & Scripturæ perdocti Casiodorus, Georgius Ederus, & Ioannes de Leyba, pag. 15.

Ius Civile an noceat Episcopo. Vide *Episcopus*.

K

K ABALA Hebraica aliqua est sana iuxta Serarium, pag. 170.

Kabalistica divinatio, pag. 344.

Kimchi David inchoat captivitatem Babyloniam anno quarto Regis Ioa- chim, pag. 293.

Kirkerius Athanasius in suo Oedypo Egyptiaco de Lingua Coptica, affatim differit, pag. 5. num. 7.

L

L ECTIONIS certatorix metho- dus structura, & praxis, pag. 112. & seqq. Lectiones certatorix metho- dus multiplex, pag. 110. Lectionis methodus ex P. Iacobo de Montefri- gido summatim traditur, pag. 121. Lectionis methodus Problematica, pag. 122. Lectionum numerus, vel appa- ratus à nobis, quomodo non sit vitio- sus? pag. 122. num. 24. Lectionis me- thodus triplex, scilicet, vel Iuridica, vel Theologico-Scholastica, vel om- nino ex positiva, pag. 124. & seqq. Lec-

ET VERBORUM.

Lectio methodus Theologico-Scholastica per nostras Decades excurrit, & adaptatur, p. 125. Lectio certatoria methodus Iuridica ad Praxim trahitur, & exemplum, pag. 129. num. 40. & seqq. Lectio certatoria pro Cathedris in Academijs qua partitione tractanda? Dum versatur in Scholasticis Philosophicis, aut Theologicis An habitatura sit plus de textu, an plus de quaestione? pag. 132. num. 49. Biblica verò, quæ per methodum expositivam transigitur, tota processura est super textu, & quare? pag. 133. num. 51. Huius exemplum traditur, & fusè exponitur, pag. 134. num. 52. & seqq. Et quibusdam observariis clauditur, pag. 142. num. 69.

Leviuscula sunt eiusmodi, ut sine ipsis non content maxima. Atque ex Cardinali de Luca non prætereunda, pag. 15. num. 19.

Lex Deuteronomij 20. de expugnatione Civitatum quomodo intelligenda? pag. 204.

Liber. Libri methodici ad contionandum, pag. 30. & 34. num. 46. & 53. Libri concordantiarum, pag. 27.

Libellus Patris Iouvancy de ratione discendi, & docendi litteras humaniores electus, & singularis, pag. 5. num. 7. Libellus memoriæ artificiosæ Authore D. Ioanne Paep. pag. 12. Libellus, cui titulus est Crisis Iani Phosphori. Ibidem.

Libellus Schenkeli de detecti de artificio manuali. Libellus de Vita Ciceronis secundum artem memoriæ. Ibidem.

Libellus Villavicentij de recte formando Studio Theologiæ commendatur, & summam attingitur, pag. 18. num. 23. Libelli pro Præceptore Scripturarum. Vide *Doct.*

Linguarum, præsertim doctrinalium, utilitas, & notitia, pag. 5. Linguae Hebraicæ factus est Discipulus septuagenarius Præsul Valentin D. Ioannes de Rivera, Collegaque cum eo Pater Scriba Soc. Ies. etiam sexagenarius, pag. 4. num. 4.

Litteralium Authorum manipulus brevis datur ad manum, pag. 89.

Loca simul Biblica, & Iuridica argumen-

tandi latè exemplificantur, pag. 35. num. 13. & seqq.

Loquutio Dei V. g. *Ego sum Deus Abraham* facta media apparitione Angelii, quomodo accommodanda? pag. 256.

Ludovicus à Ponte alioqui nobilis moralis Interpres inter literales recensetur non sine causa, pag. 89.

M

MAGIÆ Origo, Authores, & Professores, pag. 267. Magi Aegyptiorum an veros dracones fecerint, vel adduxerint in Aegyptum? pag. 268. & seqq. Ope Dæmonis quousque se possit extendere, pag. 267. & 268.

Magister Scripturæ qualis? pag. 4. & seqq. Dictare ne debeat, an scribere? pag. 25. num. 36. Manna. Vide *Arca*.

Manè, & Vesperè quid significant? Dec. 5. quæst. 9. num. 1.

Mardocheus eius translatio in Babyloniā quomodo fuerit, pag. 307. & 308.

MARIA Virgo Unigenita fuit Matris suæ, Dec. 5. quæst. 1. n. 7. Sorores B. Mariæ quomodo intelligendæ? *Ibid.* num. 8. Soror, & frater quomodo accipiendæ in Sacra Scriptura, num. 3. 8. & 9. Interfuit partui Elisabethæ, Dec. 5. quæst. 4. num. 6. Fuit prima, cui Christus Dominus resurgens apparuit, Dec. 5. quæst. 10. num. 5. Beata Virgo Maria verè Regina est potentia precantis, pag. 393. Huius gratiæ, & privilegia altissima pio studio, & ingenio inveniuntur, *Ibidem*. Fuit verè Regina temporalis totius mundi pluribus titulis. pag. 394. & seqq. Sanctissima Virgo Maria si mortua fuisset ante filium suum ad Cælos protinus evolasset, pag. 400. & seqq. Id non obest quominus Christus Dominus verè dicatur, nobis propalasse viam Sanctorum, pag. 403. Id melius asseritur ex eo quod à debito proximo fuerit præservata, pag. 404.

Maria Magdalena peccatrix eadem fuit cum S. e Lazari, Dec. 5. quæst. 6. num. 4. Missalienfium traditio de eadem.

INDEX RERUM,

- dem, ibidem. Quomodo fuerit Illu-
tris simul, & peccatrix? Ibid. num. 9.
Quomodo Christo Domino familia-
ris? Ibid. num. 10. Unica fuit Magda-
lena, & non plures, Dec. 5. quæst. 8.
num. 5. Vnde dicta Magdalena, &
quomodo Galilæa fuerit? Ibid. num.
5. & seqq. An exercuisset simul vitam
activam, & contemplativam? num.
9. Quomodo Dæmoniaca, & Gali-
læa? num. 10. Quomodo eadem Dæ-
moniaca cum peccatrice? num. 11.
Componitur Historia resurrectionis
Christi cum unica Magdalena. Ibid.
num. 13. vsque ad finem.
- Matrimonium an aliquando licitè po-
tuerit iniri inter fratrem, & sororem
germanam? pag. 167. Illud non diri-
mit iure naturæ primus gradus con-
sanguinitatis in linea transversa, pag.
168. Matrimonia cum alienigenis li-
cere visa sunt, cessante periculo per-
versionis, pag. 203.
- Medicus (ubi per errorem Typogra-
phus scripsit *vedicus*) de simplici-
bus multa artificiosè componit, quæ
ingenio, & ratiocinio suo relinquun-
tur, pag. 273.
- Memoriæ ars. Vide *libellus*. Memoria
localis pro retinendis Sacris Libris di-
luitur, ut figuratur, pag. 14. num.
18.
- Methodus pro studiis Fleuri, & Mabi-
llon Galli Authores, & nuperi, pag.
8. Excerpendi de Authoribus appin-
gendi, & formandi adversaria ad
vsum Juvenis studiosi, pag. 9. & seqq.
Methodus studendi generatim lo-
quendo, pag. 11. num. 14. & seqq.
Methodus multiplex discendi Sacras
Scripturas, pag. 12. cap. 3. num. 16.
& seqq. Vide *Sacras Scripturas*. Me-
thodus docendi Sacras Litteras, pag.
21. cap. 5. num. 28. Methodus con-
tionandi. Vide *Contionator*. Methodus
arguendi Biblice, pag. 78. Methodus
defendendi, & propugnandi, pag. 100.
Methodus multiplex componendi lec-
tionem certatoriam, pag. 120. num.
20. & seqq.
- Minuta in Scripturis quomodo præter-
eunda, & non prætereunda? pag. 116.
num. 12.
- Miracula alia absolutè talia sive quoad
substantiam: alia respectivè talia, si-
vè talia, quoadmodum, pag. 271.
Miracula vera à falsis quomodo dis-
cernuntur, pag. 272.
- Monita breviuscula P. Drexelij pro ritè
obeundo munere concionandi, pag.
11. num. 13. Monita concionatoris.
Vide *Concionator*.
- Moyse non vidit intuitivè Divinam Esa-
sentiam, pag. 252. Moyse Redemp-
tor Israeliticus convenit cum Christo
Domino Redemptore Universalis in
alto silentio gestorum utriusque per
plures annos vsque ad illum, quo al-
ter ad deducendum Populum Israel:
alter verò exivit ad prædicandum,
pag. 260. de Moyse nonnulla tradit
Petrus Comestor, quæ iure merito fa-
bulosa esse creduntur, pag. 260. Moy-
se non peccavit in occisione Ægyptii,
quæ satis autoritate Divina, & hu-
mana fulta fuit, ut non foret peccami-
nosa, pag. 261. & seqq. Moyse cau-
tela, & pavor post necem Ægyptii
non ex stimulo peccati profecta erat,
sed ex humano timore dominationis
Ægyptiorum, pag. 265. Moyse in
educendo ex Ægypto Populum Dei
multa mira patravit, pag. 268.
- Mors. Vide *Resurrectio*, & *Ioann.
Evang.*
- Mundus: eius finis. Vide *Resurrectio*.
Vide *Ioannes Evangelista*.

N

- N** Abuchodonosor an fuerit vnicus,
an duplex? pag. 281. Fuit avus
Balthasaris, pag. 283. Nabuchodo-
nosor non fuit duplex, sed vnicus, pag.
282. & 287. Verba Isaïæ contrà Na-
buchum possunt intelligi, vel commi-
natoria, vel non contra personam tan-
tum, quantum contrà Imperium, vel
figurata loquutione, pag. 313. Non
rollit eius veram conversionem non
dimisisse Populum Dei, pag. 313.
- Nabonasaris æra non parat incommo-
dum computationi Babylonicæ, pag.
306.
- Nabonidus ex Iosepho idem est cum
Balthasare Danielis, pag. 287.
- Narrari quomodo possit aliquid in Scrip-
turis sine falsitate quod tamen in re
non fuerit, pag. 164.

ET VERBORUM.

Nigliffar quisnam fuerit, & an regnavit in Babylonia? pag. 282. & seqq.

Ninive sæpè everfa, & reftituta fuit: poftremò tamen fub initio captivitatis Babylonicæ, pag. 309.

Notæ quod genus expositionis? Vide *expositio*. *Notæ* pro discernendis miraculis veris, ac falſis, pag. 271.

O

Obfettrices Hebræorum in Ægypto quo nomine compellatæ, & de qua gente progenitæ, pag. 184. & 185. Poſſunt probabiliſſimè excuſari à mendacio, & peccato per viam ſatis veriſimilem, pag. 185. num. 5. Præter tale verò caput excuſationis tenerdum eſt, quod mentitæ ſunt, & peccarunt, pag. 186. num. 6. Nequeunt excuſari ex ignorantia invincibili, pag. 187. Si reſponſio earum concernebat particulares fœminas, non fallebat activè, neque erat mendax tam ſermo e Scholaſtico, quàm Vulgari. Non videntur poſſe excuſari ex doctrina reſtrictionis non purè mentalis propter complexum circumſtantiarum, utpotè quæ tunc temporis nedum ſatis claruiſſet, pag. 190. num. 11. Remuneratio ipſis à Deo exhibita quæ tenore accipienda, & quomodo concordanda? pag. 191. num. 13.

OEcônomia per Georgium, Ederum de univerſis Biblijs. Alia totius Sacræ Scripturæ per Fr. Fulgentium Bottens, pag. 27. Alia circà opus concordantiarum per Georgium Bullocum, pag. 27.

OEdipus Ægyptiacus. Vide *KirKerius*.

Olâm Seder, ſivè Seder Olâm eſt Chronologia maior Hebræorum, pag. 293.

Olympias, & luſtrum quot annos claudat? pag. 240. Quænam origo earum, & computatio, coincidentiaque cum Regno Hebræorum? pag. 304.

Olympiadum computatio, & cohæ-

rentia cum Hebdomadis Danielis, pag. 366. & 367.

Onam, & Her ſucceſſivè duxerunt vxorem Thamar, pag. 240.

Opinandi modeſtia, & Antidotus doctæ, & Chriſtiana, pag. 3. 7.

Ordo Prophetarum ex Villavicentio, pag. 19. num. 24. Ordo Episto-larum Pauli ex Villavicentio, pag. 18. num. 25.

Os Domini non interrogaffe an Iofue vertendum ſit crimini? pag. 203.

P

PALÆSTRA Biblica qua partitione tradenda? pag. 20. num. 26.

Palæſtra Biblica cum Palæſtra Scholaſtica religanda eſt quoad methodum ineundi certaminis.

Paradyſi arbores quomodo conceſſæ, aut interdictæ primis Parentibus? pag. 154. Quisnam fuerit circà Paradyſum error Selucianorum, pag. 326. Nonnulla de Paradyſo mirius certè adſcripta Div. Hieronymo, pag. 325.

Paradyſus: quid nomine Paradyſi debeat intelligi? Dec. 4. quæſt. 8. num. 3. In Paradyſum raptus fuit Paulus ſecundo poſtquam raptus fuerat in tertium Cœlum, numer. 6.

Paradyſus multipliciter uſurpatur, pag. 320. Probabile eſt Paradyſum, provt controvertitur, iam non extare, pag. 320. Videtur diluvio deletus, neque uſpiam inventus eſt: de eo traditio Patrum quomodo accipienda? pag. 321. num. 6. 8. & 10. Cuius tenoris ſit fides Chriſtiana de eo tenenda? pag. 322. num. 8. An Elias, & Enoch in eo ſerventur? pag. 322. numer. 7. 11. & 12. An credatur eſſe in terra ignis adhuc incognita, pag. 325.

Paræneſis præclara pro locis obſcuris Sacræ Scripturæ, pag. 4. num. 13.

Paraphraſis quod genus expositionis? Vide *expositio*.

INDEX RERUM,

Partus quid temporis requirat, ut possit esse perfectus? Dec. 5. quæst. 4. num. 3. An illi deceat honestas Virgines interesse? Ibid. num. 9. Partus Elysaethæ tametsi narratus à D. Luca post reversionem B. Mariæ in domum suam; tamen antea contigit.

Pater non semper sumitur pro genitore immediato, pag. 160. Quod acceptionibus pateat, pag. 282.

SS. Patrum consensus in quibus quæstionibus est immobiliter retinenda? pag. 321.

Paulus, bis, an semel raptus fuerit? Dec. 4. quæst. 8. num. 5. & seqq. De duplici raptu accommodandum est, quod viderit, & audierit arcana verba, quæ non licet hominem loqui, num. 8. Releganda est ab Apostolo otiosa repetitio, num. 9. Paulus in Hispaniam re ipsa venit. Dec. 4. quæst. 9. num. 4. Quomodo intelligendum est Caput Decreti ex Gelasio Papa, ne obster adventui Pauli in Hispaniam? num. 6. Quando venire potuerit? num. 8. Quare hic adventus prætermisus à Div. Luca in Actib. Apostolorum, & etiam alijs Scriptoribus tacitus, num. 9. & 10. De adventu Pauli explicatur locus difficilis Innocentij Papæ, num. 11.

Pœnitentia Nabuehi vera fuit, pag. 311. Pœnitentia vera, & falsa quomodo distinguenda? pag. 315. Non est falsa pœnitentia eò præcisè, quod non tollat sequelas peccati, pag. 316. Pœnitentia Achab saltem inchoata, & imperfecta, fuit vera pœnitentia, pag. 316. In ordine ad iustificationem quomodo intelligenda? pag. 317.

Peregrinatio Hebræorum. Vide *Hebraei*.

Polemica controversia, sive dogmatica, quomodo tractanda est, summatim expenditur, & explicatur.

Postilla quod genus expositionis. Vide *expositio*.

Præceptum de ligno vetito, quo ordine impositum fuit primis Parentibus? pag. 328.

Præcipere non semper afficit omnia verba immediate post subsequencia, pag. 55.

Prælector Biblicus quomodo se gerat in munere? pag. 28. & seq. Vide *Sacra Scriptura*.

Prima Sabbati est dies prima post Sabbatum, nempe, dies Dominica, Dec. 5. quæst. 9. num. 2.

Primogeniti occisi in Ægypto, quinam sint, & quomodo intelligendi? pag. 208. Primogeniti alij ex parte Matris: alij ex parte Patris: alij Patrisfamilias: alij secus: alij respectivè tales: alij absolute, pag. 208. & seqq. Quo sensu appellentur primitiæ laborum Ægyptij? pag. 211.

Primogenitorum occisio in omni domo, intelligitur in omni domo, in qua erat Primogenitus, vel hyperbolice, pag. 211.

Primogeniti aperientes vulvam, & per legem Exodi offerendi, quomodo recordatio sint occisorum? pag. 212.

Promissio Abrahamæ an multiplex? pag. 239.

Prophetarum ordo. Vide *ordo*.

Prophetiæ donum an, & quibus infidelibus concessum, & quomodo? pag. 343. & seqq. Prophetiæ veræ, & falsæ discretio, pag. 345. & seqq. Prophetia de non auferendo sceptro Judæ, pag. 351. & seqq.

Propugnator: Propugnatores Biblici observationes, subsidia, & methodus respondendi, pag. 100. num. 43.

Psalmodum Author unicus fuit David, pag. 216. Psalmorum aliqui cum titulo David, alij sine illo, alij cum diverso, pag. 216. Asaph Iditum Etham filij Core erant Cantores Iustitiae, pag. 217. In Psalmis duplex, compositio distingui debet, nempe, rationalis, & Musica, pag. 218. Psalmi David de quo Templo locutio sint à David Authore compositi? pag. 219.

*** ***
*** ***

Q

Quadruplex genus quaestionum in re Biblica expenditur cum quadruplici via illud tractandi, p. 89.

Quaestiones Biblicae occurrentes expositori aliae simplices, aliae compositae, pag. 54. n. 21. Quomodo expediendae, & tractandae? Ibid.

Quaestiones Biblicae concernunt plurimas disciplinas, pag. 56. Aliae dogmaticae, aliae Scholasticae, vel opinabiles quaestiones Biblicae, pag. 113. Pro lectione certatoria seligenda, conditiones selectae, pag. 114. Quaestionis ad praelegendum excitatio quanam, & quomodo? pag. 115. num. 9. & seqq.

Quasi. Haec particula quem tenorem habeat significandi? Dec. 5. quaest. 4. num. 4. & 8.

Quatuor in Praeceptore Biblico possunt, & debent considerari, nempe, Theologia Scholastica, matutinitas, methodus, & stylus, p. 25.

R

Rabbinorum usus an adhibendus sit pro explicandis Sacris Scripturis, pag. 24. num. 32. Eorum scripta quomodo, & à quibus luculentur tacta, & tractata? pag. 38. num. 61.

Rapsodia. Vide *Catena*.

Ratio, & fides quomodo cohaereant? Vide *Fides*.

Regulae interpretandi Sacras Litteras per quindecim Decades distributa pag. 144.

Regnum Christi: quomodo fuerit temporale, non verò de hoc mundo, sed Coeleste? pag. 384. & 389. An ex meritis suis? pag. 391.

Reliquiae. Vide *Joann. Evangel.*

Resurrectio. Ante resurrectionem universalem etiam homines tunc in mundo superstites sunt morituri, Dec. 4. quaest. 3. num. 5. Quomodo superstites in resurgendo non praevent eos, qui dormierunt? num. 7. Quomodo inibi explicetur iudicare vivos, & mortuos? num. 8.

Eius immutatio quanam erit, & quomodo? num. 9. Proximè ante resurrectionem an mundus sine villo homine vivente consistat? num. 11. An futura sit omnium resurrectio in unico momento, & instanti? Dec. 4. quaest. 5. num. 6. & seqq. Resurgentium quomodo hic, qui mortui in Christo sunt, resurgant primi? num. 9. 10. & 11. Quomodo omnes vivificandi sunt in ordine suo? num. 12. Consummatio simultanea omnium resurgentium, quomodo intelligenda? n. 8.

Resurrectio Christi secum resurgentes ad vitam immortalem traduxit? Dec. 4. quaest. 7. num. 4. Christus primitiae resurgentium. Vide *Resurrectio*. Et hic num. 5. & 15. An de resurgentibus cum Christo aliqui ante ipsum resurrexerint? num. 8. Cur viri celebres Veteris Testamenti cum eo non surrexerunt? num. 9. Resurgentes cum Christo cum eo ascendente non numerantur, & quare? num. 10. Haec resurrectio iustorum quomodo non memoratur? num. 16. In hac resurrectione quomodo intelligenda illa consummatio, de qua Paulus ad Hebraeos 11. num. 11. & seqq. Qua via, & hora Christus Dominus resurrexerit? Dec. 5. quaest. 9. num. 6. Resurrectio cum Pentecostè quomodo cohaereat? n. 9. Resurrectionis tres dies quomodo salvandi? num. 11. Hora resurrectionis qualis fuerit? num. 11. De Christi resurgentis hora concordantur Evangelistae, Dec. 5. quaest. 9. num. 14. Christi resurgentis apparitio prima privata, & filialis facta fuit B. V. Mariae, Dec. 5. quaest. 10. num. 5. Nihilominus salvatur dictum Marci Evangelistae, quod primò apparuerit Magdalenae. Ibidem, num. 9.

S

Sacrae Scripturae studium quanam sectari debeant, pag. 1. Non est Vulgari sermone tractanda, neque quorumlibet, sed Sacerdotum ea est

INDEX RERUM,

est præsertim Episcoporum, pag. 3.
 Vide *Episcopos*. An memoriter ad-
 discendæ? De quo placita, & pra-
 xis, pag. 13. num. 16. Sacrae scrip-
 turæ librorum figuratio pro memo-
 ria locali, pag. 15. An sint pro
 Iurisperitis? pag. 15. num. 20. Eas
 discendi methodus per compendia,
 pag. 13. num. 17. Per Prolegome-
 na, grandiaque Commentaria pag.
 16. cap. 4. Eas discendi per Scho-
 lasticas, & Commentarios brevio-
 res, pag. 17. num. 11. Eas discen-
 di quarta methodus per Chronolo-
 gos, & Analistas, pag. 17. num. 12.
 Eas discendi quinta methodus per
 doctum libellum Fr. Laurentij à
 Villavincenzio Augustiniano de rec-
 tè formando Studio Theologi, pag.
 18. num. 18. Eas discendi metho-
 dus per hanc præsentem qualem-
 cumque Palæstram, pag. 20. num.
 26. Scripturæ Studium quas doctores
 postulet in Discipulo? pag. 28. cap.
 7. num. 41. Scripturæ prælectio
 quomodo instituenda, & varianda?
 pag. 28. Sacrae Scripturæ exercita-
 tiones cum Discipulis quomodo
 transigendæ? pag. 37. Eius præle-
 gendæ documenta præclara simul,
 & solida eius expositio. Vide *expo-*
sitio Eius sensus multiplex explica-
 tur, & cingitur, pag. 45. cap. 2.
 num. 6. Vide *expositio*. Abundat
 Tropis, & eloquentia teste Augus-
 tino, pag. 208. Duo textus quoad
 speciem oppositi licet ambo in-
 fallibiles relinquunt duas opiniones
 probabiles, pag. 307.
 Sacrificio humano Deus delectari non
 potest, pag. 178.
 Sanctorum Patrum consensus quinam,
 & in quibus rebus est observandus?
 pag. 44. num. 4.
 Sanedrim quid sit, & an salvet Pro-
 phetiam de Sceptro Judæ? pag. 353.
 & 355.
 Sanguis verus an fieri possit ope Dæ-
 monis? pag. 273.
 Sara fuit Germana Soror Abrahamæ
 non tamen vterina, pag. 163. Sara
 non fuit eadem cum Jescha, pag.
 168. num. 19. Fuit respectu Tha-
 rè filia, & nurus, pag. 169.
 Scholastica Theologia quanti facien-

da ad Litteras Sacras, ad quas ta-
 men nonnumquam intelligendas
 depositura est ex parte rei, licet non
 ex parte indaginis nonnullos de api-
 cibus suis, p. 182. n. 15.
Scholia quod genus expositionis. Vide
expositio.
 Sceptrum quomodo sumendum in
 Prophetia de non auferendo Scep-
 tro Judæ, pag. 353. An in Ma-
 chabæis perseveravit? p. 355.
 Sensus aliquis novus, vel nondum tac-
 tus in Sacris Litteris quomodo pos-
 sit sustineri? pag. 42. num. 2. Sen-
 sus litteralis duplex, aut multi-
 plex, pag. 44. num. 5.
 Sensus Mysticus tam Allegoricus,
 quam Moralis ubi nam reperiatur,
 & quo tenore tractandus? pag. 47.
 num. 10. An ex eo argumentum
 efficax peti possit? pag. 48. num. 10.
 Sensus accommodatitius, qua mo-
 deratione tractandus? pag. 45.
 num. 7.
 Sensuum variaz nomenclaturæ quo-
 modo cohæreant? p. 46. n. 8.
 Sensus litteralis quomodo eruendus?
 pag. 48. num. 11. Sensus mysticus
 quomodo carpendus? pag. 50. num.
 14. Sensus Allegoricus quomodo
 tractandus, & moderandus? pag.
 56. cap. 5. num. 25. Vide *Allego-*
ria. Sensus Moralis, vel Tropolo-
 gici vera notio, & tractatio, pag.
 63. num. 36. & seqq. Sensus Mo-
 ralis traditur Analyticè, & per suas
 partes exemplificatus de Novo, &
 Veteri Testamento, pag. 65. à num.
 39. & seqq.
 Sensus Moralis ritè eliciendi regulæ
 variaz, pag. 68.
 Sensus accommodatitius an firmum
 argumentum paret? pag. 108.
 Soror: nisi aliquid addatur, non stat
 necessario pro Sorore Germana,
 pag. 170.
 Spoliatio. Vide *Ægyptij*.
 Stella, quæ magos conduxit, quid fue-
 rit, & qualis? Dec. 4. quæst. 1. n. 1.
 & seqq. Valdè probabile est, quod
 Angelus fuerit. Ibidem, num. 5. &
 seqq. Eius motus præternaturalis.
 Ibidem. Huius comparatio cum co-
 lumna nubis, & ignis, expenditur,
 num. 9. Eiusdem acceptio potius
 Me-

ET VERBORUM.

Methaphoricā, quā propria, n. 8. Trahitur in concordiam, & explanationem Prophetia Balaam, num. 10. Cur destinata ad Astronomos, si verum Astrum non esset, num. 11. Ipsius iter, & conductio Magorum ita fuit, ut suo motu, quasi progressivo, non duxerit Magos ab Oriente in Hierusalem, sed solum ad Hierusalem in Bethleem, Dec. 4. q. 6. n. 2. Eius apparitio videtur contigisse in Occidente, quamvis Magi ab Oriente illam viderint. Ibidem. Eius occultationis nonnullæ congruentiæ, num. 7. Explicatur apparitio potius facta in Occidente, n. 9. & num. 10. Cur pingi soleat ducens illos ab Oriente in Hierusalem? num. 11.

Sudor Christi Domini sanguineus quomodo fuerit? Dec. 5. quæst. 5. num. 1. & seqq. Sudor sanguineus prolachrymis de cuiusdam mulieris oculis promanavit. Ibidem, num. 3. Christi sudor morbosus esse non potuit, num. 3. Fuit in Christo naturalis quoad substantiam, & supernaturalis quoad modum. Ibidem, num. 4. & seqq. De quodam mortis reo sudasse sanguinem, traditur, & quomodo intelligendum? Ibidem, num. 11.

T

Templum per Davidem sæpè prolatum, quid significet? Vide *Psalmi*. Templum Salomonicum primum, & Templum secundum Zorobabelis quam magnifica, & quomodo inter se comparanda quoad maiorem gloriam secundi ad primum etiam Herodiana instauratione admissa, pag. 222. & seqq. Maior gloria secundi Templi sumenda est ex adventu Christi. Ibidem. Templum Herodianum affirmatur à Josepho Judæo; negatur autem à Joanne Ekio Chatolico præclarissimo, pag. 223.

Templi Zorobabelis ædificatio quomodo protracta ad quadraginta sex annos? pag. 227. Et quomodo ex pulchra structura alibi,

& alibi dicitur de lapide imposito? pag. 226.

Textus, quibus vijs germanitus, & ad litteram investigandus? pag. 82. num. 7.

Textuum Antilogia, & Tautologia quid sit? pag. 83. num. 10.

Textus Hebræus an post tempora Div. Hieronymi data opere fuerit corruptus? p. 106. n. 59.

Translatio: quod genus expositionis? Vide *expositio*.

Tropologia, vel sensus moralis quid sit? pag. 61. Vide *sensus*.

Thalmud: quid sit? pag. 106. num. 59.

V

VERSIO: quod genus expositionis? Vide *expositio*. Versio Vulgata ab omni errore positivo semper est procul; admittit tamen aliqui varietates, quæ conciliari tamen possunt, & debent, pag. 79. & seqq. Nihil admitti potest quod repugnet editioni Vulgatæ ex declaratione Cardinalium, pag. 180. Quando Sancta Mater Ecclesia etiam Scripturis Sanctis verba alterat, vel alternat, fortior est illa compositio, quā prima positio verborum ex Div. Bern. & Patre Eusebio Nieremberg, pag. 180. num. 13.

Versio Septuaginta Interpretum quantumvis semper plurimum commendanda: potest tamen postulari de aliquo lapsu, aut corruptione, ubi à Vulgata recedit sine concordia, pag. 180.

Vespere, & mane quid significant? Dec. 5. quæst. 9. num. 1.

Virga Aaron. Vide *Arca*. Cuius esset mensuræ? pag. 342.

Virgæ Magorum in veros dracones fuerunt conversæ, pag. 268.

Visio intuitiva contrapositè ad figuras, & enigmata quomodo explicanda, pag. 255.

Vnctio: Diversæ Vnctiones Christi Domini referuntur in Evangelio, Dec. 5. quæst. 6. num. 2. Vnctiones Christi potuerunt esse diversæ,

Kkkk. &

INDEX RERUM,

& nihilominus exhibitæ ab vnica, & eadem persona, ibid. num. 3. Vnctio relata, Luc. 7. & Ioann. 11. eadem fuit, ibid. num. 4. Vnctio memorata, Luc. 7. & Ioann. 11. Fuit distincta ab ea, quæ traditur, Matth. 26. & Marc. 14. Dec. 5. quæst. 7. num. 5. & seqq. Vnctio relata, Ioann. 12. Distincta est ab ea, quæ traditur, Ioann. 11. & Luc. 7. Sed eadem est cum ea, quæ traditur, Matth. 26. & Marc. 14. ibid. quæst. 7. num. 6. Quomodo vnctio fuerit biduo ante Pascha, & simul ante sex dies Paschæ? num. 7. Quomodo flet, dici de eadem vnctione alibi pedes, alibi caput vnctum fuisse? Ibid. num. 8. Quomodo murmur Discipulorum? Ibid. num. 9. Quomodo vnctio facta dici queat iam in domo Lazari, iam in domo Simonis Leprosi? Universalis sermo vsurpatur etiam pro multitudine, pag. 331.

X ANTES Pagninus Thesaurum Hebraicam confecit, pag. 31. Xerxes Pater Artaxerxis fuit, licet Iosephus, videatur vtrumque confundere, pag. 374.

Z ACHARIÆ septuagenarius numerus Babylonicæ captivitatis: quisnam fuerit, & an sit cum septuagenario Hieremiæ idem censendus? pag. 291. & seqq. Zorobabelis Templum, cuius gloriæ fuerit comparative ad Salomonicum? Vide Templum. Per Zorobelem, & eius posteros credunt nonnulli adimpletam Prophetiam de sceptro Iudæ non auferendo, pag. 352. Zorobabelis neque Persona, neque reedificatio Templi sola significantur per Hebdomadas Danielis, pag. 371.

INDEX RERUM,

& nihilominus exhibere ab vnica, & eadem persona, ibid. num. 3. Vnctio relata, Luc. 7. & Ioann. 11. Eadem fuit, ibid. num. 4. Vnctio memorata, Luc. 7. & Ioann. 11. Fuit distincta ab ea, quæ traditur, Matth. 26. & Marc. 14. Dec. 5. quæst. 7. num. 5. & seqq. Vnctio relata, Ioann. 12. Distincta est ab ea, quæ traditur, Ioann. 11. & Luc. 7. Sed eadem est cum ea, quæ traditur, Matth. 26. & Marc. 14. ibid. quæst. 7. num. 6. Quomodo vnctio fuerit biduo ante Pascha, & simul ante sex dies Paschæ? num. 7. Quomodo flet, dici de eadem vnctione alibi pedes, alibi caput vnctum fuisse? Ibid. num. 8. Quomodo murmur Discipulorum? Ibid. num. 9. Quomodo vnctio facta dici queat iam in domo Lazari, iam in domo Simonis Leprosi? Vniversalis sermo vsurpatur etiam pro multitudine, pag. 331.

X ANTES Pagninus Thesaurum Hebraicum confecit, pag. 31. Xerxes Pater Artaxeixis fuit, licet Iosephus, videatur vtrumque confundere, pag. 374.

Z ACHARIÆ septuagenarius numerus Babylonicæ captivitatis: quisnam fuerit, & an sit cum septuagenario Hieremiæ idem censendus? pag. 291. & seqq. Zorobabelis Templum, cuius gloriæ fuerit comparative ad Salomonicum? Vide Templum. Per Zorobabellem, & eius posteros credunt nonnulli adimpletam Prophetiam de sceptro Iudæ non auferendo, pag. 352. Zorobabelis neque Persona, neque reedificatio Templi sola significantur per Hebdomadas Danielis, pag. 371.

FINIS.

Quadros, Didacus de

Palaestra Biblica, sive Enchiridion neotericorum pro sacris codicibus rite
tractandis, et difficultatibus Scripturae Sacrae scholastice discutiendis

Bd.: 2

Matriti 1727

2 Exeg. 461-2

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10327281-6